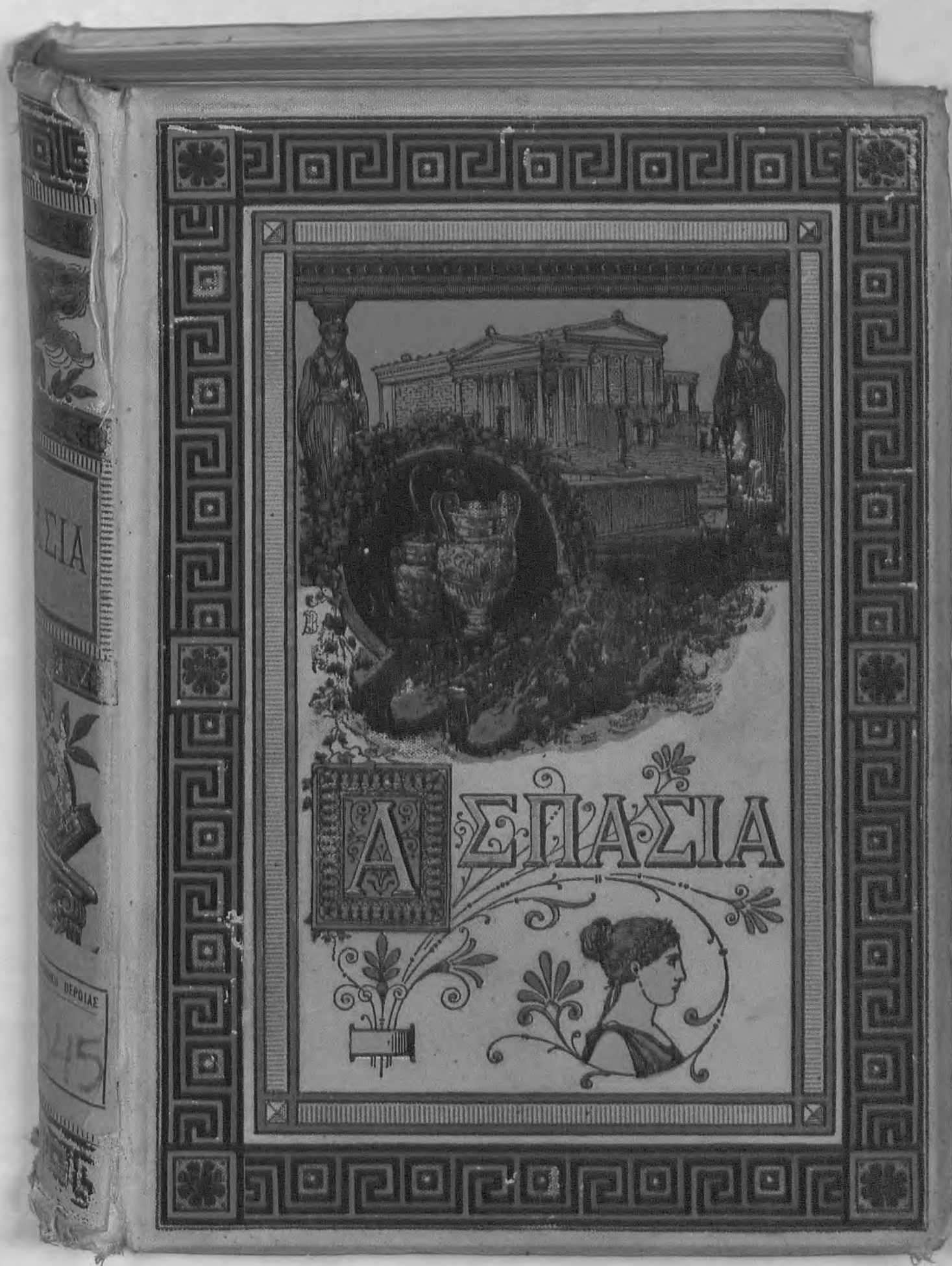

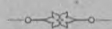
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΣΠΑΣΙΑ.

ΒΙΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΡΩΣ
ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΑΙ ΕΛΛΑΔΙ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΧΑΜΕΡΛΙΓΓΙΟΥ

Ἐξελληνισθεῖσα ἐκ τῆς τρίτης ἐκδόσεως
ἀδεία τοῦ συγγραφέως

ὑπὸ

Λ. Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

Δ. Φ.

Μετὰ 50 ξυλογραφημάτων

ὑπὸ

ΕΡΜΑΝΝΟΥ ΔΕΙΤΡΙΧΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΒΙΑΜΠΕΡΓ.
1888.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΙΚΟΛΑΩ,

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΩ,

ΑΝΔΡΙ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΙ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΖΗΛΩΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΗ,

ΑΝΘ' ΩΝ ΕΥ ΕΠΛΘΟΝ, ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ.

ΔΩΡΕΑ
ΝΙΚ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
1977

ΣΠ. Βιβλ.
090. Σ.Μ.

Αριθμ. εισαγ. 31545
Έτος 1977

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ν ἡ μὲν μυθιστορία αὕτη, κατὰ τινα πολλάκις
ρήθέντα προτρεπτικὸν λόγον τῶν κριτικῶν
τῶν ἡμετέρων χρόνων, ἀναζητεῖ λαόν τινα
— τὸν τῆς πάλαι Ἑλλάδος — ἐν τῇ παρα-
γωγικῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ, ὅ,τι δ' ὁ ἑλληνικὸς
λαὸς παρήγαγε καὶ πάσῃ τῇ ἀνθρωπότητι διαφέρει,
ἔργα καλλιτεχνῶν καὶ ποιητῶν καὶ καθ' ὅλου διανοη-
τικά ἔργα εἶναι, δὲν θὰ φανῇ, ὅτι ἐνυπάρχει τῇ ἐργα-
σίᾳ ταύτῃ καὶ τῇ περὶ αὐτῆς διηγήσει ἰδανικόν τι καὶ
διδασκικόν; Καὶ τὰ αἰσθήματα δ', ἅτινα αὕτη θὰ διε-
γείρῃ, δὲν θὰ στερῶνται τῆς χλοερᾶς χάριτος τῶν
εἰκόνων τῶν ἀντλουμένων ἐκ τῶν ναμάτων φυσικοῦ
καὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ καταστάσει εὕρισκομένου καὶ εἰς
ἐνέργειαν νῦν ἐκρηγνυμένου βίου, οὗ τὴν διάφορον
ἐκφανσιν ἴσως ἥκιστα ἐξήντησεν ἡ γραφὴ τῶν ποιητῶν;
Ὡς δὲ τῆς χάριτος τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀρχεγόνου, δὲν θὰ στε-
ρῇται ὡσαύτως ἡ διήγησις αὕτη καὶ τῆς χάριτος ἐκεῖνου, ὅπερ
τῇ αἰσθήσει τῶν νεωτέρων εὐφύες, ὑποστατικῶς δηκτικὸν
φαίνεται, ὥς καὶ τῆς ποικίλης λαμπρᾶς χροιᾶς τῆς σήμερον
ποιήσεως; Ἀλλ' ἦτο δυνατόν ὁ τῶν Ἑλλήνων βίος ἄλλως

νά παρασταθῇ, εἰ μὴ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀφελείας; Ἡδύνατο δ' ὁ εἰκονίζων αὐτὸν ἕτερόν τι νά διώκῃ, ἢ τὴν αὖραν ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἑλληνικῆς χάριτος; —

Δὲν φαίνεται δὲ καθ' ὅλου ἐπικίνδυνος ἡ ἀπεικόνισις βίου δύσαντος ἤδη; Ἐν ᾧ δ' ἡ λεπτομερὴς ἀπεικόνισις τοῦ νεωτέρου βίου ὡς χαρίεσσα περιγραφή τοῦ καθ' ὑπόστασιν ὄντος ἐξυμνεῖται, ἡ ἀπεικόνισις τοῦ παλαιοῦ δὲν θὰ ἐμποιήσῃ πολλοῖς τὴν ψυχρὰν διάθεσιν τὴν ἐκ τῆς ἐπιδείξεως τῆς πολυμαθείας; Καὶ ὄντως· ὅστις ἂν διέλθῃ μόνον κατ' ἐπιπολὴν ἀναγιγνώσκων τὸ ἔργον τοῦτο, καθορῶν, ὅτι ἕκαστον κεφάλαιον ἀποψίν τινα παρέχει διαφόρων εἰκόνων τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ταχέως θ' ἀποφύνηται γνώμην, ὅτι ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν λεύκωμά τι ἀσυναρτήτους εἰκόνας περιλαμβάνον, ἢ, εὐνοϊκῶς κρίνων, μυθιστορίαν ὑπόθεσιν ἔχουσαν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐνὸς λαοῦ· τοῦτο δὲ κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν οὐχὶ μυθιστορία εἶναι. —

Ὅμως δὲ — ἂν ἡ μυθιστορία, ὡς τεχνικόν τι ἔργον, διαφέρει τῆς βιογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἀπλοῦ διηγήματος καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ καὶ τῇ ἐξωτερικῇ οἰκονομίᾳ, ἂν εἶναι ἡ ἀποτύπωσις οὐ μόνον ἐρμελοῦς τινος αὐτοτελοῦς βίου, ἢ μοιραίου γεγονότος, ἀλλὰ καὶ συγκρούσεως κατὰ λόγον καὶ ἀκολουθίαν ἐκτυλισσομένης καὶ καταλυομένης, τότε, ὅ,τι ἐνταῦθα διηγούμεθα, εἶναι μυθιστορία. Διότι οὐ μόνον τὸ καλὸν καὶ τὸ τὴν πνευματικὴν λάμψιν περιβαλλόμενον ἀληθῶς ὄν παρίσταται ἐν αὐτῇ ἐν ὠρισμένῃ μορφῇ ἀναπτυσσόμενον καὶ ἀκμάζον καὶ παρακμάζον, ἀλλὰ καὶ ἡ πάλῃ τοῦ ἐν τῷ βίῳ ἠθικοῦ καὶ αἰσθητικοῦ ἰδανικοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν καὶ κρίνεται ἐν τῇ εἰμαρμένῃ ἐνὸς ἀνθρώπου ἅμα τε καὶ ἐνὸς λαοῦ. Ἡ ὁμοιότης δ' αὕτη καὶ ἐκ παραλήλου ἀνάπτυξις καὶ κρίσις τῆς εἰμαρμένης ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ ἐνὸς λαοῦ, τοῦ ἐπὶ μέρους καὶ καθ' ὅλου, πάντοτε

παρέστη ἡμῖν ὡς τὸ μυστήριον τῆς τέχνης τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ὡς ἡ ὑψίστη αὐτῆς ἀρχή, ὡς τὸ κύριον αὐτῆς σχῆμα. Τὸν παραλληλισμὸν δὲ τοῦτον ἐννοοῦμεν οὐχὶ οὕτως, ὡς εἰ δῆλα δὴ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς τύχης τοῦ ἐπὶ μέρους, περὶ οὗ ἡ διήγησις, καὶ τὰ τῆς τοῦ καθ' ὅλου παρ' ἄλληλα νὰ βαίνωσι καὶ τὸ ἕτερον ὡς ἐπεισόδιον τοῦ ἐτέρου νὰ θεωρῆται ὀφείλει, ἀλλ' οὕτως, ὥστε ἀμφοτέρω, ἐφ' ὅσον τοῦτο δυνατόν, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λεπτομέρειαν νὰ ἀποπερατῶνται, ἀμφοτέρω, ἐφ' ὅσον τοῦτο δυνατόν, ὡς ὀργανικόν τι πλάσμα στενῶς νὰ συνυφαίνωνται καὶ νὰ συμπλέκωνται ἀλλήλοις. —

Μετρίως δὲ μόνον ἔπρεπε νὰ ἐπιδειχθῇ ἡ σύγκρουσις, ἵνα μὴ συγχέῃ τὸ ἐκ τῆς ὅλης εἰκόνης καθαρὸν καὶ εὐάρεστον αἶσθημα, καὶ σχολῇ ἔδει νὰ προβαίνῃ δι' ὃ φαίνεται ἴσως ἡ ὅλη δρᾶσις παρὰ λεπτόν τινα μίτον παρατεινομένη. Ἀλλ', ὅτι ἐν διαλόγοις καὶ περιγραφαῖς ὡς παρεκβολὴ φαίνεται, ταῦτα πάντα ὁμοίως χωροῦσι πρὸς τὴν πρέπουσαν καὶ ἐντελῇ χροιάν καὶ ἐκφαίνονται ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἀνήκοντα εἰς τὸ ὅλον, εἰς τὴν ἰδέαν.

Ἰδέαν δὲ λέγοντες δὲν ἐκλαμβάνομεν τὴν λέξιν ἐν τῇ ἐν ἀφαιρέσει ἐννοίᾳ αὐτῆς. Μὴ πιστεῦε δ', ὦ φίλε ἀναγνώστα, ὅτι χάριν σκοποῦ τινος ἡ πορεία τῆς διηγήσεως ἐστρεβλώθη, ἢ μετεβλήθη, ἢ ἐπλάσθη. Διότι, ὅτι διηγούμεθα, καθαρὰ καὶ εἰλικρινῆς ἀλήθεια εἶναι. Ζωγραφοῦμεν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὴν πορείαν τῶν ἀνθρωπίνων. Παρίσταμεν τὰ ἦθη καὶ τὰς πράξεις, τὴν πάλην καὶ τὰς προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταχειριζόμενοι καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους, οὓς ἐκεῖνοι μετεχειρίζοντο. Οὐδὲν ἕτερον δὲ προτιθέμεθα, εἰ μὴ τὸν βίον νὰ ζωγραφήσωμεν· οὐδεμίαν ἠθοποιῶν διώκομεν, εἰ μὴ τὴν ἀναγκαίως ἐκ τῆς διηγήσεως πηγάζουσαν· οὐδεμίαν λογικὴν μετερχόμεθα, εἰ μὴ τὴν λογικὴν αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἧτις ἐν τῷ τύπῳ καὶ ἀντιτύπῳ ἐγκειμένη τοσοῦτον σταθερῶς καὶ

VIII

όμαλή χωρεῖ, ὥς ἡ ἄνω καὶ κάτω κυμαίνουσα ὑπὸ τῶν ἀνέμων κορυφῇ τῆς πίτυος. Καὶ ὀρθῶς μὲν ποιοῦντες ἰσχυρίζονται οἱ σοφοί, ὅτι ἡ ἰδέα οὐδέποτε καθαρὰ ἐν ὑποστάσει προφαίνεται. Διότι ὁ ποιητῆς ὁ διώκων σκοπὸν τινα διὰ τῆς ποιήσεως ἀκολουθεῖ αὐτῇ μέχρι τινὸς ἄκρου τῆς ἀναπτύξεως, εἶτα δὲ συνέχων αὐτὴν βίᾳ ἐν τινι σημείῳ, οὐ κυρίως κατὰ τὴν πτῆσιν μόνον ἐπιψαύει, ἀναγκάζει αὐτὴν νὰ ἀπαστράπτῃ καὶ ποικίλα χρώματα νὰ περιβάλληται εἰς τέρψιν τῶν θεατῶν, ἀποδεικνύων οὕτω τὴν πομφόλυγα ἀπλανῆ ἀστέρα. Ἄλλ' ἡ ἄκρατος οὐδένα σκοπὸν διώκουσα ποίησις ἀκολουθεῖ αὐτῇ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐν ὑποστάσει ἐκφάνσεως ἀσμενέστατα μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου, καθ' ὃ αὕτη, ἵνα ἐν τῇ λαμπρότητι αὐτῆς προφανῇ, ὥς ὁ ἱερὸς τῶν Αἰγυπτίων ὄρνις, ὁ Φοῖνιξ, τῇ φλογὶ ἐαυτὴν παραδίδωσιν.

Ἐν Γρατσίῳ τῇ 1ῃ Νοεμβρίου 1875.

P. X.

Ἀσπασία Ι.

I.

Ο ΕΝ ΔΗΛΩΙ ΘΗΣΑΥΡΟΣ.

Εν εὐηλίᾳ τινὶ ἡμέρᾳ τῆς πνιγρᾶς ὥρας τοῦ ἔτους βραδινὴ τις νεανικὴ γυναικεία μορφή ἐπορεύετο πολλῇ σπουδῇ διὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων δούλην ἀκόλουθον ἔχουσα. Ἡ ἐπιφάνεια δὲ τῆς γυναικὸς ταύτης θαυμαστὴν τινα εἶχε δύναμιν· διότι καθ' ἅπασαν τὴν ὁδὸν πάντες οἱ ἀπαντῶντες αὐτῇ παρερχόμενοι καὶ προσβλέποντες τὸ πρόσωπον ἴσταντο κατόπισθε κεχρηγότες καὶ χρόνον τινά, ὥς

I

καταδεδεμένοι, συμπαρέπεμπον αὐτῇ τὴν ὄψιν. Αἴτιον δὲ τούτου ἦτο οὐ μόνον ἡ ὁπανά ἐμφάνεια ἐν ταῖς δημοσίαις ὁδοῖς γυναικὸς ἐλευθέρας καὶ δὴ τῶν σεμνοτάτων, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν μάλιστα καὶ καταπληκτικὸν αὐτῆς κάλλος.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου δὲ πάντων ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τὴν ἀπάντησιν ἀτενῶς αὐτὴν προσέβλεπον, ἢ κατόπισθεν ὥς ἐκ τοῦ ἐδάφους ἐρρίζωμένοι τὴν ὄψιν συμπαρέπεμπον, ἐξωγραφεῖτο ἡ ἐκπληξίς κατὰ πᾶσαν τὴν δυνατὴν ἔκφανσιν. Διότι τινὲς μὲν ἐμειδίαν ἡδυπαθῶς, τῶν δὲ πολιῶν πρεσβυτῶν τὰ ὄμματα ἐμάρμαρον, τινὲς δὲ βλέμμα σατυρικὸν πρὸς τὴν καλὴν γυναῖκα ἔστρεφον, ἄλλων δὲ τὸ πρόσωπον σέβας ἐνέφαινε, ὥς εἰ θεὸν τινα προσέβλεπον, τινὲς δὲ τῶν ἐμπείρων τοῦ κάλλους φανεροὶ ἐγίγνοντο, ὅτι ἀγαπητῶς εἶχον, καὶ ἄλλοι ὥς ἡλίθιοι ἠτένιζον εἰς αὐτὴν σεσηρότα τὰ χεῖλη ἔχοντες ἐκ θαυμασμοῦ.

Ἦσαν δὲ καὶ τινες, ὀλίγοι ἀληθῶς, οἵτινες σεσηρὸς ὑπομειδιῶντες μοχθηρῶς καὶ δηκτικῶς εἰς αὐτὴν ἀπέβλεπον, ὥς εἰ τὸ κάλλος ἀνόσιόν τι ἦτο. Ὡσαύτως δὲ πολλοί, οἵτινες ἀνὰ δύο ἐπορεύοντο, ἢ ἐν ὁμίλῳ ἴσταντο διαλεγόμενοι, διέκοπτον τὸν λόγον· ἄλλοι δ', ἐφ' ὧν τῶν προσώπων ἡ ἀνία ἐπεκοιτάζετο, αἴφνης ἐξφογονοῦντο καὶ ἄλλων τὸ συναφρωμένον πρόσωπον ἐλεαίνετο. Καθ' ὅλου δὲ ταραχὴ τῶν ψυχῶν ἐγένετο· διότι ἡ τῆς γυναικὸς ἐμφάνεια ἦτο ὥς ἀκτίς τοῦ ἡλίου, ἥτις εἰς φυλλάδα ῥόδων πίπτουσα τὰς ἐμπίδας εἰς βακχικὸν στρόβιλον παρορμᾷ.

Μεταξὺ δ' ἐκείνων, ὧν τὴν προσοχὴν προσεῖλκυσε τὸ καταπληκτικὸν κάλλος τῆς γυναικὸς, ἦσαν καὶ δύο ἄνδρες, οἵτινες σιγῇ ὁμοῦ ἐβάδιζον. Ἦρεμος καὶ σπουδαία καὶ σεμνοπρεπὴς καὶ εὐγενὴς ἦτο ἀμφοτέρων ἡ ὄψις· ἀλλ' ὁ μὲν νεώτερος καὶ μελανοπλόκαμος ἦτο καὶ εὐπρεπὴς μὲν ἐφαίνετο, ἀλλ' εἶχε καὶ ἵχνος τι ἀβρότητος ἐν τῇ μορφῇ· μεῖζων δὲ καὶ σέβας προκαλοῦσα ἐξείχεν ἡ μορφή τοῦ ἐτέρου παρ' αὐτῷ

βαδίζοντος, ἀλλὰ ψιλὸν ἐκυρτοῦτο τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κεφαλῆς ὑπεράνω τοῦ θαθέος μετώπου. Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι ἔβλεπε τὸν ἄνακτα ἀνδρῶν Ἀγαμέμνονα βαδίζοντα παρὰ τῷ θυμοειδεῖ Ἀχιλλεῖ.

. Καὶ ὁ μὲν νεώτερος αὐτῶν ὄμμα ἔκπληξιν ἐκφαίνον προσήλωσε πρὸς τὴν θελκτηρίαν γυναῖκα, ἡρεμος δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἔμεινεν ὁ πρεσβύτερος καὶ ἐφαίνετο, ὥς εἰ οὐχὶ νῦν πρῶτον ἔβλεπε τὴν καλὴν ταύτην, καὶ τοσοῦτον ἀπαθῆς καὶ παραδεδομένος εἰς ἄλλους λογισμούς, ὥστε ἄκων ὁ συνοδοιπόρος ἐπέσχεν ἐρώτησιν, ἣν ἐπ' ἄκρου τοῦ χεῖλους εἶχεν.

Οἱ δύο δ' οὗτοι ἄνδρες, ἀκολουθοῦντος τοῦ δούλου, ἐτράποντο ἐπὶ τὴν μακρὰν κονιορτώδη ὁδὸν τὴν εἰς Πειραιᾶ ἄγουσαν. Ἐν ᾧ δ' ἐχώρουν εἰς τὰ πρόσω, ὁ νεώτερος κατασκόπιον ἔστρεφεν ὄμμα πρὸς τὴν ἀστράπτουσαν ἐπιφάνειαν τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου. Ἐπειδὴ δ' ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ ὀξύς, ὥς ὁ τοῦ αἵτου, ἦτο, διεΐδε πλοῖον, ὅπερ οὐδενὶ ἐτέρῳ ὀφθαλμῷ ἐφικτὸν ἦτο. Ἀλλὰ τὸ πλοῖον τοῦτο μόλις ἀνακύπτον ἐκ τοῦ κρασπέδου τοῦ ὀρίζοντος τῆς θαλάσσης διὰ τὴν μεγάλην ἀπόστασιν ἐφαίνετο, ὅτι ἦκιστα προῦχώρει. Ἐκ τούτου δ' ὁ ὥς αἰτὸς ὀξυδερκής, καίπερ δόξαν παρέχων ἀνδρός, ὃς ἡδύνατο νὰ κρατήσῃ ἑαυτοῦ, ὁσάκις ὅμως εἰς αὐτὸ ἠτένιζεν, ἐφαίνετο ἐπὶ στιγμὴν χρόνου, ὥς εἰ ἤθελε διὰ τῆς πνοῆς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ στήθους νὰ πτερῶσῃ τὰ ὀκνηρὰ ἰστία.

Τῶν καταβαινόντων δ' εἰς Πειραιᾶ διὰ τῆς ὁδοῦ, ἦν οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες ἐπορεύοντο, ἡ ὄψις μεταβαίνουσα ἐπὶ δεξιὰ μὲν ἔν τινι ἀποστάσει προσέκρουε πρὸς τεῖχος τι στίλβον ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ὅπερ ἀπέραντον σχεδὸν καθῆκεν ἐπὶ τὸν πετρώδη αἰγιαλὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς πόλεως· ἐπ' ἀριστερὰ δὲ πρὸς ἕτερον προσέκοπτεν ὅμοιον τεῖχος, ὅπερ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ ἐφαίνετο μέγα αὐξάνόμενον. Διότι οἱ ἐργάται

σωρεύοντες μὲν πρῶτον ξεστοὺς ἐγγωνίους λίθους ἐπ' ἀλλήλοις, εἶτα δ' ἀρμόττοντες αὐτούς, ὅπου ἱκανοὶ σεσωρευμένοι ἦσαν καὶ δέοντες πρὸς ἀλλήλους διὰ σιδήρου καὶ μολύβδου, οὕς ἐνεπήγγυνον διὰ τῶν μακρὰν ἀντηχοῦντων κτύπων τῶν τύκων, προῆγον αὐτό.

Καὶ τοῦτο δὲ τὸ τεῖχος διέτεινεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκεῖ εὐρείαν καμπὴν καμπτόμενον συνεδεῖτο τῷ ἐτέρῳ, ἵνα, ὥς ἄνω τὴν πόλιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸν λιμένα καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ οἰκοδομήματα τῷ προστατηρίῳ αὐτοῦ βραχίονι περιβάλῃ.

Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ οἰκοδομίᾳ ἐνδιέτριβεν ἡ ὄψις τοῦ νεωτέρου τῶν δύο ἀνδρῶν περιέργως καὶ ἀγαπητῶς, ὡς ἂν ἐπὶ στιγμὴν χρόνου ἀπωλίσθαινε τῶν ὑποπτέρων ἱστίων, ἅτινα μάλιστα μακρὰν ἔτι ὄντα προσέβλεπε. Τέλος δὲ μετὰ γων αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ἄκρου ἐπὶ τὸ ἕτερον τοῦ ἀπεράντου στοίχου τῶν καλῶς προσηρμοσμένων λίθων στραφεὶς εἶπε πρὸς τὸν συνοδοιπόρον μειδιῶν·

«Ἄν ἐκάστη σφοδρὰ λέξις, ἐξ ὧσων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τοῦ τεύχους τούτου εἶπον, εἰς λίθον μετεβάλλετο, πρὸ πολλοῦ ἀληθῶς θὰ ἴστατο τοῦτο ἔτοιμον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω, ὥς βλέπομεν, ἐγγίξει πρὸς τὸ τέλος.»

«Καὶ ἦτο ἀληθῶς ἀναγκαῖον τὸ μέσον τοῦτο τεῖχος;» ἠρώτησεν ἀδιάφορον βλέμμα στρέψας πρὸς τὸ ἔργον ὁ πρεσβύτερος.

«Παντάπασιν!» ὑπέλαβεν ἐκεῖνος. «Διότι πολὺ ἐκτείνεται πρὸς τὸ Φάληρον τὸ παλαιότερον ἐπ' ἀριστερὰ τεῖχος καὶ ἐκ τούτου μέγα μέρος τῆς ἀκτῆς τοῦ λιμένος ἔμενεν ἀτείχιστον. Νῦν δὲ πρῶτον συνετελέσθη τὸ ἔργον. Τῆς τέφρας τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμων ὥς παρθένος ἀναδύσα καὶ λαμπρὰ καὶ ἰσχυρὰ γενομένη, τραφεῖσα ἀπὸ τῶν φόρων τῶν παραλίων ἐλληνικῶν πόλεων καὶ τῶν νήσων ἡ

πόλις τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς περιέβαλε τοῖς μέλεσιν αὐτῆς τὸ λίθινον τοῦτο τεῖχος καὶ ἐγένετο ἱκανὴ νὰ περιφρονῇ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ τὸν φθόνον τῶν τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν λαλούντων καὶ τὰς ἐπιβολὰς τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας.»

Ὁ ἀνὴρ, ὃς ταῦτα ἔλεγεν, ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίπου, ὁ Ἀλκμεωνίδης Περικλῆς, ὃν Ὀλύμπιον ἐκάλουν.

Ὁ δὲ συνοδοιπόρος ἦτο εὐκλεῆς τις δημιουργὸς χαλκῶν καὶ μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, Φειδίας καλούμενος. Ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἦτο τὸ κολοσσιᾶιον ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, ὅπερ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἀκροπόλεως ἀπέλαμπε καθ' ὅλην τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς καὶ μέχρι τοῦ Σουνίου, ὅθεν οἱ καταπλέοντες εἰς Πειραιᾶ ναυτίλοι τὴν χρυσαυγὴ αἰχμὴν τοῦ δόρατος τῆς θεοῦ περιχαρεῖς ἐχαίρετιζον ὡς πρῶτον σύμβολον ἐκ τῆς χώρας τῶν ἰοστεφάνων Ἀθηναίων.

Καὶ μονότονοι μὲν σχεδὸν ἦσαν οἱ μακρὰν παρατεινόμενοι ἐγγώνιοι λίθοι τοῦ τεῖχους, ἀλλ' ἐμβεβαπτισμένοι εἰς τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ τῆς Ἀττικῆς οὐδὲν τὸ σκυθρωπὸν εἶχον. Πολυτάραχος δ' ὄχλος ἐκύμαινε περὶ αὐτοὺς καὶ ὀξεῖαι ἀντήχουν αἱ παρακελευστικαὶ φωναὶ τῶν ὀρεοκόμων· πολλαὶ δ' ἀγέλαι ἡμιόνων ἀφθόνας πεφορτισμένων ἀνέβαινον εἰς τὴν πόλιν, ἣ κατέβαινον εἰς Πειραιᾶ.

Ἐνιαχοῦ δ' οἱ κλάδοι ἐλαίας τινὸς ὑπερεῖχον τῆς ὁδοῦ καὶ ἀναψυκτικὴ αὔρα ἐνίστε ἀπὸ τοῦ κόλπου προσπνέουσα προσέπαιζε πρὸς τὰς θαλεράς ἄκρας αὐτῶν.

Ὅσακις δὲ τοῦτο συνέβαινε, ἀπειτίθετο ὁ χαλκοτέχνης τὸν πέτασσον, ἵνα προσπνεύσῃ ἢ αὔρα τῷ ψιλῷ καὶ βαθεῖ αὐτοῦ μετώπῳ. Ἀλλ' ὁ Ὀλύμπιος προέβαινε πάντοτε διὰ τάχους ἀτενῶς προσδύπων τὴν τριῆρη, ἥτις τέλος ἐκ τοῦ βάθους τοῦ κόλπου κατὰ μικρὸν τῷ λιμένι προσεπέλαζεν.

Καὶ ἤδη εὐρίσκονται οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ τέλος ἀφικνοῦνται εἰς Πειραιᾶ. Καὶ ἐνταῦθα δὲ τὸ ὄμμα τοῦ ἀνδρός,

ὄν Ὀλύμπιον καλοῦσι, περιεφέρετο χαρὰν προδίδον. Διότι, ὅτι παρείχετο εἰς θεὰν τῷ ὀφθαλμῷ, ἔργον αὐτοῦ μάλιστα ἦτο, νέον τι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, αἱ εὐρεῖαι, μεγαλοπρεπεῖς, εὐθυφερεῖς ἐκείναι ἀγυαί! Ἐνταῦθα μεγαλοπρεπῆς ἡγεῖρετο ἡ ἀγορά ἡ τῷ ὀνόματι τοῦ οἰκοδόμου Ἱπποδάμου τοῦ Μιλησίου Ἱπποδάμειος κληθεῖσα, ἣν στοαὶ περιέβαλλον. Ἐπ' ἀριστερὰ δὲ κλιμακωταὶ ὑψοῦντο ὑπεράνω τοῦ κινοσστεφοῦς θεάτρου αἱ οἰκίαι ἐπὶ τῆς ἀνάντους κλιτύος τοῦ περιτετειχισμένου λόφου τῆς Μουνυχίας, ἐφ' οὗ τῆς κορυφῆς ἵστατο λαμπρὸν τὸ τῆς Ἀρτέμιδος μαρμάρινον ἱερόν. Κάτω δ' ἐν τῇ πεδιάδι ἐξετείνοντο μέχρι τῆς θαλάσσης ἀπέραντοι αἱ στοαί, ἐνταῦθα μὲν ἡ στοὰ τοῦ Περικλέους, ἐκεῖ δὲ τὸ κολοσσιαῖον ἐμπόριον, ἔνθα φορτία ἀποβιβαζόμενα, ἕως ἂν πωληθῶσιν, ἢ ἀλλαχοῦ διακομισθῶσι, κατέκειντο, περαιτέρω δ' οἱ κύκλοι καὶ τὸ ὑπερμέγεθες Δεῖγμα, ἔνθα οἱ θαλασσοῦργοι καὶ οἱ ἔμποροι τὰ δεῖγματα τῶν ἀγωγίων φορτίων ἔδιδον καὶ περὶ τῶν συμβολαίων καὶ συναλλαγῶν ἀλλήλοις συνεβουλεύοντο.

Ἐν ταῖς στοαῖς ταύταις ἐπὶ τοῦ ζυστοῦ ἵστατο ὁ συνετὸς Ἕλληγ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, χαίρων, ὅτι μετὰ τῆς κοινῆς εὐπραγίας καὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα εὐωδοῦντο. Ἐνταῦθα δ' ἐδέχετο ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ φίλου θεοῦ τῆς θαλάσσης τὸ τῆς Ἀραλθείας κέρας μεστὸν πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς ξένης καὶ ἔβλεπε τοὺς τελευταίους δακτυλίους τῶν κυμάτων τοῦ Πόντου, τοῦ Νεῖλου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὸν αἰγιαλὸν αὐτοῦ ἑξαφρωμένους.

Ἐνταῦθα δ' ἀνεστρέφοντο οἱ Ἕλληνες τοῦ Περικλέους, περικαλλεῖς μετ' ἀγχιρωτες τύποι σκιαγραφικῶς προέχοντες τοῦ βάθους τῶν λευκῶν μαρμαρίνων στοῶν. Ἀσκεπεῖς τὴν κεφαλὴν οἱ πλείστοι, ἐμβάδας μόνον ἐν ἀνάγκῃ φέροντες, τὸ εὐτελὲς λευκὸν ἱμάτιον, ἢ τὴν χλαμύδα ἀτημελήτως περιβεβλημένοι, ἐν τούτοις ἵσταντο ἐν μέσῳ τῶν κίωνων ἐν

γραφικῇ καλλονῇ ὡς ὀρφνῶδη χαλκᾷ ἀγάλματα ἐν τούτῳ μόνον αὐτῶν διαφέροντες, ὅτι ζωηρῶς ἐχειρονόμουν καὶ ἐν μεγάλῃ συγχύσει τῶν φωνῶν τοὺς εὐφώνους φθόγγους τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐξέπεμπον πλήρεις ἐνεργείας καὶ ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἐν ταῖς χειρονομίαις, ἀλλ' ἅμα σεμνοπρεπεῖς ὡς ὑποκριταί.

Ἀφ' οὗ χρόνου οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν εὐτυχὴ ἐκβασιν τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμων κύριοι τῆς θαλάσσης ἐγένοντο, κατέβαινον συνήθως εἰς τὸ ἐπίνειον, τὸν Πειραιᾶ, ἔνθα ἐχρηματίζοντο. Διότι ἐκεῖ ἀνεζήτουν ναυκλήρους διαποντίους πλοῦς καὶ ἐπιχειρήσεις ἀναλαμβάνοντας· ἐκεῖ κατέλαμβανον τοὺς τραπεζίτας καὶ χρημάτων προξενητάς, παρ' οἷς παρακατετίθεσαν τὰ χρήματα αὐτῶν, ἢ ἀνελάμβανον τὰς παρακαταθήκας, ἢ, ἐὰν μῆτε νὰ παρακαταθῶσι, μῆτε ν' ἀναλάβωσιν εἶχον, ἐδανείζοντο παρ' αὐτῶν. Διότι ἡ ἐμπορία ἤκραζε καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐμπείρως τοὺς καιροὺς μετεχειρίζετο. Ἐγίγνωσκε δ', ὅποτε συνέφερε σίτον ἐκ τοῦ Πόντου νὰ προσκομίσῃ, ἢ ξυλείαν ἐκ Θράκης, ἢ πάπυρον ἐξ Αἰγύπτου, ἢ τάπητας ἐκ Μιλήτου, ἢ Σικυῶνια ὑποδήματα ἐκ Σικυῶνος, ἢ βότρυς ἐκ Ῥόδου. Ὡσαύτως δὲ καλῶς ἐγίγνωσκεν, ὅπου ἐπεζητοῦντο καὶ πολλοῦ ἐτιμῶντο τὸ ἔλαιον τῆς Ἀττικῆς, τὰ σῦκα, τὸ μέλι, τὰ τορνεύματα καὶ τὰ πῆλινα ἀγγεῖα. Προθύμως δ' ἐδάνειζον αὐτῷ χρήματα ὁ προξενητὴς καὶ ὁ τραπεζίτης, διότι ὁ τόκος μέγας ἦτο καὶ ἀντὶ μεγάλων τόκων πᾶς τις παρεκινδύνευεν. Ἐκ τούτου δ' ἀπελεύθερός τις, Πασίων τις, ἢ Σίμων τις, ἢ Φορμίων τις ἐκάθητο εὐθυμὸς πρὸς τῇ τραπέζῃ ἐν Πειραιεῖ καὶ ἐσχηματίζετο, ὥς εἰ τῶν ἐν τέλει τις ἦτο, διότι τὰ συμβόλαια παρ' αὐτῷ παρακατετίθεντο. Ἐδίδε δὲ δύο τάλαντα ἄνευ μορφασμοῦ, ὅπως καὶ ἐδέχετο ἀδιαφόρως δύο τάλαντα εἰς παρακαταθήκην, ἀναγράφων μόνον τὸ ποσὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παρακατατιθέντος εἰς τὸ γραμματεῖον καὶ οὐδὲν πλέον.

Ἐπίστευον δὲ τῇ χρηστότητι τοῦ Πασίωνος καὶ ὁ Πασίων ἀληθῶς χρηστὸς καὶ δίκαιος ἦτο, ἐπὶ τοσοῦτον τοῦλάχιστον, ἕως τὸ κέρδος ἀτίμου τινὸς πράξεως οὐχὶ ἀντάξιον ἐφαίνετο τῆς ζημίας, ἣν ἡ κινδυνεύουσα φήμη τῆς χρηστότητος ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ αὐτῷ.

Οἱ δύο δ' ἄνδρες προσέβλεπον νῦν τὴν μαλακὸν φρίτουσαν καὶ πράσινον, ὡς ἡ σμάραγδος, θάλασσαν προσκλύζουσαν τῇ προκυμιά. Ἀναπεπταμένος δ' ἐξετείνετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὁ βαθύκολπος στρογγύλος λιμὴν τοῦ Πειραιῶς καὶ ὡς φύλακες τοῦ θαλασσίου πυλῶνος ὑψοῦντο δύο μεγάλοι πύργοι ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ στόματος, πρὸς οὓς ἐν ὥρᾳ κινδύνου περιῆπτον τὴν κολοσσιαίαν σιδηρὰν ἄλυσιν, ἥτις τὸν εἰσπλουν ἐκώλυνεν. Ἀναρίθμητα δ' ἐπ' ἀγκύραις ὥρμουν στρογγύλα ὀγκώδη πλοῖα, ὁ δ' αἰγιαλὸς ἐπ' ἀριστερὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ ὑπερεφῶν τριήρων τοῦ ἀθηναϊκοῦ ναυτικοῦ, αἵτινες κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἑλλήνων ἀνελκυσμένοι ἐκάστη ἐν ἰδίῳ οἴκῳ ὡς τέρατα ἐν ταῖς φαλαῖς ἀναπαύομεναι ἐφαίνοντο, φοβεροὶ δράκοντες τῆς θαλάσσης φανταστικὰ ῥύγχι ἔχοντες καὶ πτερωτὰς θρασέως ἀναπαλλομένας οὐράς. Περαιτέρω δ' ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους τῆς πειραϊκῆς χερσονήσου, ἐν τοῖς ναυστάθμοις τῆς Ζέας καὶ τῆς Μουνυχίας, κατέκειντο πλείονα τοιαῦτα μεγαλοπρεπῆ θαλάσσια τέρατα καὶ ὀπισθεν αὐτῶν ὑψοῦντο τὰ νεώρια, ἐν οἷς τὰ κρεμαστὰ σκεύη τῶν ἀπαρασκεύων τριήρων ἐφυλάττοντο, καὶ περαιτέρω οἱ νεώσοικοι, ἐν οἷς ἀδιαλείπτως ζυλεῖα κατετίθετο καὶ νέαι τρόπεις κατεσκευάζοντο.

Καὶ ἤδη εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τὸ πλοῖον, ὅπερ ὁ Ὀλύμπιος καταβαίνων εἰς Πειραιᾶ ἀτενῶς προσέβλεπεν. Ἦτο δὲ τὸ δημόσιον πλοῖον, ἡ Ἀμφιτρίτη.

Ὅχλος πολλὸς συρρέουσιν εἰς τὴν κάταρσιν καὶ ἐκ τῶν στοῶν καὶ τῶν ζυστῶν ἡχοῦσι συγκεχυμένα φωναί.

« Ἡ Ἀμφιτρίτη ἦλθεν — ἡ Ἀμφιτρίτη φέρουσα τὸν θησαυρὸν τὸν ἐν Δήλῳ! — Ἡ Ἀμφιτρίτη φέρουσα τὸ ταμειὸν τῶν συμμάχων! — Κατάρθωσε λοιπὸν ὁ συνετὸς Περικλῆς, ὅ,τι ἤθελε; — Τί θὰ εἴπωσιν οἱ σύμμαχοι; — Ἀδιάφορον! Εἴμεθα οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν, οἱ προστάται. Ἡμεῖς ἐκπέμπομεν τοὺς στόλους ἡμῶν εἰς τὴν παραλίαν αὐτῶν! Ἡμεῖς πολεμοῦμεν ὑπὲρ αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο τελοῦσι τοὺς φόρους, ὅ,τι ὑπολείπεται, ἡμέτερον εἶναι.»

Αἴφνης πλήττει τὴν ἀκοὴν ἡ ἡχὴ τῶν αὐλῶν ἐκ τοῦ πλοίου προσπελάζοντος. Διότι, ὥς ἐν παντὶ δημοσίῳ πλοίῳ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς Ἀμφιτρίτης οἱ κωπηλάται πρὸς αὐλὸν ἐκωπηλάτουν. Καὶ ἄσματα δ' ἤχοῦσιν ἀπὸ τῶν σελμάτων, καὶ ἡ ἡχὴ αὐτῶν ἀναμιγνύεται τῷ καχλάσματι τῶν ὑπ' ἀναριθμήτων κωπῶν πληττομένων θαλασσίων κυμάτων. Καὶ χρυσαυγῆς μὲν ὑπεράνω τοῦ ἐμβόλου ἀπαυγάζει ἡ εἰκὼν τῆς θεοῦ τῆς θαλάσσης, ἀφ' ἧς καὶ τὸ πλοῖον τὸ ὄνομα φέρει, καταπεποικιλμένον δὲ διαλάμπει τὸ ἀκροστόλιον πρὸς τὸν ἥλιον. Ἀλλὰ τὰ ἄσματα καὶ ἡ ἡχὴ τῶν αὐλῶν καὶ τὸ κάχλασμα τῆς θαλάσσης ἐκκωφοῦνται εἰς τὰς κραυγὰς καὶ τὴν χαρὰν τοῦ ὄχλου, ὧν συμμετέχουσιν εὐθύμως καὶ οἱ ἠλιοκαεῖς ναῦται ἀπὸ τοῦ πλοίου.

Ἄλλ' ὁ αὐλὸς σιγῇ· αἱ κῶπαι ἀργοῦσι· τὸ πλοῖον ἵσταται καὶ ἄρχεται ὁ ψόφος τῶν κάλων, ὁ κρότος τῶν ἀλύσεων καὶ ἡ διαδρομὴ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Ἡ ἄγκυρα βάλλεται· τὰ ἱστία συστέλλονται· τὰ πείσματα ἐκδέονται, καὶ ἡ ἀποβάθρα προσαρμόττεται. Τινὲς τῶν ἐν τέλει ἵστανται νῦν ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς προκυμίας καὶ ὁ Περικλῆς προσελθὼν λέγει λόγους τινὰς πρὸς αὐτοὺς. Ἄλλ' ὁ τόνος τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἔχει τι τὸ ἰδιότροπον, τὸ θαυμαστόν, δι' ὃ καὶ οἱ μὴ ἀναγνωρίσαντες πρότερον ἀναγνωρίζουσιν αὐτὸν νῦν. Διότι τοὺς μὲν χαρακτηρισ τοῦ προσώπου αὐτοῦ οὐχὶ πάντες ἠδύναντο νὰ ἴδωσιν

ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς Πυκνὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ἀλλὰ τὴν φωνὴν πάντες ἤκουον καὶ πάντες καλῶς ἐγνώριζον. Τέλος τινὲς τῶν ἐν τέλει ἐπιβαίνουνσι διὰ τῆς ἀποβάθρας ἐπὶ τὸ πλοῖον.

Μετά τινα δὲ χρόνον ἐκ τοῦ κοίλου τοῦ πλοίου ἀναφέρονται καὶ ἀποβιβάζονται πίθοι τινὲς χαλκόδετοι καὶ κατεσφραγισμένοι καὶ ἐπιτίθενται ἐπὶ ἡμιονικοῦ ζεύγους ἐπὶ τούτῳ ἀναμένοντος. Ἀποβιβάζεται δ' εἰς τὴν γῆν καὶ ὁ τριῆραρχος καὶ διαλέγεται πρὸς τὸν Περικλέα.

Χρυσοῦς θησαυρὸς εἶναι, ὅτι ἡ Ἀμφιτρίτη ἐπὶ τῶν γαλανῶν θαλασσίων κυμάτων ἐκόμισε καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν παραδοκούντων Ἀθηναίων κατέθηκεν. Εἶναι ὁ θησαυρὸς τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων. Κομίζουσι δ' αὐτὸν ἐκ Δήλου, τοῦ τηλεφάντου κυανέας χθονὸς ἄστρου, εἰς τὰς ἰσχυρὰς Ἀθήνας κατὰ προτροπὴν τοῦ Περικλέους, ἵνα διαχειρίζωσιν αὐτὸν οὐχὶ ὡς θησαυρὸν τῶν συμμάχων, ἀλλ' ὡς φόρον τῶν πόλεων καὶ νήσων.

Ὡς δὲ περὶ πάντα χρυσοῦν θησαυρὸν ἀδημονία τις περιῖπταται, ἀμυδρόν τι φῶς, πνοή τις τοῦ ἀβεβαίου, ἣτις ἐλπίδας πολυεύκτους ἀναζωπυρεῖ καὶ ἀσυνειδήτους φόβους ἐμποιεῖ· διότι ἡ χρυσὴ πλίνθος εἰς νόμισμα μεταβάλλεται; τὸ δὲ νόμισμα ἐν ταῖς χερσὶ τῶν κεκτημένων μεταχαράττεται καὶ μεταβάλλεται, ὥς πολλοὶ αὐτοῦ ἅπτονται, καὶ τῷ μὲν εὐτυχίαν προξενεῖ, τῷ δὲ δυστυχίαν, οὕτω καὶ ὁ θησαυρὸς οὗτος τῆς Δήλου, πρὸς ὃν τὰ βλέμματα ἀποβλέπουσι τοῦ ὄχλου, τίς δύναται νὰ προῖδῃ, πότερον εὐλογίαν, ἢ κατάραν κομίζει, πρὸς ἡδονήν, ἢ μεταμέλειαν ἐκομίσθῃ, ἀθάνατόν τι, ἢ θνητόν θά δημιουργήσει; Τίς δύναται νὰ προφητεύσῃ, ὁποῖος ἄνεμος ἐκ τοῦ ἀσκού τούτου τοῦ Αἰόλου θὰ πνεύσῃ;

«Διὰ τοῦ χρυσοῦ τούτου δύναταί τις νὰ καταστήσῃ τὰς

Ἀθήνας ἄμαχον ἔρεισμα τῆς Ἑλλάδος!» διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς τινες τῶν ἐν τέλει περὶ τὸν Περικλέα ἱστάμενοι.

«Διὰ τοῦ χρυσίου τούτου δύναται τις ν' αὐξήσῃ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἀθηναίων, νὰ κυριεύσῃ τῆς Σικελίας καὶ Αἰγύπτου, νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς Πέρσας καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὴν Σπάρτην!» ἔλεγε πρὸς ἑαυτὸν ὁ τριήραρχος.

«Ἐκ τοῦ χρυσίου τούτου δύναται τις νὰ παρέχῃ ὑμῖν ἄφθονον χρῆμα πρὸς ἐστιάσεις καὶ θεάματα!» διελογίζετο ὁ ἐκεῖ συναθροισθεὶς ὄχλος.

«Διὰ τῶν χρημάτων τούτων θὰ ἡδύνατό τις νὰ οἰκοδομήσῃ μεγαλοπρεπεστάτους ναοὺς καὶ λαμπρότατα ἀγάλματα νὰ στήσῃ!» διενοεῖτο ὁ σύννουσος τῶν χαλκῶν καὶ μαρμαρίνων ἀγαλμάτων δημιουργὸς παρὰ τῷ Περικλεῖ ἱστάμενος.

Αὐτὸς δ' ὁ Ὀλύμπιος Περικλῆς; . . . Ἡ διάνοια αὐτοῦ, καὶ μόνον αὐτοῦ πάντα ταῦτα ἔκυνε. . . .

Ἐν τούτῳ ἡ συνωρίς, ἣτις ἔμελλε νὰ κομίσῃ τὸ χρυσοῦν ἐκεῖνο φορτίον εἰς Ἀθήνας ἐκινήθη, καὶ μετ' αὐτῆς ὁ ὄχλος ἐκεῖνος· οὕτω δ' ἀφανισθέντος αὐτοῦ καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Φειδίας ὥρμησαν τὴν εἰς Ἀθήνας ἄγουσαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πολὺ τοῦ ὄχλου παρηκολούθει τῇ συνωρίδι, ἥ τε ὁδὸς ἡ πειραϊκὴ κενὴ ἀνθρώπων ἦτο καὶ οἱ ἐπιφαίνόμενοι τῇδε κακεῖσε ὁρατοί.

Ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης δὲ πλακὸς μνήματός τινος ἐκ τῶν εὕρισκομένων παραπλεύρως τῆς ὁδοῦ ἐκάθηντο δύο ἄνδρες ζωηρῶς διαλεγόμενοι. Καὶ ἡ μὲν ὄψις τοῦ ἑνὸς ἐξέφαινε τὴν ἱλαρὰν σεμνότητα σοφοῦ ἀνδρός, σκυθρωπὸς δ' ἦτο ὁ ἕτερος, οὗ οἱ πυριφεγγεῖς ὀφθαλμοὶ προὔδιδον μανικὴν ἰδιογνωμοσύνην. Διελθόντα δὲ τὸν Περικλέα ὁ μὲν πρῶτος συνήθως προσηγόρευσε μειδιῶν, ὁ δὲ σκυθρωπὸς προσέβλεψεν ὀξέως καὶ ἐχθρικῶς.

Καὶ αὐτῆς δὲ μικρὸν προβάντες οἱ δύο ἄνδρες εἶδον ἐν

τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ νέον τινά, ὃς ἵστατο σύννους καὶ ὅλως εἰς λογισμοὺς βεβυθισμένος. Ἐφαίνεται δ' ἐπιλαθόμενος τοῦ περὶ αὐτὸν κόσμου, ἢ ἀπολέσας αὐτὸν πρὸ τῶν ποδῶν καὶ διαλογιζόμενος, ὅπου ἡδύνατο νὰ εὔρη νέον τινά. Εἶχε δὲ ιδιόρρυθμόν τινα ὄψιν, πάντως οὐχὶ χαρίεσσαν, καὶ ἠτένιζεν εἰς τὴν γῆν ἀσκαρδαμυκτί.

«Εἰς τῶν λιθοζῶν μου,» εἶπε πρὸς τὸν συνοδοιπόρον ὁ σεμνὸς Φειδίας πατάσσαν τὸν ἄρμον τοῦ μεριμνητοῦ, ὥς, ἵνα ἀνακινήσῃ αὐτόν· «σπουδαῖος, ἀλλὰ παράδοξος νεανίσκος. Ἐργάζεται μίαν ὅλην ἡμέραν μετὰ μεγίστου ζήλου ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ μου, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ἀφανὴς γίγνεται. Εἶναι δ' ἴδιον αὐτοῦ νὰ μένῃ οὕτω φροντιστικός.»

Οὐχὶ μακρὰν δὲ τοῦ σύννου νεανίσκου συνεκάθιζε χωλὸς τις, ἀνάπηρος ἀνὴρ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ἐπαίτης τις θαυμαστῶς σεσηρὸς πρόσωπον ἔχων. Καὶ ὁ μὲν φιλόανθρωπος Περικλῆς ἔδωκεν αὐτῷ νόμισμά τι, ἀλλ' ὁ ἀνάπηρος ἐπαίτης διέστρεψεν ἔτι μᾶλλον τὸ σεσηρὸς πρόσωπον καὶ ἐφαίνετο ὥς τονθορύζων ὑβριστικὴν τινα λέξιν μεταξὺ τῶν χειλέων.

Ὅτε δ' οἱ δύο ἄνδρες τὸ ἥμισυ τῆς ὁδοῦ ἤδη διανύσαντες ἔκ τινος δρυμοῦ ἐλαιῶν, ὅστις ἐπὶ βραχὺ τι τὴν ὁδὸν ἐκάλυπτε, προέκυψαν, ἀνεφάνη ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηναίων, ἐν ἣ ἔβλεπέ τις τὸ κολοσσιαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς λάμπον ἀπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ δύοντος ἡλίου. Ἐβλεπε δὲ τις τὴν τὸ κράνος φέρουσαν κεφαλὴν, τὸ ὑψούμενον δόρυ καὶ τὴν μεγάλην ἀσπίδα, ἐφ' ἧς ἡ ἀριστερὰ ἐστηρίζετο. Ὅσαύτως δ' ἀνέλαμπεν ἀνταυγὴς ἐκ τῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως χρυσῇ τις κεφαλὴ Γοργοῦς, ἣν πλούσιός τις Ἀθηναῖος ἀνάθημα ἐκεῖ ἀνέθηκεν.

Ἐξαίφνης ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ χρόνου τούτου μεταβολὴ τις παράδοξος ἐγένετο ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ θεοποιοῦ. Ἐφαίνεται δ', ὅτι ἀντήλλαξεν ὅλως τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ τοῦ συνοδοιπόρου.

Ὡς δὴ λα δὴ κατὰ τὴν ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὸν λιμένα κατὰ-
 βασιν οὗτος μὲν ἐφαίνετο παθαινόμενος καὶ πυριλαμπεῖ τῷ
 ὀφθαλμῷ ἀτενῶς εἰς ἓν σημεῖον τηλεφανὲς ἀτενίζων, ὁ δὲ
 συνοδοιπὸρος σεμνὸς καὶ σιγῆλός καὶ ἀπαθὴς παρ' αὐτῷ
 ἐβάδιζεν, οὕτω νῦν ἐκ τοῦ ἐναντίου κατὰ τὴν ἀνάβασιν ὁ
 μὲν θεοπλάστης ταχεῖ τῷ βήματι καὶ πυρπνέοντι τῷ ὀφθαλμῷ
 ἀσκαρδαμυκτὶ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀπέβλεπεν, ὁ δὲ συνοδοι-
 πόρος ἀτάρακτος καὶ σχεδὸν κεκμηκῶς παρηκολούθει αὐτῷ.
 Ἐφαίνετο δ', ὅτι ἡ θέα τῆς θεοῦ, μεθ' ὅσα ἐν Πειραιεὶ εἶδεν,
 ἰδιοτρόπως αὐτὸν διέθηκε. Διότι ἐκεῖ μὲν ἦλθεν εἰς ὅλην αὐτῷ
 ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ὠφελίμου· ὁ ἐν τῷ λιμένι δὴ λα δὴ θόρυ-
 βος, αἱ κραυγαὶ τῶν ἐρίζοντων προξενητῶν, αἱ μεγαλοπρεπεῖς
 μὲν, ἀλλ' αὐτοειδεῖς καὶ ἰσομεγέθεις στοαὶ ὅμοιαι πρὸς ναοὺς,
 οὗς αἱ ἐνοικοῦσαι θεότητες κατέλιπον, καὶ τέλος ὁ χρυσοῦς
 θησαυρὸς ὁ τὴν πνιγερὰν πνοὴν τοῦ ἀβεβαίου περιβεβλημένος
 καὶ τὰ τοιαῦτα σκυθραπὸν αὐτὸν κατέστησαν. Καὶ ὠφείλε
 μὲν πάντα ταῦτα νὰ ἀνέχηται, ἀλλ' ἠσθάνετο, ὅτι ἐτάραττον
 τὴν χορείαν ἀπράκτων ἔτι ἰδανικῶν λαμπρῶν πλασμάτων,
 ὧν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἦτο πλήρης. Ἀλλ' εὐθύς, ὥς ἐπεφάνη ἡ
 ἀκρόπολις, τοσοῦτον μετεμορφώθη καὶ τοσοῦτον ἔμφροντι καὶ
 εὐλόγιστον καὶ εὐσταθμον τὸ ἀτενὲς αὐτοῦ βλέμμα ἐπὶ τὸ
 λάμπον ἄκρον τοῦ λόφου τῆς ἀκροπόλεως μετῆγεν, ὥστε ὁ
 Περικλῆς ἤδη περὶ τῆς ἀφορμῆς τῆς φροντιστικῆς ἐκείνης
 προσοχῆς νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸν ἤθελεν.

«Πάτερ!» ἔλεγε κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ χρόνου
 παιδίον τι πρὸς τὸν πρεσβύτερον πατέρα, ἐν οὗ τῇ συνοδίᾳ
 παρ' αὐτὸν τὸν Περικλέα καὶ Φειδίαν παρήρχετο, ἀσκαρδα-
 μυκτὶ τὴν ἀκρόπολιν προσβλέπον, «Μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσιν
 ἐν τῇ ἀκροπόλει αὐτῶν πολιοῦχον θεὸν τὴν Ἀθηνᾶν, ἥ κα-
 τοικεῖ αὕτη καὶ παρ' ἄλλοις;»

«Καὶ οἱ Ῥόδιοι ἤθελον νὰ ἔχωσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει

αὐτῶν,» ἔλεγεν ὁ πατήρ πρὸς τὸ παιδίον, «ἀλλὰ δὲν κατάρθωσαν τοῦτο.»

«Εἶχεν ὀργὴν πρὸς αὐτοὺς ἡ θεός;» ἠρώτησεν αὖθις τὸ παιδίον.

«Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῆς ἡλείρου», ἀπεκρίνατο ὁ πατήρ, «καὶ οἱ Ῥόδιοι κατὰ θάλασσαν ἐμνήστευον τὴν θεόν. Ἐκάτεροι δὲ παρεσκεύαζον θυσίας ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ἵνα τῆς εὐνοίας αὐτῆς τύχωσιν. Ἄλλ' οἱ μὲν Ῥόδιοι ἐπιλήσμονες ὄντες, ὅτε ἀναβάντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἤθελον νὰ προσενέγκωσι τὴν θυσίαν, δὲν εἶχον πῦρ, καὶ ἐκ τούτου προσήνεγκον οὐχὶ τὴν ἀνήκουσαν θυσίαν, ἀλλ' ἄπυρά τινα ἱερά. Ἐκ δὲ τῆς πέτρας τῆς ἀκροπόλεως τῶν συνετῶν Ἀθηναίων πῦρ καὶ κνῖσα ἀναπεμπομένη εἰς τὸν οὐρανὸν διεχεῖτο. Διὰ τοῦτο δ' ἡ μὲν Ἀθηνᾶ προὔτιμησε τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ Ζεὺς οἰκτείρας τοὺς Ῥοδίους εἰς παρηγορίαν ἀνέψξε τοὺς κρουνοὺς, ἐξ ὧν χρυσὴ βροχὴ καταπεσοῦσα ἐπλήρωσε τὰς ἀγνιάς καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν. Χαρὰν μεγάλην δ' ἐχάρησαν οἱ Ῥόδιοι καὶ παραμυθίαν λαβόντες ἔστησαν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως χρυσοῦν τὸν θεὸν τοῦ πλοῦτου, τὸν Πλοῦτον.

Ἡ διήγησις τοῦ ἀνδρὸς ἔβαλε διὰ τῶν ᾧτων τῶν δύο ἀνδρῶν, οἵτινες παρ' αὐτοὺς ἐβάδιζον. Ὁ Φειδίας ὑπεμειδίασε καὶ μετὰ μικρὸν στραφεὶς πρὸς τὸν συνοδοιπόρον·

«Μοὶ φαίνεται, Περικλείς, ὅτι οἱ καιροὶ μετέλλαξαν, καὶ ὅτι ταχέως θὰ πράξωμεν, ὅτι καὶ οἱ Ῥόδιοι. Δὲν ἔχεις ἐν νῷ νὰ στήσης καὶ τὸν Πλοῦτον ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως;»

«Μὴ φοβοῦ!» ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ Περικλῆς. «Ἐφ' ὅσον ἂν ἡ θάλασσα προσκλύζη πρὸς τὴν ἀττικὴν ἀκτὴν, κύριον θὰ ὑψῶται ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς θεοῦ σου.»

«Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῶν ναῶν!» προσέθηκεν ὁ Φειδίας. «Ἐρημος κατὰ τὸ ἥμισυ κεῖται ἔτι ἡ πέτρα τῆς

ἀκροπόλεως, ὡς αὐτὴν κατέλιπεν ὁ δηώσας τὴν χώραν Πέρσης. Κατακομίσατε λοιπὸν τοὺς κίονας καὶ τὰ ἄλλα λείψανα καὶ οἰκοδομήσατε δι' αὐτῶν τὰς προκυμίας καὶ τὰ μακρὰ ταῦτα τείχη! Διότι, ὅτι ὁ Πέρσης ἐκεῖ κατέσκαψεν, ὑμεῖς ἀνοικοδομεῖτε μόνον ἐν Πειραιεῖ!» —

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ χρόνου ὁ ἄγων τὸ παιδίον ἀκούσας τὴν φωνὴν τοῦ διαλεγομένου ἐστράφη καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Περικλέα, ὃς ἀντιπροσηγόρευσε αὐτὸν συνήθως· γινώριμος δ' ἐτύγχανεν αὐτῷ καὶ ξένος, ἐξ οὗ χρόνου ἐν Συρακούσας ἔζη.

«Ὁ διάλογος σοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ Λυσίου, φίλε Κέφαλε,» εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Περικλῆς, «ἐγένετο ἀφορμὴ σφοδρᾶς ἐπιβολῆς τοῦ Φειδίου κατ' ἐμοῦ.»

«Τίνι τρόπῳ!» ἠρώτησεν ὁ Κέφαλος.

«Ἀναβαίνομεν ἐκ Πειραιῶς,» μετέλαβεν ὁ Ὀλύμπιος τὸν λόγον, «καὶ ἦδη ἐκεῖ ὁ κεχαριτωμένος τῆς Παλλάδος Ἀθηναῖς, ὁ φίλος ἡμῶν, εἶχε σχεδὸν ἀθύρμας· διότι ἐπεθύμει πάντοτε ἐν μέσῳ θεῶν νὰ ἀναστρέφηται, μισεῖ δὲ τὰ μακρὰ τείχη, τὰς εὐρείας στοάς, τὰ φορτία, τοὺς θυλάκους, τοὺς πίθους καὶ τοὺς αἰγέους ἀσκούς. Καὶ αἱ κραυγαὶ δὲ τῶν ἐν Πειραιεῖ προξενητῶν διεσπάραζαν τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ. Βεβαίως ἄρα διελθὼν τὰς πύλας καὶ εἰσελθὼν αὐθις εἰς τὰς σκολιάς καὶ μικρὰς ὁδοὺς τῆς παλαιᾶς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ θὰ ἀποτινάζῃ τὴν κόκκινον τὴν ἐκ τῆς εἰς τὸ ἐπίγειον ἀγούσης.»

«Ἄλλ' εἰπέ μοι τέλος,» εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν θεοπλάστην, «διὰ τί προσβλέπεις τόσον σύννους καὶ ἀσκαρδαμυκτὴ τὴν ἀκρόπολιν; Ἴσως ἢ ὅψις τῆς θεοῦ σου τῆς κορυθαίολου καὶ δορυσσόου Προμάχου ταράττει σε τοσοῦτον;»

«Μάθε,» ὑπέλαβεν ὁ Φειδίας, «ὅτι τὴν κορυθαίολον καὶ δορυσσόον Πρόμαχον ἐκ πολλοῦ χρόνου ἀπήλασεν ἀπὸ τῆς

καρδίας μου ἄλλη Παλλὰς Ἀθηνᾶ τῆς εἰρήνης, Παλλὰς τις, ἥτις δὲν μάχεται διὰ ψοφοειδοῦς χαλκοῦ, ἀλλ' ἤρεμος καὶ νικηφόρος σείουσα τὴν αἰγίδα ἀπολιθοῖ τὰ τοῦ σκότους λοχεύματα. Ὅσάκις λοιπὸν μετάγω τὴν ὄψιν ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν ἀκρόπολιν, γίγνωσκε, ὅτι καθιδρῶν ἐκεῖ τὸ ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἤδη τελειωθὲν ἐκείνο ἄγαλμα, ὅτι περικλείω αὐτὸ εἰς μεγαλοπρεπῇ ἀπαυγάζοντα ναόν, ὅτι τὸ ἀέτωμα καὶ τὴν ζωφόρον τοῦ ναοῦ τούτου περικοσμῶ δι' ἀπείρων εἰκόνων καὶ ὅτι πρὸς τοῦτοις καὶ μακρὰν ἀπαστράπτοντα προπύλαια ἐκπρεπῇ οἰκοδομῶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, ἐξ ἧς ἡ τῶν Παναθηναίων πομπὴ ἀναβαίνει. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ, Περικλείς, ὅτι θὰ ἐξαιτήσω παρὰ σοῦ χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα εἰς κατασκευὴν τῆς Παλλάδος ἐκείνης τῆς εἰρήνης, ἢ μάρμαρα εἰς οἰκοδομίαν τοῦ ναοῦ. Ὅχι — οἰκοδομῶ καὶ διαγλύφω ἐν τῇ ψυχῇ μόνον, μὴ φοβοῦ!»

«Τοιοῦτοι εἶναι πάντες οὗτοι οἱ θεοπλάσται καὶ ποιηταί,» εἶπεν ὁ Περικλῆς τὴν καρδίαν δηχθεὶς ὑπὸ τοῦ σκαπτικοῦ λόγου τοῦ φίλου. «Ἀγνοοῦσιν, ὅτι τὸ καλὸν τὸ ἄνθος τοῦ ὠφελίμου εἶναι. Ἐπιλανθάνονται, ὅτι πρῶτον πάντων τὸ κοινὸν πρέπει ἀσφαλῶς νὰ ἔχη, ἢ κοινὴ εὐπραγία ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων νὰ ἐδραιῶται, καὶ ὅτι ἡ τέχνη μόνον ἐν εὐημερούσαις, ἰσχυραῖς πολιτείαις ἀκμάζει. Ὁ ἡμέτερος Φειδίας χαλεπῶς ἔχει πρὸς με, ὅτι ἐπὶ τινὰς ἐνιαυτοὺς μόνον περὶ τῆς οἰκοδομίας σιτοβολώνων ἐν Πειραιεὶ καὶ τοῦ μακροῦ μέσου σκέλους ἐφρόντισα ἀντὶ τῶν ναῶν τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ὅτι δὲν ἐπέτρεψα τῷ ὑψιφραεὶ δόρατι τῆς χαλκοχύτου αὐτοῦ Ἀθηνᾶς μόνον νὰ σώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν πολέμων τῶν κατὰ ξηρὰν τε καὶ κατὰ θάλασσαν δυναμένων νὰ ἀπειλῶσι τῇ πόλει.»

Ὁ Φειδίας ὕψωσε τὴν κεφαλὴν ὡς δηχθεὶς τὴν καρδίαν καὶ ἔβαλε βλέμμα πυρίληπτον ἐπὶ τὸν Περικλέα. Ἀλλ' οὗτος

ἀντέβλεψεν εἰς τὸν δηχθέντα φίλον μειδιῶν διαλλακτήριον μειδιάμα καὶ εἶπεν αὐτῆς λαβὼν τοῦ φίλου τὴν χεῖρα· «Τοσοῦτον ἀπείρων ἔχεις ἐμοῦ, ὥστε ἡδυνήθης νὰ με ὀνειδίσῃς ὡς ἐχθρὸν καὶ σκώπτῃν τῆς θείας πλαστικῆς τέχνης; Δὲν εἶμαι ἐνθους φίλος καὶ θεράπων παντός, ὅ,τι καλόν;»

«Γνωρίζω,» εἶπεν ὁ Φειδίας καὶ αὐτὸς νῦν σαρκαστικῶς μειδιῶν, «γνωρίζω, εἶσαι φίλος τοῦ καλοῦ. Ἐν βλέμμα ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καλῆς Χρυσίλλης. . . .»

«Ὅχι τοῦτο μόνον!» ὑπολαβὼν εἶπε σεμνῶς ὁ Περικλῆς. «Πιστεύσατέ μοι, φίλοι, ὅτι, ὡς ἂν τὰ δημόσια πράγματα καὶ πρὸς τοῦτοις τὰ ἴδια ἐπαχθῇ μοι γίνονται, ὡς ἂν τῶν ἐναντίων τινὲς ὀχληροὶ ἀποβαίνουσιν, ἢ ἐναντιότητές τινες παροργίζουσίν με, ὡς ἂν ἄθυμος ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου οἰκαδ' ἐπανέρχομαι καὶ σύννοος, σχεδὸν τεταραγμένος, τὰς ὁδοὺς πορεύομαι, δύναται μικρά τις εὐσμίλωτος καὶ εὐρυθμος στήλη τὴν ὄψιν προσβάλλουσα, ἢ τόρευμά τι εὐφυῶς ἀπειργασμένον παρὰ τὴν ὁδὸν νὰ με ψυχαγωγῇ καὶ ὅλως νὰ μεταβάλῃ τὴν τῆς ψυχῆς διάθεσιν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι δ', ὅτι ποτὲ ἐγενόμην τοσοῦτον περιαλγής, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις ὁμηρικῆς τινος ῥαψωδίας νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν ψυχὴν μου.»

Καὶ ἤδη εἰσῆλθον διὰ τῶν πυλῶν εἰς τὴν πόλιν, ἧς αἱ ὁδοὶ στεναὶ καὶ αἱ οἰκίαι ἤττον κορυφαὶ ἦσαν, ἢ αἱ τοῦ Πειραιῶς. Ἀλλ' αὐταὶ ἦσαν αἱ γνήσιαι Ἀθηναί, ὧν ἱερὸν τὸ ἔδαφος.

Ὡς δ' ἐγγὺς τῆς οἰκίας τοῦ Φειδίου ἐγένοντο, εἶπεν οὗτος πρὸς τὸν Περικλέα καὶ Κέφαλον· «Ἄν εἴχετε ἐπιθυμίαν καὶ σχολὴν νὰ εἰσέλθῃτε ἐπὶ μικρὸν εἰς τὴν οἰκίαν μου, θὰ συνετελεῖτε κρίνοντες εἰς τὴν διάλυσιν οὐχὶ μικροῦ ἀγῶνος, ὃν ἀγωνίζονται ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ μου.»

«Περιεργίαν ἐγείρεις ἐν ἡμῖν,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς.

«Ἐνθυμείσθε βεβαίως,» εἶπεν αὐτῆς ὁ Φειδίας, «ὅτι οἱ Πέρσαι ἐλθόντες ἐκόμισαν ἐπὶ πλοίου μάρμαρον, ὅπως στή-

σώσιν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν καταδούλωσιν τῆς χώρας περσικὸν μνήμα τῆς νίκης ἐκ περσικοῦ λίθου, καὶ ὅτι ὁ μάρμαρος οὗτος, ὅτε ἐκεῖνοι νικηθέντες ἔφυγον, ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος κατελίφθη λάφυρον ὑφ' ἡμῶν. Μετὰ περιπλανήσεις τινὰς δ' ἡ καλὴ ἐκείνη πέτρα περιήλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου. Ὡς γινώσκεις δὲ σύ, Περικλείς, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Ἀθηναίων ᾤφειλον ἐκ τοῦ μαρμάρου τούτου Κύπριν νὰ πλάσω, ἵνα τοὺς κήπους δι' αὐτῆς κοσμήσω. Νομίσας λοιπόν, ὅτι οὐδεὶς τῶν μαθητῶν μου ἱκανώτερος ἦτο ἐξεργασάμενος τὸ ἔργον νὰ εὐδοκμήσῃ, ἢ ὁ ἐκ Πάρου Ἀγοράκριτος, παρέδωκα αὐτῷ ἀπαιτήσαντι τὸν μάρμαρον καὶ ὄντως ἐξαίρετόν τι ἐπλάσεν ἐξ αὐτοῦ ἔργον. Ἀλλ' ἕτερός τις τῶν δεξιωτάτων μαθητῶν, ὁ φιλότιμος Ἀλκαμένης, φθονήσας τῷ Ἀγορακρίτῳ καὶ ἐπὶ τῷ μαρμάρῳ καὶ ἐπὶ τῇ δόξῃ ἀπετόλμησεν ἀμιλλώμενος πρὸς τὸν Πάριον, τὸν εὐνοοῦμενον ὑπ' ἐμοῦ, ὡς λέγει, νὰ ἐργασθῇ μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς αὐτῆς θεοῦ. Ἀμφοτέρων λοιπὸν τὰ ἔργα ἴστανται τετελειωμένα καὶ πολλοὶ τῶν φιλοτέχνων συνέρχονται σήμερον εἰς τὴν οἰκίαν μου. Ἄν δ' ἠθέλετε ν' ἀκολουθήσητε αὐτοῖς, ὅποιαν ἀμιλλαν θὰ διεγείρετε ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν δύο νέων! Ἐλθετε καὶ ἴδετε, ὅποσον διαφόρως ἡ καλλίστη τῶν ἐπουρανίων θεῶν ἐπεφάνη ταῖς ψυχαῖς τῶν δύο νεανίσκων!»

Δὲν ᾤκνησαν μακρὸν ὃ τε Περικλῆς καὶ ὁ Κέφαλος, ἀλλὰ κατανεύσαντες εἰσῆλθον μετέωροι τῇ ἐλπίδι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φειδίου.

Κατέλαβον δ' αὐτόθι πολλοὺς τῶν φιλοτέχνων συνηγμένους, ἐν οἷς καὶ τὸν Μιλήσιον Ἰππόδαμον, τὸν Ἀντιφῶντα, τὸν ῥήτορα Ἐφιάλτην, τὸν δημοτικὸν συνεργὸν τοῦ Περικλέους, εἶτα τὸν Καλλικράτην, τὸν οἰκοδόμον τοῦ μακροῦ σκέλους τοῦ τείχους, καὶ τὸν Ἰκτῖνον, τὸν ἐμπειρότατον καὶ ἐπιστημονέστατον ἀρχιτέκτονα, φίλτατον τοῦ Φειδίου.

Ἄμα δ' οἱ ἄνδρες οὗτοι προσηγόρευσαν τοὺς εἰσελθόντας καὶ ὁ Φειδίας εἰσήγαγεν αὐτοὺς πάντας εἰς μίαν τῶν εὐρειῶν αὐλῶν τῆς οἰκίας.

Ἐκεῖ δ' ἐπὶ βάθρου ἴσταντο παρ' ἀλλήλοις δύο ὑψητενεῖς μαρμάρινοι ὄγκοι ἐγκεκαλυμμένοι ἐν ποικίλῳ λινῷ ὑφάσματι, ὅπερ περιβάλλον αὐτοὺς ἐφύλαττε τὸν καθαρὸν καὶ λευκαγῆ μάρμαρον ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἀκαθαρσίας. Ὡς δ' ἀπὸ νεύματος τοῦ Φειδίου δοῦλός τις ἀπέσπασε τὸ λινοῦν ὑφασμα, ἐξεκάλυψαν τὰ δύο λάμποντα ἔργα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν περιῶσταμένων θεατῶν τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ εὐσταλῇ αὐτῶν μορφήν.

Ἐπὶ μακρὸν μετῆγον τὴν ὄψιν πάντες ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἔργον σιωπηλοὶ καὶ ἐπὶ τῇ προσώπῳ αὐτῶν ἐφαίνετο ὅλως ιδιότροπος ἐκπληξίς. Ἡ θαυμαστὴ δὲ διαφορὰ τῶν δύο ἔργων ἦτο βεβαίως τῆς ἐκπλήξεως καὶ ταραχῆς αἰτία.

Διότι τὸ μὲν ἐν αὐτῶν παρίστη γυναικείαν τινὰ μορφήν ἐξόχου καλλονῆς καὶ ὑπερανθρώπου σεμνότητος. Εὐσταλῆς ἡ περιβολή, τὸ ἱμάτιον εὐμορφον καὶ πολύπτυχον εἰς τὰ σφυρὰ κατατεῖνον· ὁ εἰς τῶν μαστῶν ἀκατακάλυπτος ἐφαίνετο· εὐπαγὲς καὶ σεμνὸν τὸ σχῆμα, οὐδὲν τὸ ἀπαλὸν ἐν τοῖς χαρακτῆρσιν, οὐδὲν τὸ ἄβρὸν ἐν τοῖς μέρεσιν, οὐδὲν τὸ τρυφερὸν ἐν τῇ διαθέσει. Οὐδὲν ἦττον τὸ σύνολον περικαλλές. Κάλλος αὐστηρόν, ὥριμον, καὶ ὅμως παρθενικόν. Ἦτο ἡ Ἀφροδίτη ἄνευ τῆς εὐωδίας τῶν ἀνθέων τοῦ χρυσαυγοῦς κρόκου καὶ τοῦ ὑακίνθου, δι' ὧν αἱ ὑστερογενεῖς χάριτες καὶ αἱ Δρυάδες τῆς Ἰδῆς τὴν θεὸν ἐστεφάνουν, ἀμύριστος ἔτι καὶ ἀμειδίαστος.

Ἐφ' ὅσον δ' οἱ θεαταὶ τὸ ἄγαλμα τοῦτο μόνον προσέβλεπον, οὐδὲν πλέον ἐπεζήτουν τέλειον αὐτὸ ἐκλαμβάνοντες. Διότι ἡ εἰκὼν τῆς Κύπριδος τῆς περιστατουμένης ὑπὸ τῶν Χαρῖτων καὶ Ἐρώτων δὲν εἶχεν ὠριμάσασα ἔτι ἐν τῇ διανοίᾳ

τῶν Ἑλλήνων. Ὡς δ' ἐξειργάσατο αὐτὴν ὁ Ἀγοράκριτος τὴν ἀφρογενῆ, τοιοῦτον τὸ ἰδανικὸν αὐτῆς παρὰ τῶν πατέρων εἶχον διαδεξάμενοι.

Ἄλλ' ὥς ὁ θεατῆς ἀποστρέφων τὸ πρόσωπον τῷ τοῦ Ἀλκαμένους ἔργῳ χρόνον τινὰ τὴν ὄψιν ἐνῆρειδε, κατελαμβάνετο αἴφνης ὑπὸ ταραχῆς τινος τῆς ψυχῆς. Μετάγων δὲ τὴν ὄψιν αὐτῆς ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔργον ἐνόμιζεν, ὅτι τοῦτο ἥκιστα αὐτῷ καταληπτὸν ἦτο νῦν, ἢ πρότερον, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀπολέσας τὸ μέτρον τῆς ὀρθῆς ἐκτιμήσεως. Διότι νέον τι ἦτο τὸ παριστάμενον τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.

Καὶ δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ εἴπῃ τότε, ἂν τὸ νέον τοῦτο καὶ ἀρεστὸν ἦτο, ἢ ἄξιον νὰ ἀρέσῃ, ἀλλὰ βέβαιος ἦτο, ὅτι τὸ ἕτερον ἦττον νῦν ἤρεσκεν. Ὅσον συχνότερον δὲ τὸ ὄμμα ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀλκαμένους ἐπὶ τὸ τοῦ Ἀγορακρίτου μετήγετο καὶ ἀπὸ τούτου εἰς ἐκεῖνο, τοσοῦτον μᾶλλον προσεκολλᾶτο τῷ πρώτῳ. —

Ὅτι δὲ τοσοῦτον μυστηριωδῶς κατεκλήλει τὸν θεατὴν, ἦτο χάρις τις, ἔμφυχόν τι, δροσερά τις καὶ ἄμεσος ἀπεικασία τῆς ἐμφύχου μορφῆς, ἥς πρότερον οὐ μόνον οὐδέποτε ἐπιτυχοῦσα ἢ σμίλῃ τοῦ Ἑλλήνος, ἀλλ' οὐδὲ πειραθεῖσα κἂν ὅλως εἶχεν.

Οὐδεὶς ἕτερος δὲ μακρότερον χρόνον, οὐδεὶς πυραυγέστερα βλέμματα προσήλου πρὸς τὴν μορφήν, ἣν ὁ Ἀλκαμένης εἰς φῶς προήγαγεν, ἢ ὁ Περικλῆς.

«Τὸ ἔργον τοῦτο,» εἶπε τέλος, «ἀναμιμνήσκει με τὸ ἄγαλμα τοῦ Πυγμαλίωνος. Μοὶ φαίνεται δ', ὅτι ἐμφυχόυται καὶ ὅτι νῦν εὐρίσκεται ἐν τῇ μεταβάσει ἀπὸ τῆς ἀναισθησίας τοῦ μαρμάρου εἰς τὴν ἐνθερμον ἐνσωμάτωσιν.»

«Ἀληθῶς!» ἀνεφώνησεν ὁ Κέφαλος, «τὸ μὲν ἔργον τοῦ Ἀγορακρίτου ἀποπνέει τὸ πνεῦμα τῆς τέχνης τοῦ διδασκάλου Φειδίου, ὑπερβαῖνον αὐτὸ κατὰ τὴν σεμνότητα, ἀλλ' εἰς τὸ

ἔργον τοῦ Ἀλκαμένους, φαίνεται μοι, ἐκ ξένης τινὸς καμίνου σπινθήρ τις πεσὼν παράδοξον καὶ ἰδίαν ζωὴν αὐτῷ ἐνεφύσησεν.»

«Ὡ χρηστὲ Ἀλκάμενες,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅποιον νέον πνεῦμα ἐπῆλθέ σοι; Μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον μόλις ἡδύνατό τις νὰ διακρίνῃ τὰ ἔργα σου τῶν τοῦ Ἀγορακρίτου. Μὴ τι ἐπεφάνη σοι ἡ θεὸς κατ' ὄναρ; Πιστεύεις, ὅτι οὐδέποτε κατεβέλχθην ὑπὸ μαρμάρου τινὸς τοσοῦτον, ὅσον νῦν;»

Ἦ Ὁ Ἀλκαμένης ἐμειδία. Ἀλλ' ὁ Φειδίας προσέβλεπε νῦν ἀτενῶς τὸ ἔργον, ὡς εἰ αἰφνιδία τις γνώμῃ ἐνέπεσεν αὐτῷ, καὶ ἐφαίνετο ἐξετάζων τὰς γραμμὰς καὶ τὸ σχῆμα μερῶν τινων τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἐμπνευσιν τῆς γνώμης ἐκείνης.

«Οὐχί τι ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιφανέν,» εἶπε τέλος, «φαίνεται μοι, ὅτι ἀπέικασεν ὁ τεχνίτης καὶ ἐνσώματον παρέχει ἡμῖν, ἀλλὰ πολὺ τὸ ἐπίχαρι, ὡς νομίζω, παρέλαβε παρ' αἰσθητῆς τινος ἀληθοῦς μορφῆς, ἵνα κοσμήσῃ δι' αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τῆς θεοῦ. Ὅσον δὲ μακρότερον προσβλέπω τὸ εὐφυὲς τοῦ ὅλου ἀγάλματος, τὸ λεπτοφυὲς μὲν, ἀλλ' ἄβρὸν τοῦ στήθους καὶ τῶν ἰσχίων, τὸ εὐάγωγον τῶν δακτύλων εἰς λεπτὸν ἀποληγόν, καὶ τὸ εὐρυθμον τῶν καρπῶν, τοσοῦτον μᾶλλον ἀναμνησκομαι γυναικός, ἣν τὸν τελευταῖον χρόνον πολλάκις ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ εἶδομεν.»

«Ἄν μὴ τὸ πρόσωπον, βεβαίως ὁμῶς εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ σώματος τῆς Μιλησίας!» εἶπέ τις τῶν μαθητῶν τοῦ Φειδίου ἐγγὺς γενόμενος. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ μαθηταὶ πάντες ἐγγύτερον γενόμενοι καὶ προσβλέψαντες πρῶτον μὲν τὸ ἄγαλμα, εἶτα δ' ἀλλήλους, ἀνεφώνησαν. «Ἀναμφιλόγως εἶναι ἡ Μιλησία.»

«Τίς εἶναι ἡ Μιλησία αὕτη;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς προπετῶς καὶ μετέωρος.

«Τίς εἶναι;» εἶπε μειδιῶν ὁ Φειδίας. «Εἶδες αὐτὴν ἤδη

ἅπαρ καὶ ἐπὶ μικρὸν ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐδλήθη. Ἄλλ' ἐρώτησον τὸν Ἀλκαμένη.» —

«Τίς εἶναι;» ἐπανελάβεν ὁ πυρίληπτος Ἀλκαμένης. «Ἀκτὶς τοῦ ἡλίου, δρόσου ψεκᾶς, γυνὴ περικαλλῆς, ῥόδον, ἀναψυκτικὸς ζέφυρος. Τίς ἐρωτᾷ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου, πῶς καλεῖται καὶ πόθεν ἔρχεται; Ἴσως ὁ Ἰππώνικος γνωρίζει πλέον τι περὶ αὐτῆς, ὡς ξενίζων αὐτὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ.»

«Ἦλθέ ποτε μετὰ τοῦ Ἰππονίκου εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦτο,» εἶπεν ὁ Φειδίας.

«Πρὸς τίνα σκοπόν;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Ἵνα εἴπῃ περὶ πραγμάτων,» ὑπέλαβεν ὁ Φειδίας, «περὶ ὧν οὐδέποτε ἤκουσα στόμα γυναικεῖον λέγον.»

«Παρὰ τῷ Ἰππονίκῳ λοιπὸν κατοικεῖ ἡ ξένη;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Ἐν τινὶ οἰκίσκῳ, ὃν ἔχει,» εἶπεν ὁ Φειδίας, «καὶ ὅστις κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκίας, ἣν ἐκεῖνος κατοικεῖ, καὶ ταύτης. Ἄλλ', ἀφ' οὗ ἡ Μιλησία ἐν τῇ γείτονι οἰκίᾳ διατρίβει, δαιμόνιον τι πνεῦμα φέρεται ἐπὶ πᾶν τοῦτο τὸ σμῆνος.»

«Πῶς;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου,» ἀπεκρίνατο ὁ Φειδίας, «ἐγένετο ὁ κρυψίνους ἐκεῖνος, ὃν ἐπὶ τῆς εἰς τὸν λιμένα ἀγοῦσης σύννουν καὶ ταυρηδὸν βλέποντα εἶδες, μᾶλλον σύννους, ὁ δ' Ἀλκαμένης εἶναι ἐξ ἐκείνων, οὗς συχνότατα ἐπὶ τῆς πλατείας στέγης κατέλαβον, ὅθεν τὸ περιστυλον τῆς γείτονος οἰκίας φαίνεται. Ἐκεῖ δ' ὑπείσέρχονται καταλείποντες τὴν ἐργασίαν, ὅτε μὲν, Ἵνα συλλάβωσι δῆθεν διαφυγόντα τινὰ πίθηκον, ἢ πτηνόν, ὅτε δ', Ἵνα ἀναπνεύσαντες τὴν ἐσπερινὴν αὔραν ἀναλάβωσιν ὀλίγον, λόγῳ μὲν, ὅτι τὸ αἷμα εἰσέρρουσεν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔργῳ δ', Ἵνα ἀκροασθῶσι τῶν φθόγων τῆς κιθάρας τῆς Μιλησίας.»

«Καὶ τῆς γοήτιδος ταύτης τὴν χάριν,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὕποκλέψας ὁ ἡμέτερος Ἀλκαμένης ἐνεφύσησε τῷ μαρμάρῳ καὶ δι' αὐτῆς καταθέλγει νῦν ἡμᾶς;»

«Πῶς τοῦτο συνέβη, ἀκατανόητόν μοι φαίνεται!» ὑπέλαβεν ὁ Φειδίας. «Ἴσως ὁ μεριμνοφροντιστὴς τὸν μαστροπὸν ὑπεκρίνατο, ὃς φαίνεται οἰκείως ἔχων πρὸς αὐτήν. Ὁ παράδοξος ἐκεῖνος δὴλα δὴ ἔχων ἐν νῷ νὰ πλάσῃ ἔρωτα νομίζει ἀναγκαῖον νὰ μάθῃ πρῶτον, ὁποῖός τις εἶναι ὁ ἔρωσ τὴν οὐσίαν καὶ ὁποία ἡ ἰδέα αὐτοῦ. Διότι τοιοῦτός τις εἶναι· οὐδέποτε σπουδάζει πρὸς τὰ ὄντα, ἀλλὰ πάντοτε διώκει τὴν ἰδέαν, τὸ ἀληθές, τὴν σοφίαν, ὡς λέγει· τούτου δ' ἔνεκα καὶ φιλόσοφον αὐτὸν καὶ ζητητὴν τῆς ἀληθείας ἀποκαλοῦμεν. Τό γε νῦν λοιπὸν ἐξερευνῶν τὴν ἰδέαν τοῦ ἔρωτος ζητεῖ νὰ μάθῃ τι περὶ αὐτοῦ παρὰ τῆς καλῆς ἐκείνης Μιλησίας. Ἡ δ' ὑπηρετεῖ αὐτῷ, ὡς φαίνεται, προθύμως καὶ ποτε εἶδον αὐτὴν ὥραν ὅλην καθημένην ἐπὶ τινος πέτρας ἐν τῇ αὐλῇ ταύτῃ καὶ διαλεγομένην πρὸς αὐτὸν περὶ τούτου. Ἄν λοιπὸν οὐ μόνον ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλκαμένης μετέσχε τῆς ἐπαγωγῆς διδασκαλίας τῆς Μιλησίας, πειράθῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, φίλε, νὰ τύχῃς τῆς βελτιώσεώς σου καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ διατέλει μανθάνων παρὰ τῶν καλῶν γυναικῶν πλεον, ἢ παρὰ τοῦ διδασκάλου τῆς τέχνης σου.»

«Ὅ, τι ἐνταῦθα βλέπετε,» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκαμένης ἐξηγούμενος ὑπὸ τῶν σκωπτικῶν λόγων τοῦ Φειδίου, «εἶναι ἔργον τῶν χειρῶν μου. Ἡ μέμψις, ἥς ἄξιον εἶναι, εἰς ἐμὲ ἀναφέρεται, καὶ τοῦ ἐπαίνου, ὃν αὐτῷ ἀπονέμετε, οὐδεὶς ἕτερος μετέχει!»

«Καὶ ὅμως!» σκυθρωπὸς ὑπέλαβεν ὁ Ἀγοράκριτος, «ἡ Μιλησία δικαίως πρέπει νὰ μεταλάβῃ αὐτοῦ! Πολλάκις λάθρα προσείρπυσέ σοι! . . .»

Πορφυρόβαπτοι ἐγένοντο αἱ παρειαὶ τοῦ Ἀλκαμένου.

«Καὶ σύ;» ἐξέβρῃξε φωνήν. «Τίς εἰσῆλθε κρυφῇ εἰς σέ; Νομίζεις, ὅτι δὲν βλέπομεν; Ὁ Φειδίας αὐτὸς ἦτο ὁ διδάσκαλος, ὃς ἐν καυρῷ νυκτὸς λάθρα εἰς τὸ ἐργαστήριον εἰσέδου, ἵνα ἐπιβάλῃ τὴν τελευταίαν τελειοποιὸν χεῖρα ἐπὶ τῷ ἔργῳ σου! . . .»

Ὁ Φειδίας νῦν περιπόρφυρος ἐγένετο, ρίψας δ' ὀργίλον βλέμμα ἐπὶ τὸν αὐθάδη μαθητὴν ἤθελε ν' ἀντεῖπῃ τι. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς ἔστη ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο καὶ εἶπε λόγον πρᾶον. «Μὴ ἐρίζετε, ὦ ἄριστοι! Ἔστω, ὥς λέγετε, πρὸς τὸν Ἀλκαμένην ἢ Μιλησία λάθρα εἰσῆλθε καὶ πρὸς τὸν Ἀγοράκριτον ὁ Φειδίας. Μανθάνετε ἕκαστος, ὅθεν καὶ ὅσα δύνασθε, καὶ μὴ φθονεῖτε ἀλλήλοις ἐπὶ τῷ καλῷ, ὃ ἐκάστῳ μεταδίδει ἢ εὖνοια τῶν Μουσῶν, ἢ τῶν Χαρίτων, ἢ ἄλλης τινὸς τῶν θεῶν.»

«Οὐδαμῶς καταφρονῶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Φειδίου,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης, ὃς πρῶτος ἐκ τῶν τριῶν ἀνέλαβε τὴν εὐθυμον γαλήνην, «ἀλλὰ νομίζω καθήκον τοῦ ἐμπείρου καλλιτέχνου νὰ ὑποκλέπτῃ, ὅ,τι καλὸν δύναται τῆς ζώσης ὑπάρξεως. Ὁμολογῶ δ' ἀυστόλως, ὅτι κατ' ἐμὲ Μιλησία τις, ἢ ἄλλη τις θυγάτηρ τῆς εὐθύμου Ἰωνικῆς παραλίας πολὺ ἐπιτηδειότερα εἶναι ν' ἀποκαλύψῃ τῷ ἐταστικῷ ὀφθαλμῷ τοῦ καλλιτέχνου τὰ μυστήρια τῆς περικαλλοῦς φύσεως, ἢ αἱ γυναῖκες καὶ παρθένοι τῆς ἰδίας ἡμῶν χώρας, τῆς Ἀττικῆς. Διότι οὐδόλως ἀδιάφορον εἶναι, ὅπως ὁ καλλιτέχνης τὴν γυναῖκα προσβλέπει, ἂν ἄτολμος καὶ αἰδήμων ἢ γυνὴ προσομιλεῖ αὐτῷ ὁμοία πρὸς σκῶληκα, ὅστις φαίνεται θέλων νὰ εἰσερπύσῃ εἰς ἑαυτόν, ἢ ἀποκαλύπτει αὐτῷ τὴν ἀκμήν τοῦ σωματικοῦ κάλλους ἐν ἀφελεῖ χάριτι. Αἱ ἀττίδες διαγούσι τὸν βίον σπουδαίως φυλαττόμεναι ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς γυναικωνίτιδος. Ὅστις ἂν λοιπὸν θέλῃ νὰ ἀπολαύῃ τῆς θεᾶς γυναικὸς ἐννοούσης ἄνευ αἰδημοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ἀκο-

λασίας νὰ καταθέλγῃ τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τῆς ἰδίας χάριτος, πρέπει νὰ τρέπηται ἐπὶ τὰς Ἰωνιάδας ἐκείνας, ἢ τὰς Λυδηίδας γυναῖκας, αἵτινες ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἀκτῆς ἐρχόμεναι καὶ ἐν ταύτῳ πνοὴν τινα τῆς ἐλευθερίου ἀνέσεως τῶν ἐγγχωρίων ἐκείνων μανικῶν ἐορτῶν μεθ' ἑαυτῶν φέρουσαι ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν τὸν φαιδρὸν νόμον τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἡδυπαθείας.»

Πολλοὶ τῶν παρισταμένων ἐπευφάνησαν καὶ ἐμακάρισαν τὸν Ἀλκαμένην, ὅτι εὔρε γυναῖκα, ὡς τὴν Μιλησίαν, χαριζομένην αὐτῷ.

«Χαριζομένην;» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης· «ἀγνοῶ, ὅτι ἐν νῷ ἔχετε, ἀλλ' ἡ εὐνοια τῆς γυναικὸς ταύτης ἔχει ὅρια . . . ἐρωτήσατε τὸν μεριμνοφροντιστὴν ἐκεῖνον, τὸν ζητητὴν τῆς ἀληθείας, τὸν φίλον αὐτῆς.» —

Ταῦτα δ' εἰπὼν ὁ Ἀλκαμένης ἔδειξε τὸν λιθοξόον, ὃς πρότερον μὲν ἴστατο ἐν τῇ πειραϊκῇ ὁδῷ σύννους, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀναβὰς εἰς τὴν πόλιν εἶχεν εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐργαστήριον. Μετὰ τοὺς λόγους δὲ τοῦ Ἀλκαμένου πάντες οἱ περιεστάμενοι προσέβλεψαν τὸν μεριμνοφροντιστὴν καὶ ἐμειδίασαν. Διότι ἐν τῇ μορφῇ αὐτοῦ οὐδὲν εὔρον δυνάμενον ν' ἀποδείξῃ αὐτὸν ἄξιον τῆς ὀμιλίας καὶ τῆς φιλίας καλῆς γυναικὸς. Ἦτο σιμὸς καὶ ὅλως οὐχὶ ὅμοιος τὴν ὄψιν πρὸς τοὺς εὐπαιδεύτους Ἑλληνας. Οὐδὲν ἦττον ὅμως τὸ στόμα αὐτοῦ ἐμειδία χαριέντως, εἰ καὶ παχέα τὰ χεῖλη ἦσαν, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ, ἂν μὴ ἀτενῶς εἷς τι ἀπέβλεπε φροντιστικῶς, φαιδρὸς ἔλαμπε καὶ οἰκειότητα ἐνέπνεεν.

«Ἀλλ' ἐκπίπτομεν ἐκ τοῦ προκειμένου,» εἶπε τότε ὁ Φειδίας. «Ὁ Ἀλκαμένης καὶ ὁ Ἀγοράκριτος παριστάμενοι ἀναμένουσι τὴν κρίσιν ἡμῶν. Τό γε νῦν, νομίζω, τοῦτο ὡμολογήσαμεν, ὅτι ὁ μὲν Ἀγοράκριτος θεόν, ὁ δ' Ἀλκαμένης καλὴν γυναῖκα ἐτύπωσεν.»

«Πιστεύω ἀληθῶς,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι τόσον τὸν Ἀλκαμένην, ὅσον καὶ τὸν Ἀγοράκριτον, καὶ ἐὰν ἑαυτὸν οὗτος εὐσεβέστερον νομίζῃ, ἐν ὁργῇ ἔχουσιν οἱ θεοί· διότι ἀμφότεροι ἔμαθον παρὰ τοῦ διδασκάλου Φειδίου ν' ἀπεικάζωσι τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις μιμούμενοι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα μέχρι τῶν λεπτοτάτων φλεβῶν. Καθ' ὅλου δὲ πάντες ὑμεῖς οἱ τεχνῖται ὅμοιοι εἴσθε· διότι λέγετε μὲν, ὅτι θεοὺς πλάττετε, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι ὄντως θεῖόν τι βλέπομεν καὶ θαυμάζομεν, ἀλλ' ἐξετάζοντες ἀκριβέστερον εὐρίσκομεν, ὅτι τὰ θεῖα ταῦτα πλάσματα οὐδὲν ἕτερον εἶναι, ἢ τὸ τέλειον ἄνθος καὶ ἡ τελεία παράστασις τοῦ ἀνθρώπινου καὶ ὅτι τὸ αἰθέριον ἐκεῖνο θεῖον ἄγαλμα σύνδεσις ἀρτηριῶν, νεύρων, μυῶνων, τενόντων, ἀρθρώσεων καὶ ἰνῶν εἶναι. Ἀλλ' ὅμως ἐξετάσατε καὶ τὸν δεῦτερον ἐκεῖνον μαθητὴν τῆς καλῆς Μιλησίας, τὸν μεριμνοφροντιστὴν ἐκεῖνον! Καὶ ἐκεῖνος ἐκλήθη, ἵνα κρίνῃ.»

«Τί φρονεῖς σύ,» στραφεὶς εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης πρὸς τὸν μεριμνοφροντιστὴν, «εἶναι ἢ τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἀξία νὰ ὑποτυπώσῃ θεῖόν τι ὄν;»

«Ὁ μὲν Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί, ὡς ἐνθυμοῦμαι,» εἶπεν ὁ μεριμνοφροντιστής, «καλοῦσι τὴν θάλασσαν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἄλλα θεῖα· θαυμαστὸν ὅθεν θὰ μοι ἐφαίνετο, ἂν μὴ καὶ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῶν μυῶνων καὶ τενόντων καὶ φλεβῶν θεῖα ἦτο. Ὁ Πίνδαρος δὲ μάλιστα πορρωτέρω θαίνει, φαίνεται μοι, λέγων, ὅτι τῆς αὐτῆς ἀρχῆς εἰσι καὶ θεοὶ καὶ ἄνθρωποι. Καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου δὲ τοῦ σοφοῦ, ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἤκουσά ποτε λέγοντος ἀτεχνῶς, ὅτι πᾶν τὸ ὄν ἐμψυχον εἶναι, τὸ δ' ἐμψυχον θεῖον. Ἀλλ', ἂν οὐχὶ ἄσμενοι ἀκούετε τοὺς παλαιούς, ἐρωτήσατε τότε τὴν καλὴν Μιλησίαν.»

«Νομίζω,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι πάντες πρόθυμοι

θ' ἀπεδεχόμεθα τὴν συμβουλὴν ταύτην, ἂν μόνον ἐγνωρίζομεν, ὅπως δυνάμεθα νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Μιλησίαν εἰς κρίσιν τοῦ ζητήματος. Δύναται ἴσως ὁ Φειδίας εἰς χάριν ἡμῶν τοῦτο νὰ πράξῃ, ἢ θέλει ὁ Ἀλκαμένης τὸ ἀπόρρητον νὰ εἴπῃ, πῶς δύναται τις νὰ λάβῃ τὴν γνώμην τῆς καλῆς, ἢ ν' ἀναθῶμεν τὸ πρᾶγμα τῷ μεριμνοφροντιστῇ;»

«Τῷ μεριμνοφροντιστῇ!» εἶπε προθύμως ὁ Ἀλκαμένης. «Ἐχετε πεποίησιν, ὅτι οὗτος, ἐὰν θέλῃ, σήμερον ἐτι δύναται δι' ἐπαδῶν τινων καὶ γοητειῶν, ὥς τὸν ὄφιν ἐκ τοῦ φαλεοῦ, τὴν Μιλησίαν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰππονίκου νὰ προσελκύσῃ.»

«Ἐπειδὴ ὁ Ἀλκαμένης αὐτὸς τοῦτον ὑποδεικνύει,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «βεβαίως οὗτος εἶναι ὁ μόνος δυνάμενος νὰ βοηθήσῃ ἡμῖν. Ἀλλὰ, τί ὑπischόμενοι θὰ δυνηθῶμεν νὰ πείσωμεν τὸν ἄνδρα ἐξ οἴκου ἡμῶν πορευθεὶς νὰ προσελκύσῃ τὴν Μιλησίαν;»

«Νομίζω, ὅτι εὐκόλως δύναται τις νὰ πείσῃ τινὰ νὰ εἰσέλθῃ,» ὑπέλαβεν ὁ μεριμνοφροντιστής, «ὅταν οὗτος ἀναμένων τοῦτο πρὸ τῆς θύρας παραμένῃ.»

«Ἡ Μιλησία εἶναι λοιπὸν ἐνταῦθά που πλησίον;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Ὅτε πρὸ μικροῦ,» ὑπέλαβεν ὁ μεριμνοφροντιστής, «ἐκ τοῦ περιπάτου κατὰ τὴν εἰς Πειραιᾶ ἄγουσαν ἡρχόμεν καὶ ἐκ τῆς κηπαίας θύρας εἰσερχόμενος παρηρχόμεν παρ' αὐτὸ τὸ περίφραγμα τοῦ κήπου τοῦ Ἰππονίκου, εἶδον τὴν Μιλησίαν ἰσταμένην ἐν τῷ μέσῳ τῶν πρασιῶν καὶ τῶν ἀνθηρῶν θάμνων καὶ κλάδον δάφνης ἐκ δαφνῶνός τινος δρέπουσαν. Ἠρώτησα δ' αὐτήν, τίνα ἤρωα, ἢ σοφόν, ἢ καλλιτέχνην εἶχεν ἐν νῷ νὰ στέψῃ; ἢ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι διὰ τοῦ κλάδου ἐκείνου ἐμελλε νὰ στέψῃ ἐκείνον τῶν δύο ἀρίστων μαθητῶν τοῦ Φειδίου, ὅστις σήμερον κατὰ τὴν κρίσιν τῶν φιλοτέχνων ὥς νικητῆς ἐκ τοῦ ἀγῶνος θὰ ἐξήρχετο. «Λοιπὸν θέλεις νὰ καταστήσῃς

τὴν εὐτυχίαν τοῦ νικητοῦ ἄπλετον;» προσέθηκα ἐγώ· «ἀλλὰ πειράθητι τοῦλάχιστον καὶ τὸν ἡττηθέντα νὰ παρηγορήσῃς πῶς!» «Καλῶς,» ἀπεκρίνατο ἐκείνη, «πρέπει ἀληθῶς νὰ λάβῃ τις δι' οὔκτου καὶ τὸν ἡττηθέντα· θὰ δρέψω καὶ ἐν ρόδον!» — «Ἐν ρόδον;» εἶπον ἐγώ, «δὲν εἶναι πολὺ τοῦτο; δὲν πιστεύεις, ὅτι τότε ὁ νικητὴς καὶ θὰ φθονήσῃ τῷ ἡττηθέντι;» — «Τότε λοιπὸν ἐπιτρέπω τὴν ἐκλογὴν τῷ νικητῇ,» εἶπεν· «ἰδοὺ λάβε τὴν δάφνην καὶ τὸ ρόδον καὶ κόμισον αὐτὰ πρὸς αὐτούς.» — «Δὲν προσφέρεις σὺ κάλλιον τὸ ἀριστεῖον;» εἶπον ἐγώ. «Νομίζεις;» ἠρώτησεν ἐκείνη. «Πάντως,» ἀπεκρινάμην ἐγώ. «Καλῶς!» εἶπε, «πέμψον μοι τὸν νικητὴν καὶ τὸν ἡττηθέντα ἐνταῦθα εἰς τὴν θύραν τοῦ κήπου μετὰ τὴν κρίσιν καὶ ἀποχώρησιν τῶν κριτῶν.» — «Μάθετε λοιπόν,» εἶπε καταλύων τὸν λόγον ὁ μεριμνοφροντιστής, «ὅτι ἡ Μιλησία κρατοῦσα τὸν κλάδον τῆς δάφνης καὶ τὸ ρόδον ὀπισθεν τοῦ περιφράγματος τοῦ κήπου τοῦ Ἴππονίκου ἵσταται.»

«Καλῶς,» εἶπεν ὁ Φειδίας, «πορευθεῖς λοιπὸν ὁδήγησον αὐτὴν ἐνταῦθα!»

«Πῶς θὰ κατορθώσω τοῦτο;» ὑπέλαβεν ἐκεῖνος. «Πῶς νὰ πείσω αὐτὴν νὰ εἰσέλθῃ τοσοῦτων ἀνδρῶν παρόντων;»

«Ἀδιάφορον, ὅπως θὰ κατορθώσῃς τοῦτο,» εἶπεν ὁ Φειδίας. «Τοῦτο εἶναι τῆς ἀπορρήτου μαστροπικῆς σου τέχνης, ἣν οὐδαμῶς ὀφείλεις νὰ προδῇς ἡμῖν. Πορεύθητι μόνον καὶ εἰσάγαγε αὐτήν, ἐπειδὴ ὁ Περικλῆς τοσοῦτον ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ αὐτήν.»

Ὁ μεριμνοφροντιστής ὑπήκουσε καὶ πορευθεῖς ἦλθε μετ' ὀλίγον ὁδηγῶν γυναῖκα, ἥς ἡ μορφή θαυμασίως συνήνου τὴν ὑψίστην κομψότητα τῇ ἐπιχαριτωτάτῃ ἀβρότῃ τῆς διαπλάσεως. Ἐν τῷ ἄρα δ' ὁ Περικλῆς ἀνεγνώρισε τὴν καλὴν γυναῖκα, ἣν ὡς ἀστρατὴν παρελθοῦσαν εἶδεν, ὅτε μετὰ τοῦ Φειδίου ὠρμήθη ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸν λιμένα νὰ καταβῇ. Ῥαδινὸν

εἶχε τὸ σῶμα· τὰ μέλη ἐρασμιώτατα καὶ ἄβρᾶ καὶ περιστρόγγυλα· ἀσφαλὲς τὸ βάδισμα ἅμα τε καὶ ἐπίχαρι· ἡ βοστρυχῶδης καὶ ἀπαλὴ κόμη ἔλαμπε ξανθόθριζ· τὸ πρόσωπον ἀπαρβλήτου κάλλους. Ἀλλὰ τὸ μαγευτικώτατον ἐν αὐτῇ ἦτο ὑγρά τις λάμψις, μαλθακὴ τις ἀφροδίσιος αὐγὴ τῶν θαυμασίων ὀφθαλμῶν. Ἡ ξανθὴ δὲ καὶ μαλακὴ βύσσινος ἐσθῆς κατέπιπτε στενῶς συστέλλουσα τὰ λεπτὰ μὲν, ἀλλ' ἀμφιλαφεῖ ἰσχίᾳ μέχρι τῶν σφυρῶν· ἄνωθεν δὲ τὸ ἔμπροσθεν μέρος αὐτῆς μετὰ τοῦ ὀπισθίου ἦτο ὑπεράνω τοῦ ἀκρωμίου διὰ κορυφῶν ἐπωμίων περονῶν συνερράμενον. Τὸ δὲ πλεονάζον αὐτῆς κατεχεῖτο εὐσταλὲς ἀπὸ τῶν ὤμων πάλιν ὡς πέπλος ἐν ποικίλαις πτυχαῖς μέχρι τῆς ὀσφύος. Ἀκατακαλύπτους δὲ κατέλειπεν ἡ ἀχειρίδωτος ἐσθῆς τοὺς εὐμόρφους βραχίονας καὶ οὐχὶ τελείως ἔκρυπτε τὴν περιφέρειαν τοῦ παρθενικοῦ λεπτοφυοῦς καὶ ὅμως τελείως καὶ καλῶς ἀνεπτυγμένου στήθους. Ἦτο δ' ἡ ἐσθῆς αὕτη, ἣν ἡ ξένη ἔφερε, τὸ σύνθηες ἱμάτιον τῶν Ἑλληνίδων, ἀλλὰ πλούσιον καὶ ποικίλον, οἷον ἔφερον αἱ Ἰωνιάδες καὶ Λυδηῖδες ἐν τῇ ἀσιατικῇ παραλίᾳ, ξανθὴ τὸ χρῶμα καὶ τὸ κράσπεδον πλουσίως πεποικαλμένον ἔχουσα. Ἡ ξανθὴ δὲ στίλβουσα κόμη ἐκύμανε βοστρυχηδὸν περικεχυμένη τῷ τραχήλῳ καὶ πορφυρᾷ ταινίᾳ κεκοσμημένη πετάλῳ μεταλλίνῳ ἐν σχήματι ἀετώματος συνεῖχε τοὺς ἀφρόνους βοστρύχους ἀκριβῶς ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κεφαλῆς, ὅπου ἀνεπλέκοντο.

Ὡς δ' ἡ χαρίεσσα γυνὴ ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ μεριμνοφροντιστοῦ εἰσῆλθε καὶ τόσους ἐπιφανεῖς ἄνδρας συνηγμένους εἶδε καὶ ἐν αὐτοῖς τὸν μέγα δυνάμενον Περικλέα, ἐπέσχε μικρόν. Ἀλλ' ὁ Ἀλκαμένης ἀπῆντησε πρὸς αὐτήν, ἔλαβεν αὐτῆς τὴν χεῖρα καὶ εἶπεν. «Ὁ Περικλῆς, ὁ Ὀλύμπιος, ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὴν καλὴν καὶ σοφὴν Μιλησίαν.»

«Μεγάλῃ καὶ δικαίᾳ ἀληθῶς ἦτο ἡ εὐχὴ τὴν τόσον

ἀξιάγαστον γυναῖκα νὰ ἴδωμεν,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἀλλ' ἄδικον ν' ἀποκρύψῃς, ὦ Ἀλκάμενες, ὅτι ἡ ἀπορία, ἐν ἣ κατελήφθημεν, νὰ κρίνωμεν τὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν σὺ καὶ ὁ Ἀγοράκριτος κατήλθετε, ἠνάγκασεν ἡμᾶς ἀκολουθοῦντας τῇ συμβουλῇ τοῦ ζητητοῦ τῆς ἀληθείας νὰ ἐπικαλεσώμεθα τὴν σοφίαν τῆς καλῆς Μιλησίας εἰς βοήθειαν. Ζητοῦμεν δὴλα δῆ, πότερον ἐπιτρέπεται θεόν τινα τῇ μορφῇ καλῆς γυναικὸς Ἑλληνίδος ν' ἀπεικάζῃ τις; Διότι τὰς ψυχὰς τῶν θεοσεβῶν καὶ ὁσίων Ἀθηναίων φόβος εἰσέρχεται, μὴ τι τοὺς μὲν θνητοὺς ὕβριστάς, τοὺς δὲ θεοὺς φθονεροὺς ἀποδεικνύωσιν, ὅταν τὸ θεῖον ὅλως ἀνθρωπίνως παριστῶσι, καὶ διερωτῶνται, πότερον ἢ τέχνη αὐτῶν καθ' ὅλου ἀρεστή, ἢ μισήτῃ τοῖς θεοῖς εἶναι;»

«Ἡ εὐκρασία καὶ ἡ εὐδία τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ,» ἤρξατο λέγουσα ἡ Μιλησία, ἥς οἱ ἀπ' ἀργύρου φθόγγοι ἐπίσης κηλητικοὶ ἦσαν, ὅσον καὶ ἡ αὐγὴ τῶν ὀφθαλμῶν, «ὕμνουνται ὑπὸ πάντων, καὶ τὸ εὐσώματον τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωρίζεται καὶ ὑπὸ τῶν βαρβάρων αὐτῶν ὡς θεῖον. Οἱ θεοὶ λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι δι' ὀργῆς τοὺς Ἀθηναίους, ἂν οὗτοι τοὺς ναοὺς, οὓς ἰδρύνουσιν, τοσοῦτον φαιδροὺς καὶ λαμπροὺς ἀπεργάζονται, ὅσον ὁ ὑπεράνω αὐτῶν κυρτούμενος αἰθήρ εἶναι, καὶ ἂν τὸ σχῆμα τῶν ὑπ' αὐτῶν ἱσταμένων ἀγαλμάτων οὐδαμῶς ἀπολείπεται τοῦ εὐμόρφου σχήματος ἐκείνων, οἵτινες πρὸ αὐτῶν ἱστάμενοι θυσίας προσφέρουσιν. Οἷα ἡ χώρα, τοιοῦτοι καὶ οἱ ναοί, οἷοι οἱ ἄνθρωποι, τοιοῦτοι καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν! Δὲν φαίνονται δὲ καὶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ χαίροντες καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐνοπτρίζωνται ταῖς ψυχαῖς τῶν Ἀθηναίων; Δὲν ἐδωρήσαντο αὐτοῖς ὑπὲρ πάντα πλαστικὸν πνεῦμα; Δὲν παρέδωκαν τῇ χώρᾳ αὐτῶν τὸν ἀριστον πηλὸν καὶ τὸν ἐξαίρετον μάρμαρον, δι' ὧν νὰ οἰκοδομῶσι καὶ νὰ πλάττωσιν;»

«Τῷ ὄντι!» ὑπολαβὼν εἶπε προθύμως ὁ πυρῶπὸς Ἀλκα-

μένης, «οὐδενὸς στερούμεθα, εἰ μὴ μόνον τοῦ ἐπιτηδείου καὶ ἀπεριγράπτου πεδίου τῶν ἔργων!» Ἀληθῶς καὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐταίρων,» εἶπε δεικνύων αὐτούς, «οἱ δάκτυλοι σφαδάζουσι καὶ ὁ γλύφανος ἐκ τῆς ὀρμῆς καίεται ἐν ταῖς χερσίν.»

Πάντες ἐπευφύμησαν καὶ θόρυβος ἠγέρθη ἐν τῷ ἔργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου ὑπὸ τῆς αἰφνιδίου ταύτης τροπῆς τοῦ λόγου.

«Θάρρει, Ἀλκάμενες!» εἶπεν ἡ Μιλησία μετ' ἐμφάσεως· «αἱ Ἀθηναὶ ἐγένοντο πλούσιαι, ὑπὲρ πᾶσαν πόλιν πλούσιαι, καὶ βεβαίως δὲν ἦλθε ματαίως ἐκ Δήλου διαπλεύσας τὴν θάλασσαν ὁ χρυσοῦς θησαυρός»

Ταῦτα δὲ λέγουσα ἡ περικαλλὴς γυνὴ προσέβλεπε τὸν Περικλέα θελκτικὰ βλέμματα ρίπτουσα. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἐφ' ὅσον ἐκείνη ἔλεγε, εἶχεν ἀναρτήσας ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἐλίκων τῶν ξανθῶν καὶ ἀπαλῶν καὶ λεπτῶν πλοκάμων καὶ ἔλεγε πρὸς ἑαυτὸν ἀφθόγως· «Πρὸς τῶν θεῶν! ἡ ξανθὴ κόμη τῆς γυναικὸς ταύτης εἶναι λαμπρὸς τις χρυσοῦς θησαυρὸς τῆς Δήλου καὶ διὰ τοῦ ἐπισήμου ἐκείνου θησαυροῦ θὰ ἦτο εὖανος ἡ ἀγορὰ τοῦ ἀσήμου τούτου»

Μετὰ ταῦτα χρόνον τινὰ ἔσθη κάτω νεύων καὶ σύννους, ἐν ᾧ πάντες εἰς αὐτὸν ἠτένιζον. Τέλος δ' ἤρξατο λέγων·

«Δικαίως ἐλπίζετε, ὦ φίλοι καὶ θεράποντες τῆς καλῆς πλαστικῆς τέχνης, ὅτι οὐχὶ ματαίως ἐπάτησε τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς ὁ ἐκ Δήλου θησαυρός. Ἄν μοι ἐπετρέπετο δὲ νὰ ἐρωτήσω μόνον τὴν ὀρμὴν τῆς καρδίας μου, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς ἀξιώσεις τοῦ κοινοῦ, ἀληθῶς ἄσμενος θὰ μετεβίβαζον αὐτὸν εὐθὺς ἐκ Πειραιῶς εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φειδίου. Ἀλλ' ἀκούσατε, ὅπως τὰ πράγματα παρίστανται ἐκείνῳ, ᾧ ἀνατίθεται ἡ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμέλεια. Ὅτε ὁ Πέρσης καὶ αἱ ἀγέλαι αὐτοῦ κατέκλυσαν δηρὸν τὴν χώραν, ὁ κοινὸς κίνδυνος συνέδεσε πάντας τοὺς Ἑλληνας καὶ οὕτως ἀντιπαραταξάμενοι ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ ἐξήλασαν τῆς χώρας.

Ἀλλά, τοῦ κινδύνου παρελθόντος, ἐπελαθόμεθα καὶ τοῦ μεγάλου μαθήματος, ὅπερ ἐλάβομεν, καὶ ἡ διχόνοια πανταχοῦ ἡγείρεν αὐτῆς θρασεῖαν τὴν κεφαλὴν. Ἡλπίζον δ' ἐν τούτοις, ὅτι ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ ἀνάγκη τοῦ κινδύνου ἐπέβαλεν ἡμῖν, ἦτο δυνατόν νὰ συντελέσωμεν νῦν ἐν εἰρήνῃ. Τῇ γνώμῃ δὲ ταύτῃ ἀκολουθοῦντες οἱ Ἀθηναῖοι παρεκίνησαν πάντας τοὺς Ἑλληνας τοὺς ὁπουδήποτε κατοικοῦντας νὰ πέμψωσιν εἰς Ἀθήνας εἰς σύλλογον ἄνδρας, οἵτινες νὰ συμβουλευσῶνται περὶ τῆς εὐπραγίας τῆς Ἑλλάδος. Ἦθελον δ' οὕτω νὰ κατορθώσω νὰ ἰδρῶσω μὲν ἐκ κοινοῦ ἐράνου πάντας τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερά, ὅσους κατέκαυσαν οἱ θάρβαροι, νὰ καταστήσω δὲ τὴν θάλασσαν ἐλευθέραν, ὅπως πάντες πανταχοῦ τῆς ἐλληνικῆς θαλάσσης ἀδεῶς πλέωσι, ν' ἀσφαλίσω δὲ βεβαίαν εἰρήνην δίδων καὶ λαμβάνων πιστά, ἵνα πάντες οἱ Ἕλληνες ἀλύτως ζῶσι καὶ προκόπτωσιν ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. Πρὸς τοῦτο δ' ἐπέμψαμεν εἴκοσιν ἄνδρας ἐκ τοῦ λαοῦ, ἄνδρας μετασχόντας τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμων. Ἀλλά, τί ἐκόμισαν ἡμῖν οἱ ἄγγελοι οὗτοι; Λοξὰ καὶ ἐπαρφοτερίζοντα ἀπεκρίναντο οἱ μὲν, φανερώς δ' ἡρνήθησαν οἱ δέ. Πρὸ πάντων δ' ὅμως ἐπειράθη ἡ Σπάρτη τὸ σπέρμα τῆς ἀπιστίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀφθόνως νὰ διασπείρῃ ἐν τοῖς ὁμοφύλοις. Οὕτω λοιπὸν ἐνανάγησεν ἡ πρόθεσις καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδιδάχθησαν νὰ μὴ πιστεύωσιν εἰς τὴν ὁμόνοιαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔλαβον πείραν τούτου, ὅτι ὁ φθόνος τῶν ἀνταγωνιστῶν οὐδόλως καθεύδει. Ἄν δ' ἡ γνώμῃ μου, ἐξ ἀγαθῆς προθέσεως ὀρρωμένη, καταρθούτο, θὰ ἠδύναντο αἱ Ἀθῆναι καὶ ἅπανα ἡ Ἑλλὰς ἀφόδως νὰ παραδοθῶσιν τῇ θεραπείᾳ τῶν εἰρηνικῶν τεχνῶν καὶ θὰ ἐστοχάζοντο νῦν ἀόκνως τῆς ἐντελοῦς καὶ καλλίστης ἀκμῆς αὐτῶν. Ἀλλὰ νῦν πρῶτον καθῆκον ἡμῶν εἶναι νὰ σκοπάμεθα, ὅπως μείζονος δυνάμεως, μείζονος ἀξιώματος ἐν Ἑλλάδι θὰ τύχωμεν καὶ πάντοτε οὕτω, ὥς

νῦν, ἀκαταγώνιστοι καὶ παρεσκευασμένοι θὰ διατελῶμεν. Ἡ πρώτη αὕτη τῶν ἀναγκῶν ἄρα ἐπιτάττει ἡμῖν νὰ φειδώμεθα τῶν ὑπαρχόντων χρημάτων, κἂν ἄφθονα ταῦτα εἶναι. Κρίνατε δ' ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες, ἂν ἀποβλέποντες εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀξιώματος τῆς πόλεως ἐν Ἑλλάδι δυνάμεθα τὸ χρυσοῦν δῶρον τῆς τύχης ἀπὸ τοῦδε εἰς τὸ καλὸν καὶ τερπνὸν νὰ δαπανήσωμεν.»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Περικλῆς, πάντες δ' ἐσίγων. Ὁ δὲ νομίσας, ὅτι οὐχὶ προθύμως οὐδ' ἄνευ ἐνδοιασμοῦ ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους αὐτοῦ οἱ ἄνδρες, ἐπανέλαβε· «Σκέψασθε περὶ τοῦ πράγματος, ἢ ἐπιτρέψατε νὰ ἐξετάσῃ αὐτὸ ὁ μεριμνοφροντιστής, ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἀληθείας, ἢ ἡ καλὴ Μιλησία, ἂν καὶ αἱ γυναῖκες περὶ τῶν δημοσίων δύνανται νὰ εἰπώσι τι.»

«Ἄν καλῶς συνέλαβον ἐν τῇ διανοίᾳ μου τοὺς λόγους τοῦ Περικλέους,» ἤρξατο τότε λέγων ὁ μεριμνοφροντιστής, ἐπειδὴ πάντες ἐσίγων, ἀκριβῆ λόγον μεταχειριζόμενος, ὥς πάντοτε, «ἔθετο οὗτος ὡς θεοαῖαν τὴν γνώμην, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ὀφείλουσι πάντως νὰ σκοπῶνται τούτου, ὅπως θὰ πρωτεύωσιν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν. Ὅπως δὲ θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐπιτύχωσι τῆς σωτηρίας τοῦ ἀξιώματος τούτου, τοῦτο προῦβαλεν ἡμῖν εἰς ἔρευναν. Καὶ πιστεύει μὲν καὶ αὐτός, ὡς καὶ πάντες καθ' ὅλου, ὅτι ἡ ὑπεροχὴ πόλεως τίνος ἐπ' ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως πρέπει νὰ στηρίζεται, ἀλλὰ σοφὸς ὢν διαφέρει τῶν ἄλλων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐν τούτῳ, ὅτι καὶ ἄλλους τρόπους φαίνεται ἔχων ἐν τῷ νῷ. Διότι, ἂν ἐνόμιζεν ἀδύνατον τὴν ὑπαρξίν καὶ ἄλλων τρόπων, τίνος ἕνεκα θὰ παρεκάλει ἡμᾶς εἰς ζήτησιν αὐτῶν;»

«Ἄν σὺ τοιούτους ἄλλους τρόπους,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «νὰ ὑποδείξῃς ἡμῖν δύνασαι, εἰπέ!»

«Ἵνα μάθῃ τις τοὺς τρόπους τούτους,» ὑπέλαβεν ὁ μεριμνοφροντιστής, «πρέπει νὰ ἐρωτήσῃ ἐκείνους, οἵτινες ἀπέ-

¹ Ἀσπασία I.

δειξάν πως, ὅτι δύνανται ν' ἀφαιρῶσι τῶν ἄλλων τὰ πρωτεῖα καὶ νὰ ὑποδουλώσιν αὐτοὺς ἄνευ βίας καὶ νὰ ἄρχωσιν αὐτῶν εὐπρεπῶς καὶ δεξιῶς. Μάλιστα δὲ πρέπει νὰ ἐρωτήσῃ τις αὐτὴς τὴν καλὴν Μιλησίαν.»

Ἡ ξένη προσέβλεψε μειδιῶσα τὸν μεριμνοφροντιστὴν, ὃς εἶπεν αὐτῇς κατὰ τὸν συνήθη τρόπον·

«Ὡς ἤκουσας, τοῦτο ἐρευνῶμεν, ἂν δηλαδὴ πόλις τις δύνатаи νὰ ὑπερέχῃ ἐτέρας μόνον ἐπὶ τῶν δυνάμεων καὶ θησαυρῶν στηριζομένη, ἢ καὶ ἐπ' ἄλλου τινός, οἷον θεραπείουσα τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ πᾶσαν ἀρετὴν. Σὺ δὲ εἶσαι ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἐμπείρως τοῦτου ἔχουσι νὰ προφθάνωσι τοὺς ἄλλους πρωτεύουσαι καὶ νὰ ἄρχωσι τῶν ἀνθρώπων ἄνευ μὲν βίας, εὐπρεπῶς δ' ὅμως καὶ δεξιῶς. Εἰπέ λοιπὸν ἡμῖν, πῶς τοῦτο κατορθοῖς;»

«Περὶ ἡμῶν τῶν γυναικῶν,» ὑπέλαβε μειδιῶσα ἡ Μιλησία, «δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ἡμῖν μετρία τις εὐμορφία τοῦ σώματος, ἡ κομψότης τῆς περιβολῆς, ἡ τεχνικὴ καὶ ἐπίχαρις ὀρχησις, ἢ ἡ θελκτικὴ τῆς κιθάρας κρούσις καὶ αἱ ἄλλαι γνωστὰ τέχνηαι τῆς ἀρεσκείας.»

«Ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας λοιπὸν τὸ ζήτημα θὰ ἦτο λελυμένον,» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἀλλὰ πῶς! δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς κομψῆς περιβολῆς καὶ τῆς εὐμορφίας τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐπιχαρίτων ὀρχήσεων καὶ κιθαρισμῶν νὰ καταδουλώσωμεν τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἅπαντας τοὺς τὰς νήσους καὶ τὴν ἐλάσσονα Ἀσίαν οἰκοῦντας Ἕλληνας καὶ νὰ ἄρχωμεν αὐτῶν εὐπρεπῶς καὶ δεξιῶς;»

«Διὰ τί ὅχι;» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία. Ἡ ἱταμῶς δ' οὕτως ρηθεῖσα λέξις ἐξέπληξε τοὺς ἄνδρας. Ἀλλ' ἡ χαρίεσσα γυνὴ προσέθηκεν· «Ἐκείνη ἡ πόλις δύναται νὰ ἔλθῃ ἐπὶ μέγα κράτος καὶ δόξαν, ἥς οἱ πολῖται ἐπιχαρίτως μὲν νὰ ὀρχῶνται, θελκτικῶς δὲ τὴν κιθάραν νὰ κρούωσιν, καλῶς δὲ νὰ οἰκο-

δομῶσι καὶ νὰ ξέωσι τὸν μάρμαρον καὶ νὰ ζαυγραφῶσιν ἔμπειροι εἶναι, καὶ ἐν ἧ οἱ ποιηταὶ εὐδοκιμοῦσιν.»

«Παῖξεις!» εἰπόν τινες τῶν ἀκροατῶν.

«Οὐδαμῶς!» ἀπεκρίνατο μειδιῶσα ἡ καλή.

«Ἀκριβέστερον σκοπούμενός τις,» εἶπεν ὁ Ἰππόδαμος, «εὐρίσκει, ὅτι ὁ ἱταμὸς λόγος τῆς καλῆς Μιλησίας, ὅστις πρὸ μικροῦ τὸν γέλωτα ἡμῶν ἐκίνησεν, οὐχὶ παντάπασιν ἄτοπος εἶναι. Ἀληθῶς δ', ἂν τὸ κάλλος ἀκαταμάχητον ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι, διὰ τί δὲν θὰ ἠδύνατο καὶ λαὸς τις διὰ τῆς χάριτος τοῦ καλοῦ νὰ ὑπερτερήσῃ τῶν ἄλλων καὶ νὰ ἀπολαύσῃ δόξης, θαυμασμοῦ, στοργῆς, ἀμετρήτου ἀξιώματος, ὥς καὶ καλή τις γυνή;»

«Ἄν μόνον ἡ συνεχὴς θεραπεία τοῦ καλοῦ,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «μὴ ἐμαλάκιζε καὶ ἐξεθήλυνε τὰς καρδίας!»

«Ἐμαλάκιζε καὶ ἐξεθήλυνεν;» εἶπεν ἡ Μιλησία. «Ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι εἰσθε τοῦλάχιστον ἥκιστα μαλθακοὶ καὶ θηλυδρία. Δὲν ὑπάρχουσι πολλοὶ παρ' ὑμῖν, οἵτινες εὐχονται νὰ παιδεύσωσι τὸν λαὸν τὴν τῶν Σπαρτιατῶν τραχείαν καὶ σκυθρωπὴν παιδείαν; Ἀδίκως λέγεται, ὅτι τὸ καλὸν διαφθεῖρει τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ μάλιστα ἀποδεικνύει τοὺς πολίτας εὐθύμους, ἱλαροὺς, εὐαγῶγους, χαριστικούς καὶ ἐνθουσιαστικούς. Τί δ' ἀξιοζηλωτότερον, ἢ εὐδαίμων λαός, εἰς οὗ τὰς ἐορτάς οἱ τε τὰς πλησιοχώρους καὶ οἱ τὰς ἀπωτέρω κειμένας πόλεις οἰκοῦντες φοιτῶσιν; Ἄφες τοὺς σκυθρωποὺς καὶ ὤμους Σπαρτιάτας ν' ἀπεχθάνωνται· αἱ Ἀθηναὶ μυρόπνοι καὶ ἀνθερόεσσαι, ὥς νύμφη, θὰ καταστῶσι κύρια τῶν καρδιῶν πάντων τῶν ἀνθρώπων.»

«Νομίζεις λοιπόν,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι καιρὸς εἶναι νῦν νὰ βίψωμεν τὸ ξίφος καὶ νὰ παραδοθῶμεν τῇ θεραπείᾳ τῶν καλῶν καὶ εἰρηνικῶν τεχνῶν;»

«Μοὶ ἐπιτρέπεις, Περικλεῖς, νὰ εἶπω σαφῶς,» ὑπέλαβεν

ἡ ξένη, « πότε κατ' ἐμὲ καιρὸς τῆς δημιουργίας τοῦ καλοῦ εἶναι; »

« Λέγε! » ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς.

« Νομίζω, ὅτι ὥρα τῆς δημιουργίας τοῦ καλοῦ καὶ ὑψηλοῦ εἶναι, ὅταν οἱ ἄνδρες οἱ κεκλημένοι νὰ δημιουργήσωσιν αὐτὸ ὑπάρχωσιν! Ἴδου ὁ Φειδίας καὶ οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι! Ὁκνεῖτε ἔτι νὰ διαπράξῃτε, ὅσα ἐν νῷ ἔχετε, ἕως ἂν ἀργοὶ γηράσωσιν; Εὐχερῶς εὐρίσκετε τὸ χρυσίον, ἵνα ὑπὲρ τοῦ καλοῦ αὐτὸ ἀποδῶτε, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς δυναμένους νὰ δημιουργήσωσιν αὐτό! »

Πάντες κύκλῳ ἐπεκρότησαν καὶ ἐευφήμησαν τοὺς λόγους τούτους.

Ὑπάρχουσι βλέμματά τινα, ὑπάρχουσι λόγοι τινές, οἵτινες ὡς πυρφόρος κεραυνὸς εἰς τὴν ψυχὴν ἐνσκήπτουσιν. Ὑπὸ τοιοῦτου βλέμματος ἅμα δὲ καὶ τοιοῦτου λόγου ἐπλήγη νῦν ἡ ψυχὴ τοῦ Περικλέους.

Τὸ πυρφόρον δὲ βλέμμα ἐξετόξευσεν ὁ θελκτικωτάτος τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὸν πυριφλεγῆ λόγον ἐξηκόντισε τὸ θελκτικώτατον χεῖλος. Καὶ τῆς μὲν δυνάμεως τοῦ λόγου πείραν εἶχεν ἤδη ὁ Περικλῆς, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς τοῦ βλέμματος διέτρωσεν αὐτὸν διὰ γλυκείας φλογός, ἐξ ἧς τοῦ καύματος πλεόν, ἢ ὅσον ἐπίστευε, μεταμεμορφωμένος ἐξεφάνθη.

Οἱ ὀφθαλμοὶ δ' αὐτοῦ ἤρξαντο τότε πυρᾶδες ὑποβλέποντες καὶ ἐπανελαμβάνανε πρὸς ἑαυτὸν τοὺς λόγους τῆς ξένης, « ὥρα τῆς δημιουργίας τοῦ καλοῦ εἶναι, ὅταν οἱ κεκλημένοι νὰ δημιουργήσωσιν αὐτὸ ὑπάρχωσιν. » —

« Ὅφειλω νὰ ὁμολογήσω » εἶπεν εἴτα, « ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι τῶν ἐναργεστάτων καὶ σαφεστάτων. Δεξιωτέρου δὲ συνηγόρου δὲν ἰδύνατο νὰ τύχη ἐκεῖνο, ὃ πάντες εὐχόμεθα. Νομίζω δ', ὅτι ἔπεισας καὶ ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς παρισταμένους. Ἐν τούτοις δὲν θᾶ κατάρθους τοῦτο τόσον εὐκόλως, καλῇ

μου ξένῃ, ἂν μὴ ἐκάθευδον οἱ λόγοι σου ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Ἀλλά, θὰ μοὶ φθονήσῃς, ἐὰν μὴ κηρύξω ἑμαυτὸν ὅλως ἡττη-
 μένον; Θὰ συγκαταβῇς εἰς ὁμολογίαν τινά; Πρέπει, ὥς νο-
 μίζω, νὰ διαφυλάξωμεν πρῶτον τὴν πόλιν ἡμῶν ἰσχυράν καὶ
 δυνατὴν, ὥς νῦν εἶναι, ἀλλ', ὥς ὀρθῶς λέγεις, καὶ νὰ μὴ
 ὀκνήσωμεν διὰ περιέργους λόγους ἐπὶ μακρότερον νὰ πρά-
 ξωμεν ἐκεῖνο, οὗ καιρὸς εἶναι· διότι, ὥς ὀρθῶς ὑπέμνησας
 ἡμᾶς, ὑπάρχουσιν ἄνδρες, οἱοὶ οὐδέποτε θὰ ἐπανέλθωσιν, ἐὰν
 οὗτοι πάθωσί τι! — Ὁμολόγησον χάριτας τῇ καλῇ ταύτῃ, Φειδία,
 ἐπὶ τούτῳ, ὅτι οἱ ἐνδοιασμοὶ μου ἠφανίσθησαν καὶ νῦν ὑπὶ-
 σχνοῦμαι σοὶ τε καὶ τοῖς ἐταίροις σου, ὧν οἱ δάκτυλοι, κατὰ
 τὸν Ἀλκαμένην, σφαδάζουσι καὶ ὁ γλύφανος ἐν ταῖς χερσὶ
 καίεται, γὰρ ἄρω τὸ δρύφακτον, ἵνα εἰσορμήσαντες, ὥς ἔνθους
 στρατὸς εἰς τὴν μάχην, ἀνοικοδομήσῃτε τὰ κατεστραμμένα
 ἱερὰ καὶ νέα ἀνεγείρητε καλλιῶ καὶ λαμπρότερα, οἷα ὄνει-
 ροπολεῖτε. Βλέπετε δ', ὅτι οὐχὶ μικρὰ ἐγένοντο εἰς ὀχύρωσιν
 τῶν Ἀθηναίων. Τὸ ἐπίνειον ἀνικοδομήθη, τὸ μέσον σκέλος
 σχεδὸν ἐτελειώθη. Ἀπὸ πολλοῦ διαλογίζομαι νὰ οἰκοδο-
 μήσω εὐρεῖαν παλαίστραν, ὥς καὶ ταῖς τέχναις τῶν Μουσῶν,
 τῇ μουσικῇ καὶ ποιήσει, νὰ ἰδρῦσω σεμνὸν ἔδος. Ἐπιστεφα-
 νώσωμεν δὲ πρεπόντως τὸ ἔργον τοῦ ἀνακαινισμοῦ, ὅπερ ἐν
 Πειραιεὶ ἤρξατο γινόμενον, διὰ σεμνῶν ναῶν καὶ λαμπρῶν
 ἀγαλμάτων.»

Πάντες, οἱ τε τεχνῖται καὶ οἱ ἄλλοι παριστάμενοι, περι-
 χαρεῖς ἐπευφήμησαν τοὺς λόγους ἀκούσαντες τοῦ Περικλέους.

«Ὡς ἀνάμνησις ὑψοῦνται οἱ στῦλοι τοῦ ναοῦ,» εἶπεν
 αὐτῆς ὁ Περικλῆς, «ὃν ὁ Πεισίστρατος ἤρξατο οἰκοδομῶν τῷ
 Ὀλυμπίῳ Διὶ καὶ οὗ τὴν συμπλήρωσιν οὐδεὶς ἀπὸ τῆς καθαι-
 ρέσεως τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς ἀνέλαβε. Δὲν εἶναι
 δίκαιον τοῦτον πρῶτον νὰ τελειώσωμεν;»

«Οὐχί!» ῥήξας φωνὴν εἶπεν ὁ δημοτικὸς Ἐφιάλτης.

«Διότι διὰ τούτου θὰ ἐφαίνετο, ὅτι θέλομεν νὰ καταστήσωμεν αἰμίμηστον τὸ ὄνομα τῶν πολεμίων τῆς ἐλευθερίας τοῦ δήμου. Τύραννός τις δύνатаι νὰ τελειώσῃ, ὅτι ὁ τύραννος ἤρξατο οἰκοδομᾶν! Ἀλλ' ὁ ἐλεύθερος λαὸς τῶν Ἀθηνῶν θὰ καταλίπῃ τὸ μνημεῖον τοῦ Πεισιστράτου ἐρείπια ὑπομνήσκοντα, ὅτι ἡ εὐνοια τῶν θεῶν δὲν παρέχεται τοῖς ἔργοις τῶν τυράννων!»

«Ἠκούσατε τοῦ δημοτικοῦ Ἐφιάλτου,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «αὐτοῦ δ' ἀκούσαντες πιστεύσατε, ὅτι ἠκούσατε τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. — Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἴσταται τὸ παλαιότατον καὶ σεμνότατον ἱερὸν τοῦ Ἐρεχθέως καὶ τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς ἡμιτελὺς καὶ ἐνδεὺς ἐπισκευασθὲν πρὸς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους . . .»

«Ἐκεῖ οἰκοῦσιν αἱ γλαῦκες!» εἶπεν ὁ ἐλευθέριος Καλλικράτης. «Παλαιὸς καὶ σκοτεινὸς εἶναι ὁ χῶρος τοῦ ναοῦ ἐκείνου, παμπάλαιοι δὲ καὶ σκυθρωποὶ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ ὥς ὑπὸ παλαιοῦ καὶ ἀμαυροῦ εὐρύωτος καταβεβρωμένοι.»

«Ἀλλ' ἀνοικοδομήσωμεν τὸν ναὸν φωτεινὸν καὶ ἰλαρόν!» εἶπεν ὁ Περικλῆς.

«Ἀλλὰ τότε καταδικάζομεν τοῦ Φειδίου ἀργίαν,» ὑπέλαβεν ὁ Καλλικράτης· «διότι γνωρίζεις καλῶς, ὅτι τὸ παμπάλαιον καὶ σεμνὸν τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ ἄγαλμα, τὸ Παλλάδιον, οὔτε ὑπ' ἄλλου ν' ἀντικατασταθῇ, οὔτε τὴν ἀμορφίαν νὰ μεταβάλῃ δύνатаι, ἀλλὰ στεφάνου πέταλον ἐμπεπτασμένον νὰ ἔχῃ πάντοτε πρέπει!»

«Τότε ἀφῶμεν τοὺς παλαιοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν νὰ οἰκῶσιν ἐν τοῖς παλαιοῖς ναοῖς,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «καὶ ἐρωτήσωμεν τὸν Φειδίαν, ὅτι ὄνειροπολεῖ, ὁσάκις ἀτενῶς τὴν ἀκρόπολιν προσβλέπει!»

Ὁ Φειδίας ἴστατο φροντιστικός.

Ἐν τούτῳ δ' ἐγγὺς ἐλθὼν ὁ Περικλῆς καὶ τοὺς ὦμους

αὐτοῦ πατάξας εἶπε· «Σκέψαι σύ, κίνησον τοὺς λογισμοὺς, οὗς ἐν τῇ κεφαλῇ ἔχεις, διότι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῶν!» —

Ὁ Φειδίας ἐμειδία· εἶτα δ' εἶπε πυρῶδες βλέπων.

«Ὁ Ἰκτίνος οὗτος δύναται νὰ σοὶ εἴπῃ, ὅποσάκις τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἄκρας ἐκείνης καὶ τῶν ἐξοχῶν αὐτῆς μετ' αὐτοῦ ἀνεμετρήσαμεν, ὅποσάκις ἐγεωμετρήσαμεν καὶ ὑπελογίσσαμεν καὶ διαγράμματα ἐχαλκεύσαμεν, εἰ καὶ ἡγνοοῦμεν, ἂν ποτε ἡ ὥρα τῆς ἐπιτελέσεως θὰ ἐσήμενεν!»

«Καὶ ποῖά τινα ἦσαν τὰ διαγράμματα ταῦτα;» ἠρώτησαν πάντες.

Τότε ὁ Φειδίας ἀπήγγειλεν, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὥριμον ἐκύμαινε· πάντες δ' ἤκουσαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

«Ἀλλὰ δὲν θὰ καταστήσῃ μάταιον τοιοῦτόν τι ἔργον,» ἠρώτησέ τις, «ὥς ἄλλοτέ ποτε, ὁ φθόνος τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἱερέων τοῦ Ἑρεχθέως;»

«Ἀλλὰ θὰ θριαμβεύσωμεν ἐπὶ τῷ φθόνῳ τούτῳ!» εἶπεν ὁ Ἐφιάλτης.

«Ὁ θησαυρὸς τῆς Δήλου,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «θὰ κατατεθῇ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θεοῦ — ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ δὲ τοῦ ναοῦ θὰ εὐρίσκηται ἐν ἀσφαλεῖ καὶ οὕτως ὁ αὐτὸς χώρος ἐπὶ τῆς ἀπαστραπτούσης ἄκρας τῆς πέτρας τῆς ἀκροπόλεως θὰ συνενοῖ τὰ ἐχέγγυα καὶ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηναίων.»

Ἐνθουσιαστικῶς εὐφημοῦντες ἀπεδέξαντο πάντες τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Περικλέους. Ἀλλ' οὗτος, ὥς εἰ αἰφνιδίως ἐνέπεσεν αὐτῷ ἡ γνώμη, εἶπεν αὐθις προσβλέπων τὸν κλάδον τῆς δάφνης καὶ τὸ ρόδον, ἃ ἡ καλὴ ἐκράτει·

«Περὶ πολλῶν ἐκρίναμεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ περὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἀλκαμένους καὶ Ἀγορακρίτου. Ποῖαν τῶν δύο τούτων Ἀφροδιτῶν ἢ περικαλλῆς καὶ σοφῆς ξένης προτιμᾷ;»

«Εἶναι καὶ αὕτη Ἀφροδίτη;» ἠρώτησεν ἡ Μιλησία προσ-
βλέπουσα τὸ ἔργον τοῦ Ἀγορακρίτου· «ἐγὼ ἐξέλαβον αὐτὴν
ὡς ἄλλην τινὰ θεὸν αὐστηροτέραν, ἴσως ὡς Νέμεσιν!» —

Ὁ Ἀγοράκριτος, ὃς πάντα τὸν χρόνον τοῦτον σκυθρω-
πὸς καὶ περίχολος μακρὰν τῶν ἄλλων ἐπὶ πέτρας ἐκάθητο,
ἐμειδίασε σεσηρὸς καὶ χλευαστικῶς ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ.

«Νέμεσιν;» ἐπανέλαβεν ὁ Περικλῆς· «ἀληθῶς ἡ ἐπὶ κλησὶς
αὕτη εἶναι εὖστοχος. Δὲν εἶναι ἡ Νέμεσις ἡ αὐστηρὰ θεὸς
τοῦ μέτρου, ἡ τὴν ὕβριν τιμωρουμένη; ὄντως δ' ἐν τῷ ἔργῳ
τοῦ Ἀγορακρίτου φαίνεται ὁ σεμνὸς καὶ αὐστηρὸς νόμος καὶ
τὸ μέτρον πάσης ὑπάρξεως ἐν σώματι. Τὸ κάλλος τῆς θεοῦ
ταύτης εἶναι σχεδὸν ἀπειλητικόν, σχεδὸν καταπληκτικόν.
Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ Κύπρις, ἡ θεὸς τῆς εὐρυθμίας, καὶ ἡ Νέμεσις,
ἡ κριτὶς τοῦ ὑπερμέτρου, ἐξ ἀρχῆς συγγενεῖς; Ἄν δ' ἀληθῶς
οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Ἀφροδίτην μόνον νὰ στήσωσιν ἐν τοῖς κή-
ποις θέλουσι, μόνον δ' ὁ Ἀλκαμένης Ἀφροδίτην ἐγλυψε, τότε
στήσωμεν αὐτὴν μόνον ἐν τοῖς κήποις. Τὸ δ' ἔργον τοῦ
Ἀγορακρίτου, ὅπερ λαμπρὰν Νέμεσιν εἰκονίζει, ἐὰν οὗτος
ἐπιτρέπη τοῦτο, δυνάμεθα, νομίζω, νὰ στήσωμεν ἐν τῷ ἐν
Ῥαμνοῦντι ναῷ τῆς θεοῦ. Εὐκόλως δὲ δύναται ὁ τεχνίτης
νὰ προσθῇ αὐτῷ ὀλίγα τινὰ ἔτι ἐξωτερικὰ σύμβολα.»

«Θὰ πράξω τοῦτο!» εἶπε δριμύν ὑποβλέπων ὁ σκυθρωπὸς
Ἀγοράκριτος. «Νέμεσις θ' ἀποδειχθῇ ἡ ἐμὴ Κύπρις!» —

«Τίτι λοιπόν, καλὴ ξένη,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «τίτι ἀπο-
νέμεις τὴν δάφνην καὶ τίτι τὸ ρόδον;»

«Ἀμφότερα σοί!» ἀπεκρίνατο ἡ Μιλησία. «Διότι τούτων
οὐδέτερος ἐνίκησεν, ἢ ἡττήθη. Καὶ τό γε νῦν ἀρμόζει πάντας
τοὺς στεφάνους νὰ καταθῶμεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνδρός, ὃς
σήμερον αἴτιος γίγνεται ν' ἀνοιχθῇ τὸ στάδιον, ἐν ᾧ περὶ
τῶν σεμνοτάτων στεφάνων οὗτοι θὰ ἀγωνισθῶσιν.

Ταῦτα δ' εἰποῦσα ᾤρεξεν αὐτᾷ καὶ τὴν δάφνην καὶ τὸ ρόδον.

Οἱ ἀπαστράποντες δ' ὀφθαλμοὶ ἀμφοτέρων συνηντήθησαν καὶ φλογερᾶς καὶ ἐμφαντικῶς προσέβλεψαν ἀλλήλους.

«Τὴν μὲν δάφνην μερίσας θὰ προσενέγκω τοῖς δύο τεχνίταις, ἀλλὰ τὸ εὐώδες, θάλλον ρόδον θὰ λάβω ἐγὼ αὐτός,» εἶπεν ὁ Περικλῆς.

Οὕτω δὲ τὸν κλάδον εἰς δύο μερίσας ἔδωκεν ἀνὰ ἓν μέρος ἑκατέρῳ τῶν τεχνιτῶν. Εἶτα δ' ἀπιδὼν εἰς πάντας κύκλῳ εἶπε· «Νομίζω, ὅτι οὐδένα καταλείπω δυσάρεστον. Μόνον δ' ὁ μεριμνοφροντιστῆς ἐκεῖνος φαίνεται μοι φροντιστικῶς πῶς καὶ σπουδαίως ἐμβλέπων. Ἐχεις ἔτι ἀπορίαν τινά, ὦ φίλε τῆς ἀληθείας;»

«Ἡρώτησα πρότερον,» ὑπέλαβεν ὁ προσφωνούμενος, «τὴν καλὴν Μιλησίαν ἀντὶ σοῦ, πότερον διὰ τοῦ χρυσίου καὶ τῆς δυνάμεως μόνον, ἢ καὶ διὰ τῆς θεραπείας τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ πάσης ἀρετῆς δύναται κοινόν τι νὰ πρωτεύσῃ τῶν ἄλλων; Καὶ περὶ μὲν τοῦ καλοῦ ἀπέδειξεν ἡμῖν ἡ Μιλησία, ὅτι ἐξαίρετως ἐπιτῆδειον πρὸς τοῦτο εἶναι. Ἄλλ' ἐπεθύμουν νὰ μάθω καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα ἔτι ἠρώτησα, περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, πότερον οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα;»

«Νομίζω,» εἶπεν ἡ Μιλησία, «ὅτι τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, ἀλλ', ἂν ἄλλως τὸ πρᾶγμα ἔχει καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐναντιοῦται πρὸς ἐκεῖνο, τότε, ὥς νομίζω, περιττὸν εἶναι πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον.»

«Δύνασαι καὶ τεκμήρια τῶν λόγων σου νὰ παράσχῃς;» ἠρώτησεν ὁ μεριμνοφροντιστής.

«Τεκμήρια;» ὑπέλαβε μειδιῶσα ἐκείνη· «ἀγνοῶ, ἂν ὑπάρχουσι τοιαῦτα. Ἐὰν ὅμως μοι ἐπέλθωσι τοιαῦτα, τότε θὰ σοὶ ἀνακοινώσω αὐτά.»

«Καλῶς!» εἶπεν ὁ Περικλῆς· «θὰ ἀναβάλωμεν τὴν περὶ τούτου ἔρευναν εἰς ἄλλοτε.»

Ὁ μεριμνοφροντιστὴς ἐκίνησε τοὺς ἄμους καὶ ἐξῆλθεν.

«Δὲν φαίνεται ἀρκεσθεῖς τοῖς λόγοις τούτοις ὁ παράδοξος οὗτος!» εἶπεν ὁ Περικλῆς.

«Οὐδαμῶς!» ὑπέλαθεν ὁ Ἀλκαμένης· «καλῶς γνωρίζω αὐτόν. Ὑποκρίνεται μὲν τὸν μετριόφρονα, ἀλλὰ δυσχεραίνει πολὺ, ὅσάκις τις ἀρπάζει τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὰς ἡνίας τοῦ διαλόγου καὶ ἡ ἔρευνα οὐχὶ ἐπακριβῶς τοῦ σκοποῦ στοχάζεται, ὃν αὐτὸς λαθραίως προτίθῃσιν. Ἄλλ' ἡ ὀργὴ παρέρχεται ταχέως, διότι εἶναι εὐγενὴς καὶ εὐδιάλλακτος ψυχὴ.»

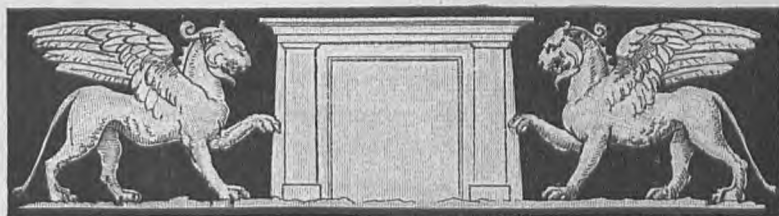
«Καὶ πῶς καλεῖται ὁ φιλαλήθης ἀλλόκοτος ἀνὴρ;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου!» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλκαμένης.

«Ἡ δὲ καλὴ ξένη, παρ' ἧς τοσαῦτα ἐμάθομεν σήμερον, πῶς ὀνομάζεται;» ἠρώτησε κατὰ σπουδὴν ὁ Περικλῆς.

«Ἀσπασία!» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης.

«Ἀσπασία;» ἀνεφώνησεν ὁ Περικλῆς. «Τὸ ὄνομα γλυκὺ καὶ μαλακόφωνον, ὡς ἀσπασμὸς ἐπὶ τῶν χειλέων διατήκεται.»

II.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΕΛΕΣΙΠΠΗ.

Εγρηγορτί ἐν λογισμοῖς διήγε τὰς νύκτας ὁ Περικλῆς ἀπὸ τῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φειδίου συνόδου τῶν ἀνδρῶν. Παρεῖχε δ' αὐτῷ ἀσχολίαν ὁ θησαυρὸς τῆς Δήλου νέαν ἐποχὴν εἰσάγων, ἐν ᾗ ἡ ἰσχὺς καὶ λαμπρότης τῶν Ἀθηναίων ἐμελλε νὰ συντελεσθῇ. Ἡ ἀπήχησις δὲ τῶν λόγων, οὓς ἐν τῇ Φειδίου οἰκίᾳ ἤκουσεν ἀντεφθέγγετο, ὥστε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διαρκῶς νὰ συνηχῇ καί, ἂν ποτε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκλείεν, ἵνα διαφύγῃ τὸν ἐκ τῶν λογισμῶν ἐκείνων ἱλιγγον, τὸ ἡμιάγρυπνον βλέμμα ἐν ἀπατηλῷ ὄνειρῳ ἔβλεπε τὴν ἐπιχαριτωτάτην εἰκόνα τῆς Μιλησίας, ἥς τῶν θελκτηρίων ὀφθαλμῶν ἡ ὑγρὰ καὶ ἀφροδισία λάμπρις τὰ μυχαίτατα τῆς καρδίας αὐτοῦ διεφάντιζεν.

Παντοῖαι δ' ἐπιβολαί, ἅς ἀπὸ πολλοῦ ἐσταθμᾶτο, ἐξυμούντο ἤδη ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ λογισμοῖ ταλαντευόμενοι κατὰ μικρὸν ἐνεπεδοῦντο καὶ γινῶμαι διεβρόγγυον κατὰ τὴν νύκτα τὴν κάλυκα, ὡς ῥόδα.

Σύννους δ' ἐκάθητο πρῶτα τινὶ ἐν τῷ δωματίῳ, ὅτε ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ὁ φίλος Ἀναξαγόρας. Ἐκ

νεανικῆς ἡλικίας οἰκείως ἔχων πρὸς τὸν σοφὸν Κλαζομένιον διέτριβε πολλάκις ἔτι καὶ νῦν ὁ Περικλῆς τὰς πρῶτας ἀναδεχόμενος εἰς τὴν εἰλικρινῇ καὶ πυριφλεγῇ ἑλληνικῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὰς νέας ἀποκαλύψεις, ἃς ἤρξαντο ἀντλοῦντες ἐκ τῶν μυθῶν τοῦ ζητητικοῦ αὐτῶν πνεύματος οὐρανοβάμονες ποιηταὶ καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ Ἀναξαγόρας μεταρσιούμενοι καὶ καταπολεμοῦντες τὰς παιδικὰς δόξας τῶν προγόνων.

Ἄμα δ' εἰσελθὼν σήμερον ὁ φιλόσοφος κατενόησεν, ὅτι ἄλλοιοι λογισμοὶ κατεῖχον τὸν φίλον αὐτοῦ· διότι ὁ ἄλλως σεμνὸς καὶ κύριος ἑαυτοῦ Περικλῆς τεταραγμένος ἐφαίνετο καὶ τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐξέλαμπε τὸ ἀμυδρὸν ἐκεῖνο πῦρ τὸ προδίδον, ὅτι τις ἄγρυπνος καὶ ἐν λογισμοῖς τὴν νύκτα διήλθεν.

« Ἐκκλησιάζει σήμερον ὁ λαὸς ἐπὶ τῆς πυκνὸς περὶ σπουδαίων; » ἠρώτησεν ὁ γέρων, ἀτενῶς τὸν Ὀλύμπιον προσβλέπων. « Ἐνθυμοῦμαι δ', ὅτι μόνον ἐν τοιούτοις καιροῖς κατέλαβόν σε τοσοῦτον σύννουν. »

« Ἀληθῶς ἐκκλησία σήμερον γίγνεται, » εἶπεν ὁ Περικλῆς, « καὶ περὶ σπουδαίων νὰ εἴπω προτίθεμαι. Φοβοῦμαι δὲ μὴ ἡ γνώμη μου . . . »

« Σὺ εἶσαι στρατηγός, » ὑπέλαβεν ὁ Ἀναξαγόρας, « σὺ ἐπιμελητὴς τῶν δημοσίων προσόδων, σὺ ἐπιστάτης τῶν δημοσίων ἔργων, σὺ διοικητὴς τῶν δημοσίων ἑορτῶν, σὺ — οἱ θεοὶ μόνον γνωρίζουσι τὰ ὀνόματα πασῶν τῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιαμάτων, ἃς οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιτρέπουσί σοι ὑπεύθυνον, ἢ αὐτοκράτορα ἀποδεικνύοντες. Ἀλλ' ἀδιάφορον εἶσαι, ὅτι σπουδαιότατον καὶ κύριον ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ — ὁ μέγιστος τῶν ῥητόρων, ὃν αὐτοὶ Ὀλύμπιον καλοῦσι, διότι ὁ κεραυνοβόλος λόγος σου ἐκφαίνει τὸ ἀρχικόν σου, ὥς ὁ τοῦ κεραυνοφόρου Διὸς, καὶ εἶσαι περίφοδος; »

« Ναί! » ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, « καὶ διαβεβαιοῦμαι, ὅτι

τοσοῦτον εὐλαβῆς περὶ τὸν λόγον εἶμαι, ὥστε βαδίζων πρὸς τὸ βῆμα πάντοτε εὐχομαι τοῖς θεοῖς μηδὲν ῥῆμα νὰ ἐκπέσῃ τῶν χειλέων, ἄκοντος ἐμοῦ, ἀνάρμοστον πρὸς τὴν προκειμένην χρεῖαν, μηδὲ νὰ ἐπιλάθωμαι, ὅτι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους λέγω. Καλῶς γιγνώσκεις, ὅποσον χαλεπῶς διετέθησαν ἐσχάτως, ὅτε προῦκάλεσα αὐτοὺς νέους πόρους εἰς κατασκευὴν τοῦ μέσου σκέλους καὶ εἰς ἀνακαίνισιν τοῦ Πειραιῶς νὰ μοὶ παράσχωσι. Καὶ νῦν αὖτις ἔπεισέ με πολλὰ εἰπὼν ὁ Φειδίας καὶ νέων σεμνῶν ἐπιβολῶν ἐνέπλησε τὴν ψυχὴν μου. Ἡ ζέουσα δ' ὁρμὴ αὐτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτὸν οὐδαμῶς ἀναχαιτίζεται πλέον καὶ πρέπει νὰ κοσμήσωμεν τὰς Ἀθήνας διὰ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ χαλκευθέντων ἔργων, ἵνα περιβλέπτους αὐτάς καταστήσωμεν ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Γιγνώσκεις δ', ὅτι εἶμαι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες μετ' εὐλαβείας μὲν ἐπιλαμβάνονται τῶν νεωτερισμῶν, ἀλλ' ἅπαζ ἐπιλαμβανόμενοι αὐτῶν ἀντέχονται καὶ εἰς πέρας ἄγουσι πυρετωδῶς διώκοντες αὐτοῦς. Καὶ ἐν τούτοις δ' ἐν ἀρχῇ μὲν πολὺ ὤκνησα, ἀλλὰ νῦν καθ' ἡσυχίαν γενόμενος αἰσθάνομαι, ὅτι δεινότερον ἀναφλέγομαι τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἐπιτέλεισιν, ἢ ὅσον ὁ Φειδίας αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτόν.»

«Δὲν εἶναι ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων ἐνθουσιαστικώτατος καὶ φιλοτεχνώτατος;» ἠρώτησεν ὁ Ἀναξαγόρας· «καὶ δὲν ἐδέξατο ἄφθονον ἐκ Δήλου θησαυρόν;»

«Φοβοῦμαι τὸ ὑποπτον τῆς γνώμης αὐτοῦ,» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς, «ὅπερ κρύφιοι καὶ φανεροὶ ἀντίπαλοι ὑπεκκαίουσιν. Οἱ ὀλιγαρχικοὶ δὲν ἐχειρώθησαν ἔτι. Ὑπάρχουσι δ', ὡς γιγνώσκεις, καὶ φιλολάκωνές τινες καὶ ἄλλοι, οἵτινες δυσμενῶς ἔχουσι πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ κάλλους. Καὶ αὐτὸς δ' ἔλαβες πείραν τούτου, ὅτε προῆλθες εἰς τὴν ἀγοράν, ἵνα ἀποκαλύψῃς ἡμῖν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν ἄκρατον καὶ ἐλευθέραν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ νοῦς ἡ ἀρχὴ τοῦ παντός εἶναι.

Ἐν τούτοις θ' ἀναβρίψω σήμερον τὸν κύβον, δι' οὗ κατὰ πρῶτον θ' ἀναρτήσωμαι τὸν ὄχλον. Διότι ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄποροι πολῖται, οἵτινες μόλις τὸν καθ' ἡμέραν βίον κερδαίνουνσι καὶ οἵτινες αὖριον θὰ λιμώττωσιν, ἐὰν μὴ ἐργασθῶσι σήμερον, ἵνα μὴ παραλίπωσι τὰ πολιτικὰ δίκαια, μὴ ὑστερήσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Διὰ τί νὰ μὴ παράσχωμεν αὐτοῖς ἐπανόρθωσιν τινὰ τῆς βλάβης ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ὁβολοὺς τινας; Ὡσαύτως δ' οἰκτεῖρω καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἄσμενοι μὲν θὰ παρήσαν εἰς τὰ δημόσια θεάματα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ θεωρικοῦ δὲν ἀπολαύουσιν αὐτῶν. Καὶ οὗτοι δὲ πρέπει ν' ἀπολαύωσιν τῶν θεαμάτων λαμβάνοντες παρὰ τοῦ δημοσίου τὰ θεωρικά, ἵνα λεληθότως παιδεύωνται καὶ βελτιῶνται ὑπὸ τῶν ἔργων τῶν ποιητῶν, καίπερ πιστεύοντες, ὅτι μόνον πρὸς ἡδονὴν εἰς τὸ θέατρον ἔρχονται. Καὶ τὰ ἀγαθὰ δ' ἐκεῖνα γερόντια, ἅτινα κατὰ χιλιάδας κληρούμενα εἰς τὰ διάφορα δικαστήρια ὡς δικάσται παρακάθηνται, πρέπει ἐν τῷ μέλλοντι οὐχὶ ἄνευ ἀμειβῆς τινος νὰ κατατρίβωσιν ἡμέραν ὅλην, ἵνα διαλύωσιν ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου τὰς ἔριδας τῶν πολιτῶν. Αἱ Ἀθηναὶ εἶναι πλούσιαι· νέα δὲ χρυσὰ ρυάκια ῥοθοῦσι πέριξ ἡμῶν καὶ εἰσρέουσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ταμεῖον ἐκ τῆς χώρας τῶν συμμάχων ὀρμώμενα. Μέγα δὲ περίσσευμα εὐρίσκεται ἐν τῷ ταμείῳ. Δηρώτησα δ' ἑμαυτόν, πότερον πρέπει τὸ περίσσευμα τοῦτο νὰ θησαυρίσωμεν ὡς σωτήρα τοῦ μέλλοντος, ἢ νὰ ὠφελῇ τὸ παρὸν ἐξ αὐτοῦ; Καὶ νομίζω, ὅτι τὸ παρὸν δικαιοτέρον εἶναι νὰ ὠφελῇ. Ὁ λαὸς πρέπει ν' ἀπολαύσῃ τῶν καρπῶν τῆς νίκης καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ· πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ἐλεύθερος καὶ εὐτυχής· λαμπρὸς δὲ καὶ ἀξιοζήλωτος καὶ ἀντάξιός τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ κατασταθῇ ὁ βίος ἐν τῇ θεοφιλεῖ ταύτῃ χώρᾳ.

«Πολλάκις εἶδον τὸν σεμνὸν Περικλέα εὐγενὲς πῦρ ἀποπνέοντα,» εἶπεν ὁ Ἀναξαγόρας, «ἀλλ' ἡ πυρίνη ὀρμή

τῆς σήμερον φαίνεται μοι ἰσχυροτάτη, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε.»

«Χάριτας ὁμολογῶ τοῖς θεοῖς,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι ἐδωρήσαντό μοι πρὸς τῇ συνέσει καὶ τὸ ὀρμητικὸν πῦρ ταχέως νὰ διαγιγνώσκω καὶ ἀμετακλήτως νὰ ἐπιτελῶ τὴν γνώμην μου. Δὲν στέργεις δὲ σὺ τοὺς λόγους μου; Νομίζεις, ὅτι πολλὰ πράττω ὑπὲρ τοῦ ἀληθῶς ἀκαταλογίστου καὶ ἐνίοτε ἀχαρίστου λαοῦ;»

«Ἐπίτρεψόν μοι νὰ ὁμολογήσω,» ὑπέλαβεν ὁ γέρων, «ὅτι οὐδόλως καταγίγνομαι περὶ τὰ τῆς πολιτικῆς. Δὲν εἶμαι Ἀθηναῖος, ἴσως δ' οὐδ' Ἕλληνα εἶμαι, ἀλλὰ κοσμοπολίτης τις, φιλόσοφος. Πατρίς μου δ' εἶναι τὸ ἄπειρον.»

«Ἄλλ' εἶσαι σοφός,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «καὶ δύνασαι τὰ ἔργα τῶν πολιτικῶν κρίνων νὰ εἴπῃς, ἂν τι εἰς καλόν, ἢ κακὸν θ' ἀποβῇ.»

«Ἀπὸ τούτου μάλιστα πολὺ φυλάττομαι!» εἶπεν ὁ Ἀναξαγόρας. «Οὐχὶ μόνον οἱ ποιηταί, ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀκολουθοῦσιν ἀσυνειδήτως θείῳ τινὶ νεύματι, κατέχονται ὑπὸ δαίμονός τινος, ὃς ἐνθουσιάζει αὐτοὺς καὶ παρορμᾷ σχεδὸν ἀσυνειδήτως, εἰς ὅ,τι ἀληθῶς ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον τῷ παρόντι εἶναι. Προπετής δ' εἶναι καὶ σφάλλεται πολλάκις ὁ ἰδιώτης κρίνων περὶ τῶν ἔργων τῶν ἐνθων πολιτικῶν. Εἰσδὺς εἰς τὰ βάθη τῆς φύσεως εὗρον πανταχοῦ τὸν νοῦν διακοσμοῦντα τὰ πάντα, ἀλλ' ὁ νοῦς ἐκφαίνεται ἀναμάρτητος καὶ ἰσχυρότερος ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ, ἢ ἐν τῇ κρίσει....»

Τοιαῦτα διελέγοντο οἰκείως πρὸς ἀλλήλους οἱ δύο ἄνδρες ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ Περικλέους. Αἴφνης δ' εἰσῆλθε δοῦλός τις ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Περικλέους, τῆς Τελεσίππης, πεμφθείς.

Θαυμαστήν δ' ἀγγελίαν παρὰ τῆς δεσποίνης ἐκόμιζεν ὁ ἄγγελος οὗτος. Ὁ ἀγροκόμος τοῦ Περικλέους, ἔλεγεν, ἐλθὼν

εἰς τὴν πόλιν τῇ πρωΐᾳ ἐκόμισε κριόν, ὃς ἐν τῷ ἀγρῷ γεννηθεὶς ἀντὶ δύο ἐν κέρασιν ἰσχυρόν καὶ στερεόν ἐν μέσῳ τῷ μετώπῳ ἔχει. Τὸν κριόν δὲ τοῦτον περιδεῖς ἐκόμισεν ἐκεῖνος πρὸς τὴν δέσποιναν καὶ ἡ Τελεσίππη, εὐσεβὴς γυνή, μετεπέμψατο ἐν τάχει τὸν μάντιν Λάμπωνα, ἵνα ἐξηγήσῃται, ὅτι τοῦτο σημαίνει. Νῦν δὲ καλεῖ τὸν ἄνδρα, ἔλεγεν, ἵνα ἐλθὼν ἴδῃ τὸ φοβερόν τέρας καὶ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ μάντεως.

Ὁ Περικλῆς ἠκροᾶτο τῆς ἀγγελίας τοῦ δούλου καὶ τέλος εἶπεν εὐγνωμόνως πρὸς τὸν φίλον·

«Πράξωμεν τοῦτο πρὸς χάριν τῆς γυναικὸς καὶ ἐξέλθωμεν, ἵνα ἴδωμεν τὸν μονόκερων κριόν.»

Ὁ Ἀναξαγόρας ἀνέστη καὶ ἠκολούθησε τῷ Περικλεῖ καὶ οὕτως ἐξῆλθον εἰς τὸ περίστυλον. —

Ἡ οἰκία τοῦ Περικλέους ἦτο ἀπέρिटτος· διότι οὔτε μεῖζων, οὔτε πολυτελέστερον κεκοσμημένη ἦτο τῶν οἰκιῶν τῶν μετρίαν οὐσίαν ἐχόντων Ἀθηναίων. Ἦτο δ' ἀπέρिटτος, ὥς ἡ διαίτα τοῦ κτήτορος. Διότι ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ ὀφείλει ὁ ἰσχύων λιτῶς νὰ διατάτῃται, ἐὰν θέλῃ νὰ μὴ διεγείρῃ τὸν φθόνον καὶ τὴν ὑποψίαν τῶν πολιτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄκων ὁ τοιοῦτος καὶ ἀπροβουλεύτως, ὥς ἀπαύστως τῶν κοινῶν ἐπιμελούμενος, ὀλιγαρεῖ πως τῶν οἰκείων. Ἀπλοῦν δὲ καὶ ἀκαλλώπιστον ἦτο καὶ τὸ περίστυλον τῆς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐστερεῖτο ὅλως τῆς οἰκειᾶς ἐκείνης χάριτος, ἥτις περιβάλλει πανταχοῦ τὸ ἰδιόρρυθμον τοῦτο ἐπίχαρι μέρος τῆς οἰκίας, τὴν δίκην αἰθούσης ὑπὸ κιόνων περιβαλλομένην ταύτην μικρὰν αὐλήν. Ἐν αὐτῇ δ' εὕρισκόμενός τις ἦτο καὶ ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ ἐν ὑπαίθρῳ. Διότι μακρὰν μὲν ἦτο τοῦ θορύβου τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅμως ἀπέλαυε τῆς ἀναψυκτικῆς αἰθρας τοῦ οὐρανοῦ, ἥτις ἐκ τῶν ἄνω προσέπνει, καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων, οἵτινες ἀκωλύτως ἐβαλλον τὰς χρυσᾶς αὐτῶν ἀκτῖνας ἐκ τοῦ ὕψους εἰς τὴν μαρμαρίνην στοάν.

Αἱ χελιδόνες εἰσέπταντο καὶ ἐξέπταντο οἰκείως λαλοῦσαι καὶ κατεσκεύαζον τὰς καλιὰς αὐτῶν ἐπὶ τῶν κιονοκράνων, ἢ τῶν θριγκῶν. Οὐχὶ δὲ πρὸς τὰ ἔσω προκλητικόν, ὥς ὁ ναός, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔσω ἔστρεφεν ἡ οἰκία τὸν ἐκ κιόνων κόσμον, ὃς καὶ ἀλεξητήριος ἦτο καὶ συνετέλει τὸ ἐλεύθερον μὲν, ἀλλὰ καὶ περισκεπὲς προσφιλὲς καὶ ἐπίχαρι καταφύγιον τῶν οἰκείων, ἐν ᾧ συνήθως διέτριβον καὶ ἀνεστρέφοντο καὶ τοὺς ξένους ἐδέχοντο καὶ ἐνίοτε καὶ ἐδειπνοποιοῦντο καὶ τὰς κατ' οἶκον θυσίας προσέφερον. Διότι ἐν αὐτῇ ἦτο ἡ ἐστία τῆς οἰκίας, ὁ βωμὸς τοῦ Διὸς τοῦ Ἑρκείου.

Ὅπισθεν δὲ τοῦ προστώου, ὅπερ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ περιστύλου περιελάμβανεν, ἐχόμενα αὐτοῦ ἔκειντο τὰ δωμάτια ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους, ὧν αἱ θύραι εἰς τὸ περίστυλον ἐνέδιδον. Γλαφυρώτατα δὲ ποικίλματα ἐκόσμουσαν τὰ θυρώματα καὶ τοὺς θριγκοὺς τῶν θυρῶν, ὧν τὸ χάσμα ποικίλοι τάπητες, ὥς πετάσματα, ἐκάλυπτον. Ὅπισθεν δὲ τοῦ περιστύλου ἐχόμενη αὐτοῦ ἔκειτο ἡ γυναικωνίτις καὶ μετ' αὐτὴν ὁ μικρὸς καὶ καλῶς περιπεφραγμένος κήπος.

Ὁ ἐκ τῆς ὁδοῦ δ' εἰσερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν ἐκ τῆς αὐλείου θύρας διήρχετο πρῶτον τὸ θυρωρεῖον καὶ διὰ τοῦ ἀναβαθμοῦ ἀφικνεῖτο κατ' εὐθείαν εἰς τὸ περίστυλον. Κατὰ τὴν πλευρὰν δ', ἐν ἣ ἦτο ἡ εἴσοδος, ὥς καὶ ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν τοῦ τετραγώνου ἐκείνου χώρου, τῆς αἰθούσης τοῦ δώματος, ἦσαν αἱ στοαὶ καὶ κατ' ἀντικρὺ τῆς εἰσόδου χώρὸς τις μέσος, ὅστις χωριζόμενος ὑπὸ δύο κιόνων ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους καὶ πρὸς τὰ ἔσω κοιλαινόμενος ἀπετέλει αἶθουσαν, τὴν παστάδα, ἣς ἡ μὲν πρὸς τὸ περίστυλον πλευρὰ ἀνοικτὴ ἦτο, αἱ δὲ τρεῖς ἄλλαι ὑπὸ τοίχων περιεβάλλοντο.

Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ αἰθούσῃ ἴστατο ἡ Τελεσίπη, ἡ τοῦ Περικλέους γυνή, καὶ οἱ περὶ αὐτὴν δοῦλοι καὶ δοῦλαι καὶ ὁ ἀγροκόμος ἔχων ἐπὶ τῇ ἀγκάλῃ τὸν νεογενῆ μονόκερων κριόν.

¹ Ἀσπασία, I.

Ἡ Τελεσίππη ἦτο μεγάλη τις γυνή αὐστηρά μὲν καὶ καλλιπρόσωπος, ἀλλὰ πῶς ἄκομψος, εὐπρεπὴς μὲν καὶ καλλιφυής, ἀλλ' οὐχὶ ἀνθηρὰ τὰς σάρκας. Χαλαραὶ αἱ παρειαί, χαλαρὸν τὸ στήθος· χαλαρὰ δὲ καὶ ἀτημέλητος καὶ ἄχαρις ἡ ἐσθῆς κατέπιπτε ἐπὶ τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Ἡ κόμη, ἀκόσμητος ἔτι, προσδεδεμένη ὀπισθεν καὶ ὄγκον ἄκομψον ἀποτελοῦσα· ὥχρὰ δ' ἡ ὄψις, διότι δὲν ἐκόσμει αὐτὴν ἔτι τὸ ψιμύθιον.

Ἦτο δ' ἡ γυνὴ αὕτη, συμβία τοῦ Περικλέους νῦν, ἄλλοτε τοῦ πλουσίου Ἴππονίκου γαμετή, ἀλλ' ἀποπεμφθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ συνῆψε δεύτερον γάμον πρὸς τὸν Περικλέα· διότι νέα ἔτι ἦτο καὶ αἱ ἀνθηραὶ παρειαὶ ἐπεκάλυπτον τὸ ψυχρὸν καὶ αὐστηρὸν τῶν ὀφθαλμῶν.

Ὡς δ' ἡ Τελεσίππη ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκείνῃ ἱσταμένη εἶδε τὸν ἄνδρα οὐχὶ μόνον, ἀλλ' ἐν συνοδίᾳ τοῦ Ἀναξαγόρου προσερχόμενον, προσεποιήθη ὥς μέλλουσα ν' ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν γυναικωνίτιν, φεύγουσα τὴν ὄψιν τοῦ ξένου, ὥς ἔθος. Ἀλλὰ, νεύσαντος τοῦ Περικλέους, ἔμεινε μὲν, ἀλλ' οὐδὲ βλέμματος ἡξίωσε τὴν πολιὰν κεφαλὴν τοῦ σοφοῦ· διότι ἤκιστα ἔστεργε τὸν γέροντα φίλον καὶ σύμβουλον τοῦ συμβίου.

Περίφοβος δ' ἀτενίζουσα τὸν κριόν· «Μετεπεμψάμην τὸν μάντιν Λάμπωνα,» εἶπε, «διότι φόβος κατέχει με, μὴ τι κακὸν προμηνύῃ τὸ τέρας.»

Ἄμα δὲ ταῦτα εἶπε καὶ ὁ θυρωρὸς τὴν αὐλειὸν θύραν ἀνέφωξεν. Εἰσῆλθε δ' ὁ μάντις, ὃς ἀναβάς τοὺς ἀναβαθμοὺς ἦλθεν εἰς τὸ περίστυλον.

Ἦτο δ' ὁ μάντις Λάμπων ἱερεὺς μικροῦ τινος ἱεροῦ τοῦ Διονύσου. Ἀλλὰ μικρὰς προσόδους ἐξ αὐτοῦ ἔχων ἐπετήδευε καὶ τὴν μαντικὴν, ἐξ ἧς πολλὰ ἐκέρδαινε, καὶ ὥς μάντις λίαν εὐδοκίμει παρὰ τοῖς εὐσεβέσιν. Ἐφόρει δ', ἵνα τὸ ἐπιτήδευμα καταφανές ποιῇ, τὸ στρόφιον περὶ τὸ μέτωπον καὶ

τὴν δάφνην τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἀνειμένην εἶχε τὴν περιβολήν, αὐχμηρὸν τὸν πάγωνα, ἀτάκτως σειομένην τὴν κόμην, τεταραγμένον καὶ πλάνητα τὸν ὀφθαλμόν, ὥς πάντες οἱ μάντιες, ἵνα ὑποδεικνύῃ τὸ ὑπερφυῆς καὶ ὑέργειον τῆς μαντικῆς ψυχῆς.

«Τὸ τέρας τοῦτο,» εἶπεν ἡ Τελεσίππη πρὸς τὸν μάντιν, «γεννηθὲν σήμερον ἐν τῷ ἀγρῷ ἐκόμισαν ἡμῖν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξήγησαι δὲ σὺ ὁ ἐμπειρότατος τῶν μάντεων, πότερον εὐοιώνιστον ἡμῖν προσέρχεται, ἢ δυσοιώνιστόν;»

Ὁ Λάμπων διέταξε νὰ θῶσι τὸν κριὸν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἑρκείου Διὸς καὶ ἀποσπάσας τρίχα ἀπὸ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τὸ ἀμυδρὸν πῦρ· τυχαίως δ' ἄνθραξ τις ὑπέκαιεν ἐπὶ τῆς ἐσχάρας.

«Τὸ τέρας εἶναι εὐοιώνιστον,» εἶπε· «διότι ἡ θριξ ἐκὰθ μικρὸν τρίξασα.»

Εἶτα δὲ στραφεὶς πρὸς τὸν Περικλέα ἐπεσκόπει τὴν θέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν κριόν. Ἰστατο δ' ὁ Περικλῆς τυχαίως ἐπὶ δεξιᾷ. «Τὸ τέρας μηνύει ἀγαθὰ τῷ Περικλεῖ!» εἶπε σοβαρῶς, ἐνέθηκε κατὰ τὸ ἔθος τῶν μάντεων φύλλον δάφνης εἰς τὸ στόμα καὶ ἐμασσάτο αὐτό, ἵνα γευσάμενος τοῦ φυτοῦ τοῦ ἱεροῦ τοῦ θεοῦ τῆς μαντικῆς καταληφθῇ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς μανίας καὶ ἐπιτύχῃ τῶν ὀρθῶν μαντικῶν λόγων ἐν λαμπρᾷ καὶ ἔνθῳ διαθέσει.

Οἱ ὀφθαλμοὶ δ' αὐτοῦ ἤρξαντο σπασμαδῶς περιστρεφόμενοι. Αἶφνης δ' ὁ κριὸς ἐκλινε τὴν κεφαλὴν οὕτως, ὥστε τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου κέρασ κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Περικλέα ἐστράφη, καὶ εἶτα ἐξέπεμψε παράδοξον φθόγγον.

«Εὐδαίμων σὺ, Ἀλκρεωνίδη!» φωνήσας εἶπεν ὁ Λάμπων. «Χαίρε, υἱὲ τοῦ Ξανθίπου, τοῦ νικητοῦ τῶν Περσῶν ἐν Μυκάλλῃ, τοῦ εὐγενοῦς γόνου τοῦ Βουζυγίου γένους, τῶν ἱερῶν

φυλάκων τοῦ Παλλαδίου! Χαῖρε νικητὰ τῶν ἐπὶ Θράκης, τῆς Φωκίδος καὶ Εὐβοίας! Πρότερον μὲν εἶχεν ὁ κριὸς, αἱ Ἀθῆναι, δύο κέρατα τὸν Θουκυδίδην, τῶν ὀλιγαρχικῶν ἡγούμενον, καὶ τὸν Περικλέα, τὸν φέροντα τὸν δῆμον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν θὰ φέρῃ ὁ κριὸς, αἱ Ἀθῆναι, ἓν μόνον κέρας ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἀπώλετο εἰς αἰὲς ἡ μερίς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ ὁ Περικλῆς μόνος θὰ διοικῇ σοφῶς καὶ μεγαλοφρόνως τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων!»

Ὁ Ἀναξαγόρας ἐμειδία· ὁ δὲ Περικλῆς παρεξέκάλεσεν αὐτὸν καὶ εἶπε· «Πονηρὸς ὁ ἀνὴρ! ἐλπίζει, ὅτι θὰ παραλάβω αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν μάντεων, οὗς ἡ πόλις θὰ συμπέμψῃ μοι κατὰ τὴν προσεχῇ στρατείαν.»

«Πῶς δὲ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν κριόν;» ἠρώτησεν ἡ Τελεσίππη.

«Θρέψαντες αὐτὸν ὡς ἄριστα θύσατε ἔπειτα τῷ Διονύσῳ· διότι τούτῳ μάλιστα τῷ θεῷ πρέπει νὰ θύωνται οἱ κριοὶ διὰ τὴν βλάβην, ἣν τῇ ἀμπέλῳ προξενούσι, μάλιστα μὲν οἱ τράγοι, ἀλλὰ πᾶς κριὸς κριὸς εἶναι, καὶ ἐν ἐλλείψει τράγου στέργει ὁ θεὸς καὶ τὸν κριόν.»

Τοιαῦτά τινα ἀπεκρίνατο ὁ μάντις καὶ λαβὼν ὡς ἀμοιβὴν τῆς μαντικῆς δεινότητος τριώβολον ἐκλινε τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν οἱ βόστρυχοι ἐκύμαινον, καὶ ἀπῆλθεν.

«Δέσποινα Τελεσίππη,» εἶπεν ὁ Ἀναξαγόρας, «μεγάλην τιμὴν ἔχει σήμερον ἡ σοφία· τριῶν ὀβολῶν τιμᾶται ἡ μαντεία περὶ κριοῦ, ὃς μονόκερως ἐγεννήθη, ἵνα ἀγγείλῃ ἡμῖν, ὅτι ἄνευ ἀμοιβῆς καὶ αἱ γλαῦκες ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν φωλεῶν κρῶζουσιν.»

Ἡ Τελεσίππη πυρίληπτον βλέμμα ἔστρεψε πρὸς τὸν σοφόν, ὃπερ ἐκεῖνος ἤρεμος ἐδέξατο. Ἐμελλε δὲ καὶ πικρόν τινα λόγον νὰ εἴπῃ, ὅτε αἴφνης ἐκρουσέ τις τὴν θύραν. Ὁ θυρωρὸς δ' ὑπήκουσε καὶ γυνὴ τις ὀρμητικῶς εἰσέδυσσε μετὰ τῆς

δούλης, ἥτις παρὰ τῇ θύρᾳ ἔμεινε. Τὸ πρόσωπον δὲ τῆς γυναικὸς ταύτης ἦτο ἐρυθρὸν μὲν, ἀλλὰ καὶ ἐρρύτιδαμένον ὡς μῆλον, ὅπερ πολὺν χρόνον κείμενον καταρρέκνουται· τὸ δ' ἄνω χεῖλος ἐσκίαζε στῶμά τι μικρῶν μελαινῶν τριχῶν.

«Ἡ Ἑλπινίκη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος!» εἶπεν ὁ Περικλῆς κύψας εἰς τὸ οὖς τοῦ Ἀναξαγόρου. «Ἄγωμεν εἰς τὴν ἀγοράν, διότι πρὸς τὰς δύο ταύτας γυναῖκας ν' ἀντιπαρατάζωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνταῦθα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀδύνατον.»

Ταῦτα δὲ λέγων ὁ Περικλῆς εἴλκυσε πρὸς τὸ περίστυλον τὸν φίλον καὶ ἄφεις νὰ παρέλθῃ ἡ Ἑλπινίκη κατέβῃ ὀρμητικῶς τὸν ἀναβαθμὸν καὶ ἐξῆλθεν.

Ἡ Ἑλπινίκη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος, ἦτο παράδοξός τις γυνή. Θυγάτηρ τοῦ πολυῤῆμνίου ἥρωος Μιλτιάδου, ἀδελφὴ τοῦ οὐδὲν ἦττον ἐνδόξου στρατηγοῦ Κίμωνος καὶ φίλη τοῦ ἐμπειροτάτου τῶν ἐλλήνων ῥωγῶν τῶν χρόνων ἐκείνων Πολυγνώτου ἦτο ποτε τοσοῦτον καλὴ καὶ ροδόεσσα, ὥστε κατέβελξε τὸν εὐαίσθητον καλλιτέχνην. Ἀλλ' ἴσως εἶχε παροργίσασά ποτε τὴν Ἀφροδίτην, ἥτις κακῶς διατεθεῖσα οὐδὲν ἕτερον τρυφερὸν αἶσθημα ἐνεφύσησε τῇ ψυχῇ αὐτῆς, ἢ στοργὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν. Διότι ἐν τῷ ἀνδρογύνῳ αὐτῆς στήθει οὐδέποτε ὁ πόθος τοῦ γάμου ἠγέρθη, δι' ὃ ἠῤῃχετο μόνον πάντα τὸν βίον παρὰ τῷ ἀδελφῷ νὰ δυνηθῇ νὰ διαγάγῃ. Ἀλλ' ὁ Κίμων περιῆλθέ ποτε ἐξ αἰτίας τοῦ πατρὸς εἰς δεινὴν ἀνάγκην. Εἰσαγαγόντες δὴλα δὴ εἰς δίκην οἱ ἀχάριστοι Ἀθηναῖοι τὸν Μιλτιάδην κατεδίκασαν αὐτοῦ ζημίαν πεντήκοντα τάλαντα. Ἐπειδὴ δ' αὐτὸς ἀποθανὼν ἐν τούτῳ δὲν ἀπέτισε τὴν ζημίαν, κατὰ τὸν σκληρὸν νόμον ὠφείλειεν ὁ υἱὸς ὑπὲρ ἐκείνου τὸ χρέος νὰ διαλύσῃ. Διότι ἄλλως, ἂν μὴ ἀπέτινε τὴν ζημίαν, θά ἐθεωρεῖτο ὡς ἄτιμος. Ἐκ στοργῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν λοιπὸν ἡ Ἑλπινίκη πρότερον εῤῃχετο νὰ μένῃ ἄγαμος καὶ χάριν αὐτοῦ νῦν ἐδέξατο τὴν χεῖρα Καλλίου τινός,

ὅς τὸ χρέος τοῦ Κίμωνος ἀνεδέξατο ν' ἀποτίσῃ. Ἀλλ' ὁ Καλλίας μετὰ τινα χρόνον ἀπέθανε καὶ ἡ Ἑλπινίκη ἀμελλητὶ ἦλθε πάλιν πρὸς τὸν ἀδελφόν.

Ἐκπολιορκήσας δὲ καὶ καταδουλώσας τὴν Θάσον ὁ Κίμων παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Ἀθήνας τὸν ζυγράφον Πολύγνωτον τὸν Θάσιον, διότι ἐκτιμήσας τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ καὶ στέρξας αὐτὸν ἐπεθύμει νὰ παράσχῃ αὐτῷ μέγα καὶ εὐρὺ στάδιον ἐνεργείας. Κατάρθωσε δὲ νὰ ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κοσμήσῃ δι' εἰκόνων τὸν ναὸν τοῦ Θησέως καὶ τὴν ἐν τῇ ἀγορᾷ μεγάλην στοάν, ἣτις ἐκ τούτου δὴ καὶ ποικίλῃ ἐκλήθη, ἐκ τῶν εἰκόνων, ἃς αὐτὸς ἐξωγράφησε παραστήσας τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰλίου. Φοιτῶν δὲ συνεχῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου καὶ κηδεμόνος Κίμωνος ὁ νεανίας ἀνεφλέχθη ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὴν Ἑλπινίκην καί, ὅτε ἔγραφεν ἐν τῇ στοᾷ τὴν κρίσιν τῶν Ἑλλήνων ἡρώων περὶ τῆς ὕδρεως τοῦ Αἰάντος εἰς τὴν Κασσάνδραν, πάντες ἀνεγνώρισαν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Λαοδίκης τῆς καλλίστης τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου ἐν τῷ μέσῳ τῶν αἰχμαλωτίδων τὴν μορφήν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κίμωνος. Ἡ Ἑλπινίκη δὲ δὲν ἔμεινε ἀκαμπτος πρὸς τὴν ἐρωτικὴν ταύτην ἐπίδειξιν. Ἀλλὰ τὴν μὲν χεῖρα καὶ τὴν καρδίαν ἡρνήθη, ἐδωρήσατο δ' αὐτῷ τὴν φιλίαν. Ἐκτοτε δὲ παρῆλθε μὲν πολὺς χρόνος, ἀλλ' ἡ φιλία αὐτῶν παρέμενε πάντοτε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος, εἰ καὶ ἡ ἡλικία ἀμφοτέρων προβεβηκυῖα ἤδη ἦτο.

Ἀληθῶς δ' ἡ Ἑλπινίκη ἦτο γραῖα ἤδη, ἀλλ' ἡγνόει τοῦτο. Διότι μικρὸν μόνον χρόνον ζήσασα μετὰ τοῦ ἀνδρός, ὃν ἀκουσίως ἐδέξατο, καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτῆς παραδοθεῖσα τῇ ἀγόνῳ καὶ μανικῇ ἀδελφικῇ στοργῇ, καίπερ χήρα, εἶχεν ὅμως τὸ παράδοξον ἐκεῖνο, ὅπερ χαρακτηρίζει τὰς ἀγάμους καὶ γεγηρακυῖας παρθέλους. Ἀλλ' αἱ ἀφηβήσασαι γυναῖκες ἔχουσι τοῦτο ἴδιον, ὅτι στεροῦνται τῶν ὅση-

μέραι αὐξανόντων βλαστῶν, οἵτινες ὡς μεθόριοι λίθοι τοῦ παρερχομένου χρόνου, ὡς κίονες λίθινοι καταδηλοῦντες τὸν παρερχόμενον χρόνον, χρησιμεύουσι, καὶ ὅτι ἐπομένως τὸ γῆρας λάθρα αὐτὰς εἰσέρχεται. Καὶ αἰσθάνονται μὲν ἑαυτὰς νέας τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἡ μίξις αὕτη τῆς ἐσωτερικῆς νεότητος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ γήρατος ἐντυποῖ αὐταῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων τὴν σφραγιδα τοῦ γελοίου πρῶτον μὲν λαθραίως, μετ' ὀλίγον δ' ὅλως καταφανῶς.

Οὕτω λοιπὸν ἐγένετο καὶ ἡ Ἑλπινίκη λεληθότως γραῖα καὶ γελοία. Ἡ μεγάλη δὲ τιμή, ἀνθ' ἧς ὁ Καλλίας τὴν χεῖρα αὐτῆς ἐδέξατο, ὁ ἔρως, ὃν αὐτῇ ὁ ζυγράφος προσέφερε καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἶχον ἀποδείξαντα αὐτὴν κενόδοξον ἐπὶ τῷ κάλλει. Διεθρύπτετο δὲ καί, ὅτε τὸ κάλλος ἀπὸ πολλοῦ ἐξηφανισμένον ἦτο, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι ἦτο ἐπὶ τοιαύτῃ, οἷαν αὐτὴν ὁ Πολύγνωτος εἶχε γράψας, ἡ καλλίστη τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου. Διότι ἄγαμος οὕσα δὲν εἶχε τινα δυνάμενον νὰ λέγῃ αὐτῇ· «Εἶσαι γραῖα!» — Ὁ προσηγὴς δὲ καὶ πρᾶος καὶ χρηστὸς Πολύγνωτος οὔτε ἤθελεν, οὔτε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὴν τοῦτο. Διότι παραμείνας ἄγαμος προσέφερε τῇ ἐκλεκτῇ ποτε τῆς καρδίας λατρείαν σταθερὰν μὲν, ἀλλὰ πῶς ψυχράν, καίπερ ἐξ εὐνοῦ καρδίας, οἷα ἡ τοῦ ἀφθάρτου πρὸς τὰς γυναῖκας.

Ὅτε δ' ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Κίμων μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου φυγὰς ἐξ Ἀθηνῶν ἦτο καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πάντα μὲν λίθον ἐκίνουν, ἵνα ἐπιτύχωσι παρὰ τοῦ λαοῦ τὴν κάθοδον αὐτοῦ, ἐφοβοῦντο δὲ τὴν ἰσχύν τοῦ νέου Περικλέους, οὗ ὁ ἀστὴρ ἀνέτελλε καὶ ὃς ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ πρεσβυτέρου ἀνταγωνιστοῦ ὠφέλειαν προσεδόκα, τότε ἡ Ἑλπινίκη παράτολμος, ὡς πάντοτε, ἐπεβούλευσε καὶ αὖθις ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀδελφοῦ σπουδαῖόν τι νὰ πράξῃ. Ψιμυθιοῦται λοιπὸν, μυρίζεται, ἐνδύεται μεγαλοπρεπῶς καὶ πορεύεται πρὸς τὸν Περικλέα.

Ἐγίγνωσκε δ', ὅτι ὁ μέγας πολιτικός οὐχὶ ἀμβλὺς ἦτο πρὸς τὴν γυναικεῖαν χάριν καὶ ἤθελε διὰ τοῦτο νὰ ἔλθῃ πρὸ αὐτοῦ παραλαβοῦσα καὶ τὴν χάριν τῆς τέχνης καλλιμορφότερα, ἢ ὅσον ἦτο, ὅτε τὸν Καλλίαν κατέθελξε καὶ τὸν Πολύγνωτον ἐνεθουσίασεν. Ἐπορεύθη λοιπὸν πρὸς τὸν Περικλέα, ἵνα δεηθῇ αὐτοῦ νὰ ἐπίσχη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τὸν Ὀλύμπιον κεραυνὸν τῆς γλώσσης, ὅτε θὰ προϋτείνεται ἡ περὶ καθόδου τοῦ Κίμωνος γνώμη.

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς τὴν ἀλλόκοτον, ἐπιδεικτικῶς κεκαλλωπισμένην, μυρόπνουν γυναῖκα πρὸ αὐτοῦ ἱσταμένην καὶ βεβαίαν τὴν νίκην ὑπεκφαίνουσας εἶδεν, ἐνόησεν, ὅτι εἰς τὸ εὐαίσθητον αὐτοῦ ἀπέβλεψεν ἡ οὕτω καλλωπισθεῖσα, καὶ γινώσκων, ὅτι κατηγορεῖτο ὡς γυναικοφίλης, διετέθη χαλεπῶς. Διότι βαρέως ἔφερε τοῦτο, ὅτι ἡ τοιαύτη περὶ αὐτοῦ, τόσον σπουδαίου καὶ σεμνοῦ, δόξα ἐνεπεδοῦτο. Ἐτι δὲ μᾶλλον ὠργίσθη νῦν διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ γραῖα Ἑλπινίκη ἀπετόλμησε νὰ πειραθῇ διὰ τῶν ψιλῶν λειψάνων τοῦ κάλλους αὐτῆς νὰ σαγηνεύσῃ αὐτόν.

Ὁ Περικλῆς ἦτο μὲν πρᾶος τὴν φύσιν· ἀλλὰ τοῦτο, ὅτι ἡ ἐπιδεικτικῶς καλλωπισθεῖσα γυνή, ἡ γενειᾶτις, τόσον εὐκολον ἐνόμισε τὸν φιλόκαλον αὐτόν νὰ θέλξῃ, τοῦτο κατέστησεν αὐτόν, τὸν τοσοῦτον πρᾶον, ἐπὶ στιγμὴν χρόνου τύραννον διὰ τὴν σκολιὰν βουλήν τοῦ Κρονίωνος.

Προσέβλεψε λοιπὸν τὴν συνήγορον χρόνον τινὰ σιωπηλῶς, θεώρησε περιέργως τὸν καλλωπισμὸν αὐτῆς, εἶτα τὸ πρόσωπον, καὶ τέλος εἶπεν ἀταράχως·

«Ἐγήρασας, Ἑλπινίκη!»

Καὶ εἶπε μὲν τοὺς λόγους τούτους μελιχιάτατα, ἀλλ' οἱ λόγοι ἦσαν κακόνιοι. Τοῦτο δ' εἶναι ἡ μόνη κακία, ἣτις περὶ τοῦ Περικλέους, τοῦ Ὀλυμπίου, παραδίδεται ἡμῖν.

Μυχία δὲ φρικίας διέδραμεν ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ εὐθύς,

ὡς τὸν μοιραῖον λόγον εἶπε. Διότι προήσθετο, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἦτο ἐξ ἐκείνων, ὧν τὰς ἀκολουθίας ἡ γραφὴς τῆς Κλειοῦς ἀναγράφει εἰς τὴν βίβλον αὐτῆς. Ἐκ τῶν λόγων, «Ἑλπινίκη, ἐγήρασας!» ἠδύνατο νὰ ἄρξηται ἡ μεταβολὴ τῆς τύχης τοῦ Περικλέους, τῶν Ἀθηνῶν, ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος... Ἐμφύλιοι σπαραγμοί, ἐπιδρομὴ τῶν Περσῶν, αἷμα, θρῆνοι, δάκρυα, συμφοραὶ παντὸς εἶδους, ὁ ὄλεθρος τῶν Ἑλλήνων ἠδύναντο νὰ λάβωσι τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν λόγων ἐκείνων. Διότι, τί δὲν δύναται γυνή, πρὸς ἣν λέγουσιν, Ἐγήρασας! —

Ὁ πραότατος δὲ πάντων τῶν Ἑλλήνων προῦφερε τὸν πικρότατον, τοῦτον λόγον!

Δεινὸν σπασμὸν δ' ἦσθετο ἡ Ἑλπινίκη, ὑπέβλεψεν αὐτὸν χολῶδές τι καὶ ἐξῆλθεν. Ἀλλά, τί ἐκέρδανεν ὁ Περικλῆς ἐν τῇ περὶ αὐτοῦ γνώμῃ τῶν πολλῶν, ὅτι πρὸς τὴν ἄρεσκον Ἑλπινίκην ἤκιστα εὐπροσηγόρως προσηνέχθη; Δὲν κατέστρεψεν αὐτὸς τὸ πᾶν διὰ τούτου, ὅτι ἐφρικήσεν εὐθύς, ὡς διέφυγε τὸ χεῖλος αὐτοῦ ὁ μοιραῖος λόγος, ὅτι μετεμελήθη, καὶ ὅτι ἐπειράθη νὰ ἐπανορθώσῃ αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου; Διότι, ὅτε ὁ λαὸς συνῆλθε καὶ ἡ περὶ καθόδου τοῦ Κίμωνος γνώμη προϋτάθη καὶ πάντες εἰς τὸν Περικλέα ἀπέβλεπον ἐλπίζοντες, ὅτι δεινὸς θ' ἀντεπεξήρχετο, οὗτος δ' εἰσὶν καὶ ἀδιαφόρως ἐβλεπεν, ὡς εἰ οὐδαμῶς διέφερεν αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκ τούτου οἱ περὶ τὸν Κίμωνα εὐκόλως ἐπεκράτησαν, τότε ἐγέλασαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ εἰς ἐπιθύριζε πρὸς τὸν ἄλλον πονηρῶς σκαρδαμύττων· «Ἴδε τὴν γραίαν Ἑλπινίκην! ὡς κεραυνὸς ἐνέσκηψε σήμερον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους καὶ ὁ φιλογύνης περιέπεσεν εἰς τὸ ἄγκιστρον — ἔψαυσε τοῦ σαπροῦ δελέατος!»

Δυστυχὲς Περίκλεις! —

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἐν ὀργῇ μὲν εἶχε τὸ σύμπαν ἡ Ἑλπινίκη, ὅτι ἐκινεῖτο ἡσύχως καὶ ἄνευ αὐτοῦ,

ἀλλὰ μάλιστα ἐμίσει τὸν Περικλέα καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν νέαν ἐποχὴν. Τοὺς λόγους δ' αὐτῆς ἐκόσμηι πάντοτε δι' ἀρτυμάτων τοιούτων, «Ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Κίμων ἔλεγε συνήθως,» ἢ, «Ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Κίμων ἔπραττε συνήθως τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο,» ἢ, «Ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Κίμων ἐν τοῖς τοιούτοις τοῦτο, ἢ ἐκεῖνό θά ἔπραττεν.»

Ὡς δ' ὁ Κίμων αὐτὸς φιλολάκων ἦτο καὶ οὐδαμῶς τὴν πρὸς τὴν Σπάρτην φιλίαν ἀπέκρυπτεν, ἀλλὰ καὶ ἓνα τῶν υἱῶν Λακεδαιμόνιον ἐκάλεσε καὶ τοὺς τρόπους αὐτοῦ μᾶλλον πρὸς ἄξεστον Σπαρτιάτην ὅμοιος ἦτο, ἢ πρὸς ἐν μουσικῇ παιδευθέντα κομψὸν καὶ εὐκίνητον Ἀθηναῖον, οὕτω καὶ ἡ ἀνδρόγυνος ἀδελφή τὴν πρὸς τοὺς Λάκωνας φιλίαν μέχρι τοῦ γελοίου ἐπεδείκνυε καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἐθαύμαζεν. Ὑπηρετεῖ δὲ τῇ ἐταιρείᾳ ἐκείνων, οἵτινες δυσμενῶς εἶχον πρὸς πᾶσαν ἐλευθέριον καὶ εὐθυμον ὁρμὴν τῶν Ἀθηναίων, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου, μεθ' οὗ καὶ τὸν οἰκειακὸν βίον τῶν ἐναντίων ἐπεσκόπει. Διέκειτο δὲ μάλιστα οἰκειότατα πρὸς τὰς γυναῖκας ἐκεῖνας, ὧν τοὺς ἄνδρας ἐμίσει, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν Τελεσίπην, τὴν γυναῖκα τοῦ Περικλέους.

Ἄλλ' ὅμως τὸ κινούμενον τοῦτο μνημεῖον τῶν ἐνδόξων παλαιῶν χρόνων, ἡ γραῖα αὕτη φίλη τοῦ κρυφῆ ἐπίσης δυσηρεστημένου Πολυγνώτου ἐφαίνετο οὐχὶ ὅλως κακόνους καὶ ἐπαχθῆς. Διότι ἦτο δυσμενῆς ἅμα τε καὶ εὐμενῆς, πανοῦργος καὶ ἄκακος, σεμνὴ καὶ εὐκίνητος, γελοία καὶ σεπτή. —

Τοιαύτη λοιπὸν ἦτο ἡ γυνή, ἀφ' ἧς ὁ Περικλῆς καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ, ὁ σοφὸς Ἀναξαγόρας, ἐλθούσης εἰς ἐπίσκεψιν τῆς φίλης Τελεσίπης, ἐν σπουδῇ ἔφυγον.

Ἡ Τελεσίπη ἐβοήθησε τῇ ἀδελφῇ τοῦ Κίμωνος, ἵν' ἀπαλλάξῃ αὕτη τὸ ἰσχνὸν σῶμα τοῦ ἱματίου, ὅπερ δίκην μανδύου ἐφόρει, καλύπτουσα δι' αὐτοῦ, ὥς κοσμία Ἀτθίς, ὡσάκεις ἐξήρχετο εἰς τὴν ὁδόν, οὐ μόνον τὸ ἄνω τοῦ σώματος, ἀλλὰ

καὶ τὴν κεφαλὴν μέχρι τοῦ στόματος καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐῖτα δ' ὥρεζεν αὐτῇ ἔδραν ἐπιστρώσασα προσκεφάλαιον καὶ ἐκέλευσεν αὐτὴν νὰ καθίσῃ. Ἦτο δ' ἡ Ἑλινίκη πολυτελῶς καὶ μετ' ἀρχαϊκῆς τιнос ἐπιμελείας ἐνδεδυμένη. Ἐπιμελῶς δ' εἶχεν εὐθετίσασα καὶ τὴν κόμην, ἣς ὁ καλλωπισμὸς ἔπρεπεν ἐξαιρετῶς τῷ τρόπῳ αὐτῆς. Διότι τὸν μὲν κόρυμβον συνείχεν ὁ σάκος, ὃς ὑψῶν αὐτὸν περιέπλεκε ἐπὶ τῷ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς πανταχόθεν εἰς χαρίεν σχῆμα συστρεφόμενος, τὸ δὲ μέτωπον ἐκόσμει ἡ στεφάνη, τὸ μετάλλινον ἐκεῖνο πέταλον, ὃπερ ὅμοιον πρὸς διάδημα εἰς λεπτὸν ὑπεράνω τοῦ μετώπου ἀπέληγε. Μεγάλα δὲ στρογγύλα ἐνώτια ἀρχαϊκοῦ σχήματος ἐσειόντο ἐκατέρωθεν τοῦ προσώπου τῆς σεμνῆς Ἑλινίκης.

«Τελεσίπη!» εἶπεν ἡ ἐλθοῦσα· «μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶσαι σήμερον ὠχροτέρα, ἢ ὅσον συνήθως. Τί τοῦτο σημαίνει;»

«Ἴσως ἐκ τοῦ φόβου,» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίπη· «διότι τέρας ἐφάνη σήμερον ἐν τῇ οἰκίᾳ.»

«Τί λέγεις;» εἶπεν ἡ Ἑλινίκη. «Ἐξεχύθη ἴσως ἔλαιον, ἢ οἶνος κατὰ τὴν σπονδήν, ἢ μὴ αἱ δοκοὶ ἔτριξαν ἄνευ αἰτίας, ἢ μὴ ξένος μέλας κύων εἰς τὴν οἰκίαν εἰσέβησεν;»

«Κριὸν γεννηθέντα ἐν τῷ ἀγρῷ,» ὑπέλαβεν ἡ Τελεσίπη, «καὶ ἐν μόνον κέρας ἔχοντα ἐν μέσῳ τῷ μετώπῳ ἐκόμισε σήμερον εἰς τὴν πόλιν ὁ ἀγροκόμος.»

«Μονόκερων κριόν;» ἐρῶνξε φωνὴν ἡ Ἑλινίκη. «Πρὸς τῆς Ἀρτέμιδος! οὐδόλως θαυμάζω, ὅτι σημεῖα καὶ τέρατα φαίνονται. Ἐν Βριλήσῃς ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ, ὡς ἤκουσα, τῇ προτεραίᾳ μέγας λίθος. Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ κομήτης ὅμοιος πρὸς πυρφόρον δοκὸν ἐπεφάνη. Καὶ ἀγάλματα δὲ τινα θεῶν τελευταίως ἤρξαντο ἀνιδροῦντα καὶ αἱμορροοῦντα. Πρὸ μικροῦ δὲ καὶ κόραξ τις ἐπὶ τοῦ ἐπιχρύσου ἐκαθέσθη ἀγάλματος τῆς Παλλάδος ἐν Δελφοῖς καὶ ἐξέκοψε

διὰ τοῦ ῥάμφους τοὺς καρποὺς τοῦ χαλκοῦ φοῖνικος, ἐφ' οὗ τὸ ἄγαλμα ἵσταται. Ἀλλὰ τὸ δεινότερον πάντων, φαντάσθητι, ἡ ἱερεία τῶν Εὐμενίδων ἐν Ὀρχομενῷ λέγεται, ὅτι δασὺν πάγωνα ἔφυσε! — Δὲν ἐκαλέσατε τερατοσκόπον τινά;»

«Τὸν Λάμπωνα,» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίπη.

«Ὁ Λάμπων εἶναι δεξιός!» ὑπέλαβεν ἡ Ἑλπινίκη ἐπινεύσασα τῇ κεφαλῇ. «Εἶναι ὁ ἄριστος πάντων. Τὰ σπλάγχνα ἱερείου τινὸς ἐξετάζων πᾶς τις δύναται νὰ μαντεύηται, ἀλλὰ θαυμαστὸν εἶναι ν' ἀκούσῃ τις καὶ νὰ ἴδῃ τὸν Λάμπωνα κρατοῦντα ὦδον ὑπεράνω τοῦ πυρὸς καὶ τὴν ἀνίδρωσιν, ἢ διαβράγῃν αὐτοῦ θεώμενον καὶ μαντευόμενον· ἢ ρίπτοντα σῖτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ συντιθέντα δι' αὐτοῦ γράμματα καὶ λέξεις, εἴτα δ' ἀλεκτορίδας εἰσάγοντα καὶ προσέχοντα, ὅποιον τῶν γραμμάτων, ἢ τῶν λέξεων ἐκκολάπτουσι. Καὶ τὰς χεῖρας δ' ἐξετάζων, ἢ τὸ διαυγὲς ὕδωρ καὶ πάντα ἱκανώτατος ὑπὲρ πάντας εἶναι νὰ μαντεύηται. Ὁ Λάμπων εἶναι δεινὸς καὶ ἀξιόπιστος. Δύνασαι νὰ πιστεύῃς εἰς πᾶν, ὅτι ἂν ὁ Λάμπων λέγῃ, ὡς εἰς τοὺς λόγους τῆς ἐν Δελφοῖς Πυθίας. — Ἀλλὰ δὲν μοι εἶπες, πῶς ἡρμήνευσε τὸ τέρας;»

«Εἶπεν, ὅτι ὁ μονόκερως τὴν τοῦ Περικλέους ἀρχὴν τῶν Ἀθηνῶν σημαίνει,» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίπη. Ἡ δ' Ἑλπινίκη μυκτηρίσασα οὐδὲν πλέον εἰς ἔπαινον τοῦ Λάμπωνος εἶπεν.

«Ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Κίμων,» εἶπε, «προσεῖχεν ὑπὲρ πάντας τοῖς θεοῖς σημείοις καὶ ποτε εἰς δαδεδκάκις ἔθυσεν, ἕως οὗ ἐγένοντο τὰ ἱερά, καὶ τότε μόνον προσέβαλε τοῖς πολέμοις. Ἀλλὰ πάντοτε ἐκστρατεύων ἔλεγε πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς πόλεως ὀριζόμενον μάντιν· «Οἰωνοσκόπε, ἐπιτέλει τὸ καθήκόν σου, ἀλλὰ μὴ με κολάκευε! μὴ κιβδήλευε τὰ ἱερά χαριζόμενος ἐμοί!» Ἀλλ' οἱ σήμερον πολιτικοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἄλλως περὶ ταῦτα ἔχουσι καὶ οἱ μάντις καλῶς γιγνώσκουσι, τίνες ὀρέγονται τῆς ἀληθείας. Καὶ δύνανται μὲν οἱ

στέργοντες τὴν κολακείαν νὰ καυχῶνται ἐπὶ μικρὸν ἐπὶ τῇ εὐδοκίμῃσει, ἀλλ' ἡ εὐνοία τῶν θεῶν ἡ ἀληθὴς οὐδέποτε παρέχεται ἐκείνοις, οἵτινες καταφρονοῦσι τῶν θεῶν!»

«Νομίζεις,» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίππη, «ὅτι ὁ Περικλῆς ἐφάνη λίαν εὐγνώμων πρὸς τὸν Λάμπωνα ἐπὶ τῇ μαντείᾳ; Ἀπλῶς ἐμειδίασεν, ὁ δὲ φίλος αὐτοῦ, ὁ γέρων ἐκεῖνος ἐξώλης, ὁ θεοστυγὴς Ἀναξαγόρας, ἐτόλμησε καὶ νὰ σκώψῃ αὐτόν.»

«Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ μου Κίμωνος,» εἶπεν ἡ Ἑλπινίκη, «ἐδεξάμεθα τοὺς σοφιστὰς εἰς τὴν πόλιν, τοὺς θεωμίσεις!»

«Καὶ οἱ τοιοῦτοι,» εἶπεν ἡ Τελεσίππη, «οὐ μόνον τὴν θεοσέβειαν καὶ τὰ χρηστὰ ἤθη τῶν πολιτῶν ὑποσκάπτουσιν, ἀλλ' ἀνατρέπουσι καὶ τὴν οἰκειακὴν εἰρήνην καὶ εὐδαιμονίαν. Ἐγενόμην σύμβιος τοῦ πλουσίου Ἰππονίκου καὶ ἡδυνάμην πρὸ τούτου καὶ τὸν ἄρχοντα βασιλέα νὰ λάβω ὡς ἄνδρα, τὸν ἄρχοντα βασιλέα, οὗ ἡ σύμβιος τὴν ὑψίστην γυναικειάν ἀρχὴν ἐν τῇ πόλει ἔχει μετέχουσα κατὰ παλαιὸν ἔθος τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερατικῶν ἔργων τοῦ ἀνδρός. Ἀλλ', ὡς πρότερον εἴλκυσέ με ὁ πλούσιος Ἰππόνικος, οὕτω εἴτα οἱ μεγαλοπρεπεῖς καὶ προσηνεῖς καὶ αἰμύλαιοι τρόποι τοῦ Περικλέους. Ἀλλά, τί εὖρον ἐνταῦθα ἢ ἐν εὐμαρείᾳ εἰθισμένη! Ὅποια ἦσαν τὰ κατὰ τὸν οἶκον τοῦ πλουσίου Ἰππονίκου καὶ ἀνθ' ὁποίων ἀντήλλαξα αὐτά! Καὶ ὅποσον καθ' ἡμέραν τὰ πράγματα διαφθεῖρονται! Ὁ Περικλῆς ὀλιγωρεῖ καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ οἴκου. Ὅσακις δ' ἔρχομαι πρὸς αὐτόν, ἵνα συσκεψάμεθα περὶ τῶν οἰκείων, ἀσχολίαν ἔχει. Δὲν τολμᾷ πλέον νὰ εἰσέλθω εἰς αὐτόν. Μὲ ἀποδιώκει φανερώς! «Φίλη Τελεσίππη,» λέγει, «μὴ ἐνόχλει με ἐκάστης πρωΐας διὰ τοιούτων, ἢ τοῦλάχιστον μὴ εἰσέρχου ἄλουτος καὶ ἀκτένιστος, ἵνα μὴ προσβάλλῃς καὶ τὰ ὦτα ἅμα τε καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου!»

Ἦμην σύμβιος τοῦ πλουσίου Ἰππονίκου, ὅς μοι ἐπέτρεπε νὰ ζῶ πολυτελῶς, ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε εἶπεν ἐκεῖνος τοιούτους λόγους πρὸς ἐμέ. Ἐνταῦθα δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους, ἐν ἣ ἂντι τῆς πολυτελείας καὶ ἀφθονίας ἐκείνης ἔνδεια καὶ πενιχρότης με περιστοιχίζουσιν, ὀφείλω νὰ λούωμαι, νὰ μυρίζωμαι καὶ νὰ στεφανῶμαι πρότερον, ἵνα ἔλθω πρὸς τὸν ἄνδρα! Ὅπόσον ἀντέστην, ὅτε ἐνέπεσεν αὐτῷ ἡ γνώμη τοὺς ἀγροὺς νὰ μισθώσῃ καὶ τὰ χρήματα τῷ πιστῷ οἰκέτῃ Εὐαγγέλῳ νὰ πιστεύσῃ! Ἐκεῖνος εἶναι νῦν ὁ ταμίας καὶ οἰκονόμος καὶ ἐγώ, ἡ δέσποινα, ὀφείλω νὰ λαμβάνω τὰ χρήματα παρὰ τοῦ δούλου! Καὶ γιγνώσκεις παρὰ τίνος ὁ Περικλῆς τὴν ἀρίστην ταύτην οἰκονομίαν ἔμαθε καὶ τίς τὸ παράδειγμα ἔδωκεν; Οὐδεὶς ἕτερος, ἢ ὁ προσφιλεῖς αὐτῷ Ἀναξαγόρας. Διότι ὁ ἐπίβουλος ἐκεῖνος μεριμνοφροντιστὴς καὶ ἀπράγμων, πρὶν ἀπέλθῃ ἐκ τῆς πατρίδος, τῶν Κλαζομένων, ἵνα ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας, ἐπετιμάρτο ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἐρωτῶντων, διὰ τί δὲν ᾤκονόμει τοὺς ἀγροὺς, οὓς παρὰ τοῦ πατρὸς διεδέξατο. Ἐκεῖνος δ' ἀπεκρίνατο, «διοικήσατε ὑμεῖς αὐτοὺς, ἐὰν θέλητε!» Καὶ τέλος ἀπῆλθε καὶ κατέλιπε πᾶσαν τὴν ἀκίνητον οὐσίαν, ὡς εἶχεν, εἰπὼν πρὸς τοὺς Κλαζομενίους νὰ βόσκωσι τὰς δημοσίας αἴγας κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ λειβάδια αὐτοῦ! — Τοιοῦτοι εἶναι οἱ φίλοι καὶ σύμβουλοι τοῦ Περικλέους!»

Τὸν θρήνον τοῦτον τῆς Τελεσίππης διέκοψε δούλος εἰσελθὼν, ἵνα ἐρωτήσῃ τὴν δέσποιναν περὶ οἰκιακοῦ τινος πράγματος. Καὶ ἄλλοι δὲ δούλοι καὶ δούλαι ἦλθον ἐκ τῆς ἀγορᾶς κομίζοντες τὰ πρὸς τροφήν ὄνια. Ἡ δὲ Τελεσίππη γενομένη καὶ ὀσφραينوμένη πείραν ἐλάμβανεν αὐτῶν ἐρωτῶσα καὶ τὴν Ἑλπινίκην, ἂν πρόσφατος, ὁ λύκος ἦτο, εἶτα δ' ἔδωκε τῷ μαγεῖρι τὴν ἀναγκαίαν διαταγὴν, παρέδωκε ταῖς δούλαις λίνον, νήματα καὶ ἄλλα ὑφάσματα, ὅσα

ἀναγκαῖα εἰς μίαν ἡμέραν, ἵνα κλάσωσιν, ὑφάνωσιν καὶ ράψωσι, καὶ ἐκαθέσθῃ πάλιν παρὰ τῇ φίλῃ, ἵν' ἀναλάβῃ τὸν λόγον.

«Καὶ δὲν εἶπον ἔτι τὸ χεῖριστον πάντων!» εἶπε. «Πρότερον μὲν ἦτο ἡ διαίτα ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ πενιχρὰ μὲν, ἀλλ' ἡσυχος. Ἀλλ' ἄλλως ἔχουσι τὰ πράγματα νῦν, ἀφ' οὗ ὁ Περικλῆς ἐξ ἀνοήτου φιλανθρωπίας τὸν ὀρφανὸν υἱὸν τοῦ Κλεινίου, οὗ κηδεμὼν εἶναι, τὸν Ἀλκιβιάδην, εἰς τὴν οἰκίαν παρέλαβεν, ἵνα παιδεύσῃ αὐτὸν κοινῇ μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ τέκνων. Λέγω δ' ἐκ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ φιλάνθρωπος ἐφάνη μόνον πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ συγγενεῖς, ἀπηνῆς δὲ καὶ ἄσπλαγχνος πρὸς ἐμὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἰδίων σαρκῶν καὶ τοῦ ἰδίου αἵματος τέκνα. Γινώσκεις, ὅποσον κόσμια καὶ εὐπειθῇ ἦσαν τὰ δύο τέκνα μου, ὁ Ξάνθιππος καὶ ὁ Πάραλος. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκάθηντο ἐν τῇ γωνίᾳ ἡσυχᾶ καὶ ὁ παιδαγωγὸς μένων παρ' αὐτοῖς ἐκοιμᾶτο. Τόσον ὀλίγα πράγματα παρεῖχον αὐτῷ! Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἀπεκάλει πάντοτε ὑποφύλους καὶ ἐψευγεν αὐτοὺς ἐπὶ τῷ ὀλιγοθέρμῳ, ὅμως δ' ἦσαν καλῶς πεπαιδευμένα παιδιά, ὥς εὐχετα ἔκαστος τῶν γονέων νὰ βλέπῃ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα. Ἦσαν εὐπειθῇ καὶ οὐδὲν ἐπραττον, ἂν μὴ τις ἐπέταττεν. Ἐκαθέζοντο, ἢ ἀπῆρχοντο, ἐσιτοῦντο, ἢ ἐκοιμῶντο, ὅτε ἐπέταττε τις τοῦτο. Ἄν δέ τις ἔλεγε· «Πάραλε, μὴ ἐντίθει τὴν πυγμὴν εἰς τὸ στόμα,» ἢ «Ξάνθιπε, μὴ τρύπα τὴν ῥίνα,» εὐθὺς ἀπέσπα ὁ Πάραλος τὴν πυγμὴν ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ ὁ Ξάνθιππος τὸν δάκτυλον ἀπὸ τῆς ῥινός. Ἄν δὲ ποτέ τις αὐτῶν προσεποιεῖτο, ὅτι ἐχαλέπαινε, ἀκούων μόνον τὸ «τὴ Μορμῶ ἔρχεται,» ἢ «τὴ Ἑμπουσα,» ἢ «τὴ Ἀκκά,» ἢ «ὁ Λύκος,» ἢ «ὁ ἵππος δάκνει,» ὡχρία καὶ ἐγίνετο ἡμεροσ, ὥς ἀμνός. Ἀλλὰ νῦν δὲν ἀναγνωρίζει τις τὰ παιδιά, ἀφ' οὗ ὁ ὀλεθρος ἐκείνος, ὁ Ἀλκιβιάδης, τὴν οἰκίαν ἐπάτησε. Μετ' αὐτοῦ εἰσῆλθον καὶ αἱ

κραυγαί καὶ ὁ θόρυβος καὶ πᾶσα δυσαρμοστία εἰς τὸ διαιτη-
τήριον τῶν παίδων. Διότι πρῶτον μὲν τὴν πλαταγὴν καὶ
τὸν στρόβιλον, τὰ προσφιλέστατα παίγνια τοῦ Παράλου καὶ
Ξανθίπου, ἔρριπεν εἰς τὴν γωνίαν καὶ ἐζήτησε ξυλίνους
ἵππους καὶ ἀμαξίδια. Ὁ Περικλῆς δ' ἔδωρήσατο αὐτῷ ταῦτα
καὶ τότε ὅλην τὴν ἡμέραν ἔτρεχεν ἀνὰ τὸ περίστυλον θορυ-
βῶν τόσον, ὥστε ἐνόμιζε τις, ὅτι εὕρισκετο ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ
τῆς Ὀλυμπίας. Μετ' ὀλίγον δ' οἱ ξύλινοι ἵπποι δὲν ἤρκουν
αὐτῷ καὶ ἐξεύγνυε τὸν Πάραλον καὶ τὸν Ξανθίπον καὶ αὐτὸν
τὸν παιδαγωγὸν τέλος ὑπὸ τὸ Ὀλυμπιακὸν θριαμβικὸν ἄρμα,
ὡς ἔλεγεν. Ἐπειτα συνελάμβανε χελιδόνας ἐν τῷ περιστύλῳ,
ἐκολόβου τὰ πτερὰ αὐτῶν, ἢ προσδέων διὰ μακροῦ σχοινίου
ἐφόβει, ἵνα πτερυγίζωσι. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσέβλεπον
τὰ δύο παιδιά τὰς πράξεις τοῦ νέου συντρόφου περίφοβα καὶ
ἐκπληκτα, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον εἰθίσθησαν πρὸς αὐτάς καὶ προσ-
ερχόμενα ἀπέβλεπον πρὸς αὐτὸν μετὰ σπουδῆς καὶ ζήλου.
Βραδύτερον δὲ καὶ ἐβοήθουν αὐτῷ καὶ τέλος ἤρξαντο καὶ
αὐτά, ὡς οἱ πίθηκοι, σκαιῶς μιμούμενα, ὅτι ὁ ὕβριστῆς
ἐκεῖνος ἔπραττεν. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἀγαθὴ αὐτῶν φύσις καὶ
ἐν τούτῳ ἐφαίνετο, ὅτι οὐδέποτε αὐτοὶ κακὸν τι ἐπενόουν,
ἀλλὰ μόνον πιστῶς τοῦτο ἔπραττον, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπέ-
ταττεν. Ὅσακις δ' ἐγὼ προὔβαλλον τὴν Μορμῶ, ἢ τὴν
Ἑμπουσαν, ἢ τὴν Ἀκκῶ, ἢ τὸν Λύκον, ἢ τὸν δάκνοντα ἵππον,
ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης ἐγέλα, ὁ δὲ Ξανθίπος καὶ ὁ Πάραλος
βλέποντες, ὅτι οὔτε ἡ Μορμῶ, οὔτε ἡ Ἑμπουσα, οὔτε ἡ
Ἀκκῶ, οὔτε ὁ Λύκος, οὔτε ὁ δάκνων ἵππος ἐχαλέπαινον τῷ
Ἀλκιβιάδῃ γελῶντι, συνεγέλων καὶ αὐτοί, ὥστε ἀπώλεσε τὴν
δύναμιν τὸ φόβητρον, ὅπερ ἄλλοτε μετεχειρίζομην, καὶ οὕτω
ἀπειθεῖς μοι ἐγένοντο καὶ αὐτοί. Ὁ δὲ παιδαγωγὸς εἶναι
γέρων τις, δοῦλος ἐγγηράσας τῇ ὑπηρεσίᾳ, ὅστις πεσὼν ποτε
ἐξ ἐλαίας συνέτριψε τὸ σκέλος καὶ ἐκ τούτου παιδαγωγὸν

αὐτὸν ἐκ φιλανθρωπίας ὁ Περικλῆς ἀπέδειξεν, ἵνα μὴ συντονόν τι ἔργον ἐργάζεται. "Ὡστε νῦν καὶ αἱ δᾶδες ἐν τῇ ἐστίᾳ οὐδόλως ἀσφαλεῖς ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίσκων τούτων εἶναι, οἵτινες κατακόπτουσι καὶ θραύουσι πᾶν τὸ κατακοπτόμενον καὶ θραυόμενον καὶ ἀναβρίχωνται, ὅπου δύνανται, καὶ καταπίπτουσιν, ὅθεν δυνατόν νᾶ καταπέσωσι. Τὰς δούλας δ' ἐπικερτομοῦσι καὶ κνίζουσι καὶ τοὺς δούλους σκώπτουσι καὶ δέρουσιν. Ὅσακις δὲ σπουδαίως προτιθεμένη ν' ἀποτρέψω τῶν τοιούτων ὁρμῶ ἐπ' αὐτοὺς τὸ σανδάλιον κρατοῦσα, τότε ὁ μὲν Ξάνθιππος καὶ ὁ Πάραλος ὑποδύονται ὑπὸ τὰς τραπέζας καὶ τὰς κλίνας, ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἀναβρίχεται, ὡς σκίουρος, πρὸς τοὺς κίονας τοῦ περιστύλου μέχρι τοῦ κιονοκράνου. Ὁ δὲ Περικλῆς, ὅσακις αἰτιῶμαι τὰ παῖδια περὶ τούτων, μειδιᾷ καὶ ὑπερασπίζει αὐτοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ, κατὰ τῶν ὑπούλων!...

Αἴφνης δὲ διεκόπη ὑπὸ τοῦ μικροῦ Παράλου, ὃς κλαίων προσέτρεχεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων.

«Ἐπαίζομεν τὸν μαινόμενον Αἴαντα,» εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «τὸν μαινόμενον Αἴαντα, ὃς ἔσφαξε τὰ ποίμνια, ὅτε ἐμάνη, νομίζων, ὅτι τοὺς Ἀχαιοὺς σφάζει, καὶ ὃς εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γένους ἡμῶν, ὡς ὁ πατὴρ Κλεινίας μοι ἔλεγεν. Ἐγὼ μὲν ὑπεκρινόμην τὸν Αἴαντα, ὁ δὲ Πάραλος καὶ Ξάνθιππος τὰ ποίμνια. Ἀλλὰ μετρίως μόνον ἐμαστίγωσα αὐτούς.»

«Ἀπάνθρωπον παιδίον!» ὑπ' ὀργῆς ἀναβράζουσα ἐκράυγασεν ἡ Τελεσίππη. Ἀπὸ νεύματος δὲ καλέσασα τὸν Πάραλον καὶ τὸν Ξάνθιππον κατησπάζετο, ἵνα παρηγορήσῃ αὐτούς.

Ἐν τούτῳ δὲ προσέβλεπεν ἀσκαρδαμυκτὴ ἡ Ἑλπινίκη τὸν μικρὸν Ἀλκιβιάδην.

«Καὶ ὅμως εἶναι χαριέστατον παιδίον!» εἶπεν. «Οἱ μέλανες οὗτοι ἀπαστράπτοντες ὀφθαλμοὶ — τὸ ἀνταυγὲς λευκὸν μέτωπον — οἱ στιλπνοὶ κυρτανόμενοι βόστρυχοι» —

«Ἀτιθάσευτος ὄλεθρος εἶναι!» ἀνεκραύγασεν ἡ Τελεσίπη παροξυνθεῖσα πρὸς τοὺς λόγους τοῦ θαυμασμοῦ, οὗς ἐφάνετο καταχέουσα ἡ φίλη κατὰ τοῦ παιδός.

Εἶτα δ' ἐκάλεσε τὸν παιδαγωγόν· ὁ δὲ προσήρχετο ὑποσκάζων.

«Διὰ τί ἡνέσχου τὸν Ἀλκιβιάδην κακοποιούντα τοὺς παῖδας;» εἶπεν ὀργίλως.

«Καὶ οὗτος μετεῖχε τῆς παιδείας,» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης· «οὗτος ἴστατο, ὥς ὁ δούρειος ἵππος, ἐφ' οὗ ἔμελλον ἔπειτα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ Ἴλιον.»

Ἐκπληκτος δὲ προσέβλεπεν ἡ Τελεσίπη τὸν παιδαγωγόν.

«Δέσποινα Τελεσίπη,» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, «οὐχὶ νῦν πρῶτον ἠναγκάσθην νὰ φέρω ἐπὶ τῶν νώτων τὸ μανικὸν παιδάριον ὑπέικων τῇ ιδιοτροπίᾳ αὐτοῦ. Χθὲς ἔδοκέ μου καὶ τὴν χεῖρα ὥς σκύλαξ.»

«Αἶσχος! εἰπέ, ὥς λεοντιδεύς,» εἶπεν ἀγανακτῶν ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης.

«Ζεῦ καὶ Ἀπολλων!» σπουδαίως μορφάσασα ἀνέκραξεν ἡ Ἑλπνίκη καὶ προσαγομένη τὸν παῖδα εἶπεν αὐτῇς θαυέουσα αὐτόν. «Εἶσαι μεγαλόφρον παιδίον καί, ἂν ἔξης ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μεγάλου Κίμωνος, τοῦ ἀδελφοῦ μου, βεβαίως θὰ ἐβοήθεις αὐτῷ ἐν τοῖς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμοις. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, τέκνον, ἀλλοίους τρόπους εἶχον τὰ παῖδια, ἢ οἷους νῦν. Διότι δὲν ἦσαν εὐστοχα ἐν ἀποκρίσεσι καὶ προπετῇ καὶ ἄκαιρα, καὶ κατεφρόνουν τῶν μύρων καὶ τῶν θερμῶν λουτρῶν. Παρὰ τῇ τραπέζῃ δ' ἐκάθηντο ἡσύχως καὶ κοσμίως, οὐδ' ἐπέβαλλον τὸν ἕτερον μηρὸν ἐπὶ τοῦ ἐτέρου, οὐδ' ἤπτοντο διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν οὐδὲ τοῦ καυλοῦ κἄν τῶν λαχάνων. Ἐν τῇ παλαίστρᾳ δὲ προῦβαλλον καθίζοντα ἐπὶ τῆς ἄμμου τοὺς πόδας οὕτως, ὥστε νὰ μὴ προσβάλληται ἡ αἰδώς, καὶ ἀνιστάμενα προῦνοοῦντο νὰ μὴ

καταλίπωσιν ἐπ' αὐτῆς εἰδωλον τῆς ἡβης. Ἐκάστης δὲ πρωΐας ἔβλεπέ τις αὐτὰ λεπτότατον φέροντα ἱμάτιον καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ νιφετοῦ πορευόμενα εἰς τοῦ μουσικοῦ, ἐνθα ἐμάνθανον σπουδαῖα ποιήματα, ὡς τὸ «Παλλάδα περσέπολιν δεινάν,» ἢ τὸ «Ἐπέξαθ' ὁ Κριὸς» τοῦ Σιμωνίδου, οὐχὶ δὲ τοιαῦτα θηλυπρεπῆ ἄσματα κατὰ τὸν νῦν τρόπον ἔκλυτα καὶ ἀναιδῇ, ἐφ' οἷς ἔπρεπε νὰ μαστιγῶνται οἱ ζητοῦντες νὰ εὐδοκιμήσωσιν ὀλεθροί. Σκέψαι δ', ὦ παῖ τοῦ Κλεινίου, ὅτι ταχέως θά σε πέμψωσιν εἰς τοῦ διδασκάλου μετὰ τῶν συντρόφων σου, ἵνα μάθῃς τὰ γράμματα καὶ τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν κιθάραν καὶ τὸν αὐλόν.»

«Ὁχι!» ἀνέκραξεν ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης, «τὸν αὐλὸν ἀπεχθαίρω — ὁ αὐλὸς ποιεῖ τὸ πρόσωπον τοσοῦτον ἄμορφον — ἐξογκοῖ τὸ στόμα τοιουτοτρόπως.»

Ταῦτα δὲ λέγων ἐφύσα τὰς γνάθους, ὅσον ἠδύνατο.

«Ὁ ὅποσον μάταιος!» ἀνέκραξεν ἡ Ἑλπινίκη καὶ ἤθελε νὰ φιλήσῃ τὸ παιδίον.

Ἀλλὰ τὰ παιδιά ὀλίγον στέργουσι τὰς παρηθηκυίας παρθένους. Δι' ὃ καὶ ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης, ἵν' ἀποφύγῃ τὸ φίλημα τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κίμωνος, στραφεὶς μετὰ παιδικῆς ἀφελείας ἐξεκένωσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς τὸν ἀέρα τῶν πεφυσημένων γνάθων καὶ μεθ' ὁρμῆς ἐξέφυγε χλευαστικῶς γελῶν.

Ἦγανάκτησε δ' ἡ Ἑλπινίκη καὶ ἀνεπήδησεν ἐκ τῆς ἔδρας, ἵνα ἀπέλθῃ. Λαβοῦσα δὲ τὸ ἱμάτιον ἐρρίψε τὴν μίαν πτέρυγα τοῦ μακροῦ ὑφάσματος ὑπεράνω τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ προσήρμοσεν αὐτὴν διὰ τῆς ἀριστερᾶς πρὸς τὸ σῶμα. Εἶτα δ' ἔφερε τὸ ὑφασμα ὑπεράνω τῶν νώτων ἐπὶ τὰ δεξιὰ οὕτως, ὥστε καὶ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ σώματος καὶ τὴν κεφαλὴν πλὴν τοῦ προσώπου ἐκάλυψε, καὶ τέλος ἐξέτεινεν αὐτὸ ὑπὸ τῇ σιαγόνι εἰς τὸν ἀριστερὸν ὤμον οὕτως, ὥστε τὸ ἄκρον ὑπεράνω τοῦ ὤμου ὀπισθεν ἐκρέματο.

«Βλέπεις,» εἶπεν ἡ Τελεσίπη κρατοῦσα τὴν χεῖρα τῆς φίλης, «βλέπεις, ὁποῖαν συμφορὰν φέρω. Οὕτω διάγω τὸν βίον ταλαιπαρουμένη ὑπὸ τῶν παίδων παρ' ἀνδρὶ ῥαθύμῳ, ἐστερημένη πάσης χαρᾶς, ἀνιωμένη, καταπεφρονημένη ἐγώ, ἥτις ἡδυνάμην νὰ συνάψω γάμον πρὸς τὸν ἄρχοντα βασιλέα, ἵνα μετέχω τῶν ἱερῶν τελετῶν τῆς λατρείας τῶν θεῶν τῶν Ἀθηναίων.»

«Ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Κίμων ἔλεγε πάντοτε,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἑλπινίκη, «νέοι καιροί, κακοὶ καιροί! — Ὁ κόσμος διατελεῖ κινούμενος καὶ προοιβάξει τὰς κενοδόξους ὁρέξεις τῶν ἀνδρῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αἱ γυναῖκες ζῶμεν! Πρόσχες, Τελεσίπη, καὶ ἀρκέσθητι σήμερον τοῦτ' ἄν ἡμεῖς αἱ γυναῖκες συνιστάμεναι προσκολληθῶμεν τοῖς τροχοῖς, δὲν θὰ δυνηθῶσιν οὗτοι τόσῳ ταχέως νὰ ἐκκυλίσωσι τέλεον τὸν κόσμον ἐκ τῆς παλαιᾶς τροχιάς!» —

III.

Ο ΑΙΜΟΥΣΙΟΣ ΤΑΙΝΙΟΠΩΛΗΣ.

Ξελθόντες ἐκ τῆς οἰκίας ὁ τῶν δημοσίων ἐπιμελούμενος Περικλῆς καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ, ὁ σοφὸς Ἀναξαγόρας, ἐπορεύοντο διὰ τῆς ὁδοῦ, ἣτις ἀπὸ τοῦ μεγάλου θεάτρου τοῦ Διονύσου τοῦ ἐπὶ τῶν προπόδων τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὰ κάτω ἔφερε, καὶ στραφέντες πρὸς βορρᾶν ἐτράπησαν τὴν διὰ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου πάγου εἰς τὴν ἀγορὰν φέρουσαν.

Καὶ ἤδη ἀφικόμενοι ἴσταντο ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Εἰς μακρὸν διατείνει δ' ἐν τῇ κῶμῃ τοῦ Κεραμικοῦ τὸ κέντρον τοῦτο τῆς διατριβῆς καὶ ἀναστροφῆς τῶν Ἀθηναίων. Κεῖται δ' ἐν σκέπῃ, ὥς ὑπὸ πάντων τῶν λόφων τῶν Ἀθηνῶν περιβαλλόμενον. Διότι πρὸς ἀνατολάς μὲν ὑψοῦται ἡ ἀπορῶνς πέτρα τοῦ Ἀρείου πάγου καὶ ἡ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν τῷ πρὸς ἐσπέραν δὲ κεῖται ὁ λόφος τῶν Νυμφῶν, πρὸς ὃν συνέχει κλίνων πρὸς μεσημβρίαν ὁ ὀνομαστότατος τῶν λόφων, ὁ τῆς Πυκνός, πρὸς ἄρκτον δ' ἐξαπλοῦται ἡ μικρὰ ἐξοχή ἡ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θησέως φέρουσα καὶ ἐκ τοῦ πρὸς βορρᾶν τε καὶ δύσιν χαιρετίζουσι τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ αἱ κατωφέρειαι τοῦ πολυυμνήτου Κολωνοῦ.

Οὕτω δὲ πάντες οἱ πολύφημοι οὗτοι καὶ ἱεροὶ λόφοι προσβλέπουσι τὴν ἀγοράν.

Ἐν τῷ μέσῳ δ' αὐτῆς ὑψοῦται ὁ βωμὸς τῶν δώδεκα μεγάλων Ὀλυμπίων θεῶν καὶ ἴστανται τὰ χαλκᾶ ἀγάλματα τῶν δέκα μυθικῶν ἀρχηγετῶν ἡρώων τοῦ λαοῦ καὶ τῆς χώρας τῆς Ἀττικῆς. Τούτων δὲ κατ' ἀντικρὺ τῶν χαλκῶν ἐπωνύμων ἡρώων ὑπάρχει χωρίον ὠρισμένον ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐννέα ἀρχόντων, τῶν σεμνοτάτων τούτων ἀνδρῶν τῶν ἐν τέλει, ὥς ἔδρα τῆς δημοσίας ἐνεργείας αὐτῶν ἐν τῇ χώρῃ τῆς ἀγορᾶς. Αὐτόθι δ' εὐρίσκονται καὶ τὰ πλεῖστα τῶν δικαστηρίων καὶ τὰ χωρία, ἐν οἷς ἡ βουλή, οἱ πεντακόσιοι, συνέρχεται, τὸ βουλευτήριον καὶ ἡ θόλος, τὸ στρογγύλον θολωτὸν οἰκοδόμημα.

Πυκνότερος δ', ἢ ὅσον συνήθως, κυμαίνει σήμερον ὁ ὄχλος πρὸ τῶν οἰκοδομῶν τούτων καὶ σπουδῇ πορεύονται πρὸς τὴν θόλον οἱ πρυτάνεις, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τῶν πεντακοσίων, οἵτινες κατὰ τὸν χρόνον διὰ τοῦτον τὰ τῆς πόλεως διέπousi. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν ἐν τέλει φαίνονται πορευόμενοι ἐκεῖσε, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῖς προσέχει. Αἴφνης δ' ἐκφαίνεται ὁ Περικλῆς, ὁ στρατηγός, καὶ πάντων ἡ ὄψις ἐπ' αὐτὸν μετáγεται.

Οὗτος δὲ δεξιωσάμενος τὸν φίλον Ἀναξαγόραν εἰσέρχεται εἰς τὴν θόλον πρὸς τοὺς πρυτάνεις τοὺς προβουλευομένους, περὶ ὧων ὁ δῆμος ἔμελλε νὰ ἐρωτηθῇ, καὶ ἐπιστατοῦντας τῆς ἐκκλησίας, ἵνα συνδιαλεχθῇ ἔτι πρὸς αὐτοὺς περὶ τινων ζητημάτων τῆς ἡμέρας.

Καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ δὲ κεῖνται κύκλῳ ἐν τῇ εὐρείᾳ καὶ ἐκπρεπεῖ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηναίων καὶ κομφύταται ὑψοῦνται στοαί, ἃς ἡ τέχνη λαμπρῶς ἐκόσμησεν.

Ἀναψυχὴν δὲ παρέχουσι τῷ ὀφθαλμῷ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου τούτου κύκλου τῶν ἀπαστραπτόντων ἀκρωτηρίων τῶν ναῶν καὶ τῶν στοῶν αἱ πλάτανοι, τὰ χαριστήρια φυτεύματα τοῦ Κίμωνος, αἵτινες κατὰ τὰ θερινὰ καύματα ἀναψυχὴν καὶ εὐεργετικὴν σκιὰν παρέχουσι τῷ ἐν τῇ ἀγορᾷ ὄχλῳ.

Ὑπὸ τὰς ῥίπας δὲ τὰς φυλαττούσας ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς ἐν ἀπείροις σκηναῖς ἀναπετάννυται ὁ ποικίλος, εὖοσμος καὶ πολυειδὴς πλοῦτος τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηναίων.

Γήτεια καὶ θρίδακες καὶ κύμινον καὶ κάρδαμον καὶ θύμον καὶ μέλι καὶ βόειον κρέας καὶ ἰχθύες καὶ πτηνὰ καὶ ἄγρα, πάντα ἄξια μνήμης εἶναι, ὥς ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων πωλούμενα. Διότι, ὅ,τι ὑπὸ τὸν αἴθριον οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς ὠριμάζει, εἶναι πολύτιμον καὶ ὁ ἥλιος τῆς Ἑλλάδος ἤρτυσε διὰ λεπτοτάτων χυμῶν.

Καὶ οἱ γεῖτονες δὲ πέμπουσιν εἰς τὴν ἀγοράν τῶν Ἀθηναίων τὰ ἄριστα αὐτῶν προϊόντα, τὰ μὲν Μέγαρα τὰ τρυφερά καὶ ἔγχυμα ἐκεῖνα λάχανα, ἡ δὲ παρὰ Βοιωτία τοὺς χήνας ἐκείνους καὶ τὰς ἐκλεκτὰς φαλαρίδας καὶ τοὺς τροχίλους.

Ἄλλ' ἅπαν σχεδὸν τὸ πλῆθος τῆς ἀγορᾶς συνωθεῖται πρὸς τὰ λεπιδωτὰ τῆς θαλάσσης θρέμματα. Διότι τὰ εὐωνότατα ταρίχη τῶν ὑπαρχόντων, αἵτινα περιαληψιμένα ἐλαίῳ καὶ ἐν ἀρωματικοῖς φύλλοις περιειλιγμένα ἐν τῇ θερμῇ σποδῷ ὁπτὰ νοστιμωτάτην τὴν γεῦσιν ἔχουσι, καὶ τὰ τιμώτατα καὶ

ὀνομαστότατα λιχνεύματα τοῦ εἶδους τούτου, αἱ βοιωτικαὶ ἐγχέλεις, καὶ τὰ ἡδιστα λιχνεύματα, ὧν θρύουσιν οἱ ἄπειροι κόλποι τῆς πολυβόαοῦς ἐλληνικῆς ἀκτῆς, πάντα ἐνταῦθα πωλοῦνται. Αἱ φαληρικαὶ δ' ἐκεῖναι ἀφύαι εἶναι τοσοῦτον λεπταὶ καὶ ἀφρώδεις, ὥστε μόνον ἀντικρύζουσαι, ἵνα οὕτως εἴπωμεν, τὸ πῦρ ὀπτῶνται καὶ ἔτοιμα εἰς θρῶσιν εἶναι.

Ὁ μὴ ἐπιθυμῶν δ' ὦμα τὰ θαλάσσια ὄψα εἰς τὸν οἶκον νὰ κομίσῃ δύναται καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Τῷ κρίνουντι δ' ἐκ τῆς ὁσμῆς καὶ τὸ ὄνειον ἐγχυμον ὀπτὸν κρέας οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητον φαίνεται. Ὁ κρεοπώλης τοῦλάχιστον ἐπαινεῖ τὴν κοιλίαν ὡς ἐξαίρετον λίχνευμα. Οὐδὲν ἦττον δ' ἑτερός τις γείτων περαιτέρω ἐντείνων λαμπράν φωνήν καὶ πᾶσαν τὴν ῥητορικὴν δεινότητα τοῦ Ἑλλήνος μεταχειριζόμενος πειράται ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ αἰγεῖον κρέας προτιμότερον εἶναι καὶ θρεπτικώτερον παντὸς ἄλλου καὶ ἀληθῆς τροφὴ τῶν ἀθλητῶν.

Ὁ δὲ θέλων ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ὁσμῆς τοῦ κρέατος καὶ τοῦ αἵματος, οἷς ἄλλως καὶ αὐτοὶ οἱ Ὀλύμπιοι θυσιοπάρεδροι χαίρουσι, καὶ ἐπιθυμῶν ν' ἀπολαύσῃ λεπτοτέρας καὶ ἰδίου εὐωδίας δύναται νὰ μεταβῇ εἰς τὸν τόπον, ἔνθα οἱ πανοῦργοι ὀφθαλμοὶ στεφανηπλόκου τινὸς παιδίσκης, ἢ ροδόχρου τινὸς παιδὸς προκαλοῦσιν αὐτόν. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἀρέσκονται τοῖς στεφάνοις ὑπερβαλλόντως καί, ἀφ' οὗ ἂν τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς ἐξέλθωσι, μέχρι τοῦ τάφου στεφανοῦνται. Οὕτω δὲ διὰ στεφάνου κοσμεῖται καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ ἔρωσ καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ χαρὰ καὶ πᾶσα ἐορτή. Οὐ μόνον δ' ὁ συμπότης περιστέφει τὸ μέτωπον στεφάνῳ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες ἐπιτίθενται αὐτόν, ὅταν ἐπιτελῶσι τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα, καὶ ὁ ῥήτωρ κοσμεῖται δι' αὐτοῦ, ὅταν μέλλῃ ν' ἀναβῇ ἐπὶ τὴν πύκνα, ἢ ν' ἀγορεύσῃ. Ἐκ μύρτου δὲ πλέκουσιν αἱ Ἀθηναῖαι τοὺς στεφάνους καὶ ἐκ ρόδων καὶ κισσοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν

φύλλων τῆς λεύκης οὐδόλως καταφρονοῦσι καὶ ὑακίνθους συμπλέκουσιν ἄσμενοι τοῖς φύλλοις τῆς μύρτου. Μάλιστα δὲ φαίνονται ἀρεσκόμεναι τοῖς τρυφεροῖς ἴοις, δι' ὃ οἱ ποιηταὶ ἰοστεφάνους αὐτὰς ἀποκαλοῦσιν.

Ἄλλ' ἰδοὺ τὰ κεραμεῖα, τὸ καύχημα τῆς ἀττικῆς τέχνης! Ἐξ αὐτῶν δ' ἀποκαλεῖται ἡ ὅλη κώμη Κεραμεικὸς καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ γαύκληροι παραλαμβάνοντες τὰ εὐτεχνα ἔργα τοῦ ἀφθόνως ὑπὸ τῶν θεῶν παρεχομένου ἀττικοῦ πηλοῦ μετακομίζουσιν εἰς πᾶσαν χώραν. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι τυποῦσι τὸν ἀφθονον ἐκεῖνον πηλὸν τῆς πατρίου χώρας, ὥς καὶ τὸν μάρμαρον τῆς Ἀττικῆς, διὰ τῆς πλαστικῆς ἐκείνης εὐαισθησίας, ἣν οἱ θεοὶ βεβουλευμένως αὐτοῖς ἐδωρήσαντο πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ μαρμάρου.

Ἰδέ! ἡ μικρά, λεία, ἄωτος καὶ ἄπους φιάλη καὶ ὁ μέγας κολοσσαῖος πίθος, ὁ ἑκατὸν μὲν ἀμφορεῖς οἶνου περιλαμβάνων, ὅμως δ' ἐκ πηλοῦ κατεσκευασμένος, πάντα τῆς προσηκούσης χάριτος μετέχουσι. Καὶ οἱ εὐρεῖς δὲ δίωτοι ἀμφορεῖς καὶ αἱ ὑδρίαι καὶ αἱ στενόστομοι λήκυθοι, ἐξ ὧν τὸ ὑγρὸν κατὰ σταγόνας καὶ κλῶζον ἐκρεῖ, καὶ οἱ παμμεγέθεις κρατῆρες καὶ οἱ ἀρυστήρες καὶ οἱ ποικίλοι κῆραθοι, πάντα εἶναι περικαλλῆ.

Οὐδὲν δ' αὐτῶν εἶναι ἄμορφον καὶ τῶν μεθ' ἡμέραν ἀναγκῶν μόνον θεραπευτικόν, οὔτε τὸ ἀγγεῖον τῆς καθ' ἡμέραν χρήσεως, οὔτε τὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς ὁ Ἕλλην τὸν οἶνον, τὸ μέλι, τὸ ἔλαιον καὶ τὰ μύρα φυλάττει, ἀλλὰ πάντα καλὰ καὶ ἐπιχαρίτως καὶ εὐρύθμως ἐξειργασμένα.

Περιφερόμενος δέ τις εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἀγορᾶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν χρόνου φαντάζεται, ὅτι ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν μέσῳ ὧνίων εὐρίσκεται. Διότι τὸ καλὸν οὐ μόνον τοῦ ἀγοράζοντος ἴδιον εἶναι, ἀλλὰ τέρπει καὶ πάντα διαβαίνοντα καὶ

θεώμενον μόνον αὐτό. Ὅπου δὲ τὰ περιστοιχίζοντα τὸν ἄνθρωπον τὸν τύπον εὐφροσύνου κάλλους φέρουσιν, ἐκεῖ πάντες πάντων μετέχουσι καὶ πιστοῦται ἐξαιρέτως ἡ ἰδέα τῆς κοινότητος τῶν κτημάτων.

Ἄσμενοι δὲ θὰ διηρχόμεθα καὶ τὴν μυροπῶλιν καὶ τὴν ἱματιοπῶλιν ἀγοράν, ἐν αἷς αἱ τε ἐγχώρια ἐσθῆτες καὶ αἱ ξένα, αἱ μεγαρिकाὶ χλαμύδες καὶ οἱ θεσσαλικοὶ πέτασσοι καὶ αἱ Ἀρμυκῆδες καὶ τὰ Σικυῶνια ἐραστάς καὶ ἀγοραστάς εὐρίσκουσι, καὶ ἀσμενέστερον θὰ ἐζητάζομεν τοὺς κυλίνδρους, οἵτινες ἐν κυλινδροειδέσι θήκας ἐπὶ θέαν προτίθενται, καὶ θὰ ἐξετυλίσσομεν τὸν μακρὸν ἐκ παπύρου χάρτην, ὅστις περιελίσσεται μὲν περὶ τὸν εἰς δύο ἐλεφαντίνους, ἢ χρυσοῦς ὀμφαλοῦς ἀπολήγοντα κύλινδρον, συνέχεται δ' ὑπ' ἐρυθρῶν, ἢ ξανθῶν ταινιῶν, ἀλλ' ὁ θόρυβος τῶν κηρύκων καὶ ἡ τύρβη τῶν ἀγοραίων εἶναι τοσοῦτος, ὥστε ἀδύνατον νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τὴν σοφίαν τῶν βιβλίων τῶν Ἀθηναίων.

Διότι ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ χρόνου ἀνθρακεὺς τις ἐξ Ἀχαρνῶν καὶ ταινιοπώλης τις ἐξ Ἀλιμοῦντος παρερχόμενοι ἀμιλλῶνται ἐκάτερος νὰ ὑμνήσῃ τὰ ὄνια αὐτοῦ. Τούτοις δὲ προσχωρεῖ καὶ τρίτος τις προτρέπων τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀγοράσωσι τὰ ἐκ τῆς τοῦ σχοίνου ἐντεριώνης ἐλλύχνια. Ἐν τῷ αὐτῷ δ' ἀντηχεῖ πανταχόθεν· «Ἀγοράσατε ἔλαιον!» «ἀγοράσατε ὄξος!» «ἀγοράσατε σχίζας!» καὶ δημόσιοι κήρυκες ἀγγέλλουσιν, ὅτι τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ πλοῖον ἀφίκετο εἰς Πειραιᾶ, τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ φορτίον ἐξετέθη ἐκ τῶν πλοίων, ἢ ἐπικηρύττουσι μεγάλα μῆνυτρα τῷ μέλλοντι νὰ καταμηνύσῃ κλέπτην τινά, ἢ ν' ἀποκομίσῃ ἀποδράντα δούλον.

Μόνον δὲ γυναῖκες δὲν φαίνονται ἐν τῇ ἀγορᾷ· διότι οὐδεὶς Ἀθηναῖος πέμπει τὴν γυναῖκα, ἢ τὴν θυγατέρα εἰς τὴν ἀγοράν. Πέμπουσι δὲ τοὺς δούλους, ἢ αὐτοὶ πορευόμενοι πορίζονται τὰ ὀψώνια.

Ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἐκεῖ περὶ τὸν ναὸν τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης πλῆθος γυναικῶν ιδιορρύθμως κεκαλλωπισμένων κυλιόμενον; Ἄλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ὠνουμένων εἶναι ἐκεῖναι, ἀλλ' ἐκ τῶν παλούντων· διότι ἅμα παλοῦσί τε καὶ παλοῦνται. Εὐρίσκονται δ' ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ αὐλητρίδες καὶ ὀρχηστρίδες, οἷας ἐν τοῖς συμποσίοις οἱ πλούσιοι μισθοῦνται εἰς τέρψιν τῶν εὐθύμων συμποτῶν. Καὶ τράπεζαι δ' εὐρίσκονται ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὡς καὶ ἐν Πειραιεῖ· διότι καὶ παρὰ τοῖς ἐνταῦθα τραπεζίταις καὶ κολλυβισταῖς παρακατατίθενται τὰ περιττὰ χρήματα οἱ Ἀθηναῖοι, ἵν' ἀναλαμβάνωσιν αὐτὰ κατὰ τὰς ἀνάγκας καὶ κατ' ὀλίγον.

Καὶ μυρίας μὲν ἀφορμάς ἔχουσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἅπαζ τοῦλάχιστον τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ ἔρχωνται, ἀλλὰ καὶ στερούμενοι ἀφορμῶν ἔρχονται ἐκεῖσε. Διότι ὀμιλητικοὶ εἶναι καὶ ἡ διηνεκῆς ὀμιλία πρὸς τοὺς ὁμοίους ἐπάναγκές τι ἀποβαίνει αὐτοῖς. Πανταχοῦ δὲ τὸ ὀμιλητικὸν καὶ πολύλογον τοῦτο πηγνύει τὴν σκιαν αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς στοαῖς καὶ ἐν τοῖς λουτροῖς καὶ ἐν τοῖς κουρείοις καὶ ἐν τοῖς πωλητηρίοις καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῶν χειροτεχνῶν, πλὴν τῶν κατηλείων μόνον· διότι τούτων καταφρονεῖ ὁ Ἀθηναῖος, ἢ μόνον τῷ ὀχλῷ ἐπιτρέπει τὴν εἰς αὐτὰ φοίτησιν.

Διὰ τί δὲ στρατοπεδεύει τὸ μέγα ἐκεῖνο πλῆθος τῶν ἐνόπλων ἀνδρῶν ἀκριβῶς ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπεράντου ἀγορᾶς; Εἶναι οἱ χίλιοι Σκύθαι τοξόται, οἵτινες ὡς μισθοφόροι τὴν ἀγορὰν κατὰ παλαιὸν ἔθος φυλάττουσι δίκην φυλάκων τῆς πόλεως καὶ τῇ βουλῇ, τοῖς πεντακοσίοις, ὑπηρετοῦσι. Τὰ τέκνα δὲ ταῦτα τῆς Σκυθίας τέρψιν παρέχουσι τοῖς Ἀθηναίοις διὰ τῶν βαρβαρικῶν λέξεων, δι' ὧν διαφθεῖρουσι τὴν ἐλληνικὴν, καὶ διὰ τῆς ἀκορέστου δίψης τοῦ φάρυγγος αὐτῶν. Σιμοὶ δὲ τὴν ῥίνα καὶ ψυχροὶ τὴν ὕψιν διαφέρουσι σπουδαίως τῶν ἐγχωρίων, ὧν αἱ μὲν κεφαλαὶ λαμπρῶς τετρημένα, οἱ

δὲ χαρακτῆρες ἐμφαντικοὶ εἶναι. Ἀκομψοὶ καὶ σκαιοὶ μὲν ἐκεῖνοι οἱ ξένοι, λεπτοὶ δὲ καὶ εὐσωμοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ πλήρεις πυρὸς καὶ νεύρων οἱ ἐγχώριοι. Αἱ κινήσεις δ' ἐκείνων ἄλλοτε μὲν βραδεῖαι καὶ ἐρπυστικάι, ἄλλοτε δ' ἀκόσμως ταχεῖαι, τούτων δ' ἐπιχαρίτως μεμετρημένα. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ ἐξ Ἀχαρνῶν ἀνθρακεὺς ἵσταται εὐθυτενής, ὥς καὶ ὁ Ἀλμίουσιος ταινιοπώλης, ὃς εἰς τὸ πενιχρὸν λινοῦν ἱμάτιον μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου διὰ τῆς κιμωλίας λαμπρότητά τινα νὰ προστρίψῃ ἐπειράθη, ἵνα καθαρὸς πῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἔλθῃ, ὑπερήφανον τὸ βλέμμα αἶρει περὶ ἑαυτὸν πωλῶν τὰ ὦνια καὶ βαδίζων διὰ τῆς ἀγορᾶς σείει μὲν τὰ ἰσχία, ἀλλὰ σεμνῶς ἀκίνητα κρατεῖ τὰ ἄνω τοῦ σώματος. Ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς δὲ πάντων τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐνοικεῖ τὸ παροιμιῶδες ἀττικὸν βλέμμα, οὗ τὴν δύναμιν ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις. Διότι τὸ βλέμμα τοῦτο εἶναι, ὥς ὁ Ἀθηναῖος, κάτοπτρον ποικίλων ἐρασμίων τε καὶ ἀχαρίτων ἀρετῶν ἐν ἐκάστη στιγμῇ χρόνου ἔτοιμον νὰ ἐκτοξεύσῃ χαριεντισμὸν τινα πλήρη ἀττικοῦ ἁλατος καὶ δηκτικώτατον. Φαίνεται δ' ὁ Ἀθηναῖος σπουδαῖος, ἀλλ' ἐκ τῆς σπουδαιότητος ἐκείνης ἀναπηδᾷ καὶ ἐκσφενδονίζεται πολλάκις ἀπροσδοκῆτως σαρκαστικὸς τις χαριεντισμὸς, ὥς σπινθήρ ἐκ τοῦ λίθου. Ἐχει δὲ πολὺ τὸ εὐτράπελον καὶ δεξιὸς εἶναι περὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ ὄχλου τῆς ἀγορᾶς περιφέρεται ἀπὸ τινος ἀνὴρ τις, οὗ ἡ μὲν περιβολὴ καὶ ἡ σεμνὴ ὄψις τὴν εὐπορίαν ὑποφαίνουσι, τὸ δὲ περίεργον βλέμμα, ὅπερ περὶ ἑαυτὸν στρέφει, φανερῶς δεικνύει, ὅτι εἶναι ξένος. Ὁ ἀνὴρ δ' οὗτος πρὸ πολλῶν μὲν σκηνῶν τῶν καπύλων ἵστατο καὶ περὶ τῆς τιμῆς τῶν διαφόρων ὠνίων ἡρώτα, ἀλλ' ἐφαίνετο ἐν ἀπορίᾳ διατελῶν, ὥς πᾶς ξένος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Αἴφνης δὲ παρέρχεται σχολῇ πορευόμενος ὁ Ἀλμίουσιος ταινιοπώλης.

«Δὲν ἐννοῶ,» λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ξένος λαβὼν θάρρος ἴσως ἐκ τοῦ περιέργου, ἢ συμπαθοῦς αὐτοῦ βλέμματος, «δὲν ἐννοῶ τὰς ἀξιώσεις τῶν καπήλων τούτων. Νομίζω, ὅτι θέλουσι νὰ μ' ἐξαπατήσωσιν. . . .»

«Εἶσαι λοιπὸν ξένος;» ἠρώτησεν ὁ ταινιοπώλης.

«Ναί!» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος. «Καταλιπὼν τὴν Σικυῶνα μετὰ τῶν οἰκείων ἐπιδημῶ ἐνταῦθα ἀπὸ τινων ἡμερῶν ἔχων κατὰ νοῦν νὰ κατοικήσω ἐν Ἀθήναις. Προτιμῶ δ' ἐν τῷ μέλλοντι νὰ κατοικῶ ὡς μέτοκος ἐν Ἀθήναις, ἢ ὡς πολίτης ἐν Σικυῶνι, ἐνθα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μου δεινὰ ἔπαθον.»

Ὁ Ἀλιμοῦσιος ταινιοπώλης μαθὼν, ὅτι ὁ προσφωνήσας αὐτὸν ἀνὴρ, ὃν αὐτὸς ὡς βουλευτὴν εἶχεν ἐκλαβὼν, μέτοκος ἦτο καὶ οὐχὶ πολίτης Ἀθηναῖος, ἠνωρθώθη ἀτενὴς καὶ εἶπεν εὐπροσηγόρως πῶς·

«Φίλε, ἐὰν μὴ γνωρίζῃς τὴν ἀξίαν τῶν νομισμάτων καὶ τὴν τιμὴν τῶν πραγμάτων, πρέπει νὰ πειραθῇς νὰ μάθῃς αὐτὰ καὶ μάλιστα παρὰ τιμίου τινὸς ἀνθρώπου.» —

«Βλέπεις τοῦτο;» εἶπεν αὐθις ἐξαγαγὼν μικρὸν καὶ λεπτὸν νόμισμα καὶ κρατῶν αὐτὸ ἐν τῇ παλάμῃ. «Βλέπεις; τοῦτο εἶναι ἀπτικὸς ἄργυρος, οἷον ἡμεῖς ἐκεῖθεν ἐκ τοῦ Λαυρείου ἐξορύττομεν. Οὐδαμοῦ δ', ὅπου καὶ ἂν ζητήσῃς, θὰ εὕρῃς τοσοῦτον καθαρὸν ἄργυρον, ὡς τοῦτον. Τὸ νόμισμα δὲ τοῦτο εἶναι τὸ ἐλάχιστον ἀργυροῦν νόμισμα, τὸ ἡμιωδόλιον, καὶ δι' αὐτοῦ δύνασαι νὰ ἀγοράσῃς κοινὸν τυρόν, ἢ ἄλλαντα ἐξ ἡπατος, ἢ μέτριον τεμάχιον κρέατος, ὅσον ἱκαντὴν ὄρεξιν ἔχων μόνος δύνασαι νὰ φάγῃς. Ἄλλ', ἐὰν δῶς ἓνα ὀβολόν, λαμβάνεις φαγητὸν ἐκ κρέατος ἐξαιρέτως ἡρτυμένον. Ἀντὶ τεσσάρων δ' ὀβολῶν δύνασαι νὰ κορίσῃς εἰς τὴν οἰκίαν σου ἡδιστον ἰχθύν. Ἐὰν δ' ἔχῃς ἕξ ὀλους ὀβολούς, τότε ἔχεις μίαν δραχμὴν καὶ ἀντ' αὐτῆς δύνασαι νὰ λάβῃς μεῖζόν τι νόμισμα ἀργυροῦν φέρον τὴν κεφαλὴν

τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ τὴν δαφνηφόρον ἀττικήν
γλαῦκα ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς. Ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς δὲ
λαμβάνεις λοπάδα καλῶς ἡρτυμένου θαλασσίου ἐχίνου,
ἀντὶ δύο δραχμῶν μέδιμνον ἀλφίτων, ἀντὶ τριῶν μέδιμνον
σίτου, ἢ ἔγχελυν τῆς Κωπαΐδος καὶ ἀντὶ δέκα τοιούτων
δραχμῶν δύνασαι ν' ἀγοράσῃς χιτῶνα, οὐχὶ ἔξοχον βεβαίως.
Ἄλλ', ἐὰν ἔχῃς ἑκατὸν δραχμᾶς, τότε ἔχεις μίαν μνᾶν καὶ
ἀντὶ μιᾶς καὶ ἡμισείας μνᾶς δύνασαι δοῦλον ν' ἀγοράσῃς,
ἀντὶ τριῶν δὲ μνῶν ἓνα ἵππον, ἢ μικρὰν οἰκίαν. Ἄλλ', ἐὰν
θέλῃς μείζονα καὶ κομψοτέραν οἰκίαν, τότε πρέπει ἀληθῶς
νὰ δῶς περὶ τὰς ἐξήκοντα μνᾶς, ἤτοι ἓν τάλαντον. — Ὡς
βλέπεις, κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον δύνασαι πολλὰ λιχνεύματα
καὶ λαμπρὰ πράγματα ἐν Ἀθήναις ν' ἀγοράσῃς ἀντ' ὀλίγων
χρημάτων. Ἄλλ', ἐὰν καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐλλείπωσι, τότε
ὀφείλεις νὰ ζῇς, ὥς ἡμεῖς οἱ πένητες, τρεφόμενος μετρίως
ἐκ τῶν ἐγχαρίων κριθίνων ἐλατήρων καὶ μασσώμενος τὸ
εὖοσμον ἐγχώριον σκόροδον.»

Αἴφνης δὲ διέκοψε τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς
στέντορος, ἣτις καὶ πέραν τῆς ἀγορᾶς ἀντήχει. Ἦτο δ' ἡ
φωνὴ τοῦ στεντοροφώνου κήρυκος, ὃς τὴν τῶν βουλευτῶν
ἐγγραφον πρόκλησιν τῶν Ἀθηναίων εἰς σύλλογον ἐν τῇ
πυκνὴ ἀπὸ στόματος ἐπανελάμβανε προστιθείς, ὅτι μετὰ
μίαν ὥραν ἐκκλησία γίνεται.

Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ χρόνῳ ἐφάνη καὶ ἐπὶ τῆς πυκνὸς τὸ
τῆς ἐκκλησίας σημεῖον, ὅπερ ἀγέλλον, ὅτι ἐκκλησία ἐμελλε
νὰ γένηται πανταχοῦ τῆς πόλεως περίβλεπτον ἡνεμοῦτο.

Πανταχόθεν δὲ περὶ τὸν κήρυκα ὥστίζεται ὁ ὄχλος, ὅστις
ὕπὸ ταραχῆς τινος κατελήφθη νῦν. Διότι ἐξ ὄρθρου βαθέος
οἱ Ἀθηναῖοι ἐγρηγορότερες ἦσαν σήμερον καὶ πανταχοῦ, ὅπου
συνήθως συνήρχοντο, ἤκουέ τις αὐτοὺς σπουδῇ διαλεγομένους
καὶ οὐχὶ σπανίως καὶ ἐρίζοντας. Ἀλλὰ τὸ κήρυγμα τοῦ

κήρυκος εἶχεν ἐξάψαν νῦν τὴν σπουδὴν τῶν πολιτικῶν διαλόγων εἰς νέας λαμπροτέρας φλόγας.

«Εἰς χίλια καὶ διακόσια τάλαντα ἀνέρχεται ὁ θησαυρός, ὃς ἐκ Δήλου ἐπὶ τῆς Ἀμφιτρίτης ἐκομίσθη!» εἶπέ τις ἐν μέσῳ ὁμίλου τινὸς πολιτῶν.

«Εἰς τρεῖς χιλιάδας!» ἀνέκραξεν ἕτερός τις.

«Εἰς ἑξ χιλιάδας!» ὑπέλαβε σπουδῇ τρίτος τις. «Ἐξ χιλιάδες ταλάντων, λέγω, ἐκομίσθησαν ἐκ Δήλου, ἑξ χιλιάδες ταλάντων εἰς κερμάτια.»

«Ἰού!» ἀνεκραύγασέ τις ὑπὸ χαρᾶς ἀνασικατήσας. «Τῷ χρήματα ἔχοντι» λέγει ἡ παροιμία, «καὶ γάλα ὄρνις φέρει!»

«Τὰς μὲν νέας οἰκοδομὰς,» εἶπεν ἕτερός τις, «ἀποδέχομαι καὶ μάλιστα τὸν νέον ναὸν τῆς Παλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλὰ τὸν δικαστικὸν μισθὸν καὶ ἰδίᾳ τὰ θεωρικά»

«Τί λέγεις; Φθονεῖς ἐπὶ τούτῳ τῷ λαῷ;» ἀντήχησεν ἐκ τῶν περιῤυσταμένων πενήτων πολιτῶν.

«Οὐδαμῶς!» ὑπέλαβεν ἐκεῖνος· «ἀλλὰ νομίζω, ὅτι τὸ ψήφισμα δὲν θὰ νικήσῃ. Οἱ ὀλιγαρχικοὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι τοῦτο. Θεωρικά ὑπὲρ τοῦ λαοῦ; Οὐδέποτε θὰ ἐπιτρέψωσι βεβαίως οἱ φιλολάκωνες. Οὐδέποτε!»

«Ἐγὼ ἐκ τοῦ ἐναντίου πείθομαι, ὅτι τὰ μὲν θεωρικά ταχέως θὰ ψηφισθῶσι· διότι ὁ μὲν λαὸς πλεονεκτεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ μειονεκτοῦσιν· ἀλλὰ περὶ τῶν οἰκοδομῶν καὶ μάλιστα περὶ τοῦ νέου ναοῦ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς»

«Τί εἶπες;» δεινῶς κραυγάζοντες εἶπον πολλοί, «δὲν θέλεις νὰ οἰκοδομήσωμεν;»

«Δὲν λέγω τοῦτο,» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, «νομίζω μόνον, ὅτι»

«Ἀλλὰ περιμένετε!» διέκοψε τὸν λόγον ἐκείνου ἕτερός τις· «ἀκούσωμεν πρῶτον τοῦ Περικλέους!»

«Ναί, ἀκούσωμεν πρῶτον τοῦ Περικλέους!» ἀντήχησε λαμπρῶς πανταχόθεν. Μόνος δ' ὁ ἀλλαντοπώλης Πάμφιλος μυκτηρίσας εἶπεν·

«Τοῦ Περικλέους καὶ πάντοτε τοῦ Περικλέους! Ὅφειλομεν λοιπὸν πάντοτε αὐτοῦ ν' ἀκούωμεν;»

«Πῶς ὄχι;» ἀπεκρίνατό τις πρὸς αὐτόν· «ὁ Περικλῆς εἶναι συνετός — ὁ Περικλῆς εἶναι εὖνους τῷ δήμῳ — ὁ Περικλῆς εἶναι ἐκείνος, ᾧ τὸν ἄνετον βίον ὀφείλομεν — ὁ Περικλῆς εἶναι ὁ μόνος ἐν Ἀθήναις, περὶ οὗ οὐδὲν κακὸν λέγεται.»

«Τί εἶπες;» ὑπέλαβεν ὁ ὑπεναντίος ἐκείνος· «οὐδὲν κακόν; Δὲν λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι, ὅτι ἔχει ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸν Πεισίστρατον, τὸν τύραννον;»

«Τοῦτο εἶναι ἀληθές,» ὑπέλαβεν ὁ Πάμφιλος. «Πρὸς τούτοις δ' εἶναι, ὅπερ οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι, καὶ σχινοκέφαλος!»

«Πῶς; Σχινοκέφαλος;» μεγάλη φωνῇ ἀνέκραζαν οἱ ἀκροαταί.

«Σχινοκέφαλος!» ἀπεκρίνατο ἐκείνος. «Μάθετε,» ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπε μυστηριωδῶς, «μάθετε, ὅτι ὁ καλὸς καὶ εὐσταλὴς τῷ σώματι Περικλῆς ἐπ' ἄκρον τῆς κεφαλῆς ὕβον ἔχει εἰς ὃν ἀπολήγοντα καὶ ἀποδεκνύοντα τὴν κεφαλὴν ὁμοίαν πρὸς σχῖνον.»

«Λῆρος!» ἀνέκραζαν οἱ ἄλλοι. «Τίς εἶδε τὴν πρὸς σχῖνον ὁμοιάζουσαν κεφαλὴν τοῦ Περικλέους;»

«Οὐδεὶς!» ὑπέλαβεν ἐκείνος. «Οὐδεὶς εἶδεν αὐτήν! Τοῦτο ἀληθέστατον εἶναι. Ἀλλὰ καὶ πῶς θὰ κατάρθου τις τοῦτο, τὴν πρὸς σχῖνον ὁμοιάζουσαν κεφαλὴν τοῦ Περικλέους νὰ ἴδῃ; Ἐν ταῖς στρατείαις φορεῖ πάντοτε τὸ κράνος, καὶ ἐν

εἰρήνῃ δ', ὅπου μὲν δύναται, καλύπτει τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ κράνου, ὅπου δ' ἀπρεπὲς τοῦτο θὰ ἐφαίνετο, ἐκεῖ πειρᾶται ἄλλως νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Οὕτω δ' ἐπὶ παραδείγματος ἐπὶ τοῦ βήματος μὲν φέρει τὸν συνήθη μύρρινον στέφανον τῶν ῥητόρων ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, καθ' ὁδὸν δὲ συνήθως τὸν θεσσαλικὸν πέτασσον. Ὡστε ἀληθῶς οὐδεὶς ποτε εἶδε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τούτου δὴ ἔνεκα πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ἡ κεφαλὴ πρὸς σχῖνον ὁμοιάζει, διότι ἄλλως, ἂν μὴ οὕτω τὸ πᾶν εἶχε, τίνος ἔνεκα τοσοῦτον ἐπιμελῶς κρύπτει αὐτήν;

«Ἀληθῶς, ἀληθῶς!» εἶπον πολλοὶ τῶν ἀκροατῶν κατανεύοντες τῇ κεφαλῇ· «οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ πρὸς σχῖνον ὁμοιάζει.»

«Ἐὰν τοῦτο ἀληθεύῃ,» εἶπε μειδιῶν τῶν ὀλιγαρχικῶν τις ἐκ τῶν ἐν τῷ ὀμίλῳ εὕρισκομένων πλαγίσις ὄμμασι καὶ σκωπτικῶς προσβλέπων πενιχροὺς τινὰς δημότας, οἵτινες τῶν λόγων ἠκροῶντο, «ἐὰν ὁ δημότικὸς Περικλῆς κεφαλὴν ὁμοίαν πρὸς σχῖνον ἔχῃ, πρέπει νὰ φυλάττῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῶν ἀρίστων φίλων καὶ ἀκολούθων, τῶν κρομμυοφάγων καὶ σκοροδοφάγων —»

Ἐγέλασαν δὲ τινες ἐπὶ τῷ σκώμματι. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οὗς τὸ σκωπτικὸν καὶ πλάγιον ὄμμα ἔβαλεν, εὕρισκετο καὶ ὁ ἐξ Ἀλιμοῦντος ταινιοπώλης, ὃς κεραυνοβόλον βλέμμα ἐκπέμψας ἐκ τῶν μελάνων ὀφθαλμῶν συνήγαγε τὴν πυγμὴν καὶ ἔτοιμος ἦτο νὰ ἐκτοξεύσῃ πικρὸν λόγον κατὰ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ.

Ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ προσήρχετο ἀνὴρ τις, ὃς τὰ ὀψώνια αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ ἔφερεν.

«ὦ οὗτος, Φειδιππίδῃ!» προσεφώνησέ τις αὐτόν, «βεβαίως ὦρὰν ὅλην πάλιν ἐπραγματεύθῃς, γεραῖε γυνίφων!»

«Ναί!» ἀπεκρίνατο ὁ Φειδιππίδης· «ἀντὶ τῶν δύο τούτων ἰχθυοδίων ἡξίου νὰ λάβῃ δύο ὀβολοὺς ἢ σοροδαίμων!»

«Καὶ ἐπὶ τέλους ἔλαβες αὐτὰ ἀντί . . . ;»

«Ἐνὸς μόνου!» ὑπέλαβεν ὁ Φειδιππίδης ὑπομειδιῶν, ἀλλ' ἅμα καὶ προσέθηκεν· «Ἀναμφιλόγως οὐδ' εἶναι ἄξια πλείονος, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἀπέδιδεν αὐτὰ ἡ σαπρόγηρος ἀντὶ μετρίας τιμῆς. Πάντοτε ἀπατάται τις . . .»

Ἐγέλασαν δὲ πάντες. «Φειδιππίδη,» ὑπολαβὼν εἶπεν αὐτοῖς ἐκεῖνος, «σύ, ὁ ἔμπειρος οἰκονόμος, τί λέγεις περὶ τῶν δαπανῶν τοῦ Περικλέους, ὃς τὸν κομισθέντα ἐνταῦθα θησαυρὸν τῶν συμμάχων εἰς μισθοὺς καὶ θεωρικά νὰ δαπανήσωμεν θέλει καὶ εἰς οἰκοδομίαν μεγαλοπρεπεστάτου ναοῦ τῆς Παλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως; Δὲν ἔχεις τι ν' ἀντεῖπης, Φειδιππίδη;»

«Ὅχι, μὰ τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶν!» εἶπεν ὁ Φειδιππίδης. «Εἴθε οἱ θεοὶ νὰ ἐπιχέωσι πᾶσαν εὐλογίαν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡμετέρου μεγάλου καὶ σοφοῦ Περικλέους! Οὐδὲν οὐδαμῶς ἔχω ν' ἀντεῖπω, ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ μάλιστα λέγω, ὅτι πρέπει νὰ οἰκοδομήσωμεν, πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἂν πάντα τὸν θησαυρὸν εἰς τοῦτο θὰ δαπανήσωμεν!»

«Πῶς; σὺ ὁ κίμβαξ ἐν τῇ οἰκίᾳ, σὺ ὁ διαπρίων τὸ κύμινον τὸ ἀναγκαῖον καθ' ἡμέραν τόσον ἐλευθερίως διοικεῖς τὰ δημόσια χρήματα;» ἠρώτησάν τινες.

«Ναί!» ἀπεκρίνατο ὁ Φειδιππίδης, «εἰς τὰ τῆς οἰκίας δὲν πρέπει νὰ δαπανᾷ τις πολλά, δὲν πρέπει νὰ εἶναι τις ἐλευθέριος. Πότε εὐρίσκεται τις ἡμῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ; Πότε ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν αἱ ἀσχολίαι ἐν τῇ οἰκίᾳ νὰ μένωμεν; Ὅτε μὲν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ πορευώμεθα, ὅτε δ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ πάλιν εἰς τὴν τῶν φυλετῶν καὶ φρατόρων καὶ τῶν δημοτῶν, ἄλλοτε δ' εἰς τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, εἰς ταύτην, ἢ ἐκείνην τὴν ἐταιρείαν, ἄλλοτε εἰς Πειραιᾶ καὶ ἄλλοτε εἰς τοὺς ἀγροὺς εἰς ἐπίσκεψιν τῶν σπαρτῶν καὶ τῶν ποιμνίων — πότε λοιπόν, ἐρωτᾷ, μένομεν

οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ οἰκίᾳ; Ὁ πολίτης Ἀθηναῖος εἶναι τῶν δημοσίων καὶ τὰ δημόσια δ' αὐτῷ πρόπουσι. Τοῦτου δ' ἕνεκα ἔχω τὴν ἀρχὴν φειδωλῶς μὲν νὰ διαιτῶμαι ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐλευθέριος δὲ καὶ μεγαλόφρων ὑπὲρ τῶν κοινῶν νὰ δεικνύωμαι, ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγαθοῦ! Διότι ἐκεῖνα μὲν, δι' ὧν τὴν οἰκίαν κοσμῶ, εὐφραίνουσί με βραχὺν τινα χρόνον μόνον καὶ ἴσως ὁ υἱὸς καὶ κληρονόμος θὰ διασπαθήσῃ αὐτά, ἀλλ', ὅ,τι εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως οἰκοδομίαν συντελῶ, τοῦτο θὰ παραμείνῃ καὶ τοῦτο καταλείπω καὶ τοῖς ἐγγόνοις τῶν ἐγγόνων!»

«Δίκαια λέγει ὁ Φειδιππίδης!» εἶπον οἱ ἄνδρες προσβλέποντες ἀλλήλους καὶ κατανεύοντες.

Ἄλλ' ὁ ὀλιγαρχικός, ὃς εἶχε τολμήσας πρότερον τὸ μισόδημον σκῶμμα νὰ ἐκτοξεύσῃ, ἤρεν αὐθις τὴν φωνήν.

«Πᾶν μέτρον ἄριστον!» εἶπε. «Πρέπει τις διὰ τῆς χειρὸς καὶ οὐχὶ δι' ὅλων τῶν θυλάκων νὰ σπείρῃ. Ἐὰν μὴ φανῶμεν μέτριοι, θὰ διαφθαρή τὸ κοινὸν καὶ τὸ ὑπερήφανον οἰκοδόμημα τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν αἰσχροῦς θὰ καταπέσῃ!»

«Ἐπὶ τῆς ρίνος σου!» ἀνέκραγεν ὁ κεχολωμένος ἔτι Ἀλιμοῦσιος προβάλλων τὴν πυγμὴν.

Ἐγέλασαν δ' οἱ περιϊστάμενοι καὶ ὁ Φειδιππίδης ἤρξατο αὐθις λέγων·

«Ἴδετε τοὺς πλουσιωτάτους τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν. Καλῶς γνωρίζοντες, τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ περιποιήσωσιν ἑαυτοῖς τιμὴν καὶ δόξαν, τὰς μὲν ἰδίας οἰκίας ἤκιστα μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομοῦσι, παρέχουσι δ', ὥς τριήραρχοι, πλοῖα τῇ πόλει καλῶς ἐξηρτυμένα, ἢ γυμνάζουσι χορούς, ὥς χορηγοὶ τῶν δημοσίων θεαμάτων, καὶ ἄλλας τοιαύτας λειτουργίας ἀναδέχονται καὶ ἐκ τῶν ἰδίων δαπανῶσιν, ὥς οἱ νόμοι προστάττουσιν, ἀμιλλώμενοι ἄλλαν ἔνδοξον, πλεον τι νὰ

παράσχωσιν τῶν ὑπὸ τῶν νόμων προσταττομένων. Ὑπάρχει δ' ἕτερόν τι, εἰς ὃ ἀσμενέστερον τὸν πλοῦτον αὐτῶν νὰ δαπανῶσιν, ἢ αἱ λειτουργίαι αὐται, αἵτινες προβιάζουσι μὲν τὴν λαμπρότητα τοῦ κοινοῦ, αὐτοὺς δ' εἰς πενίαν πολλαῖας περιάγουσιν;»

«Ὅντως,» μεταξὺ ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ ὀλιγαρχικός, «ταῦτα πράττουσιν οἱ πλούσιοι. Ἀλλὰ δυστυχῶς σήμερον βλέπει τις αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα καὶ εἰς μικρολογίας μᾶλλον ἀποβλέποντας, ἢ εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀληθῶς ὠφέλιμον. Καὶ οἱ μὲν τριῆραρχοι ἐπιβαίνοντες τῶν πλοίων οὐδὲν ἄλλο λαμβάνουσιν εἰς τροφήν τῶν ἐπιβατῶν, ἢ ἄλευρα καὶ κρόμμυα καὶ τυρόν, οἱ δὲ χορηγοὶ ἀναλαμβάνοντες νὰ γυμνάσωσι καὶ παρασκευάσωσι τραγικόν τινα χορὸν τρέφουσι τοὺς χορευτάς εἰς ἄσκησιν καὶ διατήρησιν τῆς φωνῆς μακρὸν χρόνον παρέχοντες γλυκύσματα καὶ λιχνεύματα καὶ κινδυνεύουσιν οὕτω καταγέλαστοι νὰ γένωνται ἅμα τε καὶ ἐπονείδιστοι, ἐὰν ὁ χορὸς αὐτῶν ὑποδεέστερος τοῦ τοῦ ἀντιπάλου φανῇ ἐν τῇ ἀμίλλῃ. Ἀλλὰ τὰ ἔθιμα ταῦτα θὰ ἐκθηλύνωσιν ἡμᾶς, ἐὰν μὴ θελήσωμεν ν' ἀκολουθήσωμεν τῷ παραδείγματι τῶν ἀνδρικῶν Λακεδαιμονίων.»

«Εἰς τῶν φιλολακόνων!» ἀνέκραζαν σκωπτικῶς τινες τῶν παρισταμένων.

«Ναί, φιλολάκων!» ὑπέλαβεν ἐκεῖνος. «Ἐπαναλαμβάνω δ', ὅτι πρέπει νὰ μιμηθῶμεν τοὺς Λακεδαιμονίους, διότι ἕλλως ἀδύνατον νὰ διαμείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἡ λαμπρότης τῆς πόλεως καὶ ταῦτα, ἐὰν διατελῶμεν ἐπιτρέποντες νὰ ὀλισθαίνωσι τῶν χειρῶν ἡμῶν αἱ ἡνία τοῦ κοινοῦ καὶ νὰ περιέρχωνται εἰς τὰς τῶν ἀπόρων καὶ πειναλέων καὶ δωροδόκων.»

Ταῦτα δ' ἀκούων ὁ Ἀλιμούσιος ταινιοπάλης μακρόθεν συνῆγε καὶ πάλιν τὴν πυγμὴν, ἀλλὰ κατεπραῦνέ πως αὐτὸν εἰς τῶν ἐταίρων.

«Τῇ παρελθούσῃ νυκτί εἶδον παράδοξόν τι ὄνειρον,» ἤρξατο τότε λέγων τις τῶν παρισταμένων, «καὶ ἐπεθύμουν νὰ μάθω, ὅ,τι τοῦτο σημαίνει. Μοὶ ἐφάνη, ὅτι εἶδον πρῶτον μέγα σκότος κατακαλύπτον τὰ περίζ. Εἶτα δ', ὅτι ἄνθρωπός τις ὅμοιος τῷ Περικλεῖ τὴν ὄψιν προσελθὼν ἀνῆψε δᾶδα, ἥτις μεγεθυνομένη τέλος ὡς πυρφόρος θερμὸς ἥλιος ἐφεγγεν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντα λαμπρῶς, ὡς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἐφώτιζεν. Ἀλλ' ἡ κολοσσιαία ἐκείνη ὡς ἥλιος δᾶς διὰ τῶν θερμῶν δὴ αὐτῆς ἀκτίνων ἤρξατο ἀτμοὺς ἐγείρουσα ἐκ τῆς γῆς, οἵτινες κατὰ μικρὸν πυκνότεροι καὶ νεφελώδεις γινόμενοι εἰς νέφη συνήχθησαν, ὧν ὀπισθεν ἐκρύβη ἡ δᾶς, καὶ οὕτω σκότος μέγα, ὡς πρότερον, αὖθις ἐγένετο. Ἦτο περίεργος δ' ἡ περίοδος τοῦ σκότους καὶ τοῦ φωτός. Μὴ τινὰ συμφορὰν τὸ ὄνειρον προμηνύει;»

«Δὲν πέμπουσιν οἱ θεοὶ πάντα τὰ ὄνειρα!» ἀπεκρίνατό τις τῶν ἀκροατῶν.

«Πλάνη!» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ ὀλιγαρχικός. «Τὰ ὄνειρα πάντοτε προμηνύουσὶ τι. Καὶ ἐμὲ αὐτὸν ἔσωσέ ποτε ὄνειρος ἀποτρεπτικός, ὅτε διενοοῦμην νὰ ἐπιβῶ πλοίου, ὅπερ τὰ κύματα κατεβρόφησαν αὐτό τε καὶ πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ. Οἱ θεοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ διαφθαρέω κατὰ τοιοῦτον τρόπον. . . .»

«Διότι ἴσως ἐπέκλωσάν σοι τὴν ἀγχόνην!» ἀνέκραξε μακρόθεν ὁ Ἀλιμούσιος τὸν ἀπὸ πολλοῦ κατέχοντα αὐτὸν χόλον ἀδυνατῶν νὰ καταστείλῃ πλέον.

Σκυθρωπὸς δ' ὑπέβλεψεν ὁ ὀλιγαρχικός τὸν εἰπόντα ταῦτα καὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἐσκοπεῖτο νὰ αἰτήσῃται λόγον παρὰ τοῦ αὐθάδους σκώπτου. Ἀλλὰ στρέψας τὸ βλέμμα κύκλῳ καὶ κατανοήσας ἐκ τῆς ὄψεως, ὅτι πάντες ἐπευφημοῦντες ἐγέλων ἐπὶ τῷ χαριεντισμῷ, πρὸς δὲ καὶ ἰδὼν, ὅτι ἐκεῖνος μαχητικῶς ἐπ' αὐτὸν ἐφέρετο, ὡς μέλλων τὴν πτέρναν κατὰ τὰ ἰσχία νὰ κατένέγκῃ, προὔτιμήσῃ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄχλου,

ὅσας ἐτρέπετο τότε τὴν ἐπὶ τὴν πύκνα ἄγουσαν, διότι καιρὸς τῆς ἐκκλησίας ἦτο.

Καὶ ὁ Ἀλμίουσιος δὲ ταινιοπώλης ἠκολούθησε τῷ ὄχλῳ πάντοτε ἐξημμένος ὑπὸ τῆς κατὰ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ὀργῆς. «Ἦκουσας,» εἶπε πρὸς τὸν ἐγγὺς ἐτι ὄντα Σικυώνιον προσομιλήσας αὐτῷ, «τί ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ἐν μέσαις Ἀθήναις εἰς μιὰρὸς ὀλιγαρχικός; Νὰ καταφρονήσῃ τοῦ λαοῦ! Νὰ καταφρονήσῃ ἡμῶν, διότι εἴμεθα πένητες — ὡς εἰ διὰ τοῦτο μὴ πολῖται Ἀθηναῖοι εἴμεθα! Ἀληθές, ὅτι ταινιοπώλης εἶμαι καὶ ὅτι ἡ γυνὴ πολλάκις ὑπ' ἀνάγκης ἐμίσθωσεν ἑαυτὴν ὡς τροφόν, ἀλλ' οἱ νόμοι διαβρόντην ἀπαγορεύουσι νὰ μὴ ὀνειδίζῃ τις τοῖς πολίταις τὸ ἐπάγγελμα, ὅπερ τις ἐκ πενίας εὐσυνειδήτως ἐπαγγέλλεται. Καὶ μὰ τὴν Παλλάδα, εἶμαι ἐπίσης ἀγαθὸς πολίτης, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, εἰ καὶ κατοικῶ οὐχὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τριπόδων, ἀλλ' ἐν τινι προαστείῳ κατὰ τὸν ὄρμον τοῦ Φαλήρου. Ἀλλὰ πιστεύω, ὅτι αἰρετώτερον φέρων τὰ σκεύη ἐπὶ τῶν ὤμων νὰ πορίζηται τις τὰ πρὸς τὸν βίον, ἢ νὰ διατᾶται ὡς ἐκεῖνοι, οἵτινες προτιμῶσι μὲν νὰ ἀποθνήσκωσιν ὑπὸ λιμοῦ, ἢ νὰ ἐργάζωνται, οὐδόλως δὲ αἰσχύνονται, ὡς παράσιτοι, περιλείχοντες τὰ τρυβλία τῶν ἄλλων, ἢ περιτρέχοντες, ὡς κατάσκοποι, καὶ τηροῦντες, ἂν τις ἐν γνώσει, ἢ ἐν ἀγνοίᾳ παραβαίνει τινὰ τῶν ἀπείρων νόμων τῶν Ἀθηναίων, ἵνα καταμηνύσαντες αὐτὸν ἀπολάβωσι τὸ ὠρισμένον μέρος τῆς χρηματικῆς ζημίας, εἰς ἣν περιπίπτει. Ἄν ὑπολαμβάνουσι τίμιον τοῦτο, ὡς παράσιτοι, ἢ συκοφάνται νὰ ζῶσι, χαίρωσαν! Ἀλλ' ἐγὼ θεωρῶ ἑμαυτὸν κρεῖττω ἐκείνων καὶ ὁ θέλων νὰ καταγελάσῃ ἐμοῦ προσελθέτω. Ἴδου ἐγώ, οὐδένα φοβοῦμαι, ἐγώ, ὁ Ἀλμίουσιος ταινιοπώλης. Ἐκτελῶ τὰ πολιτικὰ καθήκοντά μου ὑπὲρ πάντας εὐσυνειδητότερον καὶ φέρων τεμάχιον ἄρτου καὶ κρόμμυα ἐν τῷ θυλάκῳ ὑπηρετῶ εὐθυμὸς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τῇ πατρίδι ἐν τῇ

πυκνί. Εὐχαριστῶ δὲ τοῖς θεοῖς, ὅτι ἐγέννησάν με Ἀθηναῖον καί, ὅσάκις ἐκάστης πρωΐας ἐξ Ἀλμυῶντος εἰς ἄστὺ ἐρχόμενος τὴν Ἀκρόπολιν ἀπὸ τοῦ φωτός τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου ἀπαστράπτουσιν θεῶμαι, καὶ τὴν κολοσσιαίαν Πρόμαχον νεύουσιν φαντάζομαι καὶ λέγουσάν μοι, Καὶ σὺ ἐν τῶν τέκνων μου εἶσαι, τότε αἰσθάνομαι τὴν καρδίαν παλλομένην καὶ σιγῇ εὐχαριστῶ τῷ παλαιῷ ἥρωϊ, τῷ Θεσεί, ὃς πάντας ἡμᾶς, τὰ τέκνα τῆς Ἀττικῆς τὰ τε ἐν τῷ ἄστει καὶ τὰ ἐν τοῖς δήμοις οἰκοῦντα ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις εἰς ἓν κοινὸν συνήγαγε. Διότι θὰ ὁμολογήσητε τοῦτο ὑμεῖς οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ὅτι, ὥς διαφέρει πόλις χωρίου, οὕτω διαφέρουσι καὶ αἱ ἡμέτεραι Ἀθῆναι πασῶν τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων. Ἦρεῖς οἱ Ἀθηναῖοι εἴμεθα αὐτόχθονες καί, ὥς πάντες σχεδὸν ἀναγνωρίζουσιν, ἔχομεν τὸ ἀμιγέστερον καὶ καθαρώτερον ἐλληνικὸν αἷμα. Ἐννοεῖς δ', ὅτι οὐχὶ μικροῦ ἄξιον εἶναι νὰ συντελῇ τις ὥς πολίτης εἰς τὴν διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν κοινου, οἷον τὸ ἡμέτερον. Οὕτω δὲ τὰς τελευταίας ἡμέρας διήγαγον ἐπὶ πολὺ μεριμνῶν, ἀν-εἶναι δίκαιον νὰ γένωνται ἀποδεκταὶ πᾶσαι αἱ εἰσηγήσεις τοῦ στρατηγοῦ Περικλέους. Ὁ Περικλῆς εἶναι συνετός, πολὺ συνετός, καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ, ὅτι ἀποδέχομαι καὶ τὴν μετακόμισιν τοῦ θησαυροῦ ἐκ Δήλου καὶ τὴν δαπάνην αὐτοῦ εἰς τὸν λαὸν καὶ τὴν οἰκοδομίαν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Παλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ πολῖται δὲν δυνάμεθα ἀνεξετάστως πάντα ν' ἀποδεχώμεθα, ὥς νὰ ὀφείλωμεν — ἐκ τοῦ ἐναντίου δ' ὀφείλομεν ν' ἀποδείξωμεν τοῖς πᾶσιν, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα οἱ κύριοι καὶ ἡμεῖς μόνοι δίκαιοι εἴμεθα νὰ κρίνωμεν, ἡμεῖς, ὁ δῆμος, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἄρχομεν ἐν Ἀθήναις . . . »

Τοιαῦτα δ' ἔλεγε μετ' ἐμφάσεως ὁ Ἀλμυῶσιος ταινιοπώλης, ὥς πολίτης Ἀθηναῖος, πρὸς τὸν νέον ἐκ Σικυῶνος μέτοικον. Εἶτα δ' εἰσῆλθεν εἰς τὸ κουρεῖον τοῦ φίλου Σποργίλου,

ἔξυρατο τὸν πώγωνα καὶ τὰς παρειάς, ἵνα φαίνεται σεμνὸς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καὶ κατέθηκε καὶ τὴν πήραν αὐτοῦ παρὰ τῷ Σποργίλῳ, ἵν' ἀναλάβῃ αὐτὴν κατὰ τὴν ἐπάνοδόν ἐκ τῆς ἐκκλησίας.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ σχοινίον μιτῶσας εἰς τῶν λεγομένων ληξιάρχων ἐξέτεινεν αὐτὸ διὰ τῶν σκυθικῶν τοξοτῶν περίξ τῆς ἀγορᾶς οὕτως, ὥστε μόνῃ ἢ εἰς τὴν πύκνα ἄγουσα ἐλευθέρα ἔμεινε, κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, οὐ σκοπὸς ἦτο ν' ἀναμνησκή τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ διατρίβοντας φιλόλογους Ἀθηναίους, ὅποιαν ὁδὸν ὤφειλον νὰ λάβωσιν. Ἦτο δὲ τὸ σχοινίον μεμιτῶμενον, ἵνα ἐρυθραίνει τοὺς ὑπερπηδῶντας αὐτό, ὥστε ἕκαστος τῶν πειραζόμενων νὰ λιποτακτῇ νὰ φοβῇται, μὴ καταγέλαστος γένηται ἐρυθραίνόμενος.

Ὁ ταινιοπώλης δ' ἀκολουθῶν τῷ πλήθει ἐπορεύετο τὴν εἰς τὴν πύκνα ἄγουσαν. Συνεπορεύετο δὲ καὶ ὁ ἐκ Σικυῶνος μέτοικος ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ ἔτι τινὰ παρ' αὐτοῦ, διότι μέχρι τοῦ δρυφάκτου ἐδύνατο νὰ συνοδεύῃ αὐτῷ.

Ὁ λόφος δὲ τῆς Πυκνὸς εἶναι ὁ μέσος τῶν τριῶν λόφων, οἵτινες ἐν τῷ πρὸς ἐσπέραν τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ἀρχόμενοι ὑψοῦνται. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρὸς ἄρκτον τε καὶ ἡλίου δυσμᾶς φάραγξ τις χωρίζει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λεγομένου λόφου τῶν Νυμφῶν, ἐν δὲ τῷ πρὸς μεσημβρίαν βαθύτερα τις χαράδρα, δι' ἧς ἀμαξიტὸς τις τέμνουσα τὴν πέτραν διήρχετο, ἀπὸ τοῦ Μουσείου λόφου, ὅστις ὑψιστος αἴρεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν ἐκείνων ἀπορρώγων λόφων. Πρὸς βορρᾶν δὲ καὶ ἐπὶ θάτερα ἐπικλίνει ὁ λόφος ἡρέμα πρὸς τὴν πεδιάδα, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος, τῆς πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀπότομον χῶμα ἔχον σχῆμα τομῆς κύκλου ὑπερείδει τὴν γῆν, εὐρύνει τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ λόφου καὶ ἐξομαλίζει τὰς ἀνωμαλίας αὐτοῦ. Κλίμακες δ' ἐπὶ τῆς πέτρας

καὶ τεχνικὴ ὁμαλὴ ὁδὸς φέρουσιν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς εὐρυνθὲν καὶ ἐξομαλισθὲν ἐπίπεδον, ὅπερ ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις τὸν πέτρινον βωμὸν τοῦ ὑψίστου θεοῦ ἔφερεν.

Ὁ Ἀλιμούσιος δὲ ταινιοπώλης καὶ ὁ συνοδοιπὸρος αὐτοῦ ἐκ Σικυῶνος ἀφίκοντο ἤδη ἐκεῖσε. Καὶ τὸ μὲν δρύφακτον εἶχον ἤδη ἀπάραντες, ἐν τῇ εἰσόδῳ δ' ἴσταντο οἱ ληξίαρχοι, ἐξ τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες τὸν κατάλογον τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν εἶχον καὶ ἐπεσκόπουν, ἵνα μὴ τις τῶν ἐστερημένων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέλθῃ. Παρ' αὐτοῖς δ' ἴσταντο τριάκοντα βοηθοί.

Καὶ ὁ μὲν λαὸς εἰσώρμα ἤδη εἶσω τοῦ εὐρέος περιπεφραγμένου χώρου, οὗ ὑπεράνω ὁ κυανοῦς οὐρανὸς μόνον ἐκυρτοῦτο, ἀλλ' ὁ ταινιοπώλης ἔμενεν ἔτι παρὰ τῷ μετοίκῳ, ὃς ἔξω τοῦ δρυφάκτου νὰ μένῃ ᾤφειλε, καὶ προσωμίλει ἔτι αὐτῷ. Περιέργως δὲ προσέβλεπεν οὗτος ἔξωθεν διὰ τῶν κιγκλίδων τὸν τόπον, ὅστις ὑπὸ τοῦ συμπυκνουμένου πλήθους τῶν εἰσορμῶντων Ἀθηναίων ἐπληροῦτο. Ἔβλεπε δὲ τὸν μὲν μυχὸν τοῦ ἐπιπέδου ἐκεῖνου ὑπὸ πέτρας, ὡς ὑπὸ τοίχου, κατακλειόμενον, ἐξ οὗ μέγας κυβοειδὴς λίθος προεῖχεν· ἦτο δ' ὁ τετράγωνος οὗτος λίθος τὸ βῆμα, ἀφ' οὗ οἱ ῥήτορες ἠγόρευον, καὶ εἰς ὃ ἐκατέρωθεν στενὴ κλῖμαξ λελαξευμένη ἔφερεν. Ἦτο δ' ὁ χώρος οὗτος ἄλλοτε ἱερὸς καὶ ὁ κυβοειδὴς λίθος βωμὸς τοῦ ὑψίστου τῶν θεῶν. Κατ' ἀντικρὺ δὲ τοῦ βήματος ἔβλεπέ τις πολλὰ λίθινα βάθρα ἐχόμενα ἀλλήλων, ἐφ' ὧν μέρος τῶν ἐκκλησιαζομένων ἠδύνατο νὰ καθέζηται.

Ταῦτα πάντα δ' ἰδὼν ὁ ξένος ἐστράφη ἐπὶ τὰ ὀπισθεν καὶ μετῆγε τὴν ὄψιν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ πολυσκόπου λόφου ἐπὶ τὴν πόλιν. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν δ' αὐτοῦ ἔκειτο ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐκτεινομένη κύκλῳ τῆς ἱερᾶς πέτρας τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ μικρὸν ἀπωτέρω κατ' ἀντικρὺ τῆς πυκνὸς ὑψοῦτο, καὶ

ἥς αἱ μαρμαρυγῶδεις φλέβες τῶν ἐπ' ἀλλήλων σεσωρευμένων πέτρων ἀπήστραπτον ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Ἐπ' ἀριστερὰ δὲ τοῦ λόφου τῆς Ἀκροπόλεως ὑψοῦτο ταπεινότερος μὲν τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καταπληκτικός, ὡς κολοσσιαία σπηραγγώδης πέτρα, ὁ λόφος τοῦ Ἄρεως, ὁ ἱερὸς χώρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐπισκιάζομενος ὑπὸ τῆς σκιᾶς τοῦ ἱεροῦ τῶν Εὐμενίδων.

Πυκνότερος δὲ διετέλει γιγνόμενος ὁ ὠθισμὸς τοῦ λαοῦ περὶ τοὺς παρὰ τὸ δρυφάκτον ληξιάρχους. Ἐφαίνεται δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡ τῶν τρόπων σφοδρότης τῶν Ἀθηναίων, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ. Διότι συνεχῶς ἀντήχουν αἱ κραυγαὶ τῶν ληξιάρχων· «Χώρει, Εὐβουλίδη! Μὴ λάλει τοσοῦτον χρόνον πρὸ τοῦ δρυφάκτου,» — ἢ «Ἐχε ἡσύχως, Χαράνδα! μὴ μένε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους! ἄφες νὰ διέλθωσιν οἱ ὀπισθεν ἐρχόμενοι!»—

Ὁ Ἀλκιμούσιος δὲ ταινιοπώλης ἔπησεν ἐκποδῶν, ἵνα μὴ ἴδωσιν αὐτὸν οἱ ἀνστηροὶ ληξίαρχοι καὶ οὕτω δυνηθῇ μένων νὰ ἐπιδείξῃ τῷ περιέργῳ Σικωνίῳ συνοδοιπόρῳ ἐν τῷ ὠθισμῷ τῶν συρρέοντων τινὰς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀφορμὴν εἰς σχόλια αὐτῷ παρεῖχον.

«Βλέπεις,» ἔλεγε, «τοὺς δύο ἐκείνους, οἵτινες ἀνχηρὸν καὶ μακρὸν τὸν πῶγωνα, ὠχρὰν καὶ σκυθρωπὴν τὴν ὄψιν, βραχὺ καὶ ἀδρὸν τὸ ἱμάτιον ἔχουσι καὶ μέγα ρόπαλον ἐν τῇ χειρὶ κρατοῦσιν; Ἴδὲ τὰ πλατέα ἄτα αὐτῶν, ὅποσον συμπεπιεσμένα εἶναι, ὡς εἰ περισφίγγουσι καθ' ἡμέραν διὰ τοῦ χαλκοδέτου ἱμάντος, τοῦ μύρμηκος, τὰς κεφαλὰς ἀλλήλων! Φαίνονται δ' ὡς ἀθληταί, οἵτινες τοῦλάχιστον ἅπαξ τὰ Ὀλύμπια ἐνίκησαν. Οὗτοι εἶναι ἐξ ἐκείνων, οὓς φιλολάκωνας ἡμεῖς συνήθως ἀποκαλοῦμεν, διότι ὄνειροπολοῦσι τὴν Σπάρτην καὶ θέλουσι καὶ τὰ ἐνταῦθα πρὸς τὰ ἐκεῖ νὰ ῥυθμίσωσιν...»

Καὶ αὖθις δὲ παρακύψας ὁ ταινιοπώλης εἶπε πρὸς τὸν συνοδοιπόρον.

«Ἐκεῖνος ἐκεῖ εἶναι ὁ Φειδίας — ὁ Φειδίας ὁ ἀγαλμα-

τοποιός, ὃς τὴν μεγάλην πρόμαχον Ἀθηνᾶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπλάσεν — οἱ δὲ περὶ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ καὶ βοηθοὶ αὐτοῦ — πάντες ὑπὲρ τοῦ Περικλέους φέρουσι τὴν ψήφον.»

Καὶ ἤδη προσήρχοντο οἱ πρυτάνεις, ὁ δὲ ταινιοπώλης ἔδειξεν αὐτοὺς τῷ ἐταίρῳ. Ἄλλ' αἰφνης παρωθήσας αὐτόν·

«Ἴδου ὁ Περικλῆς!» εἶπεν, «ὁ Περικλῆς, ὁ στρατηγός!»

«Καὶ οἱ περὶ αὐτόν;» ἠρώτησεν ὁ Σικυώνιος —

«Πάντες στρατηγοί!» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλιμούσιος.

«Πῶς δὲ καλοῦνται;» ἠρώτησεν ἐκεῖνος.

«Τοῦτο οἱ θεοὶ γνωρίζουσιν!» ὑπέλαβεν ὁ ταινιοπώλης.

«Δέκα, νομίζω, ὅτι εἶναι οἱ στρατηγοὶ ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ μόνον τὸν Περικλέα γνωρίζομεν.»

«Καὶ οἱ σεμνοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες σεμνῶς προσέρχονται;» ἠρώτησεν αὖθις ὁ Σικυώνιος.

«Οἱ ἐννέα ἄρχοντες!» εἶπεν ὁ ταινιοπώλης.

«Δὲν εἶναι οὗτοι;» ἠρώτησεν ὁ Σικυώνιος, «οἱ ἐν μεγίστῳ ἀξιώματι ὑφ' ὑμῶν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄρχοντας ὄντες;»

«Ἀξιώματι, ναί,» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλιμούσιος, «ἀλλὰ κυρίως τοὺς στρατηγούς ἡμεῖς διὰ πλείστης τιμῆς ἔχομεν.»

«Διὰ τί;» ἠρώτησεν ἐκεῖνος.

«Διότι τοὺς ἀρίστους ὥς τοιοῦτους ἀποδεικνύομεν,» ὑπολαβὼν εἶπε πονήρως ὁ ταινιοπώλης. «Τοὺς ἄρχοντας ἐκλέγοντες φροντίζομεν μόνον περὶ τῆς ἡλικίας, τοῦ ἀμέμπτου ὀνόματος καὶ τῆς σεμνῆς ὄψεως. Πολλῆς δὲ τιμῆς ἀπολαύει ὁ τοιοῦτος ἄρχων, πολὺ μεγάλης τιμῆς. Τοῦτο δὲν ἀρνοῦμαι. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖται ἱερόν. Ἀλλὰ τοῦτου δὴ ἔνεκα κακῶς πάσχει μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς, ὅταν μὴ ἀγαπητῶς ἔχωμεν. Διότι ἐπιβάλλομεν αὐτῷ ζημίαν — ὅποιαν νομίζεις; Καθαροῦ χρυσοῦ εἰκόνα ἰσομεγέθῃ ἐν Δελφοῖς νᾶ στήσῃ.»

«Εἰκόνα καθαροῦ χρυσοῦ ἰσομεγέθῃ;» ἀνέκραξεν ἐκπλη-

κτος ὁ Σικυώνιος, «ἀλλ' οὐδείς δύναται νὰ ἀποτίσῃ τοιαύτην ζημίαν!»

«Τούτου δὴ ἔνεκα!» ὑπέλαβεν ὁ ταινιοπώλης. «Διότι ὁ ὀφειλέτης τοῦ κοινοῦ μὴ δυνάμενος νὰ ἀποδῇ τὸ χρέος κατὰ τοὺς νόμους ἡμῶν στερεῖται τῆς πολιτείας. Ὁ τοιοῦτος ἄρχων λοιπὸν εἶναι ἄτιμος τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Καὶ δικαίως· διότι ὡς πρότερον τῆς ὑψίστης τιμῆς ἀπέλαυνεν, οὕτω νῦν ὀφείλει νὰ περιπέσῃ εἰς τὴν μεγίστην ἀτιμίαν.»

«Ἀλλά, τίς εἶναι ὁ χωλὸς ἐκεῖνος καὶ ἀνάπηρος, ὁ ῥα-
κένδυτος καὶ τὴν πήραν τοῦ ἐπαίτου ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων,
ὁ προσποιούμενος τὴν μανίαν καὶ ὠστιζόμενος ἐκεῖ ἐν τῇ
εἰσόδῳ τῆς ἐκκλησίας;»

«Ἐκεῖνος ὁ πονήρως σχηματιζόμενος ἐπαίτης;» ἀπεκρί-
νατο ὁ ταινιοπώλης. «Ὁ τοῖς πᾶσι γνωστὸς ἐκεῖνος εἶναι
δοῦλός τις, ὅς, ἐξ οὗ ἐν τινὶ δίκῃ βασανισθεὶς ἀνάπηρος
ἐγένετο, ἀπώλεσε σχεδὸν τὰς φρένας καὶ ἔκτοτε περιφέρεται
ὡς ἐπαίτης μαινόμενος τὴν μανίαν νὰ εἰσδύνη πανταχοῦ,
ὅπου συνέρχονται οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται, εἰς τὴν ἀγοράν, ἢ εἰς
τὴν πύκνα. Πάντοτε δ' ἀπωθεῖται μὲν ὑπὸ τῶν ληξιάρχων,
ἀλλ' αὐτὸς ἀποκρίνεται ὑβρίζων εἰς αὐτοὺς καὶ βλασφημῶν
εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἐφ' ᾧ καὶ δέρεται καὶ λιθο-
βολεῖται πολλάκις, ἐὰν μὴ ἐκκλέπτῃ αὐτὸν ὁ νέος λιθοξόος,
ὁ Σωκράτης, ὅς τοῦ φρενοβλαβοῦς Μένωνος — οὕτω δὲ κα-
λεῖται ὁ ἐπαίτης — δι' οἴκτου ἔχει, καὶ ὅς νῦν, ὡς βλέπεις,
παρ' αὐτῷ ἴσταται.» —

Ἄλλ' ἤδη τὸ σημεῖον κατασπᾶται τὸ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς
πυκνὸς τοῖς Ἀθηναίοις τὴν ἀγγελίαν φέρον, ὅτι ἐκκλησία
γίνεται, καὶ ἀρχὴ τῆς ἐκκλησίας ἐγένετο. Καὶ ὁ ταινιοπώ-
λης δὲ σπεύδει νὰ εἰσέλθῃ δεξιωσάμενος τὸν Σικυώνιον καὶ
ὑπερήφανον καὶ οἰκτίρμον βλέμμα στρέψας ἐπ' αὐτὸν ὡς
ὀφείλοντα νὰ μένῃ ἔξω τῶν κιγκλίδων. Ὅμοιά δὲ πρὸς

τερετίσματα ἐκ πλήρους νεοττίων καλιᾶς ἀντηχεῖ ἡ συγκεχυμένη φωνὴ τῶν ἐν τῇ εὐρείᾳ χώρῃ ὠσιζομένων Ἀθηναίων.

Τότε δ' ἀκούεται ἡ στεντόρειος φωνὴ τοῦ κήρυκος, κελεύοντος νὰ σιγήσωσιν, ἀντηχοῦσα καὶ πέραν τοῦ λόφου. Πάντες δ' ἐσίγησαν.

Ὁ Σικυῶνιος δὲ παραμείνας ἐκεῖ, ὅπου πρότερον ἰστάμενος πρὸς τὸν Ἀλμιούσιον διελέγετο, ἐθεᾶτο, ὅσον ἡ ἀπόστασις ἐπέτρεπεν, ὅσα ἐντὸς τῆς εὐρυχώρου καὶ ἀνθρώπων βριθούσης ἐκκλησίας ἐγίνοντο. Ἐξεῖχε δ' ὁ τόπος, ἐφ' οὗ ἴστατο, ὥστε ἰδύνατο νὰ βλέπῃ ὑπὲρ ἅντων τῶν πυκνῶν κεφαλῶν τοῦ πλήθους.

Εἶδε λοιπὸν μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν σιγὴν πρῶτον μὲν τοὺς περιεστιάρχους καθάρσιον χοιρίδιον θύοντας καὶ τῇ αἵματι αὐτοῦ τὸν τόπον καὶ τὰς ἑδρας ραίνοντας εἰς καθαρμόν, εἶτα δὲ τοὺς ἱερεῖς λαμπρὸν πῦρ ἐκκαίοντας καὶ ἀγνὰ θύματα προσφέροντας. Καὶ αὐθις δ' ἤκουσε τῆς φωνῆς τοῦ κήρυκος τοὺς θεοὺς ἐπικαλουμένης καὶ εἶδε τινα τῶν πρυτάνεων ἀνιστάμενον καὶ ἀναγινώσκοντα τὰς εἰσηγήσεις θεβαίως τοῦ Περικλέους καὶ τὸ προβούλευμα τῆς βουλῆς, τοὺς δ' Ἀθηναίους ἀκροωμένους προσεκτικῶς, καὶ εἶτα τὸν κήρυκα ἀνιστάμενον καὶ ἐρωτῶντα, τίς ν' ἀγορεύσῃ ἐβούλετο, καὶ ἔπειτα τοὺς ῥήτορας ἀναβαίνοντας καὶ στεφανουμένους κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος μυρρίνῃ στεφάνῃ καὶ ἀγορεύοντας. Εἶδε τὸν λαὸν ἀποδεχόμενον, ἢ ἀποδοκιμάζοντα τοὺς λόγους καὶ ἀποφαινόμενον καὶ ὅτε μὲν ἀπνεύστως ἀκροώμενον τῶν λόγων, ὅτε δὲ ταραχωδῶς κυμαίνοντα, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἡρέμα φρίσσοντα, ὥς σταχυοφόρον πεδίον ὑπὸ μετρίων ἀνέμων, εἶτα δὲ σφοδρῶς ἀναζέοντα, θορυβοῦντα, ἐξαγριανόμενον, ὥς τὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους δάσος τὸ ὑπὸ λαίλαπος κατασειόμενον, καὶ ἐκ τούτου τὸν κήρυκα ἀνιστάμενον ἀπὸ νεύματος τοῦ ἐπιστάτου καὶ κελεύοντα νὰ σιγήσωσιν. Εἶδεν, ὅτι ἐνίοτε ἡ διαφωνία τοῦ πλήθους ἐκινδύνευε νὰ ἐκραγῇ εἰς

ἀγῶνα τῶν χειρῶν καὶ ὅτι, ὅτε μὲν τοῦ δήμου τις τὴν πυγμὴν ἀπειλητικῶς ἔσειε πρὸς ὀλιγαρχικόν τινα, ὅτε δὲ φιλολάκων τις τὸ ρόπαλον ἦρε κατὰ τινος τῶν δημοτικῶν πολλὰ καταρώμενος. Τέλος δ' εἶδε τὸ πολὺ τοῦ λαοῦ ὡς ἓνα ἄνθρωπον ἀγαλλόμενον καὶ εὐφημοῦν, τοὺς δ' ὀλιγαρχικοὺς γογγύζοντας, ἢ χαλεπαίνοντας καὶ σιγῶντας· καὶ πάλιν τούτους μὲν ἀγαπητῶς ἔχοντας καὶ τοῦτο ἐπιδεικνύοντας διὰ τοῦ σχήματος τῶν προσώπων καὶ τῶν χειρονομιῶν καὶ κραυγῶν, ἐκείνους δὲ τὴν ἀθυρίαν διὰ κραυγῶν καὶ βοῆς ἐκφάνοντας.

Οὕτω δὲ χρόνον τινὰ ἐταλαντεύοντο αἱ γινῶμαι καὶ αἱ διαθέσεις τοῦ ἐξημμένου πλήθους.

Τέλος δ' εἶδεν ὁ Σικυῶνιος τὸν στρατηγὸν Περικλέα, ὃς καὶ πρότερον μικρὰ πρὸς τὸν δῆμον εἶχεν εἰπών, ἀναβαίνοντα αὐθις ἐπὶ τὸ βῆμα. Σιγὴ δὲ βαθεῖα ἐγένετο ἐν τῷ πλήθει τῶν Ἀθηναίων. Ἡρεμὸς δὲ καὶ σεμνὴ προεῖχε ἡ μορφή τοῦ ἀνδρός, ὃν Ὀλύμπιον ἐκάλουν, τοῦ ἄλλου πλήθους. Καὶ οὐδεμίαν μὲν σφοδρὰν χειρονομίαν ἐποίει καὶ τὴν χεῖρα ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ἐκράτει, ἀλλ' ἡ φωνὴ θαλερὰ καὶ θαυμασίως ἀτειρὴς ἤχοῦσα ἔβαλλε τὰ ὦτα τῶν ἀκροατῶν. Ὁ Σικυῶνιος δ' ἤκουε τῆς ἡχῆς τῆς φωνῆς ταύτης καὶ τῶν μὲν λόγων οὐδόλως ἀντελαμβάνετο, ὅμως δ' ἤκροατο ὡς καταδεδεμένος ὑπὸ τῆς γοητείας τῶν φθόγγων, οἵτινες θεραπευτικοὶ μὲν, ὡς ὁ ψιθυρὸς ζέφυρος, ἀλλὰ καὶ ἀτειρεῖς ἦσαν, ὡς ὁ ψόφος τῆς ἡρέμα κυλινδουμένης ἐν τῷ ἀέρι βροντῆς.

Ἄλλ' αἴφνης εἶδεν αὐτὸν ἐκσπῶντα τὴν δεξιάν, ἣν ὑπὸ τὸ ἱμάτιον τέως κατεῖχε, καὶ ὑψοῦντα αὐτήν, ἵνα δείξῃ τὸν γείτονα ἀντικρὺ ὑψούμενον λόφον τῆς Ἀκροπόλεως.

Κατὰ τὴν κίνησιν δὲ ταύτην τῆς χειρὸς τοῦ Περικλέους ἅπαν τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν Ἀθηναίων ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν ἡ προτεταμένη δεξιὰ τοῦ ῥήτορος ἐδείκνυνε,

ἐπὶ τὴν ἀπαστράπτουσαν ἀπὸ τοῦ λαμπροῦ τῆς ἡμέρας φωτὸς ἄκραν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐφαίνετο δ', ὅτι ἡ ἱερὰ ἐκείνη ἄκρα λαμπροτέρα ἀπέλαμπεν, ὥς εἰ νέα τις εὐοίωνιστος μαρμαρυγὴ περιέβαλλεν αὐτήν. Ἡ μαρμαρυγὴ δ' αὕτη, ἥτις τῆς Ἀκροπόλεως ἀπέλαμπεν, ἐφαίνετο ἐνοπριζομένη καὶ ἀντανακλωμένη τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἀπενῶς προσβλεπόντων Ἀθηναίων. Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι ἀκούοντες τῶν μελιρρύτων ἐκείνων φθόγγων τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι ἐβλεπον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας αὐτῶν ὑψούμενόν τι ἀόρατον ἔτι τοῖς αἰσθητικοῖς ὀφθαλμοῖς. Ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ἄκρα ἐκείνη ἐκοσμεῖτο διὰ μαγικοῦ τινος στέμματος, ὅπερ ἐμελλε πολλὰ δυναστῶν στέμματα καὶ πολλὰς ἀνθρώπων γενεὰς πρὸ αὐτοῦ παρερχομένας νὰ ἴδῃ καὶ ν' ἀπολάμπῃ ἀτρεμὶ πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἄλλ' ἡ φωνὴ τοῦ Περικλέους ἐπαύσατο βροντῶσα καὶ ὁ Σικυώνιος εἶδεν αὐτὸν μὲν ἀποτιθέντα τὸν στέφανον καὶ καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ βήματος, ἐπευφημοῦντος τοῦ πλήθους, τὸν δ' ἐπιστάτην προκαλοῦντα τὸν λαὸν εἰς χειροτονίαν, τοῦτον δ' ὑπακούοντα καὶ τείνοντα ἄνω τὰς χεῖρας. Ἦκουσε δὲ τὸ ψήφισμα ἀναγγελλόμενον καὶ τέλος ἀπὸ νεύματος τοῦ ἐπιστάτου τὸν κήρυκα διαλύοντα τὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ πλῆθος δ' ἐξώρμα πάλιν ἀρθέντος τοῦ δρυφάκτου καὶ δεινῶς κυματούμενον τὸ ρεῦμα ἐφέρετο κατὰ τῆς κλιτύος τῆς πυκνός. Ὁ δὲ Σικυώνιος ἰδὼν καὶ αὖθις τὸν συνοδοιπόρον αὐτοῦ Ἀλιμούσιον προαπήντησεν ἐρωτῶν·

«Τί ἐγένετο, φίλε;»

«Συνεχωρήσαμεν πάντα!» ἀνέκραξεν ὁ ἐξ Ἀλιμοῦντος, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον.

«Πρῶτον κατεψηφίσαμεν τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ φιλολακόνων,» εἶπεν αὖθις, «καὶ ἀπεδεξάμεθα τὸν στρατιωτικὸν καὶ δικαστικὸν μισθὸν καὶ τὰ θεωρικά. Φαντάσθητι δ', ὅποια

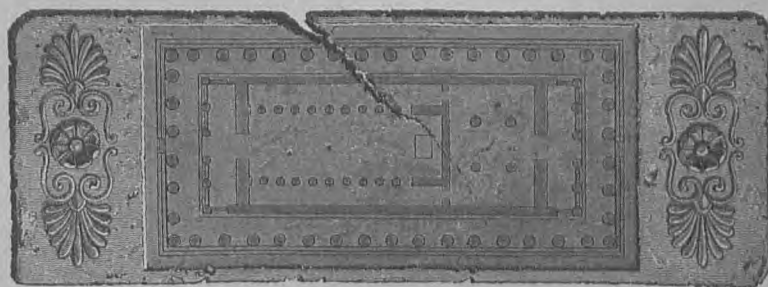
ἦτο ἡ χαρὰ τῶν πενήτων πολιτῶν, ὅτε ἡμεῖς θέλοντες νὰ λυπήσωμεν τοὺς ὀλιγαρχικοὺς ἐπετρέψαμεν ἡμῖν αὐτοῖς πάντα ταῦτα τὰ ἐξαίρετα! Περὶ δὲ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Παλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου, τοῦ μέλλοντος θησαυροφυλακίου, καὶ τοῦ μεγάλου ἀγάλματος τῆς Παλλάδος καὶ τῶν τριπλῶν Προπυλαίων, δι' ὧν θ' ἀναβαίνει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐν τῷ μέλλοντι ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων καὶ ὧν τὸ διάγραμμα ὁ Φειδίας ἔχει ἤδη διαγράψας, οὐδεὶς Ἀθηναῖος ἦτο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅστις δὲν θὰ ἔδιδε τὸ ἥμισυ τῶν ὑπαρχόντων, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ ἐξειργασμένα ἐκεῖ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὡς περιέγραψεν αὐτὰ ὁ Περικλῆς καὶ ἐναργῶς διὰ τοῦ δακτύλου κατέδειξε. Τινὲς μόνον τῶν παγωνοφόρων καὶ ῥοπαλοφόρων — γνωρίζεις αὐτοὺς — ἀντεῖπον, ὅτι πολλὰ ψκοδομήσαμεν καὶ ὅτι οἰκοδομεῖται νῦν καὶ τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Ὀδεῖον καὶ ὅτι δυνάμεθα βραδύτερον νὰ οἰκοδομήσωμεν ταῦτα, ὡς μέλλοντα πολλὰ χρήματα νὰ καταβροχθίσωσιν. Ἀλλὰ τότε ἀναστὰς ὁ Περικλῆς· «Ἄν ἡμεῖς, ὦ Ἀθηναῖοι,» εἶπε, «μὴ θέλετε ἐκ δημοσίων ἀφορμῶν τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον κατὰ τὸ διάγραμμα τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Ἰκτίνου νὰ οἰκοδομήσητε, πολλοὶ τῶν πλουσίων Ἀθηναίων, ὡς ὁ Ἰππίας καὶ Ἰππόνικος καὶ Διονυσόδωρος καὶ Πυριλάμπης ὑπέσχοντο ἤδη, ὅτι αὐτοὶ τὰς δαπάνας θὰ καταβάλωσιν. Ἀλλὰ τότε ἐκεῖνοι καὶ οὐχὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων τὴν δόξαν ἀθάνατον θὰ ἔχωσι.» Τοῦτο δ' ἦτο ἱκανόν. Δύνασαι δὲ νὰ φαντασθῇς, ὅπως ἐσπεύσαμεν ἐπευφημοῦντες ν' ἀνατείνωμεν τὰς χεῖρας ἀποδεχόμενοι, ὅτι ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Φειδίας ἐξητοῦντο. Καί, σκέψαι, ἐν ᾧ ἐσπεύδομεν ν' ἀνατείνωμεν τὰς χεῖρας ἀποδεχόμενοι ταῦτα, προβαίνει ὁ Φειδίας προκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Περικλέους καὶ ὑπολογιζόμενος τὰς δαπάνας τὰς εἰς τὸν ναὸν καὶ τὸ ἄγαλμα ἀναγκαίας λέγει· «Ἐξ ἐλέφαντος μὲν καὶ χρυσοῦ τοσοῦτον θὰ τιμᾶται ἡ

Παλλάς, ἐκ μαρμάρου δὲ καὶ χαλκοῦ τοσοῦτον!» — Τότε πανταχόθεν ἀντήχησεν· «Ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ! Καὶ μὴ φείδου, Φειδία, ἀλλ' ἄρξαι τοῦ ἔργου!» —

Τοιαῦτα δ' ἔλεγεν ὁ ἐκ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων πολλὰ σχηματίζομενος πρὸς τὸν νέον ἐκ Σικυῶνος μέτοικον.

Ἄπαντα δ' ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων διετέλει ἐν ταραχῇ, ἦν ἠῶξανον μεγάλην οἱ ἐκ τῆς πυκνὸς καταβαίνοντες.

Ὑπερήφανος δ', ὡς βασιλεύς, ὄνειροπολῶν τὰ θεωρικά, τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, τὸ θησαυροφυλάκιον, ἀγάλματα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, καὶ χαίρων ἐπὶ τούτοις, ὡς εἰ ἴσταντο πάντα τετελειωμένα ὡς κόσμος τῆς ἰδίας αὐτοῦ οἰκίας, ἐπορεύετο ἐξελθὼν ἐκ τῶν δυτικῶν πυλῶν τῆς πόλεως οὐκαδὲ ὁ Ἀλιμούσιος. Διηγέτο δὲ πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ τὰ ἐν τῇ πυκνῇ γενόμενα καὶ ἀφικόμενος εἰς τὸν δῆμον προσηγόρευσε καὶ τὴν μελάγχρωτα γυναῖκα, ἣτις ἀπήντησεν αὐτῷ ἐν τῷ ὁδῷ φέρουσα ἐν ἀγκάλαις τὸ παιδίον, σεμνῶς εἰπὼν· Συνεχωρήσαμεν πάντα! —

Ἀσπασία I.

IV.

ΤΟ ΣΠΗΛΛΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣ.

Εὐρύς καὶ ὑψηλὸς καὶ εὐδῖος ἐκυρτοῦτο ὁ κυανοῦς ὀρίζων τῆς εἰρήνης ὑπεράνω τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων, ἥς ἡ μὲν δόξα μεγάλη ηὐξάνετο, τῆς δ' ἰσχύος οὐδεὶς ἀνταγωνιστῆς ἐφαίνετο θέλων πείραν νά λάβῃ. Ὀρμώμενοι δ' ὑπ' ἰσχυρᾶς τινος ἐσωτερικῆς ὁρμῆς καὶ σπεύδοντες ὥς φοβούμενοι, μὴ ἐλλίπωσι τοῦ καιροῦ, ἐπελάβοντο οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἐπιβολῶν τοῦ Περικλέους καὶ Φειδίου. Πανταχόθεν δὲ τῆς Ἑλλάδος προσήρχοντο δεξιοὶ καὶ σφριγῶντες καλλιτέχνη, διότι πολλοὶ ἀγαλματουργοὶ ἀναγκαῖοι ἦσαν, ἵνα γλύψωσι τὰ ἔργα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν οἰκοδομῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Διότι καὶ τοῦ αἰτώματος τοῦ οἴκου τῆς Παλλάδος οὐχὶ ὀλίγα κολοσσιαῖα θεῶν ἀγάλματα ἦτο ἀνάγκη νά κατασκευάσῃσι καὶ τῶν μετοπῶν καὶ ζωφόρων αὐτοῦ τὰς πολλὰς εὐστόχους συμβολικὰς παραστάσεις νά ἐγγλύψωσι. Παρὰ ταῦτα δὲ καὶ

οἱ πλούσιοι τῶν Ἀθηναίων ἀμειβόμενοι ἐνετέλλοντο τοῖς καλλιτέχναις παντοῖα ἔργα, ἅτινα ἐπεθύμουν ν' ἀναθῶσι κατὰ τὴν ἐγκαίνισιν τοῦ νέου μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ οἱ καλλιτέχναι αὐτοὶ ἐπεβάλλοντο εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν νὰ κατασκευάσωσιν, ὅτι ἄριστον καὶ κάλλιστον ἕκαστος ἠδύνατο. Ἀναρίθμητοι δ' οἰκοδόμοι καὶ τέκτονες εἰργάζοντο ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ τοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Ὀιδείου καὶ μάλιστα ἐν ταῖς οἰκοδομίαις τῆς Ἀκροπόλεως. Καὶ ἐν τοῖς λατομείοις δὲ τοῦ Πεντελικοῦ διηγέρθη νῦν διπλασία δραστηριότης καὶ ἀκαταπαύστως ἤλαυνον φορταγωγοὶ ἄμαζαι ὑπὸ ἡμιόνων, ἢ βοῶν ἐλκόμεναι εἰς τὴν πόλιν. Συνεχῶς δ' ἀντήχουν ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς πέτρας τῆς Ἀκροπόλεως αἱ κραυγαὶ τῶν ἀμαξηλατῶν· διότι δυσχερέστατον ἦτο τοὺς κολοσσιαίους μαρμάρους πέτρους νὰ ἀνακομίσωσιν ἐπὶ τὸν ἀνάντη λόφον. Ὡς δ' ἐκ τοῦ Πεντελικοῦ τὸν μάρμαρον, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ Λαυρείου δραστηριώτατα οἱ Ἀθηναῖοι τὸ πολύτιμον μέταλλον ἐξώρυκτον καὶ τὸν ἐγχώριον ἐξαίρετον πηλόν. Ὅτι δ' ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ δὲν εὑρισκον, τοῦτο ἐκόμιζον αὐτοῖς διὰ θαλάσσης οἱ ναυτίλοι, ὥς τὰ κυπαρίσσινα καὶ ἀπὸ τῆς ἐβένου ξύλα καὶ χαλκὸν καὶ βαφᾶς καὶ ἀπὸ τῆς μείζονος Ἀσίας ἐλέφαντα. Καὶ οἱ μὲν λίθους καὶ ξύλα ἐξεον, οἱ δὲ τὸν χαλκὸν ἔτηκον, οἱ δὲ τὸν ἐλέφαντα ἐξειργάζοντο, ἄνδρες ἔμπειροι νὰ παρασκευάσωσι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς τέχνης καὶ νὰ μαλακώσωσιν αὐτόν. Καὶ οἱ τῆς ποικιλικῆς δ' ἔμπειροι πολλὴν ἀσχολίαν εἶχον κοσμήματα καὶ ἀναθήματα διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεποικιλμένα νὰ κατασκευάζωσιν, ὥς καὶ οἱ σχοινιοστρόφοι πείσματα στερεώτατα νὰ παρέχωσι τοῖς λιθουργοῖς καὶ τέκτοσι καὶ ἀμαξηλάταις, καὶ οἱ ὁδοποιοὶ τὰς ὁδοὺς νὰ ἐπιπεδώσιν ὥφειλον. Ὡστε πανταχοῦ πάντες εἰργάζοντο, καὶ πάντες τοῦ ἱλίγγου τῆς πυρετώδους ἐκείνης ἐνεργείας μετεῖχον.

7*

Πρὸς τὴν δυσχερεστάτην δὲ βάνανσον ἐργασίαν ἦσαν μεμισθωμένοι καὶ ξένοι ἐργάται καὶ μάλιστα Αἰγύπτιοι, οἵτινες σιγηλοὶ καὶ ἐργατικοὶ καὶ καρτετικοὶ καὶ ἀκάματοι ὄντες ὡς χρησιμώτατοι ἐφαίνοντο. Διότι, ὡς ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν πυραμίδων ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ ξένῃ δὲν ἀπέκαμνον οὗτοι, καρτετικοί, ὡς τὰ ὑποζύγια, συσσωρεύοντες τετραγώνους λίθους ἐπ' ἀλλήλοις. Ἄπασα δ' ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ὁμοίαζε πρὸς μέγα ἐργαστήριον.

Ὡς κυρία δ' ἐστία, ἀφ' ἧς λαμπρὸν ἀπέλαμπε τὸ θυῶδες πῦρ τῆς νέας καὶ τοῖς θεοῖς ἀρεστῆς ἐνεργείας, ἦτο ἡ προσήνεμος ἄκρα τῆς Ἀκροπόλεως, ἣτις παλαιὸν ἱερὸν ἄρα τε καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀκρόπολις ἦτο, ἧς ὑπὸ τοὺς πρόποδας οἱ ἔποικοι κατὰ μικρὸν κατοικήσαντες εἰς πόλιν συναφίσθησαν. Ἀκρόπολιν δ' ἀπεδείκνυον τὴν ἄκραν ταύτην αἱ φυσικαὶ πέτραι καὶ τὰ κολοσσιαῖα τείχη, ἅτινα τὰ πρὸς βορρᾶν τε καὶ μεσημβρίαν ἡσφάλιζον.

Ἄλλ', ὅτι νῦν ἐν τῇ Ἀκροπόλει βλέπομεν, οὐδαμῶς εὐφραίνει τὸν ὀφθαλμὸν ἡμῶν· διότι ἔρημον καὶ ἀνώμαλον φαίνεται τὸ εὐρύχωρον πεδίων. Τῇ μὲν κεῖνται διακεκριμένα εἰς νέαν χρῆσιν ἐρείπια ἀρχαιότατα, λείψανα καταστραφέντων ἔργων, τῇ δέ, πρὸς τὴν μεσημβρινὴν κλιτύν, ἀφ' ἐνὸς μὲν χώματα ἀνεσκαμμένα φαίνονται, ἀφ' ἐτέρου δ' ἐκ τῆς διεσκαμμένης κοιλότητος ὀγκῶδες τετραγώνον θεμέλιον ὑψοῦται μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ἔτι πλέον ἐπὶ τῶν λειψάνων παλαιῶν θεμελίων. Καὶ ἡ ἄλλη δ' ἐπιφάνεια εἶναι κατὰ μέγα μέρος κεκαλυμμένη ὑπὸ μαρμάρων νῦν ξεομένων. Χώματα, ψήγματα λίθων καὶ σωρὸς ψάμμου συσσεσωρευμένα καὶ ἐργαστήρια παντοῖα ἐν τῷ βάθει ἐχόμενα τῶν οἰκοδομῶν φαίνονται. Πανταχοῦ δ' ἀκούεται ὁ κτύπος τῶν τύκων, ὁ ψόφος τῶν πεισμάτων

καὶ ὁ βαρὺς καὶ ἐννοσίγαιος ἦχος τῶν κυλιομένων λίθων καὶ δοκῶν, ὡς καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν ἐπιμελητῶν τῶν ἐπισκοπούντων καὶ παρορμώντων τὸ πλῆθος τῶν ἐργατῶν.

Ἄλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀκαταστάτων καὶ θορυβωδῶν τούτων παρασκευῶν τοῦ γιγνομένου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἵσταται ἔτι ἔρπεδόν τι καὶ σεμνὸν μνημεῖον τῶν παλαιῶν χρόνων, ὡς πολὺς κατεβρύχως σχεδὸν πύργος ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ὃν θορυβῶδη κύματα κατακλύζουσιν ἐφιέμενα νὰ ὑπορύξωσι καὶ καταβρύξωσι. Τὸ μνημεῖον δὲ τοῦτο ἦτο ἡ ἔδρα τῆς ἀρχαιοτάτης ἱερᾶς λατρείας τῶν Ἀθηναίων, ὁ μυστηριώδης καὶ σκυθρωπὸς ναὸς τοῦ ὀφίοποδος Ἐρεχθέως, τοῦ ἀρχηγέτου τῶν Ἀθηναίων, ἅμα δὲ καὶ τοῦ θαλασσίου θεοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Πανδρόσου, τῆς θυγατρὸς τοῦ Κέκροπος, καὶ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς κατεστραμμένος σχεδὸν ἐκ τῶν χρόνων τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμων καὶ ἡνωρθωμένος ἡμιτελῶς μόνον ἐξ ἀνάγκης.

Παράδοξοι δ' ἦσαν οἱ περὶ τοῦ Ἐρεχθέως λόγοι· οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ παραδεδομένοι. Ἡ Ἀθηνᾶ διῆλα δὴ, κατ' αὐτούς, παρέδωκε ταῖς θυγατράσι τοῦ τῆς Ἀκροπόλεως κρατοῦντος βασιλέως Κέκροπος ἐν θήκῃ καλῶς πεφραγμένη τὸ νεογενὲς ὀφίοπουν ἀδελφου καταγωγῆς τοῦ γένους παιδίον ἐπιτάξασα αὐταῖς σπουδαίως νὰ μὴ ἀνοίξωσι τὴν θήκην, ἀλλ' ὅτι αὐταὶ — ἐκαλοῦντο δὲ Πάνδροσος, Ἄγλαυρος καὶ Ἔρση — ὑπὸ περιεργίας κινηθεῖσαι τὴν θήκην ἀνέφωξαν καὶ εἶδον τὸ παιδίον ὑπὸ φοβεροῦ δράκοντος περικεκυκλωμένον, ἐφ' ᾧ ἐκπλαγεῖσαι ἔκφρονες ἐγένοντο καὶ κατὰ τῶν πετρῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἐκρήμνισαν ἑαυτάς. Εἶτα δ', ὅτι τὸ ὀφίοπουν παιδίον, ὁ Ἐρεχθεύς, ἐτράφη ὑπὸ τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ Κέκροπος καὶ ἐγένετο ἰσχυρὸς προστάτης τῶν Ἀθηναίων· ὅτι ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος χώρος τὸν τάφον αὐτοῦ περιεῖχεν, ὅστις πάντοτε ἀσφαλῶς φυλαττόμενος

προστάτης καὶ σωτὴρ τῆς χώρας ἦτο· ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ
ζῇ πάντοτε, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον, μορφὴν ὄψεως λαβοῦσα,
ὅς ἐν τῷ ἱερῷ πάντοτε τρέφεται, καὶ τέλος ὅτι ὁ ὄψις οὗτος
εἶναι ὁ μυστηριώδης φύλαξ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ὅτι ἐκάστου μηνὸς
μελιτοῦνταν αὐτῷ ὡς θυσίαν προσφέρουσιν.

Ἰερὰ δὲ πηγὴ ἀναβλύζει ἐν τῷ ναῷ, ἣς τὰ νάματα
ἀλμυρὰ εἶναι, ὡς εἰ ὑπογείως τῇ θαλάσῃ συγκοινωνοῦσι,
καὶ ἐξ ἣς, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσιν, νοτίου πνέοντος ἀνέμου,
ὁ ῥόθος τῶν θαλασσίων κυμάτων ἀκούεται. Καὶ οὐδόλας
θαυμαστόν· διότι τὴν πηγὴν ταύτην κατὰ τοὺς Ἀθηναίους ὁ
Ποσειδῶν πατάξας διὰ τῆς κραταιᾶς αὐτοῦ τριαίνης τὴν πέ-
τραν τῆς Ἀκροπόλεως ἐξέβλυσεν, ὅτε ἤρισε πρὸς τὴν Ἀθηναίαν
περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Ἀττικῆς. Φαίνεται δ' ἔτι τὸ σχῆμα τῆς
τριαίνης τοῦ θεοῦ ἐν τῇ πέτρᾳ καὶ πᾶς τις δύναται νὰ
ἴδῃ αὐτό. Ἀλλ' ἡ Παλλὰς Ἀθηναῖα ἀνέδωκεν ἐλαίαν τῆς
πηγῆς ἀντικρὺ, τὴν ἐλαίαν, ἀφ' ἣς ἅπασαι αἱ ἐλαῖαι τῆς Ἀττι-
κῆς, τὸ ἐγκαύχημα καὶ ἡ μεγίστη εὐδαιμονία τῆς χώρας,
ἐβλαστον, καὶ δι' ἣς ἐκράτησεν ἡ σοφὴ θεὸς τοῦ κραταιοῦ
τριαינוκράτορος Ποσειδῶνος ἐν τῷ περὶ τῶν δωρημάτων
ἀγῶνι. Καὶ ἐκείνην δὲ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν περιλαμβάνει
ἔτι ὁ ναός· διότι, ὅτε κατέκαυσεν αὐτὸν ὁ Πέρσης, ἀνέθαλεν
αὐτῇ τῇ ὑστεραίᾳ αὕτη, θεῖα εὐμενεῖα, πηχυαία. Ἀλλὰ τὸ
μέγιστον τῶν ἱερῶν τῶν ἐν τῷ Ἐρεχθεῖῳ εἶναι τὸ ἀρχαιό-
τατον ἐκ ζύλου ἐλαίας ζόανον τῆς Πολιάδος Ἀθηναῖς, τὸ
Παλλάδιον, ὅπερ οὐχὶ χεῖρες ἀνθρώπων ἐξεργάσαντο, ἀλλ' ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσεν. Αὐτὸς δ' ὁ Ἐρεχθεὺς ἔστησεν αὐτό
καὶ ἀμετάλλακτον μέν, ὡς οἱ ἱερεῖς οἱ τὰ τοῦ Ἐρεχθείου
διοικοῦντες διδάσκουσιν, ὀφείλει νὰ τηρήθῃ εἰς πάντας τοὺς
αἰῶνας ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, λύχνος δ' αἰωνίως νὰ καίηται
πρὸ αὐτοῦ ἐν τῷ σκυθρωπῷ ναῷ. Καὶ ἀναθήματα δὲ παρά-
δοξα εὐρίσκονται ἐκεῖ, ὡς ζόανον Ἑρμοῦ, ἀείποτε θαλεροῦς

κλάδους μυρσίνης ἀρρίζους φέρον, τῶν χρόνων τοῦ Κέκροπος, παράξενός τις ὀκλαδίας δίφρος, ἔργον ἀρχαιότατον τοῦ πολυδαίδαλου Δαιδάλου, καὶ λάφυρα περσικά, θώρακες καὶ ἀκινάκαι τῶν ἡττηθέντων στρατηλατῶν τῶν Περσῶν.

Πρὸ τοῦ ναοῦ δ' ἐν ὑπαίθρῳ ἵσταται βωμὸς Διὸς τοῦ Ὑπάτου, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἐμψυχον θύεται, οὐδεμία σπονδὴ γίγνεται, ἀλλὰ μόνον πέμματα τῷ Ὑπάτῳ θεῷ προσφέρονται.

Τοιοῦτος δέ τις εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀναφερόμενος πυκινὸς οὗτος δόμος τοῦ Ἐρεχθέως, ὃς διαφόρους διακεκριμένους ἀπ' ἀλλήλων χώρους εἰς λατρείαν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων θεοτήτων περιλαμβάνων περὶ τὸν πρὸς βορρᾶν κρημνὸν ἀσύμμετρος ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους ὑψοῦται καὶ οὐ ἀντικρὺ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν νέον μεγαλοπρεπῆ ναὸν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς οἰκοδομοῦντες ἤρξαντο.

Ἰερὰ δέ τις τελετὴ ἀκριβῶς ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τελεῖται πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ.

Τὸ ἀρχαῖον δηλαδὴ ζόανον τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς διὰ χρόνου καθαίρεται καὶ νέαν περιβολὴν περιβάλλεται, ὃ δὲ καθαρμὸς οὗτος πανηγυρικῶς συνήθως τελεῖται. Ἰερὰ δ' ἦτο ἡ ἑορτή, ὥς αἱ ἄλλαι, καὶ σήμερον αὕτη τελεῖται. Τὸ Παλλάδιον ἀποτίθεται τὸν παλαιὸν κόσμον καὶ τὴν παλαιὰν περιβολὴν καὶ καλύμματι περιβάλλεται, ἕως ἂν οἱ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι τὸν πέπλον ἀποπλύνωσιν. Ἵνα δὲ μὴ τις τῶν ἀμυήτων εἰς τὸν ναὸν εἰσέρχεται κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην, περιβάλλουσιν αὐτὸν πάντοτε, ἐφ' ὅσον ἡ ἱερὰ τελετὴ διαρκεῖ, διὰ σχοινίου τεταμένου.

Ἄλλ' ἤδη ὁ καθαρμὸς πέρας ἔλαβε καὶ τὴν θεὸν ἐνδύουσιν αὖθις καὶ τὴν μὲν κόμην αὐτῆς τὴν γυναικεῖαν ἐπιμελῶς κτενίζουσι καὶ εὐθετίζουσι, τὸ δὲ σῶμα κοσμοῦσιν ἐκ νέου διὰ στεφάνων καὶ διαδήματος καὶ περιδεραίων καὶ ἐνωτίων.

Οἱ τῆς ἱερᾶς δὲ τελετῆς μετασχόντες ἀπέρχονται καὶ μετὰ μικρὸν δύο μόνον ἄνδρες ἴστανται πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τοῦ ἀναβαθμοῦ καὶ διαλέγονται πρὸς ἀλλήλους. Ὁ εἷς δ' αὐτῶν εἶναι ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθείου Διοπεΐθης, ὃς ἐπίσκοτος χολόεντα βλέμματα μετάγει ἀπὸ τοῦ ὁδοῦ τοῦ Ἑρεχθείου ἐπὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐργατῶν, ὧν ἡ τύρβη καὶ ὁ θόρυβος ὥς ἀνοσία ἐπιτάραξις τῆς ἱερᾶς τελετῆς αὐτῶ παρίστατο.

Τὸ γένος δὲ τῶν Ἑτεοβουταδῶν, ἐξ οὗ ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως καὶ ἡ πάρεδρος αὐτοῦ ἰέρεια τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς τὸ γένος εἶχον, ἦτο τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸ ἐπιφανέστατον ἱερατικὸν γένος ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἀττικῇ. Ἀλλ' ἐν ὑστέροις χρόνοις οἱ συγγενεῖς Εὐμολπίδαι, τὸ γένος τῶν ἱερέων τῆς ἐν Ἐλευσίνι Δήμητρος, οἱ τὰ μεγάλα μυστήρια τελοῦντες, προήχθησαν εἰς μεῖζον ἀξίωμα ἐν τῇ Ἀττικῇ ἱεραρχία ὥς ἱεροφάνται καὶ ἀρχιερεῖς τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Βαρέως δ' ἔφερον τὴν ταπείνωσιν ταύτην οἱ Ἑτεοβουτάδαι καὶ χόλον ἐν τῇ καρδίᾳ εἶχον. Ἀλλ' οὐχὶ οὗτος μόνον ὁ χόλος ἐξοιδανε νῦν τὴν καρδίαν τοῦ Διοπεΐθους, τοῦ νῦν ἱερέως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἑρεχθέως ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

Καὶ αὖθις δ' ἀθύμως καὶ σκυθρωπῶς ὑποβλέψας τοὺς ἐργάτας τοῦ Παρθενῶνος ἤρξατο λέγων πρὸς τὸν ἄνδρα, ὃς παρ' αὐτῶ ἴστατο, ὥς τις οἰκειότατα διακείμενος καὶ συνεργός. Ἦτο δ' οὗτος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Λάμπων, ὁ μάντις, ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους τὸ τέρας τοῦ μονόκερω κριοῦ ἐξηγησάμενος.

«Ἡ εἰρήνη,» εἶπεν, «ἐγκατέλιπε τὴν ἱεράν ταύτην ἄκραν, ἐξ οὗ τὸ τυρβαστικὸν ἐκεῖνο σμῆνος τοῦ Φειδίου καὶ Καλλικράτους τὰ ἀνοσιουργήματα αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τελεῖ, καὶ οὐδόλως θαυμαστὸν θά μοι φανῇ, ἐὰν ταχέως καὶ οἱ θεοὶ φεύγοντες τὴν τύρβην τῶν ἀνοήτων καὶ ἀσεβῶν ἐργῶν αὐτῶν

καταλίπωσιν αὐτήν. Ἀνόητα δὲ καὶ ἀσεβῆ ὄντως εἶναι τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ ἥκιστα ἀρεστὰ τοῖς θεοῖς. Διότι δὲν οἰκοδομοῦσι πρῶτον λαμπρότερον, τὸ παλαιότατον τοῦτο καὶ ἱερώτατον ἔδος τοῦ Ἑρεχθέως, ὅπερ μετὰ τὴν ὕβριν, ἣν εἰς αὐτὸ οἱ Πέρσαι ἡσέβησαν, ἐνδεῶς μόνον ἐπεσκευάσθη, ἀλλ' ἤρξαντο ὁ Περικλῆς ἐκεῖνος καὶ ὁ Φειδίας ἀνυψοῦντες νέον ὅλως ἄχρηστον μεγαλοπρεπῆ ναὸν ἀντικρὺ τοῦ γνησίου τούτου σεμνοτάτου ἱεροῦ. Ἀκώλυτον μέχρι τοῦδε μετήγον ἐντεῦθεν εἰς τὸ ἀχανές τὴν ὄψιν, ἀλλὰ νῦν ὥς τάφρος ὑψοῦται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ὁ ἐπιδεικτικὸς οὗτος ναὸς! Γνωρίζω δ', ὅτι διάκουσιν οἱ κρύφιοι ἐκεῖνοι καταφρονηταὶ τῶν θεῶν! Θέλουσι νὰ ἐπισκοτήσωσιν τὸν παλαιότατον καὶ σεμνότατον τοῦτον ναὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ θεοὺς, ν' ἀφανίσωσι τὴν παλαιὰν καὶ αὐστηρὰν λατρείαν ἅμα τε καὶ εὐσέβειαν καὶ ἀντ' αὐτῆς, ἀντὶ τῶν παλαιῶν ναῶν καὶ τῶν σεμνῶν παλαιῶν ἀγαλμάτων, τοιαῦτα νὰ στήσωσιν, οἷα νὰ κατακηλῶσι μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τοῦ ματαίου κόμπου καὶ τῆς κενῆς λαμπρότητος, νὰ διαφθείρωσι δὲ πᾶν εὐσεβὲς αἶσθημα ἐν τῇ ψυχῇ. Τί θὰ εἶναι ὁ οἶκος οὗτος τῆς Παρθένου, ὁ Παρθενῶν οὗτος; Ναὸς ἄνευ ἱερέων, ἄνευ λατρείας, κομπῶδές τι κόμψευμα, σκοπὸς καὶ κέντρον τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων καὶ ἅμα — ἀλλ' ὅχι, ὅχι ὥς ἐν παρέργῳ, ἀλλὰ κυρίως, ὡς αἶσχος! θησαυροφυλάκιον, τόπος εἰς φυλακὴν τοῦ θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων, ὅσον καλῶς, ἢ κακῶς συναθροίζουσιν! Ὡς φύλακα τοῦ θησαυροῦ τούτου θὰ στήσωσιν ἐν τῷ ἀδύτῳ τὴν θεόν! Καὶ ποίαν θεόν! Τί σημαίνει τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἐπιδεικτικὸν τοῦτο ἄγαλμα; Δημιούργημα ἀνθρώπινον θὰ εἶναι, ἀνθρωπίνων χειρῶν! Ἀλλὰ τὸ παλαιὸν ζόανον, ὅπερ ὁ ἀφανὴς οὗτος ναὸς ἐγκρύπτει, δὲν ἐδημιούργησε θνητὸς τις δόξης γλιχόμενος, ὅχι, θεία εἶναι ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ καὶ θεία εὐνοία ἐδωρήσατο αὐτὸ τοῖς Ἀθηναίοις!»

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Διοπεΐθης.

«Διαφθορᾶς καὶ ἀναιδείας χρόνοι!» ἔλεγεν ἐπευφημῶν ὁ Λάρπων. «Τὸ λιτόν, τὸ ἀρχαῖον, τὸ σεμνὸν καὶ ἱερὸν περιφρονεῖται νῦν ὑπὸ τινων καὶ ταχέως τὸ ἀνθρώπινον ὑπερήφανον θ' ἀρθῇ ὑπεράνω τῶν θείων!»

Ἡρεμώτερον δὲ καὶ μυστηριωδῶς ἤρξατο αὐθις λέγων ὁ Διοπεΐθης·

«Ὁ Περικλῆς ἐκεῖνος καὶ ὁ Φειδίας οἱ πείσαντες τοὺς Ἀθηναίους τοὺς νέους τούτους ναοὺς νὰ οἰκοδομήσωσιν, ἀγνοοῦσι βεβαίως ἓν τι, ὅπερ ἡμεῖς μόνοι οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἐρεχθέως γνωρίζομεν, καὶ ὅπερ ἡμεῖς μόνοι πρὸ πάντων οἱ κατοικοῦντες πάντοτε ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι δηλαδὴ ἀκριβῶς ὁ χώρος ἐκεῖνος, ἐφ' οὗ τὸ πολύκοσμον ἀέτωμα καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ νὰ στήσωσι θέλουσιν, ἐξ ἐκείνων εἶναι, οὗς τοῦ Ἄϊδου τόπους καλοῦσιν, ἐξ ἐκείνων, ἐφ' ὧν οὐδέποτε πτηνὸν τι καθίπτатаι, ἢ τὸ καθιπτάμενον καταπίπτει νεκρὸν ὡς ὑπὸ δηλητηριώδους πνοῆς πληττόμενον. Ἄφες αὐτοὺς νὰ οἰκοδομῶσιν οἱ πολυπράγμονες ἐπὶ τοῦ κακοφόρου ἐκείνου χώρου! Δὲν θ' ἀποβῇ εἰς καλὸν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐπάρatoi θὰ εἶναι! Τοιαύτη εἶναι ἡ τύχη τῶν Ἀθηναίων, δυσβούλως πάντα νὰ πράττωσιν. Ὅλίγοι δὲ γνωρίζουσιν, ὁπόθεν τοῦτο προέρχεται. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ Ἐτεοβουτάδαι γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἠτηθεῖς ἐν τῷ πρὸς τὴν Παλλάδα ἀγῶνι καὶ ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ καταφρονήσει, κατηράσθη τοῖς Ἀθηναίοις δυσβουλίαν!» —

«Ἄβουλοι εἶναι καὶ αὐτοί,» ὑπέλαβεν ὁ Λάρπων, «ἄβουλοι καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν, διότι πείθονται τοῖς διδάγμασιν ἐκείνων, οἵτινες φιλοσόφους καὶ φίλους τῆς ἀληθείας ἑαυτοὺς καλοῦσι. Τῷ Περικλεῖ πείθονται οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ὁ Περικλῆς αὐτὸς πείθεται τοῖς λόγοις τοῦ Ἀναξαγόρου, τοῦ Κλαζομενίου, ὃς ἐρευνᾶν τὰ τῆς φύσεως καὶ πιστεύων, ὅτι

πάντα ἐκ φυσικῶν ἀρχῶν ἐγένοντο, νομίζει περιττοὺς τοὺς θεοὺς. Πρὸ μικροῦ ἐκάλεσάν με εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους, ἵνα κρίνω τέρας τι ἐπιφανέν ἐκεῖ. Ἐν τῷ ἀγρῷ δῆλα δὴ τοῦ Περικλέους ἐγεννήθη κριὸς ἐν μόνον κέρας ἐν μέσῳ τῷ μετώπῳ πεφυκὸς ἔχων καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἡρμήνευσα τὸ τέρας, ὥς ἡ τέχνη διδάσκει. Ἦτο δ' ἡ μαντεία εὖνους τῷ Περικλεῖ. Ἀλλὰ, τίνα ἀμοιβὴν ἔλαβον; Ὁ μὲν Περικλῆς οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ' ἔμενε σιγῶν, ὁ δ' Ἀναξαγόρας, ὃς τυχαίως παρ' αὐτῷ ἴστατο, ἐμειδία ὥς θεωρῶν τὸ ἔργον μου μάταιον καὶ τοὺς λόγους ἀνοήτους! —

«Γνωρίζω αὐτόν,» ὑπέλαβεν ὁ Διοπεΐθης, δαιμόνιον δὲ πῦρ ἐξέλαμπε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, «γνωρίζω καλῶς τὸν Κλαζομένιον. Διελέχθην ποτὲ καταβαίνων εἰς Πειραιᾶ πρὸς αὐτόν περὶ θεῶν καὶ τῶν θείων καὶ κατενόησα, ὅτι ἡ σοφία αὐτοῦ ὀλεθριωτάτη εἶναι. Τοιοῦτοι ἄνδρες δὲν πρέπει νὰ μένωσιν ἐν τῷ κοινῷ ἡμῶν! Ἡ μὴ εἰς τοῦτο περιέστημεν, ὥστε οἱ νόμοι νὰ μὴ ἰσχύωσι κατὰ τῶν ἀθέων; Οὐδαμῶς! Τρέμουσιν ἐπὶ οἱ πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ φρίττουσι καὶ τὸ ὄνομα μόνον τῶν νόμων ἀκούοντες!»

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Διοπεΐθης. Αἴφνης δ' ὁζὺν βλέμμα ἐπὶ τὰ δεξιὰ στρέψας ἔδειξεν ἄνδρα τινὰς, οἵτινες ἐν σφοδρᾷ ἀμίλλῃ λόγων ἀνέβαινον διὰ τῆς μόνης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀγούσης ὁδοῦ, τῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος.

«Νομίζω,» εἶπεν ὁ Διοπεΐθης, «ὅτι βλέπω ἐκεῖ τὸν ἄβουλον σύμβουλον τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, τὸν φίλον καὶ θαυμαστήν τοῦ Ἀναξαγόρου, ἀνερχόμενον. Παρ' αὐτῷ βαδίζει, ἐὰν μὴ ἀπατᾷ με ὁ ὀφθαλμός, εἰς τῶν καινοτρόπων ἐκείνων δραματοποιῶν τῶν νομιζόντων, ὅτι κατηγωνίσαντο τὸν σεμνὸν Αἰσχύλον. Ἀλλὰ, τίς εἶναι ὁ τρίτος ἐκεῖνος, ἡ λεπτοφυὴς ἐκείνη καὶ εὐρυθμὸς νεανικὴ μορφή ἡ ἐπὶ θῦτερα τοῦ Περικλέους βαίνουσα;»

«Θὰ εἶναι βεβαίως,» ἀπεκρίνατο ὁ Λάμπων, «ὁ νέος ἐκεῖνος Μιλήσιος καθαριστής, ὃν ὁ Περικλῆς, ὡς μανθάνω, φιλεῖ καὶ ὃς πανταχοῦ μετ' αὐτοῦ ἐπιφαίνεται.»

«Νέος καθαριστής ἐκ Μιλήτου;» εἶπεν ὁ Διοπεΐθης καὶ ἐθεώρει τὸ εὐσταλές τοῦ σώματος τοῦ νεανίου. «Ἐγίγνωσκον μέχρι τοῦδε, ὅτι ὁ Περικλῆς ἔμπειρος καὶ ἐραστής τῶν χαρίτων τοῦ ἐτέρου φύλου εἶναι, ἀλλὰ νῦν βλέπω, ὅτι ὑπὸ πᾶσαν μορφήν τὸ καλὸν ἀνευρίσκει καὶ ἐκτιμᾷ. Διότι ἀληθῶς ὁ νεανίας οὗτος εἶναι ἄξιος οὐ μόνον τῇ καλουμένῃ Ὀλυμπίᾳ Περικλεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ τὸν Ὀλυμπον ἔχοντι ὑπᾶτα Διῇ, νὰ ὑπηρετῇ ὡς οἰνοχόος. Θαυμάζω δὲ μόνον, ὅτι ὁ καλούμενος οὗτος Ὀλύμπιος, ὁ σεμνὸς Περικλῆς, δὲν αἰσχύνεται ἐπιφαινόμενος τοῖς Ἀθηναίοις οὕτω δημοσίᾳ ἐν συνοδίᾳ ἐκλεκτῶν παιδικῶν!» —

Ἐν τῇ δ' ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως φθονερά καὶ ἀκόλαστα βλέμματα στρέφων ἐθεώρει τὸν ἐν συνοδίᾳ τοῦ Περικλέους πορευόμενον νεανίαν, ἐγγύτερον ἐγίνοντο οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι καὶ οὕτως ἐπιχαριτωτέρα ἐπεφαίνετο ἡ τρυφερά καὶ νεανικὴ μορφή, ἣν ὁ Λάμπων πρὸς τὸν Διοπεΐθην ὡς Μιλήσιον καθαριστὴν συνέστησεν. Ὁ δὲ δραματοποιός, ὃς ὡσαύτως ἐν συνοδίᾳ τοῦ Περικλέους ἐπορεύετο, λαμπρὸν καὶ πυριλαμπές ἔστρεφεν ἐνίοτε βλέμμα ἐπὶ τὴν κομψήν τοῦ νεανίου μορφήν καὶ ἐκεῖνον ἀσμενέστερον προσεφώνει. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ ἡ ὄψις καλὴ καὶ σεμνὴ ἦτο καὶ τὸ μέτωπον περίρρυτον ὑπὸ φαιδροῦ, αἰθερίου φωτὸς ἐφαίνετο.

Αἴφνης δ' ἀπήντησεν αὐτοῖς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν οἰκοδόμων ἐξορμήσας ὁ Καλλικράτης, ὁ δεινὸς καλλιτέχνης, ὃς ἔργω νὰ ἐπιτελέσῃ ἐκεῖνα ἔμελλεν, ὅσα ὁ Φειδίας καὶ ὁ Ἴκτινος καθ' ἡσυχίαν σκοποῦμενοι καὶ διακριβοῦντες ἐχάλκευσαν. Εὐκόλως δὲ κατενόει τις, ὅτι ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἦτο ἀκαταπαύστως νὰ περιφέρηται ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ τὸν καυστικὸν

ἥλιον ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαρμάρων καὶ τῶν ἰδρωτᾶ ἀποσταζόντων ἐργατῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Διότι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἡλιοκάυστον ἦτο καὶ τὸ χρῶμα μόλις διεκρίνετο τοῦ μέλανος πάγωνος τοῦ περιβάλλοντος αὐτό. Καὶ τὸ οὐχ ἦττον μέλαν καὶ πυρᾶδες καὶ ἀπαστράπτων δ' ὄμμα αὐτοῦ ἐφαίνετο ὡς ἐκρεμυζήμενον ὑπὸ τοῦ καύματος τοῦ ἡλίου. Καὶ σύμπασα δ' ἡ νευρώδης μορφή ἐφαίνετο ὡς πεφρυγμένη. Ἡ δὲ περιβολὴ αὐτοῦ οὐδαμῶς διέφερε τῆς τῶν ἄλλων περὶ αὐτὸν ἐργατῶν. Διότι ἀτημελήτως κρεμᾶμενον τὸ τεμάχιον ὑφάσματος ἀορίστου χρώματος, ὅπερ χιτῶνα ἐκάλει, περιέβαλλε τὰ μελάγχρωτα μέρη τοῦ σώματος. Καί, ὡς νῦν περὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐργατῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, οὕτω πρότερον ἔτη ὅλα κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ μέσου σκέλους ἄνω καὶ κάτω περιεφέρετο. Ἔργον δ' αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἦτο καὶ πρὸ μικροῦ μόλις πρὸς χαρὰν τοῦ Περικλέους εἶχε συντελέσας αὐτό.

Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἠρώτησε τὸν Καλλικράτην πολλὰ περὶ τῆς προόδου τῶν ἔργων, ἄσμενος δ' οὗτος ἔδειξε τὸ τελειωθὲν θεμέλιον τὸ ἐκ κολοσσιαίων τετραγώνων λεπτοῦ κιτρινοειδοῦς κογχίτου λίθου συντετελεσμένον. «Βλέπετε,» εἶπεν, «τὸ θεμέλιον ἐτελειώθη, ὡς καὶ αἱ τρεῖς μεγάλαι μαρμάριναι βαθμίδες αἱ περιβάλλουσαι αὐτό. Ἴδετε, ὅπως ἐκτείνεται καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν πρὸς μεσημβρίαν πλευρὰν τῆς ἄκρας! Καὶ τὸ μεσόστυλον δὲ διωρίσθη, ὡς καὶ τὸ διάγραμμα τοῦ ἀδύτου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου, καὶ οἱ σπόνδυλοι τῶν κιόνων καὶ αἱ δοκοὶ κατασκευάζονται. Πάντα δὲ νῦν βεβαίως παχύτερον ξέονται, διότι ἡ τεχνικὴ ἐξεργασία θὰ συντελεσθῇ ἔπειτα, ὅταν τὸ ὅλον συνηρμοσμένον ἀποδειχθῇ. ὥστε μὴ ἀποφαίνεσθε γνώμην ἐκ τούτων, ὅσα νῦν βλέπετε. Πρέπει νὰ ὑπομένητε τὸ τέλος, διότι ὁ τε Ἴκτινος καὶ ὁ Φειδίας βραδέως ἐργάζονται. . . .»

«Δύναμαι καλῶς νὰ φαντασθῶ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι ὁ μεριμνητὴς Ἴκτινος οὐδέποτε ἀρκεῖται τοῖς γιγνομένοις» —

«Καὶ ὁ Φειδίας ὡσαύτως,» ὑπέλαβεν ὁ Καλλικράτης ἀθύρως πας. «Ἡμέρας ὅλας παρακάθηνται ψιθυρίζοντες καὶ ἔχοντες πρὸ αὐτῶν φύλλα καὶ πίνακας μετροῦσι καὶ ἀριθμοῦσιν ἐξετάζοντες τὸ εὐρυθμον τοῦ μεσοστύλου καὶ τὴν ὀγκωσιν καὶ καμπὴν τῶν κιόνων καὶ τὸν λόγον τῶν θριγκῶν καὶ τῶν κιονοκράνων· εἴτα καταβαίνουνσιν εἰς τὸ Θησεῖον καὶ καταμετροῦσι καὶ ἐκεῖ τοὺς κίονας καὶ τὴν ὀροφὴν καὶ χαλεπαίνουνσιν εὐρίσκοντες, ὅτι ἡ ὀροφὴ βαρεῖα εἶναι καὶ τὸ μεσόστυλον μέγα καὶ σκοποῦνται, ὅπως τὰ ἐνταῦθα τελειότερα θὰ κατασκευάσωσι. Καὶ αὖθις δὲ λογίζονται καὶ ἐρίζουσι μικρὸν πρὸς ἀλλήλους καὶ εἰς πείραν ἔρχονται ἐξετάζοντες, ὅποσον οἱ γωνιαῖοι κίονες βαρύτεροι τῶν ἄλλων πρέπει νὰ κατασκευασθῶσι, καὶ ὅποσον ἡ ἀπόστασις αὐτῶν ἀπὸ τῶν γειτόνων μικροτέρα τῆς τῶν ἄλλων πρέπει νὰ γένηται καὶ ἀφανὴς τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἰδιώτου, ὅποσον ἐλαφρὰ ἡ συναγωγὴ τῶν κιόνων ἐπὶ τὰ ἄνω καὶ κάτω ν' ἀποδειχθῇ, καὶ ὅποσον ἐνταῦθα μὲν ἐκ τοῦ δωρικοῦ, ἐκεῖ δ' ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ πρέπει νὰ ληφθῇ, καὶ καθ' ὅποσας γραμμάς ἢ ἑξαρσις τῆς ὀροφῆς ταύτης, ἢ ἐκείνου τοῦ θριγκοῦ, ἢ τοῦ κιονοκράνου, ἢ τῆς ζωφόρου μείζων, ἢ ἐλάσσων πρέπει νὰ ἀποβῇ, ὥστε πάντα ὡς κάλλιστα καὶ ἀρμονικώτατα, ὡς ἐν οὐδενὶ ἐτέρῳ ἔργῳ, ν' ἀποτελεσθῶσιν.»

«Τίς δὲν ζηλοῖ τὸν Ἴκτινον τοῦ εὐμόρφου, ἐμπείρου καὶ δεινοῦ ὀφθαλμοῦ!» ἀνέκραζεν ὁ Περικλῆς.

«Εἶναι ὀφθαλμὸς Λυγκέως!» εἶπεν ὁ Καλλικράτης. «Δὲν δύνασθε δὲ νὰ φαντασθῆτε, ὅποσον θαυμαστῶς ἐντεταμένη καὶ γεγυμνασμένη ἡ αἰσθησις τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἶναι! Ἐχει πάντοτε τὸ μέτρον καὶ τὸν κανόνα ἐν χερσίν, ἀλλ' οὐδὲν ἀνάγκην ἔχει αὐτῶν, διότι τὸ βλέπειν παρ' αὐτῷ ἴσον

δύναται τῷ μετρεῖν καὶ ἀριθμεῖν. Ἡ ἔμφυτος δὲ μετρητικὴ τέχνη τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ εἶναι τοσοῦτον θαυμαστή, ὥστε διακρίνει μετὰ λογιστικῆς ἀκριβείας φαινόμενα, ἅτινα ὁ ιδιώτης μόλις ἀμυδρῶς πως, ἢ ἀσυνειδήτως αἰσθάνεται. Βλέπει, ἵνα εἶπω οὕτω, δι' ὀφθαλμῶν ἀφήν ἔχόντων καὶ ἄπτεται διὰ δακτύλων ὀφθαλμούς ἔχόντων. Τοιοῦτος δ' εἶναι καὶ ὁ Φειδίας. Οὗτος δὲ λέγει πάντοτε, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἠκούσατε, «Δότε μοι τὸν ὄνυχά καὶ ἐξ αὐτοῦ θά πλάσω τὸν ὅλον λέοντα!» Τοσοῦτον ὅζου καὶ ἡσκημένον εἶναι τὸ διορατικὸν αὐτοῦ καὶ ἡ αἰσθησις παντός, ὅτι σχῆμα καὶ μορφή καὶ ρυθμὸς καλεῖται.»

Μὴ δὲν δύναται καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Ἑλληνος νὰ εἶναι τοσοῦτον εὐαίσθητος, ὅσον καὶ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ;» εἶπεν ὁ τραγικός. «Δὲν αἰσθανόμεθα ἡμεῖς οἱ ποιηταὶ καὶ μουσικοί,» ταῦτα δὲ λέγων ἠτένιζε τὸν νέον καθαριστήν, «τὰς ἐλαχίστας λεπτότητας καὶ διαφορὰς τοῦ ρυθμοῦ καὶ δὲν διακρίνομεν μεσάζοντας τόνους ἀκαταλήπτους τῷ ιδιώτῃ;»

«Εἶναι λίαν ἀξίεπαινοι ὁ Ἰκτίνος καὶ Φειδίας,» ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν ὁ Καλλικράτης, «πάντα τοσοῦτον καλῶς ἐξακριβοῦντες καὶ διὰ σημείων καὶ ἀριθμῶν ἐπὶ τοῦ παπύρου ὀρίζοντες. Ἀλλὰ σκέψασθε, ὅτι αἱ λεπτότητες αὗται αἱ ὑπ' αὐτῶν ἐπινοοῦμεναι καὶ διαγραφόμεναι ἐπὶ τοῦ παπύρου πρέπει ἔργῳ ν' ἀποδειχθῶσι καὶ δὴ ἐπὶ ὕλης ὥμῃς καὶ σκληρᾶς. Ἴδετε τὸν πίνακα τοῦτον, εἰς ὃν ὁ Ἰκτίνος τὰ μέτρα καὶ τοὺς ὑπολογισμοὺς ἀνέγραψεν, οἷους αὐτοὺς ἀπαιτεῖ καὶ εὐχεται νὰ ἔχῃ. Ταῦτα πάντα ὀφείλω νῦν ἐγὼ ἔργῳ ν' ἀποδείξω ἐπὶ τετραγώνων λίθων καὶ ἐν μέτρῳ παμμεγέθει, καὶ δὴ τοσοῦτον ἐπακριβῶς φυλάττων πάσας τὰς λεπτότητας τοῦ διαγράμματος, ὥς εἰ προῦκετο νὰ χαράξω αὐτὰς διὰ λεπτοῦ μαχαίριου ἐπὶ ξύλου ἐβένου.»

«Εὐχερῶς δύναται νὰ κατανοήσῃ τις,» εἶπεν ὁ τραγικός,

«ὅπόσον δυσχερὲς εἶναι πάντα ταῦτα τὰ λεπτὰ μέτρα καὶ τὰς εὐθυτάτας γραμμὰς τοῦ διαγράμματος τούτου νὰ μετενέγκῃ καὶ νὰ τηρήσῃ τις ἐπὶ τῶν κολοσσιᾶων τετραγώνων καὶ ἐν ἐναλλασσούσαις μορφαῖς . . .»

«Εὐθυτάτας γραμμὰς λέγεις;» ἀνέκραξε σκωπτικόν πως μειδιάσας ὁ Καλλικράτης. «Εὐθυτάτας γραμμὰς; Εἴθε νὰ ἦσαν τοιαῦτα! Εὐθυτάτας γραμμὰς θὰ κατάρθου καὶ φαῦλος τεχνίτης! Ἀλλὰ τοιαῦτα γραμμαὶ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς μέτροις τοῦ Ἰκτίνου καὶ τοῦ Φειδίου. Θέλετε νὰ μάθητε, ὅ,τι λέγει ὁ Ἰκτίνος; «Ἵνα φαίνεται γραμμὴ τις εὐθεῖα, οὐδέποτε πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, προκειμένου περὶ μεγάλων διαστάσεων!» Θεωρήσατε τὸ θεμέλιον τοῦτο καὶ τὰς βαθμίδας τὰς ἀγούσας εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. Νομίζετε θεβαίως, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια αὕτη ὄντως τοσοῦτον εὐθεῖα εἶναι, ὅσον τοῖς ὀφθαλμοῖς παρίσταται; Ἀλλὰ πλανᾶσθε· διότι ἡ γραμμὴ τῆς ἐπιφανείας ταύτης καμπυλωμένη περὶ τὸ μέσον ἀποτελεῖ τελείαν καμπὴν ἀφανῆ μὲν τῷ ὀφθαλμῷ, ἀλλ' αὐτοῦ μάλιστα στοχαζομένην. Τὴν τοιαύτην δ' ἀνεπαίσθητον καμπὴν θὰ εὔρητε ὕστερον καὶ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, εἰ καὶ ἐν μικροτέρῳ μέτρῳ, διότι πανταχοῦ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ναοῦ θέλει αὐτὴν ἔργῳ συντετελεσμένην νὰ βλέπῃ ὁ Ἰκτίνος. Ὡς δ' ἀπὸ τοῦ θριγκοῦ μέχρι τοῦ θεμελίου οὐδὲν ἀληθῶς ὀριζόντιον ἐπιτρέπει, οὕτως οὐδὲ τελείως κάθετόν τι ἀποδέχεται καὶ τὰς πρὸς τὰ ἄνω καμπτομένας γραμμὰς καὶ πρὸς τὰ κάτω κλινούσας εὔχεται νὰ βλέπῃ. Διότι, ὥς αὐτὸς λέγει, ἄνευ τῆς μεταλλαγῆς ταύτης τῶν μικρῶν καμπῶν τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ὀπτικῆς καὶ τῆς θλάσεως τοῦ φωτὸς θὰ ἐφαίνετο τὸ ὅλον βαρὺ καὶ ὥς μέλλον νὰ καταπέσῃ, οὐχὶ δ' ἐλευθέρως καὶ ἐλαφρῶς ἀνυψούμενον. Κρίνατε δ', ὥς θέλετε, περὶ τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων ἀπορρήτων τῆς τέχνης τῶν δύο καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ σκέψασθε

μόνον, ὅπως ἐγὼ — ἐνὸς δὲ μόνον μνείαν ποιῶμαι — τοῦτο θὰ κατορθώσω, ὥστε καὶ παρὰ τὰς καμπὰς πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὰς ἀφανεῖς κλίσεις πρὸς τὰ κάτω ἕκαστος τῶν λίθων, ἕκαστον τῶν τετραγώνων καὶ οἱ κίονες διαφόρως καταμετρούμενα καὶ ζεόμενα κατὰ τὰ λεπτά ἐκεῖνα μέτρα ὡς ἀκριβέστατα καὶ ἀσφαλέστατα καὶ βεβαιότατα πάντα νὰ προσαρμόζωνται ἀλλήλοις;»

«Ὁὰ κατορθώσης τοῦτο, χρηστὲ Καλλίκρατες!» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς. «Σὲ γνωρίζω! Ἄλλ' ἀφώμεν τὸν Ἰκτῖνον καὶ Φειδίαν καὶ τὸ διορατικὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν νὰ μετρώσι καὶ νὰ λογίζωνται, διότι, ἀκριβῶς εἰπεῖν, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι μετροῦντες καὶ λογιζόμενοι ἀκολουθοῦσιν ἐσωτερικῇ τινὶ ἐνθῇ θεᾷ. Διότι αὐτοῖς ἐχαρίσαντο οἱ θεοὶ τὴν δύναμιν τοῦ κρίνειν, τίνι τρόπῳ καὶ λόγῳ ν' ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ αἰσθητῷ καθαρῶς ἐκείνου, ὅπερ ἐκεῖνοι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν ἐθεάσαντο καὶ πρὸ ἡμῶν ἀπέλαυσαν.»

«Ἐφ' ὅσον λίθος ἐπὶ λίθου ἐνταῦθα ἴσταται,» εἶπεν ἐπινεύων ὁ τραγικός, «βεβαίως, πᾶν ὅ,τι ἄνδρες ὑπὸ θείας ἐμπνεύσεως κατεχόμενοι, ὡς οἱ δύο οὗτοι, πρῶτον μὲν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν ἐθεάσαντο, εἶτα δ' εἰς μέτρα καὶ ἀριθμοὺς συλλαβόντες παρέστησαν, θὰ κατακυριεύῃ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ψυχῆς τῶν θεατῶν.»

«Ἄλλ' ὅχι καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν αἰσθήσεων τοῦ ὠτακουστοῦ ἐκείνου,» ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ Καλλικράτης ὁξὺ προσδλέψας χρόνον τινὰ τὸν ἱερέα τοῦ Ἐρεχθέως καὶ τὸν πιστὸν αὐτοῦ, οἵτινες ἀμφότεροι, ὡς κατάσκοποι καὶ ὠτακουσταί, ἴσταντο ἔτι πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἐρεχθείου.

«Ὅργιλα βλέμματα,» εἶπεν αὖθις ὁ Καλλικράτης, «ἐπὶ τὸ ἔργον ἡμῶν πάντοτε στρέφει ὁ σκυθρωπὸς ἐκεῖνος, ἀλλ' οὐδαμῶς ὀκνῶ ν' ἀντιβλέπω καὶ ἐγὼ αὐτῷ ὀργίλως.

* Ἀσπασία I.

Ἐπισκώπομεν δ' ἀλλήλους καὶ φανερώς ἐρίζουσιν οἱ ἐργάται μου πρὸς τοὺς νεωκόρους.»

«Οὐδόλως θαυμαστόν,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως βαρέως φέρει τοῦτο, ὅτι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ νέον ναὸν οἰκοδομοῦμεν ἀμελήσαντες τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου ναοῦ. Ἀλλά, καὶ τίς θὰ ἐτόλμα νὰ κινήσῃ τὰ σεμνὰ καὶ ἀρχαῖα μυστήρια τοῦ σκυθρωποῦ ἐκείνου ναοῦ ἀναπλαστικὴν χεῖρα ἐπιβάλλων;»

«Βεβαίως,» εἶπεν ὁ Καλλικράτης, «κάλλιον ν' ἀφῇ τις νὰ ἐννεοττεύωσι περὶ τὸν τόπον ἐκείνον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἱ γλαῦκες, αἵτινες νυκτός τε καὶ ἡμέρας ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ ναοῦ κάθηνται. Ἐκεῖνοι ἐκεῖ οὐδόλως ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀκούωσι περὶ τῶν νέων ἀγαλμάτων τοῦ Φειδίου. Δὲν θέλουσι δὲ νέους θεοὺς, ἀλλὰ λούουσι καὶ κτενίζουσι τοὺς παλαιοὺς καὶ περικαλύπτουσιν αὐτοὺς διὰ νέων βράκων πιστεύοντες, ὅτι αἰωνίως δύνανται οὕτω τὰ πράγματα νὰ μένωσιν. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι θὰ ἐβλεπον ἄσμενοι τὴν Παλλάδα ἔχουσαν ἔτι τὴν ὄψιν γλαυκός!» —

«Ἴδοὺ ὁ Φειδίας καὶ ὁ Ἰκτίνος ἔρχονται,» εἶπεν ὁ τραγικὸς ἐπὶ θάτερα τὸ βλέμμα στρέψας. «Θ' ἀκούσωμεν νῦν αὐτῶν . . .»

«Δὲν θ' ἀκούσητε πολλά,» ὑπέλαβεν ὁ Καλλικράτης. «Ὁ Φειδίας εἶναι σιγηλός, ὥς αὐτὸν γνωρίζετε, ὁ δ' Ἰκτίνος δι' ὀργῆς ἔχει πάντα πειρώμενον ν' ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ εἴπῃ τι περὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ. Ἀμφότεροι δὲ διαλέγονται ἄσμενοι μόνον πρὸς ἀλλήλους, πρὸς οὐδένα δ' ἕτερον.»

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ἐγγύτερον ἐγένοντο ὃ τε Φειδίας καὶ ὁ Ἰκτίνος. Ἦτο δ' ὁ Ἰκτίνος ἀφανὴς τις κυφὸς πῶς ἀνθρωπίσκος. Χαῦνοι οἱ χαρακτῆρες· κιτρινόχρουν τὸ πρόσωπον· κεκμηκότες οἱ ὀφθαλμοί, ὥς ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῶν λογισμῶν. Ἀλλ' ἐν τῷ βαδίσματι εἶχε τι τὸ σπουδὴν

καὶ ταραχὴν ἐλέγχον, ὅπερ ὑπέφαινε ψυχὴν σφοδρὰν καὶ τεταραγμένην.

Καὶ ὁ μὲν Φειδίας ἀντιπροσηγόρευσε τὸν Περικλέα καὶ τὸν συνοδοιπόρον αὐτοῦ ποιητὴν καὶ προσέβλεψε παραδόξως τὸν καλὸν νεανικὸν καὶ εὐσώματον καθαριστὴν. Ἐφάνη δ', ὅτι ἀνεγνώριζε μὲν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἰκτίνος ἐφαίνετο ὥς τις τὴν συνάντησιν ἀνθρώπων σπανίως ποθῶν, καὶ σκοπούμενος καὶ ἄνευ τοῦ Φειδίου νὰ χωρήσῃ πορρώτερω.

Ἀλλ' ὁ τραγικὸς θέλων νὰ λάβῃ πείραν τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τοῦ Καλλικράτους ἐστράφη πρὸς τὸν ἀσχολον καὶ σπουδαῖον ἄνδρα καὶ ἠρώτησε· «Διδάσκαλε Ἰκτίνε, θέλεις νὰ κρίνῃς, ὥς ἔμπειρος τῶν τοιούτων, περὶ ζητήματος, περὶ ὃ ὁ τε Περικλῆς καὶ ἐγὼ καὶ ὁ νέος καθαριστὴς πρὸ μικροῦ χρόνον τινα ἡσυχολούμεθα; Ἐζητοῦμεν δηλὰ δὴ τοὺς λόγους τοὺς ἀναγκάζοντας ὑμᾶς τοὺς ἀρχιτέκτονας νὰ ἐπερείδητε τὸ ἐπιστύλιον οὐχὶ ἀμέσως εἰς τὸ σῶμα τοῦ κίονος, ἀλλ' εἰς πλατύτερόν τι σῶμα, ὥς τὸ δωρικὸν κιονόκρανον, ἢ τὴν Ἰωνικὴν ἔλικα, ἅτινα διὰ μέσου ἐμβάλλετε. Τινὲς δυσχυρίζονται, ὅτι τοῦτο γίγνεται, ἵνα τὸ βάρος τοῦ ὀρόφου φαίνεται οἷονεὶ διαπιέζον τοὺς κίονας — θλίβον τὴν κορυφὴν αὐτῶν!»

Ὁ Ἰκτίνος ἐγέλασε καθ' ἑαυτόν. «Λοιπὸν κίονας ἐκ πηλοῦ, ἐκ μάξης, ἢ ἐκ βουτύρου;» ἀνέκραξε σαρκαστικῶς. «Εὐμορφοὶ κίονες εἶναι οὗτοι — κίονες ἐκ πηλοῦ, οἵτινες θλίβονται — χά — χά — χά — εὐμορφοὶ κίονες.»

«Σκώπτεις τοὺς ταῦτα δυσχυριζομένους;» εἶπεν ὁ ποιητής. «Εἰπέ λοιπὸν, διὰ τί τοῦτο πράττετε;»

«Διότι τὸ ἐναντίον δυσειδές, βδελυρὸν καὶ ἀφόρητον θὰ ἦτο!»

Τὰς λέξεις δὲ ταύτας προῦφερον ἐν βραχεὶ καὶ ἐκτοξεύσας

βραχὺν κεραυνὸν ἐκ τῶν φαιῶν ὀφθαλμῶν κατὰ τοῦ ἐρω-
τήσαντος ἀπῆλθεν ὀρμητικῶς. Πάντες δ' ἐγέλων. —

«Βλέπω,» εἶπε μετὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς στραφεὶς πρὸς
τὸν Φειδίαν, «ὅτι τὸ ἔργον προβαίνει γοργῶς. Τοῦτο εὐ-
φραίνει με. Πρέπει μετὰ σπουδῆς καὶ ζήλου νὰ ἐργαζώμεθα.
Πρέπει ἱκανῶς νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τῆς εὐνοίας τῶν καιρῶν,
ἥτις οὐδέποτε ἴσως θὰ ἐπανέλθῃ. Ἄν μέγας τις πόλεμος
ἐξεβόρηνυτο, θὰ διετάραιτε τὰ πάντα καὶ ταχέως θὰ εἴχομεν
ἐλλειψὴν χρημάτων, ἵνα συντελέσωμεν, ὅ,τι ἡρξάμεθα οἰκοδο-
μοῦντες.»

«Ἦδη ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἐργάζονται μετὰ ζήλου εἰς
τελείωσιν τῶν διαγραμμάτων καὶ προπλασμάτων τοῦ κολοσ-
σιαίου αἰετώματος καὶ τῆς ζωφόρου καὶ τῶν μετοπῶν!» ἀπε-
κρίνατο ὁ Φειδίας.

«Δὲν προτίθесαι,» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς, «νὰ καλέσῃς καὶ
τὸν Πολύγνωτον, ἵνα καὶ ἐνταῦθα, ὡς κάτω ἐν τῇ Θησίᾳ,
ὁ γλύφανος καὶ ἡ γραφὶς ἀπὸ κοινοῦ τῆς ἐπιτελειώσεως τῶν
μετοπῶν ἐπιλάβωνται; Ἄλλ' ἐνθυμοῦμαι, ὅτι οὐχὶ ἐν πολλῇ
τιμῇ ἔχεις τὴν ἀδελφὴν τέχνην τῆς γραφίδος, ἥτις ἀληθῶς
δύσφορος ἔτι μάλιστα ἀκολουθεῖ ταῖς γιγαντιαίαις προόδοις τῆς
γλυφίδος.»

«Δὲν ἐπειράθην καὶ αὐτὸς νέος ἔτι ὦν τῆς γραφίδος,»
ἀπεκρίνατο ὁ Φειδίας· «ἀλλὰ δὲν ἐπῆρκει μοι. Πλήρες καὶ
περιφερὲς καὶ καθαρὸν ἤθελον νὰ παραστήσω, ὅ,τι ἐν τῇ
ψυχῇ μου ἐθεώμην, τοῦτο δὲ μόνον διὰ τῆς γλυφίδος κα-
τάρθουν.»

«Ἔστω!» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἐπιδειχθήτω ἐν τῇ νέᾳ τῆς
Παλλάδος ναῷ μόνῃ ἢ ὠριμωτάτῃ τῶν τεχνῶν, ἵνα κατα-
λίπωμεν μνημεῖον κάλλιστον ἐκείνης τῆς τέχνης, ἣν κατέ-
χομεν. Τὴν δὲ βλάβην τὴν προσγίγνομένην τῇ Πολυγνώτῳ
ἄλλοτε θὰ ἐπανορθώσωμεν. Εἰς ὕστερον δὲ θὰ ἐξετάσωμεν,

ἂν τι δυνάμεθα νὰ πράξωμεν καὶ περὶ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου ναοῦ τοῦ κεχολωμένου ἱερέως, ὡς καὶ περὶ τοῦ προπετιῶς ἐκεῖ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἐξοχῇ τῆς πέτρας φυτευθέντος ἡμιτελοῦς ἐκείνου ναϊδίου τῆς ἀπτέρου θεοῦ τῆς Νίκης! Διότι εὐχομαι, ὅταν ἀφανισθῶ ἐκ τοῦ θεάτρου τούτου, νὰ μὴ ὑπολειφθῇ Ἀθηναῖός τις, ὅστις νὰ ἐπιθυμῇ ἔτι τινός. Ἡ γνώμη δ', ὅτι πολλοὶ ἔτι δυσάρεστοι ὑπάρχουσι, μοὶ εἶναι ἀνιαρά. Μειδιᾷς; Ἀληθῶς ὁ σπουδαῖος καὶ αὐστηρὸς Φειδίας θέλει αὐτὸς μόνον ἀγαπητῶς νὰ ἔχη.»

«Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ δυσχερέστατον!» ὑπέλαβεν ὁ Φειδίας.

«Δὲν παρέχουσί σοι φόβον οἱ ἐναντίοι;» εἶπεν αὖθις ὁ Περικλῆς. «Πρόσεχε, ὑπάρχουσι πολλοὶ τοιοῦτοι! Καὶ πρὸς σὲ δὲ φθονερῶς ἔχουσι πολλοὶ καί, ὅ,τι δημιουργεῖς, δὲν εἶναι τοῖς πᾶσιν ἀρεστόν!»

«Τρεῖν μ' οὐκ ἔα Παλλὰς Ἀθήνη!» ἀπεκρίνατο ὁ Φειδίας τοὺς ὁμηρικοὺς λόγους παρῳδῶν καὶ δευκνύων τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Προμάχου, ὅπερ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄχλου τούτου, τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου, ὑψοῦτο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως διατεῖνον εἰς τὸν εὐδιον γαλήνιον αἰθέρα.

Εἰτά δ' ὁ μὲν Φειδίας ἀπῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Ἴκτινου, ὁ δὲ Περικλῆς, ὁ δραματοποιὸς καὶ ὁ Μιλήσιος νεανίας προὔχρησαν, ἵνα περιέλθωσι τὴν Ἀκρόπολιν.

Ὁ τραγικὸς ποιητὴς δ' ὅλως ἐγένετο πρὸς τὸν εὐχαριν διάλογον, ὃν εἶχε συνάψας τῷ νέῳ καθαριστῇ, καὶ αὐτὸς ἐξαίρετος καθαριστὴς ὢν. Τοσοῦτον δ' ἐπιχαρίτως ἐξηγεῖτο πάντα διαλεγόμενος πρὸς τὸν ποιητὴν ὁ νεανίας, ὥστε θαυμάσας ἐκεῖνος εἶπεν·

«Ἐγὼ γνωσκον, ὅτι οἱ Μιλήσιοι ἀξιέραστοι εἶναι, ἀλλὰ τοῦτο ἠγνούουν, ὅτι καὶ σοφοὶ εἶναι.»

«Καὶ ἐγώ,» ἀπεκρίνατο ὁ νεανίας, «ὑπελάμβανον τοὺς

τραγικούς ποιητάς τῶν Ἀθηναίων ὡς πολὺ σοφοὺς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοσοῦτον ἐρασμίους. Τὴν δὲ προπετὴ ταύτην γνώμην περὶ τῶν ποιητῶν ἐνέπνευσάν μοι αὐτὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Διότι τίνος ἔνεκα ἡ τραγικὴ ὑμῶν ποιήσις μέχρι τοῦδε πρὸς τὰς τρυφερωτάτας ὁρμᾶς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τοσοῦτον ὀλιγώρως ἔσχε; Μεγαλοπρεπὴ καὶ σεμνά, ἐνίστε δὲ καὶ ἐκπληκτικὰ εἶναι πάντα τὰ τῆς τραγικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ τῷ τρυφερωτάτῳ ἅμα δὲ καὶ κραταιοτάτῳ πάθει, ὅπερ ἔρως καλεῖται, δὲν παρέχετε τὴν τιμὴν, ἣς ἄξιον εἶναι. Τοσαῦτα λέγουσι περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀνακρέων καὶ ἡ Σαπφώ, ἐκεῖνος μὲν εὐθύμως, αὕτη δὲ θρηνητικῶς, διὰ τί δὲ καὶ οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπεράνθρωπον μέχρι τοῦ νῦν διώκοντες δὲν ἔκριναν ἄξιον ἡδυφάνους τόνους τῆς λεπτοτάτης καὶ ἀληθῶς ἀνθρωπίνης ἐκείνης ὁρμῆς νὰ ἐξενέγκωσιν;»

«Νέε φίλε,» εἶπε μειδιῶν ὁ ποιητής, «οὐδενὸς σοῦ ἱκανωτέρου συνηγόρου ἡδύνατο νὰ τύχη ὁ τρυφερός, περωτός, βελεσσιχαρὴς θεός. Οὐχὶ δὲ πολὺς χρόνος εἶναι, ἐξ οὗ ἐνέπεσέ μοι τραγωδίας τινὸς ἢ ὑπόθεσις, ἐν ἣ θὰ ἡδύνατο νὰ καταλάβῃ θέσιν τινὰ ἐκεῖνος, οὗ συνηγόρος παρίστασαι. Ἄγνοῶ δ', ἂν ἡ περωτὴ ἐκείνη γνώμῃ θὰ ἐκυοφόρει ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ἀλλ' εἰς καλὸν ἀπέβη, ὅτι σύ με ὑπέμνησας αὐτὴν διὰ τῶν λόγων σου. Νῦν διανοοῦμαι ἀληθῶς τὴν τραγωδίαν ἐκείνην νὰ γράψω. Τοσοῦτον οἱ λόγοι σου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ λάμποντες ὀφθαλμοί σου ἀνέφλεξαν καὶ ἐνεθούσασάν με εὖνουν ἀποδείξαντες τῷ πάθει, ὑπὲρ οὗ συνηγορεῖς!»

«Καλῶς!» ἀπεκρίνατο ὁ νεανίας. «Θὰ ἐτοιμάσω δὲ τὸν εὖοσμον στέφανον τὸν ἀναγκαῖον τῇ ἡμέρᾳ τῆς νίκης τῆς τραγωδίας. . . .»

«Στέφανον ἐρυθρῶν ρόδων!» ἀνέκραξεν ὁ τραγικός· «διότι ἐν τῇ τραγωδίᾳ θὰ ὑμνήσω τὸν ἀνίκητον θεόν, τὸν Ἑρωτα.»

«Βεβαίως!» ἀπεκρίνατο ὁ νεανίας· «καὶ ἰδοὺ ὁ εὐγνώμων περωτὸς θεὸς φαίνεται εὐχόμενος νὰ δρέψω παραυτίκα τὰ ρόδα τὰ εἰς τὸν στέφανον ἀναγκαῖα.»

Ταῦτα δὲ λέγων ἀνεπήδησεν ὁ τρυφερὸς καὶ εὐκίνητος νεανίας ἐπὶ τινος προεχούσης πέτρας, ἐν ἧς τινι χάσματι ἐθαλλεν ἀπ' αἰώνων Ἰσως μεγάλη τις ροδὴ κεκαλυμμένη ὑπὸ θαλερῶν ρόδων.

«Πρόσεχε νέε φίλε,» εἶπεν ὁ τραγικός, «ἀγνοεῖς, ὅτι ἐπὶ ἀπαισίου χώρου ἴστασαι! Ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς πέτρας ταύτης κατέρριψεν ἑαυτὸν κατὰ τῆς θαλάσσης ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ὁ καλὸς αὐτοῦ υἱὸς κρατήσας τοῦ τέρατος καὶ ἐπανερχόμενος ἐπελάθετο τὰ λευκὰ ἱστία ν' ἀναπετάσῃ ὡς σημεῖον τῆς σωτηρίας καὶ τῆς νίκης. Ἀλλὰ, ποῦ πατῶν τις ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ ἄκρᾳ δὲν βλέπει σπινθήρας τοῦ παρελθόντος ἐκ τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τοὺς πόδας ἀναθρώσκοντας, ἢ δὲν ἀκούει παλαιωτάτους μύθους περιβοηδοῦντας τὰ ὦτα τοῦ ὁδοιπόρου!»

«Ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ πούς ἐπὶ τῆς κόνεως τοῦ παρελθόντος θαίνει,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «πλανῶνται τὰ βλέμματα ἐλευθερα ἀπὸ τῆς ἄκρας ταύτης καὶ ἐντρυνύει θεώμενα, ὅ,τι καλὸν καὶ θάλλον τὸ παρὸν παρέχει. Ἄν εἶσαι τοσοῦτον τολμηρὸς καὶ εὐκίνητος, ὦ Μιλήσιε φίλε, ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν διελθὼν τὸν πέτρον εἰς τὴν πολύσκοπον ἐκείνην τετράγωνον ἐξοχήν, εἰς ἣν ἀπολήγει τὸ ἰσχυρὸν τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως!»

Μειδιῶν δὲ προσέδραμεν ὁ νεανίας καὶ μετ' ὀλίγον ἴσταντο καὶ οἱ τρεῖς ἐπὶ τῆς ἐξεχούσης σκοπιᾶς.

«Ἄκουσον,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅ,τι σοι διηγοῦνται αἱ πολυσχιδεῖς αὗται καὶ εὐκολοὶ ἀττικάι ἄκται, οἱ λαμπροὶ οὔτοι κόλποι καὶ αἱ νῆσοι ἐκεῖναί, αἵτινες μετὰ τῶν ὁρέων ἐκ τῆς καλλίστης κυανόχρου θαλάσσης εἰς τὸν κάλλιστον κυανόχρουν αἰθέρα ὑψοῦνται! Ἐκεῖ ἀναδύει ἐκ τῶν

κυμάτων τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου ἢ πολυκάρηνος Αἰγίνα, ὅπου ποτὲ μὲν οἱ ἄγριοι Μυρμιδόνες τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν ταῖς φάραγξιν ἐκρύβησαν, νῦν δ' ἐπὶ τοῦ ὑψίστου ὄρους αὐτῆς ἐν τῇ ἐπισκίῳ μονώσει τοῦ δάσους ὑψοῦται ὁ ναὸς τοῦ Πανελληνίου Διὸς συναγείρων εἰς τὴν ἀρίστην τῶν ἐορτῶν αὐτοῦ τὸν λαὸν τῶν Ἀθηναίων. Ἐγγυτέρω δ' ἐκεῖ ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θαλασσίου κύματος θάλλει ἡ Σαλαμίς, ἡ κοιτὶς τῶν ἡρώων. Ἀλλὰ, πρέπει οἱ ἀπόγονοι νὰ ἐρυθριῶσι πρὸ τῶν σκιῶν τοῦ ἀθανάτου ἥρωος, ὃς ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστράτευσε; Δὲν ἐγένοντο ἐκεῖ ἐν τῷ ἀπαστράπτοντι εὐρίπῳ, ὅστις ἐκεῖθεν γαλήνιος νῦν χαρετίζει ἡμᾶς, ἡ ἐνδοξοτάτη πασῶν τῶν ναυμαχιῶν; Ἐκεῖ δὲ πρὸς ἄρκτον, ὅπου ὁ Κιθαίων καὶ τὸ Πεντελικὸν καὶ ἡ Πάρνης ὡς τάφροι καὶ ἐρύματα τῆς Ἀττικῆς χώρας ἴστανται ὀρέγοντες ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἐκ τοῦ πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντα Ὑμηττόν, ἐκεῖ κατὰ τὸν μῦθον τῶν προγόνων κατῴκουν λέοντες ἐν ταῖς φάραγξιν. Ἀλλὰ τούτους ἀπεπνίξαν οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ κατέφαγον τὰς τῷ πυρὶ σταθευθεῖσας καρδίας αὐτῶν, ἵν' ἀποδείξωσι τοὺς ἀπογόνους λεοντοθύμους καὶ λεοντοδάμαντας. Τὸ λεοντόθυμον δ' ἐκεῖνο, ὃ παρὰ τῶν πατέρων διεδέξαντο, ἀπέδειξεν αὐτοὺς τοιοῦτους, ὥστε ἐκεῖ ἀκριβῶς ὀπισθεν τῶν κορυφῶν ἐκείνων ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος τὴν καλλίστην τῶν κατὰ γῆν νικῶν νὰ νικήσωσιν, ὡς ἔπειτα τὴν καλλίστην τῶν ναυμαχιῶν. Ἀφ' οὗ δ' οἱ λέοντες καὶ λύκοι τῶν φαράγγων ἀπεπνίγησαν, καὶ οἱ βάρβαροι ἐκ τοῦ ἐρύματος ἐκείνου τῆς Ἀττικῆς διὰ παντὸς ἐξηλάθησαν, ἡσυχοὶ ἐξορύττομεν τοὺς λαμπροτάτους πεντελικοὺς λίθους ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἡ τῶν λεόντων ἐγένετο θήρα, καὶ συνάγομεν τὸ μέλι τῶν πολυμνήτων Ἀττικῶν μελισσῶν. Ἐκεῖ δ' ὀπισθεν τοῦ Ἀκροκορίνθου ὑψοῦται τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς Κυλλήνης ὄρος ἀργυροειδῆ νεφέλην περιβεβλημένον, καί, ὅσάκις

καὶ ἡ τελευταία ὀμιχλώδης καλύπτρα ἐκ τοῦ πρὸς δυσμᾶς διασπᾶται, φαίνονται καὶ αἱ ἐπάλξεις τῆς Κορίνθου, ὡς καὶ ὁ ἀπαστράπτων κυανόπεπλος ἰσθμός. Ἀλλὰ μὴ ἐπιλαθώμεθα καὶ τῶν ἀσπασμῶν, οὓς ὑπεράνω τῆς Αἰγίνης καὶ Σαλαμῖνος ὑπερήφανος ἡ ἐγγὺς Πελοπόννησος προσπέμπει ἡμῖν. Βλέπεις τὴν εὐκόλπον ἐκείνην ἀκτὴν καὶ τὰς χαρακτὰς ἐκείνας κορυφᾶς τῆς Ἀργολίδος καὶ ὀπισθεν αὐτῆς τὰ Ἀρκαδικὰ ὄρη; Ὅσάκις ἀποτρέπων τὴν ὄψιν τῶν μνημείων καὶ τῶν τόπων τῆς εὐκλείας τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τὰ ὄρη ἐκεῖνα τῆς Πελοποννήσου αὐτὴν τρέπω, παράδοξος ὁρμὴ καταλαμβάνει με καὶ μοι φαίνεται, ὅτι ὀφείλω νὰ δράζωμαι τοῦ ξίφους — μοι φαίνεται, ὡς εἰ ἡ σκυθρωπὴ Σπάρτη αἶρουσα τὴν κεφαλὴν ὑπεράνω τῶν ὀρέων ἀπειλητικὴ ἡμᾶς προσδύει . . .»

«Πάντοτε τὸ βλέμμα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατηγῶν εἰς τὰ μακρὰν κείμενα πλανᾶται!» ὑπέλαβεν ὁ τραγικός. «Δὲν θεώμεθα ἀσμενέστερον ἀποτρέποντες τὸ βλέμμα τῶν ὀρέων τῆς Πελοποννήσου τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν κείμενα, ἵνα ἀπολαύσωμεν τέλει αὐτῶν; Νεανία, ἄφες τὸ ἐπαγωγὸν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἀπειλητικῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων αὐτῆς καὶ στρέψον τὸ ὄμμα ἐπὶ τὴν εὐθυμον εἰκόνα τῆς κυματοειδοῦς ἐκείνης καὶ καταλαμπομένης ὑπὸ τοῦ ἡλίου μεσογείας, ἔνθα ἀναρίθμητοι ἐν τοῖς ἀγροῖς οἱ μεθόριοι λίθοι τῶν δῆμων τῆς Ἀττικῆς ἴστανται καὶ ὅπου ἀπαστράπτουσι κύκλῳ πανταχοῦ οἱ λευκοὶ ἀγροτικοὶ οἰκίσκοι, οἱ ἀγροὶ τῶν ἀκαταπονήτων Ἀθηναίων, οἵτινες ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν ἡμέραν ἐξέρχονται τῆς πόλεως εἰς τὰ λήϊα καὶ τὰ καρποφόρα δένδρα αὐτῶν ἐπισκοποῦντες τοὺς δούλους καὶ βουκόλους, ἂν καλῶς τοὺς βοῦς καὶ τοὺς ἄμνοὺς καὶ τὰς αἶγας θεραπεύουσιν. Ὅπόσον χαριέντως ἐξελίσσονται ἐν τῇ μέσῳ τῶν ἀγροτικῶν οἰκίσκων, τῶν ἀγρῶν, τῶν ἐλαιῶνων, τῶν βαμῶν τῶν θεῶν, τῶν λιθίνων μνημείων, αἱ ὁδοὶ τῆδε κάκεισε πρὸς

τὸν Πειραιᾶ καὶ πρὸς τὸν Ῥαμνοῦντα καὶ τὸν Μαραθῶνα! Ἄλλ' ὥς χαριεστάτη κλίνει πρὸς δυσμᾶς ἢ ὁδὸς ἢ εἰς τὴν Ἑλευσίνα ἄγουσα, τὴν ἱερὰν τῶν μυστηρίων πόλιν, ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων λευκαυγῶν ἱερῶν καὶ λευκῶν καὶ ἐλαιῶν καὶ συκῶν. Καὶ αὕτη δ' ἡ πόλις λαμπροτάτη κεῖται ἐκεῖ κάτω ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ Κηφισοῦ τῶν κρυσταλλοφανῶν μὲν, ἀλλὰ βραχυβίων ποταμίων, ἅτινα ἐκ τῶν πλησίον ὀρέων πηγάζοντα οὐδ' ἕως εἰς τὴν ἐγγὺς θάλασσαν διατείνουσιν, ἀλλ' ἀρκοῦνται ὥς κελαρύζοντα κύματα καὶ ῥαντηρία δρόσος ν' ἀρδεύωσι τοὺς ἀνθοκόμους κήπους τῶν Ἀθηναίων καὶ ν' ἀναλίσκωσιν εἰς ἀπείρους κρήνας λαμπρῶς ὀρχούμενα τὴν νεανικὴν αὐτῶν ζωὴν. Καὶ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν μὲν θάλλουσι κήποι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων φυτευθέντες, ἀλλὰ φυσικὸς τις κήπος καὶ χαρίεσσα ἐπίσκιος ὁασις ἐν τῇ εὐηλίῳ Ἀττικῇ εἶναι αἱ νάπαι, δι' ὧν τῶν θαλερῶν καὶ χλοερῶν ἐλαιῶν τὰ διαυγῇ ὕδατα τοῦ Κηφισοῦ ἀστράπτουσι. Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο ὑπερηφάνως ὑμνᾷ, διότι οὗτος εἶναι ὁ πάτριος δῆμος, ὁ δῆμος τοῦ Κολωνοῦ! Καὶ ἴσως μὲν ὁ Περικλῆς, ὁ φιλοπόλεμος φίλος, διηγήσατό σοι, ὅτι ἐν τῷ δήμῳ τούτῳ οἱ ἄριστοι ἵπποι αὐξάνονται καὶ ὅτι οἱ ἄγριοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς πῶλοι, ὧν χάριν ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ὁ θαλάσσιος θεὸς τὰς ἡνίας ἐξεῦρεν, ἐκ τοῦ Κολωνοῦ ἦσαν, ἀλλ' ἐγὼ σοι λέγω, ὅτι ἡ νάπη ἐκείνη τοῦ Κηφισοῦ οὐδέποτε προσπνέεται ὑπὸ θυελλωδῶν ἀνέμων, ὅτι ἐκεῖ ἡ ἄμπελος καὶ ἡ συκὴ θάλλουσι, ὅτι ῥαινόμενοι διαυγεστάτη δρόσῳ οἱ νάρκισσοι ἀνθοῦσι καὶ τὰ ἴα καὶ ὁ χρυσολαμπῆς κρόκος καὶ ὁ εὐκλήματος κισσός . . .»

Πυριλαμπὲς δ' ἐγένετο τὸ πρόσωπον τοῦ τραγικοῦ, ἐν ᾧ προσβλέπων τὸν πυρίγληνον νεανίαν τὰ θέλγητρα τοῦ πατρίου δήμου ἐξύμνει. Τέλος δὲ δραξάμενος τῆς χειρὸς αὐτοῦ εἶπεν· «Ἐλθὲ αὐτός ποτε εἰς τὸν καλὸν μου δῆμον, ἢ κάλλιον

ἀκολούθησόν μοι καὶ διάτριψον τὴν ἡμέραν ἐν τῷ ἀγροτικῷ μου οἴκῳ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Κηφισοῦ. Θὰ σοι δείξω τὰς κηθάρας καὶ λύρας μου, καί, ἐὰν θέλῃς, τελοῦμεν εἴτα ἐκεῖ καὶ ἀγῶνα καθαρισμοῦ καὶ ψδῆς, ὡς Ἀρκαδιοὶ ποιμένες!»

Ὁ καθαριστὴς ἐμειδία· ὁ δὲ Περικλῆς μετὰ μικρὸν εἶπεν· «Ἐγὼ αὐτὸς θὰ ὀδηγήσω ποτὲ εἰς τὸν ἀγροτικὸν οἶκόν σου τὸν νέον Ἀσπάσιον, διότι μάλιστα θὰ ἔχητε καὶ ἀνάγκην κριτοῦ τοῦ ἀγῶνος τῆς κηθάρας καὶ τῆς ψδῆς.»

«Ἀσπάσιος καλεῖται ὁ νεανίας;» ἀνέκραξεν ὁ ποιητής· «τὸ ὄνομα ἀναμινήσκει με τὸ τῆς καλῆς Μιλησίας, περὶ ἧς πολλὰ τελευταίως ἤκουσα.»

Ὁ καθαριστὴς δ' ἠρυσθρίασε καὶ τὸ ἐρύθημα τοῦτο ἐφάνη παράδοξον τῷ ποιητῇ, ὃς ἐκράτει ἔτι τὴν χεῖρα, ἣν εἶχε λαβὼν, ἵνα δεξιῶσθαι αὐτόν. Αἴφνης δ' ἔλαβε καθαρὰν αἴσθησιν ἐκείνου, οὗ καὶ πρότερον ἀσυνειδήτως πως βεβαίως αἴσθησιν εἶχεν.

Ἦσθετο δὴλα δὴ ἐναργῶς νῦν, ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ νέου Μιλησίου παντελῶς λεπτοφυῆς καὶ θερμὴ καὶ ἀπαλὴ ἦτο, καὶ μετ' ὀλίγον πεπεισμένος ἦτο, ὅτι ἡ χεὶρ αὐτῇ λεπτοφυεστέρα καὶ ἀβροτέρα καὶ ἀπαλωτέρα ἦτο, ἢ κατὰ τὴν ἀνδρικήν χεῖρα καὶ τοῦ νεωτάτου καὶ λεπτοφυεστάτου νεανίου.

Τὸ μὲν ἡμῖς λοιπὸν τοῦ φαντασιοπλήκτου μυστηρίου διέγνω ἰδὼν τὸ ἐρύθημα τῶν παρειῶν τοῦ καθαριστοῦ, τὸ δ' ἕτερον ἡμῖς ἐκράτει, ἵνα οὕτως εἰπωμεν, ἐν τῇ ἰδίᾳ χειρί...

Καὶ δὲν ἐπλανᾶτο ὁ ποιητής· διότι ἡ χεὶρ, ἣν ἐκράτει, ἦτο οὐχὶ νεανίου τινός, ἀλλὰ τῆς καλῆς Ἀσπασίας. —

Ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Μιλησία εἶχον ἰδόντες ἀλλήλους καὶ αὖθις πολλάκις μετὰ τὴν παρὰ τῷ Φειδίᾳ ἔντευξιν, τὸ μὲν πρῶτον παρ' αὐτῷ τῷ ἀβροδιαίτῳ Ἰππονίκῳ, ὃς φιλικῶς πρὸς τὸν Περικλέα διέκειτο, εἴτα δὲ συχνότερον καὶ ἀλλαχοῦ,

καὶ ἐπὶ τέλους ἄσμενοι, ἂν ἦτο τοῦτο δυνατόν, ἀχώριστοι θὰ ἐγίγνοντο. Περιεβάλλετο δ' ἡ Ἀσπασία ἀνδρικὸν ἱμάτιον καὶ ἠκολούθει ἐνίοτε τῷ Περικλεῖ ἐν στολῇ Μιλησίου κιθαριστοῦ. Οὕτω δὲ καὶ σήμερον μετρηφισμένη ἐπορεύετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅτε συνήντησεν αὐτοῖς ὁ τραγικός, ὃς συνακολουθήσας παραδόξως διετέθη. Διότι ἡ ἀπλουστάτη καὶ εὐαίσθητοτάτη πασῶν τῶν ἐλλήνικῶν ψυχῇ αὐτοῦ ἦσθετο ἑαυτὴν μαγγανευθεῖσαν ὡς ὑπὸ φίλτρου τινός, ὅπερ καὶ αὐτῷ αἰνιγματῶδες ἦτο. Ἀλλὰ τὸ αἰνigma ἐλύθη νῦν. Τεταραγμένος δ' ἀφῆκε τὴν ἀβρὰν χεῖρα τοῦ νεανίου, ἀλλὰ ταχέως συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν εἶπεν ἐμφαντικῶς μειδιῶν πρὸς τὸν φίλον Περικλέα·

«Αἰσθάνομαι, ὅτι ὁ θεὸς τῆς μαντικῆς καὶ ποιήσεως Ἀπόλλων διατελεῖ ἔτι εὐνοὺς ὧν ἐμοί. Διότι οὐ μόνον ἀπήλλαξέ με τῆς μακρᾶς εἰς Δελφοὺς ὁδοῦ, ἀλλ' οὐδ' ὑπέμεινε νύκτωρ κατακοιμημένῳ μοι νὰ προσέλθῃ, ἵνα μοι ἀποκαλύψῃ τὰς βουλὰς αὐτοῦ, ἀλλ' αἶφνης ἐχαρίσατό μοι τὴν δύναμιν ἀναμαρτήτως ἐκ τῆς χειρὸς τῶν ἀνθρώπων νὰ μαντεύωμαι καὶ μάλιστα τὸ φύλον αὐτῶν ν' ἀναγνωρίζω, καὶ ὅταν αὐτοὶ ἐπιμέλειαν λαμβάνωσι ν' ἀποκρύπτωσιν αὐτό.»

«Πάντοτε εὐμενῶς οἱ θεοὶ πρὸς σέ διάκεινται,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «καὶ τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν οὐδέποτε ἀποκρύπτουσί σοι οἱ Ὀλύμπιοι.»

«Καὶ δικαίως,» ὑπέλαβεν ὁ ποιητής. «Εἰς τοὺς Ὀλυμπίους δὲ καταλέγω καὶ τὸν Ὀλύμπιον Περικλέα . . .»

«Ὅ,τι μὲν ἀπεκάλυψέ σοι τῷ χειρομάντει ἡ τέχνη περὶ τοῦ φύλου τοῦ Μιλησίου κιθαριστοῦ, ἀγνοῶ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «βέβαιον δ' ὅμως εἶναι, ὅτι οὗτος δικαίως περιβάλλεται τὸ ἀνδρικὸν ἱμάτιον καὶ φέρει ἀνδρικὸν ὄνομα. Διότι τῶν μὲν γυναικῶν ἴδιον εἶναι πάντοτε δεκτικῶς καὶ παθητικῶς νὰ ἔχωσιν, ἀλλ' ἡ φύσις τούτου εἶναι τοσοῦτον εὐεργετικὴ

καὶ γόνιμος, ὥστε ἀδύνατον εἶναι πλησιάζων τις αὐτῷ νὰ μὴ πάθῃ· διότι πάντοτε καταλείπει σπέρμα τι ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἄλλων.»

«Δύναμαι νὰ μαρτυρήσω τοῦτο,» εἶπεν ὁ ποιητής, «διότι οὕτω κομψευόμενος καὶ παίζων πρὸ μικροῦ καὶ ὀλίγας μόνον λέξεις ἐκτοξεύσας ἀνεβρίπισε ποιητικόν τινα σπινθήρα ὑπολανθάνοντα ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ εἰς φλόγα μετέβαλε. Θυμαστόν δ' εἶναι, ὅποσιν ἰσχὺν ἔχουσι σοφαὶ γνῶμαι ὑπὸ χαρίεντος στόματος προφερόμεναι! Ὅποσον δ' ἐπαγωγὸν θὰ ἦτο, ἂν ἡδύνατό τις μακρότερον χρόνον νὰ παραδίδῃ ἑαυτὸν τοιοῦτοις τερπνοῖς διαλόγοις, οἵτινες τοιαύτην ἰσχὺν ἔχουσιν! Ἀλλ' ὁ ἥλιος βαίνων ὀπισθεν τῆς ἄκρας τοῦ Ἀκροκορίνθου χωρεῖ πρὸς τὴν δύσιν. Ἐν τῷ θάμνῳ δ' ἐκείνῳ κελαδεῖ ἀηδῶν τις καὶ νομίζω, ὅτι ἐκ τοῦ δήμου τοῦ Κολωνοῦ προσέπη ἐνταῦθα, ἵνα με παρορμήσῃ εἰς ἐπάνοδον. Ἀπὸ τῆς ὑψίστης δὲ σκοπιᾶς τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὸν ἀγροτικὸν ἐκεῖνον οἰκίσκον, ὃν ἐκεῖ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ μικροῦ ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ Κηφισοῦ προσκλυζομένου λόφου διὰ τῶν φύλλων τῶν ἐλαιῶν βλέπετε, μακρὰ ὁδὸς κατατείνει. Δι' ὃ δεξιούμενος ὑμᾶς, ὡς μέλλων νὰ ἀπέλθω, παρὰ τὰς ἐν τῷ μεταξύ συμβάσας μεταμορφώσεις, τὰς ἐπιχαριτωτάτας ἀπασῶν τῶν μεταμορφώσεων, περὶ ὧν οἱ μῦθοι λέγουσιν, ἐπαναλαμβάνω ὑμῖν· «Ἐλθετε ἐκεῖ εἰς τὸν δῆμον τοῦ Κολωνοῦ! Ζητήσατε καταφύγιον ἐκεῖ, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐπαχθεῖς ὑμῖν γένωνται, καὶ ζήσατε ἐκεῖ μίαν ἡμέραν ἐν ἰλαρᾷ ἀπομονώσει!» —

«Θὰ ἀναμνησθῶμεν τῶν λόγων σου!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ παράλαβε τὴν Μοῦσαν εἰς τὴν ἐρημίαν σου. Ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν τεχνῶν πρέπει καὶ ἡ τραγικὴ τέχνη τῆς ἀκμῆς νὰ στοχάζεται. Ἀπαλλάξας σὺ αὐτὴν τῆς στρυφνῆς αὐστηρότητος κατέστησας πραεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην· φρόντισον

δὲ νῦν ν' ἀποδείξῃς τὸ νέον σου ἔργον ἀντάξιον τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἡλέκτρας, ἵν' ἀπολαύσωμεν αὐτοῦ ὡς τοῦ πραοτάτου καὶ ὠριμωτάτου καρποῦ τῆς Μούσης τοῦ Σοφοκλέους!»

«Τὸ πνεῦμα τοῦ κιθαριστοῦ τούτου,» ὑπέλαβεν ὁ ποιητής, «εὐχομαι νὰ ἐπαιωρῇται ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μου. Δὲν ἤκουσα τοὺς τόνους τῆς κιθάρας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ οὕτως εἶμαι μεραγευμένος. Φαίνεται δ', ὅτι ἐξέλεξε τὰς καρδίας τῶν πολιτικῶν καὶ ποιητῶν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μελωδίας ἐναρμόζει . . .»

Ταῦτα εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὁ αἶθριον τὸ μέτωπον, διαυγὲς θεόπνευστον καὶ θελκτικὸν τὸ ὄμμα ἔχων, ἔσφιγγε τὴν χεῖρα τοῦ φίλου καὶ προσκυνήσας τὴν μετημφιεσμένην Μιλησίαν ἐστράφη καὶ βραδέως κατέβαιναν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πολυλάκις μεταστρεφόμενος.

«Μὴ φοβοῦ αὐτὸν συνειδῶτα τὸ μυστικὸν ἡμῶν!» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν.

«Ἦμην ἐτοίμη τὸ αὐτὸ νὰ σοι συμβουλεύσω!» ἀπεκρίνατο μειδιῶσα ἡ Ἀσπασία.

«Διεῖδες ἤδη τὴν εὐγενῇ ταύτην ποιητικὴν ψυχὴν;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Εἶναι τοσοῦτον ἱλαρὰ καὶ διαυγὲς μέχρι τοῦ πυθμένος, ὡς τὰ κύματα τοῦ Κηφισοῦ,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία.

«Ἀλλὰ καταβῶμεν ἐκ τῆς κλιτύος ταύτης,» λαβοῦσα τὸν λόγον εἶπεν αὐθις, «διότι αἰσθάνομαι ἐμαυτὴν διαφύρουσαν ἐκ τοῦ πνιγροῦ καύματος τῆς θερινῆς ἐσπέρας καὶ τὰ χεῖλη μου διψῶσιν ἀναψυκτικοῦ τινος ὕγρου.»

«Ἐλθέ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὀλίγα μόνον βήματα ἐπὶ δεξιὰ ἔξω τοῦ τείχους καὶ ἐκεῖ κάτω θὰ εὕρωμεν τὸ σπήλαιον τοῦ Πανὸς καὶ τὴν παλαίφατον πηγὴν, ἧτις θὰ παράσχη τοῖς χεῖλεσι προθύμως τὴν ποθητὴν ἀνάψυξιν.»

Κατέβησαν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία βαθμίδας τινὰς ἐν τῇ πέτρᾳ ἐγκεκολλημένας, καὶ ἤδη ἀφίκοντο εἰς τὸ ἄντρον καὶ τὴν πηγὴν, ἣτις πρὸ αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀνέβλυζεν.

Ἡ πηγὴ δ' αὕτη ἦτο ἡ τῆς Κλεψύδρας, ἥς τὰ ὕδατα, ὅτε μὲν ὅλως ἠφανίζοντο, ὅτε δὲ πάλιν ἐπανήρχοντο.

Ἡ Ἀσπασία δ' ἤντλησεν ὕδωρ κοίλῃ τῇ χειρὶ καὶ ἔπιεν. Εἶτα δ' ἐκ δευτέρου ἤντλησε καὶ ὥρεξε τὴν πλήρη διαυγοῦς ἀναψυκτικοῦ ὕγρου χεῖρα ἐπιχαριτώτατα εἰς τὸν Περικλέα. Οὗτος δὲ μειδιῶν ἐβρόφησε τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς κοίλης χειρός.

«Οὐδεὶς ποτε τῶν βασιλέων τῶν Περσῶν,» εἶπεν, «ἐπιέ ποτε ἐκ τοσοῦτω πολυτίμου κύλικος! Ἄλλ' εἶναι τοσοῦτω μικρά, ὥστε φοβοῦμαι, μὴ καταβρόφῃσω καὶ αὐτὴν μετὰ τοῦ ποτοῦ!»

Ἡ Ἀσπασία δ' ἐγέλα καὶ ἤθελε χαριεντιζομένη ν' ἀντεῖπῃ τι, ἀλλ' αἴφνης ἐταράχθη ἰδοῦσα πρόσωπόν τι, ὅπερ ἐκ τοῦ κνεφαίου βάθους τοῦ σπηλαίου γελῶν προσηνῶς μὲν, ἀλλ' ἀγροίκως πῶς αὐτὴν προσέβλεπε. Πλησιάσασα δ' εὗρεν ἄγαλμά τι ἀπειροκάλου τέχνης τοῦ θεοῦ Πανός, οὗ ἱερὸν τὸ σπήλαιον ἦτο.

«Μὴ φοβοῦ!» εἶπεν ὁ Περικλῆς· «ὁ Πάν, ὁ θεὸς τῶν ποιμένων, εἶναι προσηγής.»

«Ἄλλ' ἐνίστε καὶ κακός!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία· «οἱ περὶ αὐτοῦ μῦθοι τῶν ποιμένων ποικίλοι εἶναι.»

«Πρὸς τὸν ἡμεροδρόμον τοῦλάχιστον Φειδιππίδην,» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς, «ὃς ἔδραμε εἰς Σπάρτην, ἵνα σπουδῇ τοὺς Σπαρτιάτας εἰς συμμαχίαν κατὰ τῶν Περσῶν παρακαλέσῃ, προσηνέχθη λίαν ἐπιεικῶς ἐντυχῶν αὐτῷ ἐπὶ τῶν μεθορίων ὁρέων τῆς Ἀργολίδος καὶ Ἀρκαδίας, ἔνθα πατρῶος εἶναι. Ἄσμενος δ' εἶδε τὸν νεανίαν τρέχοντα ἄπνευστον ἐκ φιλοπατρίας διὰ τῶν ἀργολικῶν ὁρέων καὶ ἐν πολλῇ τιμῇ

ἔσχε τοὺς Ἀθηναίους, περὶ ὧν οὐδεμίαν φροντίδα πρότερον ἐλάμβανεν. Ἦλθε δὲ τούτου ἕνεκεν ἐπίκουρος ἡμῖν εἰς Μαραθῶνα.»

«Ἴσως ὁ Πάν εἶναι χρηστός,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἀλλὰ τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶναι τερπνότερον, ἢ κατὰ τὸν ἀγροῖκον Πάνα.»

«Δίκαια λέγεις,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «καὶ τερπνότερον, ἢ ὅσον πιστεύεις, ἂν μάλιστα εἶναι ἀληθὴς ὁ περὶ αὐτοῦ παραδιδόμενος παλαιὸς μῦθος, ὅτι δηλαδὴ ἐγένετο καὶ ἡ σπουδαιοτάτη νυμφικὴ παστάς τῶν γενομένων ἐν Ἑλλάδι, ὅτι ἐνταῦθα ἐν τῷ θυμαρεῖ σκότει τοῦ σπηλαίου ὁ Λύκειος Ἀπόλλων ἐρῶν τῆς ῥοδόχρου Κρεούσης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως, συνενυρέθη αὐτῇ, καὶ ὅτι ὡς καρπὸς τῆς ἐρωτικῆς ταύτης ἐντεύξεως ὁ Ἴων ἐβλάστησεν, ὁ ἀρχηγέτης τοῦ Ἰωνικοῦ φύλου.»

«Πῶς;» ἀνέκραξεν ἡ Ἀσπασία συγκεκινημένη καὶ παίζουσα καὶ σπουδάζουσα, «αὕτη εἶναι ἡ κοιτὶς τῆς εὐγενεστάτης ἑλληνικῆς φυλῆς, ἣτις ἐκεῖ ἐν τοῖς δήμοις τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀντικρὺ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς πατρίδος μου θάλλει; Καὶ αἱ παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν δὲν κοσμοῦσι τοὺς τοίχους τοῦ σπηλαίου τούτου ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν διὰ στεφάνων ῥόδων καὶ ἰῶν; Ἀντὶ δὲ τοῦ λυκηγενοῦς θεοῦ Ἀπόλλωνος ἴσταται ἐνταῦθα τὸ σεσηρὸς πρόσωπον, ὁ ἀγροῖκος Ἀρκάς, ὁ ξένος ἐκ τῶν σκυθρωπῶν ἐκείνων καὶ ἐχθρικῶν ὁρέων τῆς Πελοποννήσου;»

Μειδιῶν δ' ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς· «Διὰ τί ἐν τοσαύτῃ ὀργῇ ἔχεις τὸν θεὸν τῆς ἀγροτικῆς ἡσυχίας τῶν ὁρέων καὶ δασῶν; Ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδένα γνωρίζω, ὑφ' οὗ τῇ σκέπῃ θερμουργόν τι ζεῦγος προσφιλέστατα ἠδύνατο νὰ συναντηθῇ, εἰ μὴ τὸν φυσικὸν δοτήρα τῆς εἰρήνης καὶ χαρᾶς . . .»

«Τοῦλάχιστον,» ἀνέκραξεν ἡ Ἀσπασία, «ἐπὶ τούτῳ εὐγνω-

μονῷ αὐτῷ, ἐπὶ τῇ δροσερᾷ σκιᾷ, ἦν μοι δωρεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σπηλαίῳ!»

Ταῦτα δ' εἰποῦσα ἔλαβε τὸν θεσσαλικὸν πέτασον ἀπὸ τῆς ἰδίας κεφαλῆς καὶ ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τοῦ θεοῦ τῶν ποιμένων. Οἱ ξανθοὶ δὲ καὶ λαμπροὶ βόστρυχοι ἐξεχύθησαν ἐπὶ τῶν ὤμων.

«ὦ, ἂν ἡδυνάμην,» εἶπεν αὖθις μειδιῶσα, «νά προσενέγκω τῷ ἀγαθῷ Πανὶ ἅπασαν τὴν στολὴν τοῦ καθαριστοῦ, ὡς τὸν πέτασον! Ἀληθῶς ὀχληρὰ μοι ἐγένετο. Ἐπὶ πόσον χρόνον ἔτι θὰ ἀνέχωμαι αὐτήν; ὦ Ἀθηναῖοι, πότε θὰ ἐπιτρέψῃτε τῇ γυναικὶ νὰ φαίνεται ὄντως γυνή; Ὁμολόγησον, Περικλείς, ὅτι ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἴσθε ἀντάξιοι γόνοι τοῦ Ἰωνος, ὃς ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς ἔλαβεν! Ἐθηλάσατε πολλὰ ἐκ τῶν Δωρικῶν τρόπων. Ὁφείλετε δὲ νὰ κλίνετε τὴν κεφαλὴν πρὸ τῶν ἀπογόνων τῶν μεταναστῶν ἐκείνων τῆς ἰδίας ὑμῶν φυλῆς, οἵτινες ἐκεῖ ἀντικρὺ ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας φαιδρότεροι καὶ ἐλευθερώτεροι καὶ θερμουργότεροι ἐγένοντο.»

«Καὶ δὲν πρᾶττομεν τοῦτο;» εἶπεν ὁ Περικλῆς ἐμφαντικῶς γελάσας καὶ καθίζων παρὰ τὴν Ἀσπασίαν, ἣ ἐπὶ ἐξεχούσης τινὸς βρυόεσης πέτρας εἰς ἀνάπαυλαν εἶχε καθίσασα. «Δὲν πρᾶττομεν τοῦτο;» ἐπανέλαβε καὶ ἐπεσπάσατο τὴν μυρίπνουν εὐβόστρυχον κεφαλὴν αὐτῆς πρὸς τὸ στήθος.

«Ὁ Πάν εἶναι πανοῦργος!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία· «ὕπεςχετο ἀναψυχὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ νὰ παράσχη, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι διὰ τῆς πνοῆς αὐτοῦ ἀναρρίπτει κρυφῇ καὶ τὸ πνίγος τῆς ἐσπέρας.»

«Ἀληθῶς,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «μεθύσκουσα τὰς αἰσθήσεις προσπνέει ἡμῖν ἡ αὖρα ἀποπνέουσα τὴν εὐωδίαν τοῦ θύμου καὶ τῶν ἀγριορρόδων.»

Ἐν τῷ δὲ τοιαῦτα ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία διελέγοντο,

¹ Ἀσπασία I.

ὁ κυανοῦς οὐρανὸς περιπόρφυρος καὶ ὁ μακροτόνος Ὑμηττὸς ῥοδοβαφῆς ἐγένοντο. Ἡρέμα δ' ὁ ἥλιος εἶχε χωρήσας ὀπισθεν τῶν ὁρέων τῆς Ἀρκαδίας. Ἐκ τῶν ἀτρωδῶν δὲ νεφῶν ἐνίοτε διὰ τοῦ πνιγροῦ αἰθέρος ἀμυδρὰ ἀστραπὴ ἤσπαιρεν ὑπεράνω τῶν κλιτύων τοῦ Βριλήσσου.

«Ἀσπασία!» ἀνεφώνησεν ὁ Περικλῆς, «ἡ ἀγγελία, ἦν σὺ ὡς Ἑλληνίς ἐκ τῆς φαιδρᾶς Ἰωνίας πρὸς Ἑλληνας ἐκόμισας, ὡς βρονταῖα νεφέλη τῶν θερινῶν ἐκείνων ἐσπερῶν πνιγρὰ καὶ κυοφοροῦσα εὐδαμονίαν ἐγγχεῖ εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ εἰς τὰ πνεύματα τῆς Ἀττικῆς! Πρέπει δ' ἔργῳ νὰ ἐπιτελεσθῇ ἡ ἀγγελία αὕτη πρῶτον μὲν ὑπ' ἐμοῦ καὶ σοῦ, εἶτα δ' ὑπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηναίων. Αἰσθανόμεθα πάντες νέαν τινὰ δύναμιν, νέον πῦρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ βλέπομεν τὴν ἰσχὺν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἀκμὴν σπεύδουσιν!»

Ταῦτα λέγων ὁ Περικλῆς φλογερὸν φίλημα ὡς σφραγίδα ἐνέστιξε τοῖς χεῖλεσι τῆς Ἀσπασίας. Ἦτο δ' αὐτὴ ἐκείνη ἡ φλόξ, αὐτὴ ἐκείνη ἡ δαψίλεια, ἦτο τὸ ἄρωμα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀκμῆς τοῦ βίου καὶ κάλλους, ὅπερ ἐνεψύχωσε τὴν πυγμὴν τῶν Μαραθωνομάχων, τὴν γλυφίδα τοῦ Φειδίου, τὴν γραφίδα τοῦ Σοφοκλέους, τὴν κεραυνοβόλον γλῶσσαν τοῦ Περικλέους ἐπὶ τῆς πυκνῆς καὶ τὸ φλογερὸν φίλημα τῶν χειλέων τῆς καλλίστης Ἑλληνίδος. . . .

Ὅσακις δὲ προσφιλῶς διακείμενον ἐρωτικὸν ζεῦγος, ὡς τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τὴν ἀγνωστάτην καὶ εὐθαλεστοτάτην καὶ εὐγενεστοτάτην ἐπεδείξατο ἀκμὴν, εἰς φίλημα συνάπτει τὰ χεῖλη, τότε ἐορτάζεται καὶ συμπληροῦται ἡ ἐντέλεια τῆς ζωῆς καὶ ὑπερφυῆς χαρὰ διαπερᾷ τὴν καρδίαν τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ ἐνὸς πόλου εἰς τὸν ἕτερον, ὁμοίᾳ καὶ αὐτὴ πρὸς τὴν ἀστραπὴν ἐκείνην τῆς πνιγρᾶς θυελλώδους θερινῆς ἐσπέρας τὴν ἀσπαίρουσαν ὑπεράνω τῶν κλιτύων τοῦ Βριλήσσου.

Αἱ ψυχαὶ συναντῶνται ὡς νέφη μεστὰ σπινθήρων· ἀλλὰ τὰ μὲν νέφη καταχέουσι τὸ φορτίον αὐτῶν, τὴν δὲ ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔτι μᾶλλον ἀναρρίπτει ἢ φλόξ. Δι' ὃ ἐμεθύσθη ἡ ψυχὴ τοῦ Περικλέους, ὅτε κατέβαινε διὰ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους μετὰ τῆς Ἀσπασίας ἐν τῇ ἀστραπτύσει λάμπει τοῦ ἐσπερινοῦ ἀστέρος. Ἡρέμα δ' ἔθλιψεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν καλὴν καὶ εἶπε στρέφων τὸ ὄμμα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ τῆς σελήνης σέλαος σελαγούμενον κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς θεοῦ τοῦ Φειδίου·

«ὦ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, ἀπόθες τὸ χαλκοῦν κράνος καὶ ἄφες τὰς ἀηδόνας τῶν λειμώνων τοῦ Κηφισοῦ νὰ ἐννεοστεύωσιν ἐν αὐτᾷ!» —

V.

ΟΙ ΤΑΩΝΕΣ ΤΟΥ ΠΥΡΙΛΑΜΠΟΥΣ.

ν οἷς χρόνοις τὰ ἀνωτέρω ἐγίνοντο, ἔζων ἐν Ἀθήναις δύο τῶν πλουσιωτάτων καὶ ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, οἵτινες πρῶτοι ἐπειράθησαν οὐ μόνον ἐν ταῖς δημοσίαις λειτουργίαις, ὥς ἔθος, νὰ ἀμιλλῶνται πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς δαπάναις, ἀσυνήθη πολυτέλειαν ἐπιδεικνύμενοι.

Ὁ μὲν εἰς τούτων ἦτο ὁ Ἰπρόνικος, ἐν οὗ τῇ φιλοξένῳ οἰκίᾳ ἡ Ἀσπασία κατέκει, ἀνὴρ τῶν ἐπιφανῶν, ὁ δ' ἕτερος ὁ Πυριλάμπης ἐξ ἰδιώτου δυνατὸς γενόμενος, νεόπλουτός τις τραπεζίτης ἐκ Πειραιῶς.

Ἀνῆγε δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους αὐτοῦ ὁ Ἰπρόνικος εἰς αὐτὸν τὸν Τριπτόλεμον τὸν κεχαρισμένον τῇ Δήμητρι,

τὸν ἰδρυτὴν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, τὸν εὐρετὴν τοῦ ἀρότρου, τὸν διδάσκαλον τῆς γεωργίας καὶ πάσης παιδείας. Αναμφιλόγως δὲ τὸ γένος τοῦ Ἴππονίκου ὡς ἀπὸ τοῦ Ἐλευσινίου ἥρωος ὃν πατρώαν τὴν ἀρχὴν τοῦ δαδούχου εἶχε, τοῦ ἐν ἀξιώματι ἱερατικῷ ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις.

Καὶ ὁ ἡμέτερος δ' Ἴππόνικος τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶχεν. Ἀλλ' οὐδὲν τὸ ἐπαχθὲς εὕρισκεν ἐν αὐτῷ ὁ ἀβροδιαίτος· διότι ἅπαξ μόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν τοῖς μεγάλοις μυστηρίοις, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ μεταβαίνει χρόνον τινὰ εἰς Ἐλευσίνα.

Ἴδιον δὲ τοῦ γένους τούτου ἦτο, ὅτι οἱ ἀρχηγέται αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν τὸ τοῦ Ἴππονίκου καὶ Καλλίου ὄνομα ἔφερον, ἦτοι ἕκαστος Καλλίας τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ Ἴππόνικον ὠνόμαζε καὶ τὸ ἐναντίον.

Ἀλλ' ἡ τύχη τῶν διαφόρων τούτων Καλλιῶν καὶ Ἴππονίκων ἦτο σχεδὸν πάντοτε μνήμης ἀξία. Μάλιστα δὲ λίαν παράδοξος ἦτο ὁ τρόπος, δι' οὗ πλούσιοι ἐγένοντο. Διότι περὶ τοῦ Ἴππονίκου τοῦ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σόλωνος ζήσαντος καὶ φίλου τοῦ νομοθέτου γενομένου ἐλέγετο, ὅτι κατὰχρησιν ποιησάμενος ἀπορρήτου τινὸς τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου ἀνδρὸς ἀφορμὴ τοῦ πλούτου τοῦ ἰδίου γένους ἐγένετο. Ὡσαύτως δ' Ἴππόνικός τις μόνον ἐπὶ Πεισιστράτου ἐθάύρησε τὰ κτήματα τοῦ ἐκπεσόντος τυράννου ἀγοράσας νὰ ἰδιοποιήσῃται. Καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμων δ' οἱ πολλοὶ μὲν τῶν Ἀθηναίων εἰς ἀπορίαν κατέστησαν, ἀλλ' ὁ οἶκος τῶν Καλλιῶν καὶ Ἴππονίκων πλουσιώτερος πάντοτε ἐγίγνετο. Διότι παρ' Ἴππονίκῳ τινὶ Ἐρετριεὺς τις, Διόμνηστος καλούμενος, παρακατέθηκε τοὺς θησαυροὺς, οὓς κατὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν τῶν Ἀσιατῶν λείαν παρά τινος τῶν πολεμίων στρατηγῶν εἶχε λαβών. Ἀλλ', ὡς γνωστόν, εἰσβαλόντες καὶ αὐτῆς οἱ Πέρσαι πάντας τοὺς Ἐρετριοὺς αἰχμαλώτους ἔλαβον καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τὸν Διόμνηστον, ὥστε ὁ Ἴππόνικος κύριος

τοῦ θησαυροῦ ἐγένετο. Ὡσαύτως δὲ Καλλίας τις ἦτο καὶ ἐκεῖνος, ὃν Πέρσης τις τὴν ψυχὴν ἀνούμενος κρυφῇ εἰς τὸν τόπον ἤγαγεν, ἔνθα οἱ ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ πολὺν χρυσὸν εἶχον κατακρύψαντες. Ἄλλ' ὁ Καλλίας οὗτος ἐκ προνοίας ἐφόνευσε τὸν Πέρσῃν τὸν δείξαντα τὸν λάακον, ἵνα μὴ οὗτος καὶ ἄλλον κοινωνὸν τοῦ ἀποβόρητου καταστήσῃ, πρὶν ἂν αὐτὸς καρπὸν λάβῃ ν' ἀνορύξῃ καὶ κρύψῃ τὸν θησαυρόν.

Τοιαῦτά τινα ἐθρυλοῦντο, ἅτινα ἐμαρτύρουν, ὅποσον εὐφυῶς τὸ γένος τοῦτο εἶχε περὶ τοῦτο, θησαυροὺς νὰ ἰδιοποιῇται. Εὐκατάληπτον δ', ὅτι οἱ τοῦ γένους τούτου καὶ εἰς ἀξίωμα κατέστησαν ἐν τῷ κοινῷ· διότι οὐχὶ ὀλίγοι Καλλία καὶ Ἰππόνικοι ἐπέμφθησαν ὡς πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἀλλαχοῦ ὡς εἰρηνοδίκαι· καὶ ὅτι καὶ εἰκόνας τισὶν αὐτῶν κοινοῖς ἀναλώμασιν ὁ δῆμος ἔστησεν.

Καὶ οὗτος ὁ Ἰππόνικος ὁ ξενίζων τὴν Ἀσπασίαν τιμὴν περιῆπτε τοῖς προγόνοις αὐτοῦ ὡς φιλόανθρωπος, δι' ὃ καὶ εὐδοκίμει παρὰ τῷ λαῷ. Διότι πολλάκις τελείαν ἐκατόμβην θύων τῇ Παλλάδι εἰστία τὸν λαὸν μεγαλοπρεπῶς κατὰ φρατρίας καὶ γένη καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις Διονυσίοις συνῆγε πάντων τῶν βουλομένων συμπόσιον ἐν ὑπαίθρῳ ἐν τῷ Κεραμεικῷ καὶ παρεῖχε στρώματα μεστὰ κισσοῦ, ἐφ' ὧν οἱ συμπόται ἠδύναντο νὰ κατακλίνωνται. Ἀποδημῶν δέ ποτε εἰς Κόρινθον εἰς ἐπίσκεψιν φίλου τινός, ὡς πορευόμενος ἔμαθε καθ' ὁδόν, ὅτι τὰ τοῦ φίλου εἰς τοῦτο περιέστησαν, ὥστε τὰ χρήματα ἐνεχυράζοντο ὑπὸ τῶν δανειστῶν, ἔπεμψεν ἄγγελον φέροντα τὰ ἀναγκαῖα εἰς ἀπότισιν τῶν χρεῶν χρήματα, ἵνα μὴ ἐλθὼν τὸν φίλον ἐν ἀθυρίᾳ καταλάβῃ, ὅπερ δυσάρεστον αὐτῷ θὰ ἦτο. Καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις δ' οἰκία αὐτοῦ, ὡς ἐρρήθη, διέφερε τῶν τῶν ἄλλων Ἀθηναίων.

Μόνος δ' ὁ νεόπλουτος τραπεζίτης Πυριλάμπης ἐπειρᾶτο νὰ ἰσοφαρίξῃ πρὸς αὐτόν. Οὗτος εἶχεν ἐν Πειραιεὶ οἰκίαν,

ἦν εἶχεν οὕτω παρσκευασμένην, ὥς ὁ Ἰππόνικος τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ἐμμεῖτο καθ' ὅλα αὐτόν, ὅσον ἡδύνατο. Ἄν εἶχεν ὁ Ἰππόνικος μελιταῖον κυνίδιον τῶν ὀνομαστῶν ἐπὶ κομψότητι, καὶ ὁ Πυριλάμπης ἐπόριζεν ἑαυτῷ ὅμοιον τι τοῦ αὐτοῦ γένους, ἢ καὶ μικρότερον. Ἄν προσεπορίζετο ὁ Ἰππόνικος λάκαιναν κύνα, ἢ μολοσσόν, ἢ κρήτα θαυμαστὸν τὸ μέγεθος, καὶ ὁ Πυριλάμπης οὐδὲ νὰ κοιμηθῇ ἡδύνατο, ἕως οὐ ὅμοιον, ἢ μείζονα εὑρίσκειν. Ἐπειδὴ δ' ὁ Ἰππόνικος εἶχε ὑπερμεγέθη θυραῶν, ὁ Πυριλάμπης ἀδυνατῶν νὰ πορισθῇ μείζονα ἐκείνου ἐκόσμησε τὴν θύραν τῆς οἰκίας διὰ γελαίου νάννου θαυμαζομένου πρὸς τοῦ πλήθους. Ὁ πρωτότοκος δ' υἱὸς τοῦ Ἰππονίκου Καλλίας, ὡς εἰκός, ὀνομαζόμενος, δὲν ἡδύνατο νὰ μάθῃ τὰ ὀνόματα τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσι γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου, καὶ ἐκ τούτου ὁ Ἰππόνικος ὠνόμασε τοὺς συμπαίκτορας τοῦ μικροῦ Καλλίου καὶ τοὺς δούλους καὶ ἄλλους τῶν περὶ τὸ παιδίον ἀπὸ τινος τῶν ὀνομάτων τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου. Καὶ ὁ Πυριλάμπης λοιπὸν ἔχων καὶ αὐτὸς παιδίον, Δῆμον καλούμενον, στέργον μάλιστα τοὺς σκύλακας, εἰσήγαγεν εἰς τὴν οἰκίαν τέσσαρας καὶ εἴκοσι τοιοῦτους, ὧν ἕκαστος ἐπὶ πινακιδίου τὸ ὄνομα ἑνὸς γράμματος περὶ τὸν λαιμὸν ἔφερεν. Ἐπειδὴ δ' ὁ Ἰππόνικος ὀνομαστὸς ἐγένετο ὡς ἵπποτρόφος, ὁ Πυριλάμπης ἀδυνατῶν νὰ ὑπερβάλλῃ αὐτόν καὶ ἐν τούτῳ ἐπειράθη νὰ ἐπισκιάσῃ τοὺς ἵππους τοῦ Ἰππονίκου τρέφων πιθήκους σπανίους καὶ θαυμαστούς. Ὡς δ' ὁ Ἰππόνικος ἔτρεφεν ἀλεκτρυόνας καὶ ὄρνυγας πρὸς τοὺς ἀγῶνας, οἷς πολὺ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχαρον, καὶ πρὸ πάντων τελευταίως τῶν ἐν Ἀθήναις λίαν ἀγαπητῶν σκελικῶν περιστερῶν ἐπεμελεῖτο, ὧν οὐδεὶς ἕτερος καλλίονας καὶ θαυμαστοτέρας εἶχεν, ὁ θρίαμβος οὗτος τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ἐτάραττε τὸν ὕπνον τοῦ Πυριλάμπους σκοπομένου, τίνι τρόπῳ νὰ ἐπισκιάσῃ τὰς περιστεράς τοῦ Ἰππονίκου.

Ἀλλ' ἰδοὺ φίλος τις ἐκ Σάμου πέμπει πρὸς αὐτὸν ζεῦγος τῶν λαμπρῶν ἐκείνων τῆς Ἥρας ἱερῶν πτηνῶν τῶν πολυόφθαλμα οὐραῖα πτερὰ ἔχόντων, ὧν τὸ ὄνομα τέως μόνον ἐγνώριζον οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ Πυριλάμπης λοιπὸν θεραπεύσας ἐπιμελῶς τοὺς πτερωτοὺς ξένους ἐπολλαπλασίασεν αὐτοὺς, ὥστε ταχέως μέγας ἀριθμὸς θαυμαστῶς καλῶν ταῶνων ὑπερηφάνως εἰς τὴν αὐλὴν περιεφέρετο καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν στέγην τῆς οἰκίας, καὶ ἔθελγε τοὺς διαβάτας. Διὰ τῶν σαμμακῶν δὲ τούτων πτηνῶν ὑπερέβαλεν ὁ Πυριλάμπης τὸν Ἰππόνικον καὶ τὰς περιστεράς αὐτοῦ· διότι πολλοὶ τῶν περιέργων Ἀθηναίων συνέτρεχον, ἵνα ἴδωσι τοὺς ταῶνας τοῦ Πυριλάμπους, καὶ χρόνον τινὰ σχεδὸν μόνον περὶ αὐτῶν λόγος ἐγίγνετο.

Ἀλλ' ὁ εὐτυχὴς ἀνταγωνιστὴς τοῦ Ἰππονίκου οὐδεμίαν ἡσυχίαν εἶχεν, ἕως καὶ ὁ Περικλῆς αὐτὸς ὑπέσχετο, ὅτι θὰ καταβῇ εἰς θέαν τῶν ταῶνων. Ἦλθε λοιπὸν καὶ ὁ Περικλῆς μετὰ τῆς Ἀσπασίας φερούσης καὶ αὐθις τὴν στολὴν τοῦ μιλησίου καθαριστοῦ.

Ἐν τοῖς χρόνοις δ' ἐκείνοις ὁ θέλων ἐν Ἀθήναις ἐξοχόν τι δῶρον νὰ δωρήσῃται τῇ καλῇ φίλῃ ἡγόραζε καὶ προσέφερεν αὐτῇ ἓνα τῶν ταῶνων τοῦ Πυριλάμπους. Ὡς δ' ἡ Ἀσπασία φανερά ἐγένετο θαυμάζουσα τὰ μεγαλοπρεπῆ πτηνά, ὁ Περικλῆς νομίσας, ὅτι ἐμαντεύσατο τὸν λογισμὸν αὐτῆς, ὅτι μεγάλως θὰ ἐκόσμει τὸ περίστυλον τῆς οἰκίας τοιοῦτον πτηνόν, ἐκκαλέσας τὸν Πυριλάμπην αὐτῷ μὲν ἔδωκε κρυφίως τὴν ἐντολὴν νὰ πέμψῃ ἓνα τῶν ταῶνων πρὸς τὴν καλὴν Ἀσπασίαν τὴν ζενιζομένην παρὰ τῷ Ἰππονίκῳ, πρὸς δὲ τὴν φίλην οὐδὲν εἶπεν, ἵνα ἐκπλήξῃ αὐτήν.

Τῇ ὑστεραίᾳ δὲ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ μετημφισμένη Μιλησία τὸν Πυριλάμπην ἐπεσκέψαντο, εἰσῆλθεν ὁ Ἰππόνικος ἀπροσδοκίτως εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ζενιζομένην. Ἦτο δ' ὁ Ἰππόνικος ἀνὴρ πολύσαρκος ἔχων πρόσωπον

ἐρυθρόν καὶ χαῦνον, ὀφθαλμοὺς τὸ πρᾶον τοῦ χαρακτηρὸς ὑποφαίνοντας καὶ ἐπὶ τῶν παχέων χειλέων μειδίαμα πάντοτε ἐπικαθήμενον. Οὕτως ὑπομειδιῶν, ἀλλὰ σαρκαστικῶς πως νῦν, ὅσον ἠδύνατο, εἶπεν ὁ Ἰππόνικος πρὸς τὴν Ἀσπασίαν·

«Καλὴ ξένη, μανθάνω, ὅτι σοι ἀρέσκει ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων» —

«Τοῦτο ὀφείλω σοί!» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία.

«Ὅχι ὅλως ἐμοί!» ὑπέλαβεν ὁ Ἰππόνικος· «ἐξ ἀρχῆς ἔσχες θελκτικὴν ὁμιλίαν πρὸς τοὺς συντέχνους τοῦ Φειδίου καὶ τελευταῖον πρὸς τὸν φίλον μου, τὸν μέγαν Περικλέα. Ἀκούω δὲ μάλιστα, ὅτι ἐνίοτε ἀκολουθεῖς αὐτῷ στολὴν καθαριστοῦ φέρουσα πρὸς εὐμάρειαν καί, ὥς καλῶς ἔμαθον, δέν σοι ἀρέσκουσι πλέον αἱ σικελικαὶ περιστεραὶ τοῦ Ἰππονίκου, ἀλλὰ προτιμᾷς ἐν συνοδίᾳ τοῦ Περικλέους καταβαίνουσα εἰς Πειραιᾶ νὰ θαυμάζῃς τοὺς ταῶνας τοῦ Πυριλάμπους —»

«Οἱ ταῶνες ἐκεῖνοι εἶναι ὄντως περικαλλεῖς,» εἶπεν ἀφελῶς ἡ Ἀσπασία· «καὶ σὺ αὐτὸς δὲ πρέπει καταβάς νὰ ἴδῃς αὐτούς.»

«Ἐσχάτως παρερχόμενος τὴν οἰκίαν τοῦ Πυριλάμπους,» ἀπεκρίνατο ὁ Ἰππόνικος, «ἤκουσα τὴν κραυγὴν αὐτῶν. Τοῦτο ἤρκεσέ μοι. Ἀλλ' ἕκαστος κύριος εἶναι νὰ χαίρῃ, ἐφ' ὅ,τι ἂν θέλῃ. Ἡ ἡδονή, ἣς ἀπολαύει τις ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ ἀνιᾶ. Καί, ὥς βλέπω, μᾶλλον ὠφελεῖται τις τέρπων τινά, ἢ φιλοξενῶν αὐτόν . . .»

Ταῦτα λέγων ὁ Ἰππόνικος προσέβλεπεν ἀσκαρδαμυκτὴ τὴν Ἀσπασίαν ἐλπίζων, ὅτι θ' ἀπεκρίνετό τι.

Ἀλλ' ἐκεῖνη ἐσίγα καὶ οὕτω λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν αὐθις· «Καλῶς γνωρίζεις, Ἀσπασία, ὅτι ἐκ δυσαρέστων πραγμάτων ἀπῆλλαξά σε ἐν Μεγάροις καὶ ὅτι ἡγαγόν σε ἐνταῦθα εἰς Ἀθήνας, ἐνθα φιλοξένως σε ὑπεδεξάμην. Πολλὰ

ὑπὲρ σοῦ ἔπραξα. Ἄλλ' εἰπέ μοι, ποίαν χάριν ἀντὶ τούτων πάντων ἀπέλαβον; Ἀκούεις, Ἀσπασία; Ποίαν χάριν;»

«Ὁ ἀπαιτῶν οὕτω τὴν χάριν,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «ἀπολαμβάνει οὐχὶ χάριν, ἀλλὰ μισθόν. Καὶ σὺ, ὥς βλέπω, ἀπαιτεῖς μισθόν, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ ἐμοῦ ἔπραξας. Αἱ εὐεργεσίαι δ', ὥς φαίνεται, ὡς ἀπέλαβον, ὠρισμένης τιμῆς τιμῶνται. Ἄλλ' ἡμέλησας, Ἰππόνυκε, τῆς εὐεργεσίας ταύτης τὴν τιμὴν πρότερον νὰ αἰτήσης καὶ νῦν, ὥς κάπηλος, βαρέως φέρεις τοῦτο, ὅτι ὁ ὠνητὴς μεγάλην αὐτὴν εὐρίσκει!»

«Μὴ διάστρεφε τὰ πράγματα, Ἀσπασία,» εἶπε μειδιῶν ὁ Ἰππόνυκος. «Γνωρίζεις, ὅτι ἐγὼ ἤμην ὁ ὠνητὴς, τὴν δ' εὐνοϊάν σου μόνον ἀντὶ πάσης τιμῆς ἤμην ἔτοιμος ν' ἀγοράσω —»

«Δοιπὸν ἐγὼ ἤμην τὸ ὦνιον;» ἀνέκραγεν ἡ Ἀσπασία. «Ἔστω, εἶμαι ὦνιον, ὥς θέλεις, καὶ ἔχω τιμὴν τινα» —

«Καὶ τὴν τιμὴν ταύτην;» ἠρώτησεν ὁ Ἰππόνυκος. «Ἀντὶ πάντων τῶν χρημάτων σὺ οὐδέποτε θὰ δυνηθῇς νὰ ἀποτίσῃς!» ἀπεκρίνατο σπουδῇ ἡ Ἀσπασία.

Ὁ δ' Ἰππόνυκος ἐκινήθη ἐπὶ τῆς ἔδρας.

«Ἄφες τοὺς ματαίους λόγους!» εἶπεν ἀναλαβὼν τὴν προτέραν πραότητα. «Δὲν πωλεῖς πλέον τὴν εὐνοϊάν σου! Τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθές. — Ἔτερός τις σε ἠγόρασεν. Ἀντὶ ποίας τιμῆς — τοῦτο εἰς ἐκείνον ἀποβλέπει. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦ Περικλέους εἶσα, οὔτε ἐκείνον, οὔτε σὲ δι' ὀργῆς ἔχω. Στέργω τὸν Περικλέα καὶ συγχωρῶ αὐτῷ πᾶν ἀγαθόν. Ἄλλοτε ποτε ἐχαρίσατό μοι χάριν, ἥς οὐδέποτε ἐπιλανθάνομαι, ἀπαλλάξας με γυναικὸς ἐπαχθοῦς, τῆς καλῆς μὲν τότε, ἀλλὰ φιλονείκου Τελεσίππης. Εἴθε οἱ Θεοὶ πᾶν ἀγαθὸν νὰ δώσιν αὐτῷ!»

Μετὰ τὴν εὐχὴν δὲ ταύτην, ἣν συνήθως εὐχeto, ὁσάκις περὶ τοῦ Περικλέους ὁ λόγος ἐγίγνετο, ἀνέστη καὶ ἀπῆλθεν ὁ Ἰππόνυκος.

Ὡς δ' ἡ Ἀσπασία μόνη ἔμεινε, τοῦτο πρῶτον ἐσκέφατο, ὅτι οὐδαμῶς ἤρμοζεν αὐτῇ ν' ἀξιοῖ ν' ἀπολαύῃ τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἰππονίκου. Δι' ὃ καλέσασα δούλην τινὰ ἐκέλευσεν αὐτὴν νὰ μετακομίσῃ ἐπὶ ἡμιόνων πάντα τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν οἰκίαν φίλης τινός, γραῶς τινος Μιλησίας ἀπὸ πολλοῦ ἐν Ἀθήναις διατριβούσης, ἣτις ἐκ παιδικῆς ἡλικίας οἰκεῖα τῆς μητρὸς τῆς Ἀσπασίας οὔσα ἡγάπα, ὥς μήτηρ, τὴν νέαν ἀκραίαν πατριῶτιν.

Διαγγείλασα δ' εἶτα πρὸς τὸν Ἰππόνικον τὰς χάριτας ἐπὶ τῇ φιλοξενίᾳ, ἣν αὐτῇ παρέσχε, καὶ ὅτι καταλείπει τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἐνεδόθη τὴν συνήθη στολὴν τοῦ καθαριστοῦ καὶ λαβοῦσα δούλον ἀκόλουθον ἐπορεύθη πρὸς τὸν Περικλέα, ἵνα καταλάβῃ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Καὶ οὐδέποτε μὲν μέχρι τῆς σήμερον εἶχε τολμήσασα τοιοῦτόν τι ἡ Ἀσπασία οὐδὲ μετημφιεσμένη, ἀλλὰ σήμερον ἡ σφοδρὰ ὁρμὴ, ἣτις εἶχε καταλαβοῦσα αὐτήν, ἀμελλητί νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ συνδιαλεχθῇ πρὸς τὸν φίλον, ἵνα συμβουλευθῇ αὐτᾷ, ὅτι ὤφειλε νὰ πράξῃ καταλιποῦσα τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰππονίκου, παρῶρμησεν αὐτήν εἰς τοῦτο.

Μικρὸν δὲ μετὰ τὴν μετοίκησιν τῆς Ἀσπασίας διήγγειλέ τις τῶν δούλων τᾷ Ἰππονίκῳ, ὅτι δούλός τις τοῦ Πυριλάμπους ἐλθὼν ἐκόμισε ταῶνα, ὃν πέμπει τις δῶρον τῇ Μιλησίᾳ τῇ κατοικοῦσῃ παρ' αὐτᾷ.

Ὁ Ἰππόνικος δ' ἐρίσει τοὺς ταῶνας τοῦ Πυριλάμπους ὑπὲρ πᾶν ἄλλο. Ἡ πρώτη ἄρα ὁρμὴ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἦτο παρανοτικά νὰ πνίξῃ τὸ πτηνόν. Ἀλλὰ περιστείλας τὴν ὁρμὴν ταύτην εἶπε μόνον συνωφρωμένος·

«Ἡ Μιλησία ἀπῆλθε καὶ ἀγνοᾷ, ὅπου μετᾴκησεν. Κομίσαστε τὸν ταῶνα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους! Βεβαίως ἐκεῖνος εἶναι ὁ δωρητής!» —

Ἐν τούτῳ δὲ τᾷ μεταξὺ ἡ Ἀσπασία πορευομένη εἰς τοῦ

Περικλέους παρήρχετο τὴν ἀγοράν. Ἐν ᾧ δὲ σπουδῇ διὰ μέσου τῶν παρεστώτων ἀγνώστων ἀνδρῶν διήρχετο, ἀπῆντησεν αὐτῇ αἴφνης ὁ Ἀλκαμένης.

Ὁ καλλιτέχνης δ' ἔστη πρὸ αὐτῆς καὶ προσβλέψας αὐτὴν διὰ τῶν διαυγῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν εἶπε μειδιῶν·

«Ποῦ βαδίζεις, καλὲ καθαριστά; Ἀναμφιλόγως εἰς τοῦ Περικλέους; Εἶθε οἱ νέοι φίλοι οἱ ἀξιοῦντες ν' ἀπολαύσωσι σοῦ καὶ τῆς εὐνοίας σου εὐτυχέστεροι τῶν παλαιῶν ν' ἀποδειχθῶσιν!»

«Ἐδωκά τι νικαίωμά τι ἐπ' ἐμοῦ;» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

«Καὶ ἄλλοις καὶ ἐμοί!» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλκαμένης.

«Σοί;» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Ἐδωκά σοι ἐκεῖνο, οὐ εἶχες χρεῖαν· ὅτι τῷ καλλιτέχνῃ ἀναγκαῖον ἦτο. Οὐδὲν πλέον, οὐδὲν ἔλαττον!»

«Γυνὴ τις ὀφείλει τὰ πάντα, ἢ οὐδὲν νὰ ἐπιτρέπη!» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλκαμένης.

«Τότε μὴ ἐνθυμοῦ, ὅτι ἔδωκά σοί τι!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία καὶ ἐγένετο ἀφανής.

Πάντα δὲ ταῦτα σπουδῇ ἐρρήθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκαμένης ἐγέλα πικρῶς καὶ σαρκαστικῶς, ἡ δ' Ἀσπασία ἔσπευδεν εἰς τοῦ Περικλέους. — —

Ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ τοῦ Περικλέους ἡ δέσποινα Τελεσσίπη ἀπὸ πρωΐας περὶ ἱερὸν τι ἔργον ἡσυχολεῖτο τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

Ἦλπιζε δηλαδὴ, ὅτι ἡ εὐνοία Διὸς τοῦ Κτησίου, τοῦ προστάτου καὶ αὐξήτοῦ τῆς οὐσίας, ὃν συνήθως ἐθεράπευον πάντες οἱ εὐσεβεῖς Ἀθηναῖοι κατ' οἶκον, θὰ ἀπέδιδεν αὐτῇ ἐκεῖνο, οὐ κατὰ τὴν γνῶμην αὐτῆς ὁ Περικλῆς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς οἰκίας ἡμέλει. Ὑπὲρ πάντα δ' ἄλλον ἐμπειροῦς οὔσα τῶν παλαιῶν ἐθίμων πρῶτον μὲν περιεῖλιξε τὸ μέτωπον αὐτῆς καὶ τὸν δεξιὸν ὦμον δι' ἐρίων, ἔλαβε δ' ἔπειτα νέον τι πεπωμασμένον κεράμιον καὶ περιελίσσασα τὴν λαβὴν

αὐτοῦ διὰ λευκοῦ ἐρίου καὶ εἶτα ἀναμίξασα ἐν αὐτῷ ὕδαρ καὶ ἔλαιον καὶ διαφόρους καρποὺς κατέθηκεν αὐτὰ ὡς θυσίαν τῷ εἰρημένῳ θεῷ ἐν τῷ ταμείῳ. —

Ἄρα δὲ τὸ ἱερὸν ἔργον περᾶναισα εἶδεν, ὅτι ὁ θυρωρὸς εἰσήγαγε δοῦλόν τινα, ὅστις ἐκόμιζεν ἐπ' ἀγκάλαις μέγα τι παράδοξον πτηνὸν μακρὰ οὐραῖα πτερὰ ἔχον καὶ δεδεμένον τοὺς πόδας.

Καὶ ὁ μὲν δοῦλος εἰπὼν, ὅτι τὸ πτηνὸν τοῦτο τοῦ Περικλέους εἶναι, κατέθηκεν αὐτὸ καὶ ἀπῆλθεν. Ἡ δὲ Τελεσίπη ἐθαύμαζε καὶ ἐν ἀπορίᾳ τοῦ πράγματος ἦτο.

Ἠγόρασεν ἄρα γε αὐτὸ ὁ Περικλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ· Ὁφείλουν ἀποτίλασα τὰ πτερὰ νὰ ὀπτήσῃ αὐτό;

Ἄλλ' ὁ Περικλῆς συνήθως ὀλίγον περὶ τῶν τοῦ οἴκου ἐφρόντιζεν.

Ἐννοήσασα δ', ὅτι φρονιμώτερον ἦτο ν' ἀναμείνῃ τὸν ἀπόντα ἄνδρα, ἵνα ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ πρακτέου, ἐκέλευσε νὰ φέρωσι τὸ πτηνὸν εἰς τὸν ὀρνιθῶνα.

Αἴφνης δ' εἰσείρπυσε γυναικεία τις μορφὴ ὑπὸ δούλης ἀκολουθουμένη διὰ τῆς αὐλείου θύρας. Ὡς δ' ἡ Τελεσίπη ἀπήντησε πρὸς αὐτήν, ἀπαλλαγείσα τοῦ δασέος ἱματίου ἐπεφάνη ἡ γνωστὴ κεφαλὴ καὶ τὸ πρόσωπον τῆς φίλης Ἑλπινίκης. Ἦτο δὲ τὸ πρόσωπον τῆς Ἑλπινίκης τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀσυνήθως σπουδαῖον καὶ ὅλως ἐν ταραχῇ. Βίαιαι αἱ κινήσεις· πλάνητες περιεστρέφοντο οἱ ὀφθαλμοί· τὰ χεῖλη ὑπέτρεμον. Ἐφαίνετο δ' ὡς караδοκοῦσα νὰ εἴπῃ τι, νὰ ἐξεράσῃ τι, ἵνα ἀπαλλαγῇ ἐπαχθοῦς σπουδαίου ἀπορρήτου.

«Τελεσίπη,» εἶπεν, «ἀπόστησον πάντα μάρτυρα, ἢ ἐλθὲ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ μυχαῖτατον τῶν δωματίων σου!»

Ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους οὐχὶ νῦν πρῶτον ἐβλεπε τὴν φίλην ἐν τοιαύτῃ ταραχῇ εἰσερχομένην πρὸς αὐτήν. Ἐγνώριζε δ', ὅτι πρὸς πολλοὺς ὠμίλει καὶ ἡ ἐστία ἦτο, ἀφ' ἧς τὰ

γυναικεῖα λογοποιήματα πανταχοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέρβον, καὶ ὅτι πολλὰ γινώσκουσα ἐξετόξευε τὸ ἔναυσμα τῶν περιέργων λήρων εἰς τὴν ἡμερίαν πολλῶν γυναικωνιτῶν. Ὡς δ' αἱ δύο γυναῖκες ἐν τῷ μυχαιτάτῳ δωματίῳ τῆς οἰκίας μόναι ἔμειναν, ἤρξατο σεμνοπρεπῶς λέγουσα ἡ Ἑλπινίκη·

«Τελεσίπη, νομίζεις, ὅτι εἶναι πιστὸς ὁ ἀνὴρ σου;»

Ἡ Τελεσίπη δ' ἐν ἀπορίᾳ διατελοῦσα οὐδὲν εἶπεν.

«Πῶς νομίζεις, ὅτι διάκειται καθ' ὅλου πρὸς τὸ γυναικεῖον φῦλον;» εἶπεν αὐτῆς ἐκείνη.

«Τὸν νοῦν τοῦ ἀνδρὸς τούτου,» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίπη, «κατέχουσιν ὅλως τὰ τῆς πόλεως...»

«Νομίζεις, ὅτι δὲν ἀσχολεῖται ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐκ τῶν γυναικῶν;» ὑπέλαβεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος μειδιῶσα σκαπτικῶς καὶ κατοικτεῖρουσα αὐτήν. «Ὡς εἰκός,» εἶπεν αὐτῆς κατασκοποῦσα, «σὺ ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ἢ νόμιμος γαμετή, ἢ σύνευνος αὐτοῦ γνωρίζεις τοῦτο!»

«Βεβαίως!» ἀπεκρίνατο εὐθήτως ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους.

Ἡ Ἑλπινίκη δ' ἐδράζατο τότε τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἔμεινεν αὐτῆς, ὥς οἰκτεῖρουσα αὐτήν καὶ εἶπεν·

«Τελεσίπη, ἀγνοεῖς τοὺς τρόπους καὶ τὰ ἥθη τοῦ ἀνδρὸς σου; Ἀλλὰ σκέψαι μικρόν! Ἐνθυμήθητι τὴν καλὴν Χρύσιλλαν — τὴν ἐρωμένην τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Ἴωνος, ἣν, ὥς πάντες γινώσκουσιν, ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ σύνευνός σου ἐθεράπευεν!...»

«Ἀλλὰ τοῦτο πρὸ πολλοῦ παρήλθεν!» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίπη.

«Δυνατόν!» εἶπεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος. «Ἄλλ' οὐδεμίαν ὑπόψιν ἐνέπεσέ σοι τελευταῖον; Δὲν εὗρές τι τὸ παράξενον ἐν τοῖς τρόποις τοῦ ἀνδρὸς σου; Δὲν ἔσχες ἐν τῇ ψυχῇ σου δυσσιωνιστὰς προλήψεις;»

Ἐκείνη σκεψαμένη ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

«Δυστυχές φίλη!» ἀνέκραξεν ἡ Ἑλπινίκη. «Ἀπαρασκεύαστον λοιπὸν καταλαμβάνω σε καὶ πάντα νῦν πρῶτον ἀθρόα μανθάνεις!»

«Λέγε!» εἶπεν ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους.

«Δὲν ἔβαλέ ποτε τὰ ὠτά σου τὸ ὄνομα Ἀσπασίας τινός;» ἠρώτησεν ἡ Ἑλπινίκη.

«Τὸ ὄνομα ὅλως ξένον μοι εἶναι;» ἀπεκρίνατο ἐκείνη.

«Ἄκουσον λοιπόν!» εἶπεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος. «Ἀσπασία καλεῖται νέα τις Μιλησία, ἥτις, τίς οἶδεν, ὅπως πλανηθεῖσα καὶ κινδυνεύσασα εἰς Μέγαρα κατήντησεν, ὅθεν ὁ πρῶτός σου σύμβιος Ἰππόνικος εἰς Ἀθήνας αὐτὴν διεκόμεσε. Πιστεύω δ', ὅτι γνωρίζεις, ὅποια τοὺς τρόπους καὶ ὁπόσου ἄξια εἶναι αἱ Μιλήσια αὗται καὶ καθ' ὅλου αἱ Ἰωνιάδες, αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι τῆς ἀντιπέραν ὀχθῆς! Εἶναι μαινάδες, αἰτινες πλανώμεναι ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνημμέναι δαδὰς κρατοῦσαι τὰς καρδίας τῶν ἀνδρῶν καταφλέγουσιν. Ἡ δ' Ἀσπασία εἶναι ἡ φοβερωτάτη τῶν μαινάδων τούτων, ἡ ἐπιτριπτοτάτη καὶ πανουργοτάτη καὶ θραυστάτη! . . . Εἰς τὴν παγίδα τῆς γυναικὸς ταύτης ἐνέπεσεν ὁ σύμβιός σου!»

«Τί λέγεις;» ῥήξασα φωνὴν εἶπεν ἐκπεπληγμένη ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους. «Καὶ ποῦ συναντᾷ τῇ γυναικὶ ταύτῃ;»

«Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰππονίκου!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἑλπινίκη. «Διότι παρὰ τῷ Ἰππονίκῳ κατοικεῖ. — Ἐκεῖ συνέρχονται αἱ ἐταῖραι αὐταί. Ἐκεῖ τελοῦνται τὰ ὄργια, ὄργια, Τελεσίπη — φρικώδη εἶναι, ὅσα διηγοῦνται περὶ τῶν ὀργίων τῶν τελομένων ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰππονίκου! Καὶ ὁ σύμβιός σου ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν! — Ἄλλ' οὐχὶ τοῦτο εἶναι τὸ φοβερώτατον. Πρόσχεες! Διασπαθᾷ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ μετὰ τῆς Μιλησίας ἐταίρας! Δούλους, σκεύη οἰκιακά, τάπητας, περιστερὰς, φθεγγομένους ψᾶρας καὶ πᾶν τὸ δυνατόν δωρεῖται αὐτῇ!

Ἀπὸ τῆς χθὲς πάντες ἐν τῇ πόλει γνωρίζουσι τοῦτο. Μέχρι τοῦδε πάντα ὥς μάλιστα κρυφῇ ἐγίνοντο. Ἀλλὰ διεδόθησαν ταχέως πάντα ὥς ἀστραπή. Διότι χθὲς ἐπέθηκε τὴν κορωνίδα ἐπὶ τοῦ αἰσχροῦ ἔργου. Ἐλθὼν δῆλα δὴ παρὰ τὸν Πυριλάμπην ἠγόρασε ξένον τι πτηνόν, ἓνα ταῶνα, ἵνα δωρήσῃται αὐτὸν τῇ Μιλησίᾳ Ἀσπασίᾳ! Πάντες δὲ σήμερον περὶ τοῦ ταῶνος τούτου λόγον ποιοῦνται. Σήμερον δ' ἐκόμισε δοῦλός τις τοῦ Πυριλάμπους τὸν ταῶνα ἐκείνον εἰς τοῦ Ἰππονίκου. Ἐγὼ αὐτῇ ἐρχομένη ἐνταῦθα ἤκουσα παρὰ πολλῶν, ὅτι εἶδον τὸν δοῦλον κομίζοντα ἐπ' ἀγκάλαις τὸν ταῶνα. Ἀλλὰ σκέψαι! Οἱ αὐτοὶ διηγοῦντό μοι, ὅτι δὲν ἐγένετο δεκτὸς ὁ ταῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰππονίκου, διότι ἡ Μιλησία δὲν κατοικεῖ πλέον παρ' αὐτῶ! Ἐννοεῖς τὴν συνάφειαν πάντων τούτων; Μετόκησε καταλιποῦσα τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰππονίκου εἰς ἄλλην. Καὶ τίς ἠγόρασεν, ἢ ἐμισθώσατο αὐτῇ τὴν οἰκίαν; Ὁ σύμβιός σου, ὁ Περικλῆς! Τί με προσβλέπεις οὕτως ἀτενῶς καὶ φροντιστικῶς!»

«Ἐνθυμοῦμαι,» εἶπεν ἡ Τελεσίππη, «τὸ ξένον πτηνόν, περὶ οὗ μοι λέγεις. Διότι μικρὸν πρὸ τῆς ἀφίξεώς σου ἐκόμισε δοῦλός τις ἐνταῦθα εἰς τὴν οἰκίαν ξένον τι πτηνόν εἰπών, ὅτι ὁ Περικλῆς ἠγόρασεν αὐτό.»

«Ποῦ εἶναι τὸ πτηνόν;» ἀνέκραζεν ἡ Ἐλπινίκη.

Ἡ δὲ Τελεσίππη ἀδήγησε τὴν φίλην εἰς τὸν ὀρνιθῶνα, ἐνθα ὁ νέος ταῶν δεινῶς ἀσπαίρων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔκειτο, διότι εἶχε τοὺς πόδας ἐτι δεδεμένους.

«Ὁ ταῶν εἶναι!» εἶπεν ἡ Ἐλπινίκη. «Ἀκριβῶς τοιοῦτους παρέστησάν μοι τοὺς ταῶνας τοῦ Πυριλάμπους. Τὸ πρᾶγμα εἶναι κατάδηλον! Ὁ ταῶν δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰππονίκου, ὁ δὲ δοῦλος εἴτε ἐκ ῥαθυμίας, ἢ ἀδυνατῶν αὐτὸς νὰ ζητήσῃ τὴν Ἀσπασίαν, ἐκόμισεν ἀπλῶς τὸ πτηνόν ἐνταῦθα εἰς τὸν ἀγοράσαντα αὐτό! Τοῦτο ἐγένετο κατὰ

θείαν θέλῃσιν, Τελεσίππῃ! Δι' ὃ θῶσον τῇ Ἥρᾳ τῇ προστάτιδι καὶ τιμωρῇ τῶν ἱερῶν θεσμῶν θυσίαν!»

«Ἀθλίον πτηνόν!» ἀνέκραξεν ἡ Τελεσίππῃ ὀργίλως προσβλέψασα τὸ πτηνόν, «δὲν ἐνέπεσες τυχαίως εἰς τὰς χεῖράς μου!»

«Σφαγίασον αὐτό!» ἀνέκραξεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος. «Σφάζον καὶ σταθεύσασα τῷ πυρὶ παρασκεύασον τῷ ἀπίστῳ συμβίῳ Θυέστεια δεῖπνα!»

«Τοῦτο καὶ θὰ πράξω!» ὑπέλαβεν ἡ Τελεσίππῃ, «καὶ ὁ Περικλῆς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ μοι λοιδορήσῃ. Ὁ ὀρνιθῶν εἶναι πολὺ στενόχωρος, ὥστε τοιοῦτον πτηνὸν δὲν δύναται ἐλεύθερον νὰ περιφέρηται εἰς αὐτόν. Τοῦτο μόνον ἡδυνάμην ἄρα νὰ ὑποθέσω, θὰ εἶπω αὐτῷ, ὅτι ἀγοράσας ἐπεθύμεις νὰ φάγῃς αὐτό, δι' ὃ καὶ τίλασα καὶ σταθεύσασα παρεσκεύασα δεῖπνον. Ὁ Περικλῆς θὰ σιγήσῃ καὶ δὲν θὰ τολμήσῃ ν' ἀντείπῃ τι ἐμοὶ οὕτως ἀπολογουμένη. Πρέπει νὰ σιγήσῃ καὶ κρυφῇ νὰ διαφράγῃ ὑπὸ τῆς ὀργῆς, ὅταν παραθῶ αὐτῷ τὸ πτηνὸν ὁπτόν! Ὅταν δὲ τὸ ἀπαίσιον βρῶμα κεχολωμένος καταβροχθίσῃ, τότε θὰ ῥήξω φωνήν, ἵνα ὀνειδίσω αὐτῷ κατὰ πρόσωπον τὴν προφανῇ ἀσχηρὰν αὐτοῦ εἰκόνα!»

«Καλῶς θὰ πράξῃς!» εἶπεν ἡ Ἑλπινίκη τρίβουσα τὰς χεῖρας καὶ μειδιῶσα.

«Βλέπεις,» εἶπεν αὖθις, «ὅποιαί τινες εἶναι αἱ ὑποθέσεις τῆς πόλεως, αἵτινες ἀποξενοῦσι τὸν σύμβιον τῆς νομίμου καὶ γνησίας συνένου.»

«Οἱ φίλοι εἶναι οἱ διαφθείραντες αὐτόν!» εἶπεν ἡ Τελεσίππῃ. Ἡ καρδιά αὐτοῦ εὐχερῶς πάντοτε ἀναφλέγεται καὶ παντὶ πάθει εἶναι προσβατὴ. Ἡ ὁμιλία δὲ πρὸς ἀθέους ἀπέδειξεν αὐτόν ἀσεβῆ. Ναί, ἀσεβὴς ἐγένετο, διότι τὰς κατ' οἶκον θυσίας μετ' ἀδιαφορίας τελεῖ καὶ ἀνέχεται, ἢ ποιεῖ πολλά τοιαῦτα ἐν τῇ οἰκίᾳ μόνον χαριζόμενος ἐμοί. Ὅτε πρό τινος

χρόνου πυρέσσων πολλὰς ἡμέρας ἔκειτο, συνεβούλευσάς μοι νὰ κρεμάσω ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ περιάπτον τι, εἴτε δακτύλιον μαγικὰ σημεῖα ἐγκεχαραγμένα φέροντα, ἢ περγαμηνὴν ἐπὶ δάς ἐγγεγραμμένας ἔχουσαν. Ὅντως δ' ἐξευροῦσα τοιοῦτόν τι περιάπτον ἐκρέμασα ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀσθενοῦς, ὃς βαθέως κοιμώμενος οὐδαμῶς αὐτῷ προσέσχευεν. Ἀλλὰ μικρὸν μετὰ τοῦτο ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψίν τις τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ ἰδὼν τὸ περιάπτον ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Περικλέους ἀπέσπασε καὶ ἔρριψεν αὐτό που. Τότε δ' ἠγέρθη ὁ Περικλῆς καὶ ὁ φίλος εἶπεν, ὥς δουλὸς τις παρευρεθείς ἐν τῷ δωματίῳ διηγήσατό μοι· «Αἱ γυναῖκες ἐκρέμασαν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ σου περιάπτον, ἀλλ' ἐγὼ ὥς σοφὸς ἀπέσπασα αὐτό!» — «Καλῶς,» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς, «ἀλλὰ σοφώτερον θὰ ἐξελάβανόν σε, ἂν μὴ ἀπέσπας αὐτό.»

«Θὰ ἦτο βεβαίως τις τῶν καινοτρόπων ἀγαλματοποιῶν,» εἶπεν ἡ Ἑλπινίκη. «Οὐδέποτε ἔστερξα τὸν Περικλέα — καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ στέρξω τὸν ἀντίζηλον τοῦ λαμπροῦ καὶ δυσπαραβλήτου ἀδελφοῦ μου; Ἀλλὰ μισητότερος ἐγένετό μοι, ἀφ' οὗ ὅλως παίγνιον καὶ ὄργανον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Φειδίου καὶ Ἰκτίνου καὶ Καλλικράτους καὶ πάντων τῶν τοιούτων ἐγένετο, οἵτινες νῦν κενοδοξοῦντες τοσοῦτον θορυβοῦσι καὶ πάντας τοὺς ἱκανοὺς παραγκωνίζονται. Ἔμαθες, ὅτι, ἐν ᾧ πάντες οὗτοι τὸν γλύφανον καὶ τὸν ὑπαγωγέα κρατοῦντες σεμνύνονται ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὁ καλὸς κάγαθός Πολύγνωτος, ὁ ἔξοχος καλλιτέχνης, ὃν ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς τοσοῦτον ἐτίμα, ἀργὸς περιφέρεται;»

Τοιαῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα ᾠδύρετο ἡ Ἑλπινίκη καὶ τέλος αὐτὴ μὲν ἀνέστη, ἵν' ἀπέλθῃ, ἡ δὲ Τελεσίπη συνηκολούθησεν αὐτῇ εἰς τὸ περίστυλον. Ἐκεῖ δ' ἐκ νέου διελέγοντο ἰστάμεναι πρὸ τῆς θύρας χρόνον τινὰ περὶ τῶν σπουδαίων νέων τῆς ἡμέρας, ὥς αἱ γυναῖκες ποιοῦσι πάντοτε· διότι ἀπερχό-

μεναι ἐκ φίλης τινὸς οὐδέποτε εὐρίσκουσι τὴν τελευταίαν λέξιν.

Αἴφνης δ' ἡ θύρα ἀνεῳγη καὶ νεανίας τις εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, οὗ τὸ κάλλος καταπληκτικὸν ἦτο. Αἱ δύο δὲ γυναῖκες ἄμα ἰδοῦσαι τὸν ξένον ἐπήλυδα ὤφειλον κατὰ τὰ αὐστηρά ἦθη τῶν Ἀθηναίων ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὸν γυναικωνίτην, ἀλλ' ἔμειναν, ὥς κατεδεδεμένα. Παρὰ τοῦτο δ' ἦτο ὁ ἐλθὼν οὐχὶ ἀνὴρ, ἀλλ' ἀγένειός τις νεανίας.

Πρὶν ἢ λάβῃ δὲ καιρὸν νὰ διανοηθῇ περὶ τοῦ πρακτέου ἡ Τελεσίππη, ὁ νεανίας στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ἠρώτησε κοσμίως μὲν, ἀλλ' ἐπιχαρίτως, ἂν ὁ Περικλῆς ἔνδον ἦτο· καὶ διατεθειμένος νὰ ὑποδέξῃται ξένον τινά.

«Ὁ σύμβιός μου ἐξῆλθεν!» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίππη.

«Χαίρω, ὅτι καιρὸν λαμβάνω νὰ προσαγορεύσω τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, τὴν οἰκοδέσποιναν!» εἶπεν ὁ νεανίας. «Εἶμαι,» εἶπεν αὐτῇς τὸ τραχὺ ὄνομα ὡς ἐπίτηδες ὀξέως προφέρων, «ὁ Πασίκομψος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐξηκεστίδου ἐκ —» ἀλλ' ἔν μόνον βλέμμα στρέψας ἐπὶ τὰς δύο γυναῖκας, εἰς ὧν τὰς χεῖρας ἐνέπεσε, κατενόησεν, ὅτι ὀνομάζων τὴν Μίλητον οὐχὶ εὐνοικῶς θὰ διετίθει αὐτάς καὶ ὅτι τὴν ἐλαχίστην ὑποψίαν θὰ διήγειρεν ὀνομάζων μόνον τὴν σάφρονα Σπάρτην.

«Εἶμαι,» εἶπε λοιπὸν, «ὁ Πασίκομψος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐξηκεστίδου ἐκ Σπάρτης. Ὁ τοῦ πατρὸς Ἐξηκεστίδου πατὴρ Ἀστράμψυχος ἦτο ξένος τοῦ πάππου τοῦ Περικλέους!»

Ἡ δ' Ἑλπινίκη, ἡ φιλολάκων, ἀκούσασα, ὅτι ὁ ξένος ἐκ Σπάρτης ἔρχεται κατεθέλχθη.

«Χαῖρε, ὦ ξένε!» εἶπεν, «ἐκ τῆς χώρας τῶν σεμνῶν καὶ αὐστηρῶν ἡθῶν! Ἀλλά, τίς μήτηρ ἐγέννησέ σε, τέκνον τῆς τραχείας Σπάρτης, τοσοῦτον καλλιπλόκομον καὶ ῥαδινὸν καὶ ἀπαλόν;»

«Ἐξέστην ἐκ τῆς φύσεως!» ἀπεκρίνατο ὁ νεανίας. «Ἐν

Σπάρτη ἐξελάμβανόν με πάντες ὡς γυναῖκα. Καὶ ὅμως οὐδέποτε ἔτρεμον τοὺς θέλοντας νὰ διαγωνίζωνται πρὸς ἐμὲ καὶ πολλοὺς εἶδον πίπτοντας ἐν τῇ κονίᾳ. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα οὐδὲν ὠφέλησαν καὶ πάντοτε γυναῖκα ἐκάλουν με. Διὰ τοῦτο κορεσθεῖς καὶ φεύγων τοὺς χλευαστὰς διέγων ν' ἀποδημήσω καὶ νὰ μὴ ἐπανέλθω εἰς Σπάρτην, πρὶν ἂν τὸ γένειον κοσμήσῃ τὸν πώγωνά καὶ τὰ χεῖλή μου. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ σκοποῦμαι ἐπιδημῶν ἐν Ἀθήναις νὰ σπουδάσω περὶ τὰς καλὰς τέχνας τὰς ἀκμαζούσας ἐνταῦθα.»

«Θά σε συστήσω τῷ σεμνῷ διδασκάλῳ Πολυγνώτῳ,» εἶπεν ἡ Ἑλπινίκη, «ἐλπίζουσα, ὅτι εἶσαι ζαγράφος καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν τόσῳ πολυαρίθμων καὶ ὑβριστῶν λιθοζόων.»

«Ἀληθῶς οὐδέποτε ἔμαθον νὰ κόπτω τοὺς λίθους,» ἀπεκρίνατο ὁ νεανίας, «ἀλλὰ πιστεύω, ὅτι ἐννοῶ νὰ ἐντρίβω τὰ χρώματα, ὡς πάντες οἱ τοῦ φύλου μου. Ἀλλ' οὐδόλως προτίθεμαι ν' ἀσκῶ τὴν τέχνην, διότι, χάρις τοῖς θεοῖς, τρέφομαι ἐκ τῶν ἑμαυτοῦ —»

«Ἀρέσκουσί σοι αἱ Ἀθῆναι,» ἠρώτησεν αὐτῆς ἡ Ἑλπινίκη, «ἀρέσκουσί σοι οἱ κάτοικοι αὐτῶν;»

«Λίαν ἀρεστοὶ θά μοι ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι,» εἶπεν ὁ νεανίας, «ἂν πάντες τοσοῦτον σεμνοὶ ἅμα τε καὶ ἀξιάραστοι ἦσαν, ὡς ἐκείνη, ἣν οἱ θεοὶ ἐπέτρεψάν μοι νὰ ἴδω ἅμα ἀφικόμενος ἐνταῦθα εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην —»

«Νεανία!» ἀνέκραξεν ἡ Ἑλπινίκη ἐνθουσιῶσα, «τιμᾶς τὴν πατρίδα σου! Εἶθε καὶ ἡ νεολαία τῶν Ἀθηναίων νὰ ἦτο τοσοῦτον ἐπίχαρις καὶ κοσμία! Ὡ εὐτυχὲς Σπάρτη! Εὐτυχεῖς πατέρες καὶ μητέρες καὶ παρθένοι τῆς Σπάρτης!» —

«Εἶναι ἀληθές,» λαβοῦσα τὸν λόγον ἠρώτησεν ἡ Τελεσίππη, «ὅτι αἱ Σπαρτιάτιδες εἶναι αἱ κάλλιστα γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος; Πολλάκις ἤκουσα νὰ δυσχυρίζωνται τοῦτο.»

Ὁ νεανίας δ' ἐφάνη δυσαρέστως διατεθεὶς ὑπὸ τῆς ἐρωτή-

σεως ταύτης. Δι' ὃ τὰ πτερύγια τῆς ῥινὸς αὐτοῦ ἤρξαντο ἐλαφρῶς σειόμενα καὶ τὰ χεῖλη συσπώμενα μικρόν, ὅτε περιφρονητικῶς εἶπεν·

« Ἄν ἄκοιμτος μορφὴ καὶ γυναικεῖον κάλλος ἔν καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουσι, τότε αἱ Σπαρτιάτιδες εἶναι αἱ κάλλιστα γυναῖκες! Ἄν ὅμως ἡ λεπτότης καὶ εὐφυΐα τῆς μορφῆς τὸν ἀγῶνα κρίνει, » εἶπε μετὰ μικρόν ὁ καλλιπλόκαμὸς νεανίας ἐρασμιώτατα μειδιῶν ἅμα τε καὶ προσβλέπων τὸ πρόσωπον καὶ τὴν μορφήν τῆς Ἑλπινίκης, « τότε δίκαιον εἶναι αἱ Ἀθηναί τῶν καλλιστείων νὰ τύχωσιν! »

« Λακεδαιμόνιε νεανία, » εἶπεν ἡ Ἑλπινίκη, « λέγεις, ὅτι καὶ ὁ διδάσκαλος Πολύγνωτος εἶπεν, ὅτε μετὰ τοῦ ἑμοῦ ἀδελφοῦ Κίμωνος ἐκ Θάσου εἰς Ἀθήνας ἐπιδημήσας ἐδεήθη ἑμοῦ νὰ ἐπιτρέψω αὐτῷ ν' ἀπεικάσῃ τὴν καλλίστην τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου τῷ ἑμῷ προσώπῳ ἐν τῇ γραφῇ, δι' ἧς τὴν ποικίλην στοᾶν ἐκόσμησε. Δέκα καὶ πέντε ἡμέρας παρέστην αὐτῷ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ καὶ ἐξωγράφισέ με μιμησάμενος ἐπακριβῶς πάντας τοὺς χαρακτῆράς μου. »

« Εἶσαι ἡ Ἑλπινίκη ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος; » ἀνέκραξε πολλὴν ἐκπληξιν ὑποκρινόμενος ὁ νεανίας. « Χαῖρε, Ἑλπινίκη! Περὶ σοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου Κίμωνος, τοῦ φιλόλακωνος, πολλὰ μοι ἔλεγεν ὁ πάππος Ἀστράμψυχος, ὅτε παῖδα ἔτι ὄντα ἐπὶ τῶν γονάτων ἔσειε! Καὶ ἀκριβῶς, οἷαν σε περιέγραφε, τοιαύτη ἴστασαι πρὸ ἑμοῦ! Ἐνθυμοῦμαι δὲ νῦν καὶ τὴν καλλίστην τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Πολυγνώτου. Εἶδον αὐτὴν χθὲς ἐπισκεψάμενος τὴν ποικίλην στοᾶν καὶ ἀγνοῶ, πότερον τῇ εἰκόνι τοῦ Πολυγνώτου πρέπει νὰ συγχαρῶ, ὅτι ὁμοία σοι ἐγένετο, ἢ σοί, ὅτι τοσοῦτον ὁμοία πρὸς τὴν εἰκόνα εἶσαι! » —

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος ἴστατο σεμνοπροσωποῦσα. Δάκρυον δ' ἀνέβλυσεν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, ὅπερ ὤφειλε ν' ἀπο-

μάξῃ καὶ ἡ καρδιά αὐτῆς ἐμέθυεν, διότι, ὅτι εἶπε πρὸς αὐτὴν ὁ νέος οὗτος Σπαρτιάτης, οὐδεὶς πλέον ἐγγχώριος ἀπὸ τριᾶκοντα πλέον ἐτῶν εἶχεν εἰπῶν. Καὶ ἀσμένως μὲν θὰ περιεπύσσετο ἅπασαν τὴν Σπάρτην καὶ πάντας τοὺς Σπαρτιάτας, ὅμως δὲ δὲν ἐτόλμα οὐδ' αὐτὸν τὸν ἓνα ἀκολουθοῦσα τῇ ὁρμῇ τῆς καρδίας νὰ περιπύξῃται! Ἀλλ' ἀντημεΐψατο αὐτὸν δι' ἐνὸς τρυφεροῦ βλέμματος.

« Ἀρύκλα, » εἶπε τότε ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους πρὸς γυναῖκά τινα στραφεῖσα, ἥτις ἐπιτελοῦσα οἰκιακόν τι ἔργον διήρχετο διὰ τοῦ περιστύλου, « ἰδοὺ προσαγόρευσον τὸν πατριώτην σου· ὁ νεανίας ἔρχεται ἐκ Σπάρτης! » — Καὶ πρὸς τὸν νεανίαν στραφεῖσα εἶπεν· « Ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο ἡ τροφὸς τοῦ μικροῦ Ἀλκιβιάδου, ὃν ὀρφανὸν καὶ συγγενῇ, ὡς υἱὸν τοῦ Κλεινίου, ὁ ἐμὸς ἀνὴρ εἰς τὴν οἰκίαν ἐδέξατο. Αἱ ὑγιεῖς καὶ εὖρωστοι Λάκαινα εἶναι ἀσπασταὶ ὡς τροφοὶ πανταχοῦ. Ἐστέρξαμεν δὲ τὴν Ἀρύκλαν καὶ τό γε νῦν ὑπηρετεῖ ἡμῖν ὡς ταμία. »

Καὶ ὁ μὲν νεανίας ἀπέδωκε τὸν ψυχρὸν χαριετισμόν, ὃν ἡ τραχεῖα, ἐρυθροπρόσωπος καὶ μεγαλόμασθος Λάκαινα ἐν τῇ πλατειαζούσῃ ἐπιχωρίῳ διαλέκτῳ αὐτὸν προσηγόρευσε, σκωπτικῶς μειδιῶν, ἡ δὲ τροφὸς ἐπεσκόπει τὰ λεπτοφυῆ ἅμα τε καὶ μαλθακά καὶ ἀβρὰ σχεδὸν μέλη τοῦ λεγομένου ὁμοφύλου ρίπτουσα βλέμματα, ἐν οἷς ἀμφιβολία ἐνεφαίνετο.

« Τοιαῦται τραχεῖαι καὶ ἄκομψοι τὴν μορφήν, » εἶπεν ἡ Τελεσίπη συμπαραπέρπουσα τῇ ἀπερχομένῃ τὴν ὄψιν, « γίνονται αἱ Λάκαινα αὗται. »

« Ἄν μὴ εἶχον τοὺς μεγάλους τιτθευτικοὺς μαστούς, » εἶπεν ὁ νεανίας, « ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτάς ὡς ἀχθοφόρους. Ὅσον δ' ἐκ τῶν τροφῶν νὰ εἰκάσῃ τις περὶ τῶν νεανίδων ἐπιτρέπεται, δύνασθε νὰ φαντασθῇτε, ὅποιαί τινες εἶναι καὶ αἱ παρθένοι, αἵτινες περὶ τὸν δρόμον καὶ τὴν πάλην καὶ τὸ ἄλμα καὶ τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον γυμνάζονται

καὶ πρὸς τοὺς ἐφήβους εἰς ἀγῶνας κατέρχονται. Εἶναι ἄκορ-
ψοι καὶ ἱταμαὶ χιτωνίσκον φέρουσαι εἰς τὸ γόνυ κατατείνοντα
καὶ πρὸς τοῦτοις κατὰ τὴν πλευρὰν σχιστόν!»

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ λάθρα παρεισῆλθεν εἰς τὸ πε-
ρίστυλον ὁ Ἀλκιβιάδης, ὃς ἰδὼν τὸν ξένον περικαλλῇ νεα-
νίαν καὶ ἀκούσας τοὺς τελευταίους λόγους αὐτοῦ·

«Ἀλλὰ, πῶς παιδεύονται τὰ τῶν Σπαρτιατῶν παιδία;»
ἠρώτησεν αἰφνης προκύπτων ἔκ τινος κίονος καὶ προσβλέπων
τὸν ξένον ἀτενῶς διὰ τῶν δύο μελάνχρων λαμπρῶν ὀφθαλ-
μῶν.

Ὁ νεανίας δ' ἐξεπλάγη ἰδὼν αἰφνιδίως τὸ ἐρασμιώτατον
παιδίον ἐπιφανέν.

«Οὗτος εἶναι ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου!» εἶπεν
ἡ Τελεσίππη.

«Ἀλκιβιάδη,» εἶπεν αὐθις στραφεῖσα πρὸς τὸ παιδίον,
«μὴ καταίσχυνε τοὺς παιδεύοντάς σε διὰ τῆς προπετείας σου.
Λάκων εἶναι ὁ νεανίας, ὃς ἐνώπιόν σου ἴσταται!»

Ὁ δὲ ξένος κύψας ἐφίλησε τὸ μέτωπον τοῦ παιδίου.

«Ἀνυπόδητα,» εἶπε μετὰ τοῦτο πρὸς αὐτό, «περιπατοῦσιν
ἐν Σπάρτῃ τὰ παιδία καὶ κοιμῶνται μὲν ἐπ' ἀχύρων, ἢ κα-
λάμων, ἢ ῥιπῶν, οὐδέποτε δὲ χορτάζονται, ἅπαξ δὲ τοῦ ἔτους
μαστιγοῦνται, ἕως ἄν αἱματωθῶσιν, ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρ-
τέμιδος, ἵνα ἀμβλεῖς πρὸς τοὺς πόνους καθιστῶνται, παιδεύ-
ονται δ' ἐν γυμναστικῇ καὶ ὀπλομαχίᾳ καὶ τῇ ἐνοπλίᾳ ὀρ-
χήσει, καὶ μανθάνουσι καὶ νὰ κλέπτωσι καὶ νὰ μὴ φαρῶνται
κλέπτοντα. Ἀλλὰ γράμματα δὲν μανθάνουσι καὶ ἀπαγο-
ρεῖται αὐτοῖς νὰ μὴ λούωνται καὶ ἀλείφωνται, εἰ μὴ ἅπαξ
μόνον, ἢ δις τοῦ ἔτους —»

«Αἰσχος!» ἀνέκραγεν ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης.

«Εἶναι δὲ διηρημένοι,» ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν αὐθις
ὁ ξένος, «εἰς ἵλας καὶ οἱ νεώτεροι ἔχουσι φίλους ἐκ τῶν

πρεσβυτέρων, παρ' ὧν πολλὰ καὶ καλὰ πειρῶνται νὰ μανθάνωσι, καὶ ὧν τὸν ἔπαινον διώκουσι ψυχῇ τε καὶ σώματι πάντοτε ἐκδίδοντες ἑαυτοὺς ἐκείνοις.»

«Ἄν ἤμην Λάκων καὶ ὀφείλον νὰ ἐκλέξω ἓνα τοιοῦτον φίλον,» εἶπεν ὁ μικρός, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπήστραπτον, «θὰ ἐξέλεγον σέ!»

Ὁ νεανίας δ' ἐγέλασε καὶ ἔκυψεν ἅπαξ ἔτι, ἵνα φιλήσῃ τὸν παῖδα.

Αἰφνης δὲ τὸ πρόσωπον τῆς Ἑλπινίκης, ἣτις τέως ἡρεμὸς ἐγγύτατα παρὰ τῷ νεανίᾳ ἴστατο, κατέλαβεν ἀσυνήθης ταραχή. Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι ἐφρικία.

Κατὰ σπουδὴν δ' ἐκκαλέσασα τὴν Τελεσίπην ἐψηθύρισε πρὸς αὐτήν·

«Τελεσίπη, ὁ νεανίας οὗτος —»

«Λοιπὸν;» ἠρώτησεν ἐκείνη μικρᾷ τῇ φωνῇ.

«ὦ Ζεῦ καὶ Ἀπολλὸν!» ἐστέναξεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος κατέχουσα τὴν φωνήν.

«Τί συμβαίνει;» ἠρώτησεν ἡ Τελεσίπη μετέωρος.

Καὶ αὖθις δὲ κλίνασα πρὸς τὸ οὖς τῆς φίλης ἡ Ἑλπινίκη·

«Τελεσίπη,» ἐψηθύρισεν, «εἶδον πρὸ ὀλίγου —»

«Τί εἶδες;» ἠρώτησεν ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους ἀδημονοῦσα.

«Ὅτε ὁ ξένος ἔκυψεν εἰς τὸ παιδίον καὶ περὶ τὸ στήθος ἡ πτέρυξ τοῦ χιτῶνος ἐχάλασε, εἶδον —»

Καὶ αὖθις δ' ἡ ταραχὴ ἐπνίξε τὴν φωνὴν ἐν τῷ λάρυγγι τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κίμωνος.

«Τί εἶδες;» ἠρώτησεν αὖθις ἡ Τελεσίπη.

«Γυναῖκα!» ἐκρήξασα φωνὴν εἶπεν ἡ Ἑλπινίκη.

»Γυναῖκα;»

«Γυναῖκα! — Εἶναι ἡ Μιλησία. Ἀπόπερψον τὸ παιδίον καὶ ἐπίτρεψόν μοι τὰ λοιπά!»

Ἡ Τελεσίπη δ' ἐκέλευσε τὸν παῖδα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς συμπαίκτορας. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἠπείθει θέλων νὰ μένῃ παρὰ τῷ φίλῳ. Τέλος δὲ καλέσασα τὴν Ἀρύκλαν ἐκέλευσεν αὐτὴν ν' ἀπαγάγῃ τὸ ἀπειθὲς παιδίον.

Τοῦτου γενομένου ἡ Ἑλπινίκη προσέβλεψε μὲν πρῶτον τὴν φίλην βλέμμα ἐμφαντικώτατον στρέψασα, ἠνωρθώθη δ' εἰτα ὑπερήφανος καὶ αὐστηρά, ἔστη δ' ἔπειτα πρὸ τοῦ ξένου καὶ χρόνον τινὰ ἠτένιζεν αὐτὸν δριμύ.

Ὁ δὲ ξένος τὸ μὲν πρῶτον ἐπειράθη νὰ ὑπομείνῃ τὸ βλέμμα τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κίμωνος. Ἀλλὰ τὸ βλέμμα αὐτῆς ἐφαίνετο πειρώμενον νὰ συλλάβῃ καὶ κατάσχῃ τὸν ξένον, ὡς ὁ δήμιος τὸν φωραθέντα κακούργον. Ἄκον λοιπὸν τὸ βλέμμα αὐτοῦ συνειδότος τὸ σφάλμα ἐπειράθη νὰ διαφύγῃ τὴν δύναμιν τοῦ βλέμματος τοῦ δημίου — καὶ τότε μόνον ὑπερ-ισχύσασα ἐν τῇ μάχῃ τῶν ὀφθαλμῶν ἡ Ἑλπινίκη ἔλυσε τὴν βροντὴν κύουσαν σιγὴν καὶ ἤρξατο λέγουσα δηκτικῶς·

«Λάκων νεανία! Τρώγεις ἄσμενος ὀπτοὺς ταῶνας; Τῷ Περικλεῖ θὰ παρατεθῇ σήμερον τοιοῦτος. Δὲν ἐπιθυμεῖς ὁμο-τράπεζος αὐτοῦ νὰ εἶσαι σήμερον;»

Εἰτα δὲ λαβοῦσα τὸν λόγον ἡ Τελεσίπη, ἥς τὸ ἦθος ὑπερέβαινε σχεδὸν τὸ ἀφανιστικὸν σκῶμμα τῆς Ἑλπινίκης· «Εἰς τῶν ταῶνων τοῦ Πυριλάμπους εἶναι!» εἶπε. «Ταῶν, ὃν ὁ Περικλῆς χθὲς ἠγόρασεν. Ἦθελε νὰ προσενέγκῃ αὐτὸν δῶρον Ἰωνιάδι τινὶ ἐταίρῳ, ἀλλὰ νῦν προτιμᾷ νὰ φάγῃ αὐτὸν ὀπτόν!»

«Παιδάριον!» ἀνέκραξεν ἡ Ἑλπινίκη, «εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ὀμήλικές σου, οἱ παρὰ τὸν Εὐρώταν οἰκοῦντες ἡλικιώται, λέγουσιν ἰσχυρίζομενοι, ὅτι εἶσαι γυνή; Σκέψαι! καὶ ἐνταῦθα, ἐν Ἀθήναις, εἶναι τινες ἰσχυρίζομενοι, ὅτι δὲν εἶσαι ἀνὴρ ἀλλὰ — Μιλησία ἐταίρα!»

«Ἀθλία!» ἀνέκραξεν αὖθις ἡ Τελεσίπη οὐδόλως κατέ-

χουσα πλέον τὴν ὀργήν. «Δὲν ἐπῆρκει σοι ἔξω τοὺς ἄνδρας ἑταιρικῶς νὰ παράγῃς; Ἡθέλησας καὶ εἰς τὴν ἀπαράβατον οἰκειακὴν ἐστίαν νὰ εἰσερπύσῃς; Δὲν ἠδέσθης τοὺς ἐφεστίους θεοὺς τῆς οἰκίας ταύτης, οἵτινες κατηφεῖς προσβλέπουσι σὲ τὴν ταράττουσαν καὶ βεβηλοῦσαν τὴν ἱεράν οἰκειακὴν ἐστίαν; — Στῆθι μεμυρισμένη καὶ κεκαλλωπισμένη πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας σου καὶ λαμβάνουσα τοὺς ἄνδρας τοῦ ἱματίου εἰσελκε εἰς τὴν οἰκίαν σου! — Τί δέ; Τολμᾷς εἰσέτι νὰ με προσβλέπῃς; Δὲν φεύγεις;» —

«Κάλεσον τὴν Ἀρύκλαν,» εἶπεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος πρὸς τὴν ἐξηγριωμένην καὶ μαινομένην φίλην, «ἵνα ἐκβάλῃ ἐκ τῆς οἰκίας διὰ τῆς γνησίας λακωνικῆς πυγμῆς τὸν ὑποβολιμαῖον τοῦτον πατριώτην, τὴν κομψὴν ταύτην πλαγγόνα!»

«Πρότερον,» ἀνέκραξεν ἡ Τελεσίππη, ἥς τὸ δυσκίνητον ἦθος ἐξαφθὲν ἄπαξ κατὰ μικρὸν σφοδρότερον ἐκύμαινε, «πρότερον θέλω νὰ ἐξορύξω ἐγὼ αὐτοῖς τοῖς δακτύλοις τὸν ὀφθαλμὸν ἐκ τοῦ προσώπου — ν' ἀποσπᾷσω τὴν ψευδῇ στολὴν ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτῆς!»

Τοιαῦτα ἐκμανεῖσαι ἐκράυγαζον αἱ δύο γυναῖκες στᾶσαι ἡ μὲν ἐκ δεξιῶν, ἡ δ' ἐξ ἀριστερῶν τῆς μετημφιεσμένης μὲν, ἀλλὰ φωραθείσης Μιλησίας, ὑπερβαλλόντως θυμούμεναι.

Αὕτη δ' ὑπέστη καρτερικῶς τὸν πρῶτον καὶ σφοδρότατον κλύδωνα τῶν ὕβρεων, ἕως οὗ ἀπαλλαγεῖσαι τῆς ὀργῆς καὶ ἐκπεπληγμέναι ὑπὸ τῆς ἀταραξίας τῆς ὑβρίζουσας ἀμφοτέραι ἐν τῷ ἅμα ἐπὶ τινὰ χρόνον ἄφωνοι ἐγένοντο.

Εἶτα δ' ἤρξατο λέγουσα·

«Ἐξετοξεύσατε τὰ ὀξύτατα καὶ δηλητηριωδέστατα τῶν ὑμετέρων βελῶν; Ἡρεμος ὑπέμεινα τὴν χάλαζαν ταύτην τῶν βελῶν τῆς ὀργῆς, διότι μόνη παρεκινδύνευσα, μόνη ἐτόλμησα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ τέμενος τῶν ὀργισθέντων τούτων

ἐφεστῶν θεῶν, καὶ ἔχω, καίπερ προδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐνδύ-
ματος, τοσοῦτον τὸ ἀνδρικὸν ἐν ἑμαυτῇ, ὥστε νὰ φέρω πρᾶως,
ὅ,τι καταληπτὸν καὶ ἀπαραίτητον ἦτο. Ἀλλὰ καὶ σύ, οἰκο-
δέσποινα Τελεσίππη, καὶ σύ, σεμνὴ Ἑλπινίκη, θὰ ἐννοήσητε
καὶ θὰ ὑπομείνητε, μετὰ τοσαύτας προσαγορεύσεις ν' ἀντίπω τι
καὶ ἐγὼ μετὰ φωνῆς οὐδὲν τὸ κοινὸν πρὸς τὴν ὑμετέραν
ἐχούσης. — Διὰ τί, δέσποινα Τελεσίππη, γαμετὴ τοῦ μεγάλου
Περικλέους, ὑβρίζεις εἰς ἐμὲ τοιαῦτα καὶ τί κατηγορεῖς ἐμοῦ;
Εἰπέ, τίνοσ ἀπεστέρησά σε; Τῆς ἐστίας; τῶν τέκνων σου;
τῆς ἀγαθῆς δόξης σου; τῆς ἀρετῆς σου; τῆς οὐσίας σου; τῶν
κοσμημάτων σου; τῶν ναρθηκίων καὶ μυρηρῶν ληκυθίων;
Οὐδενὸς τούτων! Ἴσως φαίνομαι μικροῦ τινος μόνον ἀποστε-
ρήσασά σε, ἐκείνου, ὅπερ εὐτελέστατόν σοι ἦτο, ὅ,τι σὺ αὐτὴ
προῦδωκας, ὅπερ ἀληθῶς οὐδέποτε κατεῖχες, περὶ οὗ τῆς
κτίσεως καὶ φυλακῆς οὐδέποτε ἐφρόντισας — τοῦ ἔρωτος
τοῦ ἀνδρός σου. Καὶ ἂν τοῦτο ὄντως οὕτως ἔχει, ἂν ὁ ἀνὴρ
σου ἐρᾷ ἐμοῦ καὶ ὄχι σοῦ, ἐγὼ τὴν αἰτίαν ὑπέχω; Οὐχί!
ἀλλὰ σὺ αὐτὴ! Μὴ τι ἦλθον εἰς Ἀθήνας ἐγώ, ἵν' ἀναγκάσω
τοὺς Ἀθηναίους νὰ φιλῶσι τὰς συνεύνους; Μᾶλλον ἀρμόζει
μοι καὶ εὐκολώτερόν μοι εἶναι νὰ διδάξω τὰς γυναῖκας τῶν
Ἀθηναίων, τί πρέπει νὰ πράττωσιν, ἵνα φιλῶνται ὑπὸ τῶν
συμβίων. Ὡς Ἀτθίδες οἰκοδέσποιναί, τεκνοποιοὶ δοῦλαι μα-
ραίνόμεναι ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς γυναικωνίτιδος, δὲν ἐννοοεῖτε
τὴν τέχνην, νὰ χειρῶσθε τοὺς ἄνδρας. Διὰ τί δ' ἔχετε
δι' ὀργῆς ἡμᾶς τὰς Ἰωνιάδας ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἐμπειροὶ τῆς
τέχνης ταύτης εἵμεθα; Εἶναι τοῦτο ἁμαρτία, ἢ τοιαύτη ἐμ-
πειρία; Ὅχι! τοῦναντίον ἡ ἀπειρία τῆς τέχνης ταύτης εἶναι
ἁμαρτία! Τί εἶναι τὸ ἐρᾶσθαι; ἀρέσκειν! Ἄν θέλεις νὰ
ἐρῶσί σου οἱ ἄνδρες, μάθε νὰ ἀρέσκης! Οὔτε οἱ δεσμοί, οὔτε
οἱ ὄρκοι, οὔτε ἡ ἐπιμαρτυρία τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων νό-
μων ὠφελεῖ, ἀλλὰ μόνον τὸ γίγνωσκε νὰ ἀρέσκης! —

Πότε δ' ἀρέσκει ἡ γυνή; Μάλιστα, ὅταν θέλῃ! Τίτι δὲ τρόπον πρέπει νὰ πειραθῇ νὰ ἀρέσῃ; Ποιοῦσα πᾶν τὸ ἀρεστόν. Διότι οὐχὶ μακρὸν χρόνον ἀναρτᾶται τὸν ἄνδρα ἡ γυνὴ κηλοῦσα τὰς αἰσθήσεις μόνον, ἢ θέλγουσα τὴν φαντασίαν μόνον, ἢ ψυχαγωγοῦσα τὴν διάνοιαν μόνον, ἢ συγκινοῦσα τὴν καρδίαν μόνον τοῦ ἀνδρός — ὀφείλει δ' ἐμπείρως ταῦτα πάντα νὰ συνενοῖ καὶ ἐνὶ λόγῳ νὰ εἶναι ἀξιέραστος! Ἀλλ', ἵνα τὸ ἐράσμιον αὐτῆς νικᾷ καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῇ ψυχῇ τῶν ἄλλων πάθος ἀσφαλέστερον ἐμπνέῃ, ὀφείλει ἡ γυνὴ νὰ πειράται τὸ ἴδιον πάθος ἐπιμελῶς ν' ἀποκρύπτῃ μᾶλλον, ἢ νὰ προδίδῃ. Διότι γυνὴ προθύμως ἐκδηλοῦσα τὴν σφοδρότητα τοῦ ἔρωτος αὐτῆς ποιεῖ τὸν μὲν διαφλεγόμενον νηφάλιος νὰ γίνηται, τὸν δ' ἀποβαλόντα τὸν ἔρωτα νὰ βδελύττηται αὐτήν. Διότι διεγείρουσα τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ τὸ κατ' ἀρχὰς τελευτῶσα ἀνιᾷ αὐτόν. Ἀλλ' ἡ ἀνία τοῦ ἀνδρός εἶναι ὁ βέβαιος τάφος τῆς οικειᾶς εὐδαιμονίας, τῆς ἀρχῆς τῶν γυναικῶν. Στωμύλος, ἢ χαλεπὸς ἔστω ὁ ἀνὴρ, νὰ στενάξῃ, ἢ νὰ καταρᾶται ἐπιτρέψατε αὐτῷ, ἀλλ' οὐδέποτε, οὐδέποτε νὰ χασμάται! — Σὺ δ', ὦ Τελεσίπη, καὶ ὀλίγα καὶ πολλὰ ἔπραξας· ὀλίγα μὲν, διότι παρέσχες τῷ ἀνδρὶ τὸ σῶμά σου μόνον καὶ τὴν πίστιν, πολλὰ δέ, διότι, ὅ,τι προσήνεγκες αὐτῷ, προσήνεγκες, ὡς τὸ ποτὸν ἐν ποτηρίῳ! Ἀλλ' ἡ γυνὴ οὐδέποτε ὀφείλει νὰ εἶναι ποτὸν ἐν ποτηρίῳ, ἢ σκεῦος ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἢ καὶ δοῦλη, οὐδὲ γαμετή, ὡς λέγουσι, διότι ὁ Ὑμὴν Ὑμέναιος εἶναι ὁ ληστρικὸς πολέμιος τοῦ Ἐρωτος. Ἀνὰ πᾶσαν δ' ἡμέραν ἐκ νέου πρέπει νὰ μνηστεύηται ὑπὸ τοῦ ἀνδρός ἡ γυνὴ καὶ τὴν θαυμασίαν τέχνην νὰ κατέχῃ, ὡς νύμφη ἐκάστης ἐσπέρας νὰ ἐπιβαίνει τῆς κλίνης καὶ ὡς κόρη ἐκάστης πρωΐας νὰ καταλείπῃ αὐτὴς αὐτήν! Τοιοῦτοι οἱ κανόνες τῆς τέχνης ἐκείνης! Μεταχειρίσθητι δ' αὐτοὺς, ἐὰν θέλῃς καὶ ἐὰν δύνῃσαι, εἰ δὲ μὴ, μὴ ἔλπιζε νὰ τύχῃς ἐκείνου, ὅπερ διὰ τῆς

τέχνης ταύτης κερδαίνεται, καὶ μὴ φθώνει ταῖς ἄλλαις, αἵ-
τινες δρέπουσι τοὺς καρποὺς αὐτῆς!» —

Ταῦτα εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

Ἵπερήφανος δὲ προσέβλεψεν αὐτὴν ἡ γυνὴ τοῦ Περι-
κλέους καὶ συνέστειλε τὰ χεῖλη εἰς περιφρονητικὸν μει-
δίᾳμα.

«Φύλαξον παρὰ σαυτῇ τὴν σοφίαν τῆς ἑταιρικῆς τέχνης,
διότι ἴσως ἔχεις ἀνάγκην αὐτῆς,» εἶπεν. «Παῦσαι δὲ διδά-
σκουσα ἐμέ, ὅπως τις δύναται νὰ τύχῃ τῆς εὐαρεστίσεως καὶ
τιμῆς ἐνὸς ἀνδρός, ἐμέ, ἥτις ἠδυνάμην νὰ συναφθῶ πρὸς
γάμον τῷ ἄρχοντι Βασιλεῖ! Τίνος νομίζεις ἄρα, ὅτι θὰ τύχῃς
διὰ πάντων τούτων τῶν μηχανημάτων σὺ ἢ ξένη, ἢ ἑταῖρα;
Δύνασαι νὰ δελεάζῃς τὸν ἄνδρα μου εἰς μυστικὰς ἀνοσίους
συνεντεύξεις αὐτὸν προκαλοῦσα, ἀλλ' ἄλλοτρία εἶσαι τῆς
οἰκίας, τῆς ἐστίας αὐτοῦ, καὶ οὐδέποτε θὰ ἠδύνασο γαμετῇ
αὐτοῦ ν' ἀποδειχθῇς, οὐδὲ γνησίους κληρονόμους αὐτῷ νὰ
γεννήσῃς, καὶ ἂν ποτε ἀπέβαλλέ με, διότι εἶσαι ἀληθὴς τις,
οὐχὶ Ἀτθίς! Ἀδιάφορόν μοι εἶναι, ἂν στενάξῃ ἐρωτικῶς
πρὸ ἐμοῦ ὁ ἀνὴρ, ἢ ὄχι· ἐγὼ ἴσταμαι ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐστίᾳ
διοικοῦσα τὰ τοῦ οἴκου! Ἐγὼ εἶμαι ἡ οἰκοδέσποινα, σὺ δὲ
παρείσακτος. Ἐξέλθε! σοὶ λέγω, καὶ ὀφείλεις νὰ ὑπα-
κούσῃς!»

«Ὑπακούω καὶ ἀπέρχομαι!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία.
«Ἡ διανομὴ ἐγένετο τιμίως!» προσέθηκε εὐτόνως προ-
φέρουσα τὰς λέξεις. «Σὺ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἐστίαν, ἐγὼ
τὴν καρδίαν! — Διαφυλάττωμεν ἑκατέρω τὸ ἑαυτῆς. — Χαῖρε,
Τελεσίππῃ!»

Ταῦτα εἰπούσα ἐξῆλθεν ἡ Ἀσπασία.

Ἡ Τελεσίππῃ δ' ἔμεινεν ἐκ νέου μόνη μετὰ τῆς Ἑλλι-
νίκης, ἥτις ἐπῆνεσε τὸ ὑπερήφανον παράστημα τῆς φίλης καὶ
τοὺς λόγους, οὓς πρὸς τὴν ξένην εἶπεν.

Μετά νέον δὲ μακρὸν διάλογον ἀπῆλθε καὶ αὕτη καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους ἐτράπη ἐπὶ τὰ οἰκιακὰ ἔργα.

Ἄλλ' ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔλεγε περὶ τοῦ λακωνικοῦ φίλου λυπῶν τὴν αἰδοίαν Ἀρύκλαν, ἥτις κινουσα τὴν κεφαλὴν ἔλεγεν.

«Τὸ παιδάριον ἐκεῖνο οὐδέποτε ἐλούσθη ἐν τῷ Εὐρώτῃ!»

Ἄλλ' ἡ Τελεσίππη ἀπηγόρευσεν ἀμφοτέρους νὰ μὴ μνησθῶσι τοῦ ξένου ἐνώπιον τοῦ Περικλέους.

Οὕτω παρήλθεν ἡ ἡμέρα καὶ ἤδη ἦτο ὥρα τοῦ δεῖπνου. Ἐπανελθὼν δὲ καὶ ὁ Περικλῆς ἦλθεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον μετὰ τῶν ἑαυτοῦ.

Ἐλάμβανε δ' ἐκ τῶν παρατιθεμένων θρωμάτων καὶ ἀπεκρίνετο πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ μικροῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν δύο ἄλλων παιδίων καὶ ἐνίοτε ἔλεγε τι καὶ πρὸς τὴν Τελεσίππην, ἥτις σκυθρωπῶς ἅμα τε καὶ χλευαστικῶς προσβλέπουσα αὐτὸν ἑσίγα.

Ἄλλ' ὁ Περικλῆς, ὃς ἀγαπητῶς εἶχεν, ὅσakis οἱ περὶ αὐτὸν φαιδροὶ ἦσαν, κατελήφθη ὑπ' ἀνησυχίας τινὸς ἐκ τοῦ σιγηλοῦ καὶ ἱταμοῦ ἦθους τῆς γυναικὸς.

Τέλος δὲ παρετέθη καὶ ἕτερόν τι θρῶμα, ὁ ὁπτὸς ταῶν.

Παραδόξως δ' ὁ Περικλῆς προσβλέψας τὸ πτηνόν·

«Τί εἶναι τοῦτο;» ἠρώτησεν.

«Εἶναι ὁ ταῶν,» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίππη, «ὃν κατὰ διαταγὴν σου σήμερον ἐκόμισαν.»

Ἄφρωνος δ' ἐγένετο ὁ Περικλῆς. Μικρὸν δ' ἐπισχάν, ἵνα κατανοήσῃ τὰ συμβαίνοντα, ἠρώτησεν αὐτὴς μετὰ φωνῆς, ἥτις ἐκ τοῦ στήθους τοῦ ἥρωος πεπιεσμένη ἤχησεν·

«Τίς σοι εἶπεν, ὅτι ὁπτὸν ἠύχομην νὰ ἴδω τὸ πτηνόν;»

«Πῶς ἄλλως;» ἀπεκρίνατο ἡ Τελεσίππη. «Ἵνα θρέψωμεν καὶ ἐλεύθερον ἀφῶμεν νὰ περιφέρηται τοσοῦτω μέγα πτηνόν, δὲν εἶναι ἱκανῶς ἐθρύχωρος ὁ ὄρνιθών. Τοῦτο μόνον

ἄρα ἀποδεκτὸν εὕρισκον σκοπούμενη, ὅτι ἡγόρασας τὸ πτηνὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἵνα παρασκευάσω αὐτὸ πρὸς τὸ δεῖπνον. Καὶ πῶς ὄχι; Εἶναι ἡδὺ τὸ κρέας καὶ ἐξαιρετῶς ἡρτυμένον. Ἀπογεύθητι ἐνὸς τεμαχίου!»

Ταῦτα δὲ λέγουσα, παρέθηκεν αὐτῷ ἐκλεκτὸν τεμάχιον.

Ὁ Περικλῆς δ', ὁ Ὀλύμπιος καλούμενος, ὁ Περικλῆς, ὁ νικηφόρος στρατηγός, ὁ δεινὸς ῥήτωρ, ὁ κυβερνήτης τῆς τύχης τῶν Ἀθηναίων, ὁ μετὰ σεμνῆς ἡρεμίας προσβλέπων τὸν ἀγριαινόμενον ὄχλον τῶν Ἀθηναίων, ὡς τὰ στίφη τοῦ ἐπελαύνοντος πολεμίου ἐν τῇ μάχῃ, — ὁ Περικλῆς ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τοῦ τεμαχίου ἐκείνου τοῦ ταῦνος, ὅπερ ἡ γαμετὴ Τελεσίππη ἐπὶ τοῦ τρυβλίου παρέθηκεν αὐτῷ.

Ἀλλὰ ταχέως κρατήσας ἑαυτοῦ ἀνέστη προφασίζόμενος, ὅτι κατάκορος ἐγένετο, καὶ ἔτοιμος ἦτο ν' ἀναχωρήσῃ εἰς τὰ δωμάτια αὐτοῦ, ὅτε ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης ἠρώτησεν·

«Ἐχουσιν καὶ οἱ κύκνοι τοῦ Εὐρώτα τοσοῦτον μεγαλοπρεπὲς πτέρωμα, ὥς ὁ ταῦνος οὗτος;»

Δὲν ἀνέμεινε δὲ τὴν μέλλουσαν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ προσέθηκεν·

«Ἡ Ἀμύκλα εἶναι γραῖα ἀνόητος ἰσχυριζομένη, ὅτι ὁ λάκων φίλος μου οὐδέποτε ἐλούσθη ἐν τῷ Εὐρώτῃ!»

Ἀκούσας δὲ τὰ περὶ τοῦ λάκωνος φίλου ὁ Περικλῆς προσέβλεψε πρῶτον μὲν τὸ παιδίον, εἶτα δὲ τὴν Τελεσίππην, ὡς διερωτῶν αὐτούς.

«Περὶ τίνος λάκωνος φίλου λέγεις;» ἠρώτησε τέλος.

Ἄλλ' οὔτε τὸ παιδίον, οὔτε ἡ Τελεσίππη ἀπεκρίναντο.

Δι' ὃ καὶ ὁ Περικλῆς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἐστιατορίου. Ἦκολούθησε δ' αὐτῷ ἡ Τελεσίππη.

Στάσα δὲ πρὸ τοῦ ὁδοῦ τοῦ δωματίου εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα μικρᾷ μὲν τῇ φωνῇ, ἀλλ' ἐμφαντικῶς·

«Ἀπαγόρευσον τὰς Μιλησίας ἐταῖρας νὰ μὴ σε ζητῶσι

καὶ ἔνδον ὄντα, ἵνα μὴ διαφθείρωσι καὶ τὰ παῖδια. Δὸς τὴν καρδίαν σου ταῖς ἐταίραις ταύταις, Περικλεις, ἐὰν θέλῃς, ἀλλὰ μὴ ἐπίτρεπε νὰ βεβηλώσῃ τὴν οἰκίαν, τὴν ἐστίαν σου. Ἀκολούθει αὐταῖς, ὅπου ἂν θέλῃς, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ, ἐν τῇ ἐστίᾳ ταύτῃ, ἀντέχομαι τῶν δικαίων μου. Ἐνταῦθα εἶμαι ἐγὼ ἡ δέσποινα, ἐγὼ μόνῃ!»

Παραδόξως δ' ἔθιγε τῆς καρδίας τοῦ Περικλέους ἡ ἡχὴ τῶν λόγων τούτων. Διότι δὲν ἦτο ἡ φωνὴ τῆς προδοθείσης γυναικείας καρδίας, ἀλλ' ἡ τῆς προσβληθείσης ψυχρᾶς καὶ ὑπερηφάνου οἰκοδεσποίνης.

Δι' ὃ ψυχρᾶς ἀντιβλέψας τὴν προσφωνήσασαν εἶπεν ἡρεμος ὁ Περικλῆς·

«Ἐστω, ὡς λέγεις, Τελεσίππη!»

Τῇ αὐτῇ δ' ἡμέρᾳ ξένος τις δοῦλος ἐλθὼν πρὸς τὸν Περικλέα ἐκόμισεν ἐπιστόλιόν τι.

Ὁ δὲ Περικλῆς ἀναπτύξας αὐτὸ ἀνέγνω τὰ ἐξῆς γεγραμμένα ὑπὸ τῆς χειρὸς τῆς Ἀσπασίας·

«Ἐγκατέλιπον τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰππονίκου. Περὶ πολλῶν ἔχω νὰ σοι εἶπω. Ἐλθέ, ἐὰν δύνῃσαι, εἰς τῆς Μιλησίας Ἀγαρίστης.»

Ὁ δὲ Περικλῆς ἀνταπέστειλε τὰ ἐξῆς·

«Ἐλθέ αὔριον εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Κηφισοῦ ἑπαυλιν τοῦ Σοφοκλέους. Θά με καταλάβῃς ἐκεῖ. Ἐλθέ δ' ἐνδεδυμένη τὴν στολὴν τοῦ καθαριστοῦ, ἢ καὶ ἄνευ στολῆς ἐν φορεῖᾳ.

Ασπασία Ι.

VI.

ΠΑΡΑ ΤΗ ΟΧΘΗ ΤΟΥ ΚΗΦΙΣΟΥ.

Καταλείπων τις τὴν
παλαιὰν πόλιν τῶν
Ἀθηνῶν καὶ τρεπό-
μενος πρὸς ἄρκτον,
εἶτα δὲ στρεφόμενος
ἐπ' ἀριστερὰ καὶ δια-
βαίνων τὸν Κεραμεικὸν
καὶ μικρὸν διὰ τοῦ
κήπου καὶ τῶν πλατά-
νων τῆς Ἀκαδημείας
πορευόμενος, ἔπειτα δὲ
πρὸς ἄρκτον βραχεῖαν

ἔτι τινὰ ὑπαιθρον καὶ προσήλιον ὁδὸν κατανύων ἀφικνεῖτο εἰς τὴν τερπνὴν καὶ χαριέντως ἐπίσκιον νάπην τοῦ Κηφισοῦ.

Εἰσερχόμενος δέ τις εἰς τὴν νάπην ταύτην εἶχεν εὐθὺς ἐπ' ἀριστερὰ ψιθυρίζον τι, εὐθαλὲς δάσος ἐλαιῶν, ὅπερ μακρὰν ἐξετείνετο, ὥς θαλερὰ τάφος, κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ. Δενδροειδὴς δ' ὑψοῦτο μεταξὺ ἡ λύγος, ἥς τὰ κυανᾶ ἄνθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαριέσσης πρασίνης χροᾶς τῶν φύλλων εὐπρεπέστερα ἐφαίνοντο, καὶ ὁ κισσὸς καθεῖρπε πανταχοῦ κατὰ τῶν κλάδων καὶ ἡ σμίλαξ περιεφύετο τῇ κλιτῷ καὶ κατεκάλυπτεν αὐτὴν οὕτως, ὥστε μόνον εὐθαλὴ χλόην τις πανταχοῦ ἔβλεπεν.

Ἐν τῷ ἐπὶ θάτερα δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ δεξιᾷ, ἔρρεον καχλάζοντα τὰ κρυσταλλοφανῆ μορμύροντα κύματα τοῦ Κηφισοῦ ἐκ τοῦ βάθους τῆς νάπης ὑπεράνω τῶν ἀπαστραπτόντων λευκῶν καχλήκων πρὸς τὸν ὁδοιπόρον ἀπαντῶντα καὶ τῇδε κάκεισε ὑπὸ τὰς ῥοδοδάφνας καὶ τὰς λύγους κρυπτόμενα.

Ἐπὶ τοῦ ἀντιπέραν δὲ τοῦ Κηφισοῦ ἔβλεπέ τις μακρόθεν προσνεύοντα τὸν ἐπίσης ἐπίχαριν, χρυσαυγῇ καὶ πολύφημον λόφον Κολωνόν.

Εἰσερχόμενος δέ τις εἰς τὴν νάπην καὶ πορευόμενος βραχὺ τι ἐν μέσῳ τοῦ ἐλαιῶνος καὶ τῶν ῥεόντων ναμάτων ἔβλεπεν ἐν τῇ ἀντιπέραν ὄχθῃ τοῦ Κηφισοῦ ἐπὶ λειμωνίου ἡρέμα αἰρομένου πεδίου χαρίεσσαν ἑπαυλιν λάμπουσαν ἀπὸ τῆς αἴγλης τοῦ ἡλίου καὶ περιεζωσμένην πολυετεῖς ὑψικορύμβους κυπαρίσσους, πλατάνους καὶ πίτυς καὶ περιβαλλομένην ὑπὸ κήπου, ὅστις εἰς τὸν Κηφισὸν σχεδὸν κατέτεινεν. Ἀλλ' οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐπὶ τάδε κατέτεινεν ὁ κήπος εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ· διότι οὗτος ῥέων ἐκ τοῦ μέσου τῆς νάπης καὶ προχωρῶν πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ κήπου ἔκαμπτεν εἴτα τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ προσέκλυζε καὶ ἐκεῖ πρὸς τὸ πεδῖον, εἰς δ' ὁ ἀνθροφόρος καὶ ὁ παροφόρος κήπος ὁ

περιβάλλων τὴν ἔπαυλιν κατέτεινεν. Ἀλλὰ τὸ πεδῖον τοῦτο τοῦ κήπου ἀναπεπταμένον πῶς ἦτο· ὥστε τὸ ρυάκιον βαθυνόμενον ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ ὑψηλῶν ἀπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ἐκλαμπόντων καὶ τῷ κελάδῳ τῶν ἀηδόνων περιηχουμένων θάμνων ἀνετώτερον κατέρρει καχλάζον.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ εὐρυχώρου τούτου πεδίου μεταξὺ τῆς ἀναπεπταμένης ταύτης ὄχθης τοῦ Κηφισοῦ καὶ τῆς ἐπαύλεως ἴστατο οἰκίσκος τις ὑπὸ ῥοδῶν περιβαλλόμενος. Ἐν ταῖς γωνίαις δὲ τοῦ κήπου δάφναι καὶ μύρτοι καὶ ῥοδωνιαί περιπλεκόμεναι ἀπετέλουν πυκνάς σκιάδας ἄνετον καταφυγὴν παρεχούσας. Ἐβλεπε δὲ τις καὶ κοκκινοθαφῇ ἄνθη ῥοιῶν, ὥς καὶ διστοιχίας ἐλαιῶν, συκῶν καὶ ἄλλων ὁπωροφόρων δένδρων, αἵτινες ἀπὸ τῆς μιᾶς σκιάδος εἰς τὴν ἑτέραν φέρουσαι περιέβαλλον τὸν κήπον.

Ὅπου δὲ τὸ ἔδαφος ἡρέμα πρόσαντες ἐγίνετο πρὸς τὸν λόφον τοῦ Κολωνοῦ ὑψούμενον, ἐκεῖ ἐπίπερκος ἐν τῇ προσηλίῳ κλιτῷ ἐξεκρέματο ὁ καρπὸς τῆς ἀμπέλου. Αὐτὴν δὲ τὴν ἔπαυλιν κατεκάλυπτον κλήματα οἰνώδη, ἅτινα καὶ τοῖς δένδροις ἐποχοῦμενα ἔθαλλον τοῖς φύλλοις καὶ ὁ καρπὸς ὠραίαν εἶχε τὴν ἄνθη. Ἡμιλλᾶτο δὲ πρὸς αὐτὰ καὶ ὁ κισσός, οὗ οἱ μὲν μεγάλοι μέλανεσ κόρυμβοι ἐποχοῦμενοι τοῖς τοίχοις καὶ τοῖς δένδροις ὡσαύτως ὅμοιοι πρὸς τὰς σταφυλὰς ἐξεκρέμαντο, τὸ δὲ πλούσιον φύλλωμα ἐλιττόμενον καὶ ἔρπον ἐκρασπέδου καὶ αὐτὸ τὸ πεδῖον τοῦ δροσεροῦ λειμῶνος.

Μεταξὺ δὲ τῶν θαλερῶν θάμνων καὶ τοῦ ἀναπεπταμένου ποσειτρόφου πεδίου ἐξετείνοντο μικραὶ πρασιαί. Ἀλλ' ἡ προβεβηκυῖα ὥρα τοῦ ἔτους καὶ ἡ στεφανηπλόκος ὁρμὴ τῶν Ἀθηναίων ὀλίγους μόνον κατέλιπον ἐκ τῶν καλλιδοτῶν ναρκίσσων καὶ τῶν χρυσαυγῶν κρόκων καὶ τῶν κρίνων καὶ τῶν ἱριδων καὶ τῶν ἰων, ἀναρίθμητα δ' ἔθαλλον πανταχοῦ

περιπλεκόμενα τοῖς ἴοις τὰ ῥόδα, εἴτε διακεχυμένα ἐπὶ τοῦ πορφυρονώτου πεδίου, εἴτε προσνεύοντα ἀφ' ὑψηλῶν θάμνων, καὶ οὐδέποτε μὲν προσβαλλόμενα ὑπὸ χαλεπῶν ἀνέμων, ἐκάστης δὲ πρωΐας ὑπὸ τῆς καθαρωτάτης οὐρανίας δρόσου ἀναψυχόμενα.

Ὅσον δ' εὐχερῆς φαίνεται ὁ διὰ λέξεων ὀρισμὸς τῶν ὀνομάτων καὶ σχημάτων πάντων, ὅσα τις ἐνταῦθα ἔβλεπε, τοσοῦτον δυσχερῆς, ἢ μᾶλλον ἀδύνατος εἶναι ἡ περιγραφή τῆς φαιδρᾶς καὶ εὐδαίμονος γαλήνης, ἣτις ἐπεκοιτάζετο ἐφ' ἀπάσης τῆς θαλερᾶς, ὑπὸ δασῶν περιβαλλομένης, ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Κηφισοῦ δροσιζομένης καὶ ἀηδόνων θρούσης ταύτης νάπης. Ἦτο δὲ τις ὡς ἐγγύτατα τῆς θορυβώδους πόλεως, ἀλλ' ὅμως ἡσθάνετο ἑαυτὸν ὅλως μακρὰν αὐτῆς. Ἐνόμιζε δὲ τις, ὅτι ἔβλεπεν ἐνταῦθα μὲν τὸν ἀγροῖκον θεὸν Πᾶνα ἐξερχόμενον ἐκ τῆς ἐπισκίου γαλήνης τοῦ δάσους, ἐκεῖ δὲ Νηϊάδα τινὰ ἀναδυομένην τῶν παιζόντων ὑδάτων τοῦ Κηφισοῦ ὑπὸ τὴν σκιὰν θαλερᾶς φυλλάδος, περαιτέρω δὲ ἐν τῷ δροσῷδει μυχῶ τοῦ δάσους τοὺς τραγόποδας Σατύρους κραιπαλῶντας θεβαίως, ἢ τὰς εὐκόλπους Ἀραδρυάδας ὀρχουμένας, ἢ ἐπὶ τῶν χλωρῶν φύλλων κατακειμένας καὶ κιχλιζούσας. Ἐνίστε δε φρίκη διέτρεχε τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων, αἵτινες ὑπὸ τὸν αἰθριώτατον κυανοῦν ἑλληνικὸν οὐρανὸν ἐσεῖοντο, φρίκη, ὡς ἡ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς χαρᾶς, προτρέχουσα πρὸ τῶν βημάτων τοῦ θεοῦ τῆς χαρᾶς Διονύσου. Ἦθελεν ἄρα ὁ θεὸς ἐφορμῶν ἀπὸ τῶν βεῖθρων τοῦ Κηφισοῦ νὰ κατακτήσῃται τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Κολωνοῦ ὑπὸ τῶν παλαιῶν σπουδαίων λόγων περιβομβούμενον ἄλσος τῶν Εὐμενίδων;

Ἀλλὰ καὶ ὁ χορὸς τῶν Μουσῶν τῶν συμπαικτριῶν τοῦ Ἀπόλλωνος παρῆσαν ἐν τῷ χωρίῳ ἐκεῖνον. Διότι αὐτόθι κατῴκει ὁ μουσοφιλὴς Σοφοκλῆς καὶ αὕτη ἦτο ἡ πατρίς

χώρα, ἦν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπαινῶν ἐπεδείκνυε τῷ Περικλεῖ καὶ τῇ Ἀσπασίᾳ. Αὐτόθι δ' ἐγεννήθη καὶ διέτριβε καὶ ὑπὸ τὰ λευκὰ ὑπὸ κισσοῦ καὶ ἀνθέων κεκαλυμμένα μνημεῖα, ἅτινα τῇδε κάκεισε διὰ τῶν δένδρων τοῦ κήπου καὶ τῶν θάμνων διέλαμπον, ἐκοιμῶντο οἱ πατέρες αὐτοῦ.

Ἀκριβῶς δὲ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ χρόνου περιβομβούμενος ὑπὸ τῶν ἐωθινῶν πνευμάτων ἐκάθητο ἐν τινὶ ῥοδῶνι ἔχων ἐπὶ τῶν γονάτων πινακίδα, εἰς ἧς τὴν μάλῃην διὰ τοῦ ὀξέος ἄκρου τῆς γραφίδος ἐνίοτε στίχους τινὰς ἐνέγραφε καὶ πολλάκις διὰ τοῦ ἀμβλέος ἄκρου αὐθις ἀπέβυσεν, ἵνα ἐξαφανίσῃ αὐτοῦς, ὅσάκις ἡ πρώτη ἐμπνευσις τῆς Μούσης οὐχὶ ἀσπαστὴ αὐτῷ ἐφαίνετο.

Μικρὸν δ' ἀναπαυσάμενος ἐν τῷ μεταξὺ καὶ βλέμμα ἐπὶ τὴν ναπαίαν ὁδὸν στρέψας εἶδεν εὐπρεπὴ τινα ἄνδρα, ὃς ἐλαφρὸν καὶ εὐκίνητον τὸν πόδα κινῶν διὰ τῆς νάπης ἐβάδιζεν.

«Τίς εἶναι ἄρά γε ὁ ἐωθινὸς ἐκεῖνος,» διελογίζετο πρὸς ἑαυτόν, «ὃς πτερόπους σχεδόν, ὥς ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν, προσέρχεται;»

Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ὁ ὁδοιπόρος ἐγγύτερον ἐγένετο καὶ ὁ ποιητὴς ἀναγνωρίσας τὸν προσφιλέστατον τῶν φίλων αὐτοῦ ἔδραμεν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κήπου περιχαρὴς, ἵνα δεξιώσῃται αὐτόν.

Ὁ δὲ Περικλῆς κατασείων αὐτῷ τὴν χεῖρα·

«Κληθεῖς ὑπὸ σοῦ,» εἶπεν, «ἔρχομαι σήμερον, ἵνα μείνω παρὰ σοί, ὥς ξένος, φεύγων τὸν θόρυβον καὶ τὰ σκευωρήματα τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Καὶ ὁ Μιλήσιος δὲ καθαριστὴς, ὃν ἀναμφιλόγως διὰ μνήμης ἔχεις, θὰ ἔλθῃ, ἵνα διέλθῃ μεθ' ἡμῶν τὴν ἡμέραν, ἐὰν ἐπιτρέπῃς τοῦτο. Πολλὰ πρὸς αὐτόν νά διαλεχθῶ ἔχων οὐδαμοῦ ἡδυνάμην μᾶλλον ἀνενόχλητος μετ' αὐτοῦ νά μείνω.»

«Ο καλὸς Μιλήσιος καθαριστὴς λοιπὸν θὰ ἔλθῃ;» ἀνέκραξε χαίρων ὁ Σοφοκλῆς. «Καλῶς ἐνόησα, ὅτι ἐνθουσιασμός τις βεβαίως κατεῖχέ σε ἐρχόμενον ἐνταῦθα, ὅτε εἰδὼν σε βαδίζοντα ἐν τοσαύτῃ ταραχῇ καὶ ἐξάψῃ. Δὲν ἐβλεπέ τις πλεόν τὴν ἡρεμον σεμνότητα τοῦ ρήτορος τῆς πυκνός, οὐδ' ἀνεγνώριζόν σε. Τοσοῦτον ἐκίνεις τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ἰσχία ὑπομνήσκων με τὸν στατὸν ἵππον τοῦ Ὀμήρου, ὅστις δεσμὸν ἀπορρήξας ὑψοῦ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται ὤμους ἀΐσσονται καὶ θέει πεδίσιο . . .»

«Σίγα!» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Περικλῆς συγκλείσας διὰ τῆς χειρὸς τὸ στόμα τοῦ φίλου. «Ἡ μεμυρωμένη καὶ εὐφδης πρωϊνὴ αὖρα τῆς Κηφισίας νάπης ἐνεθουσίασέ με τοσοῦτον!»

«Πῶς δ' οὐχὶ καὶ ἡ ἐπιθυμία τὴν καλὴν Μιλησίαν νὰ ἴδῃς;» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς. «Δὲν εἶναι αὕτη ἡ ἐπιχαριτωτάτη πασῶν τῶν γυναικῶν;»

«Εἶναι ἀβρὰ ὡς Λυδία, σεμνὴ ὡς Ἀτθίς καὶ ἰσχυρὰ ὡς Λάκαινα!» εἶπεν ὁ Περικλῆς.

«Δὲν φθονεῖς πλεόν τῷ Ἰωνί τῆς ξανθότριχος ἰοπαρείου Χρυσίλλης!» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς πονηρῶς μειδιῶν.

«Ἄφες τὴν Χρυσίλλαν!» ἀνέκραξεν ὁ Περικλῆς. «Ἡ Ἀσπασία εἶναι ἀσύγκριτος. Δὲν δύναταί τις νὰ ὀρίσῃ, ὅποτερον τῶν Μουσῶν μᾶλλον, ἢ τῶν Χαρίτων μετέχει.»

«Ἀλλὰ καὶ Μοῖρά τις εἶναί σοι ἴσως,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς. «Δύναται καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν τι νὰ ἐπικλώσῃ τῷ νήματι τοῦ βίου σου!»

«Καὶ Λάρια ἴσως καὶ Ἐμπουσα!» ἀνεφώνησεν ὁ Περικλῆς. «Καὶ ἂν ἦτο δὲ τοιαύτη — ἔχομεν ἱκανὸν αἷμα ἐν ταῖς φλεβί καὶ φέρομεν ξίφος, ὅπερ δυνάμεθα, ὡς ὁ Ὀδυσσεύς, ἐπὶ πᾶσαν Κίρκην ἐν καιρῷ νὰ σπάσωμεν ἐκ τοῦ κολοῦ...»

«Ἐρχομαι πρὸς σέ κεκμηκὼς καὶ καταπεποννημένος,» ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν αὖθις ὁ Περικλῆς ἀπομάσσων

τὸν ἐκ τῆς ἐν θερινῇ ὥρᾳ πορείας ἰδράτα. «Ἐξέφυγον τὰς μερίμνας καὶ τοὺς πόνους τῶν ἀμετρήτων ἀρχῶν καὶ ἀξιωματῶν μου, ἵνα διαγάγω μίαν ἡμέραν ἐν ἐπιχαίρει ἀπραγμοσύνῃ ἀφιερωμένος τῷ τροφίμῳ παιδί αὐτῆς, τῷ Ἑρωτι.»

«Καλῶς ποιῶν,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς, «ζητεῖς τὴν ἀπραγμοσύνην, ἵνα ἀφιερώσης σαυτὸν τῷ Ἑρωτι. Ἐν τῇ ὥρᾳ τῶν πνιγερῶν καυμάτων ὀφείλει τις, εἴτε νὰ φεύγῃ ὅλως τὸν ἔρωτα, ἢ μὴδὲν ἄλλο νὰ πράττῃ, ἢ ν' ἀφιερῶται αὐτῷ.»

«Νομίζω, ὅτι σὺ αὐτὸς παραβαίνεις τὸ λόγιον τοῦτο,» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Αἱ ἐπὶ τῶν γονάτων σου πινακίδες ἐκεῖναι μαρτυροῦσιν, ὅτι στίχον στίχῳ ἐπιμελῶς συνῆπτες. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς κωλύει σε, ὥς λέγουσι, νὰ φιλοξενῇς τὴν καλὴν Ἑφesiaν, τὴν Φιλαίνιον, ἐν τῷ ἐχεμύθῳ ἐκείνῳ μυρρίνῳνι, ἢ τῷ ῥοδῶνι . . .»

«Εἶναι καὶ ἡ ποίησις ἐργασία;» ἠρώτησεν ὁ Σοφοκλῆς. «Ἐγὼ ἠγνόουν τοῦτο. Ἀλλ', ἂν τὸ ἀφιδρωμένον μέτωπον ἀποδεικνύει τὸν ποιητὴν, τότε βεβαίως ποίησις εἶναι ἡ ἡχοῦσα ἀπόπνευσις σύμπαντος τοῦ θείου φωτὸς καὶ σύμπαντος τοῦ θείου πυρός, ὅπερ θηλάζει τις διὰ τῶν φθαρτῶν αἰσθήσεων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ αἰθέρος. Τὸ φῶς μεταβάλλεται εἰς φθόγους. Τοῦτου ἕνεκα ἥκιστα ἐπιθυμῶ νὰ στερῶμαι τοῦ ἔρωτος ἐν ὥρᾳ θέρους, διότι τότε μάλιστα εἶναι θερμότητος καὶ ἡδιστος καὶ θειότατος. Μάλιστα δ', ὅταν κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ θείου πυρός ποιῶ, ἀδύνατόν μοι εἶναι νὰ στερηθῶ αὐτοῦ! Διότι τότε ἡ μία φλόξ φέρεται ἐπιχαρίτως πρὸς τὴν ἄλλην. Ὑπὸ τῆς φλογὸς τοῦ Ἀπόλλωνος δηλαδὴ ἐκκαίόμενός τις ζητεῖ ἀναψυχὴν ἐν τῇ ἡδίστῃ πνοῇ τοῦ Ἑρωτος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐπανερχεται εἰς τὴν Μοῦσαν οὐδενὸς πλέον ἐπιθυμῶν, ὥς ἱκανὰ ἀπολαύσας καὶ διακείμενος ἀρμονικῶς τὴν ψυχὴν. Τέλος δὲ μεταλλάσσουνσι τὸ πρόσωπον ὁ Ἑρως καὶ ἡ Μοῦσα· ἡ Μοῦσα δηλαδὴ γίγνεται προαγωγὸς τοῦ φλογεροῦ Ἑρωτος

καὶ οἱ ὀφθαλμοί, ἢ τὸ στήθος τῆς ἐρωμένης ἐμπνέουσί τι-
τὰς καλλίστας ποιητικὰς ιδέας.»

«Νομίζω, ὅτι ὅσονδήποτε καταπεπονημένος καὶ ἂν εἶναι
τις,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «πάντοτε εὐρίσκει ἀναψυχὴν ἐν τῷ
ἔρωτι. Ἡμεῖς οἱ ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ καὶ φιλοπράγμονος ἐν-
θουσιασμοῦ ἰσχυρῶς κατεχόμενοι καλῶς τοῦτο γνωρίζομεν!» —

Τοιαῦτα διελέγοντο οἱ δύο ἐνθουσιῶντες καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ
τῆς ὥρας ὄντες ἄνδρες.

Αἴφνης δὲ φορεῖόν τι ἔστη πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐκ τούτου δ' ἐξέβη γυναικοπρεπῶς ἐνδεδυμένη ἡ Ἀσπασία,
ἢν δεξιωσάμενος ὁ Σοφοκλῆς ἤγαγε πρὸς τὸν Περικλέα εἰς
τὸν πολυανθῆ περίβολον τοῦ εὐώδους κήπου.

Ἐν σκέπη δ' οὖσα νῦν ἡ Ἀσπασία τῶν ἀκελεύστων
κατασκοπίων ὀφθαλμῶν ἀπήγαγε τὴν καλύπτραν καὶ ἀφεῖσα
νὰ ὀλισθήσῃ ἐκ τῶν ὤμων καὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, ὅπερ
ὑπὲρ αὐτὴν εἶχεν ἀναλαβοῦσα, ἐπεφάνη ἐν τῷ λαμπρῷ καὶ
καταστίκτῳ γυναικείῳ χιτῶνι τοὺς οὖλους ζανθοτρίχους
βοστρύχους κυματοειδῶς ἐπὶ τῶν κροτάφων εὐθετισμένους
ἔχουσα καὶ μόνον κόσμημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀλουργῇ πλα-
τεῖαν ταινίαν φέρουσα, ἥτις ἀπὸ τῆς κορυφῆς πρὸς τὰ ὀπισθεν
ὥς δακτύλιος τοὺς ἀφθόνους βοστρύχους περιέβαλλεν. Ἐκρά-
τει δὲ μικρὸν κομψότατον σκιάδειον, ἀλεξιτήριον τῶν ἀκτί-
νων τοῦ ἡλίου, καὶ ἐκ τοῦ ζωνίου, τοῦ συνέχοντος ἐν μέσῳ
τῷ σώματι τὸ ἱμάτιον, ἔφερεν ἀνηρητημένον ἐπίχαρι ποικίλον
ρίπιδιον σχῆμα φύλλου ἔχον.

Ὁ Σοφοκλῆς νῦν πρῶτον ἐβλεπε τὴν Ἀσπασίαν γυναι-
κείαν ἐνδεδυμένην στολήν. Φωνὴ δὲ θαυμασμοῦ ἐξέφυγεν
αὐτόν. Διότι ἡ Μιλησία ἐνέσκηψεν εἰς τὸν ἀγροτικὸν καὶ
ἥσυχον ἐν τῇ νάπη τοῦ Κηφισοῦ βίον, ὥς τι ἀνταυγέστατον
καὶ κηλητικώτατον θαῦμα, ὥς τι ὅλως ξένον τῇ ἀγροτικῇ
ἡσυχίᾳ, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς ἄρωμά τι, μεθυστικόν τι ἄρωμα

κάλλους καὶ νεότητος ἐξαφανίζον τὴν μυροδόλον αὔραν τοῦ ἄλσους καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν ἀνθέων τοῦ κήπου.

«Στέρξον, Ἀσπασία,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς ὁδηγῶν τὴν καλὴν καὶ τὸν φίλον αὐτῆς κατὰ τινα ὑπὸ φυλλωδῶν κλημάτων κεκαλυμμένον δρόμον, «στέρξον, ὅσα ἢ φύσις τῇ χώρᾳ ταύτῃ παρέσχε. Διότι οὐδεμίαν ἀφορμὴν θὰ λάβῃς ἐνταῦθα νὰ θαυμάσῃς τὴν κηπουρικὴν τῶν Ἀθηναίων τέχνην. Καλῶς δὲ γνωρίζω, ὅτι ὑμεῖς οἱ τὴν ἐλάσσονα Ἀσίαν κατοικοῦντες Ἕλληνες ἐμπειρότεροι ἡμῶν τῶν τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης οἰκούντων εἰσθε χαρίεντας κρεμαστοὺς κήπους νὰ κατασκευάζητε καὶ νὰ κοσμήτε αὐτοὺς διὰ λαβυρίνθων καὶ ἄντρων καὶ σκιάδων ἔχοντες ὡς παράδειγμα τὸν ἐκτεταμένον καὶ μεγαλοπρεπῆ παράδεισον τοῦ Πέρσου. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι πιστεύομεν, ὅτι ἡ καλὴ φύσις, ὡς καλὴ γυνή, καὶ ἀκαλλώπιστος οὕσα καλὴ φαίνεται.»

«Ἄφες τὴν Ἀσπασίαν χρόνον τινὰ ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ νὰ περιπατήσῃ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «καὶ ταχέως δὲν θὰ στέργῃς σὺ αὐτὸς τὴν ἀκαλλώπιστον φύσιν. Ταχέως θὰ καταγοητεύσῃ καὶ θὰ μεταβάλῃ καὶ σὲ καὶ τὸν κήπον. Διότι τοιαύτη τις εἶναι. Ὅπου δῆποτε ἂν πατῇ, ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς βλαστάνει τι. Εἶναι λίαν ἐμπειρος νὰ καταλείπῃ πάντοτε κέντρον τι ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι, ἐὰν ἐκσφενδονήσῃ λόγους τινὰς περὶ τοῦ κήπου σου, οὐδόλως θὰ ἡσυχάσῃς, πρὶν ἂν κατασκευάσῃς τι δυνάμενον πρὸς τὸ ἄλσος τῶν Ἑσπερίδων, ἢ τὸν κήπον τοῦ Φοίβου τὸν ἐν τῷ πέρατι τοῦ Ὠκεανοῦ, ἢ τοὺς Κυρηναϊκοὺς κήπους τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἢ τοὺς κήπους τοῦ Μίδα τοὺς τὰ ἐκατοντάφυλλα ρόδα φέροντας νὰ συγκριθῇ, ἢ τοῦλάχιστον πρὸς τὴν κηπουρικὴν τέχνην τοῦ ὁμηρικοῦ ἀνακτος τῶν Φαιάκων ἐπὶ τῆς Σχερίας Ἀλκινόου νὰ παραβληθῇ.»

«Καλῶς γνωρίζω,» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς, «ὅτι ἡ γυνή

αὐτὴ μαγεύει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν καὶ εἰς ταραχὴν αὐτὰς ἐμβάλλει. Ἀλλὰ γενοῦ ἱλεως, καλὴ φαρμακίς, καὶ ἄφες καὶ ἐμὲ καὶ τὸν κῆπόν μου τοῦτον ἄθικτον! Εἶχον μέχρι τοῦδε τοσοῦτον ἀγαπητῶς καὶ ἔζων εὐδαίμων ἐνταῦθα. Διότι, ὅσάκις μὲν ἔλαμπεν ὁ Φοῖβος ἐν τῷ οὐρανίῳ σκηνώματι, ἔχαιρον, ὅτι αἱ ἐλαῖαι καὶ τὰ σῦκα καὶ αἱ ῥοαὶ ἀρίμαζον, ὅσάκις δ' ὁ Ζεὺς ἔδρεχε, χάριτας αὐτῷ ὁμολόγουν, ὅτι οἱ λειμῶνες ἔθαλλον. Ἡρκούμην δὲ τοῖς ὑπάρχουσιν, οἶον τοῖς ἀνθεσιν τοῦ ἔαρος, τῇ σκιᾷ τοῦ θέρους, τῷ πλήθει τῶν καρπῶν τοῦ φθινοπώρου, τῇ ἀναψυκτικῇ αὔρᾳ καὶ τῇ ἡρεμίᾳ τῇ μουσοφιλεῖ τοῦ χειμῶνος. Ἀλλὰ μάλιστα, παντοδύναμη Ἀσπασία, μὴ μοι ἐπάσης, μηδὲ μεταβάλῃς διὰ τινος ἐπαυδοῦ, ὅτι ἐκ συνηθείας ἀσπαστότατόν μοι ἐγένετο καὶ ὅτι τῷ ἐρῶντι καὶ τῷ ποιητῇ ποθεινότατον, τὴν εὐμαρῇ δηλαδὴ καταφυγὴν, ἣν οἱ δαφνῶνες καὶ οἱ μυρρίνωνες καὶ αἱ ῥοδωνιαὶ μοι παρέχουσιν.»

«Εἶναι ἀληθῶς,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ἡ ἐν τῷ δαφνῶνι ἡσυχία ὠφέλιμος τῷ ποιητῇ; Δὲν πρέπει ἄρά γε, ἵνα ὠριμάσῃ οὗτος τέλεον, νὰ εἰσέλθῃ ἐκ τῆς ἡσύχου σκιᾶς εἰς τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ βίου;»

«Ἐπὶ μακρὸν χρόνον πιστεύει τις,» ἀπεκρίνατο ὁ Σοφοκλῆς, «ὅτι ὁ ἥλιος καὶ μόνον ὁ ἥλιος ἀποδεικνύει φραΐας τὰς ῥάγας τῶν σταφυλῶν, ἕως ἂν καταλάβῃ τὰς μεγίστας καὶ εὐθαλεστάτας καὶ ζωροτάτας σταφυλὰς ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν πυκνοτάτων φύλλων. Καὶ τοῦτο μὲν ἴσως ἀμφισβητεῖς, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἐν ἐρημίᾳ ἡσυχος βίος ὠφελεῖ τὸν ποιητὴν, πάντως δ' ὅμως θὰ ὁμολογήσῃς, ὅτι τῷ ἐρῶντι προσφιλεῖς εἶναι. Ἐνταῦθα θὰ ἠδύνασθε, ἂν ἠθέλετε, πολλὰς ἡμέρας ν' ἀπολαύσητε αὐτοῦ ὑπ' οὐδενὸς ἐνοχλούμενοι, εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τῶν τερετισμῶν τῶν πτηνῶν, ἢ τοῦ καχλάσματος τῶν κυμάτων. Οὐδεὶς ποτε τῶν δούλων ἀκέλευστος εἰσέρχεται

εἰς τὸν κήπον τοῦτον. Ἀλλ', ἐὰν θέλητε νὰ ἴδῃτε τὸ ἐπιχαριώτατον καὶ ταῖς Μούσαις καὶ Χάρισι προσφιλέστατον χωρίον, ἔλθετε μετ' ἐμοῦ!»

Ἦκολούθησαν δὲ τῇ ποιητῇ ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία. Ὁ δ' ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐκεῖσε, ὅπου, ὥς ἤδη εἴπομεν, ὁ Κηφισὸς καμπτόμενος περιέβαλλε τὸν περίβολον τοῦ κήπου καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ θάτερα. Ἐνταῦθα δὲ τὸ μὲν ἔδαφος ἐκλίνετό πως πρὸς τὸν ρύακα, ὅστις βαθύτερος ἔρρει, ἢ δ' ὄχθη οὐχὶ ἀποτόμως πρὸς τὰ ὕδατα κατεφέρετο, ἀλλ' ἡρέμα προσκλίνουσα κατέλειπε τερπνότατόν τινα ἐν τῇ μεταξὺ τόπον, ἐν ᾧ ἡδύνατο δύο ἄνθρωποι ἐν ἐπιχάρτι ὁμιλία ὑπὸ τὴν εὐθαλίῃ καὶ ὑπὸ τῶν παιζουσῶν ἀκτίνων περιλαμβομένην φυλλάδα κατὰ μῆκος τοῦ ρύακος νὰ περιπατῶσιν.

Εἰς τὴν χαρίεσσαν λοιπὸν ταύτην ἀτραπὸν ὠδήγησεν ὁ ποιητὴς τοὺς ξένους αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ἐπιχαριώτατα μὲν ἀντήχει τὸ κάχλασμα καὶ ὁ φλοῖσθος τῶν κυμάτων, ἡδιστα δ' ἑτερέτιζον καὶ ἐψαλλον τὰ πτηνά, καὶ ὥς φιλοπαιγμονα φαντάσματα ἐπαίζον ἢ σκιὰ καὶ τὸ φῶς περὶ τὰ κύματα καὶ τοὺς κλάδους. Τῇδε κάκεισε ἄφθονος πόα ἐβλάστανεν, ἐφ' ἧς ἡδύνατό τις νὰ κατακλίνηται εἰς ἀνάπαυλιν καὶ νὰ ὀνειροπολῇ ἀπολαύων ἡσυχος τῆς ἀναψυκτικῆς δρόσου τῆς σκιᾶς. Καὶ ἄντρον δέ τι πετρηρεφὲς εὐρίσκετο ἐκεῖ ἔξωθεν μὲν πολυανθῇ φυλλάδα ὥς παραπέτασμα φέρον, ἔσωθεν δὲ κεκοσμημένον δι' ἑδρῶν καὶ στρωμάτων καὶ εἰς ἀνάπαυλιν προκαλοῦν ἐν τῇ πνιγνῇ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας.

Ἐθέλχθη δ' ἡ Ἀσπασία ἰδοῦσα τὸ χαρίεν τοῦτο ἀναπαυστήριον καὶ ἀσμενέστατα ἀποδεξαμένη τὴν πρόκλησιν τοῦ φίλου ἐκαθέσθη. Ἦκολούθησαν δ' αὐτῇ ὁ τε Περικλῆς καὶ ὁ ποιητὴς. Ἐθεῶντο δὲ καθήμενοι τὰ διαυγῆ κύματα τοῦ ρύακος παραρρέοντα, οὗ τὸ ὕδωρ ἐνταῦθα ἐν φυσικῇ τινι κοιλότητι τῆς πέτρας ἀνεκόπτετο. Ποικιλόστυκτα

δ', ἐκλαμπρα ἄγρια, αἱ παρθένοι, ἤωροῦντο καὶ ὠρχοῦντο ὡς
θεβακχευμένα ὑπὸ τοῦ ἡλίου περὶ τὰ ἐπὶ τῆς ὄχθης ἄνθη
καὶ ἐξαίρετόν τι ζεῦγος ἀσινῶν ἐνυδρίδων ἐλιττόμενον ἐν
τοῖς κρυσταλλοειδέσι νάμασιν ἀπετύπου τοῦς εὐκινήτους
χαρίεντας ἐλιγμούς, ὥς εἰ οὐδεὶς ἐθεᾶτο αὐτό. Ἄλλ', ὥς
οἱ θεαταὶ μικρὸν ψοφήσαντες τὴν παρουσίαν αὐτῶν προὔδο-
σαν, ταχὺ ἐπολισθῆσαν εἰσείρπυσε τὸ ζεῦγος ὑπὸ τὴν δασεῖαν
πόαν, ἣτις ἄφθονος ἀνθοῦσα ἀπὸ τῆς ὄχθης εἰς τὰ νάματα
τοῦ ῥύακος κατεφέρετο.

«Νυμφίδιον ζεῦγος,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς· «πολλάκις δὲ
κατασκοπῶ αὐτὸ ἐντεῦθεν. Εἶναι ἀχώριστον.»

«Δυσχερὲς εἶναι,» ἤρξατο λέγων ὁ Περικλῆς μετὰ τινα
χρόνον, καθ' ὃν πάντες σιγαλέοι τὴν προσπνέουσαν ἀφρο-
δισίαν αὔραν τῆς φύσεως ἀσυνειδήτως, ὥς μεμαγευμένοι,
ἀνέπνεον — «δυσχερὲς, τὴν ἥσυχον ταύτην φύσιν καταλι-
πὼν τις νὰ ἐπαναγάγῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς διανοίας ἐπὶ τοῦς ἀν-
θρώπους καὶ τὰ πράγματα, οὐδ' ἐξέφυγεν, οὐδ' μακρὰν κατέ-
λιπεν. Ἐν τούτοις δὲν θὰ ἐκπληρωθῇ τέλεον σήμερον ὁ
σκοπὸς τῆς ἐκδρομῆς, Ἀσπασία, ἐὰν μὴ ἀναμνησθῶμεν ἐκεί-
νων, ἀφ' ὧν ἐξεφύγομεν. Ὀφείλομεν δὲ μάλιστα ν' ἀσχο-
ληθῶμεν περὶ αὐτοὺς πρῶτον καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου· διότι
οὐ μόνον σὺ πολλὰ περὶ τῶν τελευταίων συμβάντων νὰ
μοι ἀνακοινώσης ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ αὐτὸς νὰ διασαφη-
νίσω πολλὰ ἀναγκαῖον, ἅτινα αἰνιγματώδη παρίστανται σοι.
Ἐνταῦθα δ' ἐπιχαρίτως μὲν αἰωροῦνται ὑπεράνω τῶν ὑδάτων
τὰ ἄγρια, αἱ παρθένοι, λεῖα δ', ὥς ἐγχείλεις, εὐκίνητα ὀφείδια
ἐν τοῖς ὕδασι παίζοντα τὰς ἐλικοειδεῖς αὐτῶν κινήσεις ἀπο-
τυποῦσιν. Ἄλλ' οὐχὶ πρὸς ταῦτα δεόν νὰ τρέψωμεν τὴν προσο-
χήν. Διότι περὶ ζῴων ὅλως ἀλλοίων ἔχω νὰ εἴπω, περὶ ἀτυχῶν
πτηγῶν, ἅτινα πράγματα ἐμοὶ τε καὶ σοὶ παρέσχον χθές, περὶ
τῶν ἐπαράτων ταύνων τοῦ Πυριλάμπους. Ἐνεκα τῆς προδοσίας

δήλα δὴ τοῦ Ἰππονίκου ἐν τῶν πτηνῶν ἐκείνων, ὅπερ ἔμελλες ὡς δῶρον νὰ λάβῃς, κομισθὲν εἰς τὴν οἰκίαν μου περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς δεσποίνης Τελεσίππης.»

«Καὶ ὅποια τις ἦτο ἡ τύχη τοῦ ἀτυχοῦς ξένου;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«ὦ! μὴ ἐρώτα, ὅποια ἦτο ἡ τύχη μου καὶ ἡ τύχη ἐκείνου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην!» εἶπε γελῶν ὁ Περικλῆς. «Φαντάσθητι τὸν ἄνδρα, ᾧ παρέθηκαν, ὡς ὁ μῦθος διδάσκει, καλῶς ἀρτύσαντες τὰ ἴδια τέκνα εἰς δεῖπνον. Ἡ ἐκπληξίς καὶ ἡ ἀγανάκτησις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καταληπτὴ ἐγένετό μοι, ἐξ οὗ ὅμοιόν τι, οὐχὶ μὲν τόσῳ σκληρόν, ἀλλ' ἐπίσης ἐκπληκτικόν, συνέβη μοι, ἐξ οὗ δήλα δὴ τὸ μεγαλοπρεπὲς πτηνόν, ὅπερ, ὡς ἐπίστευον, αὐτὸ μὲν ἀνέπτυσσε τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ πτέρωμα ἐνώπιον τῆς θελγομένης Ἀσπασίας, αὕτη δ' ὡς εἰς Ἄργον εἰς αὐτὸ ἠτένιζε σταλέντα ὑπὸ τοῦ ἐρωμένου, ἵνα φυλάττῃ αὐτὴν ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ἑκατὸν ἐρωτικούς ὀφθαλμοὺς ἀνοίγων, ἐξ οὗ, λέγω, τὸ πτηνὸν τοῦτο ἄπνουν, ἐστερημένον τῶν πτερῶν, ἄμορφον καὶ ὡς φαῦλον μέλαν φύραμα, ἐπὶ τοῦ τρυβλίου εἶδον!»

Εὐθύμως δ' ἐγέλα ὁ Σοφοκλῆς ταῦτα ἀκούων. «Ἥμαρτες,» εἶπε, «τὸ ἱερὸν τῆς Ἥρας πτηνὸν εἰς λατρείαν τῆς ἀντιπάλου αὐτῆς, τῆς χρυσῆς Ἀφροδίτης, μεταχειρισθεῖς...»

«Ἀλλὰ δεινότερα, ἢ ὅσον εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν ταῶνα, Περικλείς,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἐνέσκηψεν εἰς τὴν κεφαλὴν μου τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν. Ἀκουσον· τῇ αὐτῇ πρωΐᾳ ἀναλαβοῦσα τὸ ἱμάτιον τοῦ καθαριστοῦ καὶ πειραθεῖσα νὰ καταλάβω σε ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐνέπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῆς Τελεσίππης, ὡς ὁ ταῶν, καὶ δὲν ἐσφάγην μὲν, ὡς τὸ πτηνόν, ἀλλ' ἔτυχον ὁμοίως αὐτῷ οὐχ ἦττον κακοήθους καὶ σκληρᾶς ὑποδοχῆς. Ἐπιμαρτύρομαι δὲ τοὺς θεοὺς, ὅτι ἡ Τελεσίππη οὐδὲν ἕτερον εὐχετο, ἢ ἑκατὸν νὰ εἶχον ὀφθαλμοὺς, ἵνα

ἐξορύξει αὐτούς. Εἶχε δὲ παρ' ἑαυτῇ ἡ ἐξηγηριωμένη σύμβιος παρηγηκυῖαν τινα, γελοῖαν γραῦν, Ἑλπινίκην καλουμένην, ἣτις ὑπὸ φλογεροῦ μὲν ἔρωτος πρὸς τὸν καθαριστὴν ἀνεφλέχθη, ὑπ' ἀπεριγράπτου δ' ὀργῆς κατελήφθη, ὡς ἀνεκάλυψεν, ὅτι γυνὴ ἦτο ὁ ἐρώμενος. Ὑπὸ τῶν δύο δὲ τούτων ἀρπυιῶν κατεβρύπανθην, καθυβρίσθην, ἐξεδιώχθην ἐκ τῆς οἰκίας! «Ἰσταμαι παρὰ τῇ ἐστίᾳ τῆς οἰκίας ταύτης ὡς δέσποινα,» ἐκράνυαζεν ἡ Τελεσίππη, «σὺ δ' ἀλητὶς τις, ἐταῖρα εἶσαι! σὲ διατάττω ν' ἀπέλθῃς ἐντεῦθεν!» Προσέθηκε δ', ὅτι τὴν μὲν καρδίαν σου δὲν ἀξιοῖ νὰ κατέχῃ, ἀλλὰ τὴν ἐστίαν οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλίπῃ! Χαίρουσα δ', ὦ Περικλείς, χαρίζομαι αὐτῇ τὴν ἐστίαν, ἀλλ' ἄρά γε ἐννοεῖς, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃς τῇ γυναικί, ἣτις τῆς ἐστίας τὸ κράτος ἔχει, νὰ ὑβρίξῃ εἰς τὴν γυναῖκα τὴν κρατοῦσαν τῆς καρδίας σου καὶ ν' ἀπειλῇ αὐτῇ;»

«Καὶ τί δύναμαι νὰ πράξω;» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς. «Τὰ δίκαια τῶν γυναικῶν τῶν Ἀθηναίων εἶναι ὀλίγα, ἀλλ', ὅσα ἤδη κέκτηνται, ὀφείλομεν νὰ σεβώμεθα. Δὲν ἐκτείνονται δ' ὅμως πέραν τοῦ ὁδοῦ τῆς οἰκίας . . .»

«Φαίνεται λοιπόν,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἰσθε κύριοι ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλὰ μόνον ἔξω... Παράδοξον! Ἀποδεκνύετε τὴν γυναῖκα δούλην καὶ ἔπειτα καθίστασθε ὑμεῖς δοῦλοι τῶν δούλων!»

«Τοιοῦτος εἶναι ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου!» εἶπεν ὁ Περικλῆς κινήσας τοὺς ὤμους.

«Ἄν τοιοῦτος εἶναι ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ἴσως θὰ ἦτο προτιμότερον, ἂν μὴ ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ!»

«Τὸν σύνδεσμον τῶν καρδιῶν συντελεῖ ὁ ἔρως,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἀλλ' ὁ νόμος ἀποδεκνύει τὴν γυναῖκα γαμετὴν καὶ δέσποιναν τοῦ οἴκου!»

«Ὁ νόμος;» ἀντεῖπεν ἡ Ἀσπασία. «Ἐπίστευον πάντοτε, ὅτι ἡ τεκνογονία ἀποδεικνύει τὴν ἐρωμένην γαμετὴν καὶ ὅτι ὁ γάμος ἄρχεται, ἵνα εἰπῶ οὕτως, ἀπὸ τῆς παιδοποιΐας!»

«Οὐχὶ κατὰ τὸν νόμον τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων!» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς.

«Τότε μεταβάλετε τὸν νόμον,» ἀνεφώνησεν ἡ Ἀσπασία, «διότι οὐδενὸς ἄξιός ἐστιν!»

«Εὐσεβές, Διοφιλές Σοφόκλεις!» ἀνέκραζεν ὁ Περικλῆς στραφεὶς πρὸς τὸν φίλον, «βοήθησόν μοι νὰ ἐπαναγάγω εἰς τὴν φρόνησιν τὴν ὀργισθεῖσαν ταύτην Ἀφροδίτην, ἵνα μὴ ἀνατρέψῃ διὰ τῆς μικρᾶς λευκῆς χειρὸς σύμψασαν τὴν πολιτείαν τῶν Ἀθηναίων!»

«Πῶς δύναμαι νὰ πιστεύσω,» εἶπεν ὁ ποιητής, «ὅτι ἡ μεγαλόφρων Ἀσπασία ἀπάλεσε τὸ ἄριστον τῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ, τὴν φρόνησιν; — Γινώσκει καλῶς τοῦτο, ὅτι καὶ αὐθις θὰ ἰδύνατο νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ἂν ποτε ἐπιλήσμονες τοῦτου ἐγινόμεθα, ὅτι ὁ βίος ἄνευ χαρᾶς ἀβίωτος εἶναι, ἀλλ' ὅτι, ἵνα ἀπολαύσωμεν τῆς χαρᾶς τοῦ βίου ἐν εὐθυμίᾳ, πρέπει πρὸ πάντων νὰ φυλάζωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς συγγεράς θεοῦ Ἀτῆς, τῆς θεοῦ τῆς ἐξαπάτης, τῆς εἰς προπετεῖς μανικὰς πράξεις ἡμᾶς παρορμώσης· ὅτι οὐδέποτε ὀφείλομεν ν' ἀναλαμβάνωμεν ἀγῶνά τινα, πρὶν ἂν πεῖραν ἀκριβῆ τοῦ μέτρου τῆς δυνάμεως ἡμῶν λάβωμεν· ὅτι εὐθυμος ἡδονὴ ἄνευ ἐγκρατείας ἀδύνατος εἶναι· ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀγαπῶμεν τοὺς ἀνθρώπους, ὡς κοινωνοῦντας τῆς χαρᾶς ἡμῶν καὶ νὰ σεβώμεθα τοὺς θεοὺς, οἵτινες οὐχὶ κενὰ ὀνόματα εἶναι, ἀλλὰ δευκνύουσι τὸ τέρμα τῆς δυνάμεως ἡμῶν καὶ ἴστανται παντοκράτορες ἐπὶ τοῦ ὅρου τοῦ χωρίζοντος τὴν ἡμετέραν βούλησιν ἀπὸ τοῦ πεπρωμένου, τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς αἰωνίου ἀνάγκης, καὶ ὅτι . . .»

«Παῦσαι!» μεταξὺ ὑπολαβοῦσα εἶπεν ἡ Ἀσπασία μειδιῶσα,

«διότι ἄλλως φοβοῦμαι, μὴ καταβαίνοντες ἐκ τοῦ αἰθρίου αἰθέρος τοῦ καθαροῦ λόγου, εἰς ὃν μετάγουσιν ἡμᾶς οἱ σοφοὶ καὶ καλοὶ λόγοι σου, ἀπολέσωμεν τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσιν εἰς τὰ εὐτελῆ μέν, ἀλλ' ἀπτὰ ζητήματα, ἐξ ὧν ἐν τῷ λόγῳ ὠρμήθημεν. Ἄν ὁμως ἐπιτρέπεται τὸ καθ' ὅλου ῥηθὲν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ν' ἀνενέγκωμεν, φαίνεται, Σοφοκλείς, ὅτι τοῦτο ἐννοεῖς, ὅτι τὰ ξένα πτηνὰ καὶ αἱ ξέναι γυναικες πρέπει ν' ἀνέχωνταί τιλλόμεναι καὶ μαδιζόμεναι ἐν Ἀθήναις καὶ ὅτι τῇ εὐσεβεῖ εὐλαβείᾳ εἴκουσαι ὀφείλουσι νὰ μὴ διαγωνίζωνται πρὸς νόμους, οἵτινες στεροῦσιν αὐτάς τῶν δικαίων . . .»

«Ὁ ἡμέτερος οὗτος φίλος,» προσέθηκεν ὁ Περικλῆς τὸν λόγον τῆς Ἀσπασίας συμπληρῶν καὶ τὸν Σοφοκλέα δεικνύων, «εὐχερῶς δύναται σοφοὺς νόμους περὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ δὴ περὶ τῶν ἐγγάμων νὰ τιθῇ ἅμα τε καὶ ν' ἀκολουθῇ αὐτοῖς. Ὁ βίος αὐτοῦ ρεῖ ἄνευ διαφωνιῶν καὶ ἐναντιοτήτων. Διότι ζῇ ἄγαμος καὶ οὐδερμία Τελεσίππη συζῶσα αὐτῷ ὑποδέχεται τὰς Ἀσπασίας ὁρμῶσα κατ' αὐτῶν ἀπειλητικῶς μετὰ δαδὸς ἀποσπαμένης ἐκ τῆς ἐστίας τῆς οἰκίας!»

«Τοιαῦτα πάντοτε πάσχουσιν οἱ μεσίται,» εἶπε μειδιῶν ὁ Σοφοκλῆς, «καὶ πάντες ἐκεῖνοι, ὅσοι ἐπιλαμβάνονται τῆς διαλλαγῆς τῶν ἐρωτομανῶν, καὶ ὅταν ἔτι παρακαλῶνται εἰς τοῦτο. Σκώπτομαι καὶ σχεδὸν ἐπιτιμῶμαι, διότι παραινῶν τὴν φρόνησιν ἐγὼ φαρῶμαι ἄφρων ὢν, ὥς θέλων νὰ συμβουλευσῶ τοῖς ἐρωμένοις τὰ δέοντα. Ἀλλὰ τούτου ἕνεκα θὰ τιμωρήσωμαι ἑμαυτὸν καταλείπων ὑμᾶς εὐθὺς τῇ ἰδίᾳ ὑμῶν σοφίᾳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἀπαλλαττόμενος, ἵνα αὐτοὶ τὰ ὑμέτερα διευκρινήσῃτε. Πορεύομαι δ', ἵνα φροντίσω, ὅπως μὴ μείνητε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἄνευ ἀναψυκτικῆς τιнос τροφῆς καὶ ποτοῦ. Ἐὰν δ', ἐν ᾧ ὑμεῖς ἐν παρόδῳ τὰς διαφορὰς λύετε, διατρίψω μικρὸν ἐν τῷ δαφνώνι ἐκεῖνον, μὴ νομίσητε, ὅτι Ἀσπασία τις ἀναμένει με ἐκεῖ, ἀλλ' ἔστε βέβαιοι, ὅτι ἐν

τῷ σκιερῷ ἐκείνῳ λυκόφωτι ἔχων τὰς πινακίδας ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ τὴν γραφίδα ἐν τῇ χειρὶ θὰ ἐπακροῶμαι τῶν οἰμωγῶν τῆς εὐγενοῦς θυγατρὸς τοῦ Οἰδίποδος.»

«Δὲν ἐπελάθου λοιπόν,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «τῆς ποιητικῆς ἐκείνης ὑποθέσεως, περὶ ἧς λόγος ἐγένετο ἐν τῇ Ἀκροπόλει;»

«Τὸ ἡμῖς τοῦ ἔργου ἐτελειώθη ἤδη,» ἀπεκρίνατο ὁ Σοφοκλῆς, «καὶ δοῦλός τις καθ' ἡμέραν τὸν μελάνυδρον κάλαμον ἐν χερσίν ἔχων τὸ τελειωθὲν καὶ ἐξεργασθὲν ἀπὸ τῶν πινακίδων εἰς τὸν πάπυρον μεταγράφει.»

«Δὲν θὰ παραθῇς ἡμῖν τι ἐξ αὐτῶν, ἵνα προαπολαύσωμεν;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Ὁ χρόνος ὑμῶν εἶναι πολύτιμος!» ἀπεκρίνατο ὁ ποιητὴς καὶ ἀπῆλθεν.

Οὕτω μόνον μέιναντες ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐπαιγῆλθον εἰς τὰ ζητήματα τοῦ διαλόγου, οὗ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ οἰκείου φίλου εἶχον ἀρξάμενοι.

Ἄλλ', ὥς συνήθως συμβαίνει ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς λόγοις, πολλάκις ἀπεπλανῶντο τῶν ζητημάτων καὶ δὲν ἐδίωκον αὐστηρὰν ἀκολουθίαν ἐν τῇ ἐξετάσει αὐτῶν· διότι καὶ τὰ πολλὰ αἰσθήματα ἐπεσκότουν τῇ διανοίᾳ καὶ πολλὰς διακοπὰς ἐπέτρεπον ἑαυτοῖς. Ἐν τῷ μεταξὺ δ' ἐπηκροῶντο τῆς ψῆδης πτηνοῦ τινος καθημένου ἐπὶ κλάδου, ἢ ἀνέπνεον ἡδυπαθῶς τὴν πλήρη ἀρώματος αὔραν τοῦ λειμῶνος, ἢ ἔδρεπον δελεαζόμενοι ῥαγὰς τινὰς ἐκ πολυκάρπου κρεμαμένης σταφυλῆς, ἢ ἐρυθρόχρουν τινὰ εὐχυμον καρπὸν ἐκ τινος δένδρου, καὶ τότε ἢ μὲν Ἀσπασία ἀποδάκνουσα τοῦ μήλου ἔδιδεν αὐτὸ τῷ Περικλεῖ, ἐκεῖνος δὲ μειδιῶν μειδίᾳμα εὐδαιμονίαν προδίδον ἐδέχετο αὐτό· διότι δὲν ἦτο αὐτῷ ἄγνωστον, ὅτι ἐσήμαινε τὸ ἀποδεδηγμένον μήλον ἐν τῇ διὰ σημείων γλώσσῃ τοῦ ἐρωτος. Ὡσαύτως δὲ πάσης εὐκαιρίας ἐπελαμβάνοντο,

ἵνα τὸ ἐρωτικὸν μαντεῖον ἐρωτᾶσιν. Οὕτως ἡ μὲν Ἀσπασία ἔπλεκε μεταξύ διαλεγομένη στέφανον, ὃν ἔδιδε τῷ Περικλεῖ, ἵνα φορέσῃ, καί, ἂν φύλλα τινὰ κατέπιπτον ἐξ αὐτοῦ, ἐγέλα, διότι τοῦτο ἐσήμαινε τῷ ἐμπείρῳ, ὅτι ἡ καρδία τοῦ στεφανηφόρου ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ ἔρωτος· ὁ δὲ Περικλῆς ἐκ τοῦ ἐναντίου ἔδρεπε τοιαῦτα ἄνθη, ἃν αἱ κάλυκες εἶχον τὴν ιδιότητα πιεζόμεναι μεταξύ τῶν δακτύλων νὰ διαρρήγνυνται μικρὸν ψόφον ποιοῦσαι, καὶ οὐδόλως ἀπηξίου ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ ψόφου νὰ ἐξάγῃ τὸν χρησμόν, ὅτι πλήρης ἔρωτος ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς ἐρωμένης.

Ἄλλ', ὅσον δήποτε καὶ ἂν ἐμάραине καὶ κατέρριπτε τὰ φύλλα τοῦ στεφάνου, ὃν ἐν χερσὶν εἶχεν, ὁ διακαῆς ἔρωσ τοῦ Περικλέους, καὶ ὅσῃν δήποτε τιμὴν καὶ ἂν περιεποιεῖ τῷ ψοφοῦντι ἐρωτικῷ μαντεῖῳ ὁ φλογερὸς ἔρωσ τῆς Ἀσπασίας, ἐπειρῶντο ὅμως ἀμρότεροι νὰ ἐπανέλθωσιν αὐτῇ εἰς φρόνιμόν τινα διάλογον. Καὶ πολλὰ μὲν ζητήματα εἰς λύσιν ἐτίθεντο, ἀλλ' ἀληθῶς ὀλίγα ἐλύοντο. Ἐσκέψαντο δ', ὅπως ἡ Ἀσπασία τῇ βοηθείᾳ τοῦ Περικλέους τὰ περὶ τὴν οἰκίαν ἄριστα ἠδύνατο νὰ ρυθμίσῃ καὶ ὅπως θὰ ἠδύναντο νὰ προσομιλῶσιν ὥς μάλιστα ἀνενόχλητοι. Ὡς δ' οἱ ἐρώμενοι ὥς ἀσμενέστατα περὶ τὰ τῆς πρώτης συναντήσεως διατρίβουσιν, οὕτως ἐνεθυμήθησαν καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τὴν συνάντησιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φειδίου καὶ ὁ Περικλῆς ἐμνήσθη τῶν γενομένων μετὰ τὴν πρώτην ἐκείνην συνάντησιν, ὅποσα μεγάλα ἔργα ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἤρξαντο γιγνόμενα, ὅπόσον ἔπρεπε ν' ἀπολογηθῇ πρὸς τὰς τότε μέμψεις τῶν φίλων καὶ ὅτι τέλος πάντες ἀγαπητῶς ἔχοντες ἀπῆλθον πλὴν τοῦ περὶ τὴν ἀλήθειαν σπουδάζοντος υἱοῦ τοῦ Σωφρονίσκου, ὃς νὰ διευκρινήσῃ ἔτι καὶ τοῦτο τὸ ζήτημα ἐπεθύμει, ἂν ἡ θεραπεία τοῦ καλοῦ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ θεραπείαν περιττὴν ἀποδεικνύει.

Τὴν ἔρευναν δὲ τοῦ ζητήματος τούτου εἶχον ἀναβαλόντες τότε εἰς ἄλλον χρόνον καὶ οὐδεὶς πλέον αὐτοῦ ἐμνήσθη μέχρι τοῦδε. Ἀλλ', ὥς νῦν ἡ Ἀσπασία ἀναμνησθεῖσα αὐτοῦ διαφύρηδην αὖθις τὴν ἐπαγωγὸν γνώμην προὔβαλεν, ὅτι τὸ καλὸν πρέπει νὰ τυγχάνῃ τῆς αὐτῆς θεραπείας παρὰ τῶν ἀνθρώπων, οἷας καὶ τὸ ἀγαθόν, ἢ μᾶλλον πλείονος, ἢ ὅσης τὸ ἀγαθόν, καὶ ὅτι τῶν τις τὴν αὐτὴν τῇ νήσῃ ἀξίαν ἔχει, εἰ καὶ ἡ νήσσα κάλλιον σιτεύεται, ὁ Περικλῆς ἐν ἀπορίᾳ κατελήφθη, ἀγνοῶν, ἂν ἔπρεπε νὰ συνομολογήσῃ τοῦτο. Ἀλλ' ἐν καιρῷ διεκόπη ὁ διάλογος τοῦ εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σοφοκλέους περιπατοῦντος ἐρωτικοῦ ζεύγους, ἐπιφανέντος τοῦ ποιητοῦ.

Ἦλθε δ' οὗτος, ἵνα καλέσῃ εἰς μικρὸν ἄριστον καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὸν οἰκίσκον, ὃς ἐν μέσῳ τοῦ κήπου ἔκειτο. Ἦτο δὲ τὸ ἔνδον λίαν ἐπιχαρίτως κεκοσμημένον καὶ σχεδὸν ἄβροδιαίτως ἐσκευασμένον πρὸς εὐμαρῇ ἀνάπαυλιν καὶ διῇ ἐν τῷ παρόντι εἰς κομψότατον ἐστιατόριον μετεσκευασμένον. Ἔτοιμα δ' ἦσαν αἱ κλῖναι, ἐφ' ὧν σὺν δύο οἱ ὁμοτράπεζοι κατακλινόμενοι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μὲν βραχίονος ἐρειδόμενοι, τὰ δ' ἄνω τοῦ σώματος ἀνορθοῦντες τῶν βρωμάτων ἐγεύοντο. Πρὸ ἐκάστης δὲ κλίνης ἵστατο μία τράπεζα.

Κατεκλίθησαν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σοφοκλέους δεξάμενοι καὶ ᾤρεξαν τὰς χεῖρας εἰς τὰ παρατεθειμένα ἀναψυκτικὰ φαγητά. Ἦσαν δὲ παρατεθειμένα ἐπὶ τῆς τραπέζης ὄρνιθες, πλακοῦντες, σικελικὸς τυρὸς, σῦκα, ἀμύγδαλα, κάρνα, σταφυλαί, πρὸς δὲ καὶ ἡδιστος πυρώδης νησιωτικὸς οἶνος.

«Πιστεύω, θεοσεβὲς Σοφόκλεις,» εἶπε παίζουσα ἡ Ἀσπασία, «ὅτι δὲν θὰ παραθῇς ἡμῖν ὅπτας ἐγχωρίους ἀηδόνας, εἰ καί, ἐν ἧ πόλει ἀφόβως οἱ ταῦνες ὀπτῶνται, καὶ αἱ ἀηδόνες εὐκόλως δύνανται νὰ ἐμπέσωσιν εἰς τὸ τήγανον.»

«Μὴ ὑβρίζε ἅπαντας τοὺς Ἀθηναίους ἔνεκα μιᾶς ἀνοσίτου γυναικός!» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς.

«Γυνή,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία ἐκ νέου ταραχθεῖσα τὴν ψυχὴν, «ἥτις ἔχει τὴν τόλμην νὰ σφάζῃ ταῦνα, νὰ ἐκτίλῃ τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ πτέρωμα καὶ νὰ ρίψῃ αὐτὸν εἰς τὸ τήγανον, εἶναι ἀξία μαστιγωθεῖσα νὰ ἐκβληθῇ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Καὶ οἱ θεοὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων μάλιστα αὐτὴν ἐν ὀργῇ ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι, διότι ἐξήμαρτε περὶ τὸ ἱερώτατον ἐν τῷ κόσμῳ, περὶ τὸ καλόν!»

«Ἄν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τοῖς λόγοις τῆς καλῆς καὶ σοφῆς Ἀσπασίας,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς στραφεὶς πρὸς τὸν Σοφοκλέα, «τὸ κάλλος εἶναι ὁ ὑψιστος νόμος τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀρετῶν ἡ πρώτη καὶ τελευταία κυριεῦον καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.»

«Ἡ γνώμη αὕτη ἀρέσκει μοι ἐξόχως,» εἶπεν ὁ τραγικός, «καίπερ ἀγνοοῦντι, ὅπως περὶ τούτου κρίνουσιν ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ γνωστός ἐκεῖνος λιθοζόος τοῦ Φειδίου καὶ οἱ ἄλλοι σοφοί. Ἀλλὰ καὶ τούτων οὐδεὶς θ' ἀμφισβητήσῃ περὶ τῆς μεγάλης ἰσχύος τοῦ κάλλους καὶ ἐκείνου, ὅπερ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου τὸ κάλλος δύναται, τοῦ ἔρωτος. Σήμερον δ' ἀρτίως κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου, Ἀσπασία, ἵνα καταδείξω τὴν ἀνίκητον ἰσχὺν τοῦ ἔρωτος προσέθηκα τῷ ἔργῳ μου σκηγὴν τινα, ἐν ἣ ὁ Αἴμων, ὁ υἱὸς τοῦ τυράννου Κρέοντος, ἐκὼν εἰς Ἄδου κατέρχεται, ἵνα ἀκολουθήσῃ ἐκεῖσε τῇ φίλῃ μνηστῇ Ἀντιγόνῃ . . .»

«Τοῦτο εἶναι ὑπερβολικόν, Σοφόκλεις!» ὑπολαβοῦσα εἶπεν ἡ Ἀσπασία πρὸς τὸν ἐκπλαγέντα πῶς ποιητὴν, ὃς ἐπίστευεν, ὅτι πρὸς χάριν αὐτῆς τοῦτο ἐγένετο. «Τοσοῦτον σκυθρωπὸν δὲν πρέπει ν' ἀποδείξῃ τὸν ἔρωτα ἢ γραφὴς τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ἔρως εἶναι φαιδρὸς τὴν φύσιν καὶ κάλλιον ὅλως νὰ ἐκλίπῃ, ἢ ν' ἀπολέσῃ τὴν φαιδρότητα αὐτοῦ. Ὁ ἔρως

οὐδέποτε πρέπει νά εἶναι τοιοῦτος, οἷος νά πέμπῃ εἰς Ἄδου ψυχὴν ἀνθρωπίνην. Πρέπει δὲ νά συνοικειοῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ζωὴν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν θάνατον. Τὸ δὲ σκυθρωπὸν μανικὸν πάθος παρὰ τοῖς Ἑλλησι δὲν πρέπει νά κληθῇ τῷ ὀνόματι τοῦ ἔρωτος, διότι τὸ τοιοῦτον εἶναι νόσος, δουλεία!»

«Δίκαια λέγεις, Ἀσπασία!» ἀπεκρίνατο ὁ Σοφοκλῆς. «Ὁ ὀρισμός, ὃν ἐκφέρεις, εἶναι σαφής. Σὺ δὲ καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ἐγὼ θὰ λατρεύωμεν βεβαίως πάντοτε τῷ εὐθύμῳ, ἐλευθέρῳ καὶ καλῷ ἔρωτι. Ἐὰν δὲ θέλῃς, καὶ σήμερον ἔτι θὰ θύσωμεν τοῖς θεοῖς, ἵνα μήποτε τὸ ἐν τοῖς στήθεσιν ἡμῶν χαρίεν πῦρ ἐκριπίσαντες εἰς θανατηφόρον καὶ ψυχοφθόρον φλόγα μεταβάλωσιν. Ἀλλ' ἐν τῇ ποιητικῇ καὶ πλαστικῇ τέχνῃ ἡ ψυχὴ ἐξαναγκάζει τὸν ποιητὴν καὶ πλαστικὸν νά ἐκφράσωσι τὸ ἐν αὐτοῖς κινούμενον οὕτως, ὥστε ὁξέως τοῦτο νά ἀπτηται τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων. Καὶ ἐγὼ μὲν ὤφειλον ν' ἀποδείξω, ὅτι ὁ Ἔρως ἀκαταμάχητος θεὸς εἶναι, ἀλλ' εὐχομαι ἐκ ψυχῆς μηδέποτε νά στρέψῃ τὴν φοβερὰν ἰσχὺν τῆς φύσεως αὐτοῦ οὕτως ἐπὶ τὴν ψυχὴν Ἑλληνός τινος. Εἴθε δὲ πρὸ παντὸς νά διατιθῇ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν πρῶως καὶ ὑπηρετικῶς· διότι, τίς ἄλλως πλὴν τοῦ κάλλους γίνεται αἴτιος τῶν τοσοῦτων κακῶν καὶ ταλαιπωριῶν τοῦ ἔρωτος ἐν τῷ κόσμῳ; Ἀληθῶς δὲ τὸ κάλλος εἶναι μοιραία τις, πολλὴν τὴν βρομίην καὶ τὸ κράτος ἔχουσα δύναμις ἐν τῷ βίῳ τῶν θνητῶν. Κάθεται δέ, ἂν ἐπιτρέπεταί μοι οὕτω νά εἴπω, πάρεδρον ἐν τῇ βουλῇ τῶν μεγάλων θεσμών.»

«Τὸ κάλλος κάθεται πάρεδρον ἐν τῇ βουλῇ τῶν μεγάλων θεσμών!» ἐπανελάμβανεν ἡ Ἀσπασία. «Ἡ γνώμη αὕτη, ὥς μοι φαίνεται, ἀξία εἶναι νά ταχθῇ ἐν ταῖς γνώμας τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.»

«Ἄν εὐάρεστός σοι εἶναι,» ἀπεκρίνατο ὁ ποιητής, «θὰ

ἐπαναλάβω αὐτὴν μεγάλη τῇ φωνῇ ἐνώπιον τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης περιπλέκων αὐτὴν ἐν χορικῷ τινὶ ᾄσματι ὑμνοῦντι τὸν Ἑρωτα. Πότε δὲ θὰ δυνηθῶ τὸ χορικὸν τοῦτο ᾄσμα εἰς τὸν Ἑρωτα ὑπὸ αἰσιωτέρους οἰωνοὺς νὰ τελειώσω, ἢ νῦν, ὅτε ὁ πούς σου πατεῖ τὸν κῆπον τοῦτον; Δὲν πρέπει ν' ἀπέλθῃτε, πρὶν ἂν ἐγὼ μὲν γράψω τὸν ὕμνον τοῦτον, ὑμεῖς δὲ τὴν ὑμετέραν κρίσιν ἐξενέγκῃτε.»

«Οὐδὲν ξένιον εὐπροσδεκτότερον θὰ ἡδύνασο νὰ παράσχῃς ἡμῖν!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς.

«Νῦν μὲν σύγγνωτέ μοι,» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς, «ὅτι οὐδὲν παρέχω σήμερον ἐξ ἐκείνων, δι' ὧν συνήθως ἀρτύνουσι τὰ συμπόσια. Οὔτε ὀρχηστρίδας, οὔτε αὐλητρίδας θὰ προσαγάγω· διότι σήμερον, ὡς πιστεύω, οἱ ξένοι μου ἔχουσιν ἀγαπητῶς μένοντες μόνοι. Ἀλλὰ παρὰ τοῦτο, τίς θὰ ἐτόλμα πρὸ τοῦ καλοῦ Μιλησίου κιθαριστοῦ ψάλλων νὰ κρούσῃ τὴν κιθάραν, ἢ εἰς ἀγῶνα πρὸς τοιοῦτον ὁμότεχνον νὰ κατέλθῃ;»

«Πρὸ πάντων σὺ αὐτός!» ἀνεφώνησεν ὁ Περικλῆς. «Ὅφείλεις μάλιστα ν' ἀναλάβῃς τὸν ἀγῶνα, διότι τοιοῦτόν τι ὑπέσχου ἡμῖν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Κόμισον τὴν κιθάραν σου, Σοφόκλεις, καὶ δευτέραν τῇ Ἀσπασίᾳ καὶ εἶτα ἄρξασθε τοῦ ἀγῶνος τῆς ψῆδης καὶ τῆς κιθάρας, ὡς Σικελικοὶ ποιμένες, προσδεχόμενοι τὴν δικαίαν κρίσιν μου. Ὅτι δ' ἐμέ ὡς ἀγωνοδίκην θὰ καταστήσητε, ἐννοεῖται, διότι οὐδένα ἄλλον ἀκροατὴν ἔχετε!» —

«Τὴν ἡδονὴν, ἥς θ' ἀπολαύσω ἀκούων τῆς ψῆδης καὶ τοῦ κιθαρισμοῦ τῆς Ἀσπασίας,» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς, «δὲν θ' ἀγοράσω ἀντὶ μεγάλης τιμῆς, ἂν ἢ ἐν τῷ ἀγῶνι ἦτα εἶναι ἡ μόνη τιμή.»

Ἀπῆλθε δὲ καὶ μετὰ μικρὸν κομίσας δύο εὐκόσμους κιθάρας ἐδεήθη τῆς Ἀσπασίας νὰ ἐκλέξῃ μίαν αὐτῶν.

Πειραωμένη δὲ τῆς κιθάρας ἡ καλὴ ἔψαυσε διὰ τῶν δακτύλων τῶν χορδῶν καὶ χαρίεσσα ἁρμονία ἐξέφυγεν, ὥς σπινθὴρ ἐκ καμίνου, ἐκ τοῦ ἐμφύχου μουσικοῦ ὀργάνου.

Καὶ τότε ἤρξαντο ὁ ποιητὴς καὶ ἡ καλὴ Μιλησία θερμοὶ ὑπὸ τοῦ κεχαρισμένου πυρὸς τοῦ νησιωτικοῦ οἴνου ὑπὸ κροῦσιν τῆς κιθάρας ἄσματα τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τῆς Σαπφούς ἄδοντες καὶ σκόλια καὶ πτερωτὰ ἐλεγεία καὶ νέα καὶ ἴδια ἐκ τοῦ παραχρῆμα πεποιημένα.

»Τί τοῦθ' ἡ ζωή, τί τοῦθ' ἡ χαρά,
 Ἡ Κύπρις γελᾷς' ὅταν λείπη;
 Δὲν θέλω νὰ ξῶ, ἂν μὴ τὴν ψυχὴν
 Εὐκόλῳ εὐφραίνῃ Χαρίτων
 Ἀγκάλῃ θερμῇ, γλυκὺς ἀσπασμός,
 Χαρίεσσ' ὠδή, φαιδρὸς ἔρως.
 Νεότητος ἄνθη! ὅπόσον σκληρὰ
 Τοῦ χρόνου θερίζει ἡ ἄρπη!

Πυρωδῶς δ' ἠμείψατο αὐτὸν ἡ Ἀσπασία·

«Εἶν' ὁ βίος βραχύς τῶν θνητῶν,
 Ἄλλ' ὁ Βάκχος κί' ὁ Ἔρως καλεῖ
 Εἰς ἀπόλαυσιν ἐπαγωγὸν
 Κί' ὁ χορὸς καὶ ἡ θάλλουσα γῆ!
 Ἡ τρυφή μόνον εἶναι ζωή!
 Αἱ ἀνία μακράν, οἱ κλαυθμοὶ
 Καὶ τὸ ἀδηλον μέλλον! φαιδρῶς
 Ἀπολαύετ' αἰεὶ τὸ παρόν!«

Καὶ αὖθις δ' ἀστραπηβόλον βλέμμα στρέφων πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἔψαλλεν ὁ ποιητής·

«Γλυκὸ πρὸς τοῦ Ἀρκαδικοῦ Πανὸς ἤχει,
 Πρὸς λύραν ὅ,τι ψάλλεις, Ἀσπασία, σό,
 Γλυκὸ καὶ θελκτικόν! Νὰ φύγω δόναμαι;
 Ἐρώτων θεία δύναμις ἐν τῇ μορφῇ
 Σειρήνος κρύπτεται, Σειρήνος θελκτικῆς,
 Ἦτις τὸ οὖς μου μαγανεύει καὶ κηλεῖ.»

Θελκτήριον δὲ μειδίαμα ἐπὶ τῶν ῥοδοχρόων χειλέων ἔχουσα ἡ Ἀσπασία ἤρξατο αὖθις ψάλλουσα·

Καλός ποτε καὶ φίλος
 Συνέπαιζεν ἑταῖρος
 Εὐθύμως τῇ Νεαίρᾳ.
 Γελῶσα δ' ἡ Κυθήρη
 Θάβρᾳ αὐτῆς ἰσχία
 Ἀνέδθησε ζωνίᾳ
 Ποικίλῳ ἀνθοκρόκῳ,
 Εἰς ὃ χρυσοῖς στοιχείοις
 Ἐγγεγραμμένον εἶχεν·
 « Ἀεὶ Νεαίρας ἔρα,
 Ἀλλὰ μὴ ἀγανάκτει,
 Ἄν' ἕτερος νῦν μ' ἔχη. »

« Τί μέλλεις ἔτι, ὦ Περίκλεις ! » εἶπεν ὁ ποιητής. « Δὲν δίδεις τὸν στέφανον τῆς νίκης τῇ Ἀσπασίᾳ ; »

« Δὸς αὐτὸν τῷ ποιητῇ, ὦ Περίκλεις, » εἶπεν ἡ Ἀσπασία, « ἀλλ' ἀξίωσον πρῶτον ἐν διστίχῳ νὰ ὑμνήσῃ τὴν Φιλαίνιον ! »

« Ἀκούεις, ὅ,τι ἡ Ἀσπασία ἀξιοῖ ; » εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὸν ποιητὴν· « πρέπει νὰ ὑμνήσῃς τὴν Φιλαίνιον, τὴν καλὴν Εφεσίαν, ἥτις νῦν, ὥς λέγεται, ἡ κοινωνὸς τοῦ καλλίστου χρόνου τῆς σχολῆς σου εἶναι, καὶ ἦν ἡμεῖς οἱ δύο ξένοι σήμερον ἐκδιώξαντες ἐκ τοῦ χαρίεντος τούτου κήπου ἄκοντες λυποῦμέν σε. »

« Πονηρὰ καὶ σκληρὰ ἡ ἀξίωσις, » ἀπεκρίνατο μειδιῶν ὁ Σοφοκλῆς, « ἀλλὰ θὰ ἐκπληρώσω αὐτήν. »

Καὶ ἤρξατο ψάλλων·

Μικρὰ μὲν καὶ μελᾶγχρους πέφυχ' ἡ Φιλαίνιον
 Ἀλλ' οὐλον μὲν τὸ σέλινον κι' ἐπίσης τρυφερόν
 Τῆς μήκωνος τὸ ἄνθος. Πλέον δ' ἡ τῆς Κύπριδος
 Ἡ ζώνη θέλγ' ἡ στωμυλὶ' αὐτῆς ἡ θελκτικὴ.
 Εὐθύμως μειδιῶσ' αἰεὶ τὸ πᾶν χαρίζεται.
 Φιλαίνιον δι' ὃ τὴν θελκτικὴν φιλῶ τὸ νῦν,
 Ἔστ' ἂν ἡ Κύπρις μοι καλλίονα δωρήσεται. »

« Ἀρκεῖ σοι τοῦτο, Ἀσπασία ; » ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς. Ὡς δ' ἐκείνη μειδιῶσα κατένευσεν, ἐστράφη πρὸς τὸν Σοφοκλέα καὶ ὀρέξας αὐτῷ τὸ βραβεῖον εἶπεν·

«Δέξαι τὸν στέφανον, φιλόξενε ἀοιδέ!»

«Οὐδαμῶς φιλόξενος θὰ ἤμην,» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς,
«ἂν τὸ τέλος τοῦ ἀγώνος ἐκήρυττον, πρὶν ἂν τὴν καλ-
λίστην ὑμνήσω·

«Τῆς Κύπριδος τὸ κάλλος
Καὶ τῆς Πειθοῦς τὸ στόμα,
Ὅρων γλυκυπαρθένων
Ἑαρινῶν τὴν ἄνθην,
Φωνὴν τῆς Καλλιόπης,
Τῆς Θέμιδος τὸ μέτρον,
Τὴν φρόνησιν Παλλάδος,
Τῶν θελκτικῶν Χαρίτων
Τὴν μειδιῶσαν χάριν
Καὶ τῶν Μουσῶν τῶν σύννων
Τὸ αὐστηρόν, ἀθρόα
Πάνθ' ἠγνωμένα ἔχεις.»

«Διὰ τούτων κατήσχυνας ἡμᾶς,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «καὶ
πλείονος χάριτος ὑποχρέους σοι ἡμᾶς ἐποίησας, ἢ ὅσιν ν' ἀπο-
δῶμεν δυνάμεθα!» —

Οὕτως ὁ ἀγὼν πέρας ἔλαβεν. Εἶτα δ' ὁ ποιητὴς καὶ ἡ
Ἀσπασία διελέγοντο περὶ μουσικῆς. Τοσοῦτον δ' ἐμπείρας
αὕτη περὶ τῆς δωριστὶ καὶ φρυγιστὶ καὶ λυδιστὶ καὶ ὑποδα-
ριστὶ καὶ ὑποφρυγιστὶ ἀρμονίας εἶπε καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν
ᾤρισε καὶ τὰς ἀρετὰς ἐκάστης, ὥστε ἐκπληκτος ὁ Περικλῆς
τέλος ἀνεφώνησεν·

«Εἰπέ μοι, Ἀσπασία, πῶς καλεῖται ὁ ἀνὴρ, ὅστις δύναται
νὰ καυχηθῇ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ ἐμήσέ σε
τὴν δύσκολον ταύτην τέχνην καὶ ἐγύμνασε περὶ αὐτήν;»

«Θὰ μάθης τοῦτο,» ἀπεκρίνατο ἡ Μιλησία, «ὅταν ποτὲ
σοι δηγήσωμαι τὰ τῆς πρώτης μου ἡλικίας!»

«Καὶ διὰ τί δὲν ἐπραξας μέχρι τοῦδε τοῦτο;» ἠρώτησεν
ὁ Περικλῆς. «Ἔως πότε θ' ἀναβάλης τοῦτο; Πράξον τοῦτο
σήμερον ἔτι. Διότι καὶ ὁ καιρὸς καλὸς καὶ ὁ Σοφοκλῆς οἰκεῖος

καὶ εὖνους εἶναι καὶ πολὺν ἐχέμυθος· ὥστε μὴ ἐντρέπου νὰ καταστήσῃς αὐτὸν μάρτυρα καὶ ἀκροατὴν τῆς διηγήσεώς σου.»

«Οὐδέποτε!» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς. «Διότι, καίπερ πολὺ τερπνὴν φανταζόμενος τὴν ἱστορίαν τῆς νεανικῆς ἡλικίας τῆς Ἀσπασίας, ὅμως φοβοῦμαι μὴ ἔχων καὶ ἕτερον κοινωνὸν τῆς ἐκ τῆς διηγήσεως ἡδονῆς ἐξαναγκάσῃς τὴν λέγουσαν μὴδὲ τὸ ἥμισυ νὰ εἴπῃ, ἐξ ὧσων θὰ ἔλεγεν, ἂν μόνος σὺ ὁ ἀκροατὴς ἦσο. Πρὸς δὲ τούτοις ἐνθυμοῦ, ὅτι ὑπεσχόμην νὰ μὴ ἐπιτρέψω ν' ἀπέλθῃτε, πρὶν ἂν ἐξιλεώσω τέλεον τὴν Ἀσπασίαν διὰ χορικοῦ ᾄσματος τοῦ Ἑρωτος. Δι' ὃ πρέπει νὰ καταφύγω καὶ αὖθις εἰς τὸ ἥσυχόν μου διαιτητήριον καὶ νὰ καταλίπω ὑμᾶς ὡσαύτως ἡσύχους, ὡς εὐχέσθε. Φιλοξενῶν δ' ἐν τῷ ἀσύλῳ μου ἐρωτικὸν ζεῦγος, ὡς ὑμεῖς, καθ' ἣν ἡμέραν τὸν ὕμνον, τὸν ἀναγκαῖον τῷ δράματί μου, εἰς τὸν Ἑρωτα ποιῶ, πιστεύω, ὅτι πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιος τῷ θεῷ γίγνομαι, καὶ οὐδόλως θὰ θαυμάσω, ἂν οἱ θεοὶ χάριτας ἀπονέμοντες ἀντὶ τούτου τὸ ἄριστον τῶν ᾄσμάτων ἐμπνεύσωσί μοι.»

Ταῦτα εἰπὼν ἀπηλλάσσετο ὁ ποιητής.

Παίζουσα δ' ἐπεφώνησεν αὐτῷ ἡ Ἀσπασία ἀπερχομένη νὰ μὴ ἐπανέλθῃ ἄνευ τῆς θελκτικῆς εὐβοστρύχου Φιλαινίου.

Μόνοι δὲ καὶ αὖθις ἔμειναν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐν τῷ προσφιλεῖ, ἡσυχῷ καὶ εὐόσμῳ κήπῳ.

Συγκεκινημένοι δ' ἔτι ὑπὸ τῆς ἐν τῷ ἀρίστῳ, ἐν ᾧ αἱ κύλικες ἤχουν καὶ ἡ κιθάρα, εὐφροσύνου ὁμιλίας καὶ ἐν μαλθακῇ ἀτονίᾳ διακείμενοι διήγαγον μικρόν, ὅτε μὲν περιπατοῦντες, ὅτε δ' ἀναπαυόμενοι ἐν τῇ ἡδεῖᾳ ἐκείνῃ ὀνειρώδει διαθέσει, οἷα τὴν ψυχὴν καταλαμβάνει μάλιστα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους, ἢ τῶν ἀγρῶν, ἢ τῶν εὐόσμων σκιερῶν κήπων κατὰ τὴν μεσημβρίαν, ὅτε ὁ μὲν Πᾶν κοιμᾶται, οἱ δ' ὑπηρετικοὶ αὐτοῦ δαίμονες ἀδέσποτοι ἐν ἐρήμοις τόποις τὰς ἀκολάστους αὐτῶν παιδιὰς παίζουνσιν.

Ὁ λιπαρὸς δὲ καρπὸς τῶν ἐλαιῶν ἔλαμπεν ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Οὐδεὶς κορυδαλλὸς τῶν τὸ λόφιον ἔχόντων ἐπλανᾶτο περιπετόμενος· αἱ σαῦραι ἐκάθευδον ἐν τοῖς θάμνοις καὶ μόνον οἱ τέττιγες τῇδε κάκεισε ἡδὸν ἡσύχως καὶ μελωδικῶς.

Τόσον δὲ θερμὴ, τόσον συγκεκινημένη, τόσον μεμεθυσμένη ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς εὐωδίας εἶναι ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ ἡ διάθεσις τοῦ περιπατοῦντος, ὥστε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ κατακλινόμενου εἰς ἀνάπαυλιν ἐπὶ τῆς ἐπισκίου πόας ὑπὸ τὰ ψιθυρίζοντα δένδρα ἀγνοεῖ, ὁπότερον ὑπὸ ἡδείας κοπώσεως αἰσθάνεται ἑαυτὴν ταραττομένην, ἢ ὑπὸ τῆς ἀχρήστου ὑπερβολῆς τῆς σφριγώσης ὀρμῆς αὐτῆς.

Διέτριψαν δὲ τέλος οἱ δύο ἐρασταὶ ἐν τῷ αὐτῷ κισσηρεφεῖ ἀναπαυστηρίῳ, ἔνθα τὰ κύματα τοῦ Κηφισοῦ ὑπὸ τοῦς κλάδους, δι' ὧν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου διεφαίνοντο, ἐκάχλαζον, καὶ ὅπου ἐν τῇ πνιγνῇ ὥρᾳ τῆς μεσημβρίας τὸ ἀνύποπτον ζεῦγος τῶν ἐνυδρίδων, ἐν ᾧ ὑπεράνω αὐτοῦ αἱ γοήτιδες παρθένοι, τὰ ἄγρια, ἡγοῦντο, ἡρέμα ὀλισθαίνον τὰς κυκλοεῖδεις κινήσεις ἐν ταῖς κρυσταλλοειδέσι νάμασι διέγραφεν.

Ἐκ τοῦ ληθάργου δ' ὀνειρώδους καὶ ἡδίστου μεσημβρινοῦ ὕπνου ἀνανήψας ἐδεήθη καὶ αὐτῆς ὁ Περικλῆς τῆς Ἀσπασίας νὰ θελήσῃ νὰ ἐπιστεφανώσῃ τὴν ἐκ τῆς ἐρωτικῆς συνεντεύξεως ἡδονὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης διηγούμενη τὰ τῆς πρώτης αὐτῆς νεότητος, ὥς ἀπὸ πολλοῦ ὑπέσχετο.

Ἀλλὰ γυνή, ἥτις λεπτοφυῆ μικρὸν ἐξοιδάινοντα καὶ ἡδύοσμα, ὥς τὸ Ὑμήτιον μέλι, τὰ χεῖλη ἔχει, διηγούμενη εἶναι θαυμάσιόν τι χρῆμα. Δι' ὃ καὶ ὁ Περικλῆς ἀμολόγει, ὅτι ἡγνόμε, ὁπότερον τῶν φιλημάτων τῆς φίλης, ἢ τῆς διηγήσεως μᾶλλον ἐδίψη. Τέλος δ' ἡρξάτο ἐκείνη τῆς διηγήσεως.

«Ἐννοεῖς,» εἶπε μειδιῶσα, «ὅτι ὥς ἐκ τῆς ἡλικίας μου δὲν ἔχω νὰ διηγηθῶ μακρὰ τινα καὶ θαυμάσια καὶ ποικίλα,

δι' ὧν νὰ σε θέλξω. Ἀλλ' εἶναι δίκαιον νὰ ἐρωτήσης περὶ τοῦ γένους μου καὶ νὰ μάθῃς, ὅποια τις ἦτο ἡ τύχη μου, πρὶν ἢ συνδεθῇ τῇ σῇ.»

«Φιλάρμων ἐκαλεῖτο ὁ περὶ οὗ πρότερον ἠρώτησας ἀνὴρ, ᾧ τὰς περὶ μουσικῆς καὶ τῶν ἄλλων καλῶν τεχνῶν γνώσεις καὶ καθ' ὅλου πᾶν ὀφείλω, ὅ,τι ἄνθρωπός τις ἐτέρῳ τινὶ νὰ ὀφείλῃ εἶναι δυνατόν, καὶ ὅπερ τέλος, ὡς πιστεύω, δὲν εἶναι τι μέγα. Διότι μεγάλην ῥοπὴν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ διὰ τῆς γυναικὸς παρέχεται ἡ χώρα, ἐν ἣ τισ ἐγεννήθη καὶ ἐτράφη, ὁ οὐρανὸς τῆς πατρίδος, ὁ αἶθρ, ὃν τις ἀναπνέει, ἡ μορφή τῶν ὅσα περὶ αὐτὸν βλέπει, καὶ πρὸ πάντων μάλιστα ὁ σκοπός, πρὸς ὃν εἰς τὸν κόσμον ἦλθε, τὸ πεπρωμένον, ὁ ἀστήρ, ὅστις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ μαρμαῖρον αὐτοῦ φῶς ἐξέχει, ὅτε τὸ παιδίον ἐγεννᾷτο.

Ὁ ἀγαθὸς Φιλάρμων! Πιστεύω, ὅτι οὐδέποτε πλέον, ἐν οἷα μετ' ἐκείνου ἁρμονία, μεθ' ἐτέρου τινὸς ἀνδρὸς θὰ ζήσω· διότι οὐδὲν ἡξίου νὰ τύχῃ παρὰ τοῦ φύλου μου, ὡς οὐδ' ἐγώ τι παρὰ τοῦ ἐκείνου. Διότι ἐκεῖνος μὲν εἶχεν ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἐτῶν, ἐγὼ δὲ δέκα, ἀλλ' ἀληθῶς καὶ ἐκεῖνος κατὰ τὸ τεταρτημόριον νεώτερος ἐφαίνετο καὶ ἐγὼ κατὰ τὸ τεταρτημόριον πρεσβυτέρα.

Μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς δ' Ἀξιόχου καὶ τῆς μητρὸς θάνατον ἐν Μιλήτῳ παρέλαβέ με οὗτος, ὡς φίλος τοῦ πατρὸς καὶ κηδεμών, εἰς τὴν οἰκίαν. Ἦτο δ' ὁ πολυμαθέστατος καὶ σοφώτατος καὶ εὐγλωττότατος ἄμα δὲ καὶ φαιδρότατος γέρων τῆς φαιδρᾶς Μιλήτου, ὁ ἐρασιμώτατος ἴσως γέρων, ὃν μετὰ τὸν Ἀνακρέοντα ἡ γῆ ἔθρεψεν. Ἀγνοῶ δ', ἂν ποτέ τι κάλλιον οἰκιοῦταί τινι, ὡς νεανικὸς γέρων προῶρφ παρθένα. Διότι αἱ κάλλισται ἐναντιώσεις τῆς ζωῆς συνάπτονται καὶ προσμιγνύονται ἀλλήλαις ὡς αἰσθητότατα. Ἠγάπων δὲ φλογερῶς μέχρι μανίας τὸν χιονόχρουν καθευμένον πάγωννα,

τοὺς λαμπροὺς ὀφθαλμοὺς, ἀφ' ὧν ἅπαν τὸ φῶς τῆς γνώσεως, ὥς μοι ἐφαίνετο, ἀπέλαμπε, τὰς λύρας καὶ κιθάρας, τὰ κυλινδροειδῆ βιβλία, τὰ ἐκ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου ἀγάλματα καὶ τὰς ἐξαίσιās ἀνθινὰς πρασιὰς τοῦ κήπου αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δ', ὥς μοι ἐφαίνετο, ἔχαρεν ἐπίσης τῇ πρὸς ἐμὲ ὁμιλίᾳ· διότι, ἀφ' οὗ εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, εἶχε πάντοτε τοιοῦτον μεϊδίωμα ἐπὶ τῶν χειλέων, οἷον οὐδέποτε πλεον τοσοῦτον χαρίεν ἐπὶ τῶν χειλέων εὐτυχοῦς τινος εἶδον, καὶ ὁ καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος τέλος δὲν ἡδυνήθη τέλεον ν' ἀφανίσῃ. Πέντε δ' ὅλα ἔτη ἔζων ἀναπνέουσα τὴν εὐωδίαν τῶν ῥόδων, δι' ὧν ὁ θεὸς γέρων τὰς κύλικας ἐστεφάνου, θηλάζουσα τὸ τῶν σοφίαν ἀπαυγαζόντων ὀφθαλμῶν φῶς καὶ τὴν ἐκ τῶν κατακλύζομένων χειλέων εὐγλωττίαν, κρούουσα τὰς λύρας καὶ κιθάρας, ἀναπτύσσουσα τὰ κυλινδροειδῆ βιβλία μετὰ πυριφλεγῶν παρειῶν, θεωμένη τὰ ἐκ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου ἀγάλματα καὶ θεραπεύουσα τὰ ἄνθη τοῦ κήπου αὐτοῦ. Ἡ δὲ ποίησις, ἡ μουσικὴ, τὸ ἔαρ νέαν ζωὴν ἔλαβον, ἐξ οὗ μετ' ἐμοῦ τοῦ παιδίου ἐκ νέου αὐτῶν ἀπέλαυνεν. Ἐλεγε δ', ὅτι, καίπερ ὀγδοηκοντούτης γενόμενος, νῦν ὅπως πρῶτον κατενόει πολλὰ τῶν βιβλίων, ἐξ οὗ ἐγώ, τὸ παιδίον, αὐτὰ αὐτῷ ἀνεγίγνωσκον.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Φιλάρμονος ἀπεκάλουν με οἱ Μιλήσιοι τὴν καλλίστην παρθένον ἀπάσης τῆς Ἰωνικῆς ἀκτῆς καὶ τότε πρῶτον εἶδον τὸ πρόσωπόν μου ἐν κατόπτρῳ. Καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος βίος τῆς πλουσίας πόλεως, ἐν ἣ πρωΐμῳς ἢ ἑλληνικῇ διάνοια ὑπὸ τὸν λαμπρὸν τῆς Ἀσίας ἥλιον εἰς εὐθαλῇ ἀκμῇ ἐξίκετο, ἤρξατο κατακλύζων με διὰ ψοφούτων κυμάτων, ἀλλ' ἐγὼ δυσαρέστως διεκείμην.

Διότι ἐν μέσῳ μὲν τῶν βιβλίων καὶ μαρμαρίνων ἀγαλμάτων τοῦ Φιλάρμονος ἤμην παιδρά, ἐν δὲ τῇ μεθυστικῇ χορείᾳ τῆς χαρᾶς περιστοιχιζομένη ὑπὸ λατρευτῶν ἐγενόμην

σπουδαία, σύννους, αὐθάδης καὶ ὑπερήφανος. Ἐπόθουν δέ τι, οὐ ἔστεροῦμην.

Οἱ Μιλήσιοι δ' ἄνδρες ἐφαίνοντό μοι τετυφωμένοι. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐθήρευον τὴν εὐνοίαν μου, ἐγὼ δὲ κατεφρόνουν αὐτῶν.

Ἐμείνα δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλάρμονος ὄρφανή, νέα, πένης καὶ ἄπειρος ἐν τῷ κόσμῳ.

Τότε Πέρσης τις σατράπης ἰδὼν με ἐπενόησε κομίσας τὴν πολυῦμνητον Ἰωνιάδα παρθένον εἰς Περσέπολιν νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ἡ δ' ἄφρων νεανικὴ ψυχὴ μου ἀνεφλέχθη τότε. Ἐφантаζόμην δὲ τὴν Ῥοδῶπιν, τὴν τὸν Αἰγύπτιον βασιλέα, ἢ τὴν πατριῶτιν Θαρρηλίαν, τὴν τὸν τῆς Θεσσαλίας βασιλέα ὡς σύμβιον λαβοῦσαν. Αὐτὸς δ' ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, ὁ ἰσχυρότατος τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων, παρίστατο τῇ ψυχῇ μου ὡς τὸ σύνολον παντός, ὅ,τι ἀνδρικόν, καλόν, εὐγενές, ἐράσμιον καὶ μεγαλόφρον. Διότι ὡς παιδίον μὲν παρὰ τῷ Φιλάρμονι ἤμην προῶρως φρόνιμος, ἀλλὰ νῦν ὡς ἐφηβάσκουσα παρθένος ἐγενόμην ἄφρων. Ἀφικομένην δ' εἰς Περσέπολιν ἐκόσμησάν με πολυτελέστατα καὶ εἰσήγαγον εἰς τὰ βασίλεια, ἅτινα ἦσαν κεκοσμημένα τοσοῦτον πολυτελῶς, ὥστε ἡ ὄψις τῶν ἀνθρώπων ἡμαυροῦτο. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς πολυτελείας ταύτης ἐκάθητο ὁ μέγας βασιλεὺς ἐπίσης πολυτελῶς μὲν ἐσταλμένος, ἀλλ' ὅψιν ἀγροῦικον ιδιώτου ἔχων. Ἐνέβλεψε δ' εἰς ἐμὲ ταυρηδὸν βλέμματα χαῦνα δεσπότης χαύνου στρέψας καὶ τέλος ἤρξατο ὀρέγων νυσταλέος τὴν χεῖρα ἐπ' ἐμέ, ὡς ἐπ' ὦνιόν τι. Τοῦτο δ' ἐξηγρίωσέ με καὶ δάκρυα ἀγανακτήσεως κατέκλυσαν τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἀλλ' ὁ Πέρσης ἐχάρη ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐμειδία χαύνως. Ἐφείσατο δ' ἐμοῦ ἔκτοτε τὰ δάκρυα ἰδὼν καὶ εἶπεν, ὅτι ἡ ὑπερηφανία τῶν Ἑλληνίδων ἤρεσκεν αὐτῷ πλέον τῆς δουλικῆς ὑποταγῆς τῶν ἄλλων γυναικῶν.

Ἀλλὰ μετὰ τινος ἐβδομάδας ἀνεφλέχθη ἡ καρδιά τοῦ δεσπότου καὶ ἐγὼ καταληφθεῖσα ὑπὸ δέους περιέπεσον εἰς μελαγχολίαν. Ξένα, μονότροπα, αὐστηρὰ ἐφαίνοντό μοι τὰ περὶ ἐμέ. Διότι οὐδὲν ἐκίνει τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες εὐρωτιῶντες διητῶντο ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν ἐκθηλυνόντων ἀρωμάτων περιπνεομένοις πολυτελέσι δωματίοις. Ἀλλόκοτος δὲ καὶ δέος ἐμπνέουσα προσήτενιζέ με ἡ ἀσιατικὴ πολυτέλεια καὶ ἡ μαγεία, ἣτις τὸ πρῶτον αἰχμάλωτον τὴν ψυχὴν μου εἶχε λαβοῦσα, ἠφανίσθη τέλεον. Ῥίγος δὲ κατελάμβανέ με ἐν τοῖς ναοῖς καὶ πρὸ τῶν εἰδώλων τῆς ξένης χώρας καὶ ἐπόθουν νὰ ἐπανίδω τοὺς θεοὺς τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τινα δὲ χρόνον ἐδραπέτευσά. Ἐλευθέρα δ' ἀνέπνευσά ἅμα πατήσασα τὴν ἰωνικὴν γῆν, ἅμα ἰδοῦσα ἐκ νέου τὴν νέαν καὶ μεῖζονα εὐτυχίαν ὑπισχνομένην ἑλληνικὴν θάλασσαν προσκλύζουσαν πρὸς τὸν αἰγιαλόν. Ἀκολουθουμένη δ' ὑπὸ δούλης ἐζήτησα ἐν τῷ λιμένι τῆς Μιλήτου πλοῖον δυνάμενον νὰ με διαπεραιώσῃ εἰς Ἑλλάδα. Εὗρον δὲ μεγαρικόν τινα ναύκληρον, ὃς ἄσμενος ἐδέξατο νὰ με μετακομίσῃ εἰς Μέγαρα, ὅθεν εὐκόλως ἠδυνάμην νὰ ἔλθω εἰς τὰς ὑπερηφάνως ἐξανθούσας ἤδη Ἀθήνας, ἅς ἀπὸ πολλοῦ ἡ ψυχὴ μου ἐπόθει. Εἰς Μέγαρα δ' ἀφικομένη μετὰ τῆς δούλης κατελήφθην ἐπὶ μικρὸν μόνη καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ. Ἀλλ' ὁ προβεβηκὸς τὴν ἡλικίαν ναύκληρος, ὁ διαπεραιώσας με ἐκ Μιλήτου εἰς Μέγαρα, ἐκάλεσέ με εἰς τὴν οἰκίαν ὑπισχνόμενος νὰ με πέμψῃ προσεχῶς εἰς Ἀθήνας. Καὶ ἀπεδεξάμην μὲν τὴν εὐμενῇ πρόσκλησιν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀνέβαλλεν ὑπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν παρασκευὴν τῆς ἀποστολῆς, ἕως οὗ τέλος κατενόησα, ὅτι ἐπεβούλεψε νὰ με κρατήσῃ παρ' ἐαυτῷ. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ κατέμαθον, ὅτι σὺν τῷ πατρὶ καὶ ὁ ἐφηβάσκων υἱὸς ἀνεφλέχθη ὑπ' ἔρωτος, ὥστε ὡς αἰχμάλωτος ἐν τῇ οἰκίᾳ κρατουμένη ὑπὸ δύο ἐρώντων κατεδιωκόμενη,

ὕπερ ἀλγεινότατόν μοι ἦτο. Ἐπίστευον δ' οἱ ἄφρονες ἐκεῖνοι, ὅτι χάριν αὐτῶν ἔφυγον ἀβλαβῆς καὶ ἀνέπαφος τὸν μέγαν βασιλέα καὶ διεφύλαξα ἑμαυτήν! Ὡς δὲ χαλεπῶς προσεφερόμην καὶ πᾶν τὸ δυνατόν ἔπραττον, ἵνα διαβρῆζω τοὺς δεσμούς, οὓς πανούργως εἶχον ἐπιβαλόντες μοι, ἐξερύραγι φοβερός καὶ φλογερός ὁ χόλος ἀμφοτέρων. Καὶ ἡ τοῦ ναυκλήρου δὲ γαμετὴ καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπόπτως πρὸς τὴν νέαν ξένην διακειμένη βλέπουσα νῦν, ὅτι οἱ δύο ἄνδρες ἐμίσουν ἐμὲ καὶ ὅτι ἔνεκεν ἐμοῦ ἐκ τούτου ἤριζον πρὸς ἀλλήλους, κατελήφθη ὑπὸ ἀγρίας ζηλοτυπίας. Ὡστε τέλος ἐβλεπον ἑμαυτήν ὑπὸ Ἑρινύων περιστοιχιζομένην καὶ δεινῶς ἀπειλουμένην ὑπὸ τῶν παθῶν πάντων τούτων τῶν ἐξηγριασμένων. Ἐπῆλθε δ' αὐτῇ ἡ ἐπίνοια νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς Μεγαρέας κατ' ἐμοῦ ὥς παραγούσης τοὺς ἄνδρας καὶ ταραττούσης τὴν οἰκειακὴν εἰρήνην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ δύο ἄνδρες δεινῶς ἐχαλέπαινον ἐπὶ τῇ σκληρότητί μου καὶ κατενόουν, ὅτι ἀδύνατον ἦτο πλείονα χρόνον νὰ με κρατήσωσι παρ' ἑαυτοῖς, μένεα πνέοντες συνήρουν καὶ αὐτοὶ τῇ γυναικὶ πρὸς ἐκδίκησιν. Καὶ ἡ ἐπιβουλὴ ἐπέτυχε. Καὶ πῶς ὄχι; Δὲν εὗρισκόμενη ἐν Μεγάροις ἐν τῷ μέσῳ Δωριέων, οἵτινες, καίπερ ἐν τῷ μέσῳ μὲν τῶν περιουκούντων Ἰώνων, μακρὰν δὲ τῶν ὁμοφύλων τῆς Πελοποννήσου, ἐγγύτατα δὲ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἀπειλητικῶν Ἀθηναίων ζῶντες, ὅμως πιστεύουσιν, ὅτι πολὺ μᾶλλον τῶν δωρικῶν τρόπων ν' ἀντέχωνται καὶ δουλικώτερον πρὸς τὰ Σπαρτιατικὰ ἦθι νὰ ἐποφθαλμιῶσιν ὀφείλουσιν; Ἄλλ', ὅσα αὐστηροὶ καὶ ἀνδρικοὶ ἔργα θέλουσι νὰ φαίνωνται, τοσοῦτω ἀκολαστότεροι εἶναι, ὅταν ὑπὸ μανίας τινὸς καταλαμβάνονται· διότι εἶναι ἄγριοι καὶ ὠροὶ τὴν ψυχὴν καὶ ταπεινοὶ τὸ φρόνημα. Ἡ σφοδρότης δὲ τῆς αἰσθήσεως δὲν πραΰνεται, ὥς ἡ ψυχὴ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὑπὸ τῆς πνοῆς τῆς χάριτος.

Τέλος δ' ἐφάνησαν, ὅτι ὑπεχώρουν τῇ λιπαρᾷ δεήσει μου καὶ ὅτι ἔτοιμοι ἦσαν νά μοι ἐπιτρέψωσι ν' ἀπέλθω ἥσυχος. Ἐκ τούτου δ' ἡμίονος, ἵνα τὰ ὑπάρχοντα, καὶ φορεῖον, ἵνα ἐμέ καὶ τὴν δούλην παραλάβῃ, ἴσταντο πρὸ τῆς οἰκίας. Ἀλλ' ἅμα ἐξελθοῦσα τῆς οἰκίας τοῦ Μεγαρέως εἶδον τὸν κατ' ἐμοῦ ἐξηγριωμένον λαὸν συνηθροισμένον ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὑποδεχόμενόν με μετὰ σκωπτικῶν καὶ ὑβριστικῶν λόγων. Ἦρκεσε δὲ τῷ λαῷ τῶν Μεγαρέων νά μάθῃ, ὅτι Μιλησία ἦμην, ἵνα μισήσῃ καὶ ὥς λυσσῶν καταδιώξῃ με. Ἀγνοῶ δ', ὅτι ἐνεποίησέ μοι τοσοῦτον θάρρος καὶ ὑπερηφανίαν, ὥς τὸν δωρικὸν ἐκείνον ὄχλον σαίροντα, κραυγάζοντα, ἀπειλοῦντα περὶ ἐμέ συνηθροισμένον εἶδον. Ἀλλ' ὑπερήφανον αἴρουσα τὴν κεφαλὴν ἐβάδισα διὰ τοῦ πλήθους ἐκείνου. Ἦκολούθει δέ μοι ἡ δούλη τρέμουσα. Καὶ οἱ μὲν ἐνώπιον ἐμοῦ ὄντες παρεχώρησαν τῆς ὁδοῦ, ἀλλ' οἱ ὀπισθεν αὐτῶν ἰστάμενοι ἐπώθησαν αὐτοὺς πάλιν ἐπ' ἐμέ. Τότε δ' ἡσθόμην ἐμαυτὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐξηγριωμένου ἐκείνου ὄχλου αἰχμάλωτον καὶ ὠστιζομένην. Ὡς δ' ἐξηγριωμένη λέξιν τινὰ ὀργὴν ἐκφαίνουσαν ἐξετόξευσα, ἐδράζαντό τινες δεινῶς ἀπειλοῦντες τῶν θραχιόνων καὶ τοῦ ἱματίου μου.

Ἀλλ' ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου ὁδοιπορικὴ ἄμαξα ὑφ' ἱππῶν ἐλκομένη διέβαινεν ἐκεῖθεν, ἐν ᾗ ἀνὴρ τις εὐπρεπὴς καὶ εὐπορος, ὥς ἐφαίνετο, ὑπὸ δούλων περιστοιχιζόμενος ἐκάθητο.

Οὗτος ἰδὼν με ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπειλητικοῦ ἐκείνου ὄχλου καὶ τινὰς ἐπιβάλλοντας ἤδη χεῖρας ἐμοὶ ἐκέλευσε τὸν μὲν ἡνίοχον νά ἐπίσχω, τοὺς δὲ δούλους νά ἀναβιδάσωσιν ἐμέ τε καὶ τὴν δούλην ἐπὶ τὸ ὄχημα καί, τούτου γενομένου, εἶδον ἐμαυτὴν ἐν βραχεὶ ἀπαγομένην ὑπὸ τοῦ ξένου ὀχήματος καὶ ἀπηλλαγμένην τοῦ ἀνεξιτήλου ἐκείνου αἰσχους, ὑφ' οὗ ἐπηπειλούμην, καὶ τῶν ἐς αἰὲ ἐπαράτων Μεγάρων.»

«Νῦν ἐννοῶ, Ἀσπασία,» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Περικλῆς, «τίνος ἔνεκα σὺ ἢ τοσοῦτον ἐπιευκῆς καὶ μετρία τὸ ἦθος καὶ τοὺς τρόπους, ὅσας περὶ Δωριέων καὶ δωρικῶν τρόπων λόγος γίγνεται, τοσοῦτον ἐχθρικῶς διακειμένη καὶ ἐξηγηρωμένη δείκνυσαι.»

«Δὲν ἄρνοῦμαι,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ἀπὸ τοῦ συμβάντος ἐκείνου ἐν Μεγάροις ὤμοσα, ὅτι ἀληθῶς θὰ διατελῶ πολεμίως διακειμένη καὶ θὰ τιμωρῶμαι πάντοτε τοὺς Δωριεῖς!»

«Ὁ δ' ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὃς ὡς σωτὴρ ἐπιφανεῖς ἀπήγαγέ σε,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἦτο βεβαίως οὐχὶ ἕτερός τις, ἢ ὁ Ἰππόνικος;»

«Ναί!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία.

«Ἐν Μιλήτῳ μὲν,» ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν αὖθις ὁ Περικλῆς, «ἔλαβες πείραν τῆς σφριγώσης ἀκμῆς τῶν Ἰωνικῶν, ἐν Μεγάροις δὲ τῆς ἀγροίκου σκαιότητος τῶν Δωρικῶν τρόπων. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν Ἀθηνῶν, ἐλπίζω, ὅτι εὐρίσκεις τὴν εὐχαριν ἐκείνην καὶ εὐεργετικὴν μεσότητα, ἣν παρέχει ἡ διαλλαγή καὶ ἁρμονία τῶν ἐναντιώσεων.»

«Οἶωνός ᾤριστος ἐφάνη μοι τοῦτο,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ἡ τύχη ἠθέλησεν ἅμα πατήσασα τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἔλθω εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν ἐστίαν ἐκείνην, ἐξ ἧς οἱ λαμπρότατοι σπινθήρες τοῦ νέου ἀττικοῦ πνεύματος ἐκθρόσκουσι, πρὸς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φειδίου!» —

«Καὶ ἐκεῖ,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «κατέλαβες τοὺς ἀνδρας, οὓς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐπόθεις, τοὺς δραστηρίους καὶ δεκτικούς πάσης νέας ιδέας, οὓς ἠδύναστο νὰ διδάξῃς — ἐκεῖ εὗρες τὸν πυρίληπτον καὶ ἀκμαῖον Ἀλκαμένην . . .»

«Καὶ τὸν μεριμνοφροντιστήν, τὸν ἥκιστα πυρίληπτον καὶ ἀκμαῖον υἱὸν τοῦ Σωφρονίσκου,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «καὶ

ἐκατέρω ἐπειράθην νὰ παράσχω, ὅ,τι μοι ἀναγκαῖον τῇ φύσει αὐτῶν ἐφάνη. Καὶ τῷ μὲν ἀγαλματοποιῷ κατέδειξα, ὅτι οὐχὶ μόνον παρὰ τοῦ διδασκάλου Φειδίου δύναται νὰ μανθάνῃ τις, τὴν δὲ πλαστὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἐρευνητοῦ τῆς ἀληθείας, ὃς τοὺς πάντας διὰ τῶν μεριμνητικῶν αὐτοῦ ἐρωτήσεων κατατρέπει, κατάρθωσα νὰ μετατρέψω εἰς ἀληθῆ. Ἄλλ' ἔτι ἐπεπόθουν τὸν ἄνδρα, ὃς οὐχὶ τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ τὸ πᾶν, ἐμὲ αὐτὴν ὅλην νὰ προσενέγκω δὲν θὰ ἀπώκνουν. Ἀλλὰ τέλος εὔρον αὐτόν. Ἀπὸ τοῦ χρόνου δ' ἐκείνου ἐγγύτερον ἐγενόμην τῆς καμίνου, ἐξ ἧς τοῦ νέου ἐλληνικοῦ πνεύματος καὶ βίου οἱ πρωτοτυπάτατοι σπινθήρες ἐκθρόωσκουσιν, ἢ ὅσον ἐγγὺς αὐτῆς ἦμην ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου . . .»

«Ποῦ δ' εὔρες τὴν κάμινον ταύτην;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ συμβίου τῆς ταωνοκτόνου Τελεσίπης!» ἀπεκρίνατο μειδιῶσα ἡ Ἀσπασία καὶ χαριέντως μορφάσασα ἔκλινε τὴν εὐδόστρυχον κεφαλὴν ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ ἐξόχου ἀνδρός.

Οὗτος κύψας ἐφίλησεν αὐτὴν καὶ εἶπεν·

«Πολλοὶ τῶν ἐμπύχων ἐκείνων σπινθήρων τῆς ἐλληνικῆς διανοίας θὰ ὑπνωττον ἔτι ἐν τῷ στήθει τοῦτω, Ἀσπασία, ἂν μὴ εἶχες κλίνας τὴν περικαλλῆ ταύτην κεφαλὴν ἐπ' αὐτό!» —

Ἐν τοιαύτῃ διαχύσει διήλθε τὴν ἡμέραν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Σοφοκλέους τὸ εὐδαιμον ζεῦγος.

Ἀλλ' ἤδη συνεσκόταζεν· οἱ θάμνοι πλείονα εὐωδίαν ἀπέπνεον· αἱ ἀηδόνες ἤρξαντο ᾄδουσαι ἐπὶ τῶν κλάδων· οἱ τέττιγες ἐν τῇ πόδι ὡς ἀμιλλώμενοι πρὸς ἐκεῖνας ἦραν τὴν λαμπρὰν αὐτῶν φωνήν· αἱ λαμπυρίδες ἐκ τοῦ θαλέος σκότους τῶν θάμνων ἐλαμπον καὶ ὁ Ἑσπερος ἐσπινθηροβόλει ἐκ τοῦ ἐσπερινοῦ οὐρανοῦ.

Τότε δ' ἐπεφάνη αὖθις ὁ τραγικὸς καλῶν εἰς δεῖπνον

τοὺς ξένους καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐκ δευτέρου εἰς τὸν προσφιλῆ ἐκεῖνον καὶ χαριέντως ἐσκευασμένον οἰκίσκον.

«Μοὶ ἔδωκας,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς προσβλέπων τὴν Ἀσπασίαν, «ἐντολήν τινα, ὅτε ἀπαλλαττόμενος ἀπηρχόμην. Καὶ τίς δύναται ν' ἀπειθήσῃ καὶ νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ πᾶν ὅ,τι ἐπιθυρεῖς;»

Ταῦτα λέγων ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ δωματίου, ἐξ οὗ προήρχετο ἡ Φιλαίνιον.

Ὁ δὲ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἄσμενοι ὑπεδέξαντο τὴν ἐξ ἀπροσδοκήτου ἐπιφανεῖσαν. Ἦτο δ' ἡ Φιλαίνιον μικρὰ μὲν τὸ σῶμα, ἀλλὰ θελκτικωτάτη καὶ ἀρμονικωτάτη τὴν μορφὴν, τὰ μὲν μέλη εὐπαγῆ ἔχουσα, ἀλλὰ τὰς κινήσεις χαριεστάτας. Οἱ ὀφθαλμοὶ δ' αὐτῆς ἦσαν μελάντατοι καὶ τὸ στενόν πως μέτωπον περιέβαλλον οἱ μελάντατοι βόστρυχοι, ἐξ ὧσαν ποτὲ ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου εἶδεν. —

Ἡ Ἀσπασία δ' ἐρασμιώτατα εὐχαρίστησε τῷ ποιητῇ ἐπὶ τῇ εὐπειθείᾳ καὶ ἐνέστιζε φίλημα τῷ μετώπῳ τῆς Φιλαίνιου. Εἶτα δὲ κατεκλίνησαν φαιδροὶ ἐπὶ τὸ δεῖπνον πάντες. Πολλὰ δ' ἐπιτερπῆ λιχνεύματα παρετέθησαν καὶ ὁ χῖος ἀνθοσμίας ἔρρει ἄφθονος, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι φαιδρῶς καὶ εὐφυῶς διελέγοντο καὶ ἐγέλων.

Εἶτα δ' ἀνέγνω ὁ Σοφοκλῆς τὸν ὕμνον εἰς τὸν Ἑρωτα ὡς ὑπέσχετο, τὸν ἀθάνατον ἐκεῖνον χορικὸν ὕμνον εἰς τὸν ἀνίκατον μάχαν.

Μεθυσθέντες δ' ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἤρξαντο εἶτα ὁ τε ποιητὴς καὶ ἡ Ἀσπασία ᾄδοντες τὸ ᾄσμα ὑπὸ κροῦσιν τῆς κιθάρας. Ἐρρεῖ δὲ τὸ μέλος ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτόματον καὶ ἀμφοτέροι κοινῇ ἐξευρόντες περιέθηκαν αὐτὸ τῷ ᾄσματι.

Ἡ δὲ Φιλαίνιον ὑπὸ τῆς αὐτῆς μέθης καταληφθεῖσα συνῆδεν ἐκείνοις καὶ τόσον ὑπὸ τοῦ ᾄσματος, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ πυρώδους χίου ἐνθουσιῶσα ἤρξατο ἀράματα προσαρ-

μόζουσα τῷ ἄσματι τὰς ἐπιχαριτωτάτας καὶ ἐκφραστικωτάτας ὀρχηστικὰς κινήσεις.

Τίς δ' ἠδύνατο νὰ περιγράψῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν θεοφιλῶν ἐκείνων; Διότι ἦσαν φαῖδροι καὶ εὐδαίμονες, ὥς οἱ Ὀλύμπιοι θεοί.

Ὅτε δ' ὁ Περικλῆς μετὰ τῆς Ἀσπασίας ἐν βαθεῖ λυκόφωτι ἐπανερχόμενοι οἰκάδε διέβαινον τὸν κῆπον, μεθυστικὴν εὐωδίαν ἀπέπνεον τὰ ῥόδα καὶ τὸ κοκκοβαφές, μυστηριωδῶς λάμπον, ἀκμαῖον τοῦ Διὸς ἄνθος ἤστραπτεν ἐν τῷ σκότει.

Οὐδέποτε δ' ἀνέμελψαν αἱ ἀηδόνες παρὰ τῇ ὄχθῃ τοῦ Κηφισοῦ λαμπρότερον, ἢ ὅσον τὴν νύκτα ἐκείνην.

«Ἀκούεις, τί ψάλλουσιν;» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν μειδιῶσαν καὶ παρ' αὐτῷ πορευομένην Ἀσπασίαν. «Ψάλλουσιν ἅπασαι τὸν χορικὸν εἰς τὸν Ἑρωτα ὕμνον, ὃν ὁ Σοφοκλῆς ἐποίησε. Ψάλλουσιν ἅπασαι·

«Ἐρως ἀνίκατε μάχαν,
Ὅς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς
Νεάνιδος ἐννυχεύεις» —

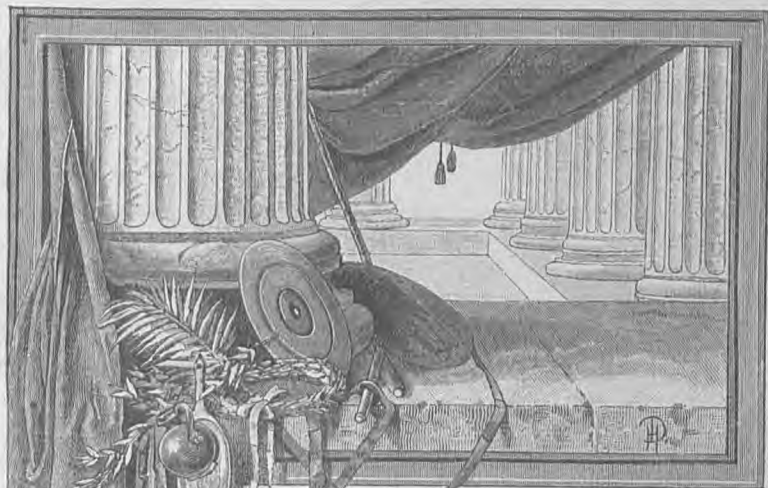
Ψάλλουσιν ἅπασαι·

«Νικᾷ δ' ἐναργῆς βλεφάρων ἱμερος εὐλέκτρον
Νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος θεσμῶν.»

Ψάλλουσιν ἅπασαι·

«Ἀμαχος συμπαῖζει θεὸς Ἀφροδίτα.»

VII.

Ο ΔΙΣΚΟΣ.

Εξ οὗ τὸ ὑπὸ τοῦ Περικλέους εἰς διδασκαλίαν τῶν μουσικῶν ἔργων ὀρισθὲν μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα δι' ἀγῶνος τῶν μουσικῶν ἐνεκαινίσθη καὶ ἀνεψῆγη, συνέτρεχον τακτικῶς πρὸς τοὺς πρὸς μεσημβρίαν πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι, ἵνα ἴδωσι τὸ ἰδιόρρυθμον ἔργον καὶ θαυμάσωσι τὴν σφηνοειδῆ ἐκ τῶν ἰστῶν τῶν λαφυραγωγηθέντων Περσικῶν πλοίων οἰκοδομηθεῖσαν στέγην.

Ἀλλὰ μικρὸν μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ Ὀιδείου συνετελέσθη καὶ τὸ Λύκειον καί, ὥς τέως πρὸς ἐκεῖνο, οὕτω νῦν ἀστίζεται τὸ πλῆθος πρὸς τὰς πρὸς ἀνατολὰς πύλας τὰς κατὰ τὸν Ἰλισσόν, ἵνα ἴδῃ τὸ νέον μεγαλοπρεπὲς γυμνάσιον, ᾧ οὐδὲν ἕτερον ὅμοιον ἦτο.

Καὶ νέον μὲν εἶναι τὸ γυμνάσιον, ἀλλ' εἰς τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κίονας εἶναι ἤδη ἐγκεχαραγμέναι τῆδε κάκεισε ὑμνητικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦτον, ἢ ἐκεῖνον τὸν καλὸν ἐφηβον ὑμνοῦσαι. Διότι οὐ μόνον οἱ δημιουργοῦντες τεχνῖται φοιτῶσιν ἐνταῦθα, ἵνα τὴν εὐμορφίαν τῶν ἐφήβων γυμνὴν καὶ ἀκατακάλυπτον κατὰ τὰ πλεῖστα γυμνάσια θεώμενοι, ὥς ἐν σχολείῳ ἀσπαστῶ, τὸ φυσικὸν καὶ καλόν, τὸ ἀναγκαῖον τῇ πλαστικῇ, διδάσκωνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπράγμονες φιλόκαλοι, ἵνα εὐφραίνωνται θεώμενοι τὴν ἐλευθέρως ἀναπτυσσομένην ἀκμὴν τοῦ ἐφηβικοῦ κάλλους. Πρὸς τὸ ἔμπειρον δὲ καὶ ἐν-θουσιῶδες βλέμμα τούτων ἀμυλλᾷται καὶ ὁ ὀφθαλμὸς φιλοστοργῶν καὶ φιλοτίμων πατέρων, οἵτινες χαίροντες καὶ ὑπερήφανοι προσβλέποντες τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν τέκνων παρορμῶσιν αὐτὰ εἰς ἀνάπτυξιν τῆς ῥώμης καὶ διεγείρουσι τὸ φιλότιμον σφοδρῶς μορφάζοντες καὶ λαμπρῇ τῇ φωνῇ παραινούντες. Παρὰ τούτους δ' εἶναι καὶ τινες ἐνθουσιαστικοὶ ἐρασταὶ τῆς γυμναστικῆς, οἷς ὑψίστην ἡδονὴν αὐτῇ ἢ θεᾷ τῶν γυμνασίων παρέχει, καὶ οἵτινες, καίπερ γε-γηρακότα τὰ μέλη ἔχοντες, ὅμως ὥς ἀνηθάσκοντες ὑπὸ τοῦ ζήλου ταῖς κινήσεσιν καὶ τοῖς γυμνασίοις τῶν νέων, ὅσα ἐνώπιον αὐτῶν γίγνονται, εἴτε ἐκόντες, εἴτε ἀσυνειδήτως ἀκολουθοῦντες τῷ ὀφθαλμῷ νομίζουσιν, ὅτι αὐτοὶ αὐτὰ γυμνάζονται. Εἰς τοσοῦτον δὲ προβαίνει ὁ ἔμφυτος οὗτος ἔρως παρὰ πολλοῖς τῶν μανικῶν τούτων ἐραστῶν τῆς γυμναστικῆς, ὥστε δὲν ἀρκοῦνται μόνον νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ Λύκειον καὶ τὰς παλαιστράς καὶ νὰ θεῶνται καθ' ἡμέραν ἀργοί, ἀλλ' ἐνίοτε καταλαμβάνομενοι ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τούτου, ὁρμῶσιν εἰς τὸ μέσον τῶν ἐφήβων, ἵνα μετάρχωσι καὶ αὐτοὶ τῶν γυμνασίων, ἢ προκαλοῦσιν τινα τῶν παρισταμένων ὁμηλικῶν εἰς πάλιν ἐπὶ τῆς ψάμμου τοῦ γυμνασίου. «ὦ οὗτος, Χαρίσιε,» λέγει τις ἐνίοτε, «δὲν πειρώμεθα ἅπαζ ἔτι γυμνασίας τινός, ὥς

ἄλλοτε συχνάκις κατὰ τοὺς εὐτυχεῖς χρόνους τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας; Ὅποιοι νέοι Ἡρακλεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς τότε! Ὅπόσον διάφοροι τῶν σημερινῶν παιδαρίων!» Τοιαυτὰ τινα λέγουσι καὶ ἀναμνησκόμενοι τῶν θαλερῶν ἐφηβικῶν ἡμερῶν ὁρμῶσιν ἐπ' ἀλλήλους οἱ δύο ἄνδρες καὶ παλαίουσι κατὰ τοὺς ἀλήστους κανόνας τῆς τέχνης ἐνώπιον τῶν παρορμώντων αὐτοὺς θεατῶν.

Οὐ μόνον δὲ πρὸς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις χρησιμεύει τὸ γυμνάσιον, ἀλλὰ καὶ ὡς κολοσσιαία λέσχη καὶ ἀναψυχῆς τόπος. Τοσοῦτω δὲ μᾶλλον πρὸς τοῦτο χρήσιμον εἶναι, ὅσῳ ὁ μὲν πρὸς τὰ ἰδίως γυμνάσια χρήσιμος χώρος ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν πλευρᾷ τοῦ περιστύλου ὀπισθεν τῆς διπλῆς στοᾶς περιορίζεται, αἱ δὲ τρεῖς ἄλλαι στοαὶ καὶ οἱ δεινδρόφυτοι περίπατοι οἱ παρὰ τῷ γυμνασίῳ εἰς ὁμίλιαν μόνον τῶν Ἀθηναίων χρησιμεύουσι. Διότι ἐνταῦθα συνέρχονται μετὰ τῶν ζηλωτῶν, φίλων καὶ μαθητῶν περισπούδαστοι ἄνδρες, ὡς δυνάμενοι μᾶλλον ἀνενοχλήτως ἐνταῦθα νὰ διαλέγωνται, ἢ ἐν ταῖς στοαῖς τῆς [θορυβώδους] ἀγορᾶς. Ὅ,τι δ' οἱ ἐπιγιγνώμενοι ἐκ κυλινδρικῶν κονιορτωδῶν βιβλίων ἐπιμελῶς θ' ἀναγιγνώσκωσι, ταῦτα ἐκ τῶν χειλέων αὐτῶν τῶν σφῶν ἐνταῦθα ἄφθονα προχέονται. Τῷ διδασκάλῳ δὲ καὶ τοῖς εὐαρίθμοις κατ' ἀρχὰς μαθηταῖς, οἵτινες παρ' αὐτὸν βαδίζοντες ἀκροῶνται, συμπαρακολουθοῦσι καὶ ἐκ τοῦ πλήθους οἱ βουλόμενοι. Ὅλίγοι δ' ἡμέρᾳ παρῆλθον, ἐξ οὗ τὸ Λύκειον τὰς θύρας αὐτοῦ ἀνέφξε, καὶ ὅπως ἀκούεται ἤδη ἐν αὐτῷ ὁ ῥοῖζος τῆς τολμηρᾶς τῶν πτερύγων τῆς ἑλληνικῆς διανοίας ῥιπῆς.

Ἐν τῷ προσώπῳ δὲ τοῦ γέροντος ἐκείνου, οὐ οἱ ὀφθαλμοὶ λάμπουσιν, ἀναγνωρίζει τις τὸν φίλον τοῦ Περικλέους, τὸν εὐγενῆ Ἀναξαγόραν. Ὡς δ' αὐτός, καὶ πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων ἔμαθον ἤδη νὰ ἐρευνῶσι τὰς ἀφορμὰς τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ ν' ἀναζητῶσι τοὺς αἰωνίους νόμους τῆς

φύσεως παιδιάς θεωροῦντες τοὺς περὶ τῶν Ὀλυμπίων θεῶν μύθους. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἔτι εἶναι οἱ προθυμοῦμενοι νὰ θεωρῶσιν αὐτὸν ὡς ὀλέθριόν τινα μάγον.

«Δὲν εἶναι οὗτος ὁ ἐκ Κλαζομενῶν σοφός;» ἐρωτᾷ Ἀθηναῖός τις στρεφόμενος πρὸς ἓνα τῶν ὀμιλητῶν καὶ ἀκροατῶν τῶν περὶ αὐτόν. «Δὲν εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος, περὶ οὗ λέγεται, ὅτι ποτὲ ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν ἐκάθητο σισύραν περιβεβλημένος ἐν εὐηλίῳ καὶ εὐδίᾳ ἡμέρα καὶ ἔλεγε πρὸς τοὺς σκώπτοντας αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ, ὅτι δὲν θὰ παρέλθῃ μία ὥρα καὶ θύελλα θὰ ἐνσκήψῃ, ὅπερ καὶ ἀληθῶς εἰς θαυμασμὸν πάντων ἐγένετο; Πόθεν ἄλλοθεν τεκμαιρόμενος προεσήμαινε τοῦτο ὁ ἀνὴρ, ἂν μὴ ἐκ τούτου, ὅτι ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους κάλλιον αὐτὸς τὰ τῆς φύσεως ἔχει ἐξερευνήσας καὶ τὰ τῆς μαντικῆς ἐννοεῖ;»

«Ἐρώτησον αὐτόν!» ἀποκρίνεται ὁ μαθητής.

Ὁ δ' Ἀθηναῖος πείθεται αὐτῷ καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐρώτησιν πρὸ τοῦ Ἀναξαγόρου.

«Σὺ εἶσαι ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐν σισύρᾳ καθήμενος καὶ τὴν θύελλαν προειπών, ἐν ᾗ εὐδιος ὁ οὐρανὸς καὶ λαμπρὸς ὁ ἥλιος ἐφαίνετο;»

«Ναί!» ἀπεκρίνατο μειδιῶν ὁ Ἀναξαγόρας. «Καὶ σὺ δὲ θὰ ἠδύνασο νὰ προείπῃς τοῦτο ἄνευ μαγικῆς τινος, ἢ μαντικῆς τέχνης, ἂν εἶχες ἀκούσας τι, ὡς ἐγώ, παρ' Ἀρκαδικοῦ τινος ποιμένος περὶ τῆς καλύπτρας τοῦ Ἐρυμάνθου.»

«Τί ἐννοεῖς καλύπτραν τοῦ Ἐρυμάνθου λέγων;» ἐρωτᾷ ὁ Ἀθηναῖος.

«Ὁ Ἐρύμανθος,» ἀποκρίνεται ὁ Ἀναξαγόρας, «ἵσταται ὡς ὑψηλὸν ὄρος ἐκεῖ, ὅπου τὰ ὄρια τῆς Ἀρκαδίας, Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος συμβάλλουσιν. Ὅσάκις δὲ τις ἐξ Ὀλυμπίας ὠρισμένην τινὰ κορυφὴν αὐτοῦ κεκαλυμμένην ὑπὸ καλύπτρας νεφέλης βλέπει ἐν πνιγρῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ καικίας πνέει,

πρέπει νά εἶναι θέβαιος, ὅτι ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ θύελλα θά ἐνσκήψῃ, ἣτις ψυχράν φρικίαν καὶ βραγδαιοτάτην βροχὴν ἐπὶ τοὺς Πισαίους λειψῶνας θά ἐπενέγκῃ.»

Ὡς δὲ μετὰ τοῦτο οἱ παριστάμενοι περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἀρχῆς τῶν ἀστραπῶν καὶ βροντῶν τὸν λόγον ποιοῦνται, ἰσχυρίζεται ὁ Ἀναξαγόρας, ὅτι ὁ κεραυνὸς ἐκ προστριβῆς τινος τῶν νεφελῶν προέρχεται. Καὶ περὶ ἄλλων δὲ φυσικῶν φαινομένων λόγον ποιεῖται νέα καὶ ἀσυνήθη δυσχυρίζομενος, ὥς ἐπὶ παραδείγματος, ὅτι ὁ ἥλιος κατ' αὐτὸν μύδρος διάπυρος μείζων τῆς Πελοποννήσου εἶναι, καὶ ὅτι ἡ σελήνη οἰκεῖται καὶ ἔχει λόφους καὶ κοιλάδας.

Ἐν ᾧ δ' ὁ μὲν φιλόσοφος τοιαῦτα πρὸς τοὺς ὁμιλητὰς αὐτοῦ διαλέγεται, ἄλλοι δ' ἄλλοι μετὰ πολλοῦ τοῦ διαφέροντος περὶ πολιτικόν τινα, ἢ λογοποιὸν ἀθροίζονται, καθηται ἐν τινὶ ἀνθρώπων ἐρήμῳ γωνίᾳ ἐν τῇ ἀπωτάτῳ βορείῳ στοᾷ ἐπὶ λείῳ τινὸς περιφεροῦς λίθου ζευγὸς τι, ὅπερ ἐν τῇ ἐρημίᾳ σπουδῇ περὶ σπουδαίων πραγματευόμενον φαίνεται.

Εἶναι δὲ περκαλλῆς τις νεανίας, καὶ ἕτερός τις νέος μὲν ὡσαύτως, ἀλλ' οὐ ἡ μορφή ὡς ἀνομοιοτάτη πρὸς τὴν τοῦ ἐταίρου καὶ ὁμιλητοῦ φαίνεται.

Ἐκ τῶν ὀλίγων δ', οἵτινες παρεπορεύοντο, οὐδεὶς ἦτο, ὅστις δὲν ἴστατο, ἢ παραπορευόμενος δὲν μετεστρέφετο τοῦλάχιστον συχνά, ἵνα ἴδῃ μετὰ προσοχῆς τὸ καταπληκτικὸν κάλλος τοῦ νεανίου. Τινὲς δὲ μάλιστα ἐπανάρχοντο πάλιν, ἢ παρέμενον ἐκεῖ πλησίον θεωροῦντες τὸν νέον καὶ παραδοκῶντες τὸν καιρὸν, ὅποτε ἅπασαν τὴν εὐμορφίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν θά ἠδύνατο ν' ἀποκαλύψῃ γυμνωθεὶς, ἵνα μετὰσχῃ τῶν γυμνασίων· διότι ἐπίστευον, ὅτι πρὸς τοῦτο θεβαίως ἦλθεν.

Ἄλλ' ἡπατῶντο οἱ τὰ τοιαῦτα ἐλπίζοντες. Διότι ὁ θελκτικὸς νεανίας ἦτο ἡ καλὴ φίλη τοῦ Περικλέους, ἢ σήμερον

δὲν ᾤκνησεν καὶ αὐθις εἰς τὴν ἀνδρικήν στολὴν νὰ καταφύγῃ, ἵνα ἔλθῃ εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ τελειωθέντος Λυκείου, τοῦ κεχαρισμένου ἔργου τοῦ φίλου αὐτῆς. Εἶχε δ' ἐκλέξασα σήμερον ὡς ἀκόλουθον τὸν ἀπὸ πολλοῦ οἰκεῖον αὐτῇ Σωκράτην, ὡς μὴ τολμᾶσα πλέον δημοσίᾳ ἐν τοιαύτῃ στολῇ μετὰ τοῦ Περικλέους νὰ φανῇ· διότι τὸ μυστήριον τὸ περικαλύπτον τὸν ἐν συνοδίᾳ τοῦ τοῖς πᾶσι γνωστοῦ ἀνδρὸς πορευόμενον καθαριστὴν πολλοὶ ἤδη εἶχον διαγνόντες. Πρόθυμος δ' ὁ Σωκράτης ἀνεδέξατο νὰ πράξῃ, ὅτι ὁ Περικλῆς ν' ἀπαρνηθῇ ὥφειλεν.

Ὁρθρου βαθέος λοιπὸν ἀπήντησεν αὐτῇ ὁ Σωκράτης εἰς τὸ Λύκειον, ἵνα δείξῃ τὸ ἔνδον τοῦ γυμνασίου, πρὶν ἢ οἱ παῖδες καὶ ἔφηβοι τῶν γυμνασίων ἐνάρξωνται. Μετὰ ζήλου δ' ἔπραξε πᾶν τὸ ἐφ' ἑαυτῷ περιάγων αὐτὴν εἰς πάντας τοὺς τόπους τῆς ὑπερβαλλόντως μεγάλης, ὑπὸ στοῶν περιστοιχιζομένης αὐλῆς, ἧς ὀπισθεν εὐρεῖαι αἰθουσαι εἶχοντο, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ λουτρά καὶ τοὺς δενδροφύτους περιπάτους, οἵτινες παρὰ τῷ γυμνασίῳ ὡς εὐχάριστον συμπλήρωμα τοῖς περιπατοῦσιν ἐπὶ τῶν λειμῶνων τῆς ὄχθης τοῦ Ἰλισσοῦ παρετείνοντο.

Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον ἐκλέγων τις τὸν ἐρευνητὴν τῆς ἀληθείας, τὸν φιλαλήθη, τὸν μεριμνοφροντιστὴν τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου ὡς ἀκόλουθον νὰ μὴ ὑποπέσῃ εἰς τὰς μυστηριώδεις φιλολογικὰς ἐπιβουλάς αὐτοῦ. Δι' ὃ καὶ νῦν οὗτος πρῶτον μὲν ἐπεσκέψατο φροντιστικῶς κατὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον, ὅποσον σοφὴ ἡ τοῦ Περικλέους ἐπίνοια ἦτο, νὰ οἰκοδομήσῃ δῆλα δὴ τὸ Λύκειον ὡς συμπλήρωμα τοῦ Ὀιδείου, δι' ἧς ἴσως νὰ δηλώσῃ ἐπεβάλετο, ὅτι ἡ μουσικὴ καὶ ἡ γυμναστικὴ ἀδελφαὶ τέχναι εἶναι καὶ ὀφείλουσι νὰ διατελῶσι τοιαῦται, καὶ ὅτι αὗται ἠγωμέναι ἀπεργάζονται τὴν ἁρμονικὴν διάπλασιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ ὅτι ὁ Ἕλληνα

οὐχὶ μόνον πλάττων καὶ θεώμενος ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἢ τοῦ χαλκοῦ, τὸ κάλὸν ν' ἀπολαύῃ θέλει, ἀλλὰ καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν παρορμώμενον ὑπὸ ἰσχυρᾶς τινος ὁρμῆς τῆς ἰδίας φύσεως αὐτὸς αὐτὸ ἔργῳ νὰ ἀποδείξῃ ἐν ἑαυτῷ παιδεύων ἁρμονικῶς τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.

Ἐκπληρώσας δὲ τὰ καθήκοντα τοῦ ὁδηγοῦ κατάρθωσεν ἐντέχνως νὰ κρατήσῃ καὶ νὰ ἐμπλέξῃ αὐτὴν εἰς μακρότερον διάλογον. Καθίσας δηλαδὴ μετ' αὐτῆς ἐπὶ κορυφοῦ λιθίνου βάθρου ἐν τῇ μάλλον ἐρήμῳ ἀνθρώπων καὶ ὡς ἀπωτάτω τῶν ἄλλων στοᾷ ἐπανήλθεν ἐπὶ τὸ προσφιλὲς αὐτῷ ὑποκείμενον, ἐφ' ὅπερ οὐδέποτε ᾔκνει νὰ ἐπανέρχεται, ὁσάκις κατάρθου νὰ καταλαμβάνῃ τὴν καλὴν Μιλησίαν μόνην. Ἄλλ' ἄτυχῶς, ἐν ᾧ καὶ νῦν ἐπειράτο σαφῶς νὰ μάθῃ παρ' αὐτῆς, ὅτι πρὸ πολλοῦ εὐχετο, ὅποια τις δηλαδὴ ἡ ἰδέα καὶ ἡ φύσις τοῦ ἔρωτος, ἀπεκρίνετο ἡ Ἀσπασία οὕτως, ὥστε ὁ Σωκράτης ἔβλεπεν ἑαυτὸν ἐξηναγκασμένον νὰ λέγῃ πάντοτε·

«Ἀλλὰ τοῦτο, ὅπερ ὀρίζεις, Ἀσπασία, δὲν εἶναι ἔρως πρὸς ἕτερόν τινα — τοῦτο εἶναι μόνον φιλαυτία . . .»

Ἦθελε δηλαδὴ νὰ μάθῃ, ὅτι τοῦτο μάλιστα εἶναι, ὅταν τις ἐπὶ παραδείγματος λέγῃ· Ὁ Περικλῆς ἐρᾷ τῆς Ἀσπασίας, ἢ ἡ Ἀσπασία ἐρᾷ τοῦ Περικλέους. Καὶ ἐπιτηδεύων μὲν μετέστρεφε τὴν ἀμφισβήτησιν ἢ Μιλησία, ἐπιτηδειότερον δὲ μετήλλατε καὶ περιέπλεκεν αὐτὴν ὁ Σωκράτης καὶ ἐτεκμαίρετο ἐκ τῶν λόγων αὐτῆς παρὰ πάσας τὰς ἀντιλογίας τοῦτο, ὅτι, ὅστις φαίνεται ἐρῶν ἑτέρου τινός, ἀληθῶς ἑαυτοῦ ἐρᾷ καὶ ἰδίαν ἡδονὴν θηρεύει. Αὐτῷ δὲ τῷ Σωκράτει παρίστατο ἐν τῇ γνώμῃ ἔρως τις, ὃς ἀληθὴς ἔρως ἄλλου τινός, οὐχὶ ἑαυτοῦ εἶναι. Τοῦτο ἰσχυριζόμενος καὶ δύσκολος ὢν προσεποιεῖτο, ὅτι οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἵχνος τοιοῦτου ἔρωτος ἐν τοῖς λόγοις τῆς Ἀσπασίας εὑρίσκειν, εἰ μὴ μόνον — φιλαυτίαν δύο προσώπων.

Ἰκάνον δὲ χρόνον εἶχον ἤδη συζητήσαντες ὃ τε ἐρευνη-
τῆς τῆς ἀληθείας καὶ ἡ καλὴ Μιλησία περὶ τοῦ ζητήματος
τούτου, ὅτε εἶδον τὸν σοφὸν Ἀναξαγόραν μετὰ τινων τῶν
ὁμιλητῶν ἐρχόμενον βραδέως πρὸς τὴν στοάν·

«Οἱ θεοὶ ἀποστέλλουσιν ἡμῖν,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «ἀναμ-
φιλόγως τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἵνα λύσῃ παρερχόμενος τὴν
ἀπορίαν ἡμῶν.»

«Δὲν νομίζεις,» ὑπέλαβε μειδιῶσα ἡ Ἀσπασία, «ὅτι πρέ-
πει νὰ αἰσχύνωνται οἱ νέοι νὰ ἐρωτῶσι τοὺς γέροντας, τί
εἶναι ἔρως;»

Ὁ Ἀναξαγόρας δ' ἐρχόμενος πρὸς τὴν στοάν βραδέως
καὶ ἐνίστε ἐπέχων ἐπειρᾶτο νὰ ἐξηγήσῃται τοῖς ὁμιληταῖς, ὅτι
ἀρχὴ τῶν ὄντων μικραὶ τινες ὅλως ὅμοιαι πρὸς ἀλλήλας
ἄτομοι εἶναι. Ὡς δὴλα δὴ ὁ χρυσὸς ἐκ χρυσεῖς κόνεως, οὕτω
καὶ τὸ σύμπαν ἐκ μικροτάτων ἀτόμων ὁμοίων πρὸς τὰς τῆς
κόνεως συνίσταται, αἵτινες παρὰ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος
λόγου τὴν πρώτην ὁρμὴν πρὸς ἐναρμόνιον σύμμειξιν ἐδέξαντο.
Ὁ λόγος δ' οὗτος, ὁ Νοῦς, ὡς αὐτὸς αὐτὸν ἐκάλει, οὐ
μόνον ὑπάρχει ἐν παντὶ ἐμφύχῳ ὄντι, ἀλλὰ καὶ διεισδύνει
εἰς τὰ κατ' ἐπίφασιν σκοτεινότετα μέρη τῆς φύσεως, ὥστε
τὸ πᾶν εἶναι ἔμφυχον.

Ὡς δ' ὁ φιλόσοφος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ τόπου
ἐγένοντο, ἐν ᾧ ὁ Σωκράτης μετὰ τῆς Ἀσπασίας διαλεγό-
μενοι ἐκάθηντο, ἐστράφη καὶ προσέβλεψεν αὐτὸν φιλίως·
διότι εὖμενῶς πρὸς αὐτὸν διέκειτο· οὐδ' ἀγέμεινε πρῶτον τὸν
ἀσπασμὸν τοῦ νεωτέρου ἀνδρός. Ὁ δὲ Σωκράτης ἀνέστη
καὶ εἶπεν·

«Ὅποσον εὐδαιμονίζω τοὺς ἐταίρους σου τούτους, ὧ
Ἀναξαγόρα, οἵτινες δύνανται ν' ἀκολουθῶσί σοι δι' ὅλης
τῆς ἡμέρας καὶ νὰ σβεννύωσιν ἐκάστοτε τὴν τῆς σοφίας δι-
ψαν ἀντλοῦντες ἐκ τῶν σῶν ναμάτων. Διότι ἡμεῖς οἱ σπα-

νίως ἐντυγχάνοντές σοι συμπεριφέρομεν τὰς ἀλύτους ἀπορίας ἡμῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ ταλαιπαροῦμεν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς οὐχ ἦττον σοφίας διψῶντας φίλους πονοῦντες ματαίως καὶ εἰς οὐδὲν καταλήγοντες ἀποτέλεσμα. Οὕτω καὶ νῦν ὥραν ὅλην ταλαιπαρῶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀξιόχου ἐρωτῶν καὶ ἐρευνῶν, ὅτι εἶναι ἔρωσ· ἐμπειρος δὲ τῶν τοιούτων εἶναι. Ἀλλ', ὡς φαίνεται, ἀποκρύπτει ἐπιμελῶς τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ πονήρως σκώπτων με διδάσκει τοιαῦτα, ἐξ ὧν ἀβελτερώτερος, ἢ ὅσον πρότερον γίγνομαι. Ἀλλ' ἐλέησόν με σὺ, Ἀναξαγόρα, καὶ εἰπέ μοι, τί εἶναι ἔρωσ;»

«Ἐν ἀρχῇ,» ἀπεκρίνατο ὁ φιλόσοφος παρανοήσας τὴν ἐρώτησιν καὶ τὸ ζήτημα ἐξ ὑπερφυσικῆς ἀπόψεως ἐξετάζων, «ἦσαν τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ ἄτομοι τῶν ὄντων ἀτάκτως καὶ τυφλῶς μεμιγμένα. Χάος καὶ νύξ καὶ ἔρεβος ἦτο πανταχοῦ. Οὔτε οὐρανὸς δ', οὔτε γῆ, οὔτε ἀἷρ ὑπῆρχεν, ἕως ἡ ὑπὸ σκιερῶν πτερῶν κεκαλυμμένη νύξ ἐκ τοῦ Ἀνέμου κυήσασα τὸ ἀρχέγονον ὦν ἔτεκεν, ἐξ οὗ ὁ ἡμερόεις Ἔρως εἰς φῶς ἦλθεν, ἢ ὁ πτερωτὸς Ἔρως, ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσιν. Ἡ κραταιὰ δὲ τούτου ἰσχὺς κατάρθωσεν, ὥστε νὰ διαλυθῶσι μὲν αἱ ἔριδες καὶ διαφοραὶ τῶν στοιχείων, νὰ μιγῇ δ' ἐρωτικῶς τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ἕως τὸ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ θεοὶ ἴδιον σχῆμα ἔχοντες πάντες ἐκ τοῦ παμφορωτάτου κόλπου τῆς φύσεως ὡς γόνιοι τοῦ Ἐρωτος ἐξῆλθον...»

«Ὡστε ὁ Ἔρως εἶναι ἢ ἐξ ἀρχῆς οὐσία,» εἶπεν ὁ Σωκράτης ἀκολουθῶν χρόνον τινὰ τῷ εἰς τὸ ὑπεράνθρωπον ἐκτραπέντι φιλοσόφῳ. «Ἀλλ' ἤκουσά ποτε, Ἀναξαγόρα, ὅτι τὸν Νοῦν ὡς τὸ πρῶτον καὶ ὑψιστον ὠρίζεις. Εἶναι ἴσως Νοῦς καὶ Ἔρως, ἦτοι ὁ παντοκράτωρ λόγος καὶ ὁ παμφόρος ἔρως ἐν καὶ τὸ αὐτό;»

«Πιθανώτατον,» ὑπέλαβεν ὁ Ἀναξαγόρας, «ὅτι κατ' οὐσίαν

ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, καὶ ὅτι ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ στοχάζονται, ἐκεῖνος μὲν ἐν συνειδήσει, οὗτος δὲ τυφλῶς . . .»

«Τότε εὐχερῶς σαφηνίζεται,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «ἡ ἐννοια τοῦ λεγομένου, ὅτι ὁ ἔρως τυφλὸς εἶναι καὶ τὰ ὄμματα ἐσκεπασμένα ἔχει. Ἄν δὲ τοὺς λόγους σου κατενόησα, Ἀναξαγόρα, ἔρως εἶναι νοῦς ἐσκεπασμένα τὰ ὄμματα ἔχων καὶ οὐδὲν πλέον . . .»

«Ἐρμηνεύσον τοὺς λόγους μου οὕτως, ἐάν οὕτω θέλῃς!» εἶπε μειδιῶν ὁ Ἀναξαγόρας.

«Ἄλλ' ἴδε, Ἀναξαγόρα,» εἶπεν αὐθις ὁ Σωκράτης, «ὁππότε ἀπεπλάνησας ἐμὲ καὶ τὸν νεανίαν τοῦτον, τὸν υἱὸν τοῦ Μιλησίου Ἀζίοχου, ἀπὸ τοῦ κυρίου ζητήματος ὁδηγήσας ἡμᾶς εἰς τὴν ὑψίστην ἄκραν τῆς σοφίας. Διότι ἐγὼ τε καὶ ὁ νεανίας οὗτος περὶ ἔρωτος διαλεγόμενοι εἰχομεν ἕτερόν τινα ἔρωτα πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ οὐχὶ τοῦτον, περὶ οὗ σὺ ἄρτι εἶπες ἐξηγούμενος τὰς ἔριδας τῶν στοιχείων καὶ τὰ τοῦ Ἐρέβους καὶ τῶν ἀρχεγόνων ᾧων. Ἐρωτῶμεν δηλαδὴ, — ἴσως δὲ καὶ τοῦτο ἄξιον λόγου εἶναι, — ὁποῖα τις ἀκριβῶς ἢ φύσις, ἢ οὐσία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς αἰσθήσεως ἐκείνης εἶναι, ἣς δυνάμει ἄνθρωπός τις ἐτέρου, ἢ μερικώτερον ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ ταύτης τῆς γυναικός, ἢ ἐκείνη ἢ γυνὴ τοῦτου τοῦ ἀνδρός, ὅτι ἔρῳ, ἰσχυρίζεται.»

«Τοιαύτη τις αἰσθήσις,» ὑπέλαβεν ὁ Ἀναξαγόρας, «δι' ἣς ἀνὴρ τις πρὸς τὴν γυναῖκα, οὐχὶ τὴν γυναῖκα καθ' ὅλου, ἀλλὰ πρὸς ὠρισμένην τινὰ γυναῖκα, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου γυνὴ τις οὐχὶ καθ' ὅλου πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ πρὸς ὠρισμένον τινὰ ἄνδρα ἔλκεται ὑπὸ μανικοῦ καὶ τυφλοῦ πάθους κεντουμένη, εἶναι νόσος τις τῆς ψυχῆς, καὶ ὥς τοιαύτη ἀξία οἴκτου. Διότι νοσηρόν τι τοιοῦτον πάθος καὶ τοιοῦτος μανικός ἔρως οὐ μόνον ἐμβάλλει ἐκεῖνον, οὐδ' ὁ πόθος τοῦ ὑπο-

κειμένου, οὐ ἀποκλειστικῶς ἐρᾷ, ἄσβεστος μένει, εἰς τὴν οἰκτροτάτην ἀπόγνωσιν καὶ τὴν οἰκτροτάτην ἀθλιότητα, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ὑποχείριον ποιεῖ αὐτὸν κατεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ τῷ ἐρωμένῳ ὑποκειμένῳ, καὶ ἂν ἐλπίδα ἐκπληρώσεως τῆς ἐπιθυμίας ἔχη, ἢ ἀληθῶς πραϋνῇ πως αὐτήν, ὅσον πᾶς τις, ὡς ἀνάξιον ἑαυτοῦ καὶ ὡς αἰσχρὸν νὰ θεωρῇ ὀφείλει. Τοιαύτην δὲ δουλοσύνην καὶ τούτου μάλιστα ἔνεκα πρέπει παντάπασιν νὰ φεύγῃ ὁ σοφός, διότι, ἵνα τηρήσῃ τὴν ἀναγκαίαν αὐτῷ ἀπάθειαν καὶ εὐθυμίαν τῆς ψυχῆς, οὐδέποτε πρέπει νὰ προσκολληταί τοσοῦτον μανικῶς ἐτέρῳ τινί. Διότι πᾶν πρᾶγμα, ὅφ' οὐ ἐθιζόμενοι τοσοῦτον δεσμευόμεθα, δύναται ν' ἀφαρπασθῇ ἐκ νέου ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ τότε παρέχει ἡμῖν δυσανάσχετον λύπην. Εἶτα δ' ἡ τοιαύτη νουσώδης ἐρωτικὴ ἐπιθυμία καταταράττει μὲν τὴν ψυχὴν πληροῦσα αὐτὴν συνεχοῦς ἀγωνίας καὶ ζηλοτυπίας, ἀποδευκνύει δὲ καὶ τὸν θαρράλεωτάτον δειλὸν καὶ τὸν ἰσχυρότατον μαλακὸν καὶ τὸν χρηστότατον ὀλίγωρον τῆς τιμῆς καὶ τοῦ αἰσχροῦ καὶ τὸν φειδωλοτάτην ἄσωτον. Πρὸς δὲ παρορμᾷ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἄσπειστον μῖσος καὶ ἐμβάλλει λαοὺς τε καὶ πόλεις εἰς συμφοράς, ὡς τὸ Ἴλιον, ὅπερ χάριν μιᾶς γυναικὸς ἐξεπορδήθη, καὶ τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες ὑπέμειναν δέκα ὅλα ἔτη πάσας τὰς δυνατὰς ταλαιπωρίας καὶ ἠνέσχοντο βλέποντες τὸ αἷμα τῶν ἀρίστων ἡρώων χεόμενον!»

Ἄρα δὲ κατέπαυσε τὸν λόγον ὁ Ἀναξαγόρας, καὶ ἐπεφάνη ὁ Περικλῆς, ὃς διαλεγόμενος πρὸς τινα ἐταῖρον πρὸς τὴν στοὰν ἦρχετο. Εἶδε δὲ τὸν Ἀναξαγόραν διαλεγόμενον πρὸς τὸν Σωκράτην καὶ ἀναγνωρίσας καὶ τὴν μετημφιεσμένην Ἀσπασίαν παρὰ τῷ Σωκράτει ἐστρεψε βλέμμα ἐκπληξιν καὶ ἀπορίαν ἐκφαίνον, ὅπερ ἐκείνη ἀφελῶς μειδιῶσα ἐδέξατο.

Ἔσθη δ' ὁ Περικλῆς καὶ ὡς ἀκούσας τοὺς τελευταίους

λόγους τοῦ Ἀναξαγόρου ἠρώτησε τοὺς δεξιουμένους αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ τόσῳ προσεκτικῶς ἐμάνθανον.

«Ἐπίτρεψον, Περικλείς,» εἶπεν ὁ Σωκράτης πονήρως μειδιῶν, «ὁ νεανίσκος οὗτος, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλησίου Ἀζιόχου, νά σοι διασαφηνίσῃ τοῦτο· διότι οὗτος δὴ ἐξηνάγκασε τὸν Ἀναξαγόραν νά εἴπῃ τινὰ ἐπισχῶν ἐνταῦθα περὶ τινος ζητήματος, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην μου τῶν δυσχερεστάτων τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως εἶναι.»

«Τοῦ λόγου τοῦ σοφοῦ Κλαζομενίου,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἐγένετο ἀφορμὴ ἢ ἐρώτησις τοῦ Σωκράτους, ὁποῖόν τινα πρέπει νά ὑπολάβῃ τις τὸν ἔρωτα.»

«Καὶ ὁποῖόν τινα ἀπεκρίνατο ὁ σοφὸς Κλαζομενίος, ὅτι πρέπει νά ἐκλάβῃ τις τὸν ἔρωτα;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Εἶπεν,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «ἂν καλῶς τὸν νοῦν καὶ ὄχι μόνον τὰς λέξεις συνέλαβον, ὅτι ὁ ἔρωτ, καὶ ὁ φλογερῶτατος, πάντοτε πρέπει νά εἶναι φαιδρὰ τις, εὐθυμος ἀπόλαυσις τοῦ βίου καὶ οὐδέποτε νά μεταπίπτῃ εἰς νοσῶδη, ταλαίπωρον μανίαν, ἢ τυραννίαν, ἢ εἰς ζηλοτυπίαν τὴν καρδίαν δάκνουσαν ἐξιστάμενος τῆς φύσεως αὐτοῦ . . .»

«Εἶπεν,» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης ἐμφαντικῶς μειδιῶν, «ὅτι, ἐάν τις ποτε τὸν προσφιλεῖ αὐτῷ νεανίαν, ἢ τὴν ἐρωμένην ἐν συνοδίᾳ ἐτέρου τινὸς εὐειδοῦς, ἢ δυσειδοῦς ἴδῃ, δὲν πρέπει νά νομίσῃ ἀναγκαῖον τούτου ἐνεκὰ εὐθὺς τὰς ὀλυμπίους ὀφρὺς νά συσπάσῃ, ἢ τὸν ἐλληνικὸν στόλον ἐν Αὐλίδι νά συναγάγῃ, ὅπως καταστρέψῃ ἀγρίως τιμωρούμενος λαοὺς ὅλους, ἢ ἐκπορθήσῃ πόλεις . . .»

Ἐμειδία δ' ὁ Περικλῆς· διότι εὗρισκε τὸ σειληνωδες σχῆμα τοῦ ἐρευνητοῦ τῆς ἀληθείας γελοῖον σχεδὸν παραβάλλων αὐτὸ πρὸς τὴν ἀκτινοβόλον χάριν τῆς παρ' αὐτῷ καθημένης μετρημφιεσμένης Ἀσπασίας. Καὶ πάντως μὲν ἐν ἀρχῇ παράδοξος αὐτῷ ἐφάνη ἢ ἐνταῦθα τῆς Ἀσπασίας παρουσία καὶ

αἱ ὀλύμπιοι αὐτοῦ ὀφρῦες ὄντως συνεσπάσθησαν μικρόν, ἀλλὰ νῦν ἡσχύνετο σχεδὸν ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ ὀρμῇ. Καὶ ἦτο μὲν βέβαιος, ὅτι ἡ περικαλλὴς φίλῃ διενοεῖτο ν' ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ γυμνασίου, ἅμα τῶν γυμνασίων ἀρχομένων, ὥς ἤρμοζε τῷ φύλῳ αὐτῆς, ὅμως δ' οὐδὲν ἤττον καλὸν ἐνόμισε νὰ ὑπομνήσῃ πως αὐτὴν τοῦτο, ὅτι καιρὸς τῶν γυμνασίων ἦτο καὶ ὅτι ὤφειλε νὰ μὴ ὀκνήσῃ νὰ ἀπέλθῃ.

Τοῦτου ἕνεκα εἶπε τυχαίως δῆθεν, ὅτι τὰ γυμνάσια πάραυτα ἄρχονται καὶ προσέθηκεν, ὅτι ἡ φιλοτιμία ἐπέβαλλεν αὐτῷ σήμερον νὰ παραγένηται ἐπ' αὐτά, διότι οἱ δύο αὐτοῦ υἱοί, ὁ Ξάνθιππος καὶ ὁ Πάραλος, ὥς καὶ ὁ ὀρφανὸς Ἀλκιβιάδης, προγυμνασθέντες ἤδη χρόνον τινὰ ἐν τῇ παλαίστρᾳ νῦν τὸ πρῶτον τῶν δημοσίων ἀσκήσεων τῶν ἐφήβων ἐν τῷ γυμνασίῳ ἐμελλόν νὰ μετάρχωσιν. Ἦτο δ' ἀδύνατον, προσέθηκε, νὰ κατάρχη τις μακρότερον τὴν ὀρμὴν τοῦ μικροῦ Ἀλκιβιάδου, ὃς οὐδὲν πλέον περὶ τῶν πενιχρῶν γυμνασίων τῆς παλαίστρας ν' ἀκούσῃ ἡνείχετο, καὶ ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς ὀρμῆς ἐπὶ τοῦ δημοσίου πεδίου τῆς τιμῆς, ἐν τῷ Λυκείῳ, ν' ἀγωνισθῇ πρὸς τοὺς ὁμήλικας.

Μετὰ πολλοῦ δὲ τοῦ διαφέροντος ἤκουσαν ὃ τε Ἀναξαγόρας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τοὺς λόγους τοῦ Περικλέους καὶ παρηκολούθησαν αὐτῷ, ἵνα αὐτόπται τῶν ἀγώνων τοῦ μικροῦ Ἀλκιβιάδου γένωνται, περὶ οὗ ἤδη οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τοσοῦτον νέου ὄντος ἔτι, πολλὸν λόγον ἐποιοῦντο.

Ἡ δ' Ἀσπασία ἀνέστη μὲν ὡσαύτως μετὰ τοῦ Σωκράτους ὥς μέλλουσα ν' ἀκολουθήσῃ τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ἐδεήθη κρυφῇ τοῦ ἐρευνητοῦ τῆς ἀληθείας νὰ συνοδεύσῃ αὐτῇ, ἵνα ἐξέλθῃ τοῦ Λυκείου.

Ἄλλ' ὁ μεριμνητὴς νέος λιθοξόος τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου ὑπεκχωρήσας μετὰ τῆς μετημφισμένης καλῆς τοῦ πλήθους καὶ ὥς ὄνειρώττων παρ' αὐτῇ πορευόμενος ἀσυνει-

δήτως καὶ ἄκων ᾠδήγησεν αὐτὴν οὐχὶ εἰς τὴν πύλην τοῦ γυμνασίου, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπατάτω τέλεον ἔρημον ἀνθρώπων στοὰν μακρὰν τοῦ τόπου, ἔνθα οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παῖδες ἐγυμνάζοντο.

Ἡ ψυχὴ δ' αὐτοῦ ἦτο τέλεον κατελιμμένη ὑπὸ λογισμῶν καὶ σιγηλῶς ἐσκοπεῖτο, ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας περὶ τοῦ πάθους τοῦ ἔρωτος εἶπε. Διότι οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ εἶχον εἰσδύσαντες εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Τέλος δ' ἡ Ἀσπασία ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τῆς ἀφορμῆς τῆς σύννου σιγῆς.

Ὁ δ' ἐπὶ πολὺ μὲν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, εἶτα δ' ὡς ἐξ ὄνειρου ἐγειρόμενος παρακαλέσας αὐτὴν νὰ καθίσῃ παρ' αὐτὸν ἐπὶ μαρμαρίνου τινὸς βάθρου ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀνθρώπων στοᾷ ἤρξατο λέγων·

«Γνωρίζεις, Ἀσπασία, ὁπότε τὸ πρῶτον ἐν τῷ βίῳ μου τὸ δαιμόνιον ἐπεφάνη μοι;»

«Τί καλεῖς δαιμόνιον;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Τὸ δαιμόνιον,» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, «εἶναι μέσον τι ὄν θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως. Δὲν εἶναι δὲ φάντασμα τι οὐδὲ ληρὸς τις, διότι ἐνίοτε ἀκούω τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ μου ὅλως λαμπρῶς, τοσοῦτον λαμπρῶς, ὅσον δύναταί τις ν' ἀκούσῃ φωνῆς τινος. Ἀλλ' ἀρνεῖται δυστυχῶς νὰ μοι ἀποκαλύψῃ μυστικῶς τὰ βάθη τῆς σοφίας, διότι ὡς πρὸς τὰς γνώσεις οὔτε ἐπιστημονέστερον οὔτε σοφώτερον ἐμοῦ φαίνεται ὄν. Ἀρκεῖται δὲ τούτῳ μόνον, ἐνίοτε βραχέως καὶ ἄνευ λόγου τινὸς διὰ τῆς τῇ ψυχῇ μου καταληπτῆς φωνῆς νὰ μοι λέγῃ, ὅτι ὀφείλω νὰ πράξω, ἢ οὐτινος ν' ἀπέχωμαι. Πρῶτον δ' ἐν τῷ βίῳ μου ἤκουσα τῆς φωνῆς ταύτης, ὅτε σὲ τὸ πρῶτον, Ἀσπασία, εἶδον.»

Ἡ δ' Ἀσπασία ἀκούσασα τοῦ νέου μεριμνοφροντιστοῦ τοσοῦτον σπουδαίως καὶ ὡς περὶ ἀληθινοῦ τινος προσώπου

καὶ κατὰ φύσιν ὄντος περὶ τοῦ δαιμονίου λέγοντος ἡσθετο ἑαυτὴν συγκινηθεῖσαν.

«Καὶ τί ἐπέταξέ σοι τὸ δαιμόνιον τότε;» ἠρώτησε μειδιῶσα.

«Ὅτε σε τὸ πρῶτον εἶδον καὶ ἐνέπεσέ μοι ἡ γνώμη νὰ ἐρωτήσω σὲ περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἔρωτος, τότε πρῶτον ἐπεφάνη μοι τὸ δαιμόνιον καὶ εἶπε, μικρὰ μὲν, ἀλλὰ καὶ ἐναργεῖ τῇ φωνῇ· «μὴ πράξῃς τοῦτο!» Ἀλλ' ἐγὼ ἐσκεψάμην· «τί λέγει ὁ ξένος οὗτος; τί μεριμνᾷ οὗτος περὶ τῶν ἐμῶν;» — Δὲν ὑπήκουσα δ' αὐτῷ καὶ ἠρώτων, ἠρώτων πολλακίς καὶ πάντοτε περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἔρωτος. Ἀλλὰ νῦν διέγνων πάντοτε ἐν τῷ μέλλοντι νὰ πείθωμαι αὐτῷ καὶ πάντα νὰ πράττω, ὅσα ἂν κελεύῃ, ἢ ἀπαγορεύῃ. Διότι νῦν πέποιθα, ὅτι συνετάτατον εἶναι καὶ εὖνουν καὶ ἄξιον πάσης πίστεως.

«Εἶσαι ὄνειροπόλος, φίλε!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «καίπερ προσποιούμενος, ὅτι θηρεύεις τὴν ἀληθεῖ ἰδέαν τῶν ὄντων. Λίαν σύννους εἶναι ἡ φύσις σου, ὦ υἱὲ τοῦ Σωφρονίσκου! Στρέψον τὸ βλέμμα πέριξ καὶ ἴδε τὴν περιβάλλουσάν σε ἀγνήν, γαλήνιον, ὑγιᾶ, πλήρη φαιδροῦ κάλλους ὄψιν τῆς φύσεως! Θῦσον ταῖς Χάρισι, Σώκρατες! Θῦσον ταῖς Χάρισι! Καὶ ἐνθυμοῦ ὅτι εἶσαι Ἑλληγν!»

«Ἑλληγν;» ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ Σωκράτης. «Δὲν εἶμαι πρὸς Ἑλληγνα λίαν δύσμορφος; Ἡ σιμὴ ρίς εἶναι τι ξένον τῇ σφαίρᾳ τῶν γνησίων Ἑλλήνων. Τὴν ἀνάγκην δ' ἀρετὴν ποιοῦμενος ζητῶ ἰδανικόν τι τοῦ βίου συνᾶδον τῇ ἀμορφίᾳ μου!» —

Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Ἀσπασία ἔστρεψε πρὸς τὸν Σωκράτην βλέμμα θαυμασμὸν ἅμα τε καὶ οἰκτον ἐκφαινόν.

Ὁ δυστυχὴς υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου! Ἐξη ἐν μέσῳ ἱλαρῶν ἀνθρώπων ὡς ὁ μόνος ἐψευσμένος τῶν ἐλπίδων.

Καὶ κατέλεγον μὲν αὐτὸν ἤδη εἰς τοὺς σοφοὺς, ἀλλ' οὐδεὶς ποτε εἶχεν ἀκούσας αὐτοῦ ἰσχυριζομένου τι· διότι μόνον ἡρώτα. Ἀνεστρέφετο δ' ἐν μέσῳ τῶν ὁμοχρόνων αὐτῷ ὡς μέγα τι ἔμψυχον καὶ σχεδὸν δυσωινιστὸν ἐρωτηματικὸν σημεῖον. Ἦτο ἴσως ἡ ἐνσώματος ἀνάγκη νέας τινὸς ἀποκαλύψεως, νέας τινὸς ιδέας, νέας τινὸς ἐποχῆς; . . .

Ἄλλ' ὁ πραγματικὸς βίος καὶ ἐν τῇ εὐθαλει αὐτοῦ ἀκμῇ δὲν ἠδύνατο νὰ λύῃ τὰς ἀπορίας αὐτοῦ. Δι' ὃ κατέφευγεν εἰς τὴν χώραν τοῦ καθαροῦ λόγου, ἐθήρευε τὰς ἀπολύτους ιδέας. Ἄλλ' ὁ θηρεύων φροντιστικῶς ιδέας περιπίπτει εἰς τὸ φαινόμενον ἀντίθετον, τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἐκ τούτου καὶ ὁ Σωκράτης ἔλεγε περὶ τοῦ δαιμονίου.

Καὶ δὲν ἔπαυε περὶ τοῦ δαιμονίου λέγων. Διότι τῶν μὲν ἄλλων Ἑλλήνων ὁ ὀφθαλμὸς πρὸς τὸν ἐκτὸς κόσμον εὐδιος καὶ εἰλικρινὴς ἐστρέφετο, ὁ δὲ Σωκράτης ἔστρεφεν αὐτὸν πρὸς τὰ ἔνδον. Κατενόησε δ' ἐκ τούτου, ὅτι διαλογίζεται καὶ ἀνακαλύπτει τὰ ἔνδον συμβαίνοντα τοσοῦτον τὴν ψυχὴν ἐξεπλάγη, ὥστε τὰ ἐν αὐτῷ ὡς δαιμονία τις δυνάμεις παρέστησαν αὐτῷ. Δι' ὃ καὶ δαιμόνιον αὐτὴν ἀπεκάλεσεν.

Πολλὰ δὲ περὶ τῆς εἰρωνείας αὐτοῦ ἐλέγοντο. Ἄλλ' ἡ εἰρωνεία, δι' ἧς τὴν ἀμαθίαν τῶν ἄλλων ἀπεκάλυπτεν, ἦτο ἀσθενὴς τις ἀπήχησις τῆς εἰρωνείας ἐκείνης, ἧς τὸ κέντρον ἐναντίον ἑαυτοῦ, ἐναντίον τῆς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ γιγνομένης πάλης ἐκ τῆς ματαιᾶς δίψης γνώσεων ἔστρεφε! Λέγων δὲ τὸ ἐν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα, σπουδαίαν ἠσθάνετο λύπην...

Καὶ ὅμως ἐξυμνοῦντο ἐν αὐτῷ σπέρματα ἰδεῶν, αἵτινα ἔμελλον νὰ βλαστήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐξήτει δ', ὡς ἄρτι πρὸς τὴν Ἀσπασίαν εἶχεν εἰπὼν, ἰδανικόν τι τοῦ βίου ἀνόμοιον μὲν τῷ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, συναῖδον δὲ τῇ ἀμορφίᾳ αὐτοῦ.

Ἐξήτει δέ, προησθάνετο ἰδανικόν τι σπουδαιότερον τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ ἀνικήτου καλοῦ, ὅπερ τὸν αἰῶνα, ἐν ᾧ ἔζη, διὰ τῆς αἴγλης χρυσῶν ἐμφύχων ἀνθέων ἐκόσμει . . .

Τοιοῦτος ἦτο τὴν φύσιν ὁ νεανικὸς οὗτος μεριμνητής. Καὶ ὅμως — ἦτο Ἑλλήν. Καίπερ ἄμορφος δὲ τὴν ὄψιν καὶ φροντιστικὸς τὰ ἔνδον, ἀπέπνει ὅμως τὴν χάριν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Σκυθρωπὸς δ' ὄνειροπόλος οὔτε ἦτο, οὔτε ἡδύνατο νὰ εἶναι. Καὶ ἡ μὲν μυρίπνους πνοή τῆς Ἀσπασίας εἶχε θιγοῦσα καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γένηται δοῦλος τῶν καταχθονίων δαιμόνων· διότι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον περιεβάλλετο τὴν ἱλαρὰν εὐθυμίαν, ἀλλὰ τὴν εὐθυμίαν τοῦ σοφοῦ, ὅς ἀταράχως ἐν καιρῷ τὸ κάνειον πίνει . . .

Ἀλλὰ νῦν ἀνέβραζεν ἐν αὐτῷ ἡ νεότης καὶ μυστηριώδες τι ἀκατανόητον καὶ αὐτῷ νεανικὸν πάθος. Δὲν ἦτο δ' ἐπὶ ὁ ἀνὴρ οὐδ' ὁ γέρων, περὶ οὗ τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν διηγοῦνται — ἦτο ὁ λιθοξόος τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου.

Ἦρα δ' ἐν ἀπορρήτῳ τῆς καλῆς καὶ σοφῆς Ἀσπασίας.

Ἦρα δ' αὐτῆς ἅμα τε καὶ ἡσθάνετο, ὅτι σιμῆν τὴν ῥίνα καὶ τὴν ὄψιν Σειληνοῦ εἶχε καὶ ὅτι οὐδέποτε θ' ἀντερᾶτο ὑπ' ἐκείνης. Καὶ ἐγίγνωσκε μὲν τοῦτο καλῶς, ἀλλὰ νέος ὢν δὲν εἶχεν τέλεον ἀναμετρήσας τὴν δύναμιν τοῦ πυρός, ὅπερ λάθρα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐξέφλεγεν.

«Αἰσθάνομαι, Ἀσπασία,» εἶπεν, «ὅτι σοι φαίνομαι ὡς κάμπη περιέρπων τὸ ἄνθος τῆς ἐλληγικῆς ζωῆς καὶ διαβιβρώσκων λάθρα καὶ κατὰ ῥυπαίνων αὐτὸ διὰ τοῦ σιάλου τῶν φροντιστικῶν λογισμῶν, καὶ ὅτι ἀσμένως θά με ἀπεσόβεις ἀπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ ἄκρου τῶν ῥοδίνων δακτύλων σου. Ἄλλ' ἴδε, Ἀσπασία, ἄσμενος καὶ ἐγὼ θὰ προὔτιμων νὰ ἦμην εὐειδὴς μᾶλλον, ἢ σοφός. Εἰπέ μοι μόνον, πῶς δύναμαι νὰ κατορθώσω νὰ καταστῶ εὐειδής;»

«Ἔσο πάντοτε προσηγής καὶ φαιδρός,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «καὶ — ἐπαναλαμβάνω τοῦτο — σπεῦσον νὰ θύσῃς ταῖς Χάρισιν!»

«Ἄφες τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλιοειδοῦς φωτὸς τῶν ὀφθαλμῶν σου νὰ με καθηλιάσῃσιν!» ἀνέκραξεν ἡττηθεὶς ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τῆς καρδίας ὁ ἄλλως ἥρεμος ἐρευνητὴς τῆς ἀληθείας. «Τότε,» εἶπεν αὐτῇ, «θὰ εἶμαι πάντοτε προσηγής καὶ φαιδρός!»

Εἶπε δὲ τοὺς λόγους τούτους ἐν μανικῷ ἀναβρασμῷ καὶ ἄμα τοσοῦτον προσεπέλασε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ τῆς Ἀσπασίας, ὥς εἰ ἤθελε νὰ συμπῇ τὰς φαιδρυνούσας ἐκεῖνας ἀκτῖνας τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς διὰ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν.

Ἐν ταῦτῳ δὲ τὸ σειληνώδες ἐκεῖνο πρόσωπον τοῦ φιλοσόφου τοσοῦτον ἐπλησίασε τῷ ἐρασμῷ προσώπῳ τῆς Μιλησίας, ὥστε τὰ παχέα αὐτοῦ χεῖλη ἔψαυσαν σχεδὸν τοῦ χαρίεντος ῥοδόχρου στόματος τῆς καλῆς.

«Θῦσον ταῖς Χάρισιν!» ἀνέκραξεν ἡ Ἀσπασία, ἀνεπήδησε καὶ ἀπέδρα . . .

Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν τοῦ χρόνου γυμνὸν τι παιδίον ἄπνευστον σχεδὸν φεῦγον ἔτρεχε πρὸς τὴν στοὰν καὶ ἄμα ἰδὼν τὸν Σωκράτην ὥρμησεν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἀποσπάσαν μέρος τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἔκρυψεν ὑπ' αὐτὸ τὰ γυμνά αὐτοῦ μέλη.

Ὁ μεριμνοφροντιστὴς δ' ἐν ἀπορίᾳ ἐγένετο, πότερον νὰ στρέψῃ τὸ ὄμμα αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκφυγοῦσαν αὐτὸν καὶ ἀπερχομένην Ἀσπασίαν, ἢ πρὸς τὸν καταφυγόντα εἰς αὐτὸν παῖδα; Ἐφαίνετο δ', ὥς τις, οὐ τὰς χεῖρας περιστερὰ διέφυγε καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ χελιδῶν εἰσέπη εἰς τὸν κόλπον . . .

Ὁ παῖς δ' ἐνελιγμένος ἐν τῷ ἱματίῳ προσεκολλᾶτο τῷ κόλπῳ αὐτοῦ καὶ ἰκέτευεν αὐτὸν ἀσθμαίνων ἔτι ἐκ τοῦ φόβου νὰ κρύψῃ καὶ βοηθήσῃ αὐτῷ.

«Τίνος υἱὸς εἶσαι καὶ τίς ἡ ἀφορμὴ τῆς ψοφοδεοῦς φυγῆς σου;» ἠρώτησεν ὁ Σωκράτης τὸ παιδίον.

«Εἶμαι ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου, ὁ κηδεμονευόμενος ὑπὸ τοῦ Περικλέους, Ἀλκιβιάδης καλοῦμαι!»

Οὕτως ἀπεκρίνατο ὁ παῖς. — Τὸ ἐξῆς δὲ συνέβη, ὅπερ ἐξηνάγκασε τὸν μικρὸν υἱὸν τοῦ Κλεινίου νὰ καταφύγῃ τρέμων καὶ γυμνὸς εἰς τὸν κόλπον τοῦ Σωκράτους.

Ἐν ᾧ οὕτως ἐκ νέου πρὸς τὴν Ἀσπασίαν διελέγετο καὶ ὅλως πρὸς αὐτὴν ἦτο, ἐγίνοντο ἤδη τὰ γυμνάσια τῶν ἐφήβων καὶ τῶν παίδων ἐν τῇ ὠρισμένῃ πεδίῳ τοῦ Λυκείου.

Ὁ Περικλῆς δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ὥς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἴσταντο πέριξ θεώμενοι.

Ἦτο δ' ἡ θέα τῶν καλῶν, φαιδρῶν καὶ τρυφερῶν μὲν, ἅμα δὲ καὶ ἐκ τῆς προγυμνασίας ἐν τῇ παλαιίστρᾳ εὐτόνων καλλιβλάστων σωμάτων τῶν γυμνῶν τῆς πορφυρᾶς χλαμύδος ἐν τῇ ψάμμῳ τοῦ γυμνασίου ἀγωνιζομένων παίδων ἐξόχως χαρίεσσα.

Ἐν πᾶσι δὲ διέπρεπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ νεώτατος μὲν, ἀλλ' ἤδη κρατερός καὶ τι θρασὺ καὶ ἰταμόν ἐν τοῖς τρόποις ἐκφαίνων, ὅπερ ὅμως ἀμβλὺ καθίστη ἡ τοῦ κάλλους χάρις. Οἱ καλλιτέχνη δὲ μάλιστα ὠστίζοντο, ἵνα θαυμάσωσι τὸν ἀπαίδευτον μὲν ἔτι, ἀλλ' ἅμα ἡρέμα ἐκφαινόμενον καὶ προφαινόμενον σχηματισμὸν τῶν μυῶνων, τὴν ἐν τῇ κάλυκτι ἔτι οὖσαν εὐμορφίαν ταύτην, τὴν ἐν μικρῷ νεανικῷ μέτρῳ ἀναφαινομένην ἀνδρικήν ἀρμονίαν τῆς μορφῆς.

Παρὰ τῇ Ἀλκιβιάδῃ δ' ἴσταντο ἐν τῇ μέσῳ τῶν παίδων καὶ οἱ ὁμήλικες αὐτοῦ, οἱ βλαστοὶ τοῦ Περικλέους, ὁ Ξάνθιππος καὶ ὁ Πάραλος, εἶτα δ' ὁ μικρὸς Καλλίας, ὁ τοῦ πλουσίου Ἰππονίκου υἱός, πρὸς ὃν ἤδη φιλίαν ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε συνάψας, ὥς καὶ τὸ τοῦ πλουσίου Πυριλάμπους ἕτιδιον, ὁ Δῆμος καλούμενος.

Οἱ παῖδες δ' ὥς ὄξεις καὶ θερμουργοὶ μόλις ἠδύναντο νὰ κατέχασιν τὴν ὀρμὴν αὐτῶν καταδοκοῦντες τὸ σημεῖον τῆς ἀρχῆς τῶν ἀγώνων.

Ἦρξαντο δὲ τῶν γυμνασίων ἀπὸ τοῦ δρόμου, τῶν παιδοτριβῶν ἐπιστατοῦντων. Οὗτοι ὑφηγοῦντο αὐτοῖς νὰ φεῖδωνται μὲν τρέχοντες τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν, νὰ κινῶσι δ' εὐρύθμως τὰ τε ἄνω καὶ κάτω μέλη, νὰ προβαίνωσι δ' οὕτως αἶροντες καὶ μετέωρον κρατοῦντες τὸν πόδα, ὥστε δι' ἐλαχίστων βημάτων, ὥς πλείστον διάστημα νὰ διατρέχωσιν. Ὡσαύτως δ' εὐρύθμους τινὰς κινήσεις τῶν βραχιόνων ἐδίδασκον αὐτούς, αἵτινες ἀρμοσσόμεναι πρὸς τὰς κινήσεις τῶν ποδῶν ἐπιτήδεια ἦσαν, ὥς αὐτοὶ ἐνόμιζον, νὰ προάγωσι τὴν ταχύτητα.

Ἄλλ' ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης οὐδὲν τούτων ἤκουεν. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ διεμαρτύρετο λέγων, ὅτι αἱ κινήσεις ἐκεῖναι, ἃς ὁ παιδοτρίβης αὐτὸν νὰ ποιήσῃ ἐξηνάγκαζεν, ἄσχημοι ἦσαν καὶ ἐφίλονεῖκε περὶ τούτου πρὸς τὸν παιδοτρίβην. Καταπραῦνων δ' αὐτὸν παρενέβη τις τῶν ἐπιστατῶν καὶ κοσμητῶν τοῦ γυμνασίου εἰς τὴν ἔριδα καὶ θωπεύσας τὸν παῖδα καὶ ἐπαινέσας τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ θέλοντος νὰ τηρήσῃ τὴν ἀρεστὴν τῷ ὀφθαλμῷ εὐμορφίαν τῶν κινήσεων καὶ τοῦ παραστήματος ὑπέδειξεν αὐτῷ, ὅποσον σκόπιμοι αἱ κινήσεις ἐκεῖναι ἦσαν, παράδειγμα προφέρων τὴν Μαυρουσίδα στρουθόν, ἥτις σκοπίμως τὰ μικρὰ πτερὰ, κινουσα καὶ ὥς ἰστία αὐτὰ μεταχειριζομένη τῷ δρόμῳ ἐπιβοηθεῖ.

Καὶ ἤδη ἤρξαντο οἱ γυμνοὶ παῖδες τρέχοντες πρὸς τὸ τέρμα. Ἠλάλαζον δὲ καὶ εὐθύμως ἐβόων καὶ ἡ βοὴ ἰσχυρότερα ἐγίγνετο, καθ' ὅσον πρὸς τὸ τέρμα ἐπλησίαζον. Καὶ πολλάκις μὲν τὸν δρόμον ἐπανάλαβον — ἀλλὰ πάντοτε ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπρώτευν.

Μετὰ τὸν δρόμον δ' ἐπελάβοντο τῶν διαφορῶν ἀλμάτων.

Καὶ οἱ μὲν παιδοτρίβαι ἐγχειρίζοντες τοὺς ἀλτῆρας ἐδίδασκον τοὺς παῖδας νὰ μεταχειρίζωνται αὐτοὺς οὕτως, ὥστε μὴ μόνον νὰ μὴ κωλύωσι τὴν εὐπέτειαν τοῦ ἄλματος, ἀλλὰ καὶ νὰ προβιάζωσι τὴν φορὰν τοῦ σώματος. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀλτῆρες ἀπῆρεσαν τῷ αὐτογνώμονι Ἀλκιβιάδῃ καὶ παρὰ μικρὸν ἐβρίβην αὐτοὺς κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐνὸς τῶν τῆς εὐκοσμίας τῶν παίδων ἐπιμελουμένων, ὃς ὠνείδιζεν αὐτῷ πικρῶς πῶς τὴν ἀπείθειαν. Ὁργὴ δὲ καὶ αἰσχὺνη κατέσχε τὸν Περικλέα ἰστάμενον μετὰ τῶν φίλων ἐν τῷ μέσῳ τῶν θεατῶν ἐκ τῶν ἀκολάστων τρόπων τοῦ παιδός. Ἀλλὰ ταχὺ ἐμειδίασε πραῦνθεις, ὥς εἶδεν, ὅτι καὶ εἰς τὸ ἄλμα ἐπρώτευσεν τῶν ὀμηλικῶν ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου καὶ ὅτι οἱ θεαταὶ ἐκρότουν τὰς χεῖρας.

Εἶτα δ' ἠλείφθησαν οἱ παῖδες ἐλαίῳ ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ ὠρισμένων, ἀλειπτῶν καλουμένων, ἵνα παλαίσωσι. Καὶ τοῦτο μὲν ἐδέξατο ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης, ἀλλ', εὐθὺς ὥς ἤρξαντο καταπάσσοντες κατὰ τοῦ ἐλαίῳ ἀληλιμμένου σώματος κόνιν, ἵνα ἀσθενέστερον καταστήσωσιν τὸν ὀλισθόν, ἀντέστη μὲν ὀξέως, οὐδ' ἤθελε νὰ μολύνωσιν οὕτω τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν συνεχώρησαν τῷ ἀχαλινώτῳ παιδί, ὥς ἐν τῇ παλαίστρᾳ, τὴν δυσκολίαν· διότι ᾤφειλον νὰ τηρήσωσι τοὺς ἀσθηροὺς νόμους τοῦ γυμνασίου. Ὡστε τὸ ὕδριον τοῦ Κλεινίου ὑπέκυψεν.

Καὶ ἤδη προσήρχοντο ἀνὰ ζεύγη οἱ παῖδες, ἵνα παλαίσωσιν.

Καὶ αὖθις δ' ἐδίδασκον αὐτοὺς οἱ παιδοτρίβαι νὰ προτείνωσι μὲν μικρὸν τὸν δεξιὸν πόδα κάμπτοντες μικρὸν τὸ γόνυ, νὰ προβάλλωσι δὲ τὸν βραχίονα εἰς προσβολήν, ἢ ἄρῃναν, νὰ μὴ κλίνωσι δ' ἐπὶ τὰ πρόσω τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κεφαλὴν, νὰ συστέλλωσι δὲ τὸ ὑπογάστριον, νὰ κυρτῶσι δὲ καὶ συστρέφωσι τὸν θώρακα, νὰ ἐπιτηρῶσι δὲ τὰς κινήσεις

τοῦ ἀντίπαλου καὶ καθ' ὅλου καὶ προσβάλλοντες καὶ ἀμυνόμενοι τεχνικῶς νὰ προσφέρωνται. Ὡσαύτως δ' ἐδίδασκον μετὰ ζήλου πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα τοὺς νέους παλαιστάς, ὅτι διὰ τῆς εὐστροφίας μᾶλλον, ἢ τῆς ῥώμης ἠδύναντο νὰ καταβάλλωσι τὸν ἀντίπαλον καὶ καταβαλόντες ὥφειλον νὰ περιπλέκωσι καὶ νὰ περιβάλλωσιν οὕτω διὰ τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν, ὥστε ἀκίνητος νὰ μένη καὶ πᾶσαν ἐλπίδα ἀνεγέρσεως καὶ νέας προσβολῆς ν' ἀποβάλλῃ. Προσεῖχον δ' οἱ διδάσκαλοι καὶ κοσμηταὶ τῶν γυμνασίων καὶ τῇ εὐκοσμῇ καὶ τῇ χάριτι τῶν κινήσεων. Διότι οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σωματικῆς ῥώμης καὶ εὐστροφίας ἀπέβλεπον οἱ κανόνες, οὐδ' αὐτοὺς ἐδίδασκον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπίδειξιν πάσης εὐμορφίας καὶ τῆς εὐμόρφου, ἐλευθερίου καὶ εὐρύθμου ἐκείνης στάσεως, ἣτις διέκρινε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῶν βαρβάρων καὶ δὴ καὶ ἀπὸ πολλῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Ὁ νέος δ' Ἀλκιβιάδης ἐπάλασε τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν παίδων καὶ κατέβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ψάμμον διὰ τεχνάσματός τινος, ἐφ' ᾧ οὐδεμίαν χάριν τῷ παιδοτρίβῃ ὥφειλε, διότι αὐτὸς αὐτὸ ἐν τῇ ὀρμῇ καὶ βίᾳ τῆς πάλης εἶχεν ἐξευρών.

Εἶτα δ' ἔδοσαν αὐτοῖς τὴν στλεγγίδα, ἵν' ἀποξέσωσι τὴν ἐλαίῳ μεμιγμένην κόνιν ἀπὸ τῶν μελῶν καί, τούτου γενομένου, ἐνεχείρισαν ἐκάστῳ παιδί δίσκον καὶ ἀκόντιον ἀντὶ τοῦ δόρατος ἀμφοτέρω πρὸς τὸ γυμνάσιον τῆς βολῆς. Ἦτο δ' ὁ δίσκος τῶν παίδων οὐχὶ χαλκοῦς, ὥς ὁ τῶν ἐφήβων, ἀλλ' ἐκ τινος ξηροῦ ξύλου κατεσκευασμένος, καὶ τὸ γυμνάσιον τῶν δυσχερεστάτων, ὡσάκις τεχνηέντως ἐγίγνετο. Δι' ὃ καὶ αὖθις παρήνουν οἱ διδάσκαλοι καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τῷ Ἀλκιβιάδῃ ὀρθὴν μὲν στάσιν νὰ λαμβάνωσι, τὸν δὲ δίσκον καλῶς νὰ κρατῶσιν ἐπιπάσσοντες κόνιν, ἵνα ἀσφαλῶς αὐτὸν τῇ χειρὶ περιλαμβάνωσι, εἶτα δὲ τὴν χεῖρα νὰ αἰωρῶσιν, ἵνα ἐν τῷ ἅμα καταμετρῶσι καὶ μεταχειρίζονται

τὴν τῷ βάρει ἀναγκαίαν δύναμιν, εὐεπίβολον δὲ τὸν δίσκον καὶ εὐτόνους τοὺς μυῶνας τοῦ βραχίονος νὰ καθιστῶσιν, εἶτα δ' ἡμικυκλικῶς αὐτὸν νὰ πάλλωσι καὶ κάτωθεν ἀνατείνοντες νὰ ἐξακοντίζωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης κατεφρόνησε καὶ τούτων τῶν κανόνων καί, ὥς οἱ παῖδες ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον προσελθόντες εἰς βολὴν καὶ ἕκαστος βαλὼν τὸ μῆκος τῆς βολῆς δι' ἰδίου σημείου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καταδηλον ἐποίησε, προσελθὼν καὶ ὁ βλαστὸς τοῦ Κλεινίου, ὅτε εἰς αὐτὸν καθῆκεν, οὐ μόνον ἐξηκόντισε τὸν δίσκον, ὥς αὐτὸς ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ πάντας μακρὸν ὑπερέβαλεν.

Τότε δὲ προσῆλθεν ἔτι ῥωμαλέος τις παῖς, ὃς δεξιώτατος περὶ τὴν βολὴν τοῦ δίσκου ἦτο. Καὶ οὗτος πειρώμενος τῆς δεξιότητος ἔρριψε προσεκτικῶς πάντας τοὺς κανόνας τῶν παιδοτριβῶν τηρῶν τὸν δίσκον. Καὶ δὲν ὑπερέβαλε μὲν τὸν Ἀλκιβιάδην, ἀλλ' οὔτε ὑπελείφθη αὐτοῦ· διότι ὁ δίσκος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐν τῇ αὐτῇ ἀποστάσει ἀπὸ τῶν ἄλλων ἴσταντο.

Ὡχρίασε δὲ τὴν ὄψιν ὁ Ἀλκιβιάδης. Διότι νῦν πρῶτον ᾤφειλε τῆς τιμῆς τῆς νίκης καὶ ἐτέρῳ νὰ μεταδῇ. Ἐνεὸς δὲ καὶ τρέμων ὑπ' ὀργῆς ἴστατο ἐκεῖ σκυθρωπὸν τὸν ἀντίπαλον ὑποβλέπων. Ἀλλ', ὥς ἐκεῖνος ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, ὅτι τῷ ἀκριβῶς μετροῦντι φαίνεται ὁ δίσκος αὐτοῦ ἀπωτέρω πως κείμενος τοῦ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ Ἀλκιβιάδης καταληφθεὶς ὑπὸ ἀπεριγράπτου μανίας ἤρεν εὐθύς τὴν δεξιάν καὶ κατήνεγκε μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως τὸν δίσκον, ὃν ἔτι ἐν χερσὶν εἶχε, κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου. Ἐτυχε δ' ἀκριβῶς τοῦ σκοποῦ ὁ δίσκος καὶ λιποψυχῶν καὶ αἷμα πολὺ ἐκβάλλων κατέπεσεν ὁ καύχηματίας.

Ἐκ τούτου μεγάλη ταραχὴ ἐγένετο, καὶ ὁ καιρίως τρωθεὶς ἔδει ν' ἀποκομισθῇ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ μικρὸς Ἀλκιβιάδης ὥχρίασε τὴν ὄψιν καὶ ἔτρεμε χρόνον τινά. Ἀλλ' εὐθύς, ὥς

οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ πληγέντος ἀντιπάλου ὤρμησαν ἐπ' αὐτὸν ἐπιπλήττοντες καὶ ἀπειλοῦντες, ἀνεκτίσατο αὐθὺς τὴν προτέραν ἡρεμίαν καὶ ἰταμότητα.

Ἄλλ' αἰφνης εἶδεν τὸν ἀγανακτήσαντα Περικλέα ἐν συνοδίᾳ τοῦ σεμνοῦ γυμνασιάρχου προσερχόμενον καὶ ἐννοήσας, ὅτι ἐσκόπουν νὰ συλλάβωσι καὶ ν' ἀπαγάγωσι καὶ ἴσως ὕβριστικῶς νὰ κολάσωσιν αὐτόν, ἐστράφη αἰφνης, διέρρηξε τὴν ἄλυσιν τῶν περιῤυσταμένων ἐκεῖ, ὅπου αὕτη ἦττον πυκνὴ ἦτο, καὶ ἀπέδρα ταχέως μετὰ τῆς ἐλαφρότητος ἐκείνης, ἥτις τὴν νίκην αὐτῷ πρότερον ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ δρόμου εἶχε πορίσασα. Ἦτοιμάζοντο δ' ὄντως νὰ καταδιώξωσιν αὐτόν, ἀλλὰ ταχέως ἐγένετο ἀφανὴς τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν δημίων.

Ἐν ἀπωτάτῳ δέ τινι τόπῳ τοῦ Λυκείου ἐντυχὼν τῷ Σωκράτει καὶ ὀρμήσας ἐπ' αὐτόν καὶ κρυβεῖς ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, ὥς εἶπομεν, ἐπεκαλέσατο ἱκετευτικῶς τὴν προστασίαν αὐτοῦ.

«Ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου λοιπὸν εἶσαι;» εἶπεν ὁ Σωκράτης προσηνῶς καὶ ἡρέμως, ὅτε ἐρωτήσας ἔμαθε παρὰ τοῦ παιδὸς τὴν ἀφορμὴν τῆς φυγῆς. «Δὲν φροντίζεις ἐν ταῖς πράξεσί σου περὶ τῶν ἐπαίνων, ἢ τῶν ψόγων, περὶ τῶν εὐχῶν καὶ θελήσεων τοσοῦτῳ σεμνῶν καὶ ἐξόχων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν τὸ γένος ἔχεις, ἢ ὧν συγγενὴς εἶσαι;»

«Δὲν θέλω νὰ πράττω πάντοτε, ὅ,τι ἂν οἱ ἄλλοι θέλωσιν,» εἶπε προπετῶς τὸ παιδίον. «Θέλω νὰ πράττω, ὅ,τι ἂν μοι ἀρέσκῃ καὶ ὅ,τι ἂν ἐγὼ θέλω καὶ ὅ,τι ἂν ἐγὼ προαιρῶμαι.»

«Δίκαια λέγεις,» ὑπέλαβεν ἡρεμὸς πάντοτε ὁ Σωκράτης. «Ἐκαστος ὀφείλει νὰ πράττῃ, ὅ,τι ἂν αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὅ,τι ἂν αὐτὸς ἐπιβάλληται. Ἀλλὰ τί ἠθέλησας, καὶ τί ἐσκόπεῖς, ὅτε σήμερον μετὰ τῶν ἄλλων παιδῶν εἰς τὸ Λύκειον ἦλθες;»

«Νὰ πρωτεύσω πάντων εἰς πάντα,» εἶπε προπετῶς ὁ

μικρὸς Ἀλκιβιάδης. «Νὰ πρωτεύσῳ, νὰ εὐδοκμήσω καὶ νὰ ἀποκορίσωμαι τὰς μεγίστας τιμὰς! Τοῦτο ἐσκόπουν!» —

«Λοιπὸν δὲν ἔπραξας, ὅ,τι κυρίως ἤθελες καὶ ὅ,τι ἐσκόπεις,» εἶπεν αὐτῷ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπαθείας ὁ Σωκράτης. «Ἦθελες νὰ εὐδοκμήσῃς, ἤθελες νὰ καταλίπῃς τὸ Λύκειον ἀποδρέψας εὐκλειαν, ἀλλ' ἀληθῶς ἐξεδιώχθης κατησχυμένος καὶ ὑβρισμένος καὶ ἴσως, ὅταν ἐπανέλθῃς εἰς τοὺς οἰκείους, καὶ σωφρονισμὸς τις ἐπίκειται σοι. Διὰ τί δὲν ὤρμησας εὐθὺς ἐπ' ἐκεῖνο, ὃ ἐδίωκες, ἀλλὰ κατέτριψας τὸν χρόνον περὶ πράγματα, ἅτινα ἀπέτρεψάν σε τοῦ σκοποῦ; Ἦλθες ἐνταῦθα, οὐχὶ ἵνα διατρύσῃς τὰς κεφαλὰς τῶν ὀμηλικῶν σου τὸν δίσκον βάλλων κατ' αὐτῶν, ἀλλ', ὥς λέγεις, ἵν' ἄρῃς ἐπαίνους καὶ τιμὴν. Ἐσφαλῇς λοιπὸν, ὅτι ἐπιλαθόμενος μικρὸν ἐκείνου, οὐ ἐστοχάζου, περὶ ἄλλα διέτριψας, ὧν τὸ ἀποβάν εἶναι, ὅτι οὐχὶ κεκαλυμμένος ὑπὸ δόξης, ἀλλ' αἰσchrῶς καὶ ἀδόξως ἐκ τοῦ γυμνασίου ὀφείλεις νὰ δραπετεύσῃς!»

Νῦν δὲ πρῶτον παρεστάθῃ τῷ μικρῷ Ἀλκιβιάδῃ ὁ νόμος τῆς σκοπίμου εὐκοσμίας οὐχὶ ὥς αὐθαίρετόν τι καὶ ἐξωτερικῶς ἀπειλητικόν, ἀλλ' ὥς τι ἐμφυχον στενῶς συνδεδεμένον τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ βουλήσει.

Καθ' ὅλου δὲ τοῖς λόγοις τοῦ Σωκράτους καὶ τῇ ἡρεμίᾳ, ἐν ἣ αὐτοὺς οὗτος ἐξέφερεν, ἐνυπῆρχέ τι τὸ ἐμποιοῦν τῷ παιδί πίστιν. Ἦτένιζε δὲ σπουδαίως καὶ ἐνεῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρός, προσέβλεπε τοὺς προσηνεῖς καὶ εὐμενεῖς ὀφθαλμοὺς καὶ ἡ πίστις, ἣν ὁ ἀνὴρ αὐτῷ ἐνέπνει, μετεβάλλετο ἀσυνειδήτως εἰς συμπάθειαν, οἷαν πρὸς οὐδένα ποτὲ ἦσθετο.

Ἀλλ' ἤδη οἱ ζητοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην ἐν συνοδίᾳ τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ γυμνασιάρχου ἤρχοντο πρὸς τὴν στοάν.

Καὶ αὐτῷ δ' ἤρξατο τρέμον τὸ παιδίον.

«Μὴ φοβοῦ!» παραθαρρύνων εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Σωκράτης, «θὰ πειραθῶ, τῶν θεῶν θελόντων, νὰ σε διαλλάξω πρὸς πάντας τούτους τοὺς ἐχθροὺς καὶ διώκτας!»

Ἀνεγνώρισαν δ' οἱ προσερχόμενοι τὸν Σωκράτην καὶ προσκεκολλημένον αὐτῷ καὶ ἐν τῷ ἱματίῳ περιτετυλιγμένον τὸν παῖδα, ὃν ἐζήτουν. Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι ἐβλεπε τὸν Ἀχιλλέα παῖδα ἔτι ἐν συνοδίᾳ τοῦ διδασκάλου καὶ θεράποντος, τοῦ ὑπερβαλλόντως ἐπικικοῦς Κενταύρου.

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς καὶ ὁ γυμνασιάρχης μετὰ τῶν λοιπῶν ἐγγὺς ἐγένοντο καὶ πρὸς τὸν Σωκράτην εὐθὺς ἐχώρησαν, εἶπεν οὗτος·

«Γνωρίζω, τίνα ζητεῖτε, ὦ ἄνδρες· ἀλλ' ἐκεῖνος, ὃν ζητεῖτε, εἶναι ἱκέτης ἐμοῦ, ὥς βλέπετε, καὶ οὐδέποτε θὰ προδῶ αὐτόν, ἀλλὰ κατὰ καθήκον θὰ ὑπερασπίσω κατὰ δύναμιν. Ἦλθε δ', ὥς μοι εἶπεν, εἰς τὸ Λύκειον, ἵνα πρωτεύσῃ, ἀλλὰ δὲν ἔτυχε τέλος τοῦτου, διότι ἐπιλαθόμενος τοῦ σκοποῦ περὶ πράγματα ἀλλότρια αὐτοῦ διέτριψεν, ἐξακοντίσας δὴλα δὴ τὸν δίσκον κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ συμπαίκτης, ἐξ οὗ αἰσχύνην ἀπέλαβεν ἀντὶ τῆς τιμῆς, ἣν κυρίως ἐθήρρευε. Περὶ δὲ τοῦ τραύματος τοῦ παιδὸς ἐκεῖνου, ἀναμνήσθητε, ὦ ἄνδρες, ὅτι ὅμοιον τι δυστύχημα, ἢ ἀμάρτημα, ὥς θέλετε νὰ καλέσητε τὴν πρᾶξιν, καὶ διὰ τῆς χειρὸς τῶν θεῶν καὶ ἡρώων ποτὲ συνέβη. Διότι, ὥς γνωρίζετε, αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων τὸν προσφιλεῖ Ὑάκινθον καὶ ὁ ἥρωας Περσεὺς τὸν ἀπᾶπον Ἀκρίσιον διὰ βολῆς δίσκου ἐφόνευσε. Πιθανὸν δ', ὅτι ὁ μελανόθριξ καὶ πυρωπὸς οὗτος παῖς θὰ ἰδύνατο ὅμοιος πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἥρωας νὰ γένηται, ἂν ᾔθελε, καὶ ἐν ἄλλοις . . .»

Κατευνάσθη δ' ἡ ὀργὴ τοῦ Περικλέους ἐκ τῆς θέας τοῦ ἀνευρεθέντος παιδὸς, ἐξ οὗ τῆς ὄψεως πᾶν ἔχνος ἱταμότητος ἠφανισμένον ἦτο. Εἶπε δὲ φιλόφρονάς τινας λόγους πρὸς

τὸν συνήγορον, οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἐμπνεύσωσι θάρρος τῷ ἀναμένοντι τὸν σωφρονισμὸν παιδί καὶ εἶτα ἐκάλεσε τὸν παιδαγωγὸν νὰ ἐνδύσῃ καὶ ἐκ τοῦ Λυκείου εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὸν νὰ ὀδηγήσῃ.

Ὁ Σωκράτης δὲ συνηκολούθησε τότε τῷ Περικλεῖ καὶ τῷ γυμνασιάρχῃ καὶ πάντες ὁμοῦ διελέγοντο χρόνον τινὰ ἔτι περὶ τοῦ παραδόξου κράματος ἐξαιρέτων καὶ ὀλεθρίων ιδιοτήτων, αἵτινες ἐν τῇ φύσει τοῦ υἱοῦ τοῦ Κλεινίου συνηνωμέναι ἦσαν.

Αὐτὸς δ' ὁ παῖς χειραγωγούμενος ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ κατέλιπε τὸν τόπον ἐκεῖνον ῥίψας εὐγνωμὸν βλέμμα ἐκ τῶν λαμπρῶν μελάνων ὀφθαλμῶν πρὸς τὸν προστάτην καὶ συνήγορον.

Τοιοῦτῳ τῷ τρόπῳ συνήφθη ὁ παράδοξος ἐκεῖνος δεσμὸς τῶν καρδιῶν τοῦ Σωκράτους, ὃν πάντες δυσειδῇ ἐκάλουν, καὶ τοῦ καλλίστου πάντων τῶν παίδων τῶν Ἑλλήνων, τοῦ νέου Ἀλκιβιάδου, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐξέφευγε τῶν χειρῶν τοῦ ἐρευνητοῦ τῆς ἀληθείας περιστερά, ἐν ᾧ χελιδῶν εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ κατέφευγεν . . .

VIII.

ΤΑ ΧΑΡΙΤΗΣΙΑ.

ὕδεις δημιουργῶν καὶ δρῶν παραδίδοται το-
 σουτον τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, ὅσον ὁ εἰκονοποιός.
 Ἐκ τούτου οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἦτο ὁ Φει-
 δίας ὁρατός, ἢ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ καὶ ἐν τῇ
 Ἀκροπόλει. Καὶ καθ' ὕπνον δ' οὐδὲν ἕτερον
 ἐβλεπεν, ἢ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, τὰ συμ-
 πλέγματα τῶν μετοπῶν καὶ τὰς ζαφύρους
 καὶ οὐχὶ σπανίως θαυμάζων κατελάμβανεν
 ἐν ἑαυτῷ ἐγειρόμενος τὰς ἐπιβολὰς αὐτοῦ προχωρούσας καὶ
 ωραίας· διότι ἡ ἀκαταπόνητος αὐτοῦ διάνοια ἄσυνειδήτως
 καὶ καθ' ὕπνον εἰργάζετο, ὡς καὶ ὅτε ἐγρηγόρει. Τινὲς δὲ
 τῶν εἰκόνων ἐπεφαίνοντο αὐτῷ πρῶτον καθ' ὕπνον καὶ ἡδύ-
 νατο νὰ λέγῃ, ὅτι οἱ θεοὶ ἐνεφαίνοντο αὐτῷ κατ' ὄναρ, ὡς
 τοῖς ἥρωσι τοῦ Ὀμήρου. Πάντα δὲ τὰ ἄλλα εἶχον ἀξίαν

¹ Ἀσπασία I.

τινὰ μόνον, ἂν μετεῖχον τῆς τεχνικῆς αὐτοῦ σπουδῆς. Δι' ὃ ἀπέστη πάσης ἄλλης ἡδονῆς καὶ ἔζη μόνος ὡς ἄγαμος.

Ἡ ψυχὴ δ' αὐτοῦ ἦτο πλήρης τῶν πρωτοτύπων πάντων τῶν ἔργων καὶ ὁ διαυγὴς αὐτοῦ ὀφθαλμὸς ἐνώπριζε πᾶν τὸ τελεσθὲν ἐν καθαρῷ διαγράμματι.

Ποικίλη δὲ ταραχὴ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐφαίνετο ἐν ταῖς στοαῖς καὶ ταῖς αὐλαῖς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου. Διότι ὅτε μὲν διαγράμματα ἔδει νὰ ἐπινοήσωσιν, ἢ νὰ ἐξετάσωσιν, ἢ νὰ ἀπορρίψωσιν, ὅτε δὲ νέα νὰ τυπώσωσιν ἐν πηλῷ, ἢ τὰς ἀναλογίας καὶ τὰ μέτρα νὰ διαλογίσωνται. Παρὰ τὰ παρασκευαστικά δ' ἔργα τὰ ἐκ πηλοῦ πολλὰ ἤδη τῶν ἀγαλμάτων κατὰ τὰ προπλάσματα ἐτυποῦντο ὑπὸ τῶν λιθοξόων τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ ἀξέστου λίθου, ἵνα παραδοθῶσιν ἔπειτα εἰς τεχνικὴν ἐξεργασίαν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τοῦ καλλιτέχνου. Ἡδύνατο δὲ τις νὰ καλέσῃ τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φειδίου χώρον ἐρειπίων, ἀλλ' ἐρειπίων τῆς γενέσεως, οὐχὶ τῆς καταστροφῆς. Ἦτο δὴλα δὴ τὸ χάος οὐχὶ τὸ μετὰ τὴν φθοράν, ἀλλὰ τό, ἐξ οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο. Ἐρείπια λίθων δ' ἔκειντο πανταχοῦ διεσπαρμένα, ἅτινα ὁ φιλότεχνος ὀφθαλμὸς ταχέως συνηνωμένα νὰ ἴδῃ εὐχeto.

Ὑπεράνω δὲ τοῦ χάους τούτου ἠωρεῖτο ὁ νοῦς τοῦ Φειδίου, ὃς διέκει τὰ πάντα καὶ συνεκράτει τὸν τε πυρωπὸν Ἀλκαμένην καὶ τὸν σκυθρωπὸν Ἀγοράκριτον ἐξαναγκάζων αὐτοὺς νὰ ἐργάζωνται ἠνωμένοι.

Τὸ ζεύγος δὲ τοῦτο ἀπετέλει τοὺς δύο ἰσχυροὺς αὐτοῦ βραχίονας. Ὁ δ' Ἀλκαμένης πρὸς τούτοις ἦτο ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ. Διότι, ὅ,τι ὁ Φειδίας ἅπαζ ἔλεγεν, ἢ διὰ μονοσυλλάβου, ἢ ἴσως αἰνιγματώδους λέξεως ὑπεδήλου, τοῦτο ἡρμηνευεν ὁ Ἀλκαμένης καὶ ἐπανελάμβανε καὶ ἐσαφήνιζεν ἐπισκοπῶν τὴν ἐπιτέλεσιν.

Ἄρτι δ' εἶχεν ἐπισκεψάμενος τοὺς μαθητὰς καὶ βοηθοὺς,

οἵτινες τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελείᾳ ἐπιτετραμμένοι ἦσαν. Πανταχοῦ δ' ἐπετίμα, παρήνει, παρώρμα σφοδρῶς κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῷ τρόπον ἐξετάζων τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἀετώματος, τῆς ζωφόρου καὶ τῶν μετοπῶν.

«Τί τοῦτο, Δράκυλλε; Λίαν ταπεινὸν τὸ κύρτωμα τοῦ θώρακος, ἢ ὥστε ἐμφανὲς μακρόθεν νὰ γίνηται. Καὶ ἡ ὑπογάστριος δὲ χώρα ὀλίγον διηρθρωμένη φαίνεται, καταφανῶς μικρὸν ἀφωρισμένη τῶν λαγόνων! Καὶ οἱ μυῶνες δ' ὀλίγον ἐξαίρονται, οἱ μύες δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου πολὺ! — Χαρίκλεις, ἐνταῦθα μὲν πολὺ κατατείνεις τὴν ἐπιδερμίδα, ἐκεῖ δ' ὑπὲρ τοὺς μυῶνας ἐκ τοῦ ἐναντίου πολὺ χαλᾷ αὐτήν! Ἦκιστα χαλαρὰ δ' εἶναι ἐνταῦθα, ἦκιστα κινητή! Πρέπει νὰ νομίζῃ τις, ὅτι δύναται καὶ τοῦ χαλκοῦ, ἢ μαρμαρίνου ἀγάλματος τὴν ἐπιδερμίδα ἄκροις δακτύλοις συλλαμβάνων ὀλίγον ν' ἀνασύρῃ! — Ὁ θεὸς οὗτος, Λύκιε, δὲν ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν πτυχῶν τοῦ ἱματίου! Μὴ τι καὶ σὺ ἐξ ἐκείνων τῶν τεχνιτῶν εἶσαι, ὦν ὁ Ἡρακλῆς μόνον ἐκ τοῦ ροπάλου ἀναγνωρίζεται; — Καὶ ἡ κρηναία αὕτη νύμφη, Κριναγόρα, φαίνεται θέλουσα ν' ἀναγνωρίζηται μόνον ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς ὑδρίας, οὐχὶ δ' ἐκ τῶν ἀπαλῶν, ὑγιῶν, διαβρέοντων μελῶν, ἐξ ὧν ἡ ἀληθὴς αὐτῆς φύσις ἔδει νὰ καταφαίνεται!» —

Εἶτα δ' ἐπεσκέψατο σύμπλεγμα τι τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος παριστάν νεανίας τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους ὑποχειρίους ποιοῦντας. «Ποῖον φαῦλον ἱππάριον εἶδες, Λύκιε, ἔχον τοσοῦτον εὐρείαν κεφαλὴν καὶ τοιαῦτα κολοβά ὦτα; Καὶ τὸ ὅλον δ' εἶναι βαρὺ καὶ ἦκιστα ἐλεύθερον καὶ ὅλως ἀρχαϊκόν! Μὴ τι ἐφοίτησας εἰς τὸ αἰγινητικὸν ἐργαστήριον; Τοιαῦτα ἀρχαιότροπα φαῦλα ἔργα καὶ ὁ Ἀγελάδας αὐτὸς δὲν θὰ ἠνείχετο πλέον!» —

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Ἀλκαμένης. Ἐπετίμησε δ' εἶτα τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο ἰδίᾳ τὸ μέρος καὶ ἐφαίνετο ἐν τῇ ἀγανακτῇσει ἔτοιμος

νά κατασυντρίψῃ τὸ ἔργον τοῦ μαθητοῦ, διότι ἱκανὸς ἦτο νά πράξῃ τοιοῦτόν τι, ὡσάκις ἐξήπτετο ὑπὸ τῆς ὀργῆς.

Ἀλλ' αἰφνης προσελθὼν ὁ Ἀγοράκριτος ὑπερήσπισεν, ὡς καὶ ἄλλοτε πολλάκις, τοῦ ὑβρισθέντος κατὰ τοῦ σφοδροῦ Ἀλκαμένους. Οὗτος δ' ἥσθετο τὸ αἷμα κατακλύσαν τὴν κεφαλὴν καὶ ἐξετόξευσε πικρὸν λόγον.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ χρόνου προσήρχετο ὁ Φειδίας ἐν συνοδίᾳ ζεύγους, ὅπερ δὲν ἦτο ξένον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτοῦ.

Καὶ ἦτο δυνατόν νά μὴ ἔρχωνται ἐνίοτε ὁ τε Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία, ἵνα ῥίπτωσιν ἐν βλέμμα ἐπὶ τὴν ἡρεμον συντέλεσιν καὶ ὠρίμανσιν τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐπιβολῶν;

Ἦλθον δὲ καὶ σήμερον καὶ κατέλαβον τὸν διδάσκαλον ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν μαθητῶν καὶ βοηθῶν αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τῶν ἐκ πηλοῦ προπλασμάτων, τῶν ἡμιζέστων τετραγώνων λίθων καὶ στελεχῶν τῶν μαρμάρων. Εὗρον δ' αὐτόν, εἴτερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, βραχυλόγον καὶ αὐστηρὸν καὶ σύννουν καὶ ὅλον ἐν ἑαυτῷ, ἢ ὅσον πρότερον.

Εὐθὺς δ' ὡς ὁ Ἀλκαμένης εἶδε τὴν Ἀσπασίαν, ἐπειράθη νά φανῇ ἀπαθὴς καὶ εὐθυμὸς καὶ ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἥμιστα καταπνιγεῖσαν ἐκείνην ἀθυμίαν, ἣν ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀγορᾷ βραχεῖαν συνάντησιν εἶχεν ἐκδηλώσας. Ἀλλ' ὁ σκυθρωπὸς Ἀγοράκριτος οὐδαμῶς διανοήθη νά συγκρύψῃ τὸν χόλον, ὃν ἔτι ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ τῆς Ἀσπασίας ἔτρεφεν. Ὑπεξεχώρησε δὲ μικρὸν καὶ οὐδὲ λέξιν εἶπε πρὸς τοὺς εὐγενεῖς θεατάς.

Ἐπειδὴ δ' οὗτοι εἰσερχόμενοι εἶχον ἀκούσαντές τινος τῶν ἐριστικῶν λόγων τοῦ Ἀλκαμένου καὶ Ἀγορακρίτου, ἐγένετο καὶ αὐθις περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος λόγος καὶ ἡ πρόθυμος Ἀσπασία οὐδαμῶς ἀπέκρυψεν, ὅτι τέλεον συνεφάνει τῷ Ἀλκαμένει εὐχομένῳ πᾶν ἔχνος τοῦ ἀρχαῖκου, τοῦ ἀρχαιοτρόπου

ἐξαοφύμενον ἐκ τῆς τέχνης νὰ ἴδῃ. Ἐπισκεψαμένη δ' εἶτα τὰ διαγράμματα καὶ προπλάσματα τῶν κολοσσιᾶν συμπλεγμάτων τοῦ αἰτώματος, τῶν ζωφόρων καὶ τῶν μετοπῶν εὗρέ τινα καλὰ μὲν, ἀλλὰ σκληρὰ πως καὶ αὐστηρὰ ἔτι. Καὶ αὕτη δ' ἡ εὐθαλεστάτη ἀκμὴ τῶν τεχνῶν ἐφαίνετο αὐτῇ λίαν βραδέως προβαίνουσα. Φανερώς δ' εἶπε, πᾶν ὅ,τι διανοεῖτο.

«Ἡ καλὴ Ἀσπασία,» εἶπεν ὁ Φειδίας αὐστηρῶς μειδιῶν, «εὐχεται νὰ ἴδῃ, εἰ δυνατόν, πᾶν ὅ,τι πλάττομεν, τοσοῦτον κορυφὸν καὶ τοσοῦτον ἄβρὸν καὶ τοσοῦτον ἐπίχαρι, ὅσον αὕτη αὕτη εἶναι. Ἀλλ' ἐνθυμοῦ, Ἀσπασία, ὅτι ἡμεῖς οἱ θεοπλάσται θεῶν ἀγάλματα πλάττοντες ἐπιβαλλόμεθα νὰ παραστήσωμεν καὶ νὰ πλάσωμεν οὐχὶ ἀνθρώπινόν τι, οὐχὶ κοινόν τι κάλλος καὶ τοῖς πᾶσιν ἄρεστόν, ἀλλ' ὑπεράνθρωπόν τι.»

«Δικαίως ἴσως ὁ Φειδίας,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «δὲν θέλει ν' ἀποβάλῃ τέλεον τοῦτο, ὅπερ ἡ Ἀσπασία στρυφνὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ ἀρχαϊκὸν καλεῖ. Τίς εἶναι περὶ τούτου πεπεισμένος, ὅτι τοῦ πλαστικοῦ καλοῦ τὸ ἰδανικὸν οὐχὶ ἐν τῷ στενῷ ὁρίῳ ἔγκειται τῷ διακρίνοντι τὸ ἀγνὸν παρθενικὸν κάλλος τοῦ ἄβρου καὶ τέλεον ἀνεπτυγμένου; Ἄν δ' ἡ ὑψίστη καὶ ἐσχάτη βαθμὶς τῆς ἀναπτύξεως εἶναι καὶ ἡ πρώτη τῆς παρακμῆς, ὀλίγον ἐπὶ τὰδε τῆς ἀκμῆς ταύτης καὶ οὐχὶ ἐπ' αὐτῆς ἀκριβῶς ταύτης πρέπει νὰ εὐρίσκηται ἐκεῖνο, ὅπερ διὰ τῆς ἀγνοίας καὶ εὐγενεστάτης χάριτος ἀναψύχει καὶ εὐδαίμονα ποιεῖ τὴν ψυχὴν.»

«Ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἐπεβαλλόμεν ἐγὼ μὲν σὲ νὰ παρορμῶ, ὦ Φειδία,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἐπὶ τὸ χαρίεν, κορυφὸν καὶ ἄβρὸν, σὺ δὲ ὑπερβαλλόντως ἐκ τοῦ ἐναντίου τοὺς σοὺς ἐπὶ τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τούτου νὰ παρακαλῇς, νομίζω, ὅτι ὡς ἀπωτάτω ἔτι τοῦ ὀρθοῦ ὁρίου θὰ εὐρισκόμεθα. Διότι τοσοῦτον φαίνονται μοι οἱ σοὶ μακρὰν τοῦ ἐξόχως κορυφοῦ καὶ ἄβρου ὄντες, ὥστε καὶ ἂν πάσαις ταῖς δυνάμεσιν ἐπειράωντο νὰ ἐπιτύ-

χωσι τούτου, ὅμως δυσχερῶς θὰ ἐξικνοῦντο ἐπ' αὐτό. Δὲν λέγω δ', ὅτι ὑμεῖς βραδέως προβαίνετε, ἀλλ' ὅτι ἡ ὁδὸς εἶναι μακρά.»

«Προσβλέπων τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου,» εἶπεν ὁ Περικλῆς παρατρέπων τὸν λόγον ὡς φοβούμενος, μὴ ἀγανακτήσῃ ὁ Φειδίας, «ἢ ἀκούων τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου ῥαψωδούμενα εὐρίσκω ὑψηλὴν τὴν χάριν αὐτῶν καὶ χαρίεν τὸ ὕψος. Εἶναι ὑψηλά, ὡς ἕκαστος ὁμολογεῖ, καὶ χαρίεντα, ὡς οὐδεὶς ἀρνεῖται, καὶ ἴσως τούτου ἕνεκα ὀνομάζομεν αὐτὰ καλὰ, διότι ἐν τῷ ἅμα ἀμφοτέρως ταύτας τὰς ἀρετὰς ἔχουσιν.»

«Τοῦτο ἀποδέχομαι!» εἶπεν ἀνιστάμενος καὶ καταλείπων τὸ ἔργον αὐτοῦ ὁ λιθοξόος Σωκράτης, ὃς τέως ἡσυχολεῖτο περικόπτων στέλεχος μαρμάρου κατὰ τὸν ὑπογραμμόν. «Πολὺν χρόνον ἐσκοπούμην περὶ τούτου, ὅτι τάχα τὸ κάλλος εἶναι, ἀλλὰ νῦν ἐνέπεσον οἱ λόγοι τοῦ Περικλέους ὡς ἀκτὶς φωτὸς εἰς τὴν ψυχὴν μου. — Χάρις συνηνωμένη τῷ ὕψει, ἐπίχαρι ὕψος καὶ ὑψηλὴ χάρις δύναται λοιπὸν νὰ ὀρίσθῃ τὸ κάλλος. Καί, ἐάν ποτε ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία αὐθις ἐρευνήσωσιν, ὅποιον τὸ ὀρθὸν ὄριον τῆς ἀναπτύξεως ἐν ταῖς τέχναις, τότε εὐκόλως θὰ δυνηθῶσι νὰ εἴπωσιν, ὅτι τὸ καλόν, ἵνα καλὸν μένῃ, οὔτε μόνον ἐπίχαρι, οὔτε μόνον ὑψηλὸν ὀφείλει νὰ εἶναι, ἀλλ' ἅμα ἀμφοτέρω. Εἶθε δ' οἱ θεοὶ νὰ δῶσι νὰ ἐνθυμῶμαι καθ' ἕκαστον τύπον τοῦ γλυφάνου, ὃν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου καταφέρω, τὸ δόγμα τοῦτο, καὶ δῆ, ὅταν ἄρξωμαι πλάσσων τὸ ἀνάθημα, ὅπερ τῇ θεᾷ τοῦ Φειδίου κατὰ τὴν ἐγκαίνισιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως οἰκήματος προώρισα.»

«Πῶς!» ἀνεφώνησεν ἡ Ἀσπασία, «ὁ σύννους λιθοξόος θὰ πειραθῇ ν' ἀποδείξῃ ἑαυτὸν τεχνίτην ἐλευθέρως δημιουργοῦντα;»

«Ναί!» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης. «Ἀληθῶς οὔτε ὁ Φειδίας οὔτε ὁ Ἀλκαμένης ἐπέτρεψάν μοι ποτε νὰ ἐπιλάβωμαι

μόνος τῆς συντελέσεως καὶ ἐξεργασίας ἔργου τινὸς τῶν τοῦ Παρθενῶνος, καί, ὅτε ἐγὼ ἐδεήθην αὐτῶν νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ πειραθῶ μείζονός τινος ἔργου, ἐξεδίωξέ με ὁ Ἀλκαμένης γελάσας σαρκαστικῶς, ὡς αὐτὸς μόνον νὰ γελᾷ ἔμπειρος εἶναι. Ἀλλά, πρὸς τοῦ Διός! καὶ ἐγὼ, ὡς πᾶς ἄλλος, ἐπίσης καλῶς ἔμαθον παρὰ τοῦ Φειδίου νὰ περιγράφω μὲν τὸ τέλειον ὠρειδὲς πρόσωπον, νὰ πλάττω δὲ τὴν κεφαλὴν μικράν καὶ λεπτοφυὴ καὶ εὐρυθμόν, ν' ἀποδεκνύω δὲ κάθετον τὴν γραμμὴν τοῦ μετώπου καὶ τῆς ῥινός, νὰ ἐξαίρω δὲ τὰ ὀπώπια ὀξέως, νὰ χαράσσω δὲ τὰς ὀφρύς ὑπεράνω ὡς αἰωρούμενα λεπτὰ τόξα, νὰ κοιλαίνω δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ στρογγύλους καὶ βαθεῖς, νὰ ἐγκλίνω δὲ τὰ πτερύγια τῆς ῥινὸς ἡρέμα, νὰ ποιῶ δὲ τὴν σιαγόνα ἱκανῶς στρογγύλην καὶ νὰ συνάγω τὴν κόμην καὶ τὸν πώγωνα περιλαμβάνων ἕκαστα εἰς χαρίεντα ἴδιον ὄγκον. Δὲν θέλω δὲ πάντοτε ἀδρὰ στελέχη μαρμάρων νὰ ξέω καὶ νὰ συνεργῶ, ὡς χειρῶναξ ἄπειρος, εἰς ἐνσωμάτωσιν ξένων ἰδεῶν. Θέλω αὐτὸς νὰ πλάσω ἀνάνθημά τι καὶ νὰ πειραθῶ ἐντέχνως διὰ πεπειραμένης χειρὸς καθαρὰν τινα καὶ ἐναργῆ ἰδέαν ὑπ' ἐμοῦ συλληφθεῖσαν πλαστικῶς διὰ τοῦ μαρμάρου νὰ παραστήσω.»

«Ἄλλ', ὅποια τις εἶναι ἡ καθαρὰ καὶ ἐναργὴς ἰδέα, ἢν σὺ αὐτὸς συλλαβὼν ἐνσώματον διὰ τοῦ λίθου νὰ παραστήσης θέλεις;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Θὰ ἀκούσῃτε περὶ αὐτῆς,» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, «ἀλλὰ δὲν ἀρμόζει περὶ τῶν προθέσεων μαθητοῦ τινος ἐνταῦθα νὰ γίνηται λόγος, πρὶν ἂν ἴδῃτε ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου, ἐκ τῆς θείας Παλλάδος Ἀθηνᾶς, τοσοῦτον, ὅσον τό γε νῦν δύναται τις νὰ ἴδῃ.»

Τότε ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία λιπαρῶς ἐδεήθησαν τοῦ Φειδίου νὰ ἐπιδείξῃ αὐτοῖς, ὅ,τι ἐκ τῶν ἔργων ἔτοιμον ἦδη ἦτο. Ἄλλ' ὁ Φειδίας ἀπεκρίνατο·

«Τό γε νῦν θά ἴδητε τεμάχια μόνον· διότι εἰς τεμάχια τὸ ἐκ πηλοῦ πρόπλασμα ἄρτι κατεπρίσθη, ὥς ἡ τέχνη τοῦ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀπαιτεῖ.»

Ἀλλὰ καὶ τῇ θέᾳ τῶν τεμαχίων τούτων ἠρκοῦντο τό γε νῦν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία καὶ οὕτω χαριζόμενος ἀδήγησεν αὐτοὺς ὁ Φειδίας, ἀκολουθούντων τοῦ Σακράτους καὶ Ἀλκαμένους, εἰς τινα τῶν εὐρειῶν αὐλῶν. Ἐκεῖ ἔδειξεν αὐτοῖς πῆγμα τι ξύλινον, ἐφ' ὃ ἡ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ὥς σάρκες καὶ χρῶς ἐπὶ τὰ ὁστὰ ἐμελλε νὰ ἐφαρμοσθῇ. Παρὰ τοὺς ἐργάτας δ', οἵτινες ἠσχολοῦντο καταπρίοντες τὸ ἐκ πηλοῦ πρόπλασμα τοῦ κολοσσιαίου ἔργου, ἔβλεπέ τις καὶ ἄλλους πειρωμένους νὰ καταπρίωσι τοὺς ἐλεφαντίνους ὀδόντας, οἷους οἱ Ἕλληνες ἐξ Ἰνδίας ἐξαισίους τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος ἐκόμιζον, διὰ τοῦ πρίονος εἰς λεπτὰ πέταλα, ὧν ἕκαστον ἐμελλε ν' ἀφομοιωθῇ πρὸς ἓν τῶν πηλίνων τεμαχίων τοῦ ξυλίνου πήγματος ὥς ἀκριβέστατα.

Ἐξήταζον δ' ἤδη ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τὰ τερατώδη ἐκεῖνα τεμάχια τοῦ καταπεπρισμένου κολοσσοῦ. Καὶ ταῦτα δὲ πολλὴν ἀφορμὴν λόγων παρέσχον καὶ μάλιστα ἡ κεφαλὴ τῆς θεοῦ, ἥτις εὐτυχῶς ἀκεραία καὶ ἀδιάτομος ἔτι ἦτο. Ταύτην λοιπὸν ἠδύναντο κατὰ βούλησιν νὰ θεωρᾶσι κατακηλούμενοι ὑπὸ τῶν ὑψηπετῶν ιδεῶν τοῦ διδασκάλου, ὃς ἐξέφαινε τὴν φύσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς σεμνοῖς καὶ ἐμβριθέσι χαρακτῆρσι τῆς νέας ταύτης Παλλάδος Ἀθηνᾶς τῆς εἰρήνης . . .

Ὅ,τι δ' ἐνεκονίζετο αὐτῇ, ἦτο ἡ δύναμις τῆς διανοίας, τὸ φῶς τῆς εὐκρινοῦς συνέσεως, ὅπερ τὰ βάθη φωτίζει.

«Τόσον καλὴ καὶ τόσον ἐμβριθὴς ὥς τὸ πρὸ ἡμῶν ἀπαστράπτον πρόσωπον τῆς θεοῦ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἐπιφαί-

νεται ἀληθῶς ἢ οὐχὶ ὑπὸ γυναικὸς γεννηθεῖσα, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρὸς ἐκπηδήσασα θυγάτηρ τοῦ Διὸς!»

«Ἄλλ' ἐν τῇ κεφαλῇ,» ὑπέλαβεν ὁ τὰς ιδέας θηρεύων Σωκράτης προθύμως τοῦ λόγου τοῦ Περικλέους ἐπιλαβόμενος, «ἐν τῇ κεφαλῇ οἰκοῦσιν, ὥς γνωστόν, αἱ ιδέαι. Τί δ' ἄλλο εἶναι ἢ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρὸς ἐκπηδᾶσα Παλλὰς, ἢ ἢ ἔμψυχος καὶ ἐνσώματος ιδέα τοῦ Διὸς; Εὐδαίμων, ὦ τοῖς θεοῖς κεχαρισμένε Φειδία, σὺ ὁ κληθεὶς τὸ ὕψιστον νὰ παραστήσης τῶν ὄντων, τὴν ιδέαν! — Ἐγὼ μὲν ὁ ἀτυχὴς ἰδιώτης δι' ὅλου μου τοῦ βίου θηρεύω τὴν καθαρὰν ιδέαν καὶ ἄσμενος μεριμνῶν θὰ μετεβίβαζον αὐτὴν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς εἰς τὴν ἐμήν, ὥς διάττοντα σπινθῆρα, ἀλλ' ἀδύνατον νὰ συναρπάσω αὐτήν! Ὁ δὲ Φειδίας οὗτος ὀλίγον πηλὸν μόνον ἐν χερσὶ λαμβάνει καὶ ὀλίγην κεραμίδα καὶ ζυμοὶ αὐτὰ καὶ ὁ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ πηλὸς ἐκεῖνος γίνεται εἰκὼν τις, ἣτις ἀποτυφλοῦσα, ὁσάκις εἰς αὐτὴν ἀτενίσω, ἐξαναγκάζει με ν' ἀναβοήσω, ἰδοὺ ἡ ιδέα — ἡ ιδέα τοῦ Διὸς! — Ὅτι δὲ δικαίως ὁ Φειδίας τὴν ιδέαν ταύτην, οἷαν αὐτὴν ἐμφανῶς ἡμῖν παρέστησε, Παλλάδα Ἀθηνᾶν καλεῖ, τὴν λαμπρὰν πατρῶαν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τοῦτο σαφῶς καταμανθάνει τις παραβάλλων, ὅτι οἱ σοφοὶ περὶ τῆς ιδέας καὶ οἱ ποιηταὶ περὶ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς δυσχυρίζονται. Διότι παρὰ τὴν πολλάκις μνημονευθεῖσαν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἰσχυρίζονται οἱ ποιηταί, ὅτι ἢ Παλλὰς Ἀθηνᾶ παρθενικὴ καὶ ἀνὴρ ἅμα τε καὶ γυνὴ τὴν φύσιν εἶναι, ὅλως διάφορος τῆς θεοῦ τοῦ ἔρωτος, ἣτις οὐδαμῶς τῆς ιδέας μετέχει, ἀλλ' ὅλως ἐν καλοῖς αἰσθήμασιν ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τοῖς ἀσυνειδήτοις παραγωγικοῖς ἔργοις τοῦ ἔρωτος. Τίς δ' ἀρνεῖται, ὅτι καὶ ἡ ιδέα παρθενικὴ εἶναι καὶ ἀνδρική ἅμα τε καὶ γυναικεία τὴν φύσιν; Διότι ἡ ιδέα εἶναι ψυχρά, ὥς τὸ φῶς τῶν ἀστέρων, καὶ μένει αὐτάρκης ἐν τῷ

εἰλικρινεῖ καὶ αἰθρίῳ αὐτῆς ὕψει, μόνον δὲ τὸ ἀντίθετον πρὸς αὐτήν, ἡ αἰσθησις, εἶναι ματαία τις ὁρμὴ καὶ παράγει καὶ γεννᾷ καὶ ἐκδηλοῦται ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἔρωτος. Ἡ δὲ δειμαλέα κεφαλὴ τῆς Γοργοῦς, ἣν οἱ ποιηταὶ καὶ θεοποιοὶ τῇ ἀσπίδι τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἐντυποῦσι, τί ἄλλο ὑποσημαίνει, ἢ τὴν φρίκην τῆς ἡττηθείσης νυκτός, ἣν ὡς τροπαιὸν ἢ νικηφόρος ιδέα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος φέρει; Οὐδαμῶς ἀμφισβητήσιμον ἄρα εἶναι, ὅτι ὁ Φειδίας τὴν ιδέαν ἐπέβαλετο νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα πάντοτε νὰ λέγωμεν, ἐὰν θέλωμεν, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη ἢ πρὸ ἡμῶν εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς . . . »

Ἐμειδίασε δὲ μικρὸν ὁ σπουδαῖος Φειδίας καὶ ὁ Ἀλκαμένης διακόπτων ἐπάταξε τὸν ἄνθρωπον τοῦ Σωκράτους μειδιῶν ὡσαύτως καὶ ἐπῆνεσε τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἡ δ' Ἀσπασία εἶπεν·

«Ἄν ὁ Φειδίας, ὡς σύ, ὦ Σώκρατες, λέγεις, τὴν ἰσχὺν τῆς καθαρᾶς ιδέας νὰ παραστήσῃ ἤθελε, βεβαίως πλάτων ἤκιστα διενοεῖτο τοῦτο . . . »

«Καὶ ἄλλοις πολλοῖς τὸ αὐτὸ συμβαίνει!» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης.

«Ἀλλὰ σοὶ βεβαίως οὐδαμῶς οὐδέποτε συμβαίνει τοῦτο!» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης πονήρως μειδιῶν.

«Παντάπασιν!» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης· «ἀλλά, διὰ τί σκώπτεις ἐπεὶ εἰς τοῦτο; Προτιμότερον νὰ διανοῇται τις, ἢ νὰ μὴ διανοῇται. Δύνανται δ' οἱ θεοὶ νὰ δωρῶνται κατ' ὄναρ ὅ,τι ἄριστον, τοῖς κεχαρισμένοις αὐτοῖς· ἀλλ' ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ πειρώμεθα ἐγρηγορότεροι πάντοτε νὰ μένωμεν. Ἀναμφιλόγως δ' ἐθαύμασας πολλάκις, Ἀσπασία, ὅτι συχνάκις περὶ τῆς ιδέας καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἔρωτος ἐρωτῶ σε. Ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ πράξω ἄλλως. Διότι, ὡς ὁ Φειδίας οὗτος τὸ νικηφόρον φῶς τῆς ιδέας τῇ εἰκόνι τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἀπέεικασεν, οὕτως ἐπιθυμῶ καὶ ἐγὼ ἐν εἰκόνι ἐνσώματον τὸν

Ἐρωτα ν' ἀποδείξω. Δὲν θὰ εἶπτε δ' ἀναμφιλόγως, ὅτι ὁ Ἐρως ἀξιοκαταφρόνητος θεὸς εἶναι· διότι πολλοὶ τῶν ποιητῶν ὡς τὸν ἀρχαιότατον καὶ πρῶτον πάντων αὐτὸν ὕμνησαν. Ἄν δ' ὁ Ἐρως, ὡς φαίνεται, ἔφεσις τις, ὁρμή τις, ἡμερὸς τις μάλιστα εἶναι, τότε δύναμαι βεβαίως νὰ εἶπω, ὅτι οὗτος ὁ θεὸς ἀκριβῶς ὁ ἐμὸς εἶναι. Μόνον δ', ἵνα ἀκριβέστερόν τι μάθω, πλανῶμαι ἐρωτῶν τοὺς ἄλλους περὶ αὐτοῦ . . .»

«Ἀληθῶς,» ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ Ἀλκαμένης, «εὐκολώτερον καταλαμβάνει τίς σε ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν ταῖς στοαῖς καὶ ἐν ἄλλοις δημοσίοις τόποις, ἢ ἐνταῦθα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου. Ὦντως δ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος φαίνεται κατεχόμενος καὶ οἰστροηλατούμενος ὑπὸ ἰδίας τινὸς ταραχῆς. Διότι ὅτ' ἐμὲν ἡμίσειαν ἡμέραν κόπτει τὸν μάρμαρον αὐτοῦ, ὡς μαινόμενος, ὅτ' δ' αἴφνης καταρρίπτει τὸ ἐργαλεῖον καὶ ὦραν ὅλην μένει σύννους τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ταυρηδὸν προσβλέπων καὶ ἄλλοτε ἀναπηδῶν φεύγει καὶ ἡμέραν ὅλην δὲν ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἐργαστήριον. Θέλεις Ἐρωτα νὰ γλύψῃς; Ἄλλ' εἰπέ, πότε; Ἦκουσας, ὦ ἀγαθέ, ὅτι ὁ Φειδίας ἀμελέστατον τῶν μαθητῶν σὲ ἀποκαλεῖ;»

«Ἦκουσα τοῦτο,» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, «ἀλλ' ἐνθυμοῦ, ὅτι καὶ σὺ αὐτὸς πολλάκις καταρρίπτων τὸν γλύφανον δραπετεύεις προβάλλων ἀφορμὴν τινα, ἢ καὶ ἄνευ ἀφορμῆς καί, ὡς ἐγώ, τὸν Ἐρωτα θηρεύεις, ὡς λέγεται, ἀλλ' ἀληθῶς οὐδέποτε ἐρωτῶν περὶ τῆς ἰδέας καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ.»

«Δίκαια λέγεις!» εἶπε μειδιῶν ὁ Ἀλκαμένης· «οὐδέποτε ἐρωτῶ περὶ τῆς ἰδέας τοῦ Ἐρωτος. Ἀλλά, τίς λέγει, ὅτι τὸν Ἐρωτα θηρεύω, ὡςάκις ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου ἀτέρχομαι;»

«Οὐχὶ πάντοτε σὺ αὐτὸς ἐκφεύγεις,» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης· «διότι ἐνίοτε πέμπεις μόνον ὑπηρετὴν τινά, ἢ τὸν μανικὸν Μένωνα, ὡςάκις ἐνταῦθα περιφέρεται, φέροντα ἐπιστόλιον πρὸς τὴν καλὴν Κορινθίαν, τὴν Θεοδότην. —»

Καὶ αὐθις δ' ἐμειδία ὁ Ἀλκαμένης, ὁ δὲ Σωκράτης εἶπεν αὐθις·

«Ὁ φίλος Ἀναξαγόρας ἐκάλεσε τὸν φλογερὸν ἔρωτα νόσον, ἀλλ' ἀγνοῶ, ὁπότερον νόσος τις συνήθης εἶναι αὕτη, καθ' ἧς φάρμακα δύναται τις νὰ μεταχειρισθῇ, ἢ θεία τις, ὡς ὁ ἐνθουσιασμός τῶν ποιητῶν, ἢ ἡ μανία τῆς δελφικῆς ἱερείας; Ὅτι ὁ θεὸς τοῦ ἔρωτος περὰ ὀφείλει νὰ ἔχῃ καὶ παιδικὴν μορφήν, τοῦτο καλῶς γνωρίζω, ἀλλά, πῶς κατὰ τὰ ἄλλα δεόν νὰ παραστήσω αὐτόν; σπουδαῖον; εὐθυμον; πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένον, ἢ πρὸς τὰ κάτω; — ἀληθῶς ἐπεθύμουν νὰ μάθω, Ἀσπασία, ὅπως θὰ παρίστης σὺ αὐτόν, ἂν ἤσὸ τις τῶν ἡμετέρων ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου!»

«Οὐδέποτε θ' ἀνελάμβανον νὰ παραστήσω τὸν Ἐρωτα!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Ὁ ἔρως εἶναι αἰσθησίς τις, ἢ δ' αἰσθησίς εἶναι τι ἄμορφον καὶ ἀτύπωτον. Διὰ τί δὲ θέλεις νὰ παραστήσῃς τι, ὅπερ οὐδεμίαν μορφήν ἔχει; Παράστησον ἀντὶ τοῦ Ἐρωτος ἐκεῖνο, ὅπερ παρορμᾷ εἰς ἔρωτα, τὸ ἄξιον ἔρωτος, τὸ καλόν. Διότι τοῦτο ἔχει μορφήν τινα καὶ εἶναι ὁρατὸν καὶ ἀπτόν καὶ διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων καταληπτόν. Πρὸς τούτοις δὲ δὲν θὰ εἶναι σοι ἀναγκαῖον νὰ ἐρωτᾷς διασκοπούμενος τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἀπλῶς θὰ δύνῃσαι ν' ἀναπαριστῇς, ὅ,τι κάλλιστον καὶ ἐπιχαριώτατον τῷ ὀφθαλμῷ σου παρίσταται.»

Ἐσκέψατο δ' ὁ Σωκράτης ἐπὶ τινα χρόνον σιγῶν καὶ εἶτα εἶπεν· «Οὐδὲν ὀρθότερον ἐκείνου, ὃ λέγεις, Ἀσπασία. Δι' ὃ θὰ καταλίπω τὴν ιδέαν τοῦ Ἐρωτος καὶ θὰ πειραθῶ νὰ παραστήσω διὰ τῆς γλυφίδος τὰς Χάριτας. Διότι εἰς ταύτας βεβαίως καὶ νῦν, ὡς ἄλλοτε πολλάκις, ὡς τὰς κυρίας θεοῦ τοῦ κάλλους καὶ τῆς χάριτος, παρατέμπεις με. Ἡ δ' Ἀφροδίτη εἶναι μὲν ἀληθῶς καλή, δὲν εἶναι ὅμως μόνον θεὸς τοῦ κάλλους, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον καὶ τοῦ ἔρωτος· διότι ἐν αὐτῇ τὸ κάλλος

ἀναμιγνύεται τῷ ἔρωτι· μόνον δ' αἱ Χάριτες παριστῶσι τὸ κάλλος ἀγνόν καὶ αὐτεξούσιον καὶ στέργον, ἵνα οὕτως εἴπω, ἱκανῶς ἑαυτῇ. Θὰ πλάσω λοιπὸν τὰς Χάριτας καὶ θὰ προσενέγκω αὐτὰς ὡς ἀνάθημα τῇ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως θεῷ τοῦ Φειδίου. Ἄλλ', ὡς πρότερον τὸν Ἔρωτα, οὕτω νῦν κατὰ πάντα τρόπον ὀφείλω νὰ θηρεύω τὸ κάλλος. Ἀλλά, ποῦ δύναμαι νὰ εὕρω τὸ καλὸν καὶ ἐπίχαρι, ἢν' ἀπλῶς μιμηθῶ αὐτό, ὡς ἡ Ἀσπασία λέγει;»

«Ἐὰν θέλῃς νὰ ἴδῃς τὸ χαριέστατον πάντων, ὅσα δύναται τις νὰ ἴδῃ, φίλε Σώκρατες,» εἶπε μειδιῶν ὁ Ἀλκαμένης, «δύναμαι νὰ σοι συμβουλευσω τι. Πειράθῃτι νὰ ἴδῃς τὴν καλὴν Κορινθίαν, ἣς πρότερον ἐμνήσθης, ὀρχουμένην!»

«Τὴν Κορινθίαν Θεοδότην;» ἠρώτησεν ὁ Σωκράτης· «ἤκουσα πολλοὺς πολλάκις ἐγκωμιάζοντας τὴν ὀρχηστικὴν αὐτῆς χάριν. Ἀλλά, τίς ἄλλος θὰ παράσχῃ ἡμῖν τὴν τέρψιν νὰ ἴδωμεν καὶ θαυμάσωμεν τὴν Κορινθίαν ὀρχηστρίδα, ἢ σὺ αὐτός, Ἀλκάμενες, ὁ ἀριστος αὐτῆς ἐγκωμιαστὴς καὶ φίλος καὶ συμπαίκτηρ;»

«Διὰ τί ὄχι;» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλκαμένης φαιδρῶς ἀναφυσώμενος. «Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ εὐφρανθῇ βλέπων τὴν ὑψίστην χάριν, ἣν τὸ γυναικεῖον σῶμα ἐν μιμητικῇ ὀρχήσει νὰ ἀναπτύξῃ δύναται, πρέπει νὰ ἴδῃ τὴν Θεοδότην. Ἐγὼ δ' ἄσμενος καὶ ἀφθονος ὑπηρετῶ ὡς ὁδηγὸς παντὶ τῷ θέλοντι νὰ ἀπολαύσῃ τῆς ἡδονῆς ταύτης!»

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἀλκαμένου περιεῖχον ὑπολανθάνουσαν τινα κακόνοιαν καὶ ἐτοξεδόντο κατὰ τῆς Ἀσπασίας. Ἐκ προνοίας δ' ἐξύμνει οὗτος ἐνώπιον τῆς φίλης τοῦ Περικλέους καὶ αὐτοῦ τοῦ Περικλέους τὴν χάριν καὶ τὰ θέλητρα ἐτέρας γυναικός.

Αὐτὸς δ' ὁ Ἀλκαμένης εἶχε παρασχὼν ἀφορμὴν τῇ καλῇ ὀρχηστρίδι καὶ ἐταίρᾳ νὰ ἔλθῃ ἐκ Κορίνθου εἰς Ἀθήνας.

Καὶ ἡ ἀφορμὴ ἦτο λίαν παράδοξος.

Ὅτε δηλαδὴ ὁ Ἀλκαμένης κατενόησεν, ὅτι ᾤφειλε νὰ ἀποστῇ τῆς Ἀσπασίας, ἣς τὴν κτῆσιν ἀσφαλῆ αὐτῷ πρότερον ἐνόμιζε, κατελήφθη ὑπ' ἀδίλου τινὸς ἀθυμίας καὶ ἀγανακτικῆς κατὰ τῆς θαυκῆς Μιλησίας. Ἀλλὰ νέος ὢν καὶ φαιδρὸς καὶ ῥάθυμος ἥκιστα κατετρύχετο τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ λύπης, ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ τοῦτο μόνον ἐσκοπεῖτο, νὰ εὕρῃ ἀληθῆ τινα εὐτυχίαν, ἀληθῆ τινα ἐρωτικὴν εὐδαιμονίαν ἀντ' ἐκείνης, ἣν ὠνειροπόλησέ ποτε καὶ ἣς ἐψεύσατο.

Πλούσιος δὲ τις Κορίνθιος ἐνετείλατο αὐτῷ τότε μικρόν τι τόρευμα ἐκ μαρμάρου αὐτῷ νὰ κατασκευάσῃ καὶ ὁ Ἀλκαμένης ἐκτελέσας τὴν ἐντολὴν ἐπεμψε τὸ ἔργον εἰς Κόρινθον. Ἀλλ' ὁ ἐκδοὺς τὴν ἐντολὴν κατεκληθήθη ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐξαιρέτου τελειότητος τοῦ ἔργου. Δι' ὃ ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀλκαμένην νὰ ἐξαιτήσῃται, ἥντινα δῆποτε ἀμοιβὴν καὶ χάριν ἀντὶ τοῦ καλλιτεχνήματος ἐκείνου, ὑπισχνούμενος, ὅτι θὰ πληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦτο.

Ἐκ τούτου ἀντιγράφει ὁ νέος τεχνίτης πρὸς τὸν Κορίνθιον τὸν συνήθη αὐτῷ αὐθάδη τρόπον μεταχειριζόμενος τὰ ἐξῆς·

«Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ὑμεῖς ἐν τῇ πλουσίᾳ καὶ ἀβροδιαίτῳ Κορίνθω ἔχετε τὰς καλλίστας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐταίρας. Ἐπειδὴ δέ μοι ἐπιτρέπεις νὰ ἐξαιτήσωμαι οἰανδήποτε ἀρεστὴν χάριν ἀντὶ τοῦ μαρμαρίνου ἔργου, δέομαί σου, πέμψον μοι δαπανῶν ἐκ τῶν ἰδίων ἐκείνην τῶν καλῶν, ἥτις τό γε νῦν ἐν Κορίνθῳ ὡς μάλιστα εὐδοκιμεῖ, ποιούμενος αὐτὴν ὑπόχρεων πρὸς τοῦτο, ἕνα μῆνα νὰ μένῃ μόνον παρ' ἐμοὶ ὑπηρετοῦσα ὡς παράδειγμα.»

Ὁ δὲ πλούσιος Κορίνθιος ἀναγνοὺς ταῦτα ἐγέλασεν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦλθεν εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν Ἀλκα-

μένην ἢ καλλίστη τῶν ἐν Κορίνθῳ ἐταίρων, ἢ ὀρχηστρὶς Θεοδότῃ.

Ἀγαπητῶς δ' ὁ Ἀλκαμένης ἔσχε καὶ μῆνα ὅλον ἔχαρεν ἐπὶ τῇ ἀναλώμασι τοῦ Κορινθίου κατοχῇ τῆς ἐν τῇ πλουσίᾳ Κορίνθῳ εὐδοκιμούσης ὑπερκαλλοῦς γυναικός.

Ἀλλ', ὅτε ὁ ὁμολογηθεὶς μὴν παρήλθεν καὶ τὸ χρέος ἡ Θεοδότῃ ἐξεπλήρωσεν, οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ἠσθάνετο ἤδη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κόρινθον, διότι ἔστεργε τὰς Ἀθήνας. Δι' ὃ διέγνω νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ.

Ὁ δ' Ἀλκαμένης διετέλει πάντοτε φίλος καὶ εὖνους αὐτῇ καὶ ἐνεκωμίαζεν αὐτὴν ἐνώπιον πάντων τῶν βουλομένων ν' ἀκούωσιν αὐτοῦ ὡς τὴν καλλίστην γυναῖκα τῶν ἐν Ἑλλάδι.

Οὐδέποτε δ' ἡμέλει νὰ ἐπιλέγῃ, ὅτι ἐπιχαριωτέρα τῆς περιφανοῦς Μιλησίας Ἀσπασίας εἶναι, ἣτις μᾶλλον διὰ τῆς πανουργίας, ἢ διὰ τοῦ κάλλους τὸν Περικλέα κατέχει. —

Ὡς δ' ὁ Ἀλκαμένης τοιαῦτα εἰς ἐγκώμιον τῆς Θεοδότῃς πρὸς τὸν Σακράτην ἐνώπιον τῆς Ἀσπασίας εἶπεν, ἐνόησεν αὕτη ἐν τῷ ἄρα τὴν τε γνώμην καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ὑπ' αὐτῆς ὑβρισθέντος νεανίου. Κατέμαθε δὴλα δὴ, ὅτι λάθρα λύπην αὐτῇ νὰ ἐμπούσῃ ἠθέλεν ἐπαινῶν, αὐτῆς καὶ τοῦ Περικλέους παρόντος, τοσοῦτον ἑτέραν τινὰ καλὴν γυναῖκα. Ἀλλὰ διὰ τῆς εὐκινησίας καὶ ταχύτητος τῆς οἰκείας τῇ γυναικεῖα ψυχῇ ἐν τῷ ἄρα διέταξε τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς καὶ διέγνω, ὅτι ὠφελεῖ νὰ πράξῃ.

Εἰς δὲ τῶν κεραυνοῦ ὀξύτερων λογισμῶν τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἦτο καὶ οὗτος, ὅπως ἄρα διέθεσαν τὴν εὐαίσθητον ψυχὴν τοῦ Περικλέους οἱ εἰς ἔπαινον τῆς Θεοδότῃς ὑπὸ τοῦ Ἀλκαμένους ῥηθέντες λόγοι. Ἐσκέψατο δ', ὅτι ἰδύνατο νὰ ἐμπέσῃ τῷ Περικλεῖ νὰ ἴδῃ τὴν Θεοδότην καὶ δὴ νὰ πληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ἄλλως καὶ οὐχὶ ἐν συνοδίᾳ τῆς φίλης

αὐτοῦ. Ἦτο δ' αὐτῇ ἀπευκτὸν μὲν νὰ ἴδῃ ὁ Περικλῆς τὴν Θεοδότην ἐν ἀπουσίᾳ αὐτῆς, ἥκιστα δ' ἐπίφοβος ἢ συνάντησις ἐν παρουσίᾳ καὶ αὐτῆς. Διότι καλῶς ἐγίνωσκεν, ὅποσον ὑπερεῖχεν τῶν ἄλλων γυναικῶν. Περὶ δὲ τοῦ Ἀλκαμένους διελογίσατο πρὸς ἑαυτήν, ὅτι οὐχὶ ἄλλως μᾶλλον ἠδύνατο νὰ τιμωρήσῃται αὐτὸν διὰ τὴν κακίαν, ἢ δεικνύουσα, ὅτι οὐδεμιᾶς προσοχῆς ἄξια τὰ τοιαῦτα σκώμματα θεωρεῖ.

Πρὸς τοῖς λόγοις δὲ τούτοις, οἵτινες τὴν διαγνώμην αὐτῆς προὐκάλεσαν, ἐπῆρχετο ὡς τελευταῖος ἢ ἐκ περιεργίας ἐπιθυμία, ἥτις αὐτὴν εἶχε καταλαβοῦσα, νὰ ἴδῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλκαμένους ὕμνουμένην καλὴν Κορινθίαν.

Ἐκ τούτου λοιπὸν αὐτὴ αὐτὴ ἐδράξατο τῆς προτάσεως τοῦ νέου ἀγαλματοποιοῦ, νὰ ὀδηγήσῃ δῆλα διὰ πάντα τὸν βουλόμενον εἰς τῆς Θεοδότης, καὶ οὕτω κατέπληξε μεγάλως τὸν Ἀλκαμένην.

Φαιδρῶς καὶ ἀφελῶς δ' εἶπεν.

«Ἄν, ὦ Ἀλκάμενες, δύνασαι νὰ δείξῃς ἡμῖν τὴν ἔγουσαν εἰς τῆς καλλίστης καὶ ἐπιχαριτωτάτης, ὅσων εἶδες, εἰς θέαν τῆς ὀρχουμένης Θεοδότης, θὰ ἦτο μωρία καὶ τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Σωκράτους καὶ ἐμοῦ αὐτῆς καὶ παντὸς τοῦ ἀκούοντος σοῦ, ἂν μὴ δραττόμενοι τῶν λόγων σου ἐξηναγκάζομέν σε τὴν ἐπαγωγὸν ὑπόσχεσιν ἀμελλητὶ νὰ πληρώσῃς.»

«Ὑποτίθηνι,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης ταχέως ἐν ἑαυτῷ γινόμενος, «ὦ καλὴ Ἀσπασία, ὅτι καὶ ὑπὲρ σου καὶ ὑπὲρ τῶν δύο τούτων, τοῦ Περικλέους καὶ Σωκράτους, ταῦτα εἶπες.»

Ὁ Περικλῆς δ' ἐσκοπεῖτο χρόνον τινά. Εἶτα δ' εἶπεν, ὅτι δὲν ἐναντιοῦται τῇ θελήσει τῆς καλῆς Ἀσπασίας.

«Πορευόμεθα,» εἶπε, «τὴν ὁδὸν ταύτην πάντες ἀκολουθοῦντες τῷ Σωκράτει καὶ χαριζόμενοι αὐτῷ. Ἀκολουθῶν δέ τις σοφῷ τινι οὐδέποτε περιπίπτει εἰς αἰσχύνην.»

«Ὁ ἡμέτερος πυρωπὸς Ἀλκαμένης,» εἶπεν ὁ Σωκράτης,

«στέργει πάσαν ταχεῖαν καὶ τολμηράν γνώμην. Ἴδετε, ὅποσον εὐθύμως τὰς χεῖρας τρίβει καὶ τοῦ Θεσσαλικοῦ πῖλου δρᾷ-
τεται. Ῥήτραν δὲ ποιοῦμαι ἐπὶ τούτῳ, ὅτι οὐδεμίαν ἡσυχίαν
θὰ παράσχη ἡμῖν, καὶ ὅτι ἀσφαλῶς διέγνω ἐν τῷ ἅμα καὶ
εὐθύς, ὥς ἔχομεν, συναρπάσας ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου
τοῦ Φειδίου νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τῆς καλῆς Θεοδότης.»

«Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα,» εἶπεν εὐθύμως ὁ Ἀλκαμένης.
«Ὁ διδάσκαλος Φειδίας λάθρα ἀπῆλθε μεταξὺ διαλεγομένων
ἡμῶν. Συμβουλεύω λοιπὸν ἡμῖν νὰ μὴ ἐνοχλήσῃτε αὐτῷ
προσαγορεύοντες, ἵνα ἀπέλθῃτε. Ἐνταυθα που πλησίον ὑπάρ-
χει ἔξοδός τις· ἡ θύρα εἶναι ἀνοικτή, ἡ ὁδὸς ἐλευθέρα, ἡ
οἰκία τῆς Θεοδότης οὐχὶ μακράν — ἄγωμεν!»

Ταχέως δ' ἀφίκοντο εἰς τῆς Θεοδότης.

Οὐδεις δὲ φόβος ἦτο, μὴ ὀχληροὶ γένωνται τῇ καλῇ.
Εἰσῆλθε δὲ πρῶτος ὁ Ἀλκαμένης, ἵνα εἰσαγγείλῃ τοὺς ἄλ-
λους καὶ μετὰ μικρὸν ἦλθε πάλιν καὶ ἐδεήθη τῶν φίλων
ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ.

Ὡδήγησε δ' αὐτοὺς εἰς τὸ μυχαίτατον τῆς οἰκίας. Τὰ
δαμάτια δ', εἰς ἃ εἰσῆλθον, ἦσαν κεκοσμημένα μετὰ πολυ-
τελείας εἰς ἡδυπάθειαν προκαλούσης. Πανταχοῦ μαλακὰ
στρώματα καὶ ἀλουργῇ προσκεφάλαια· τὸ ἔδαφος ὑπὸ λασίων
ταπήτων κεκαλυμμένον· ὁσμάϊ ἡδεῖαι ἀνεπέμποντο ἐκ κομ-
ψοτάτων ληκύθων. Κλίνη δὲ περιβαλλομένη ὑπὸ ἀλουργῶν
παραπετασμάτων ἐφέρετο καὶ μετεωρίζετο ὑπὸ χαριεστάτων
ἐρώτων καὶ κοσμήματα καὶ ἐνδύματα ἐν πλαστικῇ ἀταξίᾳ
διεσπαρμένα ἔκειντο. Μαλακὰ σανδάλια, ταινίαι, πολύτιμοι
ζῶναι, νάρθηκες, μυροθήκαι, περιστρόγγυλα κάτοπτρα ἐκ
λειοτριβοῦς στίλβοντος χαλκοῦ πλουσίως κεκοσμημένας λαβὰς
ἔχοντα, χαριέστατα σκιᾶδεια, ποικιλώτατα σχῆμα φύλλου
ἔχοντα ῥιπίδια, πάντα τὰ σκεύη τῆς Κύπριδος, ἐν αὐτοῖς δὲ
καὶ καλλιτεχνήματα ἐκ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου, δῶρα μᾶ-

λιστα τοῦ Ἀλκαμένους, πήλινα ἀγγεῖα χρυσόδετα καὶ ἐλεφαντόδετα, μεμαρασμένοι καὶ θάλλοντες στέφανοι, πάντα ταῦτα ἀτάκτως κείμενα ἐξέπληξαν καὶ ἐκάρωσαν τὰς αἰσθήσεις τῶν εἰσελθόντων. Τὸν δὲ κάρον ἐπέτειναν οὐ μόνον αἱ εὐωδία τῶν δωματίων, ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία τῆς κεκαλλωπισμένης ἐταίρας, ἣτις ἀναστᾶσα ἔκ τινος στρώματος προσηγόρευσε τοὺς ξένους.

Ἦτο δ' ἡ Θεοδότη περικαλλής. Κόρακος μελαντέρα ἡ κόμη, μελαναυγεῖς οἱ ὀφθαλμοί, λεπτοὶ οἱ χαρακτήρες τοῦ προσώπου. Ἦτο δὲ πολὺ ἐψιμυθιωμένη· αἱ ὀφρύες τεχνηέντως στρογγύλαι καὶ εἰς ὅζῳ ἀπολήγουσαι· τὰ χεῖλη ὑπὲρ πᾶν μέτρον ρόδινα. Ἐφερε δὲ ποικιλανθῇ ἐσθῆτι καὶ πλουσιώτατα κοσμήματα. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ σώματος συνεῖχε τὴν ἐσθῆτα ζώνη χρυσόκλειστος, ἣς ἡ ἄκρα ποικιλόστικτος ἦτο καὶ ἐξ ἣς οὐχ ἦττον χαριέστατα καὶ κομψότατα πολυειδῆ παραρτήματα ἐκρέμαντο. Ἡ δέρη, τὸ στήθος, οἱ βραχίονες καὶ αὐτοὶ οἱ πόδες ὑπεράνω τῶν σφυρῶν περιεβάλλοντο ὑπὸ ὀφιοειδῶν κοσμημάτων ἐπυκεκοσμημένων διὰ καρχηδονίου λίθου καὶ ἠλέκτρου. Καὶ ἐκ τῶν μικρῶν δὲ καὶ εὐειδῶν ὧτων ἐκρέμαντο σειόμενα ἐνώτια κομψοτάτης τέχνης. Ἐπὶ δὲ τῇ κεφαλῇ ἔφερε χαλκοῦν ἀνάδημα κοσμούμενον ὑπὸ μαργαριτῶν.

«Εἶπον πρὸς τὴν Θεοδότην,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης πρὸς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐλθόντας, «πρὸς τί ἐνταῦθα ἦλθετε καὶ τί παρ' αὐτῆς ἀξιοῦτε.»

«Ὁ Ἀλκαμένης εἶναι λίαν τολμηρὸς,» εἶπε μειδιῶσα ἡ Θεοδότη, «καὶ διὰ τοῦτο προσάγει αἴφνης καὶ ἐξ ἀπροσδοκίτου τοσοῦτον ἐπιφανεῖς ξένους οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην παρασκευὴν ἐπιτρέπων μοι εἰς εὐπρεπῇ ὑποδοχὴν αὐτῶν.»

«Οὐδερμία ἀνάγκη παρασκευῆς τινος,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης· «διότι σὺ μὲν εἶσαι πάντοτε ἡ αὐτή, ἡμεῖς δ' ἦλθομεν εἰς

ἐπίσκεψιν οὐχὶ τῆς οἰκίας σου, ἀλλὰ σοῦ καὶ τῆς χάριτος τῆς τέχνης σου.» — «Οὗτος, ὃν βλέπεις ἐνταῦθα, εἶναι σοφός τις,» εἶπεν αὐτῆς λαβὼν τὸν λόγον καὶ δεικνύων τὸν Σωκράτην, «ὃς φλέγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἴδῃ σε καὶ νὰ θαυμάσῃ ἐπὶ τῇ ὀρχήσει. Καὶ τούτῳ μᾶλλον τῷ σοφῷ, ἢ τοῖς ἐνθουσιαστικοῖς λόγοις μου ὀφείλεις τοῦτο, ὦ Θεοδότῃ, ὅτι σήμερον ὁ μέγας Περικλῆς καὶ ἡ περιφανὴς καὶ φιλότεχνος Ἀσπασία, ἡ ἐκ Μιλήτου, τὸν ὁδὸν τῆς οἰκίας σου ὑπερέβησαν, ἵν' αὐτοῖς ὁμμασι πεισθῶσι περὶ τῆς ἐγκωμιαζομένης τέχνης σου.»

«Πῶς!» ἀνεφάνησεν ἡ Θεοδότῃ, «ἐνώπιον σοφοῦ, ἐνώπιον μεγάλου καὶ σεμνοῦ πολιτικοῦ, ἐνώπιον ἐκκρίτου γυναικὸς τοῦ φύλου μου, ἥτις, ὥς φαίνεται, πασῶν τῶν ἄλλων γυναικῶν ἐν εὐτυχίαις ὑπερέχει, πρέπει νὰ τολμήσω νὰ ἐπιδείξω ἑμαυτὴν, καὶ νὰ ὑποβάλω τὴν μικρὰν τέχνην μου τῷ ἐλέγχῳ τοιούτων κριτῶν;»

«Μὴ φοβοῦ, Θεοδότῃ!» εἶπεν ὁ Περικλῆς· «ὁ Ἀλκαμένης ἐνεκωμιάσέ σε, ὃς ἔμπειρος τούτου εἶναι, πᾶν ὅ,τι κάλλιστον νὰ ἐξευρίσκη.»

«Ἀληθῶς,» προσέθηκεν ὁ Σωκράτης πονήρως μειδιῶν καὶ προσβλέψας μικρὸν τὴν Ἀσπασίαν, «ὅ,τι κάλλιστον αὐτῷ πρῶτον ἐντυχᾷναι...»

«Τότε αὐτὸς ὑπεύθυνος ἔστω!» εἶπεν ἡ Θεοδότῃ. «Οὐδέποτε ἐμπίπτει μοι ν' ἀκακίζωμαι καὶ νὰ μὴ θέλω νὰ ἐπιδεικνύω, ὅ,τι τέχνη μου εἶναι. Ἐπιθυμεῖτε νὰ με ἴδητε ὀρχουμένην, ὥς μυριοὶ ἄλλοι πρὸ ὑμῶν, καὶ ὑπακούω. Θεωρήσατε δ' ὑμᾶς αὐτοὺς ὥς δεσπότας. Τί δ' ἐπιθυμεῖτε νὰ παραστήσω ὀρχουμένη; Τίνα θεόν; Τίνα ἡρωίδα; Τίνα μῦθον, ἢ ἱστορίαν;»

Ταῦτα λέγουσα μάλιστα τὸν Περικλέα προσέβλεπεν. Οὗτος δ' εἶπεν·

«Ἐρώτησον τὸν σοφὸν τοῦτον· διότι οὗτος ἦλθεν ἐνταῦθα θηρεύων τι, δι' ὃ βεβαίως ἀσπαστὸν αὐτῷ γίγνεται, ὅτι

δύναται νὰ ὀρίσῃ καὶ τὸ εἶδος τῆς ὀρχήσεως. Ἐξήγησαι λοιπὸν ἐλευθέρως, ὦ Σώκρατες, τί ἐπιθυμεῖς νὰ παραστήσῃ ἡ Θεοδότῃ ὀρχουμένην;»

«Ἐὰν ὑμεῖς τε καὶ ἡ Θεοδότῃ,» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης μικρὸν σκεψάμενος, «ἐπιτρέπητε ἐμοὶ τὴν ἐκλογὴν, οὐδὲν προτιμότερόν μοι, ἢ νὰ παρακαλέσω τὴν Θεοδότην εἰς τὴν διὰ τῆς ὀρχήσεως παράστασιν τῆς τῶν καλλιστείων ἐπὶ τῆς Ἰδῆς μνηστείας τῶν τριῶν θεῶν. Ὅπόσον ἐξάριετον τὸ ἔργον πρῶτον μὲν ὡς Ἀφροδίτῃ, εἶτα δ' ὡς Ἥρᾳ καὶ ἔπειτα ὡς Ἀθηνᾷ νὰ ἐπιφανῇ ἡμῖν καὶ νὰ καταδείξῃ, ὅπως ἐκάστη αὐτῶν διὰ τῶν αὐτῶν μὲν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἦθος ἐκάστης ἀρμοδιῶν τρόπων τὸν Ἰδαῖον ποιμένα νὰ θέλξῃ καὶ τὸ καλλιστεῖον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ν' ἀφαρπάσῃ πειράται. Ὁ Ἀλκαμένης ὑπέσχετό μοι νὰ με διδάξῃ ἐνταῦθα, ὅτι εἶναι ἡ χάρις· δι' ὃ θ' ἀναγκάσωμεν τὴν Θεοδότην νὰ φανῇ τοσοῦτον ἐπίχαρις καὶ θελκτικὴ, ὅσον δύναται, καὶ τὴν χάριν ποικιλοτρόπως, ὡς δυνατόν, νὰ παραστήσῃ.» —

Ὡς δ' ἡ Θεοδότῃ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ δωματίου, ἵνα ποιήσῃ τὴν ἀναγκαίαν μεταβολὴν τῆς περιβολῆς καὶ τῆς ὄψεως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, εἶπεν ὁ Σωκράτης·

«Θὰ τύχωμεν τοῦ σκοποῦ· διότι ἡ Θεοδότῃ οὐδόλως ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἄλλας καλὰς γυναικάς, αἵτινες εὐλαβῶς καὶ στάγδην καταμετροῦσιν, ὅτι νὰ δῶσι προαιροῦνται, ἀλλὰ θὰ προσενέγκῃ ἡμῖν, ὅτι ἂν νὰ προσενέγκῃ δύνηται, ἐλευθερίως καὶ διὰ μιᾶς καταχέουσα πάντα κατὰ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, ὡς ἐκ τοῦ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας. Οὕτως ὁ σκοπὸς θὰ πληρωθῇ καὶ θὰ δυνηθῶμεν ταχέως ν' ἀπέλθωμεν. Ἀλλὰ βλέπω, ὅτι πρόθυμος μὲν καὶ προσηνὴς εἶναι ἡ Θεοδότῃ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ συνετὴ. Ὅπόσον ἐπιχαρίτως θὰ ὠρχεῖτο ἡ Ἀσπασία, ἂν ἤθελεν! Ἀλλὰ, τίς ἡμῶν ἐκτὸς τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους εἶδεν αὐτὴν ὀρχουμένην;»

Ἄλλ' ἤδη ἦλθε πάλιν ἡ Θεοδότη περιέζωσμένη κουφότερον καὶ φέρουσα ἐσθήτα ἥκιστα καλύουσιν τὰς ἐλευθέρως κινήσεις. Ἦκολούθει δ' αὐτῇ παιδίον φέρον λύραν καὶ αὐλητρίς. Καὶ ἡ μὲν αὐλητρίς ἤρξατο αὐλοῦσα, τὸ δὲ παιδίον ἤρμοζε πρὸς τὸν αὐλὸν τοὺς τόνους τῆς λύρας. Πρὸς τοὺς τόνους δ' ἀμφοτέρων ἤρξατο ἡ Θεοδότη τὰς ὀρχηστικὰς κινήσεις ἀρμόζουσα καὶ ἀδύνατον ἦτο νὰ εἴπῃ τις, ὅποτε ἤρξατο ὀρχουμένη.

Ὁρχήσατο δ', ὡς ἐνετείλαντο αὐτῇ, πρῶτον μὲν τὴν τῆς Ἀφροδίτης μνηστείαν τοῦ μήλου, τοῦ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Πάριδος καλλιστείου, εἶτα τὴν τῆς Ἥρας καὶ ἔπειτα τὴν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἦτο δ' ἡ αὐτὴ ὀρχησις, ἣν τρίς ἐπανέλαβεν, ἀλλ' ἐκάστοτε διαφόρως, ὡς πρὸς τὸ ἦθος ἐκάστης θεοῦ ἤρμοζε. Τρίς δ' ἐφάνη ὅλως μεταβεβλημένη, καὶ θαυμαστὸν ἦτο, ὅπόσον διαφόρως ἐκάστοτε διὰ τῶν ἐμφύχων κινήσεων, τῶν ἐναργῶν βλεμμάτων καὶ τῶν ἐμφαντικῶν μορφασμῶν τὴν μνηστείαν ἐμμεῖτο. Ὅτε μὲν δήλα δι' ἐφαίνετο χαριέντως ἰκετεύουσα, ἡδέως κολακεύουσα, ἐπιχαρίτως λαλοῦσα, ἐπαγωγῶς περιβομβοῦσα, τὰς θερμότητας εὐχαριστίας ἐπαγγελλομένη, ὅτε δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ὑπερηφάνως ὡς βεβαία περὶ τῆς νίκης δεομένη καὶ δεσποτικῶς ἀπαιτοῦσα, ὅτε δὲ τωθαστικῶς καὶ προπετῶς διώκουσα, ὅτε δὲ δόλῳ ἐξαπατῶσα, ἢ πειρωμένη δι' ἐπιχάρITOS βίας ν' ἀφαρπάσῃ τῆς χειρὸς τοῦ κριτοῦ τὸ καλλιστεῖον. Ἐν τῇ τοιαύτῃ ὀρχήσει ἡδυνήθη πᾶσαν χάριν τοῦ σώματος ἐν τῷ παραστήματι, ταῖς κινήσεσι καὶ τῷ σχηματισμῷ τοῦ προσώπου ν' ἀναπτύξῃ. Ὡς δ' ἐκάστη τῶν εὐφυῶς ἐπινοοῦμένων καὶ ἐμφαντικωτάτων κινήσεων τρίς ἐπανελαμβάνετο συνᾶδουσα ἐκάστοτε τῷ ἦθει τῆς θεοῦ, ἠπόρει ἕκαστος, ὅτι νὰ θαυμάσῃ, τὴν πληθὺν τῶν ἐπινοημάτων καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὅλου, ἢ τὴν χάριν καὶ τελειότητα τῆς κατορθώσεως ἐκάστης κινήσεως!

Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλίπωμεν καὶ τοῦτο νὰ εἴπωμεν,

ὅτι ἡ Θεοδότῃ ὀρχουμένη τοὺς πυραυγεῖς αὐτῆς ὀφθαλμοὺς, τοὺς πλήρεις τοῦ μεταβαλλομένου μέν, ἀλλὰ πάντοτε μνωμένου ἦθους, ἀδιαλείπτως ἐπὶ τὸν Περικλέα ἐστρεφεν. Αὐτὸν δ' ἐθεώρει ὡς τὸν ἀντίπαλον ἐν τῇ μιμητικῇ παιδιᾷ, ἐν αὐτῷ προσεποιεῖτο, ὅτι ἔβλεπε τὸν Πάριν, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐφαίνετο θέλουσα ν' ἀφαρπάσῃ τὸ μῆλον.

Ὡς δ' ἡ Θεοδότῃ ἐπαύσατο ὀρχουμένη, ἐνεκωμίασεν ὁ Περικλῆς τὴν χάριν καὶ τὴν πλήρη ἐκφράσεως τέχνην, μεθ' ἧς τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ ἐντολὴν ἐξεπλήρωσεν.

«Ὅ,τι ἀπητήσατε τὴν καλὴν Θεοδότην, ἦτο οὐχὶ τῶν δυσχερεστάτων,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης· «διότι ἡδύνατο μεῖζόν τι πρὸς μεῖζονα ὑμῶν θαυμασμόν νὰ ἐπιτελέσῃ. Δύναται δ' οὐ μόνον τῆς περιστεράς τὴν τρυφερότητα καὶ τοῦ λέοντος τὸ θηριῶδες νὰ μιμηθῇ, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ τοῦ ὕδατος τὸν ἀπαλὸν καχλασμόν, καὶ τοῦ πυρὸς τὴν φλόγα καὶ τὸν ψιθυρισμόν τοῦ κατασειομένου δένδρου.»

«Οὐδαμῶς ἀμφισβητᾷ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι δὲν δύναται, ὥς τις ὀρχηστῆς, ὃν πρό τινος εἶδον, καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο διὰ τῆς μιμητικῆς τέχνης τοῦ θαυμασίως εὐκάμπτου καὶ ὑγροῦ σώματος αὐτῆς νὰ παραστήσῃ.»

«Καὶ τί λέγεις περὶ τῆς Θεοδότης ἡμῖν σύ;» ἀνέκραζεν ὁ Ἀλκαμένης σείων τοὺς ὤμους τοῦ Σωκράτους, ὃς πρότερον μὲν οὐδ' ἐπὶ μικρὸν εἶχεν ἀποστρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς ὀρχουμένης ὀρχηστρίδος, νῦν δ' ἴστατο, ὡς ἐφαίνετο, ὅλως πρὸς ἑαυτῷ ὦν τὴν διάνοιαν.

«Θὰ μάθω νὰ ὀρχῶμαι!» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος σπουδαίως. «Τέως ἐγίγνωσκον, ὅτι μία μόνον σοφία ὑπῆρχεν, ἡ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ἰδεῶν, νῦν δ' ἔμαθον, ὅτι εἶναι καὶ τις σοφία τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.»

Ἐρειδίασαν δ' οἱ ἀκροαταὶ καὶ ἐσκέψαντο, ὅτι ὁ μεριμνο-

φροντιστῆς εἶπε ταῦτα εἰρωνευόμενος, ὡς συνήθως. Ἄλλ' ὁ Σωκράτης ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν αὖθις·

«Ὁ ῥυθμὸς εἶναι μέτρον καὶ τὸ μέτρον σωφροσύνη. Τοιαύτη περικαλλὴς εὐρυθμία τοῦ σώματος, οἶαν ἡμῖν ἡ Θεοδότη ἀπεκάλυψεν, ἀναγκαίως πληροὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήσεως καὶ ἔρωτος τοῦ καλοῦ μέτρου. Ὁ ἰδὼν δέ ποτε τοῦτο, ἀναγκαίως καταφρονεῖ παντός, ὅ,τι ἄγροικον, ἄμρόν, χυδαῖον καὶ ἄγριον. Ζηλῶ σε, Θεοδότῃ, τῆς εὐρυθμίας, ἣν ἐν τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ἔχεις!»

«Χαίρω, ὅτι κατέχω τὴν εὐρυθμίαν ταύτην,» ἀπεκρίνατο ἡ Θεοδότῃ μειδιῶσα, «καὶ ὅτι οἱ ἄλλοι εὐφραίνονται ἐπ' αὐτῇ. Ἡ τέχνη τοῦ ἀρέσκειν καὶ εὐφραίνειν φαίνεται παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι ὁσημέραι δυσχερεστέρα γινομένη. Τῷ διατεθρυμμένῳ δ' ὕμῶν τῶν ἀνδρῶν ὀφθαλμῷ οὐδόλως πλέον ἐπαρκεῖ ἡ καλὴ φύσις τῆς γυναικός. Ἀξιοῦτε δὲ νὰ κοσμώμεθα διὰ πάσης χάριτος τῆς τέχνης, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐλκύωμεν, ἢ, ἐὰν θηρεύωμεν νὰ δεσμεύωμεν ὑμᾶς. — Ἐν τούτοις,» προσέθηκεν ἡ Θεοδότῃ ἐπιχαρίτως μειδιῶσα, «καὶ δυσχερестаτον ἐὰν καταστήσητε ὑμῖν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀρέσκειν καὶ εὐφραίνειν, οὐδέποτε θὰ παύσωμαι θεωροῦσα τοῦτο ὡς τὸ κάλλιστον, καὶ ἂν ἐπιτρέπετε, ὡς τὸ ἐμόν!» —

«Προφανῶς,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «δὲν εἶσαι ἐξ ἐκείνων τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἑαυταῖς καὶ ἐνὶ μόνῳ ἀνδρὶ νὰ ἀρέσκωσι θέλουσι καὶ ἄς συνήθως φιλεράστους, ἢ ἐρώσας καλοῦσιν.»

«Ὅχι, πρὸς τῶν θεῶν!» ὑπέλαβεν ὁ Ἀλκαμένης· «δὲν εἶναι ἐκ τούτων. Εἶναι ὁ φόβος πάντων τῶν ὄνειροπόλων νεανιῶν, οἵτινες τερθρεύονται περὶ τοῦ ἔρωτος. Χθὲς ἐτι ὠλοφύρετο ὁ νέος Δαμοίτας, ὅτι ἐξεδίωξας αὐτόν, Θεοδότῃ, διότι μελαγχολικὸς ἐγένετο!»

«Ἀληθῶς,» λαβοῦσα τὸν λόγον εἶπεν ἡ Θεοδότῃ, «κατα-

γελῶ τοῦ δεσμοῦ οὐ μόνον τοῦ Ὑμεναίου, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἑρωτος. Δὲν εἶμαι δ' ἱέρεια τοῦ Ἑρωτος, ἀλλὰ θυγάτηρ τῆς χαρᾶς!»

«Θαυμάζω σε, Θεοδότη!» εἶπεν ὁ Σωκράτης. «Διότι φαίνεται, ὅτι ἐξέλεξας οὐ μόνον τὸ κάλλιστον, ἀλλὰ καὶ τὸ φιланθρωπότατον πάντων τῶν ἐπαγγελημάτων. Ὅπόσον ὀλίγωρος σαντῆς εἶσαι, ὦ Θεοδότη, ὅπόσον ἀφειδῆς σαντῆς! Δὲν θέλεις νὰ εἶσαι κεχαρισμένον ποτὸν ἐν τῇ ὕδρῳ ἐνὸς μόνου ἀνδρὸς ἐν τιμῇ τάξει ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς οἰκειακῆς ἐστίας, ἀλλὰ προτιμᾷς εἰς ὕψος αἰρομένη, ὥς σύννεφον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ γῆν ἐκ γῆς ἀμείβουσα νὰ καταπίπτῃς ὥς βροχὴ ἀνθέων τῆς χαρᾶς κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν. Ἀποβάλλεις δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ οἰκειακοῦ βίου, τὴν τιμὴν τῆς οἰκοδεσποίνης, τὴν εὐδαιμονίαν τῆς μητρὸς καὶ τὴν παραμυθίαν τοῦ γήρατος μόνον, ἵνα θεραπεύῃς τὴν ἰσχυράν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος χρείαν τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἡδονῆς. Καὶ οὐ μόνον τοῦ Ὑμεναίου τὸν δεσμόν περιφρονεῖς, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖς θαρβாலέως καί, ἵνα οὕτως εἴπω, μετὰ τῆς αὐτῆς τῷ Προμηθεὶ αὐθαδείας τὴν ὀργὴν τοῦ Ἑρωτος, τοῦ ἐκδικητικωτάτου τῶν θεῶν. Καὶ γνωρίζουσα δ', ὅπόσον βραχὺ θάλλει τὸ ἄνθος τοῦ κάλλους καὶ τῆς νεότητος, ὅμως ἴστασαι ἀφειδοῦσα σαντῆς καὶ προδίδουσα σαντὴν, ὥς θάλλον δένδρον κατὰ τὸν Ἐλαφηβολίωνα, καὶ λέγεις· «Δρέψατε καὶ καταρρίψατε πάντα τὰ ἄνθη τοῦ βραχείους ἔαρός μου καὶ πλέξατε ἐφημέρους στεφάνους οἱ βουλόμενοι! Θέλω νὰ εἶμαι οὐχὶ καρποφόρον, ἀλλ' ἀνθοφόρον δένδρον!» Ὅποια θυσία, Θεοδότη, ὅποια καταφρόνησις! Εἴθε οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ σε καταστήσωσιν εὐδαίμονα ἀντὶ τούτου καὶ αἱ Χάριτες ποτε νὰ θάψωσι τὸ σῶμά σου ὑπὸ τὰ ῥόδα!»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Σωκράτης.

Ἡ δὲ Θεοδότη μειδιῶσα χάριν ἀπέδωκεν αὐτῷ ἀντὶ τῶν

λόγων τούτων. Γνωστὸν δ' ἦτο αὐτῇ τὸ ἰδιότροπον τῶν διαφόρων ἀνδρῶν, ὥστε οὐδόλως παράδοξοι ἐφάνησαν αὐτῇ οἱ λόγοι τοῦ παραδόξου ἀνδρός.

«Ἐξαίρεις τὴν ἀξίαν μου!» εἶπεν.

«Δὲν εἶπον ἐπὶ πάντα!» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης.

«Τοῦτο ἔστω σοι ἀφορμὴ νὰ ἐπανέλθῃς!» ἀντεῖπεν ἡ Θεοδότη.

Οὕτως ἐπὶ βραχὺ μὲν ἐπὶ ἀμοιβαίους λόγους οἱ δύο ἀντήλλασσον. Ὡς δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ λόγου μετέσχον, σφοδρότερος ἐγένετο ὁ διάλογος καὶ ἡ Θεοδότη ἔλαβε καιρὸν πολλὰ πυραυγῇ βλέμματα καὶ λόγους ἐμφαντικοὺς πρὸς τὸν Περικλέα νὰ ρίψῃ.

Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἀντέβλεπεν αὐτὴν καὶ ἀπεκρίνετο αὐτῇ προσηνῶς καὶ φιλοφρόνως, ὡς πάντοτε πρὸς τὰς γυναῖκας. Ἡ δ' Ἀσπασία ἐπεσκόπει μὲν τὸν πλησιασμόν τῶν δύο, ἀλλὰ δὲν ἐπεδείκνυε τὴν μανικὴν ἀποτύφλωσιν τῶν ἄλλων γυναικῶν. Διότι αὐτὴ αὕτη ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ἐλευθέρου παιδρὸς ἔρωτος καὶ ἀπεδοκίμαζε τὴν δουλείαν ἐν τε τῷ γάμῳ καὶ ἐν τῷ ἔρωτι. Πρὸς τούτοις καλῶς ἐγνώριζεν, ὅτι γυνὴ τὴν ζηλοτυπίαν προδίδουσα καταστρέφει τὸ πᾶν. Ἐπειτα δ' εἶχε συνείδησιν καὶ τούτου, ὅποσον διέφερε τῆς Θεοδότης, ἣτις ἀμέριμνος βιοτεύουσα τὰ καθήκοντα Νύμφης ἐξεπλήρου. Οὐδέποτε δ' ἡ Ἀσπασία ἠδύνατο νὰ καταπέσῃ τοσοῦτον. Πολὺ δὲ μάλιστα ἀπείχε τῆς ἐκουσίας ἐκείνης θυσίας, ἐφ' ἣ ὁ παράδοξος Σωκράτης τοσοῦτον τὴν Θεοδότην εἶχεν ἐπαινέσας. Διότι δὲν προσέφερε τὸ ἄνθος τοῦ ἔαρος αὐτῆς τῇ ἀγροίκῳ τέρψει τοῦ πλήθους, ἀλλὰ λαμπρότερόν τι ἐζήτησε καὶ εὗρεν, ἥρα καὶ ἡρᾶτο — καίπερ ἀληθῶς μόνον τὸν παιδρὸν ἐκείνον, ἐλεύθερον, τὴν διάνοιαν διαφωτίζοντα ἔρωτα αἰσθανομένη, ὃν ἐκήρυττε. Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τοῦ ἀρέσκειν καὶ δεσμεύειν ἡ μὲν Θεοδότη προσέφερε πᾶν ὅ,τι εἶχεν

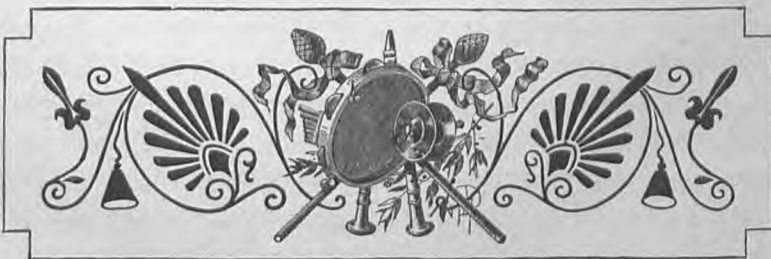
εὐήθως, καὶ μετ' ὀλίγον οὐδὲν πλέον εἶχε νὰ προσενέγκῃ, τῆς δ' Ἀσπασίας ἡ δαψιλὴς καὶ συνετὴ φύσις ἦτο ἀνεξάντλητος.

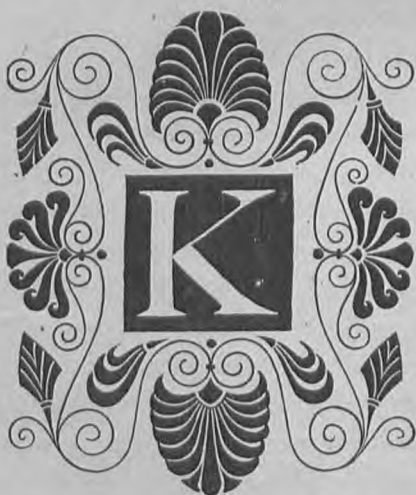
Ἐν τούτοις οὐδαμῶς ἐπαύσατο σκοπούμενη ἡ Ἀσπασία, ὅπως θὰ ἠδύνατο ν' ἀποστερήσῃ τὴν Θεοδότην πάσης εὐκαιρίας καὶ στιγμιαίας τινὸς καὶ παροδικῆς νίκης. Ταχέως δ' ὥριμος ἐγένετο ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς ἐπιβολὴ τις καὶ ἡ ἐπίσκεψις τῆς καλῆς Κορινθίας δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἐπακολουθημάτων.

Ὅτε δ' ὁ Περικλῆς μετὰ τῆς Ἀσπασίας, τοῦ Ἀλκαμένους καὶ τοῦ Σωκράτους ἐκ τῆς οἰκίας τῆς Θεοδότης ἐξῆλθον, ἠρώτησεν ὁ ἀγαλματοποιὸς τὸν φίλον αὐτοῦ·

«Ἄγε δὴ, φίλε Σώκρατες, εἰπέ, τί ἔμαθες πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῶν Χαρίτων ἰδὼν τὸν τριττὸν ὀρχηθμόν τῆς χαριέσσης Θεοδότης;»

«Πολλὰ καὶ θαυμαστά!» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος. «Ἦδη κατέμαθον, ὅ,τι σημαίνει ὁ τριττὸς ἀριθμὸς τῶν Χαρίτων, ὅ,τι ἐκάστη καθ' ἑαυτὴν καὶ ὅ,τι αἱ τρεῖς ὁμοῦ παριστᾶσιν. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ μείνῃ ἀπόρρητον τό γε νῦν, διότι καιρὸς λαβόντες τὸν γλύφανον ἀνὰ χεῖρας νὰ δώμεν τὸν λόγον τῷ μαρμάρῳ. Θὰ μάθητε δ', ὅ,τι σήμερον ὑπὸ τῆς Θεοδότης ἐδιδάχθη, ὅταν τὸ σύμπλεγμα τῶν Χαρίτων τελειωθὲν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως σταθῇ. Τὸ δὲ σήμερον χάριτας ὑμῖν ὁμολογῶ, ὅτι προεπέμψατέ με ἐκεῖ, ὅπου θὰ ἐπορευόμην χάριν τῆς καλῆς καὶ σοφῆς ἐκείνης, ἢ ἐπέταξέ μοι νὰ θύσω ταῖς Χάρισιν.

IX.

Η ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ατὰ τὸν ἑαρινὸν μῆνα Ἐλα-
φιβολιώνᾳ τοῦ τετάρτου
ἔτους τῆς ὀγδοηκοστῆς τε-
τάρτης ὀλυμπιάδος παρα-
πορευόμενός τις παρὰ τὴν
οἰκίαν τοῦ πλουσίου Ἴππο-
νίκου ἐν Ἀθήναις ἤκουε
τόνους αὐλῶν καὶ φωνάς

ἀνδρῶν γυμναζομένων ἐν χορικοῖς ἄσμασιν, αἵτινες ἐκ τοῦ
ἐνδον τῆς οἰκίας καὶ ἔξω ἠκούοντο.

Ὅμοίως δ' ἤχους αὐλῶν καὶ φωνάς σπουδῇ γυμναζομέ-
νων χορῶν ἠκούε τις παρερχόμενος καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ
πλουσίου Πυριλάμπους καὶ τὴν τοῦ πλουσίου Μειδίου καὶ
τὴν τοῦ πλουσίου Ἀριστοκλέους καὶ τὰς οἰκίας ἄλλων
πλουσίων Ἀθηναίων. Ἐφαίνετο δ', ὥς εἰ ὁ ἤχος τῶν αὐλῶν

καὶ τῆς κιθάρας καὶ τῆς φωνῆς τεχνικωτάτων καὶ ὑπὸ ποιητικῶν λόγων διάκαιομένων λαρύγγων ἐπειράτο νὰ ὑπερχήσῃ τὸν κτύπον τοῦ γλυφάνου. Διότι ἡ ἐορτὴ τῶν Διονυσίων ἐγγὺς ἦτο καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ προσοχὴ πάντων τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τὰς ἐκάστοτε ἐν τοῖς Διονυσίοις γινομένης ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου διδασκαλίας τῶν δραμάτων ἐτρέπετο.

Καὶ οἱ μὲν ποιηταὶ κατὰ τὸ ἔθος εἶχον παραδόντες τὰ ἔργα αὐτῶν τῷ ἄρχοντι Βασιλεῖ, οὗτος δὲ κατὰ τὴν γνώμην ἀνδρῶν φιλοτέχνων εἶχεν ἐκλέξας ἐκεῖνα, ἅτινα ἀρμόδια εἰς διδασκαλίαν ἦσαν. Καὶ οἱ ὑποκριταὶ δ' οἱ μέλλοντες νὰ διδάξωσιν αὐτὰ ἦσαν ἤδη μεμισθωμένοι δημοσίοις ἀναλώμασι καὶ οἱ πλούσιοι ἐκεῖνοι πολῖται, οἵτινες τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὴν χορηγίαν, ἤτοι τὴν μίσθωσιν καὶ τροφὴν καὶ ἄσκησιν τῶν χορῶν τῶν διδακτέων τραγυδιῶν νὰ δαπανήσωσιν ὤφειλον, ἦσαν ἤδη ἀποδεδειγμένοι καὶ ἐντεταλμένοι ν' ἀναλάβωσι τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα. Καὶ ὁ μὲν πλούσιος Ἰππόνικος ὤφειλε νὰ χορηγήσῃ τοῖς τραγυδοῖς τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, ὁ δὲ πλούσιος Πυριλάμης τοῖς τραγυδοῖς τραγυδίας τινὸς τοῦ Εὐριπίδου, ὁ δὲ πλούσιος Μειδίας τραγυδίας τινὸς τοῦ Ἴωνος, ὁ δὲ πλούσιος Ἀριστοκλῆς κωμυδίας τινὸς τοῦ Κρατίνου καὶ ἄλλοι ἄλλων. Ὡς δ' ἐν Ἀθήναις ἔθος ἦτο, σπουδῇ ἡμιλλῶντο οἱ χορηγοὶ πειρώμενοι καὶ πᾶσαν τὴν ἰδίαν τοῖς Ἀθηναίοις φιλοτιμίαν παραβαλλόμενοι, ἵνα ὑπερβάλωσι τοὺς ἄλλους ἐν τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ τεχνικῇ καὶ μεγαλοπρεπεῖ διασκευῇ τοῦ χοροῦ, ὃν ἕκαστος εἶχεν ἀναλαβών. Διότι τὸ γέρας ἦτο στέφανος οὐχ ἦττον ζηλωτός, ἢ ὅσον καὶ ὁ τῶν Ὀλυμπίων, ἢ τῶν Πυθίων.

Μελωδία δὲ καὶ αὐλωδία ἠκούοντο τρανῶς ἡμέρᾳ τινὶ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰππονίκου, ὅτε εὐσώματός τις ἀνὴρ κοῦφος καὶ εὐκίνητος τὴν ὁδὸν κατέβαινε. Ἦρχετο δ' ἐκ τῆς ἀλ-

λοδαπῆς, ὡς ἐφαίνετο· διότι ὀρεοκόμος ὀπισθεν ἠκολούθει, οὐ ἢ ἡμίονος πήραν ἔφερεν. Ὁ ἀνὴρ δ' οὗτος περιέφερε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς οἰκίας τὰς ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, ὡς τις, ὅς ὠρισμένην τινὰ οἰκίαν ζητεῖ.

Αἰφνης δ' ἔβαλον τὰ ὦτα αὐτοῦ αἱ μελωδίαί καὶ αὐλαφαὶ ἐκεῖναι ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἰππονίκου, καὶ ἐκεῖνος ἀκροασάμενος μικρὸν ἐμειδίασεν ἄσμενος καὶ εἶπε πρὸς τὸν δοῦλον·

«Οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ἐρωτήσωμέν τινα. Αὕτη καὶ οὐδεμία ἄλλη εἶναι ἡ οἰκία τοῦ Ἰππονίκου.»

Ταχεῖ δὲ τῷ βήματι θαίνων ἐπλησίασε τῇ οἰκίᾳ καὶ ἐμελελεν ἤδη νὰ κρούσῃ τὴν θύραν. Ἀλλ' ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀνέβαινε τὴν ὁδὸν ἕτερός τις, ὃς ἀκριβῶς πρὸ τῆς θύρας τοῦ Ἰππονίκου συνήντησεν αὐτῷ.

Τοῦτον τὸν ἄνδρα ἰδὼν ὁ ξένος ἐφάνη ἐκπλαγεὶς ὑπὸ χαρᾶς· καί, ἐν ᾧ ἐκεῖνος μειδιῶν πρὸς αὐτὸν ἐβάδιζεν, ὁ ξένος κλίνας πῶς τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν ἐστήριξε τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀνέτεινε τὴν δεξιάν καὶ σεμνοπρεπῶς, ὡς εἰ ἐφόρει τοὺς κοθόρνους, λαμπρᾶ τῇ φωνῇ εἶπεν·

κεῖ μὴ τόδ' ὄμμα καὶ φρένες διάστροφοι
γνώμης ἀπῆξαν τῆς ἐμῆς . . .

εὐοιάνιστον σημεῖον παρέχουσί μοι οἱ θεοὶ πέμποντές μοι ἀκριβῶς ἐνταῦθα πρὸ τοῦ ὁδοῦ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰππονίκου τὸν εὐγενῆ φίλον, τὸν διδάσκαλον τῆς τραγωδίας Σοφοκλέα . . .»

Ταῦτα εἰπὼν ᾤρεξεν αὐτῷ τὴν δεξιάν, ἣν ἐκεῖνος λαβὼν ἐκθύμως ἔθλιψεν.

«Χαῖρε, ἀγαθὲ Πῶλε!» ἀνέκραξεν. «Εἰς καλὸν ἡμῖν ἦλθες! Βεβαίως δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ περιελθὼν τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος κατέβελξας τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς εὐηχοῦς φωνῆς σου ὑποδουόμενος τὸν κόθορνον καὶ νέαν δόξαν ἔδρεψας καὶ ἀργύριον!»

«Ναί!» ἀπεκρίνατο ὁ Πῶλος. «Πολλὰς τιμὰς ἀπένειμάν μοι οἱ λαβόντες ἀνάγκην ἐμοῦ κατὰ τὰς ἐορτὰς ἐν ταῖς διαφόροις πόλεσιν, ἀλλὰ πάντοτε ἔναυλος ἦτό μοι ὁ λόγος·

«γενοίμαν ἴν' ἔπεστι πόν-
του πρόβλημ' ἄλικλυστον, ἄ-
κραν ὑπὸ πλάκα Σουνίου,
τὰς ἱερὰς ὅπως
προσείπομεν Ἀθάνας —»

Ὡς δ' ἐν Ἀλικαρνασσῶ καταλαβὼν με ὁ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος βασιλέως πεμφθεὶς ἄγγελος εἰς Ἀθήνας ἐκάλεσεν εἰς τὴν τῶν Ληγαίων ἐορτὴν ὑπὸ σκηνῶν, πᾶν ὅτι ἐμελλον νὰ αἰτήσωμαι, καὶ πρὸς τοῦτ' εἶπε μοι, ὅτι κατὰ τὴν σὴν ἐπιθυμίαν τὸ τοῦ πρωταγωνιστοῦ πρόσωπον ἀντιθέτω μοι ἐν τῇ νέᾳ τραγωδίᾳ, εὐθὺς περωτὸς διεπέρων τὸ Αἰγαῖον. Διότι οὐδαμοῦ ἀσμενέστερον τὸν κόθορνον ὑποδύομαι, ἢ ἐν Ἀθήναις καὶ οὐδενὶ ἐτέρῳ ποιητῇ διὰ τῆς τέχνης μου ἀσμενέστερον ὑπηρετῶ, ἢ τῷ χαρίεντι φίλῳ καὶ διδασκάλῳ Σοφοκλεῖ!»

Καὶ αὖθις δ' ἐκθύμως ὁ τραγικὸς ἔθληψε τὴν χεῖρα τοῦ ὑποκριτοῦ.

«Καὶ ἐμοὶ δὲ σὺ ἀσπαστότατος εἶσαι!» εἶπεν.

«Ἐνδον παρὰ τῷ Ἰπποινίκῳ,» ἀναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν αὖθις, «θὰ καταλάβῃς τοὺς χορευτὰς καὶ τὸν χοροδιδάσκαλον, ἴσως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὑποκριτὰς, τὸν Δημήτριον καὶ Καλλιπρίδην. Ὁ Ἰππόνικος δ' ἐκάλεσέ σε εἰς τὴν οἰκίαν σήμερον, ἵνα συνελθόντες τῇ ὥρᾳ ταύτῃ συσκεψώμεθα περὶ τῆς διανομῆς τῶν προσώπων καὶ παρασκευάσωμεν πάντα τὰ δυνάμενα τὴν νίκην τῇ τραγωδίᾳ ὑμῶν νὰ παράσχωσιν. Ἄλλ' εἰσέλθωμεν! Ὁ Ἰππόνικος χαλεπαίνει, ὅτι βραδύνεις.»

Ἐκρυσαν δὲ τὴν θύραν οἱ δύο ἄνδρες καὶ ὁ θυρωρὸς ὑπήκουσε. Περιχαρὴς δ' ἐδέξατο τὸν Πῶλον ὁ Ἰππόνικος καὶ ἐπὶ φιλοξενίᾳ αὐτὸν ἐκάλεσεν, ἐφ' ὅσον ἐν Ἀθήναις θὰ παρέμενεν.

«Θέλεις,» ὑπέλαβεν ὁ Πῶλος, «πρὸς τοῖς ἄλλοις μόχοις καὶ πόνοις, οὓς νῦν ἔχεις, καὶ ἄλλο βάρος ν' ἀναλάβῃς;»

«Τὸ μὲν νέον τοῦτο βάρος,» εἶπεν ὁ Ἰππόνικος, «ἂν ἀληθῶς βάρος εἶναι, οὐδενὸς λόγου ἄξιον θεωρῶ, ἀλλὰ δίκαια εἶπες πρότερον εἰπών, ὅτι πολλοὺς μόχθους καὶ πόνους φέρω, ἐξ οὗ τὴν χορηγίαν τῆς Ἀντιγόνης ἀνεδεξάμην χορηγὸς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Βασιλέως ἀποδειχθεῖς. Διότι πρῶτον μὲν ἔπρεπε νὰ συναγάγω τοὺς ἀναγκαίους αἰδοὺς καὶ αὐλητάς, οὓς νῦν πάντας παρ' ἐμαυτῶ ἔχω, εἶτα δὲ μισθὸν νὰ τελῶ καὶ νὰ τρέφω αὐτούς. Καὶ πῶς νὰ τρέφω! παρέχων αὐτοῖς γάλα καὶ καθαρὸν μέλι καὶ παντοῖα γλυκύσματα, ἵνα μὴ οἱ λάρυγγες αὐτῶν τραχύφωνοι γένωνται! Καὶ τὰς ἐν τῷ οἰκίσκῳ δ' ἀηδόνας δὲν θὰ ἡδύνατό τις ἐπιμελέστερον νὰ τρέφῃ καὶ θεραπεύῃ, ἢ ὅσον ἐγὼ αὐτοὺς καὶ τρέφω καὶ θεραπεύω. Ἐπειτα δ' ὠφείλον τὰς πολυτελεῖς τραγικὰς σκευὰς καὶ τὰ κοσμήματα αὐτῶν διὰ τῶν χορευτῶν νὰ κατασκευάσω καί, ὥς γνωστόν, πολλὰς οἱ Ἀθηναῖοι σήμερον περὶ τῶν τοιούτων ἀξιώσεις ἔχουσι. Διότι, ἐὰν μὴ βλέπωσιν ἐπιχρύσους στεφάνους καὶ παντοῖον ἄλλον Διονυσιακὸν κόσμον, οὐδεμίαν ἐλπίδα νίκης δύναται νὰ ἔχῃ ὁ χορηγός. Ἄγνοῶ δ', ἂν πεντακισχίλια δραχμαὶ θὰ ἐπαρκέσωσί μοι εἰς τὴν χορηγίαν ταύτην. Ἀλλὰ καὶ διπλάσια ἐν ἀνάγκῃ θὰ δαπανήσω, ἵνα τὸν ταωνοτρόφον Πυριλάμπην ὑπερβάλω, ὃς ἀμιλλᾶται περὶ τοῦ ἄθλου χορηγῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν τραγῳδίας τοῦ μισογύνου Εὐριπίδου. Καὶ ὁ μὲν Σοφοκλῆς ἔμαθε, σὺ δ' ἀγνοεῖς, φίλε Πῶλε, ὅ,τι εἰς σήμερον ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔπραξεν, ἵνα ἐκδιάσηταί μοι τὸ ἀριστεῖον. Διότι τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπειράθη τὸν ἄρχοντα νὰ δεκάσῃ, εἶτα δὲ πᾶν ὅ,τι δυνατόν ἔπραξεν, ἵνα ἀποστήσῃ μοι τοὺς ἀρίστους τῶν χορευτῶν. Τελευτῶν δὲ καὶ τῷ χοροδιδασκάλῳ κρυφῇ ἀργύριον

προσήνεγκεν, ἴν' ἀμελῶς τὸν χορὸν διδάσκη. Οὐδ' ἐξήρκεσαν αὐτῷ ταῦτα, ἀλλ', ὅτε τὰ κοσμήματα καὶ αἱ μεγαλοπρεπεῖς τραγικαὶ σκευαὶ ἀνυπερβλήτου τέχνης κατεσκευασμένοι καὶ ἔτοιμα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ σκευοποιῦ ἔκειντο, πορευθεὶς οὗτος ἐπειράθη βίᾳ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν σκευοποιὸν νὰ πωλήσῃ αὐτὰς αὐτῷ. Ἀρνούμενον δ' ἐκεῖνον καλέσας τὸν δοῦλον ἐκέλευσε νὰ μαστιγώσῃ καὶ ἡπείλει αὐτῷ, ὅτι τὴν νύκτα θὰ κατέκαιε τὴν οἰκίαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ. Τοιαῦτα πράττει ὁ ἄθλιος οὗτος Πυρριλάμπης.» —

«Θάρσει μοι, θάρσει τέκνον.»

ἤρξατο λέγων σεμνοπρεπῶς ὁ Πῶλος,

«ἔτι μέγας οὐρανῷ
Ζεὺς, ὃς ἐφορᾷ πάντα καὶ κρατύνει·
ὃ τὸν ὑπεραλγῇ χόλον νέμουςα
μήθ' οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο, μήτ' ἐπιλάθου.»

«Ἀλλά,» εἶπεν αὖθις ὁ Πῶλος ἡσύχως, «γνωρίζω τὸν ἄνδρα καὶ αὐτὰς τὰς πανουργίας αὐτοῦ, ὦ Ἰπτόνικε! Νομίζεις δ', ὅτι δύνασαι πλείω σὺ περὶ αὐτοῦ νὰ με διδάξης; Ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς δύναμαι νὰ σοι εἰπῶ, ὅτι σὺ ἀγνοεῖς, ὅποσα μηχανήματα δηλαδὴ ἐσοφίσατο, ἵνα με ἀποστήσῃ τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους. Ὑπέσχετο δ' ἐκ τοῦ ἰδίου θαλαντίου πολλὰ πρὸς τῷ δημοσίῳ μισθῷ νὰ μοι χορηγήσῃ, ἂν ἐδεχόμην νὰ με ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τὴν σκηνὴν ὡς πρωταγωνιστὴν ἐν τῇ τραγωδίᾳ τοῦ Εὐριπίδου. Ἀλλ' ἐγὼ — στὰς ὡς ὁ Φιλοκτήτης, ὅτε ὁ πολυύμνητος Ὀδυσσεὺς αὐτόν τε καὶ τὰ νικηφόρα τόξα εἰς Ἴλιον ν' ἀπαγάγῃ ἤθελεν, εἶπον·

»Οὐδέποτ' οὐδέποτ', ἴσθι τόδ' ἐμπεδον,
οὐδ' εἰ πυρφόρος ἀστεροπητὶς
ὄροντάς ἀγᾶις μ' εἶσι φλογίζων! —»

«Εὐχαριστῶ τοῖς θεοῖς, Πῶλε,» εἶπεν ὁ Ἰπτόνικος, «ὅτι εἰς ἄνθρωπος, ὡς σὺ, τοσοῦτον πιστὸς ἐμοὶ ἐμμένει. Διότι καὶ ἐξαίρετος ἂν εἶναι ὁ χορὸς, ὅταν οἱ ὑπὸ τῆς πόλεως ὀριζό-

μενοι ὑποκριταὶ ἀτέχνως διδάσκωσι, τότε συρίττουσι καὶ πτερνοκοποῦσιν οἱ Ἀθηναῖοι.»

«Καὶ ἐγὼ χάριτας τοῖς θεοῖς ὁμολογῶ,» εἶπεν ὁ Πῶλος, «ὅτι σύ, ὦ Ἰππόνικε, τὸν χορὸν τῆς Σοφοκλείας τραγωδίας παρασκευάζεις. Διότι καὶ ἐξαίρετοι ἂν εἶναι οἱ ὑποκριταί, ἐὰν μὴ ὑπερμέτρως λαμπρῶς ὁ χορὸς παρασκευασθῇ, κροτοῦσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας!» —

Αἴφνης δ' εἰσῆλθον δύο νέοι ἐπήλυδες. Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Καλλιπίδης, οἱ ὑποκριταί. Καὶ ὁ μὲν Ἰππόνικος φιλοφρόνως ὑπεδέξατο αὐτούς, αὐτοὶ δὲ προσηγόρευσαν καὶ τὸν Πῶλον, μεθ' οὗ πολλάκις ἐπὶ τὴν σκηνὴν καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ Σοφοκλέους συνανέβησαν.

«Νῦν βλέπω πάντας,» εἶπεν ὁ Ἰππόνικος, «ὅσοι θὰ συνεργήσωσιν εἰς τὴν νίκην τῆς Ἀντιγόνης, συνηγμένους ἐν τῇ οἰκίᾳ μου.»

«Ὁ μὲν χορὸς,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς πρὸς τοὺς ὑποκριτάς, «ἤρξατο ἤδη ἀπὸ πολλοῦ γυμναζόμενος, ὑμᾶς δὲ μόνον ἀνεμένομεν. Ἄλλ' ἤδη καὶ ὑμεῖς ἐνταῦθα εἰσθε. Μὴ μέλλωμεν λοιπόν, ἀλλ' ἀρξώμεθα τῆς διανομῆς τῶν προσώπων. Πρῶτον πάντων δ' εἶναι τὸ πρόσωπον τῆς Ἀντιγόνης, ὃ θ' ἀναλάβῃ ὁ τὸ πρῶτον πρόσωπον ὑποκρινόμενος.»

Ταῦτα λέγων ἐστράφη πρὸς τὸν Πῶλον τὸν πρωταγωνιστήν. Καὶ οὗτος μὲν, ὥς καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, σιγῶν ἀπεδέξατο τὸν λόγον, ὥς αὐθομολογούμενον.

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς διακόψας τὸν λόγον ἠρώτησε τὸν Πῶλον·

«Ἦκουσάς ποτέ τι περὶ τῆς καλῆς Μιλησίας;»

Ὡς δ' ἐκεῖνος κατεύνεσεν, εἶπεν αὐτῷ ὁ Σοφοκλῆς·

«Ἄν ἐπειθόμεθα τῇ Μιλησίᾳ ταύτῃ, ὦ Πῶλε, ὥφειλον νὰ δεηθῶ τῶν ἀρχόντων νὰ μοι ὑποδείξωσι γυναῖκά τινα, ἥτις

νὰ ὑποδυθῇ τὴν Ἀντιγόνην. Δεινὴν δ' ἀψιμαχίαν λόγων πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἔσχον ἰσχυριζομένην, ὅτι τὸ ἔθος ἡμῶν, καθ' ὃ ἄνδρες τὰ γυναικεῖα πρόσωπα ὑποκρίνονται, ἐπίμεμπτον εἶναι, καὶ ὅτι ὁφείλομεν ν' ἀναβιβάσωμεν τὰς γυναῖκας ἐπὶ τὴν σκηνήν. Μάτην δ' ἐπειρώμην ν' ἀποδείξω τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος ἀναφερόμενος εἰς τὰ προσωπεῖα καὶ τὸ τερατῶδες μέγεθος τοῦ θεάτρου.»

Ὁ Πῶλος δ' ἐγέλα περιφρονητικῶς.

«Πῶς;» εἶπε τέλος ἀγανακτῶν. «Ὅτε τὴν Ἥλέκτραν ὑποκρινόμενος ἠρξάμην λέγων·

«ὦ φάος ἀγνὸν
καὶ γῆς ἰσόμοιρ' ἄηρ, . . .»

ἀνεγνώριζέ τις τὸν ἄνδρα ἐκ τοῦ παραστήματος, ἢ ἐκ τῆς φωνῆς, ἢ τις ἐκ τῶν χειλέων τοῦ πενθίμου προσωπεῖου ἐξήρχετο;»

«Οὐδεῖς! οὐδεῖς!» ἀνεφώνησαν πάντες.

«Ἢ, ὅτε ὀδυρόμενος τὴν ὕδριαν περιεπτυσσόμην,» εἶπεν αὖθις ὁ ἐξηγηριωμένος Πῶλος, «τὴν φέρουσαν τὴν πλαστήν κόριν τοῦ νομιζομένου νεκροῦ ἀδελφοῦ λέγων·

«ὦ φιλάτου μνημεῖον ἀνθρώπων ἐμοὶ
ψυχῆς Ὀρέστου λοιπόν» —

«Ἄπαντες οἱ θεαταὶ συνεκινήθησαν καὶ συνεταράχθησαν καὶ εἰς δάκρυα κατεσπάσθησαν!» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ συνωμολόγουν.

«Οὐδέποτε ἤκουσέ τις ἀπὸ τῆς σκηνῆς,» εἶπεν αὖθις ὁ Σοφοκλῆς, «φωνὴν ἐμπαθεστέραν καὶ γυναικοπρεπεστέραν τῆς σῆς!»

«Ἐλπίζω, ὅτι ταῦτα λέγων δὲν ἐννοεῖς,» εἶπεν ὁ Πῶλος, «ὅτι καθ' ὅλου ἡ φωνή μου γυναικοπρεπὴς εἶναι. Διότι πιστεύω, ὅτι ἔχεις διὰ μνήμης ἔτι τὸν Αἴαντα λέγοντα·

«ὦ δύσμορος, ὃς χεροῖν
μεθῆκα τοὺς ἀλάστορας, ἐν δ' ἐλίκεσσι
βοοὶ καὶ κλυτοῖς πεσὼν αἰπολίοις
ἐρεμνὸν αἶμ' ἔδευσα.» —

Ἡ φωνὴ δὲ τοῦ Πάλου ταῦτα προφέροντος ἦτο ὅλως μεταβεβλημένη.

«Αὕτη εἶναι ἡ βαθυτάτη καὶ ἰσχυροτάτη τῶν ἡρωϊκῶν φωνῶν!» εἶπον οἱ ἀκροαταὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

«Τί δέ; καὶ ὁ Φιλοκτῆτης;» εἶπεν αὖθις ὁ Πᾶλος, «αἱ ἐκ τῶν ἀλγυδόνων οἰρωγαί, ὅτε τὸ δηλητήριον κατέκαιέ με·

« . . . ἀτταταί· διέρχεται,
διέρχεται, δόστηνος, ὦ τάλας ἐγὼ . . .
ἀπαπαπαί, παπαί παπαί παπαί παπαί.»

Καὶ αὖθις ἀνεφώνησαν ἅπαντες·

«Ὅποσον παθητικὴ φωνή! Ὅποσον φυσικῶς ἡ λύπη, ἡ ἀσθένεια, ὁ μαρασμὸς διὰ τῆς φωνῆς ἐκφέρονται!»

«Μάλιστα!» ἀνεφώνησεν ὁ Πᾶλος· «ἀλλ' ὅτε περὶ τὸ τέλος τῆς τραγωδίας ἡρξάμην λέγων·

«Φέρε νῦν στείχων χάραν καλέσω.
Χαῖρ', ὦ μέλαθρον ζῆμφρουρον ἐμοί,
Νύμφαι τ' ἐνυδρὸι Δειμωνιάδες» —

«Ἦτο θαυμασία ἡ σκηνή,» εἶπεν ὁ Ἰππόνικος κατανεύων.
«Ἀλλὰ τὸ κάλλιστον, ὅπερ παρὰ σοῦ ἤκουσα καὶ εἶδον, ἦτο ἀναμφιλόγως, ὅτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς Αἴας ἱστάμενος τὸν σεμνότετον ἐκείνιον πρὸς σαυτὸν διάλογον ἔλεγεσ! . . .»

«Ἐννοεῖς,» εἶπεν ὁ Πᾶλος, «ὅτε ἐν τῇ ἐρήμῳ φάραγγι πρὸ τῆς καθαρσίου αὐτοχειρίας τὸ ξίφος ἐνέπηξα τομώτατον εἰς τὴν γῆν . . .»

«Ὁ μὲν σφαγεὺς ἔστηκεν ἢ τομώτατος
γένοιτ' ἂν, εἰ τῷ καὶ λογίζεσθαι σχολή.»

«Ναί!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἰππόνικος· «καὶ ὅτε τὸν Δία πρῶτον ἐπίκουρον ἐκάλες, εἶτα δὲ τὰς σεμνάς Ἑρινὺς καὶ εἶτα τὸν Ἥλιον . . .»

«Σὺ δ',» ὑπέλαβεν ὁ Πῶλος,

«Σὺ δ', ὦ τὸν αἰπὺν οὐρανὸν διφρηλατῶν
 Ἦλιε, πατρώαν τὴν ἐμὴν ὅταν χθόνα
 ἴδης, ἐπισχῶν χρυσόνωτον ἡνίαν
 ἄγγελον ἄτας τὰς ἐμὰς μόρον τ' ἐμὸν
 γέροντι πατρὶ τῇ τε δυστήνῃ τροφῇ . . .»

«Καὶ ὅτε,» εἶπεν αὖθις ὁ Ἰππόνικος ἐνθουσιῶν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως, «τελευτῶν τῆς πατρίδος γῆς καὶ τοῦ τῆς πατρώας ἐστίας βάθρου καὶ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ συντρόφου γένους ἐμνήσθης — τότε συνεσπάσθησαν ὑπὸ πατριωτικῆς φλογὸς αἱ καρδίαι εἴκοσι χιλιάδων Ἀθηναίων! Ὑπερήφανον δ' ἐκύμαινε τὸ στήθος πάντων ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος ἐξημμένον καὶ ἕκαστος ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς αὐτὸν ὁ ἀσπασμὸς τοῦ ἀποθνήσκοντος ἥρωος ἀνεφέρετο! Καὶ πρῶτον μὲν ἔστησαν συγκεκινημένοι πάντες καὶ κατανευγμένοι — εἶτα δ' ἤρξαντο ἐπικροτοῦντες καὶ ἐπευφημοῦντες σὲ καὶ τὸν Σοφοκλέα καὶ τὸν πάτριον Σαλαμῖνιον ἥρωα!»

«Δικαίως, ὦ Ἰππόνικε,» εἶπε τότε ὁ Σοφοκλῆς, «ἐπαινεῖς τὸν Πῶλον, ἀλλ' ἐνθυμοῦ καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Καλλιπίδου. Διότι καὶ οὗτοι ἐπιζητοῦνται καὶ τιμῶνται ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι, καὶ οὗτοι συνετέλεσαν εἰς τὴν νίκην πολλῶν ἐκ τῶν τραγυδιῶν μου.» — «Σοί, Δημήτριε,» εἶπεν αὖθις, «ἐπιτρέπω τὸ πρόσωπον τοῦ σεμνοῦ βασιλέως Κρέοντος καὶ σοί, Καλλιπίδη, τὸ τῆς Ἰσμήνης. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα τινὰ πρόσωπα ἐν τῇ τραγυδίᾳ, ἅτινα ἐπὶ μικρὸν μόνον ἐπιφαίνονται, ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιτρέψω αὐτὰ τῷ πρώτῳ τυχόντι καὶ κατ' ἀνάγκην προσλαμβανομένῳ φαύλῳ τεχνίτῃ!»

«Διάνειμον καὶ αὐτά!» ἀνεφώνησαν οἱ ὑποκριταί. «Ἐκάστος ἡμῶν πρόθυμος εἶναι ν' ἀναλάβῃ, ὅσα πρόσωπα θέλετε, ἐὰν μὴ μόνον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἀνέρχωνται. Ὑπὸ τὸ προσωπεῖον δύνатаι τις πᾶν πρόσωπον νὰ ὑποδυθῇ.»

«Κατὰ πρῶτον εἶναι ὁ ἐρῶν Αἴμων,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς, «ὅς παρέρχεται μετὰ τὴν εἰς θάνατον ἀπαγωγὴν τῆς Ἀντιγόνης.»

«Τότε ἐπίτρεψον ἐμοὶ τὸν ἐρῶντα Αἴμονα,» ἀνεφώνησεν ὁ Πῶλος.

«Τὸν δὲ τυφλὸν μάντιν Τειρεσίαν πρέπει νὰ ὑποδυθῇ ὁ Καλλιπίδης,» εἶπεν αὐτῷ ὁ Σοφοκλῆς. «Παρὰ ταῦτα εἶναι καὶ φύλαξ τις καὶ εἰς ἄγγελος. Ἀμφότεροι δ' οὗτοι διηγοῦνται πολλὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς. Ἄλλ' αἱ ἀπὸ τῆς σκηνῆς διηγῆσαι ὥς ἄριστα νὰ προφέρωνται πρέπει. Διότι οὐδὲν ἐπαχθέστερον τῆς διηγέσεως ἀνθρώπου μόλις δυναμένου νὰ ψελλίζῃ. Δι' ὃ διέγων ἐγὼ αὐτὸς νὰ ὑποδυθῶ τὰ δύο ταῦτα μικρὰ πρόσωπα· διότι καὶ τῆς τῶν προτέρων μου τραγωδιῶν διδασκαλίας πολλάκις συνεπελαβόμην.»

Ἐπευφήμησαν δ' οἱ ὑποκριταὶ τὸν ποιητὴν, ὡς τιμῶμενοι ἐκ τούτου. Καὶ ὁ Ἰππόνικος δὲ συνεφώνησεν.

«Υπολείπεται τὸ πρόσωπον τῆς Εὐρυδίκης, τῆς γυνακὸς τοῦ Κρέοντος,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς, «ἥτις κατὰ τὸ τέλος παρέρχεται καὶ ὀλίγα μόνον λέγει.»

«Δὸς καὶ τὴν Εὐρυδίκην!» ἀνεφώνησεν ὁ Πῶλος.

«Ἐξεδόθη ἤδη καὶ ἡ Εὐρυδίκη!» ἀπεκρίνατο ὁ Σοφοκλῆς. «Τὴν Εὐρυδίκην ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποδυθῇ τις, ὃς οὐδέποτε μὲν ἀνῆλθεν ἐπὶ τὴν σκηνήν, τὸ δ' ὄνομα ἄγνωστον νὰ μένῃ θέλει.»

Σφοδρῶς δὲ διηγέρθη ἡ περιεργία τοῦ τε Ἰππονίκου καὶ τῶν ὑποκριτῶν ὑπὸ τοῦ μυστηριώδους ὕφους τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' οὕτως ἡρνεῖτο νὰ εἴπῃ τι πλεόν.

Μετὰ τοῦτο ἐνεχείρισε τοῖς ὑποκριταῖς ἀντίγραφα τῆς τραγωδίας, ὑπέδειξεν αὐτοῖς τινα εἰς τὴν κατάληπν καὶ παράστασιν τῶν προσώπων συντελοῦντα καὶ ὥρισε τὰ τῆς σκευῆς, ἐν ἧ ἕκαστος ὥφειλε νὰ προέλθῃ.

Τούτων γενομένων, ὁ Ἰππόνικος συνέστησεν αὐτοῖς τοὺς δέκα καὶ πέντε χορευτάς, τὸν κορυφαῖον τοῦ χοροῦ καὶ τὸν χοροδιδάσκαλον καὶ ἐδείχθη αὐτῶν νὰ παραμείνωσιν, ἵν' ἀκούσῃ τοῦ χοροῦ γυμναζομένου.

Πρὸς αὐλὸν δ' ἤρξατο τότε ὁ χορὸς σεμνῶς ᾄδων καὶ ὀρχούμενος τὴν σεμνὴν ἐκείνην περὶ τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ, εἰς ὃν ἀνεφέρετο, ὀρχησιν, ἀφ' ἧς τὸ δρᾶμα τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, ὅτε μὲν ἐπὶ δεξιᾷ, ὅτε δ' ἐπ' ἀριστερὰ βαίνων καὶ ἄλλοτε μὲν ιστάμενος, ἄλλοτε δὲ χωριζόμενος καὶ αὖθις ἐνούμενος, πρῶτον μὲν γοργῶ τῷ ρυθμῷ, εἶτα δὲ βραδύτερον κινούμενος καὶ οὕτω γυμναζόμενος ἐν τοῖς πολλοῖς καὶ λαμπροῖς χορικοῖς ὕμνοις τῆς τραγωδίας τῆς Ἀντιγόνης. Πυρίληπτος δ' ὁ διδάσκαλος τοῦ χοροῦ ἐσήμαινε τὸν ρυθμὸν διὰ τῆς χειρὸς καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ καὶ ἐνίοτε θυμούμενος καὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ ποιητὴς συχνὰ παρενέβαινε· διότι αὐτοῦ ἔργον ἦτο καὶ τὰς μελωδίας νὰ ἐξεύρῃ καὶ τὰς ὀρχηστικὰς κινήσεις τῶν χορικῶν ᾠσμάτων νὰ διατάξῃ. Ἐνίοτε δ' ἀπαλλάττων τὸν αὐλητὴν ἐδράττετο τῆς κιθάρας καὶ πρὸς αὐτὴν τὸν χορὸν παρῶρμα νὰ ὀρχῇται καὶ νὰ ᾄδῃ, ἵνα δυνῇται αὐτὸς κάλλιον τὴν τε ᾠδὴν καὶ τὰς ὀρχηστικὰς κινήσεις νὰ διατάτῃ.

Ὡς δ' ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰππονίκου, οὕτω καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ τοῦ Πυριλάμπους καὶ ὁ Ἴων ἐν τῇ τοῦ Μειδίου καὶ ὁ Κρατῖνος ἐν τῇ τοῦ Ἀριστοκλέους καὶ ἄλλοι ποιηταὶ παρ' ἄλλοις χορηγοῖς, ὡς στρατηγοὶ τὰ τῶν ἰδίων στρατῶν διοικοῦντες, ἐσπούδαζον διδάσκοντες καὶ παρορμῶντες τοὺς ἑαυτῶν, ὅπως τύχωσι τοῦ διονυσιακοῦ ἀριστείου.

Αἱ οἰκίαι δὲ τῶν χορηγῶν ἦσαν ἐστίαι, ἀφ' ὧν καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν εὐέλπιδες φιλοτιμίαι καὶ συμπάθειαι ἐκ τῶν προτέρων διεδίδοντο. Διότι τῆς νίκης τοῦ χορηγοῦ μετεῖχε καὶ ἡ φυλὴ, ἐξ ἧς οὗτος ἦτο, ἀνακηρυττομένη μετ' αὐτοῦ

ὡς νικήτρια. Ἡ συνήθης δ' ἐν τοῖς τοιούτοις ἀδημονία τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ὑπερβάσα νῦν πᾶν μέτρον. Διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὃ τε Ἴππονίκος καὶ ὁ Πυριλάμπης ἀνηκούστους μόχθους καὶ δαπάνας ὑφίσταντο εἰς βεβαίωσιν τοῦ θριάμβου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ μῖσος τῶν δύο ἀντιπάλων κινδυνεῖον ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἔργῳ νὰ ἐκδηλωθῇ ἀκαταπαύστως ἀπησχόλει τὴν εὐτράπελον γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων. Τὰ δὲ πολιτικά, τὰς ἐκ τῶν ἀπουκιῶν ἀγγελίας, τὰς ἐν Πειραιεὶ ἐργασίας, πάντα ταῦτα παρηγκωνίσαντο οἱ Ἀθηναῖοι. Καί, ἂν στόλος τις Ἀθηναϊκὸς ἐπέμπετο ἐπὶ τινα πολέμον ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἦττον οὗτοι περὶ αὐτοῦ, ἢ περὶ τοῦ Ἴππονίκου καὶ Πυριλάμπους θὰ ἐλάλουν.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἐν τῇ ἀγορᾷ συναντῶνται ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου δύο ἄνδρες, οἵτινες οἰκειῶς πρὸς ἀλλήλους διαλεγόμενοι περὶ ἄλλων φαίνονται λέγοντες, ἢ περὶ τοῦ Ἴππονίκου καὶ Πυριλάμπους. Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Ἀναξαγόρας.

«Σύννοος καὶ φροντιστικὸς εἶσαι σήμερον,» εἶπε πρὸς τὸν φίλον ὁ σοφός. «Μὴ τι νέον μελετᾷς εἰς τὴν πόλιν ἀναφερόμενον, ἢ ἀπασχολεῖ τὸν νοῦν σου καλὴ τις γυνή;»

«Ἴσως ἀμφοτέρω!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς. «Ὅπόσον καλὸν θὰ ἦτο, ἂν ἡδύνατό τις στεροῦμενος τοῦ ἐνὸς τούτων, τῆς γυναικὸς, ἀμέριστος νὰ παραδοθῇ τοῖς πολιτικοῖς, ἢ τῇ σοφίᾳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ σπουδαίῳ πράγματι!»

«Τῶν γυναικῶν δύνатаί τις νὰ στερηθῇ — καὶ πάντων δύνатаί τις νὰ στερηθῇ!» εἶπε διαφρήδην ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ἐπειράθη νὰ καταδείξῃ, ὅτι, ἐπειδὴ οὐδὲν κτῆμα ἀληθὲς καὶ βέβαιον καὶ ἀναφαίρετον εἶναι, κάλλιον ἐξ ἀρχῆς ἀσκᾶν τις τὴν ἐγκράτειαν νὰ μανθάνῃ νὰ στερεῖται τῶν πάντων.

Ὁ Περικλῆς δ' ἠκροᾶτο μὲν τοῦ σοφοῦ πρᾶως καὶ ἡσύχως, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐφαίνετο ὡς τις μαθὼν τι βέλτιον καὶ πεισθεῖς.

« Ἐὰν δὲ μὴ δύνῃσαι νὰ στερηθῇς τῆς γυναικός, » εἶπεν ὁ Ἀναξαγόρας καταλύων τὸν λόγον, « ἐξετάζων τὸ πρᾶγμα φρονίμως εὐρίσκεις, ὅτι ἡ σὴ γυνή, ἡ δέσποινα Τελεσίππη, εἶναι ὡς πᾶσα ἄλλη γυνή! Τίκτηι σοι τέκνα. Τί πλέον αὐτὴν ἀπατεῖς; »

« Καλῶς γνωρίζεις αὐτήν, » ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς. « Γνωρίζεις, ὅποσον δεισιδαίμων εἶναι καὶ εὐήθης καὶ πάσης Μούσης πολεμία. Ἄλλ' ἴσως ἀνεκτὸν τοῦτο θὰ ἦτο, ἂν ἦτο τόσον πραεῖα, ὅσον πάντες πιστεύουσιν. Ἄλλ' ἡ γυνή αὕτη εἶναι μεστὴ ἐναντιώσεων καὶ προλήψεων καὶ πάντοτε διαστρέφει καὶ τὰς εὐμενεστάτας διαθέσεις μου, ὡς ὕβρεις αὐτὰς θεωροῦσα. Ἄν δέ ποτε πρότερον ἐνίστε ἐτόλμων νὰ δωρῇ-
σωμαι αὐτῇ κομψὸν τινα χιτῶνα, ἢ ἄλλο τι χαρίεν πρᾶγμα, ὅπερ ἡδύνατο νὰ κοσμήσῃ αὐτήν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἢ ἐν τῷ θαλάμῳ, καὶ περικαλλεστέραν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ν' ἀποδείξῃ, ἡγανάκτει ἐπὶ τούτῳ καὶ ἡρώτα. « Μὴ τι δὲν εἶμαί σοι πλέον ἱκανῶς καλὴ καὶ ἔχω ἀνάγκην τοιούτων πραγμάτων, ἵνα καλὴ σοι φανῶ; Ἄν μὴ ἀρέσκω σοι οὕτως, οἷα εἶμαι, τότε καὶ κεκοσμημένη δὲν θέλω νὰ σοι ἀρέσκω! » Δύναται δὲ γυνὴ εὐηθέστερόν τι καὶ παρὰ τὴν γυναικεῖαν φύσιν νὰ εἴπῃ; Δὲν κοσμεῖται καὶ ἡ νεωτάτη καὶ καλλίστη τῶν γυναικῶν ἀσμένως, ἵνα ἀρέσῃ τῷ ἐραστῇ, καὶ δὲν εἶναι κατὰ φύσιν ἡ τοῦ ἐρῶντος, ἢ συμβίου, ὁρμὴ νὰ κοσμῇ τὴν γυναικα τὴν ἀρεστὴν αὐτῷ; Καθ' ὅλου δ' ἐν παντί, ὅ,τι εἰς τὴν ἐρωτικὴν ὁμιλίαν ἀναφέρεται, ἔχει τὴν ἄφρονα ἐκείνην ἰσχυρογνωμοσύνην τὴν καθιστᾶσαν καὶ τὴν καλλίστην γυναικα ἀηδεστάτην. Γνωρίζεις πρὸς τούτοις, ὅτι τὴν καθαριότητα καθ' ὑπερβολὴν ἀγαπᾷ. Ἄλλ', ὅποσάκις ἠρίσαμεν πικρῶς πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κόπρου τῶν δελφάκων καὶ τῶν ὀρνίθων τῆς κατὰ παλαιὸν τι ἔθος ἀμέσως παρὰ τῇ ἐστίᾳ τῆς οἰκίας κειμένης, ἦτις ἐμοὶ μὲν μυσαρὰ φαίνεται, αὐτῆς δὲ κύριον

μέλημα εἶναι! Τῆς ἀηδίας τὴν αἴσθησιν οὐδέποτε ἔσχε! Δέν μοι ὀρέγει πολλάκις εἰς φίλημα χεῖλη κατάπλεα ῥύπου καὶ σιάλου, ὃν φιλοῦσα τὰ τέκνα διὰ τῶν χειλέων ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτῶν ἀφαιρεῖ; Διότι τὸ ν' ἀνασκαλεύῃ ἀλόγως τὸν ῥύπον καὶ αὐτὴν τὴν κόπρον τῶν τέκνων αὐτῆς διὰ τῆς χειρὸς καὶ δι' αὐτῶν τῶν χειλέων, ὅταν μάλιστα ὑπὸ νόσου καταλαμβάνονται, τοῦτο νομίζει κατὰ φύσιν καὶ ἀναγκαίαν ἔκχυσιν τῆς μητρικῆς στοργῆς. Ἀλλὰ δέν ὀφείλει ἡ μήτηρ ἐν τῷ ἅμα καὶ γαρετὴ νὰ εἶναι; Δέν ὀφείλει ἡ ὀρθῶς σκοπομένη καὶ αἰσθανομένη γυνὴ τὰ καθήκοντα τοῦ τ' ἔρωτος καὶ τῆς μητρικῆς στοργῆς νὰ πειρᾶται νὰ συνενοῖ καὶ νὰ διαλλάσσει; Τί δ' ὠφελεῖ ἡ τρυφερά μητρικὴ στοργή, ἡ κοινὴ πᾶσι τοῖς ζώοις ἔμφυτος ὁρμή, ὅταν μὴ ἀπαλλάττεται τοῦ φυσικοῦ βαθέος σκότους καὶ μὴ συνδυάζεται τῇ φρονήσει, τῇ ἐμπειρίᾳ ἐκείνου, ὅπερ ἀληθῶς τὸ γεννώμενον ὠφελεῖ, ἢ βλάπτει; Δέν εἶπες σὺ αὐτός ποτε, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ ὁρμὴ ἄνευ τῆς φρονήσεως καὶ ἄνευ τῆς ἡθικῆς μύησεως, ἥτις αὐτὴν ἐκ τοῦ θηριώδους εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἐξαίρει;» —

«Περὶ τούτων μὲν ὀρθὰ καὶ δίκαια λέγεις!» εἶπεν ὁ Ἀναξαγόρας. «Ἀλλὰ περὶ τῶν καλλιθυσάνων καὶ κροκωτῶν ἐσθίτων καὶ τῶν τοιούτων, ἅτινα δέν δέχεται, ἢ δέν ἐδέχετο ἡ Τελεσίππη, ἐξετάζων τις φρονίμως εὕρισκει αὐτὰ ἄφρονα καὶ ὀλεθρίαν σιναμαρίαν. Ὁ τοιοῦτος ὠραῖσμός καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν εὐδαιμονία εἶναι ὀλεθρία. Ἡ γυνὴ εἶναι γυνή, σοὶ λέγω. Ἐν ὀνόματι δὲ τῆς σοφίας, παῦσαι ἐρῶν τῆς Μηλησίας Ἀσπασίας!»

«Υπέχω ἐγὼ τὴν αἰτίαν,» ἠρώτησε μειδιών ὁ Περικλῆς, «ὅτι τὸ κάλλος ἰσχυρότερον τῆς σοφίας ἐπὶ τῆς γῆς ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν θεῶν;» —

Τῇ αὐτῇ δ' ἡμέρᾳ συνέβαινε τι, ὅπερ, ἂν τυχαίως ὁ Περικλῆς αὐτοῖς ὁμμασιν ἑβλεπε, θὰ ἐξέπληττεν αὐτὸν καὶ εἰς

ὑποψίαν θὰ ἐνέβαλλεν, ἢ ἴσως τὴν πίστιν, ἣν περὶ τῆς ἀρετῆς τῆς Μιλησίας εἶχε, θὰ διέσειε καὶ τὴν λαμπρὰν φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ, ὥς τὸ πῦρ τῆς ἐστίας, ἐφ' οὗ ὕδωρ ἐπιχέουσι, δι' αἰφνιδίου καπνοῦ καὶ ἀτμοῦ ἀμυδρὰν θὰ ἐποίει.

Διότι ἐκ τῆς οἰκίας τῆς Ἀσπασίας εἰς τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἐκ τοῦ Σοφοκλέους εἰς τῆς Μιλησίας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπανειλημμένως ἄγγελοι κρυφῇ εἰσῆρχοντο καὶ ἐξῆρχοντο. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Σοφοκλέα εἰδόν ποτε εἰσερχόμενον λάθρα ἐν τῇ κνεφώδει ὥρᾳ τῆς ἐσπέρας εἰς τῆς καλῆς φίλης τοῦ Περικλέους.

Ἀλλὰ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ συνέβη, ὥστε ἡ Ἀσπασία ἐπανερχομένη εἰς τὴν οἰκίαν ν' ἀκολουθῇται ὑπ' ἀνδρός, ὃν οἱ κατασκόπιοι ὀφθαλμοὶ τῶν γειτόνων ἐν τῇ κνεφώδει ὥρᾳ ὥς τὸν Περικλέα ἐξέλαβον.

Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἦτο ὁ Σοφοκλῆς. Ἀφικόμενοι δὲ πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας ἔστησαν ἀμφοτέροι χρόνον τινὰ σιγῶντες. Ἐσκοποῦντο ἄρά γε, ἂν ἔπρεπε ὁ συνοδοιπόρος νὰ ὑπερβῇ τὸν ὁδόν, ἢ ν' ἀπέλθῃ; Τέλος δ' ἠρώτησεν οὗτος προσηνῶς, ὥς πάντοτε, τὴν καλὴν·

«Τί εἶναι ἱερώτερον ἢ φιλία, ἢ ὁ ἔρωας;»

«Ἱερώτερον εἶναι βεβαίως ἐκάστοτε ἐκεῖνο ἐκ τῶν δύο αἰσθημάτων, ὅπερ παλαιότερον εἶναι,» εἶπε μειδιῶσα ἡ Ἀσπασία τὴν αἰνιγματώδη ἀπορίαν αἰνιγματωδῶς λύουσα.

Τούτων ῥηθέντων ὁ μὲν Σοφοκλῆς προσηγόρευσεν αὐτὴν καὶ ἀπῆλθεν, ἡ δ' Ἀσπασία εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. —

Τῇ δ' ἐπιούσῃ μετὰ τὸ μικρὸν τοῦτο συμβάν ὁ μάντις Λάμπων προσῆλθε πρὸς τὴν εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένην ἀδελφὴν τοῦ Κίμωνος. Ἦρχετο δ' ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ Διοπεΐθους, πρὸς ὃν ἐκ νέου ἐπὶ πολὺ κρυφῇ πολλὰ εἶχε ψιθυρίσας.

Ἄρα δὲ τὴν ἱερὰν τελετὴν, ἐφ' ἣν ὑπὸ τῆς Ἑλπινίκης ἐκλήθη, ἐπέρανε καὶ ἤρξατο λέγων περὶ τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας μυστηριωδῶς καὶ οὕτω σχηματιζόμενος, ὥς εἰ πολλὰ ν' ἀγγείλῃ εἶχεν.

Ἦσαν δ' εἰθισμένοι ἡ ἀνδρόγυνος Ἑλπινίκη καὶ ὁ μάντις συχνὰ καὶ ἄσμενοι ν' ἀνακοινῶσιν ἀλλήλοις τὰ νέα, ἅπερ πανταχόθεν ἐμάνθανον.

«Τὸν ὕβριστὴν Περικλέα φαίνεται ὅτι θέλουσι νὰ κολάσωσιν οἱ θεοί,» εἶπεν ὁ Λάμπων.

«Τί συνέβη;» ἠρώτησε μετέωρος ἡ Ἑλπινίκη.

«Τό γε νῦν τοῦτο μόνον,» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, «ὅτι εἰς τῆς καλῆς φίλης τοῦ Ὀλυμπίου, τῆς Ἀσπασίας, λάθρα ἐν κνεφαίᾳ ἄρα καὶ ἕτερός τις εἰσδύνει . . .»

«Καὶ διὰ τί ὅχι;» ἀνεφώνησεν ἡ Ἑλπινίκη. «Δὲν εἶναι ἐταῖρα; Ἀλλά, τίς ὁ ἕτερος οὗτος;»

«Ὁ ἄριστος τῶν φίλων τοῦ Περικλέους, ὁ θεοφίλης, ὥς αὐτὸς ἐαυτὸν ἄσμενος ἀποκαλεῖ, ὁ εὐμειδὴς τραγικός, ὁ ἐκ τοῦ δήμου τοῦ Κολωνοῦ.» —

«Γυναυκοφίλης,» εἶπεν ἡ Ἑλπινίκη, «γυναυκοφίλης καὶ ἐρωτοπλάνος, ὥς ὁ Περικλῆς αὐτός! Ἀλλ', ὅ,τι λέγεις, εἶναι σχεδὸν τι παλαιόν, φίλε Λάμπων. Πολὺς χρόνος παρήλθεν, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον εἶδον τὸν ποιητὴν ἐκεῖνον ἐν συνοδίᾳ τῆς Ἀσπασίας καὶ τοῦ Περικλέους. Πάντες δὲ γνωρίζουσιν, ὅτι οὐχ ἦττον τοῦ φίλου αὐτοῦ φλέγεται ὑπ' ἐρωτος πρὸς τὴν ἐταῖραν. Πιθανώτατον ἄρα ἦτο, ὅτι εἰσδύνει λάθρα εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς. Ἀλλά, τίς εἶδεν αὐτόν, τίς δύναται βεβαίως νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τούτου;»

«Ἐγὼ αὐτός!» ἀπεκρίνατο ὁ Λάμπων, «ἐγὼ αὐτὸς εἶδον αὐτόν καὶ ἤκουσα μάλιστα παρερχόμενος καὶ ὅ,τι ἰστάμενοι ἔλεγον πρὸ τῆς θύρας. Δεύτερον δὲ μάρτυρα, ἂν καὶ δευτέρου ἀνάγκη εἶναι, παρέχεται αὐτὸς ὁ Διοπεΐδης.»

«Καλῶς!» ἀνεφώνησεν ἡ Ἑλπινίκη ἀπὸ ψυχῆς χαίρουσα. «Τὸν λόγον τοῦτον ἐπιτηδεύω μηνύοντες τῷ Περικλεῖ θανάτηφόρον πληγὴν ἐπιφέρομεν τῷ πρὸς τὴν Μιλησίαν ἔρωτι αὐτοῦ. Ἐστία καὶ ἄσυλον πάσης ἀσεβείας ἐν Ἀθήναις ἐγένετο ὁ ἐρωτικὸς οὗτος δεσμός, ἡ δὲ Ἰωνιάς ἐκείνη ὁ μέγιστος λυμεών. Δι' ὃ πρέπει νὰ ἐκδιώξωμεν, νὰ ἐκβάλωμεν τῆς χώρας, νὰ διαφθείρωμεν αὐτήν. Ἀλλά, τίς θ' ἀναλάβῃ τὴν ἀγγελίαν τῷ Περικλεῖ νὰ κομίσῃ;» —

«Ὑπὲρ πάντα ἄλλον,» ἀπεκρίνατο ὁ Λάμπων, «ἡ Θεοδότη, ὡς ὁ Διοπείθης νομίζει. Διότι ἡ γυνὴ αὕτη ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἴσως μετ' ἐπιτυχίας τινός, ὡς φαίνεται, ἀφῆκε τὰ δίκτυα αὐτῆς, ἵν' ἀγρεύσῃ τὸν ἐραστὴν τῆς Ἀσπασίας. Ἐάν δ' αὐτὴ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀπιστίας τῆς Μιλησίας αὐτῷ παράσχῃ, βεβαίως θὰ ἐξώσῃ ἐκείνην ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ θὰ καταλάβῃ αὐτὴν αὐτή.»

«Δυστυχῆς Τελεσίπη!» ἀνεφώνησεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίρωνος. «Βεβαίως καλὸν θὰ ἦτο, ἂν μηδεμίαν εἶχες ἀντεράστριαν, ἀλλὰ τό γε νῦν πολὺ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν κερδαίνομεν ἐκδιώκοντες τὴν Μιλησίαν.»

«Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα!» ὑπέλαβεν ὁ Λάμπων. «Ἐκ τῆς καρδίας ἀνδρός, οἷος ὁ Περικλῆς, καλὴ καὶ πονηρὰ γυνὴ ἐκβάλλεται μόνον ὑφ' ἐτέρας οὐχ ἦτον καλῆς καὶ πονηρᾶς. Ἡ Θεοδότη δ' εἶναι ἦτον ἐπικίνδυνος τῆς Ἀσπασίας. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ μάλιστα ἡ ὠνητὴ αὕτη Κορινθία θὰ εἶναι ὡς κηρὸς ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν. Κύριον δ' εἶναι νὰ ἐλκύσῃ τὸν Περικλέα εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς ὑπισχνουμένη, ὅτι πολλὰ καὶ σπουδαῖα περὶ τῆς ἀπίστου Ἀσπασίας ν' ἀνακοινώσῃ ἔχει. Τὰ δὲ λοιπὰ αὐτόματα γίνονται.»

«Ἡ ἐπιτυχία εἶναι βεβαία!» ἀνέκραξεν ἡ Ἑλπινίκη. «Ἦδη ὁ Περικλῆς ἀπέβλεψεν εἰς αὐτήν, ὡς καλῶς γνωρίζω. Ἦτο δ' ἅπαξ παρ' αὐτῇ καίπερ ἐν συνοδίᾳ τῆς Μιλησίας,

ἢ τοσοῦτον θρασεῖα ἐγένετο, ὥστε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν ἐκεῖσε . . .»

«Ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Ἀλκαμένους!» εἶπεν ὁ Λάμπων. «Ἐκεῖνος προωδοποίησεν ἡμῖν. Διότι καὶ αὐτὸς εἶναι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες μισοῦσι τὴν Ἀσπασίαν καὶ πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον ἐπιθυμοῦσι νὰ ἴδωσιν αὐτὴν κατασχυνομένην, ταπεινουμένην, ἀπαθουμένην ὑπὸ τοῦ Περικλέους. Θέλων νὰ τιμωρήσῃται τὴν γυναῖκα, ἢ χάριν τοῦ Περικλέους προῦδακεν αὐτόν, πολὺ πρὸ ἡμῶν μηχανάται πᾶσαν μηχανήν, ὅπως ἐκβάλῃ αὐτὴν διὰ τῆς Θεοδότης ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Καὶ ἴσως μὲν στερεῖται τῶν ἀναγκαίων ὅπλων κατ' αὐτῆς ἔτι, ἀλλ' ἡμεῖς θὰ παράσχωμεν αὐτὰ αὐτῇ. Ἀλλὰ, τίς παρέχων τὰ ὅπλα θὰ πείσῃ τὸν Ἀλκαμένην νὰ χαλκεύσῃ αὐτὰ μετὰ τῆς Κορινθίας;» —

Ἡ Ἑλπινίκη ἐπὶ τινα χρόνον ἐσκοπεῖτο, εἶτα δ' εἶπεν·

«Ἐπίτρεψον ἐμοὶ τὴν φροντίδα ταύτην. Γνωρίζω, τίني τρόπον ἐμμέσως ἡ ἀγγελία αὕτη δύναται ἀκριβῶς οὕτως, ὥς ἡμεῖς εὐχόμεθα, νὰ προσπέσῃ εἰς τὴν ἀκοὴν τῆς Θεοδότης!» —

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης τοῦ χρόνου ὤφειλεν ἡ Ἀσπασία εἰς δεινὸν ἀγῶνα νὰ παρασκευάζεται οὐ μόνον κατὰ τῆς Τελεσίπτης, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς Θεοδότης.

Ἡ Ἑλπινίκη δ' ἐτράπη ἐπὶ τὸν φίλον αὐτῆς Πολύγνωτον, τὸν φίλον τοῦ Ἀγορακρίτου, τοῦ ἀσπείστου ἐχθροῦ τῆς Ἀσπασίας.

Ὁ Ἀγοράκριτος λοιπὸν ἀνεκοίνωσε τὴν ἀγγελίαν τοῦ Λάμπωνος καὶ τῆς Ἑλπινίκης τῷ ἀντιτέχνῳ αὐτοῦ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου καὶ οὗτος θερμόβουλος ὢν ἐπελάβετο ἄσμενος τῆς ἐπαγωγῇ εὐκαιρίας εἰς τιμωρίαν τῆς ὑπερηφάνου καλῆς. Δι' ὃ ταχέως καὶ εὐχερῶς μετέδωκεν, ὅσα ἤκουσε, τῇ φαιδρᾷ φίλῃ καὶ διεπράξατο τὴν σύμβασιν!

Τοιαύτην ἑλικοειδῇ γραμμὴν διεχάραξεν ὁ ἐκσφενδονισθεὶς κατὰ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἐξοχωτάτου ἀνδρὸς καὶ τῆς καλλίστης γυναικὸς τῆς Ἑλλάδος κεραυνός, ὅστις κατὰ πρῶτον λάθρα ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ ἐγκότου ἀρχαίου θεοῦ Ἐρεχθέως ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐχαλκεύθη. — —

Εὐφρόσυτος καὶ θορυβώδης ἦγετο ἡ ἑορτὴ τῶν Διονυσίων, ἣς αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῷ ἀγῶνι τῆς τραγικῆς Μούσης ἀφιεροῦντο.

Ἐν ᾧ δ' ἡ λυσσώδης κωμῳδία τοῦ Κρατίνου ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐδιδάσκετο καὶ ἀκολάστως οἱ θεαταὶ ἐπευφύμουν, μικρὸν νέφος ἀπὸ τοῦ Ὑμητοῦ ὑπερπτάν ἔστη ὑπεράνω τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου. Ψεκὰς δ' ὕδατος πεσοῦσα διέβρῳ τὴν ῥίνα τοῦ ἱεροφάντου τοῦ Διονύσου, ὃς πρωτόδαθρος ἐκεῖ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ καὶ δι' ἀναγλύφων κεκοσμημένου μαρμαρίνου πρὸ τῆς ὀρχήστρας ἐδωλίου, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν χρόνου ὁ μὲν ὑπερφίαλος Κρατίνος κατ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροφάντου Ἀγασθένους περωτὸν βέλος τῆς ἀττικῆς αὐτοῦ εὐτραπελίας ἀφῆκεν, ἅπαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάγχαζον.

«Ὑδωρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταφέρεται,» εἶπεν ὁ ἱεροφάντης πρὸς τὸν Περικλέα· «νομίζω καλὸν νῦν διαλύσωμεν τὸ θέατρον!»

«Θὰ παρέλθῃ!» εἶπε μειδιῶν ὁ γείτων.

Ἄλλ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἕτερον βέλος ἐρρόϊζει καὶ τὸ βέλος τοῦτο ἐπληττεν αὐτὸν τὸν γείτονα. Πάντες δ' ἐγέλων καὶ προσέβλεπον τὸν Περικλέα. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Περικλῆς ἐμειδία.

Ἀλλὰ καὶ τρίτον βέλος ἐρρόϊζει. — Ἐλεγε δὲ περὶ τῆς νέας Ἥρας καὶ τοῦ νέου Ὀλυμπίου Διὸς, περὶ τῆς Ὀμφάλης καὶ τοῦ Ἡρακλέους . . .

Καὶ αὖθις δὲ πάντες εἰς τὸν Περικλέα ἠτένισαν, ἀλλ' ὁ

Περικλῆς δὲν ἐμειδία νῦν. Νέφος δὲ μικρὸν ἐπεκάθησεν ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Ὀλυμπίου. Τὸ ροιζοῦν βέλος ἔτυχε τῆς Ἀσπασίας . . .

Καὶ ἄλλα δὲ δράματα μετὰ ταῦτα ἐδιδάχθησαν καὶ οὕτω παρῆλθε τὸ πλεῖστον τῆς πρώτης ἡμέρας. Καὶ τινὲς μὲν τῶν θεατῶν ἀνεχώρησαν σκοποῦντες νὰ ἔλθωσι πάλιν, ἄλλοι δ' εἰς τέλος παρέμειναν καὶ οἱ εὐποροὶ αὐτῶν ἐδέξαντο παρὰ τῶν δούλων οἶνον, πλακοῦντας καὶ καρποὺς εἰς ἀνάψυξιν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐκ νέου τὸ αὐτὸ ἐγίνετο. Τριάκοντα δὲ χιλιάδες Ἀθηναίων ἐκάθηντο αὖθις ἐπὶ τῶν λιθίνων βάθρων τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου. Καὶ οἱ μὲν ἄρχοντες ἐπὶ τῶν πρώτων καλλιμόρφων, μαρμαρίνων βάθρων τῶν ὠρισμένων αὐτοῖς ἔμπροσθεν παρεκάθηντο, παρ' αὐτοῖς δ' ὀπισθεν οἱ τ' εὐποροὶ ἐπὶ πορφυρῶν στρωμάτων ὑπηρετοῦμενοι ὑπὸ τῶν δούλων καὶ οἱ ἄποροι φέροντες ἐν τῇ πῆρᾳ σῦκα, ἢ κρόμνα, ὡς τροφήν τῆς ἡμέρας. Καὶ οὗτοι δ', ὡς ἐκείνοι, μέγα ἐφρόνουν ἐπὶ τούτῳ, ὅτι πολῖται Ἀθηναῖοι ἦσαν καὶ ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ἀρμοδίους εἰς θέαν τοῦ καλοῦ καὶ ἐλάλουν πολλὰ περὶ τοῦ Σοφοκλέους καὶ Ἰωνος καὶ Εὐριπίδου, ἢ ἔστρεφον κατασκόπιον ὀφθαλμὸν ἐπὶ τὰ νέφη τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φοβούμενοι, μὴ τι αὐτῶν τὰ θεάματα τῆς ἡμέρας ταράξῃ, ἢ διακόψῃ.

Καὶ αὖθις δ' ἀναρίθμητοι οἱ πρῶτοι τοῦ ὠστιζομένου ὄχλου διεσπάρησαν εἰς τὰ ἐδάλια τοῦ κολοσσιαίου ἀμφιθεάτρου ὡς πυγμαῖοι φαινόμενοι. Ἐφαίνετο δ' ἤδη τὸ ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ μέχρι τῶν πρὸ τῆς ὀρχήστρας ἐδωλίων ἀνθρώπων μεστὸν θέατρον ὡς γιγαντιαῖος ῥοθῶν καὶ θρᾶζων κρατῆρ. Φρίκη δὲ καὶ ἱλιγγος κατελάβανε τὸν ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης τάξεως τῶν ἐδωλίων ἐπὶ τὸ κυμαῖνον ἐκείνο πέλαγος τῶν ἀνθρωπίνων κεφαλῶν τὴν ὄψιν μετὰγοντα.

Ὁ συγκεχυμένος δὲ ῥόθος τοῦ ἀναβράζοντος ἐκείνου πελάγους ἐμφανῆ ἐποίει κατὰ μικρὸν τὴν ἀπειλητικὴν στάσιν τοῦ ὄχλου. Διότι σήμερον ἐκρίνετο ὁ μανικὸς ἐκείνος ἀγὼν τοῦ Ἱππονίκου καὶ Πυριλάμπους καὶ τὸ μῖσος τῶν περὶ τοὺς δύο χορηγοὺς ἐφαίνετο μέλλον εἰς ἔργα νὰ ἐκραγῇ. Ὁσάκις δ' ὁ ἕτερος τῶν χορηγῶν ἐπεφαίνετο, θόρυβος ἐγίγνετο μέγας ὑπὸ τε τῶν φίλων καὶ τῶν ἀντιπάλων καὶ εὐφημία καὶ χλευαστικά συρίγματα.

Ἀκαταπαύστως δ' οἱ τε ἀγωνοθέται καὶ οἱ μαστιγοφόροι τὸ καθήκον αὐτῶν ἐπιτελοῦντες ἀνέβαινον ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας, ἔνθα ἐκάθηντο, διὰ τῶν βαθμίδων ἐπὶ τὰς κερκίδας, ἵνα διαλύσωσι διαφορὰν τινα, ἢ νὰ κατευνάσωσι τοὺς ἀσχημονοῦντας.

Ἡρεμώτατος δ' ἐν τῷ μέσῳ πάντων τούτων τῶν ἐξηγρωμένων παρεκάθητο ὁ Σωκράτης, ὁ μεριμνοφροντιστὴς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου. Ἦλθε δὲ καὶ οὗτος οὐ μόνον, ἵνα τῶν δραμάτων ἀκροάσῃται, ἀλλ', ἵνα καὶ τοὺς θεατὰς ἴδῃ καὶ τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτῶν ἐξετάσῃ.

«Τριάκοντα χιλιάδες Ἀθηναίων παρακάθηνται προσεκτικοί,» ἔλεγε πρὸς ἑαυτόν, «γλιχόμενοι ν' ἀκούσωσι πλαστοῦ τινος λόγου καὶ νὰ τερφθῶσιν ἐκ τῶν ψευδῶν δακρύων καὶ τῶν προσποιητῶν κακῶν. Ὁμοιάζουσι δὲ πρὸς τὰ παιδιά, ἅτινα κεχηνότα τῶν μύθων ἀκροῶνται, καὶ ἐν τούτῳ μόνον ἐκείνων διαφέρουσιν, ὅτι οὗτοι μὲν γνωρίζουσιν, ὅτι πλαστὸς ὁ μῦθος εἶναι, ἐκεῖνα δ' ἀγνοοῦσι τοῦτο. Τίς ὁ λόγος ἄρα γε τῆς παραδόξου ταύτης χαρᾶς τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῷ μιμητῷ καὶ πλαστῷ;» —

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν θεατῶν ἦτο καὶ ἡ καλὴ Θεοδότη ὥς χαριέστατα κεκοσμημένη. Οἱ ὀφθαλμοὶ δ' αὐτῆς διηνεκάς ἦσαν ἐστραμμένοι ἐπὶ τὰ ἐδώλια τῶν στρατηγῶν, ἐφ' ὧν ἐνὸς ὁ Περικλῆς ἐκάθητο. Καὶ ὁ Περικλῆς δ' αὐτὸς οὐδόλως

ἀπηξίου ν' ἀντιβλέπη ἐνίοτε εἰς τὰ πόρινα βλέμματα τῆς μελανοφθάλμου Κορινθίας.

Ἀλλὰ τέλος, ἐν ᾧ ὁ ὄχλος ἐπιέθορύβει, ἤχησεν ἡ θρονιά τῆς λαμπρᾶ φωνῆ τοῦ κήρυκος κελεύοντος νά σιγήσῃ πάντες. Ἐγένοντο δ' εἶτα αἱ νενομισμένα σπονδαὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διονύσου. Καὶ ἔπειτα ἠκούσθη αὐτῆς ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος·

«Ὁ χορὸς τοῦ Ἰωνος προελθέτω!»

Ἠκροάσαντο δ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς τραγωδίας τοῦ Ἰωνος καὶ μετὰ τῆς εὐστόχου αὐτῶν εὐτραπείας κρίναντες καὶ ἐκτιμήσαντες ἐπεκρότησαν τὰς χεῖρας. Μετὰ ταῦτα ἐδιδάχθη τραγωδία τις τοῦ Φιλοκλέους. Ἀλλ' ἡ ἀτεχνία καὶ τὸ κακόστομον τοῦ πρωταγωνιστοῦ δυσαρέστως διέθηκε τὴν λεπτὴν ἀκοὴν τῶν Ἀθηναίων. Δι' ὃ οὗτοι τὴν ὀργὴν ἐκφαίνοντες ἐκάγχασαν καὶ ἐτονθόρυσαν καὶ ὀξέως ἐσύριζαν καὶ ἐκλῶζαν σκωπτικῶς καὶ ἐπερνοκόπησαν. Εἶτα δ' ἐδιδάχθη κωμωδία τις καὶ τότε ὁ σκώπτῃς κύριος ἦτο πάντων, ὑπέρτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Διὸς καὶ πάντων τῶν ὀλυπίων θεῶν. Διότι τὸ ἀχαλινώτατον σκῶμμα ἐξετοξεύετο ἐν ἐρρύθμοτάτοις μέτροις.

Εἶτα δὲ προῆλθεν ὁ χορὸς τοῦ Εὐριπίδου.

Ὑπὸ τοῦ ἔργου δὲ τοῦ ποιητοῦ τούτου κατεκλάσθησαν αἱ ψυχαὶ πάντων. Διότι αἱ μὲν γυναῖκες συνεκινήθησαν ὑπ' ἐκείνου, ὅπερ τῆς ψυχῆς ἔψαυε, τοὺς δ' ἄνδρας ἐπεσπασάντο αἱ λαμπραὶ γνώμαι αἱ ἐνυφασμένα πανταχοῦ τῷ ἔργῳ καὶ διαποικίλλουσα αὐτό, ὡς τὴν ἀλουργίδα οἱ χρυσοὶ στήμονες. Καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια δὲ τοῦ χοροῦ ἐκπληξίν καὶ θαυμασμόν προῦκάλεσε, διότι οὐδέποτε τέως τοιαύτην μεγαλοπρέπειαν εἶχον ἰδόντες οἱ Ἀθηναῖοι. Δι' ὃ θορυβῶδεις ἐπευφημίαι ἀντήχησαν εὐθύς, ὡς ἡ τραγωδία πέρας ἔλαβε. Καὶ ὁ Πυριλάμης δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐνετρύφων ἤδη τῇ προαισθήσει τοῦ βεβαίου θριάμβου.

Ἀσπασία I.

18

Ἐν τῷ βραχεῖ δὲ διαλείμματι τῷ ἐπιγενομένῳ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς διδασκαλίας τῆς τραγωδίας ταύτης εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νέας τραγωδίας δοῦλός τις πλησιάσας αἴφνης τῷ Περικλεῖ ἐνεχείρισεν αὐτῷ πτυκτὸν φύλλον παπύρου. Ὁ δ' ἀνέπτυξεν αὐτὸ καὶ ἀνέγνω τὰ ἐξῆς·

«Ὁ Σοφοκλῆς τῆς νυκτὸς ὑπείσδυνει εἰς τῆς Ἀσπασίας.»

Ἐξεπλάγη δ' ὁ Περικλῆς. Τίς ἔγραψε ταῦτα; — Ἐκ τῆς Θεοδότης προήρχοντο. — Ὅτε δὲ μετεστράφη πρὸς τὸν κομιστὴν τῆς βραχείας μὲν, ἀλλὰ παραδόξου ἀγγελίας, ἀφανὴς ἐκεῖνος ἦτο. —

Ἄλλ' ἐκ τῶν θαθέων λογισμῶν ἐξήγειρε τὸν στρατηγὸν ταχέως ἢ λαμπρὰ φωνὴ τοῦ κήρυκος ἐκ νέου ἠχήσασα·

«Ὁ χορὸς τοῦ Σοφοκλέους προσελθέτω!» —

Καὶ ἤδη ἐξετυλίσσετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ἀκοῆς τῶν Ἀθηναίων τραγωδία τις τοῦ ἔρωτος ὑπὸ τὰς τρεῖς ἐκεῖνας μορφὰς ἐμφανιζομένου, ὑφ' ἧς συνήθως ὁ ἔρως διαδοχικῶς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ βίῳ καταλαμβάνει, ὡς στοργὴ πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ὡς νυμφικὴ στοργὴ καὶ ὡς στοργὴ πρὸς τὰ τέκνα. Ἐκ στοργῆς πρὸς τὸν προσφιλεῖ ἀδελφὸν θνήσκει ἡ Ἀντιγόνη, ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν προσφιλεῖ μνηστὴν θνήσκει ὁ Αἴμων, ἐκ στοργῆς πρὸς τὸν προσφιλεῖ υἱὸν θνήσκει ἡ Εὐρυδίκη. —

Μακρὰ πενθικὴ ἐσθὴς περιβάλλει τὰς εὐμεγέθεις θυγατέρας τοῦ Οἰδίποδος. Σεμνὰ δὲ καὶ εὐγενῆ παρθενικὰ πρόσωπα δεικνύουσι τὰ προσωπεῖα καὶ μαλακὴ καὶ ἐμπαθὴς ἡχεὶ ἢ φωνὴ αὐτῶν. — Τὸν ἀδελφὸν ὅτι θά θάψῃ, ὁμνύει ἡ Ἀντιγόνη, τὸν προσφιλεῖ ἀδελφόν, ὃν βορὰν τῶν κυνῶν καὶ οἰωνῶν ὁ βασιλεὺς Κρέων ἐξέθηκε. Τὰ ἄγραπτα δὲ καὶ ἀσφαλῆ τῶν θεῶν νόμιμα νὰ ἐκπληρώσῃ θέλει παρὰ τοὺς νόμους τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἰδοὺ ὁ χορὸς τῶν εὐγενῶν

Θηβαίων γερόντων προσέρχεται σεμνῶς ὀρχούμενος, ἀλουργίδας διονυσιακῆς μεγαλοπρεπείας ἐνδεδυμένος καὶ χρυσοῖς στεφάνοις ἐστεφανωμένος καὶ ἀντηχεῖ ὁ λαμπρός, σεμνὸς καὶ διὰ τῶν ποικίλων ρυθμῶν κατακηλῶν ὕμνος·

« Ἀκτὶς ἀελίου τὸ κάλλιστον φῶς . . » —

Εἶτα δὲ παρέρχεται ὁ βασιλεὺς Κρέων χρυσόστικτον ἀλουργίδα φέρων καὶ διὰ διαδήματος μὲν κεκοσμημένος, ἐπ' αἰτοφόρου δὲ σκήπτρου ἐρειδόμενος. Ὑπερανθρώπως δὲ μέγαν ἀποδεικνύει αὐτὸν ὁ κόθορνος· δεσποτικὴν μεγαλοπρέπειαν παρέχει αὐτῷ τὸ προσωπεῖον καὶ κραταιὸς ἴσταται, ὁρατὸς ἐν τῷ ἀπεράντῳ χώρῳ καὶ τοῖς ὥς ἀπωτάτῳ καθημένοις. Τὸ δίκαιον τοῦ ἄρχοντος δὲ πειράται νὰ καταστήσῃ ἐντιμον· ἀλλ' ἡ εὐγενὴς παρθένος ἐν μόνον ὑψηλὸν καθήκον γνωρίζει καὶ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς τοῦτο· μόνον εἶναι ἐγγεγραμμένον, στοργή — πρὸς δὲ τὸν βασιλέα, ὃς τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ὀμότητος αἰτίαν τὸ μῖσος τῶν Θηβαίων πολιτῶν πρὸς τὸν νεκρὸν προβάλλει, ἐν μόνον ἀποκρίνεται, τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο·

— « οὗτοι συνέχθην, ἀλλὰ συμφυλεῖν ἔφυν! » —

Καὶ ἀπέρχεται, ἵνα ἐπιτελέσῃ, ὅ,τι ὑπέσχετο, θυσιάζουσα τὸ δίκαιον τῶν ζώντων ἀντὶ τοῦ τῶν νεκρῶν. Ἐν σεμνῷ δὲ καὶ ὑψηλῷ ἄσματι ἐξυμνεῖ εἶτα ὁ χορὸς τὸ τολμηρὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν τοῦ ἀνθρώπου — καὶ ἔπειτα θρηνεῖ τὰ ἀρχαῖα τῶν Λαβδακιδῶν πῆματα. — Ἐρχεται δ' εἶτα ὁ Αἰῶν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ τοῦ Κρέοντος, καὶ ἱκετεύει ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης, ὑπὲρ τῆς ζωῆς τῆς νύμφης — ἀλλὰ σκληρῶς ἐμμένει τῇ ἑαυτοῦ διαταγῇ ὁ βασιλεὺς — διότι πολλαὶ νύμφαι ὑπάρχουσι καὶ ἀρώσιμοι χιτῶνες εἰσὶν γύαι — καὶ ταχὺς ἐξ ὀργῆς ἀλγίστας κακὰ προμηνύων ἀπέρχεται ὁ νυμφίος. Τότε ἀντηχεῖ ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν εὐγενῶν Θηβαίων γερόντων ψαλλόμενος ὁ ὕμνος ἐκεῖνος, ὃς ἐποιήθη κατὰ τὴν πολύπυρον

ἐκείνην ἡμέραν, ἣν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐν τῷ ροδῶνι τοῦ ποιητοῦ παρὰ τῇ ὄχθῃ τοῦ Κηφισοῦ διέτριψαν·

« Ἐρως ἀνέκατε μάχαν . . . » —

Ἄλλ' ἤδη ἄρχεται ἐν ὑμνώδει στιχομυθία ὁ συγκινητικός θρήνος τῆς θυγατρὸς τοῦ Οἰδίποδος, ἣτις ζῶσα νὰ καταβῇ εἰς τὸ τυμβόχωστον ἔργμα . . . τάφου ποταινίου κατεδικάσθη. Κατακλᾷ δὲ τὴν ψυχὴν ἡ μακρὰ θρηνηδία καὶ ὑπὸ σεμνῆς συγκινήσεως ἐκ τῆς ἐσχάτης ταύτης λυπηρᾶς τύχης ὑγραίνονται οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων τῶν ἀσθμαίνοντων Ἀθηναίων. — Ὁ δὲ τῶν Θηβαίων γερόντων χορὸς βλέπων τὴν παρθένον τὴν ὑστάτην πορευομένην ὁδὸν ὑπομνήσκει αὐτὴν τὴν τύχην τῆς Δανάης, ἣτις, ὡς νῦν αὕτη, ἔτλα . . . οὐράνιον φῶς ἀλλάξαι ἐν χαλκοδέταις αὐλατῖς. — Ἄλλ' ἔρχεται ὁ Τειρεσίας, ὁ ἀναμάρτητος τυφλὸς μάντις, ὃς ὡς τοξότης βάλλει βέβαια τοξεύματα κατὰ τῆς καρδίας τοῦ ἀδιαλλάκτου, καὶ οἱ θεοὶ κάμπουσι τέλος τὴν ἄκαμπτον τοῦ βασιλέως φρένα, ὃς ὑπὸ δεινῆς προαισθήσεως αἴφνης καταληφθεὶς μετανοεῖ. — Καὶ ἤδη ὁ χορὸς ἀγάλλεται καὶ ἐξυμνεῖ ἐν φαιδρῷ ὕμνῳ τὸν θεὸν τῆς χαρᾶς Διόνυσον. Θαυμαστὸς δ' ἦχει ὁ χαροποιὸς ὕμνος μετὰ τὸν θρηνώδη κομμόν, ἀλλὰ ταχέως σθέννυται καὶ νέα θρηνηδία διαδέχεται αὐτόν. Διότι ἡ μὲν Ἀντιγόνη ἐν τῷ λιθίνῳ τάφῳ ἠτύοκτόνησεν ἤδη, ὁ δ' Αἴμων περιπτυσζάμενος αὐτὴν καὶ τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ξίφους συγκατέρχεται εἰς Αἶδου δόμους.

Τότε παρέρχεται τοῦ οἰμώζοντος βασιλέως Κρέοντος ἡ γαμετὴ Εὐρυδίκη καὶ δέχεται παρὰ τοῦ ἀγγέλου τὴν ἀγγελίαν τοῦ ἐν τῷ τάφῳ τῆς θυγατρὸς τοῦ Οἰδίποδος κοινοῦ θανάτου. Ἀκούει δὲ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ καὶ ὑπὸ τῆς ἀγγελίας ταύτης κατακλᾶται ἡ μητρικὴ αὐτῆς ψυχὴ. —

Καὶ παραδόξως μὲν ἔθιγε τῶν ψυχῶν τῶν θεατῶν ἡ

ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἀγγέλου ἀγγελία τοῦ διπλοῦ θανάτου, ἀλλ' ἔτι παραδοξότεροι ἤχησαν οἱ ὀλίγοι λόγοι ἐκ τοῦ στόματος τῆς τῷ θανάτῳ ἀφιερωθείσης βασιλίσσης.

Ἄπνουν δ' ἀνέμενε τὸ πλῆθος τὸ τέλος τῆς σεμνῆς τραγωδίας, ἥτις διὰ στροφῆς ἐξυμνούσης ἐν τέλει τὴν φρόνησιν ὥς διὰ μεγαλοπρεποῦς ἁρμονικῆς κατακλεῖδος πέρας λαμβάνει.

Μεγάλη δὲ καὶ βαθεῖα ἦτο ἡ ταραχή, ἣν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκρουσμένων Ἀθηναίων ἡ τραγωδία τοῦ Σοφοκλέους ἡ τὰ τρία αἰσθήματα τῆς στοργῆς καὶ τοὺς τρεῖς θανάτους περιπλέκουσα διηγείρεν. Διότι οὐδέποτε πρότερον εἶδον τὴν αὐστηρὰν τέως καὶ σκυθρωπὴν σεμνότητα τῆς τραγικῆς τέχνης τοσοῦτον ἡμερον οἱ Ἀθηναῖοι — οὐδέποτε τὸ ὑψηλὸν τοσοῦτον ἀνθρωπίνως παριστάμενον καὶ τὸ ἀνθρώπινον τοσοῦτον ὑψηλῶς.

Ἀλλὰ πρὸς τούτοις οὐδέποτε τέως πρότερον ἐν τραγικῇ τινι ἔργῳ τοσαύτη πληθὺς λαμπρῶν μελωδιῶν καὶ τοιαύτη θαυμάσια καὶ ἐμμέλεια τοῖς θεαταῖς ἐπεδείχθη, οὐδ' ἐδιδάχθη ποτὲ πρότερον ἐν τῷ ἀττικῷ θεάτρῳ τραγικόν τι ἔργον τοσοῦτον τελείως καὶ ἁρμονικῶς, οὐδὲ παρέστη ποτὲ χορὸς τοσοῦτον ἔντεχνος, τοσοῦτον μεγαλοπρεπῆς τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν Ἀθηναίων.

Ὡς δ' ὁ χορὸς οὗτος ἀνεχώρησε καὶ ὁ δραματικὸς ἀγὼν πέρας ἔλαβεν, εὐθὺς ἀνέστη σύμπας ὁ λαὸς καὶ ἐπευφήμησε τοσοῦτον σφοδρῶς τὸν Ἰππόνικον, ὥστε οἱ ἀγωνοδίκαι ἀόκνως καὶ ἀπροβουλεύτως τὸν ποιητὴν τῆς Ἀντιγόνης καὶ τὸν χορηγὸν αὐτοῦ νικηφόρους τῆς τραγωδίας ἐκήρυξαν πρὸ τῶν ἀθρόων ἔτι καὶ τὴν κρίσιν παραδοκούντων Ἀθηναίων. Ὁ δὲ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Ἰππόνικος τότε κατὰ τὸ ἔθος ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν σκηνήν, ἵνα ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἑκάτερος τὸν νικηφόρον στέφανον παρὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀγωνοδικῶν λάβῃ.

Ἀδύνατον δ' εἶναι νὰ περιγράψῃ τις τὴν χαρὰν καὶ τὴν ὑπερφηανίαν τοῦ Ἱππονίκου, ὡς ἐπίσης ἀδύνατον νὰ δηλώσῃ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸν χόλον τοῦ Πυριλάμπους καὶ τῶν περὶ αὐτόν.

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς ὠθούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξῆλθε διὰ τῆς αὐλείου θύρας καὶ τὸ θέατρον κατέλειπεν, εἶδεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄχλου τὴν Θεοδότην παρ' ἑαυτῷ. Τὸ περικαλλές δ' αὐτῆς πρόσωπον ἦτο βραχύν τινα χρόνον πρὸς αὐτόν ἐστραμμένον καὶ ἐπειρᾶτο νὰ ἐλκύσῃ αὐτόν διὰ τῶν ἐμφαντικωτάτων βλεμμάτων καὶ τοῦ ἐπαγωγोटάτου μειδιάματος τῶν χειλέων. Ἀθέατος δ' εἶτα παρέβυσεν αὐτὴ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπιστόλιόν τι.

Ὁ Περικλῆς ἀνέγνω καὶ τοῦτο. Ἦσαν δὲ τὰ ἐξῆς ἐγγεγραμμένα·

«Ἐὰν θέλῃς νὰ μάθῃς τι περὶ τοῦ Σοφοκλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας, ἐλθὲ εἰς τῆς Θεοδότης! Δουλὸς τις θ' ἀναμένῃ σε ὑπὸ τὴν στοὰν τῆς θόλου καὶ θά σε ὀδηγήσῃ διὰ κρυφίας τινὸς ὁδοῦ διὰ τῆς κηπαίας θύρας εἰς τὴν οἰκίαν μου.» —

Ἀλλὰ δὲν ἔλαβε καιρὸν σκέψεως ὁ Περικλῆς περὶ τοῦ πρακτέου· διότι μετὰ τινα βήματα εὗρέθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁμίλου τῶν φίλων τοῦ Σοφοκλέους, οἵτινες συγχαίροντες περιεκύκλουν αὐτόν.

Ὡς δ' ὁ ποιητὴς εἶδεν αὐτόν, ἀπηλλάγη εὐθὺς τῶν φίλων καὶ ἔσπευσε πρὸς αὐτόν.

Καὶ ὁ Περικλῆς δέ, καίπερ δυσθύμως ἔχων καὶ φροντιστικῶς, ὅμως συνεχάρη τῷ νικητῇ.

«Χάριτάς σοι ὁμολογῶ ἐπὶ τοῖς συγχαρητικοῖς λόγοις,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς, «ἀλλ' ἀπόφηναι τὴν γνώμην σου οὐχὶ ὡς φίλος, ἀλλ' ὡς ἀγωνοδίκης.»

Χαλεπῶς δὲ καὶ μόλις καταπιέσας, ὅ,τι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ χρόνου ἐκείνην ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀπησχόλει, εἶπεν ὁ Περικλῆς·

«Γνωρίζεις, ὅτι εἰς ἀπορίαν κατέστησέ με ἐν τῇ τραγωδίᾳ; Μοι ἐφάνη, ὡς καὶ πολλοῖς ἄλλοις τῶν ἀκροατῶν, παράδοξον σχεδόν, ὅτι ἐν ἴσῃ μοίρα πρὸς τοὺς συγγενικοὺς δεσμοὺς τοὺς πρόπαλαι ἱερωτάτους τοῖς Ἑλλήσι καὶ τὸν δεσμὸν τοῦ νυμφικοῦ ἔρωτος ἔθηκας τὸ αὐτὸ δίκαιον, τὴν αὐτὴν δύναμιν, τὴν αὐτὴν φοβεράν σεμνότητα καὶ αὐτῷ ἀπονείμας. Σφόδρα δ' ἀπασχολεῖ ὁ νεωτερισμὸς οὗτος τὸν νοῦν μου καὶ δὲν δύναμαι ἔτι νᾶ εἶπω, ἂν ὀρθῶς ἐποίησας.»

Εἶτα δ' ἀφιστάμενος τοῦ λόγου τούτου εἶπεν αὖθις· «Δὲν ἦσο σὺ αὐτὸς ὁ ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ ἀγγέλου τὴν πένθιμον ἐκείνην διήγησιν τοῦ θανάτου τοῦ Αἴμονος σεμνῶς ἀπαγγεῖλας; Ἐνόμιζον, ὅτι τὴν φωνὴν σου ἀνεγνώριζον. Ἀλλὰ, τίς ἦτο ὁ τὴν Εὐρυδίκην ὑποδύς; Τίς τῶν ὑποκριτῶν ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς βασιλίδος ἐκείνης; Ἀγνοῶ, ὅποια ἰδιότροπος εἰς τὴν ψυχὴν λάθρα εἰσδύνουσα χάρις περὶ πτατο περὶ τὴν σκηνὴν, ὅτε ὑμεῖς οἱ δύο, σὺ μὲν ὡς ἄγγελος, ἐκείνη δ' ὡς βασιλὶς ἀντιμέτωποι ἴστασθε. Οὐδέποτε δ' ἤκουσα ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοιαύτην φωνήν, οἷα ἡ τῆς βασιλίδος ἐκείνης. Τίς παρὰ τὸν Πῶλον ἡδυνήθη τὴν θαυμασίαν χάριν τῆς φωνῆς ἐκείνης νᾶ προσποιηθῇ;»

«Οὐδ' ὁ Πῶλος αὐτός!» ἀπεκρίνατο ὁ Σοφοκλῆς μειδιῶν. «Εἶπες πρότερον περὶ τῶν νεωτερισμῶν τῆς τραγωδίας μου, μάθε δὲ νῦν, ὅτι καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς σήμερον νεωτερισμὸς τις ἐγένετο, περὶ οὗ οὐδεὶς ἕτερος γνωρίζει τι πλὴν ἐμοῦ καὶ τοῦ χρηστοῦ Ἰππονίκου. Διότι νῦν πρῶτον, ἐξ οὗ ὁ Θέσπις τὴν τῶν προσωπειῶν χρῆσιν εἰσήγαγε, σήμερον ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὑπὸ τὸ προσωπεῖον ἀληθῆς γυνὴ ἐκρύβη. Ἔσο δὲ σὺ ὁ τρίτος τὸ ἀπόρρητον γνωρίζων καὶ

ἄφες αὐτὸ νὰ ταφῇ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῶν τριῶν.»

«Καὶ τίς ἦτο ἡ γυνή,» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς, «ἡ τολμήσασα καὶ ἄγνωστος ν' ἀναβῇ ἐπὶ τὴν σκηνὴν καὶ νὰ καταφρονήσῃ τῶν παλαιῶν ἐθίμων, τοῦ παλαιοῦ καλοῦ ἔθους;»

«Θὰ ἴδῃς αὐτήν!» ἀπεκρίνατο ὁ Σοφοκλῆς, καὶ ἐπὶ μικρὸν ἀφανὴς γενόμενος ἐπανῆλθεν ὁδηγῶν γυναικεῖαν τινὰ μορφὴν, ἣτις τοσοῦτον περικεκαλυμμένη καὶ μετημριεσμένη ἦτο, ὥστε ὅλως δυσγνώριστος ἐγένετο.

«Ὅτε δ' ὁ Σοφοκλῆς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς γυναικείας ἐκείνης μορφῆς μακρὰν που τῶν περιέργων βλεμμάτων καὶ εἰς ἀσφαλῆ τόπον τὸν Περικλέα ὠδήγησεν, εἶπεν·

«Εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποκαλυφθῇ, Περικλεῖς, ἵνα ἀναγνωρίσῃς αὐτήν, ἡ γυνή, ἡ οὐ μόνον ἡ περικαλλεστάτη, ἀλλὰ καὶ ἡ τολμηροτάτη τοῦ φύλου αὐτῆς εἶναι;»

Ἐμεινε δ' ἐκπληκτος ὁ Περικλῆς. «Πρέπει ν' ἀποκαλυφθῇ!» εἶπε ψυχρῶς καὶ σπουδαίως. Σταθερῶς δὲ κινήσασα τὴν χεῖρα ἡ γυναικεία μορφή ἀπέσπασε τὴν καλύπτραν καὶ ὁ Περικλῆς ἴστατο πρὸ τῆς Ἀσπασίας.

Ἐμεινε δ' ἐνεός. Διότι οἱ ἐν τῷ ἐπιστολίῳ τῆς Θεοδότῃς λόγοι ἐφάνησαν νῦν κυρούμενοι. Ἡ Ἀσπασία, ὡς κατάδηλον ἐγίγνετο, ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ συνομόσασα τῷ Σοφοκλεῖ εἶχεν ἐκτελέσασα τὴν τολμηρὰν ἐπιβολὴν μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἦτο μὲν βέβαιος περὶ τῆς πίστεως τοῦ φίλου, τοῦ εὐγενοῦς Σοφοκλέους, ἀλλ' ἡ Ἀσπασία νέαν ἀπόδειξιν παρείχεν αὐτῷ, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς φαιδρὰ καὶ ἐλευθέρα πάντων τῶν δεσμῶν κατεφρόνει.

Ὅτι δ' ὁ ἐνεὸς προσβλέπων αὐτὴν Περικλῆς ἐσκοπεῖτο, ἀνέγνω σαφῶς ἡ Ἀσπασία ἐν τῷ μετώπῳ αὐτοῦ, ἐν ταῖς ὀφρύσιν, ἐν τῷ βλέμματι.

Πρὸς τὴν εὐγλωττον δ' ἐκείνην σιγὴν εὐγλώττως ἀποκρινομένη ἤρξατο λέγουσα·

«Μὴ σύνναγε τὰς ὀφρῦς, Περικλείς, καὶ πρὸ πάντων μὴ ὀργίζου τῷ φίλῳ Σοφοκλεῖ. Ὑπ' ἐμοῦ βίᾳ ἀναγκασθεὶς ἔπραξεν, ὅ,τι ἔπραξεν . . .»

«Ἀλλὰ μὴ ὀργίζου καὶ τῇ Ἀσπασίᾳ!» ὑπέλαβεν ὁ τραγικὸς στραφεὶς πρὸς τὸν Περικλέα, «καὶ μάθε μάλιστα, ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ διδάξασά με, ὅτι ἱερώτερον τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ φιλία, καὶ δὴ ὅταν παλαιότερα τοῦ ἔρωτος εἶναι . . .»

«Πόλεμος κατὰ τῶν καθεστώτων εἶναι ἡ ἀποστολή μου!» εἶπεν αὐτῇς ἡ Ἀσπασία. «Διὰ τί δ' ἔχεις δι' ὀργῆς ἐμὲ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι καὶ τῆς μορφώσεως τῶν ποιητῶν οὐχ ἦττον ἐπιλαμβάνομαι, ὥς καὶ τῆς τῶν ἀνδριαντοποιῶν ἐν τῷ ἔργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου; Ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα εὕρω τὸ κάλλος καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ἄν δ' ἡρεσκόμην τῇ δουλείᾳ, θὰ ἔμενον ἐν τῇ περσικῇ ἀβλῇ, ὅπου θὰ διῆγον τὸν βίον ὑπὸ τὰ νυσταλέα ἐρωτικά βλέμματα τῶν χαύνων ὀφθαλμῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Τὸ κυριεῦσαν δὲ σοῦ ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου, φίλε, εἶναι μανία τις, ψευδής τις δόξα, σκυθρωπὴ τις αἰσθησις, ἀναξία παντὸς Ἑλλήνου. Ἀποδιώξον αὐτήν, Περικλείς!»

Κατὰ τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην τοῦ χρόνου πλησιάσας αὐτοῖς ὁ Ἰππόνικος ἐκάλεσε τὸν τε Περικλέα καὶ τὴν Ἀσπασίαν ἐπὶ τὸ συμπόσιον, ὅπερ ἐν μιᾷ τῶν ἐπομένων ἡμερῶν ἐπὶ τῇ νίκῃ εἰς τιμὴν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Σοφοκλέους νὰ παράσχῃ ἔμελλεν.

Ἦτο δ' ἤδη ἐσπέρα, ὅτε ὁ Περικλῆς ἀπηλλάγη τοῦ Ἰππόνικου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας . . .

Σύννους δ' ἐπορεύετο οἴκαδε. Ἐνεθυμεῖτο δὲ τὴν Ἀσπασίαν καὶ ἐξετάζων καθ' ἑαυτὸν εὗρισκε τοὺς λόγους, οὓς πρὸ μικροῦ ἐκείνη εἶχεν εἰποῦσα, δικαιοτάτους. Ὁ ἔρωας δὲν

ἡδύνατο νὰ περιβάλῃ διὰ δεσμοῦ τὴν ψυχὴν τῆς Ἀσπασίας, δὲν ἔπρεπε ν' ἀποβῇ αὐτῇ δούλειος ζυγός.

Ἄλλ' οὐδ' αὐτῷ τούτῳ! «Δύνασαι νὰ ἴδῃς τὴν Θεοδότην!» εἶπε πρὸς ἑαυτόν· «ἄσως δὲν εἶναι καλὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν ναρκῶδει συνηθείᾳ νὰ θεραπεύῃ τις μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γυναῖκα.» —

Αἱ ἀξιώσεις δὲ τῆς ὑπερηφάνου καὶ ἐλευθέρας Ἀσπασίας συνῆδον νῦν ἁρμονικῶς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τοῖς νοηθετικοῖς τοῦ Ἀναξαγόρου λόγοις. Ἐνεθυμήθη δ' αὖθις τὸ ἐπιστόλιον τῆς Κορινθίας καὶ τὸν ὑπὸ τὴν στοὰν τῆς θόλου ἀναμένοντα αὐτὸν δοῦλον. Καὶ ἡ μὲν ἀγγελία, ἣν ἡ Θεοδότη αὐτῷ εἶχε πέμψασα, διεσαφηνίσθη νῦν κάλλιον ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Σοφοκλέους, ἢ ὅσον αὐτὴ θὰ ἡδύνατο νὰ διασαφηνίσῃ αὐτήν. Ἀλλὰ δὲν ἡδύνατο καὶ πλέον τι ἐκείνη νὰ γνωρίζῃ; —

Ἦλθε δ' εἰς τὴν θόλον. Ὁ δὲ δοῦλος πλησιάσας ἀδήγησεν αὐτὸν δι' ἐρήμου ἀνθρώπων στενωποῦ εἰς τὸ περίφραγμα κήπου τινός, οὗ τὴν μικρὰν θύραν ν' ἀνοίξῃ ἡτοιμάζετο. Ἰστατο δ' ἤδη ὁ Περικλῆς πρὸ τῆς θύρας τῆς Θεοδότης καὶ ἡδύνατο νὰ εἰσέλθῃ. Διότι οὐδεὶς εἶδεν αὐτόν καὶ μόναι αἱ ἀηδόνες ἐτερέτιζον ἐν τοῖς θάμνοις τοῦ κήπου.

Ἄλλ' αἶφνης οἱ πόδες αὐτοῦ ἐπέσχον. Νῦν δὲ πρῶτον κατενόησεν, ὅτι ἀκριβῶς τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ διαλεχθῇ πρὸς τὴν Θεοδότην. . . . Ἐξεπλάγη δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν δοῦλον εἶπεν, ὅτι ὤφειλε ν' ἀναβάλῃ τοῦτο εἰς ἄλλοτε, ὅτι δὲν θὰ εἰσῆρχετο νῦν διὰ τῆς θύρας ἐκείνης. Ἐκπληκτος δ' ἐθεώρησεν αὐτὸν ὁ δοῦλος, ἀλλ' αὐτὸς ἀπῆλθε βραδέως χωρῶν εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἡ σελήνη δ' εἶχεν ἀνατείλασα. Ἀνταυγῆς δ' ἐξέλαμπεν ἡ θάλασσα καὶ ἀργυροειδεῖς ἀπέλαμπον αἱ ἄκραι τῶν ὁρέων

τῆς Ἀττικῆς, ἐξ ὧν αὖρα ἀναψυκτικὴ καὶ μυρίπνους προσέπνει. Αἶφνης δ' ἔβαλον ἐκ νέου τὰ ὦτα τοῦ Περικλέους διὰ τῆς ἐσπερινῆς αὔρας φερόμενοι οἱ λόγοι τοῦ χορικοῦ ᾄσματος, «Ἐρως ἀνίκατε μάχαν . . .» Διότι οἱ ἐκ τοῦ θεάτρου ἀπερχόμενοι νεανίαί ἔνθου ὑπὸ τοῦ ἐρωτικοῦ ἐκείνου ᾄσματος ἐψάλλον αὐτὸ εὐθύμιοι καὶ φαιδροὶ ὑπὸ τῆς μαγευτικῆς ἐκείνης ἐαρινῆς νυκτός . . .

Ἀλλοῖα δὲ τότε ταραχὴ βαθέως συνετάραξε τὴν ψυχὴν τοῦ Περικλέους τεταραγμένου ἤδη ἐκ τῶν περὶ Ἀσπασίας λογισμῶν. Ἐξήλου τὸν Σοφοκλέα καὶ Ἰππόνικον τῆς δάφνης τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἐφαίνετο αὐτῷ, ὅτι ὤφειλε περιζασθεὶς τὸ ξίφος καὶ συναγαγὼν στρατόν, ἢ στόλον νὰ ὀρμήσῃ ἐπὶ λαμπρὰς νίκας. Διότι ἡ μακρὰ εἰρήνη ἤρξατο φαινομένη αὐτῷ ἄδοξος.

Ἐπαχθῆς δὲ τότε αἰσθησις ὑπεισῆλθεν αὐτόν, ἥς τέλος προβαίνων καὶ λογιζόμενος τότε μόνον ἀπηλλάγη, ὅτε εἶδε τὴν πρὸ αὐτοῦ ἀαστράπτουσαν Ἀκρόπολιν καὶ ἤσθετο ἀπηχοῦσαν αὐθις ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὴν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ διδαχθεῖσαν τραγωδίαν τῆς Ἀντιγόνης. Διότι ἀναβαίνων τὴν ὁδὸν ἤδη εἶχε προσπελάσας τῷ τόπῳ, ἐνθα ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ κολοσσιαῖαι πέτραι καὶ οἱ μάρμαροι τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου βαθύ ἀνέφγον τὸ ἀχανὲς αὐτῶν στόμα, ὑπεράνω δ' αὐτοῦ ἀφ' ἑτέρου ἀαστράπτουσαι ἐν τῷ φωτὶ τῆς σελήνης ὑψοῦντο αἱ πέτραι τῆς Ἀκροπόλεως. Νεκρικὴ δὲ σιγὴ ἐπεκράτει κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν τῷ ἀπεράντῳ χώρῳ τοῦ θεάτρου, ἐνθα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ποικίλη καὶ μεγάλη ταραχὴ ἐγίνετο, ἐνθα τὰ ὑψίστα δημιουργήματα τῆς ἑλληνικῆς ποιητικῆς φαντασίας μεγαλοπρεπῶς ἤχουν. Ἦτένισε δ' ὁ Περικλῆς πρῶτον μὲν εἰς τὴν μαρμάρινον ἐκείνην ἄβυσσον, εἶτα δ' εἰς τὴν ὑπὸ τῆς σελήνης σελαγουμένην ἱερὰν ἄκραν, ὅθεν ἀπήστραπτον οἱ γλυφόμενοι ἔτι μάρμαροι τοῦ συντελουμένου

ναοῦ, καὶ ἦσθετο ἑαυτὸν καὶ τὸ πεπρωμένον αὐτοῦ δια-
 χεόμενον εἰς εὐρύτερόν τι ρεῦμα. Τότε διελύθη τὸ νέφος
 τὸ σκιάζον τὸ μέτωπον αὐτοῦ καὶ εὐρύνθη τὸ στήθος, διότι
 ἦσθετο, ὅτι ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου καὶ ἐκ τοῦ βάθους τούτου
 εὐοιάνιστος αἶρα ἀθανασίας ἐπέπνει αὐτῷ.

Τέλος τοῦ πρώτου τόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

	Σελ.
I. 'Ο ἐν Δήλῳ θησαυρός	1
II. 'Η δέσποινα Τελεσίππη	43
III. 'Ο 'Αλιμούσιος ταινιοπώλης	69
IV. Τὸ σπήλαιον τοῦ Πανός	98
V. Οἱ ταῶνες τοῦ Πυριλάμπους	132
VI. Παρὰ τῇ ὄχθῃ τοῦ Κηφισοῦ	161
VII. 'Ο Δίσκος	198
VIII. Τὰ Χαριτήσια	225
IX. 'Η 'Αντιγόνη	251

Τύποις· Γ. Δρουγουλίνου ἐν Λειψία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ILIUPERSIS NACH STESICHORUS

von

LYSANDER G. CHADZI-KONSTAS

DR. PHIL.

Leipzig, Druck von Engelhardt.

Τιμάται δρ. ν. 1,50.

ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ
ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙΣ

Συγγραφή

J. L. USSING

ἐξελληνισθεῖσα ἀδεία τοῦ συγγραφέως

ἐκ τῆς δευτέρας γερμανικῆς μεταφράσεως

ὑπὸ

Λυσάνδρου Γ. Χ. Κώνστα

Δ. Φ.

Ἐν Ὁδησσῷ τύποις Ν. Χρυσογέλου.

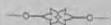
Τιμάται δρ. ν. 3.

Τὰ ἀνωτέρω εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ βιβλιοπωλείοις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΣΠΑΣΙΑ

ΒΙΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΡΩΣ
ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΑΙ ΕΛΛΑΔΙ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΧΑΜΕΡΛΙΓΓΙΟΥ

Ἐξελληνισθεῖσα ἐκ τῆς τρίτης ἐκδόσεως
ἀδεία τοῦ συγγραφέως

ὑπὸ

Λ. Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ
Δ. Φ.

Μετὰ 50 ξυλογραφημάτων

ὑπὸ

ΕΡΜΑΝΝΟΥ ΔΕΙΤΡΙΧΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΒΙΑΜΠΕΡΓ
1888.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΙΚΟΛΑΩ,

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΩ,

ΑΝΔΡΙ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΙ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΖΗΛΩΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΗ,

ΑΝΘΩΝ ΕΥ ΕΠΑΘΟΝ ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ

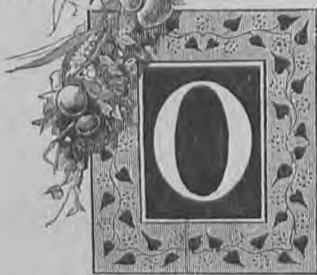
ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

X.

Η ΣΥΜΠΟΖΙΑΡΧΟΣ.

Περικλῆς μετὰ τὴν νίκην τοῦ Ἱππο-
νίκου καὶ τὸν πρὸς τὴν Ἀσπασίαν
διάλογον ἐπὶ ἡμέρας τινὰς ἦτο ὅλως
παραδεδομένος τοῖς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
κατακλύσασι ποικίλοις αἰσθήμασιν,
ἅτινα ὁ τῆς ἐλευθερίας ἔρωσ τῆς
Μιλησίας ἐν αὐτῷ εἶχε διεγείρας. Ἐπανειλημμένως δ' ἐπῆρ-
χετο αὐτῷ σκοπούμενῃ ἡ γνώμη ν' ἀκολουθήσῃ τῇ ἐρωτικῇ
προκλήσει τῆς χαριέσσης Θεοδότης. «Διὰ τί νὰ με δεσμεύσῃ,»
διελογίζετο πρὸς ἑαυτόν, «ἡ Μιλησία ἐκείνη διὰ δεσμῶν,
οὐς αὐτὴ αὕτη οὐδαμῶς ἀποδέχεται;» — Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη
ἠφανίζετο ὑπὸ τῆς θαλερᾶς εἰκόνας τῆς Ἀσπασίας, ὑπὸ τῆς
ἐλευθέρως καὶ ὑπερηφάνου ψυχῆς τῆς γυναικὸς ταύτης, ὑπὸ

Ἀσπασία II.

1

τοῦ φόβου, μὴ κινδυνεύσῃ περὶ τῆς ἀπολύτου κτήσεως αὐτῆς. Πρὸς τὴν σφοδρότητα δ', εἰς ἣν κατ' ὀλίγον ὁ φόβος διή οὗτος τὸν ἔρωτα αὐτοῦ ἐξέφλεγεν, ἡ νέα ἐκείνη ὁρμὴ προσκόπτουσα ταχέως ὑπεχώρει. Εἶχε δὲ προῖδουσα καὶ προλογισαμένη ἡ Ἀσπασία πάντα ταῦτα. — Ἄλλ' ὁ Περικλῆς διέτέλει ἀγωνιζόμενος δεινὸν ἀγῶνα πρὸς ἑαυτόν, ὃν καὶ ἄλλα γεγονότα μετὰ μικρὸν ὀξύτερον κατέστησαν.

Ὁ Ἰππόνικος δ', ὃς πᾶν τὸ δυνατόν εἶχε πράζας, ἵνα περὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς πολυτελείας τῆς ἑορτῆς, ἦν ἐπὶ τῇ νίκῃ παρεσκεύαζε, πολὺς λόγος γένηται, οὐδεμίαν ἡσυχίαν ἔσχεν, ἕως οὗ ὑπέσχοντο ὃ τε Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία, ὅτι θὰ μετάσχωσι τοῦ ἐπὶ τῇ νίκῃ συμποσίου.

Ὅτε δ' ἡ ὀρισθεῖσα ἡμέρα ἀνέτειλεν, ἐβλεπέ τις ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰππονίκου συνηγμένους τοὺς προκριτωτάτους καὶ ἐξοχωτάτους ἄνδρας τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄμα δὲ παρεγένοντο ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία καὶ οἱ ἄλλοι κεκλημένοι καὶ ὁ Ἰππόνικος ἤρξατο ἀναπτύσσων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς οἰκίας αὐτοῦ, περιάγων αὐτοὺς πανταχοῦ καὶ ἐπιδεικνύων τὰ τε δώματα καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰ λουτρά καὶ τὸ γυμναστήριον, ὅπερ πρὸς μικρὸν γυμνάσιον ὡμοίαζε, καὶ τὸ ἰχθυοτροφεῖον καὶ τοὺς γενναίους ἵππους καὶ τοὺς κύνας καὶ τὰ σπάνια πτηνὰ καὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας καὶ τοὺς ὄρνυγας, οὓς εἰς τέρψιν ἔτρεφεν, ἵν' ἀγῶνας αὐτῶν παρασκευάζῃ, καὶ τέλος καὶ τὸ μνημεῖον, ὅπερ εἰς μνήμην προσφιλοῦς μελιταίου εἶχεν οἰκοδομήσας. Ἔλεγε δ', ὅτι ἡ οἰκία αὐτοῦ πρὸς ξενοδοχεῖον ὡμοίαζε πλήρες πάντοτε ξένων, διότι δαδεκάδα ὅλην παρασίτων ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἔτρεφεν. «Οἱ γεννάδα,» ἔλεγε, «σιτεύονται τοσοῦτον καλῶς, ὥστε λυποῦμαι ἀδυνατῶν νὰ ἐπιδείξω ὑμῖν αὐτοὺς σήμερον. Διότι σήμερον προῦθέμην μόνον τοὺς προκριτωτάτους ἄνδρας τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἔχω ὁμοτραπέζους.»

Ὅτε δὲ τις τῶν ξένων ἠρώτησε τὸν Ἰππόνικον πονήρως πως περὶ τῆς γαμετῆς, ἀπεκρίνατο οὗτος, ὅτι καλῶς μὲν εἶχεν, ἀλλ', ὅτι δὲν ἐπεθύμει νὰ διαταράξῃ τὴν ἐν τῇ γυναικωνίτιδι ἡσυχίαν αὐτῆς. Ἀλλὰ πάντες καλῶς ἐγνώριζον, ὅτι τὴν γυναικα ταύτην μόνον εἰς τοῦτο μετεχειρίζετο, νὰ περικαλύπτῃ δηλαδὴ εἰς ἐπίδειξιν διὰ πολυτίμων λίθων καὶ μαργαριτῶν καὶ νὰ περιφέρῃ αὐτὴν ἐνίοτε κατὰ τὸν καινὸν τότε τρόπον ἐπὶ κομφῆς ὑπὸ σικωνίων ἵππων ἐλαυνομένης ἀμάξης εἰς τὰς ἀγυῖας τῶν Ἀθηναίων. Τὰ δ' ἄλλα, ὡς οἱ καινοὶ τότε τρόποι ἤξιουν, ἔτρεφε καὶ αὐτὸς ξένην τινὰ καί, ὡς ἐλέγετο, ἡ πολυύμνητος Θεοδότη τότε ἀπῆλανε τῆς θεραπείας αὐτοῦ.

Καὶ τῶν τέκνων δ' αὐτοῦ ἐμνήσθη πρὸ τῶν ξένων, τοῦ υἱοῦ Καλλίου, ὃν πρὸ μικροῦ εἰς Δελφοὺς εἶχε πέμψας, ὡς ἔλεγεν, ἵνα ἐκεῖ τὴν παιδικὴν αὐτοῦ κόμην οἱ ἱερεῖς κείραντες κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος τῷ Ἀπόλλωνι ἀναθῶσι, καὶ τοῦ θυγατρίου, τῆς Ἰπαρέτης, ἥς τὸ κάλλος καὶ τὴν σωφροσύνην οὐχὶ ἱκανῶς νὰ ὑμνήσῃ ἡδύνατο, καὶ ἦν πολὺ, ὡς ἐφαίνετο, ἔστεργε. «Τὸ παιδίον τοῦτο,» ἔλεγεν, «ὅταν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν εἰσέλθῃ, θὰ εἶναι ἡ καλλίστη καὶ εὐγενεστάτη παρθένος τῶν Ἀθηναίων καὶ δυσχερὲς θὰ μοι ἀποβῇ ποτε νυμφίον ἄξιον αὐτῆς νὰ εὕρω. Διότι οὐδένα παιδα ἐν Ἀθήναις γνωρίζω παρέχοντα ἐλπίδα, ὅτι θὰ δυνηθῇ ἔφηβος γενόμενος νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν παρθένον ταύτην, εἰ μὴ ἴσως τὸν ὑπὸ σοῦ κηδεμονευόμενον, Περικλεῖς, μικρὸν Ἀλκιβιάδην. Ἀληθῶς δ' ὁ παῖς οὗτος, ὃν πολλάκις ἐν τῇ παλαιίστρᾳ εἶδον, δύναται πάντως νὰ καυχᾶται ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἐν τοῖς παισὶ τὴν αὐτὴν τάξιν κατέχει, ἦν ἡ Ἰπαρέτη ἐν ταῖς παρθένοις. Περὶ δὲ τῆς ἡλικίας ἴσως δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι σχεδὸν συναρμόζουσιν ἀλλήλοις. Τίς οἶδε δ', ὅτι οἱ θεοὶ ἐπικλῶθουσι καὶ ὅτι θὰ συμβῇ, ὅταν αἱ δύο αὐταὶ

νεαραὶ κάλυκές ποτε ἐξανθήσωσι! Τί περὶ τούτου λέγεις, Περικλείς; Ἀλλὰ περὶ τούτων εἰς ἄλλοτε!» —

Ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἰπὼν ὁ Ἰππόνικος ὠδήγησε τοὺς ξένους εἰς τὸ μέγα καὶ κομψῶς κεκοσμημένον ἐστιατόριον, ἐν ᾧ κυκλωτερώς τὰ στρώματα ἔκειντο, ἐφ' ὧν, ὡς ἔθος ἦτο, κατεκλίνοντο δειπνοῦντες. Περιττὸν δὲ νὰ εἰπώμεν, ὅτι πολυτελεῖς καὶ ποικιλόστικτοι τάπητες ἐπ' αὐτῶν ἀναπεπετασμένοι ἦσαν, ὅτι τὰ στρογγύλα προσκεφάλαια, ἐφ' ὧν τοὺς θραχίονας ἐστήριζον κατακλινόμενοι, πολυτελέστατα καὶ πεποικιλμένα ἦσαν, ὅτι τῶν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν καὶ λιθοκολλήτων ἀγγείων τῶν ἐπὶ τῷ κυλικεῖῳ μᾶλλον ἢ κομψότης τοῦ σχήματος, ἢ ἡ πολυτέλεια τὴν προσοχὴν τῶν θεατῶν ἐφείλκεν, ὅτι ἐξ ὁμοίως κομψῶν φιαλῶν ἀρώματα εὐωδίαν ἐξέπεμπον πληροῦσαν τὸν χῶρον αὐρας ἡδέας τὰς αἰσθήσεις ἡδυπαθῶς διατιθείσης καὶ ὅτι οἱ τοῖχοι κεκοσμημένοι ἦσαν δι' εἰκόνων εἰς εὐφροσύνην καὶ ἡδυπάθειαν προκαλουσῶν. Παρίστασαν δ' αἱ εἰκόνες αὐταὶ διάφορα συμπλέγματα καὶ σκηνάς, ὧν ἐν μέσῳ ἀναρίθμητοι Ἑρωτες ἐπὶ περιστερῶν καὶ στρουθίων ἐπιχαρίτως ὀχοῦμενοι ἐφαίνοντο. Θαυμαστότερον δ' ἦτο τὸ ἔδαφος. Διότι τὸ μὲν πρῶτον ἐνόμιζέ τις, ὅτι κεκαλυμμένον ἦτο ὑπὸ τῶν περισσευμάτων πλουσίας τραπέζης, ὡς ὑπὸ ποικιλόχρων χιτῶνων παντοίων καρπῶν, ὑπ' ὀστέων, ψιχῶν, τεμαχίων τῶν λόφων τῶν ἀλεκτρονίων, ποικιλοστίκτων πτερῶν τετιλμένων πτηνῶν καὶ λειψάνων παντοίων βρωμάτων. Ὡς δ' ἐκ τοῦ συνεγγύς τις ἔβλεπεν, εὐθὺς κατενόει, ὅτι πάντα ταῦτα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τεχνικῶς διὰ κεχρωματισμένων ψήφων ἐψηφοθετημένα ἦσαν. Καὶ ἄλλα δ' ἀγγεῖα μεγάλα καὶ εὐγραμμα εἰς κόσμον τῆς εὐρυχώρου αἰθούσης εὐθέτως διατεταγμένα εὐρίσκοντο καὶ ἀντικρὺ τῆς εἰσόδου βαρμὸς ἀνθεσφόρος ἵστατο, ἐφ' οὗ πῦρ εὐωδίαν ἐκπέμπον ἐκαίετο.

Ἐδεῖθη δ' ὁ Ἰππόνικος τῶν ξένων αὐτοπροαρέτως ἕκαστος τὸν σύγκλινον ἐκλέξας ἐπὶ τῶν στραμάτων νὰ κατακλιθῶσι. Καὶ οὗτοι τὸ πρῶτον ἐκαθέσθησαν μόνον. Ἦλθον δ' οἱ δοῦλοι φέροντες εὐμόρφους ἀργυροῦς λέβητας καὶ πρόχους. Καὶ πρῶτον μὲν ἔλυσαν τοὺς ἱμάντας τῶν ἐμβάδων, ἢ τῶν πεδίων, εἴτα δ' ὑπέβαλον τοὺς ἀργυροῦς νιπτήρας ὑπὸ τοὺς πόδας καὶ ἐπέχεαν ἐν ταύτῃ ἐκ τῆς ἀργυρᾶς πρόχου τὸ ἐν αὐτῇ ὕγρὸν. Ἦτο δὲ τὸ χειρόνιπτρον οὐχὶ ὕδωρ, ἀλλ' ἀνθοσμίας οἶνος εὐώδει ἐλαίῳ καὶ ἄλλοις μύροις μεμιγμένος, ἐξ ὧν εὐοσμότερος καθίστατο. Ἐπειτα δὲ καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν περιέρραναν καὶ λεπτὰ χειρόμακτρα εἰς ἀπόμαζιν ᾤρεζαν.

Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν δὲ τοῦ ἐστιάτορος κατεκλίθησαν εἴτα οἱ ξένοι ἐπὶ τῶν στραμάτων σύνδυο, εἴτε ὥς ἔτυχεν, εἴτε ἕκαστος παρὰ τινὶ τῶν φίλων. Καὶ ὁ μὲν ζητητὴς τῆς ἀληθείας Σωκράτης παρὰ τῷ σοφῷ Ἀναξαγόρῳ κατεκλίθη, ὁ δ' ἀγαλματοποιὸς Φειδίας παρὰ τῷ φίλῳ, τῷ ἀρχιτέκτονι Ἰκτίνῳ, ὁ δὲ τραγικὸς Σοφοκλῆς παρὰ τῷ ὑποκριτῇ Πῶλῳ καὶ ὁ σοφιστὴς Πρωταγόρας παρὰ τῷ ἱατρῷ Ἱπποκράτει.

Ἐπεδήμει δὲ τότε ὁ Πρωταγόρας ἐν Ἀθήναις καὶ κατέλυε παρὰ τῷ Ἰππονίκῳ. Ἡ δ' ἐπιδημία αὕτη πολὺκροτος ἐγένετο. Διότι ἡ φήμη τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μείζων ἐν Ἑλλάδι ἐγίγνετο. Ἦτο δ' Ἀβδηρίτης, κατ' ἀκολουθίαν Θωῆς μὲν, ἀλλ' Ἴων τὸ γένος· διότι τὰ Ἀβδηρα ὑπὸ Ἴωνων συναρκίσθησαν. Καὶ ἐν μὲν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ ἀχθοφόρος ἦτο, ἕως οὗ σοφὸς τις τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ διαγνοὺς παρέλαβε καὶ ἐπαίδευσεν. Ἐκτοτε δὲ πολλὰς χώρας περιελθὼν καὶ ἐκ τῶν κρουνῶν τῆς ἀσιατικῆς σοφίας ἀντλήσας ἀνέτειλεν ἤδη ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὥς λαμπρὸν οὐράνιον φῶς. Ἦτο δ' ἔμπειρος πάσης ἐπιστήμης καὶ σοφίας, καὶ τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς καὶ

τῆς ποιήσεως καὶ τῆς γεωγραφικῆς καὶ τῆς ἀστρολογικῆς καὶ τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς. Δι' ὃ πανταχοῦ, ὅπου ἤρχετο, πολλοὶ τῶν φιλομαθῶν πρὸς αὐτὸν συνέτρεχον, καὶ δι' οἱ πλούσιοι νεανίαί, οἵτινες μέγιστον μισθὸν ἐτέλουν, ἵνα τῆς σοφίας αὐτοῦ ἀπολαύσωσι. Κατεκλήλει δὲ τοὺς θεωμένους αὐτὸν ἡ παρουσία τοῦ ἀνδρός· διότι βασιλικὸν μὲν εἶχε τὸ παράστημα, πολυτελῶς δ' ἐνεδύετο, ἐκπληκτικὴν δ' εἶχε τὴν δύναμιν τῆς εὐγλωττίας.

Ὁ Πρωταγόρας λοιπὸν οὕτως κατεκλήλει παρὰ τῷ νέῳ μὲν, ἀλλ' ἐμπειροτάτῳ καὶ δεινοτάτῳ ἱατρῷ Ἰπποκράτει, τῷ ἀδελφόπαιδι τοῦ Περικλέους.

Κατὰ παράδοξον δὲ τινα συντυχίαν ὁ δυσέντευκτος καὶ ἥκιστα εὐαρέστως ἐνταῦθα διακείμενος Πολύγνωτος εἶχεν ὥς γείτονα τὸν ὑβριστὴν καὶ ὀνομαστὸν φιλοπότην, τὸν κωμικὸν Κρατῖνον. Καίπερ δ' ὅλως διάφοροι τὴν φύσιν οἱ ἄνδρες φαινόμενοι, εἶχον ὅμως τι τὸ κοινὸν καὶ συνάπτον αὐτοῦς. Διότι οἱ δύο οὗτοι ἦσαν οἱ μόνοι, οὓς πρὸς τοὺς συνηγμένους ἐκεῖ ὁ δεσμὸς τῆς φιλίας οὐδαμῶς συνέδει. Εἶχε δὲ καλέσας αὐτοὺς ὁ Ἰππὸνικος μόνον ἐκ τῆς φιλοδόξου ἐπιθυμίας ὀρμηθεὶς πάντας τοὺς ἐξόχους ἄνδρας τῶν Ἀθηνῶν περὶ ἑαυτὸν νὰ ἴδῃ. Διότι ὁ μὲν Κρατῖνος ἦτο σκώπτῃς τις, οὗ τὸ πρὸς κεραυνὸν ὅμοιον σκῶμμα μάλιστα κατὰ τῶν ἐξεχόντων ἐτοξεύετο, ὥς καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ δι' κωμωδίᾳ, ἐν ἣ οὔτε τοῦ Περικλέους, οὔτε τῆς καλῆς αὐτοῦ φίλης ἐφείσατο· ὁ δὲ Πολύγνωτος, ὁ φίλος τῆς Ἑλπινίκης, κρύφιον χόλον κατὰ τοῦ Φειδίου ἔτρεφεν. Ἐκ τούτου οὗτοι μόνον, ὁ Κρατῖνος καὶ ὁ Πολύγνωτος, ἐν ἀπορίᾳ διατελοῦντες ἐθεώρουν ἀλλήλους καὶ ἡσυχῇ ἐψιθύριζον, ὅτε τὴν Ἀσπασίαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἰππονίκου ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Περικλέους ἐπὶ ἰδίου στρώματος καθεζομένην εἶδον. Ἐκαθέσθη δ' ἡ Ἀσπασία κατὰ τὸ ἔθος τῶν γυναικῶν καὶ δὲν κατεκλήλει, ὥς οἱ ἄνδρες,

οἵτινες τὸν ἀριστερόν βραχίονα ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου στηρίζοντες τὸ ἀριστερόν μέρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ στρώματος ἐξέτεινον. Δηρωτῶντο δ' ὁ Κρατῖνος καὶ ὁ Πολύγνωτος κρυφῇ, ἐκ τίνος λόγου ξένη τινί, ἐταῖρα τινί, τοιαύτη τιμὴ ἀπενέμετό. Ἄλλ' ἄλλως ἔκρινον οἱ ἄλλοι ξένοι· διότι οὗτοι φίλοι τοῦ Περικλέους ὄντες, ἢ λαμπρὰ αὐτοῦ συνοδία, ἐγίνωσκον τὴν ἀξίαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἀσπασίας καὶ ἀπὸ πολλοῦ οὐδόλως ἐθαύμαζον τὰ κατ' αὐτήν. Ὁ δὲ Πρωταγόρας σήμερον μὲν τὸ πρῶτον ἔβλεπε τὴν Ἀσπασίαν, ἀλλ' ἢ ὄψις αὐτῆς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον κατέθελξεν αὐτόν, ὥστε πᾶν ἄλλο μᾶλλον ἐσκέψατο, ἢ τοῦτο, ὅτι ἢ ἐκεῖ παρούσα αὐτῆς ἄτοπος ἦτο.

Νεύσαντος δ' ἤδη τοῦ Ἰππονίκου, οἱ δοῦλοι προσήγαγον μικρὰς τραπέζας πρὸ ἐκάστης κλίνης καὶ τῶν βρωμάτων τινὰ μὲν ἐφ' ἐκάστης αὐτῶν παρέθηκαν, ἄλλα δ' ἐξῆς εἰς ἅπαντας περιέφερον. Ἦρξαντο δὲ πάντες εὐωχούμενοι.

Ὡς δὲ τοὺς ἐξαρέτους ἄνδρας εἰς τὴν οἰκίαν νὰ καλέσῃ ὁ Ἰππόνικος προϋθυμήθη, οὕτω καὶ περὶ τῶν βρωμάτων ἐφρόντισεν, ὥστε νὰ μὴ ἐλλίπῃ τι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα τιμὴν ἡδύναντο νὰ περιποιήσωσι τῇ ἀθηναϊκῇ ἀγορᾷ.

«Ἀξιώσας σήμερον,» ἔλεγεν ὁ Ἰππόνικος, ἐν ᾧ οἱ ξένοι ὥρεγον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰ λιχνεύματα, «τοσοῦτον προκρίτους ἄνδρας νὰ ἐστιάσω ἐπεθύμουν ὥς ἐξαρέτως νὰ εὐωχῆσω αὐτούς. Ἀλλὰ γνωρίζετε, ὅτι παρ' ἡμῖν τοῖς Ἀθηναίοις αἱ μὲν ἄλλαι τέχναι πολὺ προῦκοψαν, ἀλλ' ἢ τέχνη τῆς εὐωχίας ὑπολείπεται πῶς τῶν ἄλλων. Καὶ ὅμως ἡ τέχνη αὕτη κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην δὲν εἶναι τοιαύτη, οἷα νὰ πρέπῃ νὰ ὑστερῇ τῶν ἄλλων. Ἐγὼ δ' αὐτὸς ἐφιλοτιμήθην πάντοτε λίχνος νὰ νομίζωμαι, δι' ὃ καὶ εὐδαίμονα ἐμαυτὸν θὰ ἐκάλουν, ἂν ἡδυνάμην νὰ συμβάλω τι, ὅπως τὴν ἀπτικήν μαγειρικήν τέχνην εἰς μείζονα τελειότητα προωθίσω. Βλέπω δ', ὅτι τινὲς

ὕμῶν σκαπτικῶς πως μειδιῶσιν, ὥς εἰ ἤθελον νὰ εἴπωσιν, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ οὐδόλως χρήζουσι τῶν τοιούτων καὶ ὅτι ἐκλήθησαν μὲν νὰ πρωτεύωσι τῶν ἄλλων, ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας τέχνας μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς ταύτην. Ἀλλ' ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἴπω, ὅτι σφάλλονται οἱ τὰ τοιαῦτα ἰσχυριζόμενοι. Διότι, ἐὰν οὗτοι ἀναφέρωνται εἰς τὰ ἐξάαιρετα μάρμαρα καὶ τὴν ἀρίστην κεραμίδα τῆς χώρας ἡμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, θ' ἀποδείξω εὐχερῶς καὶ ἐγώ, ὅτι τὸ ἄλλας καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸ ὄξος καὶ τὰ ἀρωματικὰ λάχανα, ἅτινα τὰ ἀνυσιμώτατα ἡδύσματα ἐν ταῖς χερσὶ τῶν μαγείρων εἶναι, οὐδαμοῦ ἄλλοθι νοστιμώτερα γίνονται, ἢ παρ' ἡμῖν. Δὲν λέγω δὲ τι περὶ τοῦ ἀττικοῦ ἁλατος, δι' οὗ διπλὸν τι σημαίνεται, ἀλλ' ἕκαστος γνωρίζει, ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν καρπὸν τῶν ἀττικῶν ἐλαίων καὶ ὅτι ἡ πόα τοῦ Ὑμηττοῦ ἀρωματικωτάτη καὶ ἐκ τούτου καὶ τὸ ὑμήττειον μέλι τὸ ἥδιστον τῶν ὑπαρχόντων εἶναι.

Λυποῦμαι δ', ὅτι, ἵνα κτήσωμαι ἄριστον μάγειρον, ὤφειλον νὰ μεταπέμψωμαι τοιοῦτον ἐκ Σικελίας.

Ἀλλ' οὗτος, Ἀνάχαρσις τὸ ὄνομα, εἶναι ἀληθῶς ἐξοχος τεχνίτης τοῦ εἶδους τούτου καὶ δύναμαι δικαίως ν' ἀποκαλέσω αὐτὸν Φειδίαν, ἢ Σοφοκλέα τῆς μαγειρικῆς.

Οὐδεὶς δ' εἶναι ἱκανώτερος αὐτοῦ τὰς εἰς διέγερσιν τῆς ὀρέξεως παροψίδας ν' ἀρτύῃ. Διότι τὰ ἐμβάμματα, ἐν οἷς τὰ γαστρία καὶ χολίκια καὶ τὰ τῶν συῶν ἥπατα καὶ τὰς κίχλας καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν παρέθηκε, καὶ ὁ ἐμπειρότατος τῶν τοιούτων θὰ στέρξῃ. Περὶ δὲ τῆς τέχνης, μεθ' ἧς τοὺς θύγνους καὶ τὰς ἐγχέλεις καὶ τὰς μυραίνας ἐκκοιλιάζει, ὥς καὶ τοὺς δέλφακας, καὶ εἶτα πάλιν εἰς τέρψιν τοῦ οὐρανίσκου ἐπιτηδειώτατα ὀνθυλεύει διὰ κιχλῶν, ψῶν καὶ ὀστρείων, δύνασθε ὑμεῖς αὐτοὶ νὰ κρίνητε. Ὡσαύτως δὲ νοστιμώτατα θὰ εὑρῃτε καὶ τὰ λαγῶα κρέατα καὶ τὰ δορκάδεια καὶ τοὺς

πέρδικας καὶ τοὺς σκολόπακας καὶ φασιανούς, ὥς καὶ τοὺς πλακοῦντας τοὺς ἐκ μέλιτος καὶ γάλακτος καὶ διαφόρων καρπῶν.

Ὡς δ' εἶπον, ἔχετε μὲν εὐκαιρίαν σήμερον νὰ ἐκτιμήσῃτε τὰ ἔργα τοῦ ἐξαιρέτου τούτου ἀνδρός, ἀλλ' ὑμεῖς πάντες — ἴσως δὲ δύναμαι νὰ εἶπω καθ' ὅλου πάντες οἱ Ἀθηναῖοι — περὶ ἕτερα μᾶλλον ἀσχολεῖσθε, οὐδὲ δύνασθε νὰ ἐξετάσῃτε τὰ τοιαῦτα μετὰ λεπτότητος καὶ νὰ ἐκτιμήσῃτε ἱκανῶς τὴν ἀξίαν τῆς τέχνης ταύτης. Ἀληθῶς δὲ μόνον οἱ τὴν τέχνην τῶν παρασίτων ἐπιτηδεύοντες εἶναι ἔμπειροι καὶ τέλειοι λίχνοι καὶ εὐγνώμονες ὁμοτράπεζοι. Εὐτυχῶς δ' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμπείρων τούτων τῆς τέχνης τοῦ εὐωχεῖσθαι ἐπὶ δαπάναις ἄλλων αὐξάνεται ὁσημέραι ἐν Ἀθήναις. Ἐγὼ δ' αὐτός, ὥς εἶπον, ἔχω δωδεκάδα τοιούτων καθ' ἡμέραν ὁμοτραπέζων καὶ ἤκιστα δύναμαι νὰ στερηθῶ αὐτῶν· διότι ἀνιαρὸν εἶναι ν' ἀπολαύῃ τις μόνος τοῦ καλοῦ. Πρέπει δὲ νὰ ἴδῃτε, ὅποσον σπουδαίως τὸ ἐαυτῶν ἔργον οἱ τοιοῦτοι ἐπιτηδεύουσιν, ὅπως πομπύζουσι καὶ ὅπως τὰς ὀφρὺς ἀνασπῶσιν, ὡςάκις ὁ μάγειρος νέον τι ἐξευρίσκει, ἢ διὰ μικρὰς τινας καὶ μόνον τοῖς ἐμπείροις καταληπτῆς τῶν γνωστῶν μεταβολῆς αὐτοὺς ἐκπλήττει. Τοιοῦτοι δὲ βεβαίως δὲν εἰσθε ὑμεῖς, ἀλλ', ἐν ᾧ τὰ ἀριστα καρυκεύματα τοῦ ἐξαιρέτου Ἀναχάρσιδος διὰ τῆς γεφύρας τοῦ οὐρανίσκου νὰ καταφέρονται ἐπιτρέπετε, σκοπεῖσθε ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δ' ἐκεῖνο, ὁ μὲν Περικλῆς τὰ τῆς πόλεως καὶ τὰ τῆς νέας ἀπουκίας, ἢν νὰ ἐκπέμψῃ προτίθεται, ὁ δὲ Σοφοκλῆς νέαν τινὰ τραγωδίαν, ὁ δὲ Φειδίας τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος, ὁ δὲ Πολύγνωτος, ὅπως τοὺς τοίχους τοῦ ἐστιατορίου τούτου κάλλιόν τις ἐπιθὰ ἡδύνατο νὰ κοσμήσῃ καὶ ὁ Σακράτης ἀνατέμνει ἡσύχως ἰδέαν τινὰ ἀντὶ τοῦ πέρδικος, ὃν πρὸ ἐαυτοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ ἔχει.»

Τοιαῦτα λέγων ὁ Ἰππόνικος ἐξέφαινε τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ. Οἱ δὲ συνηγμένοι ξένοι εὐθύμως ἐγέλων ἐπὶ τῇ εὐγνώμονι μομφῇ τοῦ λίχνου.

Ἄλλ' ἤδη ἀνέστη ὁ Ἰππόνικος καὶ ἔσπεισε τὴν συνήθη σπονδὴν μετὰ σεμνότητος μείζονος, ἢ ὅσῃν ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ ὡς δαδοῦχος ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις. «Τῷ ἀγαθῷ δαίμονι!» εἶπε καὶ σπείσας σταγόνας τινὰς ἀκράτου οἴνου ἐκ τῆς κύλικος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔπιεν αὐτὸς πρῶτος. Εἶτα δὲ πληρώσας αὐτὴν ἔδωκε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξῆς ἐπὶ δεξιά, ἵνα γεύσωνται μόνον. Σιγὴ δὲ σεμνὴ ἐπεκράτει κατὰ τὴν σπονδὴν ταύτην, ἥτις ἐγένετο πρὸς τοὺς σεμνοὺς καὶ ἀμβλεις τόνους δύο αὐλῶν.

Ἐπειτα δ' οἱ δοῦλοι ἐξήνεγκον τὰς τραπέζας καὶ ἐκάθησαν τὸ ἔδαφος.

Μετὰ τοῦτο δ' ἐκόμισαν τὰς κύλικας καὶ τὸν κρατῆρα καὶ τὰς δευτέρας τραπέζας πλήρεις λιχνευμάτων εἰς ἐξέγερσιν τῆς πρὸς πόσιν ὀρέξεως καὶ ταινίας καὶ εὐώδεις στεφάνους ρόδων, ἰων καὶ μύρτων, οἷς οἱ ξένοι τὰς κεφαλὰς ἐστεφάνωσαν. Ἐψῆλαν δ' εἶτα πάντες τὸν παιᾶνα εἰς τιμὴν τοῦ Διονύσου καὶ σπονδὴν ἐκ νέου ἔσπεισαν ἐπὶ τοῦ ἀνθοκαρήνου βωμοῦ χέοντες κεκραμένον οἶνον ἐπὶ τῆς φλογὸς εἰς τιμὴν τῶν Ὀλυμπίων θεῶν.

«Καλῶς γνωρίζετε, πολῦτιμοι ξένοι καὶ φίλοι,» εἶπεν αὐθις ὁ Ἰππόνικος, «ὅ,τι τὸ παλαιὸν καλὸν ἔθος ἡμῖν ἐπιβάλλει. Ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐκλέξῃτε τὸν συμποσίαρχον, ἢ προτιμάτε νὰ ὀρίσῃ αὐτὸν ὁ κλῆρος;»

Ὁ Φειδίας, Ἰκτίνος, Ἀναξαγόρας καὶ ἄλλοι τινὲς ἀπεδοκίμασαν τὴν διὰ κλήρου ἐκλογὴν, διότι ἐφοβοῦντο, ὡς ἔλεγον, μὴ ἐπ' αὐτοὺς ὁ κλῆρος πέσῃ. Ὁμολόγουν δ', ὅτι ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς οὐχὶ ἱκανοὺς τὴν ἀρχὴν τοῦ συμποσιάρχου ν' ἀναλάβωσι, τοῦ διοικοῦντος καὶ διατάττοντος τὰ τῆς ἐκ τῆς ὀμιλίας ἡδονῆς.

«Ἄν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκλέξωμεν τὸν συμποσίαρχον,» εἶπεν ὁ Πρωταγόρας, «ἀγνοῶ, τίνι ἄλλῳ μᾶλλον δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἢ τῷ ἐκκριτωτάτῳ ἐν τοῖς ἐκκρίτοις, τῷ μεγάλῳ Περικλεῖ!»

Ἄλλ' ἐκεῖνος μειδιῶν παρητήσατο τοῦτο καὶ εἶπεν·

«Ἐκλέξατε τὸν Σωκράτην! Διότι οὗτος ἔμπειρος ὢν νὰ εἰσάγῃ σοφοὺς λόγους βεβαίως ἐμπείρως καὶ τὰ τοῦ συμποσίου θὰ διοικήσῃ!»

Ἄλλ' ὁ Σωκράτης ὑπολαβὼν εἶπεν· «Ἄγνοῶ, ἂν εἶμαι ἔμπειρος σοφοὺς λόγους νὰ εἰσάγῳ, ἢ ὄχι. Τοῦτο δὲ μόνον καλῶς γνωρίζω, ὅτι ἂν τοῦτο ἀληθῶς οὕτως εἶχεν, ἀσύγνωστος ἢ οἷσίν μου θὰ ἦτο τὸ πρόσωπον τοῦ ἰθύντορος νὰ τολμήσω ν' ἀναδέξωμαι εἴτε ἐν συμποσίῳ, εἴτε ἐν λόγοις, τῆς διδασκάλου καὶ ἐμπείρου Μιλησίας Ἀσπασίας παρούσης, ἥς ἡ νικηφόρος σοφία πᾶσι τοῖς παροῦσιν ἐνταῦθα ἱκανῶς γνωστὴ εἶναι. Ὁμολογῶ δ', ὅτι τὸ μὲν ἔθος ἀξιῶσι συμποσίαρχον νὰ ἐκλέξωμεν, ἡ δ' Ἀσπασία γυνὴ εἶναι, ἀλλ' ἀγνοῶ, ὅ,τι κοινὸν ὑπάρχει τῷ φύλῳ καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ συμποσιάρχου. Ὁ Ἰππόνικος θέλει ν' ἀποδείξῃ τὸ συμπόσιον τοῦτο ἐξάρετον τὸ εἶδος· ἄγετε λοιπόν, βοηθήσωμεν αὐτῷ εἰς τοῦτο καὶ ἐκλέξωμεν ἀντὶ ἁρβένος θῆλυν συμποσίαρχον!»

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔμειναν οἱ συμπόται ὥς ἐμβρόντητοι, ἀλλὰ ταχέως σφοδρῶς ἐπευφήμησαν πάντες.

«Παράδοξον, ἀλλ' ἴσως σοφὸν εἶναι τοῦτο,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ὥς συμποσίαρχον ἐκλέγετέ τινα, ὃς αὐτὸς τοῦ πότου ἄπειρος εἶναι.»

«Ὅποῖός τις εἶναι ὁ οἶνος,» εἶπεν αὐτῆς, «ἐξ οὗ αἱ κύλικες προεπληρώθησαν;»

«Θάσιος,» ἀπεκρίνατο ὁ Ἰππόνικος· «θάσιος οἶνος τῶν ἀρίστων, οἶον σπένδουσιν ἐν τῷ Πρυτανείῳ οἱ Θάσιοι! Καὶ τὴν μὲν ἐξάρετον εὐωδίαν ἔχει ἐκ φύσεως ὁ οἶνος οὗτος, ἀλλὰ

τὴν γλυκύτητα προσπορίζει αὐτῷ ἡ μέλιτι μεμιγμένη γῆρις, ἦν κατ' ἔντεχνόν τινα χρήσιν εἰς τοὺς πίθους ἐρρίπτουσιν.»

«Μελιγηθές, μυρίπνου, θάσιε οἶνε!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «ἄξιος εἶσαι νὰ ποθῇς ὑπὲρ εὐτυχίας τῶν δύο ἀνδρῶν, ὧν ἐπὶ τῇ νίκῃ σήμερον τὸ συμπόσιον τοῦτο δίδεται! Συμπόται! κενώσατε τὰς ὑμετέρας κύλικας προπίνοντες φιλοτησίαν τῷ νικηφόρῳ χορηγῷ καὶ τῷ νικηφόρῳ ποιητῇ τῆς Ἀντιγόνης.»

Πάντες δὲ κύκλῳ ἄσμενοι ὑπήκουσαν. Καὶ αὖθις δ' ἐντολῇ τῆς συμποσιάρχου ἐπληρώθησαν αἱ κύλικες.

«Θραῖξ!» καλέσας ὁ Ἰππόνικος ἓνα τῶν ὑπηρετούντων δούλων εἶπε, «φέρε τὸν κατάλογον τῶν οἶνων τῶν ἐτοίμων εἰς τὸ σήμερον συμπόσιον καὶ παράδος αὐτὸν τῇ συμποσιάρχῳ! — Ἀναγεγραμμένας εὐρίσκεις, Ἀσπασία, εἰς τὸν αὐτὸν κατάλογον καὶ τὰς παιδιάς καὶ τὰς ἄλλας ψυχαγωγίας, ὅσας σήμερον ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ διατίθωμεν. Εἶθε νὰ εὐδοκῇ ἡ συμποσιάρχος νὰ ἐκλέγῃ εἰς τέρψιν ἡμῶν, ὅ,τι ἂν αὐτῇ κάλλιστον καὶ ἀρμοδιώτατον φαίνεται, καὶ νὰ ἐπάγῃ αὐτὸ διὰ μιᾶς λέξεως, ἢ ἐνὸς νεύματος, ὥς διὰ θελκτικῆς ῥάβδου!»

«Κέλευσόν νὰ μοι κομίσωσι κιθάραν,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Δὲν θὰ τολμήσω δέ τι πλεόν, ἢ νὰ ὑφηγήσωμαι ὑμῖν τὴν πρέπουσαν εὐθυμίαν καὶ ἀρμονίαν τοῦ συμποσίου.»

Παρ' αὐτὰ δ' ἐκέλευσεν ὁ Ἰππόνικος τὸν δούλον νὰ κομίσῃ κιθάραν λιθοκόλλητον καὶ ἐλεφαντόδετον, ἢ δ' Ἀσπασία δραξαμένη ἤρξατο ὑπὸ τὴν κροῦσιν αὐτῆς τοιαῦτα ψάλλουσα·

«Ὁ εὐμειδὲς, ἰοστέφανε, νάρδου ἀπόξουν' εὐώδους,
εὐχρου καὶ χρυσαυγὲς δρόσου ἀπὸ βακχικῆς,
ἄφες κηρύξωμεν ἄδοντες καὶ κιθαρίζοντες, ὅ,τι
κάλλιστον τοῖς θνητοῖς, ὕψιστον ἢ ἡδονή.»

Εἶτα δ' ὤρεξε τὴν κιθάραν τῷ Σοφοκλεῖ. Ἀλλ' οὗτος εἶπεν·

«Εἶναι τοῦ ἀξιώματος τοῦ συμποσιάρχου καὶ αἰνίγματα εἰς τέρψιν τῶν συμποτῶν νὰ προβάλλῃ καὶ ἐκ τούτου προ-

ησθανόμην, ὅτι ἔμελλεν ἡ Ἀσπασία νὰ λάβῃ διὰ τῶν τοιούτων πείραν τῆς ἀγχινοίας ἡμῶν. Ὅ,τι δὲ πρὸ μικροῦ ὑφηγουμένη ἡμῖν τὴν εὐθυμίαν τοῦ συμποσίου, ὡς εἶπεν, ὑπὸ κροῦσιν τῆς κιθάρας κατὰ τὸ φαινόμενον ἀνεπιβουλεύτως περὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ ἡδονῆς ψάλλουσα ἐκήρυξεν, εἶναί τι ἕτερον, ἐάν τις ἀκριβῶς αὐτὸ ἐξετάσῃ, ἢ ἐπαγωγὸν αἰνίγμα, ὅπερ εἰς λύσιν προβάλλει; Ἡ καλὴ αὕτη Μιλησία παρίσταται μοι ἀληθῶς ὡς Σφιγξ πρὸ τοῦ βαράθρου ἰσταμένη, εἰς ὃ πάντας ἡμᾶς θὰ κατακρημνίσῃ, ἐάν μὴ τὰ αἰνίγματα λύσωμεν. Ὅποσον δ' ἐπίζηλος φαίνεται μοι νῦν ὁ χρηστός Ἰππόνικος! Διότι οὗτος μάλιστα ἐκ πάντων ἡμῶν φαίνεται ἔμπειρος ὢν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς εὐθύμου ἀπολαύσεως τοῦ βίου καὶ ἴσως ὁ μόνος ἐπιτήδειος νὰ κατανοήσῃ ὀρθῶς καὶ ἐρμηνεύσῃ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας ψαλὲν αἰνίγμα. Διότι, ὅ,τι τις μάλιστα ἐπιτηδεύει, τοῦτο καὶ νὰ διδάξῃ ἄριστα ἐπιτήδειος εἶναι!»

Σφοδρῶς καὶ φαιδρῶς ἐπευφημήσαντες ἅπαντες ἀνεφώνησαν·

«Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα! Ὁ Ἰππόνικος εἶναι ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅ,τι εἶναι ἡ ἀπόλαυσις τοῦ βίου καὶ ἡ ἡδονή.»

«Ἐάν πάντως μὴ δυνάμεθα, μὴδ' ὀφείλωμεν ν' ἀποφύγωμεν ἐν τῷ συμποσίῳ τούτῳ τὴν ἀνιαρὰν φιλοσοφίαν,» ἤρξατο μετὰ πονήρου μειδιάματος λέγων ὁ Ἰππόνικος, «εὐχαριστῶ τοῖς θεοῖς, ὅτι τοῦλάχιστον περὶ τοιοῦτου καὶ οὐχὶ περὶ ἐτέρου ζητήματος ὁ λόγος. Διότι τοῦτο ἀληθῶς εἶναι τὸ μόνον ζήτημα, ὡς ἡ Ἀσπασία εἶπεν, περὶ οὗ δύναμαι νὰ τολμήσω νὰ εἴπω καὶ ἐγώ τι. Ἐνθυμεῖσθε δὲ βεβαίως, ὅποσον προθύμως πρότερον ἐπειράθην νὰ πείσω ὑμᾶς, ὅτι δυσχερῶς τις ἄλλοθι που δύναται νὰ προβιάσῃ τόσον τὴν τέχνην τοῦ καλῶς τρῶγειν καὶ πίνειν, ὅσον ἐνταῦθα ἐν Ἀθήναις, ἐάν

τις μόνον θέλη. Καὶ καθ' ὅλου μὲν δύναται τις ν' ἀποφνήηται τὴν γνώμην, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐγεννήθησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τὸν αἴθριον τοῦτον ἑλληνικὸν οὐρανόν, ἵνα εὐτυχῶς βιοτεύωσιν. Ἀλλ' ἐγὼ θ' ἀποδείξω ἔτι ὑμῖν, ὅτι εὐχερές παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι εἶναι νὰ συνδυάσῃ τις τὸν ἡδιστον βίον πρὸς τὴν σοφίαν, τὴν ἀρετὴν, ἢ τὴν εὐσέβειαν, ἢ τὴν θεραπείαν τῶν θεῶν, ἢ ὡς θέλετε νὰ καλέσητε τοῦτο. Διότι οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων πάντα μάλιστα ἀπαιτοῦσι πλὴν τῆς ἀφéseως, ἢ καὶ προδοσίας τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου. Οὐδὲ παρ' ἐμοῦ δ' ἀξιοῦσι τοῦτο, εἰ καὶ ἐξ ἱερατικοῦ γένους εἶμαι καὶ ἐκάστου ἔτους κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων τὰ τοῦ δαδούχου ἔργα ἐπιτελῶ. Διότι τὸν λοιπὸν χρόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ διατρίβω ἐν Ἀθήναις ὑπηρετῶν τῇ πατρίδι καὶ ἀπολαύων τοῦ βίου. Οὔτε τοῖς θεοῖς δ', οὔτε ἄλλῳ τινὶ ἐπέρχεται ἡ γνώμη νὰ μοι ὀνειδίσωσι τοῦτο. Ἐάν δ' ὁ ταλαίπωρος Διοπεΐθης ἐκεῖ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐχθρικῶς πρὸς με ἔχη καὶ με κακολογῇ, τοῦτο προέρχεται οὐχὶ ἐκ τούτου, ὅτι χαίρω τοῖς καλοῖς δεῖπνοις καὶ στέργω τὰς γυναῖκας καὶ παρέχω ἐμαυτῷ πᾶν ὅ,τι καὶ ἐκεῖνος ἄσμενος ἐαυτῷ θὰ παρεῖχεν, ἂν μὴ ἐστερεῖτο τῶν ἀναγκαίων πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἐκ τούτου μόνον, ὅτι τὸ γένος τῶν ἑλευσινίων ἱερέων, οἱ Εὐμολπίδαι, ὑπερέχουσι τοῦ γένους αὐτοῦ, τῶν Ἑτεοβουταδῶν, τῇ λαμπρότητι καὶ δόξῃ. Καὶ ὁ μὲν Διοπεΐθης ὄντως ταλαιπῶρος βιοτεύει· ἀλλ' ἐκὼν τοῦτο πράττει, οἱ δὲ θεοὶ οὐδαμῶς περὶ τούτου φροντίζουσιν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἡδυπαθῶς βιοτεύων ὅμως ἐγκαυχῶμαι, ὅτι ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὸν καὶ εὐσεβῆς καὶ τοῖς θεοῖς ἀρεστὸς εἶμαι. Δύναται δὲ τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι δὲν εἶμαι εὐσεβῆς καὶ ὅτι δὲν τιμῶ τοὺς θεοὺς, ὡς οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι; Δὲν κατέχει ὁ Ἑρκεῖος Ζεὺς βωμὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ μου; Δὲν ἵσταται ὀπισθεν τῆς θύρας ἐν τῷ θυρώματι ὁ στροφαῖος Ἑρμῆς, ὁ θεῖος φύλαξ τοῦ στροφέως τῶν θυρῶν;

Πρὸ τῆς αὐλείου δὲ θύρας δὲν ἴσταται τὸ Ἐκάταιον καὶ ὁ Ἀγνιεύς, ὁ κωνοειδὴς κίων τοῦ Ἀγνιέως Ἀπόλλωνος καὶ παρ' αὐτῷ ἡ ἱερὰ δάφνη ἡ ἀποτρεπτικὴ πάσης μαγείας καὶ τῆς ἐπιληΐας; Καὶ ἐκ τῆς θύρας δ' αὐτῆς κρέματα ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἑορτὴν τῶν Πυανειῶν ἡ ἱερὰ Εἰρεσιώνη, ἣν κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐν τῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερῷ κατατίθεμεν, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἡ ὑπὸ τὴν σκέπη τῶν θεῶν τὴν οἰκίαν τάττουσα εἶναι ἐγγεγραμμένη ὑπεράνω τῆς θύρας παρὰ τῇ συνήθει κεφαλῇ τῆς Μεδοῦσης τῇ ἀποτρεπτικῇ παντὸς κακοῦ. Δὲν ἀμελῶ δ' οὔτε τῶν προσηκουσῶν σπονδῶν, οὔτε τῶν καθαρτηρίων, οὔτε τῶν ἀγνιστηρίων, οὔτε τῶν προσευχῶν, οὔτε τῶν θυσιῶν, οὔτε τῶν λειτουργιῶν, ἀφειδῶς εἰσφέρων εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν θείων ἑορτῶν. Καὶ νῦν δὲ πεντακισχιλίας δραχμὰς ἐδαπάνησα, ἵνα παρασκευάσω τὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους ἀναγκαῖον χορὸν ὡς μεγαλοπρεπέστατα. Τίς λοιπὸν δύναται παρελθὼν νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν εἶμαι εὐσεβής, ἢ ὅτι δὲν τιμῶ τοὺς θεοὺς κατὰ τὰ πάτρια ἥθη; Οἱ Ἕλληνες εἴμεθα εὐσεβὴς λαός, καὶ ἐγὼ δ' εἶμαι Ἕλλην. Δι' ὃ σέβω μὲν τοὺς θεοὺς, ὡς εἰκός, ἀλλ' οὐδαμῶς φοβοῦμαι αὐτοὺς, κἂν ἡδυπαθῶς βιοτεύω. Διότι ἐν τῷ Ταρτάρῳ πολλοὶ μὲν εἶναι οἱ ἐκ διαφόρων λόγων τὰς ἐσχάτας κολάσεις ὑπέχοντες, ἀλλ' οὐδεὶς, ὅσον τοῦλάχιστον ἐνθυμοῦμαι, ὅστις κολάζεται ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἀβροδιαίτως καὶ ἡδυπαθῶς ἐβίότευσεν. Ἥ εἶναι τις τοιοῦτος; Οὐχί! Οὐδεὶς! Ἐπαναλαμβάνω λοιπόν, ὅτι εὐσεβὴς εἶμαι καὶ ἐκ τούτου δὲν φοβοῦμαι τοὺς θεοὺς! Καθ' ὅλου δ' οὐδὲν φοβοῦμαι, εἰ μὴ μόνον τοὺς τοιχωρύχους καὶ κλέπτας τοὺς δυναμένους νὰ ἐκκλέψωσι τοὺς θησαυροὺς μου, τοὺς μαργαρίτας καὶ πολιτίμους λίθους καὶ τοὺς περσικοὺς χρυσοὺς δαρεικοὺς!»

Πάντες δ' οἱ συμπόται ἤρξαντο φαιδρῶς γελῶντες, ὡς

τοὺς λόγους τοῦ Ἰππονίκου ἤκουσαν, καὶ ἐκρότησαν τὰς χεῖρας. Αὐτὸς δ' εἶπεν αὐθις·

«Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐγείρεται σοφῶς θησαυροφυλάκιον εἰς φυλακὴν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς πολιᾶδος θεοῦ. Ἀλλά, ποῦ νὰ καταθῇ ἐν ἀσφαλεῖ φιλόπολις τις, ὥς ἡμεῖς, τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ; Ὁμολογῶ δ', ὅτι ἐξ οὗ ἐξακισχίλιοι δοῦλοι ἐν τοῖς ἀργυρεῖς μου ἐργάζονται καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ οὐσία μου ὁσημέραι αὐξάνεται, ὑπὸ φόβου τινὸς κατέχομαι —»

«Ἡσύχει, Ἰππόνικε,» φωνήσας εἶπεν ὁ Περικλῆς, «θὰ παραιτήσωμαι τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, νὰ σοι ἐπιτρέψῃ νὰ ἐγείρῃς ἴδιον θησαυροφυλάκιον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Εἶσαι δ' ἄξιος νὰ τύχῃς τῆς χάριτος ταύτης καὶ ἀντὶ ἄλλων μὲν, μάλιστα δ' ἀντὶ τοῦ ἐξαιρετοῦ λόγου, ὃν νῦν εἶπες.»

Καὶ αὐθις δ' ἐκρότησαν τὰς χεῖρας οἱ συμπόται ἐπευφημοῦντες τὸν Ἰππόνικον καὶ ἐπαινοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ δεινὸς σκώπτης καὶ ἀκαταπόνητος πότης Κρατῖνος ἠρώτησε τὸν ἀβροδίατον·

«Ἐὰν ἀληθῶς, χρηστὲ Ἰππόνικε, τῶν μὲν θεῶν μηδεὶς φόβος ἔχῃ σε, μόνων δὲ τῶν κλεπτῶν, καὶ τούτων μόνων, πῶς θεωρεῖς τὸν ὕδρωπα καὶ τὰ ἄλλα ἐπακολουθήματα εὐλαβοῦς ἅμα τε καὶ ἡδέος βίου; Τί δέ, τῆς ἀρθρίτιδος, ἦτις, ὥς ἐκ πείρας γνωρίζω, ἐκ τῆς δαψιλοῦς περιβόρανσεως διὰ τῆς διονυσιακῆς δρόσου συνήθως προέρχεται, οὐδένα φόβον ἔχεις; Ἡ περὶ τῶν τοιούτων θαρρῆεις τῷ φίλῳ Ἰποκράτει πεποιθῶς τῷ ἐξόχῳ ἱατρῷ, ὃν καλῶς ποιῶν σύνδειπνον συνήθως ἔχεις;»

«Εὐρες,» ὑπέλαβεν ὁ Ἰππόνικος· «θαρρῶ τῷ Ἰποκράτει ἐν τοῖς τοιούτοις, πρὸς ὃν, ὥς πρὸς τοὺς θεοὺς, καλῶς διακείμεαι πάντοτε. Αὐτῷ δ' ἐπιτρέπω καὶ νὰ κρίνῃ νῦν, πότερον

ἡ ἀρθρίτις καὶ ὁ ὕδρωψ καὶ ἡ φθίσις καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξ ἐκείνου προέρχονται, ὅπερ ἡδονὴ καλεῖται;»

«Οὐχὶ ἀτεχνῶς πάντα οὕτως,» εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης μειδιῶν. «Πάντως μὲν ὀφείλει τις νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι αἱ ὑπερπληρώσεις καὶ καταναλώσεις αἱ συνδεόμεναι τῷ ἡδονικῷ βίῳ δύνανται νὰ ἐπενέγκωσι καὶ ὕδρωπα καὶ φθίσιν καὶ ἄλλας τοιαύτας νόσους. Ἀλλ' ἡ ἡδονὴ αὐτὴ αὕτη, περὶ ἧς τῆς καθαρᾶς ἐννοίας ἐν τῷ παρόντι λόγῳ πρόκειται, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὥς τι ὑπερβαλλόντως ὠφέλιμον τῇ ὑγιείᾳ. Ἡ ἡδονὴ δῆλα δὴ εἶναι τις ὅλως ιδιότροπος διάθεσις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἣτις ἐρυθραίνει τὰς παρειάς, διαφωτίζει τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπιταχύνει τὴν ἀναπνοήν, εὐκόλον ποιεῖ τοῦ αἵματος τὴν κυκλοφορίαν, λύει τὰ ἐπίσχοντα, στέλλει τὰ διαλυόμενα, ἐξεγείρει τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, ἐπιτείνει τὰς σωματικὰς δυνάμεις καὶ καθ' ὅλου περιῦστησι τὸν ἄνθρωπον εἰς τινα διάθεσιν ἡδείας, ἐνεργοῦ ἀρμονίας. Καὶ τῷ νοσοῦντι δ' εἶναι ἡ ἡδονὴ τοσοῦτον ἐξαίρετον ἱαματικὸν φάρμακον, ὥστε ἀγνοῶ, ἂν ἕτερόν τι φάρμακον ἐκ τῶν βοτανίων καὶ ἐμπλάστρων καὶ τῶν ἄλλων ποτῶν, ὅσα ἡμεῖς οἱ τῆς ἱατρικῆς ἐμπειροὶ εἰς θεραπείαν τῶν νοσοῦντων μεταχειριζόμεθα, τοσαύτην μαγικὴν δύναμιν ἔχει, ὅσῃν ἡ ἡδονή.»

Γελῶντες δὲ καὶ ἐπικροτοῦντες ὑπέσχοντο ἅπαντες οἱ συμπόται, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιτρέψωσιν ἑαυτοὺς ἐτέρῳ τινὶ ἱατρῷ, ἢ τῷ Ἱπποκράτει.

«Σοφὲ ἱατρέ!» ἀνέκραξεν ὁ φιλοπότης Κρατῖνος, «ἐξαιρέτως παραμυθητικὸς ὁ λόγος ἦτο! Νῦν δὲ πάντα κατανοῶ. Διότι, πῶς θὰ ἐξέφευγον ἐγώ, ὁ κυπελλοχάρων καλούμενος, ἐξ οὗ μάλιστα τὴν κωμωδίαν ἔγραψα, ἐν ἣ ὁ χορὸς ἐκ πεπληρωμένων φιαλῶν, τῶν φίλων ἐμοί, σύγκειται, πῶς θὰ ἐξέφευγον, λέγω, τὰς τῇ ἡδονῇ τῆς πόσεως παρακολουθοῦσας ὑπερπληρώσεις μέχρι τοῦδε, ἂν μὴ αὐτὴ ἡ ἱαματικὴν δύναμιν

ἔχουσα ἐκ τῆς πόσεως ἡδονὴ ἔσωζέ με; Ἄν ἤμην συμποσίαρχος ἐγὼ ἀντὶ τῆς καλῆς ἐκείνης ξένης, ἥτις πιθανῶς ἐμπειροτέρα τῶν τῆς χρυσῆς Ἀφροδίτης ἔργων εἶναι, ἢ τῶν τοῦ Βάκχου, θὰ ἐπέταττον νὰ προπιάμεν λαμβάνοντες κύλικας διπλασίας τὸ μέγεθος φιλοτησίαν τῷ σοφωτάτῳ τῶν ἱατρῶν Ἰπποκράτει!»

«Θραῦξ!» ἀνέκραξεν ἡ Ἀσπασία πρὸς τὸν παρ' αὐτῇ ἰστάμενον δοῦλον στραφεῖσα, «δὸς τῷ Κρατίνῳ κύλικα διπλασίαν τὸ μέγεθος τῶν ἡμετέρων! Καὶ νῦν προπιάμεν φιλοτησίαν τῷ Ἰπποκράτει!» —

Ὡς δὲ πάντες εἰς τιμὴν τοῦ Ἰπποκράτους ἔπιον καὶ ὁ Κρατίνος αὐτὸς τὴν διπλασίαν κύλικα προσμειδίων ἐκένωσεν, ἔλαβεν ὁ Πῶλος τὸν λόγον·

«Δὲν ἐννοῶ, ὅπως περὶ τῆς ἡδονῆς σήμερον λέγοντες δὲν ἐμνήσθημεν πρῶτον πάντων τῶν λόγων, οὓς ἐν τῇ τραγωδίᾳ, ἥς τὰ νικητήρια ἐορτάζομεν, ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἀγγέλου ἠκούσατε·

« . . . τὰς γὰρ ἡδονὰς
ὅταν προδῶσιν ἄνδρες, οὐ τίθην' ἐγὼ
ζῆν τοῦτον, ἀλλ' ἐμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν.
Πλούτει τε γὰρ κατ' οἶκον, εἰ βούλει, μέγα
καὶ ζῇ τύραννον σχῆμ' ἔχων· ἐὰν δ' ἀπῇ
τούτων τὸ χαίρειν, τ' ἀλλ' ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς
οὐκ ἂν πριάμην ἀνδρὶ πρὸς τὴν ἡδονήν!» —

«Ὑμῶ τὴν ἡδονήν,» εἶπεν εἶτα ὁ Σοφοκλῆς, «οὐ μόνον ἐπὶ τούτῳ, ὅτι τερπνόν, ἀλλ' ὅτι καὶ καλὸν τὸν βίον καθίστησιν. Ἐν τῷ μυθῷ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐνοικοῦσι τοσαῦτα δεινὰ, ὥστε πολλάκις προηνέχθη εἰς τὸ μέσον ἢ ἐρώτησις, ὁπότερον αἰρετώτερον ἢ ζωὴ, ἢ ὁ θάνατος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ζῶμεν, ὀφείλομεν τὸν μυθὸν τοῦτον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δεινὰ νὰ πειρώμεθα νὰ ἐπικαλύπτωμεν ὡς κάλλιστα διὰ τῶν ἀνθῶν τοῦ κάλλους καὶ τῆς διδύμου ἀδελφῆς αὐτοῦ,

τῆς χαρᾶς. Στενὸν ὥρισθη τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τοῦ στενοῦ τούτου ὁρίου εἶναι δυνατόν ν' ἀποδειχθῇ τις ἀληθὴς ἄνθρωπος καὶ νὰ καταστήσῃ ἐν μικρῇ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καλὴν καὶ εὐγενῇ. Ἀνθρώπον δὲ καλῶ τὸν εὐγενῆ καὶ προσηνῆ. Τῷ δ' εὐγενεῖ καὶ φαιδρῶς προσηνεῖ τὸ ὄριον τοῦτο γίγνεται χαρίεν μέτρον, ἐν ᾧ ὁ τοιοῦτος τὴν ὑπαρξίν θείαν αἰσθάνεται. Ὡς δὲ καλὸς καὶ εὐθυμος, οὕτω καὶ εὐγενὴς καὶ προσηνὴς νὰ καλῆται εἶναι τοῦ Ἑλλήνος τὸ ἐγκαύχημα!» —

«Εὐχαριστῶ σοι ἐπὶ τῇ γνώμῃ ταύτῃ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἐνίοτε ἐμέμψαντό μοι τὴν ἐν τῷ πολέμῳ πραότητα καὶ ἐπιείκειαν, ἣν ὥς πρέπουσαν τῷ Ἑλληνὶ ἐκλαμβάνω. Ἐὰν δέ ποτε αὖθις πόλεμόν, τινα ἀναλάβωμεν εἴτε κατὰ γῆν εἴτε κατὰ θάλασσαν, θὰ ἐξατήσωμαι παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ὥς συστράτηγον τὸν ποιητὴν τῆς Ἀντιγόνης.»

«Τὸν Σοφοκλέα ὥς στρατηγόν;» ἀνεφώνησάν τινες.

«Βεβαίως!» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς μειδιῶν. «Δὲν ἦτο ὁ γεννήσας με ὀπλοποιός; Τοῦτο αἰνίττεται, ὅτι ἐκ γενετῆς ἐκλήθην ὥς στρατηγός.»

«Τύχῃ ἀγαθῇ!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἰππόνικος· «ἀλλ' ἐλπίζεις, ὦ Περικλεῖς, ὅτι ταχέως θὰ πληρώσωμεν τὰς τριήρεις μαχητῶν καὶ θ' ἀναλάβωμεν πόλεμόν τινα κατὰ θάλασσαν;»

«Εἶναι λίαν πιθανόν!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς.

«Χαίρω ἐπὶ τούτῳ,» εἶπεν ὁ Ἰππόνικος· «ἀλλ' ἐλπίζω, Περικλεῖς, ὅτι τὰς νέας σου δάφνας οὐχὶ ἐφ' ἑτέρας τινὸς ναυαρχίδος θὰ κομίσῃς, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνης, ἣν ὥς τριήραρχος ἐγὼ θὰ ἐξαρτύσω.»

«Τοῦτο καὶ θὰ πράξω!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἀλλὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν νὰ ἐπικρατήσῃ σήμερον ἐν οὕτως εἰρηνικῷ συμποσίῳ ὁ πολεμικὸς οὗτος ἐνθουσιασμός. Ἀπρεπὲς δὲ θὰ ἦτο ἐφ' ἑτερόν τι νὰ μεταδῶμεν, πρὶν ἐρωτήσωμεν τὸν σοφόν

Ἀναξαγόραν, ὁπότερον ἀποδέχεται, ἢ ἀποδοκιμάζει, ὅσα περὶ τῆς ἡδονῆς ἐνταῦθα ἐρρήθησαν;»

«Ἄν εὐχεσθε τῆς ἐμῆς ν' ἀκούσητε γνώμης,» εἶπεν ὁ Ἀναξαγόρας, «δὲν θ' ἀποκρύψω αὐτήν. Ὅτι περὶ τῆς ἡδονῆς εἵπετε, καταδεικνύει, ὅτι ἐπιθυμία ὑμῶν εἶναι ν' ἀπολαύσητε ὡς πλεῖστον παντός ὅ,τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἡδὺ ταῖς αἰσθήσεσι προσπίπτει. Ἀλλ' ἐγὼ ἰσχυρίζομαι, ὅτι ἀληθῆς καὶ πρέπουσα ἡδονὴ εἶναι οὐχὶ ἐκείνη, ἥς ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἀπολαύομεν, ἀλλ' ἐκείνη, ἣν τις ἐν ἑαυτῷ ἐν ὑποστάσει διὰ τοῦ νοητικοῦ εὕρισκε. Ἡδονὴ καὶ ἀπόλαυσις δὲν εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό, οὐδ' ἔγκειται ἡ εὐτυχία ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἄνευ αὐτῶν ὑφίσταται! Ἡ ἐκουσία δ' ὑποταγὴ τῶν καθολικῶν νῶν, ἡ κατὰ-πνιγίς τοῦ αὐτογνώμονος εἶναι σοφία καὶ ἀρετὴ καὶ πάσης ἀληθοῦς χαρᾶς πηγὴ, ἡ ὀχυρὰ ἀκρόπολις τῆς ἀπαθείας, ἐφ' ἥς ὡς ἐπὶ θρόνου καθήμενος οὐδένα πόθον ἔχων ὁ ἀπαθείας καὶ αὐτάρκης καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς τῆς τύχης ἐναντιότητος ἰσχυρὸς καὶ ἀκαταμάχητος ἀποδείκνυται!»

Οἱ λόγοι δ' οὗτοι τοῦ Ἀναξαγόρου παραδόξως πάντας διέθεσαν. Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἠκροᾶτο αὐτῶν μετὰ τῆς φροντιστικῆς ἐκείνης προσοχῆς, ἥς πάντοτε τοὺς ἐκθύμους λόγους τοῦ γέροντος φίλου ἠξίου. Ἀλλὰ τὸ μέτωπον τῆς Ἀσπασίας ἐπεσκίασε μικρὸν νέφος καὶ τὸ βλέμμα αὐτῆς ἀντέβλεψε τὸ τοῦ Πρωταγόρου. Ὡς ἐκ κοινῆς γνώμης δ' ὀρμηθέντα συνηντήθησαν τὰ βλέμματα τῆς καλῆς γυναικὸς καὶ τοῦ σοφιστοῦ. Ἐν ᾧ δ' ὁ ἐκπρεπὴς ῥήτωρ περιέβλεπε πάντας κύκλῳ ὡς μέλλων ν' ἀντείπῃ τι πρὸς τὸν φιλόσοφον, αἱ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Ἀσπασίας ἐκπερπόμεναι ἀκτῖνες ἐφάνησαν διακαίουςαι τὴν διάνοιαν καὶ πτεροῦσαι τοὺς λόγους αὐτοῦ.

«Αὐστηροὶ καὶ δριμεῖς,» ἤρξατο λέγων, «ἤχουσιν οἱ λόγοι

τοῦ Κλαζομενίου σοφοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ὅπου πρὸ μικροῦ ὑπὸ τὴν ἡχὴν εὐθύμων σκολίων ἢ τοῦ συμποσίου ἡδονὴ τὸν ἀνθροπόφωρον βωμὸν τοῦ Διονύσου περιέκλυζεν! Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ αὐστηρὸς καὶ δριμύς σοφός, — ἐνθυμήθητε τοῦτο, — εἶπεν, ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι ὁ ὑψιστὸς σκοπὸς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Μόνον δὲ περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς αὐτὴν ἀγοῦσης ἀλλοίαν ἔχει γνώμην. Ὅντως δὲ πολυάνυμος καὶ πολύμορφος εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ πολλαὶ αἱ εἰς τὴν εὐήλιον αὐτῆς ἄκραν ἄγουσαι ἀτραποί. Διότι τινὲς μὲν τῇ ἐκ τῆς μέθης τῶν αἰσθήσεων ἡδονῇ ἀρκοῦνται, ἄλλοι δ', ὧν ἡ εὐγενὴς ψυχὴ ἐπὶ τὸ καλὸν τρέπεται, ὑψοῦνται εἰς αἰθριατέραν τινὰ σφαῖραν τῆς ἡδονῆς, τρίτον δὲ τι γένος εἶναι τὸ τῶν ἰσοθέων ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπερήνεροι καὶ υπερνέφελοι ἐν αἰωνίᾳ εὐθυμίᾳ οὐδὲν ποθοῦντες βιοτεύουσι. Θέλετε δὲ νὰ μάθητε ἐφ' ὁποίαν τῶν τριῶν τούτων ὁδῶν τῆς ἡδονῆς νὰ τράπωμαι προθυμοῦμαι; Ἐπ' οὐδεμίαν· ἀλλ' ἐκείνην τῶν ἡδονῶν προτιμῶ, ἥτις ἱκανὴ εἶναι ἀρμόζουσα ἑαυτὴν πρὸς πάντα καιρὸν ἐκάστην τῶν ἀτραπῶν τούτων νὰ πορευθῇ! Οὕτως, ὁσάκις μὲν αἱ κύλικες ἡμᾶς καλοῦσι καὶ περικαλλεῖς ὀφθαλμοὶ πέριξ ἀπαστράπτουσι, τότε ἀκολουθῶμεν τῇ εὐθύμῳ σοφίᾳ τοῦ Ἰππονίκου. Ὅσάκις δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸ θαυμαστὸν κάλλος λάμπει καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τὴν εὐγενεστάτην αὐτῆς ἀκμὴν ἀναπτύσσει, τότε κοινωνῶμεν τῆς ἐκλάμπρου χαρᾶς τοῦ Σοφοκλέους. Ὅσάκις δ' ὁ μὲν οὐρανὸς σκοτόεις γίνεται, ἄφυκτοι δὲ λῦπαι καὶ ἀτυχήματα προσπίπτουσιν ἡμῖν, τότε εἰπωμεν ἡσύχως τὸ Χαῖρε! πρὸς τὴν εὐστέφανον χαρὰν καὶ περιζωσθῶμεν τὴν θεῖαν ἀπάθειαν καὶ τὴν ζηλωτὴν ἡρεμίαν τοῦ σοφοῦ Ἀναξαγόρου. Ἐνδοξος εἶναι ἡ αὐτάρκεια, ἀλλὰ τὴν τέχνην ταύτην θ' ἀσκήσωμεν τότε μόνον, ὅταν λάβωμεν ἀνάγκην αὐτῆς. Νῦν δ', ἐφ' ὅσον μὲν ἂν δυνάμεθα ν' ἀπολαύωμεν, θ' ἀπολαύωμεν, ὅταν δὲ καιρὸς στερήσεως

ἔλθῃ, θὰ στερώμεθα. Διότι ὁ δυνάμενος μετὰ σοφίας ν' ἀπολαύῃ, ἔμπειρος γίγνεται καὶ τῆς σοφίας τῆς στερήσεως ἀποδεικνύων μὲν τὴν χαρὰν δούλῃν ἑαυτοῦ καὶ οὐχὶ ἑαυτὸν δούλον τῆς χαρᾶς, καθιστὰς δὲ τὰ ὄντα ὑποχείρια ἑαυτῷ καὶ οὐχὶ ἑαυτὸν ὑποχείριον τοῖς οὖσιν. Ἄν δ' ἐκεῖνο μὲν, ὅπερ ἡ σοφία ὥς ὄριον τῆς ἡδονῆς ἡμῖν τίθῃσιν, οὐδὲν πλέον εἶναι, ἢ τὸ κατὰ φύσιν καὶ ὀρθὸν μέτρον τῆς ἡδονῆς, ἡ δ' ἡδονὴ ἐν τῇ ὑπερβολῇ ἀποσβεννυομένη οὐχὶ πλέον ἡδονή, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον αὐτῇ ἀποβαίνει, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ μέτρον καὶ τὸ ὄριον αὐτῆς οὐχὶ ἐκτὸς ἑαυτῆς οὐδὲ παρ' ἑαυτῇ, ἀλλ' ἐν ἑαυτῇ εὐρίσκει, διὰ τί τότε νὰ λέγωμεν, ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐγκράτεια ὥς τι ξένον καὶ ἴσον καὶ πολέμιον ἐναντίον ἐκείνῃ ἴσταται; Στέρησις, ἀρετὴ ἄνευ ἡδονῆς καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι καταληπτὰ τῇ διανοίᾳ μόνον τοῦ Ἑλλήνος, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν καταματηρὰν ἐργασίαν, τὴν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν τὴν ὑπηρετικὴν τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγκῶν θεωρεῖ ὁ Ἕλλην ἀναξίαν ἑαυτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐργάζεται ὁ δούλος, ἐργάζεται ὁ βάρβαρος ἀντὶ τοῦ Ἑλλήνος. Διότι τὸ ἀγενὲς τῆς ἀνθρωπότητος μέρος ὀφείλει νὰ θυσιάσθῃ ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς, ἵνα τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀληθῶς τοῦ ἀνθρώπου ἀξίας ζωῆς ἐργῶ ἀποδειχθῇ. Ἄν ἡμῖν δὲ νομοθέτης, νέος τις Λυκοῦργος, ἢ Σόλων, καί μοι παρεδίδοντο οἱ τῶν νόμων πίνακες ἄγραπτοι, θὰ ἔγραφον χρυσοῖ γλυφίδι ἄνω τοὺς λόγους· Ὡ θνητοὶ ἔστε καλοὶ — ἔστε ἐλεύθεροι — ἔστε εὐτυχεῖς·

Ταῦτα λέγων ὁ Πρωταγόρας ἀπενῶς τὴν Ἀσπασίαν προσέβλεπε καὶ ἔχαυρεν ἐπὶ τῇ παραθαρρύνσει, ἥτις κατάδηλος ἐκ τοῦ προσώπου αὐτῆς συναινούσης ἀπῆστραπτε. Καὶ πάντες δ' οἱ ἄλλοι κύκλῳ συναμολόγουν αὐτῷ ταῦτα. Ὁ δὲ Περικλῆς εἶπεν, ὅτι θ' ἀποδείξῃ τὸν Πρωταγόραν ἀρχηγὸν τῆς ἀποικίας, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐκπέμψωσιν ἐμελλον, διότι

ἐφαίνετο αὐτῷ ἐπιτήδειος νὰ διοικήσῃ κοινόν τι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἑλλήνων.

«Εὐδαιμον Πρωταγόρα,» ἤρξατο εἶτα λέγων ὁ Σωκράτης, «ὄλβιε Πρωταγόρα, ὃ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐδόθη τὸν χρυσὸν τῆς σιγῆς τῆς Ἀσπασίας νὰ μεταβάλης εἰς ἡχοῦντα νομίσματα εὐπρεπῶν λόγων! Ἄν ἐγὼ κατενόησα τόσον καλῶς τοὺς ἐκ τοῦ στόματος ρέυσαντας λόγους σου, ὅσον σὺ τοὺς λόγους τῶν βλεμμάτων τῆς Ἀσπασίας, φαίνεται μοι, ὅτι θεωρεῖς ἐπὶ τοσοῦτον μόνον τὴν σοφίαν ὥς τι συντελοῦν εἰς τὴν ἡδονήν, ἐφ' ὅσον ἂν μόνον, ἵνα εἴπω οὕτως, ἔχη τις αὐτὴν ἐτοίμην, ἢ δύνηται νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ θυλάκου, ὅταν μὴ τι ἕτερον πρόχειρον ἔχη . . .»

«Τί δ' εἶναι ἡ σοφία;» ἀνεφώνησεν ὁ Πρωταγόρας. «Ἐρώτησον μυρίους ἀνθρώπους περὶ αὐτῆς καὶ θὰ μάθῃς, ὅτι ὅ,τι ὁ εἰς σοφίαν, τοῦτο ὁ ἕτερος μωρίαν ἀποκαλεῖ. Ἐρώτησον δ' αὐτούς, τί ἡδονὴ καὶ τί λύπη εἶναι, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ θὰ ὁμολογήσωσιν!»

«Πιστεύεις, ὅτι τοῦτο ἀληθῶς οὕτως ἔχει;» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης. «Τὸ πρᾶγμα δεῖται ἐλέγχου . . .»

«Ἐπίτρεψον, Πρωταγόρα,» ὑπολαβοῦσα εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἀναδεχομένη τὸν λόγον ἐγὼ ν' ἀποκρίνωμαι πρὸς τὸν Σωκράτην. Δὲν θὰ μεταχειρισθῶ δὲ λόγους. Διότι, πῶς θὰ ἀπετόλμων ἐγὼ, προκειμένου περὶ φιλοσοφικῶν λόγων, νὰ προέλθω ἀντὶ τοῦ Πρωταγόρου; Ἀλλὰ θ' ἀντεπεξέλθω κατὰ τοῦ αἰωνίου τοῦτου ἐνδοιαστοῦ καὶ ἐρωτητικοῦ εἰς ἔλεγχον τῶν ἀμφισβητήσεων δι' ἐκείνων, ὅσα ὥς συμποσίαρχος διατίθηναι.»

«Ἀλλὰ πρῶτον,» εἶπεν αὐτῇς, «καθυγράνατε τὰ ὑπὸ τῆς σφοδρότητος τῆς συζητήσεως ξηρανθέντα ἴσως χεῖλη διὰ νέας δρόσου!»

Ἀπὸ κελεύσματος δ' ἐκ νέου οἶνον ἐν τῷ κρατῆρι ἐκέρασαν καὶ ἐν μεῖζοσι κύλιζιν ὥρεζαν οἱ οἶναχοοί.

«Ὁ οἶνος οὗτος εἶναι λέσβιος!» εἶπεν ὁ Ἰππόνικος, «τὸ ἄνθος τῆς ἀμπέλου! Καὶ εἶναι μὲν ἦττον εὐώδης τοῦ θασίου, ἀλλ' εὐστομώτερος.»

«Εἶναι πρᾶος ἅμα τε καὶ πυρόεις, ὥς ἡ ψυχὴ τῆς πατριώτιδος αὐτοῦ Σαπφούς!» ἀνεφώνησεν ὁ Πρωταγόρας ἄκροις τοῖς χεῖλεσι πρότερον προγευσάμενος τοῦ ἐν τῇ κύλικι ὕγρου.

Ἐκενώθησαν δ' αἱ κύλικες εἰς τιμὴν τῆς πραείας ἅμα τε καὶ πυροσθενοῦς Λεσβίας ἀοιδοῦ καὶ αὖθις ἀπὸ κελεύσματος τῆς Ἀσπασίας ἐπληρώθησαν ἐκ νέου. Λαμπρότερον δὲ πῦρ ἐν τούτῳ ἤρξαντο ἐκπέμποντες οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν συμποτῶν.

«Νῦν ἐπιτρέψατε,» ἤρξατο αὖθις λέγουσα ἡ Ἀσπασία, «νὰ εἰσέλθωσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔτοιμοι ἴστανται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν τι ἐξ ἐκείνων, περὶ ὧν, ὥς μὲν ὁ Πρωταγόρας λέγει, πάντες οἱ ἄνθρωποι σύμφωνοι εἶναι, ὥς δ' ὁ Σωκράτης, οὐχί...»

Αὐλητρίδες δὲ καὶ ὀρχηστρίδες καὶ θαυματοποιοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν νέαι πᾶσαι καὶ χαρίεσσαι ἐστεφανωμέναι καὶ μεμυρωμέναι καὶ κεκοσμημέναι καὶ ἐπαγωγότατα περιεσταλμέναι.

Ἦρξαντο δ' αἱ μὲν αὐλητρίδες μαλακοῦς καὶ ἡδεῖς τόνους ἐκπέμπουσαι, πρὸς δὲ τὸν ρυθμὸν τῶν αὐλῶν αἱ ὀρχηστρίδες μιμητικῶς ὀρχούμεναι. Ὅτι δ' ὁ Σωκράτης εἶχε θαυμάσας παρὰ τῇ Θεοδότῃ, τοῦτο ἐξετυλίσσετο πολλαπλασίως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὑπὸ συμπλέγματος εὐθαλῶν σωμάτων. Ὡς δ' αἱ ὀρχηστρίδες διὰ τῆς τέχνης αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπάντων κατεκίλησαν, οὕτως αἱ θαυματοποιοὶ μετ' αὐτὰς πολλὰ ἐπιτελέσασαι κατετάραξαν καὶ ἐγοήτευσαν τὰς αἰσθήσεις. Διότι, ἐν ᾧ αὐταὶ πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς μουσικῆς μέγαν ἀριθμὸν τροχῶν, ἢ σφαιρῶν, ὀρχούμεναι ἐπιτηδείως ἀνεβρίπτουν καὶ πάλιν ὑπεδέχοντο, ἢ τὴν διὰ σφαίρας λεγομένην ὀρχησιν ὠρχοῦντο, μαγευτικὴν, ἢ μᾶλλον μεθυσικὴν χάριν προῖκον αἱ ἀνέμου θάττονες κινήσεις τῶν

νεανικῶν, ῥαδινῶν, εὐκάμπτων καὶ ὑγρῶν παρθενικῶν σωμάτων. Ὡς δ' αὖθις ἤρξαντο ὀρχούμεναι τὸν θαυμασίον ξιφισμὸν καὶ ἐν μέσῳ τῶν τὴν μὲν αἰχμὴν πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένην, τὴν δὲ λαβὴν ἐν τῷ ἐδάφει ἐμβεβλημένην ἔχόντων ξιφῶν ὀρχούμεναι ἐπήδων καὶ ὑπεράνω τῆς αἰχμῆς αὐτῶν ἐκυβίστων καὶ ὑπτίαζον, ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς οἱ μετέωροι τὴν ψυχὴν συμπτόται διασειομένους ὑφ' ἡδονῆς φρίκη μεμιγμένης. Ὅτε δέ τις εἶτα τῶν εὐκάμπτων καὶ χαριεστάτων παιδικῶν ἐν κούφῃ καὶ τῷ σώματι προσκεκολλημένη ἐσθῆτι, δι' ἧς διεφαίνοντο αἱ λεπταὶ καὶ ἄβραι τοῦ σώματος γραμμαὶ, στηρίζουσα ἐκ τῶν ἐμπροσθεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν ἐπιχαριτωτάτῃ κάμψει τοῦ σώματος ἐκ τῶν ὀπισθεν τοὺς πόδας ὑπεράνω τῶν νώτων καὶ τῆς κεφαλῆς προέτεινε καὶ οὕτως ἵσταμένη τὴν κύλικα ἐκ τοῦ κρατῆρος ἀντλήσασα ἐπλήρωσε κρατοῦσα διὰ τῶν δακτύλων τοῦ ποδὸς τὴν λαβὴν τοῦ ἀρυτῆρος, ἣ ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως τὸ θέλος ἐκ τοῦ τόξου ἐξετόξευσε, τότε οὐ μόνον ἡ ἐπιδειχθεῖσα καταπληκτικὴ δεξιότης, ἀλλ' ἅμα καὶ αἱ ἐλεύθερα κινήσεις καὶ ἡ ὑπεράνθρωπος εὐκαμψία τῶν εὐθαλῶν μελῶν τοῦ σώματος περιέστησαν τὴν ψυχὴν τῶν ξένων τοῦ Ἰππονίκου εἰς ἱλιγγον.

Ὡς δ' ἡ τε ὀρχησις καὶ αἱ παιδιαὶ τέλος ἔλαβον καὶ αἱ ὀρχηστρίδες καὶ θαυματοποιοὶ καὶ αὐλητρίδες ἀπηλλάγησαν, ἐπευφημούντων σφοδρῶς πάντων τῶν συμποτῶν, εἶπεν ἡ Ἀσπασία·

«Μοὶ φαίνεται, ὅτι νῦν μὲν πᾶν ὅ,τι εἶδομεν ἐνεποίησεν ἡδονὴν πᾶσιν ἡμῖν καὶ ὅτι πάντες σύμφωνοι εἴμεθα περὶ τοῦ αἰσθήματος τούτου τῆς ἡδονῆς, πρότερον δ', ὅτε περὶ τῶν διδαγμάτων τῆς σοφίας προὔκειτο, δὲν συνωμολογοῦμεν πάντες. Ὁ ἔλεγχος ἄρα, οὗ τὸ πρᾶγμα ἐδεῖτο, ὥς ἔλεγε, ὦ Σώκρατες, ἐγένετο . . .»

«Καλῶς γνωρίζεις, Ἀσπασία,» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, «ὅτι οὐδεὶς ἀσμενέστερον ἐμοῦ μανθάνει. Ἄλλ' ἐπίτρεψόν μοι ἐν τι μόνον νὰ ἐρωτήσω τὸν Πρωταγόραν. Ἄν, ὡς ἐδίδαξεν ἡμᾶς, πολλοὶ μὲν ἡδοναὶ ὑπάρχουσιν, ἡμεῖς δὲ πᾶν τὸ ἡδονὴν παρέχον ἀγαθὸν καλοῦμεν, τότε ὑπάρχουσι βεβαίως πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ἐν τούτοις ἐν τῷ μέγιστον. Ἄλλ', ἵνα τοῦτο τὸ μέγιστον ἀγαθὸν ἐκ τῶν ἄλλων ἐξεύρωμεν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν μεγίστην ἡδονὴν ἐκ τῶν ἄλλων ἡδονῶν — εἶναι δ' ἡ ἡδονή, ὡς εἴπομεν, οὐχὶ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ γεννᾶται ἐκ τῆς κτήσεως τοῦ ἀγαθοῦ — ἵνα ἐξεύρωμεν, λέγω, τὴν μεγίστην ἡδονήν, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην πάντως μικρὰς τινας φρονήσεως, ἢ τοῦ νοητικοῦ, ἢ τῆς σοφίας, ἢ ὡς θέλετε τοῦτο τὸ ἀναγκαῖον ἡμῖν νὰ καλέσητε; . . .»

Μειδιῶσα δ' εἶπεν ἡ Ἀσπασία· «Κατανοεῖς, Πρωταγόρα, ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος δεινῶς ἐπικείται καὶ εἰς στενὸν ὠθεῖ σε, ἀλλ' ἐμὸν καθήκον εἶναι νὰ φροντίσω, ὅπως μὴ δεινὴ ἡ ἔρις ἀναφλεγῇ. Ἀπὸ ἡμισείας δὲ που ὥρας ἐπιβουλεύω τι εἰς τὸν φιλοπόλεμον Σωκράτην. Δέν μοι φαίνεται δηλαδὴ καλῶς ἔχον τοῦτο, ὅτι ὁ Σωκράτης σύγκλινον ἔχει τὸν Ἀναξαγόραν· διότι ἐκ τῆς πνοῆς τοῦ διδασκάλου νέαν δύναμιν καὶ νέαν ὁρμὴν πρὸς ἔριδας ἀντλεῖ. Καθ' ὅλου δὲ νομίζω, ὅτι οἱ ξένοι τοῦ Ἰππονίκου συνεδυσάσθησαν κατὰ τινα τρόπον, ὃς ἐπικίνδυνος μὲν τῇ κοινῇ εὐθυμῖα, εὐνους δὲ ταῖς λαθραίαις συναμοσίαις εἶναι. Διότι ἐπανειλημμένως ἐπὶ παραδείγματος εἶδον πρότερον τὸν Φειδιάν καὶ Ἰκτῖνον ἡρέμα ψιθυρίζοντας. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν Κρατῖνον βλέπω συχνότερον, ἢ ὅσον ἀρμόζει, ἐγκλίνοντα πρὸς τὸν γείτονα Πολύγνωτον καὶ τὰ χεῖλη ὀξέα τείνοντα πρὸς τὸ οὖς αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἐξουσίας δ', ἣν ὡς συμποσίαρχος ἔχω, θὰ διατάξω τὴν μεταβολὴν τῆς ἔδρας καὶ τῆς γειτονίας πάντων.»

«Οὐδεὶς φθόνος!» ἀνέκραζαν οἱ εὐθυμοὶ συντράπεζοι·

«ἄσμενοι πειθόμεθά σοι. Ἄλλ' εἰπέ, πῶς ἐπιθυμεῖς νά συνδύσῃς ἡμᾶς;»

«Ἄγετε!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία· «ὁ μὲν ἀβροδίατος Ἰππώνιος ἐξαναστήσας τὸν Σωκράτην κατακλιθῆτω παρὰ τῷ σοφῷ Ἀναξαγόρᾳ, ὁ δ' εὐγλωττος Πῶλος παρακληθῆτω τῷ σιγηλῷ Ἰκτίνῳ, ὁ δὲ σκώπτης Κρατῖνος τῷ πρῶῳ Σοφοκλεῖ καὶ ὁ Φειδίας τέλος λαβέτω ἅπασι τὸν Πολύγνωτον σύγκλινον. Ἀλλὰ, πρὸς τίνα νά συνδυάσω τὸν Σωκράτην; Δὲν εἶναι δυνατόν ποτε νά ἐπιτρέψω αὐτῷ ὥς σύγκλινον τὸν Πρωταγόραν, ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ πρέπει ὥς ἀπωτάτω τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου νά μεταστήσω. Οὐδὲν ἕτερον ὑπολείπεται μοι ἄρα, ἢ σοῦ μὲν, Πρωταγόρα, νά δεηθῶ νά καταλάβῃς τὴν ἐμὴν ἔδραν, ἐγὼ δὲ πρὸς διάλυσιν τῆς ἔριδος νά καθεσθῶ παρὰ τῷ Σωκράτει.»

Ταῦτα εἰποῦσα ἀνέστη ἡ Ἀσπασία καὶ ἐκαθέσθη ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου μέρους τῆς κλίνης, ἐφ' ἧς ὁ Σωκράτης κατακεκλιμένος ἦτο.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ πρόθυμοι καὶ οἱ ἄλλοι συμπόται τὴν διαταγὴν τῆς συμποσιάρχου εἶχον ἐπιτελέσαντες καὶ κρυφῇ καὶ φανερώς νῦν ἐφθόνουν τῷ Σωκράτει ἐπὶ τῇ συγκλίῳ.

Αὐτὸν δὲ τοῦτον ἡ ἄμεσος γειτονία τῆς καλῆς παραδόξως εἶχε διαθεῖσα. Διότι, ὥς πρότερον, κατὰ τὸν λόγον τῆς Ἀσπασίας, ἡ πνοὴ τοῦ Ἀναξαγόρα εἰς ἔριδας αὐτὸν παρῶρμα, οὕτω νῦν ἡ πνοὴ τῆς χαριέσεως γυναικὸς εἰρηνικῶς καὶ εὐδιαλλάκτως αὐτὸν διετίθει . . .

«Τί εἶναι τοῦτο;» ἀνέκραξεν ἡ Ἀσπασία κύψασα μικρὸν καὶ τὸν στέφανον αὐτοῦ θεωροῦσα, «πολλὰ φύλλα ἐξέπεσον, κατέρρευσαν ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου στεφάνου. Τοῦτο εἶναι σημεῖον ὑπολανθανουσῶν ἀλγηδόνων τῆς ψυχῆς τοῦ φέροντος! Μὴ τι ὁ νεώτατος φίλος σου, ὁ φαεινὸς Ἀλκιβιάδης, λύπην τινὰ προὔξησέ σοι; Ἄλλ' ἐγὼ ἦλθον, ἵν' ἀπο-

λογηθῶ ὑπὲρ τοῦ Πρωταγόρου. Εἰπέ λοιπόν, τίνας ἐνδοιασμούς, ὦ Σώκρατες, ἐπεθύμεις ἔτι διαλυομένους νὰ ἴδῃς;»

Ὁ δὲ Σωκράτης σελαγούμενος μὲν ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Ἀσπασίας, περιπνεόμενος δ' ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ στόματος αὐτῆς, μεθυσκόμενος δ' ὑπὸ τοῦ τρισμοῦ τῆς ἐσθῆτος ἀπεκρίνατο·

«Ἀσπασία! εἶχον πολλοὺς ἐνδοιασμούς, οἵτινες, ὡς ἐν μάχῃ, εὐτάκτως ὁ εἷς παρὰ τῷ ἄλλῳ ἐν τῇ κεφαλῇ μου παρατεταγμένοι ἦσαν. Ἀλλ', ἐν ᾧ ἐπίσης εὐτάκτως νὰ ἐξορμήσωσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς μου ἡτοιμάζοντο, αἴφνης ἐστάθη πρὸ αὐτῶν εὐστέφανον πρόχωμα οὕτως, ὥστε, ἐὰν οἱ ἐνδοιασμοί μου τολμήσωσι νὰ ὑπερπηδήσωσιν αὐτό, θὰ καταθραύσωσι τὰ ἴδια αὐτῶν σκέλη. Πρέπει νὰ εἶπω, τί τὸ ἐπικίνδυνον ἐμοὶ φαινόμενον, Ἀσπασία; Ἐν μόνον νῦν ἐπικίνδυνον εὐρίσκω, ὅτι παρακάθησαι ἐμοί.»

Σκωπτικῶς δὲ πῶς μειδιῶν προσέβλεψεν ὁ γέρων Ἀναξαγόρας, ὃς ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ σιγῶν τὴν κύλικα ἐχαιρέτιζε, τὸν τοσοῦτον ἐπονειδίστως τὰ ὄπλα παραδίδοντα φίλον.

«Ὡς βλέπεις, Ἀναξαγόρα,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «ἐγὼ μὲν ὑπὲρ ἀγαθοῦ τινος ἀγωνιζόμενος ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ, ἀλλὰ σύ, ὁ γέρων, ὑπὲρ οὐ μάλιστα τὸ ζῆφος ἔσπασα, ὀφείλεις ἐμὲ τὸν νεώτερον ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης νὰ ἐξε νέγκῃς. Ὑπεράσπισον ἐμοῦ, ἐὰν δύνῃσαι, Ἀναξαγόρα!»

«Διὰ τί ὄχι;» ὑπέλαβεν ὁ Ἀναξαγόρας ῥοφήσας καὶ αὖθις ἐκ τῆς κύλικος· «δὲν αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν τοσοῦτον ἀσθενῆ, ὡς ὁ Πρίαμος, ἵνα σιγήσω τρέμων τὴν νέαν σοφίαν τοῦ Ἀχιλλέως τούτου. Ἐχω νὰ εἶπω τι ἔτι πρὸς σέ, Πρωταγόρα . . .»

«Στῆθι!» ἀνέκραξεν ἡ Ἀσπασία· «ἂν προτίθου νὰ εἴπῃς σπουδαῖόν τινα λόγον, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἐπιτελοῦσα τὸ καθήκον τῆς συμποσιάρχου νέα πτερὰ τῇ γλώσσῃ σου νὰ

περιθῶ προσφέρουσα ἐκ τοῦ πυροειδεστάτου καὶ ἡδίστου τῶν οἴνων, ὃς κατελείφθη, ἵνα τελευταῖος παρατεθῇ, ἐκ τοῦ ἡδονικοῦ νάματος τῶν χίων σταφυλῶν!»

Ταῦτα εἰποῦσα ἐκέλευσε νὰ προσενέγκωσιν ἐκ τοῦ ἐξοχωτάτου τῶν ἑλληνικῶν οἴνων.

Ἐκενώθησαν δ' αἱ κύλικες καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τοῦ χρόνου πάντες μετεωριζόμενοι ὑπεράνω τῆς σφαίρας τῆς νηφαλίου φρονήσεως ὑποχείριοι τῇ ἐνθουσιαστικῇ ἰσχύϊ τοῦ Διονύσου ἐγένοντο . . .

Καὶ ὁ Ἀναξαγόρας δ' ἐκένωσε τὴν κύλικα καὶ ἤρξατο εἶτα λέγων τι περὶ ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς καὶ νοήσεως καὶ τοῦ νοῦ συγκεχυμένως καὶ συμπεφυρμένως . . .

Ὡς δ', ἵνα βοηθήσῃ αὐτῷ πρὸς σύναψιν τῶν συγκεχυμένων ἰδεῶν προσήνεγκεν αὐτῇ ἡ Ἀσπασία αὐτῷ καὶ ἐτέραν κύλικα τοῦ παντοκράτορος χίου.

Ἐπεὶ δ' ὁ σοφὸς καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ μᾶλλον συγκεχυμένος ἐγένετο. Εἶτα δ' ἤρξατο τραυλίζων καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπόπτως σείων. Τέλος δὲ κατέπεσε τέλεον ἢ κεφαλὴ ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ μετὰ μικρὸν ὁ γέρων ἡσύχως κατεκοιμήθη.

Πάντες δ' οἱ συμπόται φαιδρῶς ἐγέλασαν.

«Τί ἐπραξας, Ἀσπασία;» ἀνέκραζαν πάντες. «Ἀφώπλισας καὶ κατεβαυκάλησας τοὺς τελευταίους προμάχους τῆς αὐστηρᾶς σοφίας!»

«Ἐν εὐθύμῳ συμποσίῳ,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «πρέπει ἢ αὐστηρὰ σοφία νὰ καθεύδῃ. Ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ τῆς συνοδίας τῶν Χαρίτων κατεκοιμήθη ὁ εὐγενὴς γέρων. Ἰδετε! Ὅπόσον καλὴ ἡ θέα τοῦ ἐν ἡσυχῇ ὕπνῳ ἀναπνέοντος γέροντος! Προτείνω περιελόντες πάντες τοὺς στεφάνους, οὓς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ φέρομεν, νὰ καταβῶμεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὤμων τοῦ κατακοιμημένου, ἵνα θάψωμεν οὕτω τὴν τόσον καλῶς καὶ εἰρηνικῶς κατακοιμημένην σοφίαν.»

Ἐπραξαν δὲ πάντες, ὅτι ἡ Ἀσπασία διέταξε, καὶ μετὰ μικρὸν ἐτάφη ἡ κεφαλὴ τοῦ σοφοῦ ὑπὸ τὰ ἄνθη.

Καὶ ὁ μὲν Σωκράτης διετέλει πίνων. Καὶ δὲν ἐμεθύσκετο μὲν, ἀλλ' ὑπεκρίνετο τὸν πάροιον, ἵνα δύνηται ἀποινεῖ νὰ ψιθυρίζη εἰς τὸ οὖς τῆς παρ' αὐτῷ καθημένης Ἀσπασίας, ὅτι παράδοξον αὐτῷ ἐνέπιπτεν.

Ὁ δὲ σπουδαῖος Φειδίας ἔλεγε πρὸς τὸν παῖδα τὸν οἰνοχοοῦντα αὐτῷ, ὅτι ἐπεθύμει νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν ὡς παράδειγμα εἰς ἀπεικόνισιν νεανικῆς τινος μορφῆς ἐν τῇ ζωφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος.

Ὁ δὲ Κρατῖνος ἐξετόξευε λάθρα ἄρας καὶ ἔλεγε πρὸς τὸν γείτονα Σοφοκλέα· «Ἡ μάγισσα αὕτη, αὕτη ἡ Κίρκη, ἡ Ὀμφάλῃ, θὰ μνησθῇ ἐμοῦ! Καὶ αὐτὸν τὸν χιὼν μοι ἐπιβάλλει νὰ πίνω ἐκ τῆς μεγάλης κύλικος! Καί, ἐφ' ὅσον μὲν ἔνηφον οὐδὲν κατενόουν, νῦν δὲ πρῶτον κατάδηλόν μοι γίγνεται, ὅτι διώκει!» —

Ὁ δὲ Πολύγνωτος ᾤμνυε τῷ γείτονι, ὅτι πλὴν τῆς νεανικῆς Ἑλπινίκης οὐδεμίαν γυναῖκα εὐσχημοτέραν τῆς Ἀσπασίας εἶδε ποτε —

«Περικλεῖς,» ἔλεγεν ὁ οἰνωπὸς Ἰππὸνικος τεταραγμένος τὴν ψυχὴν, «Περικλεῖς, γινώσκεις, ὅτι πάντοτε ἐτίμησά σε καὶ ὅτι πολλὰς χάριτάς σοι ὀφείλω, ὅτι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπήλλαξάς με τῆς καλῆς μὲν ἔτι τότε, ἀλλὰ φιλέριδος Τελεσίπης. Διάπραξον μόνον χαριζόμενός μοι νὰ ἐπιτρέψωσιν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ιδρύσω τὸ θησαυροφυλάκιόν μου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, διότι ἐξακισχιλίους δούλους ἔχω ἐν τοῖς ἀργυρείοις μου καὶ ἡ οὐσία μου ὁσημέραι πολλαπλασία γίγνεται· φοβοῦμαι δὲ τοὺς κλέπτας. Καί, ὅταν ὁ ὑπὸ σοῦ κηδευόμενος Ἀλκιβιάδης εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ — τὸ θυγάτριον μου — ἡ Ἰπαρέτη — ἡ καλλίστη παρθένος . . .»

«Καλῶς ἔχει!» ἔλεγεν ὁ Περικλῆς μειδιῶν φιλοφρόνως.

Ἦτο δ' ὁ μόνος ἐκ πάντων τέλεον ἀπηλλαγμένος τῆς ἰσχύος τοῦ Βάκχου. Καὶ ἔπαιε μὲν καὶ αὐτὸς οὐχ ἦττον τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτοῦ ἦτο τοσοῦτον ἰσχυρά, ὅσον ἡ ψυχὴ πραεῖα. Διελέγετο δὲ πρὸς τὸν Πρωταγόραν περὶ πολιτικῶν, περὶ τῶν δημοκρατικῶν μεταβολῶν καὶ τοῦ ἀσταθοῦς τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, περὶ τῆς ἀποικίας, ἣν ἐμελλε νὰ ἐκπέμψῃ καὶ περὶ τοῦ πιθανοῦ νέου πολέμου. Ἄλλ' ὁ Πρωταγόρας συχνὰ ἠτένιζεν εἰς τὴν καλὴν Μιλησίαν. Τέλος δ' ἐξέπληξε πάντα τοὺς συμπότας ὁ σιγηλὸς Ἴκτινος, ὃς ὑπὸ τοῦ χίου βακχευθεὶς ἤρξατο ψάλλων παιᾶνα εἰς τιμὴν τοῦ Διονύσου, ὃν εἶτα πάντες ἐν χορῷ ἔψαλλον.

Οὕτω μέχρι τῆς ἡμέρας ὑποφωσκούσης ἐφέρετο τὸ κύμα τῆς ἐκ τῆς συνουσίας ἡδονῆς ἐν τῷ συμποσίῳ τῷ ἐν τῇ τοῦ Ἱπποκρίτου οἰκίᾳ συναχθέντι ἐξοιδαινόμενον μὲν καὶ πτερούμενον ὑπὸ τῶν δωρημάτων τοῦ Βάκχου, ὑπὸ τῆς ἐρασμίας τέρψεως τῶν αἰσθήσεων καὶ ὑπὸ τῆς γοητείας τῆς Μιλησίας, ἡδυνόμενον δ' ὑπὸ τοῦ ἀνθοῦς καθαροῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος...

Εἶτα δ' ἀνέστη ὁ περιφανὴς Πρωταγόρας καὶ εἶπεν· «Ἡ συμποσίαρχος Ἀσπασία, ὡς γινώσκετε, παρεχώρησέ μοι τῆς ἑδρας. Δράττομαι δ' ἐγὼ τῆς εὐκαιρίας ταύτης καὶ ἀντιποιοῦμενος χρόνον τινὰ καὶ τοῦ ἀξιώματος αὐτῆς, ὡς συμποσίαρχου, προκαλῶ ὑμᾶς νὰ κενώσητε τὴν τελευταίαν κύλικα εἰς τιμὴν αὐτῆς τῆς Ἀσπασίας. Διότι ὡς βασίλεια τοῦ συμποσίου μετέωρον μὲν ἀνέτεινε τὸ σημεῖον τῆς ἐρασμίου χαρᾶς, εὐτραπέλως δ' ὑπερήσπισε τῆς χαριέσεως ἡδονῆς νικηφόρος κατὰ τῆς ἀπειλητικῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς αὐστηρότητος τῆς σοφίας, διηγωνίσατο δὲ πάντοτε τοῦ καιρίου στοχαζομένη πρὸς πᾶν ὅτι πολέμιον, ὅτε μὲν δωρουμένη ἐκ τῆς κύλικος, ὅτε δ' ἐπιχαρίτως τὰς αἰσθήσεις κηλοῦσα, ὅτε δ' ἐπικαλουμένη τὴν βοήθειαν τοῦ Ἔρωτος καὶ τῶν Χαρίτων, κατεβαυκάλησε δὲ δι' ἡπίου νάρκωτικοῦ τὸν ἀποροῦντα πάν-

τοτε ζητητὴν τῆς ἀληθείας, ἔκρυσσε δ' ὑπὸ τὰ ἄνθη τὴν ὑπὸ τοῦ νεανικοῦ πυρὸς προδοθεῖσαν πολιὰν κεφαλὴν τοῦ σοφοῦ καὶ ἀνήγαγε πάντας ἡμᾶς ἡρέμα οἰακίσασα ἐπὶ τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος τῶν διονυσιακῶν κυμάτων τῆς χαρᾶς. Ἄλλ' ἀκίνδυνος παρελαύνει ἢ χαρίεσσα μέθη τὰ εὐγενῆ ἑλληνικὰ μέτωπα, οὐδ' εἰσδύνει βλαβερά εἰς τὸ βάθος τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ διαλυομένη, ὡς ἀργυροειδῆς νεφέλη, καταφέρεται ὡς δρόσος ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν στεφάνων, δι' ὧν τὰ μέτωπα ἐπισκιάζοντες ἀναψύχομεν! Κενώσατε λοιπὸν τὰς τελευταίας κύλικας προπίνοντες φιλοτησίαν τῇ καλῇ καὶ σοφῇ βασιλείᾳ Ἀσπασίας!»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Πρωταγόρας· ὑπήκουσαν δ' οἱ ἐκλεκτοὶ ἄνδρες, οἵτινες ἐν μὲν τῷ συμποσίῳ τοῦ Ἰππονίκου συνῆλθον ὡς ἐστεφανωμένοι συμπόται, ἐπὶ δὲ τοῦ πεδίου τῆς δόξης ἔχονται τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας ὡς λάμποντες ἀστέρες τῆς πάλαι Ἑλλάδος! —

Ὡς δὲ καὶ αἱ τελευταῖαι κύλικες ἐκενώθησαν, δεξιωσάμενοι ἀλλήλους οἱ ἄνδρες ἀπῆλθον τῆς οἰκίας τοῦ Ἰππονίκου. Ὑπέφωσκε δ' ἤδη ἡ ἡμέρα. —

«Στέργεις καὶ σὺ τὴν ὑπὸ τοῦ Πρωταγόρου ἐγκωμιασθεῖσαν συμποσίαρχον;» — Οὕτως ἠρώτησε τὸν Περικλέα ἡ Ἀσπασία εὐθύς, ὡς μόνη μετ' αὐτοῦ ἔμεινεν.

«Θαυμάζω σε ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῆς σήμερον!» εἶπεν ὁ Περικλῆς· «ἀλλὰ, δὲν εἰσέρχεται σε φόβος, μὴ ἡττόν σε νῦν φιλῶ;»

«Διὰ τί;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Ἐχεις πάντοτε τι νὰ δίδῃς ἐνὶ ἐκάστῳ,» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος· «τί δ' ὑπολείπεται σοι, τί θὰ δῶς τῷ Περικλεῖ;»

«Ἐμὲ αὐτήν!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία.

Ἐφίλησε δ' ὁ Περικλῆς τὸ μέτωπον αὐτῆς καὶ ἐκείνη περιέβαλεν αὐτὸν διὰ τῶν εὐδαιμονικῶν βραχιόνων.

«Παράδοξος διάθεσις κατέχει με,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, ὅτε ἀπηλλάσσετο αὐτῆς. Ἐπεθύμουν νὰ ὀρμήσω εἰς τὸ πεδῖον τῶν ἔργων μακρὰν σοῦ, ἢ μᾶλλον ἀνενόχλητος, ἢ ὅσον νῦν, νὰ διαγάγω μετὰ σοῦ ἓνα μῆνα τοῦ μέλιτος ἐν ἀγροτικῇ ἡρεμίᾳ!»

«Ἴσως οἱ ἐπουράνιοι θὰ παράσχωσιν ἐν καιρῷ τὸ ἕτερον τούτων, ἢ καὶ ἀμφότερα ἐν τῷ ᾄμα,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία.

Ἐκλείσε δὲ τοὺς κεκμηκότας καλοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ Ἀσπασία τῇ πρῳῇ ἐκείνῃ πεποιθυῖα, ὅτι ἐγγύτερον τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ἐγένετο. Ἐνεθυμήθη δὲ τὴν στιγμὴν τοῦ χρόνου, ὅτε τεταπεινωμένη ἠναγκάζετο νὰ καταλίπη τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους, ἐμνήσθη τῆς ἀλαζόνος Τελεσίπτης, ἢ ἀληπτοτάτην καὶ ἀσαλευτοτάτην ἐν τῷ κράτει τῆς οἰκιακῆς ἐστίας ἑαυτὴν ἐξελάμβανε καὶ ἔλεγε καθ' ἑαυτήν, ὅτι αἱ κρύφια καὶ προφανεῖς ἐπιβολαὶ αὐτῆς ὥριμοι εἰς ἐκπλήρωσιν ἔτεινον, καὶ ὅτι ὁ σκοπός, ὃν ἐν τῷ βίῳ ἐδίωκεν, ἢ ὑψωσὶς τῆς σημαίας τῆς ἐλευθερίας, τοῦ κάλλους καὶ τῆς χαρᾶς, θὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τῶν ἐρειπίων τῶν παλαιῶν ἡθῶν καὶ προλήψεων. —

Ἀσπασία II.

XI.

Η ΣΑΜΟΣ.

ἐν ἡδυνάμην νὰ φαντασθῶ τοῦτο,» ἔλεγεν ὁ γέρων Καλλιπίδης ἐν τινι τῶν πολυαριθμῶν ὀρίλων τῶν διαφόρων δημοτῶν, οἵτινες ἐν τῇ μεγάλῃ ἀγορᾷ τοῦ Πειραιῶς ἰστάμενοι σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο, «δὲν ἡδυνάμην νὰ φαντασθῶ τοῦτο, ὅτε οὐχὶ πρὸ πολλοῦ παραπορευόμενος εἶδον τὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Πρόμαχον Ἀθηνᾶν. Διότι ἐπὶ τοῦ δόρατος τῆς θεοῦ ἐκάθηντο πολυάριθμοι τέττιγες τερετίζοντες. Ἐλεγον δὲ πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι τοῦτο εἰρήνην προσημαίνει. Ἄλλ' ἀληθῶς τῇ ὑστεραίᾳ μικρὸν πρὸς τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας ἱκτὶς κατεφέρετο κατὰ τῆς πυκνός . . .»

«Συμφορὰν προμηνύεις κρώζων, γέρον κολοιέ;» ἀνεφώνησαν οἱ ἄλλοι.

«Ἡ Σάμος δύναται καὶ ἄλλους τῶν συμμάχων εἰς ἀποστασιν νὰ παρορμήσῃ.» ἀντεῖπεν ὁ γέρων, «δύναται στάσεις πρὸς ἡμᾶς νὰ ἐπεγεῖρῃ. Καὶ ἡ Σπάρτη δὲ δύναται νὰ μεταλάβῃται αὐτῶν καὶ οὕτω πόλεμος μέγας τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐκραγῇ. Ὑπάρχει, ὡς συνήθως λέγουσι, μέγα ἔκκαυμα συνηθροισμένον. Τί δὲ διαφέρει ἡμῖν καθ' ὅλου, ἂν οἱ Σάμιοι, ἢ οἱ Μιλήσιοι τῆς Πριήνης κύριοι εἶναι;»

«Τὸ ἀξίωμα τῶν Ἀθηναίων ἀλώβητον πρέπει νὰ μείνῃ!» ὑπέλαβε σφοδρῶς νεώτερός τις ἐκτείνων τὴν χεῖρα καὶ τὴν κεφαλὴν ἀνορθῶν. «Ἡ Σάμος καὶ ἡ Μίλητος ὡς σύμμαχοι ὤφειλον τὴν κρίσιν αὐτῶν νὰ ἐπιτρέψωσι τοῖς Ἀθηναίοις, οἵτινες ἡγεμόνες τῶν συμμάχων εἶναι. Ἀλλ' ἡ Σάμος ἀρνεῖται τοῦτο. Δικαίως ἄρα ὁ Περικλῆς ἐξεμάνῃ κατὰ τῶν Σαμίων . . .»

«Καὶ ἐν τῇ μανίᾳ ἐζητήσατο παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τὸν πρᾶον Σοφοκλέα ὡς συστράτηγον!» εἶπε μειδιῶν εἰς τῶν παρισταμένων.

«Διὰ τὴν Ἀντιγόνην!» ἀνέκραζαν ἄλλοι. «Καλῶς ἔπραξε! Χαιρέτω μέγα ὁ Σοφοκλῆς!»

«Οὐδεὶς ὑμῶν γνωρίζει τὴν ἀλήθειαν!» εἶπε προσελθὼν ὁ κουρεὺς Σποργίλος, ὃν ἡ πολυπραγμοσύνη καὶ ἡ ταραχὴ τῶν καιρῶν εἶχον παρορμήσασαι εἰς τὸν λιμένα. «Οὐδὲν γνωρίζετε ἐκ τῶν συμβαινόντων. Ἀγνοεῖτε, ὅπως τὸ Σαμακὸν τοῦτο ζήτημα προέκυψε, καὶ τίς αὐτὸ ἐξύφανεν!»

«Χαιρέτω ὁ Σποργίλος!» ἀνεφώνησάν τινες. «Ἀκούσατε τοῦ Σποργίλου! Ὁ Σποργίλος εἶναι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀκριβῶς ἐκάστης πρωΐας γνωρίζουσιν, ὅτι ὁ Ζεὺς πρὸς τὴν Ἥραν διαλαλεῖ τῆς νυκτός!»

«Διαρράγῃτω πομφόλυξ πυγμαία ἐπὶ τῆς ρίνός μου,»

ἀνεφάνησεν ὁ Σποργίλος, «ἂν, ὅτι ἂν εἶπω ὑμῖν νῦν, μὴ παντελῶς ἀληθὲς εἶναι! Ἡ Ἀσπασία, ἡ Μιλησία, πολλὰ εἰπούσα ἔπεισε τὸν Περικλέα. Ἀσφαλῶς τοῦτο γνωρίζω. Ἀκούσατε μόνον. Τῇ ὑστεραίᾳ τῆς ἀφίξεως τῆς πρεσβείας τῶν Μιλησίων διέτριβον ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅτε οἱ πρέσβεις παρέρχόμενοι μετεστρέφοντο, ὡς ζητοῦντές τι. Ὅντως δὲ προσελθὼν τις ἠρώτησέ με· «ὦ οὗτος, φίλε Ἀθηναίε, δὲν δευκνύεις ἡμῖν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νέας Μιλησίας Ἀσπασίας;» Ἐπίστευον βεβαίως οἱ ξένοι, ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν Ἀσπασίαν, ἀλλ' ἐγὼ καλῶς γνωρίζω αὐτήν. Καί, ἂν μὴ εἶχον ἰδὼν, θὰ ἀνεγνώριζον αὐτὴν ἐκ τῶν εὐσυμπεριφόρων τρόπων καὶ τῆς πολυτελοῦς ἐσθῆτος. Παρέσχον δ' ἐμαυτόν, ὅσον ἡδυνάμην, εὐπροσήγορον, καὶ ἀκριβῶς ἐχαρακτήρισα τὴν τε οἰκίαν τῆς Μιλησίας καὶ τὴν ἐκεῖσε ἄγουσαν, ἐφ' ᾧ καὶ μυρίας χάριτας ἐκεῖνοι ὁμολογήσαντες εὐθὺ ἐπὶ τὴν ὁδὸν ἐτράπησαν, ἣν αὐτοῖς ἔδειξα. Ἦτο δ' ἤδη ἐσπέρα, ὅτε εἰσέδυσαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἀσπασίας. Ἐννοεῖτε νῦν; Οἱ πρέσβεις, λέγω, κρυφῇ εἰς λόγους ἦλθον πρὸς τὴν Ἀσπασίαν. Ἡ δ' Ἀσπασία εἶτα λαβομένη τοῦ πάγωνος τοῦ Περικλέους ἐνέπνευσεν αὐτῷ τὴν κατὰ τῶν Σαμίων ὀργήν. . . .»

«Ἀκούετε;» ἀνέκραζεν εἰς τῶν ἀκροατῶν. «Ὁ Σποργίλος λοιπὸν ἀληθῶς γνωρίζει, ὅτι ὁ Ζεὺς πρὸς τὴν Ἥραν διελάλησεν! Ἀλλ' ἴδετε τὸν Περικλέα μετὰ τοῦ συστρατήγου Σοφοκλέους. Ἀνιᾷ αὐτὸν βεβαίως ληρῶν περὶ τοῦ νέου ἀξιώματος!»

Ἀληθῶς δ' ἐβλεπέ τις τοὺς δύο ἄνδρας μακρὰν ἐν ἐρήμῳ σχεδὸν τόπῳ περιπατοῦντας ἐν τῷ μέσῳ τῶν κίωνων καὶ διαλεγομένους οἰκειῶς καὶ φροντιστικῶς.

«Ἀληθῶς!» ἔλεγεν ὁ Σοφοκλῆς, «ἐξέπληξας τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐπίστευον, ὅτι ὁ Περικλῆς νῦν πρὸς πᾶν ἄλλο πρόθυμος θὰ ἦτο, ἢ πρὸς τοῦτο. Διότι νῦν ὅλως

παραδεδομένος ἐφαίνετο τοῖς εἰρηνικοῖς ἔργοις, τῇ προαγωγῇ τῆς ἐσωτερικῆς εὐδαιμονίας καὶ — τῷ ἔρωτι πρὸς τὴν καλὴν Ἀσπασίαν . . .»

«Φίλε!» εἶπεν ὁ Περικλῆς μειδιῶν, «θαυμαστὸν σοι φαίνεται, ὅτι αἱ δάφναι, ἃς διὰ τοῦ ὑπαγωγέως καὶ τοῦ ἐγκοπέως καὶ τῆς γλυφίδος κομίζονται οἱ ἐργαζόμενοι φίλοι, δὲν ἐπιτρέπουσι τῷ στρατηγῷ νὰ καθεύδῃ; Ἀπὸ πολλοῦ, ὁμολογῶ, ἡσθάνομην τὴν ψυχὴν μου ὑπὸ ταραχῆς τινος συνεχομένην; Ἐθεώρουν ἑμαυτὸν ὅλως ἀργὸν ἐν μέσῳ τούτων τῶν ἀπαύστως ἐργαζομένων καὶ ὡς αἰσχυνητοὶ ἐφαίνοντό μοι ἐνίοτε οἱ τρυφεροὶ δεσμοὶ οἱ περιβάλλοντές με.»

«Πῶς;» ἀντεῖπεν ὁ Σοφοκλῆς, «τοῦτο δ', ὅτι σὺ ἀληθῶς ὁ ἀκαματώτατος ἐν μέσῳ τῶν ἀκαμάτων εἶσαι, ὅτι πᾶν ὅ,τι γίγνεται καὶ δημιουργεῖται μόνον διὰ σοῦ δυνατὸν ἐγένετο καὶ προήχθη καὶ εἰς πέρας ἤχθη, τοῦτο πρὸς οὐδὲν τίθης;»

«Τοῦτο δὲν ἐπαρκεῖ ταῖς ἀξιώσεσιν, ἃς ἕκαστος ἡμῶν ὡς σκοπὸν ἑαυτῷ προβάλλει!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς. «Δὲν θέλω νὰ εἶμαι συνεργὸς μόνον, θέλω ἰδιὸν τι ἐγὼ αὐτὸς νὰ ἐπιτελέσω καὶ πρὸς τοῦτο ὡς στρατηγὸς μόνον τὸ ξίφος νὰ σπᾶσωμαι δύναμαι. Διὰ τί ἐγὼ μόνον νὰ μὴ κοινωνήσω τοῦ λαμπροῦ φωτὸς τῆς δόξης, ὅπερ κύκλω περὶ ἐμὲ ἐκκαίεται;»

«Καὶ θέλεις νῦν πάντως τῆς ἐκ τοῦ πολέμου δόξης κοινωνὸν καὶ ἐμὲ ν' ἀποδείξῃς;» ἠρώτησε μετὰ μικρὸν ὁ τραγικός.

«Ἀσμενέστερον ἢ — τῆς εὐνοίας ἐπιχάριτος γυναικός!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς δριμύ τὸν φίλον προσβλέψας.

Ἐκεῖνος δ' ἐταράχθη. «Ἐν τῇ κεφαλῇ μου,» εἶπε τέλος, «ἄρχεται ὑποφώσκουσα ἡ ἡμέρα καὶ θαυμαστὸν φῶς ἐπιχεῖται

νῦν ἐξηγούμενόν μοι τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, δι' ἣν στρατηγὸς ἐξελέγην.»

«Πάν ὅ,τι γίγνεται ἐν τῷ κόσμῳ, φίλτατε,» ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ Περικλῆς, «οὐχὶ ἐκ μιᾶς, ἀλλ' ἐκ μυρίων ἀφορμῶν γίγνεται. Τίς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ, τίς ἡ κυρία;» —

«Δὲν εἶναί σοι ἀγαπητότερον ἐμὲ μὲν νὰ καταλίπῃς ἐνταῦθα, τὴν δὲ καλὴν νὰ παραλάβῃς μετὰ σου;» ἠρώτησεν ὁ Σοφοκλῆς.

Ὁ Περικλῆς δ' ἐμειδία αὐθις. «Ἔσο ἡσυχός,» εἶπεν εἶτα· «πρὸς μικρὸν ἡδονικὸν πλοῦν μόνον ὁρμάμεθα, πρὸς θαλασσίαν πορείαν ὀλίγων ἡμερῶν· διότι δὲν φαίνεται πιθανόν, ὅτι θὰ δυνηθῶσιν οἱ Σάμιοι σπουδαίως νὰ ὑπομείνωσι τοὺς ἐπερχομένους ἰσχυροὺς Ἀθηναίους. Εἶναι δ' ἡ Σάμος μεγαλοπρεπὴς πόλις, ἣν εὐάρεστον θὰ εὕρῃς. Καὶ ὁ Μέλισσος δ', ὁ νάυαρχος τοῦ σαμιακοῦ στόλου, ὃς ἀντίπαλος θ' ἀντεπεξέλθῃ ἡμῖν, εἶναι, ὥς γνωρίζεις, ὀνομαστὸς φιλόσοφος τῆς ἐλεατικῆς σχολῆς, ὃν ἄσμενος, ὥς ἐλπίζω, θὰ γνωρίσῃς. Πρὸς δέ, ὅταν παραπλέοντες προσπελάσωμεν τῇ Χίῳ, θὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπίσκεψιν καὶ τοῦ ὁμοτέχνου σου Ἴωνος τοῦ τραγικοῦ, ὃς ἐκεῖ κατοικεῖ εὐθύμως καὶ εὐαρέστως σχολάζων.»

«Ἐχεις ἐν νῶ νὰ ἴδῃς τὸν Ἴωνα;» ἀνεφώνησεν ὁ Σοφοκλῆς· «ἐνθυμοῦ, ὅτι οὐχὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖταί σε, ἐξ οὗ ἀντερραστῆς αὐτῷ τῆς Χρυσίλλης ἐγένου.»

«Ἡ διάθεσις ἐμοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους,» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ρυθμίζεται οὐχὶ πρὸς τὴν γνώμην ἐκείνων περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐμὴν περὶ ἐκείνων. Ὁ Ἴων εἶναι χρηστός. Θὰ φιλοξενήσῃ δ' ἡμᾶς καὶ θὰ παράσχῃ τὸν ἄριστον ἐγγώριον χῖον, εἰ καὶ σὺ ἀντίτεχνος αὐτοῦ εἶσαι.»

«Καὶ σὺ ἀντερραστῆς αὐτῷ,» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς, «ἐπαναλαμβάνω τοῦτο, ἀντερραστῆς τῆς καλῆς Χρυσίλλης, ἥ νῦν, ὥς ἤκουσα, ἐν Χίῳ παρ' αὐτῷ διατρίβει . . .»

«Άφες τὴν Χρύσιλλαν!» εἶπεν ὁ Περικλῆς.

Ὁ τραγικὸς δ' εὐθύμως ἔστερξε τὴν ἑαυτοῦ τύχην. Δι' ὃ καὶ ὁ Περικλῆς ἤρξατο διδάσκων αὐτὸν τὰ καθήκοντα τὰ ὑπὸ τοῦ νέου ἀξιώματος ἐπιβαλλόμενα.

Κατὰ τὰς ἡμέρας δ' ἐκεῖνας ἔβλεπέ τις τὸν Σοφοκλέα πάπυρον ἐν χερσὶ κρατοῦντα. Ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα περιεῖχον οὐχὶ τὴν ὑπόθεσιν νέας τινὸς τραγωδίας, οὐδὲ νέον τι χορικὸν ᾄσμα, οὐδ' ὕμνον τινὰ εἰς τὸν Ἑρωτα, ἢ τὸν Διόνυσον, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα τῶν στρατευσίμων ναυτῶν, οὓς ᾔφειλε νὰ συλλέξῃ, καὶ τῶν πλουσίων πολιτῶν, οὓς ᾔφειλε νὰ παρακαλέσῃ ὡς τριήραρχοι τὴν ἰδίαν τριήρη ἑκάστος νὰ ἐξαρτύσῃ καὶ νὰ τριηραρχήσῃ. Ἐκ τῆς ἐρατεινῆς δ' ἐρημίας τῆς χλοερᾶς νάπης τοῦ Κηφισοῦ εἶδεν ἑαυτὸν ἐξελκόμενον ὑπὸ τοῦ Περικλέους εἰς τὴν σκευοθήκην καὶ τοὺς λιμένας τῆς Ζέας καὶ Μουνυχίας, εἰς τὴν τύρβην τοῦ Πειραιῶς, ὅθεν οἱ φοβεροὶ θαλάσσιοι δράκοντες τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων ἐκ τῶν φωλεῶν αὐτῶν καθεύκοντο πάλιν εἰς τὸ πέλαγος, καὶ εἶτα εἰς τὴν τύρβην τῶν νεωρίων, ἐνθα ἀπαύστως ἐσκαρίφευον, ἐρρύκάνων, ἐσφυροκόπουν, ἐγόμφουν, ὅζῳ ἐβόων. Ἀθημονία δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς εἶχε καταλαβοῦσα τὸν φιλόκαλον ποιητὴν ἐκεῖ ἐν τῇ τύρβῃ τῶν ἀργούντων ἔτι κωπηλατῶν καὶ ναυτῶν, οἵτινες ἤριζον πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν αὐλητρίδων καὶ ἐνίοτε καὶ τὰς κεφαλὰς συνέτριβον. Τὰ ὦτα δ' αὐτοῦ ἐδόμβουν ἐκ τῶν ὀξύχων συριγμάτων τῶν πρᾶντων καὶ κελευστῶν καὶ σαλπικτῶν. Διότι οἱ τριήραρχοι τῶν ἐξηρτυμένων ἤδη τριήρων ἐν ἀμίλλῃ ἐκάστης ἡμέρας εἰς τὸν κόλπον ἐξέτρεχον, ἵνα πεῖραν λάβωσι τῆς ἀρίστης καὶ ταχίστης τριήρους.

Ἀλλ', ὅτε ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τοῦ ἀπόπλου καὶ εἶδεν ὁ Σοφοκλῆς τὰς ὑψηλὰς καὶ πολυζύγους, ὑψηπῶρους καὶ ὑψηπρῶμους τριήρεις, ὧν ὁ κόσμος καὶ αἱ χρυσαυγεῖς εἰκό-

νες τῆς Παλλάδος καὶ οἱ στόλοι καὶ τὰ ἀκροστόλια καὶ τὰ ἄλλα ἐμβλήματα καὶ οἱ ὀξεῖς φάλκαι καὶ τὰ ἀπειλητικὰ ἐμβόλα καὶ αἱ προεμβολίδες τὴν ὄψιν ἐθάμβουν, ἐν τάξει ἐλευθέρως καὶ τολμηρῶς ἐπὶ τῶν κυανῶν κυμάτων αἰωρουμένας· ὅτε, σαλπίζαντος, σεμνὴ σιγὴ πάντας κατέλαβεν, ὁ δὲ κῆρυξ ὀξυφώνως ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος τὰς εὐχὰς ἐποιεῖτο, ἅς οἱ τ' ἐκ τῶν ἄλλων πλοίων ἐπανελάμβανον, καὶ ὁ ἐν τῇ προκυρία ὄχλος· ὅτε εἶδε τὸν ἀπὸ τῶν θυμάτων καπνὸν ἐκ τοῦ καταστρώματος τῶν πλοίων εἰς τὴν κυανὴν ἐωθινήν αἶθρα ὑψούμενον καὶ πάντας τοὺς ἐπιβάτας ἐκ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κυλίκων σπονδὰς σπένδοντας· ὅτε ἤκουσε τὸν παιᾶνα ψαλλόμενον· ὅτε τὸν μὲν στόλον κινούμενον, τὰ δ' ἰστία ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀναπτυσσόμενα εἶδε καὶ τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν κτύπων τῶν ἀναριθμῆτων κωπῶν ῥοθοῦσαν ἤκουσε, καὶ τέλος, ὅτε εἶδε τὸν μέγαν στοῖχον τῶν πλοίων εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος ἐκ τοῦ λιμένος ἀναγόμενον, ἐν ᾧ οἱ θεώμενοι τὰς εὐχὰς αὐτοῖς συμπαρέπεμπον, τότε ἤσθετο ὁ ποιητὴς Σοφοκλῆς, ὅτι ὄντως στρατηγὸς ἐγένετο καὶ τοσοῦτον ὑπερηφάνως ἐκ τοῦ Κολωνοῦ ἐπὶ τὴν Σάμον ὥρμα, ὅσον ὁ Σαλαμίνιος ἦρως Αἴας ἐπὶ τὸ Ἰλιον. —

Μετά τινος δ' ἐβδομάδας κέλῃς ἀφίκετο εἰς Πειραιᾶ κομίζων γράμματα τοῦ Περικλέους πρὸς τὴν βουλὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ὁ τριήραρχος δὲ τοῦ αὐτοῦ πλοίου τοῦ κομίσαντος τὰς ἐκ Σάμου ἀγγελίας κρυφῇ οὐχὶ ὥς τριήραρχος, ἀλλ' ὥς ἴδιος φίλος τοῦ στρατηγοῦ Περικλέους, ἐκόμισε γραμμάτιον, ὅπερ οὐχὶ εἰς δημοσίευσιν ἦτο προωρισμένον. Ἦτο δ' ἐπιστολὴ τοῦ Περικλέους πρὸς τὴν φίλην Ἀσπασίαν, ἐν ᾗ ἦσαν ἐγγεγραμμένα ταῦτα·

«Ἀγνοῶ, τίνος ἔνεκα ἡ καρδιά μου τοσοῦτον, ὅσον οὐδέποτε ἴσως ἄλλοτε, ἐπάλλετο, ὅτε μετὰ τοῦ στόλου τὸν λιμένα κατέλειπον καὶ αὖθις τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος ὑπὸ τοὺς

πόδας μου ἤσθανόμην. "Οτε δ' ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς ναυαρχίδος ἰστάμην καὶ οἱ ἄνεμοι τοῦ Αἰγαίου τῷ μετώπῳ μου ἐπέπνεον, ἐνόμιζον, ὅτι σὺν αὐτοῖς καὶ πνοὴ ἐλευθερίας περιέπνει με, ὅτι ἀνεκτησάμην ἑμαυτόν. Ἀνεκτησάμην; Ἀἷρος! Μὴ τι εἶχον ἀπολέσας ἑμαυτόν; Ἀγνοῶ — ἀλλ' ἴσως ἐν σοί, Ἀσπασία! Ἐπὶ στιγμὴν δέ τινα χρόνου ἐφάνη μοι τότε ἀληθῶς, ὥς εἰ τὸν τελευταῖον χρόνον μαλθακώτερον καὶ δουλικώτερον ἐπὶ τῆς ῥοδίνης κλίνης τοῦ ἔρωτος κατεκλινόμην. Ἐν τούτῳ σχεδὸν δι' ὀργῆς εἶχόν σε. Ἀλλ', ὅτε ἀκριβέστερον ἐλογισάμην, τότε ὠμολόγησα, ὅτι μέγα ἡδίκησά σε, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπὸ σοῦ ἀπορρέει, οὐχί τι μαλθακὸν εἶναι, ἀλλὰ τι μάλιστα ἐμφρόνως, ἢ ἀσυνειδήτως κεντρίζον καὶ παρορμῶν, καὶ ὅτι τοῦτο δι᾽ κυριεῦσαν ἐμοῦ ἐξήγειρε καὶ ἐκ τοῦ ληθάργου τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ πεδῖον τῶν ἔργων παρώρμησεν. Ἐκ τούτου οὐδαμῶς αἰσχύνομαι νῦν ἐπὶ τῷ πρὸς σε ἔρωτι, οὐδ' ἐπὶ τῷ κατέχοντί με νῦν πόθῳ σοῦ.

Κακῶς παρεσκευασμένους κατέλαβον τοὺς Σαρμίους καὶ ἐξέπληξα αὐτοὺς παρασκευαζομένους ἔτι. Ἠσυχνόμην δὲ σχεδὸν ἐπὶ τῇ εὐχερεὶ νίκῃ. Μοὶ ἐφαίνετο δ', ὅτι οὐδὲν πλέον ὑπελείπειτό μοι νὰ πράξω, καὶ ἡτοιμαζόμην πρὸς ἀπόπλουν, ἵνα ἐπανέλθω εἰς Ἀθήνας, πιστεύων, ὅτι τὸ ταχὺ τῆς ἐπιτυχίας τοῦλάχιστον καὶ ἡ εὐτέλεια τῶν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν συντελεσάντων θά μοι περιεποιοῦν δόξαν. Μὴ τι συνέτεινεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ταχείας ἐπανόδου καὶ ὁ πόθος τῆς ὥς τάχιστα ἀνευρέσεως ἐκεῖνου, ὅπερ ἐν Ἀθήναις εἶχον καταλιπών; Δὲν δύναμαι μὲν ἐν συνειδήσει νὰ εἶπω, ὅτι ἀληθῶς ἔσχον τὴν ἄκαυρον ταύτην ὀρμὴν, ἀλλ' οὐδὲ τολμῶ νὰ ἐξαρνηθῶ τὸ δυνατόν. Πάντως δ' ὅπως ἀπεδείχθη ἡ σπουδὴ τῆς ἐπανόδου ἀσυμφωτότερα τῆς σπουδῆς, ἣν ἐπέδειξα, ὅτε ἐξεστράτευον. Δι' ὃ καὶ ἐδιδάχθην, ὅτι ἐν πολέμῳ

σπουδῇ μὲν πρέπει τις νὰ ἐκστρατεύῃ, ἀλλὰ περισκεμμένως νὰ ἐπανέρχεται.

Ἀλλά, πρὸς τί νὰ ἐπιστέλλω σοι, περὶ ὧσων πάντες ἐν Ἀθήναις διὰ στόματος ἔχουσιν; Ὁ στόλος φλέγεται ὑπὸ τῆς ὀρμῆς νὰ ἐπανορθώσῃ ἐν ναυμαχίᾳ, ὅτι πρότερον παρελίπομεν. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ πρᾶος Σοφοκλῆς διακαίεται νῦν ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ Ἄρεως. Ἐπεμψα δ' αὐτὸν εἰς Χίον καὶ Λέσβον, ἵνα μοι προσκομίσῃ τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων. Καὶ ἄλλαι δ' ἐπικουρίαι προσέρχονται.

Ἐπίστευλόν μοι δὲ περὶ σοῦ καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων διὰ τοῦ αὐτοῦ φίλου τριηράρχου, ὃς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην κομίζει καὶ γίγνωσκε, ὅτι μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγωνίας ἀναμένω νὰ μάθω τι παρὰ σοῦ, μεθ' ἧς καὶ σὺ παρ' ἐμοῦ. Εἰπέ δὲ τῷ Φειδίᾳ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ταραχθῇ ἐν τῇ εἰρηνικῇ δημοουργίᾳ ἐκ τοῦ θορύβου τοῦ πολέμου. Ἡ ὑπάτη χαρὰ τοῦ ἐπανερχομένου οἴκαδε θὰ εἶναι αὕτη, ἐὰν ἀντιλάρψωσιν αὐτῷ οἱ ὑψηλοὶ κίονες τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναοῦ προσεγγίζοντος πρὸς τὸ τέρμα.» —

Ταῦτα ἦσαν ἐγγεγραμμένα ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ἣν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἐπεμψεν. Ἡ δὲ Μιλησία ἀνταπέστειλε τὰ ἑξῆς·

«Χαίρω, ὅτι ταχέως μετέγνων, οὐδὲ πιστεύεις, ὅτι ὁ τολμηρὸς Περικλῆς τελευταίως ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας ἐξεθλύνη. Δὲν πρέπει δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐγὼ νὰ μέμφωμαι ἑαυτῇ, ὅτι συνηγορήσασα ὑπὲρ τῶν πατριωτῶν παρώρμησά σε εἰς τὸ πεδῖον τῶν ἔργων, ὡς λέγεις;

Ἀλλ' οὐχὶ ἀνωφελῆς φαίνεται μοι ὁ βραχὺς χωρισμός· διότι νομίζω, ὅτι ἐπαχθῶς ἔφερες τὴν εἰρήνην καὶ κόρος εἶχε καταλαβάν σε τῆς ἀπολαύσεως καὶ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν Ἀσπασίαν. Ἐπὶ δὲ τῷ πρωῒ μω πόθω ἐμοῦ τε καὶ τῶν φίλων μὴ μέμφου σαντῶ· διότι ποθεῖ τις νὰ ἴδῃ τὸ προσφιλὲς αὐτῷ

μάλιστα εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν, ἢ ἀπώλειαν αὐτοῦ. Φοβοῦμαι δὲ μή, ὅσον πλέον ὁ χωρισμὸς διαρκεῖ, τοσοῦτον ἀλυπότερον αὐτὸν φέρῃς, καὶ τέλος μή, ὥς ὁ Ἀγαμέμνων πρὸ τοῦ Ἰλίου, ἐν μείζονι ὁσημέραι ἀπαθείᾳ καὶ δέκα ἔτη πρὸ τῆς Σάμου μείνης.

Τὸν δ' ἐμὸν πόθον σοῦ δὲν δύναται ὁ χρόνος νὰ μειώσῃ ὥς τρεφόμενον ὑπὸ τῆς ἀργίας καὶ ἐρημίας. Διότι κατέλιπες ἐμὲ τοσοῦτον μεμονωμένην, ὥς εἰ γαρετὴ σου ἤμην, τὸν μὲν πρᾶον καὶ εὐθυμον Σοφοκλέα συμπαραλαβάν, τὸν δὲ περιδοῶν Πρωταγόραν ἀποστείλας εἰς τὴν ξένην μετὰ τῆς ἀποικίας. Μόνος δ' ὁ Σωκράτης εὐρισκόμενος ἐνταῦθα ἐπιζητεῖ ἐνίοτε τὴν πρὸς ἐμὲ ὁμιλίαν. Ἄλλ', εἴτε πρὸς ἐμὲ ὑπόπτως καὶ ἀπίστως ἔχων, εἴτε πρὸς ἑαυτόν, εἴτε πρὸς σέ, οὐδέποτε τολμᾷ ἄνευ ξένης συνοδίας νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ. Ἔρχεται δ' ἐν συνοδίᾳ παραδόξου τινὸς ἀνθρώπου, τοσοῦτον θαυμασίου, ὅσον καὶ αὐτὸς οὗτος. Εἶναι δ' οὗτος ὁ τραγικὸς Εὐριπίδης, ὁ νεώτερος ἀντίτεχνος τοῦ Σοφοκλέους. Ἀχάριστοι δὲ φίλοι διατελοῦσιν ὁ τε Σωκράτης καὶ ὁ Εὐριπίδης καὶ λέγεται μάλιστα, ὅτι ὁ Σωκράτης βοηθεῖ αὐτῷ ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν τραγωδιῶν· διότι μεστὰ σοφῶν γνωμῶν αὐταὶ εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πλάνη. Διότι τοσοῦτον ὅμοιοι ἀμφότεροι τὴν φύσιν εἶναι, ὥστε, ἀγνοῶ, ὅ,τι θὰ ἠδύνατο ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ν' ἀπολάβῃ. Ἀποστάζουσι δ' ἀμφότεροι σοφίαν. Ὅ,τι δ' ὁ Σωκράτης ἐν τοῖς σοφοῖς εἶναι, τοῦτο εἶναι ὁ Εὐριπίδης ἐν τοῖς ποιηταῖς, μεριμνητὴς τις καὶ ιδιότροπος, πρὸς δὲ καὶ βιβλιομανής. Διότι μέγαν ἀριθμὸν βιβλίων πορίσας ἑαυτῷ βιοτεύει παραδεδομένος ταῖς Μούσαις. Τὰ δὲ λοιπὰ ὅμοιος εἶναι πρὸς πάντας τοὺς ποιητάς. Πρόσωπον ἐξ ἀρχῆς κατεσκευηκὸς ἐπὶ νεανικοῦ, εὐστρόφου πάντοτε σώματος. Εἶναι δ' ἀπράγμων, δύσκολος καὶ ἀπότομος τοῦς τρόπους καὶ ὁμιλεῖ μόνον τῷ Σωκράτει καὶ τοῖς σοφισταῖς.

Οὐδὲν ἦτον ὅμως κατάρθωσεν ὁ Σωκράτης νὰ διεγείρῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ με ἴδῃ.

«Ὁ ἀνὴρ οὗτος,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, ὅτε συνέστησέ μοι αὐτὸν τὸ πρῶτον, «εἶναι ὁ ἐξαίρετος τραγικὸς Εὐριπίδης, ὃν διπλασίως, ὥς πιστεύω, θὰ θαυμάσῃς, ὅταν μάθῃς, ὅτι ὁ μὲν πατὴρ Μνήσαρχος κάπηλος, ἡ δὲ μήτηρ Κλειτὴ λαχανόπωλις ἦτο. Πρὸς τοῦτοις δὲ πρέπει νὰ μάθῃς, ὅτι ἀκριβῶς τῇ ἡμέρᾳ τῆς μεγάλης κατὰ τῶν Περσῶν ναυμαχίας ἐν Σαλαμῖνι ἐπ' αὐτῆς τῆς νήσου ἐγεννήθη.»

«Τοῦτο μέγας οἰωνὸς φαίνεται μοι!» εἶπον ἐγώ.

«Πιθανόν,» εἶπεν αὐτὸς ὁ Εὐριπίδης λαβὼν τὸν λόγον· «ἀλλ', οὐτινος οἱ θεοὶ ἐξ ἀρχῆς ἐστοχάζοντο ἐμὲ πλάττοντες, δὲν εἶναι τέλεον κατάδηλον.»

Εἶτα δ' ἤρξατο διηγούμενος διὰ μακροτέρων — διότι εὐπροσήγορος παρ' ἐλπίδα ἐγένετο, ὥς ἔλαβε τὸν λόγον — ὅτι ὁ πατὴρ ἐνύπνιον εἶδεν ἐπαγγελλόμενον αὐτῷ, ὅτι ὁ ἄρτι γεννηθεὶς παῖς νικητὴς ἐνδόξων ἀγώνων ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ, ὅτι ἐκ τούτου ὥς γνήσιος Ἑλλήν νομίσας, ὅτι τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ νεμεακοὺς ἀγῶνας τὸ ὄνειρον ἐνενόει, ἐπαίδευσεν αὐτὸν ἐπιμελῶς ἐν τῇ γυμναστικῇ, καὶ ὅτι μάλιστα αὐτὸς παῖς ὢν ἔτι λαμπρὰν νίκην ἐνίκησέ ποτε ἐν τοῖς Παναθηναίοις, ἀλλ' ὅτι κατὰ μικρὸν τὰ βιβλία μᾶλλον στέρξας, ἢ τοὺς ἱμάντας τῶν πυκτῶν καὶ τὸν δίσκον ἀντὶ τοῦ στεφάνου τῶν Ὀλυμπιονικῶν τὰ ἀριστεῖα τῆς τραγωδίας ἀμμιλλᾶται νὰ λάβῃ.

«Ἀλλὰ, τίνας ἔνεκα,» ἠρώτησα αὐτόν, «εἰς ἐκάστην τραγωδίαν ἀποφθέγματα δριμύεα κατὰ τῶν γυναικῶν παρεμβάλλεις καὶ πάντες σε μισογύνην καλοῦσιν;»

«Ἐχὼ γυναῖκα!» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος.

«Καὶ εἶναι τοῦτο ἀφορμή,» εἶπον ἐγώ, «νὰ μισῇς πάσας

τάς γυναῖκας καὶ ἐκείνας, πρὸς ἃς οὐχὶ τοιοῦτοι δεσμοὶ συνδέουσί σε;»

«Ὁ Σωκράτης εἰσήγαγέ με εἰς σέ,» ὑπέλαβεν ἐκεῖνος, «ἵνα ἰατρεύῃ τὸ πρὸς τὰς γυναῖκας μίσός μου. Τό γε νῦν μίαν μόνον γυναῖκα τιμῶ, τὴν τεκοῦσάν με, τὴν ἄλλοτε λαχανόπωλιν Κλειτῶ, λέγω δ' ἄλλοτε, διότι ἐδεήθην αὐτῆς νὰ διοικῇ ἀγροτικόν τινα οἰκίσκον, ὃν κατέχω, ἀφεῖσα τὴν λαχανοπωλίαν.»

Τότε ἐγενόμην φανερά, ὅτι ἐπεθύμουν νὰ ἴδω τὴν γυναῖκα ταύτην.

«Ἄν μὴ σε ἀνιᾷ,» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, «ἡ διήγησις τῆς ἱστορίας τῆς ἐν Σαλαμῖνι ἐν καιρῷ τῆς μεγάλης ναυμαχίας ἐν τινὶ σπηλαίῳ παρὰ τῇ ὄχθῃ γεννήσεώς μου — διότι οὐδένα τῶν θνητῶν τῶν ἐρχομένων παρ' αὐτὴν ἀπαλλάττει τῆς διηγήσεως ταύτης — τότε εὐχερὲς εἶναι νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν ἐπιθυμίαν σου.»

Ἡμέρας δὲ τινὰς μετὰ τοῦτο ἐξῆλθον ἀκολουθουμένη ὑπὸ τινος δούλης, ἵνα ἀναζητήσω τὸν μακρὰν κείμενον ταπεινὸν ἀγροτικὸν οἶκον, ὃν ἡ μήτηρ Κλειτῶ διοικεῖ καὶ οὗ τὴν ἡσυχίαν μόνον οἱ ἀντιβοῶντες τρίμετροι τοῦ ποιοῦντος υἱοῦ ἐνίοτε ταραττουσιν, ὅσάκις οὗτος εἰς τὴν ἀγροτικὴν ἐρημίαν ἀναχωρεῖ, ἵνα ἀνενόχλητος μένῃ. Κατέλαβον δὲ τὴν ἀγαθὴν γυναῖκα ἐν μέσῳ τῶν ἀλεκτορίδων καὶ νησσῶν καὶ δελφάκων καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι ἐπεθύμουν ν' ἀκούσω τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σαλαμῖνι ἐν καιρῷ τῆς περιωνύμου ναυμαχίας γενέσεως τοῦ ὀνομαστοῦ υἱοῦ.

Ἀπὸ ψυχῆς δὲ χαίρουσα καὶ μετὰ φανεράς ὑπερηφανίας εἶπε τὸ μητράριον·

«Τὴν ἱστορίαν ταύτην, δέσποινα, καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς ἐπεθύμησε ν' ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ!»

Ἐδεήθη δ' ἐμοῦ εἶτα νὰ κάθесθῶ ἐπὶ τινος ἐν μέσῳ

τῷ κήπῳ πόας ἀποσοβήσασα πρότερον τὰς ἀλεκτορίδας καὶ περιστερὰς, αἵτινες ἐπ' αὐτῆς ἐκάθηντο.

«Τέκνον μου,» εἶπεν ἔπειτα, «ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἦτο ἡμέρα τρόμου, ὅτε τὸ σμήνος τῶν Περσῶν εἰς τὰς ἱεράς Ἀθήνας εἰσέβαλον καὶ πάντα κατέκαον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῶν βωμῶν κατέσφαζον καὶ πισσόχριστα πύρινα βέλη ἐκ τοῦ λόφου τοῦ Ἄρεως κατὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐξετόξευον, ἕως οὗ πάντες οἱ ναοὶ ἐξεφλέχθησαν καὶ ἀπλετος καπνός, ὥς μέλαιναι νεφέλαι, ὑπεράνω τῆς θαλάσσης ὑπερέπτη. Ἄλλ', ἐν ᾧ ἡ πόλις ἐκαίετο καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ᾤμνουν, ὅτι θὰ πέσωσιν ὑπὸ τὸν καπνὸν τῶν ἐρειπίων τὰ ὄπλα ἐν χερσὶν ἔχοντες, αἱ δὲ γυναῖκες ἐν τῷ μεταξὺ ὠλόλυζον καὶ ἄμετροι οἰμωγαὶ ἀντήχουν, διότι αἱ Ἀθηναίαι, αἱ ἱεραὶ Ἀθηναίαι, κατεκαίοντο, ἠφανίζοντο ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἐπεφάνη ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἀριστεύσας Θεμιστοκλῆς, καὶ προτείνας τὴν χεῖρα καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν στόλον δεῖξας ἐβόησεν· ἐκεῖ εὐρίσκονται αἱ Ἀθηναίαι! καὶ εἶτα παρῶρμησε πάντας τοὺς ἄνδρας νὰ ἐπιβῶσι τῶν πλοίων. Ἰστατο δὲ παρ' αὐτῷ ὁ βαθυπώγων ἱερεὺς τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναοῦ τοῦ Ἐρεχθέως καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι μέγα θαῦμα ἐγένετο, ὅτι ὁ ἱερὸς δῆλα δὴ ὄφιν τῆς Ἀκροπόλεως ἀφανίης ἐγένετο ἐκ τοῦ καιομένου ἱεροῦ ὥς σημεῖον, ὅτι αὕτη ἡ πολιὰς Ἀθηναῖα καὶ πάντες οἱ θεοὶ κατέλιπον τὴν πόλιν καὶ ὅτι πατρίς τῶν Ἀθηναίων μόνη ἡ θάλασσα, τὰ πλοῖα, ὁ στόλος τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο.

Ἐν ᾧ δ' οἱ ἄνδρες τῶν πλοίων ἐπέβαινον, οἶκτος κατελάβανέ τινα βλέποντα τὰς γυναῖκας, τὰ παιδία, καὶ τοὺς γέροντας πάντας συντεταραγμένους ὁρμῶντας ἐπὶ τὰ ἔτοιμα παρὰ τῇ ἀκτῇ καὶ περαιτέρω ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος πλοιάρια, ὧν πολλὰ ἀνετράπησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν εἰς αὐτὰ εἰσορμησάντων.

Οὐδ' οἱ κύνες δ' ἤθελον νά μένωσιν ἐν τῇ ἐγκαταλειμμένη πόλει, ἀλλ' ὀρμήσαντες εἰς τὴν θάλασσαν ἠκολούθουν κολυμβῶντες τοῖς δεσπόταις αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἠδύναντο. Ἀλλὰ πρέπει νά μάθῃς, τέκνον, ὅτι ἐγὼ τότε ἐπίτοκος ἦμην, καὶ ὅτι οὕτω διακειμένη ἀφικόμην μετὰ πολλῶν ἄλλων εὐτυχῶς εἰς Σαλαμίνα, ἔνθα ἐν τινι ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὑπάντρω πέτρα ἐγὼ τε καὶ ἄλλαι γυναῖκες καὶ παιδία καταγώγιον κατεσκευάσαμεν. Ἀλλὰ μεγάλη ταραχὴ ἐγίγνετο καθ' ὅλην τὴν νύκτα· διότι νυκτὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων ὁ στόλος εἰς Σαλαμίνα συνηθροίζετο καὶ τὰ κελεύσματα ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον πλοῖον ἀπαύστως δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ τοσοῦτον ἀντήχουν, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νά κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ αὐτὸς ὁ ἄφροντις. "Ετυχε δ' οὕσα κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἰάκχου, καθ' ἣν ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἅμα τῇ νυκτὶ ἐξ Αἰγίνης εἰς Ἐλευσίνα κατὰ θάλασσαν μεταφέρεται ἐν λαμπαδηφορίᾳ μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἥς ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἠθέλησε ν' ἀμελήσωσιν ἐκ φόβου. Τοῦτου ἔνεκα, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες τὰ πλοῖα παρέταττον, ἀφίκετο τὸ πανηγυρικῶς κεκοσμημένον πλοῖον φέρον τὰς ἱερὰς εἰκόνας τῶν Αἰακιδῶν ἐξ Αἰγίνης. Ἀπέλαμπε δ' ὁ ὄρμος ἐκ τοῦ φωτὸς τῶν λαμπάδων καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς πλοίοις Ἕλληνες ὑπὸ μείζονος ἐνθουσιασμοῦ κατελήφθησαν ἰδόντες, ὅτι οἱ πατρῷοι θεοὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἦσαν. "Οτε δ' ἡ ἡμέρα ἀνέτειλε καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν ἔρπουσα εἰς τὴν παραλίαν κατέβην, εἶδομεν ἑωθινὰ τὸν μὲν ἠγνόμενον στόλον πάντων τῶν Ἑλλήνων ὥς εἰς μάχην παρεσκευασμένον καὶ ἅπαντα τὸν εὐριπον πληροῦντα, τὸν δ' ἄμετρον περσικὸν βραδέως ἐκ Φαλήρου ἐπιπλέοντα ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα.

Ἀλλ' ἐγὼ ἀπώλλυον τὰς αἰσθήσεις καὶ ὤφειλον νά ἐπανέλθω εἰς τὸ σπῆλαιον. Αἱ ὠδῖνες κατέβαλόν με. Καὶ

ἐκεῖμην ἤδη ἐκεῖ ἐγκατελελειμμένη ἐπὶ κλίνης ἐκ φυκίων· διότι αἱ γυναῖκες, αἵτινες μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ καταγωγίῳ κατέλυσαν, ἀπέδρασαν. Ὡσαύτως δ' ὅσαι γυναῖκες καὶ παῖδια ἐν Σαλαμῖνι ἦσαν ἐνθυμούμεναι τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων πατέρας καὶ ἄνδρας ὥστίζοντο εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἔστρεφον τὰ βλέμματα ἐπὶ τὰ πλοῖα καὶ συνέστρεφον τὰς χεῖρας ἐν τῇ ἀγωνίᾳ καὶ τοὺς θεοὺς ἰκέτευον. Αἴφνης δ' ἤκουσα λιγυρὸν σαλπίγγων ἦχον καὶ παιᾶνα ὑπὸ μυριάδων ἀνθρώπων ψαλλόμενον καὶ μετ' ὀλίγον πνικτὸς ψόφος εἰσέδυσσε μέχρι τῆς κλίνης ἐμοῦ τῆς ὠδινούσης. Μοὶ ἐφαίνετο δ', ὥς εἰ φοβερὰ θύελλα ἐν πυκνῷ ἐλαίῳνι κατεβρόγγυνετο καὶ ἀπείρων δένδρων κορυφαὶ καταβρόγγυνόμεναι ἐπατάγουν, ἀλλ' ἦτο ὁ πάταγος τῶν συγκρουομένων πλοίων, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ μακρόθεν πνικταὶ φωναὶ καὶ ὁ τῶν μαχομένων θόρυβος ἀντίχρῃ τῶν τε ἡμετέρων καὶ τῶν Περσῶν. Πόσον χρόνον τοῦτο ἐγίνετο, ἀγνοῶ, οὐδὲ δύναμαι τὰ τῆς μάχης νά σοι ἱστορήσω, τέκνον μου· διότι οὐδὲν εἶδον καὶ ἐν ἀμνηχανίᾳ τὴν ἡμέραν ὅλην ἐκυκλιόμην ἐν τῇ κλίνῃ μου δεινῶς ποθοῦσα ἀναψυχὴν τινα. Τέλος δὲ τηκομένη ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων καὶ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης ἐβυθίσθην εἰς ὕπνον, ὅστις βεβαίως θὰ ἦτο ὁ τελευταῖος. Ἀλλ' αἴφνης, ἐν ᾧ ἔτι κατάπονός καὶ ἡμίπνός ἐκεῖμην, ἤκουσα τὰς γυναῖκας ὀλολυζούσας καὶ συνελθοῦσα αὐτῆς ἐνεθυμήθην, ὅτι ἐν Σαλαμῖνι εὕρισκόμην. Ἀλλὰ τῇ ὀλολυγῇ καὶ θρήνος αἰφνιδίως ἐμγγύετο, διότι οὐ μόνον ἄπειρα ναυάγια ἐξωθοῦντο εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος, ἀλλὰ καὶ νεκροί, ἐν οἷς τινες τῶν γυναικῶν τὸν υἱόν, ἢ τὸν ἄνδρα ἀνεγνώριζον. Παρὰ ταῦτα καὶ πολλοὶ τῶν τετραυματισμένων καὶ τῶν ἐπιβατῶν τῶν νεναυαγηκότων πλοίων ἐγγύτερόν τῇ ἀκτῇ τῆς Σαλαμῖνος, ἢ τῆς Ἀττικῆς ὄντες κατέφευγον εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐκόμιζον τὴν ἀγγελίαν, ὅτι οἱ Πέρσαι ἡττῶνται καὶ καιρίως πληγέντες

φεύγουσι κατὰ θάλασσαν καὶ ἐκφεύγουσι τὰ καπνιῶντα ἐρείπια τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἠδυνάμεθα νὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν ἐλευθέραν πατρίδα. — Σκέψαι δέ, τέκνον, ὅπως διετέθη, ὅτε παρ' ἐλπίδα ὡς ὑπὸ τῶν θεῶν πεμπόμενος ὁ ἀνὴρ Μνήσαρχος, ὃς ἐξ ἐκείνων τῶν ἀποθάντων εἰς τὴν γῆν ἦτο, εἰς τὸ σπήλαιον εἰσώρμησεν ἀναβοῶν· «Αἱ Ἀθηναίαι αὖθις ἐλευθέραι, αἱ Ἀθηναίαι εἶναι ἡμέτεραι!» — ἤθελε δὲ καὶ αὖθις ν' ἀναβοήσῃ, ὅτε, φαντάσθητι τοῦτο, αἴφνης βλέπει ἐμὲ καὶ παρ' ἐμοὶ τὸ γυμνόν, νεογενές, κλαυθμηρίζον παιδίον. Τότε δὲν ἠδυνήθη νέαν νὰ ἐκπέμψῃ φωνήν, ἀλλὰ συλλαβὸν τὸ παιδίον ἐνηγκαλίσσατο αὐτὸ καὶ ὠρχεῖτο κύκλῳ ἐν τῇ πατρικῇ καὶ τῇ ἐπὶ τῇ νίκῃ χαρᾷ καὶ ἔδραμεν εἰτα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκάθηρε αὐτὸ καὶ αὖθις ἐξώρμησε καὶ ἐκόμισέ μοι ὕδωρ καὶ ἄλλα ἀναψυκτικά, ἕως οὐ καὶ ἐγὼ τέλος κατὰ μικρὸν ἀνέλαβον ἐμαυτὴν ἐκ τοῦ θανατηφόρου καμάτου, εἰς ὃν περιπεσοῦσα μοχθηρῶς διεκείμην.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἦγετο ἐν τῇ νήσῳ μεγάλη ἐορτή, τὰ νικητήρια. Ἐστεφανωμένοι δὲ νεανῖαι ὠρχοῦντο περὶ τὰ τρόπαια, ἐν ᾧ ὁ Πέρσης ἀπεδίδρασκεν εἰς τὴν Ἀσίαν κομίζων τὰ λείψανα τῶν σιφῶν. Τότε ὁ Μνήσαρχος ἔχων ἐπ' ἀγκάλαις τὸ νεογενὲς παρήρχετο τὸ ἐορτάζον πλῆθος καὶ ἐπεδείκνυε τοῖς πᾶσι τὸ παιδίον καὶ διηγείτο, ὅπως εἰς τὸ φῶς ἦλθεν ἐν καιρῷ τῆς μάχης. Ὅτε δὲ καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς προσελθὼν ἔμαθε τὰ γενόμενα εἶπεν· «Εὐλογημένοι αἱ μητέρες τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες καὶ ἐν ὥρᾳ μάχης νέους πολίτας ἡμῖν τίκτουσιν ἀντ' ἐκείνων, οἵτινες ὑπὲρ πατρίδος ἔπαιον!» Ταῦτα εἶπε καὶ ἐκέλευσε νὰ ἀπονείμωσιν ἑκατὸν δραχμας τῷ Μνησάρχῳ. Τότε δ' εὐθυμία πάντας κατέλαβε καὶ ὁ Μνήσαρχος ἐκάλεσε τὸ παιδίον Εὐριπίδην εἰς μνήμην τῆς ἐν τῷ εὐρίπῳ, ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς νίκης γεννήσεως!» —

¹ Ἀσπασία II.

Ταῦτα διηγείτο μοι τὸ χρηστὸν μητράριον, ἡ Κλειτώ, ἀκριβῶς οὕτως, ὥς ἐγὼ αὐτά σοι μεταδίδω.» —

Ὅλιγας δ' ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς πρὸς τὸν Περικλέα ἐπιστολῆς τῆς Ἀσπασίας ἦλθον ἐκ Σάμου ἀγγελίαι νίκης πρὸς δὲ καὶ νέα ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἀσπασίαν. Ἦσαν δ' ἐγγεγραμμένα ταῦτα·

«Εἶσαι ἀπαράβλητος, Ἀσπασία, καὶ πάντοτε ἡ αὐτή. Ἐκ συντυχίας, ἢ ἐκ κρυφίας προθέσεως ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου παρενέβαλες τὴν περὶ τοῦ μητραρίου ἐκείνου καὶ τῆς Σαλαμίνος διήγησιν; Ὅτε μετὰ τῆς ἐπικουρίας, ἦν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐζητησάμην, καὶ τὴν ἐπιστολὴν σου ἐκομισάμην, ἰστάμην ἤδη μετὰ τοῦ στόλου ἀντικρὺ τοῦ τῶν Σαμίων. Ἀνέγνων δὲ τὴν περὶ τοῦ μητραρίου διήγησιν καὶ πληρωθεὶς σαλαμίνιου ἐνθουσιασμοῦ ἔδωκα τὸ σημεῖον τῆς προσβολῆς.

Ἐνίκησαμεν. Ἄλλ' οὐδόλως προτίθεμαι νὰ σοι περιγράψω τὰ τῆς μάχης. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μοι ἐμπέσῃ ἀναγινώσκοντι τὴν διήγησιν, δι' ἧς οὕτω ζῶσαν τὴν εἰκόνα τῶν μεγάλων ἔργων τῶν ἐν Σαλαμῖνι διαπραχθέντων εἰς τὴν μνήμην ἐξήγειρας, νὰ περιγράψω μεγαληγορῶν τὴν μικρὰν σαμιακὴν νίκην, δι' ἧς διεφθάρη μὲν ὁ στόλος τῶν Σαμίων, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς ἀνθισταμένης πόλεως δὲν ἐθραύσθη ἔτι; Πολιορκοῦμεν δὲ νῦν αὐτὴν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἡ Σάμος δ' αὕτη εἶναι ἰσχυροτάτη πόλις καὶ μεγαλοπρεπεστάτη τὴν ὄψιν. Ἄλλ' ὁ μέγιστος καὶ ἐκ παλαι ὀνομαστός ναὸς αὐτῆς, ὥς γινώσκεις, εἶναι ἱερὸς τῆς προστάτιδος τοῦ γάμου θεοῦ Ἥρας καὶ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τρέφονται ἀγέλαι ὅλαι ἐξ ἐκείνων τῶν πτηνῶν, ἅτινα τῶν μὲν θεῶν ἱερὰ εἶναι, ἐμοὶ δὲ καὶ σοὶ μισητὰ ἐγένοντο . . .

Καὶ ὁ Σοφοκλῆς δ' ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν σου καὶ μέγα ἐχάρη ἐπὶ τῇ διηγῆσει τοῦ μητραρίου. Ἐπειδὴ δ' αὐτὸς μὲν ἐκ τῶν ἐστεφανωμένων ἐφίβων καὶ παίδων ἦτο, οἵτινες

κατὰ τὰ νυκτιήρια, περὶ ὧν τὸ μητράριον εἶπε, περὶ τὰ τρό-
παια ὄρχοῦντο, ὁ δ' Αἰσχύλος ἐκ τῶν μαχητῶν, ἐκοινώνησαν
καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι τραγικοὶ ποιηταὶ τῶν τιμῶν τῆς Σαλαμῖνος,
ἀλλ' ἦττον τῶν ἄλλων ἀληθῶς ὁ σοφὸς Εὐριπίδης, ὃς ἠθέλησε
μόνον νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ φῶς τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

Ἡθέλησα δὲ νὰ μάθω τι παρὰ τοῦ Σοφοκλέους περὶ τοῦ
Εὐριπίδου καὶ ἠρώτησα αὐτόν, ὅ,τι φρονεῖ περὶ τοῦ κατὰ τῶν
γυναικῶν μίσους τοῦ μισογύνου. Ἀπεκρίνατο δέ μοι ὁ Σο-
φοκλῆς, ὅτι ὁ Εὐριπίδης μισεῖ τὰς γυναῖκας ἐκ τούτου μόνου,
ὅτι στέργει αὐτάς. Διότι, ἂν μὴ ἔστεργε καὶ ἂν ἠδύνατο νὰ
στερηθῇ αὐτῶν, τότε οὐδόλως θὰ ἐφρόντιζε περὶ αὐτῶν, οὐ-
δένα θὰ ἐποιεῖτο λόγον περὶ αὐτῶν καὶ ὅλως ἀδιαφόρως
θὰ εἶχεν, ἂν ἀγαθαί, ἢ κακαὶ εἶναι. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Σοφο-
κλῆς, ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ἡ δόξα, ἣς θὰ τύχῃς ἰατρεύσασα τὸ
κατὰ τῶν γυναικῶν μῖσος τοῦ Εὐριπίδου, θὰ εἶναι μικρά τις.» —

Πρὸς ταῦτα δ' ἡ Ἀσπασία ἀπεκρίνατο ὡς ἐξῆς·

«Ἡ ἀγγελία τῆς νίκης σου παρέσχεν ἀφορμὴν μεγάλης
χαρᾶς τοῖς Ἀθηναίοις, ἣς καὶ ἐγὼ σιγῇ μετέσχον. Ἀλλὰ τὴν
ἐμὴν χαρὰν ἠλάττωσεν ἡ μετριοφροσύνη σου, ἣτις ἀπεστέ-
ρησέ με τῆς ἐκ τῆς διηγήσεως τῆς ναυμαχίας ἡδονῆς. Καὶ
σύμφωνος μὲν εἶμαι καὶ χαίρω, ὅτι δὲν πληροῖς τὰς ἐπιστο-
λὰς διηγήσεων πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν, ἀρκετὸν δέ σοι
φαίνεται, ὅ,τι εἰς σὲ μόνον ἀφορᾷ, νὰ μοι ἀνακοινοῖς. Ἀλλὰ
λέγουσιν, ὅτι ἡ ναυμαχία δὴ αὕτη ἀπέδειξε τὴν λαμπρότητα
τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐνεργείας σου, ὅτι σὺ αὐτὸς τὸ πλοῖον
τοῦ πολεμίου στρατηγοῦ κατεπόντισας. Οὐχὶ περὶ τῶν πρα-
γμάτων μέλει μοι, ἀλλὰ περὶ σοῦ, περὶ τῆς λαμπρᾶς εἰκόνης
τῆς φύσεώς σου, ἣτις ἐκ τῶν ἔργων παρίσταται μοι οὕτως,
ὥς εἰ αὐτοῖς ὄμμασί σε βλέπω.

Ἡ οἰκοδομὴ δὲ τοῦ Παρθενῶνος προβαίνει μετὰ παρα-
δόξου ταχύτητος. Ἀληθῶς καλὸν εἶναι νὰ οἰκοδομῇ τις,

ὅταν τὸ ταμειὸν εἶναι πλήρες, ὡς συνήθως λέγει ὁ Καλλι-
κράτης.

Πρό τινων δ' ἡμερῶν συνέβη δυστύχημά τι ἐπὶ τῆς Ἀκρο-
πόλεως, ὅπερ πολλῶν λόγων ἀφορμὴ ἐγένετο. Εἰς τῶν
ἐργατῶν δῆλα δὴ καταπεσὼν ἐκ τοῦ πῆγματος καιρίως
ἐτραυματίσθη. Ὅτι δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ τόπου δὴ ἐκείνου ἐγέ-
νετο, ὃν ὁ Διοπεΐθης ὡς Ἀίδου τόπον, ὡς ἐστὶαν κακῶν
διέβαλε, τοῦτο δεινῶς ἐτάραξε τὰς ψυχὰς καὶ τὰς γλώσσας
τῶν δεισιδαιμόνων Ἀθηναίων. Θριαμβευτικῶς δ' ἀναφέρει
ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως εἰς πάντας, ὅτι ἡ προφητεία αὐτοῦ
ἐπληρώθη, καὶ προαγγέλλει καὶ ἄλλα κακά, ἅτινα οἱ θεοὶ
εἶθε ν' ἀποτρέψωσιν.

Προσβλέπει δὲ πάντοτε σκυθρωπὸς καὶ κεχολωμένος ἀπὸ
τοῦ ὁδοῦ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τὸν ἄοκνον Καλλικράτην καὶ
ἐπαρᾶται αὐτῷ τὴν σειρίασιν. Ἀλλὰ τὰ θερμότερα θέλη τοῦ
Ἀπόλλωνος ἀφάλλονται ἀπὸ τοῦ μετώπου τοῦ ἀκαταπονήτου.
Διότι ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ κρατεῖ τὴν ἀσπίδα ὑπεράνω αὐτοῦ.
Ἐπικερτομεῖ δὲ τὸν ἀντίπαλον, ὅπως καὶ ὅσον δύναται, καί,
ὁσάκις τὰ κακόνοα βλέμματα ἐκείνου ὀχληρὰ αὐτῷ γίγνον-
ται, τότε ἐπιτηδεῖως ἀνακινεῖ διὰ τῶν ἐργατῶν νέφος κο-
νιορτοῦ πλησίον τοῦ Ἐρεχθείου, ὁ δ' ἱερεὺς τρίβων τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἀναγκάζεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ.

Καὶ ἡμίονός τις δὲ νῦν γίγνεται ἀφορμὴ ἔριδος τῶν
δύο ἀνδρῶν. Ἐν ταῖς ἡμίονοις δῆλα δὴ, αἵτινες πολλοὺς
ἤδη ἐνιαυτοὺς ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν τὴν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως
ἀναβαίνουνσι καὶ καταβαίνουνσι φέρουσαι τοὺς μαρμάρους καὶ
ἄλλα φορτία, εὐρίσκετό τις, ἥτις εἶτε ἐκ τῆς ἡλικίας, εἶτε
ἐκ τραύματος, ὅπερ ἐπόρισεν ἑαυτῇ τὸ ἔργον ἐπιτελοῦσα,
ἀνεπιτήδειος εἰς ἐργασίαν ἐγένετο. Ταύτης δ' ὁ ὀρεοκόμος
φειδόμενος, ἤθελε νὰ καταλίπῃ ἐν τῷ σταύλῳ. Ἀλλὰ τὸ
χρηστὸν ζῆλον δυσαρέστως ἔσχεν ἐκ τούτου καὶ δὲν ἐκωλύθη

καὶ δερόμενον νὰ μὴ πράξῃ, ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν συνήθως ἔπραττεν, ἤτοι νὰ μὴ ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει τὴν Ἀκρόπολιν μετὰ τῶν συντρόφων καὶ ἄνευ φορτίου. Τοῦτο δὲ πράττει νῦν καθ' ἡμέραν καὶ πάντες γνωρίζουσι τὴν ἡμίονον τοῦ Καλλικράτους, ὡς αὐτὴν καλοῦσι, διότι ὁ Καλλικράτης ἰδίᾳ προστατεύει τοῦ ἀχρήστου μὲν, ἀλλὰ προθύμου ἔτι ζῶον. Ἡ ἡμίονος δ' αὕτη ὡς ἀργὴ ἐλευθέρα περιφέρεται ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐνίοτε περιπατεῖ πλησίον τοῦ ἱεροῦ χώρου τοῦ Ἑρεχθίου καὶ δὴ ἐφάνη ἤδη πολλάκις θέλουσα νὰ μολύνῃ τὰς ἱεράς βοτάνας τὰς ἐμπεφυτευμένας ἐκεῖ δι' ἀνιέρου στόματος. Δι' ὃ μισεῖ ὁ Διοπίθης τὸν μονιμώτατον τοῦτον ἐργάτην τοῦ Παρθενῶνος σχεδὸν πλέον τοῦ Καλλικράτους αὐτοῦ, καὶ οὐδόλως δύναται τις νὰ προΐδῃ, ὅποιαι περιπλοκαὶ ἐκ τούτου δύνανται νὰ προέλθωσιν.

Χαῖρε μαχητά μου! καὶ μὴ ἐνθυμοῦ μόνον τὴν διήγησιν τοῦ μητραρίου, τὴν Σαλαμίνα καὶ τὸν Θεμιστοκλέα, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀσπασίαν. Οὔτε δ' ἡ Ἥρα, οὔτε σύμπαντες οἱ ταῶνες τῆς Σάμου θὰ ἠδύναντο νὰ με κωλύσωσι νὰ μὴ ἔλθω πρὸς σέ, ἂν ἤθελες τοῦτο.» —

Οὐχὶ δὲ μετὰ μακρὸν χρόνον ἔλαβε παρὰ τοῦ Περικλέους ἡ Ἀσπασία τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν·

« Ἀγανακτεῖς, ὅτι ἀπεστέρησά σε τῆς διηγέσεως τῆς ναυμαχίας; Δὲν θέλεις νὰ με βλέπῃς παραδεδομένον μόνοις τοῖς πρὸ τῆς Σάμου ἔργοις μου; Ναυμαχία τις αὕτη καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἴσως τὸ ἀξιοθεατώτατον τῶν θαυμάτων καὶ ὁμολογῶ, ὅτι, ὅσάκις ἠναγκάσθην ὡς στρατηγὸς τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων παρατεταγμένος νὰ πολεμήσω πρὸς τοὺς πολεμίους, καίπερ ὑπὸ τῶν καθηκόντων τῆς ἀρχῆς τοῦ στρατηγοῦ λίαν ἀπασχολούμενος, ὅμως εὗρον καιρὸν νὰ θαυμάσω τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐξάρετον ὄψιν, ἣν παρέχει ὁ ἄγων τῶν ἰστιοδρομούντων ἐν ἀνοικτῷ πελάγει κολοσσῶν. Ἐπειδὴ

δὲ τὸ μητράριον, ἡ Κλειτώ, εὐτυχῶς μόνον τὰ πάρεργα τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ναυμαχίαν αὐτὴν διηγῆσατό σοι, θὰ τολμήσω νῦν νὰ σοι ἱστορήσω συντόμως τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγώνος τῶν παρὰ τῇ Σάμῳ πλοίων, ἀλλ' ὁμολογῶ σοι, ὅτι ἡ διήγησις αὕτη περὶ πολεμικῶν πραγμάτων θὰ εἶναι ἡ μόνη, ἣν καθ' ἅπασαν τὴν στρατείαν θὰ λάβῃς.

Παρὰ τῇ νήσῳ Τραγία κατέλαβον τὸν ἐκ Μιλήτου ἀναγόμενον στόλον τῶν Σαμίων. Τὴν προσβολὴν δὲ προσδοκῶν ὁ στρατηγὸς αὐτῶν παρέταξεν αὐθωρὸν κυκλοτερῶς τὸν στόλον, ἵνα προλάβῃ τὴν ταχείαν καὶ ἐξ ἀπροσδοκήτου ἐκ τοῦ πλαγίου προσβολήν, ἣν συνήθως ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἐπιδιώκω. Ἐξέπεμψα δὲ τινα ταχέα πλοῖα, ἵνα διαταράξωσι περιπλέοντα τὴν κυκλοτερῆ παράταξιν, ἢ καὶ ἐξελεύσωσι διὰ προσβολῶν ἐπιδεικτικῶν, ἢ προσποιητῆς φυγῆς ἐκ τῆς γραμμῆς ἐχθρικὸν τι πλοῖον. Καὶ ἄνεμος δὲ λίαν σφοδρὸς ἐγένετο, ὑφ' οὗ κυματουμένη ἡ θάλασσα ἐπίσης συνετέλεσεν εἰς χάλασιν τοῦ σφιγκτοῦ κύκλου τοῦ σαμιακοῦ στόλου.

Ὁ στόλος δ' ἡμῶν ἴστατο ἐξ ἀρχῆς οὕτω παρατεταγμένος, ὥστε προβαλλόμενος τὰ κέρατα καὶ συγκάρπτων αὐτὰ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἕτοιμος ἦτο νὰ προσβάλλῃ ἐκ πλαγίου πᾶσαν τριήρη, ἥτις θὰ ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς.

Ἐν τούτοις δὲ κατώρθωσεν ὁ στρατηγὸς τῶν Σαμίων, ἐν ᾧ τὸ μέτωπον εἰς δεινὴν συμπλοκὴν περιεπλέκετο, νὰ σχηματίσῃ ἐκ τῶν πλαγίων κεράτων τοῦ σαλευθέντος καὶ σχεδὸν διαλυθέντος κύκλου ὀρθὴν φάλαγγα καὶ οὕτως αἴφνης, δοὺς τὸ σημεῖον τῆς ὑποχωρήσεως τῷ μετώπῳ ἐξώρμησεν ἐν ὀρθῇ φάλαγγι.

Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς ἡ ὀρμὴ τῆς κρατερῶς συνηρμοσμένης ταύτης φάλαγγος διετάραξε τὸ μέτωπον ἡμῶν. Διότι αἱ ὀγκώδεις τριήρεις τῶν Σαμίων αἱ τὰς πρῶρας ὁμοίας πρὸς ῥύγχη ἔχουσαι καὶ ὑπὸ ἀμέτρων κωπῶν κούφως κινού-

μεναι ἐφαίνοντο ὡς τέρατα δι' ἀμέτρων ποδῶν ἐναντίον ἡμῶν προσέρπουσαι μὲν, ἀλλ' ἔρπουσαι οὕτως, ὡς εἰ ὑπὸ πτερῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐπτεροῦντο. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν συναγαγὼν καὶ ἐγὼ τὰς διεσκορπισμένας τριήρεις καὶ ταχέως συντάξας αὐτὰς ἀνέπτυξα τὴν φάλαγγα ἡμῶν καὶ κατέστησα αὐτὴν ἐπίσης συμπαγῇ καὶ σιδηρᾷ.

Τότε δεινὸς ἐξεόρραγη ὁ ἀγών. Ἀλαλάζοντες δ' ὠρμήσαμεν ἐπ' ἀλλήλους καὶ σφοδρῶς καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ διετρυπῶντο τὰ μέτωπα τῶν τε ἡμετέρων καὶ τῶν Σαμίων, οὕτως, ὥστε ἐκάστη ἀττική τριήρης πρὸς τὰς δύο πλευρὰς προσέβαλλε καὶ ἐκάστη ἐχθρική τριήρης καὶ τῶν δύο πλευρῶν ὤφειλε νὰ ὑπερασπίζῃ. Ὡς δ' αἱ τριήρεις τῶν Σαμίων πρὸς προτεταμένα χοίρινα ῥύγχη ὁμοίαζον, οὕτως αἱ ἡμέτεραι πρὸς θαλασσίους ὄφεις παρεβάλλοντο, οἵτινες εὐκίνητοι καὶ θανατηφόρως δάκνοντες ἐπιτίθδαιο ἦσαν νὰ στρέφονται καὶ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτοὺς ῥυγχῶν. Ἐν τῇ πυκνοτάτῃ δὲ ταύτῃ παρατάξει ἐγένετο χρήσις καὶ τῶν δεινῶν πολεμικῶν μηχανῶν ἀπὸ τριήρους εἰς τριήρη, τῶν καταπελτῶν καὶ σκορπίων, δι' ὧν τὰ βέλη ἐτοξεύοντο, καὶ τῶν φοδερῶν δελφίνων, τῶν χαλκοβαρῶν δελφινοειδῶν μακρῶν δοκῶν, αἵτινες μετεωρίζομεναι ἐπὶ τὰς ἐχθρικὰς τριήρεις εὐστόχως ἐσφενδονίζοντο καὶ τοὺς ἰστοὺς κατασυνέτριβον, ἢ τὸ κατάστρωμα διετρύπων καὶ οὕτως ὡς διὰ σιδηρῶν συνδέσμων κρατοῦντες τὴν τριήρη λείαν τῶν προσβαλλόντων αὐτὴν ἐποίουν. Ἐν ᾧ δ' ἡ προσοχή τῶν ἐν τῇ ἐχθρικῇ τριήρει ἐπιβατῶν ἐπὶ τὰ χαλαζήδον τὸ κατάστρωμα κατακλύζοντα βέλη ἐτρέπετο, περιεκύκλουν αὐτὴν φιλοκίνδυνα μικρὰ ἀκάτια, ὧν οἱ ἐπιβάται διὰ πελέκεων τὰς κώπας κατέθρανον.

Ὡς δ' ἡ τρῶπις τὴν τρῶπιν ἐγγύτερον κατὰ μικρὸν ἐπέζεε καὶ οἱ ὑψηλοὶ τοῖχοι τῶν τε ἡμετέρων καὶ τῶν ἐχθρικῶν

τριήρων ἤπτοντο ἀλλήλων, τὰ συνενούμενα καταστρώματα ἀπετέλεσαν πεδῖον μάχης, ἐφ' οὗ οἱ ὀπλίται δόρυ καὶ ξίφος φέροντες ἀντιμέτωποι ἀντιπαρετάττοντο καὶ οἱ τολμηρότεροι αὐτῶν καὶ εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα εἰσώρμων, ἵνα προσβάλῃσι πρὸς τοὺς πολεμίους. Κατάρθωσαν δέ τινες τῶν ἡμετέρων ν' ἀποσφάζωσι τὸ πλήρωμα ἐχθρικῆς τινος τριήρους, νὰ ζυγρήσωσι τριήραρχόν τινα καὶ κατασχόντες τὸ πηδάλιον ν' ἀναγκάσωσι τοὺς ἀόπλους ἐρέτας νὰ εἰσποιήσωσι τὸ αἰχμάλωτον πλοῖον ἐκ τῆς ἐχθρικῆς τάξεως εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν.

Καὶ ἔνδοξον μὲν ἡρωϊκὸν φρόνημα ἐπεδείκνυον οἱ τὰ τοιαῦτα τολμῶντες, ἀλλ' ἐγὼ ἀπεδοκίμαζον τὴν ἄμετρον ταύτην ὁρμὴν τῆς ἰδιωτικῆς ἀνδρίας φρονῶν, ὅτι ἐν ταῖς ναυμαχίαις ὤφειλον νὰ φεῖδωμαι, ὥς δυνατόν, τοῦ αἵματος τῶν μαχητῶν καὶ νὰ πειρᾶμαι τὰ πλοῖα μᾶλλον, ἢ οἱ ἄνδρες νὰ μάχωνται. Διὰ τί ν' ἀπολλύωνται οὗτοι, ὅταν ἐκεῖνα δι' εὐτόλμων, ταχειῶν καὶ δεξιῶν κινήσεων τὴν κρίσιν νὰ ἐπιταχύνωσι δύνωνται; Δι' ὃ παρέπλευσα παρ' ἑκάστον τῶν πλοίων καὶ παρήνεσα τοῖς τριηράρχοις διὰ τῶν ἐμβόλων μᾶλλον καὶ τῶν χαλκῶν ὀξέων δοκῶν, ἢ διὰ τοῦ ξίφους καὶ τῆς λόγχης νὰ μάχωνται, καὶ τὰ πλοῖα οὐχὶ ὥς ἀκροπόλεις, ἀλλ' ὥς ὅπλα νὰ θεωρῶσι. Κατενόησαν δ' ἐκεῖνοι τοὺς λόγους μου, καί, ὥς οἱ Σάμιοι πλεῖστα μὲν ἄχρηστα καταστάντα πλοῖα ἐκ τῆς τάξεως ἐξεῖλκον, διὰ δὲ τῶν λοιπῶν ἐγγύτερον ἐγίνοντο, εὐχερέστατον ἡμῖν ἐγένετο νὰ ἐπιπείσωμεν ἐκ τῶν πλαγίων διὰ τῶν πλοίων τοῦ προβεβλημένου κέρατος.

Καὶ ἤδη τούτῳ μόνον προσείχομεν, νὰ καταποντίζωμεν τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ ἀληθῶς μόνον τὰ πλοῖα ἐμάχοντο τότε. Πρὸς τῇ ἐμβριθεῖ δὲ φορᾷ τῶν ἐμβόλων, πρὸς τῇ ὁρμῇ τῶν χαλκῶν προεμβολίδων ἐδοκιμάσθησαν καὶ αἱ ὑπ' ἐμοῦ ἐξευρεθεῖσαι σιδηραῖ χεῖρες, αἵτινες πολλὰ τῶν σαρμα-

κῶν πλοῖα συνέλαβον καὶ συνεῖχον ἀλύτως συμπλέκουσαι. Τῷ βαρεῖ δὲ δούπῳ τῶν συγκρουομένων δοκῶν τῶν πλοίων ἀνεμιγνύετο καὶ ὁ ὄξυς κρότος τῶν θραυομένων κωπῶν, ὁσάκας ἐν τῶν πλοίων ἐν ταχείᾳ εὐστόχῳ ἐπιδρομῇ παρὰ τὸ ἀντίπαλον παραπλέον τὰς προβεβλημένας κώπας ὥς ξηροῦς κλάδους δένδρων κατέθραυνεν.

Τέλος δ' ἐσάλευσαν μὲν τὰ πλοῖα τῶν Σαμίων καὶ εἰς ἀταξίαν περιέπεσον, ἀλλὰ δὲν ὑπεχώρουν. Ὅργισθεις δ' ἐγὼ διὰ τὸ θράσος καὶ δυσανασχετῶν ἐπὶ τῷ ἀτελευτήτῳ ἀγῶνι ἔτοιμος ἦμην νὰ διατάξω νὰ ὑφάψωσι φορταγωγὰ τινὰ πλοῖα φέροντα στυπτεῖον καὶ φρύγανα, καὶ νὰ ῥίψωσιν αὐτὰ κατὰ τῶν ἐχθρικών πλοίων, ἵνα κατακαύσω τὰ λείψανα τοῦ ἀνυποτάκτου στόλου τῶν Σαμίων, ὅτε αἰφνης φοβερός λίθος κατὰ τοῦ ἰστοῦ αὐτῆς τῆς τριήρους μου ἐξετοξεύθη. Καὶ τοῦ μὲν ἰστοῦ δὲν ἔτυχεν, ἀλλ' ἐπληξε τὸν κυβερνήτην, ὅς ἐν τῷ ἅμα, σύρραγείσης τῆς κεφαλῆς, ἀπὸ τῆς ἔδρας παρὰ τὸ πηδάλιον κατέπεσε. Καὶ τὸ πηδάλιον δὲ καὶ πᾶν τὸ παρ' αὐτῷ εὐρισκόμενον κατασυνέτριψεν ὁ λίθος κυλισθεὶς. Εἶχε δ' ἐκτοξεύσασα αὐτὸν ἡ ναυαρχὸς τῶν Σαμίων, ὅθεν ἐνόησα, ὅτι ὁ Σάμιος ναύαρχος πρὸς ἐμὲ νὰ πολεμήσῃ ἠθέληεν. Ἀλλ' ἐπὶ πλοίου ἄνευ πηδαλίου ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντιτάξω ἑμαυτόν. Δι' ὃ ταχέως καὶ λάθρα καταβαίνω διὰ κλίμακός τινος ἐκ τῆς πρύμνης εἰς ἀκάτιον καὶ περωτός ἐπιβαίνω ἐτέρου πλοίου, τῆς Παρθένου, καί, ἐν ᾧ ἡ σαμιακὴ ναυαρχὸς ἐπὶ τὴν ἀπήδαλον λείαν ὥρμα, ἵνα ἐλκύσῃ αὐτήν τε καὶ ἐμέ, ὥς οἱ Σάμιοι ἐνόμιζον, αἰχμάλωτον, ἐπιπίπτω ἐγὼ βέλους ὀξύτερος μετὰ τῆς Παρθένου ἐκ τῶν πλαγίων κατὰ τῆς ναυαρχίδος καὶ διατρύπῳ αὐτήν οὕτως, ὥστε πληρωθεῖσα ὕδατος αὐθαρρὸν ἐκλινε καὶ κατεποντίσθη. Ὁ ναύαρχος δ' αὐτὸς ἦτο ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων, οἵτινες ὑπὸ τὴν βροχὴν τῶν βελῶν τῶν ἡμετέρων δεινῶς ἀλαλαζόντων κολυμβῶντες

χαλεπῶς καὶ μόλις ἐσώθησαν. Τότε δ' ὑπεχώρησαν οἱ Σάμιοι καὶ ἡ νίκη ἦτο ἡμετέρα.

Τῇ ἐσπέρᾳ δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἦλθεν ὁ Σάμιος ναύ-
αρχος Μέλισσος ἐν ἀδείᾳ πρὸς με εἰς τὸ πλοῖον, ἵνα πρα-
γματευθῇ περὶ τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ἤξιον τοιαῦτα, ὅσα ἀποδεχό-
μενος δικαίως ὥς ἡττημένος θὰ ἐθεωρούμην. Ἀνήγγειλε
δ', ὅτι ὁ μὲν στόλος τῶν Σαμίων ἡττήθη, ἀλλ' ἡ πόλις εἶναι
ικανὴ μακρὰν ἐτι πολιορκίαν νὰ ὑπομείνῃ. Πρὸς δ', ὅτι καὶ
φοινικικὸς στόλος εἰς ἐπικουρίαν ἔρχεται καὶ ὅτι χρήματα
πολλὰ προσφέρει αὐτοῖς ὁ τῶν Σάρδεων σατράπης. Ἐξέφηνε
δ' ὁ Μέλισσος κατὰ τὴν συνδιάλεξιν τοσαύτην γλίσχρότητα
καὶ ἰσχυρογνωμοσύνην, ὅσῃν φιλόσοφος τις μόνος νὰ ἐπι-
δείξῃ δύναται. Μέγας δ' εἶναι τὸ σῶμα καὶ προβεβηκῶς τὴν
ἡλικίαν καὶ ὁ τύπος τοῦ σύννου σοφοῦ τοσοῦτον ἐμφαντικῶς
ἐκ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἐκφαίνεται, ὥστε ἀπίθανον ἐφαίνετό
μοι, ὅτι ὁ πρὸ ἐμοῦ ἀνὴρ αὐτὸς ἐκεῖνος ἦτο ὁ ἡγούμενος
πρὸ μικροῦ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ὃν μετὰ νεανικῆς εὐκίνη-
σίας εἶδον κολυμβῶντα ἐπὶ τῆς πλήρους λειψάνων θαλάσσης.
Ἀπέβλεπον δ' εἰς αὐτὸν ὥς εἰς τὸν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος
ἐκλαμπρον φιλόσοφον τῆς σχολῆς τοῦ Παρμενίδου. Αὐτὸς
δ' ἐγὼ νῦν δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὅπως ὁ λόγος ἡμῶν λελη-
θότως καὶ κατὰ μικρὸν περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐτράπη. Ἀλλὰ
βέβαιον εἶναι, ὅτι τελευτῶν σπουδῇ ἐξηγεῖτό μοι, ὅτι, ἂν
ὑπάρχει τι, εἶναι αἰδιον, τὸ δ' αἰδιον εἶναι καὶ κατὰ τόπον
ἄπειρον· εἶτα δ', ὅτι τὸ ἀληθῶς ὄν εἶναι· ἐν τι καὶ ἄπειρον
καὶ περιλαμβάνει πάντα ἐν ἑαυτῷ· διότι ἂν ὑπῆρχον δύο, ἢ
πλείονα ἄπειρα ὄντα, τότε θὰ περιέγραφον ἄλληλα καὶ
κατ' ἀκολουθίαν δὲν θὰ ἦσαν ἄπειρα. Ἐπειτα δ', ὅτι τὸ ὄν
πρέπει νὰ εἶναι ὅμοιον ἑαυτῷ, διότι ἂν ὑπῆρχέ τι ἀληθῶς
ἀνόμοιον, τότε δὲν θὰ ἦτο τὸ ὄν ἐν, ἀλλὰ πολλά, πολλά
δὲ δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι, διότι εἶναι ἀπατηλόν, ὅτι

πολλά υπάρχουναι καὶ δόξα τῶν αἰσθήσεων, οὐχὶ δὲ τῆς νοήσεως . . .

Ὅτε δὲ τυχαίως προσελθόντες τινὲς τῶν στρατηγῶν καὶ τριηράρχων τῶν περιέργως τὸ ἀποβάν τῶν περὶ εἰρήνης λόγων ἀναμενόντων ἤκουσαν ἡμῶν, τοῦ ναυάρχου τῶν Σαμίων καὶ ἐμοῦ, περὶ τοῦ ἀπείρου καὶ ἀτελευτήτου καὶ μὴ γεννωμένου ὄντος διαλεγομένων ἐξεπλάγησαν καὶ σχεδὸν κεχηνότες ἔμενον. Ἐκ τούτου καὶ ἡμεῖς ἐκινήθημεν εἰς γέλωτα αἰσθόμενοι, ὅτι ἡμεῖς, οἵτινες πρὸ μικροῦ ἔτι διὰ τῶν ἐμβόλων καὶ τῶν θανατηφόρων βελῶν ὥς λυσσῶντες ἐμαχόμεθα, νῦν εἰς τοιοῦτους λόγους περιεπέσομεν. Ἄλλ', ὅ,τι μὲν ὁ Μέλισσος ἰσχυρίζετο, εἶχον ἀκούσας ἐν Ἀθήναις πολλάκις παρὰ τοῦ Ζήνωνος, ἡ δὲ διδασκαλία τῶν Ἑλεατῶν πάντοτε λίαν εὐνοϊκῶς διετίθει με, ὥστε δὲν ἡδυνάμην νὰ σιγήσω καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ διάλογος ἡμῶν ἐγένετο σχεδὸν ὅλως φιλοσοφικός.

«Ὅποσον ὠφελιμώτερον θὰ ἦτο,» εἶπον πρὸς τὸν Μέλισσον, ὅτε ἀπηλλαττόμεθα, κατασειῶν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, «ἂν πάντες οἱ Ἕλληνες οἱ ἀπανταχοῦ τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων κατοικοῦντες ὥς κοινόν τι ἐπιδιώκοντες συνηγούμεθα σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐν κοινόν ἀπετελοῦμεν!»

Κεραυνὸς δ' ἐξηκοντίσθη ἐκ τῶν φαιῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σκυθραποῦ Σαμίου ἐπ' ἐμὲ ταῦτα λέγοντα.

«Ἀναμφιλόγως,» εἶπε σκωπτικῶς καὶ ἐμπίκρως μειδιῶν, «ἐλπίζεις, ὅτι αἱ Ἀθῆναι θὰ δυνηθῶσιν ὑπάγουσαι εἰς τὸ δίκτυον αὐτῶν πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐκόντας, ἢ ἄκοντας νὰ συγενώσωσιν αὐτοὺς εἰς ἐν κοινόν;»

Κατενόησα δ', ὅτι ἡσθάνετο ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος νήσου μαχόμενος ἀνὴρ καὶ ἐξετίμησα τὸ αἶσθημα.

Τιοιούτῃ ἡ τύχη ἀληθῶς πάντων τῶν εὐνων σκοπῶν καὶ ὑψηλῶν ιδεῶν! Ἀεῖποτε προσκρούουσι πρὸς τὴν ἐναντιότητα

εὐτελῶν συμφερόντων, ἅτινα κυρίως πρέπει καὶ προωρισμένα εἶναι νὰ θυσιάζωνται ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων. Πικρὸν δὲ μισθὸν ἀπολαμβάνει ὁ συλλαμβάνων ἐν ἑαυτῇ τὴν γνώμην τῆς συστάσεως μεγάλου κοινοῦ, μεγάλης ἐνότητος, καὶ ἐργαζόμενος ὑπὲρ αὐτῆς. Διότι ὁσάκις παρώρμησα τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐνότητα, πάντοτε ὑπώπτευσαν, ὅτι ἐν τοῖς λόγοις μου ὑπολανθάνει πλεονεξία τις τῶν Ἀθηναίων, ἢ ἡ ἰδία ἐμοῦ φιλοδοξία. Οὕτως αἰσθάνεται τις ἑαυτὸν καὶ τὰ βέλτιστα ποθῶν καὶ δρῶν συστελλόμενον καὶ συναθούμενον εἰς τὴν στενὴν χώραν τῶν πατρῶων. Διὰ τοῦτο δὲ πολλάκις ἐπὶ τινα χρόνον πᾶσα ἐν ἐμοὶ ὁρμὴ εἰς ἔργα καὶ εἰς σπουδαίας ἐπιχειρήσεις ἀφανίζεται καὶ καταφεύγω τότε εἰς τὴν ἀνέφελον χώραν τῶν ἰδεῶν, ἐν ἣ ἡ διάνοια δύναται νὰ κινῆται ἐλευθέρᾳ ἱταμένη. Ὅσάκις δ' ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς νυκτὸς εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ ἀκινήτου πλοίου ἐξερχόμενος ὑπεράνω μὲν ἐμαντοῦ τὸν ἀστροχίτωνα οὐρανόν, ἔμπροσθεν δὲ τόσους ἀκινήτους ἰστούς καὶ ὑπεράνω αὐτῶν τὸν ἄπειρον αἰθέρα βλέπω, οὐδὲν ἕτερον δ' ἀκούω, ἢ τὸν ἤρεμον καὶ ὄνειροτόκον καχλασμόν τοῦ θαλασσίου κύματος, ὃν περ ἡ ἐσπερινὴ αὖρα διεγείρει, τότε ἐνθυμοῦμαι τὸν Μέλισσον καὶ οὐ μόνον σκοποῦμαι, ἀλλὰ καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἄπειρον ἀρχικὴν ἐνότητα τοῦ παντός. . .

Πλεονάκις δ', ἢ ὅσον πιστεύεις, ἀναμνησκομαι σοῦ, τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων καὶ ἐκείνων, ἅτινα εἰς τέλος αἱ χεῖρες αὐτῶν προδιβάζουσι. Νῦν δ', ὅτε τὸ δυσχερέστατον ἐνταῦθα, ὥς φαίνεται, ἐπερατώθη καὶ μακρὰ καὶ ἄχαρις πολιορκία εἰς ἀνάπαυσιν πρὸς ἀργίαν ὁμοιάζουσιν βίᾳ ἐξαναγκάζει με, δύναμαι ἴσως νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ποθῶ τὰς Ἀθήνας καὶ οὐδόλως αἰσχύνομαι ὁμολογῶν τοῦτο.

Τὸ δ' ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ τοῦ Παρθενῶνος δυστύχημα τοῦ ἐργάτου, ὅπερ ὁ Διοπείθης τοσοῦτον ἐμπείρας καὶ πανούργως ἐξεκαρπώσατο, σφόδρα ἐλύπησέ με. Ἐδεήθην δὲ τοῦ Ἴπο-

κράτους παραλαβάν νά θεραπεύσῃ τὸν παθόντα, ἂν ἔτι ἐν τοῖς ζῶσιν εἶναι, καὶ ὑπισχνοῦμαι, ὅτι, ἐὰν κατορθώσωμεν νά σώσωμεν αὐτὸν καὶ νά κατασχύνωμεν τὸν Διοπεΐθην, θά ιδρῶσω ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς χάριν βαρὺν τῆς Παλλάδος Ὑγιείας.

Περὶ τῆς χρηστῆς δ' ἡμιόνου τοῦ Καλλικράτους νομίζω, ὅτι πρέπει νά θεωρῆται ὡς πλάσμα τι, ὅπερ διὰ τῆς προθυμίας καὶ ἐθελουργίας ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν Ἀθηναίων ἑαυτὸ ἀπέδειξεν. Ἵνα δὲ φυλάζω αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς κακonoίας τοῦ Διοπεΐθους κινδύνων, κατάρθωσα νά πορίσω αὐτῇ τὴν χάριν, κατ' ἀρέσκειαν, ὅπου ἂν θέλῃ, νά λιχνεύῃ καὶ νά θόσκῃ καί, ἐὰν ξένον τι κτῆμα ἰδιοποιήσῃται, ἢ τινα βλάβην τινὶ προξενήσῃ, τὸ ταμεῖον τῆς πόλεως ν' ἀποτίνῃ τὴν βλάβην.» —

Δὲν ἔλαβε δὲ καιρὸν ἡ Ἀσπασία ν' ἀντεπιστεῖλῃ τῷ Περικλεῖ καὶ ἐδέξατο αὐτῆς νέαν βραχεῖαν ἐπιστολὴν θεβαιούσαν τὰ τοῦ δυστυχήματος, ὅπερ τὸν Ἀθηναῖκὸν στρατὸν εἶχε καταλαβόν, ὅτε ὁ Περικλῆς κατὰ τοῦ φοινικικοῦ στόλου εἶχεν ἐκπλεύσας.

Διὰ βραχέων δὲ μνείαν ἐποιεῖτο τούτων ὁ Περικλῆς ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἐπιστολῇ. Εἶτα δ' ἔγραψεν·

«Θά πιστεύσῃς, ὅτι ἦτο δυνατόν νά συμβῇ ἐν μέσῳ Ἑλλήνων ὅ,τι συνέτυχέ μοι, ὅτε τοὺς κατὰ γῆν τὴν Σάμον πολιορκούντας ἐπεσκεψάμην, οἵτινες ἐκ τῆς ἐξόδου τῶν Σαμίων ἐπίσης πολλὰ ἔπαθον; Ὅξεῖς θρῆνοι ἀντήχουν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ὅτε προσηρχόμην. Κατέλαβον δὲ τὸν ἱερέα τοῦ στρατοῦ ἔτοιμον θυσίαν Διὶ τῷ Σωτῆρι νά προσενέγκῃ καὶ ἐν μέσῳ ἐκείνων, οἵτινες τὸν βαρὺν καὶ τὸν ἱερέα περιστοιχίζον, εἶδον πεντήκοντα αἰχμαλώτους Σαμίους ἰσταμένους καὶ τὰς χεῖρας δεδεμένας ἔχοντας. Ἠρώτησα δέ, πρὸς τίνα σκοπὸν εὐρίσκοντο ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες ὡς

δεδεμένα ἱερεῖα πρὸ τοῦ βαμοῦ ἴσταντο; Καὶ ἔμαθον, ὅτι ὁ ὑπὸ τῆς πόλεως ταχθεὶς μάντις ἐμαντεύσατο, ὅτι τοῦτο ἀπῆται Ζεὺς ὁ Σωτήρ, νὰ θύσῃσι θυσίαν μεγάλην πεντήκοντα αἰχμαλώτων Σαρμίων, καὶ ὅτι ἔτοιμοι ἦσαν νὰ ἐκπληρώσῃσι τὴν μαντείαν τοῦ μάντεως. Τότε ἀντέστην ἐγὼ τῷ μάντει καὶ τῷ ἱερεῖ κηρύξας ψευδὲς τοῦτο, ὅτι οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ταῖς ἀνθρώποθυσίαις ἀρέσκονται, καὶ εἶπον, ὅτι ἐξήρκει μόνον νὰ στίξωσιν εἰς τὸ μέτωπον αὐτῶν σάμαιναν οἶα, αἱ ὑόπρωροι σαμιακαὶ τριήρεις, ἵν' ἀνταποδῶσι τὴν ὕβριν, ἣν πρὸ μικροῦ εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἡμῶν οἱ Σάμιοι εἶχον ὑβρίσαντες στίζαντες εἰς τὸ μέτωπον αὐτῶν γλαυκα.

Νῦν δὲ πολιορκούμεν ἐκ νέου τὴν πόλιν προσβάλλοντες αὐτὴν κατὰ γῆν διὰ τῶν κριῶν καὶ καταπελτῶν.

Αἱ ἐπιστολαὶ δ', ἃς παρὰ τῆς Τελεσίπτης κορίζομαι οὐδὲν πλέον, ἢ ἐγκλήματα κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου περιλαμβάνουσιν.» —

Ἡ Ἀσπασία δ' ἀνταπέστειλε τὰ ἐξῆς.

«Πολλὰ καὶ σπουδαῖα, προσφιλεῖς Περικλείς, ἀνήγγειλάν μοι αἱ δύο τελευταῖαι ἐπιστολαί, τινὰ μὲν, ἅτινα χαρᾶς ἐπλήρωσάν μου τὴν ψυχὴν, καὶ ἐφ' οἷς ἀνεβρύαζα, καὶ ἄλλα, ἅτινα, εἰ καὶ ἐπὶ μικρὸν μόνον, ὅμως εἰς φόβον περὶ σοῦ ἐνέβαλόν με. Ἀλλὰ, διὰ τί τοσοῦτον ἐγκαλῶ τῇ μεταβολῇ ταύτῃ τῶν συμβάντων καὶ τῆς τύχης; Δὲν ἐκφαίνεται ἐν τῇ μεταβολῇ δὴ ταύτῃ ἀμετάβλητος καὶ λαμπροτέρα ἢ σὴ προσφιλεῖς εἰκὼν; Δὲν ἐχαρακτήρισας ἀκουσίως, ὥς ἐπεθύμουν, σὺ αὐτὸς σεαυτὸν; Ὅπόσον δὲ πενιχροὶ εἶναι οἱ λόγοι, καὶ ὅπόσον ἐμφαντικώτερον ἐν φίλημα ἐπὶ τοῦ μετώπου σου θὰ ἐξέφαιναν, ὅ,τι αἰσθάνομαι! Ἡ ἡμέρα ταχέως παρέρχεται, ὅταν ἐνθυμῶμαι σὲ καὶ ὑπὸ τὴν κροῦσιν τῶν χορδῶν τῆς λύρας μου τὰ ᾄσματα τῆς Σαπφοῦς ψάλλω.

Ὁ Φειδίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἶναι ἀκάματοι. Βεβυ-

θισμένοι δ' εἰς τὸ καθῆκον καὶ ὡς ὑπὸ δαιμονίας τινὸς δυνάμεως κατεχόμενοι μόλις αἰσθάνονται, ὅτι ἐκτὸς αὐτῶν συμβαίνει. Συγχώρησον δ' αὐτοῖς, διότι μόνον χάριν σου καὶ εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματός σου ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα ἐργάζονται! —

Περὶ δὲ τοῦ μικροῦ Ἀλκιβιάδου ἀκούω καὶ ἐγὼ τινα· διότι ἤρξατο ἐλκύων τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ πολλοὶ μὲν εἶναι οἱ ὥστιζόμενοι περὶ αὐτὸν ἐν τῇ παλαίστρᾳ, ἢ ὅπου ἂν ἄλλοθι φαίνεται, ἀλλ' ἐκεῖνος μόνον περὶ τοῦ Σωκράτους φροντίζει, διότι ἴσως οὗτος δὲν κολακεύει αὐτόν. Ὅτε δ' ἐσχάτως ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐξῆλθε φέρων ἐν τῷ κόλπῳ ὄρνυγα, τὸ προσφιλὲς αὐτῷ πτηνόν, πολὺς ὄχλος περὶ αὐτὸν ὥστίζετο. Ὡς δ' αὐτὸς βίᾳ τούτοις προσεῖχεν, ἐξέφυγεν ἐκ τοῦ κόλπου ὁ ὄρνυξ. Ἐκ τούτου δ' ὁ πᾶς δεινῶς ἐμάνη καὶ τοῦτο ἀφορμὴ ἐγένετο νὰ διεγείρῃ τὸ ἥμισυ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων εἰς σύλληψιν τοῦ ὄρνυγος τοῦ Ἀλκιβιάδου. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι! Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι διὰ τοιούτων θαυπευμάτων διαθρύπτοντες τὸν παῖδα πράττουσι τοῦτο μάλιστα, διότι ὁ Περικλῆς εἶναι ὁ κηδεμὼν αὐτοῦ, ὁ μέγας Περικλῆς, ὃς μετὰ τὴν ἐν Τραγίᾳ νίκην, εἴπερ ποτέ, ὁ μέγιστος τῶν ἡρώων τῆς ἡμέρας εἶναι.

Μόνος δ' ὁ Διοπεΐθης κρυφῇ ἐχθαίρει σε καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος καὶ ἡ σὴ Τελεσίππῃ. Ἰστανται δὲ μετ' αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι ἐταῖροι οἱ τὴν ἄκναπτον καὶ ἄγροικον χλαμύδα φέροντες καὶ τὸν κρωβύλον ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς κεφαλῆς συμπεπλεγμένον, οἱ ἀλαζόνες, ἀρχαῖοι Μαραθωνομάχοι, οἱ ἀτεράμονες καὶ πρίνινοι γογγυσταὶ καὶ σεμνότυφοι φιλόλακωνες, οἱ μακρὰν τὴν κόμην φέροντες καὶ γυμναζόμενοι καὶ λιμῶντοντες καὶ οὐδέποτε λουόμενοι καὶ διὰ τῶν ῥοπαλῶν τοὺς λίθους τῶν ἀγυῶν κρούοντες καὶ παταγοῦντες

καὶ τινες τῶν ἐπὶ σοφίᾳ μεγαλαυχούντων μεριμνοφροντιστῶν καὶ συλλαβοπευσιλαλητῶν, τῶν γυμνοπόδων, τῶν τὸν τρίβωνα φερόντων καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνασπώντων καὶ τὴν ῥίνα ὑπὸ τὸν ἀκτένιστον καθειμένον πώγωνα κρυπτόντων καὶ τὴν σιαγόνα ὡς ἐν θυλακίᾳ ἐν τῷ ὑπ' αὐτῷ εὐκόλῳ ἀνθερεῶνι φερόντων. Πάντες δ' οὗτοι νομίζουσιν, ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ σου, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐρήμους θά τρυγήσωσιν ἀμπέλους.

Ἡ δὲ Θεοδότῃ, ὡς μανθάνω, ὁμνυε πάντοτε, ὅτι βεβαίως θὰ ἴδῃ τὸν ξιφίαν Περικλέα σφαδάζοντα ἐν τῷ δικτύῳ αὐτῆς. Φαίνεται δ', ὅτι αὕτη δολορῥαφεῖ τι ἔτι μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. Ἡ δ' Ἑλπινίκη παρατριβεται τοὺς πόδας παροξύνουσα τοὺς φίλους καὶ φίλας αὐτῆς ἐπ' ἐμέ. Καταδιώκομαι δ' ὑπ' αὐτῆς καὶ τῆς συμβίου σου ἀπροκαλύπτως· διότι καταλαμβάνουσαί με ἄοπλον καὶ ἀφροῦρητον νομίζουσιν, ὅτι εὐάλωτος καὶ βεβαία λεία εἶμαι.

Ὁ δ' Εὐριπίδης φαίνεται θέλων νὰ ἐξελέγξῃ ὡς ψευδῇ, ὅσα ὁ συστράτηγος Σοφοκλῆς περὶ αὐτοῦ εἶπε. Βλέπω δ' αὐτὸν πάντοτε σπουδαῖον καὶ σκυθρωπὸν καὶ σύννουν. Ἐν τούτοις, παρόντος τοῦ Σωκράτους, κατέστησέ με κοινωνὸν τῶν ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ συμφορῶν. Ὅποιαν δὲ τινα ἐχαρκτήρισε τὴν σύμβιον αὐτοῦ περιττὸν νὰ σοι εἶπω, διότι ἡ γαμετὴ ἐκείνη τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς δεσποίνης Τελεσίππης. Ἄλλ' ἄκουσον, ὅτι βουλεύεται νὰ πράξῃ ὁ ποιητής, ἢ ἀπαλλαγῇ τῆς δυσανασχέτου ἐκείνης κοινωνίας. Ἐχει ἐν νῷ ν' ἀποβάλλῃ τὴν γυναῖκα καὶ νὰ συνάψῃ γάμον ἀρμοδιώτερον συνάδοντα τοῖς πόθοις τῆς ψυχῆς — Προσφιλὲς ἀθλητὰ Περικλείς, τί λέγεις πρὸς τὴν ἀνδρικὴν ταύτην πρόθεσιν τοῦ ποιητοῦ;» —

Μετὰ τινα δὲ χρόνον ἔγραψεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν·

«Ἀγνοῶ, ἂν εἶμαι ἅγιος τοῦ ἐπαίνου, ὃν ἐπὶ τῇ καλο-

κάγαθιά με ἐπαινεῖς. Ἄλλ' ἡ ψυχὴ μου τὴν μεγίστην πικρίαν αἰσθάνεται ἐπὶ τῇ ἰσχυρογνωμοσύνῃ τῶν αὐθάδων Σαρμίων καὶ θὰ τιμωρήσωμαι αὐτοὺς βαρέως, ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα πρὸς τοῦτο.

Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ ταύταις τῆς ἀνακωχῆς καὶ τῆς χαλεπότητος εἶναί μοι ὁ εὐγενὴς καὶ εὐθυμὸς Σοφοκλῆς λίαν ἀσπαστὸς ἐταῖρος. Καὶ ὡς συστράτηγος δὲ λίαν ἱκανὸς ἀπεδείχθη. Διότι χρησιμώτατος φαίνεται μοι μάλιστα, ὅπου πρὸς εἰρηνικὴν τινα διαλλαγὴν αὐτὸν πέμπω. Ὡς διαλλακτῆς δὴλα δὴ καὶ μεσίτης πανταχοῦ ὄντως ἐνεργεῖ, ὥς εἰ μαγεῖαν τινὰ κέκτηται. Καὶ τί θαυμαστόν; Οἱ τρόποι αὐτοῦ εἶναι τοσοῦτον χαρίεντες, ὥστε τοῖς πᾶσιν ἀγαπητὸς γίγνεται. Ἰστάται δὲ πάντοτε πιστῶς παρ' ἐμοὶ βοηθῶν εἰς τὸν κατευνασμὸν τῶν ἀγρίων παθῶν, ἅτινα ἐν μακρῷ πολέμῳ πάντοτε εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαχητῶν εἰσδύνουσιν. Ὅποσάκις πρέπει τοὺς ἀγράφους νόμους τῆς ἀνθρωπότητος κυρίους ν' ἀποδείξωμεν, ἢ δεινὰς δεισδαμονίας νὰ διασκεδάσωμεν! Καλῶς δὲ γνωρίζεις, ὅποσον πρὸς τοῦτο καὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐργασθῶμεν πρέπει.

Ὅσάκις δὲ θύελλα ἐκρήγνυται, ἢ κεραυνὸς ἐνσκήπτει εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, ἢ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου μου ἐν ἐκλείψει τοῦ ἡλίου ἔξω ἑαυτοῦ γίγνεται, τότε πρέπει πᾶν ὅτι περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν φυσικῶν τούτων φαινομένων παρὰ τοῦ Ἀναξαγόρου ἔμαθον ἀντλῶν ἐκ τῆς μνήμης νὰ λέγω, ἵνα καταπραῖνω τοὺς ἐκπεπληγμένους.

Ἀλλὰ σοι διηγοῦμαι, ὅπως ἐκπρεμνίζω τὰς δεισδαμονίας τῶν ἄλλων, καὶ ἐπιλανθάνομαι, ὅτι σὺ ἐνίστε ἐμοῦ αὐτοῦ κατηγορεῖς, ὅτι δουλεύω τοιαύταις δεισδαμονίαις. Ἐρωτᾷς τὸν σύμβιον τῆς Τελεσίπης, ὅτι λέγει πρὸς τὴν ἀνδρικήν πρόθεσιν τοῦ Εὐριπίδου; — "Ὅταν εἰς Ἀθήνας ἐπανεέλθω, ἀπὸ στόματος θὰ δῶ τὴν ἀπόκρισιν."

Ταῦτα ἔγραφεν ὁ Περικλῆς.

Ἐννέα δ' ὅλους μῆνας ἀνθίστατο ἡ θρασεῖα νῆσος καὶ πολλαὶ ἐπιστολαὶ ἔτι διεβιβάσθησαν ἐκ Σάμου εἰς Ἀθήνας, παρὰ τοῦ Περικλέους πρὸς τὴν Ἀσπασίαν καὶ τάνάπαλιν νέα ἀγγέλλουσαι.

Τέλος δ' ἔγραψεν ὁ ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὴν Μιλησίαν φίλην·

«Ἡ Σάμος κατὰ κράτος ἐκυριεύθη· τὸ θράσος τοῦ Μελίσσου κατεκλάσθη· ἡ εἰρήνη ἐγένετο. Οἱ Σάμιοι παραδίδουσι τὸν στόλον καὶ κατεδαφίζουσι τὰ τεῖχη.

Ἄλλ' ὅμως δέν μοι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανέλθω εὐθὺς εἰς Ἀθήνας. Ὅφειλω πρότερον νὰ ἐκπλεύσω εἰς Μίλητον, ἔνθα πολλὰ νὰ εὐθετήσω ἔχω.

Βραχεῖα δὲ θὰ εἶναι ἡ ἀναβολὴ αὕτη καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ θὰ ἴδωμεν αὖθις ἀλλήλους.

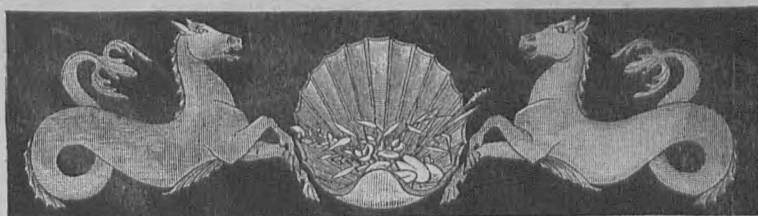
Χαρὰ δὲ κατέχει πάντας τοὺς ναύτας καὶ οἱ τριήραρχοι ἀπολαύουσι τῆς εἰρήνης μετὰ τῶν φίλων αὐτῶν, ὧν τινες κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σάμον ἦλθον. Αἱ καλαὶ δ' αὐταὶ ἐπηγγείλαντο μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Σάμου ἐν τῇ πόλει τοῦ πολυμνήτου ναοῦ τῆς Ἥρας καὶ ναὸν τῆς θεοῦ τοῦ Ἑρωτος ἰδίους ἀναλώμασι νὰ ἐγείρωσι. Φαίνονται δ' ἔτοιμα τὴν ἐπαγγελίαν νῦν ἀληθῶς νὰ ἐκπληρώσωσι. Πρὸ τινων ἡμερῶν δ' ἀφίκετο καὶ ἡ Θεοδότῃ ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φίλου αὐτῆς Ἰππονίκου, ὃς τοσοῦτον φιλόπολις εἶναι, ὅσον καὶ ἀβροδίαιτος καὶ δὲν ἔπεμψεν ἄλλον ἀνθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὃπερ ὡς τριήραρχος ἐξήρτησεν, ἐξεστράτευσεν.

Χαῖρε! Ἐν Μιλήτῳ, τῇ πατρίδι σου θὰ ἐνθυμῶμαι ἀδιαλείπτως σοῦ!» —

Ἡ δ' Ἀσπασία ἀναγνοῦσα τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐγένετο σύννους.

Εἶτα δὲ διέγνω τι.

Τῇ δ' ὕστεραία εἶδον αὐτὴν συνεσκευασμένην καὶ καταβαίνουσαν εἰς Πειραιᾶ ἐν συνοδίᾳ δούλης καὶ ἐπιβαίνουσαν πλοίου ἐτοίμου νᾶ ἐκπλεύσει ἐκ Πειραιῶς ἐπὶ τὴν Ἰωνικὴν παραλίαν.

XII.

ΜΗΝ ΤΟΥ ΜΕΛΙΤΟΣ ΕΝ ΙΩΝΙΑΙ.

Tὸν ἐκ Σάμου εἰς Μίλητον μικρὸν πλοῦν ταχέως διεπέρανεν ὁ Περικλῆς δύο μόνον τριήρεις συμπαραλαβάν.

Ἦτο δὲ τριήραρχος τῆς ἐτέρας τριήρους αὐτὸς ὁ Ἰππόνικος, ὃς εἶχε παραιτησάμενος τὸν Περικλέα τὴν ἄδειαν νὰ συμπλεύσῃ αὐτῷ. Ἀλλὰ τῷ Ἰππονίκῳ ἠκολούθει ἡ καλὴ Θεοδότη.

Οὕτως ἀπειλητικὴ προσεπέλαξεν αὐτῆς τῷ Περικλεῖ ἡ χαρίεσσα ὀρχηστρίς.

Χαίροντες δ' ὑπεδέξαντο οἱ Μιλήσιοι τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν καὶ θορυβωδῶς ἐώρτασαν τὴν ἐκεῖσε ἄφιξιν αὐτοῦ καὶ χρυσῷ στεφάνῳ ἐτίμησαν τὸν νικητὴν τῆς Σάμου.

Ἐξ οὗ δ' ὁ Περικλῆς τῆς ἀκτῆς τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας ἐπέβη, ἡσθάνετο ἑαυτὸν ὑπὸ πνιγροῦ πνεύματος προσπνεόμενον. Διότι ἡ χώρα, ἐν ἣ διέτριβεν, ἦτο ἡ χώρα τῶν πολυμάστων ξοάνων τῆς Ἀρτέμιδος, τῶν κολοσσιαίων ναῶν τῶν συνενούντων τὸν ἐλληνικὸν ρυθμὸν τῷ κολοσσιαίῳ καὶ τερατώδει ἀσιατικῷ, τῶν ῥαθύμων ἱεροδούλων τῆς Ἀφροδίτης, τῶν ἀπαλῶν καὶ θηλυπρεπῶν ἀρμονιῶν, ἡ χώρα τῆς μεγάλης θεοῦ Κυβέλης, ἥς τὰ ἐπὶ τοῦ Τρώλου ἄσματα καὶ οἱ ὀρχηθμοὶ εἰς ὀργιαστικὴν μέθην χωροῦσαν εἰς τὴν μυστηριακὴν μανίαν τῶν Ἀσιατῶν παρώρμων, ἡ χώρα τοῦ τροφίμου αὐτῆς παιδός, τοῦ θεοῦ τῆς χαρᾶς Διονύσου, ὃν ἡ φύσις καὶ ἡ ὄψις, ἡ ἀθρᾶ μὲν καὶ τρυφερά, ἀλλὰ θαρράλεα καὶ πυρίφλογος μορφή, οἱ ἀπαλοὶ βόστρυχοι, ἡ ὑπὸ τῆς λυδικῆς μίτρας στεφανουμένη ἀθρᾶ καὶ ἄφθονος κόμη καὶ ἡ ποικίλη εὐρεῖα ἐσθῆς ὡς γνήσιον τέκνον τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας ἀπεδείκνυον.

Καὶ πολλαχοῦ μὲν τῆς Ἰωνικῆς ἀκτῆς, μάλιστα δ' ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς πλουσίας, μεγαλοπρεποῦς, ῥοδοφόρου Μιλήτου ἡσθάνετο ὁ Ἀθηναῖος Περικλῆς ἐπιπνέουσιν τὴν πνιγρὰν ἐκείνην αὔραν. Ἦκουε δέ τις ἐνταῦθα πολλὰ περὶ τῶν Περσῶν καὶ τῶν ἐν Σάρδεσι σατραπῶν, ὡς ἐν Ἀθήναις περὶ τῶν Μεγαρέων καὶ Κορινθίων, καὶ ἔβλεπε Πέρσας καὶ ἄλλους τῆς Ἀσίας λαοὺς περιφερομένους ἀνά τὰς ὁδοὺς. Πλουσία δὲ καὶ ποικίλη, ὡς τὸ πτέρωμα τῶν ἀσιατικῶν πτηγῶν, ἀλλὰ καὶ χαρίεσσα ἦτο ἡ στολὴ τῶν ἀνδρῶν τῆς Μιλήτου καὶ τῶν ἐπιχαριτωτάτων ἀβρῶν γυναικῶν. Ἐβλεπε δ' ὁ Ἀθηναῖος στολὰς ἐκ τῆς Περσίας, ἢ τῆς Αἰγύπτου τὴν ἀρχὴν ἐχούσας, ποικίλας τὸ χρῶμα, καὶ πορφυρᾶς καὶ κροκοβαφεῖς καὶ κυανᾶς καὶ ἰοβαφεῖς καὶ ὑακινθῶδεις καὶ δὴ καὶ πυρρόχρους. Ἐβλεπε δὲ καὶ τοὺς Μιλησίους περσικά μὲν ὑφάσματα φέροντας, ὑπ' ἰνδικῶν δὲ πολυτίμων λίθων κατακεκαλυμμένους καὶ συριακὰ μῦρα ἀποσταλάζοντας.

Ὁ Περικλῆς δὲ καὶ ὁ Ἰππώνικος ἐτύγχανον κατὰ τὴν ἐν Μιλήτῳ διατριβὴν τῆς φιλοξενίας τοῦ πλουσιωτάτου καὶ ἐπιφανεστάτου πολίτου, τοῦ Ἀρτεμιδώρου. Οὗτος δ' ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν μεγαλοπρεπεστάτην αὐτοῦ ἐπαυλιν, ἣτις ἐγγὺς τῆς πόλεως ἔκειτο. Οὐχὶ δὲ μακρὰν τῆς ἀγροτικῆς ταύτης οἰκίας εὕρισκετο μυρρίνων τις, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐφέρετο, ὅτι ἐνίοτε ἐν τῇ λυκαυγεῖ σκιᾷ τῇ ὑπὸ τῆς ἡχοῦς τῶν γλυκυτάτων φωνῶν τῶν πτηνῶν ταραττομένη ἡ θεὸς Ἀφροδίτη ἐν σώματι ἐπιφαίνεται.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ τοῦ Ἀρτεμιδώρου ἐπεκράτει ἡ ἀσιατικὴ πολυτέλεια. Διότι ποικίλα περσικὰ ὑφάσματα ἐκάλυπτον τοὺς τοίχους τῶν δωματίων καὶ τὰ σκεύη ὥς καὶ τὰ σώματα. Πάντα δ' ἐμάρμαρον χρυσῷ καὶ ἔστιλβον ἀπὸ τοῦ ἐλέφαντος καὶ ἀπέπνεον τὴν ὀσμὴν τοῦ σανταλίνου ξύλου. Πληθὺς δὲ περικαλλῶν δούλων περιεφέρετο εἰς τὴν οἰκίαν. Ἦσαν δέ τινες μὲν αὐτῶν ἐκ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Κασπίας θαλάσσης λευκόχροι, ὥς τὰ μάρμαρινα ἀγάλματα, ἄλλαι δ' ὀρφνώδεις, ὥς τὰ χαλκᾶ ἀγάλματα τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρτεμιδώρου καὶ ἄλλαι μελάγχοι, ὥς αἱ ἐν τοῖς δωματίοις χρυσοκόσμητοι ἐβένιναι τράπεζαι. Τορεύματα δὲ καὶ εἰκόνες ἄφθονοι ἐκόσμου τὴν οἰκίαν καὶ οὐδὲν ἔξ ἐκείνων, ὅσα ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνος τῆς Ἰωνίας ἐπόθει, ἐνέλιπεν ἐν τῇ πατρίδι τῆς Ἀσπασίας.

«Ὑμεῖς οἱ ἐκ τῆς ἀντιπέραν Ἑλλάδος Ἑλληνες καλεῖτε τὴν Ἰωνίαν νεοττιὰν τῆς ἀβρότητας,» ἔλεγεν ὁ Ἀρτεμίδωρος πρὸς τοὺς ξένους, ἐν ᾧ μεγαλοπρεπῶς αὐτοὺς εἰστία, «καὶ ἀκούω, ὅτι αἱ περικαλλεῖς ἡμῶν Μιλήσiai ἀληθῶς ἐπικινδυνωδέστεραι εἶναι τῇ σωφροσύνῃ τῶν Ἀθηναίων, ἢ ὅσον οἱ φιλόκαλοι Μιλήσιοι τῇ τῶν Ἀτθίδων . . .»

Ὁ Περικλῆς δ' ἐμειδία.

«Ἀλλὰ μὴ ἐπιλανθάνεσθε,» εἶπεν αὖθις ὁ Ἀρτεμίδωρος, «καὶ τούτου, ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἰωνία οὐ μόνον τῆς ἀβρότητας

νεοττιὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῆς ποιήσεως καὶ αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας. Διότι ἡμεῖς ἐχαρισάμεθα ὑμῖν τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσι τὸν Θαλῆν πρὸς τὰς καλαῖς γυναῖξι καὶ τὸν Ἡρόδοτον καί, ἐὰν μὴ λίαν τολμηρὸς φαίνωμαι λέγων, αὐτὸν τὸν Ὅμηρον.»

«Καὶ τίς ἀμφισβητεῖ τοῦτο,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι τῆς ἐλληνικῆς διανοίας ἡ θαλερὰ ἀκμὴ οὐδαμοῦ οὐδέποτε ἐκλύεται, οὐδ' ἐν τῇ πνιγρῇ ῥοδίνῃ κλίνῃ τῆς χαρᾶς;»

«Εἰπέ κάλλιον, ὅτι οὐδαμοῦ εὐθαλεστέρα ἐπιφαίνεται, ἢ ὅσον ἐνταῦθα!» εἶπεν ὁ Ἀρτεμίδωρος. «Οὐδέποτε προκόπτουσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ ἄνευ ἐκείνου, ὅπερ οἱ ζηλωταὶ ἀβρότητα καλοῦσιν.»

Τῇ ἐσπέρᾳ δὲ τῆς ὑστεραίας ᾠδήγησεν ὁ Ἀρτεμίδωρος τοὺς ξένους αὐτοῦ εἰς τὸν μυρρίνῳνα τὸν συνοροῦντα τῇ πολυτελεῖ ἐπαύλει, ὃν αὐτὸς ποικίλως εἶχε κοσμήσας καὶ παράδεισον καταστήσας. Εἶχε δὲ καλέσας ὁ φιλόφρων Ἀρτεμίδωρος καὶ τὴν καλὴν Θεοδότην ὡς φίλην καὶ ἀκόλουθον τοῦ Ἰππονίκου, ἣ ἐξήντλει τὴν ἰσχὺν τῶν μελάνων ὀφθαλμῶν, ὅπως καταφλέξῃ τὸν φίλον τῆς Ἀσπασίας.

Ἐν συνοδίᾳ λοιπὸν τοῦ ξενοδόχου περιήρχοντο ὁ Περικλῆς, ὁ Ἰππόνικος καὶ ἡ Θεοδότη τὴν χαρίεσσαν ἀγριάδα τῶν εὐθαλῶν μύρτων. Ἐξηπλοῦτο δὲ τὸ εὐρὺ ἄλσος ἐπὶ πεδίου ἡρέμα ὑψουμένου, ὥστε τῇδε κάκεισε ἐκ τῶν ἀδένδρων τόπων χαριεστάτῃ θέᾳ παρείχετο αὐτοῖς δυναμένοις νὰ βλέπωσι καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν κυανῇν θάλασσαν καὶ τὰς νήσους, αἵτινες ὡς σκέπη πρὸ τῶν τεσσάρων λιμένων τῆς Μιλήτου ἔκειντο. Ἐν τοιούτοις δὲ τόποις εἶχε κελεύσας ὁ πλούσιος Ἀρτεμίδωρος τοὺς δούλους τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτοῖς ν' ἀναπτύξωσι τοὺς ἀσιατικοὺς τάπητας, ἢ νὰ στήσωσι πορφυρᾶς σκηνάς, ἢ ν' ἀνάπαιυσιν λάβωσιν οἱ ξένοι καὶ ἀναψυκτικά, ἢ, ἵνα ἀκροάσωνται τῶν ἀπαλῶν τόνων τῶν λυδικῶν αὐλῶν, οἵτινες ἐκ κελεύσματος τοῦ Ἀρτεμίδωρου πρὸς

τάς ἐν τῷ ἄλσει ἀηδόνας ἡμιλλῶντο, ἵνα εὐφράνωσι τὴν ἀκοὴν τῶν ξένων.

Δοῦλοι δὲ καὶ δοῦλαι τοῦ Ἀρτεμιδώρου περιέτρεχον τὸ ἄλσος, οἱ μὲν ὡς Σειληνοί, οἷτινες ἐνίοτε ἐκ τῶν ἀσκῶν τὰς κύλικας πληροῦντες ὠρεγον τοῖς ξένοις, αἱ δ' ὡς Ἥβαι, αἷτινες τὸ αὐτὸ ἐπραττον, ἢ καὶ ὡς Νύμφαι, αἷτινες ἐκ τῶν τῆς Ἀμαλθείας κεράτων ἄνθη καὶ εὐώδεις καρποὺς προσέφερον. Τρεῖς δὲ τῶν καλλίστων Νυμφῶν ἐπὶ τινος ἐλευθέρας πόας ἔψαλλον ἐρασμιώτατον ἄσμα, καὶ ὠρχοῦντο, ἐν ᾧ τὸ ἐν ταῖς ἐορταῖς τῆς Κυβέλης ἐν χρήσει ἀσιατικὸν ρόπτρον θορυβωδῶς ἐκρότει. Ταραχὴ δὲ τις καὶ μέθη ἐκ τούτου κατελάβανε τὰς αἰσθήσεις πάντων.

Ἐν μικρᾷ λίμνῃ δ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἄλσεος ἔπαζον σύμπασαι αἱ μορφαὶ τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσίων μύθων. Ἐβλεπε δὲ τις καὶ Νηρηΐδας ἰχθυῶδεις οὐράς ἐχούσας, αἷτινες καλαμίνους στεφάνους πλέκουσαι ἐστεφανοῦντο, καὶ Σειρήνας ἐπὶ θράχου κατακεκλιμένας, αἷτινες ἀμιλλώμεναι πρὸς Τρίτωνας κόγχεις φουσῶντας ἔψαλλον μικρᾷ τῇ φωνῇ ἐπαγωγὰ ἄσματα. Καὶ ὁ μαντικὸς δὲ πολὺμορφος θαλάσσιος γέρων Πρωτεὺς ἦτο ἐν μέσῳ αὐτῶν τοῖς πᾶσι μαντευόμενος. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Περικλῆς πρὸς αὐτὸν εὐχόμενος μαντείαν τινὰ περὶ τοῦ πεπρωμένου αὐτοῦ ν' ἀκούσῃ.

«Δὲν θὰ ὀκνήσω ἐν ἀνάγκῃ νὰ σε κρατήσω,» εἶπε παῖζων, «ὡς συνήθως ποιοῦσιν οἱ θέλοντες νὰ σε ἐρωτήσωσιν, ἵνα μὴ μεταμορφούμενος πολλαχῶς διαφύγῃς τὸν ἐρωτῶντα.»

Ἐκὼν δ' ἀπεκρίνατο ὁ θαλάσσιος θεὸς καὶ ἔχρησεν αὐτῷ τὰ ἑξῆς·

«Εἶνοια θεία δεσμοῖς περιβάλλει τὴν σὴν εὐτυχίαν,
Ἐνθ' ἀηδὼν ἐνοικεῖ κι' εὖοσμος θάλλει ῥοδῇ!
Κράτει στερόφως καὶ αὐτὴν, ὥς ἐμὲ νῦν κρατεῖς, ἀθλητά μου!
Οὕτω κατέχων δ' αὐτὴν δὲν θ' ἀπολέσῃς ποτέ!»

Ἄλλ' ὁ Περικλῆς δὲν κατενόησε τὸν νοῦν τῶν λόγων τοῦ θαλασσίου γέροντος. Ὡς δὲ μετὰ τὸν πρὸς αὐτὸν διάλογον ἐστράφη πρὸς τοὺς ἐταίρους, ἀφανεῖς ἐκεῖνοι ἦσαν. Ἐπορεύθη λοιπὸν μόνος βραχύ τι. Ἀλλὰ τὰ πτηνά, ἅτινα ἀπὸ τῶν κλάδων ἐπὶ τοὺς κλάδους, ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον διεσκίρτων λιγυρώτατα ἄδοντα, παρέσυραν αὐτὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ ἄλσους. Ὡσαύτως δὲ καὶ κίσσαι καὶ ψᾶρες καὶ ψιττακοὶ ἐπὶ τῶν κλάδων ἐκεῖ καθήμενοι προσηγόρευον αὐτὸν καὶ ἐτώθαζον «Χαῖρε!» «Εὐφραίνου!» «Ἐλθέ, ἐλθέ!» καὶ ἄλλα τοιαῦτα θαυμάσια προσάδοντα. Λαλοῦντα δ' ἐσκίρτων διαρκῶς περὶ τὸν περιπατοῦντα. Μετ' ὀλίγον δ' ἐφάνη αὐτῷ, ὅτι οὐχὶ πτηνῶν ἰδία ἄδόντων, ἀλλὰ χοροῦ ὅλου ἀηδόνων μακρόθεν που ἤκουεν. Ἐν ταύτῃ δὲ προσέπνει αὐτῷ καὶ ἰσχυρὰ εὐωδία ρόδων ὡς ὑπὸ τῆς αὔρας μακρόθεν φερομένη καὶ ἐκ τινος ἀνθοῦσης μεγάλης ροδωνιάς ἐκπεμπομένη. Τὸ δὲ παραδοξότατον· ἐφαίνετο αὐτῷ, ὅτι τῇ εὐωδίᾳ ἐκείνῃ τῶν ρόδων συνανεμινύετο καὶ τὸ ἄρωμα ἰνδικῶν μύρων. Ἄκων λοιπὸν σχεδὸν ἄρμησεν ἐπὶ τὸν τόπον, ὅθεν ἡ εὐωδία καὶ τὸ πολυχηρὸς ἤσμα τῶν ἀηδόνων ἐφέρετο. Εἰκὴ δὲ τοῦτο ἔπραξεν, οὐδ' ἐνεθυμεῖτο ἔτι τὸν χρησμὸν τοῦ θαλασσίου γέροντος. Ἐνίστε δ' ἐν τῷ λυκόφωτι τοῦ ἄλσους ἐβλεπε μακρόθεν φωτεινόν τι χρῶμα διὰ μέσου τῶν κλάδων μαρμαῖρον. Ἄλλ' αἰφνης τὰ πτηνά, ἅτινα πηδῶντα ἀπὸ τῶν κλάδων ἐπὶ τοὺς κλάδους καὶ ἄδοντα συνώδευον αὐτῷ, ἐσίγησαν καὶ ἐφαίνοντο πονήρως αὐτὸν προσβλέποντα. Ἀντὶ δὲ τῆς ψῆδης αὐτῶν ἤχει ἐνίστε ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν δένδρων ψόφος πτερῶν καὶ θόρυβος ὅμοιος πρὸς κιχλισμὸν πτερυγίζόντων καὶ τὸν ὁδίτην σκωπώντων Ἑρώτων.

Ἄλλ' ἤδη ἐβλεπεν ὁ Περικλῆς αὐτὴν τὴν ροδωνιάν, ἣς ἡ εὐωδία μακρόθεν ἔτι μεθυστικὴ αὐτῷ ἐπέπνει. Διὰ μέσου δὲ τῶν κλάδων τῶν θάμνων εἶδε νῦν ἐναργέστερον τὸ

μυστηριώδες ἐκεῖνο μαρμαῖρον χρῶμα, ὅπερ ἐκ χρυσῆς καὶ πορφυρᾶς καὶ λευκαυγοῦς ἐσθῆτος ἐξεπέμπετο. Ἦλθε δ' ἐγγύτερον καὶ δυνατὸν αὐτῷ τότε ἐγένετο ἐκ τῆς πλευρᾶς ἀκριβῶς, ὅθεν ἤρχετο, νὰ μεταγάγῃ εἰς τὸ βάθος τῆς φυλλάδος τὸ βλέμμα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἀβρᾶς ταύτης μεγαλοπρεπείας τῶν ρόδων εἶδε τὸ ἐπιχαριτώτατον θέαμα ἐνώπιον αὐτοῦ ἐκτυλισσόμενον.

Περιστοιχιζομένη δῆλα δὴ ὑπὸ στίφους χαριέντων παιδίων πορφυρᾶς ἐσθῆτας ἐνδεδυμένων καὶ διὰ χρυσῶν πτερύγων ἐπὶ τῶν ὤμων κεκοσμημένων καὶ χρυσὰ βέλη ἐν ταῖς ἀργυραῖς φαρέτραις φερόντων ἴστατο γυναικεῖα τις μορφὴ λευκὴν μαρμαίρουσαν στολὴν ἐνδεδυμένη, χρυσὴν ζώνην ἐν μέσῳ τῷ σώματι φέρουσα καὶ στεφάνους ἐκ ρόδων περιβεβλημένη. Ἦτο δ' ἀδύνατον τῷ Περικλεῖ νὰ ἴδῃ ἐναργῶς τὸ πρόσωπον τῆς καλῆς ἐκείνης, διότι, ἐν ᾧ αὐτὸς ἐγγύτερον ἐγίγνετο, οἱ Ἑρωτιδεῖς ἐσπούδαζον ἐπιμελῶς νὰ περιπλέκωσι διὰ ροδίνων ἀλύσεων πυκνότερον ἐκάστοτε τὴν κεφαλὴν, τὸ στήθος, καὶ ἅπαν τὸ σῶμα τῆς γυναικός, ὅπερ σχεδὸν ἠφανίζετο ὑπὸ τῶν ρόδων. Τότε δ' ὁ Περικλῆς ἐνεθυμήθη τὸν μῦθον, ὃν ὁ Μιλήσιος φίλος αὐτῷ πρότερον περὶ τῆς Ἀφροδίτης διηγήσατο, περὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἣτις ἐνσώματος ἐν τῷ ἄλσει ἐνίοτε ἐπεφαίνετο, καὶ λίαν διατεθειμένος ἦτο τὴν ὑπὸ τὰ ρόδα τεθαμμένην καλὴν ὡς θεὸν νὰ ἐκλάβῃ.

Οὕτω δὲ περιπλέξαντες οἱ χρυσόπτεροι παῖδες τὴν ῥαδινὴν γυναικεῖαν μορφήν διὰ τῆς ροδίνης ἀλύσεως, κατέκλιναν αὐτὴν ἀλυσίδετον ἐπὶ στρώματος ρόδων, ἔδισαν παίζοντες τὰ ἄκρα τῆς ἀλύσεως πρὸς τοὺς κορμούς καὶ τοὺς κλάδους τῶν θάμνων καὶ ὑπερπηδῶντες εὐθύμως τὴν δεσμίαν καὶ ὀρχούμενοι περὶ αὐτὴν κατέπασαν αὐτὴς διὰ ρόδων, ἅτινα ἔδρεπον ἐκ τῶν καταφόρτων καὶ κατακρεμάστων κλάδων τοῦ πυκνοῦ θάμνου.

Ὡς δὲ τὸν ξένον εἶδον οἱ Ἑρωτιδεῖς, εὐθὺς ἔφυγον δρομαῖοι γελῶντες καὶ κατέλειπον τὴν δεσμίαν μόνην. Εἰσῆλθε δ' ὁ Περικλῆς εἰς τὴν φυλλάδα. Ἀλλ' αἴφνης ἐκ τοῦ ἀνθίνου τάφου ἀντήχησεν ἡ φωνὴ τῆς αἰχμαλώτιδος ἱκετευσούσης τὸν ξένον ἐπήλυδα ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῶν δεσμῶν.

Διέρρηξε δ' ὁ Περικλῆς μίαν τῶν ἀλύσεων, ἀλλ', ὥς παρώθησε τὰ ῥόδα τὰ κατακαλύπτοντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον τῆς γυναικός, αἴφνης ἀπήντησαν αὐτῷ οἱ ἀκτινοβόλοι ὀφθαλμοὶ τῆς Ἀσπασίας

Τὸ αἶσθημα δὲ τὸ καταλαβὸν κατὰ τὴν θεάν ταύτην τὴν ψυχὴν τοῦ Περικλέους κατὰ πρῶτον ἦτο ἄμετρος χαρὰ. Ἀλλ' αὐθαρρὸν ἐγένετο κυρία αὐτοῦ ἡ ἐκπληξίς, ἦν φυσικῶς διήγειρεν ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῇ συνάντησις. Καὶ ἤδη ἠωρεῖτο ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ ἐρώτησις τὴν ἀπορίαν ἐκφαίνουσα, ὅπως ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῇ συνάντησις δυνατὴ ἐγένετο, ἀλλ' ἡ Ἀσπασία ἀναστᾶσα καὶ τὰς ῥοδίνας ἀλύσεις ἀποσεῖσασα εἶπε τοὺς γλυκεῖς φθόγγους τῆς μεθυσκούσης ἀργυροτόνου φωνῆς ἐκπέμπουσα·

«Μάθε, προσφιλες Περικλεῖς, ὅτι καὶ ἐγώ, ὥς ὁ Σωκράτης, δαιμόνιον ἔχω, ὅπερ ἐν κρισίμοις καιροῖς ὑποφθέγγεται μοι, οὐ μόνον ὅ,τι νὰ φύγω, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι νὰ πράξω ὀφείλω. Ὅτε δ' ἡ τελευταία ἐπιστολὴ σου ἐκ Σάμου ἦλθεν ἡ ἀγγέλλουσα μοι τὴν εἰρήνην, τὴν ἄφιξιν τῆς Θεοδότης εἰς Σάμον καὶ τὸν ἐπικείμενον πλοῦν σοῦ εἰς Μίλητον, τὸ δαιμόνιον ἐκεῖνο αὐθαρρὸν ὑπεφθέγγετό μοι καὶ ἐκέλευσεν ἀμελληγί νὰ ἐπιβῶ πλοίου καὶ νὰ ἀναζητήσω σὲ εἰς Σάμον, ἢ, ἂν μὴ καταλάβω σε ἐκεῖσε, εἰς Μίλητον. Ἦτο δ' ἡ εὐχὴ ἴσως τοῦ δαιμονίου διπλὴν νὰ μοι χαρίσῃται εὐτυχίαν, τὴν Μίλητον δῆλα δὴ οὐχὶ ἄνευ σοῦ καὶ σὲ μόνον ἐν Μιλήτῳ αὖθις νὰ ἴδω. Ἀφικομένη δ' εἰς Μίλητον ἦλθον παρὰ τὸν ξένον σου Ἀρτεμίδωρον καὶ ἔμαθον περὶ τῶν ἀπροσδοκῆτων, ὅσα ἡ

Θεοδότῃ ἐξ οἰκείας, ἡ ξένης ὁρμῆς ἐν τῷ ἀφροδισίῳ τούτῳ ἄλσει παρεσκεύαζε σοι. Ἦκουσα δὲ περὶ τῶν παρασκευῶν, αἵτινες τῇ ἀρωγῇ τοῦ μεγαθύμου Ἀρτεμιδώρου ἐτοίμαι ἤδη ἦσαν, ἀλλ' ἐκρίνα λυσιτελέστερον συμπράττουσα ἐν ἀπορρήτῳ αὐτῷ τῷ Ἀρτεμιδώρῳ ν' ἀναλάβω ἐγὼ αὐτὴ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ταύτης τὸ πρόσωπον τῆς μελλούσης νὰ ἐκπλήξῃ σε, ὅπερ ἡ Θεοδότῃ νὰ ὑποδυθῇ ἠθελε. Τῷ Ἀρτεμιδώρῳ ἄρα ὀφείλεις χάριτας, ὅτι οὐχὶ τὴν Θεοδότην, ἀλλ' ἐμὲ οἱ Ἑρωτιδεῖς ἐν τῷ ἄλσει τούτῳ δεσμίαν σοι παρέδωκαν.»

«Ἐμοί,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ἐπηλήθευσας τὸν λόγον περὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θεοῦ τοῦ Ἑρωτος ἐν τῷ ἄλσει τούτῳ. Ἐμοὶ σὺ εἶσαι ἡ θεὸς τοῦ Ἑρωτος, ἡ θεὸς τῆς εὐτυχίας καὶ πρὸ πάντων, ἐπίτρεψον νὰ προσθῶ τοῦτο, ἡ θεὸς τῶν ἀπροσδοκῆτων.»

«Καὶ ὑπάρχει εὐτυχία ἄνευ ἀπροσδοκῆτων;» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

Οἰκείως δὲ διαλεγόμενοι ἔμειναν οἱ δύο χρόνον τινὰ ἔτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ. Διότι, ὥς πάντες οἱ ἐράωντες, περὶ πολλῶν εἶχον μετὰ μακρὸν χωρισμὸν νὰ εἴπωσιν ἀποπλάνωμενοι ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ λόγου, οὗ ἦρχον.

Ἀλλ', ὅτε τὰ φιλήματα διηπείλουν νὰ διαδέξωνται τοὺς λόγους καὶ κνέφας ἐγένετο, τότε αἴφνης ἐξεπήδησαν ἐκ τῶν θάμνων οἱ Ἑρωτιδεῖς ἐκεῖνοι νέους φέροντες στεφάνους, οὓς ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον πλέξαντες, ὥς ἵνα δεσμεύσῃ περιπλέκοντες δι' αὐτῶν καὶ τὸν Περικλέα.

«Φύλαζον ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν παιδίων τούτων!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Εἶναι δὲ καιρὸς διανιστάμενοι νὰ χωρισθῶμεν σήμερον. Μακρὰ ἡ σὴ ὁδὸς ἢ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρτεμιδώρου ἄγουσα, ἢ δ' ἐμὴ βραχεῖα· διότι εἰς κατοικίαν παρεχώρησέ μοι ὁ Ἀρτεμίδωρος τὴν χαρίεσσαν ἐκείνην ἑπαυλιν, ἣτις ὀλίγα μόνον βήματα ἐντεῦθεν ἀπέχει καὶ μόνον ὑπὸ τοῦ

πυκνοῦ μυρρίνωνος καλυπτομένη δὲν φαίνεται ἐντεῦθεν. Ἐκεῖ θὰ πορευθῶ. Σὺ δέ, φίλτατε Περικλείς, ἐπάνελθε εἰς τοῦ Ἀρτεμιδώρου παρὰ τὸν φίλον σου Ἰππόνικον καὶ τὴν καλὴν Θεοδότην, τὴν πυρᾶδες ὑποβλέπουσιν Κορινθίαν!»

Ταῦτα ἔλεγεν ἡ Ἀσπασία. Ἀνεκάγχασαν δ' οἱ Ἐρωτιδεῖς εὐθύμως καὶ περιέπλεξαν διὰ τῶν ἀλύσεων τὸν Περικλέα σφιγκτῶς. Ὁ δὲ συνεγέλα αὐτοῖς, ὡς καὶ ἡ Ἀσπασία τέλος. Ἄλλ' ἐκεῖνοι περιπλέξαντες ἑαυτοὺς τε καὶ τὸν Περικλέα καὶ τὴν Ἀσπασίαν γελῶν σύμπλεγμα ἀπετέλεσαν, ὅπερ δεδουλευμένον ὑπὸ τῶν ρόδων καὶ ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν μικρῶν Ἐρώτων ἀφανὲς ἐγένετο ἐν τῷ μέσῳ τῶν μυρρίνωνων καὶ ροδάγων. Σιγὴ δὲ νυκτερινὴ ἐπεκράτει ἀπανταχοῦ τοῦ ἐρήμου ἄλσους καὶ μόναι αἱ ἀηδόνες ἔψαλλον ἔτι καὶ τὰ ρόδα εὐωδίαν ἀπέπνεον.

Ὁ δὲ Περικλῆς γλυκυτέραν εὐδαιμονίαν παρὰ τῇ Ἀσπασίᾳ εὔρεν, ἡ ὅσῃν ἰδύνατο νὰ παράσχη αὐτῷ ἡ πυρῶπι Κορινθία.

Διότι ὁ ἡδιστος χρόνος τῶν φλογερῶς ἐρωμένων οὐχὶ ἐκεῖνος εἶναι, ἐν ᾧ οὗτοι τὸ πρῶτον ἐν ἀμέτρῳ ἡδονῇ συναντῶνται, ἀλλ' ἐκεῖνος, ἐν ᾧ μετὰ μακρὸν χωρισμόν, μετὰ μακρὰς στερήσεις αὐθις ἑαυτοὺς ἀνευρίσκουσι. Διότι ἡ μὲν ἡδονὴ τῆς πρώτης περιπτύξεως ὁμοιάζει πρὸς τὴν φλόγα τοῦ χλωροῦ ξύλου, ἣτις καὶ ὑπὸ νεφελῶδους καπνοῦ καὶ ὑπ' ὀξέων τριγμῶν ἀκολουθεῖται, ἀλλ' ἡ φλόξ τῆς χαρᾶς τῶν ἀνευρισκόντων αὐθις ἀλλήλους ἐκλάμπει λαμπρὰ καὶ ἀνέφελος.

Ὅτε δὲ τῇ ὑστεραίᾳ τῆς νυκτὸς ἐκείνης ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία κρατοῦντες τὰς χεῖρας ἀλλήλων ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρτεμιδώρου εἰς τὸ λάμπον ἐκ τῆς πρωϊνῆς δρόσου ἄλσος ἐξῆλθον, ὁμοιάζον καὶ αὐτοὶ πρὸς δύο χαρίεντα ἀνθρώπινα ἀνθη, ἅτινα περιέβρανεν ἡ μαρμαίρουσα πρωϊνὴ

δρόσος. Ὡς δ' οἱ γλυκεῖς φθόγγοι τῶν λαρύγγων τῶν πτηγῶν, ἢ ἡ ἄπλετος ἀποπνέουσα εὐωδία ἀπὸ τῶν ἀναπτυσσομένων καλύκων τῶν ῥόδων ἤκιστα ἐξαντλεῖται, οὕτω καὶ ὁ ἔρωσ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν δύο τούτων ἀνεξάντλητος ἐφαίνετο.

Ἀνέβησαν δ' εἴτα ἐπὶ τινα τῶν μικρῶν λόφων, ὅθεν ἔβλεπον καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἀκτὴν καὶ τὸ πεδῖον τοῦ Μαιάνδρου, οὗ αἱ πολυσχιδεῖς ὄχθαι ὑπὸ φοινίκων καὶ ῥοδοδαφνῶν καὶ ἄγνων κεκαλυμμένα ἦσαν, καὶ περαιτέρω τὸν κυανοῦν Λάτμον καὶ τὸ νᾶμα τῆς Βυβλίδος, ἐφ' οὗ τῶν καλᾶμων πουκιλόπτερα λιμναῖα πτηνὰ ἀνεπερύγιζον. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς μετήγαγε τὴν ὄψιν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις τῆς πόλεως, εἴτα δὲ χρόνον τινὰ προσέβλεψε τὰς ὑπερηφάνους ἀττικὰς τριήρεις τὰς ἐν τῷ λιμένι προσωρμισμένας καὶ εἴτα ἠτένισεν εἰς τὴν μακρὰν κειμένην καὶ ὑπὸ ὀμίχλης κεκαλυμμένην Σάμον, ἔνθα ἐν ἔτος σχεδὸν τοῦ βίου αὐτοῦ ὑπηρετῶν τῇ πατρίδι κατανήλωσε. Καὶ αὖθις δὲ μετήγαγε τὴν ὄψιν ἐπὶ τὴν καλλίκτιτον πόλιν καὶ ἐνεκαωμίασε τὴν κορυφήν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ὥς καὶ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν εὐθυμίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς.

«Εἶναι μὲν ἡ Μίλητος λαμπρὰ ἔτι καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εὐθυμοί,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ἀλλ' οἱ φιλοπόλιδες ἐνθυμοῦνται ἔτι τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ Μίλητος κυρίαρχος τῆς θαλάσσης ἦτο, ὅτε οὐ μόνον πλουσία καὶ μεγαλοπρεπής, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρά καὶ ἐλευθέρα, ὅτε ἀποικίας ἐξέπεμπεν εἰς τὰς ἀπωτάτω κειμένας ἀκτὰς τοῦ Πόντου. Ἄλλ' ὁ χρόνος ἐκεῖνος παρῆλθεν· ἡ Μίλητος δὲν εἶναι νῦν ἐλευθέρα καὶ ὀφείλει νὰ προσκυνῇ τὰς ἰσχυρὰς καὶ ἀκμαίας Ἀθήνας.»

«Λέγεις ταῦτα πικρῶς πως,» ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ Περικλῆς, «ἀλλ' ἐνθυμοῦ, ὅτι, ἂν ἡ Μίλητος μὴ προσεκύνει τὰς Ἀθήνας, θὰ ἦτο περσική. Οὐχὶ ὁ ὀρόφυλος Ἑλλήν κατέθραυσε τὴν δύναμιν ὑμῶν, ἀλλ' ὁ Πέρσης, ὅτε δηῶν κατέκλυσε τὴν

ἀκτὴν ταύτην. Καί, ἂν μὴ κατεπολέμουν τοὺς Πέρσας οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι, Πέρσης σατράπης θὰ ἦρχε νῦν καὶ τῆς Μιλήτου, ὡς καὶ τῶν Σάρδεων. Μὴ ὀργίζου λοιπὸν τῷ Ἀθηναϊκῷ, στόλῳ, ὅστις προστατήριον τὸν βραχίονα ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ταύτην ὀρέγει.»

«Ὡστε ὀφείλω,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «νὰ μὴ ἀγανακτῶ, ἀλλ' εὐγνώμων ν' ἀσπάζωμαι τὸ μέτωπον τῶν Ἀθηναίων;»

Ταῦτα εἰποῦσα ἐφίλησε τὸ μέτωπον τοῦ Περικλέους, ὃς εἶπεν αὐτῇς·

«Οἱ χρυσόπτεροι Ἑρωτιδεῖς σου ἔλαβον χθές τιμωρίαν ὑπὲρ τῆς Μιλήτου παρὰ τοῦ ναυάρχου τοῦ ἰσχυροῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων.»

«Μὴ μεταμέλου,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ἀφιέρωσας μίαν ἐβδομάδα τοῦ πολυέργου λαμπροῦ βίου σου τῇ Μιλησιακῇ ταύτῃ ἀκτῇ. Τίμα τὴν χώραν, ἥτις οὐ μόνον ὡς πατρίς τῶν ἀβροτάτων ῥόδων καὶ τῶν λεπτοτάτων ἐρίων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐστία τῶν χαριεστῶν μύθων ὀνομαστή εἶναι. Ἐπενοήθη δέ τι προσφιλέστερον ταῖς τρυφεραῖς ψυχαῖς τοῦ Μιλησίου ἐρωτικοῦ μύθου περὶ τοῦ Ἑρωτος καὶ τῆς Ψυχῆς;»

«Δίκαια λέγεις,» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς. «Ἄλλ',» εἶπεν αὐτῇς πανούργως μειδιῶν, «ὡς ἐνθυμούμαι, ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦτον ἐπλάσθη καὶ ὁ μῦθος τῆς Ἑφεσίας χήρας, ἂν μῦθος καὶ οὗτος εἶναι...»

«Οὐ ὁ νοῦς,» ὑπέλαθεν ἡ Ἀσπασία, «κατὰ τὴν συνήθη ἐρμηνείαν τοῦτο σημαίνει, ὅτι αἱ γυναῖκες ἄπιστοι καὶ εὐμετάβλητοι καὶ ἀσταθεῖς εἶναι. Ἀλλὰ κακὸς μῦθος εἶναι πᾶς ὁ μὴ ἐπιτρέπων πλείονας τῆς μιᾶς ἐρμηνείας καὶ ὁ μὴ περιέχων πλεον τι τῆς μιᾶς ἀληθείας. Ἐπιτρέψόν μοι δ' ὑπερασπιζομένη τῆς Ἑφεσίας χήρας νά σοι εἴπω, ὅτι τῷ θανόντι συμβῖω μόνῳ ἄπιστος ἐκείνη ἐγένετο. Ἄλλ' ὁ ἔρως τοσοῦτον συναφῆς πρὸς τὴν ζῶν ἔναι, ὥστε ἔρως καὶ πίστις

πέραν τοῦ τάφου, ζῶν συναπτομένη πρὸς νεκρόν, εἶναι τερα-
τῶδές τι. Αἱ ἄναιμοι σκιαὶ τοῦ Ἄιδου δὲν πρέπει νὰ τρέ-
φονται ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ζώντων.»

Τοιαῦτα διαλεγόμενοι εὐθύμως πρὸς ἀλλήλους διέτρι-
βον τὸν χρόνον. Ἦλθε δ' εἴτα ὁ Ἀρτεμίδωρος καὶ παίζων
ἐμέμφετο τῇ Ἀσπασίᾳ, ὅτι ἀφήρπασεν αὐτοῦ τὸν ξένον.
Καλέσας δ' ἀμφοτέρους ἐπ' ἄριστον ἀδήγησεν αὐτοὺς ἐπὶ
κοιμῆς ὑπὸ λευκῶν ἵππων ἐλαυνομένης ἀμάξης εἰς τὸν
περιβόητον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος μικρὸν τῆς πόλεως ἀπέ-
χοντα καὶ εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τῆς Κυπρίας ἐπὶ τοῦ
ὀμαλοῦ αἰγιαλοῦ, περὶ ὃν λεπταλέοι κάλαροι ἐβαλλον καὶ
ξανθαὶ ἄλκυόνες περιῖπταντο. Ὀχοῦμενοι δὲ διέδραμον τὴν
χαρίεσσαν παραλίαν καὶ ἐπανελθόντες ἐπέβησαν λέμβου,
ὅστις ὑπὸ τῶν κωπῶν ἐλαυνόμενος καὶ διαπλέων τὰ μαλακὰ
καὶ κυανᾶ κύματα ἐκόμισεν αὐτοὺς εἰς εὐαλσῆ νῆσον, ἔνθα
οἱ συμπλεύσαντες δοῦλοι τοῦ Ἀρτεμιδάρου ποικίλους μαλα-
κοὺς τάπητας ἐπιστρώσαντες καὶ παντοῖα ἀναψυκτικὰ προσφέ-
ροντες παραδεισιακὴν τὴν διατριβὴν κατέστησαν. Οὕτω
παρῆλθε καὶ ἡ ἡμέρα ταχέως, ὥς καὶ ἡ νύξ, καὶ ἐκ νέου
ἔμειναν μόνοι οἱ δύο ἐν τῇ ὑπὸ τῶν ἀηδόνων περιηχουμένῃ
ἐρημίᾳ τοῦ κηπαίου ἄλσους.

Ὁ Ἀρτεμίδωρος δ' ἐπέτρεψε τέλεον τῇ Ἀσπασίᾳ τὸν
ξένον αὐτοῦ. Οὐ μόνον δὲ τὴν πρὸς τὸν Περικλέα τιμὴν
ἐπιδεικνύμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν δαψιλὴ ἐλευθεριότητα, τὴν
οἰκείαν αὐτῷ, παρέσχε τῇ πατριώτιδι πᾶν ὅ,τι ἐνούμενον τῇ
πολυσχήμονι μαγείᾳ ἀνεξαντλήτου καὶ πολυμηχάνου ἔρωτος
ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὴν τερπνὴν ἐρημίαν τοῦ μυρρινῶνος
ὥς ἡδίστην.

Μετεχειρίζετο δὲ καὶ ἡ Ἀσπασία δαψιλῶς οὐ μόνον τὰ
ὑπὸ τοῦ Ἀρτεμιδάρου παρεχόμενα, ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκεῖνα,
δι' ὧσων ὁ πλάστης ἐλευθεριώτερος τοῦ Ἀρτεμιδάρου τὴν

χαριεστάτην καὶ πάσης μαγείας ἔμπειρον φύσιν αὐτῆς ἐκόσμησεν.

Ἐν ταῖς ψυχαῖς δὲ τῶν δύο τούτων θεοφιλῶν ἀνθρώπων ἐτέλει τὴν σπανιωτάτην καὶ ἡδίστην ἐορτὴν ἢ ἐκ τῆς διανοίας καὶ τῶν αἰσθήσεων μεγίστη καὶ εὐγενεστάτη ἀπόλαυσις. Καὶ πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα εἶχεν ἐπινοήσας καὶ ἐπιτελέσας ὁ Περικλῆς, εἰς πολλὰ δὲ καλὰ καὶ ἀθάνατα παρορμῶσα εἶχε συντελέσασα ἡ Ἀσπασία κατασκεδαννύουσα τοὺς φλογεροὺς σπινθῆρας τῆς διανοίας καὶ τοῦ κάλλους αὐτῆς ἀπανταχοῦ πυρισμαράγουσ, ἀλλὰ τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον, ὅπερ ἀπετέλεσαν, ἦτο τοῦτο, ὅτι ἦρων ἀλλήλων καὶ ἀπέλαυνον τῆς ἐκ τοῦ ἔρωτος εὐδαιμονίας, εὐδαιμονίας, ἣς οὐδέποτε οἱ ἀμβλεῖς τὰς αἰσθήσεις, ἀλλ' οἱ θεοειδεῖς μόνον ν' ἀπολαύσωσι δύνανται. "Ὅ,τι ἐδημιούργησαν, ἐτέλεσαν, ἢ οὐ ἀφορμὴ ἐγένοντο, τούτων ἡδύναντο πάντες ν' ἀπολαύσωσιν οἱ θνητοί, ἀλλ' εἰς τὴν ἐρωτικὴν αὐτῶν εὐδαιμονίαν ἀπέβλεπον χαίροντες καὶ αὐτοὶ οἱ μακάριοι Ὀλύμπιοι. Καὶ αὐτοῖς δ' ἀμφοτέροις ἐφαίνετο, ὅτι ἄριστον τοῦ βίου αὐτῶν τέλος ἦτο ν' ἀποδείξωσιν ἔργῳ κατὰ τὰς ἀλκυονίδας ἐκεῖνας ἡμέρας τῆς ἐν Μιλήτῳ διατριβῆς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας ἐν εὐγενεῖ ἀπολαύσει τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔρωτος τέλειον . . .

Καὶ ἀληθῶς νῦν πρῶτον ἀπέλαυνον ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τῆς ἐκ τοῦ ἔρωτος εὐδαιμονίας τέλεον ἐν τῇ κρύπτῃ ἐκείνῃ. Ἀλλὰ τὸ κάλλιστον ἄσυλον τῆς ἀθορύβου ἐρημίας ἐπιχαριώτερον καὶ ἀθορυβώτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄλσους καὶ τοῦ κήπου παρεχομένου εἶχε κατασκευάσασα ἡ μαγικὴ χεὶρ τῆς Ἀσπασίας. Διότι τὴν ὑπαίθρον ὁμαλὴν στέγην τῆς οἰκίας τὴν ὑπὸ τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν πτύων καὶ κυπαρίσσων περιψιθυριζομένην εἶχε μεταβαλοῦσα εἰς μικρὸν παράδεισον. Εὐθαλεῖς δὲ θάμνοι καὶ ἄνθη ἀπὸ τῶν μακρῶν μίσχων σαλεύόμενα καὶ πανταχόθεν τὴν ὄφρυν τῆς στέγης περιβάλ-

λοντα ἀφανεῖς ἐποίουν τοὺς ἐν τῷ ἀσύλῳ τοῖς κατασκοπίοις ὀφθαλμοῖς, ὡς καὶ τὰ πορφυρᾶ ὀθόνια, δι' ὧν τὸν ζυστὸν ἠδύναντο νὰ καλύψωσιν εἰς σκηνὴν αὐτὸν μεταβάλλοντες. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μακρᾷ τῶν ἀνθρώπων καὶ μόνοις τοῖς δύο ἐρωμένοις προσιτῶ ἀνθινῷ ἀσύλῳ διηγὸν ἡδίστας ὥρας σχολῆς. Ἀπέλαυνον δὲ τῆς ἀσφαλοῦς ἡσυχίας κεκλεισμένου δωματίου ἀπηλλαγμένοι τοῦ πνιγροῦ καύσωνος αὐτοῦ καὶ ἔχοντες μὲν ὑπεράνω αὐτῶν τὸν ἐλεύθερον αἰθέρα, προσπνεόμενοι δ' ὑπὸ τῆς ἡδίστης, μυροβόλου, ἀναψυκτικῆς αὔρας τοῦ ἄλσους. Ἡ ἐν τῷ μυρρίνῳ δὲ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡσυχία δὲν ἐπῆρκει αὐτοῖς· δι' ὃ ἐπέτοντο, ὡς τρυφεραὶ περιστεραί, ἐπὶ τὴν στέγην, τὸν ἡδονικὸν ἐν τῷ κυανῷ αἰθέρι τόπον, ἔνθα μόνον οἱ περὶ οὐροὶ ἠδύναντο ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτοῖς, αἱ περιστεραί, οἱ ταῶνες καὶ τὰ τερετίζοντα ᾠδικὰ πτηνὰ. Ἐνταῦθα ἀνεπαύοντο ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων. Ἐνταῦθα ἡ Ἀσπασία ἔψαλλε τῷ φίλῳ τὰ ᾠσματα τῶν ποιητῶν, ἅτινα ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτῆς θαυμασίαν χάριν ἀπέπνεον. Ἐνταῦθα περιέβαλλεν αὐτὸν ψάλλουσα ὑπὸ τὴν κροῦσιν τῆς λύρας διὰ τοῦ ἀργυροῦ δικτύου τῶν λιγυρῶν τόνων, διὰ τῆς μαγείας τῆς αἰμυλιωτάτης, ἡδυπαθῶς τὴν ψυχὴν τῶν ἀκροατῶν διατιθείσης φωνῆς καὶ διηγεῖτο αὐτῷ ἐπιχαριτωτάτους Μιλησίους μύθους. Ἐνταῦθα ἐστωμύλλοντο, ὅτε μὲν γελοῖα λέγοντες, ὡς παῖδια, ὅτε δὲ σοφά, ὡς πολιοὶ γέροντες. Ἐνταῦθα ἠδύναντο συσπῶντες περὶ ἑαυτοὺς πανταχόθεν τὰ πορφυρᾶ ὀθόνια ν' ἀναπνέωσιν ἐμβαπτίζόμενοι, ὡς θεοί, εἰς τὸ ὀλύμπιον ῥόδιον φῶς καὶ θαυμάζοντες τὰ ἐκλαμπρά αὐτῶν σώματα ἐν τῷ πορφυρόχρῳ λυκόφωτι, ἢ ἐπιτρέποντες τῷ ἡμερινῷ ἀστέρι νὰ ἐπιχέῃ τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ φῶς ἐκ τῶν ἄνω. Ἐν τούτῳ δ' ὁ ἐρῶν ἠδύνατο νὰ θαυμάζῃ τὸ προχέομενον ὑπὸ τῆς καταλεύκου λαμπρότητος πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα τῆς ἐρωμένης, ἐφ' ὧν μαγικῶς ἀντανακλῶμενον τῶν πρασίνων

ἀνθέων τὸ χρῶμα ἐπιχαριτώτατα καὶ αἰθέρια αὐτὰ ἀπεδείκνυνεν.

Ἐνεδύετο δ' Ἀσπασία κατὰ τὸν τρόπον τῶν Μιλησίδων ὅτε μὲν ἀλουργεῖς ἐσθῆτας, ὅτε δὲ κυανᾶς, ὅτε δὲ πυρρόχρους, ὅτε δὲ κροκοέσσας. Διότι ἔχαιρεν ἐπιφαινομένη ἐν διαφόρῳ ἐκάστοτε μορφῇ τῷ φίλῳ. Προσελάμβανε δὲ τὴν στολὴν καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ἦθος καὶ τοὺς τρόπους ταύτης, ἢ ἐκείνης τῆς θεοῦ, ἢ ἡρώιδος καί, ὅσας οὖν ὁ Περικλῆς ἐπεθύμει, ὠρχεῖτο χαριζομένη αὐτῷ μιμητικᾶς, ἀρμοδίας πρὸς ἐκάστην τῶν διαφόρων μορφῶν ὀρχήσεις, ὧν ἡ ἔντεχνος χάρις ὑπερέβαλλε πᾶν ὅ,τι παρὰ τῇ καλῇ Θεοδότῃ ἡδύνατό τις γὰρ θαυμάσει.

Κατὰ τὰς μεταμορφώσεις δὲ ταύτας τῆς ἀπαραβλήτου φίλης ἐνεθυμεῖτο πάντοτε ὁ Περικλῆς τὰ ὑπὸ τοῦ θαλασσίου γέροντος Πρωτέως ῥηθέντα αὐτῷ, ὅτε ἐπορεύετο ἀγνοῶν εἰς συνάντησιν τῆς Ἀσπασίας, τὰ ἔπη ἐκεῖνα τὰ ἐπαγγελλόμενα αὐτῷ τὴν μεγίστην εὐδαιμονίαν καὶ λέγοντα·

«Κράτει στεφθῶς καὶ αὐτήν, ὥς ἐμὲ νῦν κρατεῖς, ἀθλητά μου.
Οὕτω κατέχων δ' αὐτὴν δὲν θ' ἀπολέσῃς ποτέ!»

«Πρέπει νὰ σε κατέχω, ὥς τὸν χρησμοδότην, πολύμορφον Πρωτέα,» ἔλεγε παίζων ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν, «ἵνα μὴ καὶ σὺ κατὰ τινὰ τῶν μεταμορφώσεων διαφύγῃς με.»

«Τί δὲ ποιῶν θὰ με κατέχῃς;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Τοῦτο ἐλπίζω, ὅτι θὰ μάθω παρὰ σοῦ.» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς.

«Ἵσως κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἀθηναίων ἐγκλείων με ἐν καλῶς περιπεφραγμένῳ οἰκίσκῳ;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Ὅποιόν τινὰ οἰκίσκον ἐννοεῖς;» εἶπεν ὁ Περικλῆς.

«Τὸν οἰκίσκον ἐκεῖνον,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «ὃν ἡμεῖς οἱ ἄνδρες γυναικωνίτιν καλεῖτε.»

«Ἐν τοιούτῳ οἰκίσκῳ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς μικρὸν ἐπισχών, «κατέχονται μόνον Τελεσίπαι, οὐχὶ δὲ καὶ Ἀσπασία.»

Ἡ Μιλησία δ' οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ μόνον ἐμειδίασεν.

Ἐπὶ ἥκει δ' αὐτῇ τοῦτο, ὅτι ἔρριψεν εἰκὴ τὸν λόγον, ὃς ἐμελλε ν' ἀποφῆναι μετὰ τινα χρόνον τὴν αὐτοῦ δύναμιν.

Συνέβη δ' ἡμέρᾳ τινί, ἀπούσης τῆς Ἀσπασίας, νὰ διαλέγεται ὁ Περικλῆς πρὸς τὸν Ἀρτεμίδωρον περὶ αὐτῆς ταύτης.

«Οἱ μῦθοι καὶ τὰ διηγήματα πάντων τῶν χρόνων,» ἔλεγεν ὁ Ἀρτεμίδωρος, «λέγουσι περὶ πολλῶν ἡρώων, οἵτινες θραχύν τινα, ἢ καὶ μακρὸν χρόνον ἐδούλευσαν καλαῖς γυναῖξιν. Τὸν μὲν ποθοῦντα τὴν πατρίδα Ὀδυσσεὰ ἐκράτησε πολλοὺς ἐνιαυτοὺς ἐν τῷ ἄνθρωπῳ αὐτῆς ἢ περικαλλὲς νύμφη Καλυψώ, τὸν δ' εὐσεβὴ Αἰνείαν ἐμπείρως κατέσχευεν ἡ ἐρώσα Διδώ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν πανίσχυρον ἐν τοῖς ἰσχυροῖς ἐνέδησεν εἰς τὴν ἡλακᾶτην αὐτῆς χρόνον τινὰ ἢ πανοῦργος Ὀμφάλῃ. Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ γυναῖκες δὲν κατάρθωσαν νὰ κατὰσχωσι τὸν ὑποχείριον αὐταῖς διὰ παντός. Ἡ γοητεία ἠφανίσθη, τὰ δεσμὰ διεβράγησαν καὶ ὁ διάκορος ἥρως δραξάμενος αὐτῆς τοῦ ἰώδους ξίφους, ἢ τοῦ ἐν τῇ γωνίᾳ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐν λήθῃ κειμένου ῥοπαλοῦ, ἢ ἐπισκευάσας πρῶτας τινὸς τὸ ἡμισαπῆς ὄχημα ἀπῆλθε μετὰ ταχὺ φίλημα ἀπαλλαγεῖς τῆς καλῆς ἐπὶ νέους ἀγῶνας. Οὕτω θὰ ἠφανίζετο καὶ τῆς Ἀσπασίας τὸ γόητρον, ἂν ὤφειλες νὰ ζῆς μετ' αὐτῆς πάντοτε ἐν τῷ ἡδονικῷ ἐκείνῳ ἀσύλῳ!»

«Ναί,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἂν ἡ Ἀσπασία Θεοδότῃ ἦτο, ἂν μὴ εἶχέ τι πλεον, ἢ μόνον τὸ χαρίεν σῶμα. Ἀλλ' ὑπάρχει ἕτερόν τι δυνάμενον διὰ παντός νὰ δεσμεύῃ τὸν ἐρῶντα αὐτῆς. Δὲν λέγω δὲ περὶ τῶν μηχανημάτων τῶν κοινῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀκαζόμεναι, ἢ ἐνοχλοῦσαι, ἢ ταλαιπωροῦσαι, ἢ δυσκόλως παραδιδόμεναι τῷ ἐρῶντι νομίζουσιν, ὅτι κατορθοῦσι τοῦτο. Ὑπάρχουσιν ἔξοχοί τινες γυναικεῖαι φύσεις, αἵτινες καὶ ὑπερβαλλόντως ἐρῶσαι δύνανται διὰ τοῦ ὑπερβολικοῦ δὴ ταύτου ἔρωτος, δι' ὃν ἡ εὐτυχία τῶν κοινῶν

γυναικῶν ματαιοῦται, διὰ μονιμοτέρων πάντοτε δεσμῶν τὸν ἐρώμενον νὰ περιβάλλωσιν. Ἄν δ' εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομάσω δι' ὀνόματός τινος τὸ ἀνώνυμον ἐκεῖνο, δι' οὗ αὐται τοῦτο κατορθοῦσι, θὰ ἐκάλουν αὐτὸ ἀτεχνῶς χάριν, ἤτοι τὴν θαυμασίαν ἐκείνην μίξιν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς χάριτος τὴν οὐχὶ βίᾳ ὑπερχομένην, τὴν διαθερμαίνουσαν τὴν ψυχὴν, ὡς τὸ μειδίωμα τῶν Ὀλυμπίων θεῶν. Ἡ χάρις δ' αὕτη πιστεύω, ὅτι εἶναι ἡ γοητεία, ἣν ἡ Ἀφροδίτη ἐν τῷ χρυσῷ κεστῷ φυλάττει. Καὶ ἄπειρα μὲν σκυθρωπὰ νέφη ἀνατέλλουσιν ἐν τῷ οὐρανῷ τῶν ἐρωμένων, ἀλλ' ἡ χάρις εἶναι ἔμπειρος νὰ διασκεδάσῃ ταῦτα καὶ ἐν μόνῃ τῇ αὐτῇ τῆς ἐπαγωγῆς μειδιώσης χάριτος τῆς ψυχῆς ἀφανίζεται πᾶν τὸ σκυθρωπόν, διὰ μόνῃς τῆς πνοῆς αὐτῆς καταπραῖνεται πᾶν τὸ τραχὺ καὶ σκληρόν. Πάντα δ' αὐτῇ ἐπιτρέπονται καὶ συγχωροῦνται, διότι πᾶσαν πληγὴν, ἣν προξενεῖ, παρατίκα καὶ ἰατρεύει. Τὴν χάριν δὲ ταύτην τῆς ψυχῆς, τὸν κεστὸν τοῦτον τῆς Ἀφροδίτης κατέχει ἡ Ἀσπασία, καὶ δι' αὐτοῦ μόνου ματαιοὶ παίζουσα πᾶσαν σπουδὴν τῆς Θεοδότης! Ἔχων δὲ πείραν τῶν γυναικῶν, καλῶς γνωρίζω, ὅποσον σπάνιον, ὅποσον ἐξαιρετόν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ Ἀσπασία κατέχει.»

«Ἐννοῶ καλῶς,» εἶπεν ὁ Ἀρτεμίδωρος· «τοῦτο, ὅπερ λέγεις, ἡσθόμην πολλάκις. Βάσανος τῆς γυναικὸς καὶ τῆς μαγικῆς αὐτῆς ἰσχύος εἶναι οὐχὶ ἡ ἀπόλαυσις, ἣν παρέχει, ἀλλ' ὁ τρόπος, δι' οὗ τὰ διαλείμματα τὰ μεταξὺ τοῦ χρόνου τῶν ἀπολαύσεων ἐνὸς μηνὸς τοῦ μέλιτος νὰ πληροῖ δύναται!»

«Ἡ Ἀσπασία ἔχει ἐμπείρως τοῦτου,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ἐν ἐκάστη στιγμῇ χρόνου νὰ ἐκτοξεύῃ λαμπρόν τινα σπινθήρα τῆς διανοίας αὐτῆς, πυροσφενδόνην τινά, ἢ ποικιλόχροον τινὰ πομφόλυγα, ἢ τι, πρὸς ὃ νὰ χάσκη τις ὀφείλει, καὶ ὅπερ πτεροὶ τὸν βραδέως παρερχόμενον χρόνον. Ταῦτα

δὲ πάντα ἄνευ διατάσεώς τινος τῆς ψυχῆς, ἄνευ βίας, ἢ κομψείας κατορθοῖ ἡ Ἀσπασία, ἀλλ' ὥς τι κατὰ φύσιν ἔχον. Τούτου δ' ἕνεκα, ὅτι κατὰ φύσιν πάντα πράττει, ἅμαχον δύναμιν ταῦτα ἔχουσιν. Ὁ μὲν μὴν τοῦ μέλιτος ἀφυοῦς τινος εἶναι σαρκική μέθη μεμιγμένη μετὰ θανασίμου ἀνίας, ἐκ τῆς ψυχῆς δὲ μόνης ἀναβλύζει, ὅτι τῇ ἡδονῇ ἀξίαν καὶ πολυχρονιότητα παρέχει.» —

Ἦλθε δ' ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Περικλῆς μετὰ τῶν δύο τριήρων εἰς Σάμον νᾶ ἐπανεῖλθε ᾤφειλεν, ἵνα ἐκεῖθεν καὶ τὴν Χίον ἐπὶ μικρὸν ἐπισκέψηται. Διότι ἡ φιλοφροσύνη τῶν Μιλησίων ἐπικούρος τῷ Περικλεῖ ἐγένετο, καὶ εὐχερῶς οὗτος τὸν σκοπόν, πρὸς ὃν εἰς Μίλητον ἦλθεν, ἐπετέλεσεν. Ἐκ τούτου δυνατὸν αὐτῷ ἐγένετο βραχὺν μὲν τινα μόνον χρόνον τῆς αὐτόσε διατριβῆς εἰς πολιτικοὺς λόγους νᾶ δαπανήσῃ, τὸν δὲ πολλὸν λοιπὸν εἰς τὴν ἰδίαν κρυφίαν εὐδαιμονίαν νᾶ διατρίψῃ.

Ἐκάλεσε δ' ὁ φιλόξενος Ἀρτεμίδωρος εἰς νέον συμπόσιον τὸν ἀπερχόμενον, οὗ μετέσχε καὶ ἡ Ἀσπασία.

Ἐν τῷ συμποσίῳ δὲ τούτῳ εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὸν φιλοξενοῦντα αὐτὸν Ἀρτεμίδωρον·

«Οὐδόλως θαυμαστόν, ὅτι ἡ μυστικὴ μαγεία τοῦ κλίματος τούτου ἐπεκράτησε καὶ ἐμοῦ καὶ ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπτά ὅλας ἡμέρας λεληθότως πως εὐδαίμονί τινι ἀπραξία παρεδόθην. Αἰσθάνεταιί τις δ' ἐνταῦθα, ὅτι ὑμεῖς οἱ Ἕλληνες τῆς ἀκτῆς ταύτης ἐγγὺς τῶν θερμουργῶν Φοινίκων κατοικεῖτε, οἵτινες πρῶτοι τὴν θεὸν τοῦ ἔρωτος ἐλάτρευσαν, καὶ τῆς κυπρίας ἐκείνης νήσου, ἣτις ἐγένετο τῇ ἀβρᾷ ταύτῃ θεῷ νικηφόρῳ ὀρμηθείσῃ ἐκ τοῦ Σιδονίου κόλπου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸ πρῶτον ἀναπαυστήριον. Ὡς δ' ἀπὸ τοῦ Νότου ὁ ἐνθουσιασμός τῶν κυπρίων θεῶν, οὕτως ἀπὸ Βορρᾶ, ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Τρωῶλου, εἰσπίπτει εἰς ὑμᾶς ὁ θορυβώδης θίασος τοῦ Διονύσου

καὶ τῆς θείας αὐτοῦ τροφοῦ Ῥέας. Οὕτως ἐν τῷ αὐτῷ περιβάλλεσθε καὶ περικλύζεσθε ὑπὸ τῶν κυμάτων τῶν ὀργιαστικῶν θιάσων τῶν θεῶν ἐκείνων τῆς χαρᾶς. Ὡς δ' ἀπὸ τῶν καταπλέων μαστῶν τὸ γάλα, οὕτως ἐνταῦθα ἡ δρόσος τῆς ἀβρότητος ἐκχεῖται ἐκ τῶν κεράτων τῶν θεῶν ἐκείνων καὶ ἐκ τῶν ἀπείρων σφριγόντων μαστῶν τῆς Ἀρτέμιδος. Βεβαίως δ' εἶναι ὑμῖν τοῖς Μιλησίοις τὰ ἐπὶ τοῦ Τρωῶλου τελούμενα καταπληκτικὰ καὶ μανικὰ ὄργια οὐχὶ μόνον ἐξ ἀκοῆς γνωστά. Θαυμαστὸν δὲ θά μοι ἐφαίνετο, ἂν μὴ τινα ὑμῶν ἡ περιεργία ποτὲ παρώρμησε νὰ τολμήσῃ ἐν ᾧρᾳ ἐορτῆς ἐγγὺς τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου τόπου τῆς γείτονος Λυδίας γενόμενος νὰ ἴδῃ, εἰ καὶ ἐκ φόβου μόνον, τὴν μανίαν τῶν κόρυβαντιῶντων.»

Ἐν ᾧ δ' ὁ Περικλῆς ταῦτα ἔλεγε, σκυθρωπὸς πῶς ἐγένετο ὁ Ἀρτεμίδωρος καὶ στεναγμὸς μικρὸς ἐξέφυγε τοῦ στήθους αὐτοῦ. Ἐκ τούτου προσέβλεψεν ὁ Περικλῆς αὐτὸν ἐκπληκτος καὶ σχεδὸν τεταραγμένος.

«Ἐμὲ αὐτὸν παρώρμησέ ποτε,» ἤρξατο λέγων ὁ Ἀρτεμίδωρος, «ἢ εἰμαρμένη νὰ μεταβῶ ἐκεῖσε. Ἄσμενος δὲ θά σοι διηγούμην, ὅτι ἐκεῖ ἐνεδρεύων ἔμαθον καὶ εἶδον, ἂν μὴ πολλὰ λυπηρὰ συναφῇ τῇ ἀναμνήσει ἐκείνῃ ἦσαν.»

Οἱ λόγοι δ' οὗτοι ἐπηύξησαν τὴν περιεργίαν τοῦ Περικλέους καὶ ὁ Ἀρτεμίδωρος κατανοήσας τοῦτο εἶπεν αὐθις·

«Ἐννοῶ καλῶς, ὅτι καὶ ἄκων ὀφείλω νὰ διηγῆσμαι, ὅτι εἶδον, λαμβάνων ὡς ἀντίμισθον τῆς ταραχῆς μου τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς περιεργίας, ἦν τὸ πρόσωπόν σου, Περικλεῖς, παρ' ἐμοῦ ἀξιοῖ.

Ἄκουσον λοιπόν!

Οὐχὶ μακρὸς χρόνος παρήλθεν, ἐξ οὗ τὸν ἐπιχαριώτατον νεανίαν τῆς Μιλήτου υἱόν μου ἐκάλουν. Ἐκόσμουν δ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀρεταί, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τις ὑπόπερος φαντασία, ἣν οὐδεὶς χαλινὸς ἡδύνατο νὰ

κατέχη, καὶ ψυχὴ ἀναφλεγόμενη εἰς μανίαν. Πολλοὶ δὲ νεανίαι ἐν Μιλήτῳ ἦσαν, οἵτινες ἀκούοντες τὰ ἐπὶ τοῦ Τρωῶλου τελούμενα μανικὰ ὄργια παρωρμώντο εἰς ἀνόσιον περιεργίαν καὶ πολλοὶ ἐξέφευγον τὴν φυλακὴν φιλοστόργων γονέων, ἵν' ἀκολουθήσωσι τῇ μανικῇ ἐκείνῃ χορείᾳ. Συνέβαινε δὲ ποτε, ὥστε ἡ ὁρμὴ αὕτη, ὡς νόσος, νὰ διαδίδηται, καὶ τότε ἐσκοπούμην, ὅπως θὰ ἰδυνάμην ν' ἀποτρέψω ὁμοίαν τινὰ ἀποπλάνησιν τοῦ εὐαισθήτου μου Χρυσάνθου. Ἀλλ', ὡς προέβλεπον, ταχέως κατελήφθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς νόσου ἐκείνης. Ἦτο δ' ἐγγὺς ὁ χρόνος τῆς λυδικῆς ἐορτῆς καὶ ὁ Χρυσάνθος ἐγένετο παραδόξως σιγηλὸς καὶ σύννους. Αἱ παρειαὶ δ' αὐτοῦ ὠχραὶ ἐγίγνοντο καὶ εἶχε τὴν ὄψιν ἀνθρώπου καταβιβρωσκομένου ὑπὸ κρυφίας πυρετώδους ὁρμῆς. Ἦμην δ' ἤδη ἔτοιμος ὡς πρὸς αἰχμάλωτον πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ νὰ προσφέρωμαι καὶ φύλακας νὰ συμπέμπω αὐτῷ, οἵτινες νὰ ἐπιτηρῶσι πᾶν βῆμα, ἀλλ', ὡς εἶχε τὴν ψυχὴν, ἐφοβούμην μὴ δραπετεύσῃ. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ φόβος κατεῖχέ με, μὴ ὁ νεανίας ἀδυνατῶν νὰ κορέσῃ τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἐπικίνδυνον δυσθυμίαν περιπέσῃ, ἢ εἰς θανατηφόρον ἀσθένειαν. Δι' ὃ ἐσκεψάμην, ὅτι ὠφελιμώτερον θὰ ἦτο νὰ πληρώσω τὴν ὁρμὴν τῆς ὁσημέραι αὐξανομένης περιεργίας κατὰ τινὰ τρόπον ἀκίνδυνον αὐτῷ. Ἐδήλωσα λοιπόν, ὅτι θὰ ἀναβῶ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Τρωῶλον, ἵνα ἴδω τὰ μυστήρια τῶν Κορυβάντων, πιστεύων, ὅτι ἀκολουθούμενος ὑπ' ἐμοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐμοῦ φυλακὴν ἀσφαλῆς πάντως ὁ νεανίας θὰ ἦτο.

Μετὰ πορείαν δ' ἡμερῶν τινων ἀφικόμεθα εἰς τὸν τόπον, οὗ ἐστοχαζόμεθα. Ἀνέβημεν δ' ἀκολουθούμενοι ὑπὸ δούλου φέροντος τὰ εἰς μίαν ἡμέραν ἐπιτήδεια ἐπὶ τὸν δρυμῶδη καὶ ἔρημον Τρωῶλον καὶ ἐφυλάττομεν τὸν χρόνον, καθ' ὃν τὸ ἄγριον σμήνος τῶν Κορυβάντων ἐκ Σάρδεων ἐπὶ τὴν κλιτὺν τοῦ ὄρους θὰ ἀνέβαιναν.

Ἄλλ' ἡ ὀργιαστικὴ ἑαρινὴ ἑορτὴ ἀπὸ τῆς προτεραιότητος ἤδη ἐτελεῖτο. Καὶ ἐκεῖνη μὲν τῇ ἡμέρᾳ κατέταμον τὴν μεγίστην τῶν κολοσσιαίων πιθῶν τοῦ Τρώλου, εἴτα δὲ περιπλέξαντες αὐτὴν διὰ στεφάνων ἀπείρων ἑαρινῶν ἴων ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ Τρώλου φυομένων εἵλκυσαν τὴν οὕτως ἐστεφανωμένην μανικῶς ὀλολύζοντες εἰς τὸν ναὸν τῆς Κυβέλης, ἔνθα ὡς ἀπαρχὴν τοῦ ἑαρος αὐτὴν τῇ παντογόνῳ μητρὶ τῶν θεῶν ἔθυσαν.

Ἦδη δ' ὑπελείπετο τὸ σπουδαιότατον καὶ θορυβωδέστατον μέρος τῆς ἑορτῆς. Βαρὺς δὲ ψόφος ἔβαλλε τὴν ἀκοὴν ἡμῶν πρότερον, ἐν ᾧ ἔτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐν τῷ ἐσπερινῷ λυκόφωτι τὸ προσερχόμενον σμήνος τῶν Κορυβάντων. Κρυβέντες δ' ἐν πυκνῷ θάμνῳ, ὅτε ἐπλησίαζον ἐκεῖνοι, ἐμένομεν, ἵν' ἀθέατοι ἡμεῖς θεαταὶ γενώμεθα τῶν ἔργων αὐτῶν.

Τὸ σμήνος δ' ἐγγύτερον καὶ ὁ ψόφος καταπληκτικὸς ἐγίνετο. Ἐκαστος δὲ τῶν Κορυβάντων, εἴτε ὅλως γυμνός, εἴτε λάσιον δέρμα ἀγρίου τινὸς θηρίου περὶ τὴν ὀσφὺν περιβεβλημένος ἔφερεν ἢ ρόπτρον, ὃ πάσῃ τῇ δυνάμει κρούομενον θαρεῖς τόνους ἐξέπεμπεν, ἢ θορυβῶδες κύμβαλον, ἢ κέρας, δι' οὗ ἠύλει, ἢ ξίφος καὶ ἀσπίδα, ἃ συνέκρουεν. Ἀλλὰ τὸν θόρυβον τοῦτον τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν ὀργάνων ὑπερήχουν αἱ κραυγαί, ἢ μᾶλλον οἱ θρυχηθμοί, ἐξ ὧν μόλις κατενόει τις, ὅτι παῖνα εἰς τιμὴν τοῦ ἀπολεσθέντος καὶ ἀνευρεθέντος νεανίου Ἀττεως, τοῦ κεχαρισμένου ἀγγέλου τῇ παντογόνῳ μητρὶ Ῥέᾳ, ἔψαλλον. Καὶ ψάλλοντες μὲν ὕμνουν τὸν ἀπολεσθέντα καὶ ἀνευρεθέντα Ἀττιν, ἀλλ' ἐνενόουν τὴν ἐκ τοῦ ὕπνου αὐθις ἐξεγερθεῖσαν καὶ ἀναζέουσαν βλαστικὴν ὁρμὴν τῆς φύσεως, ἣν οὐ μόνον ὕμνουν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἐκζέουσαν αἰσθανόμενοι μανικῶς ἐξέφαινον. Ἦγοῦντο δὲ τοῦ θιάσου οἱ ἱερεῖς τῆς Κυβέλης, οἵτινες πυριστάκτους δῶδας ἐν τῇ μιᾷ τῶν χειρῶν καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ ὀξείας κυρτὰς μαχαίρας εἶχον, ἃς μανικῶς ἔπαλλον. Μέγας φαλλὸς δ' ἐφέρετο πρὸ τοῦ σμήνους.

Τὸν δὲ τρόπον, καθ' ὃν οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐβάδιζον, δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τις βάδισμα, ἀλλ' ἀνειμένον πῆδημα καὶ ὄρχησιν, καθ' ἣν ἀγρίως ὑπὸ τὸν θόρυβον τῶν ὀργιαστικῶν ἐκείνων ὀργάνων περιεδινοῦντο τὰ μέρη τοῦ σώματος. Καὶ τὰ μὲν πρόσωπα πάντων ἐρυθρόχροα ἦσαν καὶ δὴ τινων ἐρυθρομέλανα, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ ἐφαίνοντο ὡς προχεόμενοι ἐκ τοῦ κοιλάματος καὶ πολλοὶ καὶ ἀφρὸν ἐκ τοῦ στόματος ἐξέπεμπον. Πρὸς τούτοις δ' ἔσειον ἀγρίως τοὺς μακροὺς βοστρύχους, οἵτινες τεχνικῶς ἐκ ξένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τριχῶν προσηρμοσμένοι ἀπὸ τῶν κροτάφων ἐκρέμαντο καὶ ὄψιν ἀνδρογύνων αὐτοῖς παρεῖχον. "Οσα δ' ἡμερα, ἢ ἄγρια θηρία προσέπιπτον αὐτοῖς, εἴλκον μεθ' ἑαυτῶν καὶ πρὸ τοῦ μετώπου τῆς πομπῆς πάνθηρα ἦγον. Ἦσαν δὲ καὶ τινες ὄφεις κρατοῦντες, οὓς εἶχον συλλαβόντες καὶ πρὸς οὓς ἀφελῶς, ὡς εἰ στέφανοι, ἢ ταινίαι ἦσαν, ἐπαιζον.

Ἐν ᾧ δ' ἡ θορυβώδης ἀγέλη ὀρμητικῶς παρήλauen, ἔβλεπον τὸν παρ' ἐμοὶ ιστάμενον Χρῦσανθον ὑπὸ ταραχῆς κατὰ μικρὸν αὐξανομένης καταλαμβανόμενον. Ἐσίγα· ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀνεφλέγετο, οἱ ὀφθαλμοὶ ταυρηδὸν προσέβλεπον τοὺς μαινομένους μύστας καὶ τέλος λεληθότως ἤρξατο κινῶν τὸ σῶμα, ὡς ἐκείνοι οἱ μαινόμενοι.

Οὐχὶ μακρὰν τοῦ τόπου δ', ἐν ᾧ ἡμεῖς κεκρυμμένοι ἐν τοῖς θάμνοις ἐμένομεν, ἐξετείνεται μέγας ὑπὸ ὑπερμεγέθων πιτύων περικλειόμενος ποσειτρόφος ἐπίπεδος τόπος. Ἐνταῦθα ἔσθῃ ὁ θίασος οὐχὶ εἰς ἀνάπαυλαν, ἀλλ' ἵνα ἐκφρονέστερον ἐκμανῇ καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ πεδίου τούτου ἔφερον τὸν φαλλὸν καὶ τὰ θηρία, ἅτινα μεθ' ἑαυτῶν εἴλκον. Ἔστησαν δὲ καὶ οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ μέσῳ καὶ περὶ αὐτῶν ἡθοροίσθησαν οἱ Κορύθαντες.

Μετὰ προτρεπτικὸν δὲ τινα λόγον τῶν ἱερέων ὤρμησαν οὗτοι ἐπὶ τὸν πάνθηρα καὶ τὰ ἄλλα θηρία, ἐσπάραξαν αὐτὰ

πρῶτον διὰ τῶν χειρῶν καὶ εἶτα διὰ τῶν ὀδόντων, ἐρρόφησαν τὸ θερμὸν αὐτῶν αἷμα καὶ ἔπειραν τὰ διεσπαραγμένα λείψανα τοῦ αἱμοφύρτου κρέατος περὶ τοὺς θύρσους ὡς περὶ ὀβελοῦς. Ἦρξαντο δ' ἔπειτα ὑπὸ τὸν φοβερὸν θόρυβον τῶν ῥόπτρων καὶ κυμβάλων καὶ τῶν κρουομένων ὄπλων ὀρχούμενοι περὶ τὸν φαλλὸν καὶ ὑμνοῦντες τὴν μεγάλην παντογόνον μητέρα τῶν θεῶν καὶ τὴν ἀείκαρπον γενεσιουργὸν δύναμιν, τὴν ἀνεξάντλητον ἡδονὴν καὶ δύναμιν τοῦ Ἑρωτος, οὗ ἡ εἰκὼν ἐνώπιον πάντων ὑψοῦτο.

Τὰ θηρία δὲ ταραττόμενα ὑπὸ τοῦ θορύβου ἐκείνου ἔφευγον εἰς τὰ ἀπωτάτω ἄγκη καὶ δὴ λέων ἐκπεπληγμένος ὤρμησε δρομαίως διὰ τῶν θάμνων ἐγγύτατα τοῦ τόπου, ἔνθα ἐγὼ καὶ ὁ Χρῦσανθος ἰστάμεθα. Ἀληθῶς δ' αἱ μανικαὶ κραυγαί, τὸ ἀτμίζον αἷμα τῶν θυμάτων, αἱ παλλόμεναι λαμπραὶ δᾶδες καὶ μάλιστα πάντων ὁ πάταγος τῶν τυμπάνων ἦσαν ἱκανὰ παντὸς θηρίου καὶ παντὸς ἀνθρώπου τὴν ψυχὴν εἰς φόβον, ἢ εἰς ἀγρίαν ταραχὴν νὰ ἐμβάλωσι. Καὶ ἐγὼ δ' αὐτὸς παρ' ὀλίγον ἐξέστην τῶν φρενῶν. Αἴφνης δ' αἰσθάνομαι τὸν Χρῦσανθον πειρώμενον ν' ἀποσπασθῇ ἐμοῦ. Ἐκπληκτος ἐστράφην καὶ εἶδον αὐτὸν ὁμοιάζοντα κατὰ πάντα πρὸς τοὺς μαινομένους ἐκείνους. Καὶ συνέσχον μὲν αὐτὸν πάσῃ δυνάμει, ἀλλ' ἐκεῖνος γιγαντιαίαν δύναμιν ἐκ τῶν νεανικῶν μελῶν ἀντιτάξας ἀπηλλάγη καὶ ὀρμήσας ἐπύδησεν ἀπὸ τινος τοσοῦτον ὑψηλῆς καὶ ἀποτόμου πέτρας, ὥστε μόνον ἐκ θαύματος δὲν διερράγησαν τὰ μέλη αὐτοῦ. Ἔστη δὲ πηδῆσας ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαινομένων ἐκείνων καί, ὡς τὸ ἀφρίζον κύμα τὴν σταγόνα, οὕτω κατέπιεν αὐτὸν ἡ παράφορος χορεία.

Ἀπόπληκτος, ἄπορος, ἔκφρων ἰστάμην ἐκεῖ.

Οἱ κορυβαντιῶντες διετέλουν ὀρχούμενοι πρὸ ἐμοῦ σκοτοδινούντος. Τινὲς δ' αὐτῶν κατέπιπτον ὡς νεκροί, ἀνίσταντο καὶ αὐθὺς ὠρχοῦντο.

Καὶ αὐθις δ' ἤρξαντο ἀκούομενοι ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου οἱ ὀλολυγμοὶ τῶν μανιωδεστάτων ἐξ αὐτῶν, οἵτινες καὶ νεύματα ἐποίουν καὶ ἐμόρφαζον, ὡς ἔκφρονες. "Ὅτε δ' ἡ μέθη εἰς τὸν κολοφῶνα ἐξίκετο, παρελθόντες τινὲς καὶ σιγὴν ἐπιβαλόντες εἶπόν τινα, ἐξ ὧν ὀλίγα μόνον τὴν ἀκοήν μου ἔβαλον. Ἐδείκνυον δῆλα δὴ τὸν φαλλὸν καὶ ἐκραύγαζον δεινῶς μορφάζοντες, ὅτι ἀντὶ τοῦ νεκροῦ ἐκείνου ἐπὶ τῆς κεραίας κενοῦ εἰδώλου ἔπρεπε κατὰ τὸ ἱερὸν ἔθος γνήσιον νὰ στήσωσιν, ὅτι οἱ μᾶλλον ἔνθοι ἐκ τῶν μυστῶν ὤφειλον εἰς δόξαν τῆς ἀεικάρπου δυνάμεως τὴν ἰδίαν ὡς εὐπρόσδεκτον θυσίαν τῇ παντογόνῳ μητρὶ νὰ προσενέγκωσιν . . .

Δυσσιωνιστὸς ἔλαμπεν ἡ ὀξεῖα κυρτὴ μάχαιρα, ἡ παλαιὰ ἀσιατικὴ ἄρπη, ἐν ταῖς χερσὶν τῶν ἱερέων τῆς Κυβέλης — —

"Ἰλιγγοῦς κατέλαβέ με. Οὐδὲν πλέον ἔβλεπον, εἰ μὴ ἀκόλαστόν τινα τολύπην στρεφειδινουμένην, ἐν ἣ ὁι μανιωδέστατοι διὰ τῶν ἀστραπτουσῶν μαχαίρων ἐπλήττοντο, ἡκρωτηριάζοντο — ἐνεθυμήθην τὸν Χρῦσανθον — οἱ ὀφθαλμοί μου ἐσκοτώθησαν, κατέπεσον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

"Ὅτε δ' ἀνέλαβον ἐμαυτόν, λαμπρὰ εἶχεν ἀνατείλασα ἡ σελήνη καὶ ὁ θιάσος τῶν Κορυβάντων ἦτο μακρὰν καὶ μόνος ὁ θόρυβος τῶν τυμπάνων ἀντήχει ἐκ τοῦ βάθους δρυμῶδους ὄρους, ὡς μακρὰν βρέμουσα βροντή.

Μετέβην δ' εὐθὺς εἰς τὰς πλησίον κειμένας Σάρδεις, τὴν ἑδραν τῶν ἱερέων τῆς Κυβέλης, διότι ἤλπίζον, ὅτι ἐκεῖ μάλιστα ἡδυνάμην νὰ μάθω τι περὶ τῆς τύχης τοῦ Χρυσάνθου, ν' ἀνεύρω τὸν προσφιλῆ ἀπολωλότα.

Καὶ ἐδεξάμην αὐτόν. Ἐκομίσθη μοι ἐπὶ πλεκτοῦ ἐκ πιτυῖνων κλάδων τοῦ Τρώλου φερέτρου, τετραμένος, ἡκρωτηριασμένος, καθημαγμένος

Ὁ εὐθαλής, ἰσχυρός, περικαλλὴς νεανίας ἔκειτο ἐνώπιόν μου ὅμοιος πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἱων ἐστεφανωμένην ἐκείνην

πίτυν πληγείς ἐπὶ τοῦ Τρώλου ὑπὸ τῆς μαχαίρας τῶν Κορυβάντων, ὡς χαριστήριον τῇ παντοφύρῳ θεῷ . . .»

Τοιοῦτον ἦτο τὸ διήγημα τοῦ Ἀρτεμιδώρου.

Ἡ εὐθυμία δὲ τοῦ συμποσίου ἐταράχθη.

Ὅτε δὲ τὸ μὲν συμπόσιον πέρας ἔλαβεν, ὁ δὲ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία κατὰ μόνας ἐγένοντο, εἶπεν ἐκεῖνος·

«Ἡ Μίλητος εἶναι ἐκπρεπῆς καὶ τὸ διήγημα τοῦ Ἀρτεμιδώρου δὲν θὰ ταραξῇ τέλεον τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἡδίστων ἡμερῶν, ἅς οἱ θεοὶ ἐπέτρεψάν μοι νὰ διαγάγω ἐνταῦθα. Ἀλλ' αἰσθάνομαι, ὅτι καιρὸς εἶναι ἀποσπᾶν τὸν πόδα τοῦ θερμοῦ τούτου αἰγιαλοῦ νὰ ἐπιβῶ τοῦ μετεώρου ἐκείνου θαλασσίου ὀχήματος καὶ ὅτι τὸ συνεσταλμένον πῶς στῆθός μου θ' ἀναπνεύσῃ πάλιν ὅλως ἐλεύθερον ἐν τῇ πατρῴᾳ, εὐκράτῳ ἀττικῇ αὔρᾳ!»

XIII.

Ο ΔΙΟΠΕΙΘΗΣ ΚΑΙ Η ΙΠΠΑΡΕΤΗ.

Ἀσπασία εὐρίσκετο μετημφιεσμένη ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ ἐπαναφέροντος τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν ἐκ Μιλήτου εἰς τὸν ἐν Σάμῳ στόλον. Ὅτε δ' ἡ τριήρης καταλιποῦσα τὸν λιμένα τὸ ἀνοικτὸν ἀπὸ τοῦ ἑωθινοῦ φωτὸς λάμπον πέλαγος διὰ τῶν κωπῶν ἤλαυνεν, ἔστρεφεν ἡ παρὰ τῷ φίλῳ ἱσταμένη Μιλησία τὸ βλέμμα αὐτῆς ἐπὶ τὴν θάλλουσαν ἰωνικὴν ἀκτὴν, ἔνθα σμῆνος γεράνων καὶ μα-

κραυχένων κύκνων ἐπέτοντο ὑπὲρ ἄνω τοῦ λειμῶνος καὶ πτερυγίζοντες ψοφητικῶς καθίπταντο ἐπὶ τοῦ ῥοθοῦντος αἰγιαλοῦ. Ἀλλὰ τὸ βλέμμα ἡ Ἀσπασία προσήλου πρὸς τὰς ἀφανιζομένας ἐπάλξεις τῆς πατρίδος. Ἡ ψυχὴ δ' αὐτῆς κατείχετο ὑπὸ τοῦ ὑπερηφάνου αἰσθήματος, ὅτι ἐνταῦθα, ἐνθα τὸ φῶς τὸ πρῶτον εἶδε, τὸν μέγιστον θρίαμβον τοῦ βίου αὐτῆς ἐπεσφραγίσατο περισφίγγασα δι' ἐρωτικοῦ καταδέσμου στερβρότερον, ἢ πρότερον, καὶ δὴ ἀδιαλύτως τὸν περιωνυμώτατον τῶν Ἑλλήνων τῶν χρόνων ἐκείνων. Καὶ ὁ Περικλῆς δὲ προσέβλεπε τὴν ἀφανιζομένην ἀκτὴν τῆς Ἰωνίας λαμπρότατον βλέμμα στρέφων ὀπισθεν καὶ ἀνεμνήσκετο τὰς ἡδείας ἡμέρας, ὡς ἐκεῖ διήγαγε, καὶ τὴν διπλὴν δύναμιν τῆς νικηφόρου ἐρωτικῆς μαγείας, ἣν ἡ ἀπαράβλητος φίλη, ὁ θῆλυς οὗτος Ἀνταῖος, ἐφαπτομένη τῆς πατρῴας γῆς ἦντλει.

«Σχεδὸν προάγομαι νὰ θρηνήσω,» εἶπε, «τὸν παρελθόντα μῆνα τοῦ μέλιτος ἐν Ἰωνίᾳ, ἀλλὰ παραμυθεῖται με ἡ γνώμη, ὅτι ἀπήγαγον σὲ ὡς τὸ κάλλιστον τῶν λαφύρων.»

«Πανταχοῦ,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «θὰ παρακολουθῇ ἡμῖν ἡ εὐτυχία καὶ ὁ ἔρωρ. Ἀλλ' ἐν μόνον καταλείπομεν ἐνταῦθα, ὅπερ οὐδέποτε ἴσως θὰ ἐπανεύρωμεν, τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην ἡσυχίαν, ἣς ἐνταῦθα ἀπελεύσαμεν, καὶ τὴν ἡδεῖαν ἡδονὴν τὴν ἐκ τῆς ἀδείας παντὸς ὀχληροῦ δεσμοῦ.»

Ὁ Περικλῆς ἐκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἠτένιζε σύννους κάτω.

«Ἐπανερχόμενος εἰς Ἀθήνας,» εἶπεν αὖθις ἡ Ἀσπασία, «εἶσαι πάλιν ὁ τὰ τῆς πόλεως διοικῶν, εἰς οὗ τὰς πράξεις πάντες ἀποβλέπουσιν, εἶσαι πολίτης Ἀθηναῖος ἐξαρτῶμενος ἐκ τῶν αὐστηρῶν πατρίων νόμων, εἶσαι πάλιν ὁ σύμβιος τῆς Τελεσίπης — ἐγὼ δέ — ἐγὼ εἶμαι πάλιν ἡ ξένη, ἡ ἀπατρις, ἡ ἄνομος· εἶμαι, ὡς ἡ σὺ σύμβιος καὶ ἡ φίλη αὐτῆς λέγουσιν, ἡ ἐκ Μιλήτου ἐταῖρα . . .»

Ὁ Περικλῆς δ' ἤρεν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν καὶ προσέβλεψεν ὁδὸν τὸ πρόσωπον τῆς φίλης.

« Ἐπεθύμησας ἐτέρου τινός, Ἀσπασία; » εἶπε, « δὲν χλευάζεις ἐκάστοτε τὸν γάμον δουλείαν αὐτὸν ἀποκαλοῦσα καὶ εἰρκτὴν τὴν γυναικωνίτιν τῶν Ἀθηναίων; »

« Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀληθῶς, Περικλείς, » ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, « ὅτι ποτὲ ὄντως ἠρώτησάς με, ὁπότερον τὴν τάξιν τῶν ἐταῖρων, ἢ τῶν γαμετῶν Ἀτθίδων προτιμῶ; »

« Καὶ ἂν τοῦτο ἠρώτων; » εἶπεν ὁ Περικλῆς, « ἂν ἐπέτρεπόν σοι νὰ ἐκλέξῃς τὴν ἐτέραν τούτων, ποία θὰ ἦτο ἡ ἀπόκρισις; »

« Θὰ σοι ἀπεκρινόμην, » ἀντεῖπεν ἡ Ἀσπασία, « ὅτι οὐδέτεραν προτιμῶ, ὅτι ἐκοῦσα οὔτε ἐταῖρα, οὔτε Ἀθηναίου τινός γαμετὴ ἐπιθυμῶ νὰ γένωμαι. »

Ὁ Περικλῆς δ' ἐξεπλάγη.

« Γαμετὴ πολίτου Ἀθηναίου; » ἐπανέλαβεν εἰτα. « Φαίνεται λοιπόν, ὅτι οὐχὶ παντὸς γάμου, ἀλλὰ τοῦ γάμου μετ' Ἀθηναίου μόνον καταφρονεῖς. Ἀλλ' εἰπέ μοι, ποῦ τῆς γῆς εὐρίσκεται τὸ ἰδανικὸν τοῦ γάμου τὸ τυγχάνον ἀποδοχῆς παρὰ σοῦ; »

« Ἀγνοῶ, » ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, « νομίζω δ', ὅτι οὐδαμοῦ τῆς γῆς εὐρίσκεται, ἀλλ', ὅτι φέρω αὐτὸ ἐν ἐμαυτῇ. »

• « Καὶ τίνος θὰ ἐδεῖτο ἡ ἔργω ἀπόδειξις ἐκείνου, ὅπερ ἐν σαντῇ φέρεις; » ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

« Ἄν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὁ γάμος, » ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, « πρέπει νὰ στηρίζηται ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἔρωτος. »

« Καὶ τί ὀφείλω νὰ πράξω, » ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς, « ἵνα ἔργω ἀποδείξω μετὰ σοῦ τὸ ἰδανικὸν τοῦτο; »

« Ὅφείλεις νὰ μοι παραχωρήσῃς πάντων τῶν δικαίων τῆς γαμετῆς οὐδὲν ἀφαιρῶν τῶν δικαίων, ὧν τῇ ἐρωμένη τέως παρεχόμενος! » ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία.

«Θέλεις,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ν' ἀποβάλω τὴν Τελεσίπτην καὶ νὰ εἰσαγάγω σὲ ὡς δέσποιναν εἰς τὴν οἰκίαν μου; Τοῦτο καταληπτόν μοι εἶναι, ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ τὸ λοιπὸν τῆς ἐπιθυμίας σου. Τί ἐννοεῖς λέγουσα περὶ τῶν δικαίων, ἂν τινων ὀφείλω νὰ μὴ ἀπαλλοτριώσω σε;»

«Πρὸ πάντων τὸ δίκαιον, μηδένα ἕτερον νόμον νὰ ὁμολογῇς ἰσχύοντα ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἢ τὸν νόμον τοῦ ἔρωτος!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία. «Οὕτω δ' εἶμαι ἰσόνομος πρὸς σὲ καὶ οὐχὶ δούλη, ὡς ἡ γαμετή! Θὰ εἶσαι ὁ δεσπότης τῆς οἰκίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐμοῦ. Θ' ἀρκῇ σοι ἡ θυσία τῆς καρδίας μου καὶ δὲν θὰ περιβάλλῃς διὰ δεσμῶν τὴν διάνοιάν μου, οὐδὲ θ' ἀξιοῖς νὰ μένω ἀργή ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς γυναικωνίτιδος.»

«Θὰ μοι προσενέγκῃς λοιπὸν εἰς θυσίαν τὴν καρδίαν σου,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «τὰ δὲ πλεονεκτήματα τῆς διανοίας σου καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς θ' ἀποδείξῃς κοινὸν ἀγαθόν, ὡς τέως ἔπραττες; Δὲν θέλεις νὰ στερηθῇς τῆς κοινωνίας παντός, ὅτι δύναται νὰ διαγείρῃ τὴν φαντασίαν σου, νὰ καταστήσῃ ἄσυχλον τὸν νοῦν σου;»

«Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

«Καὶ ἂν ἐπειρώμεθα νὰ συνάψωμεν τοιοῦτόν τινα δεσμόν,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «νομίζεις, ὅτι εἶναι τοῦτο δυνατόν οὐ μόνον λόγῳ τῶν πατρίων ἐθίμων, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ ἔρωτος;»

«Ἄν σοι φαίνεται ὁ δεσμός οὗτος ἀδύνατος, τίς ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ συνάψωμεν αὐτόν;» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία ἐπαγωγὸν μειδιῶσα, ἔθλιψε τὸν φίλον φιλήσασα αὐτὸν τρυφερῶς καὶ ἤρξατο περὶ ἄλλων λέγουσα. —

Ταχέως δὲ διήνυσαν τὴν εἰς Σάμον ὁδόν. Διέταξε δ' εἶτα ἐκεῖ τὰ τοῦ στόλου ὁ Περικλῆς καὶ ἐπέβη ἐκ νέου ἐτέρας τριήρους, ἵνα πλεύσῃ εἰς Χίον.

¹ Ἀσπασία II.

«Πῶς;» εἶπεν ἡ Ἀσπασία παίζουσα, «τοσαύτην ἐπιθυμίαν ἔχεις νὰ ἴδῃς αὖθις τὴν ἄλλοτε καλὴν ἐρωμένην, ἥτις, ὡς ἤκουσα, διάγει τὸν βίον παρὰ τῷ ποιητῇ Ἰωνι ἐν Χίῳ;»

Ὁ Περικλῆς δ' ἐμειδία ἀστεῖον τὸν λόγον ἐκλαβών.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Περικλεῖ νῦν ὁ Σοφοκλῆς, ὅς οὐχὶ μικρὸν ἐξεπλάγη, ὅτε εἶδεν ἐπὶ τῆς τριήρους τοῦ Περικλέους ἐν τῇ συνήθει σκευῇ τὴν Μιλησίαν.

Ἐπεφάνη δ' ἡ Μιλησία ὡς ὁ χαρίεις κιθαριστής, οὐ τὸ ἀπόρρητον ὀλίγοις μόνοις, τοῖς μεμνημένοις, γνωστὸν ἦτο.

Ἐν Χίῳ δὲ τῇ πατρίδι τῶν ἀρίστων τῶν ὑπὸ τὸν ἐλληνικὸν οὐρανὸν ὠριμαζουσῶν σταφυλῶν, ἥς οἱ κάτοικοι ὡς οἱ πλουσιώτατοι τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐξελαμβάνοντο, ἔζη ὁ τραγικὸς Ἴων, Χίος τὸ γένος, ὅς πολλὰς δάφνας διδάσκων τραγωδίας ἐν Ἀθήναις ἐδρέψατο. Ἐλέγετο δ' ὅμως περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶχε διαθεῖς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων εὐνοϊκῶς πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὰς τραγωδίας παρασχὼν ἀπειδῶς τῷ λαῷ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς πρώτης αὐτῶν πίθους τινὰς χίου οἴνου. Διότι, ὡς ἡ ἐλευθεριότης αὐτῇ ἀποδεικνύει, ἦτο εἰς τῶν πλουσιωτάτων Χίων καὶ ὡς τοιοῦτος πολλὰ ἡδύνατο πολιτευόμενος ἐν τῇ πατρίδι νήσῳ.

Διέκειτο δὲ πρὸς τὸν Περικλέα ὁ Ἴων οὐχὶ εὐνοϊκῶς, ἐξ οὗ ἀμφοτέροις τῆς χαριέσεως Χρυσίλλης ἀντερασταὶ ἐγένοντο. Καὶ νῦν δ' ἔτι ὁ ποιητὴς ἐχαλέπαινε αὐτῷ, εἰ καὶ παρέμεινε τέλος καὶ ἠκολούθησεν αὐτῷ, τῷ πλουσίῳ καὶ ἀβροδιαίτῳ, ἡ καλὴ εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ Περικλῆς δ' ἐλυπεῖτο σκοπούμενος, ὅτι ἡδύνατο ἔτι νὰ ἐνυπάρχη τῇ ψυχῇ τοῦ ἄλλοτε ποτε ἀντεραστοῦ ἔχθρα τις. Διότι εἰς σπουδαίας τινὰς ὁμολογίας μέλλων ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Χίους ἐφοβεῖτο, μὴ ὁ δυνατὸς Ἴων ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀπεχθείας ἐμπόδιον αὐτῷ γένηται.

Ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς ἀνέλαβε νὰ διαλλάξῃ τὸν Ἴωνα πρὸς

τὸν Περικλέα. Ὡς δ' οὐδείς ἐκ φύσεως ἐπιτηδειότερος εἰς διαλλαγὴν τῶν ἄλλων ἦτο τοῦ ἐρασμίου καὶ τοὺς πάντας θέλγοντος ποιητοῦ τῆς Ἀντιγόνης, τοσοῦτον εὐχερῶς ἐπέτυχεν, ὅτι ἐδίωξε, παρὰ τοῦ Ἴωνος, ὥστε οὗτος παρὰ τὴν ἐκάλεσεν αὐτόν τε καὶ τὸν Περικλέα παρ' ἐαυτὸν καὶ τὴν τοῦτο ἐλογίζετο, ὅτι ἔμελλε νὰ ξενίσῃ τοὺς δύο στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων.

Μόνον δὲ μέχρι τῆς ὑστεραίας ἡδύνατο ὁ Περικλῆς νὰ διατρίψῃ ἐν Χίῳ. Δι' ὃ καταναλώσας τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας εἰς πολιτικοὺς λόγους ἡτοιμάζετο εἶτα νὰ μεταβῇ εἰς τοῦ Ἴωνος ἐν συνοδίᾳ τοῦ Σοφοκλέους.

Ἀλλὰ καὶ τρίτος τις ἠκολούθησεν αὐτοῖς εἰς τοῦ Χίου ξένου.

Ἡ Ἀσπασία δὴλα δὴ οὐχὶ ἄνευ μυχίου τινὸς σκοποῦ εἶχετο τῆς γνώμης ν' ἀκολουθήσῃ ὡς δοῦλος τῷ φίλῳ, καὶ ἐκεῖ, ἐνθα οὗτος μετέβαινε, κατὰ τὸ ἔθος τῶν δούλων τῶν ἀκολουθούντων τοῖς δεσπόταις νὰ μένῃ παρ' αὐτῷ εἰς θεραπείαν.

Ὁ δὲ μύχιος οὗτος σκοπός, ὃν ἡ Μιλησία ἐδίωκεν, ἦτο νὰ καταστήσῃ ἀβλαβὴ τὴν ἐκ νέου συνάντησιν τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Χρυσίλλης, ν' ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ φίλου ἀπὸ τῆς Χρυσίλλης καὶ τὴν τῆς καλῆς Χρυσίλλης ἀπὸ τοῦ Περικλέους. Ἄσμενος δ' ἀπεδέξατο ὁ Περικλῆς τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην τῆς Ἀσπασίας καὶ ὡς ἀφορμὴν τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ἐξελάμβανε τὴν συγγνωστὴν περιεργίαν τῆς φίλης νὰ ἴδῃ τὴν Χρυσίλλαν ἐκείνην.

Κατ' ὅκει δ' ὁ Ἴων ἐν τινὶ ἀγροτικῇ οἰκίσκῳ κειμένῳ ἐπὶ τοῦ χαριεστάτου χωρίου τῆς τὸ μὲν πρῶτον ἀποτόμως, εἶτα δ' ἡρέμα ὑψουμένης θαλασσίας ἀκτῆς καὶ περιβαλλομένης κύκλῳ ὑπὸ προσηλίων ἀμπέλων, αἵτινες μεστὰι τῶν φράϊων δώρων τοῦ Βάκχου ἦσαν.

Ὁδήγησε δὲ τοὺς ξένους ἔξω ἐπὶ τινα ζυστὸν κείμενον ἐπὶ προβλήτου πέτρας ὑπὸ τῶν χαριεστάτων θαλασσιῶν κυμάτων περικλυζομένης. Καὶ ὁ ζυστὸς δ' ἦτο κατερεφῆς χλοεραῖς φυλλοφόροις κληματίσιν, ἐξ ὧν προκλητικαὶ αἱ χῖαι σταφυλαὶ ἐκρέμαντο καὶ δι' ὧν θελκτηρία ὄψις τῆς μαρμαίρουσης θαλάσσης καὶ τῶν εὐθαλῶν γειτόνων νήσων παρείχετο.

Εἰς τὸν χαρίεντα λοιπὸν τοῦτον τόπον ὠδήγησεν ὁ Ἴων τοὺς ξένους καὶ ἐμπλησθέντας ἤδη τῆς ἐκ τῆς μαγευτικῆς θέας ἡδονῆς ἐκέλευσεν αὐτοὺς νὰ κατακλιθῶσιν ἐπὶ τῶν μαλακῶν στρωμάτων καὶ εἰστίασεν αὐτοὺς ἡδιστα ἀναψυκτικά. Οἰνοχόοι δὲ προσέφερον τὸ εὐγενὲς ὑγρὸν ἐν ἀργυραῖς κύλιξιν.

Ἦτο δὲ καὶ ἡ Χρύσιλλα ἐκεῖ. Καὶ ἔθαλλεν μὲν ἔτι, ὥς ῥόδον, ἀλλ' ἡ ἀκμὴ τῶν μερῶν τοῦ σώματος αὐτῆς κατὰ τὴν ἐν Χίῳ διαμονὴν εἰς τοσαύτην ἀθρότητα ἦτο προβεβασμένη, ὥστε ἡ εὐαισθησία τῶν Ἀθηναίων δὲν εὗρισκεν ἐν αὐτοῖς τὴν συμμετρίαν. Ὁμοίαζε δηλαδὴ ἡ Χρύσιλλα πρὸς ὑπερήφανον τέλεον ἀνθήσαν ῥόδον· ἀλλὰ τὸ ῥόδον εἶναι μὲν τὸ ἀθρότατον καὶ εὐωδέστατον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ κάλλιστον ἄνθος.

Ὁ Ἴων δ', ἀνὴρ ἀγαθὸς τὴν φύσιν καὶ εὐθυμὸς φίλος τῆς ἡδονῆς, ὑπεδέξατο τὸν Περικλέα προσηνῶς καὶ μετ' ἀνυποκρίτου φιλοφροσύνης.

Ἄρας δὲ τὴν κύλικα, ἐν ἣ τὸ πύρινον νᾶμα τῶν πύλων αὐτοῦ ἀφρὸν ἐξήνθει, προέπιε φιλοτησίαν τῷ Περικλεῖ, οὐδ' ἐπελάθετο τοῦ περιωνύμου ἐταίρου αὐτοῦ τοῦ εὐγενοῦς Σοφοκλέους.

Ἄλλ', ὥς ὁ Ἴων μακρὸν ἀποτείνας τὸ ἐγκώμιον τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ τῶν νικῶν ἐμνήσθη, ἅς ὥς στρατηγοὶ ἐν Σάμῳ ἐνίκησαν, τότε παρητήσατο τὸν εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενον ἔπαινον ὁ Σοφοκλῆς καὶ εἶπεν, ὅτι ἀμέριστος τῷ φίλῳ Περικλεῖ ὁ ἔπαινός ἀρμόζει.

«Ἄλλ' ὅμως,» εἶπε μετὰ ταῦτα ὁ Σοφοκλῆς στραφεὶς πρὸς τὸν Ἴωνα καὶ τοὺς παρόντας προκρίτους Χίους τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἴωνος εἰς τὸ συμπόσιον κληθέντας, «ἄδικον ποιεῖτε μόνον τὸ στρατηγικὸν καὶ πολιτικὸν θαυμάζοντες τοῦ ἡμετέρου Περικλέους. Ἡ φήμη τῶν ἐπιβολῶν καὶ δημιουργημάτων αὐτοῦ διατρέχει μὲν ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἀγγέλει δ' ὅμως ἐκείνας τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρός, αἵτινες πάταγον προξενούσι καὶ μακρὰν ἀπολαμβάνουσιν. Ἄλλ' ἐγώ, ἐξ οὗ στρατήγηος μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Σάμον ἔπλευσα, δύναμαι περὶ τῶν εὐγενεστέρων καὶ ἀθροῦδων αὐτοῦ ἀρετῶν νὰ εἶπω τι πλεον. Περὶ μὲν τῶν νικῶν δηλαδὴ, ὡς ἐκεῖ ἐνίκησεν, ἠκούσατε, ἀλλ' ἀγνοεῖτε, ὅτι, ὅτε ἕκαστος τῶν πεντήκοντα πλουσίων Σαμίων, οὓς εἰς Λῆμνον ὡς ὁμήρους ἐξέπεμψε, κρυφῇ ἀνὰ ἓν τάλαντον αὐτῷ προσήνεγκεν, ὡς λύτρον, ἀπέβριψεν ὁ Περικλῆς καὶ τὴν προσφορὰν ταύτην, ὡς καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀργυρίων, δι' οὗ ὁ Πέρσης Σατράπης αὐτὸν νὰ δεκάσῃ ἐπειράθη. Εἶτα δ' ἄλλοι μὲν διηγοῦνται ὑμῖν περὶ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, ἅτινα κατεπόντισε καὶ περὶ τῶν πολεμίων, ὧν τὰς ψυχὰς Ἄιδι προΐαψεν, ἀλλ' ἐγώ θὰ εἶπω ὑμῖν περὶ ἐκείνων, οἷς τὴν ψυχὴν ἐχαρίσατο, καὶ ὅτι φειδωλότατος ἦτο τοῦ αἵματος τῶν ἰδίων στρατιωτῶν καὶ ὅτι ἦκουσά ποτε αὐτοῦ λέγοντος πρὸς τοὺς στρατιώτας παιδιᾶς χάριν, ὅτι, ἂν ἐξηρτᾶτο ἐξ αὐτοῦ, θὰ κατάρθου, ὥστε νὰ ζῶσιν αἰωνίως. Ἐξεῦρε δὲ τὰς σιδηρᾶς χεῖρας, ἵνα αἱ ἐξ ὀστέων καὶ σαρκῶν χεῖρες βεβαιότερον φυλάττωγται. Ἐπειτα δ' ὑμεῖς μὲν ἠκούσατε, ὅτι ἥρως εἶναι ἐν ὥρᾳ μάχης, ἀλλ' ἐγώ λέγω ὑμῖν, ὅτι σοφὸς εἶναι ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ὅτι, ὅσάκις εὐκαιρίαν εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐξηγεῖτο τοῖς στρατιώταις τὰ τῶν ἀνέμων καὶ τοῦ ἀέρος καὶ τῶν ἐκλείψεων τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου καὶ πάντα τὰ ἄλλα φυσικὰ φαινόμενα, ἐφ' ᾧ καὶ μάγος ὑπὸ πολλῶν ἐθεωρεῖτο. Περὶ δὲ τῆς

πολυμαθίας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς δεινότητος τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ οἱ πολλοὶ δοξάζουσιν, ὥστε πολλοὶ ἀσφαλῶς ἰσχυρίζονται, ὅτι τὸν Σάμιον στρατηγὸν Μέλισσον, τὸν περιώνυμον φιλόσοφον, οὐχὶ διὰ τῆς στρατηγικῆς δεινότητος, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ φονικῶν συλλογισμῶν εἰς φυγὴν ἔτρεψεν. Οὐδείς δ' ἦτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ πραότερος ἅμα τε καὶ αὐστηρότερος, φοβερώτερος ἅμα τε καὶ προσφιλέστερος αὐτοῦ, σιγηλότερος, ὅσάκις οἱ λόγοι περιττοὶ ἦσαν, καὶ ἐμπειρότερος λόγων, ὅσάκις ἀνάγκη λόγων ἦτο. Ταῦτα ἤθελον νὰ εἶπω ὑμῖν περὶ τοῦ Περικλέους, ἵνα ἐγκωμιάζητε τὸν εὐγενῆ καὶ ἐξαιρέτον ἄνδρα ὡς τοιοῦτον, οὐχὶ δὲ πάντοτε ὡς δεινὸν στρατηγὸν καὶ ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἀριστεύοντα. Ὡς τοιοῦτος δ' εἶναι μὲν ἄξιός ἐπαίνου, ἀλλ' οὐχὶ ἀπολύτως. Διότι ἱκανὸς μὲν ἀπεδείχθη ἐν Σάμῳ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν Μιλήτῳ, ἐνθα τοῦ στόλου καὶ τοῦ ἰδίου ἀξιώματος αὐτοῦ ὡς ναυάρχου σχεδὸν ἐπιλαθόμενος ἡμέρας τινὰς πλέον τοῦ δέοντος ἐκεῖ παρέμεινεν, ὅπερ ἐγὼ ὡς στρατηγικὸν σφάλμα θεωρῶ.»

Καὶ ὁ μὲν Ἴων καὶ οἱ ἄλλοι ἀκροαταὶ ἐμειδίων τὴν καταστροφὴν τοῦ λόγου τοῦ Σοφοκλέους ἀκούσαντες, ἀλλ' ὁ Περικλῆς οὐχὶ μακρὸν σκεψάμενος τοιαῦτα περὶ τοῦ φίλου ἀποκρινάμενος εἶπεν·

«Ὁ συστράτηγος καὶ φίλος Σοφοκλῆς πειράται νὰ πείσῃ ὑμᾶς, ὡς ἀκούω, νὰ καταλέξητε ἐμὲ εἰς τοὺς σοφοὺς μᾶλλον, ἢ εἰς τοὺς μεγάλους στρατηγοὺς. Ἄσμενος δ' ἐγώ, ἵνα μὴ ἴσα πρὸς ἴσα ἀνταποδῶ, ἐκ τούναντίου θὰ ἰσχυρίζομαι, ὅτι μᾶλλον εἰς τοὺς μεγάλους στρατηγοὺς, ἢ εἰς τοὺς σοφοὺς πρέπει νὰ καταλέξωμεν αὐτόν, ἀλλ' εἶναι τοσοῦτον κατάδηλον, ὅτι ὁμοίως ἐμοὶ διάκειται, ὥστε ἀδύνατον ν' ἀποκρύψω τοῦτο, ὅτι δῆλα δὴ οὐχὶ λίαν ἐμπειρος καὶ αὐτὸς τῶν στρατηγικῶν καὶ ναυτικῶν εἶναι. Διότι διὰ παντὸς τοῦ

βίου εὐχερέστερον αὐτῷ θὰ εἶναι τὰ ὀνόματα πασῶν τῶν θαλασσίων Νηρηίδων, ἢ τὰ ὀνόματα τῶν μερῶν, ἐξ ὧν εὐπαγῆς τις ἀττική τριήρης σύγκειται, ἐν τῇ μνήμῃ νὰ φυλάξῃ. Ἀλλ' ὥς στρατηγὸς ἐν τῇ κατὰ θάλασσαν ταύτῃ στρατείᾳ ἐποίησεν ὕμνον τινὰ εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, ὃς ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῷ στόλῳ ψάλλεται καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν κυβερνητῶν καὶ κωπηλατῶν ἐν ᾧρα θυέλλῃς ἐξαιρέτως ἡμῖν ὑπῆρέτησεν. Ὡς δ' ὁ παιὰν τὰ ἄγρια κύματα καταπραῖνει καὶ τοὺς ἐπικούρους τοῖς ναυτίλοις θεοὺς εὐνοϊκοὺς διατίθῃσιν, οὕτω καὶ αὐτὸς τοιοῦτος εἶναι τὴν φύσιν, ὥστε πρὸς τὸ λεῖον ἔλαιον δύναται νὰ παραβληθῇ, ὅπερ πᾶν τὸ τραχὺ λεαίνει καὶ πᾶν τὸ ἐξηγριωμένον καταστέλλει. Οἱ ἐπὶ τοῦ πλοίου δ' αὐτοῦ, καὶ ὁσάκις ἐσφαλμένως τι κελεύει, τὸ ὀρθὸν ποιοῦσι, καὶ ἐκλαμβάνουσιν αὐτὸν ὥς ἄπειρον μὲν τῶν ναυτικῶν, ἀλλὰ θεοφιλῇ. Καὶ ὁσάκις μὲν ἐγὼ λέγω τι, ὅπερ αὐτοῖς σοφὸν φαίνεται, πάντες νομίζουσιν, ὅτι παρὰ τοῦ Κλαζομενίου Ἀναξαγόρου αὐτὸ ἔμαθον, ὁσάκις δ' ὁ Σοφοκλῆς ἀνοίγει τὸ στόμα, πάντες ἔχουσι τὴν πεποίθησιν, ὅτι, ὅ,τι ἂν εἴπῃ, οἱ θεοὶ αὐτοὶ αὐτῷ ἐν ὀνείρῳ ἐφανερώσαν. Τοιοῦτος, ὦ ἄνδρες Χῖοι, εἶναι ὁ ἐρὸς οὗτος συστράτηγος Σοφοκλῆς! Νομίζω δ', ὅτι ἐπίνεσα αὐτὸν καὶ χάριτας θὰ ὠμολόγουν τοῖς θεοῖς, ἂν ὄντως ἄξιος τῶν ἐπαίνων, οἷς κατὰ τῆς κεφαλῆς μου κατεσκέδασεν ἡμην, ὥς αὐτὸς τῶν ἐπαίνων, οἷς ἐγὼ τὰ ἀνωτέρω εἰπὼν αὐτῷ ἀπένειμα.»

Οὕτως ἐνεκαμιάζον ἀλλήλους οἱ δύο ναύαρχοι τῶν Ἀθηναίων ἐνώπιον εὐνων καὶ εὐθύμων ἀνδρῶν ὑπὸ τὰς κρεμαμένας σταφυλὰς τοῦ περικαλλοῦς ἐπὶ τῆς θαλάσσης ζυστοῦ τοῦ Ἰωνος ἐπληρμένοι ὑπὸ τοῦ πυρίνου πνεύματος τοῦ Βάκχου καὶ φιλόφρονα αἰσθήματα ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῶν χαριέντων σκωμμάτων κρύπτοντες.

«Πρέπει νὰ ἐρυθριᾷ τις ὄντως,» εἶπεν ὁ Ἰων, «ἔχων

ένάπιον έαυτοῦ άνδρας, ως τόν Περικλέα καί Σοφοκλέα, οἵτινες πάντοτε περί μεγάλα καταγίνονται καί άδιαλείπτως ὑπέρ τών κοινών αγαθών εργάζονται, όταν αὐτός έν άπραγμοσύνη τόν βίον διάγη θεραπεύων τήν ήδονήν μόνον καί τās Μούσας. Άλλά πιστεύω, ότι χωρίς τής περί τά ένδοξα καί καλά διατριβής ὑπάρχει καί έπαινετή τις καί καλή άπραξία. Έγώ δέ έξελεξάμην ταύτην.»

«Βεβαίως,» είπεν ό Σοφοκλής, «άργία καλούς καρπούς αποφέρουσα πρέπει νά καλῆται ώφέλιμος άργία. Οί δ' Άθηναίοι οὐδόλως έπελάθοντο τών τραγωδιών σου!»

«Οὐδέ τοῦ Χίου!» προσέθηκεν ό Περικλής.

«Καλώς γνωρίζω,» είπεν ό Ίων εύγνωμόνως μειδιών, «ότι ὑμεῖς οἱ Άθηναίοι λέγετε, ότι διά τοῦ οἴνου έπειράθην νά έξαγοράσω τόν έπαινον ὑμῶν έν τῷ θεάτρῳ. Άλλά λέγετε, ό,τι αν θέλητε, μόνον μῆ τοῦτο, ότι ό οἶνος κακός ήτο. Διότι μῆ έπαινοῦντες τόν οἶνον μου λυπεῖτέ με πλέον, ή όσον ψέγοντες τās τραγωδίας μου.»

«Ίδετε τοὺς τραγικούς τούτους ποιητάς,» είπεν ό Περικλής, «όπόσον εύθυμοι εἶναι! Καί όμως χαίρουσι διατρίβοντες έν ταῖς τραγωδίαις αὐτῶν περί τά σκυθρωπά καί φοβερά, οἷον περί τήν όργήν τών θεῶν, περί τās αρχαίας άράς, τά μεταδιδόμενα κακά, τās φοβεράς μεταβολάς τής τύχης καί τά όμοια . . .»

«Διά τοῦτο δή, ότι εύθυμοι εἴμεθα,» ὑπέλαβεν ό Σοφοκλής, «συγκатаβαίνομεν εύτόλμως εἰς τά σκυθρωπά παλαίοντες πρός αὐτά καί πειρώμενοι νά επικρατήσωμεν αὐτῶν. Τό σκυθρωπόν ὑπάρχει καί πρέπει νά καταπολεμηθῇ. Θαράλαιοι δέ παλαίονεν ήμεῖς πρός τās παλαιάς εκείνας καί τυφλὰς φυσικάς δυνάμεις καί τήν δύναμιν τής εἰμαρμένης, ἔν' άπαλλάξωμεν τά ανθρώπινα, όση ήμῖν δύναμις, τής ισχύος τής σκυθρωπῆς ανάγκης. Κατά τās λαμπράς δ' άστροχίτωνας

νύκτας, ἄς ἐπὶ τῆς τριήρους πρὸ τῆς Σάμου ὁρμῶν διέτριψα, ἡσυχολήθην μακρὸν ἐν τῇ διανοίᾳ μου περὶ τὸν πολυπαθῆ ἐκείνον Θηβαῖον γέροντα καὶ ἠκολούθησα ταῖς διαφόροις περιπετείαις αὐτοῦ, ὅπως τὸ κατ' ἀρχάς μὲν ὑπ' ἀπεγνωσμένης μεταμελείας περὶ τοῦ ἀκουσίου ἁμαρτήματος παρορμηθεὶς στερεῖ ἑαυτὸν τῆς ὀψευς καὶ ταλαίπωρος πλανᾶται, εἶτα δὲ κατὰ μικρὸν ἐναργῶς καὶ ἐλευθέρως πάντα ἐξετάζων ἀποσεύεται τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν μεταμέλειαν καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ὑπερήφανον τὴν πολιὰν κεφαλὴν αἴρων ὥς ἀναίτιος ἀντ' ἀδικούντος δικαστῆς αὐτὸς ἀποδεκνύεται ἐκείνων, οἵτινες οὐχὶ ἄκοντες οὐδ' ἀγνοοῦντες, ὥς αὐτός, ἀλλ' ἐν συνειδήσει, οὐδ' ὑπὸ ἐξωτερικῆς τινος ἀράς τῆς εἰμαρμένης, ἀλλ' αὐτοὶ ὑπὸ τῆς ἰδίας ὁρμῆς καταπατήσαντες τὰ εὐγενῆ ἀνθρώπινα αἰσθήματα ἤμαρτον.»

«Φίλε!» εἶπεν ὁ Ἰων, «ἐν οἷς περὶ τοῦ Οἰδίποδος λέγεις, ἐγκρύπτεται ὁ παλαιὸς γνωστὸς ἐνθουσιασμός σου ὑπὲρ τοῦ πατρίου δήμου· διότι ἐκεῖ φανεραύσατο ὁ πολυπαθὴς γέρων ἐκ τῶν ἐν τῷ βίῳ πόνων . . .»

«Ὁμολογῶ τοῦτο ἄσμενος,» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς, «καὶ ἐνορῶ εὐοίωνιστον σημεῖον ὑπὲρ τοῦ τραγικοῦ μου ἔργου, ὅτι ἐν αὐτῷ δὴ τῷ δήμῳ, ἐν ᾧ ἐγεννήθην, αἱ παμπάλαιοι ἐκείναι τραγικαὶ περιπλοκαὶ ἐλύθησαν.»

«Τιμὴ μεγάλη τῷ δήμῳ σου!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἄλλ' ἐπίτρεψον νὰ ὑπομνήσω, φίλε, ὅτι οὐχὶ μόνος ὁ δῆμός σου, ἀλλὰ σύμπασα ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων εἶναι ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἀπασαὶ αἱ ἀρχαῖαι περιπλοκαὶ λύονται, ἐνθα παλαιὰ ἁμαρτήματα καθαίρονται, καὶ τὸ προὔπαρξαν σκότος διαρρέει πρὸ τῆς λαμπρᾶς θεοῦ τῆς Παλλᾶδος Ἀθηνᾶς! Ἐπὶ τοῦ εὐμενοῦς δ' ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων εὗρεν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀράς οὐ μόνον ὁ πολυτλήμων ἐκείνος γέρων, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπὸ τῶν Εὐμενίδων διωκόμενος νεανίας Ὀρέστης. Πρὸς δὲ τούτοις

γνωρίζετε πάντες τὸ παρὰ τῷ ἀτελεῖ ναῶ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς βάραθρον καὶ ἄσμενοι πάντες πιστεύομεν, ὅτι ὁ μῦθος λέγει, ὅτι ἐν τῷ βαράθρῳ ἐκείνῳ ἠφανίσθησαν τὰ ὕδατα τοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμοῦ.» —

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα διελέγοντο. Ἐν τούτῳ δ' ὁ ἥλιος ἐκλινε κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν δύσιν. Φλογώδης δὲ καὶ πορφυρόβαπτος ἐγένετο ἡ θάλασσα καὶ χρυσαυγοῦς λαμπρότητος ἐπλήρωσαν αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τὸ ἔνδον τοῦ βοτρυοκόσμου ζυστοῦ. Οἱ ξένοι δὲ τοῦ Ἰωνος ἄσμενοι εἰσέπνεον τὴν λεπτήν, ἀναψυκτικὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης προσπνέουσαν ἐσπερινὴν αὔραν. Εἶτα δ' ὁ Ἴων ἐκέλευσε νὰ πληρώσωσιν ἐκ νέου τὰς κύλικας καὶ τὸ ὑγρὸν ἐστίλβεν ἐν ταῖς ἀργυραῖς φιάλαις, ὥς εἰ καὶ ἐν αὐτῷ ἐνεικονίζετο ἡ πορφυρὰ φλόξ τοῦ δύνοντος ἡλίου.

Ἄλλ' ὁ Περικλῆς δὲν ἐπέτρεπε νὰ ὀρέγῃ αὐτῷ τὴν κύλικα ἕτερός τις, ἢ ὁ ἐλθὼν μετ' αὐτοῦ δοῦλος. Οὗτος δ' ἐξεπλήρου τὸ τοῦ οἰνοχόου ἔργον μετὰ χάριτος, ἥτις ἀδύνατον ἦτο νὰ διαλάβῃ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Ἰωνος καὶ τῆς καλῆς Χρυσίλλης καὶ πάντων τῶν ἄλλων παρόντων Χίων. Ὡσαύτως δ' οὐδόλως διέλαθεν αὐτοὺς καὶ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου τοῦ νεανίου. Ἐφαίνετο δ' οὗτος θεωρῶν ὡς καθῆκον νὰ οἰνοχοῇ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ οὗτος μειδιῶν καὶ χαίρων ἀπεδέχετο τοῦτο.

«Ὁ οἰνοχόος, ὃν συμπαρέλαβες, Περικλείς,» εἶπε τέλος, «ἔχει κακὸν τι.»

«Ὅποιον;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Ὅτι σπεύδει πολὺ ἐνδίδων τὴν κύλικα,» ἀπεκρίνατο ὁ τραγικός. «Ἀσμενέστερον θὰ ἦτό μοι, ἂν τοῦτο ἐποίει βραδέως πως, ἵνα ἐνοπριζῶμαι τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, οἵτινες, πρὸς τοῦ Διὸς, θαυμάσιοι εἶναι.»

Ἐρυθρίασε δ' ὁ νεανίας ἐννοήσας, ὅτι πάντων τῶν

συμποτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐστραμμένοι ἦσαν μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Σοφοκλέους. Οὗτος δὲ κατεγέλα τῆς ἀπορίας τοῦ νεανίου καὶ εἶπε τοὺς λόγους παλαιοῦ ποιητοῦ μεταχειριζόμενος·

«Δάμπει δ' ἐπὶ πορφυρέαις παρῆσι φῶς ἔρωτος.»

«Τὶ λέγεις πρὸς τὰ ἔπη ταῦτα τοῦ Φρυνίχου; Ἀρέσκουσί σοι αἱ πορφυραὶ παρειαί;» ἠρώτησεν ὁ τραγικός.

«Οὐδαμῶς,» ἀπεκρίνατο ὁ νεανίας, ὃς ταχέως εἶχεν ἀναλαβὼν ἑαυτόν. «Μοὶ φαίνεται δ', ὅτι οἱ ποιηταὶ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν ἐγκωμιάζουσι πράγματα, ἅτινα ἐν ὑποστάσει ἤκιστα καλὰ θὰ εὑρίσκον. Νομίζω, ὅτι παρειὰ ὄντως πορφυροβαφῆς αἰσχρόν τι θὰ ἦτο . . .»

«Πῶς;» ἀνέκραξεν ὁ Σοφοκλῆς· «τότε καὶ τοὺς ῥοδίνους δακτύλους τῆς ῥοδοδακτύλου Ἡοῦς τοῦ Ὀμήρου αἰσχροὺς ἐκλαμβάνεις;»

«Καὶ μάλα!» ἀπεκρίνατο ὁ νέος δοῦλος. «Ἄν οἱ δάκτυλοί μου ἐρυθροί, ὥς τὸ ῥόδον, ἦσαν, τότε ὁ Περικλῆς, ὁ δεσπότης μου, θὰ ἐπίστευεν, ὅτι κατεῤῥύπανα αὐτοὺς δι' αἵματος, ἢ ἄλλου τινὸς καὶ θὰ μοι ἐπέταττε νὰ πλύνω τὰς χεῖρας . . .»

«Εἶθε νὰ ἦσαν πάντες οἱ μικρολόγοι κριταὶ δοῦλοι, ὥς σύ!» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς.

Γελῶν δ' ἐπέσκωπτε τὸν φίλον ὁ Περικλῆς, ὅτι τέλος ὥς ποιητῆς εὔρε τὸν δικαστήν.

Πολλοὶ δὲ τοιοῦτοι παιγνιώδεις λόγοι ἐρρήθησαν καὶ πολλὰ βλέμματα φλογερὰ ἀπὸ τοῦ καύματος τοῦ Διονύσου ἐξετοξεύθησαν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ καὶ οἱ ἀθέατοι περιῤῥπτάμενοι Ἔρωτες ἐξέφλεξαν καὶ ἄκακα σκωπτικὰ παίγνια ζηλοτυπίας. Διότι ὁ Περικλῆς ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ μὲν φίλος Σοφοκλῆς μικρὸν ἐσέβετο τὸ ἀπόρρητον τοῦ καλοῦ δούλου, ὁ δ' οἰνοχόος ἐκ τοῦ ἐναντίου μετὰ πλείονος τῆς ἀναγκαίας σπουδῆς τῷ τραγικῷ ὥς οἰνοχόος ὑπηρετεῖ. Ἡ δ' Ἀσπασία

ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐπίστευεν, ὅτι διείδεν, ὅτι τὰ βλέμματα τῆς Χρυσίλλης συχνότερον τοῦ δέοντος ἐπὶ τὸν Περικλέα ἐστρέφοντο, καὶ ὅτι οὗτος ἐνίοτε προσήλου τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἀβρῶς ἀνθοῦντα μέλη τῆς φίλης τοῦ Ἰωνος. Ἀλλὰ ταχέως τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Διότι ἀληθῶς μὲν ἡ Χρυσίλλα τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπεζήτει τὰ βλέμματα τοῦ Περικλέους ἐκ γυναικείας ματαίας περιεργίας πειρωμένη, ἂν τέλεον ἐξηφανίσθῃ ἡ δύναμις τῶν χαρίτων αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, ὃς αὐτὴν ἄλλοτε ἐθεράπευεν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀδύνατον ἦτο νὰ διαλάβῃ καὶ αὐτὴν ὁ περικαλλὴς δοῦλος, ὃς πάντων τοῦς ὀφθαλμοὺς ἐφ' ἑαυτὸν εἴλκε. Καὶ αὐτὸς δ' ἐφαίνετο πειρωμένος τὰ περιφλεγέστατα τῶν βλεμμάτων ἐπὶ τὴν Χρυσίλλαν νὰ ἐκτοξεύῃ, ὥστε τέλος κατάρθωσε ν' ἀποτρέψῃ μὲν τὰ βλέμματα τῆς φίλης τοῦ Ἰωνος ἀπὸ τοῦ Περικλέους, νὰ ἐλκύσῃ δ' αὐτὰ τέλεον ἐφ' ἑαυτόν. Πρὸς τοῦτο δ' ἐβοήθει αὐτῷ καὶ ὁ Σοφοκλῆς.

Ὁ δ' Ἰων τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν δυσαρέστως πως ἐθεώρει τὴν ἀμοιβὴν ταύτην τῶν λόγων καὶ τῶν βλεμμάτων τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Χρυσίλλης καὶ τέλος εἶδεν οὐχ ἦττον δυσαρέστως, ὅτι ἡ προσοχὴ τῆς φίλης αὐτοῦ ὅλως ἐπὶ τὸν ξένον νεανίαν ἐτράπη. Ἀλλὰ ταχέως καὶ αὐτὸς παρέσχεν ἀφορμὴν φόβου τῇ φίλῃ, διότι φανερὸς ἐγένετο, ὅτι ὑπὸ τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ κάλλους αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ νεανίου μυστηριωδῶς πως διετίθετο.

Νέαι δὲ κύλικες προσηνέχθησαν. Ὡς δ' ὁ Σοφοκλῆς τὴν κύλικα παρὰ τῆς χειρὸς τοῦ καλοῦ οἰνοχόου αὐτῆς ἐδέξατο, ἐθεώρει ὀξέως τὸ χεῖλος αὐτῆς καὶ στραφεὶς εἶτα πρὸς τὸν δοῦλον εἶπεν·

«Ὁφείλω νῦν τὸ πρῶτον νὰ ψέξω σε, ὅτι οὐχὶ προσεκτικῶς τὸ ἔργον σου τελεῖς. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς κύλικος βλέπω μικρὸν κάρφος, ὅπερ ἡμέλησας ν' ἀποπλύνῃς!»

Μειδιῶν δ' ἠτοιμάζετο ὁ νεανίας ν' ἀπομάξῃ διὰ τοῦ ἄγκρου τοῦ λεπτοῦ δακτύλου τὸ μέρος τοῦ χεῖλους, ᾧ τὸ κάρφος προσκεκολλημένον ἦτο.

«Τοιαῦτα ἀφανῇ πράγματα,» εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς, «οὐχὶ διὰ τοῦ δακτύλου ν' ἀπομάττωνται, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκ τοῦ στόματος πνοῆς ν' ἀποφυσῶνται πρέπει.»

Ταῦτα δὲ λέγων ἔστρεψε τὴν κύλικα πρὸς τὸν νεανίαν, ὃς μειδιῶν ἔκλυεν, ἵνα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ τραγικοῦ ἀποφυσήσῃ τὸ κάρφος. Ἀλλ' οὗτος ἐκράτει οὕτω τὴν κύλικα, ὥστε ἡ κεφαλὴ τοῦ νεανίου ὡς μάλιστα τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ κεφαλῇ νὰ ἐγγίσῃ ἐμελλεν. Οὕτω δ' εἶδε μὲν τοὺς ξανθοφαεῖς βοστρύχους τοῦ δούλου ἀμέσως σχεδὸν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ λάμποντας, ἀπέπνευσε δὲ τὸ μεθυστικὸν ἄρωμα τὸ ἐκπεμπόμενον ὑπ' αὐτῶν, ἥσθετο δὲ τὴν βοστρυχάδην κεφαλὴν ψαύουσαν, ἐν ᾧ αὕτη προσέκλινε καὶ αὐθις ἤρετο, τῶν παρειῶν αὐτοῦ καὶ τέλος προσεκόλλησε τὰ χεῖλη αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ χεῖλους τῆς κύλικος, ὅπερ ἡ πνοὴ τοῦ ῥοδίνου στόματος εἶχε προσψαύσασα.

Ἄγρυπνος δ' ἐπετήρει ὁ Περικλῆς τὰ γινόμενα.

«Φίλε Σοφόκλεις,» εἶπεν, «ἡγνόουν, ὅτι τοσοῦτον μικρολόγος εἶσαι, ὥστε δι' ἐλάχιστον κάρφος τοσοῦτον θόρυβον νὰ ποιῇς!»

«Ὅμολόγησον κάλλιον,» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς φαιδρῶς μειδιῶν, «ὅτι νῦν κατενόησας, ὅποσον ἐσφαλμένως ἔκρινας πρότερον, ὅτε ἀπεδείκνυες διὰ μακρῶν ἐνώπιον πάντων τούτων, ὅτι κακὸς στρατηγὸς καὶ τακτικὸς εἶμαι. Ἀλλ' ἡσύχει. Ἦδη ἔτυχον τῆς δίκης, ἧς ἐπεθύμουν, καὶ ὑπισχνοῦμαί σοι, ὅτι θ' ἀρκεσθῶ τῇ ἀποδείξει ταύτῃ τῆς δεξιότητός μου.»

Ταῦτα λέγων ᾤρεξε τῷ φίλῳ τὴν χεῖρα, ἣν ἐκεῖνος εὐθύμως μειδιῶν ἔθλιψεν.

Καὶ ἤδη ὁ μὲν γνῶμων ἐπαύσατο σκιάζων, ἀλλ' ἔτι καὶ

πέραν τοῦ λυκόφωτος ἀντήχουν ὁ ψόφος τῶν κυλίκων καὶ εὐθυμοὶ διάλογοι ἐπὶ τοῦ θαλασσοκλύστου ξυστοῦ τοῦ Ἰωνος. Καὶ τῆς μὲν θαλάσσης τὸ πορφυροβαφές φῶς κατὰ μικρὸν ἀπεσβεννύετο, ἀπέλαμπε δ' ὅμως ἔτι αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἐκ νέου πληρουμένων ἀφρώδους χίου κυλίκων.

Παραδόξως δέ πως τέλος κέντρον τῆς προσοχῆς πάντων ἐγένετο ὁ περικαλλής, εὐθυμος, εὐτράπελος οἰνοχόος τοῦ Περικλέους. Διότι ἕκαστος τῶν συμποτῶν ἐπεθύμει αὐτὸν ὥς οἰνοχόον νὰ ἔχη καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐπειρᾶτο ν' ἀρπάσῃ ἐν βλέμμα ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς εὐθυμίας ἐξημμένων ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἢ ἓνα σκωπτικὸν λόγον ἐκ τῶν ῥοδίνων χειλέων. Ὅς δ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Χρῦσιλλα τὴν ἐπιθυμίαν ὠραίας τινὸς σταφυλῆς ἐκ τοῦ περιφράγματος κρεμαμένης ἐξεδήλωσεν, ἔσπευσεν ὁ εὖζωνος καὶ πρόθυμος οἰνοχόος ν' ἀποδρέψῃ καὶ προσενέγκῃ αὐτὴν τῇ δεσποίνῃ. Ἠρυθρίασε δ' ἡ Χρῦσιλλα, ἠρυθρίασεν ἐνώπιον τοῦ δούλου — ἀλλ' οὐδεὶς ἐθαύμασεν ἐπὶ τούτῳ. Καὶ ὁ Ἰων δ' αὐτὸς ἀπεδοκίμασε μὲν τὸ ἐρύθημα, ἀλλ' εὗρεν αὐτὸ καταληπτόν. Οὕτω τέλος ἅπαντες περὶ τὴν μετημφιεσμένην Μιλησίαν ἡσυχολοῦντο, ἢ παίζουσα μὲν ὑπηρέτει, ἦτο δ' ὅμως αὐτὴ ἡ ἄρχουσα...

Τέλος δ' ἠρώτησεν ὁ Ἰων, ὅς οὐχὶ φειδωλότερον τῶν ἄλλων συμποτῶν τοῦ περιφήμου οἴνου εἶχε μεταλαβών, τὸν Περικλέα, ἂν ἤθελε νὰ πωλήσῃ αὐτῷ τὸν δούλον.

«Οὐχί!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς· «διανοοῦμαι ν' ἀποδῶ αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν καὶ σήμερον δὴ θὰ πράξω τοῦτο — παραντίκα! Τὸ ὕστατον σήμερον φέρει τὰ ἐνδύματα ταῦτα· Ἐνταῦθα δ' ἐνώπιον πάντων ὑμῶν κηρύττω αὐτὸν ἐλεύθερον!» —

Πάντες δ' ἐευφρόνησαν ἐνθοι. Προέπιον δὲ πάντες φιλοτησίαν τῷ οἰνοχόῳ καὶ ἡ ἀφesis ἐπεσφραγίσθη διὰ τοῦ αἵματος τῶν εὐγενεστάτων σταφυλῶν.

Αλλ' εἰς τῶν εὐθύμων ξένων τοῦ Ἴωνος, αὐτὸς ὁ Περικλῆς, τέλος σπουδαῖος καὶ σύννους ἐγένετο.

«Ἐκίρυσας,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία πρὸς αὐτὸν μειδιῶσα, ὅτε ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ Ἴωνος, «τὴν ἐλευθερίαν μου τοσοῦτον πανηγυρικῶς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ γινώσκοντες, ὅτι τοῦτο παιδιὰ ἦτο, παράδοξον τὸν τρόπον εὔρον!»

«Δὲν ἦτο παιδιὰ!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς. «Θέλω ἐν τῷ μέλλοντι νὰ μὴ κατασχύνης ποτὲ σαυτήν!»

«Εἶμαι περίεργος νὰ μάθω,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «τίνι τρόπῳ θ' ἀπαλλάξης τὴν ξένην, τὴν ἐκ Μιλήτου ἐταίραν, ὥς ἀποκαλοῦμαι, τῆς ταπεινώσεως;»

«Θὰ μάθης τοῦτο!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. —

Τῇ δ' ὕστεραῖα ἐπανῆλθεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς Σάριον καὶ παραυτίκα προσέταξεν ἔτοιμοι εἰς πλοῦν τῇ ἐπομένῃ νὰ διατελῶσιν, ἵνα ἐπανεέλθωσι τέλος εἰς Ἀθήνας.

Ἀναιμένη δὲ χαρὰ διεδέξατο τὸ παράγγελμα τοῦτο καὶ ὑπερηφάνως κεκοσμημένος ἀνήχθη ὀρθρῖος ὁ νικηφόρος στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ἐψαλλον δὲ πάντες ὁμοῦ περιχαρεῖς παιᾶνα ἀναγόμενοι καὶ ἐπλευσαν πρὸς δυσμὰς, ἵνα μετὰ ἑνδεκα μῆνας ἔλθωσι πάλιν εἰς τὴν πατρίδα.

«Πιστεύω,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία πρὸς τὸν φίλον, ἐν ᾧ αἱ ἄγκυραι ἤρροντο, «ὅτι κατεστάλη ἤδη ἐν Χίῳ ἡ φρίκη ἐκεῖνη ἡ καταλαβοῦσά σε τῇ τελευταίᾳ ἐσπέρᾳ ἐν Μιλήτῳ ἐκ τοῦ διηγήματος τοῦ Ἀρτεμιδώρου καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο δὲν ἦτο ἀναγκαῖα ἡ ἀττική αὔρα, ὥς ἐπίστευες.»

«Καὶ ὅμως,» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς ἐν εὐθύμῳ διαθέσει τῆς ψυχῆς, «ἡ ψυχὴ μου πληροῦται ὅλη τοῦ πόθου τῆς πατρίδος ἀκτῆς καὶ διηνεκῶς περιβομβοῦσι τὰ ᾧτά μου ἔπη τινά, ἃ ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Σοφοκλέους ἤκουσα·

« Ἴνους ὦ Μελικέρτα, σὺ τε γλαυκὴ μεδέουσα
 Λευκοθέη πόντου, δαίμον ἄλεξίκακε,
 Νηρηῶν τε χοροὶ καὶ κύματα, καὶ σὺ, Πόσειδον
 Καὶ Θρηῖξ, ἀνέμων πρηῦτατε, Ζέφυρε,
 Ἰλαοὶ με φέροιτε διὰ πλατὺ κῆμα φυγόντα
 Σῶον ἐπὶ γλυκερὰν ἡῶνα Πειραέως! »

Παρέπλευσαν δὲ τὴν πρώτην ἡμέραν τὰς νήσους τοῦ κυανοῦ ἀρχιτελάγους. Οὐριος δ' ἔπνει ὁ ἄνεμος· ἀνέφελος ἦτο ὁ λάμπων οὐρανὸς καὶ θείας ἡδονῆς ἀπέλαυνον οἱ δύο ἐρώμενοι κατὰ τὸν διάπλουν. Ἄσμενοι δ' ἐθεώρουν, ἐν ᾧ τὸ προβαῖνον πλοῖον τὰ κύματα ῥοθοῦν διέσχιζεν, ἀπὸ τοῦ τοίχου αὐτοῦ τὰ μαλακὰ κύματα, ἅτινα πέριξ μὲν τοῦ πλοίου κύκλῳ πράσινα, ὀλίγον δ' ἀπωτέρω κυανοβαφῇ ἐφείνοντο καὶ ἀπείρους ἀνταυγεῖς ἀργυροειδεῖς σπινθήρας ἐξέπεμπον παίζοντα πρὸς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Λάροι δὲ λευκοπάρυφα μακρὰ πτερὰ ἔχοντες ἵπαντο περὶ τὰ ἰστία καὶ ἀγεληδὸν οἱ δελφῖνες ἐπὶ τὰ λευκοκύμονα ἀφρογενῇ ἴχνη ἐφέροντο, ἅτινα αἱ τρόπεις τῶν πλοίων μετὰ ῥόθου τρέχουσαι ὀπισθεν αὐτῶν κατέλειπον. Εὐθύρως δ' οὔτοι παίζοντες καὶ τὰ δίκρανα οὐραῖα πτερύγια περισεύοντες ἐκυλίνοντο ἐν τῇ δίνῃ τῶν ἀλμυρῶν ὑδάτων, ἐτινάσσοντο ὑπεράνω τῆς κατοπτροειδοῦς θαλάσσης καὶ ἔθαπτον εἴτα τὰ μελανόστροφα αὐτῶν σώματα ὑπὸ τοὺς κυματογενεῖς λόφους.

Ἄρα δὲ τῇ νυκτὶ προσπελάσαντα τῇ Τήνῃ ἠγκυροβόλησαν τὰ πλοῖα ἐκ κελεύσματος τοῦ Περικλέους. Ἐσίγησαν δ' οἱ κωπηλάται καταπαύσαντες τὸ μονότονον ᾄσμα καὶ ἐν ταῦτ' ἐκόπασε καὶ ὁ ῥόθος τῆς ὑπὸ τῶν τροπιδῶν αὐλακίζομένης θαλάσσης. Ἐλαμπον δ' ἐκ τοῦ αἰθρίου οὐρανοῦ οἱ ἀστέρες καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἀνατέλλον ἐξεύγνυε διὰ χρυσῆς γεφύρας τὴν θάλασσαν.

Ὁ Περικλῆς δ' ἵστατο στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πλοίου σύννους, ἐν ᾧ πάντες περὶ αὐτὸν ἐκοιμῶντο.

Αἴφνης δὲ μαλακὴ θερμὴ χεὶρ προσεκολλήθη τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

«Διὰ τί ἀτενίζεις τοσοῦτον σύννους εἰς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία. «Ποθεῖς ἴσως νὰ κατέλθης πρὸς τὰς ἀθανάτους θυγατέρας τοῦ Νηρέως, αἵτινες ῥοδόσφυροι περιπορεύονται τὸν κρυσταλλοφανῆ πυθμένα;»

Οἱ ἀπ' ἀργύρου φθόγγοι δ' οἱ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκτεμφθέντες ἐξήγειραν τὸν ὄνειροπολοῦντα.

Οὐδὲν δ' ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς, ἀλλ' ἐφίλησεν αὐτήν. Εἵτα δ' ἤρξαντο ἐρωτικοῦ διαλόγου, καθ' ὃν ὑπὸ τὸ λαμπρὸν τῆς σελήνης φῶς αἰωρούμενοι κατὰ μικρὸν ὥς ἐν ὄνειρῳ ἅπασαν τὴν πέριξ θάλασσαν ἐμφυχον ἐφαντάζοντο. Ἐκ τοῦ ὕγρου δῆλα δὴ πυθμένος ἀνέδυνον αἱ θυγατέρες τοῦ Νηρέως ἐπὶ θαλασσίων κητῶν ὀχούμεναι καὶ στίφος Τριτώνων, πολυηχῶν θαλασσίων σαλπικτῶν ὕμεναίους διὰ τῶν κογχῶν αὐλοῦντων, ὥς τίζετο περὶ αὐτάς. Ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν περιέφερετο ἡ Νηρηΐς Γαλάτεια, ἥτις ἄρασα τὸ ἀλουργὲς σῦρμα ἀφῆκεν αὐτὸ ὥς ἰστίον ν' ἀνεμῶται ἐξοιδαινόμενον ὑπὸ τῆς μαλακῆς αὔρας.

Ὡς δ' ὑπέφωσκεν ἡ ἡμέρα, ἤκουσαν αἴφνης ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία φθόγγους χορδῶν μακρόθεν. Ἐφαίνετο δ' αὐτοῖς, ὅτι οἱ φθόγγοι ἐκεῖνοι προήρχοντο ἐκ τῆς λύρας τοῦ Ὀρφέως, ἥτις, κατὰ τὴν παλαιὰν παράδοσιν, ὅτε ἐκεῖνος κατεσπαράχθη ὑπὸ τῶν Μαινάδων, εἰς τὴν θάλασσαν ἐρρίφη καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων μακρὰν ἐξηνέχθη διὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ ἤς τοὺς φθόγγους ἤκουον οἱ ναυτίλοι ἐν νηνεμίᾳ ἐνίστε ἠχοῦντας μακρόθεν. Ἐνόμιζον λοιπὸν ὁ τε Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία, ὅτι οἱ φθόγγοι τῆς ἀδεσπότου ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπλανωμένης λύρας τοῦ Ὀρφέως ἔβαλλον τὴν ἀκοὴν αὐτῶν, ἕως οὗ κατενόησαν, ὅτι οἱ τόνοι ἐκεῖνοι ἐκ τῆς τριήρους τοῦ Σοφοκλέους προήρχοντο, ἥτις παρέπλευσεν,

εὐθὺς ὥς ἅμα τῇ αὐγῇ ὁ στόλος ἐκ Τήνου ἀνήχθη. Πρόσ-
ηγόρευσαν δ' ἀλλήλους οἱ φίλοι καὶ ὁ Σοφοκλῆς κληθεὶς ὑπὸ
τοῦ Περικλέους ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν τριήρη.
Ἐνταῦθα πολλὰ ἔλεγον περὶ τῶν Ἀθηνῶν, περὶ τῶν φίλων,
οὓς ἔμελλον νὰ ἴδωσιν αὖθις, περὶ τῆς μεγάλης ἐορτῆς
τῶν Παναθηναίων, ἣτις ἔμελλε νὰ τελεσθῇ εὐθὺς μετὰ
τὴν ἐπάνοδον, καὶ ἡ Ἀσπασία ἐνέτεινε πάντοτε τὴν περι-
εργίαν τοῦ τε Περικλέους καὶ τοῦ Σοφοκλέους διηγουμένη
περὶ τῶν ἐκπλήξεων, ἃς παρεσκεύασαν αὐτοῖς ἐπανερχομέ-
νοις ὁ Φειδίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀκαμάτως κατὰ τὸν μακρὸν
τοῦτον χρόνον μοχθήσαντες.

Ὡς δ' ἡ ἡμέρα τέλεον διέλαμψε καὶ αἱ πρῶται ἀκτίνες
τὴν θάλασσαν ἐφώτισαν, αἴφνης ἐπεφάνη αὐτοῖς ἐπ' ἀριστερὰ
ἀναδυομένη ἡ Δῆλος, τὸ κυανέας χθονὸς ἄστρον, ἡ
νῆσος τοῦ Ἀπόλλωνος, λάμπουσα ἀπὸ τοῦ ἑωθινοῦ ἡλίου
καὶ φιλουμένη ὑπὸ τῶν πρώτων ἀκτίνων τοῦ θεοῦ, οὐ ἱερὰ
ἦτο. Συγκεκινημένος δὲ προσέβλεπεν ὁ Περικλῆς τὴν παλαι-
οτάτην, σεμνὴν νῆσον, τὴν μαργαρίτιν ταύτην τοῦ ἀρχιτε-
λάγου, ἀναμνησκόμενος καὶ τῆς ἡμέρας, ἐν ἣ ὥς δῶρον
τοῦ θεοῦ ἐκ τῆς νήσου ταύτης ὁ χρυσοῦς θησαυρὸς εἰς
Ἀθήνας ἐκομίσθη. Ἀλλὰ καὶ οἱ ναῦται παραπλέοντες ἐτί-
μησαν τὴν θεοφιλῇ νῆσον. Διότι ἐκ πασῶν τῶν ὑπερεφῶν
τριήρων τοῦ ἀττικοῦ στόλου ἀντήχησε μακρὰν καθ' ἅσας
τὴν ἀπὸ τοῦ ἑωθινοῦ φωτὸς ἀπαστράπτουσιν θάλασσαν παιὰν
ψαλλόμενος λαμπρᾷ τῇ φωνῇ εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ τοῦ προ-
στάτου τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς.

Ἀλλὰ τὰ ἄσματα καὶ αἱ εὐφημίαι οὐδαμῶς ἐκόπασαν
ἕκτοτε ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ εὐθυμος συγκίνησις κατεῖχε πάν-
τας, ὥς μέλλοντας τῇ αὐτῇ ἐτι ἡμέρᾳ νὰ πατήσωσι τὸ ἔδαφος
τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ὅσον δ' ἐγγύτερον τῆς ποθουμένης γῆς
ἐγίγνοντο, τοσοῦτον μᾶλλον πτερωτὰ τὰ πλοῖα τὴν ὑγρὰν

κέλευθον ῥοθοῦντα διέτρεχον ἐλαυνόμενα ὑπὸ τῶν ἐξοιδανομένων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἰστίων καὶ τῆς ἰσχυροτάτης κωπηλασίας. Παρήρχοντο δ' αἱ ὥραι ταχέως καὶ πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον παραπλεύσαντες τὴν Τήνον καὶ τὴν Ἄνδρον. Ὑπὸ ἀργυροειδοῦς δ' αἵματος ἐστεφανωμένοι ἐπεφαίνοντο ἤδη πρὸς Βορρᾶν ἀντικρὺ τῆς Κέω αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων τῆς Εὐβοίας καὶ ἐπ' ἀριστερὰ καὶ ἔμπροσθεν ὑψοῦντο ἀπότομα καὶ χαρακτὰ καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αἵματος στεφανούμενα τὰ πιτυόεντα ὄρη τῆς Αἰγίνης. Λεπτὴ δὲ πύχνη ὁμοία πρὸς ὀλοσηρικὴν κατεκάλυπτε πάντα ὥς ἐπὶ μελάνων προύμνων ἐπικαθημένη.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν δύο νήσων ἐξέχουσα καὶ ἐν τῇ βάθει ὑπὸ στεφάνου ὑψητεῶν λόφων περιεζωσμένη ἀνεδύετο τῶν κυμάτων ἡ ἀκτὴ τῆς Ἀττικῆς.

Ἀπειροὶ δ' ὀφθαλμοὶ ἐξεζήτουν καὶ πάντες συγκεκινήμενοι ὑπὸ χαρᾶς αὐτὴν προσηγόρευσαν. Ἄλλ' ἡ ἀπόστασις ἐν τῇ θαλάσῃ ἀπατᾷ τὸν ὀφθαλμόν. Διότι ἤδη πρὸ πολλοῦ εἶχε κλίνας πρὸς δυσμὰς ὁ ἥλιος, ὅτε ὁ στόλος προσεπέλαζε τὸ προσνεῦον ἀκρωτήριον τοῦ Σουνίου, ὅπερ ἀπότομον ὑψούμενον, ἀπαστράπτον, κυματόκλυστον, ἔφερεν ἐπὶ τῆς ἐρήμου καὶ μαρμαιρούσης κορυφῆς αὐτοῦ τὸν κιονίτην ναὸν τῆς Παλλάδος.

Μεγάλην δὲ καμπὴν διαγράψας περιέπλευσεν ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων τὸ ἐπικίνδυνον τοῦτο, προέχον νότιον ἀκρωτήριον τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ Σαρωνικὸν κόλπον. Καὶ ἐπὶ δεξιὰ μὲν εἶχον οἱ εἰσπλέοντες τὴν πατρίδα ἀκτὴν καὶ τὰς προσνεοῦσας ἐπάλξεις τῶν Ἀθηνῶν, ἐπ' ἀριστερὰ δὲ τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου, ὧν ὅσθεν ὁ ἥλιος κατεδύετο. Πάντα δὲ τὰ τε μακρὰν καὶ τὰ περὶ αὐτοὺς ἔλαμπον ὥς ὑπὸ χρυσοῦ ῥοδίνου πέπλου ἐπικαλυπτόμενα. Διότι καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτὰ αἰθὴρ καὶ ἡ θάλασσα καὶ αὐτὰ τὰ πλοῖα, πάντα ἐμβεβατισμένα ἦσαν εἰς τὸ μαγικὸν φῶς τῆς τελευταίας ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ πάντα

πορφυρά καὶ στυλινά, ὡς ὁ χρυσός, ἐφαίνοντο. Μόνον δ' ἐν τῷ πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἡλίου δυσμὰς μέλαν τι νέφος συνεστρέφετο, ἀλλ' αἶφνης καὶ αὐτὸ διαρῥαγὲν πυρίνην σταχύων δέσμην ἐξέφηνεν, ἐν ἣ τὰ Ἀργολικὰ ὄρη ὡς ἐν πορφυρᾷ φλογὶ ἱστάμενα ἐφαίνοντο. Ἡρεμα δὲ καὶ μεγαλοπρεπῇ ἐπὶ δεξιὰ ὑψοῦντο τὰ ὄρη τὰ περιβάλλοντα τὴν Ἀττικὴν, ὁ μακροτόνος Ὑμηττός, τὸ πυραμοειδὲς Πεντελικὸν καὶ ὁ θρασύς, ἀπότομος, πετρώδης κῶνος τοῦ Λυκαβηττοῦ.

Ἀλλ' ἤδη ἀνεδύετο ἡ προσφιλὴς πᾶσι τοῖς Ἀθηναίοις ἱερὰ ἄκρα τῆς Ἀκροπόλεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς μακροτόνου πόλεως καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐτράπησαν ἐπ' αὐτήν. Ἀλλὰ μεταβεβλημένην εὑρίσκον πάντες τὴν ἱερὰν ἄκραν. Διότι λευκομάρμαρα, μαρμαρυγώδη ἀκρωτήρια ναοῦ ἄγνωστα τοῖς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀποδημοῦσιν ἐχαιρέτιζον αὐτοὺς προκύπτοντα διὰ τῆς λεπτῆς ὀμίχλης κατὰ τὴν τελευταίαν λάμψιν τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας.

Οὐχὶ δ' εἰς τὴν μακρόθεν νεύουσαν κεφαλὴν καὶ λάμπουσαν αἰχμὴν τοῦ δόρατος τῆς κολοσσιαίας προμάχου Ἀθηνᾶς, ὡς ἄλλοτε, ἠτένιζον νῦν οἱ ναυτίλοι Ἀθηναῖοι ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς ἄκρας τοῦ Σουνίου προκυψάντων πλοίων, ἀλλὰ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπὸ τῶν τοίχων τοῦ ἐπανακάμπτοντος στόλου ἦσαν ἐστραμμένοι ἐπὶ τὸ νέον ἐκεῖνο λευκόλιθον λαμπρὸν ἀκρωτήριον τοῦ ναοῦ, ὅπερ ἐν τῷ λυκόφωτι ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς Ἀκροπόλεως ἀπέλαμπεν . . .

Λαμπρόφωνον δ' ἀντήχησεν ἀπὸ τῶν πλοίων ἐπιφώνημα·
«Ὁ Παρθενών! Ὁ Παρθενών!» — —

Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ τὰ βλέμματα τῶν ἐπανερχομένων οἰκαδε νικηφόρων Ἀθηναίων ἐπὶ τὴν ἄκραν τῆς Ἀκροπόλεως ἐστραμμένα ἦσαν, συνέβαιναν ἐκεῖ δὴ ἐν τῷ σεμνῷ Ἐρεχθεῖῳ ἐνάπιον τοῦ ὑπερηφάνου ἀκρωτηρίου τοῦ νέου Παρθενῶνος μυστηριώδεις τι καὶ σχεδὸν παράξενον ἔργον.

Ἐπέκειτο δὴλα δὴ ἡ μεγίστη καὶ μεγαλοπρεπεστάτη ἐκάστου πέμπτου ἔτους τελουμένη ἐορτὴ τῶν Ἀθηναίων, ἡ τῶν μεγάλων Παναθηναίων. Κατὰ τὴν ἐορτὴν δὲ ταύτην προσεφέρετο τῇ προστάτιδι τῶν Ἀθηνῶν θεῷ, τῇ πολυσέμνῃ Πολιάδι Ἀθηνᾷ, κατὰ πατρῷόν τι ἔθος εὐυφῆς τάπης, ὁ λεγόμενος πέπλος. Ὁ πέπλος δ' οὗτος ὑφαίνετο ἐν αὐτῇ τῇ Ἀκροπόλει, ἐν τῷ τοῦ Ἐρεχθείου ἐχομένῳ ἱερῷ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς. Τέσσαρες δὲ παρθένοι τρυφεράς καὶ παιδικῆς σχεδὸν ἡλικίας ἐκ τῶν εὐγενεστάτων οἰκῶν συνύφαινον τὸν ἱερὸν πέπλον καὶ παρὰ τοῦτο οἰκοῦσαι ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐν τῷ ναῷ τῆς Πολιάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐτέλουν ἱερὰ τινος νόμιμα συναφῇ τῇ παλαιᾷ καὶ πῶς μυστηριῶδεις λειτουργίᾳ τῇ τελουμένη ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Ἐρεχθείῳ. Δύο δὲ τῶν παρθένων τούτων πρόκριτοι ὤφειλον νὰ κομίσωσιν ἐν ὠρισμένῃ τινὶ νυκτὶ οὐχὶ πολὺ πρὸ τῆς ἐορτῆς τῶν Παναθηναίων ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως δι' ὑπογαίου τινὸς κρυπτῆς καθόδου ἄγνωστον τι, μυστηριώδες τι, ὅπερ οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ ἴδῃ, καὶ περὶ οὗ οὐδ' οἱ ἱερεῖς αὐτοί, ὥς ἐλέγετο, ἐγγινωσκόν τι, εἰς ἱερὸν τι ἐν τινὶ σπηλαίῳ παρὰ τῷ Πισσῶ εὐρισκόμενον καὶ ἐκεῖθεν πάλιν παραλαβοῦσαι ὅμοιον τι μυστηριώδες καὶ ἄγνωστον εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐγκεκαλυμμένον ν' ἀνακομίσωσιν.

Ἐκ τῶν νεανικῶν τρυφερῶν δ' ἐκείνων νεανίδων, αἵτινες κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὥς Ἀρρήφόροι — οὕτω δ' ἐκαλοῦντο αἱ ἔκκριτοι ἐκεῖνα παρθένοι — ἐκλελεγμένα ἦσαν, ἦτο καὶ ἡ Ἰπαρέτη, τὸ θυγάτριον τοῦ Ἰππονίκου, περὶ ἧς τῆς ἐξαισίου χάριτος καὶ τῆς σωφροσύνης ὁ Ἰππόνικος τοσαῦτα εἶχεν εἰπών, ὅτε τὰ νικητήρια ἐστιῶν ἐπειράτο νὰ πείσῃ τὸν Περικλέα νὰ ἐγγυήσῃσι τὸ ἐράσμιον θυγάτριον τῷ χαρίεντι Ἀλκιβιάδῃ καὶ εἰς γάμον ἐν καιρῷ νὰ συνάψῃσι. Καὶ ἀληθῶς ἡ Ἰπαρέτη, καίπερ ἐν τῇ κάλυκι τοῦ παρθενικοῦ ἄνθους, ἦτο

ὅμως τὸ πρωτότυπον γνησίας Ἀτθίδος καὶ παιδίον ἔτι οὔσα ἐξέφαινε τι τὸ συνετὸν καὶ σεμνόν.

Διηγήτο δ' ἄρα ἡ Ἰπαρέτη μετὰ τῶν ἄλλων εἰς θεραπείαν τῆς θεοῦ ἐκλεγεῖσάν παρθένων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, ἔνθα ἐτρέφοντο αἱ παρθένοι αἱ ὑπηρετοῦσαι τῷ ἱερῷ. Ἦτο δὲ καὶ ἰδιός τις τόπος ἐκεῖ, ἔνθα αὐταὶ ἠδύναντο παῖζουσαι τῇ σφαίρᾳ ὑπὸ τῇ σκέπῃ τῆς ἱερείας τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς νὰτέρπωνται. Ἀλλ', ὥς τὸ ἱερὸν τῆς θεοῦ εἶχετο τοῦ Ἐρεχθεῖου, ἦσαν πάντοτε αἱ παρθένοι καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ ἱερέως τοῦ Ἐρεχθέως Διοπείθους, οὗ ἀσήμαντος σκιά ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ ἡ ἱερεία τῆς Πολιάδος ἦτο.

Οὗτος δὲ συχνάκις μὲν παρῖνει καὶ ἐνουθέτει τὰς παρθένους ταύτας, ἀλλ' ἀσμενέστατα καὶ συχνότατα διελέγετο πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰπονίκου, ἣν, ὥς ἐφαίνετο, ὑπὲρ πάσας εὐνόει καὶ ἐπῆνει πάντοτε ἐνώπιον τῶν ἄλλων. Οὐχὶ σπανίως δ' ἐν μακρᾷ ὁμιλίᾳ πρὸς αὐτὴν ἐποιεῖτο λόγον περὶ πραγμάτων ἀναφερομένων εἰς τὸν πατέρα καὶ τὰ οἰκειακά πράγματα καὶ τοὺς φοιτῶντας εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ δ' Ἰπαρέτη ἀπεκρίνετο ἀφελῶς, ὥς παιδίον. Ὡς δέ ποτε παίζων ἠρώτησεν αὐτήν, τίνα ἄνδρα ὥρισεν αὐτῇ ὁ πατήρ, ὠνόμασεν εὐθὺς ἐκείνη σπουδαίως τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν τρόφιμον τοῦ Περικλέους, καὶ εἶπεν, ὅτι τούτῳ ἐπεθύμει νὰ ἐγγυήσῃ αὐτὴν ὁ πατήρ.

«Τῷ τροφίμῳ τοῦ Περικλέους;» ἀνέκραξεν ὁ Διοπείθης καὶ τὸ τέως παιδρὸν αὐτοῦ πρόσωπον αἰφνης μεταβληθὲν σκωπτικὸν ἦθος ἔλαβεν.

Διότι ἡ πρὸς τὸν Περικλέα καὶ πάντας ἐκείνους, οὓς ὥς φίλους, ἢ συμβούλους, ἢ θεράποντας αὐτοῦ ἐθεώρει, ἔχθρα ἀκαταπαύστως ἐτρέφετο ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ διαλόγου ἐκείνου πρὸς τὸν Λάμπωνα. Διὰ τῆς ἱερείας δὲ τῆς Πολιάδος

Αθηνᾶς, ἣτις ὑπηρετεῖ αὐτῷ πάντοτε, ἐκοινώνει πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κίμωνος καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Περικλέους καὶ ἐμάνθανε παρ' αὐτῶν, ὅτι παρὰ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ συνέβαιναν.

Ἦλθε δ' ἤδη ἡ ἐσπέρα, καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ τελεσθῇ τὸ μυστηριαῶδες ἐκεῖνο ἔθιμον. Δι' ὃ αἱ δύο πρὸς τοῦτο ἐκλεγείσαι παρθένοι, ἡ Ἰπαρέτη καὶ ἡ Λυκίσκη, ἐνέδυσαν τὰς πολυτίμους λευκάς καὶ χρυσοποικίλους ἐσθῆτας, ἅς πρὸς τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτῶν νὰ πορίσωσιν ὄφειλον καὶ αἵτινες μετὰ τὴν τελετὴν κτῆμα τοῦ ναοῦ ἔμενον.

Οὕτω κεκοσμημέναι ὠδηγήθησαν αἱ δύο παρθένοι εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ τῆς Πολιάδος, ἔνθα ἔλαβον ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς ἱερείας μετὰ τὰς νενομισμένας ἀγιστείας, παρόντος καὶ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἐρεχθέως καὶ πάντων τῶν προσελθόντων εἰς θέαν τῆς ἱερᾶς τελετῆς, τὰ δύο κεκάλυμμένα ἀγγεῖα, ἵνα κομίσωσιν αὐτὰ διὰ τῆς κρυπτῆς, ὑπογαίου ὁδοῦ εἰς τὸ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἱερόν. Καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἐκράτουν τὸ ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῇ δὲ δεξιᾷ ἔφερον ἀνημμένην δᾶδα. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξηγήσατο αὐταῖς ὁ ἱερεὺς, ὅτι νὰ πράξωσιν ὄφειλον, συνεβούλευσε δ' εἶτα ν' ἀποβάλωσι πᾶσαν ἀσεβῆ περιεργίαν περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀγγείοις κεκρυμμένων ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτῶν καὶ ἔπειτα προέτρεψεν αὐτάς νὰ μὴ φοβηθῶσιν, ἂν συνέβαινέ τι αὐταῖς καθ' ὁδόν, ἢ ἐν τῷ σπηλαίῳ, μηδὲ νὰ διακόψωσι τὸ ἱερόν αὐτῶν ἔργον. Εἶπε δ' αὐταῖς πρὸς τούτοις, ὅτι ὑπὸ τῇ σκέπῃ τοῦ θεοῦ Ἐρεχθέως διατελοῦσι, τοῦ τροφίμου τῆς θεοῦ ἐκείνης τῆς δρόσου Ἑρσῆς, εἰς ἣς τὸ ἱερόν κατέβαινον, καὶ παραθαῤῥύνων αὐτάς τέλος συνεβούλευσε νὰ μὴ δειλιάσωσι, μηδ' ἂν αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ ἐν μορφῇ ὄφεως, ὡς πάλαι ποτὲ ταῖς Ἀρρήφοροις, ἐπιφανῇ αὐταῖς. Μόνον δ', ἂν παρέβαινον τὸ ἱερόν μυστικόν, ἔλεγε τελευτῶν, ἢ μὴ ἐξεπλήρουν ἀνεπιλήπτως τὸ ἱερόν ἔργον,

τότε ἔπρεπε νὰ φοβῶνται τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ, ἄλλως δὲ μόνον τὴν εὐνοίαν καὶ εὐδαιμονίαν παρ' αὐτοῦ ἐδύναντο νὰ προσδοκῶσιν.

Ὁρμησαν δ' αἱ δύο παρθένοι ἐπὶ τὴν ὁδὸν αὐτῶν. Καὶ μετέωρος μὲν καὶ πλήρης πίστεως εἶχεν ἀκούσασα ἡ Ἰπαρέτη τοὺς λόγους τοῦ ἱερέως καὶ πλήρης θάρρους ἦτο, δειλὴ δὲ παρ' αὐτὴν ἔβαινεν ἡ νεωτέρα Λυκίσκη. Κατέβησαν δ' οὕτω τὴν ὑπόγειον ὁδόν, ἐν ἣ πολλαὶ βαθμίδες ἐγκεκολλημέναι ἦσαν. Καὶ περίφοβος μὲν ἔβλεπε περὶ ἑαυτὴν ἡ Λυκίσκη, ἀλλ' ἡ Ἰπαρέτη παρεθάρρυνεν αὐτήν.

Τέλος δ' ἤρξατο ἐρωτᾶσα ἡ Λυκίσκη, ὅτι ἄρα γε περιεῖχον τὰ δύο ἐγκεκαλυμμένα ἀγγεῖα.

«Ὅ,τι μὲν θ' ἀνακομίσωμεν, δύναμαι νὰ φαντασθῶ,» εἶπεν ἡ Ἰπαρέτη. «Διότι, τί ἄλλο δύναται νὰ χαρίσῃται ἡ θεὸς τῆς δρόσου, ἡ Ἑρση, ἡ δρόσον; Ἴσως λοιπὸν δροσοεῖμονας κλάδους, ἢ ἄνθη θ' ἀνακομίσωμεν.»

«Ἀλλά, τί φέρομεν ἐκεῖ;» ἠρώτησε καὶ αὐτὴς ἡ Λυκίσκη.

«Ἀγνοῶ,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἰπαρέτη. «Ἀλλ', ἐὰν ὑγρὸν τι ἀνακομίσωμεν, πιθανόν, ὅτι ξηρὸν τι καὶ πύρινον φέρομεν κάτω. Διότι, ὡς πάντα ὑγρὰ εἶναι ἐνταῦθα, οὕτω ξηρὰ καὶ σκληρὰ εἶναι πάντα τὰ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.»

«Οὐδαμῶς!» ὑπέλαβεν ἡ μικρὰ Λυκίσκη σύννους καὶ περίφοβος. «Βεβαίως φέρομεν μεγάλην τινὰ γλαῦκα ἐκεῖ κάτω ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἐννεοττεύουσι περὶ τοὺς τοίχους τοῦ Ἑρεχθεῖου, καὶ θ' ἀνακομίσωμεν φοβερόν τινα ὄφιν. Διότι ὅφεις μόνον κατοικοῦσιν ἐν τῷ ὑγρῷ τούτῳ κοίλῳ τόπῳ.»

«Μὴ φοβοῦ τοὺς ὄφεις!» εἶπεν ἡ Ἰπαρέτη· «ἤκουσας, ὅτι ἐν τῇ μορφῇ τῶν ὄφεων ὁ θεὸς Ἑρεχθεὺς ἐγκρύπτεται καὶ ὅτι ὁ θεὸς σκέπει ἡμᾶς καὶ εὐλογεῖ ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ.»

Ἀλλ' ἤδη διανύσασαι αἱ δύο παρθένοι τὴν πολυβαθὴ

ὁδὸν ἐξίκοντο εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας καὶ διελθοῦσαι τὴν ἐν τῇ πέτρᾳ θύραν εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερόν. Διεφώτιζε δὲ τὸ σπηλαῖον λύχνος ἐρυθρὰν φλόγα διαχέων πρὸ τοῦ λιθίνου ἀγάλματος τῆς θεοῦ τῆς δρόσου.

Ὡς δ' αὐτὰς εἶχον διδάζαντες, τελέεσαι τὰς ἀγιστείας αἱ δύο παρθένοι κατέθεσαν πρὸ τῆς θεοῦ τὰ ἀγγεῖα καὶ ἔμελλον ἤδη ἀντ' αὐτῶν τὰ δύο ἕτερα ἀγγεῖα, ἅτινα ἐπίσης καλῶς κεκλεισμένα καὶ ἐγκεκαλυμμένα ἐκεῖ εὐρίσκοντο, νά ἄρωσι καὶ ἀποκομίσωσιν.

Ἀλλ', ὥς πρὸς τοῦτο ἔκυψαν, στρέψασαι τὰ βλέμματα αὐτῶν εἰς τὸν μυχὸν τοῦ σπηλαίου εἶδον αἴφνης ἐν τῷ ἀμυδρῷ φωτὶ κείμενον ἐκεῖ συνεσπειρωμένον κολοσσιαῖον ὄφιν αἶροντα τὴν κεφαλὴν.

Καὶ μὲν ἡ Λυκίσκη διαταράχθη, ὠχρίασεν, ἔτρεμε καὶ ἡτοιμάζετο νὰ φύγῃ, ἀλλ' ἡ Ἰπαρέτη ἐκώλυσεν αὐτὴν καὶ ἀνεγείρασα τὸ ἀγγεῖον ἔδωκεν αὐτῇ, ἐκείνη δὲ λαβοῦσα περίφοβος ἔφυγε δρομαία, οὐδὲ μετεστράφη. Ἐλαβε δ' εἶτα ἡ Ἰπαρέτη τὸ ἕτερον ἀγγεῖον καὶ ἡτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ, ὅτε αἴφνης πνεῦμα σφοδρὸν ἐκ τοῦ μυχοῦ τοῦ σπηλαίου πνεῦσαν κατέσβεσε καὶ τὴν δᾶδα τῆς Ἰπαρέτης ἄμα τε καὶ τὴν ἐκ τοῦ λύχνου ἐρυθρὰν φλόγα, ὥστε ἐν θαθεῖ σκότει ἡ παρθένος κατελήφθη. Θὰ κατελάμβανε δὲ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς τότε ὁ φόβος, ἂν μὴ ἠκούετο ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐκ τοῦ μυχοῦ προσηνῆς τις φωνὴ παραθαβρύνουσα αὐτὴν καὶ προτρέπουσα ἀτάραχος, ὥς τέως, νὰ μείνῃ.

«Ἀντὶ τῆς εὐτολμίας καὶ τῆς πίστεώς σου,» τοιαῦτα ἔλεγεν ἡ φωνὴ ἐκείνη, «δαρεῖταί σοι ὁ θεός, ὦ παῖ, δῶρόν τι ὥς ἀμοιβήν, ὅπερ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν μεγίστην εὐδαιμονίαν θὰ σοι παρέχῃ διὰ παντὸς τοῦ βίου!»

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ ἡ φλόξ τοῦ λύχνου ἤρξατο ἀναφλεγομένη αὖθις ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου πρότερον

τὴν κεφαλὴν ὁ ὄφις ἤρε, κατέκειτο νῦν ὁ θεὸς οὐχὶ ἐν τῇ φοβερᾷ μορφῇ τοῦ ὄφεως, ἀλλ' ἐν μορφῇ σεμνοῦ ἥρωος. Ἐκέλευσε δὲ τὴν κόρη νὰ προσέλθῃ καὶ ἐκεῖνη ἀτάρακτος προσῆλθε. Τότε δ' ἐπεσπάσατο αὐτὴν ἐκεῖνος πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐνέστιζε φίλημα τῷ μετώπῳ αὐτῆς, τῷ τοσοῦτον ἀγνώ καὶ καθαρῷ, ὥς τὰ ἡμιγενῆ φύλλα τῶν δένδρων τὰ μετὰ θερμὴν ἑαρινὴν βροχὴν ἐκ τῶν θερμῶν ἐλύτρων ἐκπηδῶντα.

«Ἦκουσάς ποτέ τινος διηγουμένου,» ἠρώτησε, «περὶ τῆς θείας εὐνοίας, ἧς ἔτυχον θνηταὶ παρθένοι; Ἦκουσάς ποτέ τι περὶ τῆς Ἀλκμήνης, τῆς Σεμέλης, τῆς Δανάης;»

Τὰ χεῖλη δὲ τοῦ ἀγορητοῦ ταῦτα λέγοντος ὑπέτρεμον. Καὶ ἡ χεὶρ δ' αὐτοῦ ὑπέτρεμεν, ἐν ᾧ τὴν εὐδόστρυχον κόμην τῆς κόρης ἐθώπευεν.

«Ἦκουσας,» ἤρξατο αὖθις λέγων, «περὶ τῶν προκρίτων ἐκεῖνων παρθένων, εἰς ἃς ὁ Ζεὺς κατέβη, αἵτινες δὲν ἐπτοήθησαν ὑπὸ τῶν ἀσπασμῶν καὶ τῶν θωπειῶν τοῦ θεοῦ;»

Ταῦτα λέγων περιέβαλε διὰ τοῦ βραχίονος τὴν παρθένον. Ἐταράχθη δ' ἡ κόρη, ἀλλὰ ταχέως ἀναλαβοῦσα ἑαυτὴν ἤκροατο αὖθις εὐσεβῶς καὶ ἐν τοῖς κρυσταλλίνοις ὀφθαλμοῖς αὐτῆς οὐδὲν ἕτερον ἐνεφαίνετο, ἢ ἡ προσδοκία τεταραγμένης παιδικῆς ψυχῆς, ἥτις τὰ θαυμαστὰ καὶ εὐδαίμονα δῶρα ἀνέμενεν, ἅτινα ὁ θεὸς αὐτῇ ὅτι θά δωρήσεται ὑπισχνεῖτο.

Αἰφνης δ' εἶπεν ἡ κόρη ἀτενίζουσα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ σπηλαίου·

«Ὁ ὄφις εὐρίσκεται ἔτι ἐκεῖ, ἀλλὰ νῦν εἶναι μικρός, πολὺ μικρότερος τὸ σχῆμα . . .»

Εἶπε δ' ἡ Ἰπαρέτη ταῦτα ἡσύχως καὶ ἄνευ ταραχῆς τινος· διότι εἶχον παραινέσαντες αὐτῇ νὰ μὴ φοβηθῇ τοὺς ὄφεις, οἷς θὰ συνήντα ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ δὲν ἐφοβεῖτο αὐτούς. Ἐπίστευε δ', ὅτι ἐν τῇ μορφῇ ἐκεῖνη ὁ εὖνους θεὸς Ἐρεχθεὺς ἐνεκρύπτετο. Αὐτὴ δ', ἣν οὐδεὶς φόβος εἶχε κατα-

λαβὼν πρότερον, ὅτε τὸν μείζονα ἐκείνον ὄφιν εἶχεν ἰδοῦσα, διὰ τί θὰ ἐφοβεῖτο νῦν τὸν μικρὸν τοῦτον;

Ἄλλ' ὁ παρ' αὐτῇ κείμενος θεὸς ἐξεπλάγη. Ὁ ψευδὴς Ἐρεχθεὺς ἤρξατο τρέμων τὴν ὀργὴν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ. Ἐμπληκτος δὲ μετὰγει τὴν ὄψιν ἐπὶ τὴν γωνίαν ἐκείνην καὶ ἀληθῶς βλέπει ἐκεῖ ὄφιν συσπειρούμενον. Καὶ τὸ μὲν θεοσεβὲς παιδίον ἐπίστευεν, ὅτι οὐδὲν κακὸν ἡδύνατο νὰ πάθῃ ὡς ὑπὸ τῇ σκέπῃ τοῦ θεοῦ Ἐρεχθέως ἱστάμενον, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸς ὑπὸ τὸ θεῖον προσωπεῖον ἔτρεμε τὸν ἰοδόλον σκώληκα . . .

Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν τοῦ χρόνου ἀντήχησεν ὁ θόρυβος ὄχλου παρερχομένου τὸ σπήλαιον, ὅστις ἐκ τοῦ Ἰλισσοῦ ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ ὥρμα ἀγαλλόμενος καὶ ἀναβοῶν· «Ὁ στόλος ἐκ Σάμου εἰσέρχεται εἰς τὸν λιμένα! Ὁ Περικλῆς ἀφίκετο! Χαιρέτω μέγα ὁ Περικλῆς, ὁ Ὀλύμπιος!» —

Σκυθραιοὶ καὶ κεραυνοβόλοι δ' ἐγένοντο οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ αὐτόματα ἤσπαιρον τὰ χεῖλη τοῦ πρώτου μὲν ὑπὸ τοῦ φόβου, νῦν δ' ὑπὸ τοῦ χόλου καταφώρου γενομένου ἱερέως τοῦ Ἐρεχθέως.

Ἀνίσταται δὲ καὶ ἐτοιμάζεται σπουδῇ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ παιδίον ἐκ τοῦ σπηλαίου. Καὶ ἡ μὲν Ἰπαρέτη ἥσυχος καὶ οὐδαμῶς ἐπιλαθομένη τοῦ ἔργου αὐτῆς λαμβάνει τὸ ἀγγεῖον, ὁ δ' ἱερεὺς λαμβάνει αὐτὴν τῆς χειρὸς καὶ σύρει διὰ τῆς σκοτεινῆς ὁδοῦ μακρὰν μέχρι τῆς ἀνόδου. Ἐκεῖ δ', ὅπου ἡ κρυπτὴ ὁδὸς εἰς τὸ ἔνδον τοῦ Ἐρεχθείου ἐκβάλλει, ἀπηλλάγη αὐτῆς κελεύσας νὰ σιωπήσῃ καὶ μηδενὶ νὰ εἴπῃ τι, περὶ ὅσων ἐν τῷ σπηλαίῳ εἶδεν, ἵνα τύχῃ τῆς εὐλογίας τοῦ θεοῦ.

Εἰσέρχεται δ' ἡ Ἰπαρέτη εἰς τὸ καταλάμπον ἱερὸν τῆς Πολιάδος καὶ κατατίθῃσι τὸ ἀγγεῖον πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θεοῦ. Εἶτα δ' ἐνθυμεῖται σιγηλὴ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ θεοῦ.

Ὁ δὲ Διοπεΐθης;

Θὰ πειραθῇ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν θεὸν καὶ θερμότερον, ἢ ὅσον πρότερον, θὰ παραινῇ τοῖς ἄλλοις νὰ φοβῶνται τοὺς παλαιοὺς θεοὺς . . .

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐν τῇ ἐσπερινῇ ἐρημίᾳ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως συνέβαινον, εἰσέπλει ὁ ἐπανερχόμενος στόλος εἰς Πειραιᾶ. Ἀθρόος δ' ἔσπευδεν ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων, ἵνα ἴδῃ καὶ προσαγορεύσῃ τοὺς ἀφικνουμένους. Ἡ νύξ δ' ἐπῆλθε καὶ ἡ προκυμία ἔλαμπεν ἐκ τῶν δάδων. Ἐκ τούτου μεγαλοπρεπέστατον ἦτο τὸ θέαμα, ὅτε ὑπὸ τὸ φῶς τῶν δάδων αἱ ἑκατὸν ὑπερήφανοι τριῆρεις τοῦ νικηφόρου στόλου ἐπὶ τῶν συσκίων κυμάτων ὀχοῦμεναι προσήρχοντο.

Τεράστια δὲ σχεδὸν ἐφαίνοντο ἐν τῷ λαμπρῷ φωτὶ τῶν μετεώρων λαμπάδων οἱ ἐξέχοντες ἱστοί, τὰ λευκὰ ἱστία, αἱ χρυσαὶ εἰκόνες τῆς Παλλάδος καὶ τὰ ποικίλα σχήματα τῶν ἐμβόλων τῶν πλουσίως κεκοσμημένων ὑπὸ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ βίᾳ ληφθεῖσάν ἀσπίδων καὶ τῶν κοσμημάτων τῶν διαφθαρέντων ἐχθρικῶν πλοίων καὶ ἄλλων τροπαίων τριήρων.

Ἐκ τῆς μεστῆς δ' ἀνθρώπων λιθίνης προκυμίας χαρὰι ἀγαλλιάσεως ὑπεδέξαντο τὰ πλοῖα.

Καὶ ἤδη ἤρξαντο ἀποβαίνοντες. Ὅτε δὲ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐξῆλθον, πάντες ὥστίζοντο περὶ τὸν Περικλέα. Τοῦτον δὲ προσεφώνει τὸ πλῆθος καὶ τινες μὲν ἐστράωννουν ἄνθη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἄλλοι δὲ κατεκάλυπτον αὐτὸν διὰ στεφάνων.

Ἄλλ', ἵν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεξιώσεων καὶ προσφωνήσεων τούτων ὁ Περικλῆς, ἐδέξατο τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἱππονίκου, ὃς συμπαρέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ ὑπὸ γαύρων θεσσαλικῶν ἵππων ἐλαυνομένῳ ὀχήματι, ὅπερ ἀνέμενεν ἐν Πειραιεὶ τὸν ἐπανερχόμενον πλούσιον ἀβροδιαίτον.

Ἡ Ἀσπασία δ' ἔπρεπε νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ Περικλέους. Δι' ὃ καλῶς πρῶτον ἐγκαλυφθεῖσα ἐπέβη φορείου, ὅπερ ἀνέμενεν αὐτήν, ἵν' ἀναβῇ εἰς τὴν πόλιν.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ἡ σελήνη ἀνατείλασα ἐπέχει τὸ σέλας αὐτῆς ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τῆς παραλίας καὶ τῆς πόλεως.

Ὁ Περικλῆς δὲ σιγῶν καὶ εἰς λογισμοὺς βεβυθισμένος ἐν τῷ ὀχήματι τοῦ Ἱππονίκου ἐξίκετο εἰς τὴν πόλιν. Ὡς δ' αἶφνης τὸ ὄχημα περιέκαμπτεν ὁδὸν τινα, στρέψας τὴν ὄψιν ἐπὶ τὰ ἄνω εἶδεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν κορυφὴν τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐξεπλάγη· φρίκη ἐπέδραμεν τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐνώπιον αὐτοῦ ἴστατο, ὅ,τι πρὸ μικροῦ μακρόθεν ἐν τῷ λυκόφωτι ἔβλεπε. Λευκόστολον ἀπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης, ὁξέως διακρινόμενον ἀπὸ τοῦ αἰθέρος, ὑψηλὸν ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῶν ἀετωμάτων καὶ τῶν κιόνων ἴστατο τὸ τετελειωμένον ἔργον τοῦ Ἰκτίνου καὶ τοῦ Φειδίου ἐπὶ τῆς φαεινῆς ἄκρας.

Καὶ ἡ χάρις ἡ κατακληλοῦσα καὶ σήμερον ἔτι τὰς ψυχὰς ἐκείνων, οἵτινες τὸ πρῶτον τὴν ὄψιν αὐτῶν ἐπὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ἐν Ἀθήναις Παρθενῶνος μετάγουσι, φρίκην ἐνεποίησεν ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ τοῦ χρόνου τῇ ψυχῇ τοῦ Περικλέους.

XIV.

ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ.

ολλάκις ἔνδοξός τις ἀνὴρ, καίπερ
ὑπὸ τῆς πατρίδος τιμώμενος καὶ ὑπὸ
πάντων ἐγκωμιαζόμενος καὶ παντα-
χοῦ τιμῆς καὶ στοργῆς καὶ λατρείας
ἀπολαύων, ὅμως ἐντυγχάνει τόπω
τινί, ἔνθα ἅπαν τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ
καταπίπτει, ἔνθα αἰσθάνεται ἑαυτὸν
ταπεινόν, ἔνθα ὑποδέχονται αὐτὸν
ψυχρὰ καὶ φθονερὰ βλέμματα.

Ὁ δὲ τόπος οὗτος εἶναι ἡ ἰδία
αὐτοῦ ἐστία, αὐτὴ ἡ οἰκία, ὁ κόλπος τῶν οἰκείων, τὸ ὄρη-
τήριον, ἀφ' οὗ ἐπὶ τὰ ἔργα ὀρμᾷ.

Καὶ ὁ Περικλῆς δ' ἤσθετο ἑαυτὸν ξένον καὶ ὑπὸ ψυχροῦ
πνεύματος προσπνεόμενον, εὐθὺς ὥς τὸν ὁδὸν τῆς οἰκίας
αὐτοῦ ἐπάτησεν, ἐν ᾧ τὰ ὦτα αὐτοῦ περιεβόμβουν ἔτι αἱ
εὐφημίαι τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ὑποδεχομένου αὐτὸν
μετ' ἀποδημίαν ἐνός που ἔτους. Ὡς δὲ τὸν νικηφόρον

Ἀγαμέμνονα ἐπανερχόμενον οἴκαδε, οὕτω καὶ αὐτὸν ἐδέξατο ἐπὶ τοῦ ὁδοῦ γυνὴ κρυφῇ κεχολωμένη.

Ἡ ἀγγελία δ', ὅτι ἡ Ἀσπασία ἐν Μιλήτῳ παρὰ τῷ Περικλεῖ διητάτο, καὶ ὅτι σὺν αὐτῷ εἰς Ἀθήνας ἐπανήρχετο, ἐν καιρῷ ἔβαλε τὰ ὦτα τῆς Ἑλπινίκης καὶ ἐκ τοῦ στόματος τῆς φίλης ἐδέξατο αὐτὴν καὶ ἡ Τελεσίππη.

Ἄλλ' οὐδόλως προϋτίθετο ἡ γυνὴ τοῦ Περικλέους νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ ἐπανερχομένου συμβίου τὴν τιμωρίαν, ἣν ἡ Κλυταιμίστρα παρὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, οὐδὲ νὰ διαφείρῃ αὐτόν, ὥς ἡ Δηϊάνειρα τὸν ἄπιστον Ἡρακλέα, πέμπουσα τὸν τὸ φίλτρον περιέχοντα χιτῶνα τοῦ Νέσσου. Διότι οἱ λογισμοὶ αὐτῆς ἦσαν ταπεινοί, ὥς ταπεινὴ καὶ ἡ ἀγανάκτησις, ταπεινὸν τὸ μῖσος, ταπεινὴ ἡ ἐκδίκησις.

Ὅτι δ' ὁ Περικλῆς ἐν Σάμῳ ἐνίκησεν, ὅτι αὐτὸς κατεπόντισε τὴν ἐχθρικὴν ναυαρχίδα, τί ὠφέλησαν αὐτῷ ταῦτα ἐν τῇ γνώμῃ τῆς Ἑρινύος, ἣτις παρὰ τῇ ἐστίᾳ ἐκάθητο; Ἐν ᾧ δ' ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀντήχουν ἔτι τὰ ἐγκώμια τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἔργων, αὐτὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ ὤφειλε ν' ἀνέχεται τὰς εὐτελεῖς μομφάς, τὰ εὐτελῆ καὶ φθονερὰ βλέμματα τῆς Τελεσίππης.

Ἡ δ' Ἑλπινίκη; Ὅτε τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἐπάνοδον συνήντησε τῷ Περικλεῖ, εἶπε πρὸς αὐτὸν ταῦτα·

«Αἰσχος, Περικλείς! Ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Κίμων κατεπόλεμησε τοὺς Πέρσας, τοὺς βαρβάρους, ἀλλὰ σὺ αἷμα Ἑλλήνων ἔχεας, καὶ χαίρεις ἐγκωμιαζόμενος ἐπὶ τῇ χειρώσει τῶν ἰδίων ὁμοφύλων!»

Οὐδὲν πρὸς τοιοῦτους ψόγους τοῦ φιλέριδος γυναιίου ἀποκρινόμενος, σιγηλός, ὥς ἤρμοζε τῷ πράγι αὐτοῦ χαρακτῆρι, ὃν πρὸς πάντας τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ ἐπεδέκνυεν, ἀλλ' ἐν ταύτῳ ἀνδροπρεπεῖς λογισμοὺς καὶ ιδέας κύων ἀνέμενεν ὁ Περικλῆς τὴν κρίσιν τῆς διαφωνίας, ἣς ἡ ἐπιφάνεια

τῆς Ἀσπασίας πρόξενος τῷ βίῳ αὐτοῦ ἐγένετο. Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς εἶχε πιστεύσας, ὅτι εὐκόλον αὐτῷ θὰ ἦτο νὰ διακρίνη τὰ δίκαια τῆς ἐρωμένης ἀπὸ τῶν δικαίων τῆς γαμετῆς. Δὲν ἐπίστευε δὲ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ Τελεσίππη; Δὲν εἶχε καταφρονήσασα τῆς Μιλησίας ἐταίρας, ἥτις ἡδύνατο μὲν ν' ἀποπλανήσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ συμβίου, ἀλλ' ὥφειλε νὰ καταλίπῃ αὐτῇ τὴν δεσποτείαν ἐν τῇ οἰκιακῇ ἐστίᾳ; Δὲν εἶχεν ἐκδιώξασα ἐκ τῆς οἰκίας τὴν ξένην καὶ δὲν εἶχεν ὑποχωρήσασα ἐκείνῃ;

Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἄλλως εἶχε νῦν. Ὁ Περικλῆς δὲν ἦτο νῦν ὁ αὐτός. Διότι ἡ εἰκὼν γάμου ἐπὶ νέων ἀρχῶν στηριζομένου οὐχὶ μάτην εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνέπεσεν, ὡς ὑπεκκαίων σπινθήρ. —

Αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς ἡ μεγίστη τῶν ἐορτῶν τῶν Ἀθηναίων ἐτελεῖτο, ἐπανήλθον καὶ οἱ ἐν τοῖς διαφόροις δήμοις κατοικοῦντες δημότῃ συνέρρεον εἰς τὴν πόλιν. Διότι ἡ ἐορτὴ αὕτη, ὡς καὶ τὸ ὄνομα ἐδήλου καὶ ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς Θησεὺς ἐνόει, ἦτο ἡ ἐορτὴ τῆς συνεχῶς ἀνανεουμένης συσφίγξεως τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν σύμπαντος τοῦ λαοῦ τῆς Ἀττικῆς. Καὶ μακρόθεν δ' ἐκ τῶν συμμαχίδων πόλεων καὶ γήσεων καὶ ἐκ τῶν ἀποικιῶν καὶ δὴ καὶ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος προσήρχοντο ξένοι ὡς θεαταί.

Ἀλλ' οὐδέποτε τέως εἶχεν ἰδοῦσα ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων τοσοῦτον πλῆθος ἐγχωρίων καὶ ξένων συνηθροισμένον ἐν τοῖς τείχεσιν αὐτῆς. Διότι νῦν οὐ μόνον ἡ ἐορτὴ αὕτη τῶν Παναθηναίων εἴλκυε πολλοὺς εἰς Ἀθήνας, ὡς πάντοτε, ἀλλὰ καὶ ἡ περιεργία, ἣν πάντες εἶχον, νὰ ἴδωσιν ἀνοιγόμενον τὸν θαυμαστὸν ναὸν τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἀποκαλυπτόμενον τὸ ἀπαστράπτον χρυσότευκτον καὶ ἐλεφαντόδετον ἄγαλμα τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου.

Πολλὰς δ' ἡμέρας πρὸ τῆς μεγάλης πομπῆς ἐγίνοντο

οἱ συνήθεις ἀγῶνες. Ἐκεῖ δὲ παρὰ τῷ Ἰλισῶ ἐν κοιλάδι
τινὶ ἡγωνίζοντο οἱ νεαροὶ ἥρωες τῶν παλαιστρῶν περὶ τῶν
ἀριστείων. Καὶ πρῶτον μὲν ἡγωνίσαντο οἱ ἄριστοι τῶν παι-
δων, εἶτα δ' οἱ τολμηρότατοι ἔφηβοι, ἔπειτα δ' οἱ ἰσχυρότατοι
ἄνδρες πάντας τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐλληνικούς. Ἐν τῷ ἀγῶνι
δὲ τῶν παίδων ἐνίκησεν αὖθις ὁ τρόφιμος τοῦ Περικλέους
καὶ κεχαρισμένος τοῖς Ἀθηναίοις Ἀλκιβιάδης πρὸς χαρὰν
μὲν τοῦ Περικλέους, λύπην δὲ τῆς Τελεσίπτης μισούσης τὸν
παῖδα ὡς ἐπισκιάζοντα τέλεον τοὺς δύο ἀφυεῖς καὶ οὐδεμίαν
ἐλπίδα παρέχοντας υἱούς, τὸν Πάραλον καὶ τὸν Ξάνθιππον.

Ὅπόσον δ' ἐκαίετο τὴν ψυχὴν ὁ νεαρὸς νικητὴς ὑπὸ τῆς
ἐπιθυμίας νὰ ἴδῃ τοὺς ἄλλους ἀγῶνας, ὧν νῦν ὡς θεατῆς
δυστυχῶς, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς συναγωνιστῆς πρὸς τὸ ἀριστεῖον
ἡδύνατο νὰ μετέχῃ! Μεθ' ὀπόσου δὲ φθόνου ἔβλεπε πορευ-
θεῖς μετὰ τοῦ Περικλέους ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸ πρὸς δυσμὰς
τοῦ Πειραιῶς κείμενον πεδῖον τὸν ἄνω φερόμενον κονιορτὸν
καθυγραινόμενον ὑπὸ τῶν ἀτμίδων τῆς πνοῆς τῶν καλπαζόν-
των ἵππων, ἢ τοῦ ἀγωνιστὰς τῆς ἵπικῆς ἐπὶ τῶν ὑφ' ἵππων
ἐλαυνομένων ἀρμάτων, ἐφ' ὧν ἐκάστου ἴστατο ὁ ἡνίοχος
καὶ παρ' αὐτῷ κράνος καὶ ἀσπίδα φέρων ὁ ἐπιβάτης, ὅς, ἐν
ᾧ τὸ ἄρμα ὀρμητικῶς ἔτρεχεν, ἐξεπήδα καὶ στερόβῳ ποδὶ
χρόνον τινὰ ἔτρεχεν ἀμιλλώμενος πρὸς αὐτό, εἶτα δ' αὖθις
ἀσφαλῶς πηδῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπανελάμβανε τὴν προτέραν
στάσιν!

Ὅπόσον δ' ἡσθάνετο ἑαυτὸν κατακηλούμενον ὁ παῖς ὑπὸ
τῆς περιφήμου πυρρίχης, ἣν οἱ ἔφηβοι ὠρχοῦντο! Ὅπόσον
δ' ἡστραπτεν ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν μιμητικὴν ταύτην
ἐν ὅπλοις ὀρχησιν, ὅτε οἱ ἔφηβοι πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς μου-
σικῆς ἀντιμέτωποι ἰστάμενοι πάσας τὰς κινήσεις τῶν ὀπλο-
μάχων ἐμιμοῦντο, ἐπιτιθέμενοι, ἀμυνόμενοι, ὑποχωροῦντες
ἐν ρυθμικαῖς κινήσεσι καὶ πρὸς τὸν ρυθμὸν μεθυστικῶν τόνων,

Ἀσπασία II.

ἐν τῷ ἅμα δὲ καὶ τὰ ξίφη ρυθμικῶς πρὸς τὰς μετεώρους ἀσπίδας κρούοντες, ὧν ἡ κλαγγὴ ἐνούμενη τοῖς τόνοις τῆς μουσικῆς καὶ ἐνίοτε τοῖς τόνοις πολεμικῶν ἄσμάτων πολεμικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ μέθην ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν θεατῶν διήγειρεν! Ὡς δὲ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπὸ τῆς μέθης ἐκείνης καταληφθεὶς ἤρξατο μιμούμενος τὰς κινήσεις τῶν ὀπλομάχων ὀρχηστῶν καὶ ἐφαίνετο φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ μετᾶσχη τῆς ὀρχήσεως, ἀκουσίως εὐθὺς ἐμνήσθη ὁ Περικλῆς τοῦ διηγήματος τοῦ Ἀρτεμιδώρου καὶ τῆς σκηνῆς ἐκείνης, ὅτε ὁ Μιλήσιος τὸν υἱὸν Χρῦσανθον ἐπὶ τοῦ Τρώλου ὑπὸ τῆς μανίας τῶν Κορυβάντων αἰφνης καταλαμβανόμενον ἤσθάνετο. Ἀληθῶς δ' ὁ θόρυβος τῶν τὴν πυρρίχην ὀρχουμένων ἠδύνατο νὰ ὑπομνήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Τρώλου ὀρχησιν τῶν Κορυβάντων. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν πάντα ἄγρια καὶ φρικώδη, ἐνταῦθα δὲ σεμνὰ καὶ ἑρόθυμα τῷ θεωμένῳ παρίσταντο.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα νύξ ἦτο νύξ ἑορτῆς. Διότι κατ' αὐτὴν ἐτελέσθη ἡ λαμπαδηδρομία, δι' ἧς οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς θεοὺς τοῦ φωτός, τὸν Ἥφαιστον, Προμηθεῆα καὶ τὴν Παλλὰδα Ἀθηνᾶν συνήθως ἐτίμων. Μόνοι δ' οἱ κάλλιστοι καὶ δεξιότατοι νεανῖαι ἐπετρέπετο νὰ μετέχωσι τῆς λαμπαδηδρομίας. Ἠγωνίζοντο δὲ κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἕκαστος τὴν λαμπάδα ἀνημμένην εἰς τὸ τέρμα νὰ κομίσῃ. Καὶ ἐκεῖνος μὲν, οὗ ἡ δᾶς ἐσβεννύετο κατὰ τὸν δρόμον, ᾧφειλε νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ὀρίλου τῶν ἀγωνιζομένων, ὁ δ' ἡσύχως τρέχων καὶ φυλάττων τὴν φλόγα ἤσθάνετο ἑαυτὸν κεντούμενον ὑπὸ τῶν σκωπτικῶν ἐπιφωνήσεων τῶν θεατῶν.

Ἐκάστη δὲ φυλὴ τῶν Ἀθηναίων ἐξέλεγε τοὺς καλλίστους γέροντας, τοὺς εὐπρεπεστάτους ἀνδρας, ἵνα λαμπρύνωσι τὴν πομπήν, καὶ οὕτως ἡμιλλῶντο αὐταὶ διὰ τῶν ἐκλεκτῶν περὶ τῶν ἀριστείων. Ἐξελέγοντο δὲ καὶ οἱ μέλλοντες νὰ μετᾶσχωσι τῆς πομπῆς νεανῖαι καὶ αἱ παρθένοι, ἀλλ' ἡ ἐκλογή

τῆς ἀνθηρᾶς νεότητος, ἥτις θά παρείχε τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν θεατῶν, ὅ,τι ἐπίχαρι, καλὸν καὶ εὐγενές, μικρᾶς ἐδεῖτο αὐστηρότητος καὶ οὐχὶ τοιαύτης, οἷας ἡ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γερόντων.

Τοὺς δὲ γυμνικοὺς ἀγῶνας διεδέξαντο οἱ μουσικοί. Διότι ὁ Περικλῆς αὐτὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἐπίσης θερμῶς τιμῶν καὶ προβιβάζων κατέλεξεν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Παναθηναίων καὶ ἀγῶνας κιθάρας καὶ αὐλοῦ καὶ χορῶν. Διότι πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς καὶ ἀξιώμασιν εἶχε καὶ τὸ τοῦ διουκτητοῦ τῶν ἀγῶνων καὶ ἐορτῶν ἐν Ἀθήναις.

Ὅτε δ' ἐφάνθη ἡ ἡμέρα τῆς κυρίως ἐορτῆς, καθ' ἣν ὁ μὲν λεγόμενος πέπλος κατὰ παλαιὸν ἔθος ἐμελλε νὰ κομισθῇ εἰς τὸ Ἑρέχθειον καὶ ν' ἀφιερωθῇ τῇ Πολιάδι Ἀθηνᾷ οἱ δὲ νικήσαντες τὰ Παναθηναῖα νὰ στεφανωθῶσιν ἐν τῷ νέῳ Παρθενῶνι, ἤρξατο ἡ διάταξις τῆς πομπῆς ἐν τῷ Κεραμεικῷ.

Ἐγερμε δὲ τὸ εὐρὺ πεδῖον τῶν διαφόρων πομπέων, οἵτινες πάντες ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν τόπον τῆς συναγωγῆς συνέβρεον. Ὁ δὲ τόπος οὗτος τῆς συναγωγῆς παρείχεν ἔτι τῷ ὀφθαλμῷ θέαμα ἐμψύχου ποικίλης καὶ λαμπρᾶς συγχύσεως. Διότι τῇ μὲν ἴσταντο βαρεῖς οἱ πρὸς θυσίαν ὠρισμένοι καλλικέρωτες βόες, τῇ δ' ἐκρότουν διὰ τῶν ὀπλῶν τὴν γῆν καὶ σπινθῆρας ἐξέπεμπον οἱ γενναῖοι, εὐτονοὶ, ὡς χαλκὸς εὐθυτενεῖς τὴν φύσιν, εὐτολμοὶ ἵπποι ὡς ἠλεκτριζόμενοι. Παρὰ τοῖς ἀδαμάστοις δὲ καὶ θυμοειδέσιν ἵπποις ἴσταντο οἱ ἔφηβοι, οἵτινες κρατερᾷ τῇ χειρὶ κατεδάμαζον αὐτοὺς κρατοῦντες ἀπὸ τῶν σπιλνῶν ἡνιῶν, ἢ ἐχαλίνουν αὐτούς, ἢ περιῆγον αὐτοὺς πεῖραν λαμβάνοντες τῶν τεχνικῶν στροφῶν. Ἐκ πάντων δὲ τούτων κατεκληῖτο ἀπὸ τοῦδε ἡ ὄψις τῶν θεωμένων, ἔκ τε τῶν ἐμψύχων συμπλεγμάτων καὶ τῆς θέας εἰκόνων τῆς ῥώμης καὶ εὐμορφίας.

Ἄλλ' ἡ ποικίλη ἐκείνη τολύπη ἤρξατο ἐκτυλισσομένη. Οἱ πομπεῖς ἤρξαντο διαταττόμενοι καὶ ὥρμησαν ἐπὶ τὴν Ἀκρό-

πολιν, ἡχοῦντων τῶν σαλπίγγων καὶ αὐλῶν καὶ τῶν ἐν-
τῶν ὀργάνων. Προηγείτο δ' ἡ ἐκατόμβη, ἑκατὸν ἐκλεκτοὶ
λαμπροὶ βόες ὠρισμένοι πρὸς θυσίαν εἰς τιμὴν τῆς θεοῦ ἐπὶ
τῆς Ἀκροπόλεως καὶ μετὰ ταῦτα εἰς ἐστίασιν τοῦ λαοῦ, μεγα-
λόπρεπέστατα ζῶα εὐσαρκον καὶ ῥωμαλέον τὸν λόφον
ἔχοντα, βαθὺ τὸ λωγάνιον, εὐκαμπὴ δ', ὡς τὰ τῆς λύρας,
ἐστεφανωμένα στεφάνοις ἀνθῶν καὶ τὰς ἄκρας ἐπίχρυσα τὰ
κέρατα. Ἦγον δ' αὐτοὺς ῥωμαλέοι νεανία στερόν, τῇ χειρὶ
τοὺς ἀδαμάστους ὑποχειρίους ποιοῦντες. Μετὰ τοὺς βοῦς
δ' ἦρχοντο οἱ κριοὶ οὐχ ἦττον καλλίμορφοι καὶ ἰσχυροί, καλ-
λικέρωτες καὶ καλλιτριχεῖς. Ὅπισθεν δὲ τῶν ζώων καὶ τῶν
ἐλατήρων αὐτῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ἱεροθυτῶν ἐβά-
διζον οἱ φέροντες ἄλλα παντοῖα δῶρα, οἶον πόπανα ἐπὶ
πλατειῶν λοπάδων καὶ ὑγρὰ διάφορα εἶτ' ἐν ἀσκοῖς, εἶτ' ἐν
μεγάλοις καλλιμόρφοις ἀγγείοις.

Ἦκολούθει δὲ τούτοις λαμπρὸν τάγμα γυναικῶν καὶ
παρθένων πολυτελῶς ἐνδεδυμένων, χρυσᾷ καὶ ἀργυρᾷ πομ-
πεῖα φερουσῶν, πολυτελέστατα σκεύη, ἅτινα δι' ὅλου τοῦ
ἔτους ἐν ὠρισμένῳ τόπῳ φυλαττόμενα μόνον ἐν ταιαύταις
ἑορταῖς εἰς θεᾶν προσεφέροντο. Κομψὰ δὲ κανᾶ μεστὰ ἀν-
θῶν καὶ καρπῶν καὶ θυμιαμάτων ἔφερον ἐπὶ κεφαλῇς τινες
τῶν χαριεσσῶν, χρυσοστολουσῶν παρθένων. Ἐκ τῶν ἀνθη-
ροτάτων δὲ παρθένων τῶν Ἀθηνῶν ἐκλελεγμένοι, ἀβραὶ
ἄρα τε καὶ εὐσχήμονες καὶ χαρίεσσαι καὶ σεμναὶ αἱ κανη-
φόροι αὗται κατεκίλουν τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων διὰ τῆς
αἰδήμονος χάριτος τοῦ προσώπου καὶ τῶν τρόπων καὶ τῶν
κινήσεων. Ἦσαν δὲ κάλυκες παρθενικαὶ ἐν τῇ ἀγνότητι
μὲν ἐγκεκλεισμένοι, ἀλλ' ἀστράπτουσαι ἀπὸ τῆς δρόσου τῆς
θαλερᾶς νεότητος. Καὶ αὗται δ' ὡς τὰ χρυσᾷ ἐκεῖνα σκεύη
δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἀφανεῖς καὶ ἐγκεκλεισμένοι ἐν τῷ μυχῷ
τοῦ γυναικωνίτου ἐξήρχοντο νῦν, ἵνα λάμπωσιν ἐν τῷ φωτί

τῆς ἑορτασίμου ἡμέρας. Διότι ἡ μεγάλη ἑορτὴ ἀπεκάλυπτε τῇ ὄψει πάντων, ὅτι τέως ἀπεκρύπτετο, ἀπεκάλυπτε καὶ ἀπήλλαττε τοῦ δεσμοῦ πᾶν ὅ,τι καλὸν καὶ λαμπρόν. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ δὲ ταύτῃ ἔβαλλε τὰ βέλη αὐτοῦ ὁ θεὸς τοῦ Ἑρωτος καὶ συνηντῶντο τὰ βλέμματα χαρίεσσών παρθένων καὶ ἐρωτοτρόφων νεανίων. Ἀντίσταθμος δὲ τῆς παρθενικῆς ταραχῆς ἦτο ἡ ἔμφυτος, τὰς ἀκτῖνας αὐτῆς ἐλευθέρως καὶ εὐθύμως κύκλῳ περιχέουσα χάρις.

Μετὰ τὰ λαμπρὰ δ' ἱερὰ πομπεῖα ἐφέροντο τὰ μεγαλοπρεπέστατα ἀναθήματα, ὧν ὁ ἀριθμὸς, εἴπερ ποτέ, νῦν μέγιστος ἦτο, οἷον μεγαλοπρεπῇ ἀγγεῖα, μαρμαίρουσαι χρυσᾷ καὶ ἀργυρᾷ ἀσπίδες, τρίποδες χαριέστατοι καὶ πλουσίως κεκοσμημένοι καὶ τορεύματα ἐξόχων τεχνιτῶν. Πάντα δὲ ταῦτα ἀσκεπῇ περιφερόμενα ἤστραπτον ἀπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ἀμαυροῦντα τὴν ὄψιν.

Εἶποντο δ' ἐχόμενα τῶν παρθένων αἱ χαρίεσσαι καὶ τρυφεραὶ καὶ παιδικαὶ ἔτι κόραι, αἱ ἀρρήφοροι, τὴν αὐτὴν λαμπρὰν στολὴν, ἣν καὶ ἐν ταῖς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγιστείαις, φέρουσαι καὶ ἐν αὐταῖς ἡ χάρις εὐσεβῆς καὶ εὐτολμος Ἰππαρέτη.

Ἦκολούθουν δ' αὐταῖς οἱ προπομποὶ καὶ κομιστὰι τῶν ἀναθημάτων, ἅτινα αἱ ἀποικίαι τῶν Ἀθηναίων, ἢ αἱ σύμμαχοι πόλεις καὶ νῆσοι τῇ θεῷ εἶχον πέμψασαι.

Μετὰ ταῦτα δ' ἐφέρετο τὸ σπουδαιότατον πάντων τῶν ἀναθημάτων, τὸ λαμπρὸν κέντρον τῆς ὅλης πομπῆς, ὁ μέγας, πλούσιος καὶ πολυτελὴς πέπλος. Δὲν ἔφερον δ' αὐτὸν ἀνθρώπιναι χεῖρες, ἀλλ' ἐκρέματο ἀναπεπταμένος ὡς ἰστῖον ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς τινος πλοίου, ὅπερ ἐπὶ τροχῶν ἐκινεῖτο. Δὲν ὑπεμίνησκε δὲ τὸ πρὸς πλοῖον ὅμοιον τοῦτο ὄχημα, τὸ ἐξαιρετοῦ μεγέθους καὶ καλλονῆς ἔργον τοῦτο ἐν τῇ χορείᾳ τῆς ἐπιδεικνυομένης λαμπρότητος τοῦ λαοῦ τὴν κατὰ

θάλασσαν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων ἅμα τε καὶ τὸν θαλάσσιον θεόν, οὐ ἡ λατρεία ἀπὸ παλαιοῦ συνδεδεμένη τῇ τοῦ Ἑρεχθέως καὶ τῆς Παλλάδος ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἦτο; Ὅτι δ' ὁ πέπλος ἀντὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς πλοίου τὸ κύριον τῆς πομπῆς τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀθηναίων ἦτο, δὲν ὑπεδήλου τοῦτο τὴν νίκην τῆς φαεινῆς θεοῦ Παλλάδος ἐν τῷ πρὸς τὸν σκυθρωπὸν τριανοκράτορα ἀγῶνι; Ἀπεικονίζετο δ' ἐν τῷ ἀστράπτοντι χρυσοποικίλῳ πέπλῳ ἡ τῆς φαεινῆς θεοῦ μετοχή τοῦ πρὸς τοὺς γίγαντας ἀγῶνος τῶν θεῶν τεχνηέντως ἐνυφασμένη τῷ πορφυρῷ, ἢ κροκοτῷ ὑφάσματι. Ἐκ τῶν ἰστών δὲ τοῦ πολυτελοῦς πλοίου κεκρεμασμένην καὶ ἀναπεπταμένην ἔβλεπέ τις τὴν χρυσοδαίδαλον εἰκόνα τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου τῶν θεῶν τοῦ φωτὸς πρὸς τὰς ὤμας ἀρχηγόνους δυνάμεις μετέωρον, ἀπολάμπουσιν ἀπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ λαμπροῦ ἡλίου, ὁρατὴν τοῖς πᾶσιν.

Ὑπερήφανοι δ' ἠκολούθουν τῷ μεγαλοπρεπεῖ ὀχήματι τῷ φέροντι τὸν πέπλον οἱ νικηταὶ τῶν ἀγῶνων, οἳ τε καθαρίζονται καὶ αὐλῇται φέροντες τὰ μουσικὰ ὄργανα, καὶ ὁ νικήσας ἐν τῇ λαμπαδηδρομίᾳ ἀνημμένην φέρων τὴν δᾶδα, δι' ἧς κατὰ παλαιὸν ἔθος τὸ εἰς τὴν θυσίαν πῦρ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἔδει ν' ἀναφθῇ, καὶ οἱ νικηταὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ δρόμου καὶ τῆς ἵπποδρομίας καὶ τῆς ἀρματοδρομίας μετὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν τεθρίπων, ἐφ' ὧν ἐκάστου ὁ ἠνίοχος καὶ ὁ ἐπιβάτης φέρων τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος ἴσταντο. Εἶτα δὲ φέροντες κλάδους ἐλαίας ἐν χερσὶν ἐβάδιζον οἱ καλοὶ καὶ σεμνοὶ γέροντες, οἵτινες ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς πρεσβυτικῆς εὐμορφίας τὴν νίκην εἶχον νικήσαντες. Ὡς εἰς εὐγενῇ δὲ παραδείγματα ἀπέβλεπεν ἡ νεολαία τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς λευκότριχας τούτους ἄνδρας, οἵτινες μέχρι τοῦ γήρατος εἶχον διατηρήσαντες τὸ σεμνὸν κάλλος καὶ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Εἶποντο δ' ἔφιπποι οἱ

ἔφηβοι, ἢ ἀνδρική νεολαία τῶν Ἀθηναίων, ῥαδινοί, μελανοπλόκαμοι, πυρίγληνοι, αἰωρούμενοι ἐπὶ τῶν γενναίων ἵππων, ὥς ἔμπειροι ἵππεις. Μετ' αὐτοὺς δ', ἡγουμένων τῶν στρατηγῶν καὶ ταξιαρχῶν, ἦρχοντο οἱ στρατεύσιμοι, οἱ ὀπλίται καὶ οἱ εὐγενεῖς ἵππεις λαμπρὰς πανοπλίας φέροντες ἐπὶ τῶν καλλίστων καὶ πυριπνόων ἵππων — διότι ἔφιπποι παρίσταντο οἱ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι Ἀθηναῖοι καὶ ἐν ταῖς ἐορταῖς ὥς καὶ ἐν ταῖς μάχαις — καὶ τέλος τὸ ἄπειρον τάγμα τῶν πολιτῶν, ἡγουμένων τῶν ἐν τέλει, τῶν ἀρχόντων, τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ἦσαν δὲ τεταγμένοι οἱ πολῖται κατὰ δήμους, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἐορτασίμως ἐνδεδυμένοι καὶ κλάδους μυρσίνης ἐν χερσίν ἔχοντες καὶ ὀπισθεν αὐτῶν ἦρχοντο οἱ μέτοικοι, ὧν αἱ γυναῖκες κλάδους δρυὸς ἔφερον, ὥς ὑπὸ τὴν προστασίαν Διὸς τοῦ Ξενίου οὔσαι, τοῦ θεοῦ τῆς φιλοξενίας. Πολλὰ δὲ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων τῶν μετοίκων ἐπορεύοντο ὀπισθεν τῶν Ἀτθίδων, ὧν τῆς προστασίας ἀπέλαυον, καὶ ἔφερον σκιάδεια ἐν χερσίν, ἵνα ἐπισκιάζωσιν αὐτάς, ὡς ὅτε ἢ πομπὴ διὰ προσηλίου τινὸς τόπου ἐπορεύετο, ἢ ὀκλαδίας μικροὺς καὶ κομφούς, ἐφ' ὧν αἱ προστατίδες ἠδύναντο νὰ καθέζωνται, ὡς ὅτε ἢ πομπὴ ἵστατο.

Ἡ πομπὴ λοιπὸν αὕτη ὥρμησεν ἐκ τοῦ ἐξωτάτου Κεραμικοῦ καὶ διὰ τῶν καλλίστων ὁδῶν τῆς πόλεως πορευομένη ἀφίκετο εἰς τὴν ἀγορὰν, ἣτις φύλλοις δρυὸς ὑπεστρωμένη καὶ ἄλλως ἐορτασίμως κεκοσμημένη ἦτο ὑπὸ τῶν δούλων, οἵτινες ἔργον τοῦτο εἶχον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἔστη ἡ πομπὴ καὶ ἡ τάξις τῶν ἱππέων, τῶν εὐγενῶν Ἀθηναίων, ἐξετέλεσεν ἐν τῷ εὐρυχώρῳ πεδίῳ ἐν πλήρει λαμπρᾷ πανοπλίᾳ τακτικᾷ γυμνασίᾳ, αἵτινες σχεδὸν τὸ λαμπρότατον τῶν θεαμάτων τῆς πομπῆς ἦσαν.

Ἐν ᾧ δ' ἔτι ἡ πομπὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ διέτριβε, μέρος τῆς

συνοδοείας τῶν θυμάτων ἀπεχωρίσθη μετὰ τινων ἱερείων, ἵνα προπορευθὲν τὰς δύο συνήβεις θυσίας προθύσῃ, τὴν μὲν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὴν δ' ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Ὑγείας.

Μετὰ τὰς πρῶτας δὲ ταύτας θυσίας ἐκινήθησαν καὶ αὖθις οἱ πομπεῖς μετὰ τῆς ἐκατόμβης καὶ τοῦ πλοίου τοῦ φέροντος τὸν πέπλον. Ἐπορεύοντο δὲ καὶ αὖθις διὰ τῶν καλλίστων ὁδῶν τῆς πόλεως καὶ παρήρχοντο τὰ περιώνυμα ἱερά, ὧν ἐνώπιον ἴσταντο, ἵνα τιμῇσιν τὸν θεὸν διὰ θυσίων, ἢ ψάλλοντες παιᾶνα.

Ὅτε δ' ἐξίκοντο εἰς τὸν τόπον, ὅθεν ἡ ἀνοδος ἐπὶ τὸν λόφον τῆς Ἀκροπόλεως ἄρχεται, τότε τῶν μὲν ἵππων καὶ τεθρίππων, ὅσα δὲν ἠδύναντο ν' ἀναβῶσι τὴν εὐρείαν μὲν, ἀλλ' ἀπότομον ὁδόν, ἢ νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῷ οὐχὶ λίαν εὐρυχώρῳ περιβόλῳ τῆς Ἀκροπόλεως, κατέλιπον ἐκεῖ. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν τολμηρῶν ἱπέων καὶ ἡνιόχων ἠκολούθησαν τῇ πομπῇ καὶ ἀνέβησαν μετὰ τῶν γενναίων ἵππων ἐχόμενοι τοῦ ἐπιπέδου πῶς τόπου τῆς εὐρείας ὁδοῦ, ἐνθα αὕτη αὐλακόεσσα καὶ λιθόστρωτος οὕσα ἐμείου τὸν κίνδυνον τῆς ὀλισθήσεως τῶν χηλῶν τῶν ἵππων καὶ τῶν τροχῶν τῶν ἁμαξῶν.

Ἀφικομένη δ' εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἡ πομπὴ ἔσθη ἐν μέσῳ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ τοῦ νέου ναοῦ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς. Καὶ τὸν μὲν πέπλον ἐκόμισαν εἰς τὸ Ἐρέχθειον, τὴν δ' ἐκατόμβην ἔθουον ἐπὶ τινὸς βωμοῦ ἐν ὑπαίθρῳ εὐρισκομένου παρὰ τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τοῦ Παρθενῶνος, ἐν ᾧ πάντες παιᾶνα ἔψαλλον.

Ἀλλ' οὐδεὶς ἐκ τοῦ πλήθους ἔστρεψε τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κνεφαίαν στοάν τοῦ Ἐρεχθείου, ἐνθα τὸ παλαιότατον ξόανον τῆς Ἀθηνᾶς ἐπ' ἀνθοκόμου θρόνου ἱστάμενον τὸν συνήθη φόρον, τὸν πέπλον, ἐδέχετο. Καὶ τῇ ἱερᾷ δὲ θυσίᾳ τῇ προσφερομένῃ οὐδεὶς προσεῖχε· διότι πάντων ἡ ὄψις

ἦτο προσηλωμένη τῇ μαρμαιρούσῃ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦ ναοῦ ἐκείνου, οὐ αἱ θύραι σήμερον τὸ πρῶτον ἔμελλον ν' ἀνοιχθῶσι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ πρώτη δ' αἰσθησις, ἣν ἡ θέα τοῦ νέου μεγαλοπρεποῦς ναοῦ παρείχεν, ἦτο ἐκείνη, ἣν παρέχει ἡ αἰφνιδία ἐπιφάνεια λαμπροῦ φωτός. Διότι πάντα ἐν αὐτῷ ἐξ ἀπαστράπτοντος μαρμάρου ἦσαν ἀπὸ τῶν τετραγώνων λίθων τῆς βάσεως μέχρι τῶν ἐσχάτων εὐγλύπτων πλίνθων τῆς στέγης. Ὅτι δ' οὐχὶ ἐκ μαρμάρου λάμποντος ἐν τῇ ἀγνῇ παρθενικῇ αὐτοῦ λευκότητι συνέκειτο, τοῦτο χρυσοῦν κόσμημα, ἡ μαγευτικὸν τι χρῶμα ἦτο.

Ἀπὸ δυσμῶν δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐν σχήματι ἐπιμήκους ὑπὸ κίωνων περιβαλλομένου τετραγώνου ἐκτεινόμενος ὁ θαυμαστός ναὸς ὑπερήφανος καὶ αἰθριος ἴστατο ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ περιβρέμενος ὑπὸ τοῦ φωτός τοῦ ἡλίου. Καλός, καταφανής καὶ σύμμετρος, ὅμως δ' ἐφαίνετο ὡς γίγας μετὰ θαυμαστῆς ὀρμῆς ἐκ τῆς κολοσσιαίας βάσεως πρὸς τὰ ἄνω τείνων. Αὐτὴ δ' ἡ βάση μετὰ τοῦ ἀναβαθμοῦ ὑπερεῖχε τῆς κεφαλῆς τῶν θεατῶν. Ὁ δὲ ναὸς αὐτός, τὸ μαρμάρινον δάσος τῶν κίωνων, ἡ ἀνάγλυφος περιβάλλουσα αὐτὸν ζωφόρος, τὰ ἐμφυχα κολοσσιαῖα μαρμάρινα συμπλέγματα τὰ πληροῦντα τὸ εὐρὺ ἀέτωμα ἐμφύχων θαυμαστῶν τύπων, καὶ τὰ λαμπρὰ χρυσᾶ καὶ ποικίλα κοσμήματα, ὧν ἡ μαρμαρυγὴ τῇδε κάκεισε ἐπεσκότει τὴν τοῦ λευκοῦ πεντελικοῦ μαρμάρου, ἐφαίνοντο ὡς ἀντιμέτωπα τῆς παρθενικῆς θεοῦ ὑψούμενα ἐκ τῆς φωτοβρύτου ὑψηλῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ πάτριον ἐκείνης βασιλείον τοῦ φωτός, εἰς τὸν ἱερὸν αὐτῆς αἰθέρα.

Ἄλλ' οὐδὲν ἐπεσπᾶτο πλέον κατὰ τὸν θαυμάσμον τοῦτον τὴν ὄψιν τῶν Ἀθηναίων, ὅσον αἱ μεγαλοπρεπεῖς ὑπὸ τῶν κολοσσιαίων συμπλεγμάτων ἀπεικονιζόμεναι σκηναί, αἵτινες ἐπλήρουν τὰ εὐρέα πεδία τῶν δύο αἰετωμάτων. Καταπλη-

κτική δ' ἦτο ἡ ὄψις αὐτῶν. Διότι αἱ λαμπραὶ ἐκεῖναι μορφαί, ὥς ἐκεῖ ἡρεμοῦσαι, ἰστάμεναι, βαδίζουσαι οὐχὶ ἐν ἐκτόπῳ ἐργασίᾳ, ἀλλ' ὥς ἀγάλματα προέχοντα τοῦ βάθους ἐν ὑποδηλουμένῃ πως σχέσει πρὸς ἄλληλα παρίσταντο, ἐφαίνοντο ὥς θέλουσαι νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν περιβόλων αὐτῶν, ἵνα κατέλθωσιν πρὸς τὸν λαὸν τῶν θεοφιλῶν Ἀθηναίων. Σύμμετρα δ' ἐφαίνοντο τὸ σχῆμα καὶ τὰς κινήσεις, ἀλλὰ καὶ πλήρη ἀκμαίας ἀνθηρᾶς ζωῆς ἐκφαινομένης ἐν εὐστόχῳ παραστάσει.

Καὶ τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς ἀέτωμα παρίστη τοῖς Ἀθηναίοις τὴν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς γένεσιν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐν τῷ μέσῳ δ' ἴσταντο ὁ θεός, ἡ θεὸς καὶ ὁ Τιτάν Προμηθεύς, ὁ διαφρήξας τὸ κρανίον τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν ἐξοδὸν τῆς φαινης θεοῦ δυνατὴν καταστήσῃ. Εἶτα δ' ἡ Νίκη καὶ ἡ Ἴρις σπεύδουσαι ἑκατέρα ἐξ ἑκατέρας πλευρᾶς, ἵνα τὴν χαροποιὸν ἀγγελίαν μεταδώσι καὶ ἀντιμέτωποι αὐτῶν θεοὶ καὶ ἥρωες ἄσμενοι αὐτὴν ἀποδεχόμενοι. Ἐν δὲ τῇ γωνίᾳ τοῦ αἵματος ἐξ ἀριστερῶν μὲν ὁ Ἥλιος μετὰ τῶν πυριπνόων ἵππων ἄνω χωρῶν, ἐκ δεξιῶν δ' ἡ Νὺξ μετὰ τοῦ ἄρματος καταδύνουσα εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ὀκεανοῦ. Τὸν δ' ἀγῶνα τοῦ Ποσειδῶνος πρὸς τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προστασίας τῆς Ἀττικῆς χώρας παρίστη τὸ δυτικὸν ἀέτωμα. Ἦσαν δ' ἐν τῷ μέσῳ οἱ δύο ἐρίζοντες θεοί, ὁ φοβερὸς Ποσειδῶν πατάσων διὰ τῆς τριαίνης τὴν πέτραν καὶ τὴν ἱερὰν πηγὴν ἐξ αὐτοῦ ἐκβλύζων, ἀντικρὺ δ' αὐτοῦ ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ καὶ ἡ διαταγὴ αὐτῆς βλαστήσασα ἱερὰ ἐλαία καὶ παρ' αὐτῇ ἡ ὀρθία ὑψουμένη συνωρὶς πρὸς τὴν νικηφόρον πορπύην. Θεοὶ δὲ καὶ ἥρωες τῆς Ἀττικῆς χώρας παρὰ τῇ Ἀθηνᾷ καὶ αἱ ἀκόλουθοι Νηρηίδες παρὰ τῷ Ποσειδῶνι. Ἀπὸ τῶν ὑπερμεγέθων δὲ τούτων μαρμαρίνων μορφῶν μετήγετο ἡ ὄψις ἐπὶ τὰ μικρότερα ἀνάγλυφα τοῦ διαζώματος τοῦ ὑπεράνω τῶν κιόνων, ἐν ᾧ ἐν ταῖς μετόπισι ἀγῶνες Ἑλλήνων μαχη-

τῶν πρὸς τοὺς ἀγρίους Κενταύρους παρίσταντο, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν διὰ μέσου τῶν κίωνων τῶν περιβαλλόντων τὸν ναὸν ἐπὶ τὴν ἐσωτερικὴν ζωφόρον τὴν περιβάλλουσαν τὸν ἐξωτερικὸν τοῖχον τοῦ κυρίως ναοῦ. Ταῦτα δὲ θεώμενος ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Ἀθηναίου λαμπρότερος ἔλαμπε. Διότι ἐν αὐτοῖς ἔβλεπεν ἡ ἔμψυχος πομπὴ τὴν ἰδίαν αὐτῆς εἰκόνα τῷ μαρμάρῳ ἐγγεγλυμμένην, σκηναὶς δῆλα δὴ ἐκ τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων καὶ τῆς εἰς ταύτην προπαρασκευῆς, τάγμα καλῶν, σωφρόνων παρθένων, νεανιῶν ὀχουμένων ἐπὶ ὀρθομένων ἵππων καὶ ὑπερηφάνως ἐλαυνόντων τεθρίππων, σκηναὶς ἱπικῶν ἀγώνων, τὴν παράδοσιν τοῦ πέπλου, καὶ ἐν μέσῳ παντὸς τούτου τοῦ ἀνθρωπίνου κάλλους Ὀλυμπίους θεοὺς οὐχὶ ἀοράτους οὐδ' ἀπροσπελάστους, ἀλλὰ θεατὰς τῆς λαμπροτάτης πομπῆς. Τοσοῦτον δ' ἀφελῆς καὶ τοσοῦτον λιτὴ ἄρα τε καὶ ὑψηλὴ ἐν ὅλῳ τῷ κάλλει ἦτο ἐκάστη μορφή, ὥστε ἐφαίνετο ὡς θέλουσα νᾶ εἶπῃ ἐκ τοῦ μαρμαρίου πρὸς τὸν λαὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὰς μελλούσας γενεάς· «Διαφυλάξατε τὸ ὀρθὸν μέτρον καὶ ζήσατε πάντοτε ἐν λιτότητι καὶ καλλονῇ καὶ ἀγνότητι τοιαύτῃ, οἷαν ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἔργων τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἔμφρονος Φειδίου βλέπετε!» —

Μετὰ δὲ τὴν θυσίαν παρελθόντες πρὸ τοῦ πλήθους ἀνέβησαν σεμνῶς χωροῦντες οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν τοὺς ἀναβαθμοὺς καὶ ἔστησαν πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ. Ἐνταῦθα ἔταξαν ἑαυτοὺς ἐκατέρωθεν τῶν θυρῶν ἔχοντες ἐν μέσῳ τὸν Περικλέα καὶ τὸν ἄρχοντα βασιλέα.

Τότε ἀνεψύχθησαν αἱ εὐρεῖαι, πολυδαίδαδοι, χαλκαὶ θύραι τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ἔνδον αὐτοῦ ἐπεφάνη, οἱ μαρμαίροντες κίονες καὶ τὸ νέον σεμνὸν ἄγαλμα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου νῦν πρῶτον ἐν τῇ λαμπρᾷ μεγαλοπρεпеῖᾳ ἐκ τοῦ ἱεροῦ σκότους τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιδεικνυόμενον.

Ἦρξαντο δὲ τότε οἱ πομπεῖς ψάλλοντες ὕμνον εἰς τὴν

θεόν. Μετά δὲ τὸν ὕμνον παρήλθεν ὁ Περικλῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ἀναβαθμοῦ τοῦ ναοῦ εἶπε ταῦτα πρὸς τοὺς παρεστώτας Ἀθηναίους·

«Πάλαι ποτὲ κατέχεεν ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ πάντα τὰ περὶ τὸ σῶμα ἀγαθὰ κατὰ τοῦ λίκνου τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὥς ἡ δότεира τῆς τροφίμου ἐλαίας καὶ τῶν πρώτων ἀγαθῶν, ὥς ἡ αἰτία καὶ προαγωγὸς τῆς εὐδαιμονίας τῆς χώρας τῆς Ἀττικῆς τιμᾶται ἐν τῷ σεμνῷ μὲν ἐκείνῳ, ἀλλ' ἀμόρφωτο ζοάνῳ τοῦ Ἐρεχθείου. Ἦλθε δ' εἶτα ὁ χρόνος, ὅτε αἱ Ἀθηναὶ τὸ ξίφος περιζωσθεῖσαι καὶ ἡγούμεναι τῆς Ἑλλάδος κατεπολέμησαν τοὺς βαρβάρους καὶ ἐπύρρωσθεῖσαι ὑπὸ τῶν νικῶν εἰς ἀκμὴν δυνάμεως προήχθησαν. Ὡς σημεῖον δ' ἐκείνου τοῦ χρόνου ὑψοῦται ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὸ περιβλεπτον κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Προμάχου. Ἀλλ' ἤδη ὑποφώσκει ὁ χρόνος, ἐν ᾧ ἡ ἐσωτερικὴ καὶ μυχία φύσις τῆς θεοῦ καὶ μετ' αὐτῆς τὰ μέγιστα αὐτῆς δωρήματα ἐν τῇ Ἀττικῇ χώρᾳ καὶ τῷ λαῷ ἀναπτύσσονται. Ἠθέλησε δ' ἀληθῶς νὰ παραστήσῃ ἐαυτὴν νῦν ὥς θεὸν τοῦ φωτοδότου αἰθέρος, ἐν οὗ τῇ λάμπει τὸ σκότος διαλύεται, ὥς θεὸν σύννουν καὶ σοφὴν, ἐφ' ἧς τῷ μετώπῳ ἡ ἐλευθέρᾳ ιδέα ἐν λαμπρᾷ ἐναργείᾳ παρίσταται, ὥς τὴν προάγουσαν πᾶσαν καλὴν ἐμπειρίαν καὶ τέχνην καὶ πᾶσαν ἐκ τῆς διανοίας προκύπτουσαν εὐδαιμονίαν. Ὡς τοιαύτην δ' ὁ Φειδίας αὐτὴν νῦν παρέστησεν, ὥς Παλλὰδα Ἀθηνᾶν τῆς εἰρήνης. Τὴν τοιαύτην δὲ νέαν μορφήν τῆς θεοῦ περιέβαλε διὰ νέου ἀξίου αὐτῆς ναοῦ, οὐχὶ ἱερατικοῦ τινος, ἀλλὰ παναθηναϊκοῦ, σεμνοῦ οἰκήματος, ἐν ᾧ νὰ δύνῃται αὐτὴ ν' ἀποκαλύπτῃ τὸ ἀληθὲς φῶς, τὴν ἀληθῆ δύναμιν τῆς φύσεως αὐτῆς ἐλευθέραν τῶν ἱερατικῶν δεσμῶν. Εὐστόχως δὲ περιφράττει ὁ ναὸς οὗτος τὴν θεὸν συντελῶν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς φύσεως αὐτῆς τε τῆς θεοῦ ἅμα καὶ τοῦ λαοῦ, ὃν αὕτῃ σκέπει. Διότι ταχέως θὰ συγκερασθῇ καὶ ὁμοία

θ' ἀποδειχθῇ ἡ φύσις τῆς θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. Καὶ οὕτως ἐν τῷ μέλλοντι τὸν μὲν πέπλον θὰ προσάγωμεν τῷ σεμνοτάτῳ καὶ παλαιοτάτῳ ξοάνῳ τῆς Πολιάδος τιμῶντες τὸ παλαιότατον καὶ ἱερὸν ἔθος τῶν πατέρων, ἀλλὰ σκοπὸς καὶ κέντρον τῆς ἐορτῆς τῶν Παναθηναίων θὰ εἶναι ὁ Παρθενών. Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦδε θὰ δέχωνται οἱ ἐν τοῖς ἀγῶσι νικῶντες τὰ ἀριστεῖα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θεοῦ καθημένων κριτῶν, καὶ ὁ λαὸς θὰ στρέφεται πρὸς τὰ τορεύματα τοῦ μεγαλοπρεπῶς ἀπαστράπτοντος ναοῦ, ἵνα δέχῃται τὴν ἀνταύγειαν τῆς ἐσωτερικῆς φύσεως τῆς θεοῦ καὶ πληροῖ τὴν ψυχὴν μεγαλείου καὶ φρονήματος, οἷον ἐνταῦθα οἱ τοῖχοι καὶ τὰ ἀετώματα καὶ αἱ ζωφόροι διὰ μαρμαρίνων γλωσσῶν λαλοῦντες διεγείρουσιν. Ἐν τοῖς τορεύμασι δὲ τούτοις θ' ἀναγιγνώσκη ὁ Ἀθηναῖος τὴν ἑαυτοῦ ἱστορίαν, θ' ἀναγιγνώσκη τὸν ἐγγεγλυμμένον ἡρωϊκὸν παιᾶνα τῆς νίκης τοῦ φωτὸς καὶ τῆς διανοίας κατὰ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαθίας. Καταμαθάνουσα δὲ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἰσχὺν ἢ τοῦ Ἑλλήνος διάνοια θ' ἀναφλέγεται ὑπ' εὐγενοῦς ὁρμῆς ἀξία πάντοτε νὰ φαίνεται τοῦ μνημείου, ὅπερ αὐτὴ ἑαυτῇ ἔστησεν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.»

Πλήρης δ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν λόγων τούτων τοῦ Περικλέους ὁ λαὸς ἐπανελάβε τὸν εἰς τιμὴν τῆς θεοῦ παιᾶνα καί, ἐν ᾧ μυριόφωνος ὁ παιᾶν ἐψάλλετο καὶ ἀντήχουν οἱ τόνοι τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ἐντατῶν ὀργάνων τῶν ἀκολουθησάντων τῇ πομπῇ, νεύσαντος τοῦ ἄρχοντος βασιλέως καὶ ἡγουμένου, ἀνέβησαν τοὺς ἀναβαθμοὺς τοῦ ναοῦ πρῶται αἱ παρθέναι καὶ εἰσῆλθον διὰ τῶν ἀνεφγμένων θυρῶν εἰς τὸν Παρθενῶνα. Παρθενικοὶ πόδες ἄρα πρῶτον ἐπάτησαν τὸ νέον ἱερὸν τῆς παρθένου θεοῦ. Ἠκολούθουν δὲ ταῖς παρθένοις οἱ νεανίαί, καί, ἐν ᾧ ἐκεῖναι μὲν ἐπὶ τὰ δεξιά, οὗτοι δ' ἐπ' ἀριστερά τοῦ ἐν τῷ ναῷ ἀγάλματος τῆς θεοῦ παρετάττοντο, εἰσῆλθον

οὐ φέροντες κατὰ τὴν πομπὴν τὰ ἀναθήματα καὶ κατέθεσαν αὐτὰ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θεοῦ, ἀντηχοῦντος ἔτι τοῦ παιᾶνος. Καὶ ἄλλα δ' ἀναθήματα καὶ μάλιστα χρυσαυγεῖς καὶ ἀργυροφεγγεῖς ἀσπίδας ἐκρέμασαν ἀπὸ τῶν ἐπιστυλίων τοῦ ναοῦ. Μετὰ ταῦτα δὲ προσῆλθον οἱ νικήσαντες τὰ Παναθήναια καὶ μετ' αὐτῶν οἱ κριταὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τέλει.

Ὁξύτερον δ' ἀντήχει ἡ ἡχώ τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ἐντατῶν ὀργάνων καὶ ἐνθουσιαστικώτερον ἐρρόθουν οἱ τόνοι τοῦ παιᾶνος διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν μαρμαρίνων στοῶν, ὅτε ἤδη τὸ ἀστράπτον ἄγαλμα τῆς θεοῦ ἀπεκαλύφθη τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν εἰς τὸ ἱερὸν εἰσελθόντων καὶ τοῦ συβρέυσαντος πλήθους τῶν Ἀθηναίων. Πάντων δ' ἡ ὄψις προσεκολλήθη αὐτῷ.

Ὡς δ' ὁ ναὸς ἡμαῦρου τὴν ὄψιν τῶν θεωμένων, οὕτως ἀπήστραπτεν ἐπισκοτοῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα. Καὶ ἐξ ἐλέφαντος μὲν ἦσαν τὰ γυμνά τοῦ σώματος, ἐκ χρυσοῦ δὲ τὰ ἄλλα. Προσέβλεπε δὲ βαθύβουλος τοὺς εἰσερχομένους ἡ σπουδαία καὶ περικαλλὴς κεφαλὴ κεκαλυμμένη ὑπὸ βαρέος χρυσοῦ κράνους, ὑφ' ὃ ἀνέβλυζον οἱ ἄπειροι βόστρυχοι. Συνετὸν δ' ἦτο τὸ τοῦ προσώπου ἦθος, ἀλλ' ἡ σύνεσις παρίστατο ἐν ἡρέμῳ ἐναργεῖα. Πρὸς τοῖς ποσὶ δ' ἐπ' ἀριστερὰ ἔκειτο ἡ ἀσπίς κατεσταλμένη εἰς εἰρήνην καὶ οὐχὶ πρὸς πόλεμον αἰρομένη, καὶ ἀνεμμένον ἐφησύχαζε τὸ δόρυ ἐν τῇ χειρί. Διότι οὐχὶ ὡς πρόμαχος παρίστατο, ἀλλ' ὡς νικηφόρος κρατοῦσα ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ πτερωτὴν Νίκην, ὡς τις περιστερὰν, ἢ ἱέρακα κρατεῖ. Προσέφερε δ' αὐτῇ ἡ πτερωτὴ θεὸς τῆς Νίκης χρυσαυγὴ στέφανον. Ὑπὸ τὴν σκέπην δὲ τῆς ἀσπίδος συνεσπεירוῦτο ὁ ἱερὸς τῆς Ἀκροπόλεως ὄψις, τὸ σύμβολον τῆς γηγενοῦς, θεοφυλάκτου πρώτης δυνάμεως τῆς Ἀττικῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ. Τὸ στέρνον δὲ τῆς θεοῦ ἐπεκάλυπτεν ἡ αἰγίς, ἀφ' ἧς ἀκτινο-

βόλος προέβαλλεν εἰς τὰ ἔξω ἢ κεφαλὴ τῆς Μεδοῦσης. Ἐν μέσῳ δὲ τῷ κράνει ἐπὶ τῶν κοσμημάτων Σφίγξ ἐπέκειτο, ἣς ἐκατέρωθεν γρῦπες ἐνειργασμένοι ἦσαν, ὡς σύμβολα τῆς συνέσεως, τῆς σοφίας καὶ τοῦ ἐγρηγορικοῦ. Καὶ ἄλλα δὲ ποικίλα καὶ πολυσήμαντα κοσμήματα ἐπειρῶντο κατὰδηλον νὰ ποιήσωσι τὴν φύσιν τῆς θεοῦ, ὡς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος οἱ ἀγῶνες αὐτῆς πρὸς τὰς ἀμάχους μὲν Ἀμαζόννας ἔξωθεν, πρὸς τοὺς θρασεῖς δὲ Γίγαντας ἔσωθεν, καὶ ἐπὶ τῶν σανδαλίων οἱ ἄγριοι Κένταυροι, καὶ ἔξῃς πανταχοῦ ἀγῶνες πρὸς ἀγρίας σκοτεινὰς δυνάμεις.

Εὐπρεπὴς δ' ἐκυρτοῦτο ὑπεράνω τῆς λαμπροτάτης μορφῆς τῆς θεοῦ ὁ μεγαλοπρεπὴς αὐτῆς ναός. Διπλοῦς στοίχος μαρμαιρόντων κιόνων ἐορτασίμως κεκοσμημένων διὰ στεφάνων ἴστατο κατὰ μῆκος τοῦ ναοῦ εἰς τρία μέρη διηρημένος. Ἐκατέρωθεν δ' ὑπεράνω τῶν στοίχων τούτων δεύτερος στοῖχος κιόνων ἀνάγκαιον τι ἀπετέλει, ἀναπεπταμένην στοάν. Τετράγωνον δ' εὐρὺ ἀνοιγμα ἐν μέσῳ τῆς ἐπὶ τοῦ ὑπεράνω τούτου στηριζομένης ἐπιπέδου στέγης ἐπέτρεπε νὰ εἰσδύνη τὸ φῶς εἰς τὸν σκοτεινόν ἄλλως ναὸν καὶ νὰ φωτίζη τὸ ἄγαλμα. Θαυμασίως δὲ συνηρμοσμένον πρὸς τὴν σεμνότητα καὶ τὴν θεῖαν φρίκην ἐμποιοῦσαν ἐρημίαν τοῦ ναοῦ ἦτο τὸ ἄνωθεν εἰσορμῶν φῶς τοῦ αἰθέρος. Διότι ἡ θεὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ φωτὸς περικλυζομένου ἀνοιγματος καὶ τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ ἐπεκούφιζε τὴν ψυχὴν τοῦ καταπληκτικοῦ αἰσθήματος, ὅπερ ἐνεποίει αὐτῇ τὸ λαμπρὸν καὶ σεμνὸν ἄγαλμα. Ἰέρακες δὲ καὶ ἀετοί, τὸ φλογερὸν ἄρμα τοῦ Ἡλίου καὶ αἱ νεφέλαι τοῦ Διὸς παρήλαυνον τὸ ἀνοιγμα καὶ ἐκ τούτου τὸ πρόσωπον τῆς θεοῦ ἔνεκα τῶν παιγνίων τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς ὅτε μὲν ὑπὸ θερμῆς καὶ χρυσῆς λαμπρότητος, ὅτε δ' ὑπὸ λευκοῦ καὶ ψυχροῦ ἀργυροφειγγοῦς φωτὸς περιβαλλόμενον, ὅτε δ' εἰς λυκόφως ἐμβαπτόμενον

ἐφαίνετο ὡς μεταβάλλον τὸ ἦθος καὶ μεταλλάσσον τὸ σχῆμα καὶ ὅτε μὲν σπουδαῖον, ὅτε δὲ προσηγές ἐκ τοῦ ὕψους καταβλέπον. Οὐδὲν ἕτερον δ' ὑπῆρχεν ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ λαμπρότητι τοῦ ναοῦ δυνάμενον ν' ἀποτρέψῃ τὴν ὄψιν ἀπὸ τῆς θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου πάντα ἐπ' αὐτὸ αὐτὴν εἴλκον καὶ αὐτὰ τὰ μεταξὺ τῶν κιόνων εὐμορφα καὶ λάμποντα ἀναθήματα. Διότι οὐδὲν τῶν διεσπαρμένων καὶ τὴν προσοχὴν διασκεδαννύοντων πολυτελῶν σκευῶν, δι' ὧν ἐν ἄλλοις χρόνοις ἄλλοι λαοὶ τὰς οἰκίας τῶν θεῶν αὐτῶν συνήθως ἐκόσμου, εὕρισκετο ἐν τῷ ναῷ, μόνον δ' ἴστατο τὸ κολοσσιαῖον ὑψηλὸν καὶ καλὸν ἄγαλμα τῆς θεοῦ ἐν τῇ ὑπὸ λαμπρότητος καὶ μυστηριώδους ἡσυχίας περιβαλλομένη μαρμαρίνῃ στοᾷ. —

Ὡς δ' ὁ νέος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς καθιερώθη καὶ ἀνετέθη τῇ θεῷ ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηναίων ψάλλοντος ἐνθουσιῶδες ᾄσμα πρὸς τοὺς τόνους τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ἐντατῶν ὀργάνων, καὶ ὡς τὰ πλούσια ἀναθήματα πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς κατετέθησαν, ἤρξατο εὐθὺς ἡ διανομὴ τῶν ἀριστείων τῶν νικησάντων τὰ Παναθήναια. Οἱ νικηταὶ δ' ἀνηγορεύοντο ὑπὸ τῶν κριτῶν. Ἐπειδὴ δὲ πρῶτον μὲν οἱ νικηφόροι παῖδες, εἴτα δ' οἱ ἔφηβοι, ἔπειτα δ' οἱ ἄνδρες τὰ ἀριστεῖα ἔλαβον, συνέβη, ὥστε ὁ τεσσαρακαδεκέτης υἱὸς τοῦ Κλεινίου, ὁ Ἀλκιβιάδης, πρῶτος τῶν νικηφόρων παίδων νικητῆς ἀνηγορεύθη καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐν τῷ τότε ἀνοιχθέντι Παναθηναϊκῷ οἴκῳ τὸ ἀριστεῖον παρὰ τῶν κριτῶν ἐδέξατο. Ἔλαβε δ' ὁ ὑπερήφανος καὶ χαροπὸς παῖς εὐμορφότατον ἀμφορέα ποικιλόχρουν, οὗ ἡ γραφὴ τὸν Ἡρακλέα τοὺς ὄφεις ἀποπνίγοντα παρίσθη. Ἦτο δὲ πλῆρες τὸ κομψὸν ἀγγεῖον ἐλαίου ἐκ τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς τῶν ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἀκαδημείας. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι νικηταὶ ὅμοια ἀριστεῖα ἐδέξαντο ἐκτὸς μόνον τῶν νικητῶν τῶν μουσικῶν ἀγώνων, οἵτινες χρυσοῦς στεφάνους ἔλαβον.

Ὡς δ' ἡ διανομὴ τῶν ἀριστείων πέρας ἔλαβεν, εὐθὺς τότε, παρόντος ἔτι τοῦ λαοῦ, μετεκομίσθη ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ δ' ὑπὸ τῶν κίωνων τοῦ Παρθενῶνος περιβαλλόμενος καὶ πρὸς ἡλίου δυσμᾶς ὀπισθεν τοῦ σηκοῦ κείμενος ὀπισθόδομος οὗτος ἦτο καλῶς περιπεφραγμένος, ἀθυρίδωτός τις τόπος ὑφ' ἐνὸς μόνου λύχνου φωτιζόμενος, ὑφ' οὗ τὸ μυστηριῶδες λυκόφως ὃ τε ἐπίσημος καὶ ὁ ἄσημος θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ παρ' αὐτῶ παντοῖα κειμήλια καὶ πολύτιμα πομπικὰ λαμπρὰ σκεύη, ὡς καὶ τὰ σπουδαῖα ἔγγραφα τῆς πόλεως, κατετίθεντο, φυλαττόμενα ὑπὸ τοῦ ταμίου τῆς θεοῦ.

Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ πλήθους τοῦ ὠστιζομένου περὶ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ θαυμάζοντος τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν λαμπρότητα τοῦ Παρθενῶνος ἦσαν καὶ τινες ἐκ τῆς ἄλλοδαπῆς ἐλθόντες καὶ ἐν τούτοις Σπαρτιάτης τις.

Ὡς δ' οὗτος ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναόν, νεανίας τις, ὃς χρόνον τινὰ ἠκολούθει αὐτῷ κατὰ βῆμα, λαβόμενος αὐτὸν τοῦ ὤμου ἀνεχαίτισε λέγων·

«Ἐρρῆς ἐκ τοῦ τόπου τούτου! Ἀπαγορεύετε τοῖς Δωριεῦσιν ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ναόν!»

Ὅντως δὲ παλαιὸς τις λόγος ἀπηγόρευε τοῖς Δωριεῦσι τὴν εἰς τὰ ἱερὰ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηναίων εἴσοδον καὶ ἐνίοτε, ὡς ἂν τοῦλάχιστον περὶ τῶν φανερῶν ἐχθρῶν τῶν Ἀθηναίων προῦκκειτο, ἐνεθυμοῦντο οὗτοι τὸν λόγον τοῦτον. Ὡς δὲ πλῆθος πολὺ περὶ τὸν Σπαρτιάτην συνήχθη καὶ ὁ νεανίας ἐπανελάβε τοὺς φθονεροὺς λόγους, οὗς πρότερον παρ' αὐτοῦ εἶχεν ἀκούσας, τότε πάντες συνέστησαν κατὰ τοῦ ξένου καὶ ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ καταλίπῃ τὴν Ἀκρόπολιν.

Οὕτως ἐξεφλέγη σπουδαίως καὶ ἐν τῇ εἰρηνικῇ ταύτῃ ἐορτῇ, καίπερ ἀστραπηδόν, ἐπὶ στιγμὴν μόνον χρόνου, ἡ

ἔχθρα, ἧτις ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων τὰς δύο μεγάλας φυλάς διῆσθη . . .

Ἄλλ' ἦτο καὶ Ἀθηναῖός τις ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὃς κεχολωμένος καὶ χαλεπὸς προσέβλεπε τὸ ὠστιζόμενον πλῆθος τὸ περικλύζον τὸν Παρθενῶνα. Ἦτο δ' ὁ Ἀθηναῖος οὗτος ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως Διοπείθης.

Καὶ εἶχον μὲν κομίσαντες κατὰ παλαιόν, ἀμετάπτωτον ἔθος τὸν πέπλον εἰς τὸ Ἐρέχθειον καὶ ἀναθέντες αὐτὸν τῷ ζοάνῳ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, ἀλλὰ ταχέως καὶ μετ' ἀδιαφορίας τοῦτο ἐγένετο καὶ σύμπας ὁ λαὸς ἐτράπη ἐπὶ τὸν νεόδμητον ναόν, τὸν ἄνευ ἱερέως οἶκον τῆς Παλλάδος. Οὐχὶ δὲ τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεμφθὲν τοῖς Ἀθηναίοις Παλλᾶδιον, οὐχὶ τὴν θεὸν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἐτίμων οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ τὸ μάταιον, μεγαλοπρεπὲς ἔργον τοῦ Φειδίου καὶ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς νέας ταύτης Ἀθηνᾶς καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ κατετέθησαν τὰ πολύτιμα ἀναθήματα. Ἠγανάκτουν ἄρα οἱ θεοὶ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ ἱερεῖς . . .

Ὡς δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ μετημφιεσμένη Ἀσπασία καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει περιεπάτουν καὶ ἔβλεπον κατατιθέμενον τὸ θεμέλιον τοῦ ναοῦ ἐκείνου, ὅσπερ νῦν τετελειωμένος ὑψοῦτο, οὕτω καὶ σήμερον ἴστατο αὖθις ὁ Διοπείθης πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ Ἐρεχθείου καὶ διελέγετο πρὸς τινὰ τῶν συνήθων αὐτοῦ. Καὶ ὡς τότε, ὅτε πρὸς τὸν Λάμπωνα πικροὺς λόγους ἐκτοξεύων περὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἀνθρώπων ἔλεγεν, εἶδε καὶ σήμερον αἴφνης τὸν ἔχθιστον αὐτῷ μετ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Ἀσπασίας περιφερόμενον ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐν συνοδίᾳ τοῦ Φειδίου καὶ Ἰκτίνου καὶ Καλλικράτους καὶ Σοφοκλέους καὶ Σωκράτους καὶ ἄλλων προκρίτων Ἀθηναίων ἐξ ἐκείνων, οἵτινες μετὰ τοῦ Φειδίου τὸ ὁμηρικὸν ἔπος, οὐκ ἔῃ με τρεῖν Παλλὰς Ἀθήνη! ἐν τῇ σημαίᾳ αὐτῶν ἀναγεγραμμένον εἶχον.

"Οτε δὴλα δὴ ἡ ὥρα τῆς ἐστιάσεως ἦλθε καὶ παρετέθη τῷ λαῷ τὸ κρέας τῶν ἑκατὸν βοῶν τῆς ἑκατόμβης καὶ τὰ λείψανα τῶν προθυμάτων εἰς εὐωχίαν, τότε περιβεβρεγμένους ὑπὸ τῆς δαψιλῆς προχεομένης διονυσιακῆς σπονδῆς ὁ ἔκκριτος ἐκεῖνος ὄμιλος περιήρχετο τὴν ἡσυχον νῦν Ἀκρόπολιν, ἵνα θαυμάσῃ ἀτάραχος τὸ τετελειωμένον ἔργον.

Τὸ πρόσωπον δὲ τοῦ Φειδίου σήμερον οὔτε σπουδαῖον οὔτε σύννουν ἦτο, ὡς ἄλλοτε, ἀλλὰ φαδρὰ λαμπρότης περιέβαλλε τὸ μέτωπον αὐτοῦ.

Ἵπερχαρὴς δ' ἔλεγεν ὁ Περικλῆς περὶ τούτου, ὅπως τὸ πρῶτον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν κατ' ὀλίγον προκοπὴν πάντων τούτων τῶν ἔργων ἰδὼν νῦν μετ' ἐνιαύσιον ἀπουσίαν ἐξ Ἀθηνῶν ἐξεπλάγη εὐρὼν πάντα τετελειωμένα ἐν τελειοτάτῃ λαμπρότητι, ἣν οὐδέποτε ἐφαντάζετο. Καὶ αὖθις δ' ἐξύμνει τὰ γενόμενα καὶ προσετίθει, ὅτι πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἐγένοντο καὶ ὅτι πάντα μία κεφαλὴ ἐδημιούργησεν.

Ἀλλ' ὁ Φειδίας ὑπέλαβεν, ὅτι οὐχὶ μία κεφαλὴ, ἀλλὰ μυρία ἔμπειροι χεῖρες ὑπηρετοῦσαι τῇ κεφαλῇ ἐκείνῃ ἀπετέλεσαν τὸ θαῦμα τοῦτο. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι οὐχὶ μιᾷ κεφαλῇ ὑπηρετοῦν αἱ χεῖρες ἐκεῖναι, ἀλλὰ δαιμονίῳ τινὶ πνεύματι, ὅπερ ἐναρμονίως πάντα ἐνεψύχου.

Ἐν τῷ δ' οἱ ἄνδρες ἐν εὐθύμῳ διαθέσει τὴν χάριν τοῦ νέου ἔργου ὡς διὰ μεμεθυμένων ὀφθαλμῶν ἐξεμύζων καὶ διὰ λόγων τὰ αἰσθήματα τὰ κατακλύζοντα τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐξέφαινον, ἔβλεπέ τις τὴν Ἀσπασίαν προσεκτικῶς μὲν καὶ μετὰ λαμπόντων ὀφθαλμῶν καὶ δὴ καὶ μετ' ἐρυθαινομένων παρειῶν, ἀλλὰ σιγῇ θεωμένην τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου, Ἰκτίνου καὶ τῶν περὶ αὐτοῦς.

Ἡ σιγὴ δ' αὕτη ἐφαίνετο παράδοξος καὶ αὐτῷ τῷ Φειδίᾳ τῷ σιγηλοτάτῳ τῶν ἀνθρώπων· δι' ὃ εἶπε τέλος σπουδαίως

μειδιῶν κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῷ τρόπον στραφεῖς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν·

«Ἐὰν μὴ με ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἀπὸ πολλοῦ χρόνου θεωρεῖται ἐν Ἀθήναις ἡ καλὴ Μιλησία ὑπὸ πολλῶν ὥς ἡ μεγίστη τῶν κριτῶν πάντων τῶν περὶ τὰς καλὰς τέχνας. Ὡσαύτως δ' ἐνθυμοῦμαι, ὅτι οὐδέποτε αὕτη ἀπέκρυψε τὴν γνώμην αὐτῆς. Ἀλλὰ, πῶς τοῦτο συμβαίνει, ὥστε αὕτη, γυνὴ διὰ τῆς σιγῆς νὰ κατασχύνῃ ἡμᾶς τοὺς ἄνδρας σήμερον;»

Ἄπαντες δὲ μετέωροι προσέβλεψαν τὴν Ἀσπασίαν καὶ ἐφαίνοντο διὰ τῆς σιγῆς τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν ποιοῦμενοι.

«Ὅρθῶς ποιῶν ἀναμνησκεῖς με, Φειδία,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι γυνὴ εἶμαι. Ὡς τοιαύτη δὲ δὲν συλλαμβάνω πάντοτε ταχέως πάντα τῇ διανοίᾳ, ὥς ὑμεῖς οἱ ἄνδρες, καὶ ἐν ταῖς ἐννοίαις μου δὲν ἐπέρχεται τάξις καὶ ἀκολουθία ταχέως, ὥς ἐν ταῖς ἐννοίαις τῶν ἀνδρῶν. Εὐκίνητος δ' εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς γυναικὸς καὶ σκέψασθε, μὴ τι ἀσύνετον ἐποιήσατε ἐπιτρέψαντές μοι, ὥς γυναικί, τῇ μόνη τοῦ φύλου μου, ὥς φαίνεται, ἐλευθέρως νὰ σκοπῶμαι καὶ ἐλευθέρως ν' ἀποφαίνωμαι. Ἐνώπιον δ' ἡμῶν ἵσταται τὸ νέον θαυμαστὸν οἰκοδόμημα μέγα, ὥς ὅρος, καὶ ὑπερκαλλές, ὥς ἄνθος. Ὅποια δ' ἀφθονία τελείας καλλονῆς ἀποκαλύπτεται καὶ ἀναπτύσσεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν! Πάντα δὲ ταῦτα εἶναι τόσον χαρίεντα ἅμα τε καὶ μεγαλοπρεπῆ, τόσον ποικίλα ἅμα τε καὶ εὐγενῶς λιτά, τόσον εὐκίνητα ἅμα τε καὶ ἥρεμα, τόσον ὠραῖα καὶ νεανικῶς εὐθαλῆ, τόσον συνετὰ ἅμα τε καὶ ἀφελῆ, τόσον φαιδρὰ ἅμα τε καὶ σπουδαῖα, τόσον ἀνθρώπινα ἅμα τε καὶ θεῖα, ὥστε πᾶσαν ἀνδρικήν ψυχὴν δύνανται νὰ περιστήσωσιν εἰς τοιαύτην διάθεσιν, ἐν οἷα εὕρισκομένη οὐδενὸς πλέον νὰ ἐπιθυμῇ, οὐδὲν πλέον νὰ ποθῇ. Ἀλλ' ἡμεῖς αἱ γυναῖκες εἴμεθα τοιαῦται τὴν φύσιν, οἶαι, ὥς οἱ παῖδες, διὰ τῆς ἐτέρας μὲν χειρὸς δεχόμεθα ἐκεῖνο, ὃ ἐποθήσαμεν, τὴν δ' ἐτέραν

ὀρέγομεν, ἴν' ἄλλου τινὸς τύχωμεν, καὶ τρίτον τι ἴσως διὰ τῶν ὀφθαλμῶν διώκομεν. Ἄν ἤμην ἀνὴρ, θὰ ἤρκούμην σήμερον νὰ ἐξυμνήσω ἔνθους τὸν Φειδιαν, ὡς τὸν πρῶτον καὶ μέγιστον πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ', ὡς γυνή, ποθῶ καὶ ἕτερόν τι καὶ δὴ κατηγορίαν τινὰ θὰ ποιήσωμαι αὐτοῦ. Δὲν τρέμεις τὴν ὀργὴν τῆς χρυσῆς Ἀφροδίτης, Φειδιά; Μοι φαίνεται, ὅτι ζητεῖς πάντοτε τὸ ὑψηλόν, τὸ ἀγνόν, τὸ θεῖον, ἵνα ἐνσώματον αὐτὸ ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ παραστήσης, καὶ ὅτι, ἂν μὴ τὸ θεῖον καὶ καλὸν ἐτύγχανεν ὄν, οὐδέποτε θὰ ἐφρόντιζες, ὡς πιστεύω, περὶ τοῦ καλοῦ. Διότι οὐδέποτε ζητεῖς αὐτὸ καί, ὅ,τι διεγείρει τὰς αἰσθήσεις καὶ φλέγει τὴν ψυχὴν, τοῦτο οὐδεμίαν ἡχῶ εὐρίσκει ἐν σοί. Τὴν χάριν δὲ τῆς θηλύτητος αὐτῆς ταύτης χάριν, ὡς οἱ ποιηταὶ ἔνθοι τοῦτο πράττουσιν, ὁσάκις τὴν Ἀφροδίτην ὑμνοῦσιν, ἀπαξιοῖς νὰ παραστήσης. Εἰς ἱερὰν δὲ σπουδαιότητα εἶναι πάντοτε ἡ διάνοιά σου ἐμβεβαπτισμένη καὶ ἡ ψυχὴ σου μετέωρος, ὡς ἀετός, ὑπεράνω τῶν κορυφῶν ἵπταται. Ὡ Ἔρως, δὲν ρίπτεις θέλος τι καὶ κατ' αὐτοῦ; Διὰ τί, ὦ Κύπρι, δὲν περιβάλλεις καὶ τοῦτον διὰ τῶν χρυσῶν σου δεσμῶν, ὅπως ἀφιερῶσῃ τὸν γλύφανον τῇ χάριτί σου καὶ οὕτω δι' αὐτοῦ τέλος καὶ τὸ σὸν ἦθος ἀποκαλυφθῇ, ὡς τὸ ἦθος τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ἀγάλματι τούτῳ διὰ τῆς γλυφίδος αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη;»

«Ἀληθῶς,» εἶπεν ὁ Φειδιάς, «ἡ ἀσπίς τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς παρέσχε μοι πάντοτε σκέπην τῶν βελῶν τοῦ Ἑρωτος καὶ τῶν δεσμῶν τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἐκείνη ὀφείλω χάριτας ὁμολογουμένως, ὅτι ἡ τέχνη μου δὲν ἀπεθελύνθη. Τὰ δ' ἄλλα μέμφου τοῖς Λημνίοις, ὦ Ἀσπασία, ὅτι καὶ νῦν, καίπερ ἀποπερατώσας τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου θεοῦ ἐν τῷ Παρθενῶνι, ὅμως τὴν τέχνην μου δὲν τρέπω ἐπὶ τὴν χρυσεὴν Ἀφροδίτην. Διότι οὐχὶ Ἀφροδίτην ἀπαιτοῦσιν οἱ

Λήμνιοι, ἀλλὰ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς αὐτῆς θεοῦ, τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, προσλιπαροῦσι νὰ κατασκευάσω.»

«Τοῦτο, ὅπερ λέγεις,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία μετὰ βραχεῖαν σιγὴν, καθ' ἣν σύννους ἐφαίνετο, «πληροὶ τὴν ψυχὴν μου μεῖζονος, ἢ ὅσης ὑποτίθης, ἐλπίδος! Ἦκουσα δὲ σήμερον τοῦ Περικλέους λέγοντος, ὅπως ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς καὶ ἀμόρφου ξοάνου προέβησαν εἰς τὴν κραταῖαν Πρόμαχον καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν Παρθένον τοῦ Παρθενῶνος. Τίς δύναται δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι καὶ ἡ Παλλὰς τῶν Λημνίων δὲν θὰ ὑπερβάλλῃ τὴν Παρθένον Ἀθηνᾶν; Τίς δ' ἀμφισβητεῖ, ὦ Φειδία, ὅτι ὅσω μᾶλλον δημιουργεῖς, τοσοῦτω μᾶλλον θερμὸν καὶ λαμπρὸν θὰ ἐκβλύζῃς τὸ πύρινον κῦμα ἐκ τοῦ μαρμάρου, ἢ τοῦ χαλκοῦ διὰ τῆς θελκτικῆς σου ράβδου; Τί δ' ἄλλο ὑπολείπεται σοι νῦν πλάσαντι τὴν πρόμαχον ἀνδρόγυνον καὶ τὴν σύννουν παρθένον, ἢ ἡ γυνή;»

«Ἀγνοῶ, ὁπότερον προκόπτω ἐν τῇ τέχνῃ μου,» εἶπεν ὁ Φειδίας, «ἢ ἐκκλίνω ἀπ' αὐτῆς πειθόμενος ταῖς ὑποθήκαις καλῆς γυναικός. Ἀλλ', ὅτι ἀξιοῖς, φαίνεται εὐρισκόμενον ἐν τῇ ὁδῷ, ἣν πορεύομαι.»

«Σὺ, οὗ τῷ ὀφθαλμῷ οὐδεμία γυνὴ θ' ἀπέκρυπτε τὰ κάλλη αὐτῆς,» εἶπεν αὖθις ἡ Ἀσπασία, «παράστησον τὴν γυναῖκα καὶ τὴν χάριν αὐτῆς καὶ κήρυξον ὡς τὸν ὑπατον καὶ ἔσχατον σκοπὸν τοῦ Ἑλληνος, ὅτι μόνον ἐν τῷ ἐνδύματι τοῦ κάλλους ἡ σοφία δύναται νὰ καταστῇ κυρία τῶν ψυχῶν πάντων τῶν ἀνθρώπων!»

Τοιαῦτα διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ἡ Ἀσπασία καὶ ὁ Φειδίας. Ὁ δὲ Περικλῆς ἤρξατο ἐξετάζων μετὰ τοῦ Ἰκτίνου καὶ Φειδίου τὸ διάγραμμα τῶν μεγαλοπρεπῶν Προπυλαίων, ἅτινα ἔμελλον ν' ἀποτελέσωσι τὸ ὑψιστον κόσμημα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ κατὰ τὴν γνῶμην τῶν δύο ἀνδρῶν ἐπίσης ὑψηλὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ, ὡς ὁ

Παρθενών αὐτός, ἔπρεπε νὰ κατασκευασθῶσιν. Ἀλλὰ διηνεκῶς ἐπανήρχοντο πάλιν, ἵνα θαυμάσωσι καὶ εὐφροσύνως ἀπολαύσωσι τοῦ τετελειωμένου ἔργου καὶ τῶν τορευμάτων καὶ τῶν λαμπρῶν ἀναθημάτων. Ἐξύμνουν δ' ὅτε μὲν τούτου, ὅτε δ' ἐκείνου τῶν μαθητῶν τοῦ Φειδίου τὰ ἔργα τὰ ἐπὶ τοῦ ἀετώματος, ἢ τῶν ζυφόρων, ὅτε μὲν τοῦ Ἀλκαμένους, ὅτε δὲ τοῦ Ἀγορακρίτου, καὶ οὕτω καὶ τῶν ἄλλων ἀπείρων τεχνιτῶν τῶν μετὰ πυρίνου ζήλου τὴν τέχνην αὐτῶν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν παρασχόντων.

Μετὰ τοῦτο δ' ᾠδήγησεν ὁ Φειδίας τὸν Περικλέα καὶ πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον τοῦ φροντιστικοῦ υἱοῦ τοῦ Σωφρονίσκου, εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν Χαρίτων, ἃς ὁ ζητητὴς τῆς ἀληθείας ὡς ἀνάθημα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως νὰ πλάσῃ ἐπειράθῃ.

Ἔβλεπον δὲ τὰς ἐκ μαρμάρου κατεσκευασμένας τρεῖς παρθένους ἐνηγκαλισμένας καὶ ὁμοίας μὲν πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ διαφόρους ἀλλήλων τὸ ἦθος. Χαρίεσσα δ' ἦτο ἡ μία, αὐστηρὰ καὶ ἐλευθέριος τὸ ἦθος ἡ ἑτέρα καὶ σύννους ἡ τρίτη.

Ὡς δ' οἱ θεαταὶ τὸ διάφορον ἦθος ἐκάστης ἐθαύμαζον, εἶπεν ὁ δημιουργὸς τοῦ ἔργου ἄθυμὸς πῶς φαίνόμενος·

«Ἐπίστευον, ὅτι τὴν διαφορὰν ταύτην δὲν θὰ ἐθαυμάζετε καὶ ὅτι κατὰ φύσιν ἔχουσιν αὐτὴν θὰ εὐρίσκετε. Διότι πρὸς τί ὁ τρίτος ἀριθμὸς τῶν Χαρίτων, ἂν καὶ αἱ τρεῖς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ σημαίνουν; Ἐσπούδαζον δὲ νὰ ἐξερευνήσω τὸν νοῦν τοῦ τρίτου τούτου ἀριθμοῦ καὶ οὐδόλως ἡμφισβήτην, ὅτι τρεῖς διάφοροι φύσεις ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς χάριτος πρέπει νὰ συνενῶνται. Ἀλλὰ δὲν κατάρθουν νὰ διαγνώσω, ὅποια τις ἔδει νὰ εἶναι ἡ τρίτὴ σύστασις τῆς χάριτος τέως, ἕως ὃ Ἀλκαμένης ἡμᾶς εἰς τῆς καλῆς Θεοδότης ᾠδήγησε. Τότε δὲ μόνον ἀνεψήθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ὅτε ἡ Κορινθία ὀρχομένη παρέστησε τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, τὴν Ἀφροδίτην,

τὴν Ἥραν καὶ τὴν Ἀθηνᾶν. Ὅποια τις τὴν φύσιν παρίσταται ἢ Ἀφροδίτῃ, ἂν μὴ ὡς τὸ σωματικῶς καλόν; Ὅποια τις ἢ Ἥρα, ἂν μὴ ὡς τὸ ψυχικῶς καλόν, ἢ τὸ ἀγαθόν, ἢ τὸ σῶφρον; Καὶ ὅποια τις ἢ Ἀθηνᾶ, ἂν μὴ ὡς τὸ διανοητικῶς καλόν, ἢ ἡ ἀρετή; Οὕτω κατέμαθον, ὅτι σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ νοῦς ὁμοῦ νὰ συνεργήσωσιν ὀφείλουσιν, ἵνα τὴν ἀληθινὴν φύσιν τῆς χάριτος ἀποτελέσωσιν . . .

Τοῦτο δ' ἦτο, ὅτι παρὰ τῆς Θεοδότης ἔμαθον, καὶ ὅπερ τότε ἀπέκρυπτον, ὅτε περὶ τούτου ἠρωτᾶτέ με. Διότι ἡ ψυχὴ μου παρώρμα με οὐχὶ διὰ λόγων, ἀλλὰ δι' ἔργων, ὡς ὁ Φειδίας, τὸ ὑπὸ τῆς διανοίας συλληφθὲν ἐμψυχον νὰ ἐκφράσω. Ἀλλὰ δὲν ἔτυχον τοῦ σκοποῦ. Διότι, ἂν εἶχον κατορθώσας, ὅ,τι ἐδίωκον, δὲν θὰ ἐδεόμην λόγων νῦν. Ἐπειράθην μὲν ν' ἀποτυπώσω τῷ μαρμάρῳ τὴν ιδέαν, ἀλλ' ὅπως ἐδέησε νὰ μεταχειρισθῶ τὸν λόγον. Ἀλλὰ σύ, Ἀσπασία, δὲν ἔχεις ἀνάγκην λόγων, ἵνα τὴν γνώμην σου εἴπῃς, διότι ἐν τῷ σχήματι τοῦ προσώπου σου ἀναγινώσκω αὐτήν!»

«Καὶ τί ἀναγινώσκεις;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Μοὶ λέγεις, ἄφες τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἐμψυχα σχήματα, ὧ μεριμνοφροντιστά, καὶ ἐπάνελθε εἰς τὰς ιδέας καὶ τὰς ἐννοίας καὶ τοὺς λόγους! — Καὶ θὰ πράξω τοῦτο. Ἀπὸ τῆς σήμερον δ' ἀπορρίπτω τὸν γλύφανον, ἢ μᾶλλον ἀντ' ἄλλου τινὸς ἔργου τῶν χειρῶν μου κατατίθην αὐτὸν ὡς ἀνάθημα τῇ σοφῇ θεᾷ. Τὸ δ' ἔργον τοῦτο τῆς κακῆς μου τέχνης θὰ κατασυντρίψω καὶ ἀγαπητῶς ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἔχω, εἰάν ἡ ιδέα ἢ παραγαγοῦσα αὐτὸ παραμείνῃ, καὶ εἰάν οὐχὶ ἐν τῷ ἀψύχῳ μαρμάρῳ, ἀλλ' ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ βίῳ τῶν Ἀθηναίων ἐνσώματος ἀποδειχθῇ!» —

«Ἀνάθου, ὦ Σώκρατες,» εἶπεν ὁ Περικλῆς «τὸν γλύφανόν σου τῇ θεᾷ, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι περὶ ἐκεῖνα σπουδάξῃς, ἐφ' ᾧ ἀληθῶς ἐκλήθῃς, καὶ ὧν οὐδεὶς ἕτερος ἐμπειρότερος σοῦ

εἶναι. Ἀλλὰ τὸ ἀνάθημα τοῦτο πρέπει νὰ μείνῃ· διότι καίπερ ἦττον μὲν ὑπὸ ἐμπείρων χειρῶν, μᾶλλον δ' ὑπὸ τῆς διανοίας σοφοῦ πλασθέν, ὅπως παρίστησι τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τὸ κάλλιστον τέλος τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, ἦτοι τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν συνηνωμένα καὶ τέλεια ἐν τῇ εὐθαλεῖ ἀκμῇ τῆς χάριτος! Ἡ θερμὴ δὲ πάντων ἡμῶν τέως ἐφεσις οὔτε καταφανέστερον ἠδύνατο νὰ δηλωθῇ, οὔτ' εὐπρεπέστερον νὰ παρορμηθῇ εἰς νέων ἔργων δημιουργίαν καὶ εἰς ἐνέργειαν! Ἐνταῦθα ἐνώπιον τοῦ ἔργου τούτου ἀρμοδιώτατον εἶναι νὰ ὀρέξωμεν τὰς χεῖρας εἰς ἀνακαίνισιν τοῦ δεσμοῦ, ὃς πάντας ἡμᾶς συνήγωσεν. Ὡσαύτως δ' ἐνταῦθα, ὡς μοι φαίνεται, ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τῶν Χαρίτων ἀρμόζει νὰ εὐχαριστήσωμεν τῇ εὐγενεῖ Ἀσπασίᾳ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι μεθ' ἡμῶν προήγαγε καὶ διὰ λόγων παρορμῶσα καὶ διὰ τῶν ἀκτίνων τῆς φύσεως αὐτῆς ἀμέσως ἐκκαίουσα. Διότι, ὡς πάντες καλῶς γνωρίζετε, ἡ φύσις αὐτῆς ἐμπίπτει εἰς τὰς ψυχὰς ὡς ἀκτὶς φωτὸς καὶ ἀναφλέγει πάντοτε νέον τι καὶ καλόν. Πλάσσον κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτῆς τὴν νέαν Παλλάδα, ὦ Φειδία! Διότι οὐ μόνον λέγει πρὸς σὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀπέδειξεν ἔργῳ καὶ διὰ σοῦ καὶ δι' ἡμῶν πάντων, ὅτι ἡ σοφία ἀκαταμάχητος εἶναι ἐν τῷ ἐνδύματι τοῦ κάλλους . . .»

«Ἐξίτηλα γίνονται ἄλλως,» εἶπεν αὐθὺς ὁ Περικλῆς, «τὰ ἴχνη τοῦ κάλλους. Ἔρχεται δὲ καὶ παρέρχεται ὡς τὸ φῶς τοῦ ἀστέρος, ὡς ἡ γονοποιὸς νεφέλη, ἀλλ' ἡ χάρις, ἣν ἡ φύσις τῆς Ἀσπασίας ἐκχεῖ, θὰ παραμείνῃ ἡμῖν, ὡς καλῶς πεφυλαγμένος θησαυρός. Δὲν ἔχετε δ' ἐνώπιον ὑμῶν νῦν ξένην τινά, καθ' ἣς δύναται τις ἀτιμωρητὶ βδελυρὰ βέλη νὰ ἐκτοξεύῃ, ἢ ἣν δύναται τις νὰ ὑβρίξῃ δι' ἀτίμων ὀνομάτων. Διότι ἀπὸ τῆς σήμερον ἡ Ἀσπασία εἶναι ἡ νόμιμος γαμετή μου. Εἰρηνικῶς δὲ διελύθη ὁ δεσμός τοῦ γάμου, ὃς συνήπτέ με πρὸς τὴν Τελεσίππην καὶ ἀντ' ἐκείνης ἔχει νῦν τὸ

κράτος τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ μου ἐστίας ἢ Ἀσπασία. Καὶ καλῶς μὲν γνωρίζω, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὑποβλέπουσι πάντα πολίτην, ὅστις ἀλλοδαπὴν γυναῖκα ὡς γαμετὴν εἰς τὴν οἰκίαν εἰσάγει, καλῶς δὲ γνωρίζω, ὅτι οἱ ἐπιχώριοι νόμοι δὲν μεταδίδουσι τῆς πολιτείας τοῖς ἐκ τοιούτων γάμων γόνοις, ὅμως δ' ἔλαβον τὴν Ἀσπασίαν ὡς γυναῖκα. Ἀλλ' ὁ γάμος οὗτος, ὃν πρὸς αὐτὴν συνάπτω, εἶναι νέος τις. Διότι νέον εἶδος γάμου παρίσταται ἡμῖν, οἷον οὐδέποτε τέως ἔργῳ ἀπεδείχθη δι' αἰτίαν τινὰ εἴτε τῶν ἀνδρῶν, ἢ τῶν γυναικῶν. Πολλὰς μεταβολὰς ὑπέστη τελευταῖον τὸ κοινόν. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ὁ βίος καθ' ὅλου ἀνακαινίζεται, διὰ τί νὰ μὴ διώκῃ καὶ ὁ ιδιωτικὸς καὶ οἰκειακὸς βίος τὴν ἀναγέννησιν; Ἐμοὶ καὶ τῇ γυναικὶ ταύτῃ καθίσταται ἡ ἡμέρα αὕτη ἢ ἀποδείξασα τὴν λαμπρὰν ἀκμὴν τῶν Ἀθηναίων ἡμέρα μεταβολῆς καὶ μεγάλης ἐορτῆς τῆς τύχης ἡμῶν. Ὡς δὲ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἅπαντα ἢ Ἑλλάς ὑπὸ νέους ἀστέρας νέους σκοποὺς διώκουσιν, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ποιούμεν ἐν τῇ οἰκιακῇ ἡμῶν βίῳ. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐκεῖ, ἡ παρορμῶσα γνώμη καὶ ψυχὴ καὶ διάνοια μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι καί, ὡς ἐλπίζω, θ' ἀποδειχθῇ καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐκεῖ, τὸ αὐτὸ καθ' ὅμοιον τρόπον!»

Δὲν ἔλαβον δὲ καιρὸν οἱ φίλοι νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν ταραχήν, ἣν ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Περικλέους διήγειραν, διότι προλαβοῦσα ἡ Ἀσπασία ἐλάβετο τῆς χειρὸς τὸν νέον σύμβιον καὶ εἶπεν·

«Ἀληθῶς, ὡς λέγεις, ὦ Περικλείς, οὔτε λόγου δεινότητος ἀντιποιῶμαι, οὔτε σοφίας. Ἄν δὲ μεθ' ὑμῶν συνετέλεσα καὶ ἐγὼ εἷς τι, τοῦτο κατάρθρωσεν ἢ τῆς θηλότητος δύναμις μόνη, ἥτις ἡδυνήθη νῦν τὸ πρῶτον ἐλευθέρα ἄνευ τῶν τοῦ φύλου δεσμῶν καὶ ἀπροφάσιτος νὰ ἐκφανῇ ἐνεργός. Ἄν δ' εἶμαι ἀπόστολός τις, εἶμαι ἀπόστολος τῆς θηλότητος. Ἴσως δὲ διὰ τῆς θηλότητος θ' ἀνακαινισθῇ ἡ ἀνθρωπότης, ἥτις

τέως εἰς τοὺς δεσμοὺς τῆς ὥμης ἀρρένότητος περιεκλείετο, ἵν' ἀποδυθῇ πᾶν λείψανον τῆς βαρβαρότητος τῶν παλαιῶν χρόνων. Ὡς Ἰωνιάς δ' ἔκοῦσα, ἢ ἄκουσα εἶμαι ἢ πρόμαχος τοῦ ἰωνικοῦ φύλου καὶ ἀγωνίζομαι πρὸς τὸ σκυθρωπὸν καὶ αὐστηρὸν πνεῦμα τῶν Δωριέων, οἵτινες τὸ εὐθαλέστατον ἄνθος τοῦ ἐλληνικοῦ βίου θὰ κατεμάραινον, ἂν ὑπερίσχυον. Βαβαὶ τῶν καλῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος, ἂν ποτε ὑπερίσχυε τῶν ἄλλων τὸ πνεῦμα τῶν Δωριέων! — Ἄν ἀληθῶς δ' ἐκλήθην καὶ δύναμαι νὰ πράξω τι καὶ ν' ἀναλάβω ἀγῶνά τινα ὑπὲρ ιδέας τινός, καὶ ἂν ἀληθῶς, ὡς περὶ ἐμοῦ λέγετε, συνήγορος τοῦ καλοῦ καὶ τῆς θηλότητος ἀπεδείχθην παρὰ τοῖς διδασκάλοις τῆς πλαστικῆς, τότε ἐν τῷ μέλλοντι πείραν λαμβάνουσα καὶ ἐν ἄλλοις τῆς δυνάμεώς μου θὰ πολεμήσω ἐκ τοῦ φανεροῦ κατὰ πάσης ἐσφαλμένης δόξης, κατὰ παντὸς ἀνοήτου ἔθους, κατὰ πάσης ἀνοήτου καὶ σκοτεινῆς θεωρίας, κατὰ πάσης ἀναξίας τοῦ ἀνθρώπου σκέψεως. Θὰ ζητήσω δὲ συμμάχους ἐκ τῶν ὁμοφρόνων ἐμοί, αἵτινες θὰ προσέχωσιν ἐμοί, διότι εἶμαι ἡ γαμετὴ τοῦ Περικλέους!» —

Ταῦτα εἶπεν ἡ Ἀσπασία. Οἱ δὲ φίλοι ἠκροάσαντο τῶν λόγων αὐτῆς σύννοι, ἀλλὰ καὶ συνηδόμενοι.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως Διοπίθης ἤκουσε τοὺς λόγους κεκρυμμένος ἐν σκοτεινῷ τόπῳ ὅπισθεν τῶν κιόνων. Τὰ χεῖλη δ' αὐτοῦ ἤσπαιρον σαρκαστικῶς καὶ πύρινον βλέμμα μεστὸν μίσους ἐστρεψεν ἐπὶ τὴν Μιλησίαν.

Δι' ἐνθουσιαστικῶν δὲ λόγων ἠρξάντο εἰτα οἱ φίλοι δηλοῦντες τὴν χαρὰν αὐτῶν καὶ ἐπαινοῦντες τὴν ἐπιβολὴν τοῦ εὐγενοῦς ζεύγους.

Μόνος δ' ὁ Σωκράτης ἔτι ἐσίγα, ὡς πάντοτε ἐκ μετριοφροσύνης ἐποίει, ὡς αἰετὶς ἐν μέσῳ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν εὕρισκετο.

Ἐκ τούτου δ' ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς τὸν μεριμνοφροντιστὴν φιλοφρόνως μειδιών·

«Τί λέγει ὁ φίλος τῆς ἀληθείας περὶ τοῦ δεσμοῦ, ὃς ἐνταῦθα ἐνώπιον τῶν Χαρίτων αὐτοῦ συνήφθη;»

«Ἐμοὶ τοῦτο μόνον ἐναργῶς παρίσταται,» ἀπεκρίνατο ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου, «ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἡ ἐνδοξοτάτη τῶν οἰκουμένων ἐπὶ τῆς γῆς πόλις θὰ καταστῇ. Πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἄγνωστα καὶ κρυπτά μοι φαίνονται. Ἄλλ' ἐλπίσωμεν τὰ βέλτιστα ἐν παντὶ ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ παντοκράτορος πατρὸς καὶ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ θυγατρὸς, τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς.»

XV.

ΓΛΑΥΚΕΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ.

ν ἀληθῶς τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, ὥς ὁ λόγος τοῦ ὑψηλοῦ ποιητοῦ τῶν Εὐμενίδων παραδίδει, ὅτι δηλαδὴ ὁ Προμηθεὺς παραλαβὼν τὸ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν παρέδωκεν αὐτὸ τοῖς ἀνθρώποις, τότε οὐδὲν θαυμαστόν, ὅτι πολλοὶ ἀκούοντες μόνον τὸ ὄνομα τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν φαντάζονται ὑψηλὸν τινα τόπον κολυμβῶντα ἐν καθαρῷ φωτὶ καὶ ἐστεφανωμένον ὑπὸ τῆς μαρμαρυγῆς τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ Παρθενῶνος.

Ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ γλαῦκες ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως . . .

Ὑπῆρχον γλαῦκες ἐν Ἀθήναις — καὶ τοσαῦται, ὥστε ὁ

λόγος, Γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, μάταιόν τι καὶ περιττὸν σημαίνων ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν.

Ἦσαν δὲ τὰ πτηνὰ ταῦτα ἱερὰ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς καὶ ἀνῆκον εἰς αὐτὴν ὥς πτηνὰ τῆς λογισμῶν γεννητικῆς συνετῆς νυκτός. Διότι ἡ νύξ μὲν αὐτὴ εἶναι σκοτεινὴ, ἀλλὰ κύουσα τὸ φῶς καὶ συνετωτέρα τῆς εὐδίου ἡμέρας οὖσα συντελεῖ εἰς τὴν βλάστησιν καὶ πέπανσιν τῶν λογισμῶν ἐν τῇ ἐγρηγορίᾳ κεφαλῇ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' οὐχὶ σπανίως ἡ νύξ σπουδάζει νὰ εἶναί τι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ πλεον τοῦ φωτός, ὅπερ ἐξ αὐτῆς γεννᾶται, καὶ τότε ἀντιπαρατάσσεται ἐχθρικῶς τῷ φωτί.

Ἐκ τούτου καὶ τὰ πτηνὰ τῆς νυκτός, αἱ γλαῦκες, ἐγένοντο πολέμια τοῦ φωτός.

Ὑπῆρχον δ', ὥς εἵπομεν, πολλαὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐννεοττεύουσαι μάλιστα ἐν μέσῳ τοῦ θριγκοῦ καὶ τῆς κούφως ἐπανακειμένης αὐτῷ στέγης τοῦ σεμνοῦ Ἐρεχθείου, οἰκοῦσαι μετὰ σαυρῶν, μυῶν καὶ ὄφεων.

Διότι ἦσαν τὰ ἀγαπητὰ πτηνὰ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἐρεχθέως Διοπείθους, ὃς ἄρτι νῦν πρὸ τοῦ ἀναβαθμοῦ τοῦ Παρθενῶνος ἴσταται διαλεγόμενος ἐμφαντικῶς πρὸς τινὰ ἄμα τε καὶ ἀλόκοτόν τι ἔργον τελῶν.

Τεταραγμένος πως δηλαδὴ ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει τὰς βαθμίδας τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ ἐτέρου θεωμένου. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν εὐρειῶν ὑψηλῶν βαθμίδων τῶν πρὸ τῆς εἰς τὸν ναὸν εἰσόδου ὑπάρχουσιν ἄλλαι μικρότεραι, αἵτινες εὐχερῇ τὴν ἀνάβασιν καθιστᾷσι. Ταύτας ἀναβαίνει ὁ Διοπείθης καὶ ἀναβαίνων ἀριθμεῖ τοὺς ἀριθμοὺς ἐμφανῶς προφέρων.

Οὕτως ἀναβάς πολλάκις καὶ ἀριθμήσας ἀπέδειξε τῷ ἐτέρῳ τὸν ἀριθμὸν καὶ εἶπε τέλος πρὸς αὐτόν·

«Γνωρίζεις, ὅποῖος νόμος ἐτέθη ἀπ' αἰώνων περὶ τοῦ

ἀριθμοῦ τῶν βαθμίδων ἀναβαθμῶν τινος εἰς ναὸν φέροντος ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς καὶ εὐβούλου γνώμης τῶν Ἑλλήνων. Περιττὸς δὴλα δὴ ὀφείλει κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον νὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν βαθμίδων τούτων, ἵνα δύνηται εὐοιώνιστος ὁ ἀναβαίνων νὰ ἐπιβαίνει τῆς πρώτης καὶ τελευταίας βαθμίδος διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός.»

«Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἀληθῶς!» ὑπέλαβεν ὁ ἀνὴρ, πρὸς ὃν ὁ Διοπείθης ταῦτα ἔλεγεν.

«Ἄλλ',» εἶπεν αὐτῷ ὁ Διοπείθης, «βλέπεις, ὅτι οἱ ἄνδρες οἱ οἰκοδομήσαντες τὸν Παρθενῶνα τοῦτον ἐνταῦθα πιστεύουσιν, ὅτι οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχουσι τῶν καλῶν σημείων. Ἐκ τούτου ὁ ἀριθμὸς τῶν μικροτέρων τούτων βαθμίδων εἶναι ἄρτιος. Εἴτ' ἐν συνειδήσει λοιπὸν ἐκ θράσους, εἴτε κατὰ θέλησιν τῶν θεῶν ὑπὸ ἐπιλησμοσύνης πληγέντες ἡμάρτον εἰς τὸν ἱερὸν νόμον. Διότι, ὅτι ἐνταῦθα κατεσκευάσαν, ἐκφαίνεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς ἀσεβὲς καὶ τοῖς θεοῖς ἀπάρεστον ἔργον. Διαρρήδην δέ σοι λέγω, ὅτι τὸ ὅλον ἔργον εἶναι ὕβρις, ταπεινώσεις, χλευή τῶν θεῶν. Καὶ ἴδε, ἐξ οὗ ἡ τῶν Παναθηναίων ἐορτὴ παρῆλθεν, ἐξ οὗ οἱ νικήσαντες τοὺς ἀγῶνας τὰ ἀριστεία ἔλαβον, ἐξ οὗ ὁ λαὸς ἐκορέσθη κεχηνῶς θεώμενος τὸν καταναλωθέντα χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Φειδίου, ἐκλείσθη μὲν ὁ ἐορταστικὸς ναός, ὡς αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν, ἐπεκαλύφθη δὲ τὸ ἄγαλμα τῆς θεοῦ, ἵνα μὴ φθειρῇ αὐτὸ ὁ κονιορτὸς μέχρι τῆς ἄλλης ἐορτῆς, ἀντὶ δ' ἱερῶν βλέπει τις ἐκάστης ἡμέρας μόνους τοὺς ταμίας εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους, οἵτινες ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ πραγματευόμενοι λογίζονται τὰ εἰσπραττόμενα, ἢ τὰ ἀποτιστέα χρήματα. Ἐκ τούτου δὲ βάλλει τὰ ὦτα τῆς θεοῦ — ὦ αἴσχος καὶ ἀσέβεια! — οὐχὶ εὐσεβῶν λόγων ἡχί, ἀλλὰ φαῦλος ψόφος χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου!»

Μετά τοὺς λόγους δὲ τούτους τοῦ Διοπείθους ὁ ἀνὴρ,

πρὸς ὃν ὁ ἱερεὺς διελέγετο, καὶ ὡς ἐκ τῆς ὄψεως ξένος ἐφαίνετο ὧν, ἤρξατο ἐρωτῶν ἐπιμελῶς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς ἀξίας καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐπισήμων τε καὶ ἀσήμων θησαυρῶν, οἵτινες ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ τούτῳ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς συσσεσωρευμένοι ἦσαν. Ὁ δὲ Διοπεΐθης οὐδόλως ἀπηξίου νὰ λέγῃ πᾶν ὅτι περὶ τούτου ἠδύνατο.

«Ἐξαίρετον περίσσευμα, ἢ κάλλιον εἵπωμεν, ἐξαίρετον λείαν,» εἶπεν ὁ ξένος, «συνεσωρεύσατε αὐτόθι οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ταχέως καὶ ἐν εἰρήνῃ θὰ ἐξαντλήσῃτε αὐτό!»

«Ὅχι ταχέως!» ἀπεκρίνατο ὁ Διοπεΐθης.

«Ἀλλὰ βλέπω,» εἶπεν αὖθις ὁ ξένος, «ὅτι ἀποπερατώσαντες τὸν δαπανηρὸν τοῦτον ναὸν ἤρξαντο μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδῆς καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου νέον ἔργον ἐνταῦθα ἀνεγείροντες, μεγαλοπρεπῇ πυλῶνα, Προπύλαια ἐξόχως πολυτελῆ, ὥς ὁ Παρθενῶν αὐτός.»

«Καὶ τόσον ἀνόητα καὶ περιττά, ὥς αὐτός!» ὑπέλαβεν ὁ Διοπεΐθης. «Αὐτὸ δὴ τοῦτο τῶν ὑβριστῶν ἐκείνων, οἵτινες τὰ τῶν Ἀθηνῶν τό γε νῦν πράττουσιν, ἀποκαλῶ ἀσέβειαν. Διότι ὀλιγωροῦσι τοῦ καταπίπτοντος ἱεροῦ τοῦ Ἐρεχθέως, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Πέρσης δὲν ἐτόλμησε τέλεον νὰ καταστρέψῃ, καὶ ἀνεγείρουσι μεγαλοπρεπεῖς στοάς καὶ πληροῦσιν αὐτάς ἀνοήτων ἔργων τοῦ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος συρρέουσιντος ὄχλου τοῦ Φειδίου.»

«Εἶναι λοιπὸν ὁ Περικλῆς παντοδύναμος;» ἀνεφώνησεν ὁ ξένος. «Διὰ τί τῶν μὲν ἄλλων ἐνδόξων στρατηγῶν καὶ πολιτικῶν τῶν Ἀθηναίων, περὶ ὧν ἐγὼ ἤκουσα, οὐδεὶς διέφυγε τὸν ἐξοστρακισμόν, ὁ δὲ Περικλῆς τοσοῦτους ἤδη ἐνιαυτοὺς ἀσάλευτος ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ αὐτοῦ διατελεῖ ἄρχων;»

«Εἶναι ὁ πρῶτος πολιτικός,» εἶπεν ὁ Διοπεΐθης, «ὃ οἱ

Ἀθηναῖοι καιρὸν παρέχουσιν εἰς τὴν ἄβυσσον αὐτοὺς νὰ κατακρημνίσῃ.»

«Μὴ γένοιτο τοῦτο, ὦ θεοί!» εἶπεν ὁ ξένος. «Εἶμαι ἄκακός τις ξένος ἐξ Εὐβοίας καὶ εὐχομαι τοῖς Ἀθηναίοις πᾶν ἀγαθόν.»

«Πρὸς τί ἢ ὑπόκρισις αὕτη;» εἶπεν ὁ Διοπεΐθης ἡσύχως τὸν ξένον προσβλέπων. «Εἶσαι ὁ Σπαρτιάτης, ὃν ἐκ τοῦ ὁδοῦ τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τὰ Παναθήναια ἐξεδίωξαν. Ἐγενόμην δὲ τότε θεατῆς τῶν γενομένων καὶ εὐθύς, ὥς εἰδὼν σε ἐνταῦθα περιπατοῦντα καὶ ὥς ἐστράφης πρὸς ἐμέ, ἵνα ἐρωτήσης τι, ἀνεγνώρισά σε. Ναί! εἶσαι Λακεδαιμόνιος, καὶ λέγων, ὅτι πᾶν ἀγαθὸν διατελεῖς τοῖς Ἀθηναίοις εὐχόμενος, ψευδῇ λέγεις. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ διὰ τοῦτο! Ὑπάρχουσιν Ἀθηναῖοι, οὓς πλέον μισῶ, ἢ σύμπαντας τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀναμφιλόγως δὲ καλῶς γνωρίζεις, ὅτι ἐνταῦθα ἐν Ἀθήναις τοὺς πολεμίους τῶν νεωτερισμῶν, τοὺς φίλους τῆς παλαιᾶς, σεμνῆς ἀγωγῆς φιλολάκωνας καλοῦσι. Καὶ δικαίως.»

Αὐτομάτως δὲ σχεδὸν ᾤρεξεν ὁ ἐκ Σπάρτης ἀνὴρ τὴν χεῖρα τῷ ἱερεῖ τοῦ Ἐρεχθέως.

«Μὴ πιστεue,» εἶπεν αὐθις οὗτος, «ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, οἵτινες χαλεπῶς πρὸς τὸν Περικλέα καὶ τὰς νέας αὐτοῦ Ἀθήνας, καίπερ κρυφῇ, διάκεινται, μικρὸς εἶναι. Ἐλθέ μετ' ἐμοῦ. Θά σοι δεῖξω τόπον τινά, περὶ ὃν οὐχ ἤττον, ἢ περὶ τὸ Ἐρέχθειον ἀλάστορες δαίμονες περιῦπτανται.»

Ταῦτα λέγων ὠδήγησεν ὁ Διοπεΐθης τὸν Σπαρτιάτην εἰς τὸ χεῖλος τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἔδειξεν αὐτῷ ἀπότομόν τινα, σκυθρωπόν, πολυσχιδῇ, πετρώδῃ λόφον, ὃς ἀντικρὺ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ φάραγγος μόνον χωριζόμενος, ἀλλὰ ταπεινότερος ἐκείνης ὑψοῦτο.

«Βλέπεις τὸν ἀπορρώγα τοῦτον λόφον, οὗ οἱ πέτροι ὥς

ὑπὸ χειρῶν Τιτάνων κυλινδηθέντες ἐπεσωρεύθησαν;» ἡρώτησεν ὁ Διοπεΐης. «Βλέπεις τὰς ἐν τῇ πέτρᾳ βαθμίδας τὰς φερούσας εἰς τετράγωνόν τινα τόπον; Ἐκεῖ βλέπεις στοίχους ἐδρῶν ἐν τῇ πέτρᾳ ὡς βαθμίδας ἐγκεκολαμμένας, ἀλλ' ἐκεῖθεν ἐτέρα κλιμακωτὴ ὁδὸς ἐγκόλαπτος ὡσαύτως ἐν τῇ πέτρᾳ φέρει εἰς βαθεῖάν τινα, φρικωδῶς σκοτεινὴν χαράδραν, ἐξ ἧς μέλαν ὕδωρ ἀναβλύζει. Ἐν τῇ χαράδρᾳ δ' ἐκείνῃ εὐρίσκεται τὸ ἱερὸν τῶν σκοτεινῶν ἀλαστόρων θεῶν, τῶν ὀφιοπλοκάμων Ἐρινύων, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ λόφου τετράγωνος ἐκεῖνος τόπος εἶναι τὸ χωρίον, εἰς ὃ συλλέγεται τὸ παλαιότατον σεμνὸν ὑπὸ τῶν θεῶν αὐτῶν κατασταθὲν δικαστήριον, ὅπερ ἡμεῖς συνήθως Ἄρειον Πάγον καλοῦμεν. Τοῖς γέρουσι δὲ δικασταῖς τοῦ δικαστηρίου τούτου εἶναι ἐπιτετραμμένη ἡ φυλακὴ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου τῶν Ἐρινύων καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν εὐρίσκονται οἱ ὑπὸ μυστηριώδους σκότους περιβαλλόμενοι παλαιότατοι θεσμοὶ καὶ τὰ ἱερά, ἐξ ὧν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως ἐξαρτᾶται. Οὗτοι μόνον γνωρίζουσιν, ὅτι θνήσκων ὁ πολύτλας Οἰδίπους ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς τοῦ βασιλέως Θησέως, ὅτε ἐν τῷ παρὰ τῷ λόφῳ τοῦ Κολωνοῦ τεμένει τῶν Εὐμενίδων τὸ τέρμα τῆς μακρᾶς πλάνης εὔρεν. Ἐν μέσῳ δ' αἱματηρῶν θυμάτων τάττονται οἱ δικαζόμενοι, περὶ ὧν οἱ δικασταὶ ἐκεῖνοι κρίνουσι φοβερὰς ἀρὰς ἑαυτοῖς καταρῶμενοι καὶ τοῖς οἰκείοις, ἐάν ποτε ἄλλως, ἢ κατὰ τὴν αὐστηρὰν δικαιοσύνην κρίνωσι. Σιγῶντες δὲ κατατίθενται τὰς ψήφους αὐτῶν ἀκροασάμενοι τῶν κρινομένων εἰς τὰς δύο κάλπεις, τὴν τοῦ ἐλέους καὶ τὴν τοῦ θανάτου. Ἔργον δ' αὐτῶν ἦτο ἐκπαλαί δικας φόνου ἐκ προνοίας νὰ δικάζωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκολασίαν καὶ νεωτερισμοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν θεῶν νὰ κολλάωσι κεκλημένοι ἦσαν πρότερον, ὥς καὶ νὰ εἰσδύνωσιν εἰς τὸ ἄδυτον τῶν οἰκῶν ἐπετρέπετο αὐτοῖς, ἵνα καὶ τὸ μᾶλλον κεκρυμμένον ἀμάρτημα

εἰς φῶς προφέρωσιν. Ἐξημίουν δὲ τὸν πατραλοῖαν, ἐκόλαζον τοὺς ἐμπρηστάς, ἐκόλαζον τοὺς τὰ ἄκακα ζῆα ἀναιτίως φονεύοντας, ἐκόλαζον τὰ παῖδια τὰ ἐξορύττοντα ἀσπλάγχνως τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν νεοσσῶν. Ὡσαύτως δ' ἐπετρέπετο αὐτοῖς ν' ἀνθιστῶνται καὶ τοῖς ψηφίσμασι τοῦ δήμου. Εἶναι λοιπὸν θαυμαστόν, ὅτι ὁ ἐκ τῶν πάλαι χρόνων σωτὴρ οὗτος, ἡ ἐπὶ τοῦ πετρώδους λόφου τοῦ Ἄρεως ἀκρόπολις αὕτη τῆς εὐσεβοῦς ἀγωγῆς ἀπὸ πολλοῦ δυσάρεστος τοῖς ἰσχυροῖς τῶν νέων Ἀθηνῶν ἐγένετο; Αὐτὸς δ' ὁ Περικλῆς πρῶτος ἐτόλμησε νὰ καταφρονήσῃ τῆς ἱερᾶς ταύτης δυνάμεως, αὐτὸς τὰς προνομίας αὐτῆς ἐκόλουσε, τὸ ἀξίωμα αὐτῆς ἐμείωσε καὶ τὴν δυσάρεστον αὐτῆς ῥοπὴν ἐπὶ τὰ τῆς πόλεως ἐκάλυπεν. Ἀλλὰ δὴ, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀρείου πάγου τούτου τὰ ἔμπυρα βέλη τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν παλαιῶν αὐτῆς ναῶν ἐξετοξεύοντο, οὕτω καὶ νῦν λάθρα ἐκτοξεύονται ἐκεῖθεν τὰ κεχολωμένα βλήματα τῶν Ἀρεοπαγιτῶν κύοντα ἀράς κατὰ τοῦ νέου ναοῦ τοῦ Περικλέους!» —

«Ἀλλ' ὁ πολὺς λαὸς στέργει τὸν Περικλέα,» εἶπεν αὖθις ὁ Σπαρτιάτης· «διότι πιστεύουσιν, ὅτι εἰλικρινὴς φίλος τοῦ δήμου εἶναι.»

«Δὲν ἐκλαμβάνω τὸν Περικλέα τοσοῦτον τὴν φύσιν ἀμβλύν,» ὑπέλαβεν ὁ Διοπίθης, «ὥστε ἀληθὴς φίλος τοῦ δήμου νὰ εἶναι. Ἄνθρωπος ἐξοχος τὴν διάνοιαν οὐδέποτε εἶναι εἰλικρινὴς φίλος τοῦ δήμου. Διότι, πῶς θὰ ἰδύνατο ὁ τοιοῦτος ἄσμενος καὶ ἐκὼν τῆς ἀρχῆς, ἣν διὰ πολλῶν πόνων ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ ἄνου δήμου, νὰ καταστήσῃ αὖθις αὐτὸν κοινωνὸν καὶ νὰ βλέπῃ τὰς ἀρίστας αὐτοῦ ἐπιβολάς, τὰς καλλίστας ἐπιχειρήσεις κωλυομένας καὶ ταραττομένας ὑπὸ ἀμβλέων τὴν φύσιν ἀνθρώπων. Ὁ Περικλῆς κολακεύει, ὡς πάντες οὗτοι οἱ δημοτικοί, τὸν ὄχλον, ἵνα ὑπηρετικὸν αὐτὸν

τῶν ιδίων αὐτοῦ ἐπιβολῶν καθιστῇ. Ἴσως δὲ τέλος θὰ ὑπολειφθῇ αὐτῷ ἐκ τοῦ ἐν τῷ τοῦ Παρθενῶνος ὀπισθοδόμῳ χρυσοῦ θησαυροῦ τοσοῦτος χρυσός, ὅσος ἀναγκαῖος εἶναι εἰς κατασκευὴν χρυσοῦ στέμματος, ὅπερ ἐν τοῖς Παναθηναίοις ἐνώπιον τοῦ δήμου ἀθρόου καὶ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θεοῦ τοῦ Φειδίου ἐπὶ τῆς ἰδίας κεφαλῆς θὰ ἐπιθῇ. Ἔστε ἔτοιμοι, ὦ Λακεδαιμόνιοι, νὰ προσκυνήσητε τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν βασιλίδαν Ἀσπασίαν προσφέροντες αὐτοῖς βῶλον λακωνικῆς γῆς καὶ ὕδριαν ὕδατος τοῦ Εὐρώτου!»

Ταῦτα δὲ λέγων ὁ ἱερεὺς μετεστράφη καὶ τὴν ὄψιν κύκλῳ μετήγαγεν.

«Ἀπέλθωμεν,» εἶπε πρὸς τὸν Σπαρτιάτην· «βλέπω ἄνδρας τινὰς πλησιάζοντας, οἵτινες προμετροῦσι τὸν χώρον τῶν νέων Προπυλαίων. Θὰ καταμηνύσῃσι βεβαίως ἐμοῦ, ὅτι συνωμοσίαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας χαλκεύω, ἐὰν ἴδωσιν ἡμᾶς συνδιαλεγομένους ἐνταῦθα.»

Ταῦτα εἶπεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως καὶ ταχέως ἐκρύβη μετὰ τοῦ ἐκ Σπάρτης ἀνδρὸς ὀπισθεν τῶν κιόνων τοῦ Ἐρεχθείου, ἐνθα ἀμφότεροι χρόνον ἔτι τινὰ παραμείναντες οἰκείως συνδιελέγοντο.

Ἡμέρας δὲ τινὰς μετὰ τὰ Παναθήναια ἡ μὲν Τελεσίππη ἐν εἰρηνικῇ ἀνθομολογίᾳ ἀπολιποῦσα τὸν Περικλέα κατέλιπε τὴν οἰκίαν τοῦ τέως συμβίου, ἡ δ' Ἀσπασία εἰσῆχθη ἀντ' αὐτῆς ὡς δέσποινα.

Οὐχὶ δὲ τεταπεινωμένη κατέλιπε ἡ Τελεσίππη τὴν οἰκίαν τοῦ συμβίου, ἀλλ' ὑπερήφανον αἴρουσα τὴν κεφαλὴν· διότι εὐτυχία αὐτὴν ἀνέμενε, ἥς ἐκ γενετῆς μὲν ἀξίαν ἑαυτὴν ἐθεώρει, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα ἔτι νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι ἡδύνατο νὰ τύχῃ αὐτῆς. Οὐχ ἦττον ὅμως πάντοτε, ὡς ἀκριβὲς ἐμέμφετο τῷ Περικλεῖ ἔλεγεν ἀρχομένη καὶ καταλύουσα τὸν λόγον· «Ἡδυνάμην νὰ συνάψω γάμον πρὸς τὸν ἀρχοντα βασιλέα!»

Ὅτε δ' ᾤριμασεν ἤδη ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Περικλέους ἡ γνῶμη τῆς ἀποπομπῆς τῆς Τελεσίππης, ἐσκοπεῖτο πάντως, ὅπως τὴν γνῶμην ταύτην θ' ἀνεκοίνου τῇ τέως συμβίῳ, ἵνα ἀμβλύτερον καταστήσῃ τὸ ἐξ αὐτῆς ἀλγεινὸν αἶσθημα, ὅπερ ἐν ἐκείνῃ θὰ ἐγεννᾶτο. Ἐνεθυμήθη δὲ τότε, ὅτι πολλάκις αὕτη περὶ τοῦ ἄρχοντος βασιλέως λόγον ἐποιεῖτο. Ὡς δ' ὁ τότε ἄρχων βασιλεὺς φίλος αὐτοῦ ἐτύγχανεν ὦν, πρὸς δὲ καὶ προβεβηκυῖας πῶς ἡλικίας καὶ ἄγαμος πορευθεὶς πρὸς αὐτὸν ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς, ἂν προὔτιθετο νὰ λάβῃ γυναῖκα. Ὁ δ' ἄρχων βασιλεὺς ἀνὴρ πρᾶος καὶ ἐπιεικὲς ὦν εἶπε πρὸς τὸν Περικλέα, ὅτι ἄσμενος θὰ συνῆπτε γάμον, ἂν ἀρμοδίαν νύμφην εὕρισκεν.

«Ἐγὼ γὰρ γυνὴ τις,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «λίαν ἀρμόζουσά σοι. Εἶναι δ' αὕτη αὐτὴ ἡ ἐμὴ γαμετή, ἣτις ἤττον μὲν φαιδρὰ εἶναι, ἢ ὥστε πολιτικός, ὡς ἐγώ, πράγματα πολλὰ ἔχων νὰ δύνηται ἀναψυχὴν τινα παρ' αὐτῇ νὰ εὕρισκῃ, λίαν δ' αὖστηρά καὶ σεμνοπρεπῆς, ὥστε νὰ δύνηται νὰ ἐλκύῃ σπουδαῖον ἄνδρα ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ὡς σύ. Καὶ ἐγὼ μὲν μέλλω νὰ καταλίπω τὴν Τελεσίππην, ἀλλὰ θὰ εὐδαιμονίζον ἑμαυτόν, ἂν ἐγνώριζον, ὅτι ἐκ τῆς ἐμῆς οἰκίας ἐξερχομένη εἰς τὴν οἰκίαν ἀρμοδιωτέρου ἀνδρὸς μεταβαίνει, καὶ ὅτι ἐκεῖ, ἔνθα πορεύεται, θὰ εὕρῃ, ὅ,τι παρ' ἐμοὶ ἐστερεῖτο.»

Καὶ ὁ μὲν ἄρχων βασιλεὺς ἐξέλαβε τοὺς λόγους τοῦ Περικλέους τοσοῦτον σπουδαίους, ὅσον σπουδαίως καὶ ὁ Περικλῆς αὐτοὺς ἔλεγεν, εἶχε δὲ ν' ἀντείπῃ τι, ὅπερ ὅκνον αὐτῷ παρεῖχεν, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄρχων βασιλεὺς ὤφειλε πάντοτε παρθένον νὰ νυμφεύηται. Ἀλλ' ὁ Περικλῆς διεσκέδασε τὸν ὅκνον τοῦτον ὑποσχόμενος, ὅτι πᾶσαν τὴν ἐπὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ἰσχὺν αὐτοῦ μεταχειριζόμενος θὰ πράξῃ τὸ πᾶν, ἵνα μὴ τιμωρήσῃται οὗτος τὸν περιφρονητὴν τοῦ παλαιοῦ ἔθους. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἔδωκεν αὐτῷ πίστιν ὁ ἄρχων τέλος, ὅτι

προθύμως θὰ εἰσαγάγῃ τὴν τὸν πρότερον σύμβιον καταλεί-
πουσαν Τελεσίπην ὡς γαμετὴν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Ὁ Περικλῆς λοιπὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἀνεκοίνωσε τῇ Τελε-
σίπῃ καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ν' ἀποπέμψῃ αὐτὴν καὶ τὴν
τοῦ ἄρχοντος βασιλέως νὰ παραλάβῃ αὐτήν.

Ἦκουσε δὲ ταῦτα ἡ Τελεσίπῃ ψυχρὰ καὶ ἄφωνος καὶ
ἀνεχώρησεν εἰς τὸν γυναικωνίτην. Ἀλλ', ὡς ἐκεῖ προσέ-
βλεψε τοὺς δύο υἱούς, οὓς ὤφειλε νῦν νὰ καταλίπῃ, ἐνηγκα-
λίστατο αὐτοὺς καὶ δάκρυα ἐβόρυσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν.
Διότι ἐνθυμηθεῖσα, ὅτι καὶ τῷ Ἰππονίκῳ τέκνα ἔτεκεν, ἀλλ', ὅτι
ἀπεδίωξεν αὐτὴν ἐκεῖνος καὶ ὅτι ἐδέησε νὰ καταλίπῃ τὰ ἐκ
τοῦ κόλπου αὐτῆς γεννηθέντα, εἶτα δ', ὅτι καὶ τῷ Περικλεῖ
τέκνα ἔτεκεν, ἀλλ', ὅτι καὶ ταῦτα νῦν ὤφειλε νὰ καταλίπῃ
φεύγουσα καὶ ἄλλῳ ἀνδρὶ ἀκολουθοῦσα, ἤσθετο ἑαυτὴν
ἄδικα πάσχουσιν καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ οὔσαν, ἅτε ἀπὸ οἰκίας
εἰς οἰκίαν διωκομένη . . .

Ἀλλ' ἡ γνώμη, ὅτι γαμετὴ τοῦ ἄρχοντος βασιλέως τέλος
γίγνεται, βασιλεία! ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἰδίας φιλοδοξίας πλη-
ροῦται! ἡ εὐτυχία, ἣν ἀπολεσθεῖσαν ἐνόμιζε καὶ τέλος νῦν
εὑρίσκειν! . . . Ἀληθῶς μόνῃ ἡ διωκομένη γυνὴ εὑρίσκειν ἐν
τούτοις ἀμοιβήν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ μήτηρ. Ἐκ τούτου, καίπερ
ὡς ἀνόητος γυνὴ ὑπερηφανευομένη, ἤσθάνετο ὅμως πάντοτε
τοὺς δικαίους παλμούς τῆς ἀδιαλλάκτου μητρικῆς ψυχῆς.

Ἀλλ', ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἡ Τελεσίπῃ μέλλουσα
νὰ καταλίπῃ τὴν οἰκίαν τοῦ συμβίου αὐτῆς ἐφίλησε τὸ μέτω-
πον τῶν τέκνων τελευταῖον ὡς καταλείπουσα αὐτὰ διὰ
παντός, κατελήφθη αἶφνης ὁ Περικλῆς ὑπὸ παραδόξου τινὸς
αἰσθήματος. Κατενόησε δηλαδὴ, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ
διαφρήξῃ δεσμόν, ὃς ποτε συνέδεσεν ἀλλήλους δύο ἀνθρω-
πίνας ψυχάς, ἐὰν μὴ χυθῶσι σταγόνες τινὲς τοῦ αἵματος
τῆς καρδίας!

Διότι ἡ Τελεσίππη ἦτο ἡ μήτηρ τῶν τέκνων, ἅτινα τοὺς χαρακτῆρας, τὰ ἴχνη τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως ἔφερον. Πῶς δύναται δὲ γυνὴ τεκοῦσα ἀνδρὶ τινι τέκνα φέροντα τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προσώπου νὰ μὴ εἶναι αὐτῶ πάντοτε σεβαστῇ, ἱερᾷ; Ἀπὸ τοῦ μετώπου δὲ τῶν τέκνων τῆς Τελεσίππης ἀπέλαμπεν ἡ σφραγὶς τῆς ἀχράντου μητρικῆς τιμῆς καὶ τὴν κληρονομίαν ταύτην φεύγουσα κατέλειπεν ἐκείνη τοῖς τέκνοις καὶ τῷ ἀνδρὶ. Ὁ Περικλῆς δὲ καλῶς τοῦτο κατενόησεν, ὅτε ἡ Τελεσίππη τὴν οἰκίαν κατέλειπεν.

Καὶ πρότερον μὲν εἶχεν ἀπαλλαγεῖς αὐτῆς μετὰ ψυχρὰν καὶ σπουδαίαν δεξιῶσιν, ἀλλὰ νῦν ἐδράξατο καὶ αὐθις τῆς χειρὸς τῆς γυναικὸς, ἡ τέκνα αὐτῶ ἔτεκε, καὶ δάκρυον κατέρρρευσεν ἐπ' αὐτῆς. Καὶ ὅτε δ' ἡ Τελεσίππη πρὸ πολλοῦ ἤδη μακρὰν ἦτο, ὁ Περικλῆς ἵστατο ἔτι σύννους ἐκεῖ προσέχων τὸν νοῦν ζητήματί τινι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων οὐδέποτε ἔλυσεν . . .

Διότι θαυμασίως καὶ διὰ παντὸς ἀλύτως ἐπαλλάττουσι τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δίκαια τῶν ἀνθρώπων . . .

Ὁ κύβος δ' ὁ περὶ τῶν τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ γάμου αὐτοῦ ἀνερίφη.

Ἄλλ' ἡ μεταβολὴ τοῦ οἰκειακοῦ αὐτοῦ βίου διττὴν εἶχε τὴν ὄψιν, ὥς πάντα τὰ τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνοντα. Μετὰ τὴν τῆς Τελεσίππης δηλὰ δὴ λυπηρὰν ἀπέλευσιν ἐπῆλθεν ἡ φαιδρὰ εἰσέλασις τῆς Ἀσπασίας. Ἡ εἰσοδος δ' αὐτῆς διεσκέδασεν ἡρέμα τὴν ἐπὶ τοῦ σύννου μετώπου τοῦ Περικλέους σκιάν καὶ κατεσκέδασε φῶς καὶ λαμπρότητα καὶ εἰς τὰ μυχαῖτατα τῆς οἰκίας. Διότι μετὰ τῆς Ἀσπασίας εἰσῆλθον πάντες οἱ μειδιῶντες δαίμονες τοῦ ἔαρος καὶ μυρίπνους ἀναψυκτικῇ αὔρᾳ προσπνεύσασα ἐκάθηρε τὸν τέως πνιγερὸν ἀέρα τῆς οἰκίας.

Οἱ παλαιοὶ δὲ σεμνοὶ ἐφέστιοι θεοὶ ἀπῆλθον μετὰ τῆς

Τελέσιππης καὶ ἄλλους ἡ Ἀσπασία εἰσεκόμισε. Διότι ἐν τῷ περιστύλῳ ἔστησε τὸν χαρᾶς πρόξενον Διόνυσον καὶ τὴν φιλομειδῇ Ἀφροδίτην καὶ τὸν εὐβόστρυχον, λαμπρὸν πάτριον θεὸν τῶν φαιδρῶν Ἰώνων, τὸν βελεσσιχαρῇ καὶ λυρογηθῇ χορηγὸν τῆς τῶν Μουσῶν χορείας Ἀπόλλωνα. Καὶ αἱ Χάριτες δὲ νῦν παρίσταντο παρὰ τῷ βαμῷ τῆς οἰκίας, ἐν ᾧ πολὺν χρόνον ἡ προσήκουσα αὐταῖς θυσία ἀπηγορεύετο.

Τὸ ἀπανταχοῦ δὲ τῇ Ἀσπασίᾳ ἀκολουθοῦν πνεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ εἰσῆλθε μετ' αὐτῆς καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους καὶ ἐντὸς βραχείου χρόνου ἡ οἰκία αὕτη μεταμορφωθείσα φαιδρὰν καὶ χαρίεσσαν ὄψιν ἔλαβε. Διότι οὐδὲν ἄμορφον, οὐδὲν ἀνελεύθερον ἠνείχετο περὶ ἑαυτὴν ἡ Ἀσπασία. Ὅ,τι δ' οὐδενὸς ἐλέους ἐτύγχανε παρὰ τῶν τοῦ κάλλους ἐμπείρων αὐτῆς ὀφθαλμῶν, ἔπρεπε νὰ ἐκβληθῇ, καὶ τὸ κάλλος ἐκηρύχθη ὥς ὁ μέγιστος νόμος καὶ ἐν τῇ οἰκιακῇ ἐστία. Τεχνιτῶν δὲ χεῖρες ἔπρεπε νὰ κοσμήσωσι τοὺς τοίχους τῶν δωματίων διὰ χαρίεσσών εἰκόνων καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν καλλιτεχνῶν ἔδει νὰ προέρχεται οὐ μόνον πᾶν ὅ,τι κοσμεῖ καὶ καλλύνει τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ταῖς καθ' ἡμέραν ἀνάγκαις χρήσιμον ἠδύνατο νὰ εἶναι.

Καὶ τέως μὲν ἦσαν λιτὰ πάντα τὰ κατὰ τὸν οἶκον τοῦ Περικλέους, ἀλλ' ἡ λιτότης αὕτη ἀπῆρεσκε νῦν καὶ αὐτῷ τῷ Περικλεῖ. Διότι οὐδὲν ἀσμενέστερον τῷ ἐρῶντι τῆς, ὥς οἶόν τε, ἐπιχάριτος διακοσμήσεως τῆς διατριβῆς τῆς ἐρωμένης. Καὶ πρὸς ἰδίαν μὲν αὐτοῦ χαρὰν οὐδεὶς κοσμεῖ τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ χάριν τῆς φίλης γυναικὸς καὶ ὁ φιλάργυρος ἄσωτος ἀποδεικνύεται. Διὸ ἄσμενος συνήργει ὁ Περικλῆς τῇ φίλῃ Ἀσπασίᾳ, ἵν' ἀποδείξῃ τὴν ἔδραν τῆς εὐδαιμονίας αὐτοῦ ναὸν τοῦ κάλλους.

Τὴν δ' ἰδίαν τῇ γυναικὶ λεπτὴν αἰσθησιν παντός, ὅ,τι εὐάρεστον τῇ ὁράσει, ὅ,τι πρέπον, ὅ,τι σύμμετρον, ἦν ἐν τῇ

περιβολῇ, ἐν τῷ καλλωπισμῷ αἱ γυναῖκες ἐπιδεικνύουσι, κατεῖχεν ἡ Ἀσπασία ἐν τοσούτῳ θαυμαστῷ μέτρῳ, ὥστε ὁ Περικλῆς ἠσθάνετο ἑαυτὸν ὑπὸ τὸ κράτος μαγίσσης εὐρισκόμενον καὶ ἐδεῖτο τῆς φίλης γυναικὸς νὰ μὴ μεταμορφώσῃ καὶ αὐτόν, ὡς πάντα τὰ περὶ αὐτόν. Ἄλλ' ἀληθῶς ἦτο ἤδη μεταμεμορφωμένος. Καὶ θηλυδρίας μὲν οὐδέποτε ἀπέβη, ἀλλὰ νέα τις αἰσθήσις τέως τέλεον καθεύδουσα διηγέρθη ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀπαύστως ἐργαζομένου ἀνδρός. Διότι ἡ φίλη, ἡ μᾶλλον ὁ ἔρωσ ἐδίδαξεν αὐτόν τὴν ταῖς αἰσθήσεσιν ἀρεστὴν καὶ οὐχὶ ὅλως καταφρονητέαν ποιητικὴν ἀξίαν πραγμάτων τινῶν, ὣν τέως ἡμέλει. Οὕτω πρότερον μὲν οὐδεμίαν ἀξίαν ἔνεμε τοῖς μαργαρίταις καὶ ταῖς ἄλλαις πολυτίμοις λίθοις, ἀλλὰ νῦν ἐθεάτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν γλυπτὴν λίθον, ἣτις ἀπὸ χρυσοῦ τινος ψελίου ἐπὶ τῷ λειφιόντι χρωτὶ τοῦ θραχίονος τῆς ἐρωμένης ἀπῆστραπτε καὶ ἐβυθίζετο εἰς τὸ ποικίλον σπινθηροπομπὸν φῶς αὐτῆς, ὡς εἰς θαυμαστόν τι φαινόμενον. Ὡσαύτως δὲ πρότερον μὲν οὐδεμίαν ἀξίαν ἔνεμε τοῖς εὐόμοις μύροις καὶ ταῖς ἄλλαις εὐωδίαις, ἀλλὰ νῦν ἠσθάνετο πᾶσαν λεπτὴν εὐώδη αὔραν, ἣς ἀπὸ τῆς φίλης ἀποπνεούσης ὠσφραίνετο, καὶ πρὸς ἐκάστην εὐωδίαν ἠσθάνετο ἐν τῇ ψυχῇ ἀνάλογόν τινα νέαν ἡδεῖαν μέθην διεγειρομένην. Καὶ τῶν χρωμάτων δὲ τὴν χάριν οὐδόλως ἠσθάνετο πρότερον, ἡ ἴσως ἐνίστε μικρὰν μόνον τέρψιν, ἣς μόλις συνείδησιν ἐλάμβανεν, ἀλλὰ νῦν; Ὅποιαν ζωὴν εἶχεν, ὅποσον μαγευτικὸν ἐφαίνετο τὸ πυρρόν, τὸ φλογοειδὲς ζανθόν, τὸ θελκτικὸν κυανοῦν, τὸ ἐπίχαρι πράσινον, ὅσας περιέκλυζον τὸ σῶμα τῆς ἐρωμένης, ἡ ὅσας τὴν λευκότητα τοῦ ῥοδίνου καὶ ἀνθηροτάτου αὐτῆς σώματος ἐξῆλλον.

Καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ δεσμὸς τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ὑπερβαλλούσης προθυμίας δύναται μακρὸν χρόνον δύο ψυχὰς νὰ συνενώσῃ καὶ λίαν εὐδαίμονας ν' ἀποδείξῃ, ἀλλ' ὁ δεσμός, δι' οὗ ὁ

Υμέναιος αὐτὰς περιβάλλει, παρέχει αὐταῖς νέαν, ἄγνωστον τέως εὐδαιμονίαν. Καὶ ὁ γάμος δ', ὡς ὁ ἔρωσ, ἔχει ἰδιὸν τινα μῆνα τοῦ μέλιτος. Καὶ ἴσως μὲν ὁ καθ' ἡμέραν φόβος τῆς ἀπωλείας καὶ ἡ ἐλπίς τῆς ἀνευρέσεως παρέχει ἰδίαν τινὰ χάριν τῷ μῆνι τοῦ μέλιτος τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ καὶ ἡ αἴσθησις, ὅτι ἔχει τις τὴν μεγίστην εὐδαιμονίαν πάντοτε παρ' ἑαυτῷ, εἶναι ἐπίφθονος. Ὁ κακίζων ἄρα τὸν γάμον δὲν ἔλαβεν ἀληθῆ αἴσθησιν τοῦ ἔρωτος.

Ἐκάστη δ' ὥρα τῆς ἡμέρας παρείχε νῦν τῷ Περικλεῖ ἰδίαν τινὰ ἡδονήν, ἰδίαν τινὰ λαμπρότητα, ἰδιὸν τι ἄνθος. Πάντοτε δὲ τὸ πᾶν ἦτο ἡ Ἀσπασία, ἀλλ' ὅμως ἐν ἐκάστῃ ὥρᾳ ἐφαίνετο αὐτῷ αὕτη ἀλλοία, τῆς μὲν πρωίας, ὡς ἡ ῥοδοδάκτυλος Ἡώς, τῆς δ' ἐσπέρας, ὡς ἡ Σελήνη, γλυκὺν ὕπνον εἰς τὰ βλέφαρα αὐτῷ ἐνσταλάζουσα, τὴν δ' ἡμέραν, ὡς ἡ Ἥβη ἢ προσφέρουσα αὐτῷ τὴν κύλικα τῆς ζωῆς. Ἦτο δ' ἡ Ἥρα τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἀλλ' ἡ Ἥρα αὕτη οὐδέποτε ἦρχετο εἰς ἀνάγκην νὰ δανεισθῇ τὸν χρυσοῦν κεστὸν παρὰ τῆς χρυσῆς Ἀφροδίτης. Παρὰ ταῦτα δ' ἐνίστε ἐφαίνετο αὐτῷ σεβαστή, ὡς μήτηρ, καὶ ἄλλοτε ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡσθάνετο τὴν στοργήν, ἢν τις πρὸς τὰ τέκνα αἰσθάνεται.

Ἄν δὲ τὰ ἄψυχα κοσμήματα, αἱ πολύτιμοι λίθοι, οἱ μαργαρίται, τὰ μύρα, τὰ λαμπρὰ χρώματα διὰ τοῦ ἔρωτος νέαν χάριν περιβάλλονται καὶ νέαν αἴσθησιν ἀνέλπιστον ἐν τῷ ἐρῶντι διεγείρουσιν, ὁποῖαν νέαν ζωὴν, ὁποῖαν γοητείαν παρέχει ἡ ποίησις, ἡ μουσικὴ τῇ ψυχῇ τῶν ἐρῶντων! Ὁπόσῃν πληθὺν καὶ ὁποῖαν ποικιλίαν χάριτος καὶ ἡδονῆς ἢ μάγισσα Ἀσπασία ἐμπείρως ἦντλει ἐκ τούτων τῶν πηγῶν καὶ προσέφερεν!

Ὅσάκις δ' ἡ Ἀσπασία ἐψάλλε τῷ Περικλεῖ ᾠδὰς τι πρὸς τὴν λύραν, ἢ ἀνεγίνωσκε τι αὐτῷ, ὡς ἄλλοτε ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τῷ Φιλάρμονι, ἐκ τινος κυλινδρικοῦ βιβλίου, τότε

ἡγνώνει ὁ Περικλῆς, ὅτι αὐτὸν μᾶλλον κατεκίλει, ὅτε αὐτὴ φλογοφόρους τὰς παρειὰς ἔχουσα διελύετο εἰς τὸ πῦρ τῆς ἰδίας τέχνης, ἢ τῆς τοῦ ποιητοῦ, ὃν ἀνεγίγνωσκεν, ἢ ὅτε φαιδρὰ καὶ εὐτράπελος διακόπτουσα συνεχῶς τὸ ἄσμα, ἢ τὴν ἀνάγνωσιν παιδικῶς ἐστώμυλλεν, ἢ περιττὰς ἐρωτικὰς ἐρωτήσεις ἐποιεῖτο, ἢ ἐπιχαρίτως ἐπαῖzen . . .

Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Ἀθηναῖοι ὥς μὴ εὐρίσκοντες ἄνεσιν καὶ διατριβὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ διέτριβον ἔξω. Ἀλλ' ὁ Περικλῆς εὕρισκεν εὐάρεστον τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ διατριβήν.

Ὅτι δ' ὁ Ξάνθιππος καὶ ὁ Πάραλος, οἱ υἱοὶ τοῦ Περικλέους, οὐχὶ τῆς Ἀσπασίας τέκνα ἦσαν, ἐκ τούτου ὠφελεῖτο ἢ ἐκ τοῦ γάμου εὐδαιμονία τοῦ Περικλέους, ὃς δὲν ἐκινδύνευε νὰ μερίζηται τὸν ἔρωτα τῆς Ἀσπασίας πρὸς αὐτούς.

Ἄν δ' ἐνελεῖπετό τι τῇ εὐδαιμονίᾳ τῶν δύο, τοῦτο ἦτο ἴσως ἡ παντελὴς συνείδησις αὐτῆς. Διότι οὐχὶ οἱ εὐδαιμονες αὐτοί, ἀλλ' οἱ στερούμενοι κατανοοῦσι τέλεον τὴν εὐδαιμονίαν τῶν εὐδαιμόνων. Διὰ τοῦτο δ' ἐξ εὐμενείας οἱ θεοὶ ἐγγέουσι καὶ σταγόνα τινὰ ἀλμυρῆς εἰς τὴν κύλικα τῆς χαρᾶς. Διότι μόνην τὴν ἀναθολουμένην, ἢ τὴν ἐπισηπλήν, εὐδαιμονίαν αἰσθάνεται τις.

Παρεῖχε δ' ὁ ἐξ ἔρωτος γάμος τοῦ Περικλέους ἀφορμὴν πολλῶν λόγων τοῖς Ἀθηναίοις. Διότι καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν ταῖς στοαῖς καὶ ἐν ταῖς παλαίστραις καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ ἐν τοῖς κουρείοις τῶν Ἀθηνῶν λόγος πολὺς ἐγίγνετο περὶ τούτου, ὅτι ὁ Περικλῆς, ὁσάκις ἐξήρχετο τῆς οἰκίας, ἢ εἰσῆρχετο, ἡσπάζετο καὶ κατεφίλει τὴν Ἀσπασίαν. Ἄνθρωπος ἐρῶν τῆς συμβίου!

Πολλὰ δ' ἐλέγοντο καὶ περὶ τῶν λευκῶν Σικυωνίων ἱππῶν καὶ τοῦ λαμπροῦ ὀχήματος, ἐφ' οὗ ὄχουμένη ἡ νέα γαμετὴ τοῦ Περικλέους τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν ἐνίστε διέτρεχε. Πολλὰ δ' ὡσαύτως ἐλέγοντο περὶ τῶν μεταβολῶν,

ἄς ἢ ἄλλοτε ἀπέρिटτος οἰκία τοῦ Περικλέους ὑπέστη. Πολλὰ δ' ὠσαύτως καὶ περὶ τῶν νέων μεγαλοπρεπῶν τοιχογραφιῶν τῶν κοσμουσῶν νῦν τὴν οἰκίαν, καὶ δὴ περὶ τῆς εἰκόνος τῆς παριστάσης τὴν τῶν Ἑρώτων λεηλασίαν τοῦ Ὀλύμπου. Κεκοσμημένοι δὴλα δὴ διὰ τῆς λείας οἱ Ἑρωτες καὶ ὀλολύζοντες χαρᾷ παρίσταντο φεύγοντες καὶ ἀποκομίζοντες ὁ μὲν τὸν κεραυνὸν τοῦ Κρονίδου, ὁ δὲ τὸ τόξον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ δὲ τὸ κράνος καὶ τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἄρεως, ὁ δὲ τὸ γογγῳδες ὄπλον τοῦ Ἡρακλέους, τὸν θύρσον τοῦ Βάκχου, τὰς λαμπάδας τῆς Ἀρτέμιδος, τὰ πτερωτὰ ὑποδήματα τοῦ Ἑρμοῦ!

Ὅσαύτως δ' ἔλεγον, ὅτι ἡ Ἀσπασία συνέγραφε τοὺς λόγους, οὓς ὁ Περικλῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ἔλεγεν. Ὁ δὲ Περικλῆς, ὁ Ὀλύμπιος, ὁ ἀείποτε ἐγκωμιαζόμενος ῥήτωρ, ἠνείχετο τοῦτο μειδιῶν καὶ ἀμολόγει, ὅτι τοὺς μᾶλλον ἐπιτυχεῖς λόγους τῇ ἐπιτνοίᾳ τῆς Ἀσπασίας ὤφειλεν. Ἐκέκτετο δ' ὄντως ἡ Ἀσπασία τὴν μαγείαν εὐρύθμου, ῥέοντος καὶ εὐσυντάκτου λόγου, οἷαν τις παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐνίοτε εὐρίσκει, καὶ τὸν ἐπιχαριτώτατον, ὥς ἀπ' ἀργύρου φθόγγον, καὶ ἐκ τούτου αἰσθησὶν παρεῖχε μεγάλου ῥήτορος, παρ' οὗ πολλὰ τις ἠδύνατο νὰ διδαχθῇ.

Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἔλεγον πολλοὶ καὶ δὴ τῶν τοῦ ὄχλου, ὅτι ἡ Ἀσπασία παρῆγε τὸν Περικλέα πείθουσα νὰ ὀρέγηται τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς. Ἐλεγον δ', ὅτι οὐδόλως ἤθελε νὰ ὑπολειφθῇ τῆς πατριώτιδος Θαραγγίας, ἥτις εἶχε κατορθώσασα γαμετὴ βασιλέως νὰ γένηται.

Τῆς δὲ χορείας τῶν λογοποιῶν τούτων ἡγεμῶν ἐν Ἀθήναις ἦτο πάντοτε ἡ σεμνὴ Ἑλπινίκη, ἣν εὐστόχως ἠδύνατό τις ν' ἀποκαλέσῃ τὸ ζῶν καὶ κινούμενον χρονικὸν τῆς οἰκίας τοῦ Περικλέους. Ἐκ τῆς Ἑλπινίκης δ' εἶχε τὴν ἀρχὴν ὁ λόγος, ὅτι ὁ Περικλῆς ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας, ἢ εἰσερχόμενος

ἡσπάζετο τὴν γυναικα, αὐτὴ ἐγίνωσκε καλῶς, ὅπως διέκειτο πρὸς τὰ τέκνα τοῦ Περικλέους ἢ Ἀσπασία καὶ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην.

Διηγεῖτο δ', ὅτι ἡ Ἀσπασία οὐδεμίαν στοργὴν ἠσθάνετο πρὸς τὸν Πάραλον καὶ τὸν Ξάνθιπον, ὅτι οὐδαμῶς ἐπεμελεῖτο αὐτῶν, ὅτι αὐτοὺς μὲν ἐπέτρεπε τῇ φροντίδι τοῦ παιδαγωγοῦ, μόνον δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην ὡς μήτηρ ἐθεράπευε καὶ τρυφερῶς μετεχειρίζετο, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου ὑπὸ τὴν θεραπείαν αὐτῆς θηλυδρίας καὶ τι χεῖρον ἀπεδεκνύετο.

Καὶ τί θαυμαστόν, ἂν ἡ Ἀσπασία τοῦ εὐφροεστάτου τροφίμου τοῦ Περικλέους ὑπερήσπιζε κατὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, οἵτινες τὸν τύπον μὲν τοῦ πατρὸς ἐν τῷ προσώπῳ ἔφερον, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν αὐτεκράγματα τῆς μητρὸς Τελεσίππης ἴσαν;

Παρά τὸν Ἀλκιβιάδην δὲ καὶ Πάραλον καὶ Ξάνθιπον ἐξετρέφετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους καὶ ἕτερόν τι παιδίον, ὅπερ δὲν κατελέγετο μὲν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Περικλέους, ἀλλ' οὐδ' εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ. Περίεργα δ' ἦσαν τὰ κατὰ τὸ παιδίον τοῦτο, ὅπερ ὁ Περικλῆς ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Σαμίων πολέμου εἰς Ἀθήνας μεθ' ἑαυτοῦ εἶχε κομίσας. Περὶ τοῦ γένους δηλὰ δὴ αὐτοῦ οὐδὲν ἕτερον γνωστὸν ἦτο, ἢ ὅτι Θρακικοῦ τινος, ἢ Σκυθικοῦ, ἢ ἄλλου τινὸς βασιλέως λαοῦ τινος τῶν πρὸς Ἄρκτον υἱὸς ἦτο καὶ ὅτι πολέμοι ἀπαγαγόντες αὐτὸ παιδίον ἔτι ὄν ὡς δοῦλον ἐπώλησαν. Εὔρε δ' αὐτὸ ὁ Περικλῆς ἐν Σάρμῃ καὶ συγκληθεὶς ὑπὸ τῆς τύχης καὶ τοῦ παραδόξου ἤθους ἠγόρασε καὶ ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἀνέτρεφεν αὐτὸ μετὰ τῶν υἱῶν. Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ παιδίον Μανῆς. Καὶ ὁ μὲν τύπος τῆς μορφῆς αὐτοῦ πολὺ ὑπελείπετο τῆς λεπτότητος καὶ εὐγενείας τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου, ἢ μᾶλλον ὁμοίαζε μὲν πῶς πρὸς τὸν τύπον τῶν ὁμοφύλων, τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ Σκυθικῶν μισθοφόρων, ἀλλ' ἡ ξανθὴ καλὴ κόμη, οἱ λάμποντες ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ λευκότης τοῦ χρωτὸς

διάφορον αὐτὸ ἐκείνων ἀπεδείκνυνον. Ἦτο δὲ σιγηλὸν καὶ σύννουν παιδίον ὁ Μανῆς καὶ ἐφαίνετο παραδόξως διατιθέμενος ὑπὸ πολλῶν πραγμάτων.

Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἐπειρᾶτο μὲν νὰ παραγάγῃ τὸ παιδίον μεταδίδων αὐτῷ τῆς ἐρασμίας αὐτοῦ ἀκολασίας, ἀλλὰ δὲν κατάρθου τοῦτο. Διότι ὁ Μανῆς ἄσμενος μόνος ἔμενε καὶ δὲν προὔριδε μὲν ἑκτακτόν τινα εὐφύϊαν, ἀλλὰ μετὰ ζήλου ἡσχολεῖτο περὶ πάντα τὰ μαθήματα, ἅτινα κοινῇ μετὰ τῶν τέκνων τοῦ Περικλέους ἐδιδάσκετο. Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς στοργὴν ἡσθάνετο πρὸς τὸν παῖδα, ἡ δ' Ἀσπασία ἐθεώρει αὐτὸν παράδοξον καὶ ὁ νέος Ἀλκιβιάδης αὐτοῦ ἐστοχάζετο πάντοτε σκώπτων καὶ χλευάζων.

Ὅτι δ' ἡ οἰκία τοῦ Περικλέους προσιτωτέρα νῦν τοῖς φίλοις, ἢ πρότερον ἦτο καὶ ὅτι ἡ Ἀσπασία παρὰ τὸ ἔθος τῶν Ἀτθίδων ἐπίτηδες μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκοινώνει τῶν διαλόγων τῶν ἀνδρῶν, τοῦτο οὐδόλως ἐβλαπτε τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν. Διότι τῇ εὐτυχίᾳ τῶν ἐρωμένων ὡς ἄρτυμά τι τοῦτο φαίνεται, ὅταν χρόνον τινὰ ἐν ὁμιλίᾳ πρὸς ἄλλους χωρίζονται, εἴτα δ' αὖθις τρισόλβιοι ἐπανευρίσκωσιν ἀλλήλους.

Ἐκ τῶν προτέρων δὲ φίλων τοῦ Περικλέους ὁ μὲν Ἀναξαγόρας ἡμελήθη. Παρηγκωνίσατο δ' αὐτὸν ὁ ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας εὐνοούμενος περιφανὴς Πρωταγόρας, ὃν ἡ νέα, ἐλευθέρα προλήψεων καὶ εὐθαρσῶς προβαίνουσα περὶ τῶν ἀνθρωπίνων θεωρία ἐξαίρετον σύμμαχον τῆς Μιλησίας εἶχεν ἀποδείξασα. Λίαν δὲ σπανίως ἐφαίνετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους ὁ ποιητὴς τῆς Ἀντιγόνης, εἴτε διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῷ λεπτότητα περὶ τοὺς τρόπους, ἵνα μὴ ἀναφρίψῃ τὴν γνωστὴν αὐτῷ ζηλοτυπίαν τοῦ φίλου, εἴτε, διότι εὗρισκεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἄκαιρόν τι αὐξανόμενον αἰσθημα, ὅπερ ὤφειλε νὰ καταπολεμήσῃ, εἴτε διότι ἑτέρα τις ἐπίχαρις γυνὴ κυριεύσασα ἀπέσπα αὐτὸν τῶν φίλων. Ἄλλ' οὐδόλως

ἀπίθανον φαίνεται, ὅτι πάντες οὗτοι οἱ λόγοι συνήργουν εἰς τοῦτο . . .

Ὅσα δὲ σπανιώτερον ἐφαίνετο ὁ φαειρὸς Σοφοκλῆς, τοσοῦτω συχνότερον ἐπεζήτει τὴν πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ὁμιλίαν ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς τραγικῆς τέχνης, ὁ σκυθρωπὸς Εὐριπίδης. Μετ' αὐτοῦ δ' ἤρχετο καὶ ὁ πιστὸς παραμείνας Σωκράτης. Τὸν δὲ Φειδίαν τὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἠνάγκαζον ἐνίοτε νὰ ἔρχηται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους καὶ ἡ Ἀσπασία ἔβλεπεν ἀσμένως, ὅτι δὲν ἔφευγε τὴν πρὸς αὐτὴν ὁμιλίαν. Δι' ὃ ἐπεδεκνύετο πάντοτε λίαν ἐρασμία πρὸς αὐτὸν στοχαζομένη τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἥθους καὶ πάντοτε ἐπανήρχετο εἰς τὸν περὶ τῆς Λημνίας θεοῦ λόγον. Ὁργίζετο δὲ πολλάκις κατὰ τὸν διάλογον καὶ δὴ καὶ ἐχαλέπαινε. Ἐλεγε δὲ πάντοτε ἡ Ἀσπασία, ὅτι ὁ Φειδίας ἴστατο ἐπὶ σχιστῆς τινος ὁδοῦ καὶ ἤλπιζεν, ὅτι μεγάλην ῥοπὴν θὰ εἶχε αὐτὴ πρὸς τὴν ὁδόν, ἐφ' ἣν ἐκεῖνος θὰ ἐτρέπετο. Ἐκ τούτου ἐσκοπεῖτο πᾶν τὸ δυνατόν, ἵνα καταπολεμήσῃ τὸ ἀμετάτρεπτον τῶν περὶ τῆς τέχνης θεωριῶν αὐτοῦ.

Συχνὰ δὲ ἐπαναλαμβάνουσα ἐμέμφετο αὐτῷ, ὅτι ἀπηξίου νὰ ἐπιτρέψῃ ὡς καλλιτέχνης τῇ χάριτι τῆς φυσικῆς θηλότητος νὰ ἐνεργῇ, ὡς ἔδει, ἐν αὐτῷ.

Καὶ ὄντως ὁ Φειδίας κατεφρόνει τῶν παραδειγμάτων. Διότι φέρων ἐν ἑαυτῷ τὰς τελείας ἰδέας πάντων τῶν καλῶν τύπων, ἔστρεφε τὸ τεχνικὸν αὐτοῦ βλέμμα πάντοτε μάλιστα ἐπὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ψυχὴν καί, ὅσα ἡ ἡλικία προῦβαινε, τοσοῦτω μᾶλλον ἐθάρρει τῇ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ. Ἐθεώρει δ' ἀνάξιον ἑαυτοῦ τὴν ἄμεσον ἀλήθειαν ἀτεχνῶς εἰς τὸν λίθον, ἢ τὸν χαλκὸν νὰ μετενέγκῃ. Ἀλλὰ τοῦτο κυρίως ἀπῆτει ἡ Ἀσπασία.

Ὡς δὲ ποτε μετὰ νέον σπουδαῖον περὶ τούτου πρὸς τὸν Φειδίαν διάλογον οὗτος ἀπηλλάγη, εἶπε μειδιῶν ὁ Περικλῆς·

«Μοὶ φαίνεται, ὅτι διὰ πολλῆς ὀργῆς ἔχεις τὸν Φειδίαν ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἀρνεῖται νὰ μάθῃ τι ἐν τῷ σχολείῳ τῆς χαριέσσης καθ' ὑπόστασιν οὐσίας!»

«Ναί,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία· «διότι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὑποτυποῦται μόνον τὸ ἰδανικὸν ἀσυνειδήτου τινός, ἵνα εἴπω οὕτω, καὶ σπουδαίου κάλλους. Ἀλλὰ καιρὸς νῦν νὰ μὴ καταφρονῇ πλέον τῆς τελείας ἀληθοῦς χάριτος τῶν καθ' ὑπόστασιν ὄντων, ἀλλὰ ν' ἀντλή ἐξ αὐτῆς.»

«Ἀλλ' ἐπὶ τίνα γυναῖκα θὰ κελεύσης αὐτὸν νὰ τραπῇ;» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἵν' ἀντλήσῃ τὴν ἐντελῆ ταύτην καὶ ἐφ' ἑαυτῇ εὐφραينوμένην χάριν ἐξ αὐτῆς, ὥς τῆς εἰλικρινεστάτης πηγῆς; Ἐπειδὴ δὲ τὴν μὲν ὁμηρικὴν Ἑλένην δὲν δύναται νὰ ἀνακομίσῃ δι' ἐπιδου τινος ὁ Φειδίας ἐκ τοῦ Ἰδίου, κατὰ τὴν ὁμολογίαν δὲ πάντων ἡ καλλίστη πασῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι γυναικῶν τό γε νῦν σὺ αὐτὴ εἶσαι, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω, ὁποῖαν ἀπόκρισιν παρὰ σοῦ θὰ λάβῃ ὁ Φειδίας, ἐάν ποτε ἐρωτήσῃ ἐπὶ τίνα γυναῖκα κατὰ τὴν γνώμην σου πρέπει νὰ τραπῇ;»

«Θὰ προτρέψω αὐτόν,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «νὰ τραπῇ ἐπὶ γυναικὶ τίνα κυρίαν ἑαυτῆς.»

«Ἀλλ', ἐὰν ἐπιμένων ἀξιώσῃ νὰ τραπῇ ἐπὶ τίνα μὴ κυρίαν ἑαυτῆς;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Τότε ὀφείλει,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «προσελθὼν νὰ δεηθῇ ἐκείνου, οὗτινος αὕτη εἶναι, τοῦ δεσπότου, ἂν δούλη εἶναι, ἢ τοῦ ἀνδρός, ἂν εἶναι σύμβιος Ἀθηναίου τινός.»

«Καὶ πιστεύεις,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι Ἀθηναῖός τις ποτε προθύμως θὰ ἐδέχετο νὰ καταπροδῇ τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ἐκτιθεὶς αὐτὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἑτέρου;»

«Διὰ τί ἐρωτᾷς ἐμέ,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «περὶ ζητήματος, περὶ οὗ σὺ ἀρμοδιώτερος εἶσαι νὰ κρίνῃς;»

« Ἄγε δὴ, » ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, « ἀκουσον τὴν ἀπόκρισιν. Ἀθηναῖός τις οὐδέποτε θά ἐκθῇ τοῖς ὄμμασιν ἐτέρου τινὸς ἀνδρὸς ἀκάλυπτον τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα. Διότι ἡ αἰδῶς τῆς γυναικὸς οὐχὶ κενὴ τις λέξις πρέπει νὰ εἶναι. Ὡς δ' ἡ παρθένος αἰδήμων ἐκ φύσεως εἶναι, οὕτω καὶ ἡ γαμετὴ ἀνδρὸς τινος ἔτι μᾶλλον αἰδήμων ὀφείλει νὰ εἶναι ἐξ ἔρωτος, διότι προδίδουσα τὴν αἰδῶ ἀτιμάζει οὐχὶ ἑαυτὴν μόνην. »

« Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι σεβαστή, » εἶπεν ἡ Ἀσπασία, « καὶ ἀναντιρρήτως δικαία. Ἀλλ' ὁ λόγος, ὃν προβάλλεις, φαίνεται οὐχὶ τελείως εὐλογος. Διότι οὐχὶ σπανίως ὑμεῖς οἱ ἄνδρες παραδίδετε τὴν γυναῖκα τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ταῖς χερσὶ τῶν ἰατρῶν, καίπερ ποιοῦντες τοῦτο ἐπὶ παρουσίᾳ ὑμῶν αὐτῶν. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἡ αἰδῶς οὐχὶ ὁ σπουδαιότατος λόγος, ἢ ὅτι οὐχὶ πάντοτε πᾶσα ἀποκάλυψις τῆς γυναικὸς ἀναιδής εἶναι. »

Ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον χωρήσαντες ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐν τῇ ἐρευνῇ ταύτῃ. Αἴφνης δὲ διεκόπησαν ὑπὸ τῆς ἐπισκέψεως δύο ἀνδρῶν, ὧν ἡ ὁμόχρονος εἴσοδος ἐξέπληξεν αὐτούς.

Οἱ δύο δ' οὗτοι ἄνδρες ἦσαν ὁ Πρωταγόρας καὶ ὁ Σωκράτης.

« Ἰδέ! πῶς συμβαίνει τοῦτο, » ἠρώτησε μειδιῶσα ἡ Ἀσπασία προσαγορεύσασα πρῶτον τοὺς ἄνδρας, « ὥστε δύο ἐγκριτοὶ ἄνδρες, περὶ ὧν φόβος κατεῖχέ με πάντοτε ἀπὸ τοῦ συμποσίου ἐκείνου τοῦ Ἰππονίκου, μὴ τι ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους ἴσως ἔχωσι, σήμερον τοσοῦτον εἰρηνικῶς νὰ ὁμιλῶσι πρὸς ἀλλήλους καὶ νὰ εἰσέρχωνται ἐν τῷ αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην; »

« Θά σοι εἴπω, ὅπως συνέβη τοῦτο, » ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, « ἂν πάντως ἀξιοῖς νὰ μάθῃς τοῦτο. Ἐγώ τε καὶ ὁ

Πρωταγόρας οὗτος συνηντήσαμεν ἀλλήλοις ἐξ ἀντιθέτου φορᾶς πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας ταύτης. Καὶ ἐγὼ μὲν ἰστάμην χρόνον τινὰ πρὸ τῆς θύρας καὶ ᾤκνουν νὰ εἰσέλθω, διότι ἀκριβῶς, ὅτε ἔμελλον νὰ εἰσέλθω, ἔννοιᾳ τις ἐνέπεσέ μοι, ἥς ἡδυνάτουν ν' ἀπαλλαγῶ. Ἐν ᾧ δ' ἐγὼ ἰστάμην κάτω βλέπων, ἤρχετο ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ Πρωταγόρας. Ἀλλὰ καὶ οὗτος τὸ κατ' ἀρχὰς δέν με εἶδε. Διότι, ὡς ἐγὼ σύννους κάτω ἔβλεπον, οὕτω μετῆγε καὶ οὗτος τὴν ὄψιν ἐπὶ τὰς νεφέλας καὶ τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ αἶρων τὴν κεφαλὴν. Ἐκ τούτου συνεκρούσθησαν τὰ σώματα ἡμῶν καὶ τότε ἀνεγνωρίσαμεν ἀλλήλους. Ὡς δ' ἑκάτερος ἡμῶν ἐνόησεν, ὅτι ὁ ἕτερος προηρεῖτο νὰ εἰσέλθῃ ἐνταῦθα, ἤθελεν ἑκάτερος ἡμῶν μεταστραφεῖς ν' ἀπέλθῃ καὶ τὸν ἕτερον ἐλεύθερον νὰ καταλίπῃ, ἵνα εἰσέλθῃ. Καὶ ἑκάτερος μὲν ἡμῶν ἔτοιμον ἑαυτὸν ἀπεδείκνυε ν' ἀπολίπῃ τὸ πεδῖον, ἀλλ' οὐδέτερος ἐδέχετο τὴν θυσίαν ταύτην. Δι' ὃ τέλος ἐνενοήσαμεν τύχῃ ἀγαθῇ νὰ εἰσέλθωμεν ἀμφοτέρω.

Ἐρειδίσαν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία καὶ εἶπον, ὅτι εὐοιώνιστον τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρίσκουσι, καὶ δῆ, διότι ἐν φιλοσοφικῇ ἐρευνῇ κατέλαβον αὐτοὺς οἱ ἄνδρες. Εἶπον δ', ὅτι ἡρεύνων ζήτημά τι, εἰς οὗ τὴν λύσιν οἱ δύο ἄνδρες, καίπερ τὰ ἐναντία φρονοῦντες, ὅμως ἀναμφιλόγως σοφοὶ ὄντες θὰ ἡδύναντο νὰ συντελέσωσιν.

Ὡς δ' ὁ τε Πρωταγόρας καὶ ὁ Σωκράτης ἠρώτησαν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, οὐδαμῶς ἐδίστασεν ὁ Περικλῆς νὰ ἐξηγήσῃται αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα.

«Ἡρξάμεθα συζητοῦντες περὶ τούτου,» εἶπεν, «πότερον δύναται ἀνὴρ ἐρῶν τῆς γυναικὸς νὰ ἐπιτρέψῃ ἀκάλυπτον τὴν καλλονὴν αὐτῆς τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ καλλιτέχνου εἰς ἀπεικασίαν; Καὶ ἐγὼ μὲν ἀπηνούμην τοῦτο, ἡ δ' Ἀσπασία κατέδειξέ με, ὅτι πολλάκις ἐπιτρέπομεν τῷ ὄμματι καὶ

ταῖς χερσὶ τῶν ἱατρῶν ἀκάλυπτον τὴν γυναῖκα, καίπερ ἐπὶ παρουσίᾳ ἡμῶν αὐτῶν, ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἐνίοτε ἀναγκαζόμεθα ἄλλους λόγους παρὰ τὴν αἰδῶ ἰσχύοντας ν' ἀναγνωρίζωμεν. "Ὅτι λοιπὸν ἡ συντυχία ὑμᾶς ἐνταῦθα εἰσήγαγε, θεωρῶ θεῖόν τι σημεῖον πείθον ἡμᾶς νὰ ἐπιτρέψωμεν ὑμῖν τοῖς σοφοῖς τὴν κρίσιν περὶ τοῦ πράγματος.»

«Ἀναμφιλόγως,» εἶπεν ὁ Πρωταγόρας, «ὑπάρχουσι λόγοι ἀνώτεροι τῆς αἰδοῦς καὶ ἀφορμαί, αἵτινες δύνανται νὰ συγχωρήσωσι τὴν κατ' ἐπίφασιν βλάβην αὐτῆς. Καὶ ἓνα μὲν τῶν λόγων τούτων, ἡ ἀφορμῶν παρέσχεν ἡ Ἀσπασία, ἐγὼ δὲ προστίθημι τοῦτο, εἰς τί θὰ περιίσταντο αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι, ἂν τὸ καλὸν ἡρνεῖτο νὰ ἐπιδείξῃ ἑαυτὸ τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ καλλιτέχνου; Τὸ κάλλος ἔχει καθήκοντα οὐχὶ πρὸς ἑαυτὸ μόνον. "Ὅτι δ' ἀφειδῶς παρέχει αὐτῷ ἡ φύσις, τούτου ὀφείλει νὰ κοινωνήσῃ καὶ ἡ τέχνη. Διότι τὸ καλὸν εἶναι ἐν λόγῳ τινὶ κτῆμα τοῦ κοινοῦ, ὅπερ δὲν παραχωρεῖ τῶν ἑαυτοῦ δικαίων. Πρὸς τούτοις δ' ἐκ φύσεως εἶναι τὸ καλὸν θνητόν τι καὶ ἐξίτηλον, ὅπερ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνοις τοῖς ὁμοχρόνοις ὑπάρχει, καὶ δὲν δύναται ἄλλως νὰ μεταδοθῇ τοῖς μεταγενεστέροις καὶ ν' ἀθανατισθῇ, ἢ μόνον ὑμνούμενον ὑπὸ τῶν ποιητῶν, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Μενελάου ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου, ἢ αποτυπούμενον ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου καὶ οὕτω παραδιδόμενον τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἐπὶ τοῦ μαρμάρου καὶ χαλκοῦ.»

«Κατὰ τὴν σὴν ἄρα γνώμην,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «καλὴ τις γυνὴ κοινὸν κτῆμα εἶναι, οὐ τῆς ἀπολύτου κτήσεως οὐδεὶς ν' ἀντιποιῆται μόνος πρέπει;»

«Μόνον τὸ κάλλος — οὐχὶ αὐτὴ αὕτη!» ὑπέλαβεν ὁ Πρωταγόρας. «Ὡς δ' ἐπὶ πάντων τῶν γιγνομένων περὶ τούτου μόνον πρόκειται, ὅπως ἐγένοντο, περὶ τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς ἐγένοντο, οὕτω κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ ἡ ἀποκάλυψις γυναικείας τινὸς καλλονῆς εἰς προαγωγὴν

μεγάλου τινός τεχνικοῦ σκοποῦ δύναται κατὰ τρόπον τινά νά γένηται καὶ ἐν περιστάσεσιν, αἵτινες τὸ ὑποπτον τοῦ πράγμα-
τος τέλειον διαλύουσιν.»

«Καὶ ὁποῖαί τινες δύνανται νά εἶναι αἱ περιστάσεις αὐ-
ται;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Τοῦτο εἶναι τι,» ὑπέλαβεν ὁ Πρωταγόρας, «ὅπερ δυσκό-
λως δύναται τις νά διορίσῃ. Ἄλλ', ἂν, ὡς ἡ Ἀσπασία, ἐξ ὧν
ἀνεκοίνωσας ἡμῖν, ὑπεδήλωσε, τὴν μὲν γυναῖκα, ἥτις ἄνευ
μαρτύρων οἰκείως πως τὴν προσέγγισιν τοῦ ἐπικούρου ἱατροῦ
ἐπιζητεῖ, ἀναιδῆ καὶ ἀκόλαστον συνήθως ἐκλαμβάνομεν,
ἀνύποπτον δὲ πᾶσαν ἀποκάλυψιν θεωροῦμεν, ὅταν ἡ γυνή,
παρόντος τοῦ ἀνδρός, ἀποκαλύπτηται, τότε διὰ τούτων τίθεται
πάντως ὡς βέβαιον, ὅτι ὑπάρχει τρόπος τις, καθ' ὃν πιστεύει
τις, ὅτι δύναται ἄνευ βλάβης τῆς αἰδοῦς ν' ἀποκαλύψῃ ξένῳ
τινὶ ὀφθαλμῷ τὰ θέλητρά της γυναικὸς αὐτοῦ.»

«Ὁμολογουμένως,» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἂν
περιστάσεις τινές, ἢ ὑψηλὸς τις σκοπὸς ἐπιβάλλουσι τὴν
τοιαύτην ἔκθεσιν τῆς γυναικὸς, μόνον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ-
τον δύναμαι νά φαντασθῶ αὐτὴν ὡς δυνατήν. Ἴσως δὲ θὰ
προσθῇ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ γυνὴ ἐπιτρέπει τῷ καλλιτέχνῃ μό-
νον, ὅ,τι τοῦ καλλιτέχνου εἶναι, καὶ ὅτι ἡ αἰδώς, ἵνα οὕτως
εἴπω, ὑποχωρεῖ μὲν εἰς χωρίον τι, ἀλλ', ὅτι ὑπὲρ τοῦ χωρίου
τούτου μέχρι τῆς τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματος ἀμύνεται
ἡ γυνή. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ἐπελάβου τῆς ἱστορίας τοῦ ἀσιάτου
ἐκείνου βασιλέως, ὃς μεμαγευμένος ὑπὸ τῶν θελγήτρων τῆς
γυναικὸς ἠθέλησε νά ἐπιδείξῃ αὐτὴν γυμνὴν εὐνοουμένῳ
τινί. Ἄν δὲ καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ἀπώλεσεν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ-
νος καὶ θρόνον καὶ γυναῖκα καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὑπ' αὐτοῦ
τοῦ εὐνοουμένου ἐπιβουλευθεὶς, ὃς ἀναφλεγείς ὑπὸ τῶν
θελγήτρων ἐκείνων οὐδερμίαν ἡσυχίαν ἔσχεν, ἕως οὗ ἐκτῆ-
σατο, ὅ,τι αὐτὸν ἀνέφλεξεν.»

«Ἀλλὰ δι' ἄλλοιων βλέπει ὀφθαλμῶν,» ὑπέλαβεν ὁ Πρωταγόρας, «ἕτερόν τι ἐν νῷ ἔχει, ἕτερόν τι αἰσθάνεται ὁ καλλιτέχνης τὴν ἀκάλυπτον εὐμορφίαν θεώμενος, ἢ ὅ,τι ὁ θηλυδρίας εὐνοῦχος ἀσιάτου τινὸς βασιλέως. Διότι ἐκεῖνος θεώμενος τὰ ἀνθηρὰ καὶ εὐμορφα μέρη τοῦ σώματος βλέπει, ὅ,τι τὸν ἔμπειρον τῆς εὐμορφίας, τὸν αἰσθητικὸν τοῦ κάλλους ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἐλκύει, καὶ τοσαῦτα μαθήματα εἰσρέουσιν ἐκ τούτων εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὥστε οὐδεὶς πλεον τόπος ἐν αὐτῇ μένει πρὸς ἀκολάστους ὀρέξεις. Ἡ, ἐὰν μένη καὶ μικρὸς τις τόπος καὶ πρὸς τοῦτο, ἔμπειρος ὅμως εἶναι νὰ κρατῇ τῶν ὀρέξεων. Εἴτα δ' ἡ συνήθεια ἀμβλείαν κατέστησε τὴν ἀκόλαστον ὁρμήν, ἣν ἡ γυμνότης συνήθως διεγείρει. Περὶ δὲ τοῦ σεμνοῦ γέροντος Φειδίου — εἶναι καὶ οὗτος ἀνὴρ; Οὐδαμῶς. Ὁ Φειδίας εἶναι θεόμοιρος μὲν, ἀλλ' οὐδετέρου γένους καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, ἥτις ἔχει σῶμα καὶ χεῖρας, ἵνα δι' αὐτῶν μόνον τὸν γλύφανον κινῇ, — εἶναι τις, ὃς ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις μορφῇν μόνην οὐχὶ δὲ καὶ ὕλην ἐνορᾷ . . .»

«Τὴν μὲν γνῶμην τοῦ Πρωταγόρου ἠκούσαμεν,» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἀλλ' ἀκούσωμεν, ὅ,τι καὶ ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διδάσκει. Τί περὶ τούτων φρονεῖς, ὦ Σώκρατες; Ἐπιτρέπεται τῇ γυναικὶ ν' ἀποτιθῇται τὴν αἰδῶ εἰς προαγωγὴν μεγάλου τινὸς καλλιτεχνικοῦ σκοποῦ;»

«Νομίζω,» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, «ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τούτου, ἂν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ καλὸν κρεῖττον τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο δὴ εἶναι τὸ ζήτημα, ὡς ἐνθυμοῦμαι, περὶ οὗ τὴν λύσιν τοσοῦτον ἤδη χρόνον ἀσχολούμεθα καὶ οὐ ἡ ἔρευνα καὶ ἐν τῷ συμποσίῳ ἐκείνῳ τοῦ Ἰππονίκου πάλιν διεκόπη . . .»

«Πρὸς τῶν Ὀλυμπίων θεῶν!» ὑπέλαβεν γελῶσα ἡ Ἀσπασία, «ὑπόχρεως θά σοι γένωμαι, ὦ ἀγαθέ, ἐὰν καὶ σήμερον ἀποστῇς τῆς περαιτέρω ἐρεύνης τοῦ ζητήματος ἐκείνου καὶ

ἐὰν τό γε νῦν συγχωρήσῃς μοι, ὅτι δὲν καταμανθάνω τὸν λόγον, δι' ὃν ἡ σωφροσύνη δύναται νὰ ὑπερέχῃ τοῦ κάλλους. Ἄν ὑπάρχει νόμος τις, καθ' ὃν πάντα ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθὰ καὶ σώφρονα πρέπει νὰ εἶναι, ὑπάρχει βεβαίως καὶ νόμος λέγων, ὅτι πάντα ἐν τῷ κόσμῳ πρέπει νὰ ὀρέγωνται τοῦ καλοῦ καὶ ἐν τῷ καλῷ νὰ εὐρίσκωσι τὸ ἄνθος τῆς ὑπάρξεως, τὸν σκοπὸν τῆς διαπλάσεως. Ἀλλὰ τέλος ἐκάτερος τῶν δύο τούτων νόμων δύναται νὰ εἶναι ἐσωτερικός τις ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ὀριζόμενος αὐθαίρετος νόμος. Ἐχέτω λοιπὸν τοῦτο πρὸς τὸ παρὸν οὕτως.»

«Ναί!» ἀπεκρίνατο ὁ Πρωταγόρας, «ὥς ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων τοῦτο μόνον καλεῖ ἀλήθειαν, ὅτι αὐτῷ τῷ ἰδίῳ ἀληθὲς φαίνεται, οὕτω καλὸν καγαθὸν εἶναι ἕκαστῳ τοῦτο μόνον, ὅτι αὐτῷ ὥς τοιοῦτον παρίσταται. Σταθερὰ δ' αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν σωφροσύνη οὐδαμῶς ὑπάρχει, ὥς οὐδεμία σταθερὰ ἀλήθεια.»

Τὸ προσηγὲς πρόσωπον τοῦ Σωκράτους προσέλαβε σκωπτικόν τι ἦθος· εἶπε δέ·

«Λέγεις πάντοτε, ὦ Πρωταγόρα, ὅτι οὐδεμία σταθερὰ ἀλήθεια ὑπάρχει, ὅμως δὲ σὺ αὐτὸς περὶ πάντων, ὅσα ἐρωτᾷ τις, εἶσαι ἱκανὸς νὰ διδάσκῃς λαμπρῶς καὶ ἀμεταπτῶτως!»

«Εἶναι προτιμότερον ν' ἀποφαίνεται τις τὴν ἑαυτοῦ γνώμην διαόρηθην,» ὑπέλαβεν ὁ Πρωταγόρας, «ἢ ἐν ψευδεῖ μετριοφροσύνῃ νὰ ὑποκρίνηται μέν, ὅτι οὐδὲν οἶδε, ν' ἀξιοῖ δ', ὅτι πάντα πάντων μάλιστα ἀκριβοῖ . . .»

«Ὅρέγομαι τῆς γνώσεως,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «ἧς στεροῦμαι. Ἀλλὰ σὺ ἔξαρνος τοῦ δυνατοῦ τῆς γνώσεως εἶσαι. Πρέπει ἄρα τὸ διανοεῖσθαι κατ' ἀνθρώπον ὥς μάταιον νὰ θεωρήσωμεν μόλις νῦν τούτου ἀρξάμενοι;»

«Προτιμότερον,» ἀντεῖπεν ὁ Πρωταγόρας, «ἢ νὰ διαταράτ-

ταμεν τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὴν ἀρμονίαν τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων διὰ φροντιστικῶν καὶ ἀνιαρῶν θεωριῶν . . .»

«Καταμανθάνω νῦν,» ἀντεῖπεν ὁ Σωκράτης, «ὅτι ὑπάρχουσι τινες, οἵτινες καταφρονοῦντες τῆς τέχνης τοῦ διανοεῖσθαι ἀσκοῦσι λαμπροτέραν τὴν τέχνην τοῦ λόγου. Διότι, ἐπειδὴ αἱ ἔννοιαι, ἃς ἐκφέρουσι, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων οὐδεμίαν ἀπόλυτον ἀξίαν ἔχουσιν, αἱ κομπῶδεις λέξεις ἄρα μόναι δύνανται νὰ ἐμπούσωσι τοῖς ἀκροαταῖς τὴν τοιαύτην, ἢ τοιαύτην διάθεσιν.»

«Ὑπάρχουσι καὶ τοιοῦτοι,» ὑπέλαβεν ὁ Πρωταγόρας, «οἵτινες ἀμελοῦσι τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ὡς νομίζοντες, ὅτι ὑπὸ τὴν πλαστικὴν αὐτῶν ἀφέλειαν σύνεσιν ὑποκρυπτομένην οἱ ἄνθρωποι εὐρίσκουσιν, ὑπὸ τὸν ψελλισμὸν σοφίαν μαντείου, καὶ ὑπὸ τὰς μετριόφρονας αὐτῶν ἐρωτήσεις τὸ εὐπροσίγητον ἐξόχου τινὸς διανοίας.»

«Προτιμότερον νομίζω,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «νὰ ἐξαναγκάξῃ τις τοὺς ἄλλους νὰ διανοῶνται δι' ἐρωτήσεων, αἵτινες τὴν ῥαθυμίαν αὐτῶν ταραττοῦσιν, ἢ νὰ προάγῃ αὐτοὺς εἰς ἄνοιαν διὰ προχείρων ἀποκρίσεων, αἵτινες τῷ ἐρωτῶντι ῥαστώνην παρέχουσιν.»

«Προτιμητέα ἡ ἄνοια,» ἀντεῖπεν ὁ Πρωταγόρας, «ἢ καταλείπων τις τὸ πεδῖον τοῦ ἀληθοῦς καὶ ὀχοῦμενος ἐπὶ νεφελῶν καὶ κενῶν λόγων νὰ πλανᾶται ἐν τῷ ἀπείρῳ. Εἶναι δ' ὅμως ἡ τοιαύτη πλάνη ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ἀπείρου νεφέλης τῶν ἐννοιῶν πολυάκις καταληπτή. Διότι ὑπάρχουσι τινες, οἵτινες ἀναγκάζονται βίᾳ νὰ ἐξέρχωνται εἰς θήραν τῶν ἐννοιῶν ὡς στερούμενοι τοῦ θεοῦ δώρου ἐμψυχόν τι πλαστικῶς νὰ παραγάγῳσιν . . .»

«Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «οἵτινες καλλωπίζονται τοῖς ψευδοληρήμασι, διότι στεροῦνται τοῦ δώρου τῶν καθαρῶν καὶ ἐναργῶν ἐννοιῶν . . .»

Σοφιστική!

«Ἄλλ' ἐκεῖνοι δὴ οἱ σκυθρωποὶ μεριμνοφροντισταί,» ἀντεῖπεν ὁ Πρωταγόρας, «εἶναι οἱ καθιστάντες τὴν ἀρετὴν ἐπαχθῇ, διότι πάντοτε περὶ αὐτῆς λέγουσιν.»

«Ἀξιοθαυμαστότεροι εἶναι ἀληθῶς ἐκεῖνοι,» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης, «οἵτινες ἀμελοῦσιν ὅλως τῆς ἀρετῆς, ἵνα μὴ ἐξέλθωσιν ποτε τῆς χαριέσεως καὶ ἐρασμίας ἀκολασίας.»

«Ἡ χαρίεσσα καὶ ἐρασμία ἀκολασία,» ἀντεῖπεν ὁ Πρωταγόρας, «εἶναι προτιμητέα τῆς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐπιβαλλομένης προέσεως ἐκείνων, οἵτινες ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἡδονῆς τὰς ἀκάνθας δεινῶν δισταγμῶν θερίζουσι, διότι αὐτοὶ δὲν ἐκλήθησαν, ἵνα τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἡδονῆς ἀπολαύσωσιν . . .»

«Τοιοῦτος εἶμαι ἐγώ!» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Σωκράτης ἡρεμος. «Ἀλλὰ σύ, ὦ Πρωταγόρα, ὥς μοι φαίνεται, εἶσαι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες τὰς καθαρὰς ιδέας θέλουσι ν' ἀποδεικνύωσι τοιαύτας, οἷοι αὐτοὶ οὗτοι εἶναι, ἤτοι δούλας τῶν αἰσθήσεων!»

«Λυποῦμαι,» ὑπολαβὼν, μεταξὺ αὐτῶν ἐριζόντων, εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι διὰ τῶν ἐριστικῶν τούτων λόγων τὸ περὶ οὗ προῦκειτο ζήτημα οὐδαμῶς ἐκρίνατε, ἀλλ' ὀργισθέντες, ὥς μοι φαίνεται, εἰς ματαίους λόγους περιεπέσετε.»

Ἄλλ' ὁ Σωκράτης εἶπεν·

«Καλῶς ἐννοῶ, ὅτι ἐνταῦθα πάντοτε ὁ ἡττημένος ἐγὼ θά εἶμαι!»

Ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν ἡρεμος καὶ οὐδὲν ἵχνος ὀργῆς ἐκφαίνων.

Μετὰ μικρὸν δ' ἀπῆλθε μὲν καὶ ὁ Πρωταγόρας, ἀλλ' ἐξενεγκῶν πρῶτον λόγους τινὰς τῆς ἀγανακτήσεως, ὑφ' ἧς κατείχετο.

«Οἱ δύο σοφοί,» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν, «φαίνονται μοι δύο τέλεον ἰσοπαλεῖς ἀντίπαλοι. Ἐπετέθησαν δ' ἀλλήλοις, ὥς τεχνικοὶ παλαισταί, καὶ δυσχερὲς εἶναι

ν' ἀποφίνηται τις, ὁπότερος αὐτῶν τῆς τιμῆς τῆς νίκης δύναται νὰ ἀντιποιήσῃται.»

Ἡ δ' Ἀσπασία ἐμειδία μόνον· καὶ ἐπὶ πολὺ δὲ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Περικλέους τὸ μειδιάμα ἐκείνο ἤωρεῖτο ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῆς. Διεῖδε δ' ἐκείνη, ὅτι τὴν ἔριν τῶν δύο ἀνδρῶν τοσοῦτον ὄξειαν κατέστησεν, ἐξ ἧς τινος ἀφορμῆς τοσοῦτον δηκτικούς καὶ πικροὺς λόγους ὁ προσηγὴς ἄλλως Σωκράτης τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀνέμυξε. Διέγνω δὲ τὴν καρδίαν τοῦ μεριμνοφροντιστοῦ ἐξ ἴσου, ὥς καὶ τὴν τοῦ περιδόξου σοφιστοῦ, ὅς, πᾶν ὅτι ἔλεγε, βέβαιος ἦτο, ὅτι ἀρεστὸν τῇ ἀκοῇ τῆς καλῆς Μιλησίας ἦτο . . .

Ἀπὸ τῆς ἐριδος δ' ἐκείνης τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Πρωταγόραν διηγέρθη ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Ἀσπασίας ἀθυμία τις κατ' ἐκείνου καὶ διὴ λεληθότως ἀνεφύετο ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς ἡ ἐπιβολὴ νὰ κατασχύνη τὴν σοφίαν τοῦ ἀνδρός, ὅς ἐπὶ ταῖς καθαφαῖς ιδέαις ἐκόμπαζε καὶ τῶν δούλων τῶν αἰσθήσεων κατεφρόνει, διὰ γυναικείας πονηρίας κατασχύνουσα, εἰ δυνατόν, αὐτόν.

XVI.

ΑΙ ΘΕΣΜΟΦΟΡΙΑΖΟΥΣΑΙ.

ὁ ἀγαλμα τοῦτο παρίστησιν αὐτὸ τὸ καλόν!» ἀνεφώνησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε ὁ Φειδίας περατώσας τὸ νέον χαλκοῦν τῆς Παλλάδος ἀγαλμα, ὅπερ κατ' ἐντολὴν τῶν Ἀθηναίων εἶχε κατασκευάσας, ἀπεκάλυψεν αὐτὸ τὸ πρῶτον τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν πολιτῶν. Φωνὴ δὲ θαυμασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως διέδραμεν ἅπασαν τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ, τί ἐδίωκεν ὁ Φειδίας; Ὡς τὴν θεὸν ἐν τῷ νέῳ τούτῳ ἔργῳ ἀπεικόνισεν, οὐδεὶς Ἕλληνα ἐφαντάσθη ποτὲ αὐτήν.

Ἄνευ κράνους καὶ ἀσπίδος παρίστατο ἡ θεός. Ἐλεύθεροι δ' ἐκύμαινον οἱ οὖλοι βόστρυχοι περὶ τὸ ὑψηλὸν μέν, ἀλλ' ἐπιχαριτώτατα ἠγνωσθῶμενον πρόσωπον· θαυμαστός ἦτο ὁ τύπος

τοῦ προσώπου· ἀπαραβλήτως λεπτοφυεῖς αἱ παρειαί. Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι ἔβλεπεν αὐτὰς ἐρυθραινομένας. Οἱ δὲ δύο τέλεον γυμνοὶ βραχίονες, ὥς καὶ αἱ χεῖρες, ἦσαν παραδείγματα λεπτοτάτης καὶ εὐγενεστάτης διαπλάσεως. Καὶ ὁ μὲν ἕτερος τῶν βραχιόνων αἰρόμενος παρῆχεν ἀκάλυπτον τὸ πλεῖστον τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς εἰς θέαν, ἡ δ' ἐσθῆς ἐλαφρὰ προσκολλωμένα τῇ ὀσφύϊ ἐξέφαινε καθαρὰς τὰς γραμμὰς καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ ἄλλου σώματος.

Ὡς δὲ πάντες κοινῇ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνωμολόγουν τὸ ἐξαίσιον κάλλος τοῦ νέου τούτου ἔργου τοῦ Φειδίου, οὕτω καὶ πάντες ἰσχυρίζοντο, ὅτι πάντως ἡ Ἀσπασία παρέστη ὡς παράδειγμα τῷ τεχνίτῃ εἰς κατασκευὴν τῆς Παλλάδος ταύτης.

Καὶ δὲν ἐπλανῶντο τέλεον ταῦτα ἰσχυρίζόμενοι.

Διότι ἀληθῶς μὲν καὶ ἡ Θεοδότη αὐτῇ ἔμπειρος ἦτο ὡς τεχνικὴν ὕλην μεταχειριζομένη τὸ σῶμα νὰ παριστῇ θαυμασίως δι' αὐτοῦ τὴν μορφήν ποικίλων θηλειῶν θεῶν καὶ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι τὴν τεχνικὴν ταύτην ἐμπειρίαν ὡμολόγουν, πάντως δ' ὅμως ἡ Ἀσπασία ἀπεδείκνυεν, ὅτι κατεῖχε τὴν τέχνην ταύτην ἐν ὑπάτῳ καὶ τελειοτάτῳ μέτρῳ. Ἀλλὰ μόνοι μάρτυρες τῆς τέχνης ταύτης ἦσαν ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Φειδίας, ὃς δὴ, καίπερ τοσοῦτον σπουδαῖος, ὅμως εἰς τοσοῦτον θαυμασμοῦ περιέστη, ὥστε ἐπὶ μικρὸν ὡμολόγησεν, ὅτι ἡ φύσις δύναται ἐνίστε νὰ πλησιάσῃ τῷ ἰδανικῷ.

Ἄλλ' ἀπεικάζων τὴν Παλλάδα τῇ Ἀσπασίᾳ ὁ Φειδίας οὐ μόνον τὴν φύσιν εἶχεν ὡς παράδειγμα, ἀλλ', ὅτι ἐν αὐτῇ αὐτὸς ἔβλεπεν, ἦτο πλάσμα τῆς μιμητικῆς τέχνης, σωματοῦς ἐκ τῆς διανοίας ἀναγεννηθεῖσα. Διότι, ὡς ἡ Ἀσπασία ἐνετύπου τῇ φυσικῇ ὕλῃ τοῦ ἰδίου αὐτῆς κάλλους ἰδίαν τινὰ σφραγίδα ἐξ αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ ἰδίας τῷ καλλιτέχνῃ, οὕτω καὶ ὁ Φειδίας ἐξ ἑτέρου ἔγλυψε τὸν μάρμαρον κατ' ἐσωτερικὴν τινὰ ὠρισμένην θεωρίαν καὶ πρόθεσιν.

Μεταφέρων δ' ὁ Φειδίας τὴν ζωτικὴν χάριν τῆς καλῆς ἅμα τε καὶ σοφῆς Ἀσπασίας εἰς τὸν μόνιμον χαλκόν, ἀπεδείκνυεν ἔργῳ τὴν παραίνεσιν, ἣν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Περικλέους εἶχεν ἀκούσας, ἥτοι παρίστη τὴν σοφίαν ἐν τῷ μαγευτικῷ ἀνικῆτῳ ἐνδύματι τοῦ κάλλους.

Ὡς δὲ καὶ ὁ Ἀλκαμένης καινόν τι καὶ θαυμαστὸν εἶχε παραγαγών, ὅτε ἡ Ἀσπασία ἐπέτρεψεν αὐτῷ ν' ἀντλήσῃ ἐκ τῆς ζώσης κρήνης τοῦ κάλλους, οὕτω καὶ ὁ Φειδίας τὸ αὐτὸ μὲν νῦν ἀπετέλεσεν, ἀλλ' ὥς ὁ μέγιστος, ὥς ὁ ὑπατος καὶ ἀπαράβλητος τεχνίτης.

Ὅτι δ' ὁ Φειδίας διὰ τῆς τελευταίας ταύτης Παλλάδος παρέστησεν, ἦτο ἡ Ἀσπασία μὲν αὐτή, ἀλλ' ἡ Ἀσπασία ἐν τοσοῦτον ὑπερφυεῖ καὶ λαμπρῷ ὕψει, ὥστε ὥς ἰδανικόν τι ἐν τῷ αὐτῷ ἐφαίνετο, ὥς ἐμψυχόν τι ὄνειρον τῆς ψυχῆς τοῦ εὐγενεστάτου καλλιτέχνου.

Ὡς δ' ὁ Σωκράτης τὸ νέον τοῦτο ἔργον εἶδεν, εἶπε τοὺς σοφοὺς λόγους·

« Ἐκ τοῦ ἀγάλματος τούτου θὰ ἠδύνατο ἡ καλὴ Ἀσπασία τοσαῦτα παρὰ τοῦ διδασκάλου Φειδίου νὰ μάθῃ, ὅσα ὁ καλλιτέχνης Φειδίας παρὰ τῆς καλῆς Ἀσπασίας ἔμαθεν. »

Παράδοξον δ' ἦτο τοῦτο, ὅτι οἱ ἔπαινοι, οὕς οἱ Ἀθηναῖοι ἀφθόνως τῷ Φειδίᾳ ὑπὲρ τῆς Λημνίας Παλλάδος ἀπένεμον, ἀθυμίαν αὐτῷ παρείχον καὶ σκυθρωπὸν καθίστασαν. Δὲν ἔχαιρε δὲ παντάπασιν ἀκούων τι περὶ τοῦ ἔργου τούτου. Ἴσως δὲ τούτου ἔνεκα ἦττον ἔστεργε τὸ ἔργον τοῦτο, διότι δὲν εἶχεν ἀντλήσας αὐτὸ ὅλως ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ἴσως ἐκ τούτου, ὥς φαίνεται, τὸ ἐπιβληθὲν αὐτῷ ὑπ' ἄλλων τοῦτο ἔργον εἶχε κατασκευάσας μετὰ τινος ὑπολανθανούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἀθυμίας καὶ ἐκτελῶν αὐτὸ ἐπειρᾶτο διὰ τοῦτο ν' ἀπαλλαγῇ ταραχῆς τινος διεγερθείσης ἐν αὐτῷ ὑπὸ ξένης τινὸς γοητείας.

Ἐκ τούτου δι' ἐφαίμετο ἤδη πειρώμενος ν' ἀνέυρη αὐτόν. Σιγηλότερος δὲ καὶ σπουδαιότερος, εἴτερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε περιεφέρετο καὶ προσήπτε τὴν ψυχὴν ὑψηλῇ τινι εἰκόνι, ἣτις τὸν μυχὸν αὐτῆς ἐφεγγε. Μετὰ μικρὸν δ' ἀνέλαβεν ὅλως τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. Ἐφευγε δὲ τὴν Ἀσπασίαν καὶ αὐτὸν τὸν Περικλέα καὶ ἡμέρα τινὶ κρυφῇ καὶ ἡσύχως κατέλιπε τὰς Ἀθήνας, ἵνα ἐν κοινῷ καὶ ἱερῷ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι τόπῳ συντελέσῃ τὴν μεγίστην ιδέαν τῆς μεγαλόφρονος αὐτοῦ ψυχῆς.

Ἀκορεστότατος δὲ καὶ ἀκαματώτατος θαυμαστῆς τῆς Ἀημνίας Παλλάδος παρέμενε πάντοτε ὁ Σωκράτης, ὃς ἐφαίμετο ὡς μεταβιάσας τὸν πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἔρωτα ἐπὶ τὴν θεὸν τοῦ Φειδίου. Διότι ἡ ἀληθὴς Ἀσπασία ἐφαίμετο αὐτῷ νῦν οὐχὶ τελεία, ἐξ οὗ τὸ ὑψιστὸν ιδανικὸν αὐτῆς ἐνσώματον αὐτῷ ἐν τῇ μαρμάρῳ παρέστη. Καὶ ὅμως ἡδυνάτο τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τότε κατέτριβε πάντα αὐτοῦ τὸν χρόνον ὁ Σωκράτης θαυμάζων τὴν Παλλάδα ἐκείνην καὶ τὸ ἔμφυχον αὐτῆς πρότυπον. Καθ' ἐκάστην δ' ἡμέραν ἐβλεπέ τις, ὅτι εὐθύνε τὰ βήματα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους, καίπερ διακινδυνεύων ἐκάστοτε νὰ καταλάβῃ ἐκεῖ τὸν εὐγλωττον Πρωταγόραν.

Παράδοξον ἀληθῶς! Ὅσάκις ὁ Σωκράτης σύννους καί, ὡς ἐνόμιζεν, ἄσκοπος ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ἀθηνῶν περιεπλανᾶτο, πάντοτε λεληθότως τέλος πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Περικλέους εὕρισκετο. Ἐφαίμετο δ' αὐτῷ, ὅτι λαβύρινθόν τινα αἰσθημάτων, ὡς λαβύρινθον ὁδῶν, περιέτρεχεν οὐδὲν τέλος ἔχοντα καὶ οὐδεμίαν διέξοδον, καὶ ὅτι περικάμπτων πάντοτε ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὕρισκετο.

Εἰκὴ ἄρα τοῦτο συνέβαινε, ὅτι πρὸς τὴν οἰκίαν ἐκείνην πάντοτε ὁ Σωκράτης τὸ βῆμα εὐθύνε. Ἀλλά, τί ἐπραττεν ἐκεῖ, ὅσάκις ἄκων καὶ εἰκὴ ἤρχετο; Ἐθεράπευε τὴν Ἀσπασίαν;

Ἐξεδήλου τὴν μυστικὴν φλόγα, ἣτις αὐτὸν κατεβίβρωσκεν, ἢ εἵθιζεν ἑαυτὸν ν' ἀντλῇ, ὥς ὁ Πρωταγόρας, τὴν σοφίαν ἐκ ξένων ὀφθαλμῶν; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἤριξε πρὸς τὴν Ἀσπασίαν καὶ ἐπέσκωπτεν αὐτήν. Αὐτὸς δέ, καιροῦ προσπεσόντος, εἶπε τὸν λόγον ἐκεῖνον, παρούσης τῆς Ἀσπασίας, τὸν πολ-
λάκις ἔκτοτε ἐπαναληφθέντα, ὃν ὅμως ἢ παράδοσις τῷ Περι-
κλεῖ συνήθως ἀποδίδει, ὅτι μεγάλη δόξα γυναικὸς εἶναι, ἣς
ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι, ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρ-
σεσι κλέος ᾖ. Καὶ ἄλλους δὲ τραχεῖς λόγους ἔλεγε πρὸς
αὐτήν καὶ θεραπεύων αὐτήν ἐνίοτε ἐπεδείκνυε τὴν λεπτὴν
ἐκείνην εἰρωνείαν, ἣτις τὸ γινώρισμα τῆς φύσεως καὶ τοῦ
λόγου αὐτοῦ ἦτο.

Ἡ δ' Ἀσπασία; Αὕτη τοσοῦτω μᾶλλον προσηνῶς, εὐ-
διαλλάκτως, ἐρασμίως καὶ θελκτηρίως προσεφέρετο πρὸς αὐ-
τόν, ὅσῳ μᾶλλον ἐκεῖνος τὸν χαλινὸν τῆς παφρόσης ἀνε-
χάλα. Καὶ τάνάπαλιν, ὅσῳ προσηνεστέρα καὶ θελκτηριωτέρα
ἡ Ἀσπασία ἐπεδεικνύετο, τοσοῦτω σκυθρωπότερον καὶ ἄλλο-
κοτώτερον ὁ σοφὸς Σωκράτης ἐσχηματίζετο.

Τί δ' ἐκάτερος τῶν δύο τούτων παραδόξων ἐδίωκε; Μή-
τι διεξήγον τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον παιγνιώδη ἀγῶνα τῆς σοφίας
πρὸς τὸ κάλλος; Ἐπαιζόν δὲ τὴν παιδιὰν ταύτην μάλιστα,
ἐξ οὗ ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Πρωταγόραν, παρόντων τοῦ Περι-
κλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας, εἶχεν ἐρίσας.

Καὶ ἡ μὲν Ἀσπασία ὑπεκρίνετο τὴν πιστεύουσαν, ὅτι ὁ
Σωκράτης φοιτᾷ εἰς τοῦ Περικλέους χάριν τοῦ προσφιλοῦς
αὐτῷ Ἀλκιβιάδου. Καὶ τοσοῦτον προέβαινε ἐν τῇ δηκτικῇ
ταύτῃ ὑποκρίσει, ὥστε καὶ ποιήματα ἔγραφεν εἰς αὐτόν, ἐν οἷς
αὐτῷ ὡς ἐρῶντι καὶ παραινέσεις ἐποιεῖτο. Ὁ δὲ Σωκράτης
ἐδέχετο μειδιῶν πάντα ταῦτα οὐδὲν ἀντιλέγων, οὐδὲ πειρώ-
μενος νὰ ἐξελέγξῃ ὡς ψευδομένην τὴν πονηρὰν φίλην. Ὡσαύ-
τως δ' οὐδέποτε ἐφαίνετο ἐπαχθῶς πρὸς τὸν καλὸν παῖδα

διακείμενος, ὃς μετὰ τρυφερᾶς στοργῆς ἔτι αὐτῷ προσεκολλᾶτο. Πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν παῖδα προσεφέρετο εἰλικρινῶς, εὐθύμως, φιλοφρόνως, οἰκείως, οὐδὲν ἵχνος ἀποδεικνύων τῆς ιδιοτροπίας καὶ εἰρωνείας ἐκείνης, ἣν ἔχαιρεν ἐπιδεικνύων τῇ χαριέντως ὑποδεχομένῃ αὐτὸν καλλίστῃ τῶν ἐν Ἑλλάδι γυναικῶν.

᾽Ωσαύτως δ' ὠμίλει συχνάκις καὶ πρὸς τὸν μισογύνην Εὐριπίδην ἢ Ἀσπασίαν, ὃς ὡς τραγικὸς ποιητὴς μείζον ἀξίωμα νῦν εἶχε. Διότι ἡ θεωρητικὴ αὐτοῦ Μοῦσα εὐδοκίμει νῦν καὶ τάχιστα ἐγένετο ὁ προσφιλεῖς ποιητὴς τῶν Ἀθηναίων τῶν χρόνων ἐκείνων, οἵτινες ἐξελθόντες ἐκ τῆς ἀμέσου καὶ ἀφελοῦς περὶ τῶν ὄντων θεωρίας κατὰ μικρὸν εἰς συνετήν καὶ σαφὴν περὶ αὐτῶν ἔρευναν ἐχώρουν. Πολλὰ δ' αὐτὸς παθὼν προέχει ἄφθονα ἐκ τοῦ στόματος τὰ συμπεράσματα ἐξ ἐκείνων, ἃ ἔπαθε. Πρὸς δὲ τούτοις δριμύς ὦν καὶ οὐδὲν ἀποκρύπτων ἐξέφαινε εἰλικρινῶς καὶ μετὰ παρρησίας πᾶν ὅ,τι διανοεῖτο. Οὐδὲν δ' οὐδενὶ συνεχώρει, οὐδ' αὐτῷ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, ὃν πάντες ἐνόμιζον, ὅτι ἔπρεπε νὰ κολακεύωσιν. Ὡς δέ ποτε ὁ δῆμος τρίμετρόν τινα, οὐ ὁ νοῦς ἀπήρεσκεν αὐτῷ, ἐξεσύριξεν, ἀναβάς ὁ Εὐριπίδης ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἀπελογήθη καί, ὡς ἐκεῖνος αὐθις βοῶν ἡξίου τὴν ἐξάλειψιν τοῦ τριμέτρου, ἀπεκρίνατο ὁ ποιητὴς, ὅτι ὁ δῆμος πρέπει νὰ διδάσκηται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, οὐχὶ δ' ὁ ποιητὴς ὑπὸ τοῦ δήμου.

Καὶ τὴν Ἀσπασίαν δ' αὐτὴν οὐδέποτε ἐκολάκευε καὶ οὐδεὶς ποτε θά ἐτόλμα, ὡς αὐτός, πρὸς αὐτὴν περὶ τῶν γυναικῶν νὰ διαλέγηται.

Εἶχε δ' ἀποβαλὼν τὴν πρώτην γυναῖκα καὶ ἄλλην ἀντ' ἐκείνης λαβὼν καὶ τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὡς ἤδη ἐρρήθη, πονήρως ἢ Ἀσπασία εἶχεν ἐγκωμιάσασα προβάλλουσα αὐτὴν τῷ Περικλεῖ ὡς παράδειγμα ἀνδρικῆς γνώμης.

Ἡμέρᾳ δέ τινι συνέπεσε καὶ αὐθις λόγος περὶ τοῦ αὐτοῦ

ζητήματος, παρόντος τοῦ Περικλέους καὶ Σωκράτους. Ἡ δ' Ἀσπασία ἐπαινέσασα καὶ αὖθις τὸ ταχὺ τῆς γνώμης ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τῆς δευτέρας ταύτης ἐκλογῆς.

«Εἶναι πᾶν τοῦναντίον τῆς προτέρας αὕτη,» ἀπεκρίνατο σκυθρωπῶς ὁ Εὐριπίδης, «ἀλλὰ τούτου δὴ ἔνεκα οὐχὶ καὶ βελτίων ἐκείνης, ὥς ἔχουσα τὰς ἐναντίας κακίας. Διότι σώφρων μὲν καὶ φιλία ἦτο ἐκείνη καὶ ἡνία με διὰ τοῦ κοινοῦ ἔρωτος, ἀλλ' αὕτη εἶναι ἀρεσκευτική καὶ εἰς ἀπόνοιαν περιῖσθησί με ἢ ῥαθυμία καὶ τὸ εὐμετάβλητον αὐτῆς. Καπνὸν φεύγων εἰς πῦρ ἐνέπεσον. Εἶμαι δ' ἀθλιώτατος καὶ οἱ θεοὶ πάντα τὰ κακὰ παρέχουσίν μοι εἰς γεῦσιν.»

«Ἄλλ' ἤκουσα πολλοὺς λέγοντας,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ἡ γυνὴ καλὴ καὶ ἐρασμία εἶναι.»

«Καὶ μάλα πᾶσι τοῖς ἄλλοις,» ὑπέλαβεν ὁ Εὐριπίδης, «ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐμοὶ τοιαύτη φαίνεται. Ἴσως δὲ καὶ ἐμοὶ τοιαύτη θὰ ἐφαίνετο, ἂν ἡδυνάμην τὰς κακίας αὐτῆς ὥς ἀρετὰς νὰ ἐκλαμβάνω.»

«Καὶ ποίας κακίας αὐτῇ ἐπικαλεῖς;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Ἀμελεῖ μὲν τῶν περὶ τὸν οἶκον,» ἀπεκρίνατο ὁ Εὐριπίδης, «τὸ δ' ἐπὶ τοῦ ἴστοῦ λίνον κατατίλλουσιν αἱ ὄρνιθες. Ὅρχεῖται δὲ καὶ εὐωχεῖται παρὰ ταῖς φίλαις καὶ ἀπρεπῶς προκύπτει τῆς θυρίδος.»

«Τοῦτο μόνον;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Οὐδαμῶς!» εἶπεν ὁ Εὐριπίδης. «Ἄλλ' εἶναι καὶ εὐμετάβολος, δύσκολος, ἄπιστος, ἀλαζών, ὑποκριτικὴ, κίβδηλος, κακοήθης, πανοῦργος, ἄδικος, ὠμὴ, μνησικάκος, φθονερά, ιδιότροπος, εὐπιστος, μωρὰ, ἐπίτριπτος, λάλος, ζηλότυπος, φιλόκοσμος, ἄρεσκος, ἀσεβής, ἀσπλάγχχνος, ἄφρων . . .»

«Παῦσαι!» ὑπολαβοῦσα εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Ἄλλ' εἶναι σοὶ εὐκόλον πάντα ταῦτα ν' ἀποδείξῃς καθ' ἓν ἕκαστον;»

«Καὶ ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα!» ἀπεκρίνατο ὁ Εὐριπίδης.

«Ἴσως οὐχὶ ἱκανὴν φιλίαν ἐνδείκνυσαι αὐτῇ,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «καὶ ἐκ τούτου ἀλλοτριοῖς αὐτήν.»

«Ἀληθῶς!» ἀντεῖπεν ὁ Εὐριπίδης σαρδόνιον γελάσας. «Παρὰ τῶν τοιούτων γυναικῶν πάντοτε ἀκούει τις, ὅτι οἱ ἄνδρες ἤκιστα φιλοῦσιν αὐτάς. Εἶσαι ἄσπλαγχνος, φίλε, εἶπεν ἡ ἔχιδνα πρὸς τὸν τράγον. Ἄλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ ἐμὴ δυστυχία ἐκ τούτου προέρχεται, ὅτι τὴν γυναῖκα ταύτην μεταχειρίζομαι οὐχὶ ὡς οἱ πλείστοι τῶν Ἀθηναίων τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὅτι ἐπιτρέπω αὐτῇ πλεον τοῦ δέοντος νὰ δύνηται παρ' ἐμοί, ὅτι ἐπέτρεψα αὐτῇ νὰ με ταλαιπωρῇ. Διότι ἡμεραι μὲν, ὡς τὰ πρόβατα, εἶναι αἱ γυναῖκες, ὅταν τις αὐστηρῶς πρὸς αὐτάς προσφέρηται, ὕβρισται δὲ γίνονται, ὅταν τις ἐπιτρέπη αὐταῖς νὰ πιστεύουσιν, ὅτι ἀναγκαῖαι εἶναι. Εἷς δὲ μόνος τρόπος ὑπάρχει, δι' οὗ δύναται τις νὰ κατέχη τὴν καρδίαν, τὸν ἔρωτα, τὴν τιμὴν, τὴν πίστιν τῆς γυναικὸς καὶ οὗτος ἐν τούτῳ ἔγκειται, ἐν τῇ ὀλιγωρίᾳ. Δυστυχὴς δ' ὁ ἀνὴρ ὁ δοὺς ἀφορμὴν τῇ γυναικὶ νὰ πιστεύῃ, ὅτι ἀναγκαῖα αὐτῷ εἶναι! Θὰ καταπατήσῃ αὐτόν. Διότι ὁ πρὸς τὴν γυναῖκα ἔρωσ τοῦ ἀνδρὸς διεγείρει ἐν αὐτῇ τὸν κακὸν δαίμονα. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δ' ἐκεῖνον, ὅστις μεταχειρίζεται τὰς γυναῖκας φιλοφρόνως μὲν, ἀλλὰ ψυχρῶς καὶ ὀλιγώρως, ὅστις ἀποδεικνύει, ὅτι δύναται νὰ στερηθῇ αὐτῶν, περιέπουσιν, ὑποκορίζονται αἱ γυναῖκες, θαυπέουσιν καὶ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ στηρίζουσιν ἐρωτῶσι. Τί θέλεις, πατρίδιον, νὰ παραθῶ σοι εἰς δεῖπνον; τιμᾶσιν αὐτόν ὡς ἱερὸν σῶτῆρα καὶ δεσπότην τῆς οἰκίας καὶ τῶν οἰκειῶν καὶ εὐγνώμονες χάριν ἀποδίδουσιν ἀντὶ παντὸς ψυχίου εὐνοίας, ὅπερ ὁ ἀνὴρ ἐπ' αὐτάς ρίπτει. Ἄλλ', ἐὰν ὁ αὐτὸς ποθῶν καὶ ἐρῶν φαίνεται, τότε μετ' ὀκτῶ μὲν ἡμέρας ἀνιαρὸν αὐτὸν θεωροῦσι, μετὰ τριάκοντα δὲ ὁδελυρὸν καὶ μετὰ ἓνα ἐνιαυτὸν κατατρύχουσιν.»

Ἀσπασία II.

Μειδιῶντες δ' ἠκροῶντο ὃ τε Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τῶν λόγων τούτων, οὓς σκυθρωπῶς ὁ ποιητὴς προὔφερεν. Ἄλλ' ἐκεῖνος εἶπεν αὐθις ἐπίσης σκυθρωπῶς καὶ σπουδαίως·

«Ἡ γυνὴ εἶναι ἡ Μοῖρα ἡ ἐπικλᾶθουσα τῷ ἀνδρὶ τὴν ἄτρακτον καὶ μέλανα, ἣ χρυσοῦν τὸν βίον αὐτοῦ ἀποδεκνύουσα.»

Καὶ ὁ Περικλῆς μὲν διεταράχθη σχεδὸν ὑπὸ τῶν λόγων τούτων, ἡ δ' Ἀσπασία ἐμειδία.

«Δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι καθ' ὅλου ὁ ἀνὴρ τοσοῦτον ὑποχείριος τῇ γυναικὶ εἶναι!»

«Θὰ γένηται, ἐὰν μὴ εἶναι,» ὑπέλαβεν ὁ Εὐριπίδης. «Προαισθάνομαι δ', ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θὰ συμβῇ. Ἡ δύναμις τῆς γυναικὸς αὐξάνεται ἐπικίνδυνος. Δὲν κατανοεῖτε δ', ὅτι οἱ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι οἱ πλάσαντες ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων τὴν μυθικὴν εἰκόνα τῆς Σφιγγὸς τῆς καλλιμάσθου μὲν, ἀλλὰ γαμφώνυχος αἰνιγματώδους γυναικὸς ἐβουλήθησαν νὰ παραστήσωσιν; Ἡ Σφιγὶς παρίστησι τὴν γυναῖκα. Τὸ θελκτῆριον ὑπερκαλλὲς πρόσωπον καὶ τὰ ἐπαγωγὰ ἄβρᾶ στήθη προβάλλει ἡμῖν ἡ γυνή, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν σῶμα εἶναι θηριῶδες ἔχον πόδας τίγρεως καὶ θανατηφόρους ὄνυχας!»

«Δὲν θ' ἀποδείξῃς οὕτω τὸ γυναικεῖον φύλον ὑπερήφανον,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «διὰ τοιούτων παραβολῶν ἀποδίδων τῷ ἡθελῆ αὐτοῦ ὑψηλόν τι;»

«Μεγάλα κακουργήματα,» ὑπέλαβεν ὁ Εὐριπίδης, «ὑπὸ ἀνδρῶν μόνων ἐκτελούμενα ἐμπνέουσι θαυμασμόν, ἀλλὰ γυνὴ κακοῦργος εἶναι τι ἀηδές. Διότι τὰ μὲν κακουργήματα τῶν ἀνδρῶν προέρχονται ἐνίοτε ἐξ ὑπερβολῆς ὁρμῶν τινων, αἵτινες αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἐπαινεταὶ εἶναι, αἱ δὲ κακουργίαι τῶν γυναικῶν πάντοτε ἐκ μικρολόγων ὑπερβολικῶν ἀδυναμιῶν ὁρμῶνται.»

«Καὶ ὅπως βλέπομεν πολλὰς γυναῖκας θριαμβεύουσας ἀπὸ τῶν μικρολόγων τούτων ἀδυναμῶν!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

«Οὐχὶ διὰ παντός!» ἀντεῖπεν ὁ Εὐριπίδης. «Διότι πάντοτε ἐπέρχεται ἡ τιμωρὸς ἡμέρα, ἥτις διὰ τῆς φλογὸς ὑγιоὺς καὶ δικαίου πάθους κατασβεννύει τοὺς σπινθήρας νοσηρᾶς καὶ ἀσθενοῦς ὀρμῆς. Μόνον δ' ἐφ' ὅσον ἡμεῖς οἱ ἄνδρες ἀσθενεῖς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποδεικνύομεν, εἶναι ἰσχυραὶ αἱ γυναῖκες. Ἡ γυνὴ εἶναι ὄντως Σφίγξ! Ἀλλ' ἀρκεῖ τοῦτο μόνον, ν' ἀποκόψωμεν τοὺς μεγάλους ὄνυχας αὐτῆς, καὶ ὅπως ἀβλαβῆς τότε γίγνεται. Διότι ἀπεριτμήτους μὲν ἔχουσα τοὺς ὄνυχας εἶναι ἡ γυνὴ τίγρις, ἀλλ' ἡ περιτομὴ αὐτῶν ἀποδεικνύει αὐτὴν γαλῆν. Καλῶς δὲ ποιοῦντες οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐν μικρᾷ μοίρᾳ εἶχον τὰς γυναῖκας. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ νεώτεροι εἴμεθα θηλυδρίαι — λέγω δὲ καὶ κατ' ἐμαυτοῦ — καὶ περιορῶμεν τοὺς ὄνυχας τῆς γυναικὸς αὐξανομένους. Τοῦτο δὲν θ' ἀποδῇ εἰς καλόν. . . »

Τὸ μέταπον δὲ τῆς Ἀσπασίας συνωφρευοῦτό πως, ἐν ᾧ ὁ σκυθρῶπὸς ποιητὴς τοὺς λόγους τούτους θορυβῶν ἐξέφερεν. Ὁ δὲ Σωκράτης ἐννοήσας τοῦτο εἶπεν·

«Ἐνθυμοῦ, φίλε, ὅτι πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ταῦτα λέγεις!»

«Πρὸς τὴν Ἀσπασίαν,» ὑπέλαβεν ὁ Εὐριπίδης ταχέως ἐν ἑαυτῷ γενόμενος, «ἀλλ' οὐχὶ περὶ τῆς Ἀσπασίας. Λέγω περὶ τῶν γυναικῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἡ Ἀσπασία γυνή, ἀλλ' αἱ γυναῖκες δὲν εἶναι Ἀσπασίαι. . . »

Καὶ πολλάκις μὲν, ὥς εἴπομεν, ὁ Σωκράτης διαλεγόμενος πρὸς τὴν γαμετὴν τοῦ Περικλέους τραχεῖς λόγους ἐξέφερεν, ἀλλ' οὐδέποτε εἶχεν ἐξοκείλας εἰς τὸ ὕφος τοῦ Εὐριπίδου. Ἐν τούτοις δὲ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ μὲν Εὐριπίδης διαλεγόμενος περὶ τῶν γυναικῶν πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἅπαν μὲν τὸ γυναικεῖον φύλον ἐκακιγόρει, ἀλλὰ τὴν Ἀσπασίαν αὐτὴν ἐξήρει κοσμίως πάντοτε προσφερόμενος πρὸς

αὐτήν, ὁ δὲ Σωκράτης ἐκ τοῦ ἐναντίου μόνης τῆς Ἀσπασίας ἐστοχάζετο ἐκτοξεύων τὰ βέλη, τοῦ δὲ γυναικείου φύλου καθ' ὅλου ἄσμενος προὔμαχετο.

Ἐκ τούτου καὶ τότε ἀπελογήθη ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν μισογύνην Εὐριπίδην καὶ εἶπε ταῦτα·

«Φαίνεται μοι παράδοξον μὲν, ἀλλὰ βεβαίωτατον, ὅτι ἕκαστος τῶν ἀνδρῶν περὶ τῶν γυναικῶν καθ' ὅλου λέγων τὴν ἑαυτοῦ μόνην ἐν νῷ ἔχει. Ἐκ τούτου δὲ νομίζω, ὅτι μόνοις ἐκείνοις τῶν ἀνδρῶν πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃται ἡ περὶ τῶν γυναικῶν καθ' ὅλου κρίσις, ὅσοι ἄγαμοι εἶναι. Ἐκ τούτων δ' εὖχομαι, ὅτι εἶμαι καὶ ἐγώ. Καὶ εἶναι μὲν ὑπέρτερος ἐμοῦ ὁ φίλος Εὐριπίδης ἐν τῇ σοφίᾳ, ἀλλ' ἐν τοῖς περὶ τῶν γυναικῶν ἐγὼ ὥς ἄγαμος προέχω αὐτοῦ τοῦ ἐγγάμιου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ. Ὡς δὲ καὶ ὁ Περικλῆς ἔγγαμος εἶναι, ἡ δ' Ἀσπασία γυνή, μόνος ἐγὼ ἐνταῦθα φαίνομαι κληθεῖς, ἵν' ἀπολογηθῶ ὑπὲρ τοῦ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ἀτιμαζομένου φύλου. Ὡς στερούμενος δ' εὐγλωττίας ἄσμενος θὰ ἐπεκαλοῦμην τὸν Πρωταγόραν συνήγορον, ὃς βεβαίως θὰ ἐνεκωμίαζε τὴν γυναῖκα ὥς δότεيران τῆς ἡδίστης χαρᾶς, ὥς πρόξενον τῆς μεγίστης εὐτυχίας, ὥς φύλακα τοῦ θείου θησαυροῦ τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς κάλλους καὶ τῆς ἡδονῆς, ὥς παραμυθητικὴν τοῦ ἀνδρός, ὥς καταπαυστικὴν τῶν ταλαιπωριῶν καὶ θεραπευτικὴν τῶν ἀλγηδόνων αὐτοῦ. «Ὅποια θαυμαστὴ εἰκὼν,» θὰ ἔλεγεν, «εἶναι καλὴ τις γυνή! Ἐκάστη ἀτομος τοῦ σώματος αὐτῆς μαγεύει! Πᾶν τὸ ἐξ αὐτῆς ἀποστάζει ἡδονήν...» Τοιαῦτα θὰ ἔλεγεν ὁ Πρωταγόρας. Ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης ἰσχυρίζεται, ὅτι αἱ γυναῖκες εἶναι Σφίγγες ἔχουσαι χαρίεν μὲν τὸ πρόσωπον καὶ ἄβρᾶ τὰ στήθη, ἀλλὰ καὶ ὀξεῖς τοὺς ὄνυχας. Δὲν θὰ ἦτο ἄρᾳ γε ἐπιτετραμμένον νὰ εἴπῃ τις ἀντιστρόφως, ὅτι αἱ γυναῖκες ὀξεῖς μὲν ἔχουσι τοὺς ὄνυχας, ἀλλ' ἐπίχαρι τὸ πρόσωπον; Διὰ τί νὰ μὴ ἐκτιμᾷ τις μᾶλλον

τὸ ἐν αὐταῖς ἀγαθόν, ἢ μόνον τὸ κακόν; — «Πρέπει ν' ἀποκόψωμεν τοὺς ὄνυχας αὐτῶν,» λέγει ὁ Εὐριπίδης. Ἀλλὰ τοῦτο καθιστάν αὐτὰς ἀβλαβεῖς θ' ἀφήρει ἄρα γε καὶ τὰς ἐχθρικὰς αὐτῶν διαθέσεις; Δὲν θὰ ἦτο λυσιτελέστερον νὰ διώξη τις τὴν βελτίωσιν τῶν διαθέσεων διὰ τούτων; Δὲν θὰ καθίσταντο οἱ ὄνυχες τότε ἀφ' ἐαυτῶν ἀβλαβεῖς; Ὅπόσας ἀρετὰς δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἡ γυνή! Ὅπόσῃν εὐδαιμονίαν δύναται νὰ ἐκχέῃ οὐ μόνον, δι' ὃν παρέχει, ἢ λέγει, ἢ πράττει, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως αὐτῆς! Διότι κατὰ φύσιν πρόμαχοι τοῦ καλοῦ εἶναι αἱ γυναῖκες, ὥς δὲ πᾶν πρᾶγμα, οὐτινος ἐπιλαμβάνονται, νικηφόρον ἀποδεικνύουσιν, ὅποσον ὠφέλιμον θὰ ἦτο, ἂν ἡδυνάμεθα πείθοντες ν' ἀποδείξωμεν αὐτὰς προμάχους καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς! Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἂν τὸ φῶς τῆς σοφῆς φρονήσεως μὴ φωτίζει τὰς κεφαλὰς τῶν γυναικῶν, θὰ παρασύρωνται αὐταὶ ἀληθῶς ὑπὸ τῶν ὁρμῶν τῆς ἰδίας φύσεως καὶ ὡμαὶ καὶ φίλαντοι θὰ εἶναι. Ἔργον τῶν ἀνδρῶν δ' ἴσως ἐν τῷ μέλλοντι τοῦτο θὰ εἶναι, ν' ἀποδείξωσι τὰς γυναῖκας, αἵτινες ὑποχείριοι νῦν ταῖς σκοτειναῖς ὁρμαῖς εἶναι, συνετίζοντες αὐτὰς ἱερείας οὐ μόνον τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδανικοῦ ἀγαθοῦ!» —

«Τοῦτο μόνον ἐλλείπει, νὰ χορηγήσωμεν καὶ πτερὰ τοῖς ὄφρεσιν!» εἶπε σκωπτικῶς γελῶν ὁ Εὐριπίδης.

«Ἀλλ' οὐδόλως θαυμαστὴ εἶναι ἡ ἐλπίς αὕτη περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς γυναικὸς διὰ τῆς γνώσεως,» εἶπεν αὖθις, «ἅτε προερχομένη ἐξ ἀνδρός, ὃς καθ' ὅλου πᾶσαν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς γνώσεως καὶ τῶν καθαρῶν ἐννοιῶν προσδοκᾷ. Ἀλλ' ἐγὼ σοι λέγω, ὅτι ἡ ἀξία καὶ ἡ εὐγένεια τῆς γυναικὸς οὐχὶ ἐπὶ τῆς διαπλάσεως τῶν διανοητικῶν αὐτῆς δυνάμεων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς διαπλάσεως τῆς ψυχῆς, τοῦ αἰσθητικοῦ στηρίζεται.»

«Τοῦτο οὕτως ἴσως ἔχει,» ἀντεῖπεν ὁ Σωκράτης· «ἀλλὰ

πρώτον ζητείται τοῦτο, πότερον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ αἰσθητικὸν αὐτῆς δύναται νὰ μορφωθῇ ἐξ ἑαυτῆς, ἢ μὴ τι ἀναγκαῖα εἶναι πρὸς τοῦτο ἡ δύναμις τῆς μέχρι τινὸς καθαρᾶς νοήσεως;» —

Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἐπῆνεσε τοὺς λόγους τοῦ Σωκράτους, ἀλλ' ἡ Ἀσπασία ἐσίγησε καὶ ἐκ τούτου ὁ διάλογος διαταράχθη. Διότι πολλὰ μὲν, ἐξ ὧσων ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὴν γνώμην αὐτῆς, ἀλλ' ὅμως ἐφαίνετο αὐτῇ, ὅτι ὁ μεριμνοφροντιστῆς ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς μετριοφροσύνης ἀπετόλμα καὶ αὐτῆς νὰ διδάξῃ αὐτήν. Μὴ δὲν ὡμολόγει αὐτὴ αὕτη, ὅτι ἔπρεπε νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν διανοητικὴν ἐλευθέρωσιν, εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἥθους τοῦ γυναικείου φύλου; Δὲν προῦθετο αὕτη αὕτη ἀπαρακαλύπτως τοῦτο ὡς σκοπὸν; Δὲν ὑπέσχετο αὕτη αὕτη γενομένη σύμβιος τοῦ Περικλέους ἐνώπιον πάντων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὅτι πάσαις ταῖς δυνάμεσιν εἰς τοῦτο θὰ συνεργήσῃ;

Καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἐκείνην ἐξεπλήρωσε. Διότι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ μόνη αὐτῆς τολμηρὰ φροντίς ἦτο ἡ ρίζηθεν μεταβολὴ τῶν κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν στάσιν τῶν γυναικῶν.

Ἀλλ' εἶχε κατανοήσασα, ὅτι, ἵνα διαπράξῃται τοῦτο, ἔπρεπε τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ πειραθῇ νὰ προσαγάγῃται τὰς γυναῖκας τῶν Ἀθηναίων καὶ πειθομένας αὐτάς νὰ καταστήσῃ, εἴτα δ' ὡς ζύμη αὐτὴ αὕτη χρησιμεύουσα νὰ ζυμώσῃ μὲν τὴν νωθρὰν ἐκείνην ὕλην, νὰ διαλλάξῃ δὲ τὰς ἐχθρικὰς πρὸς αὐτήν, τὴν παρείσακτον, διακειμένας καὶ ν' ἀποδείξῃ αὐτάς ἀκολούθους, μαθητρίας, φίλας.

Ὁ Περικλῆς δ' ἐβοήθησεν αὐτῇ εἰς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ· διότι ἐφίλει αὐτήν. Παρέσχε δ' αὐτῇ πᾶσαν εὐχαρίστησιν εἰσαγαγὼν αὐτήν, ἂν ἐπιτρέπεται οὕτω νὰ εἰπωμεν, εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἀπεκλείοντο μὲν αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων πάσης πρὸς τοὺς ἄνδρας ὁμιλίας, ἀλλὰ πρὸς

ἀλλήλας συχνὰ ὠμίλουν αὐται καὶ τῶν ὁμιλιῶν τούτων προσποιουμένη, ὅτι οὐδὲν ἐδίωκε, μετεῖχε καὶ ἡ Ἀσπασία.

Τῶν καλῶν δὲ καὶ ἀληθῶς συνετῶν γυναικῶν τῶν δυναμένων νὰ δεσμεύσῃ τοὺς ἄνδρας εἶναι τινες, αἵτινες πρὸς τούτοις καὶ τὴν δύναμιν ἔχουσι νὰ προσάγωνται καὶ κατακληῶσι καὶ πολλὰς τοῦ ἰδίου φύλου, καίπερ διεγείρουσαι φθόνον καὶ μῖσος καὶ ζηλοτυπίαν. Κατορθοῦσι δὲ τοῦτο οὐχὶ δι' ὑπερβολικῆς χάριτος, ἢ ἐπιδεικνυόμεναι ἄλλον καὶ ὀχληρὰν φιλοφροσύνην, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ μετριοφροσύνης κατασθεννύουσαι ἐκοῦσαι τὸ κινδυνῶδες φῶς τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ καταμανθάνουσαι τὴν φύσιν καὶ τὰς ἀξιώσεις ἐκείνων, ἃς θέλουσι νὰ προσκολλήσωσιν ἑαυταῖς. Καὶ ἡ Ἀσπασία δ' ἐπειρᾶτο νὰ ἐμπνεύσῃ πίστιν. Ὡς διαφέρουσα δὲ πασῶν τῶν ἄλλων ἀσυνέτων τοῦ φύλου καλῶς ἐγίνωσκεν, ὅτι καλὴ τις γυνὴ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ συνετῶν, προθύμων, ἀξιοπρεπῶν καὶ σεμνῶν τρόπων ἀσφαλέστερον καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας κατακληεῖ. Πάντων λοιπὸν πρῶτον τούτου ἐστοχάσθη νὰ ἐξαναγκάσῃ τὰς γυναῖκας νὰ τιμῶσιν αὐτήν, εἴτα δ' αὐται ἀναγκαίως φιλοφρόνως θὰ προσεφέροντο.

Ὡς δὲ διὰ τῶν τρόπων τούτων, οἵτινες οὐδὲν τὸ σοφιστικὸν καὶ πλαστὸν εἶχον, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰδίας φυσικῆς γυναικειᾶς ὁρμῆς ἐπήγαζον, τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ ἐργασθῇ προπαρασκεύασε, προέβη εἴτα φανερῶς εἰς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ, τῆς ἐπιβολῆς αὐτῆς.

Ἐκ τούτου μετὰ τινα χρόνον αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων ἦσαν διηρημέναι εἰς πολλὰς μερίδας, ὧν αἱ μὲν ὑπὲρ τῆς γυναικὸς τοῦ Περικλέους, αἱ δὲ κατ' αὐτῆς ἦσαν κεκηρυγμέναι.

Διότι ἦσαν τινες, αἵτινες ἐμίσουν αὐτήν καὶ ἐπολέμουν πρὸς αὐτήν ἐκ τοῦ φανεροῦ, ἢ κρυφῇ πάντα γυναικεῖον τρόπον μεταχειριζόμεναι καὶ πολλαχῶς τὸ μῖσος αὐτῶν ἐπιδεικνυόμεναι. Ἄλλαι δ', αἵτινες εὐνοίαν μὲν τινα πρὸς αὐτήν

ἐπεδείκνυνον, ἀλλὰ τῆς γνώμης ἦσαν, ὅτι αἱ προθέσεις αὐτῆς λίαν τολμηραὶ καὶ ἀκόλαστοι ἦσαν. Καὶ ἄλλαι δ' ἦσαν, αἵτινες πρὸς αὐτὴν μὲν τὴν Ἀσπασίαν ἐπιφθόνως προσεφέροντο, ἀλλ' ὑπὸ μυστηριώδους τινὸς ὁρμῆς κατελιγμέναι ἠκολούθουν τοῖς ἔχνεσι τῶν πράξεων αὐτῆς καὶ ἐπειρῶντο ἐν πολλοῖς νὰ μιμῶνται αὐτήν. Ἦσαν δὲ καὶ τινες, αἵτινες πεισθεῖσαι κατεκληθήθησαν μὲν ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας, ἀλλὰ δὲν εἶχον πᾶσαι τὸ θάρρος νὰ συνενωθῶσι τῇ διδασκάλῳ, ἵνα φανερώσιν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν καταπατουμένων δικαίων τῆς γυναικὸς ἀναλάβωσιν.

Τῶν ἀδιαλλάκτων δὲ καὶ ἐπικινδύνων πολέμιων τῆς Ἀσπασίας ἦσαν, ὡς εὐχερῶς δύναται τις νὰ κατανοήσῃ, ἡ ἀποδιωχθεῖσα γυνὴ τοῦ Περικλέους καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος. Αὕτη δ' ἀπεγράφετο πάντα τὰ εἰς τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τῆς Ἀσπασίας ἀφορῶντα καὶ ἀνεζήτει καὶ διέδιδε πᾶν ὅ,τι ἡ Ἀσπασία περὶ τῶν γυναικῶν ἔλεγεν. Οὐχὶ δὲ σπανίως οἱ λόγοι οὗτοι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διαδιδόμενοι μετεμορφοῦντο τοσοῦτον, ὥστε ἱκανοὶ ἐγίγνοντο νὰ διεγείρῳσι τὰς ψυχὰς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Περικλέους.

Οὕτως ἡμέρα τινὶ συνέβη νὰ διαλέγηται ἡ Ἀσπασία πρὸς νεόνυμφόν τινά, παρόντος καὶ τοῦ ἀνδρός. Τὸ νέον δὲ τοῦτο ζευγος ἡξίου νὰ μάθῃ παρ' αὐτῆς, ὁπόθεν ἐξαρτᾶται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ γάμου.

Ἡ δ' Ἀσπασία καταληφθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ λάβῃ πείραν τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτους ἠρώτησε τὴν νεόνυμφον·

«Ἄν ἡ γείτων,» εἶπε πρὸς τὴν νέαν γυναῖκα, «κομψότεραν ἐσθῆτα τῆς σῆς ἔχει, ποτέραν θὰ προτιμήσῃς τὴν σήν, ἢ τὴν ἐκείνης;»

«Τὴν ἐσθῆτα ἐκείνης!» ἀπεκρίνατο ἡ νεόνυμφος.

«Ἄν δὲ πολυτελέστερον τοῦ σοῦ κόσμημα ἔχει,» εἶπεν αὐτῇ ἡ Ἀσπασία, «πότερον θὰ προτιμήσῃς;»

«Ὡς εἰκὸς τὸ ἐκείνης!» ἀπεκρίνατο ἡ νέα γυνή.

«Ἄν δ' ἄνδρα χρηστότερον τοῦ σοῦ ἔχει, πότερον θὰ προκρίνῃς, τὸν σὸν, ἢ τὸν ἐκείνης;»

Καὶ ἡ μὲν νεόνυμφος ἠρυθρίασε τὴν ἀπροσδόκητον, τολμηρὰν καὶ παράδοξον ἐρώτησιν ἀκούσασα, ἀλλ' ἡ Ἀσπασία εἶπε μειδιῶσα·

«Ὡς τὰ πράγματα κατὰ φύσιν ἔχουσι, θὰ προτιμήσῃ ἡ γυνὴ τὸν χρηστότερον ἄνδρα καὶ ὁ ἀνὴρ τὴν χρηστοτέραν γυναῖκα. Φαίνεται μοι λοιπόν, ὅτι ἡ βεβαίωσις τῆς εὐδαιμονίας ἐν τῷ ἔρωτι καὶ τῷ γάμῳ οὐχὶ ἄλλως κατορθοῦται, ἢ διὰ τούτου, ἂν ὁ τε ἀνὴρ ὡς ὁ χρηστότατος τῶν ἀνδρῶν τῇ γυναικὶ νὰ φαίνεται ὄντως πειράται καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ ὡς ἡ χρηστοτάτη πασῶν τῶν γυναικῶν. Καὶ πολλοὶ μὲν ἀπαιτοῦσι τὸν ἔρωτα, ὡς τι καθήκον, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀνόητον. Διότι πρέπει νὰ πειράται πᾶς τις ἄξιος τοῦ ἔρωτος νὰ φαίνεται καὶ νὰ σπουδάζῃ νὰ τρέφῃ αὐτόν.»

Ὅτι δ' ἡ Ἀσπασία λέγουσα ταῦτα πρὸς τὸ νέον ζεῦγος ἐδίωκεν, ἦτο βεβαίως σοφὸν καὶ δίκαιον. Ἀλλ', ὅποιαν μορφὴν ἔλαβον οἱ λόγοι αὐτῆς ἐκ τοῦ στόματος τῆς Ἑλληνίκης καὶ τῶν ὁμοδόξων διαδιδόμενοι; Ἐπὶ πολλάς μὲν ἡμέρας ὁ διάλογος οὗτος τῆς Ἀσπασίας πρὸς τὸ νέον ζεῦγος περιήρχετο κύκλῳ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, οὐδεὶς δὲ διηγείτο, ὅτι ἡ Ἀσπασία ὡς μόνον ἐχέγγυον τῆς σταθερᾶς ἐν τῷ γάμῳ εὐδαιμονίας τοῦτο ὥρισεν, ὅτι ὁ τε ἀνὴρ τὴν γυναῖκα ὡς τὴν ἐρασμιωτάτην τῶν γυναικῶν καὶ ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα ὡς τὸν χρηστότατον τῶν ἀνδρῶν νὰ θεωρῇ ὀφείλει, ἀλλὰ πάντες ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἡ Ἀσπασία παρώτρυνε τὴν νέαν Ἰππαρχίαν, παρόντος καὶ τοῦ ἀνδρός, ἄλλον ἄνδρα νὰ προτιμήσῃ, ἢ ἄλλος τις ἤρεσκεν αὐτῇ.

Ἐκ τούτου ἡ Ἀσπασία διέγνω νὰ μὴ μεταχειρίζηται ἐν τῷ μέλλοντι τὸν Σωκρατικὸν τρόπον ἐν τοῖς διαλόγοις καὶ ἔτι ἐπιμελέστερον προσεῖχε τούτῳ, ὅποιοι τινες ἦσαν ἐκεῖνοι, πρὸς οὓς διελέγετο. Ἀλλ' αἱ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὴν διακείμεναι εἰς τοσοῦτον προέβησαν, ὥστε ἐπίτηδες προσήρχοντο παρ' αὐτὴν καὶ προσποιούμεναι εὐμένειαν ἐπειρῶντο νὰ ἐκσπῶνται λόγους ἐπιτηδείους νὰ κατασχύνωσιν αὐτὴν ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἡ Ἀσπασία διέβλεπεν εὐχερῶς τὰς τοιαύτας ἐπιβουλὰς καὶ ἐπιτηδεῖως ἐνίστε ἐματαίου τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν τούτων οὕτως, ὥστε οὐ μόνον τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ἐπετύγχανεν, ἀλλὰ καὶ ἡδονῆς τίνος ἀπέλαυεν.

Οὕτως ἡμέρα τινὶ ὥστίζετο περὶ αὐτὴν Κλειταγόρα τις ὑποκρινομένη, ὅτι ἐθαύμαζεν αὐτὴν. Ἀλλ' ἡ Ἀσπασία ἐγίγνωσκεν, ὅτι ἡ Κλειταγόρα ἐκ τῆς μερίδος τῆς Τελεσίπης καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κίμωνος ἦτο.

Ἡ Κλειταγόρα λοιπὸν αὕτη ἡρώτα τὴν Ἀσπασίαν, διὰ τίνος τέχνης δύναται γυνὴ τις τὸν σύμβιον αὐτῆς ὥς ἀσφαλέστατα νὰ δεσμεύσῃ.

«Ἡ δραστηκωτάτη τῶν τεχνῶν, δι' ἧς πονηρά τις γυνὴ τὸν εὐήθη ἄνδρα νὰ ἐξαρτήσῃ ἐξ ἑαυτῆς καὶ τῆς οἰκιακῆς ἐστίας δύναται,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία μυστηριωδῶς τὸ πρόσωπον στήσασα, «εἶναι ἡ μαγειρική. Γνωρίζω δὲ γυναῖκά τινα, ἥτις ὥς θεὸς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς λατρεύεται ἐξ αἰτίας τῶν λιχνευμάτων μόνων, ἅτινα καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτῷ παρατίθησι. Τὸ ἐξαιρετώτατον δ' αὐτῆς λίχνευμα εἶναι ἡ λεπτή καὶ εὐχυμος σησαμῇ, ἣν ἐκ σησαμαίου ἀλεύρου καὶ μέλιτος καὶ ἐλαίου ἐπὶ τοῦ τηγάνου παρασκευάζει. Λαμβάνει δὲ σήσαμον, τρίβει αὐτὸν ἐν θυσίᾳ, εἶτα ἐγγχεῖ τὸ ἄλευρον εἰς ἄγγειον καὶ ἐπιχέουσα ἔλαιον διακυκᾷ ἀκαταπαύστως τὸν πόλτον τοῦτον, ἐν ᾧ βραδέως ζεῖ, ἐπιβάλλουσα ἐνίστε

ρώστικὸν ζωμὸν ὀρνιθείου, ἢ ἐριφείου, ἢ ἀρνείου κρέατος, προσέχει, μὴ ὑπερξέσῃ, καὶ οὕτω ζέουσιν καλῶς παρατίθῃσιν αὐτήν. Καὶ τὴν μίμαρκυν δὲ καὶ τὸ ἐξ ὑπολαΐδων καὶ ἄλλων μικρῶν πτηνῶν ἀρτόκρεας ἐξαιρέτως ἀρτύει. Τίς δὲ τῶν ἀνδρῶν δύναται νὰ διαφύγῃ τὸν ἐκ τούτων πειρασμόν; Ἄλλ' εἶναι καὶ ἄνδρες, οἵτινες ἐνθουσιάζουσι περὶ τοὺς λεγομένους καππαδοκικοὺς πλακοῦντας. Μάττουσι δὲ τούτους μέλιτι μάλιστα, εἴτα δὲ διαιροῦσι τὸ φύραμα εἰς λεπτὰ λαγάνια, ἅτινα μόλις προσβλέποντα τὸ τήγανον ἐνελίττονται. Οἱ κύλινδροι δ' οὗτοι ἐμβαπτίζονται εἰς τὸν οἶνον, ἀλλὰ πρέπει θερμότατοι νὰ παρατιθῶνται.»

Τοιαῦτα ἔλεγεν ἡ Ἀσπασία τοὺς κανόνας τῆς λίχνου μαγειρικῆς διδάσκουσα. Καὶ ἐθαύμαζον μὲν αἱ πολλαὶ τῶν ἀκροατῶν, ἡγανάκτουν δ' ἐκείναι, αἵτινες ἐν τοῖς λόγοις τούτοις οὐδὲν εὗρισκον δυνάμενον νὰ ταπεινώσῃ τὴν Ἀσπασίαν ἐν τῇ γνώμῃ τῶν πολλῶν καὶ νὰ καταστήσῃ ἔμπεδον τὴν περὶ τῆς ἀκολασίας καὶ τῶν ἐπικινδύνων αὐτῆς ἀρχὴν φήμην.

Ἡ ἀνιὰ δ' αὕτη ἀντίστασις πρὸς τὰς ἐπιβολὰς αὐτῆς, ἦν ἐν ταῖς γυναῖξι τῶν Ἀθηναίων εὗρισκε, προθυμοτέραν αὐτὴν ἀπέδειξε νὰ ἐπιλάβηται τῆς προσενεχθείσης εὐκαιρίας, νὰ παραλάβῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς δύο ὀρφανὰς θυγατέρας τῆς ἐν Μιλήτῳ ἀποθανούσης ἀδελφῆς. Ἐν ταύταις ταῖς τρυφεραῖς μὲν, ἀλλ' ἐπιχαριτωτάταις παρθένοις ἤλπιζεν ἡ Ἀσπασία, ὅτι θὰ εὗρισκεν εὐπλαστον ὕλην εἰς ἀπεργασίαν τῆς περὶ τῆς παιδείας τῆς ἐλληνίδος γυναικὸς ἐν διανοητικῇ καὶ πραγματικῇ ἐλευθερίᾳ γνώμης. Δροσίς καὶ Πράξιλλα δ' ἐκαλοῦντο αἱ δύο παρθένοι, ὧν ἡ μὲν μία πεντεκαδεκαέτης, ἡ δ' ἑτέρα ἐνὶ ἔτει πρεσβυτέρα ἦτο. Ἡδύνατο δὲ τις νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι αἱ παρθένοι αὗται θὰ ἐτίμων τὸ σχολεῖον, ἐξ οὗ θὰ ἐξήρχοντο, καὶ θὰ συνετέλουν ν' ἀποδείξωσι νικηφόρον τὸ

ἔργον τῆς Ἀσπασίας, ὅπερ εἰς ἅπαν τὸ γυναικεῖον φύλον ἀπέβλεπεν.

Ἐν τούτοις ἡ Ἀσπασία ἐχαλέπανε. Καὶ ἦτο μὲν ἱκανὴ νὰ συλλαμβάνῃ μακρὰς ἐπιβολάς, αἵτινες κατὰ φύσιν μόνον βραδέως ἠδύναντο νὰ ὠρμάζωσιν, ἀλλὰ δὲν ἀπεστρέφετο καὶ τὰς τολμηρὰς καὶ ταχυκρισίμους ἐπιχειρήσεις.

Τοιαύτας δὲ τινὰς ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπιχειρήσεις ἐπειράθη νῦν, ἴν', εἰ δυνατόν, ἐξαρπάσῃ τὰς ἡνίας τῆς ἡγεμονίας τοῦ φύλου αὐτῆς ἐν Ἀθήναις.

Τῶν πολυαρίθμων δηλα δὴ ἑορτῶν τῶν Ἀθηναίων ἦτο καὶ τις τελουμένη ὑπὸ τῶν γυναικῶν μόνων, ἧς οὐδεὶς μὲν ἀνὴρ ἐπετρέπετο νὰ μετέχῃ, τῷ δὲ παραβάτῃ ζημία ἐπετίθετο. Ἡ ἑορτὴ δ' αὕτη ἦτο ἡ τῶν Θεσμοφορίων εἰς τιμὴν τῆς Δήμητρος τελουμένη, τῆς θεοῦ οὐ μόνον τῆς γεωργίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ γάμου διὰ τὴν συγγένειαν τῶν ἐννοιῶν τῆς σπορᾶς καὶ τῆς βλαστήσεως, τῆς σύγκομιδὸς καὶ τῆς γεννήσεως.

Τὰς ἀγιστείας δὲ τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐτέλουν οὐχὶ ἱέρειαί, ἀλλὰ γυναῖκες ἐξ ἐκάστης τῶν φυλῶν ἐκάστοτε ἐκλεγόμεναι. Ὡφειλον δ' αἱ γυναῖκες χρόνον τινὰ πρὸ τῆς ἑορτῆς ἐγκρατῶς διάγουσαι νὰ προπαρασκευάζωνται εἰς μετοχὴν αὐτῆς. Δι' ὃ κατεκλίνοντο ἐπὶ χόρτων, ἅτινα, ὡς ἐνόμιζον, κατευναστικὴν τῶν ὀρμῶν τοῦ σώματος δύναμιν ἔχοντα εὐχερῇ τὴν ἐγκράτειαν καθίστασαν, οἷον ἐπ' ἄγνου καὶ εἰδους τινὸς ἀκαλήφης. Ἡ δ' ἑορτὴ συνέκειτο ἐκ πομπῆς, συλλόγων ἐν τῷ Θεσμοφορίῳ καὶ πατρίων τινῶν ἐθίμων, οἷς σπουδαῖα καὶ γελοῖα παιδιαὶ καὶ σκώμματα ἀνεμιγνύοντο.

Τετραήμερος δ' ἐγίνετο ἡ ἑορτή. Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐγίνετο ἡ πομπὴ εἰς τὸ ἐν Ἀλιμοῦντι Θεσμοφόριον, ἐν ᾧ μυστήριά τινα ἐτελοῦντο. Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἐπανήρχοντο εἰς Ἀθήνας. Τὴν δὲ τρίτην διέτριβον αἱ γυναῖκες ἀπὸ τοῦ

ὁρθρου μέχρις ἑσπέρας ἐν τῷ Θεσμοφορίῳ, ἐν ᾧ ἐπεύχοντο τῇ Δήμητρι καὶ τῇ Κόρῃ καὶ ἄλλοις θεοῖς καὶ ὠρχοῦντο εἰς τιμὴν αὐτῶν. Ἐκάθηντο δὲ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐπὶ τοῦ ἄγνου καὶ ἄλλων χόρτων κατὰ τὰ διάλειμματα καὶ διελέγοντο πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔσκωπτον ἀλλήλας μεταχειριζόμενα σκώμματα, ἅτινα πάτρια αὐταῖς πρὸς τοῦτο ἦσαν. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ταύτην τῆς ἐν τῷ ναῷ διατριβῆς οὐδεμίαν τροφήν ἐλάμβανον, ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς ἐγκρατείας ταύτης βλάβην ἐπηνώρθουν τῇ ὑστεραίᾳ φαιδρὸν δεῖπνον μετὰ τὴν θυσίαν ποιοῦμεναι, ὅπερ τέλος ἐπετίθει τῇ ἑορτῇ.

Φαντάσθητε δ' ἀπάσας τὰς γυναῖκας τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες συνήθως καθειργμέναι ἐν τῷ στενῷ χώρῳ τῆς οἰκίας ὑπὸ τοῖς ὅμμασι τῶν συμβίων ἔμενον, ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας μακρὰν τῶν αὐστηρῶς ἀποκλειομένων ἀνδρῶν ἀφέτους ἐν τῷ αὐτῷ οὔσας, πομπὰς πομπευούσας, εἴτα εἰς τὸν ναὸν συνερχομένας, περὶ ὀρχήσεις καὶ ἀγιστείας ἀσχολουμένας, εἰς ἀνάπαυλιν ἐπὶ χόρτου καθημένας καὶ φλυαρούσας ἀκολάστως — φαντάσθητε τὸν παραχῶδῃ τοῦτον σύλλογον τῶν γυναικῶν καὶ θὰ κατανοήσητε, ὅποσον ἐπιτήδειος ἦτο οὐ μόνον τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ σὺν τῇ γλώσσῃ καὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν τῶν δεσμῶν ἀπαλλάττων νὰ παροξύνῃ εἰς καταφρόνησιν τῶν πατρίων δεσμῶν.

Ἡ ἑορτὴ λοιπὸν αὕτη τῶν Θεσμοφορίων ἦλθε πάλιν.

Καὶ αὖθις δ' ἐκάθηντο αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων ἀναπαύμεναι ἐκ τῆς ὀρχήσεως καὶ τῶν ὕμνων ἐπὶ τοῦ ἄγνου καὶ ἐλάλουν ἐν τῷ Θεσμοφορίῳ· καὶ αὖθις ἀκόλαστον τὴν γλῶσσαν ἔλυνον ποικίλα στωμύλλουσαι. Περὶ τίνων δ' ἐλάλουν αἱ κατὰ συστήματα ἐπὶ τοῦ χόρτου καθημέναι γυναῖκες; Αἱ μὲν ἔλεγον περὶ τῶν κακῶν συνηθειῶν τῶν συμβίων, αἱ δὲ περὶ τῶν κακιῶν τῶν δούλων, ἢ περὶ τῆς ἀκολασίας καὶ τοῦ ἀχαλινώτου τῶν παιδίων τῶν χρόνων

ἐκείνων πρὸς τὰ τῶν παλαιῶν χρόνων, αἱ δ' ἤριζον περὶ τῆς ἀρίστης παρασκευῆς τῶν πλακούντων, ἄλλαι δὲ διηγοῦντο πολλὰ περὶ μαγευμάτων χρησίμων ταῖς λεχοῖς, ἢ ἐδίδασκον τὰς νεωτέρας τὴν παρασκευὴν φίλτρων, καὶ ἄλλαι τέλος ἐψηθύριζον πρὸς τὰς γείτονας μυστηριωδῶς, ὅπως ἡδύνατό τις νὰ ὑποκρίνηται ἐγκυμοσύνην καὶ χάριν τοῦ ἀνδρὸς νόθον παιδίον νὰ ὑποβάλῃται. Καὶ ἄλλαι δὲ διηγοῦντο περὶ φαρμακίδων, ἢ μύθους, ἢ τὰ ἀπόρρητα τῶν διαφόρων οἰκείων ταύτης, ἢ ἐκείνης τῆς συνεταίρας. Τινὲς δ' ἔλεγον καὶ περὶ τῆς Ἀσπασίας καὶ τέλος ὁ περὶ ταύτης λόγος ἐγένετο σφοδρότατος ἐν τῷ Θεσμοφορίῳ.

«Ἡ Ἀσπασία ἔχει δίκαιον,» ἔλεγε νεαρά τις, εὐειδῆς γυνή, ἥς τὸ εὐθαλὲς πρόσωπον ἐκπρεπῶς διέφερε τῶν μεμαρασμένων καὶ ἐψημυθιωμένων προσώπων τῶν ἄλλων κύκλῳ γυναικῶν.

«Ἡ Ἀσπασία ἔχει δίκαιον. Πρέπει δὲ νὰ ἐξαναγκάσωμεν τοὺς ἄνδρας νὰ μεταχειρίζονται ἡμᾶς οὕτως, ὡς ὁ Περικλῆς τὴν Ἀσπασίαν.»

«Ἀναφιλόγως!» ἀνέκραζάν τινες τῶν ἀκολουθῶν τῆς Ἀσπασίας. «Πρέπει νὰ ἐξαναγκάσωμεν αὐτοὺς νὰ διατάξωσι τὸν οἰκειακὸν καὶ γαμικὸν βίον οὕτως, ὡς ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία.»

«Ἐγὼ ἤδη καὶ ὁ ἀνὴρ ἠρξάμεθα τῆς διαρρύθμισεως ταύτης,» εἶπε μικρά τις θαλερὰ γυνή, Χαρίκλεια τὸ ὄνομα. «Ὁ ἐμὸς Διαγόρας εἰθίσθη ἤδη νὰ με ἀσπάζεται ἐκάστοτε ἐξερχόμενος, ἢ εἰσερχόμενος, ὡς ὁ Περικλῆς τὴν Ἀσπασίαν.»

«Ἐρχονται καὶ φιλόσοφοι πρὸς ἐπίσκεψίν σου; Προβάλλεις σαυτὴν καὶ ὡς παράδειγμα τοῖς ἀγαλματοποιοῖς;» ἠρώτησε σκαπτικῶς μία τῶν γυναικῶν ἐκείνων, ὣν αἱ παρειαὶ ὡς μάλιστα μεμαρασμέναι, ἢ ἐψημυθιωμέναι ἦσαν.

«Διὰ τί νὰ μὴ προβάλλωσιν ἐαυτὰς ὡς παραδείγματα

καὶ ἡ Χαρίκλεια καὶ ἡ Ἀσπασία, ἐὰν οἱ ἄνδρες αὐτῶν τοῦτο ἐπιτρέπωσιν;» ἀνέκραξεν ἑτέρα. «Καὶ ἡμεῖς δεχόμεθα τοῦτο καὶ θὰ ἐξαναγκάσωμεν τοὺς ἄνδρας νὰ ἐπιτρέψωσιν ἡμῖν τοῦτο.»

«Ἄλλ' οὐχὶ πάντες οἱ ἄνδρες κερασφόροι ἐγεννήθησαν!» εἶπεν ἐκείνη ἡ πρώτη σεσηρὸς γελῶσα.

«Λέγεις,» ἐξημένη ὑπ' ὀργῆς ἀνέκραξεν ἡ Χαρίκλεια στᾶσα πρὸ τῆς γυναικὸς ἐκείνης καὶ ἐξαγκωνίσασα, «λέγεις, ὅτι κερατίαν ἀποδεκνύω τὸν ἄνδρα;»

«Δὲν ἰσχυρίζομαι τοῦτο ἔτι περὶ σοῦ,» ἀπεκρίνατο ἐκείνη, «ἀλλ' ἡ διδάσκαλός σου Ἀσπασία ἴσως ταχέως θὰ σε διδάξῃ καὶ τοῦτο.»

Ὡς δ' οἱ ἀναιδεῖς οὗτοι λόγοι ἐρρήθησαν, προῆλθεν ἐκ τοῦ μέσου ἐκείνων, αἵτινες αὐτήκοοι τῶν λόγων ἐγένοντο, κεκαλυμμένη τις ῥαδινὴ καὶ εὐγενὴς μορφή καὶ στᾶσα ἀμέσως πρὸ αὐτῆς τῆς ἀθυροστόμου προηγορούσης καὶ ἀπαγαγούσα τὴν καλύπτραν προσέβλεψε τὴν ἐπὶ τῶν χόρτων καθημένην πυρφόρα βλέμματα ρίψασα.

«Ἡ Ἀσπασία!» ἀνεφώνησάν τινες καὶ ταχέως μετεδόθη τὸ ὄνομα καὶ ταραχὴ ἐγένετο, ἥτις διεδόθη καθ' ἅπαντα τὸν ναόν. Ἀνάστατον δ' ἐγένετο τὸ Θεσμοφόριον.

«Τί συμβαίνει;» ἠρώτησαν αἱ ἀπωτάτω καθήμεναι. «Μὴ τι ἀνὴρ τις ἐτόλμησε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸν ναόν;»

«Ἡ Ἀσπασία!» ἀντήχει ὡς ἀποκρίσις, «ἡ Ἀσπασία εἶναι ἐνταῦθα!»

Ὡς δὲ τὸ ὄνομα ἤκουσαν, ὠστίζοντο πᾶσαι περὶ αὐτήν, ὥστε ἡ Ἀσπασία ταχέως κατελήφθη ἐν μέσῳ τῶν συλλόγων.

Ἦτο δ' ἡ Ἀσπασία πρὸ πολλοῦ ἐκεῖ μετὰ τῶν ἀκολουθῶν καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καθημένη καὶ πρὸς τούτοις

ὅλως κεκαλυμμένη ἔμενεν ἀφανὴς τέως τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ πλήθους.

Ὑπὸ τῶν ἀκολουθῶν δὲ τούτων ὥς ὑπὸ δορυφόρων περιεστοιχίζετο καὶ νῦν, ὅτε ὀρθὴ ἰσταμένη ὀργίλα καὶ καταφρονητικὰ βλέμματα ἔστρεφε πρὸς τὴν ἰταμὴν ἐκείνην.

Ἐν ᾧ δ' οὕτως ἡ Ἀσπασία πρὸ τῆς ἀντιπάλου ἐκείνης ἵστατο, προβάσά τις τῶν ἀκολουθῶν ἐξετόξευσε κατὰ τῆς αὐθάδους ἐκείνης τοὺς ὑβριστικοὺς τούτους λόγους·

«Δίκαια λέγεις! Οὐχὶ πάντες οἱ ἄνδρες κερατῖα ἐγεννήθησαν! Σὺ ὑπὲρ πάσαν ἄλλην γνωρίζεις τοῦτο. Γνωστὴ μοι εἶσαι. Εἶσαι ἡ Κρίτυλλα, ἣν ἀπέβαλεν ὁ πρῶτος σύμβιος Ξανθίας, ὥς καταλαβὼν αὐτὴν μετὰ τοῦ ἔραστοῦ παρὰ τὴν θύραν κύβδ' ἐχομένην τῆς δάφνης τῆς σκιαζούσης τὸν βωμὸν τοῦ Ἀγνιέως Ἀπόλλωνος!»

Τὸ πρόσωπον δὲ τῆς Κριτύλλης καταπόρφυρον ἐγένετο. Ἀνεπήδησε δ' ὥς μέλλουσα νὰ ὀρμήσῃ κατὰ τῆς ἀντιπάλου, ἀλλ' ἀπεώσθη ὑπὸ τῶν ἀκολουθῶν τῆς Ἀσπασίας, ἥτις τότε ἤρξατο λέγουσα·

«Ἡ γυνὴ αὕτη ὕβρισε τὸν ἐμὸν ἄνδρα διὰ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐξ ἀπάντων τῶν Ἀθηναίων ἐτίμησεν ἐν τῇ γαμετῇ τὴν ἀξίαν τῆς γυναικὸς καὶ δὲν ἐταπείνωσεν αὐτὴν ὥς δούλην. Ὅταν δ' ἄνδρες, οἷος ὁ Περικλῆς, ἐνεκα τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς τιμῆς, ἦν τῇ γυναικὶ ἀπονέμουσιν, ὄνειδίζωνται καὶ διαβάλλωνται οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ γυναικείου φύλου, πῶς δύνασθε νὰ ἐλπίζητε, ὅτι οἱ ὑμέτεροι ἄνδρες θὰ φανῶσι πρόθυμοι νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τοῦ εὐγενεστάτου τῶν ἀνδρῶν;»

«Οὕτως ἔχει ἀληθῶς τὸ πρᾶγμα!» ἀνεφώνησαν κύκλῳ αἱ γυναῖκες προσβλέπουσαι ἀλλήλας. «Κακῶς ποιούσα ἡ Κρίτυλλα ὕβρισε τὸν τε Περικλέα καὶ τὸν Διαγόραν. Εἴθε οἱ θεοὶ ν' ἀπεδείκνυνον πάντας τοὺς ἄνδρας ὁμοίους πρὸς αὐτούς!»

«Οἱ ἄνδρες εἶναι ἄξιοι ὑμῶν!» εἶπεν αὐθις ἡ Ἀσπασία.
«Ἀλλὰ πειράσθητε ἅπαζ νὰ μεταχειρισθῇτε τὴν δύναμιν, τὴν
ἄραχον δύναμιν, ἣν τὸ γυναικεῖον φύλον παρὰ τῶν θεῶν
ἐδέξατο. Ἡμελήσατε τούτου τέως, ν' ἀναπτύξῃτε τὴν δύ-
ναμιν ταύτην, ἢ μᾶλλον ἴσως οὐδ' ἔγνωτέ ποτε αὐτήν, ὡς
φαίνεται. Ἡ δουλεία ὑμῶν εἶναι ἐκουσία. Ἐγκαυχᾶσθε ἐπὶ
τούτῳ, ὅτι δέσποιναι τοῦ οἴκου εἰσθε, ἀλλὰ κατέχεσθε
αὐστηρότερον τῶν δούλων. Διότι αἱ μὲν δούλαι τοῦλάχι-
στον ἐλεύθεραι περιέρχονται τὴν ἀγοράν, ἢ τὰς ὁδοὺς, ὑμεῖς
δ' εἰσθε δεσμώτιδες! Δὲν ἔχει ἀληθῶς οὕτως;»

«Ἀληθῶς οὕτως ἔχει!» εἶπε τις τῶν παρισταμένων. «Ὁ
ἐμὸς σύμβιος ἀποδημήσας ποτὲ ἡμέρας τινὰς ἐνέκλεισέ με
ἐν τῇ γυναικωνίτιδι καὶ τῇ θύρᾳ αὐτῆς τὴν σφραγίδα ἐπέ-
βαλεν.»

«Ὁ δ' ἐμὸς,» εἶπεν ἑτέρα τις, «προσεπόρισεν ἑαυτῷ μο-
λοσσόν, ὅστις φυλάττει τὴν θύραν, ὡς μορμολύκειον, ἵνα μὴ
μοιχὸς τις εἰσέλθῃ.»

«Οὐδὲ τὰ τοῦ οἴκου ἐπιτρέπουσιν ὑμῖν παντάπασιν!» εἶπεν
αὐθις ἡ Ἀσπασία.

«Ἀληθέστατα!» ὑπέλαβεν αὐθις γυνή τις ἐμφαντικῶς.
«Ὁ ἐμὸς ἀνὴρ φορεῖ πάντοτε κλειδίον τοῦ ταμείου λακωνι-
κόν, κακοηθέστατον!»

«Δὲν τρέχουσιν ὄντως αὐτοὶ εἰς τὴν ἀγοράν, ἵν' ἀγο-
ράσωσι κρέας καὶ λάχανα;» εἶπεν ἑτέρα τις.

«Ναί, καὶ ἐν καιρῷ πολέμου,» εἶπε τρίτη τις, «ὅτε οἱ
ἄνδρες ἐνοπλοὶ περιφέρονται, βλέπει τις θωρακοφόρον τινὰ
καὶ τὴν γοργόνωτον ἀσπίδα φέροντα ἐν τῇ ἀγορᾷ δυσω-
νοῦντα ᾧ καὶ λάχανα καὶ λέκιθον, ἢ φέροντα εἰς τὴν οἰ-
κίαν ἐν τῷ χαλκῷ κράνει τάριχος.»

«Ὡς δ' ἐν τοῖς οἰκειακοῖς ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἔχουσιν
ὑμᾶς,» εἶπεν αὐθις ἡ Ἀσπασία, «οὕτως οὐδὲν θαυμαστόν, ὅτι

οὐδὲ περὶ τῶν κοινῶν ἐπιτρέπουσιν ὑμῖν οἱ ἄνδρες νὰ εἰπητέ τι. Ὅταν ἔρχονται ἐκ τῆς πυκνός, ἐν ἣ περι πολέμου καὶ εἰρήνης λόγοι γίνονται, τολμᾶτε καὶ νὰ ἐρωτήσητε μόνον, ὅ,τι ἐκεῖ ἐγένετο;»

«Οὐδαμῶς!» ἀνεβόησαν αἱ γυναῖκες. «Τί σοι μέλει ταῦτα;» ἀποκρίνονται εὐθύς. «Τὴν ἡλακάτην κόμιζε καὶ σίγα!»

«Ἐὰν δὲ μὴ σιγᾶτε;»

«Τότε λέγουσί τι χειρόν!»

«Ὁ ἐμὸς ἀνὴρ,» εἶπεν ἄλλη τις, «μέχρι κόρου ἐπαναλαμβάνει τὸ ἀνόητον παλαιὸν λόγιον· Γύναι, γυναιξὶ κόσμον ἢ σιγὴ φέρει!»

«Τοῦτο τὸ λόγιον μέχρι κόρου καὶ ἡμεῖς ἀκούομεν! Πάντες οἱ ἄνδρες ἐν στόματι αὐτὸ φέρουσιν,» ἀντήχησε κύκλῳ.

«Ἀλλὰ, πρὸς τί ἔχομεν τὴν γλῶσσαν;» ἠρώτησέ τις καὶ εἶτα προσέθηκεν· «Ἴσως μόνον, ἵνα φιλῶμεν καὶ γλωττίζωμεν καὶ καταγλωττίζωμεν;»

Ἀναιδῶς δ' ἐγέλασαν αἱ γυναῖκες ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ὥς κατὰ μόνας οὔσαι.

Ἄλλ' ἢ Ἀσπασία εἶπεν αὐθις.

«Οἱ ἄνδρες εὐχονται νὰ εἰσθε ἀμβλεῖαι καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν, ἵνα δύνωνται νὰ ἄρχωσιν ὑμῶν. Διότι, εὐθὺς ὥς ἂν ὑμεῖς συνεταιρῶν καὶ νουνεχεῖς γένητε καὶ συνείδησιν λάβητε τῆς δυνάμεως, ἦν τὸ γυναικεῖον φύλον ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν ἐκ φύσεως ἔχει, καταλύεται ἡ τυραννία αὐτῶν. Ὑμεῖς δὲ νομίζετε, ὅτι πάντα τὰ δέοντα ποιεῖτε καθαίρουσαι καὶ καλλύνουσαι τὴν οἰκίαν, λούουσαι καὶ θηλάζουσαι τὰ παιδιά καὶ φροντίζουσαι, μὴ τι ἢ τολύπη ὑπὸ τῶν σητῶν καταβιδρώσκηται, ἢ ἡ κρόκη ὑπὸ τῶν ἀλεκτρυόνων φορηταί. Ἄν δέ τις ὑμῶν καὶ πλεον τι ποιῇ καὶ θέλει ν' ἀρέσῃ τῷ ἀνδρὶ, νομίζει, ὅτι ἐνδυομένη τὸ κροκωτὸν ἱμάτιον καὶ τὰς βαυκίδας καὶ τὸν

διαφανῇ χιτῶνα καὶ ψιμυθίου καὶ κινναβάρεως ἀνάπλεως γινόμενῇ ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ. Ἄλλ' ἐν ταῖς χερσὶ μόνων ἐκείνων, αἵτινες εὐφυΐαν τινὰ ἔχουσιν, εἶναι τὸ κάλλος καὶ ὁ κόσμος ὄπλον ἐπικίνδυνον τοῖς ἀνδράσι. Πῶς δ' ἄλλως δύνασθε ἐκείνου, ὅπερ εὐφυΐαν ἐκάλεσα, νὰ ἐπιτύχητε, ἢ ἐλευθέρως ἀναστρεφόμεναι ἐν ἀνθρώποις, ἀφ' ὧν οἱ ἄνδρες ὑμᾶς ὥς διὰ χαλκοῦ τοίχου ἀποκλείουσι; Πρέπει ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐπιτραπῇ ὑμῖν νὰ καθαίρητε καὶ ἀναζωπυρῆτε τὰς εὐρωτιώσας ψυχὰς διὰ τοῦ εἰσορμῶντος πνεύματος τῆς ἐλευθερίας, νὰ δέχησθε ἐν ὑμῖν αὐτὰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκτὸς ὑμῶν καὶ οὕτω διατιθέμεναι καὶ κινούμεναι ὑπὸ τῶν ἐκτὸς ὑμῶν γιγνομένων δραστήρια καὶ ὑμεῖς ν' ἀποδεικνύσθε ἐνεργοῦσαι ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐημερίας διὰ τῆς τὰ πάντα ἐξημερούσης ἐλευθερίας τῆς ἐξαρέτου γυναικείας διανοίας. Ἡ διάνοια τῶν γυναικῶν πρέπει ἁρμονικῶς πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν συνενουμένη γὰ ἐνεργεῖν. Τότε δ' οὐ μόνον ὁ γάμος, ἀλλὰ καὶ ὁ οικειακὸς βίος θὰ μεταβληθῇ, τότε ἀκμαῖαι αἱ τέχναι θὰ θάλλωσι καὶ θὰ ἐκλίπῃ καὶ πᾶν ὅ,τι ὥρον ἐν τοῖς ἀνθρώποις. Συμμαχήσωμεν λοιπόν, πράξωμεν εἰρηρικὴν συνωμοσίαν καὶ δῶμεν πιστά, ὅτι πάσῃ τῇ δυνάμει θὰ πολεμήσωμεν ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἡμετέρου φύλου, ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν ἀναγκαίων ἡμῖν εἰς ἐπιτέλειαν ἐκείνου, πρὸς ὃ ἐκλήθημεν!»

Τοὺς λόγους τούτους τῆς Ἀσπασίας θυελλωδῶς ἐπευφημοῦσαι ἀπεδέξαντο αἱ πλεῖστοι τῶν τοῦ συλλόγου. Ἄλλ' εἴτα διηγέρθη τοσοῦτον συγκεχυμένος καὶ ὀξὺς θόρυβος, ὥστε οὐδὲν πλέον ἡδύνατό τις ἐναργῶς ν' ἀκούσῃ. Διότι ἅπασαι ἐν ταύτῳ ἤρξαντο σφοδρῶς συζητοῦσαι περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἅπασαι ἐν ταύτῳ ἔλεγον. Ἐφαίνετο δ', ὥς εἰ ἀγέλη τερετιζόντων καὶ φθεγγομένων ἐκτοπιστικῶν πτηνῶν καταπᾶσα ἐκαθέσθη ἐπὶ τοῦ Θεσμοφορίου.

Τέλος δ' ἐφάνη τις ἰσχνή μὲν, ἀλλὰ δραστηρία καὶ ἐνεργὸς μορφή ὁδοποιοῦσα διὰ τῶν βραχιόνων καὶ πειρωμένη νὰ εἰσδύσῃ διὰ τοῦ πυκνοῦ στίφους εἰς τὸ μέσον τοῦ συλλόγου ἐκεῖ, ἔνθα ἡ Ἀσπασία ἴστατο. Ἐπεκάλυπτε δ' ἡ περὶ τὴν κεφαλὴν λεπτὴ ὀθόνη τὸ πλεῖστον τοῦ προσώπου, ὥστε ἀδύνατον ἦτο ν' ἀναγνωρίσῃ τις αὐτὴν αὐθωρόν. Ἀλλ', ὡς εἰσδύσα ἔστη καὶ ὀργίλως καὶ σκωπτικῶς τὴν Ἀσπασίαν προσέβλεψεν, ἀνεγνώρισαν ἅπασαι τὸν ὄξυν ἀνδρόγυνον τύπον τῆς τολμηρᾶς ἀδελφῆς τοῦ Κίμωνος.

Ἦτο δ' ἡ Ἑλπινίκη φοβερά τοῖς πᾶσιν ἐν Ἀθήναις, καὶ δὴ φοβερά ταῖς ὁμοφύλοις. Ἦρχε δὲ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς γλώσσης, διὰ τοῦ ἀνδροβοῦλου, διὰ τῆς πρὸς πάντας κοινωνίας καὶ ὁμιλίας. Τούτου ἔνεκα ψοφοδεὴς σιγὴ ἐπεκράτησεν, εὐθὺς ὡς ἐκείνη ὀρμήσασα ἐπὶ τὴν Ἀσπασίαν ἤρξατο λέγουσα·

«Πῶς ἐπιτρέπει ἑαυτῇ ἡ ξένη νὰ λαμβάνῃ τὸν λόγον ἐνταῦθα ἐν μέσῳ τῶν ἐγχωρίων Ἀτθίδων;»

Ἡ ἐρώτησις δ' αὕτη τῆς Ἑλπινίκης κατέπληξεν εὐθέως ἅπασας καὶ πολλὰ σφοδρῶς νεύουσαι ἐθαύμαζον, ὅτι δὲν ἐπῆλθεν αὐταῖς πρότερον ἡ γνώμη αὕτη.

Ἀλλ' ἐκείνη εἶπεν αὖθις·

«Πῶς τολμᾷ ἡ Μιλησία νὰ διδάσκῃ ἡμᾶς ἐνταῦθα; Μὴ τι αὐθαδιζομένη τολμᾷ νὰ ἐκλαμβάνῃ ἑαυτὴν ἴσην πρὸς ἡμᾶς; Μὴ τι καὶ αὕτη μεθ' ἡμῶν ἐξετράφη; Μὴ τι ἐκοινώνησεν ἡμῖν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τῶν ἱερῶν ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας; Ἡμεῖς εἴμεθα Ἀτθίδες. Καὶ ἐν ἡλικίᾳ μὲν ἐπὶ τῶν ἐφορέσαμεν τὸ ἱερὸν τῶν ἀρρηφόρων ἱμάτιον, δεκαετεῖς δὲ γενόμενα τὰς ὁλὰς κατηλέσαμεν ὡς ἀλετρίδες ἐν τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῷ καὶ ἱερὰ ἐγενόμεθα τῆς θεοῦ ταύτης ἐν τοῖς Βραυρωνίοις, ὡς ἀνθηραὶ δὲ καὶ καλαὶ παῖδες καὶ ἐκανηφορήσαμεν καὶ ἐπομπεύσαμεν τὴν πομπὴν τῶν Πανα-

θηναίων. Αὕτη δέ; 'Εκ τῆς ξένης ἦλθεν, ἄνευ θείας προστασίας, ἄνευ θείας εὐλογίας, ἀλήτης, μιαιφά, ἐπίτριπτος καὶ νῦν ὠσιτίζεται περὶ ἡμᾶς, διότι κατάρθωσε νὰ ἐξαπατήσῃ Ἀθηναῖόν τινα, ὃς παρέλαβεν αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν παρὰ τοῦς νόμους καὶ τὰ πάτρια ἤθη.»

Ἦρεμος δ', ἀλλὰ καὶ σκαπτικῶς μειδιῶσα ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία·

«Δίκαια λέγεις! Δὲν ἐξετράφην μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ πνιγερᾷ ἐρημίᾳ ἀπτικῆς γυναικωνίτιδος, οὐδὲ παρεγενόμην ἐν τοῖς Βραυρωνίοις κροκωτὸν ἱμάτιον φέρουσα, οὐδ' ἐν τοῖς Παναθηναίοις ὡς κανηφόρος φέρουσα κανοῦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ὀρμαθὸν ξηρῶν ἰσχάδων περὶ τὴν δέρην, οὐδ' ἐκώκυσα μεθ' ὑμῶν ἐπὶ τῆς στέγης ἐν τοῖς Ἀδωνίοις. Ἐνταῦθα δὲ στᾶσα ἔλαβον τὸν λόγον οὐχὶ ὡς Ἀτθίς πρὸς Ἀτθίδας, ἀλλ' ὡς γυνὴ πρὸς γυναικάς!» —

«Ἀνδροφθόρε! Σύμμαχε τῶν ἀθέων!» ἀνέκραζεν ἡ Ἑλπινίκη δεινότερον ἐκμανεῖσα, «τολμᾷς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ναὸν καὶ νὰ μιάνῃς τὰ ἱερὰ ἡμῶν διὰ τῆς παρουσίας σου;»

Οἱ λόγοι δ' οὗτοι σφοδρῶς ἐξηνέχθησαν καὶ ἐν ταῦτῳ αἱ ἐπὶ τοῦ ἄνω τῆς Ἑλπινίκης χεῖλους μικραὶ τρίχες ὀρθαὶ ἀνέστησαν. Ἀπειλητικαὶ δὲ συνέστησαν περὶ αὐτὴν αἱ ἀκόλουθοι.

Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τὴν Ἀσπασίαν ἠθροίσθησαν περὶ αὐτὴν πρόθυμοι νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτῆς. Οὐχὶ δὲ μικρὸς ἦτο ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, αἵτινες ἐν τῷ Θεσμοφορίῳ παρὰ τῇ γαμετῇ τοῦ Περικλέους ἴσταντο.

Ἐκ νέου δ' ὁ συγκεχυμένος θόρυβος ὀξύτερος ἐγένετο καὶ ἕρις δεινὴ συνήφθη κινδυνεύουσα νὰ ἐκρίψῃ ἄγριον τὸν ἀγῶνα τῶν μερίδων.

Ἀλλ' αἴφνης κατάρθωσε καὶ αὖθις ἡ ἀδελφὴ τοῦ

Κίμωνος νὰ τύχη ἀκροάσεως, ἵνα τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον ἀναρρίψῃ.

« Ἐνθυμήθητε τὴν Τελεσίππην! » εἶπεν, « ἐνθυμήθητε, ὅπως ἡ ξένη αὕτη ἀλήτις, ἡ Μιλησία αὕτη ἐταῖρα, ἐξήλασεν αὐτὴν ἐκ τῆς ἐστίας, ἐκ τῶν ἐκγόνων τῆς ἰδίας αὐτῆς γαστροῦ, ἐκ τοῦ συμβίου. Τίς ἡμῶν θεωρεῖ ἐαυτὴν ἀσφαλῆ ἀπὸ τῶν ἐταιρικῶν τεχνασμάτων τῆς γυναικὸς ταύτης, ἐάν ποτε ἐμπέσῃ αὐτῇ καὶ ἄλλων γυναικῶν τοὺς ἄνδρας νὰ παραγάγῃ; Πρὶν ἀκούσῃτε τὸν συριγμὸν τοῦ ὄφεως τούτου, ἐνθυμήθητε, ὅτι ἰὼν ἐν τῷ στόματι κρύπτει! »

« Ἴδετε ἐκείνην ἐκεῖ, » εἶπεν αὖθις ἡ Ἑλπινίκη στρέψασα τὸ βλέμμα ἐπὶ γωνίαν τινὰ τοῦ ναοῦ, « ἴδετε τὴν Τελεσίππην! — Ἴδετε αὐτὴν εἰς λύπην βεβυθισμένην! — Ἴδετε τὸ ψυχρὸν αὐτῆς πρόσωπον! — Ἴδετε τὰ δάκρυα λειβόμενα κατὰ τῶν παρειῶν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῶν βλαστῶν αὐτῆς! »

Ἀπασῶν δ' αἱ κεφαλαὶ τῷ βλέμματι τῆς Ἑλπινίκης ἀκολουθοῦσαι ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀποβληθεῖσαν γυναικὰ τοῦ Περικλέους, ἣτις μικρὸν ἀπέχουσα ἵστατο καὶ ψυχρὰ ὑπὸ τοῦ μίσους καὶ τῆς κατηφείας τὴν Ἀσπασίαν προσέβλεπεν.

Ἄλλ' ἡ Ἑλπινίκη εἶπεν αὖθις·

« Γνωρίζετε, ὁποῖας τινὰς ἐκλαμβάνει ἡμᾶς τὰς Ἀτθίδας; Εἶναι ἐπάναγκες νὰ εἴπω ὑμῖν τοῦτο; Δὲν εἶπεν αὕτη αὕτη τοῦτο πρὸ μικροῦ πρὸς ἡμᾶς; Μωρὰς καὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀπείρους θεωρεῖ ἡμᾶς, ἀναξίας τοῦ ἔρωτος τῶν ἀνδρῶν καὶ ἵλεως κατέρχεται ἐκ τοῦ ὕψους, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς, ἀσφαλῶς πεπεισμένη ἐκ τῆς ὑπερηφανίας, ὅτι οὐδέποτε ἡμεῖς θ' ἀποδειχθῶμεν τοιαῦται, οἷα αὕτη, ἡ ὑπερκαλλῆς, ἡ σοφὴ, ἡ ἀπαράβλητος, ἡ τοὺς πάντας κηλοῦσα Μιλησία, πρὸς ἣν οὐδ' ἡ καλλίστη ὑμῶν δύναται ποτε νὰ παραβληθῇ! »

Οἱ λόγοι οὗτοι τῆς Ἑλπινίκης θαυμαστὸν ὅσον διέθεσαν πάντα τὸν σύλλογον. Μετεβλήθη δ' αἴφνης ἡ διάθεσις τῆς

ψυχῆς καὶ ἐκείνων, αἵτινες τέως τὴν γνώμην πρὸς τὴν Ἀσπασίαν εἶχον.

Ἡ δ' Ἑλπινίκη καὶ αὖθις ἔλαβε τὸν λόγον.

«Ἐκούσατε, ὅτι οἱ φίλοι αὐτῆς, οἱ περὶ τὸν Περικλέα, περὶ αὐτῆς λέγουσι, καὶ ὅτι πάντες οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς ἀλλήλους ἐπανειλημμένως ἰσχυρίζονται; Ἡ Ἀσπασία εἶναι ἡ χαριεστάτη τῶν ἐν Ἀθήναις γυναικῶν — ἡ μόνη ἐπίχαρις γυνὴ τῶν Ἀθηνῶν — εἰς Μίλητον δὲ πρέπει νὰ πορευθῇ, λέγουσι, πᾶς ὁ θέλων ὑπερκαλλεῖς καὶ θελκτηρίους γυναῖκας νὰ εὕρῃ . . .»

Ἡ αἰσχύνῃ δ' ἡ καταλαβοῦσα τὰς γυναῖκας μετὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ἡ ὑπὸ πανούργου κακοηθείας ἐξαφθεῖσα ἀγανάκτησις ἐξεβῆρται εἰς φοβεράς φλόγας. Ἦρξαντο δ' ἀπασαι ἀγρίως κραυγάζουσαι καὶ ὀρμᾶσαι ἐπὶ τὴν Ἀσπασίαν καὶ τὰς χεῖρας εἰς προσβολὴν προτείνουσαι. Ἀλλ' ἐκείνη ἴστατο ἤρεμος καὶ ὀρθή καὶ ὠχρὰ ὑπὸ τῆς ὀργῆς. Τέλος δὲ στρέψασα βλέμμα ἀμύθητον καταφρόνησιν ἐκφαίνον εἶπεν·

«Στῆτε σπερμαγοραιολεκιθολαχανοπώλιδες! Στῆτε ἰσχαδοπώλιδες καὶ τυροπώλιδες καὶ σκοροδοπανδοκευτριάροπώλιδες! — Διὰ τί κραυγάζετε; Πρὸς τί ὠστίζεσθε περὶ ἐμέ; Ἴσως προτίθεσθε νὰ με ἀμύξητε καὶ νὰ δάκητε;» —

Ὁ μικρὸς δ' ἀριθμὸς τῶν εὐτόλμων ἐκείνων ἀκολουθῶν τῆς Ἀσπασίας, αἵτινες πισταὶ παρέμειναν, παρενέπεσε καὶ ἐκ τούτου ἄγριος θόρυβος διηγέρθη καὶ σχεδὸν ἀκροχειρισμὸς τῶν γυναικῶν ἐγένετο.

Καὶ ἤδη ἔμελλόν τινες τῶν περὶ τὴν Ἑλπινικὴν νὰ ὀρμήσωσιν ἐπὶ τὴν Ἀσπασίαν, ἵνα ἐξορύξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς διὰ τῶν ὀνύχων καὶ διὴ καὶ τινες καὶ τὰς περόνας ἐκ τῶν ἐνδυμάτων ἐξέσπασαν, ἵν' ἐπιπέσωσιν ἐπ' αὐτήν, ἀλλ' ἐκείνη σπουδῇ ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Θεσμοφορίου

προστατευομένη ὑπ' ἐκείνων, αἵτινες γενναίως περὶ αὐτὴν ἴσταντο.

Τοιοῦτον δὴ τέλος ἔλαβε τό γε νῦν ἡ τῆς Ἀσπασίας διάπειρα τῆς διὰ τῆς μορφώσεως τοῦ νοῦ χειραφετήσεως τῶν γυναικῶν τῶν Ἀθηναίων.

XVII.

Η ΑΡΚΑΔΙΚΗ ΠΑΙΔΙΣΚΗ.

αρῆλθον οὕτως ἔτη τινά,
καθ' ἃ ἡ Ἀσπασία ἠγωνί-
ζετο μὲν εὐψύχως, ἀλλὰ
δὲν ἠδύνατο νὰ καυχᾶται
ἐπὶ τῇ νίκῃ. Τὰ δ' ἐν τῷ
Θεσμοφορίῳ γενόμενα

ἐγένοντο πανταχοῦ γνωστὰ καὶ ἡ
Ἀσπασία ἔφερε τὴν αἰσχύνην, ἣτις ἐκά-
στοτε τῇ ἦτι' ἐπακολουθεῖ. Καὶ ἦτο
μὲν ἔτι μέγας ὁ ἀριθμὸς τῶν περὶ αὐ-
τήν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ γυναι-
κείου φύλου ὑπὸ μίσους, ἢ ἐξαπάτης,
ἢ ὑπὸ τῶν πανούργων φημῶν τῶν
διαδιδομένων ὑπὸ τῶν πολέμιων, ἦτο

ἐξημμένον κατ' αὐτῆς.

Βαρυθυμία δ' ἐνίοτε κατελάμβανε τὸν Περικλέα. Αναμνησκόμενος δὲ τὴν λύπης ἀμιγῆ εὐδαιμονίαν, ἥς μετὰ τῆς Μιλησίας κατὰ τὴν βραχείαν μὲν, ἀλλ' ἡδίστην διαμονὴν ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Ἰωνίας εἶχεν ἀπολαύσας, κατελαμβάνετο πολυλάκις ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ν' ἀποσπᾷσῃ ἑαυτὸν τῶν καθ' ἡμέραν φροντίδων καὶ νὰ φύγῃ τὰς θορυβώδεις Ἀθήνας, ἔνθα ἡ ἡδίστη εὐδαιμονία ὑπὸ τοῦ πολυγλώττου καὶ ὡς διὰ βόμβου τῶν μελισσῶν τὴν κεφαλὴν περιβομβοῦντος φθόνου τῶν Ἀθηναίων ἐθολοῦτο.

Ὡς δ' ἡγγέλθη εἰς Ἀθήνας, ὅτι ὁ Φειδίας τὸ ἄριστον καὶ ὑψιστον τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὸ χρυσοῦν καὶ ἔλεφαντόδετον ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἥλιδι διεπέρανεν, ἐπαγωγोτάτη ἢ ἀφορμὴ αὕτη ἐφάνη τῷ Περικλεῖ εἰς βραχείαν πορείαν εἰς τὴν χώραν τῶν Δωριέων μετὰ τῆς Ἀσπασίας. Ἀλλ' ὡς δυσχερεστάτη ἐφαίνετο τῇ Ἀσπασίᾳ ἡ διὰ τῆς ὀρεινῆς χώρας τῆς Ἀργολίδος καὶ Ἀρκαδίας πορεία, καί, ὡς τὸ πρῶτον ἡ περὶ τοιαύτης τινὸς πορείας γνώμη εἰς τὸ μέσον ἐρρίφη, ὡς χαρίεσσαν παιδιὰν αὐτὴν ἐξέλαβεν.

Ἀλλ' εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἀθηναίων εἶχεν εισδύσα ἡ κατὰ τῆς γαμετῆς τοῦ Περικλέους δυσμένεια ἐκείνη, πρὸς ἣν πάντοτε σχεδὸν ν' ἀγωνίζονται πέπρωται αἱ ὑπερκαλλεῖς καὶ δυνατώταται γυναῖκες, ὧν ἡ τύχη πρὸς τὴν τύχην ἰσχυροῦ τινος συνάπτεται. Διετέλει δ' ὁ λαὸς ἀποδίδων τῇ δυνάμει αὐτῆς τὰς πολιτικὰς ἐπιβολὰς καὶ τὰ ἔργα τοῦ Περικλέους καὶ ἰσχυριζόμενος, ὅτι αὕτη παρῶρμα τὸν Περικλέα ἐπὶ τοῦτο, τύραννον τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης ἑαυτὸν νὰ καταστήσῃ. Καὶ οἱ ἀκόλαστοι δὲ κωμικοὶ ποιηταί, προεξάρχοντος τοῦ Κρατίνου, τοῦ φίλου τοῦ Πολυγνώτου, ὃς ἀπὸ τοῦ παρὰ τῷ Ἱππονίκῳ συμποσίου ἐκείνου ἔτι χαλεπῶς πρὸς τὴν Μιλησίαν διέκειτο, ὀξύτερα πάντοτε τὰ κατ' αὐτῆς θέλη ἐβαλλον. Διότι ἡ Ἀττικὴ Μοῦσα ὁμοίαζε πρὸς τὰς μελίσσας,

αἵτινες ἀποσταλάζουσι μὲν μέλι, ἀλλὰ καὶ ὅζον τὸ κέντρον ἔχουσιν.

Ἐχαλέπαινε δ' ἐπὶ τούτῳ ὁ Περικλῆς καὶ ἐπειράθη νὰ συστείλῃ τὴν ἀκολασίαν τῶν κωμικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ διάπειρα αὕτη ἀπεδόθη ὑπὸ πάντων τῇ Ἀσπασίᾳ.

«Μὴ τι θεωροῦσιν ἐρὲ ὡς λέοντα, ὅστις νωδὸς γενόμενος σιαλοχόος τελευτῶν κατέστη;» ἔλεγεν ὁ Κρατῖνος.

Ἐκ τούτου δ' ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ κωμωδία θρασέως ἐτόξευσεν ἐνώπιον πάντων τῶν Ἀθηναίων χυδαῖον ὕβριστικὸν λόγον κατὰ τῆς Ἀσπασίας.

Ὁ ὕβριστικὸς δ' οὗτος λόγος ἦτο ὑπερμέτρως ἀκόλαστος καὶ καιρίως ἔτρωσε καὶ σχεδὸν ὅλως ἡμαύρωσε τὴν αἴγλην τῆς Ἀσπασίας. Ἐκορυφούτο δ' εἰς αὐτὸν ἡ κακόνοια τῶν τε ἀφανῶν καὶ τῶν φανερῶν διωκτῆρων τῆς Ἀσπασίας καὶ ὁ φιλοσκώμμων ὄχλος ἄσμενος ἐδράξατο αὐτοῦ καὶ συχνάκις ἐπανελάμβανε. Τὸ ἔδαφος ἄρα τῶν Ἀθηνῶν ἤρξατο θερμαινόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς Μιλησίας . . .

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας δ' ἐκείνης ἡ εἰς Ἥλιν πορεία τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας ἦτό τι δεδογμένον. Δὲν προησθάνοντο δ', ὅτι ἐπιχειροῦντες τῇ πορείᾳ ταύτῃ δὲν ἀνέβαλλον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπετάχυνον πολλὰ πλείστου ἄξια, ἅτινα καὶ ἐκτὸς αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν προπαρεσκευάζοντο.

Ὡς δ' ἐν Ἀθήναις πολλοὶ ἦσαν οἱ κοινωνοὶ τῶν ἀρετῶν τῆς Ἀσπασίας, πολλοὶ ἐθερμαίνοντο ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τῆς διανοίας καὶ τοῦ κάλλους αὐτῆς, ἡλπίζεν ὁ Περικλῆς, ὅτι ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ ἡσυχίᾳ τῶν ἀργολικῶν πεδίων, ἐπὶ τῶν θείαν φυσικὴν καλλονὴν περιβεβλημένων ὁρέων τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τύρβῃ τῆς Ὀλυμπίας θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ διάγῃ παραδεδομένη τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ εὐδαιμονίᾳ.

Ἐκ τούτου ταχέως πάντα τὰ τῆς πορείας ἔτοιμα ἐγένοντο. Ἡ δὲ τὰ πάντα ἀκριβῶς μανθάνουσα ἀδελφὴ τοῦ

Κίμωνος διηγείτο ἤδη ἐν τῇ πόλει τῶν φιλολόγων Ἀθηναίων, ὅτι ὁ Περικλῆς ἐμελλε νὰ πορευθῇ εἰς Ὀλυμπίαν καὶ ὅτι ὁ θηλυδρίας ἥρως παρελάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν προσφιλῆ Ἀσπασίαν, ἥς οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ στερηθῇ. Προσετίθει δ', ὅτι καλῶς ποιῶσα ἐκείνη ἐφευγε τὴν αἰσχύνην, ἥτις κατεκάλυψεν αὐτὴν ἐν Ἀθήναις. Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐπέσκωπτον τὸ ἀχώριστον τοῦ ἐρωτικοῦ ζεύγους, ἀλλ' ἦσαν καὶ τινες, οἵτινες καθ' ἑαυτοὺς ἐφθόνουν αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ . . .

Κοῦφον δ' ἀμάξιον ἔφερε τοὺς δύο ἀχωρίστους εἰς τὸν Ἴσθμόν. Εἶχον δ' ἐκπέμψαντες πρότερον ὄρεικὰ ζεύγη καὶ θεράποντας εἰς Κόρινθον, οἵτινες ἐκείθεν ἐν τῇ διὰ τῶν δυσχερῶν ἀτραπῶν τῆς Πελοποννήσου πορείᾳ ἐμελλον νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτοῖς.

Ὅποσον ἐλεύθεροι δ' ἀνέπνεον ἤδη οἱ δύο ἀχώριστοι καταλιπόντες τὸ ἔδαφος τῶν ἄλλως τοσοῦτον προσφιλῶν Ἀθηναίων! — Ἀσπαστότερον δὲ τοῦ καίοντος ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων ἐφαίνετο νῦν τῇ χαλεπῶς διακειμένη Ἀσπασίᾳ τὸ τραχὺ ἔδαφος τῆς μισητῆς Χερσονήσου τοῦ Πέλοπος . . .

Πάντα δ' ἐφαίνοντο νῦν τοῖς ἐκ νέου πανολβίοις ἀξιόλογα καὶ ἀξιοθέατα, ἥ τε χώρα καὶ ἡ θάλασσα, αἵτινες ποικίλην ἐκάστοτε καὶ μεγαλοπρεπῆ ὄψιν παρείχον, καὶ τὰ καθ' ὁδὸν μνημεῖα καὶ οἱ Ἑρμαὶ καὶ τὰ ἐν ταῖς τριόδοις Ἑκάταια.

Ἦτο δ' ἡ ἱερὰ ὁδὸς ἡ εἰς Ἐλευσίνα ἄγουσα μεστὴ ὀδιτῶν, ὧν πολλοὶ εὐσεβεῖς καὶ φιλόανθρωποι κατετίθεσαν καρποὺς καὶ ἄλλα πέμματα πρὸ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν σηκῶν τῶν ἀγνυαίων θεῶν, ἵνα δύνωνται ν' ἀναψύχωνται δι' αὐτῶν οἱ πτωχοὶ καὶ πειναλέοι ὁδῖται. Καὶ καρποφόρα δὲ δένδρα ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ φυτευτὰ ἴσταντο, ὧν οἱ καρποὶ κοινὸν

κτῆμα τῶν διψώντων ἦσαν, καὶ πανδοχεῖα ἐβλεπέ τις τῇδε κάκεισε.

«Φιλαπόδημος λαὸς εἴμεθα οἱ Ἕλληνες,» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν. «Μεγάλη φιλοξενία καὶ εὐθυμοὶ ἑορταὶ προσέλκουσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Καὶ περὶ τῶν ὁδιτῶν δ', ὥς βλέπεις, πρόνοια ἐγένετο.»

Εὐφρόσυνα δὲ ρυάκια ἀνέβλυζον ἐκ τῶν κρημνωδῶν πετρῶν τῶν ἀποτόμων ὁρέων κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ σκιερὰ αἴγειροι ἐπεσκίαζον αὐτά, εἰς ὧν τοὺς κολοσσιαίους κορμούς πολλοὶ τῶν ὁδιτῶν χάριν ἀποδίδοντες ἀντὶ τῆς εὐφροσύνου ἀναπαύλης λόγιόν τι, ἢ ἔπος εἶχον ἀναγράφαντες, ἢ ἀνάθημα ἀναρτήσαντες.

Ἀκμάζουσαι δὲ πολύναοι καὶ πολύστυλοι πόλεις καὶ πολίχνια παρήλαυνον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Ἡ Ἑλευσίς τὸ πρῶτον, ἡ πόλις τῶν ἱερῶν μυστηρίων, ἐνθα κατ' εἰσῆγῃσιν τοῦ Περικλέους ἀπὸ μικροῦ νέος μεγαλοπρεπῆς οἶκος εἰς τέλεσιν τῶν μυστηρίων ὑπὸ τοῦ Ἰκτίνου ᾤκοδομεῖτο. Εἶτα τὰ Μέγαρα, ἡ δωρικὴ πόλις, ἧς ἡ ὄψις δυσαρέστους ἀναμνήσεις ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Ἀσπασίας διήγειρεν. Ἐσκυθρόπασε δὲ τὸ χάριεν αὐτῆς πρόσωπον καὶ οὐδὲν μὲν εἶπεν, ἀλλ' ἡ ἄλγιστος λύπη καὶ τὸ ἀναπότριπτον αἶσχος προῦκάλεσαν δάκρυα ἀγανακτήσεως. Ὁ δὲ Περικλῆς ἐννοήσας τοῦτο εἶπεν·

«Θάρρει! οἱ ἐχθροὶ σου εἶναι καὶ ἐμοί. Τὰ Μέγαρα θὰ ὑπόσχωσι ζημίαν τῶν ἀδίκων ἔργων!»

Ἀφικόμενος δ' εἰς τὴν πολυάνθρωπον Κόρινθον κατέλυσεν ὁ Περικλῆς παρὰ τῷ ξένῳ Ἀρυνίᾳ, ὃς αὐτόν τε καὶ τὴν σύμβιον ὑπεδέξατο καὶ πολλὰς τιμὰς αὐτοῖς ἀπένειμεν.

Λίαν ἐπαγωγῶς δὲ ἐχαιρέτιζε τοὺς ἐπήλυδας ὁ ὑψηλός, περίοπτος Ἀκροκόρινθος, ἡ ἀκρόπολις τῆς Κορίνθου, ὁ ἀνθοτρόφος καὶ ποσειτρόφος πετρώδης λόφος, ὥς μάλιστα ὕρθιος νεύων πρὸς τὴν πόλιν, εἰς τῶν προμάχων τῆς ἐλληνικῆς

χώρας. Ἐπὶ τῆς ἄκρας δ' αὐτοῦ φαινὸς ἵστατο ὁ παλαί-
φατος ναὸς τῆς θεοῦ τοῦ Ἑρωτος. Διότι, ὡς αἱ Ἀθηναί, ἡ
μητρόπολις τῆς σοφίας, τὴν πολύβουλον Παλλάδα προστά-
τριαν εἶχον, οὕτω καὶ ἡ πλουσία, ἐπαφροδιτοτάτη, ἐμπορία
Κόρινθος τὴν χαριδῶτιν Ἀφροδίτην ἐτίμα. Ὡς δ' ἡ Ἀθηναῖ
ἐν Ἀθήναις, οὕτως ἡ Ἀφροδίτη ἐνταῦθα ἡ δεσπότις τῆς Ἀκρο-
πόλεως ἦτο καὶ ἔνοπλος ἵστατο ἐν τῷ ἱερῷ. Ἀπὸ τῆς ὑψί-
στης δὲ πετρώδους κορυφῆς ἀπῆστραπτον τὰ ἀκρωτήρια τοῦ
ναοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης εὐσιώνιστα τοῖς ναυτίλοις ἐπιφαι-
νόμενα. Ἀπειροὶ δ' ἱερόδουλοι, θεράπαιναι τῆς θεοῦ, χαρί-
εσσαι καὶ πρόθυμοι θυγατέρες τῆς χαρᾶς, κατέκουν ἐν τῷ
περιβόλῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἦν τὰ ἐμφκοδομη-
μένα δρύφακτα, αἱ στοαί, οἱ κῆποι, τὰ ἄλση, τὰ λουτρά καὶ
οἱ ξενῶνες εἰς παράδεισον μετεποιοῦν τοσοῦτω μᾶλλον χα-
ρίεντα, ὅσῳ μᾶλλον πολύσκοπος ὁ τόπος ἦτο.

Ἀπὸ τῆς ἐν τῷ ὁμφαλῷ λοιπὸν τῆς ἐλληνικῆς χώρας καὶ
θαλάσσης κορυφῆς ταύτης ἱστάμενοι κατεθεῶντο ὁ Περικλῆς
καὶ ἡ Ἀσπασία ἀπάσας τὰς θαυμαστάς τὸ σχῆμα καὶ ποικιλό-
χρους θελκτικὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἐπεσκόπουν πρὸς βορρᾶν
τὴν νιφόβολον ἄκραν τοῦ Παρνασοῦ καὶ περαιτέρω πρὸς
ἀνατολὰς τὸν Ἑλικῶνα, ἐχαιρέτιζον τὰ ὄρη τῆς Ἀττικῆς καὶ
μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἔβλεπον καὶ αὐτὸν τὸν χαρίεντα καὶ
προσφιλῆ πετρώδη προμαχῶνα, τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν,
χαιρετίζοντα αὐτοὺς μακρόθεν διὰ τοῦ αἰθρίου αἰθέρος. Πρὸς
μεσημβρίαν δὲ μετὰγοντες τὴν ὄψιν ἐθεῶντο τὰς κορυφὰς
τῶν ὀρέων τῆς βορείου Ἀρκαδίας καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀπεί-
ρων ὀρέων καὶ κοιλάδων τοὺς μαρμαίροντας ὄρους καὶ τὰς
ἀκτὰς καὶ χλωῶδεις, ἢ πετρώδεις καὶ ἐν καταλεύκῳ μαρμα-
ρυγῇ θαλασσίους νήσους, ἅπαντα ἐμβεβαπτισμένα εἰς τὴν
χάριν ἀπαραβλήτου φωτός.

Ἄλλ' ἐν τῇ χαριέσει ταύτῃ θέα διαταράττοντό πως ὁ

Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ιεροδούλων, αἵτινες ἐπλανῶντο περὶ τὸν ναὸν ἀνὰ τὰς στοὰς καὶ τὰ ἄλλα.

«Παρ' ὑμῖν ἐν Ἀθήναις,» εἶπε πρὸς τὸν Περικλέα ὁ Κορίνθιος ξένος μετὰ τοῦ ζεύγους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀναβάς προσβλέψας τὰς καλὰς ιεροδούλους, «δὲν ἐπιχωριάζει ἔτι τοιαύτη τις τῶν θεῶν θεραπεία καὶ ἴσως οὐδ' ἐννοεῖτε, ὅτι αἱ χάριν τοῦ θησαυροῦ τοῦ ναοῦ παλοῦσαι τὸ κάλλος αὐτῶν ἱέρειαι αὐταὶ ἱερὰ πρόσωπα εἶναι. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἡ ἱερατικὴ αὕτη τάξις ἐν πολλῇ τιμῇ καὶ ἀξιώματι ἔκπαλαι εἶναι. Αἱ φιλόξενοι δὲ καὶ εὐθυμοὶ αὐταὶ παιδίσκαι, αἱ τὴν Ἀφροδίτην θεραπεύουσαι καὶ πολλάκι ματέρ' ἐρώτων οὐρανίων πτάμεναι νόημα ποττὰν Ἀφροδίταν, παρευρίσκονται ἐν ταῖς θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις ἀγιστεῖαις, μετέχουσι τῶν πομπῶν καὶ ψάλλουσιν ἐν ταῖς ἐορταῖς τὸν παιᾶνα τῆς Ἀφροδίτης. Συμπαραλαμβάνουσι δ' αὐτὰς καὶ πρὸς ἱκεσίας καὶ δέονται αὐταὶ τῆς θεοῦ, τῆς προστάτιδος τῆς πόλεως. Μειδιᾶτε; Ἴσως ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι πιστεύετε, ὅτι πλείονας χάριτας ὑμεῖς τῇ Παλλάδι ὀφείλετε. Καὶ παρ' ὑμῖν μὲν τὸ κοινὸν εὐπορεῖ, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν οἱ πολῖται εὐποροῦσι καὶ ἕκαστος ἡμῶν Κροῖσος εἶναι, ἕκαστος βασιλεὺς καθ' ἑαυτὸν καὶ ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου, ἅτινα διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας ἐκτήσατο. Ἡμεῖς δὲν ἐπιδιώκομεν ἰσχὺν καὶ πλοῦτον ἐν Ἑλλάδι, οὐδὲ δαπανῶμεν τοὺς ἡμετέρους θησαυροὺς εἰς οἰκοδομίαν τειχῶν καὶ στόλων καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ βιοτεύομεν εὐμαρῶς καὶ πιστεύομεν, ὅτι τέλος ἕκαστος ἰδίᾳ ζῇ, καὶ ὅτι τὸ κοινὸν ἐννοιά τις μόνον εἶναι. Ἀλλ' ἐχέτωσαν ταῦτα ὥς θέλουσι καὶ προσβλέπετε ὑμᾶς, ὅσον ἂν θέλητε, περιφρονητικῶς ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι! Ἀλλὰ τὴν ὁδὸν τὴν προσπελάζουσαν ὑμᾶς ἡμῖν ἐτάμετε καὶ ὑμεῖς. Στέργετε δηλαδὴ καὶ θεραπεύετε τὸ

καλόν, ὃ ἐπακολουθεῖ καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀπολαύσεων τοῦ βίου.»

Οἱ λόγοι δ' οὗτοι τοῦ Κορινθίου δεινῶς διέθεσαν τὴν ψυχὴν τοῦ Περικλέους, εἰ καὶ ἤκιστα ἐφαίνετο προσέχων αὐτοῖς. Μεταγαγὼν δὲ τὴν ὄψιν ἐπὶ τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου εἶπε μετὰ τινα χρόνον στραφεὶς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν καὶ ὑπομειδιῶν·

«Εἶναι ἄξιον λόγου τοῦτο, ὅτι ἐνταῦθα δὴ πρὸ τοῦ ὁδοῦ τῆς σπουδαίας καὶ αὐστηρᾶς Πελοποννήσου συναντᾷ ἡμῖν εἰκὼν τις ἐλληνικοῦ βίου, οὗ ἡ ἀνθηρότης εἰς τὴν μεγίστην ἐξίκετο ἀκμήν. Τίς ἐρχόμενος ἐκ τῶν παιδρῶν, φιλοτέχνων, εὐβούλων Ἀθηνῶν, ἢ ιστάμενος ἐνταῦθα ἐν τῇ φιληδόνῃ Κορίνθῳ καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπαγωγῶν ἱεροδούλων ἐν τῷ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ναῷ τῆς Ἀφροδίτης δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οὐχὶ μακράν, πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τῶν σκυθρῶν ὑψικρήμνων ὁρέων, ὑψοῦ ἐπὶ τῆς Ἀρκαδίας ἀδιάφθορός τις λαὸς ποιμένων ἐν τῇ πρώτῃ ἀπλότῃ τοῦ βίου κατοικεῖ, ὅτι ἀντικρὺ τῆς χώρας ταύτης τῆς φιληδόνου καλῆς ἀπραγμοσύνης ἐκεῖ πέραν τῶν ὁρέων οἱ τραχεῖς Σπαρτιάται καὶ οἱ σκυθρῶποι καὶ ἐγκοτοὶ Μεσσήνιοι, ὅμοιοι πρὸς λασιανύχενας λέοντας καὶ λύκους ἐν φοβεραῖς φάραγξιν, ἢ σκοτεινοῖς σπηλαίοις φοβερά καὶ φονικά ὄπλα ἀλλήλοις ἐπιφέρουσιν; Ὅποια παλαιίστρα ἀγρίας ἡρωϊκῆς ῥώμης εἶναι ἔκπαλαι ἢ πέραν τῶν ἀποτόμων ὁρέων χώρα ἐκείνη! Ἐξ ἀκροπόλεων, ἃς κυλίωντες πέτρας καὶ ἐπ' ἀλλήλαις συναρμόζοντες κατεσκεύασαν, ὥρμησαν οἱ τῶν Ἀργείων ἡγεμόνες ἐπὶ τὸ Ἰλιον. Τὰς ἀτραποὺς τῆς Πελοποννήσου δὲ περιήρχοντο ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Περσεὺς τοὺς ἄθλους αὐτῶν ἐκτελοῦντες, ἀπάγχοντες τοὺς λέοντας καὶ ἀγωνιζόμενοι πρὸς τὰς ὕδρας ἐν ταῖς λίμναις καὶ πρὸς τὰς φθοροποιούς ὀρνίθας ἐν τῷ ἀέρι. Καὶ δὲν ἀγωνίζεται καὶ σήμερον ἐτι ἡ ἀνδρεία

ρώμη ἐν τοῖς λειμῶσι τῆς Χερσονήσου τοῦ Πέλοπος, ἐν τῇ Ἰσθμῷ καὶ ἐν Νεμέᾳ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ περὶ τῶν ἀριστείων; Δὲν πορεύονται ἐκεῖσε ἄνδρες ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὀρεγόμενοι τῆς δάφνης τῆς ἡρωϊκῆς ῥώμης; Σκυθρωπὴ, ἀπειλητικὴ καὶ τραχεῖα φαίνεται καὶ νῦν ἡ Πελοπόννησος αὕτη, ἣς τὰς σκυθρωπὰς ὀρεινὰς χώρας οὐχὶ μάτην περικλύζουσι τὰ ὕδατα τῆς Στυγός. Ἀλλὰ θὰ καταφρονήσωμεν τῶν φοβήτρων αὐτῆς καὶ θὰ τολμήσωμεν νὰ καταβῶμεν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ λέοντος καί, ἂν ἐξεθελύνθημέν πως, θὰ πειραθῶμεν νὰ ἐπιβρώσωμεν τὸ ἡμέτερον σῶμα νέαν δύναμιν ἀντλοῦντες ἐκ τῶν τραχέων ἐκείνων πνευμάτων.»

«Ἀπὸ τίνος χρόνου,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία μειδιῶσα, «ἐγένετο ὁ Περικλῆς θαυμαστὴς καὶ ζηλωτὴς τῶν τραχέων ἐκείνων καὶ ἀπλοϊκῶν πέραν τοῦ Ἰσθοῦ οἰκούντων ἀνθρώπων; Θάρρει, φίλε! Ἄφες αὐτοὺς νὰ παλαίωσι καὶ νὰ μάχωνται κατὰ βούλησιν. Τὰς σκυθρωπὰς ἄκρας τῶν ὀρέων αὐτῶν δὲν φωτίζει, ὥς τὰς Ἀθήνας, τὸ νικηφόρον φῶς τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς!» —

Τῇ ὑστεραίᾳ δ' ἀπάραντες κατέλιπον τὴν Κόρινθον πολλοὺς ἀκολούθους ἔχοντες, ἵνα εἰσέλθωσιν εὐθυμοὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Δωριέων διὰ τῶν ἀργολικῶν ὀρέων. Καὶ τοῦ μὲν φορείου, ὅπερ ὁ Περικλῆς μετὰ τρυφερότητος περὶ τῆς φίλης μεριμνῶν εἶχε διατάξας νὰ κατασκευάσῃ καὶ δοῦλοι, ἢ ἡμίονοι ἡδύναντο νὰ φέρωσι διὰ τῶν δυσβάτων τόπων τῶν ὀρέων, ἀπείχετο ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ Ἀσπασία, προὔτιμα δ' ὄχουμένη ἐφ' ἡμίονου νὰ μένη παρὰ τῷ ἀνδρὶ. Οὕτως ἐπορεύοντο οἰκείως διαλεγόμενοι διὰ τῶν ψιθυρῶν ὀρεινῶν δασῶν κατὰ τοῦ ροῦ τῶν ἐπὶ τὰς χαράδρας φερομένων ῥυακίων, ἐξικνοῦντο διὰ τῶν ἀποτόμων κρημνῶν καὶ ὕλδων κορυφῶν εἰς ψιλὰς πεδιάδας, εἴτα αὖθις εἰς ἀτραποὺς καὶ κοιλάδας, ἐν αἷς οἱ πολύσκιοι κλάδοι τῶν ῥοδοδαφνῶν καὶ

σχίνων καὶ ἀχράδων συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις σκοτεινὴν τὴν ὁδὸν καθίστασαν.

Ἐν τοῖς τοιοῦτοις δὲ σκυθρωποῖς χωρίοις μετῆγε πολλάκις ἡ τολμηρὰ Ἀσπασία τὴν ὄψιν ἐπὶ τοὺς θάμνους ὥς φοβουμένη, μὴ τι ἀπεχθὴς τις ὄψις ληστοῦ τινος ἐξορμήσῃ αὐτῶν. Ἐμειδία δὲ τότε ὁ Περικλῆς καὶ ἔλεγε προσβλέπων τοὺς εὐόπλους καὶ ἐμπείρους τῶν ἀτραπῶν ἐκείνων ἐγχαρίους ἄνδρας, οὓς εἶχε μισθωσάμενος ὥς φύλακας κατὰ τὴν διὰ τῶν ὁρέων πορείαν·

«Μὴ φοβοῦ, Ἀσπασία! Πρὸ πολλοῦ χρόνου ἠφανίσθησαν οἱ τὰς ὁδοὺς ταύτας φυλάττοντες ἄγριοι γίγαντες καὶ πάλαι ᾤχετο ὁ πιτυοκάμπτης Σίνις, ὁ κακόνους ἐκεῖνος ὠμὸς ληστής. Μόνα δὲ τὰ ἐν τοῖς ὕψεσι καὶ ταῖς κοιλάσι ταύταις ὀφείδια πρέπει νὰ φυλαττώμεθα. Διότι δὲν διαφεύγει βεβαίως τὴν μνήμην σου, ὅ,τι ἐνταῦθα παρὰ τῷ λειμῶνι τῆς Νεμέας συνέβη, ὅτε ἡ τροφὸς κατέθηκεν ἐπὶ τῆς πόας τὸ παιδίον, ἵνα προσενέγκῃ τοῖς διερχομένοις ἐπὶ τὰ ἐπὶ Θήβας ἀναψυκτικὸν ὕδωρ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν.»

Μετὰ δύσκολον δὲ πορείαν ἡμέρας ἐξίκοντο οἱ ὀδῖται εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰνάχου καὶ εἶδον ἐν μέσῳ δύο ψιλῶν ἀκιδωτῶν ὁρέων τὴν πολύφημον ἔδραν τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὴν παλαιὰν φύλακα τῶν ὀρεινῶν τούτων ὁδῶν, τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν, ἥτις ἐλλοχῶσα ἐκεῖ κεῖται μυχῷ Ἀργεος κατὰ τὸ ὁμηρικὸν ἔπος. Καὶ ἐπὶ δεξιὰ μὲν ὕψουτο τὸ ψιλὸν κωνοειδὲς ὄρος τὸ φέρον τὴν Λάρισσαν, τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἀργεος, ὅπερ κατὰ τοὺς πρόποδας εὐρύχωρον εἰς μακροτόνον πεδιάδα ἐξετείνετο ἀκμάζον ἔτι καὶ πολὺάνδρον, ὥς αἱ Ἀθῆναι. Πέραν δὲ τῆς παραθαλασσίου μακροτόνου πεδιάδος τοῦ ἱπποδότιο Ἀργεος ἀπὸ στραπτον ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ κυανοὺς κόλπος τῆς Ναυπλίας, ἀφ' ἑτέρου δ' ὄρη συνεχῇ ἐμβεβαπτισμένα εἰς τὰ ποικίλα χρώματα τοῦ

δύοντος ἡλίου, ἅτινα τῇ μὲν ὑψικέρατα ὑψοῦντο εἰς τὸν οὐρανόν, τῇ δ' εὐκαμπῇ κατέτεινον εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ πέραθεν δὲ τοῦ μαρμαίροντος κόλπου ἀνέδυνον κνεφαῖα ἀποτόμων ὁρέων κορυφαί.

Θαυμαστὸν δέ τι αἶσθημα κατέλαβε τότε τοὺς ὁδίτας, ὡς τὰ βλέμματα προσεκολλήθησαν πρὸς τὴν φαῖαν πέτραν τῶν Μυκηνῶν ζητοῦντα τὰ ἴχνη τῶν βασιλείων τῶν Πελοποννησίων καὶ τὰ ἄλλα ἀφθαρτα λείψανα τῶν κυκλωπειῶν θησαυροφυλακίων καὶ τύμβων καὶ τειχῶν καὶ καμαρωτῶν οἰκημάτων τῶν πάσαι χρόνων.

Ἀλλ', ὅτε ἀφίκοντο εἰς Μυκῆνας, ἦτο ἤδη σκότος. Ἰσταντο δ' ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς πέτρας, ἐφ' ἧς τὰ φαῖα ὑπὸ θρύων καὶ κισσοῦ κατεσκευασμένα καὶ ἐκ κολοσσιαίων μὲν, ἀλλ' εὐξέστων ἀνακυλινδθειςὼν πετρῶν κατεσκευασμένα τεῖχη ἐν τῇ κνεφαίᾳ ὥρα δυσσιωνιστὰ σχεδὸν καὶ καταπληκτικὰ ὑψοῦντο. Καὶ ὅμως ἀπηξιοῦν νὰ κατέλθωσιν εἰς τὰ οἰκήματα τῶν ὀλίγων Μυκηναίων, οἵτινες ἐν τῇ πρὸ πολλοῦ καταρρύσεισιν καὶ ἐρήμῳ βασιλίδι πόλει τῶν Ἀτρειδῶν κατάρκουν ἔτι. Διέγνωσαν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία νὰ διανυκτερεύσωσι τὴν θερμὴν ἐκείνην θερινὴν νύκτα ἐν σκηνῇ παρὰ τοῖς σεμνοῖς ἐκείνοις λειψάνοις τῶν παρελθόντων χρόνων. Ἀλλ' αἴφνης ἡ σελήνη ἀνατείλασα κατεσκέδασε τὸ λευκόστολον αὐτῆς σέλας κατὰ τῶν τειχῶν καὶ αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν κορυφῶν τῶν πέριξ ἀργολικῶν ὁρέων καὶ τῆς μεταξὺ πεδιάδος καὶ μέχρι τοῦ ἀπωτάτω κόλπου. Καίπερ δὲ κεκμηκότες, δὲν ἠδύναντο ὅμως ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία νὰ ἀντιστῶσι τῇ μαγείᾳ τοῦ γοητευτικοῦ ἐκείνου σέλαος τῆς σελήνης καὶ νέαν ἤντλουν δύναμιν ἐκ τῶν παραδόξως τεταραγμένων ψυχῶν αὐτῶν. Διότι πρὸ ὀλίγων μὲν ἔτι ἡμερῶν περιεστοίχιζεν αὐτοὺς ὁ πολυτάραχος βίος τῶν Ἀθηναίων, νῦν δ' ἴσταντο ἐπὶ τῶν λειψάνων τῶν Μυκηνῶν σεσαγηνευμένοι ὑπὸ τῆς ἐκ τῆς

ἀστροχίτωνος νυκτὸς ἐν τῇ βαθείᾳ σιγῇ καὶ ἐρημίᾳ τῶν ἀργολικῶν ὀρέων φρίκης. Κατελήφθησαν δ' ὑπὸ ὀμηρικῷ ἐνθουσιασμοῦ. Διότι ἐν τῷ ψόφῳ τοῦ ἀνέμου, ἐν τῷ ψιθυρισμῷ τῶν κορυφῶν τῶν δένδρων ἐνόμιζον, ὅτι ἤκουον τὸ ἀπήχημα τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἡρωϊκῶν ἐπῶν. Ἡ δὲ τὰς κορυφὰς τῶν πέριξ ὀρέων σελαγοῦσα πανσέληνος ἐκείνη ὑπερίμνησεν αὐτοὺς τοὺς φρυκτούς, οἵτινες ἄλλοτέ ποτε ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἐτέραν ἄκραν τὸ φῶς μεταδίδοντες ἐκόμιζον τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἰλίου διὰ τῆς θάλασσης καὶ τῶν ὀρέων εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἔνθα ἡ μαινομένη Κλυταιμῆστρα ἔχουσα παρ' αὐτῇ τὸν μοιχὸν Αἰγίσθον ἀνέμενε τὸν ἐπανερχόμενον νικηφόρον ἡγεμόνα τῶν Ἑλλήνων ὁζύν, θανατηφόρον σίδηρον ἐν χερσὶ κρατοῦσα. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐρήμων νῦν τούτων πρὸ αὐτῶν εὕρισκομένων λειψάνων τῆς Ἀκροπόλεως ἐσπιάσθη ὁ φονικὸς ἐκείνος σίδηρος ἐν ἡσυχᾷ, σκοτεινῇ νυκτὶ καὶ ὀπισθεν τῶν τειχῶν ἐκείνων ἀντήχησεν ὁ ἐπιθάνατος μοχθισμὸς τοῦ ἐπανελθόντος ἀνακτος ἀνδρῶν . . .

Ἐβάδιζον δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία κατὰ μῆκος τοῦ φοβεροῦ τείχους, ὅπερ ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς ἀποτόμου πέτρας πολύγωνον καὶ πολύμυχον ὑποδομημένον ἦτο. Οὕτω δὲ πορευόμενοι ἀφίκοντο εἰς τὰς παλαιφάτους λεοντοφόρους πύλας, τὴν μεγαλοπρεπῆ εἴσοδον τῶν βασιλείων τῶν Ἀτρεϊδῶν, ἃς ἐπεκόσμει τὸ παλαιότατον τόρευμα τῆς οἰκουμένης. Διὰ τῆς πύλης δὲ ταύτης εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἔστησαν πρὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους, οὐ ὀπισθεν ἄλλοτε μὲν ἀπρόσβλητοι οἱ Ἀτρεῖδαι κατέκον, νῦν δὲ μόνῃ ἡ κρηπίς ἐδήλου τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὰ βασιλικά δώματα εὕρισκοντο. Περαιτέρω δὲ χωρήσαντες ἀφίκοντο εἰς τὸ οὐχὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως, ἀλλ' ἐπὶ τινος ἐγκλίσεως μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀκέραιον ἔτι περιφερὲς οἰκοδόμημα, ὅπερ ὡς

θησαυροφυλάκιον ἅμα τε καὶ τάφος τῶν Πελοπιδῶν ἐχρησίμευεν.

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐγγὺς τοῦ περιφεροῦς οἰκοδομήματος ἐγένοντο, ἐξέπληξεν αὐτοὺς ἡ μορφή γίγαντός τινος, ὃς πρὸ τῶν πυλῶν κείμενος ἀνέστη εὐθύς, ὥς τοὺς ξένους εἶδεν; Ὁ ἀνὴρ δ' οὗτος ἀνεμίμησκε τοὺς ὀμηρικοὺς γίγαντας, οἵτινες πέτρας ἔβαλλον ἐπ' ἀλλήλους, ἃς οἱ ἐπιγενόμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ μετακινήσωσι. Προσηγόρευσε δ' ὁ Περικλῆς αὐτὸν καὶ μετὰ μικρὸν κατενόησεν, ὅτι εἶχε πρὸ ἑαυτοῦ ἐπαίτην ἐκ τῶν ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Ἀργολίδος διαπλανωμένων. Ὀλίγα δὲ ῥάκη ἐκάλυπτον τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὸ μετὰ γυμνὸν πρόσωπον ἐφαίνετο ὥς καταβεβρωμένον ὑπὸ τῶν θυελλῶν καὶ τοῦ χειμῶνος. Ἴσως τοιαύτην εἶχε τὴν ὄψιν ὁ πολύτλας πλανήτης Ὀδυσσεύς, ὅτε μετὰ τὸ ναυάγιον ἐξηλθεν εἰς τὴν ξηρὰν πολλὰς ἡμέρας κολυμβήσας καὶ παλαίσας πρὸς τὴν θάλασσαν, ἧς ἡ ἄλμη εἶχε κακώσασα τὸ σῶμα αὐτοῦ.

Ὁ γέρων δ' οὗτος παράδοξος καὶ γιγάντειος ἐπαίτης ἰσχυρίζετο, ὅτι ἐφύλαττε τὸν θησαυρὸν τοῦ Ἀτρέως καὶ ὅτι, μὴ ἐπιτρέποντος αὐτοῦ, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προσπελάσῃ τοῖς προθύροις τοῦ θησαυροφυλακίου. Ἦρξατο δ' εἶτα ληρῶν περὶ ἀμυθήτων χρυσῶν θησαυρῶν κεκρυμμένων ἔτι ἐν ἀδήλοις τόποις ἐν τῇ πετρώδει ἐκείνῳ δώματι, οἵτινες τὸν μέλλοντα νὰ εὕρῃ αὐτοὺς πλουσιώτατον πάντων καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα τῆς Ἑλλάδος καὶ κληρονόμον καὶ διάδοχον τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἑλλήνων Ἀγαμέμνονος θ' ἀπεδείκνυον.

Μειδιῶν δ' εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν·

« Ἀναμφιλόγως ἦτό ποτε ἡ πόλις τῶν Μυκηνῶν ὀνομαστή ὥς ἡ πολυχρυσσοτάτη τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι πρὸ πολλοῦ ὁ χρυσὸς τῶν Μυκηνῶν μετηνέχθη εἰς Ἀθήνας καὶ ὅτι περιττὸν νῦν νὰ ζητήσωμεν αὐτόν. Καί

ὅμως ὁ θαυμαστός οὗτος πετρώδης τάφος τῶν Ἀτρειδῶν ἀκατασχέτως ἐπάγει με.»

«Ὁδήγησον ἡμᾶς αὐθωρὸν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, ὃ φυλάττεις!» εἶπεν ὁ Περικλῆς στραφεὶς πρὸς τὸν γίγαντα. «Εἴμεθα Ἀθηναῖοι καὶ ἤλθομεν εἰς Ἄργος, ἵν' ἀποδείξωμεν τὴν τιμὴν, ἣν πρὸς τὴν τέφραν τῶν θεῶν Ἀτρειδῶν τρέφομεν!»

Ἐκέλευσε δ' εἰτά τινας τῶν ἀκολουθῶν ν' ἀνακαύσωσι δᾶδας. Ὁ δ' ἐπαίτης, ὃς ἐφαίνετο πτοηθεὶς πως ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἐφάνη σιγῇ πρόθυμος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγός. Τὴν δὲ γιγάντειον ῥώμην αὐτοῦ ἔργῳ ἀποδεικνύων παρώθησε βαρεῖα τῇ χειρὶ μέγαν πέτρον, ὅστις πρὸ τῆς εἰσόδου κείμενος τέλεον ἐφραττεν αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δυσχερὲς ἦτο νὰ διέλθῃ τις ὑπεράνω τῶν χωμάτων καὶ ἐρειπίων διὰ τῆς καταβύσεισης σχεδὸν θύρας καὶ νὰ εὕρῃ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσάν εἰς τὸ ἔνδον τοῦ βαθέως εἰς τὴν γῆν κατατείνοντος καμαρωτοῦ οἰκήματος.

Διὰ τῆς ἐκ κολοσσιαίων τετραγώνων δὲ συγκειμένης πύλης εἰσῆλθον ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία εἰς τὸ βαθὺ καὶ σκυθρωπὸν καμαρωτὸν οἶκημα, οὗ οἱ τοῖχοι ἐφαίνοντο κατεσκευασμένοι οὐχὶ ὥς οἱ τῶν συνήθων καμαρωτῶν οἰκημάτων. Διότι ὥς δακτύλιοι ὁ εἰς στενότερος τῶν ἄλλων ἐπεκάθητο ἀλλήλοις οἱ λίθοι ἀπολήγοντες ἄνω εἰς κωνοειδὲς κύρτωμα. Εὗρον δ' ἐν τοῖς τοίχοις ἵχνη τῶν παλαιῶν χαλκῶν πετάλων, τοῦ προσφιλοῦς κόσμου τῶν τοίχων τῶν χρόνων ἐκείνων, οὓς ὁ Ὅμηρος μνημονεύει. Ὅποσον θ' ἀπέλαμπον οἱ χαλκοὶ ἐκεῖνοι, λεῖοι καὶ στιλπνοὶ τοῖχοι τῶν ἡγεμονικῶν δωμάτων ἀπὸ τῆς ἀνταυγείας τῶν καιομένων λαμπρῶν δάδων! Ἀλλὰ βίᾳ ἀποσπασθέντα ἐφαίνοντο τὰ χαλκὰ πέταλα καὶ ἀκόσμητοι προσέβλεπον τοὺς θεατὰς οἱ φαιοὶ κολοσσιαῖοι σεσωρευμένοι δακτύλιοι.

Διελθόντες δὲ τὸ στρογγύλον τοῦτο οἰκοδόμημα ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία εἰσῆλθον διὰ στενοτέρας τινὸς πύλης εἰς πετρώδεις τι δωμάτιον, ὅπερ λαζευτὸν ὄν ἀληθινὸν τετραγώνον ἀπετέλει.

Σύννοι δ' ἔστησαν ἀμφοτέροι. Τὸ δ' ἀμυδρὸν φῶς τῶν καιομένων δάδων ἀμυδρῶς καὶ μόλις πως ἐφώτιζε τὸ σκυθρωπὸν λίθινον οἶκημα.

«Τολμηρὰ γνώμη ἐπέρχεται μοι,» εἶπε τέλος ὁ Περικλῆς, «νὰ παρασκευάσωμεν διῆλα δὴ κατάλυμα ἐν τῷ ὑπὸ φρικώδους αἶρας προσπνεομένῳ λιθίνῳ τούτῳ τάφῳ!»

Ἡ δ' Ἀσπασία ἔφριξε μὲν τὸ πρῶτον πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ταχέως συνελθοῦσα ἐμειδίασεν, οὐδ' ἠδυνήθη ν' ἀποδιώξῃ τὴν μαγείαν, ἣν αὐτῇ ἐνέπνει ἡ φρικαλέα μὲν, ἀλλ' ἐπαγωγὸς ἐκείνῃ γνώμη, νὰ διανυκτερεύσῃ ἐν τῷ χιλιετῇ ἐκείνῳ τάφῳ τῶν Πελοπιδῶν ἐπὶ τῆς κόνεως τοῦ Ἀτρέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος.

Καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ᾤκνουν καὶ ἐσκοποῦντο περὶ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τέλος προῦθῃσαν εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς τολμηρᾶς γνώμης. Δι' ὃ τάπητες ἀνεπετάσθησαν ὑπὸ τῶν δούλων ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐδάφους τοῦ μικροῦ πετρώδους δωματίου καὶ ἐπ' αὐτῶν εὐναὶ παρεσκευάσθησαν. Καὶ ὁ μὲν γιγάντειος ἐπαίτης κατεκλίθη ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ, οἱ δὲ δούλοι ἐν τῇ εἰσόδῳ παρὰ τῇ πύλῃ.

Οὕτω παρέμειναν μόνοι ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐν τῷ φρικᾷ, ὅλως ἐν τῇ πέτρᾳ λελαζευμένῳ δωματίῳ. Τὸ ἀσταθὲς δὲ φῶς τῶν ἐπὶ τοῦ δαπέδου δάδων προσπαῖζον φασματώδεις ἀπεδείκνυε τοὺς φαιούς, ἀθυριδῶτους τοίχους τοῦ τάφου. Νεκρικὴ δὲ σιγὴ ἐπεκράτει καὶ ἀληθῆς ἡσυχία τάφου περιέβαλλεν αὐτοὺς.

«Κατὰ τὴν νύκτα ταύτην,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «καὶ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ παρίσταται μοι ἡ περὶ φθορᾶς καὶ σήψεως γνώμη σχεδὸν ἐνσώματος καὶ μετὰ τιτανικῆς ὀρμῆς. Ὅποσον

τρυφερά καὶ εὐμετάπτωτα καὶ φθαρτὰ φαίνονται πάντα τὰ ἐμψυχα, καὶ ὅποσον στερεὰ καὶ μόνιμα, καίπερ πάσχοντα ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ χρόνου πάντα, ὅσα ἄψυχα συνήθως καλοῦμεν! Ὁ μὲν Ἀτρεὺς καὶ Ἀγαμέμνων πρὸ πολλοῦ διεφθάρησαν καὶ ἴσως ἡμεῖς νῦν εἰσπνέοντες τὴν αὔραν ταύτην εἰσπνέομεν ἐν ταύτῃ καὶ τὰς ἀφανεῖς ἀτόμους τῆς κόνεως αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ νεκρὰ ταῦτα τείχη, ἅτινα οἱ ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείνων τοὺς λίθους ἐπισωρεύσαντες κατεσκεύασαν, περιβάλλουσιν ἡμᾶς καὶ σήμερον ἔτι καὶ ἴσως θὰ περιβάλλωσι καὶ ἐκείνους, οἵτινες θὰ εἰσπνεύσωσι τὰς ἀτόμους τῆς χιλιετοῦς ἡμῶν κόνεως!» —

«Δὲν συνομολογῶ σοι πάντα ταῦτα, ὦ Περικλείης,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «οὐδ' εὗρισκω, ὡς σύ, ὅτι ἡ φθαρτὴ ἀνθρωπίνη ὑπαρξις ἔχει λόγον φθονερῶς νὰ ἔχη πρὸς τὴν ἀδιάφθορον ὑπαρξίν τῶν ἀψύχων! Ἀληθῶς ἡ κατακρημνιζομένη πέτρα καταθάπτει τὰ ἄνθη, ἀλλὰ τὰ ἄνθη βλαστάνουσιν ἐκάστου ἔαρος καὶ περιελίττουσι τὴν πέτραν διὰ τῶν κλημάτων αὐτῶν καὶ τέλος ἡ μὲν πέτρα μετὰ τινος χιλιετηρίδας διαφθείρεται, τὰ δ' ἄνθη εὐθαλῇ πάντοτε ἀναφαίνονται. Οὕτως ἡ μὲν ζωὴ καὶ κατατεθαμμένη εὗρίσκεται ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν πόλεων, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν ἐρείπιων ἐκείνων ἀναδύεται πάλιν λεληθότως καὶ περιπλέκει τοὺς κομπάζοντας ἐπὶ τῇ μονιμότητι λίθους καὶ οἱ ἀναβλαστάνοντες ἀεικλῶνες αὐτῆς διαφυόμενοι διαρρήγνυουσιν μάλιστα ἐνίοτε τὰς πέτρας καὶ οὕτω τέλος μόνον τὸ φαινόμενον φθαρτὸν καὶ θνητὸν παραμένει ἀληθῶς αἰώνιον.»

«Δίκαια λέγεις,» εἶπεν ὁ Περικλῆς· «τὰ ἐμψυχα ὄντα ταχέως θὰ ἡσθάνοντο ἑαυτὰ κεκμηκότα καὶ διακορῇ ἑαυτῶν, ἂν ἐπέπρωτο αὐτοῖς ἀμετάβολα, ὡς τὰ ἄψυχα, νὰ μένωσι. Διότι ἡ ἀφθαρσία εἶναι ὁμοία πρὸς τὸν θάνατον, μόνῃ δ' ἡ μεταβολὴ εἶναι ζωή.»

«Τὸ ἡρωϊκὸν φρόνημα τοῦ Ἀγαμέμνονος,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «δὲν ἀνανεοῦται ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀπείρων ἄλλων ἡρώων; Καὶ ὁ ἔρωσ τοῦ Πάριδος πρὸς τὴν Ἑλένην δὲν ἀναφαίνεται αἰωνίως ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀπείρων ἐρωτικῶν ζευγῶν;»

«Ἀληθῶς ἡ ζωὴ ἔρχεται καὶ παρέρχεται,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «τὰ πάντα ρέουσι καὶ ἐπανερχονται ἐν μυρίας μορφαῖς αἰωνίως. Ἀλλ' εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι κατὰ τὰς αἰωνίους ταύτας μεταβολὰς δὲν ἀπόλλυται τέλος τι τῆς ἀρχηγόνου δυνάμεως; Δὲν ὁμοιάζει ἄρα πᾶν ὅ,τι μέγα καὶ ὑψηλὸν ἐν τῷ κόσμῳ πρὸς τοὺς λιθίνους τούτους δακτυλίους τοὺς ἀποδεκνύοντας τὸν τάφον τοῦτον καμαρωτόν, οἵτινες ἐπαναλαμβάνονται μὲν ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἐπισωρευόμενοι, ἀλλὰ προχωροῦντες πρὸς τὰ ἄνω στενότεροι κατὰ μικρὸν γίνονται; — Τὸ ἡρωϊκὸν φρόνημα τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπανῆλθε μὲν, ὡς φαίνεται, ὅτε τοὺς Πέρσας κατεπολεμήσαμεν, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι παραβαλλόμενοι ἡμεῖς πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς ἥρωας ῥικνοί πως φαινόμεθα.»

«Ἰσως τινὰ ἀσθενέστερα γίνονται ἐπανερχόμενα,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἀλλὰ δύνασαι ν' ἀρνηθῇς, ὅτι πολλὰ ἀνανεούμενα ἐβῶμενέστερα καὶ λαμπρότερα ἐπιφαίνονται; Ἡ τέχνη ἐπὶ παραδείγματι, ἣτις συναπώλετο τοῖς ἐρειπίοις τούτοις, ἐπανῆλθε καὶ ἐπανελθοῦσα ἔπλασε τὰ πολυδαίδαλα ἀκρωτήρια τοῦ Παρθενῶνος!»

«Ἀλλ', ἐάν ποτε,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «καὶ τὰ πολυδαίδαλα ἐκεῖνα ἀκρωτήρια εἰς ἐρείπια μεταβληθῶσιν — ἐάν τὸ λαμπρὸν τέθριππον τῆς Παλλάδος καταπεσὼν ἐκ τοῦ αἵτώματος τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τῆς ἀποκρίνου πέτρας κατασυντριβῇ θροντωδῶς παταγῆσαν, πιστεύεις ἀσφαλῶς, ὅτι τότε ἡ τέχνη λαμπρότερα θὰ ἐπανεέλθῃ, ἢ θὰ ἐπέλθῃ χρόνος τις, οὗ ἡ δόξα θὰ τρέφεται ἐκ τοῦ ἀπαυγάσματος μόνου τῶν ἀθανάτων λειψάνων;»

«Περὶ τούτου μελέτω τοῖς ἐπιγιγνομένοις!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία.

«Εἶπες καὶ περὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἐρασμιωτάτου ἐκείνου ζεύγους τῶν παλαιῶν χρόνων,» εἶπεν αὖθις ὁ Περικλῆς, «ὅτι ἀναφαίνεται ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀπείρων ἄλλων ζευγῶν;»

«Ἀμφισβητεῖς περὶ τούτου;» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

«Οὐδαμῶς!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς, «καὶ πιστεύω, ὅτι μόνος ὁ ἔρως ἐπανερχεται μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε ὁρμῆς, πάντοτε θαλερὸς καὶ πάντοτε εὐδαιμονικός!»

«Ὁ ἔρως καὶ ἡ χαρά!» ὑπέλαβε μειδιῶσα ἡ Ἀσπασία.

«Πάντως οὕτως ἔχει!» εἶπεν αὖθις ὁ Περικλῆς. «Καὶ ἀληθῶς μὲν αἰδῶς κατέχει με πατοῦντα τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἴσως ἀνάξιος εἶμαι καὶ μίαν μόνην νύκτα νὰ διανυκτερεύσω ἐπὶ τῆς κόνεως τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων. Ἀλλὰ, καίπερ μετὰ λύπης καὶ φθονερῶς πως ὀφείλων νὰ ἀποστῶ τῆς τιμῆς τοῦ ἥρωος Ἀχιλλέως, μετέχω ὁμως τῆς δόξης τοῦ Πάριδος ὥς κατέχων τὴν καλλίστην τῶν ἐλληνίδων γυναικῶν!»

Ἀλλὰ τὸ τοῦ προσώπου σχῆμα τοῦ Περικλέους ταῦτα λέγοντος δὲν ὡμολόγει ταῦτα τοῖς λόγοις. Διότι ἐφαίνετο ἀμφισβητῶν πως περὶ τούτου, ὅτι διῆλα δὴ ἀρμόζει τῷ ἀνδρὶ ν' ἀφιστῆται μὲν τῆς εὐδοξίας τοῦ Ἀχιλλέως, ν' ἀρκῆται δὲ τῇ εὐδαιμονίᾳ τοῦ Πάριδος . . .

Ἀλλὰ διὰ τῆς μαγείας τῆς καλλίστης τῶν Ἑλληνίδων γυναικὸς ἡ Ἀσπασία ἐμπείρως κατεβαυκάλισε τοὺς λογισμοὺς, οἵτινες διηγείροντο ἐν τῇ ἀνδρικῇ ψυχῇ τοῦ Περικλέους. Οἱ ὀφθαλμοὶ δ' αὐτῆς διέχεον μαγικὴν λαμπρότητα εἰς τὸν σκυθρωπὸν, πετρώδη τάφον καὶ ἐκ τῶν παρεῶν αὐτῆς ἐφαίνετο ἐκχεόμενον ῥόδινον σέλας εἰς ἅπαντα τὸν χῶρον. Καὶ ἡ δᾶς δ', ἥτις πρότερον τοσοῦτ' ἀμυδρὸν φῶς διέδιδε, ὅσῳ ἴσως καὶ ἡ δᾶς ἐκείνη ἡ φωτίσασά ποτε τὸν τάφον κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ Ἀγαμέμνονος, αἰφνης ἐφάνη λαμπρὸν

ἐκλάμψασα, ὥς γαμήλιος δᾶς. Διότι ὑπὸ τῶν εἰς τὸ σκοτεινὸν σπήλαιον προσπεσουσῶν ἀκτίνων τοῦ κάλλους ἐφάνη καὶ αὐτὸς ὁ τάφος εἰς νυμφικὴν παστάδα μεταβληθεὶς καὶ ἡ ἀθάνατος εὐθάλεια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔρωτος ὑπερίσχυσε τῆς φρίκης τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, τῆς χιλιετοῦς εὐρωτιώσεως κόνεως τῶν Ἀτρειδῶν. — —

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία κατέλιπον τὸ νυκτερινὸν αὐτῶν καταγώγιον καὶ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ στυγνοῦ πετρώδους δωματίου, ἀντέλαμπεν αὐτοῖς δροσώδης ἡ πρωία ἀπὸ τῶν πεδίων καὶ τῶν κρημνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ λαμπρῷ φωτὶ τῆς ἡμέρας οὐχ ἦττον ἐρημία καὶ βαθεῖα σιγὴ ἐπεκράτει ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀτρειδῶν. Διότι γυνὴ μόνος ἐφαίνετο διὰ τοῦ ἀέρος ἀκίνητος αἰωρούμενος ὑπεράνω τῶν Μυκηνῶν ἐν τῷ γλαυκῷ αἰθέρι ἀναπεπταμένα τὰ πτερὰ ἔχων.

Ἐν ᾧ δ' οἱ ὁδῶνται ἡρίστων λαμβάνοντες ἐκ τῶν τροφῶν, ἅς μεθ' ἑαυτῶν ἐκόμιζον, καὶ ἐκ τοῦ οἴνου, ὃν δοῦλός τις ἐν αἰγέῳ ἀσκῷ ἔφερεν, ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς τὴν Ἀσπασίαν, ἂν τι ὄνειρον εἶδε κατὰ τὸν νυκτερινὸν ὕπνον ἐν τῷ τάφῳ τῶν Ἀτρειδῶν.

«Ἀληθῶς,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἐωθινόν τι ὄνειρον μετήγαγέ με εἰς τὸν θόρυβον τῶν ἡρώων τοῦ Ἰλίου. Εἶδον δὲ τὸν Ἀχιλλεῖα αὐτὸν ἐνσώματον καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ νῦν ἔτι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μοι παρίσταται. Μοὶ ἐπεφάνη δ' ἐν ἀγρίᾳ ἄρα τε καὶ ὑπερκαλλεῖ ἐφήβου μορφῇ, μέγας καὶ ῥαδινὸς τὸ σῶμα, ἔχων πρόσωπον μὲν φοειδὲς τὸ σχῆμα καὶ ὑπὸ μελάνων βοστρύχων περιλαμβανόμενον, μέλανας δ', ὥς ἄνθρακας, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ σχεδὸν στρόγγυλους. Τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο τῶν ὀφθαλμῶν γόργειον καὶ φοβερόν τινα ἀπεδείκνυε τὸν ἄλλως εὐγενῆ τύπον τοῦ προσώπου. Τὸ δὲ στόμα θαυμαστῶς μικρὸν εἶχε καὶ τὰ χεῖλη ἰσχυρῶς προέχοντα — καὶ

καθ' ὅλου ἐφαίνετο ἔχων τὸν τύπον νεανικοῦ κάλλους καὶ τὸ ἦθος ἀγρίου σχεδὸν ὑπερανθρώπως ῥωμαλέου ἥρωος. Τοιοῦτον αὐτὸν εἶδον ἱστάμενον παρὰ τοῖς πλοίοις, σπινθήρας ἀναβάλλοντα ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ διὰ μόνης τῆς ἀλαλαγῆς τρόμον ἐμπνέοντα τοῖς ἐν τοῖς τείχεσι τοῦ Ἰλίου ἐγκεκλεισμένοις!»

«Καὶ ἐμέ,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «μετήνεγκε ὄνειρόν τι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ εἰς τὸν ὀμηρικὸν κόσμον, ἀλλὰ παραδόξως οὐχὶ εἰς τὸ μέσον τῶν ἡρώων, ἀλλὰ παρὰ τὴν Πηνελόπην. Τὸ δὲ θαυμαστότατον, ἐπεφάνη μοι αὕτη οὐχὶ τοιαύτη, οἷαν' ὁ Ὅμηρος αὐτὴν παρίστησιν, ὥς τὴν πιστὴν τὸν Ὀδυσσεῖ ἀναμένουσαν γαμετὴν, ἀλλ' ὥς παρθενικὴ νύμφη ἐν τῷ φωτὶ μύθου τινός, ὅστις σοφώτερος καὶ χαριέστερός μοι φαίνεται παραβαλλόμενος πρὸς πάντα, ὅσα ὁ Ὅμηρος περὶ αὐτῆς ψάλλει. Γνωστὰ δέ σοι εἶναι βεβαίως, ὅσα περὶ τῆς μνηστείας τοῦ Ὀδυσσεῖ παραδίδονται, ὅπως δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Ἰκάριος ἐνεγύησε μὲν τῷ μνηστευομένῳ Ὀδυσσεὶ τὴν Πηνελόπην ἐλπίζων, ὅτι θὰ ἔπειθεν αὐτὸν νὰ κατοικήσῃ ἐν Λακεδαίμονι, ἀλλ' ἀποτυχὼν τούτου ἐπειράτο ν' ἀπαλλοτριώσῃ τὴν προσφιλεστάτην θυγατέρα τοῦ μνηστήρος καὶ δῆ, ἐν ᾧ ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν νύμφην εἰς Ἰθάκην ἀπῆγεν, ἀκολουθῶν τῇ ἀμάξῃ ἰκέτευεν αὐτὴν πατρικῶς νὰ μείνῃ παρ' ἐαυτῷ· ὅπως δ' ὁ Ὀδυσσεὺς προὔκάλεσε τὴν παρθένον νὰ δηλώσῃ, ὁπότερον προηρεῖτο νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ ἐκοῦσα, ἢ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σπάρτην μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ ὅτι τότε ἡ Πηνελόπη οὐδὲν μὲν ἀπεκρίνατο, συνεκάλυψε δ' ἐξ αἰδοῦς τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ ἐκ τούτου ὁ Ἰκάριος ἀφῆκεν αὐτὴν ν' ἀπέλθῃ καὶ ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ταῦτα συνέβησαν, ἀνέστησεν εἰκόνα τῆς παρθενικῆς αἰδοῦς. Ὅπόσον ἐρασμία εἶναι ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς ἀναύδου καὶ ἐρυθραινομένης, εἴτα δ' ἐκ παρθενικῆς αἰδοῦς συγκαλυπτούσης τὴν κεφαλὴν Πηνελόπης!

Ακριβῶς δ' ἐν τῇ παρθενικῇ ταύτῃ μορφῇ εἶδον αὐτὴν τὴν
νύκτα ταύτην κατ' ὄναρ!»

Οὕτω δὴ διηγοῦντο ἀλλήλοις ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία
τὰ ὄνειρα, ἅτινα εἶχον ἰδόντες, ὅτε κατεκλίθησαν ἐπὶ τῆς
κόνεως τῶν Ἀτρειδῶν, καὶ ἐσταθρῶντο παίζοντες ἅμα τε
καὶ σπουδάζοντες, ἂν οἰωνός τις, σημείον τι, ἐν τοῖς ὀνείροις
τούτοις ὑπελάνθανεν.

Ὑστατα δὲ προσβλέψαντες ἰαπὸ τῶν ἐρειπίων τῶν Μυ-
κηνῶν τὸ πεδίον τοῦ Ἰνάχου καὶ τὸ παλαιὸν Ἄργος ἀνέστη-
σαν, ἵνα ὑπάγωσιν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ καταλιπόντες τὰ ἀρ-
γολικά ὄρη ὁρμήσωσιν ἐπὶ τὰ ἀρκαδικά.

Ἐχαιρον δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία πεζῇ ἐπὶ πολὺν
βαδίζοντες καὶ οὕτω περιπατοῦντες ἐν ταῖς ἀτραποῖς τοῦ
χλοεροῦ δρυμῶδους ὄρους διελέγοντο οἰκείως πρὸς ἀλλή-
λους.

Καὶ τέως μὲν ἡ Ἀσπασία ἦτο εἰθισμένη ἐπὶ στρωμάτων
καὶ ταπήτων ν' ἀναπαύηται, ἀλλὰ νῦν κατέμαθεν, ὅτι
ἡδύνατο καὶ ἐπὶ τῆς χλοερᾶς πόας καὶ ἐπὶ θρύων καὶ ἐπὶ
χόρτων καὶ ἐπὶ τῶν βελονοειδῶν φύλλων τῶν πιτύων νὰ
κατακλίνηται. Ὅσάκις δ' οὕτως ἐπὶ χαρίεντός τινος τόπου
κατεκλίνοντο, δοῦλός τις ἀπὸ νεύματος τοῦ Περικλέους ἐνε-
χειρίζεν αὐτῶ κύλινδρον τὰ ὀμηρικὰ ἔπη περιέχοντα καὶ ἡ
Ἀσπασία ἀνεγίνωσκε διάφορα χωρία ἐξ αὐτῶν κατὰ παρά-
κλησιν τοῦ συμβίου διὰ τῆς μελωδικῆς, λαμπρᾶς αὐτῆς φωνῆς.
Διότι ἐπιθυμήσαντες νὰ ἴδωσι τὰ λείψανα τῆς παλαιᾶς τῶν
Ἀτρειδῶν χώρας εἶχον συμπαραλαβόντες καὶ τὸν ἀοιδόν,
ὃς νῦν ἀληθῶς, ἐξ οὗ τὰ ἐρεῖπια εἶδον, ἐν τῇ ἀληθινῇ αὐτοῦ
ἀξίᾳ αὐτοῖς ἐπεφαίνετο.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀναγινώσκοντες περιέπιπτον καὶ
ἐπὶ μικρὰς φιλονευκίας, ὅσάκις ὁ μὲν Περικλῆς λίαν ἐνθου-
σιωδῶς τοὺς πατριαρχικοὺς ἐκείνους ἡρωϊκοὺς χρόνους ἐνε-

καμιάζεν, ἡ δ' Ἀσπασία τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἀνθρώπινου βίου ἐν τῷ παρόντι, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι ἐζητεῖ.

«Παρ' Ὀμήρῳ,» εἶπε ποτε ὁ Περικλῆς, «νομίζω, ὅτι εὐρίσκω θαυμαστήν τινα διδασκαλίαν, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἤτο ποτε ζῶν καὶ ὅτι κατὰ μικρὸν προβάς ἄνθρωπος ἐγένετο. Βλέπει δέ τις ἐν αὐτῷ, καὶ διὲν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, τίνι τρόπῳ ἡ μεταβολὴ αὕτη κατὰ μικρὸν ἐγένετο. Διότι πανταχοῦ ἐξαίρει τὴν νίκην τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῷ πρὸς τὸ ἄμῳν, τὸ θηριῶδες ἀγῶνι, πανταχοῦ ὑμνεῖ τὸν πόλεμον τοῦτον τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὰ μὴ τέλεον ἐκλιπόντα λείψανα τοῦ θηριώδους. Οὕτως ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀγρίων Λαιστρυγόνων καὶ Κυκλώπων διηγήμασι δευκνύει ἡμῖν, ὁποῖοί τινες ἄλλοτε εἶμεθα. Σοφῶς δ' εἶτα ζωγραφεῖ τὰ εὐγενῆ ἀνθρώπινα ἦθη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τῶν ἀγρίων ἐκείνων ἡμιανθρώπων παραβάλλων τοὺς ἀνθρωποφάγους πρὸς τοὺς φιλοξένους Φαίακας, καί, ἵν' ἀποτρέψῃ τὸ ἀνθρώπινον τῆς ὑποστροφῆς εἰς τὸ θηριῶδες, ἐξαργῶς αὐτό, ὅσον τὸ δυνατόν, ἐκ τῆς θεότητος. Διότι ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, ἡ θεὸς τῆς ἀνθρωπίνης συνέσεως, τῆς διὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐξημερωθείσης πρακτικῆς δυνάμεως, ἀκολουθεῖ πάντοτε καὶ εὐθύνει τοὺς ἥρωας αὐτοῦ. Τὴν ἡμερότητα ἄρα διδάσκει, τὴν ἡμερότητα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θηριῶδες. Ἐκφαίνεται δὲ παρ' αὐτῷ ὁ ἀληθὴς ἀνθρωπισμὸς ἐν εἰλικρινεῖ ποιητικῇ ἐκφάνσει καὶ ἐν καθαρῷ αἰθρίῳ αἰθέρι φέρονται παρ' αὐτῷ τὰ πάντα. Εὐγλωττότερον δ' ἢ ὑψηλὴ ἀφέλεια ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου πλὴν αὐτοῦ ἐξεφράσθη.»

Ἀλλὰ τὸ ἐγκώμιον τοῦτο διέκοψεν ἡ Ἀσπασία.

«Συγχώρησον,» εἶπε· «λόγος τις ἔφυγε τὸ ἔρκος τῶν ὀδόντων σου, ὃν ἐγὼ μὲν οὐδόλως δύναμαι νὰ ἐγκρίνω, σὺ δ' ἴσως ἄσμενος ἄρρητον αὐτὸν θ' ἀποδείξῃς. Ὁ Ὀμηρὸς δηλαδὴ οὔτε ἄτεχνος οὔτε ἀφελὴς εἶναι, ἢ τοσοῦτον ἀφελὴς

τουλάχιστον, ὅσον οἱ πρὸ τοῦ Φειδίου καλλιτέχνη. Διότι, ἵνα παλαιάν τινα παραβολὴν μεταχειρισθῶ, σὺν τῷ Ὅμηρῳ ἐξεπῆδησεν ἡ ποίησις ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς τελειοτάτη. Ὁ λόγος δ' αὐτοῦ εἶναι πλατὺς καὶ πλούσιος καὶ ἔμφωνος καὶ αἱ περιγραφαὶ ἐνίοτε τοσοῦτω μεγαλοπρεπεῖς, ὅσῳ καὶ ἐμφαντικά. Ὑπάρχουσι δὲ χωρία τινὰ ἐν τε τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ, ὧν τὴν ῥητορικὴν λαμπρότητα τοῦ λόγου οὐδεὶς τῶν μεταγενεστέρων θὰ ὑπερβάλῃ. Περὶ δὲ τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ δεινότητος οἱ λόγοι, δι' ὧν διώκει νὰ πείσῃ τὸν μνηνόντα Ἀχιλλέα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μάχην καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἀχιλλέως δὲν εἶναι καλλιτεχνήματα; Καὶ οὐ μόνον ἡ δεινότης ἀποδεικνύει αὐτοὺς τοιοῦτους, ἀλλὰ καὶ ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκαταμάχητος δύναμις τῶν ἀποδείξεων καθίστησιν αὐτοὺς παραδείγματα ἐξαιρέτου ῥητορικῆς τέχνης.»

«Ὅ,τι λέγεις, εἶναι ἀληθέστατον!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα κέκτηται ὁ Ὅμηρος καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐγὼ ὑψηλὴν ἀφέλειαν καλῶ. Ἴσως δὲ τοῦτο εἶναι τὸ μυστήριον τῆς μεγάλης τέχνης, ὅτι ἐν τῷ τελειοτάτῳ, μεγαλοπρεπεῖ χαρακτῆρι τοῦ λόγου ἐκφαίνει καὶ τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ἀφέλειαν συνεννοῦσα τῇ τελειότητι τοῦ παρόντος τὴν ἀρχαίαν εὐθάλειαν τῆς φύσεως.»

Μετά τινων δ' ἡμερῶν συνεχῇ πορείαν ἀφίκοντο οἱ ὁδῶνται εἰς τὸ τραχύ, ὄρεινόν μέρος τῆς νομαδικῆς Ἀρκαδίας. Διήρχοντο δὲ τὰ ὄρη ἀκολουθούμενοι ὑπὸ ἐγχωρίων ποιμένων, οἵτινες οὐ μόνον ὡς ὁδηγοί, ἀλλὰ φέροντες καὶ ρόπαλα καὶ βαρέα παλτά καὶ ὡς φύλακες αὐτοῖς ἐχρησίμευον. Ἐβλεπον δ' ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῶν ὁρέων τοὺς ἀετοὺς ἐν ταῖς νεφέλαις δινουμένους, ἔβλεπον ἄλλους γαμψώνυχας καὶ ἀγκυλοχείλους οἰωνοὺς, οἵτινες ἐπὶ τῶν χαρακτῶν πετρῶν μαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους ὀξέως ἔκρωζον, ἔβλεπον σμήνη γεράνων, ψαρῶν καὶ κολοιῶν διακόμενα ὑπὸ ἱεράκων, οἵτινες ἐκ τῶν

κορυφῶν τῶν ὀρέων ἐπ' αὐτὰ ὥρμαν. Τῇδε κάκεισε δ' ἀντήχει ὁ κτύπος τῆς ἀξίνης ἐκ τοῦ βάθους τοῦ δάσους καὶ ὁ πάταγος πολυετῶν κορμῶν ἐκ τοῦ κτύπου τοῦ ξυλοκόπου. Ἀλλὰ τῶν ἀμοφάγων θηρίων, ἅτινα συνήθως τῆς νυκτὸς μόνης ἐκ τῶν φωλεῶν αὐτῶν ἐξέρχονται, οὐδὲν συνήνησεν αὐτοῖς. Ὑπὸ γλαυκομμάτων δὲ μόνων χελωνῶν εὗρον τὸ ἔδαφος τῶν δρυμῶν τῆς Ἀρκαδίας κεκαλυμμένον, αἵτινες βραδεῖαι ἐκυλίωντο ἐν μέσῳ χόρτων καὶ λίθων, ἢ ἐθερμαίνοντο ἐν τῷ ἡλίῳ.

Οὕτως ἐπορεύοντο ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία διὰ τῶν ἐρήμων πεδίων. Καὶ αὐτοὶ μὲν, ὅ,τι ξένον καὶ νέον προσέπιπτεν αὐτοῖς, ἤρεμοι ὡς τυχαῖόν τι ἀπεδέχοντο, ἀλλὰ ταῦτα πάντα μοιραίαν καὶ μυστηριώδη ῥοπὴν πρὸς τὸν βίον αὐτῶν εἶχον καὶ ὡς ὠρισμένα μέρη τῇ ἀρμονίᾳ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν προσηρμόζοντο. Οὕτω δὲ περιπατοῦντες λεληθότως ἐχώρουν πρὸς τὴν νέαν μετατροπὴν καὶ μεταβολὴν καὶ κρίσιν τῆς τε ἐσωτερικῆς αὐτῶν ζωῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς τύχης. —

Πολλάκις δὲ πορευόμενοι οἱ ὁδῖται διὰ τῶν ὀρέων διέβαινον οὐρανοέσσας πεδιάδας, αἵτινες θαυμαστὴν θεάν παρεῖχον διαφόρων τόπων τῆς Ἑλλάδος. Διότι ἐβλεπον τὰς κορυφὰς χιονοσκεπῶν ὀρέων λαμπούσας ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων τόπων. Ἡμέρας δέ τινος ἀναστάντες ὁρῶντος βαθέος ἐπορεύοντο διὰ τοῦ σκοτεινοῦ ἔτι ὄρους.

« Ῥιγοῖς ὑπὸ τοῦ ἐφθινοῦ ἀνέμου; » ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς τὴν φρίσσουσαν Ἀσπασίαν.

« Φρίττω ὑπὸ τῆς σκοτεινῆς, δυσαρέστου ταύτης ἐρημίας τῶν ὀρέων! » ἀπεκρίνατο ἐκείνη. « Μοὶ φαίνεται δ', ὅτι οὐχὶ ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους περιπατοῦμεν καὶ ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων προὔδοσαν ἡμᾶς! »

Ἄλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ὁ Περικλῆς εἶχε προσκολλήσας τοὺς ὀφθαλμοὺς χρυσαυγεῖ τινι νεφέλῃ, ἥτις ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος

μακρὰν πρὸς βορρᾶν ἐπεφάνη, καὶ ἐξηνάγκασεν οὕτω καὶ τὴν Ἀσπασίαν νὰ τρέψῃ τὴν ὄψιν ἐπ' αὐτήν. Ἡ χρυσαυγὴς δ' ἐκείνη νεφέλη ηὔξανετο μὲν πως, ἀλλὰ παρέμενε ἐν τῇ αὐτῇ τόπῳ ἔμπεδος καὶ διεκρίνετο θαυμασίως ἀπὸ τῆς λοιπῆς φαιᾶς ὁμοχροΐας τοῦ σκοτεινοῦ αἰθέρος. Κατὰ μικρὸν δ' ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς θαυμασίαν ἐνάργειαν καὶ ἀκριβέστερον σχῆμα προσελάμβανε, ὅπερ νῦν οὐχὶ πρὸς νεφέλιν ὅμοιον ἐφαίνετο, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ὄψιν χρυσοῦ ὡς ἀπωτάτω κειμένου λειμῶνος ἐλάμβανε, ἐν ᾧ εὐδαίμονες θεοὶ περιπατοῦν. Καὶ ἀληθῶς, ὡς ἡ ἡμέρα ὑπέφωσκε καὶ ἡ φάλαγξ μακρὰν κειμένων συνεχῶν ὁρέων διεφαίνετο, ἡ λάμψις ἐκείνη ἐπετείνετο κατὰ βάθος καὶ οἱ ὁδῖται κατεΐδον, ὅτι οὐχὶ λαμπρὰ ἔμπεδος νεφέλη ἦτο, ὅτι πρότερον ἐβλεπον, ἀλλ' ἡ χιονόβλητος κορυφὴ ὄρους μακρὰν που πρὸς βορρᾶν κειμένου φωτιζομένη ὑπὸ τοῦ ἀοράτου ἔτι ἡλίου.

«Νομίζω, ὅτι εἶναι ἡ κορυφὴ τοῦ περικοῦ Ὀλύμπου, τοῦ ἔδους τῶν θεῶν!» εἶπεν ὁ Περικλῆς εὐθύμως πρὸς τὴν Ἀσπασίαν. «Βλέπεις, ὅτι οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐγκατέλιπον ἔτι ἡμᾶς; Μακρόθεν ἐκ τοῦ ἔδους, ἐφ' οὗ ἐν αἰωνίῳ εὐδία, ὡς ἐπὶ θρόνου, κάθονται, πέμπουσιν ἡμῖν διὰ τῆς ῥωγμῆς ἐκείνης τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους ἀσπασμὸν εἰς τὴν ἄχαριν ταύτην ἐρημίαν.»

«Λέγουσι δὲ διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ τούτου πρὸς ἡμᾶς,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία μειδιῶσα. «Μὴ ἐπιλανθάνεσθε τέλεον ἡμῶν καὶ παντός, ὅτι καλὸν ἐν τῇ σκυθρωπῇ χώρᾳ τῶν Δωριέων!» —

Ἀλλὰ ταχέως διελθόντες τὰς ψιλὰς κορυφὰς οἱ ὁδοίποροι ἀφίκοντο εἰς τὴν πρὸς ἐσπέραν εὐδενδρον καὶ πολυπίδακα Ἀρκαδικὴν χώραν. Ἐνταῦθα ἀναρίθμητα μὲν μικρὰ χαριέστατα τὴν ὄψιν ποτάμια ἐξερεῦγοντο ἐκ τῶν δρυμωδῶν κλιτύων ὅτε μὲν ῥοθοῦντα, ὅτε δ' ἡσύχως ψιθυρί-

ζοντα, θαλερά δὲ καὶ ἄκαυστος καὶ κατ' αὐτὰ τὰ θερινὰ καύματα ἐβλάστανεν ἡ ἄβρᾶ χλόη, ὑψιτενεῖς δ' ἐθαλλον αἱ πετέλαι, αἱ φηγοί, αἱ πλάτανοι καὶ αἱ δρύες καὶ λαμπροὺς ἀνταπέδιδον αἱ κοιλάδες τοὺς μυκηθμοὺς τῶν βουκολίων. Πάν δ' ὅτι ἐβλεπον οἱ ὁδοιπόροι ἐδήλου αὐτοῖς, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ τραχύποδος θεοῦ εὐρίσκοντο, οὗ τοὺς ἄμους ἡ ὑπέρυθρος δορὰ τοῦ λυγκὸς περιέβαλλε καὶ οὐ εἰς τιμὴν πανταχοῦ τῶν κορυφῶν τούτων τὸ τῶν ἱερείων αἷμα πορφυροῦν ἔχειτο ἐκ τοῦ λασίου στήθους τῶν κριῶν.

Πανταχοῦ δ' ἐβλεπον ἰστάμενον τὸ ἄκομφον αὐτοῦ πετελεῖνον ζόανον, πανταχοῦ τὰ ἴχνη αὐτοῦ. Διότι ἐνταῦθα μὲν αὐχμηρὰν κάπρου δορὰν εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἐκ τινος πλατάνου κρεμαμένην ἐβλεπον, ἐκεῖ δὲ τὸ ὁδοντωτὸν κέρας ἐλάφου ὡς ἀνάθημα προσηλωμένον φηγῷ τινι. Παρὰ ταῖς πηγαῖς δ' ἐβλεπέ τις ἀγάλματα νυμφῶν ὑπὸ τῶν ποιμένων καθιδρυμένα καὶ ἐξ αὐτῶν κρεμάμενα διάφορα ἀναθήματα.

Ἐπορεύοντο δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία δι' ὑψηλῶν δρυμῶν, καθ' ὧν τὸ ἀνατέλλον καὶ δυόμενον ἄστρον τῆς ἡμέρας ποταμοὺς χρυσεῖς μαρμαρυγῆς κατεσκεδάννυε. Τῇδε κάκεισε δὲ διὰ τῆς ῥαγάδος τῆς κορυφῆς δένδρου τινὸς ἀκτίνες τινες τοῦ ἡλίου ἐλαμπον, ὡς ἀνθρώκιον σπινθηροβόλον, ὅπερ ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἡδύνατο νὰ συλλάβῃ διὰ τῶν χειρῶν. Ἦσαν δὲ πάντα ταῦτα ὅλως νέα, ὅλως θαυμαστά αὐτοῖς καὶ οὐδέποτε πρότερον προσέσχον τοῖς τοιούτοις.

Ἡμέρᾳ δέ τινι διερχόμενοι μακροτόνον δάσος ἤκουον θαυμαστῶς ἰσχυρὸν ψόφον τῶν κλάδων.

«Ὡς ἐνθυμοῦμαι, ἤκουσά ποτε περὶ ἀρκαδικοῦ τινος δρυμῶνος,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅστις πέλαγος καλεῖται ἐκ τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν θαλάσσιον ῥόθον ἰσχυροῦ ψόφου τῶν ἀπείρων αὐτοῦ κορυφῶν. Ἴσως τὸ δάσος τοῦτο διερχόμεθα νῦν.»

Ἄλλ' οἱ ἀκολουθοῦντες τοῖς ὁδοιπόροις ἐγχώριοι ὁδηγοὶ

ἀπεφαίνοντο, ὅτι ὁ ῥόθος οὗτος τοῦ πυκνοῦ δάσους οὐχὶ συνήθης εἶναι καὶ ἐν ταῦτῳ ἐδείκνυον τὸν οὐρανὸν ἄνω, ὅστις πρὸ μικροῦ μὲν αἰθριώτατος ἦτο, νῦν δ' ἁμαυρός, ὥς σίδηρος, ἐγένετο. Εἶπον δὲ τελευτῶντες, ὅτι θύελλα ἐπίκειται. Δι' ὃ ἐπετάχυνον τὸ βῆμα αὐτῶν οἱ ὁδοῖται, ἵνα πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς θυέλλης ἀφίκωνται εἰς τὸν τόπον, ἐνθα ἔμελλον νὰ διανυκτερεύσωσιν. Ἀλλὰ πάραυτα ὁ ψόφος ἐκεῖνος εἰς ἄγριον ῥοῖζον μετεβλήθη καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων ἤρξαντο παταγοῦσαι. Μικρὰ δὲ τινα μέλανα ὀμβροφόρα νέφη διαπετόμενα διὰ τοῦ ἀτμώδους φαιοῦ αἰθέρος ἐφευγον, ὥς ὑπὸ μᾶστιγος, ὑπὸ τῶν ἀνέμων διωκόμενα. Ὁ πρὸ μικροῦ δ' ἔτι χρυσολαμπῆς ἥλιος θειώδης ἴστατο ὑπεράνω τῶν ὑψικαρήνων ὀρέων, ὧν αἱ κορυφαὶ ὥχραν τινα ἔτι λάμπην ἀπέδιδον. Ἀπὸ τῶν κορυφῶν δὲ τῶν δένδρων λαϊλαψὶ κατερχομένη ἔσαυρε συστρέφουσα καὶ φύλλα καὶ ἄμμον καὶ κλαδίσκους. Καὶ ἤδη ἤρξαντο καταπίπτουσαι ψεκάδες τινὲς τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ μετὰ μικρὸν κατεφέρετο ὄμβρος ῥαγδαῖος καὶ χάλαζα μετὰ πατάγου. Σπουδῇ δὲ κατέφυγον οἱ ὁδοιπόροι ὑπὸ τὴν εὐρείαν σκιάδα κολοσσιαίας δρυός. Ἀλλ' αἰφνης δεινὴ βροντὴ διέσεισε τὸ ὄρος καὶ μετ' αὐτὴν ἀστραπὴ διεδέχετο ἀστραπὴν καὶ βροντὴ βροντὴν, αἵτινες ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ οὐρανοῦ ἐφαίνοντο, ὅτι ἤρχοντο εἰς συνάντησιν ἐκεῖ. Αἱ ὥχραι δ' ἀστραπαὶ διεσταυροῦντο ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τῶν περιφόβων ὁδοιπόρων καὶ αἱ ἄπειροι κοιλάδες καὶ τὰ ἄγκη ἀνταπέδιδον τὴν ἡχὴ τῶν βροντῶν. Ἐν τοῦτῳ τὰ ὕδατα ἀκαταπαύστως ἐφέροντο, ἢ καταιγὶς ἐρρόθει, τὰ ὄρνεα ὀξύ ἐφθέγγοντο καὶ μακρόθεν ἠκούετο ὁ ὀρυγμὸς τῶν λύκων.

Περιδεεῖς δὲ προσέβλεπον οἱ ὁδοιπόροι ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τὰ φύλλα τῆς δρυός ἀσύλου τὴν μαινομένην θύελλαν, ὅφ' ἥς πανταχόθεν περιεστοιχίζοντο.

Αἰφνης δὲ κεραυνὸς ἐκ μελαίνης νεφέλης ὑπεράνω τῆς

ράχεως σχιστοῦ πετρώδους ὄρους κρεμαμένης ἐνέσκηψεν εἰς ἓν τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων τοῦ δάσους. Φρικώδης καὶ μεγαλοπρεπὴς δ' ἦτο ἡ ὄψις τοῦ κατακαιομένου κολοσσιαίου κορμοῦ, ὅστις παραυτίκα ἀπὸ τῆς ρίζης μέχρι τῆς κορυφῆς φλόγας περιβεβλημένος ἐφάνη. Ποταμοὶ δὲ τότε σπινθήρων κατεχέοντο ἐκ τῶν τριζόντων κλάδων καὶ θειώδης δυσοσμία ἐνέπλησε τὸν ἀέρα. Ἄλλ' αἱ φλόγες τῆς καιομένης δρυὸς κατεγλώττιζον τὰς κορυφὰς τῶν ἄλλων δένδρων καὶ ἐπηπείλουν καὶ αὐτῷ τῷ ἀσύλῳ τῶν ὁδοιπόρων. Ἐκ τούτου οἱ Ἀρκάδες ὑπέσχοντο νὰ ὀδηγήσωσι τοὺς φεύγοντας εἰς τὰς πλησίον κατοικίας, ἐνθα ἠδύναντο νὰ διανυκτερεύσωσι καὶ οὕτω σπουδῇ ἔφυγον δι' ἀβάτων χωρίων κάτω βλέποντες καὶ ἀκολουθοῦντες τοῖς ὀδηγοῖς.

Μετά τινα δὲ χρόνον ἡ μὲν ὀρμὴ τῆς βροχῆς ἐκόπασεν, ἀλλ' ἠκούετο ὁ βαρὺς ῥόθος τῶν ἐξογκωθέντων χειμάρρων, ὧν τὰ ὕδατα ἐκ τοῦ ὕψους εἰς τὰς συναγκείας καταπίπτοντα χάλικας καὶ ἄμμον καὶ τεθραυσμένους κλάδους καὶ πέτρους ἐπὶ ἀποσπῶντα εἰς τὴν ἄβυσσον συγκατεκρήμνιζον.

Ἐν τῷ μεταξύ δ' ἐπεγένετο ἡ ἐσπέρα. Ἄλλ', ἐν ᾧ οἱ ὁδοιπόροι διὰ τῶν ἀβάτων δασῶν σπουδῇ ἔφευγον, ἐκόπασε τέλεον ἡ θύελλα. Ταχέως δ' ὁ ἄνεμος διεσκέδασε τὰς νεφέλας καὶ ἡ σελήνη ἡρέμα ἀνέτειλεν ὑπεράνω τῶν δασῶν προφανομένη, ἐν οἷς ἡ ἀγρία πάλη τῶν στοιχείων ἐμαίνετο ἔτι.

Καὶ ἤδη ἀφίκοντο οἱ φυγάδες εἰς ψιλὸν τι χωρίον τοῦ δάσους, ποσειτρόφον τινὰ τόπον ἐπὶ ἡρέμα κλινούσης κλιτύος ἐκτεινόμενον. Παράδοξος δὲ τις εἰκὼν μεγάλη καὶ κυκλοτερὴς παρέστη ἐνταῦθα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν. Ἐπὶ πολὺ δηλαδὴ κύκλῳ ὑψοῦντο αἱ πετρώδεις σκοπιαί καὶ αἱ χαρκαὶ κορυφαὶ τῶν ὀρέων ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης σελαγούμεναι, ἥτις ὅτε μὲν διαυγεστάτη ἐν τῷ αἰθέρι ἐφαίνετο, ὅτε δ' ὑπὸ τῶν πλανωμένων νεφελῶν καλυπτομένη ἐσκο-

τοῦτο. Πουκίλη δὲ θέα ἀνεψέγετο τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ὁδοιπόρων, οἵτινες κεκμηκότες ἐβάδιζον ὥς καθ' ὕπαρ φαντάσματα βλέποντες. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ βοθοῦντα κατεφέροντο τὰ ὕδατα τῶν χειμάρρων. Ἐν μέσῳ δὲ τῷ ψιλῷ τούτῳ χωρίῳ ἴσταντο ἔρημα τὸ περίφραγμα καὶ ἡ ἑπαυλις ποιμένος τινός. Ὡς δ' οἱ ὁδοιπόροι ἐμελλον ἤδη νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτήν, ἀπήντησεν αὐτοῖς αἴφνης ἀνὴρ τις, ὃς ἔνοπλος καὶ θηρίου δορὰν ἐνδεδυμένος καὶ παρ' ἑαυτῷ φοβερούς τινας ὑλακτικούς κύνας ἔχων ἐφύλαττεν ἀναμφιλόγως τὴν ἑπαυλιν ἀπὸ τῶν νυκτερινῶν ἐπιδρομῶν τῶν θηρίων.

Ταχέως δ' εἰς λόγους πρὸς αὐτοὺς ἐλθόντες οἱ ἐγχώριοι ὁδηγοὶ ἐξητήσαντο φιλοξενίαν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ὁδοιπόρων. Ὁ δὲ φύλαξ βαλὼν λίθον καὶ ἀποσοβήσας δι' αὐτοῦ πρῶτον τοὺς κύνας εἰσήγαγε τοὺς ξένους εἰς τὸ ἔνδον τοῦ τείχους, ὅπερ ὑπὸ λευκακάνθης περιπεφραγμένον καὶ τὴν ἑπαυλιν περικλείειν εὐρείαν τινα αὐλὴν ἀπετέλει, ἐν ᾗ μέση πυρὰ ἐκαίετο. Προσῆλθε δ' ὁ δεσπότης τῆς ἐπαύλεως, ἀφελῆς τις ποιμὴν, καὶ ἐδεξιάσατο μὲν τοὺς ξένους, ἀλλὰ δὲν ἠρώτησεν αὐτοὺς οὔτε περὶ τοῦ γένους, οὔτε περὶ τοῦ ὀνόματος, οὔτε περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς πορείας. Ἐκέλευσε δ' ἐν τῷ ἅμα νὰ σφάζωσιν ἄρνον καὶ ὀπτήσαντες αὐτὸν νὰ παραθῶσι τοῖς ξένοις εἰς εὐωχίαν.

Οὕτως εὐωχήσας τοὺς ξένους τοὺς μὲν δούλους ἐκέλευσε νὰ κατακλιθῶσιν ἐν τῷ σιτοβολῶνι, τῷ δὲ Περικλεῖ καὶ τῇ Ἀσπασίᾳ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ καὶ τῆς συμβίου δωμάτιον ἐξεχώρησε καὶ ὑποστρώσας κληματίδας καὶ ἄλλα ξηρὰ χόρτα καὶ ἀναπετάσας ἐπ' αὐτῶν μαλακὰς δορὰς παρεσκεύασεν αὐτοῖς μαλακὴν εὐνὴν. Ἐδωκε δ' ὡς κάλυμμα δορὰν αἰγὸς καὶ πρὸς ταύτη καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χλαῖναν.

Ἄλλ' αἱ παντοῖαι συντυχίαι, οἱ μικροὶ κίνδυνοι καὶ αἰται αἱ ταλαιπωρίαι πορείας τινός οὐ μόνον οὐδόλως ἐλαττοῦσιν,

ἀλλὰ καὶ ἐπαυξάνουσι τὴν ἡδονὴν τῶν συνοδοιπόρων. Διότι ἡ συνεχὴς μεταβολὴ τῶν εἰκόνων καὶ συντυχιῶν τέρπει αὐτοὺς τέλος καὶ ὁ αἶψα τοῦ καθαροῦ οὐρανοῦ ἐμποιεῖ αὐτοῖς κεκμηκόσιν οὐ μόνον ἐπὶ βῶσιν καὶ ἀναψυχὴν, ἀλλὰ καὶ εὐθυμίαν.

Οὕτω καὶ ὁ Περικλῆς οὐδέποτε ἄλλοτε εὐθυμότερον ἤσθετο ἑαυτόν, ἢ ὅσον νῦν ἐνταῦθα ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ ποιμένου παρὰ τῇ εὐτελεστάτῃ ἐκείνῃ κλίνῃ. Καὶ ὁ ἀπ' ἀργύρου δ' ἦχος τοῦ γέλωτος τῆς Ἀσπασίας ἀναμιγνυόμενος τῷ ὥς ἐν εἰδυλλίοις μυκηθμῷ τοῦ ἐν τῇ ἀτμιζούσῃ ἐπαύλει βουκολίου ἐπηύξανε παραδόξως τὴν εὐθυμίαν αὐτοῦ . . .

«Ὅποσα θαυμαστὰ παρέχουσιν ἡμῖν οἱ θεοί, οἷς ἀποδημήσαντες ἐπετρέψαμεν ἡμᾶς αὐτούς!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Πρότινων ἡμερῶν ἔσχομεν ὥς κοιτῶνα παμπάλαιόν τινα βασιλικὸν τάφον, ὅστις μετήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰλιάδα, καὶ σήμερον φαίνεται, ὅτι τὰς πλάνας τοῦ Ὀδυσσεῶς πέπρωται νὰ ἐπιδωμεν. Τὸ πνεῦμα δὲ τοῦ Ὀμήρου φαίνεται συμπορευόμενον ἡμῖν, ἐξ οὗ τὸν Ἰσθμὸν διήλθομεν, καὶ πιστεύω, ὅτι οὕτως ὁδοιποροῦντες ὅλως θ' ἀλλοιωθῶμεν καὶ ἐπανελθόντες εἰς Ἀθήνας θὰ διαφέρωμεν τέλεον τῶν κομψῶν καὶ τρυφερῶν πως Ἀθηναίων.»

Ἦν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐωθινοὶ ἐξεγερθέντες ὑπὸ τῆς ὕλακῆς τῶν κυνῶν καὶ τῶν παρατεταμένων μυκηθμῶν τοῦ βουκολίου ἀνέστησαν ἐκ τῆς κλίνης καὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν εὐρύχωρον αὐλήν, εἶδον ἀγρίους τὴν ὄψιν βουκολικοὺς δούλους εἰσερχομένους εἰς αὐτήν. Μέγας δὲ λασιόθριξ κύων ἔπαιζεν ἐν αὐτῇ πρὸς φρῦνον, ὃν ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἔτι ὑπὸ τῆς βροχῆς πόας εἶχεν εὐρών, καὶ ὕλακτῶν καὶ πηδῶν ὅτε μὲν διὰ τοῦ ποδός, ὅτε δὲ διὰ τοῦ ῥύγχους συνελάμβανε καὶ περιέσπα αὐτόν, ἕως οὗ ὑπτίος κατέπεσε νεκρός. Ἄλλος δὲ κύων ἡγωνίζετο, ἢ μᾶλλον ἔπαιζε πρὸς κριόν. Καὶ ὁ

μὲν κριὸς ἐκεράτιζεν αὐτόν, ὁ δὲ κύων ἐπέχανε τῷ γενεΐῳ καὶ ἐπειρᾶτο νὰ δάκη αὐτόν. Παρὰ τῷ φρέατι δ' ἐκάθητο γυμνὸν παιδίον καὶ ἔρριπτε λιθάρια κατὰ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι ἐμφαινομένου δίσκου τοῦ ἡλίου.

Μετὰ μικρὸν δ' ἐξήρχοντο ἐκ τῆς αὐλῆς οἱ βόες βαρεῖ τῷ ποδὶ βαδίζοντες. Καὶ ἤγειτο μὲν ὁ ἐπὶ τῇ ῥώμῃ γαυριῶν ταῦρος, οἱ δὲ μόσχοι ἔτρεχον πηδῶντες περὶ τὰς μητέρας αὐτῶν καὶ δύο βοσκοὶ ἠκολούθουν τῇ ἀγέλῃ κυρτὰς καλαύροπας κρατοῦντες καὶ ὑπὸ δύο κυνῶν ἀκολουθοῦμενοι. Ἦρχοντο δ' ἔπειτα αἱ μηκῶμεναι αἶγες, ὧν ἐπεστάτουν δύο παῖδες. Ἦγειτο δὲ τράγος, οὗ τοῦ αὐχμηροῦ γενεΐου λαβόμενος ὁ παραγενόμενος ποιμὴν ἐθάπνευε καὶ εἶπε στραφεῖς πρὸς τὸν Περικλέα καὶ τὴν Ἀσπασίαν.

«Ὁ χρηστὸς οὗτος κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας καταγγέλλει τὸν λάθρα εἰς τὴν αὐλὴν εἰσέρποντα λύκον, ἢ λύγκα, ὅταν καὶ οἱ κύνες αὐτοὶ κοιμῶνται, ἢ ὀκνῶσι νὰ διώξωσιν αὐτούς.»

Τὰ δὲ βληχάμενα ἄρνια συνηθροίζοντο περὶ ζανθὴν τινα παιδίσκην, ἣς τὴν μὲν κεφαλὴν ποιμενικὸς πέτασος ἐπεσκίαζεν, αἱ δὲ χεῖρες καλαύροπα ἐκράτουν. Ἡ παιδίσκη δ' αὕτη εἶχε τι ἐν ἑαυτῇ, ὅπερ τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν διήγειρε τὴν προσοχὴν καὶ αἰσθησίν τινα, ἣς τὴν ἀφορμὴν ἀδύνατον ἦτο νὰ εὕρῃ τις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ σύνεγγυς αὐτὴν θεωρῶν καὶ προσβλέπων τὴν μορφήν καὶ τὴν εὐτελῆ τὸ σῶμα καλύπτουσαν ἐσθῆτα ἀνεγνώριζε ποιμενικὴν τινα κόρην, ἣτις οὐδὲν ἕτερον τὸ ιδιότροπον εἶχεν, ἢ ζανθοχρῶσους πλοκάμους καὶ θαυμασίους ὀφθαλμούς. Οἱ ὀφθαλμοὶ δηλαδὴ οὗτοι παράδοξον σφοδρότητα τῆς ψυχῆς προῦφαινον καὶ ἡμεροδερκεῖς ἦσαν καὶ ἐφαίνοντο προσβλέποντες μετὰ παιδικοῦ τινος θαυμασμοῦ πάντα καὶ αὐτὰ τὰ λίαν γνωστὰ καὶ οἰκεῖα αὐτοῖς.

Τὰ δ' ἄρνία ὠστίζοντο βληχώμενα περὶ αὐτὴν καὶ ἀνερρίχωντο ἐπ' αὐτήν. Ἐν τι μάλιστα αὐτῶν, τὸ νεώτατον, λευκόμαλλον περιέλειχε θωπευτικῶς τὴν προτεταμένην χεῖρα τῆς παιδίσκης.

Ὡς δ' ἡ ἀγέλη διὰ τῆς θύρας τῆς αὐλῆς ἐξῆλθεν, ἐπιστατούσης τῆς κόρης, ὁ φιλόξενος ποιμὴν προσῆλθε τῷ Περικλεῖ καὶ τῇ Ἀσπασίᾳ καὶ παρ' αὐτοῦ ἔμαθον οὗτοι, ὅτι ἡ νέα ποιμενικὴ παιδίσκη θυγάτηρ αὐτοῦ ἦτο, τὸ μόνον αὐτοῦ τέκνον καὶ ὅτι Κόρη ἐκαλεῖτο. Εἶτα δὲ παρέθηκεν οὗτος αὐτοῖς, ὅτι ἐν τῷ ἀγροτικῷ αὐτοῦ ταμιεῖῳ εἶχεν, εἰς ἄριστον, συνεργούσης πρὸς τοῦτο καὶ τῆς γυναικὸς Γλυκαίνης.

Ἡρώτησε δ' εἶτα ὁ Περικλῆς τὸν ποιμένα, ἂν ἤθελε νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ μίαν ἔτι ἡμέραν νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ ἐπαύλει μετὰ τῶν ἀκολουθῶν εἰς ἀνάπαυλαν, ἥς μεγάλως ἐδέοντο μετὰ τὰς ταιλαιπωρίας τῆς τελευταίας πορείας.

Χαίρων δὲ συνεχώρησε τοῦτο ὁ ποιμὴν καὶ δραμῶν ἕξω πρὸς τὴν γυναῖκα εἶπε πρὸς αὐτὴν μυστηριωδῶς πως·

«Γλύκαινα, μοὶ φαίνεται, ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι εἰς τὴν ἐπαυλιν ἡμῶν καταλύσαντες ξένοι δὲν εἶναι θνητοὶ τινες. Ἐκ τῆς ὄψεως δὲ καὶ τοῦ κάλλους τῆς μορφῆς αὐτῶν τεκμαιρόμενος εὐρίσκω αὐτοὺς ὁμοίους πρὸς μετημφιεσμένους θεοὺς. Πολλάκις δ' οἱ θεοὶ κατέλυσαν παρὰ πτωχοῖς ποιμέσι. Καὶ τῶν τροφῶν δ', ἅς αὐτοῖς παρατίθεμεν, ἐλάχιστα γεύονται.»

«Καὶ τοὺς δούλους;» εἶπεν ἡ Γλύκαινα, «θεωρεῖς καὶ αὐτοὺς ὡς θεοὺς;»

«Οὐδαμῶς,» ἀπεκρίνατο ὁ ποιμὴν, «διότι οὗτοι ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν ὡς θνητοί. Ἀλλ' οἱ δύο ἐκεῖνοι — ἀδιάφορον! Ξένισόν μοι αὐτούς, ὡς κάλλιστα!»

Εἶτα δ' ἐπανῆλθεν ὁ ξενοδόχος πρὸς τοὺς ξένους αὐτοῦ καὶ περιαγαγὼν πανταχοῦ ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς αὐλὰς καὶ τοὺς σιτοβολῶνας καὶ τοὺς λείους ἀμολγέας καὶ τὰ μέχρι

τοῦ χεῖλους πεπληρωμένα ὀρόρου ἀγγεῖα καὶ τοὺς θρύοντας τυροῦ ταλάρους. Ὡδήγησε δ' αὐτοὺς εἶτα καὶ εἰς τὸν συφεὸν καὶ δείξας αὐτοῖς τὰς παραμεινάσας χαυλιόδοντας γρομφάδας καὶ τὰ δελφάκια ἐνεκαυμίαζε τὸ τρυφερὸν αὐτῶν κρέας, ἔπειτα δὲ καὶ ἐσίτισεν αὐτὰς πρὸ αὐτῶν παραβαλὼν βαλάνους καὶ ἐρυθρὰ κρίνα. Ὅσακις δ' ἡ Ἀσπασία ἐσχηματίζετο ὥς μέλουσα νὰ καθεσθῇ που ὥς κεκμηκυῖα, σπεύδων οὗτος ὑπεστρώννυε κατάστικτον δορὰν ὀρεινῆς αἰγὸς καὶ ἐμειδία ἐμφαντικῶς ὥς θέλων ν' ἀποδείξῃ, ὅτι καλῶς ἐγίγνωσκεν, ὁποίᾳς θεραπείας οἱ μετημφιεσμένοι θεοὶ παρὰ τῶν θνητῶν ἡξίουσαν νὰ τυγχάνωσιν.

Δοραὶ δὲ καὶ κεφαλαὶ ἀπείρων ἀγρίων νεκρῶν θηρίων ἐκρέμαντο ἀπὸ τοῦ περιφράγματος τῆς αὐλῆς καὶ ἀπὸ τῶν δένδρων τῶν περιστοιχιζόντων αὐτήν. Καὶ ταῦτα δ' ἐπισκεψάμενοι ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐξῆλθον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ μόνοι μείναντες ἀνέπνεον τὴν ἐκ τῶν βοτανῶν τῆς κοιλάδος μυρόεσσαν αὔραν. Ἐωθινὰ δ' ἀπέλαμπον τὰ νέον θαλερὸν ἐνδυμα περιβεβλημένα καὶ λελουμένα ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ ὕετοῦ ὄρη, καὶ τὸ πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον τῆς ὑπὸ τῆς δρόσου διαθρόχου πόας ἀπήστραπτεν, ὥς ἠκονημένα ξίφη. Σμήνος δὲ κορωνῶν ἵπτατο ὑπεράνω τοῦ λειμῶνος ὥς εἰς σπουδαῖον ἔργον σπεύδον, κατέπτη εἶτα ἐπὶ δένδρον τι ἀπομεμονωμένον καὶ αἰθῆς ἔπειτα ἐξέπτη σπουδῇ καὶ ἀφανὲς ἐγένετο ἐν τῷ αἰθρίῳ οὐρανῷ. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν δὲ τῶν μακρὰν κειμένων ὀρέων ἔβλεπέ τις τοὺς βουκόλους καὶ τὰς ἀγέλας αὐτῶν, ἀλλ' αἱ ἐν τῷ μέσῳ νάπαι ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ λευκῆς ὀμίχλης καὶ ἀτμίδων κυραινουσῶν ὥς θαλάσσια κύματα, εἰς ἃ καταδύνοντα τὰ ἐκ τῶν κορυφῶν κατερχόμενα ποίμνια ἐφαίνοντο ὥς καταποντιζόμενα. Ἀρνία δὲ καὶ βοῦς ἔβλεπέ τις πανταχοῦ βόσκοντας καὶ εὐπετεῖς αἶγας ἀναβρίχωμένας ἐπὶ τὰς κλιτύας τοῦ ὄρους. Τῆδε

κάκεισε δ' ἀντήχουν οἱ φθόγγοι συρίγγων καὶ ἁσμάτων, ἡ τέρψις τῶν ποιμένων ἐν τοῖς ἀγροῖς. Ἀλλ' ἐκ τινος ὠρισμένου τόπου ἤκουσαν οἱ δύο περιπατοῦντες ἤχους γλυκυτάτους καὶ ἐπαγωγोτάτους ποιμενικῆς σύριγγος καὶ ὀρμήσαντες ἐπὶ τὸν τόπον ἐκείνον κατέλαβον πολλοὺς ποιμένας συνηγμένους περὶ τὸν ἄριστον συριστὴν. Εἷς δὲ τῶν παρισταμένων προελθὼν εἰς τὸ μέσον ἡτοιμάζετο εἰς ἄμιλλαν πρὸς ἐκείνον νὰ ἔλθῃ, ἀλλ', ὥς ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐγγυὲς ἐγένοντο, ἐξωλίσθησεν ἡ σύριγξ ἐκ τοῦ στόματος τῶν δύο ἀμιλλωμένων καὶ μικροῦ δεῖν καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Ἐκκληκτοὶ δ' ἔστησαν καὶ οὗτοι καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐκ τῆς αἰφνιδίας ἐπιφανείας τῶν ξένων. Ἀλλ', ὥς ὁ Περικλῆς προσήνῳς αὐτοὺς προῦκάλεσε ν' ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα καὶ ἐξηγήσατο αὐτοῖς, ὅτι αὐτός τε καὶ ἡ γυνὴ Ἀθηναῖοι ἦσαν καὶ ὅτι εἰς Ἥλιν πορευόμενοι ὑπὸ θυέλλης ἀποληφθέντες εἰς τὸν τόπον ἐκείνον ἀφίκοντο, ἀνέλαβον οἱ δύο ἐντεχνοὶ ποιμένες μετὰ πλείονος ζήλου, ἢ πρότερον, τὸν ἀγῶνα καὶ ἐδεήθησαν τοῦ Ἀθηναίου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ὥς ἀγωνοδίκαι νὰ κρίνωσιν.

Κατεκληλήθησαν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ὑπὸ τῶν φιλονείκων φθόγγων τῶν συρίγγων καὶ ἐθαύμαζον, ὅτι ἐν μέσῳ τοιούτων, ὡμῶν καὶ ἀπαιδεύτων ἀνθρώπων, οἷοι οἱ ὀρεινοὶ οὗτοι Ἀρκάδες ἦσαν, τοιαύτη τις τέχνη, καίπερ λιτή, εἰς τοσοῦτον ὅμως λεπτότητος καὶ ἐντελείας ἐξίκετο.

Ἠρώτησε δ' εἰτα αὐτοὺς ἡ Ἀσπασία, ἂν καὶ τοῦ ἀγῶνος τῆς μιμητικῆς ὀρχήσεως ἔμπειροι ἦσαν. Οἱ δ' ἐνέδειξαν τῷ δακτύλῳ τὸν νεώτατον ἐν αὐτοῖς, ῥαδινόν τινα παῖδα, ὃς κατ' αἴτησιν τοῦ Περικλέους προελθὼν ὠρχήσατο γελοίαν μὲν σχεδόν, ἀλλὰ χαρίεσσαν ἐπιχώριον ὀρχήσιν, καθ' ἣν ἐμπείρως παρέστησεν ὠρισμένα τινὰ ἔργα τοῦ ἀγροίκου βίου ἐν μιμητικαῖς ὀρχηστικαῖς κινήσεσιν.

«Δὲν δύνασαι καὶ τῆς κατὰ ζευγὸς ὀρχήσεως νὰ πειραθῇς;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Ἄν ἡ Κόρη ἐδέχετο!» — ἀπεκρίνατο οὗτος περίλυπος σχεδὸν καὶ ἔστρεψε μελαγχολικὸν τὸ ὄμμα εἰς τὰ πρόσω.

«Ἡ Κόρη;» ἀνεφώνησαν γελῶντες οἱ ἄλλοι ποιμένες. «Μωρὸν παιδίον! Τί ληρεῖς περὶ τῆς Κόρης; Ἡ Κόρη περιφρονεῖ σε!»

Ὁ δὲ παῖς ἐστέναξε καὶ ἀπῆλθεν.

Πορρώτερω δὲ προβάντες ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἀφίκοντο εἰς τὴν νομὴν τῶν ἀρνίων, εἰς ἀποκεκρυμμένον τινὰ ὑπὸ δένδρων περιβαλλόμενον λειμῶνα. Ἐνταῦθα δὲ κατέλαβον τὴν Κόρην ἐν μέσῳ τῶν ἀρνίων, ὧν τινα, τὰ νεώτατα, λευκόμαλλα, ἐπιλαθόμενα τῆς νομῆς προὔτιμων περὶ αὐτὴν ἱστάμενα καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς στηρίζοντα ν' ἀναπαύωνται. Ἡ Κόρη δ' αὐτὴ κάτω νεύουσα ἦτο βεβυθισμένη εἰς τὴν θέαν χελώνης, ἣτις ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς καθημένη ἀντέβλεπεν αὐτὴν διὰ τῶν καλῶν καὶ συνετῶν ὀφθαλμῶν.

«Ποῦ εὗρες τὸ ζῷον τοῦτο;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς, ὃς μετὰ τῆς Ἀσπασίας ἤδη παρ' αὐτῇ ἵστατο.

Ἄλλ' ἡ παιδίσκη τοσοῦτον βεβυθισμένη ἦτο εἰς τοὺς ὄνειρώδεις αὐτῆς λογισμούς, ὥστε μόνον, ὅτε οἱ ξένοι ἐνώπιον αὐτῆς ἔστησαν, εἶδεν αὐτούς. Τότε δ' ἀναβλέψασα προσέβλεψεν αὐτούς διὰ τῶν μεγάλων στρογγύλων ὀφθαλμῶν καὶ εἶπεν·

«Ἐκ τοῦ πλησίον δάσους προσέρπουσι τὰ ζῷα ταῦτα ἀφ' ἐαυτῶν πρὸς με. Μία δέ τις αὐτῶν μάλιστα ἐπανέρχεται πάντοτε καὶ τοσοῦτον ἀπτόητος φαίνεται, ὥστε οὐ μόνον οὐδόλως ἀποκρύπτει τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον, ὅσάκις αὐτῆς ἄπομαι, ἀλλὰ καὶ προβάλλεται αὐτά, ὅσον δύναται, καὶ ἀντιβλέπει μοι τρέπουσα ἐπ' ἐμὲ τοὺς λαμπροὺς ὀφθαλμούς. Ἡ

γραῖα δὲ Βαυβῶ διηγείται, ὅτι αὐτὸς ὁ Πάν ἐνίοτε ἐν τῇ μορφῇ χελώνης ἐγκρύπτεται. Πιστεύω δ',» εἶπεν αὖθις τὸ παιδίον μικρῇ τῇ φωνῇ, «ὅτι καὶ αὕτη ἐγκρύπτει μυστηριώδεις τι ἐν ἑαυτῇ, διότι, ἐξ οὗ πρὸς με ἐκ τοῦ δάσους ἔρχεται καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν παρ' ἐμοὶ καὶ τοῖς ἀρνίοις διατρίβει, αὐξάνεται καὶ προκόπτει θαυμαστῶς πως ἢ ἀγέλη.»

Ὡς δ' ἀπαξ ἤρξατο διηγούμενη, ἀσμένως μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἐρωτήσεων τῆς Ἀσπασίας παραγομένη διετέλει θαυμασίως καὶ παιδικῶς σταυρῶν. Χαρίεσσα δ' ἦτο ἡ διήγησις τῆς ποιμενικῆς σεμνοπροσώπου παιδίσκης περὶ τοῦ τῶν δασῶν καὶ τῶν ποιμένων θεοῦ Πανός, ὅπως ἡ ἀλφειὰ αὐτοῦ μακρόθεν θαυμασία ἐκ τῶν ἐρήμων ὁρέων ἀντηχεῖ, καὶ ὅπως οὗτος ὅτε μὲν εὐμενής, ὅτε δὲ κακόνους προσφέρεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Διηγείτο δὲ καὶ περὶ τῶν τραγοπόδων δρυμοχαρῶν Σατύρων, οἵτινες οὐ μόνον τὰς Νύμφας, ἀλλὰ καὶ τὰς ποιμενικὰς παιδίσκας σκώπτοντες καταδιώκουσι, καὶ ὦν τις καὶ αὐτὴν ποτε ἐδίωξεν, ἕως οὗ λαβοῦσα ἐκ τῆς πυρᾶς δαλὸν ἔμπυρον ἀπεσόβησεν αὐτόν. Καὶ περὶ τῶν Νυμφῶν δ', αἵτινες χαίρουσι διατρίβουσαι ἐν τοῖς δάσεσιν, ὡς οἱ Σάτυροι, ἔλεγεν ἡ παιδίσκη, ὅτι τῆς νυκτὸς πολλάκις ἐν τῷ σεληγόφωτι προσέρχονται τοῖς ἀνθρώποις καὶ ὅτι τοῦτο μέγα κακὸν εἶναι, διότι ὁ βλέπων Νύμφην τινὰ ἐν τῷ δάσει εἰς μανίαν ἐμπίπτει, ἐξ ἧς οὐδεὶς δύναται νὰ ἰατρεύσῃ αὐτόν.

Ἦτο δ' ἡ ψυχὴ τῆς παιδίσκης μεστὴ παραδοξοτάτων μύθων καὶ ἱστοριῶν τῆς ἀρκαδικῆς χώρας. Ἐκ τοῦτου διηγείτο περὶ ἀγρίων ἐλῶν καὶ φοβερῶν φαραγγῶν, περὶ θεομυσῶν ἐν τῷ δάσει εὕρισκομένων λιμνῶν, ἐν ὧν τοῖς ὕδασι οὐδεὶς ἰχθύς δύναται νὰ ζῇ, περὶ σπηλαίων, ἐν οἷς κακοὶ δαίμονες ἐμφωλεύουσι καὶ περὶ θαυμαστῶν ἱερῶν ἰδρυμένων τῷ Πανὶ ἐπὶ τῶν ἐρήμων σκυθραπῶν κορυφῶν τῶν ὁρέων. Ὅσα δὲ φοβερωτέρα ἡ διήγησις ἐγίγνετο, τοσοῦτω εὐρυτέ-

ρους ανέφγεν ἡ παιδίσκη τοὺς παιδικοὺς περιφόβους ὀφθαλμούς.

«Ἐν Στυμφάλῳ,» ἔλεγε, «κρέμονται μετέωροι ἐκ τῆς ὀροφῆς τοῦ ναοῦ αἱ νεκραὶ Στυμφαλίδες ὄρνιθες, ἅς ὁ ἥρωας Ἡρακλῆς κατετόξευσεν. Ὁ πατήρ μου εἶδεν αὐτάς αὐτοῖς ὄμμασιν. Ὅπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ ἴστανται μαρμαρίνα ἀγάλματα πτηνοπόδων παρθένων. Αἱ Στυμφαλίδες δ' ἐκείναι νεκραὶ ὄρνιθες εἶχον τὸ μέγεθος τῶν γεράνων καὶ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν καταπετόμεναι κατὰ τῶν ἀνθρώπων κατασυνέτριβον διὰ τοῦ ῥάμφους τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ εἶτα κατεβίβρωσκον αὐτούς. Τὰ δὲ ῥάμφη αὐτῶν τοσοῦτ' ἰσχυρὰ ἦσαν, ὥστε καὶ τὸν χαλκὸν δι' αὐτῶν ἠδύναντο νὰ διατέμνωσιν.»

Εἰποῦσα δὲ τινα περὶ τῶν ἐν τῷ δάσει θεοστυγῶν λιμνῶν, ἐν αἷς οὐ μόνον οἱ ἰχθύες ἀδύνατον ἦτο νὰ τρέφωνται, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὑπερπετόμενα πτηνὰ νεκρὰ κατέπιπτον, ὥς ἔλεγεν, ἤρξατο διηγούμενη περὶ τῶν φοβερῶν ὑδάτων τῆς Στυγός, ἅτινα ἀπὸ τῶν ἐρήμων πετρῶν εἰς τὰς φρικώδεις φάραγγας τῆς Ἀρκαδίας καταφέρονται, εἶτα δὲ περὶ τῶν ἀγρίων θηρίων τῶν δρυμῶν καὶ ἔπειτα περὶ τῆς θήρας αὐτῶν, ἦν οἱ Ἀρκάδες ποιοῦνται. Ἄλλ', ἐν ᾧ διηγεῖτο περὶ τούτων, τὸ ὄμμα αὐτῆς ἀπέβαλε τὸ δειλὸν ἐκεῖνο καὶ παιδικὸν καὶ θαρράλεα ψυχὴ ἀπήστραπτεν ἐξ αὐτοῦ. Ἔλεγε δ', ὅπως, ὅσάκις ἀρπακτικὸν τι θηρίον διατρίβει ἐγγὺς πού τῆς ἀβλῆς, πολλὰς θυελλώδεις νύκτας οἱ βουκόλοι ἐν ὑπαίθρῳ διέρχονται ἀγρυπνοῦντες, ὅπως λαμπροτάτας πυρὰς καίουσι τῆς νυκτὸς ἐν ταῖς διαφόροις ἀβλαῖς, ὅπως πολλὰκις μακρόθεν τὸν ἐκ βουλιμίας βρυχηθμὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμερίᾳ τῆς νυκτὸς ἀκούουσι καὶ ὅπως πάντες ἐξέρχονται, ἵνα τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἀνακαλύψωσιν, ἢ, ὅπως πολλὰκις ἐνεδρεύουσιν αὐτὸ καί, ἐν τῷ ὄρμῳ, ἵνα ὑπεράνω τοῦ περιφράγματος εἰς τὴν ἀβλὴν εἰσπηδήσῃ, ἐξερχόμενοι αἰφνης οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας ὀρμῶσιν ἐπ' αὐτὸ καὶ

βάλλουσι διὰ τῶν ἀκοντίων καὶ πετρῶν καὶ δαλῶν, ἕως ἂν καταπέσῃ χειρούμενον ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐπερχομένων.

Ἐξεπλάγησαν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἰδόντες τὸ θαρράλεον ἦθος, ὅπερ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν χειρονομιῶν τῆς ποιμενικῆς παιδίσκης κατάδηλον ἐρίγνεται, ἐν ᾗ ταῦτα διηγείτο. Τὴν ψυχὴν δ' αὐτῆς ἐφαίνετο, ὅτι οὐδέν ἕτερον κατεῖχεν, ἢ ἡ ὑπὸ τῶν μύθων τῆς πατρίδος αὐτῆς τραφεῖσα δεισιδαιμονία.

«Φαίνεται, ὅτι καὶ σὺ αὐτὴ ἀσμένως θὰ μετεῖχες τῶν ἀγώνων τούτων!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

«Ἀσμενέστατα!» ἀπεκρίνατο ἡ παιδίσκη. «Πλὴν τοῦ κακοῦ ἐκείνου ἀκολάστου Σατύρου καὶ λύκον προτιθέμενον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς ἀγέλης μου δις ἀπεσόθῃσα διὰ δαλῶν!»

«Ἡ παιδίσκη αὕτη,» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν, «ὥς νῦν ἐνώπιον ἡμῶν ἴσταται, ἀναμνησκει με τὴν πολυύμνητον ἐκείνην θυγατέρα τῆς Ἀρκαδίας, τὴν Ἀταλάντην, ἣτις ἐκτεθεῖσα ὥς βρέφος ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπιθυμοῦντος ἄρ-
ρὲν μόνον, οὐχὶ δὲ θῆλυ τέκνον νὰ ἔχῃ ἐτράφη μὲν ὑπὸ ἄρκτου, ἀνετράφη δ' εἶτα ὑπὸ κυνηγῶν καὶ ἔπειτα ἔζη ἐν τοῖς Ἀρκαδιοῖς ὄρεσι φέρουσα ἀκόντιον καὶ τόξον, τρόμος τῶν ἀγρίων θηρίων, θαρράλεα παρθενικὴ κυνηγέτις ὑπ' οὐδενὸς τρυφεροῦ αἰσθήματος καταλαμβανομένη.»

«Μένεις πάντοτε οὕτω μόνη παρὰ τῇ ἀγέλῃ;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία. «Δὲν ὑπάρχει τι, ὅπερ στέργεις καὶ ἀσμένως περὶ σὲ πάντοτε νὰ ἔχῃς ἐπιθυμῆς;»

«Ναί!» εἶπεν ἡ Κόρη καὶ προσέβλεπε τὴν ἐρωτῶσαν στρέφουσα ἐπ' αὐτὴν τὸ παιδικὸν ἐκεῖνο καὶ ἐκπληξιν ἐκφαίνον ὄμμα. «Στέργω τὴν τοὺς συνετοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν χελώνην ταύτην, ἣτις πάντοτε ἀτενίζει εἰς ἐμὲ καὶ ἴσως ποτὲ αἴφνης μεταμορφουμένη θὰ πειραθῇ νὰ διαλεχθῇ πρὸς ἐμέ. Διότι πολλάκις βλέπω αὐτὴν καθ' ὕπνον

καὶ τότε πάντοτε διαλέγεται πρὸς με. Στέργω καὶ τὰ ἀρνία καὶ τὰ γνώριμα ταῦτα κύκλῳ ὑψούμενα, ψοφούμενα δένδρα, ὧν τὸν ψόφον πολλάκις μακρὸν χρόνον ἀκούω. Στέργω καὶ τὴν αὐγὴν τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ καὶ τὸν παταγοῦντα ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν δένδρων ὑετὸν καὶ τὰς ἀστραπὰς καὶ βροντάς, αἵτινες τοσοῦτον κηλητικῶς ἐν τοῖς ὄρεσι κυλινδοῦνται. Καὶ τὰ πτηνὰ δὲ στέργω, τὰ τε μεγάλα, τὸν αἰετὸν καὶ τοὺς γεράνους τοὺς ὑπερπετομένους τὴν κεφαλὴν μου, καὶ τὰ μικρὰ τὰ κελαδοῦντα ἐπὶ τῶν κλάδων. Μάλιστα δὲ πάντων στέργω τὰ μακρὰν κείμενα ὄρη καὶ δὴ τῆς ἐσπέρας, ὅτε ῥοδόχροα ἀπαστράπτουσιν, ἢ τῆς νυκτός, ὅτε, ἐν ᾧ πέριξ σιγὴ νεκρικὴ ἐπικρατεῖ, αἱ κορυφαὶ ὥς ἡρεμώταται λευκοχίτωνες ἴστανται.

Ἐμειδίων δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία.

«Φαίνεται, ὅτι καὶ αὐθις ἡμάρτομεν τῆς γνώμης,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἐκλαθόντες τὴν ποιμενικὴν ταύτην, τοσαῦτα πράγματα στέργουςαν παιδίσκην ἀνεπίδεκτον πάσης τρυφερᾶς ὀρμῆς.»

Ἡ δ' Ἀσπασία ἐκκαλέσασα τὸν Περικλέα εἶπε πρὸς αὐτόν·

«Πῶς θὰ διετίθετο ἡ ἀπλὴ αὕτη, ἀρκαδικὴ ποιμενικὴ παιδίσκη, ἥτις καθημένη νῦν ἐκεῖ καὶ τὴν χελώνην ἐν τῷ κόλπῳ ἔχουσα ἀναμένει νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν ὀστράκων τῆς χελώνης ὁ Πάν, ἂν μετέφερῃ τις αὐτὴν εἰς Ἀθήνας; Ὅποσον γελοῖως θὰ ἐσχηματίζετο, ἂν παρῆχον αὐτῇ ὥς συνεταίρας τὰς δύο ἐκείνας ἐπιτετραμμένας ἐμοὶ κόρας, ἃς ἐδεξάμην παρ' ἐμοὶ καὶ ἃς τὸ σχολεῖον τῆς Ἀσπασίας οἱ Ἀθηναῖοι καλοῦσιν!»

«Θὰ ἐφαίνετο, ὥς κόραξ ἐν μέσῳ περιστερῶν,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ νέου ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς ἀμφοτέρω ἐφελκομένους ὑπὸ τῆς στωμυλίας τῆς παιδίσκης, ἐν ᾗ παράδοξόν τινα φαντασίαν καὶ οὐχ ἦττον παράξενά αἰσθήματα ἀνεκάλυπτον. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἐπειράθη ἡ Ἀσπασία νὰ μεταλ-

λάξῃ τὸ πρόσωπον καὶ οὕτως ἀντὶ ἀκρωμένης τότε αὐτὴ ἢ λέγουσα ἐγένετο. Ἦρξατο δὲ διηγούμενη τῇ παιδίῳ περὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἕως οὗ ἠνάγκασεν αὐτὴν ὁ Περικλῆς νὰ διακόψῃ τὸν λόγον προκαλέσας αὐτὴν νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὴν ὁδόν, ἐφ' ἣν ὥρμησαν. Ταχέως δ' ἀφανεῖς ἐγένοντο περιπατοῦντες ἐν τῷ δάσει. Καὶ ἤδη ἦτο μεσημβρία καὶ ὁ ἥλιος καταφρόφησας τὴν δρόσον τῆς πρωΐας καὶ διαθερμάνας τοὺς θάμνους εἶχεν ἀπολύσας πᾶσαν τὴν εὐωδίαν αὐτῶν. Καὶ ἐπὶ τῶν λειμώνων δὲ καὶ ἐν τοῖς ὑλοτομίῳις ἐβαλλεν ὑψηλὴν ἀνθηρὰ χλόη, ἥς ἡ εὐωδία συνενουμένη τῷ ἀρώματι τῆς ῥητίνης καὶ ἀναζωπυροῦσα τὴν αἰρᾶν ἐμέθυσκε σχεδὸν αὐτοῦς. Ἐβρίθε δὲ τὸ δάσος τεττίγων τερετιζόντων ὑπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον.

Ὡς δ' οἱ περιπατοῦντες ἐκαθέσθησαν ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῶν δρυμῶν εἰς ἀνάπαυλαν, προσέρπουσαι προσήρχοντο καὶ πρὸς αὐτοὺς αἱ φίλαι τῇ Κόρῃ χελῶναι. Καὶ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς δ' αὐτῶν ἐπέτοντο τὰ μεγάλα πτηνὰ καὶ τὰ μικρὰ ἐκελάδουν ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων. Καὶ ὁ ψόφος δὲ τῶν κορυφῶν τῶν δένδρων, ὃν ἐπὶ μακρὸν ἤκουεν ἡ Κόρη, ἐβαλλε τὴν ἀκοὴν αὐτῶν καὶ ἡ φίλη τῇ Κόρῃ αὐγὴ τοῦ ἡλίου προσέπαιζεν αὐτοῖς.

«Ὁ δεινὸς οὗτος ψόφος τῶν ἀρκαδικῶν δρυμῶν,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅστις φαίνεται ὡς μακρόθεν ἐρχόμενος καὶ μακρὰν ποῦ αὐθις ἀφανιζόμενος, ἐμποιεῖ μοι ἰδιότροπον φρίκην. Οὐδέποτε δ' ἐν τῷ βίῳ μου ἤσθόμην τοιοῦτόν τι, οὐδέποτε προσέσχον τοῖς τόνοις τοῦ δάσους καὶ ἀείποτε ψυχρῶς προσέβλεψα πᾶν ὅ,τι ἐφαίνετο θέλον αἴφνης νὰ μοι προσεῖπῃ τι. Ἰδὲ τὸ χρυσοῦν ἐκεῖνο καὶ λάμπον ἀπὸ τοῦ ἡλίου λεπτὸν νῆμα, ὃπερ ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς καλάμης τοῦ αἰγίλωπος περὶ τὴν στεφάνην τῆς κυανῆς κληματίδος περιτείνεται. Προσέσχεες ποτὲ τῷ θαυμασίῳ λεπτῷ, ἀργυροφειγῇ ἰσθῷ τῆς ἀράχνης; Ἡ ἀρκαδικὴ αὕτη παιδίσκη διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι δύναται τις νὰ θαυμάζῃ καὶ νὰ στέργῃ καὶ πράγματα, ἅτινα συνήθως τις

οὐδόλως παρατηρεῖ καὶ ἐφ' οἷς ἀσυνειδήτως τις χαίρει, οὕτως ἀγνωμόνως πῶς, ὥς τις τὴν αὔραν ἀναπνεῖ.»

«Ἡ ψυχὴ σου, Περικλείς,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «κινεῖται λίαν εὐκόλως, ὥς φαίνεται, ὑπὸ πάσης νέας αἰσθήσεως. Ἰδοῦ, ἡ ἀρκαδικὴ αὕτη ποιμενικὴ παιδίσκη ἐνέπνευσέ σοι νέον τινά, ἀνήκουστον ἔρωτα, ἔρωτα πρὸς τὰ δένδρα καὶ τὰ παρερχόμενα νέφη καὶ τὰ ὑψηπετὴ πτηνά. Καὶ ἡ εὐωδία δὲ τῆς χλόης τῶν ἀρκαδικῶν ὀρέων φαίνεται σοι ἴσως εὐωδεστέρα τῆς εὐωδίας τῶν ῥοδῶνων τῆς Μιλήτου!»

«Ὁμολόγησον,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι ἡ μὲν μυρίπνους αὕτη αὔρα τοῦ δάσους ἀναζωπυρεῖ τὴν ψυχὴν, ἡ δὲ πνιγρὰ ἐκείνη εὐωδία τῶν ῥόδων ἐκλύει τέλος τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῶς δ' αἰσθάνομαι, ὅτι ἐνταῦθα ἡ αὔρα νέας ζωῆς προσπνεῖ μοι. Ὅτε ποτὲ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Πανὸς ἱστάμεθα καὶ σὺ τὸν Πᾶνα ἐμυκτήριζες, τότε δὲν προησθάνομεθα, ὅτι ὁ θεὸς οὗτος βραδύτερόν ποτε τοσοῦτον φιλοφρόνως θὰ ἐκάλει ἡμᾶς εἰς ξενίαν καὶ τοσοῦτον καλῶς θὰ ἐξένιζεν. Εἰρηνικὴ εὐδαιμονία ὄντως περιβάλλει ἡμᾶς νῦν ἐνταῦθα καί, ὅσάκις νοερῶς ἐκ τοῦ ἀρχαίου τούτου ἡσυχου βίου ἐπὶ τὸν θορυβώδη βίον τῶν Ἀθηνῶν μετάγομαι, φαίνεται μοι ἡ ταραχάδης πολυπραγμοσύνη καὶ σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων σχεδὸν ματαία παραβαλλομένη πρὸς τὴν θεῖαν ἡσυχίαν τῶν βουκόλων τούτων ἐν τοῖς ἐρήμοις αὐτῶν ὄρεσιν.»

«Μικρὸν μόνον κοινωνῶ τῆς ἐκ τῶν ἀπολαύσεων, ἃς ἡ φιλοξενία τοῦ Πανὸς ἐνταῦθα ἡμῖν παρέχει, ἡδονῆς,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι οὗτοι ἀγροῖκοι καὶ ἀπλοῖκοι φαίνονται μοι, αἱ δὲ μακρόθεν προσβλέπουσαι ἡμᾶς χιονοτρόφοι κορυφαὶ τῶν ὀρέων ἐμποιοῦσί μοι φρίκην καὶ τὸ ὑπερκείμενον ἐνταῦθα ὄρος φόβον παρέχει μοι, μὴ καταπέση ἐπ' ἐμοῦ αὐτό τε καὶ αἱ κορυφαὶ αὐτοῦ. Ὁ σκυθρωπὸς δὲ

καὶ μονότονος ψόφος τῶν ὑψητενῶν τούτων πιτυῖνων κορυφῶν δυσαρέστως διατίθησί με καὶ φαίνεται μοι ἐπιτήδειος μάλιστα σκυθρωπήν τινα, σύννουν καὶ μανικὴν διάθεσιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου νὰ διεγείρη. Ἐγὼ δὲ χαίρω μὲν βλέπουσα ὑπαιθρα, προσήλια πεδία, θαλεροὺς λειμῶνας, αἰγιαλοὺς θέαν λαμπρὰν τῆς θαλάσσης παρέχοντας, χαίρω δὲ μάλιστα τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐν οἷς ἡ διάνοια εὐθύμως τὰ πάντα διοικοῦσα εἰς εὐθαλίῃ ἀκμὴν ἀναπτύσσεται. Καὶ σὺ μὲν ἐπιθυμεῖς, ὡς φαίνεται, νὰ παραμείνης ἐνταῦθα παρὰ τοῖς βουκόλοις, ἐγὼ δ' ἐκ τοῦναντίου ἐπιθυμῶ νὰ συμπαραλάβω πάντας τούτους μετ' ἐμαυτῆς, ἵν' ἀληθινοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀποδείξω. Ἄγε δὴ μιμήθητι τὸν Ἀπόλλωνα, ὅς ποτε ἡδονὴν ἐν τούτῳ εὔρε καὶ προσωμίλησε τοῖς βουκόλοις καὶ ἐβόσκησε τὰς ἀγέλας αὐτῶν. Παράμεινον ἐνταῦθα! Δύνασαι ἐνταῦθα, ὡς ὁ τέτιζ, σοφῶς καὶ ἀλύπως καὶ ἀπόνως νὰ διαβιοῖς. Ἐὰν δέ ποτε καὶ ἔρως πρὸς ἐργασίαν τινὰ καταλάβῃ σε, πλέκε δίκτυα εἰς ἄγραν τῶν τεττίγων, ἢ ἴσθι ἰξευτηρίους καλάμους ἀνὰ μέσον τῶν κλάδων τῶν δένδρων εἰς σύλληψιν πτηνῶν, ἢ ἀποσώβει ἐκσφενδονῶν λίθους τοὺς ψᾶρας καὶ τοὺς γεράνους ἀπὸ τῶν ἀρουρῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀρνία τῆς Κόρης, ἣν ἐγὼ μετ' ἐμαυτῆς εἰς Ἀθήνας θὰ παραλάβω, δύνασαι νὰ βόσκης.»

Ὁ Περικλῆς δ' ἐμειδία.

«Ἀληθῶς λοιπὸν σκοπεῖς,» εἶπε, «ν' ἀπαγάγῃς τὴν Κόρην;»

«Καὶ μάλα,» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία, «ἐλπίζω δ', ὅτι θά μοι παράσχῃς καὶ τὴν συναίνεσίν σου πρὸς τοῦτο.»

Ὁ Περικλῆς δ' ἐξεπλάγη.

«Τὴν μὲν συναίνεσίν μου παρέχω ἄσμενος,» εἶπεν, «ἀλλὰ, τί διώκεις τοῦτο πράττουσα;»

«Παιδιάν τινα!» ἀπεκρίνατο ἡ Ἀσπασία. «Ἡ γελοία αὕτη ἀρκαδικὴ παιδίσκη θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τέρψιν μου. Διότι ὁσάκις

ἀντιβλέπω εἰς τοὺς μεγάλους, στρογγυλοειδεῖς, περιδεεῖς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς προάγομαι εἰς γέλωτα.»

Καὶ ἀληθῶς οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὡς ἡ Ἀσπασία ἔλεγεν. Ἦθελε δηλαδὴ παιδιάν τινα νὰ προσπορίσῃ ἑαυτῇ, τέρψιν τινὰ ἑαυτῇ νὰ παράσχῃ. Ἦθελε νὰ ἴδῃ, ὅπως θὰ προσεφέρετο ἡ δεισιδαίμων αὐτῇ, ἄπειρος βουκολικὴ παιδίσκη μεταφερομένη αἰφνιδίως εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀστικῶν Ἀθηναίων.

Δούλου δὲ τινος νοσήσαντος, ἠναγκάσθη ὁ Περικλῆς καὶ δευτέραν ἡμέραν νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν φιλοξενίαν τοῦ ποιμένου.

Καὶ τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην διέτριψε τὸ ἐξ Ἀθηνῶν ζευγὸς ἐν ὁμιλίᾳ πρὸς τὴν ποιμενικὴν παιδίσκην. Καὶ αὐθις δ' ἐστρωύλλετο ἡ Κόρη καὶ διηγεῖτο πολλὰ περὶ τῶν ποιμένων καὶ δηὲν καὶ ἔψαλλε παράξενά τινα παιδικὰ ᾄσματα, ἅτινα αὐτὴ αὕτη εἶχε ποιήσασα, ὡς τὸ ἐξῆς·

Κατὰ πετρῶν εἰς νάπην
Παταγωδῶς χειμάρρους
Τοῦ θέρους καταπίπτει.
Δορκάδας δὲ βοσκοῦσας
Ἐν πιαρῷ λειμῶνι
Ἦδὺ γελῶν προσβλέπει.

Τῇ δρόσῳ τάνθη ραίνει
Καὶ τὸ τῶν ζώων πάντων
Κατασθεννύει διψος.
Δεινοῦ δ' ἐπερχομένου
Χειμῶνος, κρυσταλλώδη
Μορφὴν ἀναλαρβάνει.

Διηγεῖτο δ' ὡσαύτως περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἔρωτιώντος Δάφνιδος, ὃν διαφθαρέντα ὑπὸ τῆς δυσθυμίας καὶ τοῦ ἔρωτος πάντα τὰ ζῶα ἐθρήνησαν. Ἀλλ' ἡ μελαγχολικὴ αὕτη διήγησις ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας, ἥ εἰς σκωπτικὸν μείδιον τὰ ῥόδινα χεῖλη συνέστειλε καὶ τὴν ῥίνα ἀνεσίμωσεν.

Ὅσακις δὲ περιπατοῦντες παρήρχοντό τινα ὑπὸ εὐχύλων βοτανῶν περιβαλλομένην καὶ μικρὰν κρυσταλλίνην λεκάνην ἀποτελοῦσαν πηγὴν καὶ ἡ Ἀσπασία ἤθελεν ὡς ἐν κατόπτρῳ ἑαυτὴν ἐν αὐτῇ νὰ ἴδῃ, περίφοβος ἡ Κόρη ἀπέσπα αὐτὴν καὶ ἀπέτρεπε λέγουσα, ὅτι ὁ θεώμενος ἑαυτὸν ἐν πηγῇ τινὶ βλέπει πολλάκις αἰφνης ἄλλην τινὰ εἰκόνα, τὴν εἰκόνα δηλαδὴ Νύμφης τινὸς ἀντιβλεπούσης αὐτῷ, καὶ τότε ἀπόλλυται.

Ὡς δ' ὁ ἥλιος μεσουράνιος ἐγένετο καὶ ἡ ἡχώ σύριγγος ἐν τῇ ἐπ' αὐτῇ μεσημβρινῇ ἡρεμία ἠκούετο, εἶπεν ἡ Κόρη·

«Ὁ Πάν ἀγανακτεῖ νῦν· διότι δυσαρέστως διατίθεται, ὅταν τις αὐτὸν ἐν ὥρᾳ μεσημβρίας, ὅτε ἀναπαύεται, ἐξεγείρῃ διὰ τῆς σύριγγος, ἢ ἄλλου τινὸς ψόφου.» —

Ἄλλ' ὁ ἦχος ἐκεῖνος προήρχετο ἐκ τῆς σύριγγος τοῦ ποιμενικοῦ ἐκείνου παιδός, ὃς τῇ προτεραίᾳ τὴν ἐπιχώριον ὄρχησιν ὠρχήσατο προκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας. Καὶ καλῶς μὲν ἐγίνωσκε καὶ ὁ παῖς, ὅτι ὁ Πάν οὐδόλως χαίρει τῇ συρίγγει ἐν ὥρᾳ μεσημβρίας, ἀλλ' ὅμως ἐσύριζε πάντοτε, ὡς ἂν τὴν Κόρην ἐγγὺς διατρίβουσιν ἠσθάνετο, πιστεύων, ὅτι ἀρεστόν τι αὐτῇ ἐποίει. Ἄλλ' ἡ Κόρη ἐπέπληξε τῷ δυστυχεῖ παιδί. Καὶ ὅμως ἐγίνωσκον ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία, ὅτι ἡ ψυχὴ τῆς Κόρης εὐαίσθητος ἦτο· διότι πρὸ μικροῦ αὕτη ἰδοῦσα τέττιγα περιπεπλεγμένον ἐν τῷ ἴσθμῳ ἀράχνης ἔσωσεν αὐτὸν ἐξ οἴκτου.

Σπουδαίως δ' ἠκροῶτο τῆς Ἀσπασίας ἡ παιδίσκη, ὡς ἐκείνη περὶ Ἀθηνῶν ἤρξατο αὐτῇ διηγουμένη αὐτῇ.

Ὁρισμένον δὲ σκοπὸν διώκουσα ἡ Ἀσπασία, ὡς αἰεὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην διελέγετο πρὸς τὴν Κόρην, ἐξωγράφει δι' ἐπαγωγῶν χρωμάτων τὸν ἐν Ἀθήναις βίον. Διὰ τῶν τοιούτων δὲ λόγων διετάραιζε τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς τῆς ἀπλοϊκῆς ἐκείνης φύσεως, διήγειρε δυσαρμοστίαν τινὰ ἐν τῇ ἀρμονίᾳ τῆς παιδικῆς ἐκείνης ψυχῆς. Τελευτῶσα δὲ καὶ προὔτρεψε τὴν Κόρην ν' ἀκολουθήσῃ αὐτῇ εἰς Ἀθήνας. Ἡ Κόρη δ' ἐσίγησε μὲν, ἐφαίνετο δὲ βεβουλισμένη εἰς σπουδαίους λογισμούς.

Ἄλλ' ἡ Ἀσπασία ἐλθοῦσα πρὸς τοὺς σεμνοὺς γονεάς τῆς Κόρης ἐδήλωσεν αὐτοῖς, ὅτι ἐπεθύμει νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτῆς τὴν Κόρην εἰς Ἀθήνας, ὅτι τὸ θυγάτριον αὐτῶν ἡδύνατο νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι θὰ εὐδαιμονήσῃ ἐκεῖ.

«Εἶθε!» εἶπεν ὁ χρηστὸς ποιμὴν. «Εἶθε!» ἐπανελάβεν ἡ μήτηρ. Ἀλλὰ δὲν ἐφαίνοντο συγκατενεύοντες... Καὶ πολ-
λάκις μὲν ἡ Ἀσπασία ἠρώτησεν αὐτούς, ἂν συγκατανεύουσιν,
ἀλλὰ πάντοτε ἐκεῖνοι τοῦτο μόνον ἀπεκρίνοντο· «Εἶθε!»

Κατενόει δέ τις, ὅτι δυσχερὲς ἐφαίνετο τῇ πατρικῇ καὶ
μητρικῇ ψυχῇ νὰ στερηθῶσι τοῦ μόνου τέκνου, καίπερ περὶ
τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ προκειμένου.

Ἀλλὰ τῇ ἐσπέρᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀφανὴς ἐγένετο
αἴφνης ἡ Κόρη, ὡς τὸ ποῖμνιον εἰς τὴν αὐλὴν ὠδήγησε.
Καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ἀνεζήτουν αὐτὴν ματαίως, τέλος δ' ὁ
Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἰστάμενοι ἐγγὺς πού τῆς εἰσόδου
τῆς αὐλῆς εἶδον αὐτὴν ἐρχομένην ἐκ τῶν κρημνῶν. Ἀλλ' ἡ
ὄψις καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς ἦσαν ἀλλόκοτα· διότι δι' ἀμφο-
τέρων τῶν ἀνατεταμένων χειρῶν ἔθλιβε στερρόως τὰ ὦτα.
Ἰσταντο δ' ἐκεῖ πού ἐγγὺς τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας
ἔξω τῆς αὐλῆς οἱ δούλοι αὐτῶν ἐν ὁμίλῳ. Ὡς δ' ἡ παιδίσκη
ἐγγύτατα τοῦ ὁμίλου ἐκείνου ἐγένετο, ἀπέσπασεν αἰφνης
τάς χεῖρας ἀπὸ τῶν ὠτων καὶ ἐφάνη ὠτακουστοῦσα τοὺς
λόγους τῶν δούλων. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ συνέσπειλέ
πως τὸ πρόσωπον, ἐπίεσε τὸ στήθος διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἔστη
χρόνον τινὰ ὡς ἐμπεφυκυῖα ἐν τῇ γῇ.

Προσελθόντες δὲ τότε ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἠρώ-
τησαν αὐτὴν περὶ τῆς αἰτίας τῆς ταραχῆς.

«Ἠρώτησα τὸν Πᾶνα, πότερον ἐπιτρέπουσιν οἱ θεοὶ νὰ
ἐλθῶ μεθ' ὑμῶν εἰς Ἀθήνας, ἢ ὄχι;» ἀπεκρίνατο ἐκείνη.

«Πῶς;» ἠρώτησαν ἀμφοτέρω.

«Ἐκεῖ ἐν τῇ συναγωγῇ,» εἶπεν ἡ παιδίσκη, «εὐρίσκεται
ἱερόν τι σπήλαιον τοῦ Πανός, ἐν οὗ τῷ μυχῷ ἵσταται τὸ ἐκ
δροῦς ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖσε δὲ πορεύονται πάντες οἱ
ποιμένες, ὡσάκις θέλουσι νὰ ἐρωτήσωσι περὶ ἀπορόρητου τινός.
Ποιοῦσι δὲ τὰ ἐξῆς. Πρῶτον μὲν ψιθυρίζουσι πρὸς τὸν θεόν

τὴν ἐρώτησιν, εἶτα δὲ βύουσι τὰ ὦτα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἕως ἂν ἔλθωσιν ἐγγὺς ἀνθρώπων διαλεγομένων. Τότε δ' ἀποσπῶσιν αἶφνης τὰς χεῖρας ἀπὸ τῶν ὤτων καὶ ἡ πρώτη λέξις, ἣν ἀκούουσιν, εἶναι ὁ χρησμὸς τοῦ Πανός, ἡ ἀπόκρισις, ἣν ὁ θεὸς ποιεῖται περὶ τῆς ἐρωτήσεως, ἣν πρὸς αὐτὸν ἐπιθύρυσαν.»

«Καὶ ποίαν λέξιν ἤκουσας τὸ πρῶτον ἐν μέσῳ τῶν δούλων ἐκείνων;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Τὴν λέξιν Ἀθῆναι,» ἀπεκρίνατο ἡ Κόρη καὶ ἔτρεμεν ὑπὸ τῆς ταραχῆς. «Ὁ Πάν θέλει ἄρα νὰ ἔλθω εἰς Ἀθήνας,» εἶπεν αὐθις στενάζουσα.

«Σοὶ ἐπιτρέπει δὲ πρὸς τοῦτοις νὰ παραλάβῃς καὶ τὴν προσφιλῇ σοι χελώνην!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία μειδιῶσα.

Προσῆλθον δὲ τότε καὶ οἱ γονεῖς τῆς Κόρης.

«Ὁ Πάν θέλει νὰ ἔλθω εἰς Ἀθήνας!» εἶπεν ἡ παιδίσκη περιλύπως μὲν, ἀλλὰ σαφεῖ τῇ φωνῇ. Ἐπανελάβε δὲ καὶ αὐθις, ὅπως ἀνεκοίνασε τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας.

Ὁ ποιμὴν δὲ καὶ ἡ γυνὴ ἀκούσαντες τοὺς λόγους τούτους προσεΐδον ἀλλήλους ἐκπληκτοὶ καὶ ἐπανελάβον καὶ αὐτοὶ περιλύπως, ὥς καὶ ἡ παιδίσκη, τοὺς λόγους.

«Ὁ Πάν θέλει νὰ ἔλθῃ ἡ Κόρη μετὰ τῶν ξένων εἰς Ἀθήνας!» —

Εἶτα δ' ὥρμησαν ἐπὶ τὴν κλαίουσαν παιδίσκην καὶ ἡσπάζοντο αὐτήν.

«Ἡ Κόρη πολλὰς χάριτας θ' ἀπολάβῃ ἀντὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐπειθείας!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Θὰ πέμπῃ δὲ συχνὰ ἀγγέλους κομίζοντας ἀγγελίας καὶ δῶρα, καί, ὅταν γηράσῃτε, θὰ καλέσῃ ὑμᾶς νὰ διαγάγῃτε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου παρ' αὐτῇ.»

«Χθὲς ἔτι οἰωνός τις ἐφάνη ἡμῖν,» εἶπε σύννους ὁ ποιμὴν. «Ὁφίς δηλαδὴ εἰσερπύσας εἰς τὴν ὑπὸ τὸν θριγκὸν τῆς στέγης νεοττιὰν τῆς χελιδόνος ἔπεσε διὰ τῆς καπνοδόκης εἰς τὸ μέσον τῆς ἐσχάρας!»

Ἡ Ἀσπασία δ' εἶπέ τινα ἔτι παραθαρρύνουσα καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένη πρὸς τὸ ποιμενικὸν ζεῦγος, ὅπερ σιγῶν τέλος καὶ μετ' ἄλγους ἀπεδέξατο τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ.

Περίλυποι δ' ἀντήχουν μακρόθεν οἱ τόνοι τῆς σύριγγος τοῦ ἐρωτιῶντος ποιμενικοῦ παιδός, ἐν ᾧ βαθύτερον τὸ σκότος κατὰ μικρὸν κατὰ τῶν ἐρήμων ἀτραπῶν τοῦ ἀγροτικοῦ παιδίου κατεχεῖτο.

Εἰσῆλθον δὲ τότε ἅπαντες εἰς τὴν αὐλήν, ἵνα διέλθωσι τὴν νύκτα, ἣν τελευταίαν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐπὶ τῶν ἀρκαδικῶν ὁρέων ἐμελλον νὰ διατρίψωσι. Διότι προὔτίθεντο ἅμα τῇ πρῶτῃ ἀπάραντες νὰ ὁρμήσωσιν ἐπὶ τὴν Ἥλιν, ἐνθα σπουδαιότερα πράγματα ἀνέμενον αὐτοὺς ἐκείνων, ὅσα ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς ποιμενικῆς χώρας ἐπεῖδον.

Τέλος τοῦ δευτέρου τόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

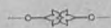
	Σελ.
X. Ἡ συμποσίαρχος	1
XI. Ἡ Σάμος	34
XII. Μὴν τοῦ μέλιτος ἐν Ἰωνίᾳ	68
XIII. Ὁ Διοπίθης καὶ ἡ Ἰππαρέτη	94
XIV. Τὰ Παναθήναια	126
XV. Γλαῦκες ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως	157
XVI. Αἱ θεσμοφοριάζουσαι	186
XVII. Ἡ ἀρκαδικὴ παιδίσκη	217

Τόποις· Γ. Δρουγουλίνου ἐν Λειψία.

ΑΣΠΑΣΙΑ

ΒΙΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΡΩΣ
ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΑΙ ΕΛΛΑΔΙ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΧΑΜΕΡΛΙΓΓΙΟΥ

Ἐξελληνισθεῖσα ἐκ τῆς τρίτης ἐκδόσεως
ἀδεία τοῦ συγγραφέως

ὑπὸ

Λ. Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

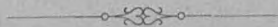
Δ. Φ.

Μετὰ 50 ξυλογραφημάτων

ὑπὸ

ΕΡΜΑΝΝΟΥ ΔΕΙΤΡΙΧΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΒΙΑΜΠΕΡΓ

1888.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΙΚΟΛΑΩ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΩ

ΑΝΔΡΙ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΙ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΖΗΛΩΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΗ

ΑΝΘΩΝ ΕΥ ΕΠΑΘΟΝ ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ

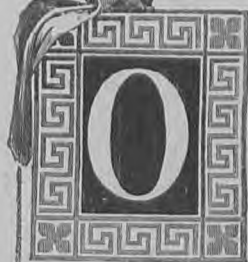
ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

XVIII.

Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΕΡΑΥΝΟΣ.

ὕχῃ εἰς θέαν τῶν πτερωτῶν πρὸς τὸ τέρμα
φερομένων σταδιοδρόμων, ἢ τῶν ἐν τῇ
ψάμμῳ κυλινδουμένων παλαιστῶν καὶ
πυγμομάχων, οὐδ' εἰς ἀκρόασιν τῶν μυριοφώνων εὐφημιῶν
τῶν τοὺς νικηφόρους τοῦ δρόμου καὶ τῆς πάλης καὶ τῆς
πυγμῆς καὶ τοῦ ἄλρατος καὶ τοῦ ἀκοντίου καὶ τοῦ ὀπλίτου
δρόμου ἐπευφημοῦντων Ἑλλήνων ἐπορεύοντο ὁ Περικλῆς
καὶ ἡ Ἀσπασία εἰς Ἥλιν, ἀλλ' εἰς συνάντησιν τοῦ φίλου
Φειδίου παρῶρμα αὐτοῦς ἡ ψυχὴ, ὥς ἐν λαμπρᾷ καὶ δροσερᾷ

¹ Ἀσπασίᾳ III.

πρωτὰ εἰς τὸ παλαιάφατον ὑπὸ τῶν βοθίων κυμάτων τοῦ ἱεροῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ διαβρεχόμενον σύνδεδρον πεδίον τῆς Ὀλυμπίας ἀφίκοντο. Οὐ μόνον δ' ἀπάσας τὰς ἀγνιάς τὰς ἀπὸ τῶν Ἀρκαδικῶν ὁρέων, ἢ ἀπὸ μεσημβρίας τῆς Πελοποννήσου διὰ τῆς Μεσσηνίας, ἢ ἀπὸ βορρᾶ διὰ τῆς Ἀχαΐας εἰς τὴν ἡλιακὴν ἀκτὴν φερούσας καὶ διὰ τὴν κατὰ μῆκος τοῦ Ἀλφειοῦ ἐκτεινομένην ἱερὰν πομπικὴν καλουμένην ὁδὸν πλήρεις θεωρῶν κατέλαβον, ἀλλὰ καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς πλησίον δυτικῆς θαλάσσης πλήρεις στεφανηφόρων πλοίων ἐβλεπόν, ἅτινα ἐκ τῆς σικελικῆς καὶ ἰταλικῆς ἀκτῆς κατέπλεον.

Κατελήφθησαν δ' οὕτως ἐν τῷ μέσῳ τῆς τύρβης τῶν εἰς τὸ Πισαῖον ἀγωνιστήριον πορευομένων θεωρῶν, οὓς ἕκαστον τῶν ἐλληνικῶν κοινῶν εἰς τοὺς μεγάλους, εἰρηνικοὺς, πανελληνίους ἀγῶνας εἰς Ὀλυμπίαν νὰ πέμπῃ προῦθυμεῖτο. Ὅθεν δ' οἱ θεωροὶ οὗτοι διήρχοντο, ἴστατο τὸ ρεῦμα τῶν ἄλλων περὶ, ἢ ἐφ' ἀμαξῶν πορευομένων ὁδιτῶν καὶ πάντες ἐθαύμαζον τοὺς τε θεωροὺς, οἵτινες ἐν μεγαλοπρεπεστάταις στολαῖς, ἐστεφανωμένοι ἐπὶ στεφανηφόρων ἀμαξῶν ἐκάθηντο, καὶ αὐτὰς τὰς ἀμάξας, αἵτινες ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γραφικῶς κεκοσμημέναι καὶ ἐπίχρυσοι καὶ διὰ ταπήτων περιπεπετασμέναι ἦσαν, ὥς καὶ τὰ ἐκλαμπρα ἱερεῖα καὶ τὰ πολῦτιμα πρὸς τὴν θυσίαν σκευὴ καὶ τὰς ἀπείρους πομπείας.

Οὐχὶ δὲ μακρὰν τῶν σικηνῶν καὶ τῶν ἄλλων παραπηγμάτων ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀλτεως εὐρίσκετο οὐκ ἥματι, ἐργαστήριον τοῦ Φειδίου καλούμενον. Ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ δὲ τούτῳ εἰργάζετο πολλοὺς ἐνιαυτοὺς ὁ περιφανὴς Φειδίας καὶ ἐν αὐτῷ διατρίβων μετὰ τοῦ Ἀλκαμένους καὶ ἄλλων μαθητῶν ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς ἡλιακῆς κοιλάδος, ἣν ἐκάστου πέμπτου ἔτους μόνου ὁ πανηγυρικὸς θόρυβος τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἐτάραττε, συνετέλεσε τὸ μέγιστον καὶ ὑψηλότερον τῶν ἔργων αὐτοῦ. Διότι καταλιπὼν τὰς παιδράς

Ἀθήνας καὶ ἀπαλλαγεῖς παντός, ὅτι τὸ ὕψος τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ἰδεῶν δι' ἀνθινῶν ἀλύσεων νὰ κατασπάσῃ ἐπειράτο, ἔπλασεν ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ προσπνεόμενος ὑπὸ τῆς αἴρας τῶν ὀρέων καὶ περιηχούμενος ὑπὸ τοῦ ρόθου τῶν ὑδάτων τοῦ ἱεροῦ ποταμοῦ τὸν ὀλύμπιον αὐτοῦ Δία.

Κατὰ τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην τοῦ χρόνου, ἐν ἣ ὁ Περι- κλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία εἰς Ὀλυμπίαν ἀφικνοῦντο, ἐβλεπέ τις δύο ἄνδρας ἐξερχομένους ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου καὶ πρὸς τὰ ἄνω παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ πορευομένους.

Ἐν τῷ προσώπῳ δὲ τοῦ ἐνὸς μὲν τούτων ἀναγνωρίζο- μεν τὸν πυρῶπὸν Ἀλκαμένην, ὁ δὲ συνοδίτης εἶναι ὁ ὀνο- μαστὸς Πολύκλειτος ὁ Ἀργεῖος, ὁ ἀμιλλώμενος μὲν πρὸς τὸν μέγαν Ἀθηναῖον διὰ τῶν χαλκῶν καὶ μαρμαρίνων αὐτοῦ ἀγαλμάτων, ἀλλὰ πειρώμενος διὰ τοῦ νηφαλίου καὶ πρακτι- κοῦ νοῦ τῶν Πελοποννησίων τὸ ἀνθρώπινον ὡς ἀνθρώπινον καθαρῶς νὰ συλλάβῃ καὶ μάλιστα πάντων τὸ ἀνδρικόν, ὕπερ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐν τοῖς ἀνδριάσι τῶν ὀλυμπίων ἀθλητῶν ἐνσώματον παρίστη. Ὡς σχολεῖον δ' αὐτῷ ἐχρησίμευεν ἡ Ὀλυμπία, ἔνθα τὸν τε ὀφθαλμὸν καὶ τὴν ἀντίληψιν ἐγύ- μναζε θεώμενος ἐμφύχους τύπους ῥωμαλέας καὶ ἀρμονικῆς σωματικῆς διαπλάσεως.

Ἡ διαφορὰ δὲ τῆς τέχνης τοῦ Φειδίου πρὸς τὴν τοῦ Ἀργεῖου ἀντιπάλου ἀφορμὴ ὑπολανθανούσης τινὸς ἐχθρικῆς διαθέσεως τῶν δύο ἀνδρῶν ἦτο. Διότι ὁ μὲν Ἀθηναῖος ἐνό- μιζεν, ὅτι ἡ δουλική, νηφαλία τέχνη τοῦ Ἀργεῖου τεχνίτου ὑπὲρ τὸ δέον ἐτιμᾶτο, οὗτος δ' ἡσθάνετο κρυφῇ ἐαυτὸν ἡδι- κημένον, ὅτι παριδόντες αὐτόν, τὸν πελοποννήσιον τεχνίτην, οἱ Ἥλειοι μετεπέμψαντο τὸν Ἀθηναῖον καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ἵνα ἐπιτελέσωσι τὸ ὑψηλὸν καὶ μέγιστον ἔργον ἐπὶ τῆς πελο- ποννησιακῆς χώρας. Ἦτο δὲ τοῦτο εἰς τῶν θριάμβων ἐκεί- νων τῶν Ἀθηναίων, οὗς ἡ Ἀσπασία εἶχε προειποῦσα, ὅτε

ποτέ ἐπειρᾶτο ν' ἀποδείξῃ τῷ Περικλεῖ, ὅτι κοινόν τι θεραπεύον τὸ καλὸν δύναται νὰ ὑπερβάλλῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ . . .

Ἐκ τούτου ὁ Πολύκλειτος κατὰ τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ διατριβὴν οὐδαμῶς προσωμίλει τῷ Φειδίᾳ καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ μὴ μόνον τῷ Ἀλκαμένει, ὃς ἀπλοῦς, εὐθυμος καὶ πρόθυμος τὸ ἦθος κατεφρόνει τῶν μικροφιλοτιμιῶν καὶ νῦν δὴ τυχαίως ἐντυχὼν τῷ Ἀργεῖῳ ὁμοτέχνῳ ἀφελῶς ἠρξάτο διαλεγόμενος πρὸς αὐτόν.

Ὁ Πολύκλειτος δ' οὗτος συνετός τις καὶ φρόνιμος ὢν καὶ τὴν πρὸς τὸν Φειδίαν καὶ τὸ σχολεῖον αὐτοῦ ἐχθραν οὐχὶ ἐμπαθῶς οὐδὲ πικρῶς ἐξεδήλου. Δι' ὃ διεπυνθάνετο τὰ κατὰ τὸν Ἀγοράκριτον καὶ ἡρώτα, οὗτινος ἔνεκα δὲν ἦλθε καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ διδασκάλου, ἵνα καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, συνεργήσῃ αὐτῷ εἰς ἐπιτέλεσιν τῶν θαυμαστῶν ἔργων.

«Δικαίως θαυμάζεις,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης, «ὅτι ἐκεῖνος μὲν ὁ κεχαρισμένος τῷ διδασκάλῳ δὲν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἐγὼ δ', ὃς ἀπὸ τῆς νίκης ἐκείνης, ἦν διὰ τὴν Ἀφροδίτην ἡράμην, ἥκιστα δύναμαι νὰ καυχῶμαι ἐπὶ τῇ εὐνοίᾳ τοῦ διδασκάλου, ὅμως ἦλθον ἐνταῦθα μετ' αὐτοῦ καὶ διατελῶ συνεργῶν αὐτῷ. Ἄλλ', ὅταν τις ὀφείλῃ νὰ συζῇ καὶ νὰ συνεργῶνται τινι, τότε οὐδόλως διαφέρει τοῦτο, ἂν πλέον, ἢ ἔλαττον αὐτόν τις στέργει, ἀλλὰ τοῦτο μόνον, ἂν τις φιλοφρόνως προσφέρεται. Καὶ ἐγὼ μὲν θὰ ἡνειχόμην πάντως τὴν πρὸς τὸν Ἀγοράκριτον κοινωνίαν, καίπερ βέβαιος ὢν περὶ τῶν ἐχθρικῶν αὐτοῦ διαθέσεων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκεῖνος, ὃς, ἵνα μὴ βλέπῃ τὸ μισητὸν αὐτῷ πρόσωπόν μου ἀπὸ τῆς συντελέσεως τοῦ Παρθενῶνος ἐπ' ἰδίαν ὁδὸν ἐτράπη. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἀνέλαβε νὰ πλάσῃ εἰκόνα τοῦ Διὸς κατ' ἐντολήν τῶν Κορωνέων. Ἄλλ', ὡς τότε, ὅτε τὴν Ἀφροδίτην

νά τυπώση προῦθετο, Νέμεσιν ἔπλασεν, οὕτω καὶ νῦν ὁ Ζεὺς αὐτοῦ, ὅτε τετελειωμένος ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου ἐξῆλθεν, ὥς θεός τις τοῦ Ἄιδου ἐξελήφθη. Οὕτως ὁσημέραι ὁ μὲν Ἀγοράκριτος σκυθρωπότερος γίγνεται, ὥς δ' ἡ ἐμὴ τέχνη ἀλλοίαν ὁδὸν ἐτράπη, περιέστημεν εἰς τοιαύτην ἀντίθεσιν, ὥστε ἀδύνατον ἦδη νὰ συνεργήσωμεν καὶ νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν τελείωσιν ὁμοίων ἔργων.»

« Ἡ δεινὴ σου εὐφυΐα, Ἀλκάμενες, » ὑπέλαβεν ὁ Πολύκλειτος, « παρορμᾷ σε ἐπὶ τοιαῦτα ἔργα, εἰς οἷα καθ' ὅλου δυσχερῶς δύνανται νὰ συνεργήσωσί σοι οἱ σοὶ ἐταῖροι.»

« Ἐνταῦθα ἡδυνάμην ἐλευθερώτερον νὰ ἐργάζωμαι, ἢ ἐν τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἔργοις, » εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης. « Διότι ἐκεῖ μὲν ἡ διάνοια τοῦ διδασκάλου συνεῖχε τὴν ἐλευθέραν πτῆσιν τῆς φαντασίας τῶν ἄλλων τεχνιτῶν ἐξαναγκάζουσα αὐτοὺς νὰ ἐργάζωνται ἐν αὐστηρᾷ ἐνότητι πρὸς τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ, ἐνταῦθα δ' ἀνέθηκε τέλος ἐμοὶ καὶ τῷ Παιωνίῳ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον τοῦ ναοῦ αὐτὸς τέλος βυθισθεὶς εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ Ὀλυμπίου πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε.»

Ὡς δ' ὁ Ἀλκαμένης ταῦτα εἶπεν, προσηλώθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ αἰφνης τόπῳ τινὶ μακρᾷ, ἐν ᾧ ἄθροοι οἱ ξένοι παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀλφειοῦ περιεπάτουν. Ἐφαίνετο δ' ὥς ἀναγνωρίσας τινὰ καὶ ἤρξατο ὅλως ἀσυνήθως ταραττόμενος. Στραφεὶς δ' εἶτα πρὸς τὸν Πολύκλειτον εἶπεν·

« Βλέπεις τὸν εὐπρεπῆ τὴν ὄψιν καὶ σεμνὸν ἐκείνον, ὃς παρὰ τὴν καλῶς κεκαλυμμένην ῥαδινὴν ἐκείνην γυναῖκα βαδίζων πειράται νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ πλήθους; Εἶναι ὁ Ἀθηναῖος Περικλῆς καὶ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ, ἡ περικαλλὴς Μιλησία Ασπασία.»

« Ἀληθῶς, » εἶπεν ὁ Πολύκλειτος, « ἀναγνωρίζω τὸν

Περικλέα, ὃν πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν ἐν Ἀθήναις εἶδον. Ἄλλ' ἄγνωστος εἶναι μοι ἡ περικαλλὴς ἐκείνη γυνή.»

«Περικαλλὴς ὅσον καὶ ἐπικίνδυνος καὶ πονηρά!» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης. «Ἀδύνατον δ' εἶναι ἐρῶν τις αὐτῆς νὰ μὴ μισήσῃ, ἢ μισῶν νὰ μὴ διατεθῇ ἐρωτικῶς πρὸς αὐτήν.»

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τὸν Ἀλκαμένην καὶ παρ' αὐτῷ τὸν Πολύκλειτον εἶδον καὶ ἐγγύς γενόμενοι φιλοφρόνως τοὺς δύο τεχνίτας προσηγόρευσαν, ἠρώτησεν εὐθύς ὁ Περικλῆς περὶ τοῦ Φειδίου.

«Ἦλθομεν χθὲς ὅψε τῆς ἐσπέρας,» εἶπεν, «εἰς Ὀλυμπίαν οὐχὶ εἰς τὴν τῶν ἀγώνων θέαν, ἥτις ἐμοὶ μὲν πρὸ πολλοῦ οὔτε καινόν τι οὔτε τέρψιν τινὰ παρέχει, τῇ δὲ γαμετῇ μου, ὡς γυναικί, ἀπαγορεύεται, ἀλλὰ τοῦ Φειδίου χάριν καὶ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, περὶ οὗ θαυμασιὰ τινα πάντες ἤδη διηγοῦνται. Καὶ δὴ ὀρμηθέντας νῦν εἰς ζήτησιν αὐτοῦ σύ, Ἀλκάμενες, ἀναμφιλόγως ἄσμενος ἡμᾶς πρὸς αὐτὸν θὰ ὀδηγήσῃς.»

«Εὐρίσκεται ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει,» ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης, «ἐν τῷ νεοτελεῖ ναῷ τοῦ Διός. Ἐκεῖ μετὰ συνεργῶν καὶ ἐργατῶν ἐκλείσθῃ καὶ οὐδενὶ ἐπιτρέπει νὰ εἰσέρχεται παρ' αὐτὸν τὸ μὲν, ἵνα μὴ ἐνοχλῇται ἐργαζόμενος, τὸ δ', ἵνα μὴ ξένος τις ὀφθαλμὸς προλαβὼν ἴδῃ τὸ ἔργον, πρὶν ἂν τελειωθὲν ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι ἐπὶ τοῦ οἰκείου τόπου σταθῇ ἐν τῷ ναῷ, ὃς μετὰ τὸ πέραν μόνον τῶν ἀγώνων θ' ἀνοιχθῇ. Ἀλλὰ θὰ πειραθῶ νὰ εἰσδύω εἰς τὸν κεκλεισμένον ναὸν πρὸς τὸν ἀναχωρητὴν καὶ σχεδὸν μισάνθρωπον γενόμενον, καίπερ αὐστηρῶς φυλαττόμενον ἀπὸ παντὸς δυναμένου νὰ ταραξῇ αὐτόν, ἵν' εἰσαγγείλω τὴν ἔλευσιν τῶν ξένων, οὗς ἀναμφιλόγως ἄσμενος θὰ σπεύσῃ νὰ ὑποδέξῃται.»

«Ἄφες, Ἀλκάμενες!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «καὶ ὑφ' ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ ἐνοχληθῇ ὁ Φειδίας ἐν τῷ ἔργῳ. Καὶ ἡμεῖς δὲ θὰ εὐχεται νὰ ἴδωμεν τὸ ἔργον οὐχὶ ἄλλως, ἢ ἐν ὅλῃ τῇ

λαμπρότητι, όταν τελειωθῇ. Καὶ θὰ ὑπομείνωμεν μὲν μικρὸν ἔτι, ἀλλὰ δὲν θ' ἀναμείνωμεν τὴν δημοσίᾳ ἐγκαίνισιν τοῦ ναοῦ. Διότι ἐγὼ τε καὶ ἡ Ἀσπασία ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀπολαύσωμεν τῆς θεᾶς ἐκείνης οὐχὶ πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους, ὅπερ θὰ παριστῆται. Ἐλπίζω δ', ὅτι ὁ Φειδίας πρὸ μιᾶς τοῦλάχιστον ἡμέρας θὰ εἰσαγάγῃ ἡμᾶς εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ἑρήμου ἔτι ναοῦ καὶ ὅτι δὲν θὰ φθονήσῃ ἡμῖν, ἐὰν θαυμάσωμεν ἥσυχοι τὸ τετελειωμένον χρυσοῦν ἄγαλμα.»

«Οὕτω ποιῶν, Περικλείς,» ὑπέλαθεν ὁ Ἀλκαμένης, «κεχαρισμένον τι ποιεῖς τῷ διδασκάλῳ. Ἐὰν θέλητε λοιπὸν τό γε νῦν νὰ καταλίπητε τὸν Φειδίαν ἥσυχον ἐν τῷ ναῷ, ἀρκέσθητε ἐμοὶ καὶ τῷ χρηστῷ τούτῳ Πολυκλείτῳ, ὃς οἰκείως ἔχει πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ὥς οὐδεὶς ἄλλος τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὐ τὰ ἐκ μαρμάρου καὶ χαλκοῦ ἀγάλματα ἀστράπτουσιν ἐκεῖ ἐν μέσῳ τῶν φύλλων τῶν πλατάνων καὶ τῶν ἐλαιῶν τοῦ ἱεροῦ ἄλσους.»

Ἄσμενοι δ' ἀπεδέξαντο ὁ τε Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τοὺς δύο ὀνομαστοὺς καλλιτέχνας ὥς παραιομποῦς.

Καὶ πρῶτον μὲν περιῆλθον τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν βαμῶν καὶ ἀγαλμάτων, ἅτινα ἦσαν ἰδρυμένα ἐν τῷ μεγάλῳ, ὑπαίθρῳ, ἐν μέσῳ τῆς συνδένδρου ἀκτῆς τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀλτεως πεδία, ἐν ᾧ ὕψουτο ὁ νέος μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν μέσῳ τοῦ δάσους τῶν ἀπείρων χαλκῶν καὶ μάρμαρινων ἀγαλμάτων.

Παρήλθον δ' εἰτα τὸν θεηκολεῶνα, τὰ οἰκήματα δῆλα δὴ τῶν ἱερέων, θεηκόλων, καὶ τῶν νεοκόρων, τὰ πανδοκεῖα, ἅτινα οὐδαμῶς ἐξήρκουν τῷ πλήθει τῶν ξένων, τὰς ἀποθήκας τῶν ἀρμάτων καὶ τὴν αὐλήν, ἐν ἣ οἱ γενναῖοι ἵπποι καὶ οἱ ἡμίονοι ἐχρεμέτιζον. Εἶδον δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τῶν προσελθόντων ξένων κατασκηνοῦν ἐν ταῖς ἐν ὑπαίθρῳ σκηναῖς.

Ταύτας παρελθόντες ἀπῆντησαν πρῶτον μὲν τῇ μεγα-

λοπρεπεί σκηνῇ τῶν Σικυωνίων θεωρῶν, εἶτα δὲ τῇ τῶν Κορινθίων, ἔπειτα δὲ τῇ τῶν Ἀργείων καὶ Σαρμίων καὶ Ῥοδίων καὶ ἄλλων, περὶ ἃς ὥστίζοντο πολλοὶ καὶ δὴ οἱ πατριῶται ἐκάστου τῶν θεωρῶν. Περαιτέρω δ' εἶδον τὴν μεγαλοπρεπῆ σκηνὴν τοῦ πλουσίου Χίου Περιάνδρου καὶ τοῦ πλουσίου Εὐφορίδου τοῦ Ὀρχομενίου καὶ τοῦ Παύσανος τοῦ Ἐρετριέως. Ισταντο δὲ παρὰ τῇ εἰσόδῳ οἱ σύσκηνοι σταμύλλοντες καὶ σφοδρῶς σχηματιζόμενοι καὶ ἐδεξιούντο τοὺς φίλους καὶ ἐκάλουν αὐτοὺς γὰρ εἰσέλθωσιν ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν πορφυρῶν σκηνῶν. Ξένοι δ' ἡλιόκαυστοι νεανίαὶ προσήρχοντο κρατοῦντες τὸ ἥμισυ μέρος κατακεκλασμένων δακτυλίων, ὧν τὸ ἕτερον ἥμισυ οἱ προσφωνούμενοι ἐν χερσὶν εἶχον, καὶ προσαρμόζοντες τὰ μέρη ἐπειρῶντο ν' ἀποδείξωσι καὶ ἀναγνώρισωσιν ἀλλήλους ὥς υἱοὺς καὶ οἰκείους πατρῶων ξένων.

Καὶ πωλητήρια δὲ παντοῖα εὗρίσκοντο ἐκεῖ τῶν ποικίλων σκηνῶν ἐχόμενα.

Ἐκύμανε δ' ὁ ὄχλος καὶ ἤκουε τις τὰς διαφόρους ἐλληνικὰς διαλέκτους φύρδην ἀντηχοῦσας καὶ κατενόει, ὅτι οὐχὶ πάντες κατεμάνθανον ἀλλήλους. Διότι παρὰ τοὺς τραχεῖς φθόγγους τῆς διαλέκτου τῶν Πελοποννησίων καὶ τοὺς πλατειάζοντας τῆς τῶν Θηβαίων καὶ τοὺς ἀκόμλους τῆς τῶν Μεγαρέων ἀντήχουν καὶ οἱ ἀπαλοὶ τῶν Ἰώνων καὶ Αἰολέων. Ἐκπρεπεῖς δ' ἦσαν ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου ἐκείνου οἱ εὐγνωστοὶ τοῖς πᾶσι φαιδροὶ καὶ χαροποὶ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σπουδαῖοι καὶ σκυθρωποὶ Σπαρτιάται, οὓς ἐβλεπέ τις ἐχθρικόν τι τοῦλάχιστον βλέμμα ἀνταλλάσσοντας.

Καὶ αἱ γιγαντιαῖα δὲ μορφαὶ τῶν ἀθλητῶν ἐφαίνοντο περιπατοῦσαι ἐκεῖ καὶ πάντες ἐδακτυλοδείκτουν καὶ ὠνόμαζον αὐτοὺς καὶ ἀνέφερον τὰς νίκας αὐτῶν.

Πρὸ τῆς σκηνῆς δὲ τῶν Χίων θεωρῶν εἶδον ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία παῖδα κλαίοντα, ὃν μάτην γέρων τις, ὁ πάπ-

πος ἴσως, ἐπειράτο νὰ παρηγορήσῃ. Ἐρωτήσας δ' ὁ Περικλῆς περὶ τῆς ἀφορμῆς τῶν καταχεομένων δακρύων ἔμαθεν, ὅτι ἀπεκλείσθη ὁ παῖς τῶν ἀγώνων τῶν παίδων ὡς τρυφηλός, διότι ἐλθὼν εἰς Ὀλυμπίαν μακρὰν ἔφερε κόμην καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον. Ἡ δ' Ἀσπασία οὐδόλως διαπαραχθεῖσα ὑπὸ τῶν δυναμένων ν' ἀκούσωσιν αὐτῆς ἔψεξε μὲν πρῶτον σαρκαστικῶς πως καὶ πικρῶς τὴν σκυθρωπήν, ἀρχαϊκὴν αὐστηρότητα τῶν ἡλιακῶν Ἑλλανοδικῶν, ἐθώπευσε δ' εἰτα τοὺς μέλανας βοστρύχους τοῦ παιδὸς καὶ παραμυθουμένη εἶπεν· «Μὴ κλαῖε! Ὁ Ἀθηναῖος Περικλῆς θὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ σοῦ παρὰ τοῖς Ἑλλανοδίκαις!» —

Ἄλλ' ἤδη πυκνότερον ἐγίνετο τὸ πλῆθος καὶ ἐπληροῦτο ὁ εὐρύς τόπος ἀνθρώπων, οἵτινες τῇδε κάκεισε ἴσταντο. Ἐχώρουν δ' ἐπὶ τὰ πρόσω ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία καὶ βαδίζοντες ἐνετύγχανον τοῖς ἰσταμένοις ὅτε μὲν περὶ τεχνίτην τινὰ ἐκτιθέντα ἐνταῦθα εἰς κοινὴν θέαν τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅτε δὲ περὶ ῥαψῳδόν, ἢ λαμπρόφωνόν τινα, ὅστις ἐπὶ βῆμά τι ἀναβαίνων ἀνεγίνωσκε τῷ ἀκροαμένῳ ἑλληνικῷ λαῷ τὴν ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσαν ἱστορίαν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ γήσων, ὅτε δὲ περὶ ἐξαιρετόν τινα μουσικόν, ἢ περὶ ἀνδρας θαυμαστούς, πορφυρᾶς στολᾶς ἐνδεδυμένους, οἵτινες ὑπερηφάνως σχηματιζόμενοι παρήρχοντο τοὺς θαυμάζοντας αὐτούς, σοφιστὰς τινάς, οἵτινες ἦλθον εἰς Ὀλυμπίαν, ἵνα ἐπιμᾶλλον περιωνύμους ἑαυτοὺς καταστήσωσι καὶ ἔτοιμοι πάντοτε ἦσαν νὰ εἴπωσι πρὸ τοῦ συνηγμένου πλήθους πανηγυρικόν τινα περὶ οἰουδήποτε ζητήματος, ὅτε δὲ περὶ ἀφανές τι ἀνδράριον, ἀφ' οὗτινος τῆς φαλακρᾶς κεφαλῆς ἀπήστραπτεν ὁ ἀπὸ τοῦ καυστικοῦ τῆς Ἥλιδος ἡλίου ἰδρώς, ὡς ψεκάδες ἐωθινῆς δρόσου, καὶ ὅπερ πίνακα ἀστρονομικὸν κρατοῦν, ἔργον πολλῆς ἀγχινοίας καὶ ἀμέτρων ὑπολογισμῶν, εἰς κοινὴν θέαν αὐτὸν ἐξετίθει.

Γέρων δέ τις προβεβηκώς, λευκόθριξ τις Σπαρτιάτης προσέβλεπε τοὺς κενοδόξους τούτους σκυθρωπάζων καὶ χαλεπαίνων· «Εὐλογημένοι οἱ χρόνοι,» ἔλεγε πρὸς τὸν παρ' αὐτῷ ἱστάμενον ἑταῖρον, «καθ' οὗς ἡ Ὀλυμπία οὐδὲν πλέον ἦτο, ἢ παλαιάστρα, ἐν ἧ ἐπεδεικνύετο ἡ ῥώμη τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' οἱ νῦν καταχρώμενοι ἀπέδειξαν αὐτὴν τόπον εἰς ἐπίδειξιν γυναικείων καὶ μαλθακῶν τεχνῶν. Ὅτε παιδίον ἔτι ἡμην, οὐδὲν πλέον εὑρίσκε τις εἰς ἀγοράν, ἢ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα τρόφιμα καὶ που καὶ τὰ ἀμέσως ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἐορτήν, ὡς κοσμήματα, ταινίας, στεφάνους, ἀλλὰ σήμερον βρίθουσι τὰ πωλητήρια ματαίων ῥώπων καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἐορτῆς ἀγορὰ μεγάλη ἐνταῦθα γίγνεται, ἐν ἧ οἱ κἀπηλοι πασῶν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ νήσων πάντα τὰ ἐπαγωγότατα ὄνια ἐκτίθενται. Ὡσαύτως δὲ γέμει ἡ Ὀλυμπία ὅση-μέραι μᾶλλον ῥαψωδῶν καὶ μουσικῶν καὶ θεοπλαστῶν καὶ σοφιστῶν καὶ παντοίων ἄλλων τοιούτων καὶ ταχέως θὰ ἐκλίπη τέλεον ὁ μέγας σκοπὸς τῶν παλαιῶν ἱερῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἀφανιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιδείξεων καὶ ἐνδείξεων ἀνάνδρου φιλοτιμίας, δι' ἧς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς ἡπείρου καὶ τῶν νήσων καὶ τῶν ἰωνικῶν ἀκτῶν πειρῶνται νὰ ὑπερβάλωσιν ἀλλήλους. Κενοδόξοι καὶ μωροί! Ἐκαστος αὐτῶν προθυμεῖται νὰ λάμψη, ἕκαστος θέλει αἰσθῆσιν νὰ ἐμπούσῃ. Βλέπεις ἐκεῖ τοὺς Μεγαρέας ἐκείνους; Ἐγκολάπτουσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ φλοιῷ τῶν αἰγείρων τοῦ Ἀλφειοῦ, ἵνα πράξωσι καὶ αὐτοὶ τι εἰς ἀθανασίαν ἑαυτῶν.»

«Ἄλλους δέ τινας βλέπω ἐκεῖ,» ὑπέλαβεν ὁ ἑταῖρος, «ἀσχολουμένους εἰς συλλογὴν καλῶν καὶ ποικίλων ψήφων ἐκ τῆς ψάμμου τοῦ ἱεροῦ ποταμοῦ. Πρέπει καὶ ἐγὼ νὰ συλλέξω τινάς, ἵνα κομίσας αὐτοὺς πρὸς τὸν παῖδα ἐξαναγκάσω αὐτὸν πρῶτως νὰ ἐνθυμῇται τῆς Ὀλυμπίας.»

Ταῦτα εἰπὼν ὁ φίλος τοῦ Σπαρτιάτου ἀφανὴς ἐγένετο ὑπὸ τὰς παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀλφειοῦ αἰεΐρους.

Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν τοῦ χρόνου ἀντήχησεν αὖθις ἢ τὰ πάντα ὑπερηχοῦσα φωνὴ τοῦ κήρυκος, ὃς ἐνίοτε παρερχόμενος τὰς σκηνὰς καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἐφείλκε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ἀκοὴν συμπάντων τῶν παρόντων Ἑλλήνων ἐπὶ χρόνον τινὰ πρὸς ἑαυτόν, ὥς ὣν τὸ κοινὸν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων στόμα. Ἐκήρυττε δὲ παντοῖα·

«Οἱ Πανορμίται καὶ οἱ Λεοντίνοι ἀγγέλλουσι πανηγυρικῶς τοῖς Ἑλλησιν, ὅτι διαλύσαντες τὰς ἐριδας σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο.» Καὶ αὖθις·

«Οἱ Μάγνητες γνωρίζουσι τοῖς Ἑλλησιν, ὅτι συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν πρὸς τοὺς Λαρισσαίους καὶ Δημητριάδας ἐποιήσαντο.» —

Ἀλλὰ νῦν ἀντήχησε λαμπρόφωνον τὸ κήρυγμα·

«Οἱ Λεχαιᾶται χάριτας δημοσίᾳ τοῖς Φλιασίοις ἀποδίδουσιν, ὅτι ἐβοήθησαν αὐτοῖς πολεμοῦσι πρὸς τοὺς ἐκ Κεγχρεῶν!»

«Τοῦτο πολλοῦ ἄξιον ἦτο!» εἶπε σαρκαστικῶς μειδιῶν εἰς τῶν παρόντων ἐκ Κεγχρεῶν. «Ἴσως νομίζουσιν οἱ Λεχαιᾶται, ὅτι ἐφοβήθημεν αὐτοὺς καὶ τοὺς Φλιασίους; Μὰ τὸν Ἡρακλέα, τῇ προσεχεῖ Ὀλυμπιάδι ἄλλοια θ' ἀνακηρύξῃ ὁ κήρυξ.»

«Καλῶς!» ἀντεῖπε σκωπτικῶς εἰς τῶν Λεχαιῶν παρίσταμενος. «Ἐχομεν ἐπὶ ἱκανὰ βέλη, ἵνα κατακαλύψωμεν δι' αὐτῶν ἅπασαν τὴν πόλιν τῶν Κεγχρεῶν!»

«Καὶ ἡμεῖς ἱκανὰ δόρατα,» ἐπέλαβεν ὁ ἐκ Κεγχρεῶν, «περὶ ἃ νὰ περιπεύρωμεν τοὺς νεφροὺς ἀπάντων τῶν Λεχαιῶν.»

«Ἐρρε!» ἀνέκραξεν ὁ Λεχεάτης ἐν διαπύρρῳ ὀργῇ, «ἢ

δὲν θ' ἀναγνώρισης τὸ πρόσωπόν σου αὐριον ἐν τῷ κατόπτρῳ;»

Ταῦτα λέγων ἀνέτεινε τὴν πυγμὴν.

Ἄλλ' αἰφνης Ἀθηναῖός τις παρεμπесῶν ἐδράξατο τοῦ βραχίονος αὐτοῦ.

«Τί τοῦτο δηλοῖ; Ἄφες τὸν ἐκ Κεγχρεῶν, ἐὰν μὴ θέλῃς πρὸς ἐμὲ νὰ ἐρίσῃς;»

«Ἴδε,» ἤρξατο λέγων Σάμιός τις πρὸς τοὺς θεατάς, οἵτινες ὠστίζοντο περὶ τοὺς ἐρίζοντας, «οἱ Ἀθηναῖοι θέλουσι καὶ τοὺς ἐκ Κεγχρεῶν νὰ οἰκειώσωνται! Ἀλλὰ καλῶς γνωρίζομεν, ὅτι διὰ τῶν θωπευμάτων τούτων καὶ τῆς ἐπιδείξεως διώκουσιν!»

«Καὶ λίαν πάντες τοῦτο γνωρίζουσιν!» ὑπολαβόντες εἶπον Σπαρτιαταὶ τινες καὶ Ἀργεῖοι.

«Ἀπό τίνος χρόνου,» εἶπεν εἰς τῶν Ἀργείων, «θαυμαστὴν σπουδὴν ποιοῦνται οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τοῦτο, φίλους ἐν τῇ Χερσονήσῳ καὶ δὴ ἐν τοῖς κατὰ τὴν εἴσοδον οἰκοῦσι νὰ εὐρωσιν!»

Ἄλλ' ἔχουσι σχολὴν πρὸς τοῦτο;» ἀνεφώνησεν εἰς τῶν Σπαρτιατῶν σαρκαστικῶς μειδιῶν. «Διεπέρανε λοιπὸν ὁ μέγας Περικλῆς, ὁ Ὀλύμπιος, τοὺς μεγάλους πολυτελεῖς ναοὺς καὶ τὰ Προπύλαια καὶ τὰ χρυσελεφάντινα ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς; Ἡ δ' Ἥρα τοῦ Ἀθηναίου Ὀλυμπίου ἐπιθυμεῖ καὶ πέραν τῶν πιτυωδῶν χωρίων τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς νὰ ἐκτείνει;»

«Τοὺς φίλους καὶ προμάχους αὐτῆς προαπέστειλεν!» εἶπεν ὁ Ἀργεῖος δεικνύων διὰ τοῦ δακτύλου ὑπεράνω τῶν ἄρμων τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φειδίου.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ παριστάμενοι Ἀθηναῖοι ἐφαίνοντο ἥκιστα διατεθειμένοι ν' ἀποδέξωνται τὸ σκῶμμα. Δι' ὃ ἀγριωτέρα καὶ καθολικωτέρα ἐξήπτετο ἡ τῶν λόγων ἀψιμαχία.

Ἄλλ' αἰφνης ἰσχυρά τις καὶ εὐφανος ἀνδρική φωνὴ

ἀντήχησε τοσοῦτον θαυμαστῶς δεινῇ, ὥστε παραχρῆμα πάντας ἐξηνάγκασε σιγῇ αὐτῆς ν' ἀκροασθῶσιν.

«Τίνος Ἑλληνος εἶναι ἡ γλῶσσα,» εἶπεν ὁ δεινὸς ἀγορητής, «ἥτις σκώπτει τοὺς νέους ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Ἀθηναίων; Ὅτι εὐκλεὲς ἐν Ἀθήναις ἐγένετο, εἰς τιμὴν τοῦ ὀνόματος συμπάντων τῶν Ἑλλήνων ἐγένετο! Ἐνθυμήθητε, ὅτι ἀπ' αἰώνων ἀείποτε εἰρηνικῶς ἀμίλουν πρὸς ἀλλήλους οἱ πρόγονοι ἡμῶν πάσης φυλῆς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐν ᾧ τὰ ἱερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ ὕδατα ῥοθοῦντα τὸν ῥυθμὸν σημαίνουνσι τῆς ὀλυμπιακῆς χορείας συμπάντων τῶν Ἑλλήνων. Εἰς εἰρηνικοὺς δ' ἀγῶνας συνηρχόμεθα πάντοτε ἐνταῦθα, ἱερὸν ἦτο ἡμῖν τὸ ἔδαφος καὶ εὐσεβὴς ἡσυχία ἐπεκράτει ἐνταῦθα. Ἐνθυμήθητε, ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ κοινοῦ θεοῦ Διὸς συνάγει ἡμᾶς πανελλήνιος ἑορτή. Διάγετε λοιπὸν εἰρηνικῶς, ὡ ὁμόφυλοι, ἐν τῇ Πισάτιδι χώρα! Οὐχὶ ὅπλα πρέπει νὰ συγκρούωνται πρὸς ἄλληλα, οὐδ' ὁ κτύπος τοῦ σιδήρου ν' ἀκούηται ἐνταῦθα, ἀλλ' ὁ ψόφος τῶν εἰς διάπειραν προσαρμοζομένων μερῶν τῶν δακτυλίων, ἐξ οὗ οἱ ἐκ τῶν διαφορῶν ἑλληνικῶν δῆμων ξένοι φίλα φρονοῦντες ἀναγνωρίζονται!»

«Ὁ Περικλῆς!» ἀνεβόησαν ἅπαντες μετὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ πανταχοῦ ἀντήχει. «Ὁ Ἀθηναῖος Περικλῆς! ὁ Περικλῆς, ὁ Ὀλύμπιος!» Καὶ οἱ πατέρες αἶροντες τὰ παιδία ἐδείκνυνον αὐτοῖς τὸν Περικλέα. Διότι πρότερον μὲν ὀλίγοι μόνον εἶχον ἀναγνωρίσαντες αὐτόν, νῦν δὲ μετὰ τὸν λόγον, ὅτε ἡ ὀλυμπιακὴ αὐτοῦ θρονιάδης φωνὴ ἀντήχησεν, ἀνεγνώρισαν αὐτὸν πάντες καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀντήχησαν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν εὐαισθήτων καὶ εὐταράκτων Ἑλλήνων. Ἐπευφημίαι δ' ἀντήχουν καὶ πέραν τοῦ Ἀλφειοῦ, οὗ τὰ ῥοθοῦντα ὕδατα συνευφημοῦντα ἐφαίνοντο.

Ἐξέστη δ' ὁ Περικλῆς τοῦ πλήθους καὶ εἰσελθὼν μετὰ τῆς Ἀσπασίας καὶ τῶν φίλων εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἀλτεως

ἀφανής ἐκεῖ ἐγένετο ἐν μέσῳ τῶν ναῶν καὶ τῶν παντοίων ἱερῶν καὶ ἀγαλμάτων καὶ κρατήρων καὶ στηλῶν περιηλυρίζομενος ὑπὸ τῶν φύλλων τῶν ἐλαιῶν καὶ αἰγείρων καὶ πλατάνων καὶ φοινίκων. Ἀπὸ τῆς ἄκρας δὲ τοῦ αἵετός τοῦ νέου ναοῦ ἀνταυγῆς ἀντέλαμπεν αὐτοῖς προσερχομένοις ἐπίχρυσος Νίκη ἰσταμένη ἐν μέσῳ δύο ὡσαύτως ἐπιχρῶσων λεβήτων. Προσελθόντες δ' ἐθεῶντο τὸ ὀπισθεν αἵετα, ἐν ᾧ ἴσταντο τὰ ἔργα τοῦ Ἀλκαμένου. Εἶχε δὲ παραστήσας ὁ Ἀλκαμένης τὸν ἀγῶνα τῶν Λαπιθῶν πρὸς τοὺς Κενταύρους ἐν τῷ τοῦ Πειρίθου γάμῳ καὶ ἐπιδείξας ἐν αὐτῷ ἐναργέστερον, ἢ ὅσον ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὅπόσον ἀγαπητῶς εἶχε πρὸς τὴν παράστασιν τῆς κινήσεως καὶ τῆς ποικιλίας τῶν στάσεων καὶ τῶν σχημάτων.

Ὁδηγούμενοι δ' ὑπὸ τοῦ Πολυκλείτου καὶ Ἀλκαμένου ἐπεσκέψαντο εἴτα ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία τὰ ἄλλα ἅπειρα θαυμαστά ἔργα τοῦ ἱεροῦ ἄλσους.

Τέλος δ' ἐνέτυχον ἀναβαθμῶ τι, ὃς ἀπὸ τῆς Ἀλτεως πρὸς ἄρκτον εἰς κρητίδα ἔφερεν ἐκτεινομένην κατὰ μῆκος τῆς πρὸς μεσημβρίαν ὑπαρείας τοῦ Κρονίου ὅρους μέχρι τοῦ σταδίου. Ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς κρητίδος ἦσαν οἱ θησαυροί, ἐν οἷς αἱ διάφοροι πόλεις τὰ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πεμπόμενα ἀναθήματα κατετίθεσαν.

Ἀπὸ τῶν κατὰ νότον δὲ τοῦ Κρονίου θησαυρῶν ἀναβαίνοντες ἐπ' αὐτὸ τὸ Κρόνιον ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐπεσκέψαντο τὰ κοσμοῦντα αὐτὸ ἱερὰ καὶ εἴτα ἐκ τῆς κορυφῆς ἐθεῶντο ἅπασαν τὴν Ὀλυμπίαν. Διότι κάτω μὲν ἔβλεπον τὸ ἱερὸν ἄλσος, τὴν Ἀλτιν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα, πέραν δὲ τῆς Ἀλτεως τὸν μεγαλοπρεπῆ Ἀλφειὸν διὰ τῆς πεδιάδος ῥέοντα, εἴτα δ' ἐπὶ δεξιᾷ μὲν τὸν Κλάδαον ἐκ τῶν πισταίων ὁρέων πηγάζοντα καὶ συμμίσγοντα τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ τῷ τοῦ Ἀλφειοῦ, ἐπ' ἀριστερὰ δὲ τὸ στάδιον

καὶ τὸν ἱππόδρομον, τὰ πέριξ τῆς Ἀλτεως κείμενα πεδία τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἐπὶ δεξιὰ δὲ τοῦ Κρονίου κατὰ τὴν βόρειον πέραν τοῦ γυμνασίου ἔξοδον τῆς Ἀλτεως ἔβλεπον τὸ Πρυτανεῖον, ἐν ᾧ οἱ τῶν τῶν ἀγώνων ἐπιμελούμενοι διέτριβον, καὶ τὸ Βουλευτήριον, ἐν ᾧ οἱ Ἑλλανοδίκαι καὶ οἱ ἀθληταὶ ᾤμνουν πρὸς τοῦ ἐν ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν κεραυνὸν φέροντος ἀγάλματος τοῦ Ὀρκίου Διός, οἱ μὲν, ὅτι ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἄνευ δώρων θὰ ποιήσωνται τὴν κρίσιν, οἱ δ', ὅτι οὐδὲν κακούργημα θὰ διαπράξωσιν εἰς τὸν τῶν Ὀλυμπίων ἀγῶνα. Περαιτέρω δ' οὐδὲν ἕτερον ἠδύναντο ν' ἴδωσιν, εἰ μὴ τὸν ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων τῶν προσστατούντων τῆς ἱερᾶς χώρας τῆς Ὀλυμπίας σχηματιζόμενον στέφανον.

Ἄσμενοι δὲ προσέβλεπον οἱ ἄνδρες τὴν εἰκόνα ταύτην, ἀλλ' ἡ Ἀσπασία ἤρξατο μεμψιμοιροῦσα, ὅτι ὁ πνιγρὸς καύσων καὶ αἱ ἄπειροι ἐμπίδες ἠνάχλουν αὐτῇ.

«Τίνας ἔνεκεν,» εἶπεν, «οἱ Ἕλληνες πρὸς τοὺς ἀθλητικούς τούτους ἀγῶνας τὴν θερινὴν ὥραν καὶ τὴν πνιγρὰν καὶ ἐλώδη ταύτην νάπην τοῦ Ἀλφειοῦ ἐξέλεξαν;»

«Ὁ ἰδρυτὴς τῶν ἀγώνων Ἡρακλῆς δὲν προσέσχε τοῖς κῶνωψιν!» εἶπε μειδιών ὁ Ἀλκαμένης.

«Ἀλλ' οὐδ' ἡμεῖς οἱ ἄνδρες τέως,» προσέθηκεν ὁ Περικλῆς. «Οὐχὶ καλῶς δὲ ποιούσα, Ἀσπασία, ἔτρεψας τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τοὺς μικροὺς τούτους ἀνααδεῖς αἵματος πότας!» —

Ἐπανερχόμενοι δὲ διὰ τῆς Ἀλτεως διέτριψαν ἔτι χρόνον τινὰ ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία θεώμενοι τὰ ἔργα τοῦ Πολυκλείτου.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ σφοδρότερος ἐγίγνετο ὁ θόρυβος καὶ μεῖζων ἡ κίνησις μεταξὺ τῆς Ἀλτεως καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ, προϋούσης τῆς ἡμέρας. Ἀπειρα δὲ θύματα περὶ τὴν ἐσπέραν προσηνέχθησαν εἰς θυσίαν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Ἀλτει ἄνθεσιν

ἑσπερανωμένων βαμῶν καὶ τὰ σπλάγχχνα αὐτῶν οἱ ἀθληταὶ κατεσκόπουν, ἵνα σημειόν τι περὶ τῆς μελλούσης ἐπιτυχίας εὕρωσιν. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῶν θεατῶν συνηθροίζετο περὶ τὸν παλαίφατον μέγαν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐκ τῆς τέφρας πεποιημένον βαμόν, ἐν ᾧ ἡ μεγάλη θυσία ἔμελλε νὰ προσε-
νεχθῇ.

Διετέλεσαν δὲ γιγνόμενα τὰ ἱερὰ ταῦτα ἔθιμα μέχρι βαθείας νυκτὸς ὑπὸ τοὺς τόνους τῆς μουσικῆς καὶ τὸ σέλας τῆς σελήνης, ἥτις πλήθουσα σχεδὸν ἦτο, καὶ πάντα μεγαλο-
πρεπῶς ἄμα τε καὶ εὐτάκτως ἐγίγνοντο ἐν σεμνῇ σιγῇ. Μόλις δὲ περὶ μέσας νύκτας ἐσβέσθησαν αἱ δᾶδες ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει καὶ κατέπεσον αἱ τελευταῖαι φλόγες τῶν βαμῶν ἐκτυφεῖσαι. Τότε δ' ὥρμησαν πολλοὶ εἰς τὸ στάδιον, ἵνα καταλαβόντες ἔδρας ἀναμείνωσι τὴν ὑποφώσκουσαν ἡῶ καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ἀγώνων.

Τῇ δὲ πρωΐᾳ ἀνέβησαν αὐθις ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐπὶ τὸ Κρόνιον.

Καὶ ὁ μὲν ὀφθαλμὸς τοῦ Περικλέους προσεκολλᾷτο πρὸς τὸ ἀνθρώπων κατάμεστον καὶ μακρόθεν ὁρατὸν στάδιον μετὰ τοῦ διαφέροντος ἐκείνου, ὅπερ ἡ θεὰ τῶν ἀγώνων ἐν τῇ ψυχῇ παντὸς Ἑλλήνος διήγειρε. Διότι χάριν τῆς Ἀσπασίας μόνης ἑστερίθη τῆς ἡδονῆς, ἥς ἡδύνατο ν' ἀπολαύσῃ κατερ-
χόμενος καὶ αὐτὸς εἰς τὸ στάδιον καὶ ἀναμιγνυόμενος τοῖς ἄλλοις θεαταῖς.

Ἄλλ' οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἡδονῆς ἠτένιζε καὶ ὁ ὀφθαλ-
μὸς τῆς Μιλησίας εἰς τὸ πεδῖον, ἐν ᾧ ἡ ἀνδρική ῥώμη ἐν βιαίᾳ καὶ σχεδὸν φονικῇ ἀμίλλῃ ἐπὶ τῆς ψάμμου καὶ ἐν τῷ πανίγει τοῦ ἡλίου ἐπεδεκνύετο.

«Διὰ τί περιφρονητικῶς σχεδὸν προσβλέπεις τὸ φιλοθέ-
αμον ἐκεῖνο πλῆθος;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Δέν σοι φαίνεται,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ὡς εἰ ὁ ἐλληνικὸς

λαὸς ὁ τοσοῦτον μέγας ἐν πολλοῖς ὄντως λαμπροῖς καὶ καλοῖς τὸν στέφανον τῆς μεγίστης δόξης τοῖς ἀθληταῖς τῆς Ὀλυμπίας κατέλιπε; Πρέπει ἀληθῶς ἡ ῥώμη τῶν βραχιόνων καὶ ἡ εὐκινησία τῶν ποδῶν ὥς ἡ μεγίστη ἀρετὴ νὰ νομίζεται ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἑλλήνων;»

«Ἐννοῶ,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς. «Σὺ μὲν εἶσαι ἡ πρόμαχος τῆς θηλότητος καὶ παντός, ὅ,τι διακοσμεῖ καὶ βελτιοῖ καὶ καλλύνει τὸν βίον, ἐνταῦθα δ' ἐορτάζει θριάμβους ἡ ὦμῃ ἀνδρία.»

«Γνήσιον δωρικὸν θέαμα,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «εἶναι ὁ τοιοῦτος ἀγὼν τῆς πάλης καὶ τῆς πυγμῆς, ἐν ᾧ οἱ ἀθληταὶ μαινόμενοι ἐπιπίπτουσιν ἐπ' ἀλλήλους, ἕως ἂν τὸ αἷμα ἐξορμήσῃ ἐκ τοῦ στόματος. Δικαίως δὲ λέγεις, ὅτι μισῶ τοὺς ἀγῶνας τούτους· διότι, ὅταν ἡ ἀνδρία ὑπερβαίνει τὸ ὀρθὸν μέτρον, φαίνεται μοι προσπελάζουσα τῇ βαρβαρότητι. Φοβοῦμαι δέ, μὴ ἡ ἐκ τοῦ θεάματος τούτου ὦμῃ αὕτη τέρψις πλανήσασα τὴν φρόνησιν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀγριότητα αὐτοῦς ἐπανερέγκῃ.»

«Ἐπὶ πολὺν προβαίνεις!» εἶπε μειδιῶν ὁ Περικλῆς.

Ἄλλ' ἡ διχογνωμοσύνη αὕτη τοῦ Περικλέους καὶ τῆς φίλης αὐτῇ Ἀσπασίας ἐμελλεν ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ νέαν ἀφορμὴν ἐπιτάσεως νὰ λάβῃ ἐκ τινος θεάματος, οὗ ἐγένοντο μάρτυρες.

Ὡς δῆλα δὴ ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία περὶ δεῖλην ὥριαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀκολουθοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Πολυκλείτου καὶ Ἀλκαμένους περιεπορεύοντο τὸ στάδιον καὶ ἡ Ἀσπασία ἐθεῶτο τὸν ξένον αὐτῇ ἐκείνον τόπον, εἶτα δ' ἐπὶ λιθίνης τινὸς ἑδρας ἐκαθέσθησαν εἰς ἀνάπαυαν, κατὰ τύχην ἀθληταὶ τινες τῶν μετασχόντων τῶν ἀγῶνων τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐνέτυχον ἐτέροις ἀθληταῖς καὶ πάντες τότε ἄθροοι ἐπὶ τῆς χλόης καθεσθέντες ἤρξαντο σφοδρῶς περὶ τῶν γενομένων συζη-

¹ Ἀσπασία III.

τοῦντες. Κατὰ τὴν συζήτησιν δὲ ταύτην ἐπανελήφθησαν ἐν λόγοις οἱ ἀγῶνες τῆς πρώτης ἡμέρας καὶ ἐκάστη νίκη αὐστηρῶς ἐξητάσθη. Διότι ἕκαστος τῶν ἡττηθέντων ἐξηγεῖτο, ὅπως κατὰ συντυχίαν τινὰ ὁ ἀντίπαλος ὑπερέβαλεν αὐτόν, ἢ ὅπως ἐκ τριχὺς ἡ νίκη ἐκρέματο, ἢ ἐμέμφετο τῷ ἀντιπάλῳ, ὅτι παρέβη τοὺς κανόνας τῶν ἀγώνων. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα μικρὸν αὐτοὺς ὠφέλουν καὶ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀφορμὴν σκωμμάτων τοῖς συνεταίροις παρεῖχον.

«Ἀδιάφορον, ἀγαθὲ Θεάγενης,» ἔλεγέ τις, «πρέπει νὰ φέρῃς τοὺς κονδύλους, οὓς ἐνέτριψέ σοι ὁ Νικόστρατος. Ἐλεεινὴν τὴν ὄψιν σου καθιστᾷς τὰ περὶ τὴν συντετριμμένην κεφαλὴν ἐλαιοβρεχῇ ταῦτα ράκη καὶ λύχνου ὀσμήν ἀποπέμπεις.»

«Σκώπτετε!» ἀπεκρίνατο ὁ προσφωνούμενος, νεαρός τις παλαιστής καὶ πύκτης, ὃς κακῶς διέκειτο ὑπὸ τῶν πληγῶν καὶ ἐκ τούτου τὰ ἐλαιοβρεχῇ ράκη περὶ τὴν κεφαλὴν ἔφερεν.

«Σκώπτετε!» εἶπεν, «ἀλλ' ἐγὼ νῦν πρῶτον κατενόησα, ὅτι δύνανται νὰ ὑπομείνωσιν αἱ σάρκες καὶ τὰ ὀστά. Διότι ἐδεξάμην τοιοῦτους κονδύλους, οἵτινες, ὥς πιστεύω, θὰ ἠδύναντό καὶ τετράπεδον λίθον νὰ κατασυντρίψωσι. Καὶ πιστεύετε, ὅτι ἐκτὸς μικρᾶς τινος φλεγμονῆς αἰσθάνομαι ἄλγος τι ἐν τῇ κεφαλῇ; Μικρά τινα ἀβλαβῆ οἰδήματα ἀνέδοσαν μόνον. Ἀλλὰ τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν ἀλγῶ ὀλίγον — ἴσως δὲ τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς βίας, μεθ' ἧς κατὰ τὴν πάλιν ὑπτιος κατέπεσον.»

«Φαίνεται, ὅτι ἄπειρος εἶσαι!» εἶπον οἱ ἄλλοι. «διότι ἀγνοεῖς, ὅτι ἡ μὲν κεφαλὴ τὸ ἀναισθητότατον, ἡ δὲ νωτιαία ἄκανθα τὸ εὐαισθητότατον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι.»

«Ἡ μὲν σὴ ἄκανθα μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἰαθῇ,» εἶπεν ἕτερός τις, «ἀλλ' ἀπόβλεψον εἰς ἐμέ — πόθεν θὰ λάβω ἐγὼ

πάλιν τοὺς ὀδόντας μου; Ἄν ἐξέπτουν αὐτοὺς, ὅτε κόνδυλον κατὰ τοῦ στόματος ὁ Μελέαγρος κατήνεγκέ μοι, τότε θὰ ὁμολόγουν τὴν ἦταν· τούτου ἕνεκα κατέπιον αὐτοὺς. Ἀλλὰ δυσάρεστον εἶναι νὰ μὴ ἔχη τις τοὺς ὀδόντας ἐν τῷ στόματι, ἀλλὰ νὰ περιφέρῃ αὐτοὺς ἐν τῷ στομάχῳ.»

«Θὰ καταπέψῃς αὐτοὺς!» εἶπεν ὁ Βοιωτὸς Κνήμων. «Ὁ στόμαχος τῶν ἀθλητῶν καὶ ὀδόντας πρέπει νὰ καταπέττῃ.»

«Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν θ' ἀπολάβω τσαύτας σάρκας, ὅσας σὺ ἔχεις!» ὑπέλαβεν ὁ Θεαγένης. — Ἦτο δ' ὁ Κνήμων οὗτος γηραιὸς τις, ἄμρὸς ἐταῖρος, ὃς πολλῶν βοῶν καὶ μῶσχαν καὶ ἀμνῶν τὸν μυελὸν εἶχε βοφῆσας. Καὶ τὰ μὲν ὦτα αὐτοῦ κατατεθλασμένα ὑπὸ τῶν κονδύλων ἦσαν, αἱ δὲ σάρκες τοῦ εὐρέος καμαρωτοῦ στήθους καὶ τῶν ὤμων χαλκαῖ ἐφαίνοντο, αὐτὸς δ' ὅμοιος πρὸς σφυρήλατον ἄγαλμα. Τῶν βραχιόνων δ' οἱ μῶνες ὠγκοῦντο στρογγύλοι καὶ σκληροί, ὥς οἱ ἐν τοῖς ρεῖθροις λίθοι, οὓς ἡ πλημμυρὶς ἐπὶ πολὺ κυλίσασα στρογγύλους κατέστησεν.

«Πιστεύετε,» ἀνεφώνησεν, «ὅτι ἦταν τινὸς ὕμῶν εἶμαι, ὥς βαρὺς, καὶ ἦττον ὕμῶν ἀκύπους; Ὁμολογῶ, ὅτι ταχυδρόμος δὲν εἶμαι, ἀλλ' εἶμαι τοιοῦτος, οἷον οὐδέποτε δύναται τις ν' ἀνατρέψῃ, ὥς οὐδὲ χαλκοῦν στῦλον ἀνατρέπει τις. Καὶ ὅταν δ' ἡ γῆ αὐτὴ σείηται — ἐγὼ μένω ἄσειστος.»

Ταῦτα εἰπὼν κατέθηκε τὸν δίσκον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ στὰς ἐπ' αὐτοῦ εἶπεν αὐθις·

«Ἀγετε! Τίς ὕμῶν δύναται νὰ με ἀνατρέψῃ;»

Μάτην δ' ἐπειρῶντο οἱ ἀθληταὶ ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ν' ἀνατρέψωσιν αὐτόν. Τότε δ' ὁ Κνήμων ἀλείψας τὸν δίσκον ἐλαίῳ καὶ ὀλισθηρότατον αὐτόν καταστήσας ἔστη ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἄσειστος ἔμενεν.

Εἶτα δ' εὐθείαν τὴν χεῖρα ἐκτείνας καὶ στερρόως τοὺς προτεταμένους δακτύλους τῆς χειρὸς σφίγγας·

«Πειράθητε,» εἶπε, «ν' ἀποσπάσῃτε τὸν μικρὸν δάκτυλον ἀπὸ τῶν ἄλλων!» —

Καὶ πολλοὶ μὲν ἐπειράθησαν, ἀλλ' ὁ δάκτυλος ἐφαίνετο ὡς κέκολλημένος πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ σιδήρου.

«Τοῦτο οὐδενὸς λόγου ἄξιον εἶναι!» εἶπεν ἀλαζονευόμενος ὁ Ἀργεῖος Σθένελος. «Ἐγὼ ἐν ἀνάγκῃ δύναμαι τεθρίπτου τὸν δρόμον ν' ἀναχαιτίσω συλλαβὼν διὰ τῆς χειρὸς τὰς κνήμας τοῦ τροχοῦ!»

«Ἐγὼ δ',» ἔλεγεν ὁ Ἡλεῖος Θέρμος, «ἐν Πύλῳ συνέλαβόν ποτε ἄρρνενα ἵππον τῆς χηλῆς καί, ὡς ἐκεῖνος ἀπέσπασε τὸν πόδα, ἔμεινεν ἡ χηλὴ ἐν τῇ χειρί μου.»

«Ταῦτα εἶναι ἔργα ῥώμης,» ἔλεγεν ὁ Θεσσαλὸς Εὐαγόρας. «Ἀλλὰ, τίς δύναται νὰ διαπράξῃ, ὅ,τι ἐγὼ ποτε ἐν Λαρίσῃ ἔπραξα; Ἐν ᾧ δηλαδὴ ὁ περιώνυμος σταδιοδρόμος Κρησίλας δρόμῳ ἐφέρετο, ἐγὼ ἀφείλον τῶν ποδῶν αὐτὰ τὰ σανδάλια αὐτοῦ!»

«Τί δέ!» ἀνέκραγεν ὁ Σπαρτιάτης Ἀνάκτωρ. «Τολμᾷ ὁ ἀκύπους Θεσσαλὸς νὰ κομπάζῃ ἐνώπιον ἀνδρῶν πυγμάχων; Τί ὠφελοῦσί σε οἱ ταχεῖς πόδες, ἐὰν ἐμπήξω νῦν τὴν κεφαλὴν σου εἰς τὸ ἔδαφος;»

«Ἡ πυγμή μου εἶναι ἐπίσης εὐκίνητος, ὡς καὶ οἱ πόδες μου!» ἀνεφώνησεν ὁ Θεσσαλός, «καί, ἂν ἐπιψαύσω σου μόνον, θὰ συναγάγῃς τὰ ὀστέα σου ἐκ τῆς ψάμμου!»

«Σίγα!» ἀνέκραγεν ὁ Σπαρτιάτης, «ἢ ἐκθλίβω τοὺς ὀφθαλμούς σου, ὡς ὁ μάγειρος τοὺς τῶν σηπιδῶν!»

«Περικόμματα ἐκ σοῦ θὰ κατασκευάσω!» ἀντεῖπεν ὁ Θεσσαλός, «καὶ οἱ μύρμηκες ὡς ψυχία τὰ μέρη σου θ' ἀποκομίσωσιν!»

«Μάχεσθε διὰ λόγων!» ὑπολαβὼν εἶπεν ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βοιωτὸς Κνήμων. «Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἴδιον ἀθλητῶν. Ἄγετε! Λάβετε πείραν ἀλλήλων!»

«Τοῦτο καὶ θὰ πράξωμεν!» ἀνεφώνησαν ἀμφότεροι.

«Καλῶς!» εἶπεν ὁ πολύσαρκος Θηβαῖος. «Ἀλλὰ, πῶς ἀγωνιζόμενοι θὰ λάβητε πείραν ἀλλήλων; Δρόμῳ τρέχοντες, ἢ πύξ μαχόμενοι θὰ καταγωνίσησθε ἀλλήλους; Ἀμφότερα ἄριστα εἶναι. Ἀλλὰ γνωρίζετε, ὁποῖός τις εἶναι ὁ ἄριστος ἔλεγχος τῶν ἀθλητῶν καὶ τίνος πάντες πειράνται οἱ τε σταδιοδρόμοι καὶ οἱ πυγμάχοι ὡς τοῦ ἀρίστου καὶ κοινοῦ πάντων τῶν ἀθλητῶν ἐλέγχου;»

«Τίνος;» ἠρώτησαν ὁ τε Θεσσαλὸς καὶ ὁ Σπαρτιάτης.

«Ὁ ἄριστος ἔλεγχος τῶν ἀθλητῶν,» εἶπεν ὁ Βοιωτὸς ἐπιψαύων τῆς γαστροῦ, «εἶναι ἡ πεπτική δύναμις. Ἐνθυμήθητε τὸν Ἡρακλέα ὃς ἀπέπνιγε μὲν τοὺς λέοντας ἐν τοῖς ὄρεσι κατὰ δώδεκα, ἀλλ' ἅμα ἱκανὸς ἦτο βοῦν ὅλον ἐφ' ἅπαζ νὰ καταβροχθίσῃ. Ἴδου ἡ Ῥόδος, ὦ ἄνδρες, ἰδου καὶ τὸ πῆγμα! Ὀπτήσατε, δὲν λέγω βοῦν — διότι οὐδεμίαν ἀξίαν θὰ εἶχε τότε ὁ Ἡρακλῆς, ἂν μὴ μόνος αὐτὸς τοῦτο ἠδύνατο — ἀλλὰ μέγαν πίονα κριὸν καὶ εἰς δύο ἴσα μέρη μερίσαντες καταβροχθίσατε αὐτὸν ἐφ' ἅπαζ. Ἐκεῖνος δ', οὐ ἂν ὁ στόμαχος ἀποκάμῃ, θὰ κηρύξῃ αὐτὸν ἡττημένον, διότι πάντως θὰ εἶναι ἀσθενέστερος τοῦ ἐτέρου.»

«Καλῶς!» ἀντήχησε κύκλῳ. «Ὁ Ἀνάκτωρ καὶ ὁ Εὐαγόρας πρέπει νὰ ὑποστώσι τὸν μέγαν τοῦτον ἀθλητικὸν ἔλεγχον ἐνώπιον ἡμῶν! Αὐθωρὸν δὲ θὰ κομίσωμεν τὸν κριὸν καὶ θὰ ὀπτήσωμεν αὐτὸν πείροντες περὶ τὸν ὀβελόν.»

Προθύμους δ' ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο ἀπέδειξαν ὁ τε Ἀνάκτωρ καὶ ὁ Εὐαγόρας καὶ τινες ἐπορεύθησαν, ἵνα εὐρόντες κομίσωσι τὸν μέγιστον τῶν ὑπαρχόντων κριῶν.

Ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον χωρήσαντα τὰ πράγματα ἐνώπιον τοῦ Περικλέους καὶ τῶν ἄλλων ἐταίρων, ὅτε ἡ Ἀσπασία ἐξαναστᾶσα ἐκ τῆς ἑδρας εἶπεν·

«Υπάγωμεν, Περικλείς, δὲν δύναμαι ἐπὶ πλέον νὰ βλέπω τοὺς ὀλυμπιακοὺς τούτους ἀγῶνας!»

Μειδιῶντες δ' ἀνέστησαν πάντες καὶ ὑπέστρεφον πάλιν.

«Ἡ ἐκ τῆς θέας τῶν ἀθλητῶν τούτων διάθεσις τῆς ψυχῆς τῆς Ἀσπασίας,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης, «φαίνεται μοι τοιαύτη δὴ οὖσα, οἷα ἡ διάθεσις γυναικὸς ὑγιοῦς μὲν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὑπὸ φυσικῆς τινος καὶ ὑγιοῦς ὁρμῆς παρορρωμένης. Πρὸς τί ἄρα χρησιμεύουσιν οἱ ῥωμαλέοι οὔτοι; Μὴ τι ἐν πολέμῳ κρείττονες τῶν ἄλλων εἶναι; Μὴ τι θερίζουσι φάλαγγας ὅλας τῶν πολεμίων, ὥς οἱ ὀμηρικοὶ ἥρωες; Οὐδαμῶς. Ἐκ πείρας τοῦλάχιστον γνωρίζομεν, ὅτι οὐδέποτε τοιοῦτόν τι ἀπεδείχθη. Ἡ μὲν ἐπιτήδειοι εἶναι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους; Οὐδαμῶς! Καὶ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῆς πείρας. Εἰς οὐδὲν ἄρα χρήσιμοι εἶναι, ἢ εἰς τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ σταδίῳ πράττουσιν ἐπευφημούμενοι ὑπὸ τῶν θεατῶν!»

«Ἀληθῶς,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «οὐχὶ ἐν τοῖς ἀθληταῖς αὐτοῖς φανερά γίγνεται ἡ ὠφέλεια τῆς τέχνης, ἣν ἀσκοῦσιν, ἀλλὰ μέγα καὶ πλείστου ἄξιον εἶναι τὸ κέρδος τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς θέας τῆς ὥμης ἐκείνης ῥώμης καὶ ἐκ τῆς ἀμέτρου τιμῆς τῆς ἀπονεμομένης αὐτῇ, καθ' ὅσον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς λαμπρῶς διδάσκεται καὶ ὑπομνησκέσεται, ὅτι δύναται τις καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος οὐχ ἤττον, ὥς καὶ τὰς τῆς ψυχῆς, ν' αὐξήσῃ καὶ ν' ἀναπτύξῃ. Διότι πολὺ μᾶλλον τῆς τοῦ σώματος, ἢ τῆς τῆς ψυχῆς θεραπείας ἀμελεῖ τις. Διότι πρὸς μὲν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐνέργειαν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων αἰσθάνεται τις ἑαυτὸν παρορρωμένον ὑπὸ ἐσωτερικῆς τινος ὁρμῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, τὴν δ' ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος ἐπιτρέπει συνήθως τῇ φύσει, ἂν μὴ ἐξ ἄλλης ἀνάγκης εἰς τοῦτο προάγῃται.»

Ἐν ᾧ δ' ὁ Περικλῆς ταῦτα ἔλεγεν, ἀφίκοντο ἤδη περι-

πατοῦντες εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος καὶ ἔστησαν καὶ αὖθις πρὸ τῶν ἀγαλμάτων περιωνύμων τινῶν νικητῶν, ἃ ὁ Πολύκλειτος εἶχε κατασκευάσας.

Ἡ δ' Ἀσπασία ἀτενίζουσα εἰς τὰ ἀγάλματα ταῦτα εἶπεν·

«Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Πολυκλείτου ἐπισκοπούμενη φαίνεται μοι, ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἐν τῇ ζητήσῃ ταύτῃ ταῦτά ἐμοὶ φρονεῖ. Διότι οὐχὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ῥώμης, ἢ τὴν ὑπερμετρον καὶ ὑπεραχθὴ ἀνάπτυξιν τῶν μερῶν τοῦ σώματος ἔκρινεν ἄξιον νὰ ὑποτυπώσῃ, ἀλλὰ παρέστησεν ἡμῖν εἰκόνας καὶ τύπους τοῦ ὀρθοῦ μέτρου, τῆς ἁρμονικῆς, τελείας καὶ πλήρους μορφῆς. Πάντως δὲ φαίνεται μοι ὁ χρηστὸς Πολύκλειτος ἄξιος ἐπαίνου ἐπὶ τούτῳ, ὅτι δὲν καταφρονεῖ, ὡς ὁ Φειδίας, τῆς θνητῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπονέμει αὐτῇ τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ ὅτι, ὡς ὁ Φειδίας, τὸ θεῖον μεγαλοπρεπέστατα παρίστησιν, οὕτως αὐτὸς τὸ ἐπιεικῶς ἀνθρώπινον ὡς ἐναργέστατα ἀπεργάζεται.»

Ὁ ἔπαινος δ' οὗτος ἦττον ἡδέως, ἢ ὅσον ἡ Ἀσπασία ἐφαντάζετο, διέθηκε τὴν ψυχὴν τοῦ Πολυκλείτου.

«Ὁ καλλιτέχνης,» εἶπεν, «ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν διαθέσεων καὶ ἀναγκῶν ἐκείνων, οἵτινες δέονται τῆς τέχνης αὐτοῦ. Καὶ ὅτι μόνῳ τῷ Φειδίᾳ ἐν Ἑλλάδι ἐδόθη ὑπὸ τῶν θεῶν ἄξιως τοὺς θεοὺς νὰ παριστῇ, τοῦτο φαίνονται μὲν πιστεύοντες καὶ οἱ Ἥλειοι, οἵτινες μετεπέμψαντο αὐτὸν εἰς Ὀλυμπίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ οἱ Ἀργεῖοι, οἵτινες διάπειραν ἐμοῦ τοῦ ἐγγχωρίου τεχνίτου νὰ λάβωσι θέλοντες ἐμοὶ ἐπέτρεψαν νὰ κατασκευάσω τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἥρας, ὅπερ ἐν τῷ ἐν Ἀργεὶ μεγάλῳ αὐτῆς ναῷ θὰ στήσωσιν.»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Πολύκλειτος. Ἡ δ' Ἀσπασία δὲν κατώρθωσε τὴν φανεράν λύπην τοῦ τεχνίτου νὰ διασκεδάσῃ. Ἐκ τούτου ἐκεῖνος μετὰ τινα χρόνον πρόφασιν τινα εὐρὼν ἀπῆλθεν.

«Νῦν παρώρμησας καὶ τὸν Πολύκλειτον, Ἀσπασία,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης μειδιών, «νὰ πειραθῇ παντὶ τρόπῳ νὰ πλάσῃ τὴν Ἥραν τῶν Ἀργείων ἀνταξίαν τοῦ Ὀλυμπίου Διός.»

«Δύναται ἀμιλλώμενος πρὸς τὸν Φειδίαν ἐξαίρετόν τι νὰ κατασκευάσῃ,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Ἄλλ', ὡς ὁ Φειδίας συγκαταβάς ἅπαζ εἰς τὴν γῆν, ἵνα πλάσῃ τὴν Λημνίαν Παλλάδα, ταχέως πάλιν ἀπέπτη εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἔκτοτε μετανοήσας ἰκέτης πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Διὸς κάθηται, οὕτως, ὡς πιστεύω, καὶ ὁ Πολύκλειτος ταχέως ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ ἑαυτοῦ πάλιν θὰ κατέλθῃ. Καὶ ἀληθῶς μὲν τὰ ἔργα τοῦ νηφαλίου Πελοποννησίου ἐλάχιστα ἐκδηλοῦσι τὴν ταραχὴν καὶ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν τεχνιτῶν τοῦ ἀττικοῦ ἐργαστηρίου δὲν ὑπολείπεται τι, ὅπερ εὖχεται καὶ ἐλπίζει τις, ὅτι θὰ εὕρῃ; Ἐπιτρέπετέ μοι νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἐνίστε βλέπω κατ' ὄναρ μορφάς τινας θεῶν, ἅς οὔτε ὁ Φειδίας, οὔτε ὁ Ἀλκαμένης, οὔτε ὁ Πολύκλειτος διὰ τοῦ γλυφάνου ἔργῳ παρέστησαν; Ταύτη τῇ νυκτὶ δ' ἔτι ἐπεφάνη μοι ὁ Ἀπόλλων, ὁ προσφιλέστατος ἔρμι πάντων τῶν θεῶν, ὁ θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς. Ἐπεφάνη δέ μοι ἐν θαυμαστῇ, ῥαδινῇ, θαρράλειᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπιχαρίτως προβαينούσῃ νικηφόρῳ, θελκτικωτάτῃ μορφῇ νεανίου. Θανατηφόρως δὲ βληθέντες εὐθύς, ὡς ἐπεφάνη ὁ θεὸς κρατῶν τὸ τόξον ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ, συνεκάμφθησαν οἱ δράκοντες τοῦ σκότους. Τίς δὲ δύναται νὰ παραστήσῃ τὸν θεὸν οὕτως, ὡς ἐγὼ αὐτὸν κατ' ὄναρ εἶδον; Οὔτε σύ, Ἀλκάμενες! Ἀλλὰ σοὶ τῷ διαπυρωτάτῳ τῶν τεχνιτῶν καὶ πάντοτε νεανικῶς παθανομένῳ τὴν ψυχὴν καὶ παραδιδομένῳ ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς θελγήτροις τοῦ βίου, ἴσως ποτὲ θ' ἀποκαλύψῃ καὶ ὁ βίος τὸ μυστήριον αὐτοῦ καὶ ἴσως ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ πνοὴ θὰ ἐγκολάσῃ τοῖς ἔργοις σου ζῶην

ἐμφυχοῦσαν τὴν ὑπερμέτρως ἤρεμον ἐπιφάνειαν τῶν ιδανικῶν μορφῶν.»

Ἀλήστραπτον δ' οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἀλκαμένους ἐνθουσιῶντος ὑπὸ τῶν λόγων τούτων.

«Τῷ φίλῳ σοὶ θεῶ,» εἶπεν, «ἀπὸ πολλοῦ προτίθενται νὰ ἰδρύσῳσι μέγαν ναὸν οἱ Ἀρκάδες. Προσελθόντες δ' ἐδεήθησαν τοῦ Φειδίου νὰ κοσμήσῃ τὴν ζωφόρον δι' εἰκόνων καὶ οὗτος προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ τραπῶσιν ἐπ' ἐμέ. Ἀλλὰ λίαν περισκεμμένοι καὶ βραδεῖς εἶναι οἱ Ἀρκάδες καὶ θὰ παρέλθωσιν ἴσως ἐνιαυτοὶ τινες, ἕως ἂν αὐτὸς ὁ θεὸς διὰ τῶν θανατηφόρων ἰῶν ὑπομνήσῃ αὐτοὺς τὴν ὑπόσχεσιν. Ἀλλ', ἐάν ποτε ἐνθυμηθῶσι τῆς τε ὑποσχέσεως καὶ ἐμοῦ, τότε θὰ μαρτυρήσωσιν αἱ εἰκόνες τῆς ζωφόρου διὰ παντός τοῦ χρόνου περὶ τῆς φλογός, ἣν ἐκκαύσασα σὺ ἐν τῇ ψυχῇ μου, Ἀσπασία, παρορμᾷς ν' ἀφῶ ἐλευθέραν.»

«Ἄφες σαυτὸν τῇ ἰδίᾳ σου ἐμπνεύσει!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «καὶ μὴ πείθου τοῖς λόγοις τῶν ψυχρῶν καὶ αὐστηρῶν. Τότε βεβαίως θὰ δημιουργήσῃς τι, ὅπερ καὶ αὐτοὶ οἱ φιλεπιτιμηταὶ ἐκκληκτοὶ θὰ θαυμάσωσιν.»

Ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου ἔσβη καὶ ὁ τελευταῖος σπινθὴρ τοῦ χόλου, ὃν ἐν τῇ ψυχῇ ὁ Ἀλκαμένης κατὰ τῆς Ἀσπασίας ἔτρεφεν.

Ἐπεζῆται δ' ἤδη πάντοτε τὴν πρὸς αὐτὴν ὀμιλίαν, ἀνεκοίνου αὐτῇ περὶ τῶν ἐπιβολῶν καὶ ἐπινοιῶν αὐτοῦ, ἐνεθουσία, ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῶν λόγων αὐτῆς. Ἡ δ' ἀσμένως παρεῖχεν αὐτῷ συμβουλὰς περὶ παντός, ὅ,τι ἐκεῖνος μετὰ ζήλου ἠρώτα.

Τῇ δ' ὕστεραίᾳ συνέβη, ὥστε ὁ Περικλῆς νὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ πορευθῇ πρὸς ἀνευ τῆς Ἀσπασίας καὶ νὰ καταλίπῃ αὐτὴν μετὰ τοῦ Ἀλκαμένου, τοῦ Πολυκλείτου καὶ ἄλλων τινῶν φίλων, οὓς ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶχε καταλαβόν. Καὶ οἱ μὲν

ἄλλοι περὶ πολλῶν μεταξὺ εἰπόντες ἀπῆλθον, ἔμεινε δ' ὁ Ἀλκαμένης μόνος παρὰ τῇ Ἀσπασίᾳ καὶ σπουδῇ, ὥς πάντοτε, πρὸς αὐτὴν διελέγετο.

Ἄλλ' οἱ λόγοι αὐτοῦ κατὰ μικρὸν ἐνθουσιωδέστεροι καὶ τὰ βλέμματα πυραυγέστερα ἐγίνοντο.

Οὐ μόνον δὲ πυριφλεγῆς ἐφαίνετο ὁ Ἀλκαμένης, ἐν ᾧ διελέγετο πρὸς τὴν Ἀσπασίαν, ὥς μόνον ἔμειναν, ἀλλὰ καὶ ἀσυνειδήτως, ὥς φαίνεται, καὶ ἄκων προσεφέρετο πρὸς αὐτὴν καὶ πῶς οἰκείως. Ἐδικαίου ἄρ' αὖ γε τὴν οἰκειότητα ταύτην ἢ προθυμία, ἣν ἄλλοτε ἢ ἐνθουσιῶσα ὑπὸ τῆς τέχνης Μιλησία ἐν φιλόφρονι ὁμιλίᾳ πρὸς τὸν εὐφυσέστατον τῶν μαθητῶν τοῦ Φειδίου ἐπεδείκνυνεν;

Καὶ ἡ μὲν Ἀσπασία ἠσθάνετο τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς πᾶσχουσας ὑπὸ τῆς οἰκειότητος ἐκείνης. Ὁ δὲ πυριφλεγῆς Ἀλκαμένης ἠρξάτο παραβάλλων τὴν νῦν ὄριμον ἀνθρωπότητα τῶν μερῶν τοῦ σώματος αὐτῆς πρὸς τὴν προτέραν νεανικὴν καὶ ἔλεγε περὶ τῶν μορφῶν τούτων, ὥς τις περὶ πραγμάτων λίαν οἰκείων καὶ γνωστῶν λέγει.

Καὶ οἱ λόγοι δ' οὗτοι χαλεπῶς διετίθεσαν τὴν ὑπερήφανον Ἀσπασίαν.

Ἄλλ' ὁ Ἀλκαμένης ἐδράζατο τῆς χειρὸς αὐτῆς καὶ ἐξετάζων αὐτήν, ὥς ἔμπειρος τεχνίτης, ἐνεκωμίαζε τὴν χάριν καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἡ χεὶρ αὕτη ἦτο αὐτῷ ἀνεξάντλητος πηγὴ πολλὰ τῶν τῆς τέχνης διδάσκουσα.

Ἡ δ' Ἀσπασία ἀπέσπασε τὴν χεῖρα καὶ ὑπέμνησεν αὐτόν, ὅτι καὶ ἡ χεὶρ τῆς Θεοδότης οὐχ ἦττον ἀνεξάντλητος πηγὴ μαθημάτων εἶναι.

«Διάκεισαι χαλεπῶς πρὸς ἐμέ, ὅτι ἐνεκωμίασα τὴν Θεοδότην;» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης.

«Ὑπέδειξά σοι ποτε τοιοῦτόν τι;» ὑπέλαβε ψυχρῶς ἡ Ἀσπασία, «μή τι εὖρες, ὅτι κακῶς διάκειμαι πρὸς σέ, ἐξ οὗ

εἶδομεν ἀλλήλους ἐνταῦθα; Δὲν διατελῶ πάντοτε ἐλπίζουσα τοιαῦτα παρὰ σοῦ, οἷα τιμὴν σοι περιποιούσι, καὶ παρορμῶσά σε, ὥς τὸν ἱκανώτατον, εἰς διώξιν τοῦ ὑψίστου σκοποῦ τῆς τέχνης; Ἐγίγνωσκον, ὅτι με ἐμίσεις, ἀλλ' ὁ Ἀλκαμένης καὶ ἡ τέχνη τοῦ Ἀλκαμένους εἶναι ἐμοὶ δύο τινὰ διάφορα πράγματα. Οὔτε τὸν ἔρωτα δ', οὔτε τὸ μῖσος τοῦ Ἀλκαμένους ἀνταπέδωκά ποτε.»

«Συνετοὶ καὶ ψυχροί,» εἶπεν ὁ Ἀλκαμένης, «ἤχοῦσιν ἴσως οἱ λόγοι σου, ἀλλὰ πάντως φαίνονται ὄξεις καὶ πικροὶ ὥς ὀρμώμενοι ἐξ ὑπολανθάνοντος πάθους. Ὁμολόγησον δ', ὅτι δι' ὀργῆς ἔχεις με ἐξ αἰτίας τῆς Θεοδότης! Σύγγνωθί μοι τοὺς ἀσυνέτους τρόπους μου! Διότι, ὅτι σὺ νῦν μῖσος καλεῖς, ἦτο ἐκδίκησις τοῦ περιφρονηθέντος ἔρωτος!»

«Πρὶν νὰ γένηταί μοι κατάδηλον τὸ μῖσός σου,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «εἶχον ἤδη εἰποῦσά σοι, ὅτι καὶ ἄρτι εἶπον, ὅτι δηλαδὴ ὅριον ἀφορίζει τὴν συμπάθειαν, ἣν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου τῆς συμπαθείας, ἣν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πράγματός τινος λαμβάνει.»

«Καὶ παρὰ ταῖς γυναῖξιν;» ἠρώτησεν ὁ Ἀλκαμένης ἱταμῶς γελῶν. «Σοὶ λέγω καὶ αὖθις, ὅτι δι' ὀργῆς ἔχεις ἐμὲ ἐξ αἰτίας τῆς Θεοδότης! Ἴσως δὲ καὶ πρὸς τιμωρίαν ὑπεξέκαυσας καὶ νῦν ἐκ νέου τὴν παλαιὰν φλόγα! — Ἀλλὰ καὶ αὖθις δέομαι, συγχώρησον! Μὴ κατάκρινε νῦν τὸ ἐν ἐμοὶ πῦρ, ὅπερ σὺ αὐτὴ ἄλλως ἐγκωμιάζεις!»

Ταῦτα λέγων καὶ ὑπὸ οἰστρώδους ἐπιθυμίας ἀναφλεγόμενος ἄρρησε νὰ περιβάλῃ διὰ τῶν βραχιόνων τὴν γυναῖκα τοῦ Περικλέους.

Ἀλλ' ἡ ὑπερήφανος καλὴ ἐξετόξευσε τοιοῦτον βλέμμα κατὰ τοῦ ὕβριστοῦ, οἷον αὐτὸν ἐν τῷ ἅμα τῆς ἀφροσύνης, εἰς ἣν εἶχε περιπεσών, ἀπῆλλαξεν.

Τῇ αὐτῇ δὲ στιγμῇ τοῦ χρόνου προσῆλθε καὶ ὁ Περικλῆς.

Ανέγνω δ' οὗτος πάραντα, ὅτι συνέθη, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀλκαμένους. Καὶ οὗτος μὲν τεταραγμένος προσαγορεύσας ἀμφοτέρους ἀπῆλθεν, ἀλλοῖα αἰσθήματα ἐν τῇ ψυχῇ ἐκ νέου τρέφων, κατησχυμμένος καὶ μεστός χόλου κατὰ τῆς Ἀσπασίας. Ὁ δὲ Περικλῆς ψυχρίασεν.

«Δεῖται ἐξηγήσεως τὸ πρᾶγμα;» εἶπεν ἡ Ἀσπασία· «ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀλκαμένους ἀνέγνως . . .»

«Φαίνεται,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι ὁ Ἀλκαμένης προσηνέχθη πρὸς σέ, ὥς τις προσφέρεται πρὸς γυναῖκα, ἦν . . .»

«Παῦσαι!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

«Καλῶς γνωρίζω,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅποιον ὄριον τίθης ἐν μέσῳ τῶν χαρίτων σου καὶ σαυτῆς κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Πρωταγόρου. Ἐνθυμοῦμαι δὲ καὶ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνην, καθ' ἣν αἱ καλύπτραι τῆς γυναικὸς πρέπει συνελκόμεναι εἰς φύλλα συκῆς νὰ συστέλλωνται. Ἀλλ', ὥς βλέπεις, ὁ Ἀλκαμένης ἄλλως, ἢ ὥς σύ, φρονεῖ περὶ τοῦ ἀπροσβλήτου τοῦ φύλλου τῆς συκῆς. Καὶ σὺ μὲν λέγεις, ὅτι ἀπατάται ὁ Ἀλκαμένης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐαυτοῦ γνώμην περὶ τοῦ πράγματος καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν σὴν ῥυθμίζει τὸν τρόπον τοῦ προσφέρεσθαι πρὸς σέ. Καλῶς γνωρίζεις τὸ οὐχὶ ἀγενές μὲν, ἀλλὰ βίαιον τοῦ ἥθους τοῦ ἀνδρός. Ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ θὰ διατελῇ διπλασίως παρωγισμένος κατὰ σοῦ καὶ θ' αὐξήσει τὸν ἀριθμὸν τῶν φανερῶν ἐχθρῶν σου.»

«Εὐρίσκει δ', ὥς φαίνεται, ἐν τῇ ἐχθρᾷ ταύτῃ ἀπροσδόκητόν τινα σύμμαχον!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία.

Καὶ ἄλλοι δὲ τραχεῖς λόγοι ἀντηλλάγησαν, καὶ εἶτα ὁ Περικλῆς κατέλιπε τὸ δωμάτιον τῆς Ἀσπασίας.

Ἄθυμος δ' ἡ Ἀσπασία ἐπάταξε τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ποδός.

«Τὸ ἐπάρατον τοῦτο ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου,» εἶπε, «συμφορῶν αἴτιον γίγνεται μοι!»

Ἀλλὰ ταχέως ἀνεθάρρησε. Μικρὸν νέφος εἶναι, διελο-

γίσατο πρὸς ἑαυτήν, ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἀβλαβῇ τὸν αἴθριον οὐρανὸν τοῦ ἔρωτος παρέρχονται. Λαμπρότερα δὲ λάμπει ἢ φλόξ μετὰ τὴν νέαν θέρμανσιν, ἢ ὅσον πρὸ τῆς ἐπελθούσης ψυχρότητος ἔκαιεν.

Καὶ δὲν ἡπατάτο ἡ Ἀσπασία. — Ἀλλ' ἄρά γε δὲν ὑπολείπεται ἐν τῇ ψυχῇ κρυπτόμενον ὀπίσθεν τῆς λαμπρότερον καιομένης φλογὸς δυσάρεστόν τι λείψανον τῆς προτέρας σποδοῦ; Ἐπιλανθάνεται δ' ὁ ἔρως πάντως, ὅ,τι συγχωρεῖ; —

Ἐξενίζοντο δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τῷ Φειδίᾳ. Εἶχε δ' οὗτος παραχωρήσας αὐτοῖς ὥς εὐμαρὲς διαιτητήριόν τινα τῶν εὐρυχώρων δωματίων τοῦ ἐργαστηρίου. Ἀλλ' αὐτὸς ἔμενεν ἀθέατος. Διότι ἀκαταπαύστως εἰργάζετο ἐν τῷ ναῷ εἰς συντέλειαν καὶ ἰδρυσιν τοῦ κολοσσιαίου χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος. Καὶ ἀπέφευγε μὲν αὐτοὺς ἐπιμελῶς, εἶχε δ' ὑποσχόμενος διὰ τοῦ Ἀλκαμένους, ὅτι πρῶτοις τῷ Περικλεῖ καὶ τῇ Ἀσπασίᾳ ἐκ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἔμελλε ν' ἀποκαλύψῃ τὸ μέγιστον ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

Ὁ χρόνος δ', ὃν ἔκαραδόκουν, ἐπῆλθεν.

Καυματηρᾷ δὲ τινι ἡμέρᾳ ἐπηκολούθησεν ἑσπέρα, ἣς τὸ πνίγος θύελλα προήγγελλε. Διότι νέφη μέλανα περιϋπτάμενα συνηθροίζοντο ὑπεράνω τῶν ὑψητενῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων. Ὡς δὲ τέλεον σκότος ἐγένετο, δοῦλός τις τοῦ Φειδίου παρελθὼν ἀνήγγειλε τῷ Περικλεῖ, ὅτι ὁ Φειδίας ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτόν τε καὶ τὴν Ἀσπασίαν εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Παρέλαβον δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία πορευθέντες καὶ τὴν ἀρκαδικὴν παιδίσκην μεθ' ἑαυτῶν. Ἀκολουθοῦντες δὲ τῷ δούλῳ διέβησαν τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἀλτεως, ὅπερ ὑπὸ τὸν συννεφῇ οὐρανὸν κατὰσκοτον ἦτο. Βαθεῖα δ' ἐρημία ἐπεκράτει κύκλῳ καὶ μικρὸς μόνος ψόφος τῶν φρισσουσῶν κορυφῶν τῶν δένδρων ἠκούετο.

Τέλος δ' ἀφίκοντο εἰς τὸν ναόν. Ὁ δὲ δοῦλος ἀνοίξας τὰς θύρας εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἄδυτον. Ἐκεῖ δ' ᾤδήγησεν αὐτοὺς ἐφ' ὑψηλὸν τινα τόπον ἐν τῷ μυχῷ, ἐφ' οὗ ἠδύναντο νὰ καθεσθῶσι, καὶ εἶτα ἀπῆλθε κλείσας ἐκ νέου τὰς θύρας καὶ κατέλιπε τοὺς τρεῖς μόνους ἐν τῷ σκότει. Καὶ ἀμυδρὸν μὲν φῶς ἐπιπτεν ἐκ τοῦ ἑσπερινοῦ, συννεφοῦς οὐρανοῦ διὰ τῆς στέγης, ἀλλὰ δὲν εἰσέδυνε καὶ μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ ναοῦ.

Ἄφωνοι δὲ καὶ σχεδὸν περίφοβοι ἀνέμενον ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία καὶ ἡ ποιμενικὴ παιδίσκη. Ἄλλ' αἰφνης διεσπάσθη τὸ κάλυμμα τοῦ ἐπισκοτοῦντος τοὺς ὀφθαλμοὺς σκοτούς καὶ ἐκπληκτοὶ ἐγένοντο ὑπὸ τῆς ἀνταυγείας τῆς αἰφνιδίου καὶ ἀπλέτου λαμπρότητος. Διότι τὸ παραπέτασμα τὸ χωρίζον τὸ ἄδυτον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ ἀποσπασθὲν ἀπεκάλυψε τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν τριῶν θεατῶν τὸν χρυσελεφάντινον κολοσσὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν λαμπρῷ φωτί. Ἐν ἀπαστράπτουσι δὲ πολυκοσμήτῳ θρόνῳ καθεζόμενος μὲν παρίστατο ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς στέγης τοῦ ναοῦ ἀνατείνων τὴν μεγαλοπρεπὴ ἐκείνην κεφαλὴν, δι' ἧς κατὰ τὸν ποιητὴν νεύσας ὁ Κρονίων ἐλέλιξε μέγαν Ὀλυμπον.

Περίεβαλλε δὲ τὸ ἐλεφάντινον σῶμα τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε χρυσοῦν ἱμάτιον καλύπτον τὸν ἀριστερὸν ὤμον καὶ θραχίονα καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος μόνα. Ἀπῆστραπτε δὲ τὸ χρυσοῦν ἱμάτιον κάλλος θαυμαστόν, ὅπερ ἐνεποιοῦν αὐτῷ τὰ ποικίλα κοσμήματα, τὰ ζῶδια καὶ τῶν ἀνθῶν τὰ κρίνα, ἅτινα αὐτῷ ἐμπεποιημένα ἦσαν. Ἐφερε δ' ἐπὶ μὲν τῇ εὐβοστρύχῃ κεφαλῇ ὁ Ὀλύμπιος χρυσοῦν στέφανον, ὅστις πρὸς ἐλαίας κλῶνας μεμιμημένος ἦτο, ἐν δὲ ταῖς χερσίν ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον διὰ πάντων τῶν μετὰλλων τεχνικῶς διηνηθισμένον, λάμπον καὶ ἡρέμα κλίνον πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στηριζόμενον, ἐν δὲ

τῇ προτεταμένη δεξιᾷ τὴν Νίκην καὶ ταύτην ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, ὡς ὁ θεός, ταινίαν τινὰ ἔχουσιν καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον. Ἐπὶ τεσσάρων δὲ ποδῶν, ὧν μεταξὺ καὶ τέσσαρες ἴσοι πρὸς τοὺς πόδας κίονες ἴσταντο, ἀνυψοῦτο λαμπρὸς καὶ ποικίλος ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων καὶ ἐβέννου καὶ ἐλέφαντος ὁ θρόνος. Ὅσον δὲ τοῦ ἐδάφους ἦτο ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλματος, τοῦτο οὐχὶ ἐκ λευκοῦ, ἀλλ' ἐκ μέλανος ἦτο κατεσκευασμένον λίθου, ἵνα ἐξαίρηται ἡ λάμπρις τοῦ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος.

Ποικίλος δ' ἄξιος λόγου κόσμος περιέβαλλε πανταχόθεν τὸν θεὸν καὶ τὸν θρόνον. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ σκήπτρου ἐκάθητο ὁ αἰτός, χρυσοὶ δὲ λέοντες ἐκόσμουσαν τὸ θρανίον, ἐφ' οὗ οἱ πόδες τοῦ θεοῦ ἐστηρίζοντο, καὶ Σφίγγες εἶχον τὸ πρόσκλιντρον, σύμβολα τῶν ἀνεξευρενῶντων βουλῶν τοῦ Κρονίου. Ἐκατέρωθεν δ' ἦσαν ἐρύματα, ὡς τοῖχοι, ποικίλας γραφὰς τοῦ Παναίου φέροντα, ἐν αἷς διὰ λαμπρῶν χρωμάτων οἱ ἄθλοι τοῦ εὐκλεοῦς υἱοῦ τοῦ Διὸς Ἡρακλεῖους ἀπεικονίζοντο. Καὶ ἄλλος δὲ κόσμος συνυπῆρχεν, ὡς καὶ ἀπεικονίσαις πάντων τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἐπὶ τοῦ βάθρου δὲ τοῦ ἀνέχοντος τὸν θρόνον Ἔρως εὗρίσκετο ὑποδεχόμενος τὴν ἀναδυομένην Ἀφροδίτην, τὴν ἀφρογενῇ καὶ χρυσῇ καὶ ἐρασμιωτάτῃ τῶν θυγατέρων τοῦ Διὸς.

Θείαν δὲ πραότητα καὶ ἡρεμίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπερίγραφτον σεμνὴν αὐστηρότητα ἐξέφαιναν ἡ ὄψις τοῦ Ὀλυμπίου καὶ θαυμαστῶς συνηνωμένη ἦτο ἡ πραότης τῇ αὐστηρᾷ δυνάμει καὶ τῇ σεμνῇ σοφίᾳ, ἀλλὰ πάντως ἐπεκράτει ἡ ἐκπλήττουσα ἐκφρασις τοῦ μεγίστου κράτους αὐτοῦ.

Ἡ Ἀσπασία δ' ἐκπλαγεῖσα σχεδὸν ἐνέκρυψε τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Περικλέους. Ἀπαισίως δὲ σχεδὸν ἔθιγε τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἡ λαμπρότης τοῦ θεοῦ ἐκείνου κράτους.

Διότι οὐδὲν μὲν γυναικεῖον ἐξέφαιναν ὁ θεὸς ἐκεῖνος, ὥς ἡ μορφὴ τῆς παρθένου Παλλάδος Ἀθηνᾶς, ἡ δ' ἀνδρική αὐστηρότης καὶ σεμνότης καὶ ἰσχύς τοῦ θεοπάτορος ἐξεφαίνετο ἐν τῇ ὑπάτῃ αὐτῆς ἀκμῇ.

Ἦσθητο δ' ἡ Ἀσπασία, ἐν ᾧ ἐθεᾶτο τὸν θεόν, ὁξεῖάν τινα αἰφνιδίαν ἀλγηδόνα εἰσδύνουσαν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῆς...

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρκαδικὴ παιδίσκη τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς δεινῶς ἐξεπλάγη, μετὰ μικρὸν δ' ὅμως συνελθοῦσα ἀνέβλεπεν εἰς τὸν θεόν μετὰ παιδικοῦ θάρρους.

Ἄλλ' ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ ὕδωρ πολὺ ἐπεγίγνετο καὶ διὰ τοῦ χάσματος τοῦ ναοῦ ἔβλεπον οἱ ἐν αὐτῷ τὰς ἀστραπὰς ἀσπαιρούσας καὶ ἤκουον τὰς βροντὰς παταγούσας.

Τότε ἐπειράθη ἡ Ἀσπασία συναρπάσασα τὸν Περικλέαν' ἀπέλθῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμενεν ἐνεὸς καὶ θαυμάζων, ὥς ἐρρίζωμενος. Καὶ αὐτὸς δ', ὃς εἰθισμένος τέως ἦτο νὰ κηλῆται τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς τέχνης, ἔβλεπεν ἐνταῦθα τὸ ὑψηλὸν ἐν μορφῇ, οἶαν οὐδέποτε ἐφαντάσθη. Διότι ἐνυπῆρχε τι τῷ ἀγάλματι τούτῳ, ὅπερ ὥς νέα ἀποκάλυψις αὐτῷ παρίστατο.

Ἄλλ' αἱ βρονταὶ ἐπατάγουν κατὰ μικρὸν ἐγγύτερον.

Αἴφνης δὲ κεραυνὸς ἐνέσκηπεν εἰς τὸν ναὸν διὰ τοῦ χάσματος αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐπὶ μικρὸν μὲν ἔξω ἑαυτῶν ἐγένοντο. Ἀλλ', ὥς ἀνέλαβον ἑαυτοὺς καὶ ἡ σκοτοδινία παρῆλθεν, εἶδον, ὅτι πλάξ τις ἐν τῷ ναῷ, ἐφ' ἧς ἔκτυποι οἱ δώδεκα θεοὶ παρίσταντο, τεθραυσμένη ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ καὶ μέλαινα ἦτο...

Τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ Διὸς φοβερόν ἀνέλαμψεν ἀπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ κεραυνοῦ ἐπὶ χρόνον τινὰ καὶ ἐφάνη, ὅτι ἡ χεὶρ

αὐτοῦ τοῦ θεοῦ τὸν κεραυνὸν ἐτόξευσεν, ὃς κατασυνέτριψε τοὺς ἄλλους Ὀλυμπίους θεοὺς . . .

Ἄλλ' ἤδη καὶ αὖθις ἔλαμπε τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ τοσοῦτον ἡρεμον καὶ ὑψηλόν, ὥστε ἡ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου κεραυνοῦ ἐκπληξίς καταστελλομένη ἐκ τῆς θέας αὐτοῦ διελύετο. Τόσῳ δὲ μέγας παρίστατο ὁ θεός, ὥστε καὶ οἱ κεραυνοὶ αὐτοὶ ὥς παιγνιώδεις, ἀμυδροὶ σπινθήρες περιέβαλον αὐτόν.

«Ὁ θεὸς οὗτος τοῦ Φειδίου,» εἶπεν ὁ Περικλῆς θεβυθισμένος εἰς βαθεῖς λογισμοὺς, «προκύπτει τῶν νᾶων τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐπιζήτῶν διὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ ἄπειρον, τὸ ἀνέφικτον . . .»

Βίᾳ δ' ἀναγκάζομενος ἠκολούθησε τέλος ὁ Περικλῆς τῇ ἐπειγομένῃ Ἀσπασίᾳ.

Ἀνεζήτουν δὲ τὸν Φειδίαν.

Ἄλλ' ἐκεῖνος τέως μὲν ἀθέατος ἐθεώρει ἀμφοτέρους, ἕως ἐκεῖνοι πρὸ τοῦ θεοῦ θεώμενοι ἴσταντο, εἶτα δ' ἀπῆλθεν ἀποφεύγων τὸν πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ ἔργου λόγον καὶ ἐγένετο ἀφανής.

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία σύννοι ἐπανελθόντες οὐκάδε εἰς τὸ δωμάτιον εἰσῆλθον, ἀποσεῖσατο αὕτη ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὴν ἐκ τῆς θέας τοῦ αὐστηροῦ καὶ ὑψηλοῦ ἔργου διὰ θεσιν, ὡς τὸ πτηνὸν ἀποσεῖεται τὰς στιλβούσας ὀμβρίους σταγόνας ἀπὸ τῶν ἐλαφρῶν αὐτοῦ πτερυγίων.

Ἄλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ Περικλέους ἄλλως διέκειτο, καὶ ἡ Ἀσπασία οὐδεμίαν ἔσχεν ἡσυχίαν, ἕως οὐ διέλυσε τὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐστηρότητα τοῦ Ὀλυμπίου.

Τέλος δ' ἐπεσκοπήθη τὸ καταπληκτικὸν καὶ ὑψηλὸν καὶ αὐστηρὸν τοῦ θαύματος, ὅπερ ἐθεάσαντο, ἐν ᾧ ἐβρόντα καὶ ἡστραπτε, καὶ ἐπεκράτησε καὶ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὁ θαυμασμός μόνος τοῦ ἀπαραβλήτου θεοπλάστου.

Καὶ ἡ μὲν ἀρκαδικὴ παιδίσκη καὶ κλείουσα τοὺς ὀφθαλ-

Ἀσπασία III.

μοὺς καὶ ὑπνώττουσα ἔβλεπεν ἔτι τὴν νύκτα ἐκείνην ἑαυτὴν περικλυζομένην ὑπὸ ἀπλέτου φωτὸς θαυμασίου κράματος, τῆς λάμπειας τοῦ χρυσοῦ, τῆς στιλπνότητος τοῦ ἐλέφαντος καὶ τῆς μαρμαρυγῆς τοῦ κεραυνοῦ.

Ὁ δὲ Περικλῆς τεταραγμένος πολλάκις ἀφυπνίσθη τὴν νύκτα ἐκείνην. Διότι εἶδε κατ' ὄναρ τὸν καθήμενον θεὸν τοῦ Φειδίου ἀνιστάμενον ἀπὸ τοῦ θρόνου μέγαν καὶ τὴν κεφαλὴν προσκρούουσαν καὶ καταθραύουσαν τὴν στέγην τοῦ ναοῦ.

Ἡ δ' Ἀσπασία ἐπίσης θαυμαστὸν ὄνειρον εἶδεν.

Ἐφάνη δὴλα δὴ αὐτῇ, ὅτι ὁ αἰτὸς τοῦ Διὸς καταπτάς ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ σκήπτρου ἐπὶ τὸ βάθρον ἐξέκοψε διὰ τοῦ ράμφους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν περιστερῶν τῆς χρυσῆς, φιλομειδοῦς καὶ χαριέσσης Ἀφροδίτης . . .

XIX.

ΤΟ ΠΑΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΙΕΡΕΙΣ ΤΟΥ ΣΚΟΤΟΥΣ.

Θ αυμαστῶς ἀντίθετοι πρὸς
τὸν μῆνα ἐκείνον τοῦ
μέλιτος, ὃν ἐν Ἰωνίᾳ ὁ
Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπα-
σία εἶχον διατρίψαντες
ἦσαν αἱ ἀνὰ τὴν Πελο-
πόννησον αὐται πορεῖαι! Διότι
ἐκεῖ μὲν ἐν τῇ φαιδρᾷ τῆς Μι-
λήτου ἀκτῇ ἡ γοητεία τῆς νικη-
φόρου γυναικείας φύσεως περι-
βάλλουσα διὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτῆς
βραχιόνων κατεκράτει τοῦ ἀθη-
ναίου ἥρωος, ἐνταῦθα δ' ἐν μέσῳ
τῶν φρικαλέων κορυφῶν τῶν
ὄρεων προσέπνει τῷ Περικλεῖ

3*

τὸ ἀνδρικὸν δαυρικὸν πνεῦμα ἀκολουθοῦμενον ὑπὸ πολλῶν, ἅτινα ἐπιτήδεια ἦσαν αὐστηρῶς τὴν ψυχὴν νὰ διατιθῶσι. Καὶ αὕτη δ' ἡ φύσις τῆς χώρας ἐνταῦθα ἐνεφύσα εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ αὐστηράν τινα φρίκην καὶ παλαιὰ ἥρωϊκοῦ παρελθόντος λείψανα προσηγόρευον αὐτόν, πρὸς ἃ παραβάλλοντες ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς οἱ ἀπόγονοι, ὡς μαλθακὸν τι γένος. Ἐνταῦθα ἐν τόποις, ὧν οἱ μῦθοι ἀμέσως τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων εἶχοντο, ἐλατρεῦετο καὶ ἡμιλλᾶτο ἡ ἀνδρία, ἥς ἡ λατρεία καὶ ἁμιλλα ἐπιτήδεια ἦσαν, ὡς ὀρθῶς ἡ Ἀσπασία προησθάνετο, νὰ ἐμποιήσῃ καὶ καλλιεργήσῃ καὶ ἐκθρέψῃ σιν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Ἑλλήνων φρονήματα δυνάμενα ἐν παντὶ πολὺ μᾶλλον νὰ βλάψῃσιν, ἢ νὰ προαγάγῃσιν τὴν ἰσχὺν τοῦ κάλλους καὶ τῆς θηλότητος. Ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν ἐρήμων ὀρεινῶν ἀγρῶν τῶν ποιμένων κατεσκόπει ὁ Περικλῆς ἀπλοϊκὴν καί, ἂν θέλητε, ἀγροτικὴν τινα ζωὴν, ἣτις ἄθικτος ἐστὶ τοῦ πνεύματος τῆς νέας παιδείας ἐξέτρεφεν ιδέας καὶ αἰσθήσεις καὶ ἐλπίδας, αἵτινες ἴσως μόνην τὴν δύσιν τοῦ ἀστέρος τῆς γνησίας ἐλληνικῆς διανοίας ἀνέμενον, ἵν' ἐνελίξῃσιν τὴν φαιδρὰν ἐλληνικὴν φύσιν εἰς πολὺν μονότονον ὁμίχλην. Καὶ αὕτη δ' ἡ τέχνη τῶν Ἀθηναίων στήσασα ἐνταῦθα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ὀλυμπίου θεοπάτορος τὸ ὕψιστον καὶ τελευταῖον ἔργον, ἐφάνη ὡς ἐπισφραγισαμένη ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων εἰς αἰεὶ τὴν τοῦ αὐστηροῦ καὶ ὑψηλοῦ νίκην κατὰ τοῦ χαρίεντος καὶ καλοῦ.

Πάντα δὲ ταῦτα ἄλλως μὲν διετίθεσαν καὶ ἐκίνουν τὴν ψυχὴν τοῦ Περικλέους, ἄλλως δὲ τὴν ψυχὴν τῆς Ἀσπασίας. Διότι οὐχὶ τέλεον ὁμοία ἦτο ἡ φύσις τῆς ψυχῆς καὶ διαφόρων διετίθετο ἑκάτερος αὐτῶν ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν. Ἡ μὲν Ἀσπασία δὴλα δὴ ἦτο ἡ πανταχοῦ δρώσα, διδουσα, ἐνεργοῦσα, ὁ δὲ Περικλῆς παρὰ τὴν ἀνδρικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ὁ πανταχόθεν ἐν τῇ εὐλκρινεῖ, εὐγενεῖ ἐλληνικῇ ψυχῇ δεχόμενος,

ὑπὸ πάντων παθαίνόμενος. Ὡς δ' ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἴστατο ἐπιδεκτικὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀντιθέσεων καί, ὥς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ διάνοια, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀντιθέσεων διετέλει παθαίνόμενος καὶ μεταβαλλόμενος μεταβολήν, ἧς ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέρμα ἀδύνατον ἦτο· νὰ καταμετρηθῶσι νῦν. Ἡ δ' Ἀσπασία ἀμετάβλητος καὶ ἀμετάστατος ἔμενεν ἀκράδαντος τὴν ψυχὴν, ὥς ἡ χαριτόβρυτος πρόμαχος τῆς φαιδρότητος καὶ τοῦ κάλλους τοῦ ἑλληνικοῦ βίου.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο φόβος, μὴ τι ἡ μικρὰ αὐτῇ, τέως ὑπὸ τῶν ῥοδίων ἀλύσεων τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς εὐδαιμονίας καλυπτομένη ἀντίθεσις θολώσῃ καὶ διαταράξῃ ποτὲ τὴν ζηλωτὴν ἀρμονίαν τοῦ ἐρωτικοῦ βίου, ὃς συνήγου καὶ εὐδαιμονέστατον ἀπεδείκνυε τὸ εὐγενὲς καὶ ἑκλαμπρον τοῦτο ζεύγος;

Ἴσως ἐπέκειτο ὁ κίνδυνος οὗτος, ἀλλὰ τὰ ῥόδα ἐκεῖνα τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἐρωτικοῦ τούτου ζεύγους ἐφαίνοντο ἀμάραντα καὶ ἀποπνέοντα ἀθάνατόν τινα, μαγευτικὴν εὐωδίαν.

Πρὸς τούτοις δὲ διετέλει πάντοτε ὁ μὲν Περικλῆς δεκτικὸς καὶ δεχόμενος, ἡ δ' Ἀσπασία νικηφόρως ἐνεργοῦσα καὶ δαρουμένη.

Καὶ πολλάκις μὲν ἐν τοῖς διαλόγοις ἤριζον πρὸς ἀλλήλους καὶ οὐχὶ σπανίως ὁ Περικλῆς ἐνόμιζεν, ὅτι κατάρθου τέλος νὰ προσχωρήσῃ ἡ προσφιλεῖς γυνὴ τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ καὶ διαθέσει, ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ κατενόει, ὅτι αὕτη ἦτο ἡ μεταπίθουσα, ὅτι ἀδύνατον ἦτο αὐτῇ ν' ἀνθιστῇται πρὸς τὴν ἐνεργὸν μαγεῖαν, ἧς ἡ ἀπαράβλητος αὕτη γυνὴ κάτοχος ἦτο. Δι' ὃ πάντοτε εὐκόλως καὶ ἀσμένως ἐπανεφέρετο ὑπὸ τῆς περικαλλοῦς γυναικὸς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς φαιδρᾶς, ἔλευθέρως περὶ τῶν τοῦ βίου θεωρίας καὶ ἐκ τούτου πάντοτε ἡ εὐαρμοστία τῶν δύο ψυχῶν ἀποκαθίστατο καὶ πάντοτε ἐκ

νέου ἀπεδείκνυνον ἔργῳ οἱ δύο τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἐλληνικοῦ βίου θαλερὸν καὶ παρείχον θέαμα, εἰς δ' ἄσμενοι οἱ Ὀλύμπιοι ἄνωθεν κατέβλεπον.

Ἦτο δὲ λίαν ἔμπειρος ἡ Ἀσπασία νὰ διασκεδαννύη τὴν δυσθυμίαν τοῦ συμβίου. Ἀλλὰ θὰ δύνηται ἄρά γε διὰ παντὸς νὰ καταπνίγῃ τὰ νέα θάλλοντα σπέρματα τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ζωῆς, νὰ κωλύῃ τὴν πρόοδον τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως; Τό γε νῦν ἀδύνατον ἦτο νὰ προΐδῃ τις τοῦτο.

Βέβαιον δ' εἶναι τοῦτο μόνον, ὅτι ἡ Ἀσπασία ἐμπείρως πάντοτε παρεμβάλλουσα τὰ ἄσματα τοῦ Ἀνακρέοντος ἤμβλυνε τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Περικλέους διήγειρον οἱ ἐνθουσιαστικοὶ ὕμνοι τοῦ Πινδάρου, καὶ ὅτι παρὰ τῷ ζεύγει τούτῳ ἐπεκράτει πάντοτε γνήσιον ἐλληνικὸν πνεῦμα.

Τὸ δ' ἐκ τῆς ἀφροσύνης τοῦ Ἀλκαμένους συμβὰν τῇ Ἀσπασίᾳ εἶχεν ἐπισκιάσαν πῶς ἐπὶ στιγμὴν χρόνου τὴν γαμικὴν εὐδαιμονίαν τοῦ Περικλέους. Ἐκ τούτου δι' ἐλευθέρα ἀνέπνευσεν ἡ Ἀσπασία, ὥς μετὰ τοῦ συμβίου ἐπανερχομένη ἐξ Ὀλυμπίας εἰς Ἀθήνας κατέλιπε τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου. Δὲν προησθάνετο δ', ὅτι ἀμέσως πρὸ τοῦ ἐπιτευχθέντος τέρματος, ἐπ' αὐτοῦ δῆλα δὴ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀττικῆς, ἀνιαιρότερόν τι ἐπέκειτο αὐτῇ. —

Ἐν ᾧ ὁ Φειδίας ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸν Πανελλήνιον ἐδημιούργει Δία, ὥς πρότερον ἐν Ἀθήναις τὴν Πάλλάδα Ἀθηνᾶν τοῖς Ἀθηναίοις εἶχε πλάσας, ὁ ἐταῖρος καὶ φίλος Ἰκτίνος ἀκαταπαύστως εἰργάζετο ἐν τῇ ἀττικῇ τῶν μυστηρίων πόλει Ἐλευσίνι κληθεὶς ἐκεῖ, ἵνα οἰκοδομήσῃ νέον ναὸν τῆς Δήμητρος πρὸς τὴν ἐορτὴν τῶν μεγάλων μυστηρίων.

Ἦτο δ' ἤδη ἡ ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῶν Ἐλευσινίων ἐγγὺς καὶ ὁ Ἰπτόνικος, ὃς κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην ἐκ διαδοχῆς καὶ κατὰ γένος τὸ τοῦ δαδοῦχου ἀξίωμα εἶχε, διέτριβεν ἤδη ἐν Ἐλευσίνι οἰκῶν ἐν ἀγροτικῇ τινι οἰκίᾳ, ἣν, ὥς πολλοὶ

τῶν πλουσίων Ἀθηναίων, ἐν τῇ καλῶς κειμένῃ Ἐλευσίνῃ εἶχεν οἰκοδομήσας. Διότι ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο οὐχὶ πόρῳ τῆς θαλασσίας ἀκτῆς κατ' ἀντικρὺ τοῦ εὐρίπου καὶ αὐτῆς τῆς νήσου Σαλαμῖνος. Ἦσαν δ' ἐκτισμέναι ἐπὶ λόφων αἱ τε οἰκίαι τῶν ἐγγχωρίων, ὥς καὶ αἱ μεγάλα οἰκοδομαὶ τῶν ναῶν μετὰ τῶν εὐμεγέθων ἱερῶν τεμενῶν, ἐν οἷς αὗται ἔκειντο.

Ὁ Περικλῆς δ' ἀφικόμενος εἰς Ἐλευσίνα κατέλυσε παρὰ τὸν Ἰππόνικον, παρ' ᾧ ἔμενε καὶ ἐφ' ὅσον ἐκεῖ παρέμεινεν.

Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν διέτριψαν οἱ ὁδοιπόροι ἐπισκοποῦμενοι τὸ νέον, μέγα, ὑπὸ τοῦ Ἰκτίνου οἰκοδομηθὲν ἱερὸν τελεστήριον, ὅπερ, ὥς ᾠρισμένον τοῖς Ἐλευσινίοις μυστηρίοις, μυστικὸν σηκὸν καὶ ὑπογείους λαθυρινθώδεις εὐρυχωροτάτας κρύπτας εἶχε, τοὺς τόπους, ἐν οἷς τὰ μυστήρια ἐκεῖνα ἐτελοῦντο, ὧν ἡ θεὰ μόνοις τοῖς μεμνημένοις ἐπετρέπετο.

Ἦσαν δὲ τὰ ἐλευσίνια μυστήρια νῦν ὁ σκοπός, ἐφ' ὃν ἐν τῷ ἅμα καὶ ᾠρισμένῳ ἡ Ἀσπασία τὰ ὀξύτατα θέλη τῆς εὐφυΐας καὶ εὐτραπείας ἔβαλλε. Διότι πᾶν ὅ,τι ἔφευγε τὸ φῶς, ὅ,τι ἐδίωκε τὸ σκότος, ὅ,τι περιεβάλλετο τὸ κάλυμμα τοῦ μυστηρίου, ἐφαίνετο αὐτῇ συναφὲς τῇ δεισιδαιμονίᾳ καὶ μανίᾳ. Ἐκ τοῦτου καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις τοῦτοις ἐνεῶρα κίνδυνον ἐπαπειλοῦντα τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ εἰς τὸ φῶς προβιβασομένη ἑλληνικῇ διανοίᾳ.

Ὡς δέ ποτε αὕτη τὸ σέβας καὶ τὴν εὐλάβειαν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὰ μυστήρια ταῦτα ἔψεγεν, εἶπεν ὁ Περικλῆς·

«Ἵσως ἡ εὐλάβεια αὕτη τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ μυστηριωδῆς ὑποδηλουμένη εὐλάβεια τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καθ' ὅλου πρὸς τὰ μυστήρια, ἅτινα ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς μυχῶ ἀνεξέλεκτα ἔτι καθεύδουσι. Τίς οἶδεν, ὅπως ἀποκαλύψαις

ἔτι ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου μυχοῦ θ' ἀντλήσῃ!»

«Δὲν θέλω ν' ἀκούω τι περὶ τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ μέλλοντος!» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία. «Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ παρόντος εἶναι ἡ ἀποκάλυψις τῆς καλῆς ἀνθρωπότητος καὶ πᾶν ὅ,τι μετὰ ταῦτα θὰ ἐπέλθῃ, θὰ εἶναι μόνον μεταβολὴ τις ἐπὶ τὰ χεῖraw. Δι' ὃ δραζώμεθα τοῦ καλοῦ φαιδρου παρόντος ψυχῇ τε καὶ σώματι καὶ πάσῃ τῇ δυνάμει τῆς φύσεως ἡμῶν!»

Δεικνύων δ' ὁ Περικλῆς τῇ Ἀσπασίᾳ τὸν δαδούχον Ἴπ-
πόνικον ἠρώτησεν αὐτήν, ἂν ὁ ἀνὴρ οὗτος, οὗ τὸ μὲν σῶμα
ὀσημέραι στρογγυλότερον, τὸ δ' ἐρύθημα τῶν παρειῶν ὀση-
μέραι ἐκπρεπέστερον ἐγίνετο, ἐπεδείκνυεν ἵχνος τι μανίας.
Καὶ ὅμως ἦτο οὗτος οὐ μόνον τῶν μεμυημένων, ἀλλὰ δὴ
καὶ ἐν ἀξιώματί τιμι ἱερατικῷ ἐν Ἐλευσίνι, εἰς ἐξ ἐκείνων,
οἵτινες ἐπελαμβάνοντο τῆς μυήσεως τῶν μυστῶν.

Ἡ δ' Ἀσπασία ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐχὶ σπανίως οἱ εἰσά-
γοντες τοὺς ἄλλους εἰς τὴν χώραν τῆς δεισιδαιμονίας καὶ
μανίας ἀπηλλαγμένοι αὐτοὶ εἶναι τῶν προλήψεων καὶ φρονη-
μάτων, ἃ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις νὰ ἐμπούσωσιν ἐπιβάλλονται.
Ἐνίστε δ', εἶπεν, οἱ προαγωγεῖς καὶ ὑπηρεταὶ ἱερῶν μυστη-
ρίων πρὸς τὰς ἡμιόνους ὁμοιάζουσιν, αἵτινες κατὰ παλαιὸν
τι ἔθος ὡς φορεῖς μὲν τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τῶν ἱερῶν
εἰκόνων χρησιμεύουσιν, ἀλλ' ὅμως οὐδαμῶς τῆς θείας εὐλο-
γίας μεταλαμβάνουσιν, ἦν τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν
φέρουσι καὶ προξενούσι. Καὶ ὁ ἀγαθὸς δ' Ἴππόνικος, προσέ-
θηκε, φαίνεται μοι ἐκ τούτων ὢν.

Ἀληθῶς δ' ὁ Ἴππόνικος μέγα μὲν ἐφρόνει ἐπὶ τῷ ἀξιώ-
ματι τοῦ δαδούχου, ὡς ὄντι ἐν μεγάλῃ τιμῇ παρὰ πᾶσι τοῖς
Ἑλλησιν, ἀλλ', ὅ,τι τῷ ἀξιώματι τούτῳ συναφὲς ἦτο καὶ ὅ,τι
τοῦτο αὐτὸν ἀπῆτει, πρὸς ταῦτα ἡσθάνετο ἑαυτὸν οὐχὶ ἐκ

ψυχικῆς τινος ὀρμῆς, ἢ ἰδίᾳς αὐτοῦ ἀγάπης ὀρμώμενον, ἀλλ' ἐκ τούτου μόνου, ὅτι ἦτο ἐκ τοῦ γένους, ἐξ οὗ συνήθως οἱ δαδούχοι ἐξελέγοντο, καὶ ὅτι νῦν ὁ κλῆρος ἐπ' αὐτὸν ἐπεσεν.

Ἀπελογεῖτο δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Περικλέους περὶ τῶν μυστηρίων, ὥς περὶ πράγματος, ὑπὲρ οὗ ᾧφειλε μὲν νὰ συνηγορήσῃ, ὥς τεταγμένος ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διαφέροντος αὐτῷ.

Ἀλλοτρίως δὲ διακείμενος πρὸς φιλοσοφικὰς ἐρεῦνας ἠρκέσθη τούτῳ μόνῳ, νὰ ὑποδείξῃ τῇ Ἀσπασίᾳ γραφὴν τινα, ἣτις τὸ ἐστιατόριον αὐτοῦ ἐκόσμει. Ἦτο δ' ἡ γραφὴ αὕτη ἔργον τοῦ Πολυγνώτου καὶ ἀπευκόνιζε τὴν τοῦ πολυπλάνητος Ὀδυσσεῶς ἐπίσκεψιν τῆς χώρας τῶν σκιῶν. Παρίστατο δ' ἐν αὐτῇ ὁ Ἄιδης καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ δαίματα καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὠχρῶν σκιῶν ἀπτόητος κινούμενος ὁ ζῶν ἔτι ἦρωσ τῆς Ἰθάκης.

Εὐθὺς δ', ὥς ὁ Περικλῆς μετὰ τῆς Ἀσπασίας τὴν γραφὴν ἐπεσκέψαντο, εἶπεν οὗτος ὥς τῶν μεμνημένων εἷς, ὅτι τὰ μέρη αὐτῆς ὥς μάλιστα συναφῇ τοῖς ἐλευσινίοις μυστηρίοις ἦσαν. Καὶ ὁ Ἰππόνικος δὲ προσμαρτυρήσας αὐτῷ τοῦτο εἶπε πρὸς τὴν Ἀσπασίαν·

«Τοῦτο μόνον ἐπιτρέπεται νὰ ἐξείπωμεν, ὅτι ἡ εἰς τὸ ἱερὸν φῶς τῆς Ἐλευσίνος ἄγουσα διὰ τοῦ Ἄιδου φέρει, διὰ τῶν φοβήτρων τοῦ Ἐρέβους. Ἀλλ' ἡ ἐν Ἄιδου τύχη τῶν μὴ μεμνημένων καὶ τῶν ἰσχυρογνωμόνως ἀπαξιούντων νὰ μνηθῶσι καταφανῶς καταδεύκνται ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ τοῖς μεμνημένοις.»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἰππόνικος καὶ προέτρεψε τὴν Ἀσπασίαν σπουδαίως εἰς τοῦτο, νὰ μνηθῇ τὰ μυστήρια, ὑπομνήσκων αὐτήν, ὅτι κατὰ τὴν γενικὴν τῶν Ἑλλήνων πεποίθησιν οἱ μὲν μεμνημένοι τὰ ἐν Ἐλευσίνι μυστήρια τῆς Δήμητρος

μετὰ τὸν θάνατον εἰς τοὺς τῶν μακάρων λειμῶνας πορεύονται, τοῖς δὲ μὴ μεμνημένοις εἶναι πεπρωμένον χρόνον τινὰ νὰ κατατρύχωνται ἐν φρικαλέῳ σκότει καὶ ἐρημίᾳ.

«Ἦκουσα πολλῶν ἰσχυριζομένων τοῦτο,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «καὶ πάντοτε οὕτω δυσαρέστως ἡ γνώμη αὕτη ἔβαλε τὴν ἀκοήν μου, ὥς οἱ δυσάρμοστοι τόνοι, οὓς ἐπίτηδές τις ἐκφέρει ἀπηχῇ τινα καθάραν κρούων, ἢ ὕαλον δι' ὀξέος σιδήρου ἀμύττων. Εἶναι δὲ θαυμαστόν, ὅτι τοιούτοις μύθοις συνεθίζονται καὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ὅλα καὶ γνωρίζω καλῶς, ὅτι ὑπάρχουσι τινες, οἵτινες αἰσθανόμενοι, ὅτι τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐγγὺς εἶναι, μυοῦνται ταχέως τὰ μυστήρια, καὶ ἄλλοι, οἵτινες σπουδῇ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἐν τῇ τρυφερᾷ παιδικῇ ἡλικίᾳ μεταδίδουσι τῆς σωτηρίας ταύτης.»

«Καὶ ἐγὼ αὐτός,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὥς καὶ πάντες σχεδὸν οἱ Ἀθηναῖοι, εἶμαι ἐκ τῶν μεμνημένων καὶ ἄσμενος θὰ ἐκοινώνουν σοι καὶ τῶν μυστηρίων τούτων, ὥς καὶ πάντων τῶν ἄλλων.»

«Καλῶς ἐννοῶ,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι τοῖς μὲν ἀμαθέσιν ἡ δεισιδαιμονία, τοῖς δ' ἔμπροσιν ἡ περιεργία ἀφορμὴ τῆς μύσεως γίνεται. Ὡς γυνὴ δ' ἐγὼ διπλάσιως δικαιόμαι τὴν περιεργίαν ταύτην νὰ ἔχω. Τί δ' ὀφείλω νὰ πράξω, Ἰπτόνικε, ἵνα μεταλάβω τῶν μυστηρίων ἐκείνων;»

«Ἀπλοῦν εἶναι τὸ πρᾶγμα,» εἶπεν ὁ Ἰπτόνικος. «Τῷ προσεχεῖ ἔτει θ' ἀγγείλῃς ἐν τοῖς μικροῖς Ἑλευσινίοις, ὅτι θέλεις νὰ μυηθῇς, καί, εἰσηγουμένου τινὸς τῶν ἐποπτῶν, θὰ μυηθῇς τὰ μικρά. Ἐξ δὲ μηνῶν διαλιποῦσα θὰ ἔλθῃς ἀκολουθοῦσα τῇ πομπῇ ἐξ Ἀθηνῶν ἐνταῦθα εἰς Ἑλευσίνα, ἔνθα θὰ εἰσαγάγῃ σε καὶ θὰ μυήσῃ τὰ μεγάλα καὶ οὕτω θὰ ἐποπτεύῃς τὰ κυρίως μυστήρια.»

«Πῶς!» ἀνεφώνησεν ἡ Ἀσπασία, «τοσοῦτον χρόνον πρέπει νὰ καταστείλω τὴν περιεργίαν; Πρέπει ν' ἀναμείνω τὰ

μικρά καὶ μετὰ ταῦτα ἔξ ἔτι μῆνας νὰ ἴδω παφερχομένους, πρὶν ν' ἀποκαλυφθῶσί μοι τὰ μυστήρια; Δὲν εἶσαι δαδούχος, Ἰππώνικε; Ὡς τοιοῦτος δὲ δὲν δύνασαι νὰ διαπράξῃς, ὥστε πρὸς χάριν σου νὰ μνηθῶ ἐνταῦθα τὰ τε μικρά καὶ τὰ μεγάλα;»

«Ἀδύνατον!» ἀπεκρίνατο ὁ Ἰππώνικος.

«Καὶ τίς καλύει σε;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Ὁ χρόνος, ἐν ᾧ πρέπει νὰ γίνηται ἡ μῆσις καὶ ἡ ἐποπτεία, εἶναι ὠρισμένος ὑπὸ ἱεροῦ ἔθους,» ἀπεκρίνατο ὁ Ἰππώνικος.

«Ἀλλὰ σὺ δύνασαι νὰ με ἀπαλλάξῃς τοῦ ἱεροῦ τούτου ἔθους, ἂν μόνον θέλῃς!» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία.

«Ὁ ἱεροφάντης εἶναι αὐστηρὸς τις καὶ σπουδαῖος καὶ τοιοῦτος, οἷος ὁ Διοπεΐθης ἐν Ἀθήναις,» εἶπεν ὁ Ἰππώνικος. «Θέλεις νὰ ἐπισπάσωμαι τὴν ὀργὴν τοῦ ἀρχιερέως τούτου;»

Καὶ ἐπέμεινε μὲν ἡ Ἀσπασία τῇ ἀξιώσει, ἀλλ' ὁ δαδούχος ἐπανελάμβανεν, ὅτι ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα ἦτο. Διότι ἀηδῶς διέκειτο πρὸς τὰς ἀπειλητικὰς περιστοκὰς καὶ οὐδόλως ἐπεθύμει νὰ ἐξερεθίσῃ σύμπαν τὸ σύνταγμα τῶν Ἐλευσινίων ἱερέων. Πρὸς τούτοις δ' ἦτο εἰρηνικὸς καὶ ῥάθυμος.

Τῇ δ' ὕστεραία ἦλθεν ἡ πομπὴ ἔξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσίνα. Ἐν μέσῳ δ' ἐκείνων, οἵτινες ὡς θεαταὶ ἐθεῶντο τὴν πολυάριθμον διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἐρχομένην πομπήν, ἦσαν καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία καὶ ὁ Ἰππώνικος. Ἐν ᾧ δ' ἡ Ἀσπασία ἐπὶ τὰ κομιζόμενα ἱερὰ καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν τῶν μυστῶν, τῶν ἐστεφανωμένων στεφάνοις μυρρίνοις καὶ σελινίνοις καὶ φερόντων στάχυς καὶ γεωργικὰ σκεύη ἐν χερσίν εἰς τιμὴν τῆς καρποφόρου Δήμητρος, τὴν ὅσιν μετήγγεν, ἀπήντησαν αὐτῇ αἶφνης ἐκ τοῦ μέσου τῶν παντοίων προσώπων οἱ ἀμυδροὶ ὀφθαλμοὶ καὶ αἱ χαλαραὶ παρειαὶ τῆς Τελεσίπτης φανεροί

γενόμενοι ἐν τῷ φωτὶ τῶν καιομένων δάδων· διότι ὁψὲ τῆς ἐσπέρας ἡ πομπὴ ἀφίκετο.

Ἐπορεύετο δ' ὁ σύμβιος τῆς Τελεσίπης, ὁ δυνάμει τοῦ Περικλέους ἐκ νέου ἐκλεγείς ἄρχων βασιλεύς, ὁ ἐπιμελητὴς τῶν μυστηρίων, ἐν μέσῳ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τέλει καὶ παρ' αὐτὸν ὡς βασιλεία, ὡς μέτοχος τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ἱερῶν ἔργων, ὑπερήφανος καὶ ἠνωρθωμένην ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἡ Τελεσίπη.

Σερνὴ δ' ἐφαίνετο ἡ γαμετὴ τοῦ ἄρχοντος βασιλέως ἐν τῇ εὐπρεπεὶ αὐτῆς εὐσαρκία. Ὡς δὲ γαυριῶσα καὶ τὴν ὄψιν αὐτῆς ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μετάγουσα τὸν πρότερον σύμβιον καὶ τὴν Μιλησίαν παρ' αὐτῷ εἶδεν, εὐθὺς ἠνώρθωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν κεφαλὴν καὶ περιφρονητικόν τι μειδίωμα ἐφαίνετο ἐπικοιταζόμενον ἐπὶ τοῦ παχέος αὐτῆς κάτω χεῖλους. Τοσοῦτον δὲ σεμνὸν ἐφαίνετο καθ' ὅλου τὸ ἦθος αὐτῆς, ὡς εἰ ἴστατο καὶ αὐθὺς ἐν τοῖς Ἀθηναίοις, ὡς ἡ μυστικὴ γυνὴ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διονύσου ἡγουμένη τῶν ὑπηρετικῶν αὐτῆς ἱερείων, τελοῦσα τὰς μυστηριώδεις ἀγιστείας, ἃς οὐδεὶς ἀνδρικός ὀφθαλμὸς νὰ ἴδῃ ἐπετρέπετο, καὶ περὶ ὧν, ὅτι θὰ σιγήσωσι, πανηγυρικῶς τὰς κοινωνοὺς ἐξώρκιζεν.

Ἐν τῷ ἅμα δ', ὡς ἡ Ἀσπασία εἶδε τὴν γυναῖκα ταύτην τοσοῦτον γαυριῶσαν ἐπὶ τῇ συνειδήσει τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῆς ἀξιώματος καὶ βέλους περιφρονήσεως ἐκ τῶν φθογεῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν ἐκτοξεύουσας, ἐξηγέρθη τὸ παλαιὸν μῖσος καὶ ἡ ὀξεῖα φιλοσκώμων ὁρμὴ ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Ἰωνιάδος.

«Ἴδε,» εἶπε μειδιῶσα πρὸς τὸν Περικλέα, «ἴδε, ὅπως βρενθύεται ἡ πολύσαρκος καὶ λιπαρὰ σερνὴ δέσποινα Τελεσίπη! Γενομένη πρότερον σύμβιος δύο θνητῶν, εἶναι νῦν ἡ μυστικὴ γυνὴ τοῦ θεοῦ Διονύσου! Ἀλλὰ θαυμαστὸν θὰ μοι ἐφαίνετο, ἂν μὴ ταχέως καὶ ὁ νεαρὸς θεὸς ἀποβάλλων αὐτὴν

ἐτέρῳ τινὶ ἐξεχώρει καὶ δὴ τῷ γάστρῳ ἐκείνῳ Σειληνῶ, τῷ ἀκολουθῶν αὐτοῦ. Διότι φαίνεται ὡς πλασθεῖσα χάριν αὐτοῦ.»

Τῶν ὁξέων δὲ τούτων σκαπτικῶν λόγων τινὲς ἔβαλον τὰ ὦτα τῆς Τελεσίππης. Ἄλλ' ἐναργέστερον ἤκουσαν τῶν λόγων τούτων ἡ Ἑλπινίκη καὶ ὁ μάντις Λάμπων, οἵτινες ὀπισθεν τῆς Τελεσίππης βαδίζοντες καὶ κατασκόπια, ὡς ἐκείνη, κύκλῳ βλέμματα στρέφοντες, ἐν ᾧ παρήρχοντο, εἶδον τὸν Περικλέα καὶ τὴν Μιλησίαν. Βλέμματα δ' ἀγανακτήσεως μόλις κατεχομένης ἐξετοξεύθησαν ἐν τῷ ᾧ κατὰ τῆς τολμῆρας Μιλησίας καὶ ὁ σιγηλῶς δοθεὶς ὄρκος, τὴν πρὸ πολλοῦ συνυφανθεῖσαν τιμωρίαν νὰ ἐπισπεύσωσιν, ὑπεξέκαιεν ἐν τῷ αὐτῷ τρεῖς ἐξηγριωμένας ψυχάς.

Μανικῶς δ' ὠρχοῦντο τὴν νύκτα ἐν τῇ ἀκτῇ τοῦ κόλπου τῆς Ἐλευσίνος οἱ μύσται, ἡγουμένου τοῦ θεοῦ Ἰάκχου φέροντος δᾶδα. Ἐφέγγετο δ' ὑπὸ τῆς φλογὸς τοῦ νυκτερινοῦ φωσφόρου ἀστέρος ὁ ἀνθεμόεις λειμὼν καὶ τὸν θεὸν περιέβαλλεν ὁ χορὸς ἐγκατακρούων διὰ τοῦ ποδὸς τὸ ἀνθήρὸν δάπεδον καὶ τινάσσων τὴν εὐβόστρυχον κεφαλὴν καὶ τὸν ὀρύοντα μύρτων πολύκαρπον μύρρινον στέφανον. Παντοίους δ' ἐλιγμοὺς ἐποιοῦν ὀρχούμενοι καὶ σείοντες τὰς δᾶδας καὶ μύστης μύστη τὴν δᾶδα παρέδιδεν ἀμοιβαίως. Ἦτο δὲ τὸ μυστικὸν τοῦτο πῦρ ἱερὸν καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ἐκθρώσκοντες σπινθήρες ἐθεωροῦντο ὡς καθαρτικοὶ τῶν ψυχῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐδέχοντο αὐτοὺς καταπίπτοντας.

Ὡς δ' ἡ ἑσπέρα ἦλθεν, ἐν ἣ τὰ προτέλεια πέρας ἐλάβαν καὶ μεθ' ἣν τὰ κυρίως μυστήρια ἐν τῷ τελεστηρίῳ ἐγίνοντο, προπαρεσκευάζοντο ἤδη οἱ μύσται πρὸς ταῦτα τελοῦντες καθαρμοὺς καὶ σπονδάς καὶ θυσίας καὶ ἄλλα ἱερὰ νόμιμα.

Ἐν τούτῳ πολλάκις μὲν ἐκ νέου ἐξεδήλου τῷ Ἰππονίκῳ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς ἡ Ἀσπασία καὶ παρώρμα αὐτὸν νὰ εἰσα-

γάγῃ αὐτὴν εἰς τὰ μυστήρια. Ἄλλ' ὁ Ἴππονίκος ἀνεμίμνησκεν αὐτήν, ὅτι τῆς ἐορτῆς τῶν Ἐλευσινίων ἐπιμελητῆς ὁ ἄρχων βασιλεὺς ἦτο, ὁ σύμβιος τῆς Τελεσίπτης, καὶ ὅτι, ὡς ὁ ἄρχων βασιλεὺς τῶν Ἐλευσινίων ἱερέων προϊστάτο, οὕτως ἡ σύμβιος αὐτοῦ ἐν τῇ ἐορτῇ ἐπεστάτει τῶν ἱερείων ὡς βασιλεία.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐφαίνοντο ἔτι μᾶλλον κεντοῦντα τὴν ιδιοτροπίαν τῆς Ἀσπασίας. Καὶ ὅμως δὲν θὰ κατώρθουεβαίως νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἴππονίκου, ἂν μὴ συνέβαινε καὶ αὐτῷ, ὅτι εἶχε παθῶν ὁ Ἀλκαμένης ἐν Ὀλυμπίᾳ. Διότι οὐχὶ μάτην ἔτρεφεν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὸν δαλὸν ἐκείνον, ὅστις καὶ πρότερόν ποτε εἶχεν ἐπικαύσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Καὶ ἐν ἄλλῃ μὲν ὥρᾳ ἡ Ἀσπασία ἀναμνησκόμενη τοῦ παθήματος ἐκείνου τοῦ Ἀλκαμένων θὰ ἐφυλάττετο, ὅπως μὴ ἀναρρίπισῃ ἐκ νέου τὴν φλόγα ἐκείνην, καὶ θὰ ἐφοβεῖτο, μὴ προκαλέσῃ κίνδυνον, ὅστις ὀλέθριος αὐτῇ ἐξ αἰτίας τοῦ Περικλέους ἐφαίνετο ἄλλ' ἐν τῷ παρόντι τοῦτο μόνον ἐσκοπεῖτο, ὅπως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξερευνήσῃ ἐκείνο, ὅπερ ἔμελλε νὰ καταπολεμήσῃ, ἵνα ὡς σκοπιμώτατα αὐτὸ καὶ ἐπιτυχέστατα ἐκπολεμήσῃ. Δι' ὃ ἀσμένως ἔβλεπεν ἀναφλεγομένην τὴν φλόγα τῆς ψυχῆς τοῦ Ἴππονίκου, ὃν ἄλλως περιεφρόνει· διότι ἡ φλόξ δὴ αὕτη ὑπischνεῖτο αὐτῇ, ὅτι ἀληθῶς θὰ πληρώσῃ οὗτος τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς.

Καὶ ὄντως οὕτως ἐγένετο. Ὁ δαδούχος δὴλα δὴ ἐπέισθη νὰ μύσῃ αὐτὴν τότε εὐθὺς τὰ μικρὰ ἐκείνα μυστήρια, ἅτινα ἡ Ἀσπασία πρὸ ἐξ μηνῶν ἐν Ἀθήναις ἔπρεπε νὰ μυηθῇ. Κατάρθωσε δὲ πρὸς τοῦτο νὰ παραγάγῃ τὸν δὴ λεγόμενον μυσταγωγόν, οὗ κυρίως ἔργον τοῦτο ἦτο, νὰ εἰσάγῃ τοὺς νεήλυδας εἰς τὰ μυστήρια καὶ νὰ μυῇ αὐτοὺς αὐτὰ ἐν τοῖς μικροῖς ἐν Ἀθήναις Ἐλευσινίοις.

Καὶ ὁ μὲν δαδοῦχος τελέσας καθαρτικὰς τινὰς ἀγιστείας ἐκέλευσε τὴν Ἀσπασίαν νὰ ἐπιβῇ τοῦ δέρματος ἀμνοῦ, ὃν τῷ Δαῖ ἔθυσεν, ὁ δὲ μυσταγωγὸς ἐμύησε μὲν αὐτὴν νόμιμά τινα καὶ ἀπόρρητα, ὧν εἶχεν ἀνάγκην, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι τῶν μεμνημένων ἦτο, ἵνα μὴ ἀπαγορευθῇ αὐτῇ ἢ μετὰ τῶν μυστῶν εἰς τὸν ναὸν εἴσοδος, ἐξώρκισε δ' εἴτα αὐτήν, ὅτι θὰ σιγήσῃ βεβαίως πάντοτε περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ τελεστηρίῳ τῶν μεγάλων μυστηρίων τελουμένων.

Ὡς δ' αἱ ἡμέραι τῶν μυστηρίων ἦλθον, εἰσὶγοντο οἱ μύσται οὐχὶ σύμπαντες ἐν τῷ ἅμα, ἀλλὰ κατ' ὀλίγους.

Ἐκ τῶν πρώτων δ' εἰσαχθέντων ἦσαν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία.

Μειδίᾳμα ἐπαγωγὸν δ' ἐμειδία ἡ Ἀσπασία, ὅτε μετὰ τῶν ἄλλων μυστῶν ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ μυσταγωγοῦ εἶδεν εἰσελθούσα εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ τὸν ἱεροφάντην καὶ πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ βοηθοὺς, τοὺς μεγάλους τὸ σῶμα καὶ σεμνοὺς τὴν ὄψιν γέροντας ἐκείνους, περιβεβλημένους μὲν λαμπρὰ ἐμφαντικὰ ἐνδύματα, φέροντας δ' ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς μὲν, ὧν οἱ βόστρυχοι περὶ τοὺς ὤμους περικεχυμένοι ἦσαν, διαδήματα, ἐν χερσὶ δὲ μυστηριώδεις εἰκόνας, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸν δαδοῦχον κρατοῦντα δαδα.

Ἐπαγωγότερον δ' ἐμειδία ἡ ὑπερκαλλὴς Μιλησία, ὅτε ὁ ἱεροκῆρυξ τέλος ἄρας τὴν φωνὴν εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν μυστῶν πρώτον μὲν ἐκέλευσε ν' ἀπέλθῃ πᾶς ὁ μὴ δεξάμενος τὰ μυστήρια, ὥς καὶ πᾶς ἐναγῆς καὶ πᾶς μὴ δεόντως προπαρασκευασμένος, ἵνα ἴδῃ τὸ ἱερὸν φῶς ἐν Ἐλευσίνι, εἴτα δ' ἐξώρκισε πανηγυρικῶς ἐκ νέου πάντας, ὅτι θὰ σιγήσωσι περὶ πάντων, ὅσα ἐμελλον νὰ ἴδωσι καὶ ν' ἀκούσωσι, καὶ τέλος ἐψηθύρισε πρὸς τὸ οὖς ἐνὸς ἐκάστου ἐρώτησιν τινα, πρὸς ἣν οἱ μεμνημένοι μόνον ἠδύναντο ν' ἀποκρίνωνται καὶ ἣν σιγῇ εἰς τὸ οὖς τοῦ ἐρωτῶντος ἐψηθύριζον ἀποκρινόμενοι,

ἐν ᾧ ἀθέατος ὁ χορὸς ἔμελλε τὸν εἰς τιμὴν τῶν θεῶν τῆς Ἐλευσίνος σεμνὸν ὕμνον.

Διετέλει δὲ τὸ λεπτὸν μειδιάμα περιπετόμενον τὰ πνευματοκίνητα χεῖλη τῆς Ἀσπασίας καὶ ὅτε οἱ μύσται εἰς τὸ ἐνδότατον τοῦ τελεστηρίου εἰσῆχθησαν, ἐν ᾧ ἱερά τινα πράγματα αὐτοῖς ὁ ἱεροφάντης τὸ μὲν πρῶτον ἔδειξεν, εἶτα δ' ᾠρεξεν εἰς ἀσπασμὸν καὶ διὰ μυστικῶν, σεμνῶν λόγων ἐξηγήσατο. Ἦσαν δὲ ταῦτα λείψανά τινα τῶν παλαιοτάτων χρόνων, μυστηριώδη σύμβολα τῆς εὐλογίας καὶ λατρείας τῶν ἔλευσινίων θεῶν.

Μετὰ τοῦ αὐτοῦ δ' αὖθις μειδιάματος ἔθεᾶτο ἡ Ἀσπασία τὰς μιμητικὰς παραστάσεις τῶν ἱερῶν μύθων, αἵτινες ὑπὸ τοὺς τόνους τῆς κιθάρας καὶ τῶν αὐλῶν καὶ τῆς ᾠδῆς ἔμψυχοι καὶ δειναὶ ἐφαίνοντο ἐν τῷ μυστηριῳδῇ ἐκείνῳ λυκόφωτι τοῦ ναοῦ.

Ἄλλ' ἤδη ἦγετο ὁ ὄμιλος τῶν μυστῶν διὰ κλίμακός τινος κάτω εἰς ὑπογείους τινὰς κρύπτας καὶ στοάς, ἐν αἷς ταχέως ὑπὸ τελείου σκότους πάντες κατελήφθησαν. Τότε δ' ἤρξαντο αἱ πλάναι καὶ μακροί, πολύμοχθοι, ἀπέραντος περίπατος ἐν τῷ νυκτερινῷ σκότει. Ἐν τῇ σκοτεινῇ δ' ἐκείνῃ λαβυρινθῳδῇ πλάνῃ μόνῃ ἡ φωνὴ τοῦ ἱεροφάντου σπουδαίοις καὶ σεμνοῖς τοῖς φθόγοις ἐμφαντικὰ λόγια καὶ παραινέσεις ἀπαγγέλλοντος ἐχρησίμευεν ὡς ὁδηγός.

Αἶφνης δὲ δεινὸς θρόμος ἠκούσθη, ὡς εἰ ἐσεῖοντο τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, καὶ ὀρυγμοὶ καὶ κωκυτοὶ καὶ ῥόθος ὑδάτων καὶ πάταγος βροντῆς. Τῇ προτέρᾳ δ' ἡρεμαίᾳ θέα ἠκολούθησε νῦν περιδεὴς ἐκπληξίς καὶ φρίκη καὶ τρόμος· ἰδρῶς δὲ περιέρρει τὰ μέτωπα τῶν μυστῶν.

Ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ηὔξανετο ὁ ἀριθμὸς τῶν δειμάτων. Διότι ἐν τῷ φωτὶ τῶν δίκην ἀστραπῆς φεγγουσῶν φλογῶν, αἵτινες ἐκ τῆς γῆς διαδοχικῶς ἐξετοξεύοντο ἐρυθραὶ τὸ χρῶμα,

κυαναί, λευκαί, ἢ πελινναί καὶ φρικώδεις, ἔβλεπέ τις φοβερά μορμολύκεια, βδελυρά τοῦ Ἄιδου τέρατα ἐλαφρῶς φεγγόμενα, οἷον Γοργόνας φοβεράς κεφαλὰς ἐχούσας, ἐχίδνας ὀφιοπόδας προσερπούσας, τερατώδεις χιμαίρας σῶμα λέοντος καὶ χιμαίρας καὶ ὄφεως συνενούσας, σεσηρῦας τὰς παρειάς καὶ τερατοπροσώπους Ἀρπυίας, ὤχρολεύκους καὶ αἵματορρόφους Ἑμπούσας, κυνοκεφάλους δεινὸν λασκούσας Σκύλλας καὶ τὴν φρικώδη μορφήν τῆς Ἑκάτης . . .

Ἀλλὰ δεινότερα ἐκ νέου ἐφαίνοντο φάσματα. Τέλος δ' ἐφάνη ἐν τῷ πελιννῷ φωτὶ ὁ θάνατος, ὁ θεὸς τοῦ θανάτου, ἐπὶ ὅστων νεκρῶν ὡς ἐπὶ θρόνου καθήμενος, νυκτιρεφὲς ἱμάτιον ἐνδεδυμένος, τὸ μέτωπον ἀσφοδέλω ἐστεφανωμένος, δᾶδα ἀνεστραμμένην κρατῶν καὶ παρ' αὐτῷ ξανθὸν ἵππον ἔχων, ἐφ' οὗ ὀχούμενος ἀπείρονα γαίαν περιπετόμενος κατανύει.

Κύκλω δ' αὐτοῦ ἔκειντο οἱ πιστοὶ θεράποντες, ὁ Εὐρύνομος, ὁ δαίμων τῆς σήψεως, εἰς τῶν ἐν Ἄιδου δαιμόνων ἔργον ἔχων νὰ περισθῇ τὰς σάρκας μέχρι τῶν ὀστέων. Ἑκάθητο δ' οὗτος ἐπὶ νεκρῶν σαρκῶν, ὡς κόραξ, ἢ γύψ, καὶ κατέκοπτε πειναλέος διὰ τῶν ὀδόντων τὸ σαπρὸν κρέας.

Μετὰ τοῦτον δ' ἔβλεπέ τις περὶ τὸν θάνατον τὸν Λοιμὸν καὶ τὸν ὥχρον καὶ κατεσκληρότα Λιμὸν καὶ τὴν Ἑρινὺν τοῦ πολέμου τὴν πολίπορθον Ἐνυῶ καὶ τὸν νοσηρὸν καρδιόδηκτον μανικὸν Ἑρωτα καὶ τὴν Ἄτην, τὴν λυσσαλέαν δαίμονα τῆς ἀφροσύνης καὶ ἐξαπάτης καὶ βλάβης.

Καὶ ἐμειδία μὲν ἔτι ἡ Ἀσπασία, ἀλλὰ τὸ μὲν μειδίαμα οὐχὶ χαρίεν, τὸ δὲ πρόσωπον ὤχρολευκὸν ἦτο . . .

Ἐν ᾧ δ' ὁ μὲν δαδούχος, νεύσαντος τοῦ ἱεροφάντου, ἀνῆλθε τὴν δᾶδα ἐκ τινος τῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀναθρῶσκουσῶν πελιννῶν φλογῶν, φρικωδέστεραι δὲ κατὰ μικρὸν

Ἀσπασία III.

ἀντήχουν αἱ μελφδίαί τῶν αὐλῶν καὶ ἀοράτων χορῶν, εἰσῆλθεν ἡ χορεία τῶν ἐποπτῶν εἰς σκυθρωπὴν πλήρη μυδαλέων ἀτμῶν ὑπόγειον κρύπτην. Βαρὺς δὲ ῥόθος, ὥς χειμάρρου, ἀντήχει ἐν αὐτῷ μακρόθεν καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὀξείαι ὑλακαί, ὥς ἐκ τοῦ λάρυγγος τρικεφάλου κυνός.

Διελθόντες δ' οἱ ἐπόπται τὴν μακράν, φρικαλέαν ταύτην κρύπτην, εἶδον αἴφνης ἐνώπιον αὐτῶν, ὥς ἐν ὄνειρῳ, εὐρύν τινα, αὐτοειδῆ, σκυθρωπὸν, ναρκωτικὰ ὑγρὰ ἀποσταλάζοντα τόπον ὑπὸ στυγνῶν κυμαινομένων ποταμίων περιζωννύμενον.

Ἐκεῖ ὁ μὲν ἱεροκῆρυξ, ὥς δι' ἐπαδῆς, ὑψώσας τὸ σκῆπτρον κατέστειλε τὴν ὑλακὴν τοῦ τρικεφάλου καταχθονίου κυνός, οἱ δ' ἐπόπται εἶδον ἐκφαινόμενον τὸ τῶν νεκρῶν ἄλλος τῆς Περσεφόνης, ἐν ᾧ ἐν τῷ πελιτνῷ φωτὶ λαμπροὶ λειμῶνες ἐξετείνοντο καὶ λευκόφαιοι ἀκίνητοι λευκαὶ ὑψοῦντο σκυθρωποὺς ἀνειμένους κλάδους ἔχουσαι.

Εἶδον δ' εἶτα τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα βρύοντα τῶν λυπηρῶν τούτων ἀνθῶν τοῦ θανάτου, ὧν ἡ ὥχρὰ ἀνθη ἐσείετο ὥς ὄνειρώττουσα περὶ τοὺς μακροὺς μίσχους.

Ὑπεράνω δὲ τοῦ λειμῶνος τούτου ἤωροῦντο αἱ σκιαί, αἱ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν, ἄνω καὶ κάτω, ὥς ἀμυδρὰ εἶδωλα, ἢ ὥς καπνός, ἄληπτα μὲν καὶ ἄφωνα, πληροῦντα δὲ τὸ εὐρύχωρον Ἑρεβος διὰ μικροῦ αὐτοειδοῦς βόμβου. Ἦσαν δ' αἱ ψυχαὶ σχεδὸν ἀναίσθητοι καὶ ὥς εἰς ἡμίπνον βεθυθισμένα, ἐξ οὗ ὑπὸ τοῦ ἀτμίζοντος ἔτι χλοεροῦ τῶν προσφερομένων θυράτων αἵματος μόνου ἠδύναντο νὰ ἐξεγερωθῶσιν.

Καὶ νυκτερινὰ δὲ πτηνὰ ἐπέτοντο τρίζοντα ἐν τῷ ἀέρι καὶ ταῦτα οὐχ ἦττον σκιοειδῆ καὶ φασματώδη. Σκιοειδεῖς δὲ καὶ διαφανεῖς ὠλίσθαινον ἡρέμα καὶ οἱ ἰχθύες νωθροὶ καὶ ἄφωνοι ἐν τοῖς ὕδασι τῶν ὑποχθονίων ποταμῶν. Ἦσαν δ' οἱ περιζωννύοντες τὸ Ἑρεβος ποταμοὶ ὁ Ἀχέρων, ὁ ποταμὸς

τῶν αἰωνίων ἀλγηδόνων, ὁ δακρυπετὴς Κωκυτός, ὁ πύρινος Πυριφλεγέθων καὶ ὁ κυανόχροα ὕδατα ἔχων Στύγιος.

Ἐν τῇ λυκόφωτι δὲ τῶν αἰωρουμένων καὶ περιφερομένων σκιῶν τῶν νεκρῶν ἐβάδιζον οἱ ἐπόπται ὥς ἐν ὀνείρῳ περιπατοῦντες, ἡγουμένου τοῦ ἱεροκήρυκος, ἕως οὗ αἴφνης δεινῇ, ὥς βροντῇ, ψοφήσασα χαλκόδετός τις πύλη ἀνεάφη ἐνώπιον αὐτῶν.

Τὸν χαλκόδετον δ' ὁδὸν διελθόντες εἰσῆλθον εἰς τὸν Τάρταρον, τὸν τόπον τῆς διατριβῆς τῶν ψυχῶν ἐκείνων, αἷς δὲν ἐπετρέπετο ἄλυποι καὶ ἀνάδυνοι ὑπὲρ τοῦ ἀσφοδελοῦ λειμῶνος νὰ αἰωρῶνται ἡμίυπνοι, ἀλλ' αἵτινες ὑπὸ τῶν τιμωρῶν Ἐρινύων εἰς τὴν μυχαιτάτην καὶ ταλαιπωροτάτην ἄβυσσον τοῦ Ἄιδου κατακερμηλισμένοι ἦσαν.

Ὅποιον δ' ἦτο τὸ πεπρωμένον πάντων ἐκείνων, οὓς ἡ χορεία τῶν ἐποπτῶν ἐν τῇ πολυωδύνῃ ἐκείνῃ τόπῳ μετὰ φρίκης ἔβλεπον; Ὁ μὲν ἐκεῖ ἔκειτο ἄφθαρτος καὶ δεδεμένος ἀπὸ τοῦ αἰωνίως στρεφομένου τροχοῦ, ὁ δ' ἔβλεπε τὴν ἀπειλητικῶς σειομένην πέτραν ὑπερκρεμαμένην, ὁ δ' ὤρεγε τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς πάντοτε ὑπεκχωροῦντας καρπούς αἰωνίως ἄσβεστον πεῖναν αἰσθανόμενος, ὁ δ' ὤθει ἄνω πρὸς τὸν λόφον τὸν αἰωνίως κατακυλινδούμενον πέτρον ματαίως πονῶν καὶ ἰδρῶν, ὁ δ' ἦντλει διὰ τοῦ τετρημένου πίθου τὸ πάλιν ἐκχεόμενον ὕγρὸν ἀπεγνωκότως κάμνων, ὁ δὲ παρείχε τὰ αἰωνίως ἀνανεούμενα σπλάγχχνα τροφὴν τῇ γυτῇ καὶ τὸ σῶμα τῇ ὀφειλάει μᾶστιγι τῶν Ἐρινύων, ὁ δὲ παίγιον ἦτο ἐν ταῖς χερσὶ τῶν συγγερῶν ἐκείνων φασμάτων.

Ἀναρίθμητοι δ' ἦσαν αἱ εἰκόνες ἐκεῖναι τῶν ἐν Ἄιδου ταλαιπωριῶν καὶ δεινῶν καὶ διὰ αἱ εἰκόνες τῆς ματαίας, αἰωνίου, καματηρᾶς πάλης καὶ τῶν ὁρμῶν τῶν ἀνθρώπων. — —

Οὕτω διήλθον περιδεεῖς τὴν ψυχὴν οἱ μύσται διὰ τῶν

δειμάτων τοῦ Ἄιδου, τῶν ταλαιπωριῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ τρόμου τοῦ θανάτου.

Σεμνή δ' ἀντήχει διὰ πάντων τούτων τῶν φαντασμάτων καὶ δειμάτων ἡ φωνὴ τοῦ ἱεροφάντου ἐξηγουμένη πάντα καὶ νοουθετοῦσα.

Ἐν τούτῳ δὲ καταπληκτικώτερον κατὰ μικρὸν ἐγίγνετο τὸ σκότος καὶ ὀξύτεροι οἱ ὀλοφυρμοὶ καὶ ὁ ψόφος τῶν κολαζομένων. — Καὶ οἱ ὑποχθόνιοι δὲ ποταμοὶ ἤρξαντο ῥοθοῦντες καὶ σύμπαν τὸ βασίλειον τῆς νυκτὸς ἐφαίνετο στενάζον ἐπιθανάτους στεναγμοὺς κατασπαράσσοντας τὴν ψυχὴν τῶν ἀκροατῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τῶν ὑπὲρ γῆς φύσις ἐφαίνετο συνοδυρομένη καὶ αἱ φωναὶ ἀπάντων τῶν πλασμάτων συνενούμεναι εἰς ἓν ἄπειρον, ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων καὶ μόχθων προκαλούμενον, Ὡμοι! . . .

Ἀλλ' αἴφνης θαυμαστὸν φῶς ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ βαθυτάτου σκότους.

Φαιδραὶ δ' ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἐπεφάνθησαν αὐτοῖς, λειμῶνες ὑπὸ χρυσῶν ἀνθῶν κατεστρωμένοι, καὶ χαρίεσαι φωναὶ ἀντήχησαν καὶ εὐδαίμονες χοροὶ ἐχόρευον αἰωρούμενοι ὑπὲρ τῶν χαριέντων πεδίων.

Ἐνταῦθα προσένευον αὐτοῖς τὰ βασίλεια τῆς Περσεφόνης ἀπολάμποντα λαμπροῦ φωτός. Ἰστατο δ' ἐν τῷ τῶν βασιλείων ὁδῷ ἔχων τὴν λύραν ἐπ' ἀγκάλαις ὁ Ὀρφεύς, ὁ ἀρχαιότατος καὶ ἱερώτατος ἀοιδὸς τῶν μυστηρίων, οὗ τὸ ἤχηεν στόμα μυστηριώδη τινὰ ἐξήγγελλεν.

Ὅπισθεν δ' αὐτοῦ προσένευε τοῖς μύσταῖς ἐκ τῆς καθαρτηρίου φλογὸς τοῦ πυρός, ἐν ᾧ αὐτὸ ἡ θεία τροφὸς ἐκρυσπεν εἰς ἐκπληξιν τῆς θνητῆς ἀφράδμονος μητρὸς, σῶον καὶ μειδιῶν τὸ παιδίον Δημοφῶν.

Ἀλλ' ὑπεράνω τῆς χρυσῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἤωρεῖτο λάμπων καὶ ὑπὸ λαμπροτάτων ἀκτίνων φεγγόμενον τὸ σύμβολον τῆς

πτερωτῆς Ψυχῆς οὐχὶ ὡς ἀμυδρὸν εἶδωλον ἐννεοττεῦον ἐν τῷ Ἄιδῃ, ἀλλ' ἄνω φερόμενον ὑπεράνω τοῦ ἀσφοδελοῦ λειμῶνος καὶ τοῦ Ταρτάρου καὶ τοῦ Ἥλυσιου πεδίου εἰς τὸν συγγενῇ θεῖον αἰθέρα . . .

Διὰ τῆς πύλης δὲ ταύτης εἰσῆχθησαν οἱ ὑποχθόνιοι ὁδοί- πόροι, ἵνα ἴδῃ ἀληθεῖς θεαταὶ γένωνται. Διότι ἐνταῦθα ἀπεκαλύφθησαν αὐτοῖς τὰ λοιπὰ ἀπόρρητα τῶν μυστηρίων, ἐνταῦθα ἐξέλαμψεν αὐτοῖς τὸ τέλειον, ἱερὸν φῶς τῆς Ἐλευσίνος καταληπτὸν ἐκάστῳ κατὰ λόγον τῆς ὀπτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. — —

Τῇ δ' ὕστεραίᾳ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν βαδίζουσα παρὰ τὸν σύμβιον Περικλέα μετὰ πολλῶν μυστῶν εἰς τὰ ἔλευσinia μυστήρια εἰσῆχθη, διέκειτο ἡ Ἀσπασία τεταραγμένη καὶ ιδιοτρόπως μεταβεβλημένη. Διότι ταραχὴ τις πυρετώδης σχεδὸν εἶχε καταλαβοῦσα αὐτήν. Δι' ὃ ἐν σφοδρῷ πρὸς τὸν Περικλέα διαλόγῳ, περὶ ὧν μετ' αὐτοῦ εἶχεν ἰδοῦσα καὶ ἀκούσασα, ἐπειρᾶτο νὰ ἐπανανέγκῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἀρμονίαν τῆς ψυχῆς. Διότι, ὡς πολλῶν νυκτεροβίων ὀρνίθων καὶ ἄλλων νυκτεροβίων ὄντων ὁ ὀφθαλμὸς τὸ μὲν σκότος στέργει, τὴν δὲ λαμπρὰν αὐγὴν τοῦ φωτός οὐδαμῶς ἀνέχεται, οὕτως ὑπάρχουσι καὶ παιδία τοῦ φωτός, ἅτινα ἐν τῷ χρυσαυγεῖ συγγενεῖ καὶ οἰκείῳ στοιχείῳ μόνῳ εὐπραγοῦσι, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῶν ἀδυνατεῖ ν' ἀντιβλέψῃ εἰς τὰς σκοτεινὰς ἀβύσσους τῆς νυκτός. Ἐκ τούτων ἦτο καὶ ἡ Ἀσπασία. Ἐκ τούτου δὲ παρέστη αὐτῇ ἡ πορεία ἐκείνη ὡς ἐπίσκεψις τοῦ σκότους, ὡς θέα τῆς μελαίνης νυκτός, καὶ τὸ λεγόμενον φῶς τῆς Ἐλευσίνος οὐχὶ ὡς φῶς ἐπεφάνη αὐτῇ, ἀλλ' ὡς ἀλλοῖόν τι σκότος. Διότι σκυθρωπὸν ἦτο καὶ εἰς σκυθρωποὺς λογισμοὺς τοὺς θεατὰς μετέγεν. Αὐτῆς δὲ τῇ διανοίᾳ παρίστατο τὸ φῶς φαιδρὸν καὶ τοῦτο μόνον ἐθεώρει φῶς, ὅτι ἐφώτιζεν ἄρα τε καὶ ἐφαίδρυνε τὴν ψυχὴν. Τὸ δὲ πελιτνόν,

ψυχρὸν καὶ τὸ μὲν πρῶτον φασματωδῶς κνεφαῖον, εἶτα δ' ἐκτυφλοῦν τὴν ὄψιν ὅξυ φῶς, ὅπερ ὁ ἑλευσίνιος ἱεροφάντης κατέχεεν, ἵνα φωτίσῃ τὰ κρυπτὰ τῆς ζωῆς, ἐφαίνετο αὐτῇ, ὥς χλευαστικὴ ἀντίθεσις τοῦ ἀληθινοῦ, ῥοδίνου φωτός. Δι' ὃ γοητεῖαν καὶ ἀγυρτικὴν παιδιὰν ἀπεκάλει τὰς φανταστικάς καὶ μαγικάς σχεδὸν παραστάσεις τῶν ἑλευσινίων ἱερέων.

Ἐκ τούτου, εἴτερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, ἡσθάνετο νῦν ἑαυτὴν τεταραγμένην καὶ ὑπὸ δεινῶν φροντίδων κατεχομένην καὶ εἰς ἀντιλογίας παρορρωμένην.

Ἐν τούτῳ οὐδένα τῶν ξένων καὶ πολυαρίθμων ἐν Ἐλευσίνι Ἀθηναίων διέλαθε τοῦτο, ὅτι ἡ Ἀσπασία εἰσελθοῦσα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐμύθη τὰ μυστήρια. Ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν μῆσιν αὐτὴν ἔμαθον ταχέως ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ τοῦ ὀξέος ὀφθαλμοῦ τοῦ φθόνου κατεσκόπουν τὰς πράξεις τῆς Μιλησίας. Διότι αἱ ἀσπονδότεραι τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς διέτρισον ἐν Ἐλευσίνι καὶ αὐταὶ ἐκ τούτου νέαν ἡσθοντο ἀγανάκτησιν καὶ ἐκ νέου εἰς τιμωρίαν παρωρμήθησαν. Ἦτο δὲ καὶ ὁ Λάμπων ἐκεῖ, ὁ πολυπράγμων Λάμπων, ὃς ἐμπειρῶς κατάρθωσεν ἀξιοπιστότερος καὶ προσφιλέστατος τῇ Τελεεσίπῃ νὰ γέννηται, ἐξ οὗ αὕτη γαμετὴ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἱερῶν, τοῦ ἄρχοντος βασιλέως ἐγένετο, καὶ ἐξαιρέτως ἐπιτήδειον ὄργανον ἐφαίνετο τῆς μνησικάκου γυναικὸς καὶ τῆς μηχανορράφου αὐτῆς φίλης. Εἶχε δὲ κατορθώσας ὁ Λάμπων νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν ἄκακον μυσταγωγὸν καὶ ν' ἀποσπάσῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ μυστικὸν τοῦ τολμηροῦ καὶ τῶν ἱερῶν ἐθίμων καταφρονητικοῦ τρόπου, ὃ τὴν μῆσιν ἡ Ἀσπασία ὤφειλε, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μετεδόθη ἡ ἀγγελία καὶ τοῖς ἄλλοις δυσμενῶς πρὸς αὐτὴν διακειμένοις.

Ἐκ τούτου ταχέως ἀνεκοινώθη ἡ ἀσεβὴς πράξις τῷ ἄρχοντι βασιλεῖ, ὥς τῷ ἐπιμελητῇ τῶν ἱερῶν νόμων, καὶ φοβερὰ καταιγὶς συνηγέρθη ἐπαπειλοῦσα ταῖς κεφαλαῖς τῆς Ἀσπασίας

καὶ τοῦ συμμάχου Ἴππονίκου, ὃς παρὰ τὰ νόμιμα συνέπραξεν αὐτῇ τὴν μύησιν.

Οὐδὲν τούτων δ' ἐγνώριζεν ἔτι ἡ Ἀσπασία, οὐδὲν περὶ τῶν ἐπαπειλούντων αὐτῇ. Ἀλλά, πρὶν νὰ μάθῃ τι περὶ τῶν γιγνομένων, ἐπέκειτο αὐτῇ ἕτερόν τι, ἀλλοιόν τι πάθημα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ δαδούχου.

Ἡμέρα, δηλαδὴ δὴ τινι ἡρίστων ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία παρὰ τῷ φιλοξένῳ Ἴππονίκῳ. Καὶ τὰ μὲν ἱερὰ νόμιμα ἐπέταττον ἐν τῷ χρόνῳ τῶν μυστηρίων ἐγκράτειάν τινα φαγῆτοῦ καὶ ποτοῦ, ἀλλὰ τούτου δὴ ἔνεκα ἀσμένως ἡ Ἀσπασία παρῶμα ἔτι μᾶλλον διὰ παιδρῶν παροινίων καὶ σκολίων τὸν περιφανῆ γάστρωνά εἰς λατρείαν τοῦ ἔνθου θεοῦ Ἰάχχου μᾶλλον, ἢ τῆς αὐστηρᾶς Περσεφόνης. Οὗτος δ' ἐπεσκόπει ἐπιμελῶς τὸ ποτήριον καὶ κατὰ μικρὸν πυραυγέστεροι ἐγίνοντο οἱ ὀφθαλμοὺ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἡ χαρίεσσα γυνὴ ἐπεξελεθοῦσα ἀπεφαίνετο κατὰ τῆς σκυθρωπῆς αὐστηρότητος τῶν μυστηρίων καὶ καθ' ὅλου κατὰ παντὸς σκυθρωποῦ ἔθους καὶ κατ' αὐτῆς τῆς σκυθρωπῆς ἐννοίας τοῦ καθήκοντος, πρὸς ὃ ἀντιπαρέττατε τὸ παιδρὸν δίκαιον τῆς ζωῆς καὶ τῆς χαρᾶς.

Μετὰ μικρὸν δ' ὁ μὲν Περικλῆς ἐξῆλθεν εἰς ἐπίσκεψιν συνάρχοντός τινος ἐπιδημοῦντος ἐν Ἐλευσίνι, ἡ δ' Ἀσπασία ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἑαυτῆς δωμάτιον.

Ἄλλ' αἰφνης παρέστη ὁ πάροις Ἴππόνικος καὶ ἤρξατο μεμφόμενος αὐτήν.

«Γύναι,» εἶπε ψελλίζων, «τὸ ὄνομά σου εἶναι, Ἀχαριστία! Δὲν ἀπῆλλαξά σε ἐν Μεγάροις δεινῶν περιπλοκῶν; Τίνα χάριν ἀντὶ τούτου ἀπέλαβον; Καὶ νῦν δὲν ἐνέβαλον ἑμαυτὸν εἰς μέγιστον κίνδυνον παρειαγαγὼν σε παρὰ τὰ ἱερὰ νόμιμα εἰς τὰ μεγάλα μυστήρια; Καὶ ἀντὶ τούτου οὐδεμίαν χάριν θ' ἀπολάβω, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην; Ἄλλ', ἂν τοσοῦτον ἐλευθέρα τὸ φρόνημα εἶσαι, διὰ τί τοσοῦτον βαυκῇ

ἐπιδείκνυσαι πρὸς ἐμέ; Κατέχει σε φόβος τοῦ ἀνδρός; Ἄλλ' αὐ-
τος ἀπὼν τυγχάνει. Κωλύει σε ἡ σκυθρωπὴ ἔννοια τοῦ
καθήκοντος; Ἀλλὰ ταύτην πρὸ μικροῦ καταγέλαστον ἀπέ-
δειξας. Ἰσως οὐχὶ ἱκανῶς νέος καὶ εὐμορφος εἶμαι; Ἄλλ' ἰδοῦ,
λάβε τὸν δακτύλιον τοῦτον τὸν τὰς πολυτίμους λίθους φέ-
ροντα! Δύο ταλάντων τιμὴν ἔχει! — Πιστεύεις, ὅτι πάντοτε
θὰ ἐρῶ σοῦ ὁ Περικλῆς; Δὲν πιστεύεις, ὅτι δύναται ν' ἀπο-
βάλῃ καὶ σέ ποτε, ὡς τὴν Τελεσσίπην; Τὰ πάντα μεταβάλλο-
νται καὶ περιστρέφονται ἐν τῇ γῇ! Μὴ πιστεὺς μηδενί!
Ἀγε δὴ λάβε τὸν δακτύλιον, καλὸν γύναιον! Λάβε τὸν
δακτύλιον τὸν τὰς πολυτίμους λίθους φέροντα καὶ δύο τα-
λάντων τιμώμενον! Τίς οἶδεν, ἐφ' ὅποσον χρόνον ἔτι θὰ
εἶσαι χαρίεσσα! Νῦν ἀληθῶς εἶσαι χαριεστάτη, ἀλλὰ ταχέως
θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος, καθ' ὃν γραῖα καὶ δύσμορφος θὰ εἶσαι!
— Λάβε τὸν δακτύλιον, καλὴ γύναι, καὶ δὸς ἐν φίλημα
ἀντ' αὐτοῦ!»

Ἐπὶ στιγμὴν δέ τινα χρόνον ὑπεχώρησεν ὁ οἰνόφλυξ
βληθεὶς ὑπὸ τῶν ὀργῇν διάπυρον ἐκτοξευόντων ὀφθαλμῶν τῆς
Ἀσπασίας. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἐξαγριωθεὶς αὖθις ἐψέλλισεν·

«Ἀλλὰ, τίς εἶσαι σύ; Τίς ἀληθῶς εἶσαι; Ἐταιρίδιον ἐκ
Μιλήτου, μὰ τὴν Δήμητρα! Ἐταιρίς ἐκ Μιλήτου! Ἀπὸ τίνος
δὲ χρόνου ἤρξατο ἡ ἑταιρίς γινομένη Σπαρτιάτις, σώφρων
δέσποινα; — ὦ σὺ βαυκὴ, ἡ παραστᾶσα ποτε τῷ νέῳ Ἀλκα-
μένει ἄνευ ἄκκισμῶν ὡς παράδειγμα!»

Δεινὸν σπασμὸν δ' ἥσθετο καὶ ὠχρίασεν ὑπὸ τῆς ἀγα-
νακτίσεως ἡ Ἀσπασία, ὡς τοὺς λόγους τοῦ παροῖνου, βδελυ-
ροῦ ὕβριστοῦ ἤκουσεν. Ἀπέκρουσε δ' αὖθις τὸν παράφορον,
ἀνέλαβε ταχέως τὸ ἱμάτιον καὶ ὥρμησεν ἔξω εἰς ἀναζήτησιν
τοῦ συμβίου Περικλέους.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ ὁ εὐπειθὴς φίλος τοῦ Διοπείθους,
ὁ μάντις Λάρπων εἰσῆλθεν εἰς τοῦ Ἰππονίκου.

Ἦρχετο δ' ἐκ τοῦ Διοπεΐθους, ὃς ἀπὸ τῆς προτεραίας ἐπεδήμει ἐν Ἐλευσίνι.

Ὡς δὴλα δὴ τὸ πρῶτον ἔμαθον τὴν παράνομον μῆσιν τῆς Ἀσπασίας οἱ ὑπ' ἀγρίου μίσους κατ' αὐτῆς καὶ τοῦ Περικλέους κατεχόμενοι, εὐθὺς διέγνωσαν νὰ εἰσαγάγωσιν ὡς ἀσεβεῖς εἰς τὸ δικαστήριον τῆς ἱερᾶς γερουσίας καὶ τὴν Ἀσπασίαν καὶ τὸν δαδοῦχον. Ἐχαιρόν δ' οἱ πολλοί, ὅτι ἡδύνατο οὕτως οὐ μόνον τὴν μισητὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἐπίφθονον Ἰππόνικον νὰ διαφθείρωσιν.

Ἀλλ' ἄλλα ἐφρόνει ὁ Διοπεΐθης, ὁ κύριος ἀρχηγὸς τῆς ἐχθρικῆς ταύτης μερίδος. Διότι οὗτος ἐσοφίσατό τι, ὅπερ μεγάλην τιμὴν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ περιεποιεῖ. Καὶ ἄσμενος μὲν καὶ οὗτος θὰ ἐπέτρεπε τὴν κατὰ τοῦ Ἰππονίκου μῆνυσιν καὶ θ' ἀπεδέχετο τὴν καταγνωστικὴν κρίσιν, ἀλλὰ τὸ γε νῦν διαλογιζόμενος εὗρισκεν, ὅτι μὴ μνηνύμενος καὶ μὴ κολαζόμενος ὁ Ἰππόνικος ὠφελιμώτερος ἡδύνατο ν' ἀποδειχθῇ τῇ μερίδι, ἢ μνηνύμενος καὶ καταδικαζόμενος.

«Ἐὰν νῦν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ αὐτοῦ καταμηνύσωμεν,» εἶπε, «θεβαίως ὁ ἰσχυρὸς Περικλῆς πᾶσαν τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ μεταχειριζόμενος θὰ παραστῇ αὐτῷ καὶ τότε ἢ ὅλως θ' ἀπαλλαγῇ πάσης ζημίας, ἢ εἰς ἐλάσσονα, ἢ ὅσῃν ἡμεῖς εὐχόμεθα, ζημίαν θὰ ὑποπέσῃ. Διότι ἴσως εἰς χρηματικὴν ζημίαν μετρίαν πρὸς τὸν πλουσιώτατον τῶν Ἀθηναίων θὰ περιπέσῃ καὶ τότε ἐκτίνας αὐτὴν θὰ διατελῇ πάντοτε ὁ αὐτὸς ὢν. Ἀλλ' ἄλλως θὰ ἔχωσι τὰ πράγματα, ἐὰν μὴ νῦν ἐν τῷ ἄμα λόγον περὶ τῆς πράξεως παρ' αὐτοῦ αἰτήσωμεν, ἀλλὰ τὴν μῆνυσιν τὸ γε νῦν ὡς ἀσφαλῇ ἀπειλὴν νὰ αἰωρῇται ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἀφώμεν. Θὰ γνωρίσωμεν δ' αὐτῷ τὸ γε νῦν, ὅτι καλῶς τὰ γενόμενα γνωρίζομεν, καὶ ὅτι ἐν ἡμῖν εἶναι νὰ διαφθείρωμεν αὐτόν, ὁπόταν θελήσωμεν. Τοῦτο θὰ καταστήσῃ αὐτόν ἐν παντὶ πειθήνιον καὶ μόνος ὁ φόβος θὰ ἐπαρ-

κέσῃ, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν ὄργανον τῶν ἐπιβολῶν ἡμῶν. Διότι τοιοῦτός τις εἶναι, οἷος τὴν ἡδονὴν καὶ ῥαθυμίαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο στέργων πᾶσαν δαπάνην καὶ τὴν ὑψίστην θὰ ὑποστῇ, ἵν' ἀπαλλαγῇ πάσης ἀδημονίας καὶ περιπλοκῆς. Ἡ ἰσχὺς δ', ἣν ἐν Ἀθήναις ἔχει καὶ ἡ δύναμις τοῦ πλούτου εἶναι μεγάλη, ἀλλ' ὠφελιμώτερον θ' ἀποβῇ τὸ ῥεῦμα τοῦτο εἰς τὸν ἡμέτερον τροχὸν προχεόμενον, ἢ εἰς τὸν τῶν ἐναντίων.» —

Ταῦτα εἶπεν ὁ πονηρός, μηχανορράφος ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως πρὸς τοὺς ἐταίρους καὶ ἔπεμψε τὸν Λάμπωνα εἰς τοῦ Ἰππονίκου.

Κατέλαβε δ' ὁ μάντις τὸν δαδούχον ἐν παραδόξῳ τινὶ καταστάσει. Διότι καὶ μεμεθυμένον εὔρεν αὐτὸν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἐν διαπύρῳ ὀργῇ, εἰς ἣν εἶχε περιστῆσαν αὐτόν, ὅτι πρὸ μικροῦ ἐξ αἰτίας τῆς γαμετῆς τοῦ Περικλέους συνέβη.

Ἐν τούτοις ὁ Λάμπων ἤρξατο διαλεγόμενος σπουδαίως πρὸς αὐτὸν καὶ οὕτω διακείμενον καὶ ἐξεῖπεν αὐτῷ, ὅτι γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ἐγένετο, ὅτι εἰσήγαγε τὴν γαμετὴν τοῦ Περικλέους διὰ τρόπου προσκρούοντος τοῖς ἱεροῖς νομίμοις εἰς τὰ μυστήρια.

Ἐκ τούτων τῶν λόγων τοσοῦτον διεταράχθη ὁ πάροινος Ἰππόνικος, ὥστε σχεδὸν νηφάλιος ἐγένετο. Ἄλλ' ὀρμητικώτερα ἐκ τούτου ἐξεβρόνχη ἡ ὀργὴ αὐτοῦ κατὰ τῆς Μιλησίας καὶ ἤρξατο ὀδυρόμενος καὶ καταρώμενος αὐτῇ ὡς ἀπατηλῇ καὶ λυμεῶνι.

«Δράξασθε αὐτῆς!» ἀνεφώνησε, «τροχίσσατε, ἀνασκολοπίσατε, διαπείρατε αὐτήν, μεταχειρίσθητε αὐτήν, ὡς θέλετε, διότι παντὸς ἀξία εἶναι!» —

Ἄσμενος δ' ἐβλεπεν ὁ Λάμπων τὴν ἔκρηξιν ταύτην τῆς κατὰ τῆς Ἀσπασίας ὀργῆς, ἄσμενος ἤκουε τοὺς λόγους τοῦ

παρωργισμένου Ἰππονίκου καὶ πονήρως εἰς τὸ ἔσχατον ἐπιτείνας τὸν χόλον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸν φόβον τῆς ὀλεθρίας μηνύσεως ἤρξατο εἶτα ὑποδεικνύων, ὅτι οἱ προτιθέμενοι νὰ καταμηνύσωσιν αὐτοῦ πρόθυμοι εἶναι νὰ ἔλθωσιν εἰς λόγους συμβιβαστικοὺς πρὸς αὐτόν. Ἠρώτησε δ' ἔπειτα αὐτόν, ἂν ἐδέχετο τὴν πρόσκλησιν, ἣν πρὸς αὐτόν οἱ ἄνδρες ἐκείνοι πέμπουσιν εἰς μυστικὴν ἔντευξιν αὐτόν καλοῦντες. Ὁ δ' Ἰππόνικος ἀνέπνευσεν ἐλεύθερος καὶ ὑπὸ σπινθὲρ ἐκ τῶν προτέρων, πάντα ὅτι θὰ συγχωρήσῃ, ὅσα ἂν ἀπαιτήσωσιν. Ἐκ τούτου ὤρισαν αὐτὸς τε καὶ ὁ Λάμπων τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως.

Ἐν ᾧ δὲ τοιαῦτα ὁ Λάμπων καὶ ὁ Ἰππόνικος πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο, διέτρεχεν ἡ Ἀσπασία τὰς ἀγυῖας τῆς Ἐλευσίνος. Ἀλλὰ ταχέως τὸ πλῆθος ἐξηνάγκασεν αὐτὴν νὰ ἐπίσχη τὸ ταχὺ βῆμα. Ὡς εἰκὸς δέ, πολλοὶ εἰδόν τε καὶ ἀνεγνώρισαν αὐτήν. Ἐκ τούτου ἤσθετο, ὅτι πάντες ἐθεώρουν αὐτὴν μετὰ προσοχῆς καὶ τοῦτο ἀναγκαίως εἰς ταραχὴν καὶ ἀδημονίαν αὐτὴν περιέστησεν.

Εἶχον δ' ἐξερρεθίσαντες καὶ δυσμενῶς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν διαθέντες τὸ ἐν Ἐλευσίνι συρρέουσιν πλῆθος διὰ παντοίων τρόπων οἱ τε ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες οἱ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὴν διακείμενοι. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν τὰ τῆς παρανόμου μύθεως, ἅτινα ἀπὸ στόματος εἰς στόμα τοῖς πᾶσι μετὰ μικρὸν μετεδόθησαν. Ἦσαν δὲ καὶ τινες, οἵτινες θρασυρόντων ἐλεγον φανερώς, ὅτι ἡ Ἀσπασία ἐταῖρα τις ἦτο πρότερον καὶ ἐν Μιλήτῳ καὶ ἐν Μεγάροις, ὅθεν δὴ κακῶς ἔχουσα καὶ ἐξυβρισθεῖσα ἐξεδιώχθη, καὶ ὅτι τούτου δι' ἔνεκα ὕβρις ἦτο εἰς τοὺς θεοὺς ἡ μῆσις αὐτῆς. Ὡς δὲ συνήθως ἐν τοῖς τοιοῦτοις συμβαίνει, ὑπερβολικοὶ λόγοι καὶ μῦθοι μαρώτατοι διαδιδόμενοι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διήγειραν περιφρόνησιν καὶ δὴ καὶ ἀγανάκτησιν.

Οὕτω διέκειτο καὶ τοιαῦτα ἐφρόνει τὸ πλῆθος, εἰς ὃ σπεύδουσα ἡ γαμετὴ τοῦ Περικλέους περιδεῶς ὠστίζετο.

Ἦσαν δὲ καὶ τινες ἰταμοί, οἵτινες περιέργοι ἠκολούθουν αὐτῇ καὶ δὴ ὀπισθεν πορευόμενοι ὑβριστικοὺς λόγους ἐξέτόξευον, οἵτινες ἀναγκαίως ἐμελλον νὰ πλῆξωσι τὴν ἀκοήν καὶ ἀνίας αὐτῇ πρόξενον νὰ γένωνται.

«Τί καινὸν λέγεται ἐν Ἀθήναις;»

«Οὐδὲν ἕτερον, ἢ ὅτι γυνὴ τις ἐκεῖ δόρυ καὶ ἀσπίδα φέρει καὶ ὅτι οἱ ἄνδρες γυναικῶδεις ἐγένοντο . . .»

«Ἀληθῶς γυνὴ τις τὸ κράτος ἐν Ἀθήναις ἔχει . . .»

«Λέγεις περὶ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς;»

«Ὁχι, ἀλλὰ περὶ Μιλησίας τινὸς ἐταίρας. Λέγεται πρὸς τούτοις, ὅτι ταχέως ὁ Περικλῆς θὰ στήσῃ αὐτὴν χρυσὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.»

«Ὁ δυστυχὴς Περικλῆς! Οὐδέποτε ἡδυνήθη ν' ἀντιστῇ πρὸς τὰς γυναῖκας. Καὶ τῆς Ἑλπινίκης δ' ἐραστὴς ἐγένετο καὶ πάντες καλῶς γνωρίζουσιν, ὅτι γραῖα ἤδη διὰ τῶν γεγενημένων αὐτῆς χαρίτων προσεῖλκυσε αὐτὸν ἐκείνη . . .»

«Δὲν εἶναι ἡ Μιλησία αὕτη αὐτὴ ἐκείνη, μεθ' ἧς περιώρχετό ποτε τὴν ἐλάσσονα Ἀσίαν;»

«Καὶ μάλα! Καὶ δὴ λέγεται, ὅτι ἐπορεύθη μετ' αὐτῆς εἰς προσκύνησιν τοῦ χιτῶνος τῆς ἡρωοκρατείας Ὀμφάλης, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ ἐν Ἐφέσῳ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος κρέμαται . . .»

«Ἀλλὰ, πῶς ἐνέπεσεν αὐτῷ ν' ἀγάγῃ νῦν τὴν αὐτὴν γυναῖκα μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν τραχεῖαν Πελοπόννησον, ἣν ἀδύνατον ν' ἀγαπήσῃ αὕτη, ὡς οἰκείαν χώραν; Αἱ γαλαῖ, λέγει παροιμία τις, μαλακῶς καθεύδουσιν . . .»

«Ἀληθῶς λέγεται, ὅτι ἤδη αἱ ἐμπίδες τῆς Ἥλιδος λίαν ὀχληραὶ αὐτῇ ἐγένοντο. Πιστεύω δ', ὅτι καὶ οἱ οἰστροὶ τῆς Ἐλευσίνος ἤττον ἀρεστοὶ αὐτῇ θὰ φανῶσιν.»

«Ἀληθῶς ὁ βόμβος αὐτῶν φαίνεται ἥκιστα αὐτῇ ἀρέσκων!»

«Ἀλλά, τί ζητοῦσιν ἐν τῇ ἀγωνιστικῇ Ὀλυμπίᾳ, ἢ ἐν τῇ σεμνῇ Ἐλευσίνι αἱ ἐκ τῆς νέοττιας τῆς Παφίας τρυφεραὶ αὐταί, ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐπὶ πορφυρῶν κροκῦδων εἰθισμέναι νὰ κατακλίνωνται ὄρνιθες, αἱ τακερὸν βλέπουσαι, καλλιπήχεις, ἀνόστεοι, μαλθακαὶ καὶ γοήτιδες αὐταὶ Ἰωνιάδες;»

Τοιοῦτοι ὕβριστικοὶ λόγοι ἐκ κακόνου διαθέσεως προερχόμενοι ἔβαλλον τὴν ἀκοὴν τῆς διὰ τοῦ κατὰ μικρὸν αὐξανομένου πλήθους πορευομένης Ἀσπασίας!

Ὡς δὲ τοῦτο ἐπὶ μακρὸν ἐγίνετο, ἔστη αἴφνης ἐκ σταθερᾶς καὶ ταχείας διαγνώμης ἡ Ἀσπασία, ἀπεκαλύψατο τὴν κεφαλὴν οὕτως, ὥστε ἐλεύθερον τὸ πρόσωπον τελείως ὁρατὸν νὰ γένηται καὶ στρέψασα ἤρεμος τοὺς πυριλαμπεῖς αὐτῆς ὀφθαλμοὺς προσέβλεψε τοὺς περὶ αὐτήν.

Εἶτα δ' ἀνοίξασα τὸ ρόδινον στόμα εἶπε τὰ ἐξῆς πρὸς τοὺς περιστοιχίζοντας καὶ κεχηνότης ἀτενίζοντας εἰς αὐτήν.

«Πολλοὶ ἐνιαυτοὶ παρήλθον, ἐξ οὗ ποτε ἐν ἀμυχανίᾳ ἰστάμην ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Μεγαρέων περιστοιχίζομένη ὑπὸ τοῦ ὄχλου καὶ ἀναιτίως ὕβριζομένη, ἀναιτίως διὰ λόγων καὶ βλεμμάτων καταδιωκομένη. Ὡς σκοπὸς δέ, καθ' οὗ βλέμματα διαπύρου μίσους καὶ λόγοι ὕβριστικοὶ ἐξετοξεύοντο, ἐθεωρούμην· διότι Δωριεῖς ἦσαν οἱ περιστοιχίζοντές με ἐχθροί. Ὑβριστικοὺς δὲ λόγους ἐκπέμποντες ἔσκωπτόν με ἀδίκως καὶ ἀναιδεῖς χεῖρας ἐπέβαλλόν μοι· διότι οἱ διωκτῆρές μου ἦσαν ὠμός, ἄγριος δωρικὸς ὄχλος. Καὶ σήμερον δὲ περιστοιχίζομαι ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς Ἐλευσίως, ἀλλ' ἤρεμος καὶ θαρράλεα ἐπαίρω τὴν κεφαλὴν· διότι Ἀθηναῖοι εἶναι, ὥς μοι φαίνεται, οἱ πλεῖστοι τῶν περιστοιχίζόντων με, οὐχὶ Δωριεῖς, ἀλλ' Ἴωνες, ὧν ὀξύτατον βέλος κατὰ τὴν γνῶμην μου τὸ θρασὺ βλέμμα εἶναι καὶ ὁ

ἄφρων λόγος, ὃς ἔτοιμος πάντοτε ἐκ τῆς ὀξείας αὐτῶν γλώσσης ἐκπέμπεται. Ἀλλά, πρὸς τί περιστοιχίζετε με; Διὰ τί ἐμβλέπετε εἰς ἐμέ; Παρανόμως εἰσέδυν εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνας, λέγετε; Ἀλλά μὴ εἰσθε μικρολόγοι, μεγαλόφρονες Ἀθηναῖοι! Μὴ πείθεσθε εὐκόλως τοῖς νεύμασι καὶ τοῖς λόγοις ἐκείνων, οἵτινες τὸ μὲν φῶς μισοῦσι, στέργουσι δὲ τὸ σκότος καὶ οἵτινες πωλοῦσιν ὑμῖν ἀντὶ φωτὸς τὸ σκότος! Ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τιμᾶτε τοσοῦτον τὸ σκυθρωπὸν ζεῦγος τῶν θεῶν τῆς Ἐλευσίνας καὶ μὴ ἀμνημονεῖτε τῆς πατρίου Παλλάδος Ἀθηνᾶς, τῆς φαεινῆς θεοῦ, τῆς ἀληθινῆς καὶ σεμνῆς Πολιάδος τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἧς τὸ ἄγαλμα ἐν ἱλαρᾷ λαμπρότητι ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ὑψοῦται ἀποσοβοῦν τὰ τοῦ σκοτοῦς λοχεύματα!»

Ταῦτα εἶπεν ἡ γαμετὴ τοῦ Περικλέους θαρράλεον καὶ ἄφοβον ἐγείρουσα τὸ λάμπον πρόσωπον πρὸς τὸ περὶ αὐτὴν συνηθροισμένον καὶ ὠστιζόμενον πλῆθος, οἱ δ' ἄνδρες ἀντέβλεπον ἀλλήλοις καὶ ἔλεγον·

«Πρὸς τῶν θεῶν! ὑπερκαλλῆς εἶναι ἡ Μιλησία αὕτη Ἀσπασία καὶ πολλὰ πρέπει νὰ συγχωρήσῃ τις αὐτῇ!»

Τοιαῦτα ἔλεγον καὶ παραχωρήσαντες μικρὸν τῆς ὁδοῦ ἀφῆκαν αὐτὴν νὰ προχωρήσῃ ἀνενόχλητος. —

Ἀλλ' οἱ ἐταῖροι τοῦ Διοπείθους, ὧν πολλοὶ ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου ἐκείνου ἦσαν, χαλεπώτερον νῦν διετέθησαν καὶ σπουδῇ πορευθέντες πρὸς τὸν ἱερέα τοῦ Ἐρεχθέως ἀπήγγειλαν αὐτῷ, ὅτι ἡ Ἀσπασία θρασὺ τὸ μέτωπον ἄρασα ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πλῆθους περιφρονητικῶς ἠγόρευσε περὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν σεμνῶν θεῶν τῆς Ἐλευσίνας.

Ἦτο δ' ἤδη ὥρα τῆς ἐντεύξεως, εἰς ἣν εἶχον καλέσαντες τὸν Ἰππόνικον.

Ἐκ τούτου πολλοὶ τῶν σκυθρωπῶν, κεκηρυγμένων πολεμίων τοῦ Περικλέους ἦσαν συνηθροισμένοι παρὰ τῷ ἱερεῖ.

Ὁ δὲ τρέμων δαδούχος πρὸς πάντα μεγίστην προθυμίαν ἐπεδείκνυνεν. Ἐπηρειδόμενος δ' ἐπὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν ἔκρηξιν ἐκείνην τῆς κατὰ τῆς Ἀσπασίας ὀργῆς, περὶ ὧν ὁ μάντις Λάμπων ἐμαρτύρει, κατέλεγεν ἤδη αὐτὸν ὁ Διοπίθης εἰς τοὺς συμμάχους καὶ συμβοηθοὺς.

Χάριν αὐτοῦ, οὕτως ἔλεγεν, ἐμελλον ν' ἀναβάλωσι καὶ τὴν κατὰ τῆς Ἀσπασίας ἐκείνην λίαν βαρεῖαν κατὰ τοὺς νόμους τῶν Ἀθηναίων μήνυσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἂν αὐτὸς ἄξιος τῆς συγγνώμης φαίνεται. Ἵνα δὲ διαφθείρωσι τὴν γαμετὴν τοῦ Περικλέους, ἔλεγον οἱ συνωμόται, ἐξήρκουν οἱ αὐθάδεις ἐκεῖνοι καὶ ἄσεβεῖς λόγοι, οὓς ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πλήθους περὶ τῶν ἐλευσινίων θεῶν ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ. Ὅποταν θέλωσιν, ἔλεγον, ἡδύναντο ἐκ τούτου μόνου νὰ εἰσαγάγωσιν αὐτὴν εἰς τὸ δικαστήριον ἄσεβείας καὶ καταφρονήσεως τῶν ἱερῶν.

Ἦσαν δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐν αὐτοῖς, οἵτινες ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἐπρεπε περαιτέρω νὰ χωρήσωσι, νὰ μὴ ἀρκεσθῶσι τούτῳ μόνῳ, τῇ κατὰ τῆς Μιλησίας μηνύσει, ἢ πάντως γυνὴ εἶναι, ἀλλὰ νὰ ἐπιχειρήσωσιν αὐτῷ τῷ Περικλεῖ. Ὑπηνίττοντο δὲ καὶ τὴν ὀλεθρίαν μεταβολὴν τῆς πολιτείας, ἧς αὐτὸς αἴτιος ἦτο, τὴν ἄμετρον ὀχλοκρατίαν, ἣτις διὰ τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ ἐπεκράτει καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου ἐχάλινοῦτο, ἢ ὑπὸ τῆς ἰδίας τοῦ δημοτικοῦ στρατηγοῦ ἰσχύος. Τῇ αὐθαρέτῳ γνώμῃ ἐνὸς ἀνδρὸς ἄρα, ἔλεγον, ἐπιτρέπονται τὰ τῶν Ἀθηναίων. — Τινὲς δ' αὐτῶν ἔλεγον, ὅτι ἄνδρες, οἷοι ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Σωκράτης καὶ οἱ σοφισταί, εἶναι ἡ κυρία ρίζα τοῦ ἐν τῇ πόλει κακοῦ. Διότι οὗτοι δὴ διδάσκουσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ παρφρόσιάζωνται καὶ αὐθαδῶς νὰ λέγωσι περὶ θεῶν καὶ τῶν θείων, ὥστε τούτοις μάλιστα ἐπρεπε νὰ ἐπιτεθῶσιν. Ἦσαν δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἐχθροὶ καὶ ζηλωταὶ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ ἐν τοῖς

συνεταίροις τοῦ Διοπείθους, οἵτινες εὐχοντο νὰ ἴδωσι καὶ τοῦτον καταδιωκόμενον.

Ἀπήστραπτον δ' οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Διοπείθους, ἐν ᾧ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀπηγγέλλοντο· διότι πάντες οὗτοι οἱ ἄνδρες ἦσαν ἐξ ἴσου μισητοὶ αὐτῷ.

«Θὰ κατορθώσωμεν πάντας τούτους νὰ διαφθείρωμεν,» εἶπε, «τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, ἢ πάντας ὁμοῦ ἐφ' ἅπαζ, ἀλλὰ φυλάζωμεν πονήρως τὸν καιρόν, ἀναμείνωμεν, ἕως οὗ εὖνους πρὸς τὰς ἐπιβουλὰς ἡμῶν τοὺς Ἀθηναίους καταλάβωμεν. Τό γε νῦν δ' ὅμως προπαρασκευάσωμεν πάντα κρυφῇ πρὸς διαφθοράν πάντων τούτων τῶν ἀσεβῶν πάντα ἀκριβῶς ἐπινοοῦντες.»

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως. Περὶ πολλῶν δ' εἶτα ἐσκέψαντο, πολλὰ ἐχάλκευσαν οἱ εἰς τοῦ Διοπείθους συνελθόντες ἄνδρες.

Ἡ δ' Ἀσπασία τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τοῦ Ἰππονίκου. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ μικρὸν πρὸ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς Ἐλευσίνος ἦλθεν ὁ Περικλῆς μόνος πρὸς τὸν δαδοῦχον.

Ἡζίου δ' ὁ Περικλῆς λόγον νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ περὶ τῶν δεινῶν εἰς τὴν Ἀσπασίαν ὕβρεων, ἀλλ' ὁ Ἰππόνικος προῦφασίζετο τὴν μέθην, ἣς ἐν μέρει αἰτία ἡ Ἀσπασία αὐτὴ ἦτο, ὥς παροξύνασα αὐτὸν διὰ τῶν σκολίων τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ δι' ἐπιχαρίτων λόγων κατὰ τὸ εὐθυμον ἄριστον καὶ παρορμήσασα εἰς διονυσιακὴν ἐλευθερίαν. Εἶτα δ' ᾠδύρετο πικρῶς ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ καὶ τῷ κινδύνῳ, εἰς ὃν εἶχε περιπεσὼν ὥς παρανόμως εἰσαγαγὼν τὴν Ἀσπασίαν εἰς τὰ μυστήρια καὶ ἡπιάτο καὶ αὐτὸν τὸν Περικλέα περὶ τούτου.

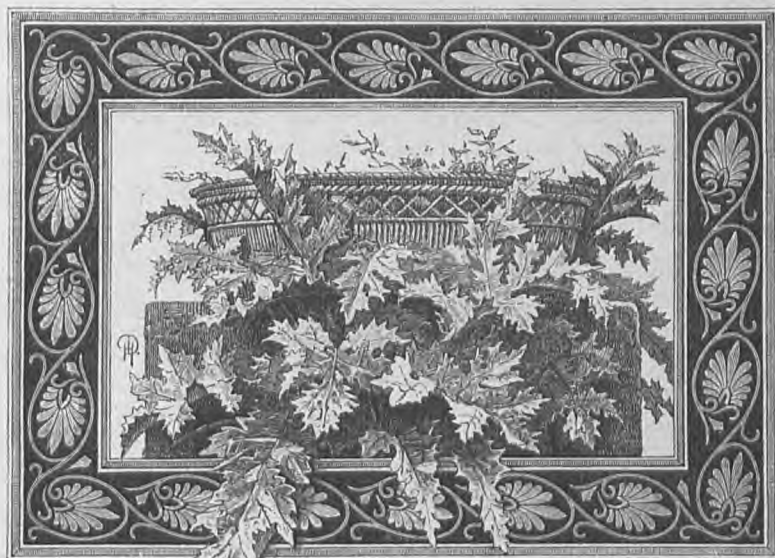
Ἠλέησε δ' ὁ Περικλῆς αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀμυχανίᾳ ταύτῃ καὶ ὑπέσχετο, ὅτι θὰ προστατεύσῃ αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰππόνικος οὐδαμῶς κατεπραῦνετο.

Ὡς δ' ὁ Περικλῆς σείσας τοὺς ὤμους ἀπηλλάττετο, ἤκο-

λούθησεν αὐτῷ ὁ δαδούχος μέχρι τῆς θύρας. Ἐκεῖ δὲ πολλὰκις μεταστραφεὶς ἐληθύρισε τέλος πρὸς τὸ οὖς τοῦ παλαίου φίλου τὰ ἐξῆς·

«Φυλάττου, Περίκλεις! Παρὰ τῷ Διοπίθει χθὲς ἐν κνεφαίᾳ ὥρα φοβερά τινα ἐχαλκεύθησαν. Καὶ ἐγὼ δ' ἤμην παρ' αὐτῷ — ἐξ ἀνάγκης — διότι ἐκινδύνευον περὶ τοῦ βίου. — Φυλάττου τὸν Διοπίτην καὶ κατὰστησον αὐτὸν ἀβλαβῇ, ἐάν δύνῃσαι. Θέλουσι νὰ διαφθείρωσι τὴν Ἀσπασίαν καὶ τὸν Ἀναξαγόραν καὶ τὸν Φειδίαν καὶ σὲ αὐτόν. Ἐμοῦ δ' εἶναι κύριοι οἱ ὧμοὶ ἐκεῖνοι — ὥφειλον νὰ κατανεύω οὕτω καὶ ν' ἀποδέχωμαι πάντα, ὅσα προὔτεινοντο — ἀλλ' εἶθε οἱ κύνες καὶ οἱ κόρακες νὰ κατασπαράξωσι τὸν ἱερέα ἐκεῖνον τοῦ Ἐρεχθέως καὶ πάντας τοὺς περὶ αὐτόν.» —

XX.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΑΣΠΑΣΙΑΣ.

ολλά ἔτη παρήλθον, ἐξ οὗ ὁ παῖς Ἀλκιβιάδης
βαλὼν τὸν δίσκον εἶχε τρώσας τὸν συνή-
λικα ἐν τῷ Λυκείῳ.

Ἀνθηρὸς νεανίας δ' ἦτο νῦν ὁ παῖς καὶ
ἐνήλικος· διότι ὀκτωκαδεκέτης ἦτο νῦν.
Ὡς δ' ἐν Ἀθήναις ἔθος ἦτο, συνεστάθη τότε
μετὰ τῶν ἄλλων νεανιῶν, οἵτινες ἐν τῷ

αὐτῷ χρόνῳ ἐνήλικοι ἐγένοντο, τοῖς δημόταις καὶ δόρυ
καὶ ἄσπίδα παρὰ τοῦ δήμου λαβὼν εἰσῆχθη εἰς τὸ
παρὰ τῇ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπαρεῖα τῆς Ἀγραύλου ἱερὸν,
ἐν ᾧ πανηγυρικῶς τὸν ὄρκον ᾤμωσεν, ὃν ἕκαστος Ἀθηναῖος
πολίτης γιγνόμενος ὁμνύων καθιέρου ἑαυτὸν τῇ πατρίδι.

Ὡμοσε δὲ τὸν ἐξῆς ὄρκον· Δὲν θὰ κατασχύνω τὰ ἱερὰ ὄπλα, οὐδὲ θὰ ἐγκαταλίπω τὸν παραστάτην ἐν κινδύνῳ, θὰ ὑπερασπίσω δὲ τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων καὶ τὴν πατρίδα οὐχὶ ἐλάττονα, ἀλλὰ μεῖζονα τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τοῖς ἐπιγιγνομένοις θὰ παραδῶ· θὰ πείθωμαι δὲ τοῖς νόμοις, οὓς τὸ πλῆθος ἰδρύσατο καὶ οὐδέποτε θὰ ἐπιτρέψω τὴν ἀναίρεσιν αὐτῶν οὐδὲ τὴν ἀπείθειαν πρὸς αὐτούς.

Ἄλλ' ἢ πατρίς, ἣ τὸν ὄρκον τοῦτον τῆς πίστεως ὁ Ἀλκιβιάδης ὥμοσε, μικρά τινα τό γε νῦν παρ' αὐτοῦ ἡξίου καὶ μετρίαν πείραν τοῦ ζήλου καὶ τῆς σπουδῆς αὐτοῦ ἐλάβανε· διότι ὥς περίπολοι τό γε νῦν μόνον οἱ ἐνήλικοι ἀποδειχθέντες νεανία ὤφειλον νὰ ὑπηρετῶσι τῇ πατρίδι. Ἄλλ' ἢ περιπολία αὕτη συνέκειτο ἐκ μικρῶν πορειῶν πρὸς φυλακὴν τῆς χώρας τῆς Ἀττικῆς καὶ τὰς τοιαύτας ὥς τέρψιν μᾶλλον, ἢ ὥς βάρος τι ἐθεώρουν οἱ ἔφηβοι.

Ἡ πόλις ἄρα ἀρεῖχε τῷ νεαρῷ υἱῷ τοῦ Κλεινίου πολλὴν σχολὴν καὶ ἡδύνατο οὗτος ν' ἀπολαύῃ τῆς χρυσῆς αὐτοῦ νεότητος. Συνέφηβοι δ' αὐτοῦ ἦσαν ὁ νέος Καλλίας, δὲ τὸν πατέρα Ἰπτόνικον γνίφωνα ἀπεκάλει, καὶ ὁ νέος Δῆμος, ὁ ὀνομαστὸς ἐπὶ κάλλει υἱὸς τοῦ Πυριλάμπους, δὲ ὡσαύτως τῆς γνώμης ἦτο, ὅτι ὁ πατὴρ Πυριλάμπης οὐδεμίαν ἐμπειρίαν εἶχεν ὁρθῶς τὸν πλοῦτον νὰ μεταχειρίζηται. Ἦσαν δ' ἀχώριστοι ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Καλλίας καὶ ὁ Δῆμος. Καὶ τὸν Ξάνθιππον δὲ καὶ Πάραλον, οἷς ἥκιστα συνεχῶρει τὸ τῶν ἐναρέτων ὄνομα, παράγων ἐνίστε ὁ εὐτράπελος Ἀλκιβιάδης καθίστη μὲν κοινωνοὺς τῶν παρατόλμων αὐτοῦ ἐπιβολῶν, ἀλλ' οὗτοι ὤφειλον πάντοτε ν' ἀρκῶνται τῷ τοῦ δευτεραγωνιστοῦ προσώπῳ τὸ μὲν, διότι ἐστεροῦντο οἱ γόννοι τῆς Τελεσίπτης εὐφυΐας καὶ εὐτραπείας, τὸ δέ, διότι ὁ θύλακος αὐτῶν πενιχρὸς ἦτο πρὸς τὸν χρυσόβρυτον θύλακον τῶν υἱῶν ἐκείνων τῶν πλουσιωτάτων ἀνδρῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὲ πρὸς τὸν τοῦ

Αλκιβιάδου, ὃς ἐνήλικος γενόμενος ἐλεύθερος τὴν πατρικὴν κληρονομίαν διεχειρίζεν.

Παραδόξως δὲ διέκειτο ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τὸν νέον Μανῆν, τὸν ξένον ἐκείνον παῖδα, ὃν ὁ Περικλῆς ἐκ Σάμου μετὰ τὸν πόλεμον εἶχε συμπαραλαβὼν καὶ ὃν μετὰ τῶν ιδίων αὐτοῦ υἱῶν καὶ τοῦ τοῦ Κλεινίου κοινῇ ἀνέτρεφεν. Ἄλλ' ἢ σπουδὴ τούτου νὰ ἐπισπάσῃται καὶ οἰκειῶς διαθῇ πρὸς τοὺς εὐθύμους συμπαίστορας τὸν ὄνειροπόλον, σιγηλὸν καὶ πως δύσκολον νεανίαν ἀπετύγχανεν ἐκάστοτε.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ παράδοξός τις νόσος καταλαβοῦσα τὸν νεανίαν τούτον ἀφορμὴ ἐγένετο νὰ προσέχωσι πάντες αὐτῷ καὶ πως ἀνοικείως νὰ διατεθῶσι. Διότι ἀνεφάνη ἐν αὐτῷ τὸ αἰνιγματῶδες ἐκεῖνο πάθος τῶν περιπορευομένων τῆς νυκτός, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀσυνειδήτου ὑπνοβασίας. Ἐν βαθείᾳ νυκτὶ δηλαδὴ, ἐν ᾗ πάντες ἐκάθευδον, ἀνιστάμενος οὗτος ἐκ τῆς κλίνης πρῶτον μὲν περιπορεύετο τὸ σελαυγὲς περίστυλον κεκλεισμένων ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, εἶτα δ' ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἐπίπεδον στέγην τῆς οἰκίας, περιπορεύετο καὶ ἐκεῖ χρόνον τινὰ μετὰ κεκλεισμένων ὀφθαλμῶν καὶ ἔπειτα ἐπανίρχετο τέλος εἰς τὴν κλίνην ὡσαύτως ἀσυνειδήτως, ὥς καὶ ὅτε ἀνίστατο. Ἐμαθον δὲ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι τὸ πάθος τοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους νυκτιπόλου νεανίου καὶ ἐκ τοῦ χρόνου ἐκείνου ἤρξαντο ἤδη πάντες θεωροῦντες αὐτὸν μετὰ τινος φόβου, ὥς τινα ὑπὸ δαιμονίων κατεχόμενον.

Ὡς δ' ὁ Ἀλκιβιάδης παῖς ὢν εἶχεν ἐπισπασάμενος τὴν προσοχὴν πάντων τῶν Ἀθηναίων, οὕτω νῦν, ὥς εἰκός, ὁ τὸ γένειον τραχὺ ἐκ τοῦ τρυφεροῦ τῆς ἡβῆς οὐλοῦ ἄνθους ἔχων ἀφορμὴ πολλῶν λόγων ἐγίγνετο. Ἐκ τούτου ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν λόγος πολὺς ἐγίγνετο περὶ τῶν ἀκολάστων αὐτοῦ ἐπινοιῶν καὶ αὐτὸς πρωίμῳς μαθὼν, ὅποσιν χάριν καὶ

μαγείαν τὸ ὄνομα τοῦ χαρίεντος ὀλέθρου αὐτῷ περιποιεῖ, οὐ μόνον οὐδόλως συνεστέλλετο, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀκόλαστόν τινα πρᾶξιν, ἐφ' ἣ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν κεφαλὴν ἔσειον, ἐτέραν ἀκολαστοτέραν διέπραττεν ἐξαναγκάζουσιν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπιλανθάνωνται τῆς προτέρας. Διότι καλῶς ἐγνώριζεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ φιλεπιτιμηταὶ κρυφῇ ἐθαύμαζον αὐτόν. Πολλάκις δ' ἐφαίνετο ὡς μέλλων νὰ πειραθῇ νὰ πράξῃ τι, ἂν θὰ ἠδύνατο, ἐφ' ᾧ σπουδαίως οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ὀργισθῶσιν. Ἀλλὰ μάτην! Διότι ἡ μὲν πρᾶξις ἠδύνατο ἀκολαστοτάτῃ νὰ φανῇ, αὐτὸς δ' ἔμενε πάντοτε ἐράσμιος.

Καὶ ὁ μὲν Ἰππόνικος διετέλει φρονῶν, ὅτι ἡ καλλίστη τῶν ἐν Ἑλλάδι παρθένων, τὸ θυγάτριον Ἰπαρέτη, πρὸς τὸν κάλλιστον τῶν ἐν Ἑλλάδι νεανιῶν μόνον ἔπρεπε νὰ συναφθῇ εἰς γάμον. Δι' ὃ προσφιλῶς, ὅσον ἠδύνατο, προσεφέρετο πρὸς αὐτόν καὶ εἰστία πολλάκις καὶ μετεχειρίζετο αὐτόν μετὰ πατρικῆς τρυφερότητος. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης κατεγέλα καὶ αὐτοῦ, ὡς καὶ πάντων τῶν ἄλλων, καὶ ἐπέσκωπτε καὶ ἐχλεύαζεν αὐτόν.

Οὕτως ἡμέρα τινὶ ὁ Ἰππόνικος ἔπεμψεν αὐτῷ ἐπὶ χρυσοῦ τρυβλίου ἰχθῦς ἥδιστα καὶ πολυτελέστατα ἡρτυμένους. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης κατασχὼν καὶ τὸ τρυβλίον εὐχαρίστησεν αὐτῷ ἐπειῶν· «Φιλοφρονέστατος εἶσαι, ὅτι πρὸς τῷ τρυβλίῳ καὶ ἐξαιρέτους ἰχθῦς ἐπ' αὐτοῦ προσέπεμψάς μοι.» — Ὁ δὲ γάστρων Ἰππόνικος ἐγέλασε τοσοῦτον, ὥστε ἐσεῖσθη ἡ κοιλία αὐτοῦ καὶ ἐνεκωμίαζεν ἐνώπιον πάντων τὸ εὐτράπελον τοῦ μέλλοντος γαμβροῦ.

Καὶ αὐτὴ δ' ἡ χαρίεσσα Ἰπαρέτη πολλάκις παρὰ τοῦ πατρὸς ἀκούουσα, ὅτι ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης ἦτο ὁ μέλλων σύμβιος, ἀνεφλέγη κρυφῇ ὑπ' ἔρωτος πρὸς τὸν χαρίεντα νεανίαν, ὃν ἐν ταῖς δημοσίαις ἐορταῖς πολλάκις εἶχεν ἰδοῦσα. Ἀλλ' οὗτος κατεγέλα τῆς σώφρονος παρθένου καὶ προσεκολ-

λατο τό γε νῦν ταῖς καλαῖς καὶ ἀστείαις ἐταίραις, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐν Ἀθήναις ὁσημέραι ἠϋζάνετο.

Ἐρύει δ' ἰδίᾳ τὸν νεανίαν τὰ μυστήρια τῆς φαιδροτάτης ἐρωτικῆς ἀπολαύσεως ἢ Θεοδότῃ. Ἦτο δ' αὕτη νῦν οὐχὶ μὲν ἢ ἀνθηροτάτῃ, διότι δεκάδα ὄλων ἐνιαυτῶν εἶχε διανύσασα ἐν Ἀθήναις, ἐξ οὗ αὐτὴν ὑπερκαλλῇ ὁ Ἀλκαμένης ὥς ἀμολογημένον μισθὸν παρὰ τοῦ πλουσίου Κορινθίου ἀντὶ τοῦ ἐξόχου τορνεύματος ἐδέξατο, πάντως δ' ὅμως ἢ ἐξοχωτάτῃ τῶν ἐταρῶν.

Ἦτο δ' ἢ Θεοδότῃ ἢ ἐστία μὲν, περὶ ἣν ἡθροίζετο ἢ ἀκόλαστος καὶ σφριγῶσα, δαφιλῶς τῆς νεότητος καὶ τοῦ βίου ἀπολαύουσα νεολαία, ἀλλ' ἢ ἐστία μόνον, διότι ὁ περὶ αὐτὴν κύκλος ὁσημέραι μείζων ἐγίγνετο.

Ἐχαρε δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔτριβε τὰς χεῖρας ὁ Διοπίθης, ὃς ἔλεγε· «Τὸν πολυήρατον τρόφιμον τοῦ Περικλέους τέλεον, ὥς εὐχόμεθα, διαφθείρει ἢ Θεοδότῃ!»

Ἀλλ' ἀληθινὴ ὑγίεια, ἀληθινὴ ρώμη, ἀληθινὸν κάλλος εἶναι, ὥς φαίνεται, πολλάκις ἀδιάφθορα. Ἐκ τούτου καὶ ὁ ἀκόλαστος Ἀλκιβιάδης ἔβαλλεν, ὥς ρόδον ἐν τῇ ἐωθινῇ δρόσῳ. Διότι εἶχε τὰς ἀνθρώπους ἐκείνας παρειάς, ἅς οἱ ἡθολόγοι εὐμενῶς κρίνοντες τῶν σωφρόνων μόνων ἰδίας νομίζουσιν. Ἀλλ' οἱ σώφρονες δὴ οὐχὶ σπανίως πελιτνάς τὰς παρειάς ἔχουσι καὶ ἀμαυροὺς τοὺς ὀφθαλμούς, οἷους οἱ ἡθολόγοι τοῖς ἀκόλαστοις συνήθως ἀποδίδουσιν, ὡς διὰ καυστικῶν λόγων τὴν φοβερὰν αὐτῶν εἰκόνα ζαυγαφοῦσιν.

Καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἢ Θεοδότῃ ἐπετέλει τὸ πρὸς τὸν διψῶντα τῶν ἡδονῶν νεανίαν ἔργον φαιδρὰ καὶ πρόθυμος, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἤρξατο διεγειρομένη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς ἢ ὀρμὴ βιαίου πάθους. Ἡ δυστυχής! Διότι ἀξιοζηλωτοτάτῃ καὶ εὐδαιμονεστάτῃ μὲν ἦτο ἢ ἐρωμένη ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, δυστυχεστάτῃ δὲ καὶ ἀξία οἴκτου ἢ ἐρώσα αὐτοῦ! —

Ἐκρηύχθη δ' ἐνήλικος ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης μικρὸν μετὰ τὴν ἐκ τῆς εἰς Ἥλιν πορείας ἐπάνοδον τοῦ Περικλέους καὶ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ. Καὶ ἐπαύσατο μὲν ἐκ τοῦτου τοῦ χρόνου ὢν σύνοικος τοῦ Περικλέους ὁ κύριος τῆς πατρικῆς οὐσίας νῦν γενόμενος νεανίας, ἀλλ' ἡ συνήθεια καὶ ἡ στοργὴ καὶ τὸ ἀμήχανον κάλλος τῆς Ἀσπασίας, ὅφ' οὐ ἀναγκαίως καὶ αὐτὸς κατεκληίτο, ἐξηνάγκαζον αὐτὸν νὰ ἐπανερχεται συχνάκις εἰς τὸν ὁδὸν τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ἀνετράφη.

Εἶναι δ' ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ ὑπὸ τῶν Χαρίτων φιλούμενος παράβολος νεανίας ἐνόμιζεν, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποτολμᾷ νὰ προσφέρηται καὶ πρὸς τὸ νικηφόρον ἔτι κάλλος τῆς γαμετῆς τοῦ Περικλέους οὕτω θεραπευτικῶς, ὥς εἶχε μαθὼν ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Θεοδότης; Ἀλλ' ἡ καλὴ Μιλησία ἦτο νεωτέρα ἔτι, ἢ ὥστε νὰ ἐπάγεται ὑπὸ τῆς ἀνεξελέκτου ἔτι ἀνδρικῆς ἀνθηρότητος, καὶ σωφρονεστέρα, ἢ ὥστε καθ' ὅλου νὰ ἐπιθυμῇ αὐτῆς, καὶ μεγαλοφρονεστέρα, ἢ ὥστε νὰ ὑποζεύξῃ ἑαυτὴν εἰς τὸ θριαμβικὸν ἄρμα τοῦ μόλις γενειῶντος γυναικομανοῦς ἥρωος, καὶ εἰ πλείονος προσοχῆς ἀξίαν τὴν θαυμαστὴν καλλονὴν τοῦ νεανίου εὕρισκεν. Εἶχε δὲ κατανοήσασα αὕτη, ὅτι οὐδεμία γυνή, οὐδ' αὕτη αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ καταδαμάσῃ καὶ νὰ δεσμεύσῃ καὶ ὑποχείριον νὰ ποιήσῃται τὸν περωτὸν ἐκείνον γόητα. Καὶ ἡ μὲν ἀμφίβολος ἡδονή, ἣν θὰ ἠσθάνετο αὐξάνουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν γυναικείων καρδιῶν, ἃς ἐκεῖνος κατεκτάτο, οὐδόλως ἐπαγωγὸς αὐτῇ ἐφαίνετο, μᾶλλον δ' ἐκέντει αὐτὴν ἡ γνώμη νὰ λάβῃ τιμωρίαν παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ φύλου καὶ νὰ κολάσῃ αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀσταθείᾳ, ἣς πείραν νὰ λάβῃ ἐν αὐτῇ οὐδεμίαν εὐκαιρίαν ἔδωκεν αὐτῇ. Ἐκ τούτου οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν χρόνου ἐπῆλθεν αὐτῇ ἡ γνώμη νὰ προσφέρηται πρὸς τὸν νεανίαν μετὰ τοῦ μητρικοῦ καὶ τρυφεροῦ ἐκείνου ὑπὸ τῆς ἡλικίας δῆθεν ὑπαγορευομένου τρόπου, ὅφ' ὃν πολλάκις αἱ ἐρώσαι παρηβάσκου-

σαι γυναῖκες τὸν ἔρωτα αὐτῶν κρύπτουσιν, ἢ νὰ ὑποδύηται τὸ πρόσωπον τῆς πιστῆς φίλης. Ἀλλ' ἀδιαφορίαν μὲν ἐπεδείκνυε πρὸς τοὺς φιλόφρονας τρόπους τοῦ νεανίου, προσεφέρετο δὲ πρὸς αὐτὸν οὐχὶ μετὰ μητρικῆς τρυφερότητος, ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ μητρικῆς αὐστηρότητος. Τοῦτο δ' ἐξέπληττε καὶ διετάραττε τὸν βέβαιον περὶ τῆς νίκης διατεθρυμμένον ἔρωτοπλάνον καὶ ἡγανάκει μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ δὲ σέβας, ὅπερ πρὸς τὴν Μιλησίαν ἔνεμεν, οὐδαμῶς ἐμειοῦτο ἐκ τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον ἠὺξάνετο ἀνεπαισθήτως. Ἐκ τούτου ἡσθάνετο ἑαυτὸν πάντοτε ἐφελκόμενον ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας καὶ βίᾳ ἐξηνάγκαζεν αὐτὴν ν' ἀποδέξηται τὸ πρόσωπον τῆς πιστῆς φίλης, ὅπερ ἐκείνη οὐδαμῶς ἐπεζήτη.

Ἡμέρα δέ τι διεθρυλεῖτο ἐν Ἀθήναις νέον τι ἐπιβούλευμα τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅπερ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, ἐπιτήδειον ἦτο νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ ὀξύνῃ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Ἐλέγετο δὴλα δὴ, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν ἐκδρομῇ τινι εἰς Μέγαρα μετὰ τῶν ἐκκριτωτάτων συνεταίρων περιήλθεν εἰς ἔριδας καὶ ἀρπάσας ἀπήγαγε τέλος νεάνιδά τινα, ἣν παρ' ἑαυτῷ ἐν Ἀθήναις νῦν ὥς αἰχμάλωτον ἐφύλαττε. Προσετίθεσαν δ' οἱ ταῦτα λέγοντες, ὅτι μεγάλη εἶναι ἐκ τούτου ἡ ἀγανάκτησις τῶν καὶ ἄλλως ἐχθρικῶς πάντοτε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διακειμένων Μεγαρέων.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἤδη ἔλεγον περὶ πολέμου τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς γείτονος δωρικῆς πόλεως, ὅστις θεβαίως ἐμελλε νὰ ἐκραγῇ ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπιβουλεύματος τούτου τῶν ἀθηναίων νεανίων.

Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης διερωτώμενος οὐδόλως ἡρνεῖτο τοῦτο καὶ τέλος διηγήσατο διεξοδικῶς καὶ μετὰ τινος ἡδονῆς τὰ γενόμενα τῇ μητρικῇ φίλῃ Ἀσπασίᾳ.

«Διετελοῦμεν κεκμηκότες,» ἔλεγεν, «ὑπὸ τῆς ἀνιαρᾶς

ἀνὰ τοὺς δῆμους τῆς Ἀττικῆς περιπολίας, εἰ καὶ οὐχὶ σπανίως εἰς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας συνεπίνομεν τοῖς λησταῖς καὶ ἀλήταις, οὗς νὰ συλλάβωμεν ὠφείλομεν, καὶ ἐθηρεύομεν ἄσμενέστερον ἀντὶ τούτων θρακικὴν τινα παιδίσκην ἐν τοῖς θάμνοις τῶν τοῦ Φελλέως καλουμένων πεδίων, ἢ ῥωμαλέαν τινὰ γυναῖκα ἐξ Ἀχαρνῶν.

Ἐκ τούτου διέγνων νὰ ποιήσω ἐκδρομὴν τινα κατὰ θάλασσαν ἐπὶ ἡμέρας τινὰς μετὰ τῶν φίλων μου Καλλίου καὶ Δήμου. Εἶχομεν δὲ κατασκευάσαντες πρὸ πολλοῦ κοινῇ δαπάνῃ εὐκοσμὸν τι, εὐρύχωρον πλοιάριον, ὅπερ καὶ εἰς ἀλιεῖαν ἐνίοτε μετεχειρίζομεθα. Τοῦ πλοιαρίου τούτου λοιπὸν ἐπέβημεν συμπαραλαβόντες καὶ τρεῖς νεαρὰς Ἰωνιάδας, αἵτινες οὐ μόνον περικαλλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἔμπειροι καὶ τῆς ψῶδικῆς καὶ τῆς κρουστικῆς μουσικῆς ἦσαν, ὥς καὶ κυνηγετικοὺς κύνας καὶ θήρατρα καὶ ἀκόντια ὥς μέλλοντες παράκτιοι νὰ πλέωμεν καὶ νὰ ἀποβαίνωμεν ἐνίοτε πρὸς θήραν. Διεπλέομεν δὲ τὸν εὐριπον τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἡ Βακχίς — οὕτω δ' ἐκαλεῖτο τὸ πλοιάριον — φαιδρῶς ὀρχουμένη διεπέρα τὰ κύματα, ἐν ᾧ ἡ ποικιλόχρους, τὸν ἐπίχρυσον πάνθηρα φέρουσα πρῶρα, ἐφ' οὗ Βάκχη τις ὤχεϊτο, ἀπήστραπτεν ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Καὶ τὸν ἱστὸν δὲ τοῦ πλοίου εἶχομεν ἐπικοσμήσαντες, ὥς θύρσον, διὰ κισσοῦ καὶ ἀνθῶν, ὥς καὶ τὸν θυθὸν αὐτοῦ καταστρώσαντες τάπητας καὶ μαλακὰ προσκεφάλαια. Οὕτως ἡμεῖς μὲν ἐστρωυλλόμεθα καὶ ἐχαριεντιζόμεθα καὶ ἐψάλλομεν, τῶν δ' ὑπερκαλλῶν φίλων ἡ μὲν ἠῶλει, ἡ δ' ἐκαθάριζεν, ἡ δ' ἔκρουε τὸ κύμβαλον, ὥστε συνήχει ἡ θάλασσα ἀντανακλῶσα τοὺς τόνους τῶν ᾠσμάτων καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τὴν φαιδρὰν εὐθυμίαν καὶ ἡμιλλῶντο τρέχοντες περὶ τὸ πλοιάριον οἱ δελφῖνες οὗς πατάσσοντες τὰς κεφαλὰς διὰ τῶν κωπῶν ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ ἐκδιώκωμεν, ἵνα μὴ συντρίψωσι καὶ ἀνατρέψωσι τὸ πλοιάριον.

Παράκτιοι δὲ πλείοντες παρεπορευόμεθα πολλοὺς ἀγρο-
τικούς οἰκοὺς. Πρό τινος δ' αὐτῶν ἐπισχόντες ἐκωμάζομεν
ἐπὶ καλὴν τινα, ἥτις ἐν αὐτῷ κατάρκει. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐψάλλ-
ομεν καὶ ἐκρούομεν τὰ ὄργανα, ἡ δὲ καλὴ ἀκούουσα τῶν
ἐκ τῆς θαλάσσης προερχομένων μουσικῶν τόνων ἔχαιρε
καὶ κατέβλεπεν εἰς τοὺς εὐστεφάνους νεανικοὺς κωμαστάς.
Καὶ μειδῶσα μὲν ἴστατο ἐκείνη ἐν τῷ ὑπερφῶ καὶ ἐθεᾶτο
ἡμᾶς, ἡμεῖς δ' ἐστέλλομεν πρὸς αὐτὴν καὶ στεφάνους καὶ
ἐπιστολιμαῖα φιλήματα. Μετὰ ταῦτα ἐχωρήσαμεν ἐπὶ τὰ
πρόσω. Ἐκαὶ δ' ἡμᾶς ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἐμπείρως
τὰς καυστικὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας ἀπεφεύγομεν. Διότι περιτεί-
ναντες τὰ ἡμέτερα ἱμάτια καὶ τὰ τῶν φίλων ὑπὲρ τῶν
κεφαλῶν ἐφυλαττόμεθα αὐτάς. Οὕτως ἱστιοποιημένον
καὶ κεκοσμημένον τὸ πλοῖάριον ἦτο ὑπερκαλλὲς τὴν ὄψιν
καὶ πορφυροβαφῇ καθίστη τὰ κύματα ἡ πορφύρα ἀντανακλω-
μένη τῇ θαλάσῃ. Ἐνόμιζέ δέ τις, ὅτι θὰ ἤκουεν αἴφνης
τὸν λαμπρὸν κωδωνόκροτον γέλωτα σειρήνός τινος. Ἦσαν
δ' αἱ ἀλκυονίδες εὐδνεῖναι ἡμέραι, ἐν αἷς αἱ ἀλκυόνες ἐκ-
βάλλουσι τοὺς νεοττούς. Ἀλλ' ἤδη παραπλεύσαντες εἶχομεν
τὸν μὲν σαλαμίνιον εὐριπον ὀπισθεν, τὴν δὲ μεγαρικὴν
ἀκτὴν ἐνώπιον ἡμῶν ἐπὶ δεξιᾷ. Ἐρημος δὲ καὶ αὐτοειδὴς
ἐφαίνετο ἡ ἀκτὴ αὕτη καὶ μόνοι ἐνίστε οἱ φθόγγοι ποιμενι-
κῆς τινος σύριγγος ἀπὸ τῶν ὀρέων ἀντηχοῦντες ἐτάραττον
τὴν ἡσυχίαν, ἡ ὁ τῶν κωδῶνων ἦχος τῶν βοῶν καὶ ἀρνῶν
καὶ αἰγῶν, οὓς νεμομένους ἐβλέπομεν. Ἐκ τούτου προσορ-
μιζόμενοι ἐνίστε παντοιοτρόπως διετρίβομεν τὸν χρόνον ἐν
εὐφροσύνῃ, ὅτε μὲν ἀγρεύοντες ἰχθὺς δι' ἀγκίστρων, ἅτινα
ἀπὸ τῶν πετρῶν τῆς ἀκτῆς διὰ μακρῶν μηνίθων κατεβυθί-
ζομεν, ὅτε δὲ θηρεύοντες ἀγρίους χήνας καὶ νήσσας καὶ
ὠτίδας.

Ὡς δ' ἐπιβάντες τοῦ πλοίου ἐμέλλομεν νὰ πλεύσωμεν

πρὸς τὰ Μέγαρα, συνήντησεν ἡμῖν αἴφνης ἕτερον πλοiάριον οὐχ ἦττον τοῦ ἡμετέρου κομψὸν καὶ ἀβροδιαίτως κεκοσμημένον. Ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ δὲ τούτῳ ἀκατίῳ ἐκάθητο ἀνὴρ τις προβεβηκυίας ἡλικίας ἔχων παρ' ἐαυτῷ χαριεστάτην καὶ ὑπερκαλλῇ νεάνιδα, ἣς ἡ θεὰ ἐξέφλεξε τὴν ψυχὴν μου. Ἄλλ' ἡ συνάντησις ἦτο ἀκαριαία· διότι ταχέως παρῆλθον ἄλληλα τὰ δύο ὀχήματα καὶ ὁ μεγαρικός ἀβροδιαίτος πλωτὴρ παρακάμψας ἐν τῷ ἅμα πετρώδεις τι ἀκρωτήριον ἀφανὲς ἐγένετο.

Καὶ αὖθις δὲ προσωρμίσθημεν μετ' ὀλίγον πρὸς τόπον τινά, ὃς ἐπαγωγότατος ἡμῖν ἐφάνη. Ἦτο δ' ἐκεῖ μικρὸς τις ὄρυμός, ὃν οἱ κύνες εὐθὺς ἰχνηλατήσαντες δίχνευσαν λαγῶν τινά. Ἀναλαβόντες δ' ἡμεῖς τὰ θήρατρα καὶ τὰ ἀκόντια ἐδιώκομεν ἐλπίζοντες, ὅτι θὰ συλλάβωμεν αὐτόν, καὶ κατελίπομεν τὰς φίλας παρὰ τῷ πλοiαρίῳ. Καὶ ὁ μὲν λαγῶς διωκόμενος ὑπὸ τῶν κυνῶν ἔτρεχεν ἀνά τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς νομάς, ἀλλ' αἱ ὀξεῖαι ὕλα καὶ τῶν διωκόντων κυνῶν ἐνέβαλον εἰς ταραχὴν καὶ τοὺς ποιμένας καὶ τὰς ἀγέλας. Κατὰ συντυχίαν δ' οἱ κύνες εἰσορμήσαντες κατὰ τὸν διωγμὸν εἰς ἀγέλην τινά διεσκέδασαν τὰς αἰγας, αἵτινες διαταραχθεῖσαι μέχρι τῆς θαλάσσης φεύγουσαι διεσπάρησαν. Ὅργισθεις δ' ἐκ τῆς ταραχῆς ταύτης τῆς ἀγέλης ὁ αἰγιόботης ἤρπασεν ὁ ὄλεθρος ὁζύν τινα λίθον, ὃν πρόχειρον εὔρεν, καὶ ἐκσφενδονήσας αὐτόν κατὰ τινος τῶν κυνῶν ἔτρωσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ θανασίμῳ. Ἦτο δ' ὁ τρωθεὶς ὁ πιστὸς Φύλαξ, ὃς πάσας τὰς ἀρετάς ἐξαιρέτου κυνηγετικοῦ κυνὸς κατεῖχεν.

Ταῦτα ἰδόντες ἡμεῖς μακρόθεν κατελίπομεν τὸν λαγῶν καὶ ὠρμήσαμεν σπουδῇ διάπυροι ὑπ' ὀργῆς ἐπὶ τὸν αἰγιόботην. Ἄλλ' οὗτος ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεκαλέσατο βοηθοὺς καὶ ἄλλους ποιμένας, ὥστε ἀφικόμενοι ἡμεῖς εὗρομεν ἀντιμέτωπον ἀπει-

λητικὸν ὄμιλον ἐχθρῶν. Ἐν τούτοις προσεποιούμεθα, ὅτι ἐμέλλομεν νὰ ἐπιπέσωμεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐν τῇ στιγμή ταύτῃ τοῦ χρόνου δοῦλός τις ἐκ τοῦ πλησίον ἀγροτικοῦ οἴκου ἐλθὼν δρομαῖος διεπυνθάνετο κατ' ἐντολήν τοῦ δεσπότη, ὅ,τι ἡ ταραχὴ αὕτη ἐσήμαινεν. Ὡς δ' ἡμεῖς ἐμάθομεν, ὅτι ὁ αἰγιόκτης δοῦλος τοῦ δεσπότη τοῦ οἴκου ἐκείνου ἦτο, εὐθὺς ἐδηλώσαμεν, ὅτι ἡξιούμεν ἐλθόντες παρὰ τὸν δεσπότην νὰ λάβωμεν παρ' αὐτοῦ τιμωρίαν ὑπὲρ τοῦ τραθέντος ζώου. Ἠκολουθήσαμεν δὲ τῷ δούλῳ καί, ὡς ἐγγὺς ἐγενόμεθα τῆς οἰκίας, ἣς ἡ κομψότης ἐδήλου, ὅτι πλουσίου τινὸς κτῆμα ἦτο, εὐθὺς ἐκκληκτοὶ ἔστημεν· διότι ἔν τινι παρὰ τῷ οἰκίσκῳ κήπῳ εἶδομεν περιπατοῦντας τὸν γέροντα ἐκεῖνον καὶ τὴν περικαλλῇ ἐκείνην νεάνίδα, οἷς ὀλίγῳ πρότερον ἐν τῇ θαλάσῃ συνηντήσαμεν. Ἐξηγησάμεθα δὲ τῷ γέροντι τὰ συμβάντα καὶ ἡξιούμεν νὰ λάβωμεν δίκην παρὰ τοῦ ποιμένου. Ἀλλ' ὁ γέρων, ὡς Μεγαρεὺς καὶ ἐχθρὸς τῶν Ἀθηναίων, ἀπεκρίνατο ἀπροσηγόρως. Ἐν τούτῳ καὶ οἱ ποιμένες, ὧν πολλοὶ ἠκολούθησαν ἡμῖν, προσελθόντες ἡτιῶντο ἡμᾶς ὀξέως βοῶντες καὶ κραυγάζοντες τὴν δῆωσιν τῶν ἀγρῶν καὶ τὴν διασποράν τῶν ποιμνίων. Οὕτως ἐνωθέντες ὁ δεσπότης καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νεύματος αὐτοῦ παραθάρρυνθέντες δοῦλοι ὤρμησαν ἐφ' ἡμᾶς ὑβρίζοντες τοὺς ὑπερφιάλους Ἀθηναίους, καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ πλήθους βίᾳ ἀναγκασθέντες ὑπεχωρήσαμεν καὶ ἀπήλθομεν οὐδεμίαν δίκην λαβόντες.

Καίπερ δὲ λίαν ἐξημμένος ὑπὸ τῶν συμβαινόντων οὐδόλως ἡμέλησα ὅμως νὰ προσβλέψω τὴν νεανικὴν περικαλλῇ μορφήν, ἥτις ἀπὸ τοῦ κήπου οὐχὶ ἄνευ περιεργίας τινὸς καὶ φόβου ἐθεᾶτο τὰ συμβαίνοντα. Ἐπανελθὼν δὲ μετὰ τῶν ἐταίρων ἀνεκοίνωσα αὐτοῖς εὐθύς, ὅπως διέγων νὰ τιμωρήσωμαι τὸν φαῦλον Μεγαρέα. Ἐκλαθὼν δὴλα δὴ τὴν καλὴν νεάνίδα ὡς ἀργυρώνητον δούλην ἐπεβούλευσα

κρυβεῖς που πλησίον μετὰ τῶν ἐταίρων νὰ προσκαρτερήσω τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ὁ μὲν ἀγροτικὸς οἶκος ἀφρούρητος, ἡ δὲ νεάνις μόνη ἐν τῷ κήπῳ θὰ περιεπάτει, καὶ ὀρμήσας ν' ἀπαγάγω αὐτήν.

Θᾶπτον δ', ἡ ὅσον ἡλπίζομεν, ἐπῆλθεν ὁ ποθοῦμενος καιρὸς. Διότι τῇ ὑστεραίᾳ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου κατασκοπεύσαντες συνελάβομεν τὴν κόρην καὶ βύσαντες τὸ στόμα αὐτῆς διὰ ταινίας, ἵνα μὴ βοῶσα καὶ κραυγάζουσα διεγείρῃ τὴν προσοχὴν τινος, σπεύδοντες πτερωτοὶ κατηγάγομεν αὐτὴν εἰς τὸ ὑπὸ πέτρᾳ τινὰ κεκρυμμένον πλοιάριον.

Ἄμα δὲ τῇ ἐσπέρᾳ ἐν σκέπη ὄντες ἔνεκα τοῦ ἐπελθόντος σκότους κατελίπομεν μετὰ τοῦ χαρίεντος λαφύρου τὴν μεγαρικὴν ἀκτὴν σπουδῇ κωπηλατοῦντες.»

«Καὶ ἡ νεάνις;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Στέργει τὰ γενόμενα,» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλκιβιάδης. «Δὲν εἶναι δὲ δούλῃ ἀργυρώνητος, ὡς ὑπεθέμεθα, ἀλλ' ἐλευθέρα, ἀδελφιδῇ τοῦ ἐπαράτου Μεγαρέως. Καλεῖται δὲ Σιμαίθα καὶ θεωρῶ αὐτὴν ὡς τὴν χαριεστάτην τῶν ἐλληνίδων — δὲν λέγω τῶν ἐλληνίδων γυναικῶν, ἀλλὰ θεβαίως τῶν ἐλληνίδων παρθένων!»

Μέγαρα! Ἡ λέξις αὕτη παραδόξως ἤχει, ὡς ἂν εἶπα, τὸ οὖς τῆς Ἀσπασίας. Δι' ὃ μετὰ φανεροῦ διαφέροντος ἡκροᾶτο αὕτη τῆς διηγέσεως τοῦ παραβόλου νεανίου.

Εἴτα δὲ διεπυνθάνετο τὰ κατὰ τὴν νεάνίδα καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξωγράφησεν αὐτὴν μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰ κατ' αὐτὴν ἐξαίρων.

Ἐκ τούτου ἡ μὲν Ἀσπασία ἡξίου νὰ ἴδῃ τὴν Σιμαίθαν, ὁ δ' ἄρπαξ πρόθυμος τὴν ἀξίωσιν ταύτην ἀπεδέξατο καὶ ὠδήγησε πρὸς αὐτὴν τὴν νεάνίδα. Ἦτο δ' ἡ Σιμαίθα τοσοῦτον ἐξόχως καλὴ, ὥστε καὶ ἡ Ἀσπασία αὐτὴ ἐξεπλάγη. Ἀλλ' ἡ καλλονὴ αὕτη ὁμοίᾳζε πρὸς ἄθηκτον πολῦτιμον λίθον. Κατὰ

φύσιν δ' ἦτο τοῦτο, διότι ἐν Μεγάροις ἀνετράφη. Ἐν καιρῷ δ' ἀπήχθη, διότι ἄλλως ἢ μαργαρίτις αὕτη θὰ ἡμαυροῦτο καὶ θὰ διεφθείρετο ἐν τῷ κρυπτῷ.

Εἶχε δὲ παραλαβὼν αὐτὴν τρυφερὸν ἔτι παιδίον ὁ πλούσιος Μεγαρεὺς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Καὶ ἀνέτρεφε μὲν αὐτὴν κάλλιον, ἢ κατὰ δούλην, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὡς θυγατέρα.

Διότι ἀποβλέπων εἰς τὴν ἔξοχον αὐτῆς καλλονὴν ἐφαίνετο θέλων νὰ παιδεύσῃ αὐτὴν οὕτως, ὥστε αὐτόματον ὄργανον πρὸς ἡδονὴν αὐτὴν νὰ καταστήσῃ. Οὐδόλως δ' ὁμοιάζεν ὁ γέρων Μεγαρεὺς πρὸς τὸν λαμπρὸν ἐκείνον ἐκ Μιλήτου γέροντα, τὸν Φιλάρμονα ἐκείνον, ὃν μετὰ τοσοῦτου ἐνθουσιασμοῦ εἶχεν ἐγκωμιάσασα ἡ Ἀσπασία, ὅτε τὰ τῆς νεότητος αὐτῆς τῷ Περικλεῖ διηγείτο. Δι' ὃ ἐμίσει αὐτὸν ἡ Σιμαίθα καὶ διαφρόνην νῦν ἐδήλωσεν, ὅτι προηρεῖτο ν' ἀποθάνῃ μᾶλλον, ἢ νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μισήτοῦ τροφέως.

Διείδε δ' ὁ ὄξυς ὀφθαλμὸς τῆς Ἀσπασίας τὰ σπέρματα γυναικείων ἐξόχων προτερημάτων ἐν τῇ φύσει τῆς νεάνιδος, ἢ μόλις εἶχεν ὑπερβάσῃ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας. Διότι ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἐξήστραπτε τοσαύτη εὐφυΐα, ὅσον κάλλος τὰ μέρη τοῦ σώματος ἐξέφαινον. Ἐφλέγετο δ' ἡ Ἀσπασία ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ καλλιεργήσῃ τὰ σπέρματα ταῦτα. Δι' ὃ ταχέως διαγνοῦσα, ὅτι ἄφειλε νὰ πράξῃ, εἶπε πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην·

«Ἡ νεᾶνις εἶναι σὴ, οὐ μόνον, διότι ἀπήγαγες αὐτήν, ἀλλὰ, διότι αὕτη αὕτη ἐλευθέρα διέγνω νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μεγαρέως. Ἀλλὰ δὲν εἶσαι ἔτι ἄξιος αὐτῆς. Σοὶ καὶ τοῖς ὁμοίοις σου εἶναι τοιαῦται ἀνθηραὶ παρθέναι, ὡς καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ἄβρὸν θυγάτριον τοῦ Ἰππονίκου, λίαν ἄωροι. Ὑπάρχουσι δὲ γυναῖκες τοῦ εἵδους τῆς Θεοδότης ἀρμόζουσαι σοὶ τε καὶ τοῖς σοῖς ἐταίροις καὶ παρ' ἐκείνας δύνασθε νὰ

ἐπιδείξῃτε τὴν ὑπέρμετρον ἀκολασίαν. Παρὰ τοῦτο δὲν θὰ ἔχαιρες πολὺ ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῆς Σιμαίθας, ὥς νῦν αὕτη ἔχει, καὶ ταχέως διάκορος αὐτῆς θὰ ἐγένου, διότι ἀνέλικτοι ἐπὶ ὑπνώττουσιν ἐν αὐτῇ αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖνα, αἵτινες ἀναγκαῖαι εἶναι, ἵνα μὴ ὁ κόρος κυριεύσῃ τέλος τοῦ ἔρωτος. Δι' ὃ ἄφες παρ' ἐμοὶ τὴν παῖδα χρόνον τινά. Κατάθου παρ' ἐμοὶ τὸν θησαυρόν, ὃν λείαν συνήγαγες, δάνεισον αὐτὸν ἐμοὶ ἐπὶ τόκῳ καὶ ἐν καιρῷ θ' ἀναλάβῃς αὐτὸν δεκαπλάσιον τὴν ἀξίαν ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν.»

Ἦτο δ' ὁ Ἀλκιβιάδης λίαν νέος καὶ λίαν ἄστατος, ἥ ὥστε βαρέως νὰ φέρῃ τοῦτο, τὴν ἐπὶ τινὰ χρόνον δῆλα δι' ἀτάκτως τῆς λείας παρὰ τῇ Ἀσπασίᾳ.

«Πρόθυμος εἶμαι,» εἶπε, «νὰ καταθῶ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐπὶ τόκῳ παρὰ σοὶ τὸν πολυτιμὸν μου θησαυρόν. Καλῶς δὲ γνωρίζω, ὅτι οἱ τόκοι οὗτοι ἱκανῶς θ' ἀμείψωσι τὴν βραχεῖαν στέρησιν, ἥτις βεβαίως δὲν θὰ εἶναι καὶ τελεία. Διότι ἐλπίζω, ὅτι θὰ μοι ἐπιτρέπῃς νὰ βλέπω αὐτὴν ἐνίοτε παρὰ σοί.»

«Βεβαίως!» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «δύνασαι νὰ μένῃς πάντοτε ἀσφαλῆς μάρτυς τῆς προόδου.»

Οὕτω μετῴκισθη ἡ Σιμαίθα εἰς τῆς Ἀσπασίας. Ὁ δὲ Περικλῆς τὸ μὲν πρῶτον ἡρνεῖτο, οὐδ' ἠθέλε νὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο, ἀλλ' ἡ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐμφύσα θαυμαστὴ πραότης καὶ αἱ λιπαραὶ δεήσεις τῆς Ἀσπασίας ἐξηνάγκασαν αὐτὸν τέλος νὰ ἐπιτρέψῃ μὲν τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρῳ, ἐπὶ τοσοῦτον μόνον χρόνον νὰ διατρίψῃ ἡ νεάνις ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἕως ἂν ὠρισμένως διαγνώσιν οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς παραδόσεως, ἢ μὴ παραδόσεως αὐτῆς. Ἄν δὲ μὴ τοσοῦτον μισητοὶ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ Μεγαρεῖς ἦσαν, πολλὰ θὰ ἐλογοποιοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι, ἢ ὅσον ἀληθῶς ἐλογοποιήσαντο κατὰ τοῦ Περικλέους, ὃς ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν Ἀσπασίαν καταφυγὴν παρέσχε ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ τῇ ἀρπαγείᾳ νεάνιδι.

Ἀπὸ πολλοῦ δ' ἤδη πολλὺς λόγος ἐγίγνετο ἐν Ἀθήναις περὶ σχολείου τινὸς τῆς Ἀσπασίας, ἀλλ', εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, νῦν μάλιστα δίκαιον τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο.

Ἦσαν δ' ἀληθῶς νῦν τέσσαρες αἱ ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἡβῆς ἄνθη ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Ἀσπασίας ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιμέλειαν αὐτῆς τῆς Μιλησίας ζῶσαι παρθένοι. Διότι ταῖς δύο ἀπὸ πολλοῦ ἤδη παρ' αὐτῇ διατριβοῦσαις Μιλησίαις ἀδελφιδαῖς καὶ τῇ ἐκ τῆς εἰς Ἥλιν πορείας κομισθείσῃ ἀρκαδικῇ Κόρῃ προσετέθη νῦν καὶ ἡ ἐκ Μεγάρων νεάνις.

Ἦρμοξε δὲ τὸ ὄνομα τοῦ σχολείου πρὸς τὴν ἀληθῆ πρόθεσιν τῆς Ἀσπασίας. Διότι ἡ μὲν περὶ τὴν μεταβολὴν τῶν κατὰ τὸ γυναικεῖον φύλον διὰ τῆς παιδείας καὶ ἐλευθερώσεως σπουδὴ αὐτῆς λίαν ἀμφίβολον ἦτο, ἂν κατώρθωσέ τι, ὥς δ' ἡ σφοδρὰ τῆς ψυχῆς ὁρμὴ οὐδεμίαν ἡσυχίαν αὐτῇ παρείχε, πεισθεῖσα ἤδη, ὥς φαίνεται, ὅτι ἡ διάπειρα τῆς ἀναπλάσεως τῆς ἀκμαίας καὶ τελείας γυναικὸς μάταιόν τι ἦτο, διέγνω νὰ ἐπιλάβηται τῆς διαπλάσεως τῆς ἐν τῷ κάλυκι ἐτι διατελούσης ἡλικίας.

Οὐχὶ δ' ἐταίρας ἐβούλετο νὰ διαπλάσῃ, ἀλλὰ προμάχους καὶ βοηθοὺς ἐπιτηδεῖους νὰ ἐνεργήσωσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ κάλλους πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καί, ὥς αὐτῇ, μέγα νὰ δύνωνται. Ἐν τῷ σχολείῳ δ', ὅπερ ἵδρυσεν, ἔμελλον αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς ζωπυρούμεναι νὰ παραμένωσι πάντοτε καὶ ἐκεῖθεν νὰ διαδίδωνται ἀπανταχοῦ. Οὕτω δὲ συνεργουσῶν πολλῶν δυνάμεων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι ἔμελλον νὰ σαλευθῶσιν αἱ ἐσφαλμέναι δόξαι καὶ ν' ἀσφαλισθῇ τέλεον ἡ νίκη τῆς διανοίας, τοῦ κάλλους καὶ τῆς θηλότητος.

Καὶ οὐχὶ μὲν κυρία, ἀλλ' οὐδὲ ξένη τοῖς λογισμοῖς τῆς μεγαλεπιβόλου καὶ ἀταράκτως ὑπολογιζομένης Μιλησίας ἦτο ἡ γνώμη, ὅτι καὶ ἄλλοια πλεονεκτήματα ἡδύναντο νὰ προ-

έλθωσιν ἐκ τούτου τοῦ σχολείου. Διότι αἱ μαθήτριάι συνα-
πτόμεναι εἰς γάμον πρὸς ἰσχυροὺς καὶ προκρίτους ἄνδρας
ἠδύνατο νὰ συντελέσωσιν εἰς ἀσφάλειαν καὶ θεβαίωσιν τῆς
ἀρχῆς τοῦ Περικλέους καὶ οὕτω διὰ τῆς ἰσχύος αὐτῶν νὰ
καταπολεμήσωσι τοὺς ἐναντίους.

Συναθροίζουσα δὲ περὶ ἑαυτὴν τοσαύτας νεανικὰς χαρι-
έσσας παρθένους δὲν ἐφοβεῖτο ἡ γαμετὴ τοῦ Περικλέους περὶ
τοῦ ἀνδρός, ὃς διηνεκῶς ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀνεστρέφετο; Ἀλλὰ
μεγαλοφρονεστέρα ἤτο ἢ ὑπερήφανος, παράτολμος καὶ μεγα-
λεπίβολος αὕτη ψυχὴ, ἥ ὥστε ν' ἀποβλέπῃ εἰς ἀγενεὴ καὶ
μικροπρεπῇ αἰσθήματα καὶ νὰ κωλύηται ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς
ὑπ' αὐτῶν. Διότι οὐδαμῶς ἤρκεϊτο, ὥς κοινὴ τις γυνή, τοῖς ἰδίοις
αὐτῆς θριάμβοις, ἀλλ' ἐξῆ καὶ ἐνήργει εἰς συντέλεσιν μεγά-
λων ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν. Πρὸς τούτοις καλῶς ἐγνώριζεν, ὅτι
κατεῖχεν ἔτι τὸν κεστὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὅτι οὗτος ἐν τῇ χειρὶ
αὐτῆς οὐδὲν τῶν θελγήτρων εἶχεν ἀποβαλόν. Ἔτι δ' ἐγνώ-
ριζε καλῶς καὶ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἔτι θὰ ἔμενεν αὐτῇ
διδάσκαλος τῶν μαθητριάων καὶ ὅτι αὐταὶ ἔπρεπε πρῶτον νὰ
διαπλάσθωσιν, ἵνα γένωνται, ὅτι αὐτὴ ἤδη ἦτο. Περὶ δὲ
τοῦ Περικλέους ἰδίᾳ ἐπίστευεν, ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων
ἠδύνατο νὰ θραύσῃ, ἢ νὰ μειώσῃ τὴν δύναμιν τῆς γοητείας,
ἢ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἶχε περιβαλοῦσα καὶ ἦτις ἐκ τῆς συνι-
θείας ὁσημέραι μείζων ἐγίνετο.

Καὶ ἰδιοτροπία μὲν τις τῆς τύχης εἶχε στερήσασα τὴν
Ἀσπασίαν τῆς μητρικῆς χαρᾶς καὶ ἔφερεν αὕτη μετὰ καρτε-
ρίας τὴν στέρησιν. Ἀλλ', ἂν μὴ ἦτο δεδομένον αὐτῇ νὰ
διαπλάσῃ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἑαυτῆς θήλεις γόνους
τῆς ἰδίας αὐτῆς γαστρος, ἀπέστειλε δ' ὅμως αὐτῇ ἡ εἰμαρμένη
τάς εὐέλπιδας, ἀνθηρὰς ἐκεῖνας παρθένους, ὥς παραμύθιον,
ἐν αἷς ἠδύνατο κατὰ βούλησιν νὰ λάβῃ πείραν τῆς μαγικῆς
δυνάμεως τῆς ἐξόχου πλαστικῆς αὐτῆς τέχνης.

Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι αἱ Μοῦσαι καὶ αἱ Χάριτες κατελθούσαι ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἶχον μισθώσασαι ἑαυτὰς ὡς διδασκάλους ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Ἀσπασίας. Ἐδιδάσκετο δ' ἐν αὐτῷ τὸ ὑψηλὸν μάθημα, ὅπως ἢ μὲν ἐξ ἀρχῆς φύσις ἀποκαθαιρομένη παντός, ὅ,τι ἄμορφον, ὡς εὐγενὴς τέχνη ἢ δὲ τέχνη ὡς ὁμοιοτάτῃ τῇ φύσει ν' ἀποδειχθῇ πρέπει. Ὡσαύτως δ' αὐτόθι ἡρμηνεύετο καὶ ἔργῳ ἀπεδεκνύετο ἡ ἐνότης τοῦ καλοῦ καὶ ἢ μὲν μουσικῇ ὡς ὄρχησις τῆς ψυχῆς παρίστατο, ἢ δ' ὄρχησις ὡς μουσικῇ τῶν μερῶν τοῦ σώματος, τὸ κάλλος ὡς ποίησις καὶ ἢ ποίησις ὡς χάριεν κάλλος.

Κύριον δὲ μέλημα τῆς Ἀσπασίας ἦτο νὰ διαπλάσῃ μὲν ἀφυπνίζουσα τὸν νοῦν τῶν μαθητριῶν διὰ τοῦ καλοῦ καὶ χάριν τοῦ καλοῦ, τὸν δ' ἀφυπνισθέντα ἐλεύθερον ν' ἀποδείξῃ.

Ὡς μορφωτικὸν τοῦ νοῦ δ' ἐχρησίμευεν αὐτῇ οὐ μόνον πᾶσα καλὴ τέχνη, ἀλλὰ καὶ πολλὰ σοφὰ μαθήματα διαπλάττοντα τὸ νοητικόν, πολλοὶ καρποὶ τῆς γνώσεως, οἵτινες ὡς καρποφόρα σπέρματα ἐπὶ τῶν πτερῶν τῶν Ἑρώτων εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἀσπασίας ἐφέροντο. Μόνον δὲ τὸ αὐστηρόν, σπουδαῖον καὶ σκυθρωπὸν ἀπεκλείετο· διότι ἡ φαιδρότης ἐκηρύττετο ὡς ὁ ὕπατος νόμος τοῦ κάλλους καὶ τῆς ζωῆς.

Ὅ,τι δ' ἡ Ἀσπασία πρῶτον πάντων τὰς μαθητρίας ἐδίδασκεν, ἦτο τοῦτο, ὅπόσον δηλαδὴ μαρὸν θὰ ἦτο ν' ἀναμένωσι πᾶσαν ἐπιτυχίαν ἐκ τῶν σωματικῶν θελγήτρων. Δι' ὃ ἀπεδείκνυνεν αὐταῖς, ὅτι ταῦτα μόνον οὐχὶ τὸ ἀξιεραστότατον εἶναι. Ἐλεγε δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι τὸ κάλλος ἀρετὴ τις εἶναι, ἣν πρέπει ν' ἀσκῶσι καὶ τελείαν νὰ πειρῶνται ν' ἀποδεκνύωσιν, ὡς πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν, καὶ ἐπειρᾶτο νὰ καταστήσῃ αὐταῖς φανερόν, ὅτι ὁ νοῦς μόνος εἶναι τὸ μόνον ἐπιτήδειον ἄρτυμα, ὅπερ μιγνυόμενον τῷ κάλλει διαφυλάττει αὐτὸ ἀνθηρόν. «Κάλλος ἀμβλὺ ταχέως γηράσκει,» ἔλεγε, «καὶ ταχέως μαραίνεται καὶ ἡ χάρις, ἣν ἡ ἀπειροκαλία ὡς

θολερὸν τέλμα περιβάλλει. Οὐδὲν διαφθείρει θάπτον τὸ ἄνθος τοῦ κάλλους, ἢ ὅσον ἀπαθὴς καὶ ἀναίσθητος διαγωγὴ τοῦ βίου ἐν ἀμούσῳ κοινῇ καὶ συνήθει κοινωνίᾳ. Τὸ νὰ εἶναι τις καλός,» ἔλεγεν, «δὲν εἶναι κατάστασις τις, ἀλλὰ δρᾶσις καὶ ἐνέργεια. Τὸ κάλλος ἄρα εἶναι ἡ μεγίστη ἐνέργεια, ἥς ἡ δρᾶσις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἁρμονίᾳ ἀπασῶν τῶν εὐγενεστάτων ἐνεργειῶν — ἐν τῇ χαριέσσει καὶ ἁρμονικῇ ἐνεργείᾳ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Τὸ κάλλος εἶναι οὐχὶ νεκρὸν τι ἐπίδειγμα, οὐχὶ ἀργὸν τι φῶς, ἀλλ', ὡς ὁ τροχὸς τοῦ ἡλίου, ἔμφυχος παιδιὰ φαινεῶν ἀκτίνων, σπινθηροπομπὸς δύναμις.»

«Δὲν δύναται τις ν' ἀποφαίνει ἑαυτὸν πάντοτε καλόν,» ἔλεγεν ὡσαύτως συνήθως, «ἀλλὰ πάντως δύναται νὰ καταπνίγη πάντοτε καὶ ν' ἀμβλύνη καὶ νὰ μειοῖ πᾶν, ὅ,τι αἰσχρόν. Ἐκ τούτου συχνότερον, ἢ ὅσον δύνασθε, πρέπει νὰ ἐνοπτρίζησθε, οὐχὶ ἵνα θαυμάζητε τὸ ὑμέτερον κάλλος, ἀλλ' ἵνα καταφωρᾶται ἐν ὑμῖν αὐταῖς τὸ αἰσχρόν. Τότε δὲ θὰ κατανοήσητε, ὅτι οὔτε πάντοτε καλός, οὔτε πάντοτε αἰσχρὸς εἶναι τις, — ὅτι τὸ ἄνθος πάσης καλλονῆς ἀπειράκις τῆς ἡμέρας μεταλλάσσει μορφήν καὶ χρῶμα — ὅτι κάλλος ἄφετον εἶναι ἀσταθές καὶ ἀβέβαιον, ὅτι κάλλος, ὅπερ πεποιηθὸς ἑαυτῷ ἀργὸν μένει, ὄνειρον τῶν μαρῶν εἶναι καὶ ὅτι τὸ νὰ εἶναι τις καλὴ εἶναι τέχνη τις χαλεπωτάτη καὶ αὐταῖς ταῖς περικαλλεστάταις. Μὴ ἐπιτρέπετε δὲ νὰ πλησιάσῃ ὑμῖν τὸ αἰσχρόν ἐν οἱαδήποτε μορφῇ! Διότι παντοδαπὸν καὶ πολύμορφον εἶναι τὸ αἰσχρόν καὶ δαίμων τις, πρὸς ὃν διὰ παντός τοῦ βίου πρέπει ν' ἀγωνιζώμεθα, ἵνα μὴ λεληθότως χειρώσῃται ἡμᾶς. Στρέφει δ' οὗτος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ θανατηφόρα αὐτοῦ θέλη κατὰ τοῦ ἀνθρώπου σώματος ἐκ τῆς ψυχῆς κρυπτόμενος ὡς ἐν ἐνέδρῳ ἐν αὐτῇ.»

Οὐ μόνον δὲ διὰ νοουθετικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ

έδοίθει ή Άσπασία τάς μαθητρίας έν τῷ κατά τοῦ πονηροῦ ἐκείνου καί φοβεροῦ δαίμονος ἀγῶνι καταδιώκουσα τὰ σπέρματα καί τὰ ἴχνη τῆς δυσμορφίας, ὡς ὁ δήμιος τὸν κλέπτην. Ὡς δ' ὁ διδάσκαλος τὴν μάστιγα, ἢ τὴν βακτηρίαν, ἔφερε καί αὕτη έν χερσὶ μικρόν τι ἀργυροῦν κάτωπτρον, ὅπερ προῦβαλλε πάντοτε τοῖς ὀφθαλμοῖς πάσης ἀδικούσης, ἀφ' ἧς τοῦ προσώπου σπινθήρ τις σωματικῆς, ἢ ψυχικῆς δυσμορφίας ἀπήσπραπτεν. Οὕτως ἐδίδασκε τὰς ἀνθηρὰς ἐκείνας παρθένους τὴν ἐγκράτειαν, τὴν καταχείρῳσιν παντὸς πάθους καί πάσης δυσμορφίας λυμαινομένης τὸ κάλλος, τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς, τὴν φαιδρότητα καί τὴν εὐγενῆ εὐρυθμίαν τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς.

Ἐκ τῶν δύο δ' ἀδελφιδῶν τῆς Άσπασίας ἡ μὲν Δροσίς ἐξέφαινε θαυμαστὴν εὐφυΐαν πρὸς τὴν μνημητικὴν ὄρχησιν, ἡ δὲ Πράξιλλα ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐπρώτευσεν τῶν ἄλλων εἰς τὴν περὶ τὴν ᾠδικὴν καί κιθαριστικὴν δεξιότητα. Ἄλλ' ἡ Άσπασία οὐδαμῶς οὐδεμιᾷ ἐπέτρεπε νὰ ἐπιμελῆται μόνης τῆς διαπλάσεως ἰδίας τινὸς δεξιότητος. Ἡζίου δὲ νὰ ἐπιζητῇ ἐκάστη ν' ἀρέσκη οὐχὶ διὰ τῆς ἀσκήσεως ὠρισμένης τινὸς τέχνης, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τοῦ ἀρμονικῶς πεπαιδευμένου ὅλου ἥθους. «Μονομερὴς τις ἄσκησις τέχνης τινός,» ἔλεγε, «γίνεται πρόξενος τῆς ὀλιγωρίας τοῦ ὅλου ἥθους καί τῆς ἀρμονικῆς αὐτοῦ διαπλάσεως.»

Ἦτο δ' ἡ μὲν Δροσίς ἐκ φύσεως θελκτικῆριωτάτη καί χαριστάτη. Διότι ῥαδινὴν καί κομψὴν τὴν μορφήν ἔχουσα ἦτο τοσοῦτον αἰθερία καί μετέωρος, ὥστε ἐφαίνετο, ὡς νύμφη τις, ἣτις ἀδύνατος ἦτο νὰ κατακλάσῃ κάλαμόν τινα, ἢ ἄνθος τρέχουσα διὰ τῶν ἀγρῶν. Τὰ μέλη δ' αὐτῆς εἶχον τὸ ῥαδινὸν ἐκεῖνο, τὴν νεανικὴν ἐκείνην λεπτότητα καί χαρίεσσαν τρυφερότητα, ἣτις πολὺ μᾶλλον τῆς ἀκόμψου ἀβρότητος τάρασσει τὰς αἰσθήσεις.

Ἡ δὲ Πράξιλλα ἦτο μὲν ὁμοία αὐτῇ τὸ κάλλος, ἀλλ' ἐπλεονέκτει κατὰ τοὺς ὡς ἀπ' ἀργύρου φθόγγους τῆς φωνῆς, δι' ἧς ψάλλουσα τὰ ἄσματα τῆς Σαπφοῦς ὑπὸ κροῦσιν τῆς κιθάρας κατεκίλει τὴν ἀκοὴν πάντων. Ὑπάρχει δὲ καθ' ὅλου ἰδιόν τι τοῦ φθόγγου τῆς φωνῆς ἐκκαιδεκέτιδος παρθένου; Ἡ δὲ φωνὴ τῆς Πραξιλλῆς εἰς τὴν χάριν, τὸ τακερὸν καὶ τὸ ἡδὺ φλογηφόρον πῦρ ὑπερέβαλλε καὶ τὴν φωνὴν τῶν ἀηδόνων.

Ἄλλ' ἢ τε χαρίεσσα Δροσίς καὶ ἡ πυρραπὴ Πράξιλλα ἐπεσκιάσθησαν ὑπὸ τῆς κατὰ μικρὸν ἀναπτυσσομένης ἐξόχου ἄνθης τῆς Σιμαίθας. Διότι ἐν τῷ σώματι τῆς Σιμαίθας, ἐν τῷ τύπῳ τῆς μορφῆς αὐτῆς ἐξεδηλώθη ἐνσώματος ἡ εὐγενεστάτη καὶ μαγευτικωτάτη χάρις τῆς καθαρῶς ἑλληνικῆς μορφῆς. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ ἄριστοι τῶν τεχνιτῶν οὐδέποτε εἶχον ὄνειροπολήσαντες τύπον μορφῆς τοσοῦτον θαυμαστῶς καθαρὰς γραμμὰς ἔχοντα. Κατεῖχε δ' ἡ Σιμαίθα τὴν ἀνέκφραστον ἐκείνην διαύγειαν, τὸ λαμπρότατον μὲν, ἀλλ' ὑπὸ ὄνειροπόλου πως πνοῆς προσπνεόμενον θαλερὸν ἐκεῖνο ὄμμα, ὅπερ ἐνίοτε ἐν παρθένοις ἐν τῇ τρυφερωτάτῃ νεανικῇ εὐθαλείᾳ ἐπαγωγότατον καὶ κηλητικώτατον ἐκφαίνεται. Οὐ μόνον δὲ τὴν εὐμορφίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν ἐφαίνετο ἡ Σιμαίθα ὡς ὁμοιωτάτῃ τῇ διδασκάλῳ Ἀσπασίᾳ. Διότι, ὅσῳ μᾶλλον ἀνεπτύσσετο, τοσοῦτω ὁμοιότατα αὐτῇ ἐφαίνετο καὶ διανοομένη καὶ αἰσθανομένη. Δι' ὃ οὐχ ἦττον τῆς Μιλησίας παρεῖχεν ἐλπίδας, ὅτι θ' ἀπεδεικνύετο ὡς ἡ ἐμψύχωσις τῆς ἀληθοῦς, εὐαισθήτου καὶ καλλικάρπου ἑλληνικῆς διανοίας. Μετὰ διαπύρου δ' ἐνθουσιασμοῦ συνελάμβανε τὰς ιδέας τῆς Ἀσπασίας καὶ πολὺ ὑπερεῖχε τῇ συνέσει τῶν συμμαθητριῶν. Ἐστεργε δὲ πάσας μὲν τὰς καλὰς τέχνας, ἀλλὰ μάλιστα ἐφαίνετο ἔχουσα τὸν ἀπαραβλήτως εὐαίσθητον καὶ ἐμπειρον περὶ τὰ ἔργα τῆς πλαστικῆς ὀφθαλμὸν τῆς Ἀσπασίας.

Καὶ ἐν τούτῳ δ' ὡμοίαζε πρὸς τὴν διδάσκαλον, ὅτι οὐχὶ τὴν μονομερῇ διάπλασιν δεξιότητός τινος περὶ μίαν ἢ τινὰ τέχνην ἐπεδίωκεν, ἀλλ' ἁπασῶν τῶν δυνάμεων τὴν ἁρμονικὴν μὸρφωσιν. Ἐκ τούτου ἦτο ἡ μαργαρίτις τοῦ σχολείου τῆς Ἀσπασίας, ἡ μετὰ μητρικῆς στοργῆς αὐτὴν ἐφίλει καὶ εἰς αὐτὴν ὥς εἰς τὴν μάλιστα εὐέλπιδα ἀπέβλεπεν.

Ἡ δὲ Κόρη, ἡ ἄρκαδικὴ παιδίσκη; Δυσχερὲς ἦτο νὰ εἴπῃ τις, ἂν καὶ αὕτη ἔπρεπε νὰ καταλέγῃται εἰς τὰς μαθητρίας τῆς Ἀσπασίας. Καὶ ὄντως μὲν ἡ ἀκαμψία τῆς φύσεως τῆς ἄρκαδικῆς ταύτης παρθένου εἶχε παρορμήσασα τὴν Ἀσπασίαν ν' ἀπαγάγῃ αὐτήν, ἵνα λάβῃ διάπειραν τῆς πλαστικῆς καὶ παιδευτικῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἡ ἀκαμψία δὴ αὕτη ἀπεδείχθη ταχέως μείζων τῆς παιδευτικῆς καὶ πλαστικῆς ἐμπειρίας τῆς Ἀσπασίας. Καὶ αἱ μὲν συμπάικτραι ἔσκαπτον τὴν Κόρην καὶ ταπεινοῦσαι μετεχειρίζοντο αὐτὴν ὅλως ὥς δούλην, ἀλλ' ἡ ἄρκαδικὴ αὕτη παιδίσκη εἶχε τι ἐν τῷ ἦθει, ὅπερ οὐδόλως ἐταπείνου, οὐδ' ἀπεδείκνυεν αὐτὴν δούλην. Καὶ δὲν ἦτο μὲν χαρίεσσα, οὐδ' εὐμορφος, οὐδὲ φαειρόνους, ἀλλὰ σπουδαία καὶ σύννους καὶ ὅ,τι ἰδιόρρυθμον ἐν ἑαυτῇ εἶχεν, ὅτε εἰς Ἀθήνας ἦλθε, παρέμενε ἀμετάβλητον. Ἀλλὰ πολ- λάκις ἐξέπληττε τοὺς περὶ αὐτὴν ἐκπέρπουσα ἔκ τε τῆς διανοίας καὶ τῆς ψυχῆς ἀστραπᾶς καὶ σπινθήρας, οἵτινες ἔχοντές τι τὸ πρωτότυπον καὶ ἀσύνηθες δῆγειρον ἐν ταῖς ψυχαῖς πάντων παράδοξόν τινα συμπάθειαν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἐφαίνεται δὲ καθ' ὅλου ὡς ξένον τι ὄν ἐξ ἀγνώστου τινὸς τέως χώρας.

Ἐκρине δ' ἡ Ἀσπασία ὡφέλιμον νὰ ὁμιλῶσιν αἱ τρόφιμοι παρὰ τὴν νεανικὴν αὐτῶν ἡλικίαν καὶ τὰ ἦθη τῶν Ἀθηναίων πρὸς πάντας ἐλευθέρως, ἵνα παιδεύωνται ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἄνδρας κοινωνίας. Ἐκ τούτου καὶ νῦν, ὡς πρότερον, ἐφοίτων παρ' αὐτὴν ἄνδρες ἐξοχώτατοι τὴν διάνοιαν. Ἐκ τῆς μετὰ τοιούτων δὲ διατριβῆς πρωΐμως αἱ ψυχαὶ τῶν

παρθένων απέβαλον τοὺς ἀκόμηλους καὶ ἀγοραίους τρόπους. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὰς γυναῖκας ὁμιλία οὐδαμῶς ἀπεκλείετο. Δι' ὃ, ἂν τις τῶν ἐξόχων ἐκείνων ἀνδρῶν προηρεῖτο νὰ εἰσαγάγῃ καλὴν τινα φίλην εἰς τῆς Ἀσπασίας, ἀσμένως αὕτη ἐπέτρεπε τοῦτο. Ἐξ ἐκείνων δ', οἵτινες χρῆσιν τῆς ἀδείας ταύτης ἐποιήσαντο, ἦτο ὁ νέος ἀγαλματοποιὸς καὶ ἀρχιτέκτων Καλλιμάχος, ὃς ὀρφανὴν τινα ἐκπρεποῦς καλλονῆς νεάνίδα, Φιλάνδραν καλουμένην, παραλαβὼν ἐκ Κορίνθου ἤγαγεν εἰς Ἀθήνας. Ἐφίλει δὲ τρυφερῶς τὴν ὀρφανὴν ὁ Καλλίμαχος καὶ ἐφαίνετο μέλλων νὰ λάβῃ αὐτὴν γυναῖκα. Ἀλλ' ἡ Φιλάνδρα ἐκ πτωχῶν γονέων τὸ γένος καὶ ἐν τῇ τρυφερᾷ ἡλικίᾳ ἔτι οὐσα ἐστερεῖτο παιδείας ἀξίας τοῦ φίλου αὐτῆς. Πῶς δ' ἠδύνατο αὕτη κάλλιον ν' ἀπολαύσῃ, ὅ,τι ἐστερεῖτο, ἢ ὁμιλοῦσα πρὸς τὴν Ἀσπασίαν καὶ τοὺς περὶ αὐτήν; Δὲν ἀπηξίου δ' ἡ Ἀσπασία νὰ εὐρύνη τὸ σχολεῖον αὐτῆς καὶ πέραν τῆς οἰκίας τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἐκπέμπουσα.

Ἦτο δ' ἡ Φιλάνδρα ἀβρὰ μὲν, ἀλλ' εὐμορφος καὶ προῦφαινε θερμὸν καὶ σφοδρὸν ἦθος. Τὸ εὐσταλὲς δὲ σῶμα ἀπεδείκνυνεν αὐτὴν ὡραιότεραν τοῦ ἀληθοῦς.

Οὕτω λοιπὸν συνέστη γυναικεῖός τις Ὀλύμπος, ἢν' οὕτως εἵπωμεν, ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Ἀσπασίας, ὅστις κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἀνεμίμησκε τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν, καθ' ὅσον ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκάστην τῶν παρθένων τῷ ὀνόματι μιᾶς τῶν θεῶν ὠνόμαζε, πρὸς ἣν ἐκάστη ὡς ὁμοιοτάτῃ ἦτο. Καὶ ἐνεθουσίων μὲν οἱ καλλιτέχναι ἐν τῷ Ὀλύμπῳ τούτῳ καὶ κάλλιστα ἔργα ἐδημιούργουν, ἐνεθουσίων δ' οἱ ποιηταὶ καὶ ἐπιχαριτώτατα ποιήματα ἐποίουν. Ἀλλ' ἡ ἀκολασία καὶ πᾶν τὸ ἀγενὲς ἀπεκλείετο ὅλως ἐκ τῆς κοινωνίας ἐκείνης. Διότι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Ἀσπασίας ἐμπείρως ἐχαλίνου καὶ αὐτὸν τὸν παράτολμον καὶ ὑπερφίαλον Ἀλκιβιάδην καὶ ἡ ἱέρεια αὕτη τοῦ κάλλους ἐκράτει πάντοτε καὶ τὰς ἡνίας τῆς εὐαρμοστίας

ἐν ταῖς χερσὶ καὶ οὐδόλως ἐπελανθάνετο, ὅτι τῇ τιμῇ τῆς οἰκίας, τῷ ἀξιώματι τοῦ συμβίου ὤφειλεν. Ὡσαύτως δ' ἐμπείρως ἐφυλάττετο, μὴ τι οἱ περὶ τοῦ σχολείου ἐνδοιασμοὶ τοῦ Περικλέους ἀποξένωσιν, ἢ καὶ ταραχὴν τινα προκαλέσωσιν.

Ἡμέρᾳ δέ τινι ἐκάλεσεν ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης τὴν Ἀσπασίαν καὶ τὰς μαθητρίας εἰς θαλασσίαν τινὰ ἐκδρομὴν ἐπὶ τοῦ πλοιαρίου. Ἀπεδέξατο δ' ἡ Ἀσπασία τὴν πρόσκλησιν τοῦ νεανίου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω μὴδένα τῶν ὑπερφιάλων ἡλικιωτῶν ὥς συμπλωτῆρα νὰ συμπαραλάβῃ . . .

Οὕτως ἐν θερινῇ τινι δροσερᾷ καὶ λαμπρᾷ πρωΐᾳ ἐπέβη ἡ Ἀσπασία συμπαραλαβοῦσα τὴν Δροσίδα καὶ Πράξιλλαν καὶ Σιμαίθαν καὶ Κόρην τοῦ πλοιαρίου τοῦ νεαροῦ Ἀλκιβιάδου. Ἠκολούθησε δ' αὐταῖς καὶ ὁ Καλλίμαχος μετὰ τῆς Φιλάνδρας, ἥτις εἶχε συμπαραλαβοῦσα καὶ φίλην τινά, Πασιφάνην τὸ ὄνομα, ἥτις πρότερον εἰσαχθεῖσα, ὥς ἡ Φιλάνδρα, εἰς τῆς Ἀσπασίας ἀξία ὑπ' αὐτῆς ἐκρίθη νὰ καταλεγῇ εἰς τὰς συμπαικτρίας τῶν μαθητριῶν. Παρὰ τούτους δὲ καὶ τοὺς κωπηλάτας οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἐν τῷ πλοιαρίῳ.

Ἐπλεον δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν αὐτὸν καὶ ταχέως ἀφίκοντο εἰς τὸν εὐκολπον εὐριπον τῆς Σαλαμῖνος. Ἐνταῦθα πλέοντες εἶχον ἐπ' ἀριστερὰ μὲν τὴν εὐθαλή καὶ ἐκ τῆς πρωϊνῆς δρόσου ἀπαστράπτουσαν νῆσον, ἐπὶ δεξιὰ δὲ τὴν ἀττικήν ἀκτὴν, εἰς ἣν τὸ Αἰγάλεων ὄρος κατέτεινε.

Οὐδὲν ἕτερον δὲ δύναται νὰ διαθῇ τὴν ψυχὴν ἡδίων καὶ ἁρμονικώτερον θαλασσίας πορείας ἐν εὐηλίᾳ, κυανῇ θαλάσσῃ. Ὑπάρχει δὲ που λαμπροτέρα τις κυανὴ θάλασσα τῆς ἐν τῷ εὐρίπῳ τῆς Σαλαμῖνος; Ἐκ τούτου καὶ οἱ ἐν τῷ πλοιαρίῳ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς κλητικώτατα αἰωρουμένων ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τῆς χαρᾶς. Ἐχοντες δ' ὑπεράνω μὲν τῶν κεφαλῶν τὸν γλαυκὸν αἰθέρα, ὑπὸ τοὺς πόδας δὲ τὴν αἰθερίαν γλαυκὴν θάλασσαν ἐκολύμβων ἐν

μέσῳ δύο οὐρανῶν αἰωρούμενοι ἐν εὐδαιμονικῇ γλαυκότητι. Ὀπότερον δὲ θελκτριώτερον ἦτο ὁ γλαυκὸς αἰθήρ, ἢ ἡ γλαυκὴ θάλασσα, οὔτε ἠδύναντο νὰ εἴπωσιν, ἀλλ' οὐδ' ἡρώτων. Ἐβλεπον δὲ μόνον, ὅπως ἐπὶ στιγμὴν χρόνου ἐνίστε τὰ πτηνὰ ἐκ τοῦ γλαυκοῦ αἰθέρος εἰς τὴν γλαυκὴν θάλασσαν κατεδύνοντο, ὥς ἵν' ἀπογεύσωνται τῆς χάριτος αὐτῆς, καὶ ὅπως ἐκ τοῦ ἐναντίου οἱ ἰχθύες ἐκ τῆς γλαυκῆς θαλάσσης φαιδροὶ ἐξεπήδαν ἐπὶ στιγμὴν χρόνου εἰς τὸν γλαυκὸν αἰθέρα, ὥς ἵνα καταρβόφῃσιν ἡδονὴν τινα ἀκαριαίαν.

Καὶ οἱ ἐν τῷ πλοιαρίῳ θε τοῦ Ἀλκιβιάδου ὡμοίαζον πρὸς τοῦς φαιδρούς τούτους ὑπὸ τῆς θελκτικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ θελκτικοῦ αἰθέρος ψυχαγωγούμενους ἰχθύς καὶ τὰ πτηνὰ· διότι καὶ αὐτοί, ὥς οἱ ἰχθύες καὶ τὰ πτηνὰ, ἐξεμύζων μὲν πᾶν τὸ ἡδονικόν, οὐδὲν δὲ διελογίζοντο. Προσέβλεπον δ' αἱ νεανικαὶ χαρίεσσαι συμπαίτριαι τῆς Ἀσπασίας ἀπὸ τοῦ χεῖλους τοῦ πλοιαρίου τὰ περικαλλῆ γλαυκὰ κύματα, ἀλλ' ἔπρατον τοῦτο, ἵνα ἴδωσιν ἐν αὐτοῖς, ὥς ἐν κατόπτρῳ, τὰ χαρίεντα αὐτῶν πρόσωπα. Μόνη δ' ἡ Κόρη καταβλέπουσα εἰς τὴν θάλασσαν οὐχὶ τὸ ἑαυτῆς πρόσωπον, ἀλλὰ τὴν θάλασσαν αὐτὴν ἐπεσκόπει. Διότι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς μόνης ἐνεψυχοῦτο καὶ ἐλάμβανε συνείδησιν ἑαυτῆς ἢ χάρις τῆς θαλάσσης.

Οὕτως αἱ μὲν ἄλλαι παρθένοι κατωπρίζοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἡ δὲ θάλασσα ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Κόρης κατωπρίζετο.

Κατεπλάγη δὲ σχεδὸν τὴν ψυχὴν αὐτῇ. Διότι τέλος ἤρξατο περιδεῶς πως προσέχουσα τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης καὶ ἐπακρωμένῃ. Ὅτε δ' ἠρώτησαν μειδῶσαι αὐτήν, ἂν ἤκουε τῆς φωνῆς ἐπαγωγῶν Σειρήνων ἐκ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης, κατένευσεν, ἐφ' ᾧ λαμπρὸς γέλως τῶν συμπαικτριῶν καταγελοῦσάν αὐτῆς ἀντήχησε καὶ πέραν τῆς θαλάσσης.

Ὑπὸ τῶν μελωδικῶν δὲ τούτων ἐπαγωγῶν γελάτων

ἴσως κατακληθῆεις δελφίς τις ἠκολούθει τῷ πλοιαρίῳ ὅλως ἐπὶ τῆς ἐξωτάτῳ ἐπιφανείας τῶν κυμάτων πλέων καὶ μικρόν τι πτηνὸν παραπλαγχθὲν τῆς ζηρᾶς ἐκαθέσθη ὥς εἰς ἀνά-
 παυλάν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ ἀνυπόπτου.

Ἄλλ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ ὁ λαμπρὸς γέλως ἐκ τοῦ πλοιαρίου τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀντήχει, παρέπλει τοῦτο μέγα τι φορτηγὸν πλοῖον. Ὡς δ' ἡ φορτὶς ἐγγυτάτῳ τοῦ πλοίου παρέπλει ἠδυνήθησαν οἱ ἐν αὐτῷ ναυτίλοι καὶ οἱ ἐν τῷ τοῦ Ἀλκιβιάδου πλοιαρίῳ νὰ κατοπτεύσωσιν ἀλλήλους. Εἶχον δ' οἱ ἐν τῇ φορτίδι ψμὴν καὶ ἀγρίαν τὴν ὄψιν, δασείας τὰς ὀφρὺς καὶ προσέβλεπον σκυθρωποί, σχεδὸν τι ἀπειλητικοί, ὥς ἰέρακες, τὰς ἐν τῷ πλοιαρίῳ περιστεράς. Ἄλλ', ὥς οἱ ἐν τῇ φορτίδι ἰσχυρότερον ἐκωπηλάτουν, ταχέως κατέλιπον μακρὰν τὸ πλοῖον καὶ οἱ φαιδροὶ συμπλωτῆρες οὐδεμιᾶς πλέον προσοχῆς αὐτοὺς ἤζιωσαν. Ἦτο δὲ τὸ φορτηγὸν πλοῖον μεγαρικόν, ὥς ὁ Καλλίμαχος ἰσχυρίζετο.

Προσωρμίσθη δὲ τὸ πλοῖον τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς μικρόν τινα ὄρμον καὶ οἱ ἐν αὐτῷ διέγνωσαν ν' ἀποβῶσιν εἰς τὴν γῆν, ἵνα διατρίψωσι χρόνον τινὰ ἐν εὐφροσύνῃ ἐπὶ τῆς χαριέσεως, ἐπαγωγῆς ἀκτῆς. Ἦτο δ' ἀκριβῶς ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐπὶ κλιτύος τινὸς τοῦ Αἰγάλεω ἐναντίον τῆς Σαλαμῖνος τὸν πέτρινον θρόνον τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ξέρξου ἐδείκνυν, τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον ὄχθον ἄγχι πελαγίης ἀλός, ὃν ὁ μέγας βασιλεὺς, ὅτε τὸν μέγαν αὐτοῦ στόλον εἰς μάχην παρέταξεν ὥς εὐαγῇ ἔδραν λαβὼν καὶ καθεσθῆεις ἐπώπτευε τὴν τε παράταξιν καὶ τὴν μάχην, τὸ μὲν πρῶτον μετὰ βεβαιότητος περὶ τῆς νίκης, εἶτα δὲ μετὰ φρίκης κατὰ μικρὸν αὐξανομένης.

Εἰς τὴν πέτρινον λοιπὸν ταύτην ἔδραν ᾠδήγησαν ὁ Καλλίμαχος καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν Ἀσπασίαν καὶ τὰς νεάνιδας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἤζιωσε νὰ καθεσθῇ ἐπ' αὐτῆς ἡ Ἀσπα-

σία, ὡς δικαιοτάτον. Ὑπήκουσε δ' ἡ Ἀσπασία. Καὶ παρ' αὐτῇ μὲν ἐκαθέσθη ὁ Καλλίμαχος, αἱ δὲ νεάνιδες καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης κατεκλίθησαν περὶ αὐτὴν ἐν ἐπιχαριτωτάτῳ συμπλέγματι.

Φάκελοι δὲ φυκῶν καὶ θάμνοι μύρρινοι κατὰμεστοι κυανῶν καὶ γλαυκῶν ῥαγῶν ἔβαλλον ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν.

Θαυμαστὴ δὲ γαλήνη καὶ ἡρεμία ἐπεκράτει ἐν τε τῇ εὐηλίῳ ξηρᾷ καὶ ἀνὰ τὴν μαρμαίρουσαν θάλασσαν καὶ ἐρασμιωτάτῃ ἐφαίνετο ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου τόπου ἡ ἀντικρὺ κειμένη Σαλαμὶς καὶ διὰ μέσου τῆς ἡπείρου καὶ τῆς νήσου ἡ ἀτάρακτος γλαυκὴ θάλασσα, ἥς τὴν γλαυκότητα ἐνίοτε ἀργυροφεγγεῖς, μαρμαίρουσαι ζῶναι, ὡς μαρμαίρουσαι γέφυραι, πηλάκιζον. Οὐδεμία δὲ φωνὴ ἤκουετο καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, εἰ μὴ μόνον ὁ ἐλαφρὸς ῥόθος καὶ ψόφος τῶν εὐρέων ἐν ῥυθμῷ ἡσύχως κυλινδουμένων καὶ αὖθις ὑποχωροῦντων κάτω παρὰ τὴν ἀκτὴν κυμάτων καὶ ἐνιότῃ ἡ κραυγὴ λάρου τινὸς ἀμφιπεριτρίζοντος.

«Πρὸς τῶν Νηρηίδων!» ἔλεγεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «τοιαύτῃ γαλήνῃ, τοιαύτῃ ἀγροτικῇ ἡρεμίᾳ ἐπικρατεῖ καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῇ σικελικῇ ἀκτῇ. Νομίζει δέ τις, ὅτι ἐνταῦθά που πλησίον κάθηται ὁ ἐρωτομανὴς Κύκλωψ Πολύφημος ἀτενῶς προσβλέπων τὴν θάλασσαν, ἐν ἥς τοῖς ὕδασιν ἢ εἰκῶν τῆς Γαλατείας διαπορευομένης ἐνοπτρίζεται. Καὶ ὁ μὲν κύων τοῦ ἀγροίκου ποιμένος τρέχει ὑλακτῶν πρὸς τὴν ἀκτὴν εἰς ὑπάντησιν αὐτῆς, ἡ δὲ Νύμφη ῥαίνει μειδιῶσα τὸν ἐρωτικὸν ἄγγελον, καὶ κυλίνει ἀφρόεν κύμα κατ' αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ κνυζώμενος ἐπανέρχεται . . .»

Ἀληθῶς δ' ἐπεκράτει ἡδονικὴ ἡρεμία, περὶ ἥς οὔτε ὅτι διεκόπη ποτέ, οὔτε ὅτι ἡδυνάτο ποτε νὰ διακοπῇ ἐφαντάζετό τις.

Ἐκ τῆς πετρίνης δ' ἔδρας στρέψασα τὸ βλέμμα ἐπὶ τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου ἡ Ἀσπασία εἶπεν·

«Ἄν ποτε εἶναι δυνατόν ν' ἀποσεῖσω ἀπὸ τῆς ψυχῆς

μου πᾶν, ὅτι σκυθρωπὸν καὶ ἀνιαρὸν πέραν τῶν ὁρέων ἐκείνων εἶδον καὶ ἔπαθον, βεβαίως ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ μόνῃ τοῦ χρόνου εἶναι τοῦτο δυνατόν. Διότι ἢ τε θάλασσα ἐν τῇ ἀκτῇ ταύτῃ καὶ ὁ αἰθὴρ ὑπεράνω εἶναι τοσοῦτον φαεινός, ὥστε ἀδύνατον νὰ ἐπικρατήσῃ τῆς ψυχῆς μου τὸ σκυθρωπὸν ἐκεῖνο, ὡς ἐκεῖ πέραν τῶν ὁρέων. Δι' ὃ θαρράλεα προκαλῶ σε εἰς ἀγῶνα, ὦ μὴ Πελοπόννησος!»

«Καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ συναγαγὼν τὴν πυγμὴν ἔσειεν αὐτὴν ἀπειλητικῶς προσβλέπων τὰ ὄρη τῆς Ἀργολίδος.

«Καὶ ἡμεῖς πᾶσαι!» ἀνέκραζαν γελῶσαι αἱ νεάνιδες.

Ἐν τῇ στιγμῇ δὲ ταύτῃ τοῦ χρόνου ἡ Ἀσπασία μετὰ γουσα πέριξ τὴν ὄψιν προσέβλεψε τὴν μεγαρικὴν φορτίδα, ἣτις ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως μικρὰ ἐφαίνετο. Ἐφάνη δ' αὐτῇ, ὅτι ἴστατο τὸ πλοῖον. Ἀλλὰ τὸ ὑπερήφανον καὶ περιφρονητικὸν σχεδὸν βλέμμα ἐστράφη ταχέως ἀλλαχοῦ. Ἀπέλαμπε δ' ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῆς νῦν τὴν ὑπερηφανίαν ἐκείνην, ἥς πλήρης ἡ ψυχὴ τοῦ Ξέρξου ἦτο, ὅτε ἐπὶ τοῦ πετρίνου ἐκείνου θρόνου ἐκάθητο.

Νεύσαντος δὲ τότε τοῦ Ἀλκιβιάδου, δουλὸς τις ἐκόμισεν ἀσκὸν ἐξαίρετα ἀναψυκτικὰ περιέχοντα, καὶ μετ' ὀλίγον ἀντήχει ὁ κρότος τῶν κυλίκων καὶ τὰ μεγαλοφώνως ψαλλόμενα σκόλια. Χαριέστατα δ' ἤχουν τὰ εὐθυμα ἄσματα ἐν τῇ μαγευτικῇ ἡρεμίᾳ τῆς θαλάσσης καὶ μακρὰν ἀντήχει ὁ γαλήνιος ὄρμος.

Ὑπὸ τῆς διονυσιακῆς δὲ δρόσου παρορμηθεῖσαι διεσκορπίσθησαν αἱ νεάνιδες αἱ μὲν ἐπὶ τὸν ὀστρεώδη αἰγιαλόν, αἱ δ' ἀνὰ τὰς κλιτύας, ἔνθα εὐώδης πόα ἐν μέσαις ταῖς πέτραις ἔθαλλεν. Ὁμοιάζον δὲ πρὸς γοητευτικὰς χρυσαλλίδας, ἅς ἐτάθαιζε καὶ ἐπειρᾶτο νὰ συλλάβῃ ὁ Ἀλκιβιάδης.

Καὶ ὅτε μὲν ἔτρεχον κραυγάζουσαι, ἵνα ἴδωσιν νεκρόν

τι θαλάσσιον ζῆον, πολύπουν τινά, ἢ καὶ δελφίνα, ὅστις πρότερον μὲν διώκων τὰ ἀλμυρὰ νάματα ἐφόβει μὲν τὰ θαλάσσια θρέμματα, ἔφερε δ' ἐπὶ τῶν νάτων τὰς θυγατέρας τοῦ Νηρέως, νῦν δ' ὑπ' ἀφρόεντός τινος κύματος ἐν ὥρᾳ χειμῶνος προσαραχθεὶς πρὸς τὴν πετρώδη ἀκτὴν καὶ ἐκβρασθεὶς ἔκειτο ἐν τῷ αἰγιαλῷ. Ὅτε δ' ἐκάθηντο, ἴν' ἀκούσῃσι τῶν τερατωδῶν κυνηγετικῶν διηγημάτων τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅτι δήλα δὴ ποτε πολύπουν καὶ λαγῶν διὰ μᾶς εἶχε συλλαβὼν πρῶτον μὲν ἀγκιστρεύσας τὸν πολύπουν, εἶτα δ' ἐκσφενδονήσας αὐτὸν ἐπὶ τινι λαγῶν, ὅστις ἐν τοῖς φυκίοις καθεύδων κεκρυμμένος ἔκειτο καὶ οὕτως εἰς τοὺς βραχίονας τοῦ ἐκατόμποδος ζῆου ἐνέπεσεν.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ὁ Καλλίμαχος διελέγετο πρὸς τὴν Ἀσπασίαν.

Ἀλλοκότως δὲ διέκειτο ὁ Καλλίμαχος πρὸς τὴν καλὴν σύμβιον τοῦ Περικλέους. Συνήθης δὴλα δὴ καὶ φίλτατος τοῦ Ἀλκαμένους ὢν εἶχε μαθὼν παρ' αὐτοῦ, ὅτι ποτὲ τῷ ἀντιτέχνῳ τοῦ Ἀγορακρίτου καὶ τῇ καλῇ Μιλησίᾳ συνέβη, καὶ ἐκ τούτου ἐκ Κορίνθου ἔτι, ὅθεν ἦλθεν, οὐ μόνον δυσμενῶς πρὸς αὐτὴν διέκειτο, ἀλλὰ καὶ χόλον τινά ἐν τῇ ψυχῇ ἔτρεφε. Διότι μετὰ τὰ γενόμενα ἐν Ὀλυμπίᾳ, μετὰ τὸν σφοδρὸν ἐκεῖνον διάλογον καὶ τὸν ὕβριστικὸν τοῦ Ἀλκαμένους τρόπον πρὸς τὴν Ἀσπασίαν, ἃ πάντα ἀκριβῶς ὁ Καλλίμαχος εἶχε μαθὼν, εἶχε συνομόσας τῷ φίλῳ δίκην τινά παρὰ τῆς Μιλησίας νὰ λάβῃ. Ἀλλ' ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας καὶ προσομιλήσας τῇ Μιλησίᾳ ἐπὶ τοσοῦτον κατεκληθήθη ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτῆς, ὥστε ἐπελάθετο ἐπὶ μικρόν, ἀλλ' ἐπὶ μικρόν μόνον, τοῦ περὶ τιμωρίας ὅρκου.

Περὶ τοῦ Ἀλκαμένους δ' αὐτοῦ ἐποιεῖτο σήμερον λόγον αὐτὴ ἡ Ἀσπασία καὶ ἐπὶ τὴν ὑψίδρομον αὐτοῦ φανταστικὴν δύναμιν.

«Καλῶς ποιῶν,» εἶπε, «διάκεισαι εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον. Ὡς δέ μοι φαίνεται καὶ ὁμοιότης τις τῆς ψυχῆς συνδεῖ ὑμᾶς. Διότι, ὡς αὐτόν, οὕτω καὶ σὲ δυνάμεις τις φαίνεται παρορμῶσα νέαν τινὰ ὁδὸν νὰ τάμῃς ἐν τῇ τέχνῃ.»

Ταῦτα λέγουσα ἡ Ἀσπασία ὑπηνίττετο τοῦτο, ὅτι οὐδόλως ἐπῆρκει νῦν τῷ Καλλιμάχῳ ὁ γλύφανος· διότι ἀληθῶς νῦν οὗτος μᾶλλον διὰ τοῦ κολαπτήρος εἰργάζετο, ἢ διὰ τοῦ γλυφάνου καὶ μετὰ τοσοῦτον θαυμαστῆς δεξιότητος ἐξειργάζετο τὰ καθ' ἑκάστα τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὅσην ἐν οὐδενὸς τῶν προτέρων τεχνιτῶν τοῖς ἔργοις εὑρίσκε τις.

«Ὡς ὁμολογεῖται,» εἶπεν ὁ Καλλιμάχος, «ὅτι ἐπιμελῶς μεταχειριζόμενος τὸν κολαπτήρα προὔθιβασα τὴν πλαστικήν, οὕτως ἐπεθύμουν καὶ τῇ ἀδελφῇ τέχνῃ, τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ὠφελείας πρόξενος νὰ γένωμαι. Ἀπὸ πολλοῦ δ' ἀσχολοῦμαι περὶ τι, ὅπερ φαίνεται μὲν εὐχερὲς καὶ ἀπλοῦν, πράγματι δέ — ἀλλὰ μὴ μειδιάσης ἀκούσασα περὶ τούτου — δὲν δύνάμην ἔτι νὰ κατορθώσω. Ἡ ὁσημέραι προκόπτουσα τέχνη δηλαδὴ δὴ φαίνεται μοι ἀξιούσα νὰ ἴδῃ τοὺς κίονας πολυτελέστερόν τινα κόσμον περιβαλλομένους. Καὶ ἡ μὲν ἰωνικὴ ἔλιξ εἶναι ὁ μέγιστος κόσμος, οὗ ἐπετύχομεν, καὶ αἰῶνας ὅλους ἤδη ἀρκούμεθα τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι καιρὸς διὰ τολμηροῦ τινος ἁλματος νὰ ἐπιτύχωμεν καλλιόνος τινος;»

«Ἐν ταῖς ἀσιατικαῖς χώραις,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «εἶδον, ὅτι μεταχειρίζονται φύλλα καὶ ἄνθη εἰς κόσμον τῶν κιονοκράνων ἐπιδεξίως καὶ μετὰ λεπτῆς τέχνης αὐτὰ συναρμόζοντες. Ἀλλ' ἡμεῖς, ὡς ὀρθῶς λέγεις, εὐλαβῶς πρὸς τὰ ἀρχαιότροπα προσφερόμεθα. Διὰ τί δὲ δὲν ἐπιχειρεῖς νὰ δημιουργήσης, ὅ,τι πάντως ἀναγκαῖον ἐκλαμβάνεις;»

«Πιστεύεις,» ὑπέλαβεν ὁ Καλλιμάχος, «ὅτι πολλοὺς

ἐνιαυτοὺς ἤδη ἡ ψυχὴ μου κατατρώχεται τούτου δι' ἔνεκα;
Μυρίας δὲ μορφὰς ἐξεῦρον, ἀλλ' οὐδεμία ἐπήρκεσέ μοι
τέλειον!»

«Ἀλλὰ, διὰ τί θέλεις νὰ ἐξεύρης καὶ σοφισόμενος νὰ
παραγάγῃς καὶ ἐκ τῆς ψυχῆς σου ν' ἀντλήσῃς, ὅ,τι ζητεῖς;»
ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία. «Δὲν εἶναι ἡ φύσις ἡ μεγίστη τῶν
διδασκάλων; Ἐξ αὐτῆς πρέπει ὁ πλάστης ν' ἀρύηται, ὅ,τι
καλόν. Ἄνοιζον τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καὶ θὰ προσπέσῃ αὐ-
τοῖς, ὅ,τι ζητεῖς. Τότε δὲ σύλλαβε καλῶς καὶ πειράθητι ἐπι-
δεξίως νὰ παραστήσῃς αὐτὸ τέλειον.»

Ἀλλ' ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου παρηνωχλήθησαν
ὁ Καλλίμαχος καὶ ἡ Ἀσπασία ὑπὸ τῶν νεανίδων, αἵτινες
προσδραμοῦσαι διηγοῦντο, ὅτι ἐν τινι ἀποκρύφῳ χαρισστάτῳ
τόπῳ τῆς ἀκτῆς ἀνεῦρον μικρόν τι μνημεῖον τάφου καὶ ὅτι
ἤθελον νὰ ἐπιδείξωσιν αὐτὸ τῇ Ἀσπασίᾳ.

Ἐπὶ αὐτῇ δ' ὁ τε Καλλίμαχος καὶ ἡ Ἀσπασία καί,
ἡγουμένων τῶν νεανίδων, ἦλθον εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ
μικρόν μνημεῖον εὐρίσκετο. Ἐκεῖτο δὲ τοῦτο ἐν ταῖς παρακτίαις
πέτραις κεκρυμμένον καὶ ἦτο σχεδὸν κεκαλυμμένον ὑπὸ τῶν
ἐπικειμένων πέτρων. Συνίστατο δ' ἐξ ἀπλῆς στενῆς πλακός,
ἐφ' ἧς μικρόν τι ἐπίγραμμα ἐγκεκολλημένον ἦτο καὶ κορυφόν
τι κἀνίστρον κατὰμεστον μεμαρασμένων ἀνθῶν καὶ στεφά-
νων ἴστατο. Καὶ ἐπειράθη μὲν ἡ Ἀσπασία ν' ἀναγνῶ τὴν
ἐπιγραφὴν καὶ ὄντως κατάρθωσε νὰ διασαφηνίσῃ ὄνομά τι
γυναικεῖον, ἀλλὰ δυσχερὲς ἀπέβη αὐτῇ ἡ ἀνάγνωσις· διότι
ἡ ἄφθονος φυλλομανὲς ἄκανθος εἶχε κατακαλύψασα σχεδὸν
τέλειον διὰ τῶν μεγάλων εὐμόρφων φύλλων οὐ μόνον τὸ
μνημεῖον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κἀνίστρον περιελίξασα αὐτὸ διὰ
τῶν κλημάτων. Ἐμφανῶς δὲ διέφερε τὸ χλοερὸν ἐναργὲς
αὐτῆς χρῶμα τῶν μεμαρασμένων πενθίμων ἀνθῶν, αἵτινα ἐν
τῷ κἀνίστρῳ ἦσαν.

Ἐξεπλάγησαν δ' ἢ τε Ἀσπασία καὶ αἱ νεάνιδες, ὅτι μνήμα τάφου ἐνταῦθα εὐρίσκετο, ἀλλ' ὁ Καλλίμαχος εἶπεν·

«Γνωστόν μοι ἦτο, ὅτι ὑπῆρχε τὸ μνήμα τοῦτο ἐνταῦθα.»

Ὡς δὲ περίεργοι αἱ νεάνιδες μετὰ ταῦτα διεπυνθάνοντο τὰ τοῦ μνήματος, ὑπολαβάν εἶπεν ὁ Καλλίμαχος·

«Ὁ κατασκευάσας τὸ μνήμα τοῦτο καὶ στήσας τὸ κάνιστρον ἦτο φίλος μου καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐκ τῶν ὀλίγων, οἷς τὴν ἰστορίαν τοῦ μνήματος ἐπίστευσεν.»

«Ὁ φίλος, περὶ οὗ λέγω,» εἶπε λαβὼν αὖθις τὸν λόγον, «ἦτο χρηστός τις νεανίας ἐξ Ἀθηναίων, ὃς τὰ τοῦ βίου ἐπορίζετο ὑπογράφων ἀγγελία καὶ ὑδρίας μετὰ πολλῆς δεξιοτήτος. Ἐπιδημῶν δέ ποτε οὗτος ἐν Κορίνθῳ συναντᾷ τῇ ἐπιχαριτωτάτῃ τῶν αὐτόθι ἀνθοπωλίδων καὶ ἐμπίπτει εἰς ἐρμανῆ πρὸς αὐτὴν ἔρωτα. Ἀλλὰ καὶ νέος τις Σπαρτιάτης ἐπιδημῶν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον μετὰ τινων τῶν φίλων ἐν Κορίνθῳ ἐρᾷ τῆς ἀνθοπωλίδος καὶ διὰ παντὸς τρόπου ἐπιθυμῶν νὰ τύχῃ τῆς εὐνοίας αὐτῆς κατορθοῖ δι' ἀπειλῶν καὶ διὰ τῆς βίας νὰ ἐμβάλῃ αὐτῇ φόβον. Ἐμελλε δ' ἤδη ν' ἀπαγάγῃ αὐτήν, ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος ὑπὸ διαπύρου ὀργῆς καταληφθεὶς ἀντεπεξέρχεται καὶ μονομαχήσας φονεῦει τὸν ἀντεραστὴν. Μετὰ τοῦτο φεύγων τὴν τιμωρίαν τῶν φίλων τοῦ φονευθέντος παραλαμβάνει τὴν ἐκουσίως ἀκολουθοῦσαν αὐτῷ καὶ ἀντερῶσαν αὐτοῦ παρθένου, ἐπιβαίνει ἀμελλητι λέμβου καὶ διαδιδράσκων φεύγει εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν τῶν Ἀθηναίων.

* Φαιδρὸν δὲ παραπλεῖ τὸ ἐρωτικὸν ζεύγος τὸν αἰγιαλόν· πλήρης εὐδαιμονίας εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ νεανίου καὶ ἡ παρθένος ἀκτινοβολεῖ ἐν τῷ ἄνθει τῆς νυμφικῆς νεότητος καὶ καλλονῆς. Ἐν δὲ μόνον κτῆμα ἔχει ἡ νεᾶνις ὥς προῖκα πλὴν τῆς καλλονῆς, τὸ ἀνθοδόκον κάνιστρον κατάμεστον χλοερῶν

ἀνθρώπων, ὥς αὐτὸ ἐν χερσὶν ἔφερεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Κορίνθου, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ ἐρώμενος ἀπήγαγεν αὐτήν. Καὶ οἱ μὲν θαλάσσιοι μαργαρίται διασπειρόμενοι περὶ τὸν λέμβον ραίνουσι τὰ ἐν τῷ κανίστρῳ ῥόδα, ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ νεανίας φλογερὸν φίλημα τοῖς χεῖλεσι τῆς νεάνιδος ἐνστίζει, ὀλισθήσαν τὸ κανίστρον πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν. Σπουδῇ δὲ κύπτει ἡ νεάνις, ἵνα συναρπάσῃ αὐτό, ἀλλ', ὥς μακρὰν τὴν χεῖρα ἐκτείνει, σαλεύει αἴφνης ὁ λέμβος καὶ ἡ ἀνύποπτος νεάνις καταφέρεται ἐκ τοῦ ἡμισαλεύτου λέμβου εἰς τὴν θάλασσαν κατόπισθεν τοῦ κανίστρου. Κραυγὴν δ' ἀπογνώσεως ἐκπέμψας ὁ νεανίας ρίπτεται εἰς τὰ κύματα, συλλαμβάνει παλαίσας χρόνον τινὰ πρὸς αὐτὰ τὴν νεάνίδα καὶ σπεύδει κολυμβῶν πρὸς τὴν ἐγγὺς ἀκτὴν. Ἐκεῖ δ' ἀναρρίχεται ἐπιπόνως πρὸς τὰς πέτρας στερβῶς κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ σῶμα τῆς φίλης καὶ κατακλίνει αὐτήν εἰτα ἐπὶ ἐπιπέδου τινὸς χωρίου τῆς ἀκτῆς. Ἄλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς εἶναι κεκλεισμένοι, τὸ πρόσωπον ὠχρὸν καὶ μάτην ψιθυρίζει πρὸς τὸ οὖς μυρίους ἐρωτικούς λόγους. Εἶχεν ἄρα σώσας νεκρὸν μόνον σῶμα.

Ἀκίνητος τότε προσβλέπει δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὴν ἄψυχον καὶ τέλος ἐτοιμάζεται νὰ θάψῃ αὐτήν. Ἐκεῖ δ', ὅπου εἶχεν ἐκβιβάσας αὐτήν, κοιλαίνει τὸν τάφον. Ἀλλά, τί βλέπει αἴφνης ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν; Τὸ κανίστρον τῆς κόρης πλέον ἐπὶ τῶν κυμάτων ἦτο ἐκβεβρασμένον ἐκεῖ ἀκριβῶς ἐν τῇ ἀκτῇ καὶ ἔκειτο κρατούμενον ὑπὸ τῶν πετρῶν. Καταβαίνει δὲ καὶ στενάζων πένθιμα λαμβάνει τὸ κομψὸν κατὰ μέστον ἔτι τῶν χλοερῶν ἀνθρώπων κανίστρον καὶ κατατίθησιν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ τάφου δροσίσας πρῶτον διὰ τῶν δακρύων. Ἐρχεται δ' εἰτα εἰς Ἀθήνας καὶ πορίσας ἑαυτῷ τὴν εὐτελεῖ ταύτην πλάκα ἐπανέρχεται εἰς τὸν κρυπτὸν καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης προσκλυζόμενον τάφον. Ἐκεῖ ἰδρύει αὐτήν καὶ ἐπ' αὐτῆς

Ἀσπασία III.

κατατίθῃσιν αὖθις τὸ μεστὸν μεμαρασμένων ἀνθῶν κάνιστρον. Τὸ ἀφανὲς δὲ τοῦ τόπου φυλάττει αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν χειρῶν καὶ ἡ ἄκανθος, ὡς βλέπετε, ἀνεδέξατο νὰ διασώζῃ καλύπτουσα διὰ τῶν κλημάτων τοῦ λαμπροῦ αὐτῆς φυλλώματος καὶ τὴν πλάκα καὶ τὸ κάνιστρον.»

Μετὰ προσοχῆς δ' ἠκροῶντο αἱ νεάνιδες τῆς διηγέσεως τοῦ Καλλιμάχου καὶ φανερώς κατ'ἄκτειρον τὴν ἀθλίαν τύχην τοῦ νεανικοῦ ζεύγους.

Ἄλλ' ἡ Ἀσπασία μετὰ μικρὸν εἶπεν·

«Ἰσχυρῶς μὲν προάγει εἰς οἶκτον τὴν ψυχὴν μου ἡ διήγησίς σου, Καλλιμάχε, ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀποκλείσω αὐτῆς τὴν αἴσθησιν, ἣν ἐμποιεῖ ἐμοί τε καὶ βεβαίως πᾶσι τοῖς προσβλέπουσιν αὐτὸ ἡ εὐτελὲς αὐτῇ ἐπίτεδος πλάξ, τὸ μνῆμα τοῦτο, ὅπερ ἡ φύσις πολὺ πλεον ἐκόσμησε τῆς τέχνης. Ὅποσον χαριέντως περιελίσσεται τὸ ἐκ τῆς γῆς ἀναφυόμενον κλῆμα τῆς ἀκάνθου περὶ τὸ χαρίεν κατὰμεστον μεμαρασμένων ἀνθῶν κάνιστρον καὶ τὴν λευκὴν μαρμαρίνην πλάκα! Δὲν εἶναι τοῦτο ἐκ τῶν μορφῶν ἐκείνων, ἅς ἡ μὲν φύσις παίζουσα εἰς φῶς φέρει, οὐδεὶς δὲ ποτε τεχνίτης τοσοῦτον χαριέσσας νὰ ἐξεύρῃ θὰ ἠδύνατο;»

Ἄλλ' ὁ Καλλιμάχος οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἔλεγε. Κατείχετο δ' ὑπὸ λογισμοῦ τινος, ὅστις ὡς ἀστραπὴ εἶχε διασείσας τὸν νοῦν αὐτοῦ.

Καὶ χρόνον μὲν τινα ἠτένιζεν εἰς τὸ φυλλόσκεπον κάνιστρον, εἶτα δ' εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν Μιλησίαν·

«Ἀληθῶς, Ἀσπασία, τὸ ἐπίχαρι τοῦτο φυλλόστρωτον κάνιστρον εἶναι ἐκ τῶν πλασμάτων ἐκείνων, ὧν χάριν, ὡς πρότερον ἔλεγες, ὁ καλλιτέχνης τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοικτούς νὰ ἔχῃ πάντοτε ὀφείλει, διότι πολλὰ πρὸς αὐτῶν δύναται νὰ διδάσκηται . . .»

«Καὶ διότι ἴσως δύναται νὰ εὕρῃ ἐν αὐτοῖς,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία μειδιῶσα, «ὅ,τι ἐπὶ πολὺ ματαίως πονῶν ἐξήτει.»

Ἐνθουσιῶν δ' ἐξηγεῖτο ὁ Καλλιμάχος μετὰ τοῦτο, ὅτι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κατεῖχεν.

Ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ Καλλιμάχος συνεξήτει τῇ Ἀσπασίᾳ περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διεγερθείσης ιδέας τοῦ νέου κόσμου τῶν κιονοκράνων, ὃς ἀληθῶς προσωρισμένος ἦτο νικηφόρος νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν χώραν τοῦ καλοῦ καὶ οὐ ἡ δόξα εἰς αἰ συναφῆς τῷ ὀνόματι τοῦ Καλλιμάχου μένει, αἱ νεάνιδες ἀφανεῖς γενόμεναι συνέλεγον ἄνθη, ἵνα κοσμήσωσι δι' αὐτῶν τὸν τάφον τῆς νέας Κορινθίας.

Ἐκ τούτου καὶ αὖθις διεπλανῶντο ἀνὰ τὴν ἀκτὴν φαιδραὶ καὶ ὄμοιαι πρὸς τὰς Νύμφας τῆς θαλάσσης, ἅς καὶ αὖθις ὁ Τρίτων Ἀλκιβιάδης ἐτάθαιζε καὶ ἐδίωκεν.

Ἐν τούτῳ κατὰ μικρὸν ἡ ἀκαμψία καὶ ἡ αἰσχυνηλία τῆς ἐν ἐρήμῳ τινὶ τόπῳ τῆς ἀκτῆς ἀπολειφθείσης Κόρης ἤρξαντο τέρπουσαι τὸν ἀκόλαστον νεανίαν πλεον τῆς φαιδρότητος τῶν συμπαικτηρίων.

Ὅτι δ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἐχαριεντίζετο, ὅτι ἐπεζήτει τὴν ὁμιλίαν αὐτῆς καὶ εὐφραίνετο παίζων πρὸς αὐτὴν καίπερ ἄκουσαν, ἐβλεπε μὲν ἡ χαρίεσσα Σιμαίθα, ἀλλ' οὐδεμίαν ζηλοτυπίαν ἐν τῇ ψυχῇ ἠσθάνετο. Διότι καὶ ἐν τούτῳ ἦτο ἡ εἰκὼν τῆς διδασκάλου, ὅτι πρὸς τοιαῦτα πάθη οὐδένα τόπον ἐν τῇ ὑπερηφάνῳ αὐτῆς ψυχῇ εἶχε. Καὶ αὕτη δ', ὡς ἡ διδάσκαλος, ἐφαίνετο αἰσθανομένη ἐκεῖνον μόνον τὸν ἔρωτα, ὃς οὐδόλως διαταράττει τὴν φαιδρὰν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ὅποσον περιφρονητέα ἀντίζηλος ἦτο ἡ ποιμενικὴ νεάνις παραβαλλομένη πρὸς τὴν λαμπρὰν μαργαρίτιν τοῦ σχολείου τῆς Ἀσπασίας! —

Μακρὰν τῆς τύρβης τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν ἀπέλαυνον

πάντες οἱ περὶ τὴν Ἀσπασίαν τῆς ἡδονικῆς εἰρήνης τοῦ ὄρμου ἐκείνου, ἥτις, ὥς ἐφαίνετο, ὑπ' οὐδενὸς ἡδύνατο νὰ ἐνοχληθῇ.

Καὶ ὁμως δυσμενῇ, κατασκόπια βλέμματα ἐστρέφοντο μακρόθεν ἐπὶ τοὺς ἐλευθέρως παίζοντας φαειροὺς συμπαίκτας.

Ὅτε δὴλα δὴ ἡ μεγαρικὴ φορτὶς παρέπλει τὸν λέμβον τοῦ Ἀλκιβιάδου, οἱ ἐν αὐτῷ ἄνδρες κατασκόπιον εἶχον μεταγαγόντες τὴν ὄψιν πρὸς τοὺς ἐν αὐτῷ.

Ὡς δὲ μικρὸν προῦβησαν, εἶπέ τις εὐθὺς τῶν ἐν τῇ φορτίδι τεταραγμένος καὶ ὀργίλος πρὸς τοὺς συνεταίρους·

«Εἶδετε τὸν Ἀθηναῖον νεανίαν τὸν πλανώμενον ἀνὰ τὴν θάλασσαν μετὰ τῶν νεαρῶν ἐκείνων παρθένων; Οὗτος δὴ εἶναι ὁ αὐθάδης ἐκεῖνος ὀλεθρος, ὁ ἄρπαξ Ἀλκιβιάδης! Ἀναγνωρίζω αὐτόν. Πολλάκις εἶδον αὐτόν ἐν Ἀθήναις. Μετὰ τῶν νεανίδων δ' ἐκείνων ἦτο καὶ ἡ Σιμαίθα — ἡ ἀρπαγεῖσα Σιμαίθα!»

«Πῶς!» ἀνεφώνησαν οἱ Μεγαρεῖς διάπυροι ὑπ' ὀργῆς. «Πῶς! οὗτος εἶναι ὁ παράτολμος ἐκεῖνος ὁ ἀπαγαγὼν τὴν νεάνίδα ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ οἴκου τοῦ Ψαύμιος, ὃς ἀποινεὶ ἀπολαύει ἔτι τῆς καλῆς λείας;»

«Ἀληθῶς,» εἶπεν ὁ πρῶτος, «ἀποινεὶ ἔτι ἀπολαύει τῆς λείας, διότι ἰσχυρὸς τις προστατεῖ αὐτοῦ. Ματαίᾳ ἀπέβη, ὥς καλῶς γνωρίζετε, πᾶσα σπουδὴ τοῦ Ψαύμιος καὶ τῶν δημοτῶν, οἵτινες ἡξίουσαν ν' ἀποδώσιν οἱ ὕβρισται Ἀθηναῖοι τὴν νεάνίδα. Δὲν νομίζουσιν ἔκπαλαι οἱ κυναλώπεκες οὗτοι Ἀθηναῖοι, ὅτι δύνανται νὰ καταγελῶσι τοῦ κοινοῦ τῶν Μεγαρέων; Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ ποτὲ καιρὸς ν' ἀποδείξωμεν αὐτοῖς, ὅτι οὐχὶ καλῶς ποιούντες καταφρονοῦσι τῆς μεθορίας δωρικῆς πόλεως. Τό γε νῦν, ὦ φίλοι, ὀφείλομεν νὰ λάβωμεν τὴν ὑπὲρ τῆς Σιμαίθας δίκην, ἣν ὁ καιρὸς ἡμῖν παρέχει. Διότι ἐν τῷ πλοῖ-

αρίφ ἐκείνῳ παρὰ τὸν ἀγένειον ἔτι ἄρπαγα καὶ ἑτερόν τινα ἄοπλον καὶ τοὺς ὀλίγους κωπηλάτας γυναῖκες μόνα εὐρίσκονται, ἡμεῖς δ' ἱκανοὶ εἴμεθα σύμπαν τὸ πλοῖον νὰ συλλάβωμεν προσβάλλοντες, ἢ τοῦλάχιστον ν' ἀρπάσωμεν τὴν Σιμαίθαν καὶ ν' ἀπαγάγωμεν αὐτὴν εἰς Μέγαρα.»

Ἀπεδέξαντο δ' οἱ Μεγαρεῖς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην. Ἄλλ', ἐν ᾧ οὗτοι συνεβουλεύοντο, ὅπως θὰ προσβάλλωσι τῷ πλοίῳ, ἐξέβησαν οἱ περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὴν γῆν. Δὲν ἔλαθε δὲ τοῦτο τοὺς Μεγαρέας.

«Κάλλιον οὕτως!» εἶπεν ὁ ναύκληρος. «Θὰ κατακρύψωμεν ἐνταυθὰ που ἐν τῇ ἀκτῇ τὸ πλοῖον καὶ θὰ θηρεύσωμεν τὴν λείαν ἐπὶ τῆς ζηρᾶς. Δι' ὃ τινες ἡμῶν ἀποβάντες εἰς τὴν γῆν πρέπει νὰ προέλθωσι λάθρα ὡς ἐγγύτατα εἶτα δὲ σύνδυο νὰ κρυβῶσιν ἐν τῇ πολυσκοπέλῳ ἀκτῇ εἰς ἐνέδραν ἐκεῖ, ἐνθα οὗτοι διεσπαρμένοι περιπατοῦσιν. Οὐχὶ δυσχερὲς δὲ θ' ἀποβῇ ἡμῖν νὰ συλλάβωμεν ἐπιτεσόντες ἐν καιρῷ τὴν παρθένον, εἰς ἣν ἀποβλέπομεν, πρὶν ἂν δυνηθῶσιν οἱ δύο νεανῖαι καὶ οἱ ἐρέται νὰ κωλύσωσιν ἡμᾶς καὶ ἴσως πρὶν ἂν ἰδῶσιν ἡμᾶς. Διότι ἐπιτηροῦντες τὸν καιρὸν, ὅτε ἡ μὲν Σιμαίθα μόνη μακρὰν τῶν συμπαικτριῶν, ἡ δὲ προσοχὴ τῶν ἀνδρῶν ἐφ' ἑτερόν τι ἐστραμμένη θὰ εἶναι, ἴσως θὰ δυνηθῶμεν ὅλως ἀπαρατήρητοι ν' ἀπαγάγωμεν τὴν νεάνίδα καὶ τότε ἐν ἀσφαλεῖ εἴμεθα παντὸς διωγμοῦ. Διότι ἐκεῖνοι μὲν θ' ἀγνοῶσιν, ὅπου ἡ κόρη εὐρίσκεται, ἡμεῖς δ' ἐν τῷ μεταξύ ἐν ἀσφαλεῖ τὴν λείαν κατατίθεμεν. Ἄν δὲ θελήσωμεν βίαν νὰ μεταχειρισθῶμεν, τότε ὑπάρχει φόβος, μὴ τι οἱ νεανῖαι βοηθούμενοι ὑπὸ τινος τυχαίως ἴσως παραπλέοντος ἀττικοῦ πλοίου ἐξαρπάσωσιν ἡμῖν τὴν λείαν, πρὶν νὰ ἐπιβῶμεν τῆς φορτίδος, ἢ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ ἐκ τῆς φορτίδος. Δι' ὃ ἄγετε πεφυλαγμένως ἐπιχειρήσωμεν τῷ ἔργῳ καὶ ἐπιτηρήσωμεν τὸν καιρὸν.»

Ταῦτα εἶπεν ὁ ναύκληρος τοῦ μεγαρικοῦ πλοίου καὶ οἱ ἄνδρες ἔπραξαν, ὡς αὐτὸς ἐπέταξεν. Ἐκρύβησαν δ' ἕκαστος μόνος, ἢ σύνδου ἐν τῇ ἀκτῇ καὶ ταῖς πέτραις καὶ ὀξέως ἐπιτηροῦντες ἐνῆδρευον τοὺς ἀνυπόπτως πλανωμένους.

Καὶ ἐπὶ μακρὸν μὲν ὁ ποθοῦμενος καιρὸς ὑστέρει, ἀλλὰ τέλος κατὰ συντυχίαν ἡ Σιμαίθα, ἡ Δροσίς καὶ ἡ Πράξιλλα δρέπουσαι ἄνθη ἦλθον ἐγγύτατα λοχμώδους τινὸς πέτρας, ἧς ὀπισθὲν τινες τῶν Μεγαρέων κεκρυμμένοι ἦσαν, ἐν ᾧ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης μακρὰν που περὶ τὴν Κόρην ἡσχολεῖτο, ὁ δὲ Καλλίμαχος ἔμενεν ἔτι μετὰ τῆς Ἀσπασίας παρὰ τῷ μνήματι τῆς κορινθίας ἀνθοπώλιδος.

Καὶ οἱ μὲν Μεγαρεῖς ἐξορμήσαντες ἔμελλον νὰ ἐπιπέσωσι τῇ Σιμαίθᾳ, ἀλλ' αὕτη ἰδοῦσα τοὺς αἴφνης ἐπ' αὐτὴν ὁρμώντας ἀγρίους τὴν ὄψιν ἄνδρας ἔφυγε σπουδῇ δεινῶς ὀλολύζουσα. Ἦκολούθησαν δ' ἡ Δροσίς καὶ ἡ Πράξιλλα οὐχ ἥττον αὐτῆς πληροῦσαι τὸν ἀέρα κραυγῶν.

Ἄλλ' ἡ Σιμαίθα προηγεῖτο πολὺ τῶν συμπακτριῶν φεύγουσα καὶ ἤδη ἐξίκετο εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ Ἀλκιβιάδης παρέμενεν. Οὗτος δ', ὡς καὶ ὁ Καλλίμαχος καὶ οἱ κωπηλάται ἐκ τοῦ πλοιαρίου ἀκούσαντες τὰς κραυγὰς καὶ τοὺς ὀλολυγμοὺς τῶν παρθένων ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης ἐσπάσατο τὸ ἐγχειρίδιον, ὅπερ πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ ἔφερεν, οἱ δὲ κωπηλάται ἔλαβον τὰς κώπας καὶ οὕτως ὠπλισμένοι ὤρμησαν πάντες ἐπὶ τοὺς ληστάς.

Ἄλλ' οὗτοι κατανοήσαντες μὲν, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ συλλάβωσι τὴν Σιμαίθαν, θέλοντες δὲ νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν ἄνευ λείας τινὸς ὤρμησαν καὶ συνέλαβον τὰς συμπακτρίας αὐτῆς, τὴν Δροσίδα καὶ Πράξιλλαν, αἵτινες ὑπὸ δέους καταληφθεῖσαι, ὡς ἐπτοημένοι περιστεραί, δὲν ἠδυνήθησαν ἀσφαλῶς τὴν ὁδὸν τῆς καταφυγῆς νὰ εὕρωσιν.

Κατανοοῦντες δ', ὅτι ἡ βραδύτης συνεπήγετο κίνδυνον καί, δι' ὅσα πρότερον εἶπομεν, ἀποφεύγοντες ἐν τῷ φανερῷ νὰ ἐρίσωσι πρὸς τοὺς ἐπερχομένους συνήρπασαν οἱ Μεγαρεῖς τὴν Δροσίδα καὶ Πράξιλλαν καὶ ὀρμήσαντες ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἐπέβησαν σπουδῇ τοῦ πλοίου φέροντες καὶ τὰς δύο νεάνιδας καὶ δρόμῳ ἐφέροντο πρὸς τὸν μεγαρικὸν κόλπον, πρὶν νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιβῇ τοῦ λέμβου ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τῶν ἑαυτοῦ εἰς καταδίωξιν αὐτῶν.

Οὐδὲν ἤττον ὥρμησεν ἀφρόνως ὁ διάπυρος ὑπ' ὀργῆς Ἀλκιβιάδης νὰ ἐπιβῇ τοῦ πλοιαρίου, ἵνα καταδιώξῃ τοὺς ληστάς. Ἀλλ', ὡς ἤδη ἐμελλε νὰ ἐπιβῇ, ἐκρήξασαι δεινὴν κραυγὴν αἱ ἄλλαι νεάνιδες ὠδύροντο, ὅτι μόναι κατελείποντο ἐν τῇ ἀκτῇ καὶ ἄλλοις ἴσως ἐνεδρεύουσιν ἐκεῖ ἐχθροῖς ἀφίεντο. Καὶ αὐτὸς μὲν διέγνω ἐν τῷ ἅμα συμπαραλαβὼν πάσας νὰ ἐπιπῇ τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλ' αὐταὶ περιδεεῖς ἀντέστησαν λέγουσαι, ὅτι λεία τοῖς λησταῖς οὕτω προσεφέροντο. Καὶ ὁ Καλλίμαχος δὲ καὶ οἱ κωπηλάται καὶ μάλιστα πάντων ἡ Ἀσπασία κατέδειξαν αὐτῷ, ὅτι ὁ μὲν διαγμὸς ἀδύνατος ἦτο, παντοῖοι δ' ἄλλοι τρόποι θὰ ἐξευρίσκοντο εἰς τιμωρίαν τῶν αὐθάδων Μεγαρέων.

Ἡ δ' Ἀσπασία τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς ὥχριασεν, εὐθὺς ὡς εἶδε τὴν αἰσχρὰν πρᾶξιν τῶν Μεγαρέων καὶ μετὰ μικρὸν ὀργῆς ἐρύθημα ἠκολούθησε τῇ ὥχρότητι, ἀλλὰ νῦν πρώτη αὐτὴ συνῆλθεν εἰς ἑαυτὴν καὶ ἤρεμος καὶ μειδιῶσα σχεδὸν ἐκέλευσε τὸν Ἀλκιβιάδην νὰ ἐπανέλθωσιν ὡς τάχιστα οἶκαδε. Σπουδῇ δὲ πάντες ἐπέβησαν τοῦ πλοιαρίου καὶ ὥρμησαν εἰς Ἀθήνας.

«Ἐκδίκησις!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ἐν τῷ ἅμα ὀρθὸς ἐκ τοῦ πλοιαρίου ἐλάσας αὐτὸ ἐξετόξευσε κύλικα κατὰ τῆς ὀξείας πετρώδους ἄκρας λέγων·

«Ὡς ἡ κύλιξ αὕτη ἐπὶ τῆς πέτρας, οὕτω καὶ ἡ νηπιώδης
ὑπεροψία τῶν Μεγαρέων καὶ τὸ θράσος συμπάντων τῶν
ὁμοφύλων αὐτοῖς θὰ συντριβῶσιν αἰσχροῦς προσκόποντα τῷ
πετρίνῳ μετώπῳ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν!» ---

XXI.

Η ΗΜΙΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΟΥΣ.

Εὐχερὲς ἐγένετο τῷ Περικλεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν τῆς συμβίου καὶ ν' ἀπαίτησῃ τοὺς Μεγαρέας τὰς δύο ἀρπαγείσας νεάνιδας. Διότι πολλῶν ἔνεκα λόγων τὸ σύνθημα κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐν Ἀθήναις ἦτο ἡ τιμωρία τῶν Μεγαρέων.

Ἄλλ' οἱ Μεγαρεῖς ἀπεκρίναντο, ὅτι πρόθυμοι μὲν ἦσαν γὰρ παραδῶσι τὴν Δροσίδα καὶ τὴν Πράξιλλαν, αἵτινες τῇ φυλακῇ ἐπιφανοῦς τινος τῶν πολιτῶν ἐπιτετραμμένοι ἦσαν, ἡξίου δ' ὅμως ν' ἀποδῶσι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ὑπὸ τῶν

Ἀθηναίων νεανιῶν ἀρπαγεῖσαν Σιμαίθαν. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀνθίστατο ἱκετεύουσα λιπαρῶς αὐτὴ ἡ Σιμαίθα ἔχουσα καὶ ἰσχυρὰν προστάτιν τὴν Ἀσπασίαν, ἥς φιλότατη ἡ μεγαρική παρθένος ἦτο.

Ἦσαν δ' οἱ Μεγαρεῖς τοσοῦτον μισητοὶ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅσον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῆς Μεγαρεῦσι. Δι' ὃ ἐκ πολλῶν ἀφορμῶν ὁ Περικλῆς διεπράξατο τὸ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψήφισμα, ὅπερ ἀπέκλειεν αὐτοὺς τῶν λιμένων τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ἕως ἂν μὴ μόνον τὰς ἀρπαγεῖσας ἀποδώσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἄλλων πολλῶν τὴν προσήκουσαν δίκην τοῖς Ἀθηναίοις δώσιν.

Καιρίως δ' ἐπληξεν τοὺς Μεγαρέας ἡ ἀπόκλεισις αὐτῇ τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηναίων καὶ πάντες ἐκ τούτου ἐπίστευον, ὅτι οὐχὶ ἐπὶ μακρὸν οὗτοι θ' ἀντιστῶσιν.

Ἀλλ', ὥς φόβος ἦτο, μὴ τι οἱ Μεγαρεῖς κρυφῇ δεηθῶσι τῶν Σπαρτιατῶν νὰ βοηθήσωσιν αὐτοῖς, καὶ ὥς πρὸς τοῦτω ἔνεκα τῶν πρὸς τοὺς Κορινθίους σπουδαίων διαφορῶν καὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Ποτιδαίας ταραχῇ τις τοὺς Ἀθηναίους κατεῖχεν, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας ἐκκαρπούμενοι ταῦτα παρώξυνον ἐπ' αὐτοὺς τὸν δῆμον. Ἐλεγον δ', ὅτι ἡ ἀφροσύνη τῆς ξένης γυναικὸς καὶ ἡ ἀκολασία τῶν φίλων αὐτῆς καὶ αὐτῇ τῇ εἰρήνῃ ἐπαπειλοῦσι καὶ ὅτι χάριν δύο ἀρπαγεῖσάν λαικαστριῶν ὁ Περικλῆς ἀνακυκᾷ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκτοξεύει τὸ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψήφισμα, ὥς δαλόν, κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ εἶναι μὲν ἴδιον τῶν μεγάλων καὶ εὐδοκιμούντων πολιτικῶν νὰ μὴ ἀνθιστῶνται πάντοτε τοῖς δημοτικοῖς ψηφίσμασι καὶ θελήσεσιν ἐκ πεποιθήσεως, ὅτι ὁ δῆμος τέλος ἐκ τυφλῆς πίστεως θὰ ὑποταγῇ αὐτοῖς καὶ ὅτι αὐτοὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἰσχύος θ' ἀποτρέπωσι τοὺς ἐκ τῶν ψηφισμάτων ἐκείνων καὶ θελήσεων κινδύνους ἐπὶ τοσοῦτον τοῦλάχιστον,

ἐφ' ὅσον ἂν αὐτοὶ τὰ τῆς πόλεως ἰθύνωσιν. Ἄλλ' οἱ περιδεεῖς τῶν πολιτικῶν διερωτῶνται, ὅ,τι θὰ συμβῇ, ὅταν ποτὲ οἱ ἔξοχοι ἐκεῖνοι μετακαλούμενοι ὑπὸ τοῦ θανάτου παύσωνται κρατοῦντες ἐν ταῖς ἰσχυραῖς αὐτῶν χερσὶ τὰς ἡνίας τοῦ κοινοῦ. Ἐξ ἑτέρου δ' οἱ δημοτικοί, οἱ σπουδάζοντες, ὅπως φυλάξωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ δήμου, ἐν ταύτῃ δὴ τῇ δουλικῇ ὑποταγῇ τῆς τοῦ κοινοῦ θελήσεως τῇ θελήσει καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ ἐνὸς ἐξόχου ἀνδρὸς ἐνορῶσι τὸν μέγιστον κίνδυνον τῆς ἐλευθερίας. Ἐκ τούτου ἄρα ὁ παντοδύναμος Περικλῆς ἐβλεπεν ἀντιπράττοντας αὐτῷ κρυφῇ οὐ μόνον τοὺς ὀλιγαρχικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπερμάχους τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς τοῦ δήμου.

Οὕτως ὁ θυρσοδέψης Κλέων καὶ ὁ προβατοπώλης Λυσικλῆς καὶ ὁ ἀλλαντοπώλης Πάμφιλος ἦσαν τῆς γνώμης, ὅτι ἡ σοφία ἐνὸς μόνου ἀνδρὸς μᾶλλον ἐπικίνδυνος τῇ πόλει εἶναι τῆς ἀφροσύνης τοῦ ὄχλου καὶ ἐκ τούτου, ὅσάκις ἡδύναντο, παρήνουν τοῖς δημόταις νὰ φυλάττωνται τὸν νέον Πεισίστρατον.

Οἱ ὅριοι δὲ πρὸς τὸν θυρσοδέψην ἐκείνον Κλέωνα καὶ τὸν προβατοπώλην Λυσικλέα καὶ τὸν ἀλλαντοπώλην Πάμφιλον ἀπετόλμων ἐνίοτε καὶ ν' ἀντεπεξέρχωνται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τῷ ἀξιώματι τοῦ Περικλέους ἀσχημονοῦντες καὶ κραυγάζοντες.

Οὐχὶ δ' ὀλιγῶρας ἀπέβλεπεν ὁ Περικλῆς εἰς τὰς ἀπορίας, εἰς ἃς αὐτόν τινες τῶν πράξεων τῆς Ἀσπασίας καὶ μάλιστα πάντων ἡ ἀκολασία τοῦ Ἀλκιβιάδου καθίστασαν. Ἄλλ' ἡ μὲν Ἀσπασία ἦτο ἀπρόσβλητος τὴν φύσιν· διότι ἡ θύελλα δύναται μὲν νὰ ἐκπρεμνίσῃ τὰς δρῦς, δὲν ἐπικλᾷ δὲ τὰ ἄνθη. Τῷ δ' Ἀλκιβιάδῃ σπουδαίως ἀνείδιζεν ὁ Περικλῆς τὴν ἀκολασίαν, ἣτις ἐν μέρει ἀφορμὴ τῶν δυσαρέστων ἐκείνων μεγαρικῶν περιπλοκῶν ἐγένετο. Παρήνει δ' αὐτῷ νὰ μιμῆται τοὺς προγόνους παρέχων ἑαυτὸν χρήσιμον τῇ πόλει

καὶ ν' ἀμιλλᾶται περὶ τῆς τιμῆς, ἣν ἐνδοξοὶ πράξεις περιποιούσιν.

«Τοῦτο καὶ θέλω,» ὑπέλαβεν ὁ νεανικὸς Ἀλκιβιάδης καὶ παίζων καὶ σπουδάζων. «Ἀλλὰ, τίς ἄλλος πλὴν σοῦ τὴν αἰτίαν ὑπέχει, Περικλείς, ὅτι οὐδεμία ἀφορμὴ δίδεται μοι ν' ἀριστεύσω ἐν ἄθλοις; Πόσον χρόνον ἔτι θὰ διάγωμεν ἐν ἀπράγμονι εἰρήνῃ; Δός μοι τὸν στόλον καὶ ἐν μικρῷ θὰ γένωμαι κύριος τῆς τε Καρχηδόνος καὶ τῆς Σικελίας! Ἀλλὰ καὶ τὰς ὀλίγας φαύλας τριήρεις, τὰς ἀναγκαίας εἰς τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀθλίων Μεγαρέων ἀπελευθέρωσιν τῶν δύο χαροπῶν νεανίδων, τῆς Δροσίδος καὶ Πραξιλλῆς, ἀπηρνήθης μοι. Οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται μοι ἄρα, ἐὰν θέλω νὰ παράσχω ἑμαυτὸν ὠφέλιμον τῇ πατρίδι, ἢ πορευθεὶς εἰς Σπάρτην νὰ διαφείρω τὴν γυναῖκα ἐνὸς τῶν βασιλέων τῶν Σπαρτιατῶν, ἵνα νοθεύσω τὸ δωρικὸν αἷμα μινύων αὐτὸ τῷ ἰωνικῷ πρὸς χάριν τῶν Ἀθηναίων! Ἀληθῶς, Περικλείς, δὲν στεροῦμαι φιλοπραγμοσύνης . . .»

«Μεγάλῃ φιλοπραγμοσύνῃ ἐλλείπουσα σπουδαίου καὶ μεγάλου φρονήματος,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «οὐδέποτε ὠφέλιμος γίγνεται, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιβλαβὴς ἀποδεικνύεται. Αἱ ἀρεταὶ σου, φίλε Ἀλκιβιάδη, οὐχὶ ἀγαθὰς ἐλπίδας παρέχουσιν, ἀλλὰ κινδύνων πρόξενοι τῇ πατρίδι θὰ γίνωνται, ἕως ἂν συνηνωμένοι κακίαις, οἷαι αἱ σαί, μένωσιν.»

«Εἶναι κακόν,» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «ἢ ἀπόλαυσις τοῦ ἔρωτος; Καὶ δὲν εἶναι ἡ νεότης ὁ ἄριστος χρόνος πρὸς ἀπόλαυσιν;»

«Πλάνη!» ὑπέλαβεν σπουδαίως ὁ Περικλῆς. «Ἡ νεότης δὲν εἶναι χρόνος ἀπολαύσεως, ἀλλὰ χρόνος, ἐν ᾧ πρέπει νὰ προπαρασκευάζῃ τις καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν εἰς τὴν ἀληθῆ ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς. Εἶναι ὁ χρόνος, ἐν ᾧ πρέπει νὰ διαπλάσῃ τις τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀπολαύειν καὶ οὐχὶ

ν' ἀμβλύνη αὐτήν. Ὑποτίθης μὲν, ὅτι ἀπολαύεις, νεανικὲ υἱὲ τοῦ Κλεινίου, ἀλλὰ προγευόμενος τῆς κύλικος πάσης χαρᾶς ἀκολασταίνεις παιδικῶς καὶ παίζεις ἀφρόνως!»

«Οἱ θεοὶ μίαν μόνην ζῶην εἰς ἀπόλαυσιν παρέχουσιν,» εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης.

«Ἀλλὰ τοῦτου δὴ ἔνεκα,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «πρέπει νὰ μὴ διασπαθῶμεν αὐτήν, ἀλλὰ μάλιστα νὰ σκοπώμεθα, ὅπως θὰ φυλάξωμεν!» —

Τοιαῦτα διελέγετο ὁ Περικλῆς πρὸς τὸν νεανίαν νουθετῶν αὐτόν.

Ἄλλ' οὗτος ἀπαλλαγεὶς τοῦ Περικλέους ἦλθεν εἰς τῆς φίλης Θεοδότης καὶ διηγούμενος αὐτῇ μετὰ μειδιήματος, ὅσα ὁ Περικλῆς εἶπε, προσέθηκεν·

«Νῦν κατανοῶ, ὅτι ὁ γέρων φίλος μου, ὁ προσφιλεῖς Σωκράτης, ὄντως σοφώτερος τοῦ Περικλέους καὶ πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις σοφῶν εἶναι. Διότι ὁ Σωκράτης οὗτος μόνος ἐκ πάντων πρὸ πολλοῦ τέλεον κατενόησεν, ὅτι αἱ τοιαῦται νουθεσίαι μάταιόν τι καὶ κενὸν εἶναι καὶ οὐδὲν δύνανται παρὰ τῷ υἱῷ τοῦ Κλεινίου! . . .»

Πολὺς μὲν χρόνος μεταξὺ ἐγένετο, ἐξ οὗ ὁ μὲν Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Ἥλιν πορείας πάλιν εἰς Ἀθήνας εἶχον ἐλθόντες, ὁ δ' ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως Διοπείθης εἶχε συνομόσας κρυφῇ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ εὐγενοῦς ζεύγους. Ἀλλ' οὐχὶ ἀνωφέλῃτος παρήλθεν ὁ χρόνος οὗτος τῷ Διοπείθει.

Πολὺ δὲ πρότερον ἤδη εἶχε χαλκεύσας τὸ ὄπλον τῆς πρώτης προσβολῆς ὁ Διοπείθης. Οὗτος δὴλα δὴ ἐκκαρπούμενος τὴν ἐν Σάμῳ ἀποδημίαν τοῦ Περικλέους παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἔγραψε νόμον κατὰ τῶν μὴ νομιζόντων τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως καὶ κατὰ τῶν φιλοσόφων, ὧν ἡ διδασκαλία ἐναντία ἦτο τῇ περὶ θεῶν δόξῃ, ἣν

παρά τῶν πατέρων οἱ Ἀθηναῖοι διεδέξαντο. Ἐχων δὲ τὴν ὄψιν ἀνδρὸς ἐνθου προῆλθεν ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως καὶ τοσοῦτον μανικῶς καὶ διαπύρως ἠγόρευσεν ἐνυφαίνων τῷ λόγῳ ἀπειλὰς καὶ δυσοιωνιστοὺς χρησμούς, ὥστε ὄντως κατάρθωσε νὰ διαθῇ εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τοῦ νόμου τὴν πλειονοψηφίαν τῆς ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας δ' ἐκείνης τὸ ξίφος τοῦ Δαριοκλέους ἐπεκρέματο τῇ κεφαλῇ τοῦ γέροντος Ἀναξαγόρου. Καὶ αὐτοῦ μὲν ἐστοχάζετο τὸ πρῶτον βέλος τοῦ Διοπιθους, ἀλλ' ἐπεβούλευεν οὗτος καὶ ἄλλοις. Διότι κρυφῇ συνέλεγε συμμάχους καὶ βοηθοὺς καὶ ἐπειρᾶτο νὰ συνενώσῃ τοὺς παντοίους ἐχθροὺς τοῦ Περικλέους.

Τὸ δ' ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ μῖσος ἐκάστης ἡμέρας νέαν τροφήν ἐλάμβανε. Διότι ἐνώπιον αὐτοῦ περιεφέρετο ἔτι ἐν μέσῳ τῶν ἀπείρων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐργατῶν ὁ μισητὸς ἐκεῖνος Καλλικράτης μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδῆς προδιβάζων κατὰ τὴν ἐξαίρετον ὑφήγησιν τοῦ Μνησικλέους τὰ μεγαλοπρεπῆ Προπύλαια, μεθ' ἧς πρότερον τὸν πομπικὸν οἶκον τῆς Παλλάδος. Μυσαρὸς δ' ἦτο τῷ ἱερεῖ ὁ Καλλικράτης, μυσαροὶ καὶ οἱ συνεργάται, οἵτινες τῆς μὲν ἡμέρας τὸ μισητὸν αὐτῶν ἔργον ἐπετέλουν, τῆς δὲ νυκτὸς ἀγγελιδὸν ἐπὶ τῶν λίθων, ἢ τῶν σωρῶν τῆς ψάμμου κατεκλίνοντο εἰς ὕπνον, μυσαρὸν καὶ τὸ ζῶον ἐκεῖνο, ἢ προβεηκυῖα ἐκείνη ἡμίονος ἢ ἀδυνατοῦσα μὲν, ὥς ἤδη ἐρρήθη, ν' ἀνέχεται τὴν ἐκ τῆς ἡλικίας ἐπιβαλλομένην αὐτῇ σχολήν, κατὰ τὴν παλαιάν δὲ συνήθειαν περιερχομένη τὴν Ἀκρόπολιν, ἣ ἢ χάρις ἐδόθη νὰ λιχνεύῃ καὶ νὰ βόσκη πανταχοῦ ἐλευθέρᾳ, τὴν δὲ βλάβην, ἣν ἐκ τούτου ξένῳ τινὶ κτήματι προὔξενει, ν' ἀποτίνῃ τὸ κοινόν.

«Ἄλλ' ἐκ μικρῶν ἀφορμῶν μεγάλα κακὰ γίνονται,» λέγει παροιμία τις.

Ἰθὺς ἡ γενόμενη δὴ ὑπὸ τῆς φανεραῆς εὐνοίας, ἦν αὐτῇ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐπεδείκνυσεν, ἢ ἡμίονος τοῦ Καλλικράτους διετέλει περιφερομένη ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐμμένουσα τοῖς ἀχαλινώτοις αὐτῆς τρόποις, οἵτινες πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον περιστήσαντες εἰς τὴν ἐσχάτην ἀγανάκτησιν τὸν Διοπεΐθην. Ἐτόλμα δ' ἀσεβῶς νὰ πλησιάζῃ τοῖς ἱεροῖς τοῦ Ἐρεχθέως καὶ ἐφαίνετο οὐδὲν εὐχυλότερον εὐρίσκουσα τῶν βοτανῶν, αἵτινες ἐβλάστανον ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἐρεχθείου. Οὔτε τὰ ἰοδόλα δὲ βλέμματα, αἵτινα ὁ Διοπεΐθης κατ' αὐτῆς ἐξετόξευεν, ἐφοβεῖτο, οὔτε τοὺς ἐχθρικοὺς κονδύλους, δι' ὧν οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ ναοῦ αὐτὴν νὰ ἐκδιώξωσιν ἐπειῶντο. Ἀλλ' ὠσφραίνεται καὶ νῦν, ὥς καὶ πρότερον, ἐνίοτε τῶν περμμάτων, αἵτινα ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ Ἐρεχθείου ὑπαίθρου θωμοῦ τοῦ Διὸς οἱ εὐσεβεῖς ὡς θυσίαν κατετίθεσαν. Ὅσακις δ' ὁ Διοπεΐθης ᾠδύρετο πρὸς τὸν Καλλικράτην περὶ τῆς ἀσεθείας τῆς ἡμιόνου, οὗτος κιγῶν τοὺς ὦμους ἀνεφέρετο εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου δοθείσας τῷ ζῷῳ προνομίας καὶ εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ ταμίου τῶν δημοσίων χρημάτων νὰ ἐπανορθοῖ τὴν ὑπὸ τοῦ ζῷου προσγιγνομένην ζημίαν. Οὕτως οὐδὲν κατορθῶν διὰ τῶν ὀδυρμῶν πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχεν ὁμόσας ὁ ἱερεὺς νὰ τιμωρήσῃται τὸ ζῷον.

Τοῦτο δὲ δρόμῳ ἐπὶ τὸν ὄλεθρον φερόμενον καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀσεθείας ἀφρόνως συμπληροῦν ἀπετόλμησεν ἡμέρα τινὶ νὰ ὑπαισδύῃ διὰ τῆς ἀνοικτῆς καὶ ἀφυλάκτου κατὰ συντυχίαν πύλης εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐρεχθέως καὶ τῆς πολιადος Ἀθηνᾶς, ἔνθα αὐτὸ οἱ ἐκπεπληγμένοι νεώκοροι κατέλαβον γευόμενον διὰ τοῦ παρατόλμου ῥύγχους χλοεροῦ τινος στεφάνου, δι' οὗ τῇ πρωτῇ τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ παλαιὸν ζόανον τῆς θεοῦ εἶχον κοσμήσαντες.

Ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ κρυφῇ προσαγαγόμενος ὁ Διο-

πείθης τὴν ἡμίονον τοῦ Καλλικράτους παρέβαλεν αὐτῇ πλακοῦντά τινα.

Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ περὶ τὴν δείλην εὗρον τὸ ζῷον νεκρὸν κατακείμενον ἐπὶ τοῦ ἀναβαθμοῦ τοῦ Παρθενῶνος.

Ἄλλ' εἰς τῶν ἐργατῶν τοῦ Καλλικράτους εἶχεν ἰδὼν μακρόθεν, ὅτι ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως εἶχε παραβάλων τι τῷ ζῷῳ, καὶ ἐκ τούτου πάντες ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι τὸ αὐτοχρὲς ζῷον θύμα τῆς ὀργῆς τοῦ Διοπείθους ἐγένετο.

Ὁμοσαν δὲ τότε πολλοί, ὅτι θὰ τιμωρῶσονται τὸν ἱερέα ἀντὶ τούτου καὶ ἐλθόντες ἔστησαν πρὸ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ ὕβριζον αὐτὸν ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κακῶς δὲ θ' ἀπήλλαττεν ὁ Διοπείθης περιπεσὼν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐργατῶν τοῦ Καλλικράτους, ἂν μὴ ἐπῆρχετο ἐπίκουρος ὁ Μνησυκλῆς ἐν καιρῷ ἐπιφανεῖς.

Ἄλλ' ἤδη ὑπερεπληρώθη τὸ ποτήριον τῆς ὀργῆς, ἣν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως ἐν τῇ ψυχῇ ἔτρεφεν. Ἐπρεπε δ' ἤδη νὰ ἐκφήνη αὐτήν, οὐδ' ἠδύνατο ἐπὶ πλεῖονα χρόνον ν' ἀμελήσῃ τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς ἀπὸ πολλοῦ μελετωμένης τιμωρίας.

Ἐν χειμερινῇ λοιπὸν νυκτί, ἐν νυκτί τινι, καθ' ἣν ὁ οὐρανὸς σκοτόεις ἦτο καὶ ζοφερά νέφη τὴν σελήνην περιεπέτοντο, συνήλθον ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐρήμῳ σπηλαίῳ τῶν Εὐμενίδων τρεῖς ἄνδρες εἰς κρυφίαν ἐντευξίν.

Καὶ ὁ μὲν εἰς τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτο ὁ Διοπείθης, ὃς αὐτὸς εἶχε καλέσας καὶ τοὺς ἄλλους νὰ συνέλθωσιν ἐκεῖ. Διότι ἐκτεθειμένος ὢν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῷ κατασκοπίῳ ὀφθαλμῷ τοῦ Καλλικράτους δὲν ἤθελεν ἐκεῖ νὰ συνέλθῃ εἰς λόγους πρὸς τοὺς κρυφίους συνωμώτας.

Ὁ δ' ἕτερος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν συνελθόντων εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου σπήλαιον τῶν Εὐμενίδων ἦτο ὁ

ὑπὸ τοῦ Περικλέους καθαιρεθεὶς ὀλιγαρχικός Θουκυδίδης. Ἦλθε δ' οὗτος πρῶτος εἰς τὸ σπήλαιον καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Διοπεΐθης. Ἀλλ' ἤδη προσήρχετο καὶ ὁ τρίτος ἐγκεκαλυμμένος καὶ ὅμοιος πρὸς νυκτερινὸν τυμβωρύχον καὶ καττύματα περιδεδεμένος.

Μετὰ περιεργίας δέ τινος ἠτένιζεν ὁ ὀλιγαρχικός εἰς τὸν προσερχόμενον· διότι ὁ Διοπεΐθης δὲν εἶχεν ὀνομάσας αὐτόν. Ἀλλ', ὥς ὁ ἐπηλυς προσελθὼν ἔστη ἀντικρὺ τῶν δύο ἄλλων ἐν τῷ κρυπτῷ σπηλαίῳ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ φανερόν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ προσπεσόντος φωτὸς τῆς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ χρόνου κατὰ τύχην ἀποκαλυφθείσης σελήνης, αἴφνης συνεταράχθη καὶ δεινῶς ἐμόρφασεν ὁ ὀλιγαρχικός. Ἐν ταύτῳ δὲ καὶ μειδίαμα ἀγανακτήσεως καὶ περιφρονήσεως περιεπέτετο τὰ χεῖλη αὐτοῦ. Διότι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐπήλυδος εἶχεν ἀναγνωρίσας τὸν ἄγρουν τύπον τῆς μορφῆς τοῦ θυροδέψου Κλέωνος, τοῦ αὐτῷ τε καὶ σύμπασι τοῖς ὀλιγαρχικοῖς πολυμισοῦς δημαγωγοῦ, ὃς θάναυσος καὶ σφοδρὸς διὰ τῶν θορυβωδῶν ἐπὶ τῆς πυκνὸς λόγων ἐπειράτο ἀχαλίνωτον νὰ καταστήσῃ τὴν δημοκρατίαν, ἣν αὐτὸς μὲν ὁ Περικλῆς εἶχεν ἐμπεδώσας, ἀλλὰ διὰ τῆς συνέσεως ἐχαλίνου πάντοτε καὶ εὐθυνεν.

Ἐκπληκτος δὲ καὶ κατηφῆς στραφεὶς πρὸς τὸν Διοπεΐθην ὁ ὀλιγαρχικός·

«Πρὸς τίνα ἄνδρα,» εἶπε, «συνάγεις ἐμὲ εἰς ταῦτ' ἐνταῦθα;»

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κλέων ἔκπληξιν ἐκφαίνων καὶ σαρκαστικῶς μειδιῶν ἐστράφη πρὸς τὸν ἱερέα τοῦ Ἑρεχθέως καὶ εἶπεν·

«Θαυμάσιον σύμμαχον παρέχεις, Διοπεΐθης, τῷ δημοτικῷ Κλέωνι!»

«Δὲν προσεκάλεσα ὑμᾶς ἐνταῦθα,» εἶπεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως, «ἵνα κρίνητε ἀγωνιζόμενοι τὸν ἀγῶνα τῆς ὀλι-

γαρχίας καὶ τῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ παρεκάλεσα ὑμᾶς εἰς κοινὸν ἀγῶνα κατὰ κοινῶν ἐχθρῶν.»

«Πρέπει νὰ καταπολεμήσω ἐχθροὺς,» εἶπεν ὁ ὀλιγαρχικός, «εἰς ὠφέλειαν ἀνδρὸς πονηροτέρου ἐκείνων;»

«Πρέπει νὰ διαφθείρω τοὺς ἐναντίους,» εἶπεν ὁ Κλέων, «ἔχων ἐπίκουρον ἐκείνον ἐκ τῶν ἐναντίων τούτων, ὃς μισητότατός μοι εἶναι.»

Τοιαῦτα ἀνεβόων οἱ δύο ἄνδρες, ὥς τὸ πρῶτον ἀλλήλοις συνήντησαν.

Ἀλλὰ μετὰ τινα μυστηριώδη διάλογον, καθ' ὃν ὁ πονηρὸς καὶ κακόνους ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως μάλιστα τὸν λόγον εἶχε, θὰ ἔβλεπε κατασκόπιός τις ὀφθαλμός, ἂν τοιοῦτος ἐγγρηγορῶς ἦτο κατὰ τὴν ἔρημον ἐκείνην νύκτα ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοὺς δύο ἐκείνους ἄνδρας ἐξερχομένους ὁμοῦ ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ βίᾳ μὲν καὶ ἄνευ φιλοφροσύνης, πάντως δ' ὁμῶς ὁρέγοντας ἀλλήλοις τὰς χεῖρας.

Ἐφαίνετο δ' ὁ Διοπίθης ὅλως ἀπεχόμενος τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκ τούτου εὐνοϊκῶς διέκειτο καὶ πρὸς τὸν ἀκόλαστον δημαγωγὸν Κλέωνα καὶ πρὸς τὸν ὀλιγαρχικὸν Θουκυδίδην. Ἐπειδὴ δ', ὥς ἔλεγεν, ὑπὲρ τοῦ ἀξιώματος μόνου τῶν θεῶν τῆς χώρας καὶ τῶν ἱερῶν αὐτῶν ἠγωνίζετο, οὔτε ὁ δημαγωγὸς Κλέων, οὔτε ὁ ὀλιγαρχικὸς Θουκυδίδης ἐνεδοίκαζον νὰ βοηθήσωσιν αὐτῷ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ πιστεύοντες ἑκάτερος, ὅτι οὕτως ἐβεβαιοῦντο σύμμαχον οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητον εἰς ἐπιδιώξιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπιβουλῶν. Ἀλλ' ἀληθῶς ἀμφότεροι ἦσαν ὄργανα ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ πολὺ πονηροτέρου ἱερέως, οὗ ὁ μόνος σκοπὸς ἦτο τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ἐχθροὺς νὰ διαφθείρῃ καὶ διὴ τὸν Ἀναξαγόραν πρῶτον πάντων καὶ τὸν Φειδίαν καὶ τὴν Ἀσπασίαν.

Ἀλλ', ἵνα διαφθείρῃ πάντας τούτους, ἔπρεπε νὰ περιστήσῃ αὐτοὺς εἰς κινδυνώδεις δίκας. Καὶ εἶχε μὲν κατορ-

θώσας πρότερον ν' αποδέξηται ὁ δῆμος τὸν νόμον ἐκεῖνον, ὃν αὐτὸς ἐξ ἐπιβουλῆς, ἵνα δύνηται νῦν νὰ εἰσαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὸ δικαστήριον, εἶχε γράψας, ἀλλ', ἵνα καταγνώσθῃ αὐτῶν θάνατος, ἔπρεπε νὰ εἶναι βέβαιος περὶ τῆς ψήφου τοῦ δήμου.

Ἐπρεπεν ἄρα νὰ πειραθῇ νὰ βεβαιώσῃται τὰς ψήφους τοῦ πλήθους καὶ πρὸς τοῦτο ἐδεῖτο βοηθῶν καὶ συμμάχων.

Ἐντεῦθεν αἱ οἰκειώσεις, αἱ μυστικαὶ ἐκεῖναι ὁμιλίαι πρὸς ἀνθρώπους ὅλως ἀνομοιωτάτους. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐπιβουλῇ, ἣν ἤδη προπαρασκευασμένην εἶχεν, ἔτεινεν εἰς τὸν Ἀναξαγόραν, εἶτα δ' εἶχεν ἐν νῷ καρίως νὰ πλήξῃ τὴν Ἀσπασίαν καὶ νὰ συμπλήξῃ οὕτω καὶ τὸν Περικλέα, ἔπειτα δὲ νὰ πειραθῇ καὶ τοῦ δυσχερεστάτου, τοῦ ἀδυνάτου φαινομένου, καὶ συνενῶν ἀπάσας τὰς δυνάμεις νὰ καταφρίψῃ τὸν τοῖς πολλοῖς τῶν Ἀθηναίων κεχαρισμένον Περικλέα.

Ἐκ τούτου ῥινηλατῶν ἐξεύρισκε πάντας τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐχθροὺς τῆς Ἀσπασίας καὶ ἠθροίζεν αὐτοὺς περὶ ἑαυτὸν. Ἦγε δὲ καὶ ἔφερεν αὐτοὺς καὶ εὐθύνειν, ὥς εὐσύνητακτον στρατόν, μεταχειριζόμενος ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἐν τοῖς οἰκείοις, ὥς πρόμαχον καὶ ἄγγελον.

Διὰ τῆς πειθηγίου δ' ἱερείας τῆς Πολιάδος ἦτο ἐν ἀμέσῳ κοινωνίᾳ πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον τῶν Ἀθηναίων, τὴν Τελεσίπην μάλιστα καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κίμωνος. Ὡσαύτως δὲ συνεταιρίσατο καὶ τὸν σκυθρωπὸν Ἀγοράκριτον καὶ ἐγένετο σύμμαχος καὶ τοῦ Κρατίνου, τοῦ Ἑρρίππου καὶ τῶν ἄλλων κωμωδοδιδασκάλων, οἵτινες χαλεπώτατα πρὸς τὴν Ἀσπασίαν διέκειντο, ἐξ οὗ τέλος ὑπὸ τῶν αἰτιάσεων αὐτῆς παρορμηθεὶς ὁ Περικλῆς διέγνω νὰ συστειλῇ τὸ ἀκόλαστον τῆς κωμωδίας. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν μανικὸν Μένωνα προσεταιρίσατο, τὸν δοῦλον, τὸν τοῖς πᾶσι γνωστὸν καὶ τῷ ὄχλῳ προσφιλεῖ ἀλλόκοτον ἄνδρα, ὃς πρόθυμον πρὸς πάντα δόλον ἑαυτὸν ἀπο-

δεικνύων ἄσμενος ἀπεδέξατο νὰ παροξύνῃ διὰ κακόνων καὶ σαρκαστικῶν ἐπινοιῶν καὶ διὰ βαναύσων σκαυμάτων καὶ ὤμων σοφισμάτων τὸν ὄχλον τῶν ἀγυιῶν ἐπὶ τε τοὺς φιλοσόφους καὶ τὴν γαμετὴν τοῦ Περικλέους.

Μόλις δὲ τριάκοντα ἡμέραι παρήλθον ἀπὸ τῆς ἐν τῷ παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ σπηλαίῳ μυστικῆς ἐντεύξεως τῶν τριῶν ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ ἤδη τὸ πλεῖστον τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων κατείχετο ὑπὸ ἐχθρικῆς τιнос κατὰ τῆς Ἀσπασίας καὶ τῶν χρηστοτάτων φίλων τοῦ Περικλέους ταραχῆς.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἀναξαγόρου πάντες ἤδη ὠμολόγουν, ὅτι ἄθεός τις ἦτο, οὐδ' ἦτό τις, ὅστις δὲν ἀνεμνησκετο τολμηρόν τινα λόγον, ὃν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, ἢ ἄλλοθί που τῶν δημοσίων τόπων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ φιλοσόφου εἶχεν ἀκούσας. Ἐκεῖνα δ', οἷς πρότερον μόλις προσεῖχον, ἢ μᾶλλον, ἅτινα ἐπικροτοῦντες ἀπεδέχοντο, εὐρίσκε νῦν αἴφνης ὁ ἀγχίστροφα βουλευόμενος ὄχλος ὑποπτα, ἐξ οὗ δυσμενῶς διετέθη καὶ τὸν κατὰ τοῦ φιλοσόφου τοῦ μίσους σπόρον, ὃν ὁ μυστικὸς σύμμαχος τοῦ Διοπίθους Κλέων ἐσπείρεν, ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐδέξατο.

Βαθείας δὲ τιнос ἐσπέρας, ὅτε αἱ ὁδοὶ τῶν Ἀθηναίων κεναὶ ἀνθρώπων ἦσαν, ἐπορεύετό τις σπουδῇ καὶ λάθρα συχνὰ μεταστρεφόμενος ἐκ φόβου, μὴ τις αὐτὸν ἴδῃ, καὶ φανερώς ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἐκ τοῦ νεφελάδους οὐρανοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν σκότους ἐκ τῆς ὁδοῦ τῶν Τριπόδων πρὸς τὸν Ἰλισσόν.

Ἐπορεύετο δ' ἄνευ τῆς συνοδίας τοῦ συνήθως τοῖς ἐξερχομένοις τῆς νυκτὸς ἀκολουθοῦντος λαμπηροφόρου δούλου. Ἀφικόμενος δ' εἰς τὸν Ἰλισσὸν διέβη αὐτὸν καὶ ἐχώρησε πορρώτερω μέχρι τῶν Ἰτωνίων πυλῶν, ἔνθα ὀλίγαι τινὲς ταπειναὶ οἰκίαι εὕρισκοντο.

Ἐκρυσσε δὲ τὴν θύραν μᾶς τῶν ἀφανῶν τούτων οἰκιῶν.

Καὶ ὁ μὲν δοῦλος ὑπήκουσεν, οὗτος δ' εἶπε μικρῇ τῇ φωνῇ λόγους τινὰς πρὸς αὐτόν.

Μετὰ ταῦτα ᾠδήγησεν ὁ δοῦλος αὐτόν εἰς τὸν κοιτῶνα γέροντός τινος. Πενιχρὸν δ' ἦτο τὸ δαμάτιον καὶ ἐπὶ πενιχρᾶς κλίνης ἔκειτο ὁ γέρων.

Ἦτο δ' ὁ μὲν γέρων ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ δὲ τῆς νυκτός εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθὼν ὁ Περικλῆς.

Ἐκπληκτος δὲ πῶς προσέβλεπεν ὁ γέρων τὸν φίλον· διότι πολὺς χρόνος ἦτο, ἐξ οὗ οὐδ' αὖτις εἶχεν ἰδὼν αὐτόν καὶ ἐκ τούτου ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀμελούμενον.

«Οὐχὶ εὐφρόσυνος ἀγγελία,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «παράρμησέ με νὰ διαταράξω τὸν νυκτερινὸν ὕπνον σου, ἀλλ', ὅτι ἐγὼ αὐτὸς ὁ κομιστὴς τῆς ἀγγελίας εἶμαι, τοῦτο ἔστω σοι παρήγορος οἰωνός. Οὐ μόνον δ' ὡς ἄγγελος, ἀλλὰ καὶ ὡς σύμβουλος καὶ βοηθὸς παρίσταμαι ἐνταῦθα.»

«Ἄν μόναι αἱ κακαὶ ἀγγελίαι νῦν,» ὑπέλαβεν ὁ γέρων, «ἄγρουσι τὸν Περικλέα εἰς τὸν ἀρχαῖον φίλον Ἀναξαγόραν, εὐπρόσδεκτοι καὶ αὐταὶ εἶναι. Ἄλλ' εἰπὲ ἀτεχνῶς καὶ ἀπροκαλύπτως, ὅ,τι νὰ εἴπῃς ἔχεις!»

«Ὁ φιλόδοξος καί, ὡς καλῶς γνωρίζω, παρὰ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἐρεχθέως κρυφῇ δωροδοκῆσας Κλέων,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ἀπῆνεγκε γραφὴν ἀσεβείας κατὰ σοῦ σήμερον πρὸς τὸν ἄρχοντα βασιλέα.»

«Τίμημα δὲ τῆς ἀσεβείας,» εἶπεν ἡρεμος ὁ Ἀναξαγόρας, «εἶναι, ὡς ἐνθυμούμαι, κατὰ τὸν νόμον τοῦ Διοπίθους ὁ θάνατος. Ἀληθῶς ἐπιεικὴς ζημία πρὸς γέροντα!»

«Ἡ σεβασμία κεφαλὴ γέροντος ἀπειλουμένη,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «διεγείρει ἐν ταῖς ψυχαῖς πλείονα οἶκτον, ἢ ὅσον ἡ κεφαλὴ νεανίου. Ἐν τούτοις θὰ ἡγγυώμην τὴν κεφαλὴν σου, θὰ παρηρόμην ἐγὼ ὡς συνήγορός σου καὶ θὰ παρεβαλλόμην τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἀνάγκῃ. Ἄλλ', ὅ,τι ἀδύ-

νατον εἶναι νὰ καλύσω, εἶναι τοῦτο, ὅτι μέχρι τῆς δίκης εἰς τὸ δεσμωτήριον θὰ ἐγκλείσωσί σε καὶ μακρὸν χρόνον δυνατὸν νὰ μένης ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀνουκτίρμονι εἰρκτῇ.»

«Ἄφες αὐτοὺς νὰ με καθεῖρξωσιν,» ὑπέλαβεν ὁ Ἀναξαγόρας. «Τί ὠφελεῖ με ἐλεύθερον νὰ περιφέρω τὸν πόδα, ἂν μὴ ἐλεύθερος εἶναι ὁ λόγος;»

«Τοῦτο θὰ παρέλθῃ!» ἀπεκρίνατο ὁ Περικλῆς. «Καὶ τῷ λόγῳ σου δὲ θ' ἀποδοθῇ αὐθις ἡ ἐλευθερία καὶ λεία τῶν τρωκτικῶν μυῶν θὰ γένηται ὁ νόμος, ὃν πανούργως ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως διεπράξατο παρὰ τοῦ καταπεπληγμένου δήμου, ὅτε μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν διέτριβον καὶ δὲν ἡδυνάμην κύριον τὸν λόγον εἰς τὴν πλάστιγγα νὰ θῶ. Ἀλλὰ τό γε νῦν ὑποχώρησον τῇ ἀνάγκῃ. Ἀνάστα καὶ ὑποδὺς τὰς ἐμβάδας κατάλιπε ἀμελλητὶ καὶ κρυφῇ τὰς Ἀθήνας χρόνον τινά! Εἶναι δὲ πάντα παρεσκευασμένα πρὸς τὴν φυγὴν σου. Ἐκεῖ ἐν τῷ ἐρήμῳ φαληρικῷ ὄρμῳ ἴσταται πλοῖον ἔτοιμον νὰ διαπεραιώσῃ σε, ὅπου ἂν σὺ θέλῃς. Μετὰ τοῦ φίλου δὲ Κεφάλου συνεσκεψάμεθα περὶ πάντων καὶ πάντα προελογισάμεθα. Αὐτὸς δὲ θὰ παραστῇ σοι σύνοδος ἐν τῇ φυγῇ, ἕως ἂν ἔλθῃς εἰς τὸ ἄσυλον, ὅπερ θὰ ἐκλέξῃς. Δυσχερεῖς δ' ἦτό μοι τοῦτο προσελθὼν εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς γέροντος νὰ εἴπω αὐτῷ. «Ἀνάστα καὶ ἄπελθε!» Ἀλλ' ὠφείλον τοῦτο. Ἐν τῷ ἐχεμύθῳ δὲ σκότει τῆς νυκτὸς ταύτης θὰ ὀδηγήσω ἐγὼ αὐτός σε εἰς τὸν φαληρικὸν ὄρμον, ἔνθα ἀναμένει σε ὁ Κέφαλος.»

«Οὐδὲν ἐξαναγκάζει με ν' ἀπέλθω,» εἶπεν ὁ Ἀναξαγόρας, «ἀλλ' οὐδὲν ἤττον οὐδὲ νὰ μείνω λόγον ἔχω, διότι γέρων εἶμαι καὶ πᾶσα ὁδὸς φέρει με εἰς τὴν ἐν Ἄιδου ἐσχάτην ἡσυχίαν. Ἄν δ' ἐν Φαλήρῳ ἀναμένει με ὁ ναύκληρος καὶ τὸ πλοῖον, διὰ τί ν' ἀναμένωσι μάτην; Διαπεραιώσατέ με εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Μυσίας, εἰς Λάμφακον! Ἐκεῖ οἰκοῦσι

φίλοι τινὲς ἄνδρες, ἐλπίζω, ὅτι οἵτινες θά με κηδεύσωσιν ἐκεῖ καὶ θά ἐπιγράψωσιν εἰς τὸν τάφον τὴν λέξιν, Ἀλήθεια. Οἱ δ' ἀπόγονοι τῶν Ἀθηναίων θ' ἀναγινώσκωσι τοῦτο ἐρχόμενοι εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Λαμψάκου καὶ θά βλέπωσιν, ὅτι ἐν τῷ αἰγιαλῷ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐγγὺς τῆς χώρας τῶν βαρβάρων ἐδωρήθη τῇ ἀληθείᾳ καὶ θνήσκοντί τινι γέροντι, ὃς αὐτὴν ἐκήρυττε, τόπος εἰς αἰώνιον ἀνάπαυσιν. Κάλεσον, Περικλείς, τὸν γέροντα δοῦλόν μου, ἵνα ὑποδύσῃ με καὶ συσκευάσῃ τὸν ἕτερον τῶν χιτῶνων μου καὶ τοὺς ὀλίγους κυλίνδρους καὶ συμπορευθῇ εἰς τὸν λιμένα καὶ περαιτέρω, ἂν θέλῃ.»

Βοηθούμενος δ' ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἀνέστη ὁ γέρων ἐκ τῆς κλίνης, ὑπεδύθη τὰς ἐμβάδας, ἐνεδύθη τὸν χιτῶνα καὶ μετὰ μικρὸν ἔτοιμος εἰς ἀποδημίαν ἦτο.

Ἐπορευθῆσαν δ' εἴτα οἱ δύο ἄνδρες ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τοῦ δούλου σιγῇ ἐν τῇ θαθείᾳ, σκοτεινῇ νυκτί διὰ τῶν Ἰωνίων πυλῶν τὴν ἔρημον ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν φαληρικὴν ἀκτὴν παραπλεύρως τῶν μακρῶν τειχῶν.

Καὶ ἤδη ἀφίκοντο εἰς τὸν ὄρμον καὶ κατέλαβον τὸν Κέφαλον ἀναμένοντα ἐν περιπέτρῳ τόπῳ, ὃν ἡ θάλασσα ἡσύχως, ὥς ἐν ὄνειρῳ, περιέκλυζε. Σιγῇ δ' ἐδεξιώσαντο ἀλλήλους οἱ ἄνδρες.

Ἐμελλε δ' ἤδη ὁ Ἀναξαγόρας ἀπαλλαττόμενος τοῦ Περικλέους, νὰ ἐπιβῇ τοῦ πλοίου.

Ὅτε δ' ἐδεξιόουντο ἀλλήλους, προσέβλεψεν ἐλεεινὸς ὁ Περικλῆς τὸν γέροντα, ὃς ἐν νυκτερινῇ ὥρᾳ ἐξεβάλλετο ἐκ τῆς χώρας καὶ ἐξωθεῖτο εἰς τὴν ξένην καὶ εἰς τὴν κυμαίνουσαν θάλασσαν.

«Διὰ τί κατοικτεῖρεις ἐμέ;» εἶπεν ὁ γέρων. «Οὐδὲν καταλαμβάνει με ἀπαράσκευον. Διότι ἐν τῷ μακρῷ μου βίῳ κατέπνιξα κατὰ μικρὸν πᾶν, ὅ,τι ἐν ἡμῖν δύναται νὰ πάσχῃ.

Ὡς πυρίφλεκτος νεανίας πολὺ ἐπασχον καθορῶν, ὅποσον ἐπαγωγὸς ὁ βίος, ἀλλὰ καὶ ὅποσον μάταιος καὶ θραχύς. Ἐκ τούτου κατὰ μικρὸν ἀπετιθέμην πάντα καὶ ἐβυθίζομην βαθμηδὸν βαθύτερον εἰς τὸν ἥσυχον βυθὸν τῆς οὐδὲν ποθοῦσης θεωρίας. Οὕτω τὸ μὲν σῶμα ἐγήρασε καὶ σαθρὸν ἐγένετο, ἀλλ' ὁ βέβαιος στῦλος ὁ βαστάζων τὴν ἀφθαρτον εἰρήνην ἵσταται ἀμετακίνητος καὶ ἀσφαλὴς ἐν τῇ ψυχῇ μου. Ἐκ τούτου ὑμεῖς μὲν οἱ Ἀθηναῖοι νομίζετε, ὅτι ἐμὲ μὲν ἐξωθεῖτε εἰς τὴν σαλεύουσαν θάλασσαν, ὑμεῖς δὲ μένετε ἐπὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἡπείρου, ἀλλ' ἐγὼ ἀληθῶς βλέπω ἀπὸ τῆς ἀσφαλοῦς ἀκτῆς ὑμᾶς σαλευομένους ἐν τοῖς ἀγρίοις σαλευτοῖς κύμασι τῆς ζωῆς! — Ἡ σὴ δὲ τύχη, ὦ φίλε, ἀλλοία ἦτο. Σὺ ἐθήρευσας τὸ καλόν, τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν εὐζωΐαν, τὴν ἡδονήν, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν εὐδοξίαν. Προσεκολλήθης δ' ὑπερκαλλεῖ τινι γυναικί, ἣ κατέδωκε τὰς αἰσθήσεις σου, γυναικί, ἣ ἱκανῶς καλὴ εἶναι, ὥστε εὐδαίμονα νὰ σε ἀποδείξῃ. Ἐκ τούτου εὐδαίμονα μὲν ἀποκαλῶ σε, ἀλλὰ δύναμαι καὶ εὐτυχῇ νὰ σε ἀποκαλέσω; Εὐδαίμων εἶναι ὁ ἀπολαύων, ἀλλ' εὐτυχὴς μόνος ὁ οὐδὲν ἔχων ν' ἀπολέσῃ καί, οὐ τὰς ἐλπίδας ἢ ζωὴ ἀδυνατεῖ νὰ διαφεύσῃ ὥς οὐδὲν ἐλπίζοντος καὶ οὐδὲν παρ' αὐτῆς ἀξιοῦντος νὰ λάβῃ.»

«Πεπρωμένον ἐκάστοις τῶν θνητῶν εἶναι διαφόρους ὁδοὺς νὰ πορεύωνται,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς. «Ἐγὼ δὲ πολλὰ μὲν ἐπεδίωξα, τινῶν δ' ἐπέτυχον, ἀλλὰ μόνον τὸ τέλος συντελεῖ τοὺς λογισμοὺς καὶ μόνος ὁ θάνατος ἐπισφραγίζεται τὸ σύνολον τῆς ζωῆς. Ἐξαρτᾶμαι δ' ἐκ γυναικός, ὥς λέγεις, καὶ ἀληθῶς νέον τινὰ γάμον ἐπὶ νέων ἀρχῶν συνῆψα πρὸς αὐτήν, ἵν' ἀξιοπρεπῶς, ἐλευθέρως καὶ εὐγενῶς τοῦ βίου ἀπολαύσω. Ἀληθῶς δὲ συνεδέσθην, ἵνα πειραθώμεν νέου τινός, ἀλλ', ὅπως θ' ἀποβῇ ἡ διάπειρα αὕτη, ἄδηλον μένει τῇ διανοίᾳ μου. Ἐνίοτε ἐπισυμβαίνουνσι τάρακτικά

τινα, πικρά τις σταγὼν ἐμπίπτει εἰς τὴν κύλικα τῆς χαρᾶς καὶ ταραχὴ τις οὐχὶ σπανίως εἰσδύνει εἰς τὴν ψυχὴν μου. Ἐπίστευσα ἴσως πλεόν τοῦ δέοντος τῷ κάλλει καὶ τῇ ζωῇ καὶ τῇ εὐδαιμονίᾳ καὶ ταῖς λαμπραῖς αὐτῶν ἐπαγγελίαις; Ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἀναμένη με, ὁ κύβος ἐρρίφθη καὶ τὴν τύχην ἀνδρικῶς πρέπει τις νὰ φέρῃ.» —

Τοιαῦτα λέγοντες πρὸς ἀλλήλους ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Ἀναξαγόρας ἐν τῇ ἡσυχῇ νυκτὶ παρὰ τῇ κυμαινούσῃ θαλάσῃ, ὡς ἀλλήλων ἀπηλλάσσοντο, ἐξέφαινον, ὅ,τι τὰ μυχαίτατα τῆς ψυχῆς ἐκατέρου ἐκίνει.

Ἐνεθυμήθησαν δ' εἶτα τῆς εἰκοσιτετραετοῦς ἀληθινῆς φιλίας καὶ ἐνηγκαλίσαντο καὶ ἐφίλησαν ἀλλήλους.

Ὁ δ' Ἀναξαγόρας μεταγαγὼν καὶ αὐθις τὴν ὄψιν ἐπὶ τὴν ὑποφαίνουσαν πόλιν εἶπεν·

«Χαῖρε, πόλι τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς! Χαῖρε, ἀττικὴ χώρα, ἢ ἐπὶ μακρὸν φιλοξενήσασά με! Παρέσχεες ἀγρὸν εὐφορον τῷ σπόρῳ, ὃν ἔσπειρα. Καὶ ὅ,τι μὲν αἱ χεῖρες τῶν θνητῶν σπείρουσι, παράγει καὶ ἀγαθὰ καὶ κακά, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν μόνον μένει ἀθάνατον. Ἡρεμὸς καὶ εὐλογίας πέμπων ἐπιβαίνω ἀπερχόμενος τοῦ σαλεύοντος πλοίου καὶ θαρρῶ, ὡς γέρων, τῷ αὐτῷ κύματι, ὅπερ διεπεραΐωσέ με ἀκμαῖον ἄνδρα εἰς τὴν σὴν ἀκτὴν!»

Ταῦτα εἰπὼν ἐπέβη τοῦ πλοίου ὁ ἐκ Κλαζομενῶν σοφός.

Καὶ αὐθις δὲ προσένευσε τῷ Περικλεῖ κατασεῖων τὴν χεῖρα καὶ εἶτα ἀντήχησεν ὁ κτύπος τῶν κωπῶν καὶ μικρὸν κάχλασμα τῶν κυμάτων· ἡσυχον δὲ καὶ ταχὺ ὥρμησε τὸ πλοῖον ὑπεράνω τοῦ φοβεροῦ κατόπτρου τῶν κυμάτων εἰς τὸ περίσκιον ἀνοικτὸν πέλαγος.

Ὑπὸ τοῦ καχλάσματος δὲ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ κτύπου τῶν κωπῶν ἐξεγερθέντα θαλάσσιά τινα πτηνὰ ἐννεοττεύοντα

ἐν ταῖς σφραγγάδεσι πέτραις τῆς ἀκτῆς ἔφριζαν μικρὸν τὰς πτέρυγας καὶ κατεκοιμήθησαν αὐθις.

Ἐμεινε δ' ὁ Περικλῆς μακρὸν ἔτι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀκτῇ καὶ ἐθεώρει τὸ πετόμενον πλοῖον.

Εἶτα δ' εἰς βαθεῖς λογισμοὺς βεβυθισμένος ὥρμησεν ἐπὶ τὴν πόλιν προσπνεόμενος ὑπὸ τῆς δροσερᾶς φρικώδους αὖρας τῆς ὑποφωσκούσης πρωΐας.

Ἀφικόμενος δ' εἰς τὴν ἀγορὰν εἶδεν αἴφνης, ὅτι πολλὸς ἤδη ὄχλος ἀστίζετο εἰς τὴν βασιλείον καλουμένην στοάν, εἰ καὶ ὀρθρὸς ἔτι βαθὺς ἦτο.

Ὁ ὄχλος δ' ἐκεῖνος ἴστατο πρὸ λευκάματός τινος, ἐφ' οὗ ἥτό τι ἀναγεγραμμένον, ὅπερ ὁ ἄρχων βασιλεὺς εἰς τὸ κοινὸν παρέδιδεν. Ἦτο δὲ τοῦτο ἀντίγραφον γραφῆς.

Ὡς δὲ τὸ μὲν συνωστιζόμενον πλῆθος πολὺ ἦτο, οἱ δ' ὀπισθεν ἰστάμενοι ἐχαλέπαινον ὥς ἀδυνατοῦντες ν' ἀναγνώσι τὰ γεγραμμένα, μεγαλοσώματός τις στεντορόφωνος ἀνὴρ ἀνεγίγνωσκε τὴν γραφήν, ἣτις ἀπὸ τῆς πρὸ τῆς ἔδρας τοῦ ἄρχοντος βασιλέως ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ σανίδος ἐκρέματο.

Ἀνεγίγνωσκε δὲ τὰ ἑξῆς·

«Τάδε ἐγράψατο καὶ ἀνταμύσατο Ἑρμῆπος ὁ Λύσιδος Ἀσπασία Ἀξιόχου τῇ Μιλησίᾳ. Ἀδικεῖ μὲν ἡ Ἀσπασία, ὅτι, οὕς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, οὐδόλως νομίζει, ὅτι ἀσεβῶς περὶ τῶν ἱερῶν ἐθίμων τῶν Ἀθηναίων ἠγόρευσε καὶ ὅτι ἀποδέχεται τὰς ἐρεῦνας καὶ γνώμας ἀθέων φιλοσόφων. Ἀδικεῖ δὲ καὶ ὅτι διὰ κινδυνωδῶν λόγων παράγει καὶ διαφθείρει τὴν νεολαίαν καὶ ἀποδεχομένη τῷ Περικλεῖ οὐ μόνον νεάνιδας, ἀλλὰ παρ' ἐαντὶ τρέφει, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρως γυναῖκας παράγει αὐτὰς εἰς ἀκολασίαν καὶ διαφθοράν. Τίμημα θάνατος.»

Σαφῶς δ' ἀντήχουν αἱ λέξεις αὗται ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅτε ὁ

Περικλῆς ἀθέατος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν βασιλείον στοὰν ἐστραμμένου πλήθους παρήρχετο. Ὁχρίασε δ' ὁ Περικλῆς . . .

«Ἰού!» ἀνεφώνησέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου, «ὥς κεραυνὸς εἰς περιστερεῶνα ἐμπίπτει ἡ γραφὴ αὕτη εἰς τὴν γαμικὴν εὐδαιμονίαν τοῦ Περικλέους.»

«Καὶ ὁ Ἑρμιππος εἶναι ὁ διώκων!» ἀνεφώνησεν ἕτερός τις, «ὁ Ἑρμιππος, ὁ κωμωδοδιδάσκαλος!»

«Ὡς εἰκός!» ὑπέλαβε τρίτος τις. «Ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσα περὶ τούτου παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἑρμίππου, ἀφ' οὗ ὁ Περικλῆς ὀρμηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας περιέκοψε τὰ πτερὰ τῆς κωμωδίας. Ἄγετε! ἔλεγε, κλείουσι μὲν τὸ στόμα ἡμῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ θ' ἀνοίξωμεν αὐτὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ.» —

Οὐδέποτε σχεδὸν γραφὴ τις εἶχε διαταράξασα τοσοῦτον τὰς ψυχὰς τῶν Ἀθηναίων! Οὐδέποτε τέως ἀνεφλέγη ἡ ἔρις τῶν ἀντιφρονούντων τοσοῦτον, ὅσον ὑπὸ τῆς κατὰ τῆς γαμετῆς τοῦ Περικλέους γράφης. Μετὰ μεγίστης δ' ἀδημονίας ἀνέμενον πάντες τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐνώπιον τῶν ἡλιαστῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐν Ἀθήναις ἐγίγνοντο, ἦλθε καὶ ὁ Φειδίας πάλιν ἐξ Ὀλυμπίας καὶ ὁ Διοπεΐθης οὐχ ἦττον ἐχαλέπαινε αὐθις βλέπων τὸν ἐχθιστον αὐτῷ περιφερόμενον μὲν ἄνω καὶ κάτω ἐν τῇ Ἀκροπόλει, διαλεγόμενον δὲ πρὸς τὸν Μνησικλέα καὶ Καλλικράτην, προάγοντα δὲ διὰ συμβουλῶν τὸ ἔργον τῶν Προπυλαίων.

Ἡμέρᾳ δέ τινι ὁ Διοπεΐθης ἰστάμενος ὀπισθεν τῶν κιόνων τοῦ Ἑρεχθείου εἶδε τὸν Φειδίαν καὶ τὸν κεχαρισμένον αὐτῷ ποτε Ἀγοράκριτον. Οἱ δύο δ' ἄνδρες χρόνον μὲν τινα περιπάτου διαλεγόμενοι ἐν τῷ ἐν μέσῳ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἑρεχθείου χώρῳ, εἶτα δ' ἐγγὺς μαρμάρου τινὸς γενόμενοι, ὅστις πλησιαίτατα τοῦ κεκρυμμένου Διοπεΐθους ἔκειτο, ἐκαθέσθησαν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐκεῖ ἀναπαύομενοι διε-

τέλουν καὶ αὐθις διαλεγόμενοι. Εὐχερὲς δ' ἦτο τῷ Διοπαίθει νὰ ἐπακροῦται τῶν λόγων τῶν δύο ἀνδρῶν.

«Θαυμαστὴν ὁδόν,» ἔλεγεν ὁ Ἀγοράκριτος, «ἄρχεται τέμνουσα ἡ πλαστικὴ τέχνη τῶν Ἀθηναίων. Ἔργα δ' ἰδιότροπα εὐρίσκω ἐπανελθὼν μετὰ τινὰς πλάνας εἰς Ἀθήνας ἐκτεθειμένα ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῶν νεωτέρων ἀντιτέχνων. Τί δ' ἐγένετο τὸ παλαιὸν ὕψος καὶ ἡ σεμνότης; Εἶδες τὸν σπλαγχνόπτην τοῦ Στύππακος; Ἡμεῖς μὲν κατεβάλλομεν πᾶσαν τέχνην εἰς παράστασιν θεῶν καὶ ἡρώων, νῦν δ' ἰδρύεται ἐκεῖ πάσῃ τέχνῃ φαῦλός τις δοῦλος, ὃς ὅπῃν σπλάγχχνα ἐκκριπίζει τὸ πῦρ φυσῶν τὰς γνάθους. Ὁ δὲ νέος Στρογγυλίων πειρᾶται τῆς διὰ τῆς τέχνης παραστάσεως ἀθλίου τινὸς ἔργου χωνεύων χαλκοῦν τὸν ἵππον τοῦ Ἰλίου. Εἶδον δὲ καὶ ἔργον τι τοῦ Δημητρίου, προγὰστορά τινα γέρόντα, φαλακρόν, σφριγώσας τὰς φλέβας ἔχοντα καὶ πώγωνα, ἐξ οὗ τρίχες τινὲς ὥς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου σειόμεναι ἐξέχουσι τῶν ἄλλων.»

«Οἱ τεχνῖται δὲν θὰ ἐδημιούργουν τοιαῦτα ἔργα,» ἔλεγεν ὁ Φειδίας, «ἂν μὴ ἡρέσκοντο οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς τοιούτοις. Ἀλλά, τίνα λανθάνει, ὅτι ἡ διαφθορὰ ὑπαισέρχεται τὴν ψυχὴν καὶ τὸ αἷμα τῶν Ἀθηναίων; Ὡς δ' ἐν τῇ τέχνῃ τὸ αἰσχρὸν ἄρχεται παριστάμενον τῷ καλῷ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς πυκνὸς πρὸς τῷ ὀλυμπιακῷ βροντῶδει λόγῳ τοῦ εὐγενοῦς Περικλέους ὁσημέραι ὀξύτερα ἀκούονται καὶ αἱ ἀκόλαστοι κραυγαὶ ἀνδρῶν, οἷος ὁ Κλέων. Καὶ πρότερον μὲν εἶχομεν ἓνα μόνον Ἰππόνικον καὶ ἓνα Πυριλάμπην, νῦν δ' ἔχομεν πολλοὺς τοιούτους.»

«Ἡ τρυφή καὶ ἡ ἡδυπάθεια ἐπιπολάζει,» ἔλεγεν ὁ Ἀγοράκριτος. «Τίς δ' ἐκήρυξε τὸ πρῶτον τὸ εὐαγγέλιον τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἡδυπαθείας; Ἐξ οὗ ἡ φίλη τοῦ Περικλέους ἐξήρπασέ ποτε τοῦ ἔργου μου, καὶ ἴσως δύναμαι νὰ εἴπω τοῦ ἔργου σου, τὸ ἀριστεῖον καὶ ἀπένειμεν αὐτὸ τῷ ἀνθάδει

Ἀλκαμένει, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου δὲν ἔσθῃ ἔτι ἢ ἐν τῇ ψυχῇ μου κατὰ τῆς γοητευτικῆς ἐκείνης ἱγυναικὸς ὀργή. Ὅτε δὲ χλευαστικῶς τὴν ἐμὴν Ἀφροδίτην Νέμεσιν ἀπεκάλεσε, τότε ἐνέπεσέ μοι ἡ γνώμη. Νέμεσις θ' ἀποβῇ σοὶ ἡ ἐμὴ Ἀφροδίτη! Θὰ καταλάβῃ σε ἡ δύναμις τῆς τιμωροῦ θεοῦ! Καὶ ὄντως βραδεῖ μὲν, ἀλλ' ἀσφαλεῖ καὶ ἀπαρატρέπτω τῷ ποδὶ προσέρχεται ἡ τιμωρὸς θεός.»

«Ὅρθως καὶ δικαίως θὰ κρίνωσιν οἱ θεοί!» ὑπέλαβε σπουδαίως ὁ Φειδίας. «Καί, ὡς κατασβεννύουσι τὴν μειδιῶσαν μεγαλαυχίαν τῆς Μιλησίας, οὕτω θὰ τιμωρήσωνται ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τὴν κρυφίαν πανουργίαν τοῦ Διοπείδους ἐκείνου, οὗ σύμμαχον ὁ ἀλάστωρ δαίμων ἀπέδειξε σε. Καὶ ἔχομεν μὲν πολλὰ ἴσως νὰ μεμφώμεθα τῇ γαμετῇ τοῦ Περικλέους καὶ ὑπὲρ πολλῶν πρέπει νὰ λάβωμεν δίκην παρ' αὐτῆς, ἀλλὰ μὴ ἐπιλανθάνου, ὅτι αὐτῆς μὲν ἦτο ὁ τολμηρὸς καὶ ψυχοτρόφος λόγος ὁ κατορθώσας νὰ ὑψῶνται ἐνταῦθα συντετελεσμένα τὰ ἀκρωτήρια τοῦ Παρθενῶνος, οὐδένα δὲ χαλεπώτερον πολέμιον τοῦ ἔργου τούτου. ἔσχομεν τοῦ πονηροῦ ιερῆως τοῦ Ἑρεχθέως!»

«Ἐγένου λοιπὸν φίλος καὶ προστάτης τῆς Μιλησίας;» εἶπεν ὁ Ἀγοράκριτος.

«Οὐδαμῶς!» ὑπέλαβεν ὁ Φειδίας. «Στέργω τὴν Ἀσπασίαν τοσοῦτον, ὅσον καὶ τὸν ἱερέα τοῦ Ἑρεχθέως καὶ φεύγων ἀμφοτέρους ἐπανέρχομαι ὡς τάχιστα εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἥτις ἀληθῶς προσφιλὴς μοι ἐγένετο· διότι εὐρίσκω τοὺς Ἥλείους εὐγνωμονεστέρους τῶν Ἀθηναίων. Ἰκανὰ δὲ νομίζω ὅτι ἔπραξα ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν καὶ θέλω νὰ ἀφιερῶσω τὸ λοιπὸν τοῦ βίου μου τῷ μεγαλείῳ τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Παραδίδω δὲ τὰς Ἀθήνας ταῖς Ἀσπασίαις, τοῖς δημαγωγοῖς, τοῖς ἀβροδιαίτοις καὶ τῷ μηχανορράφῳ, μνησικάκῳ, φαυλοτάτῳ ἱερεῖ τοῦ Ἑρεχθέως!»

«Δικαίως,» εἶπεν ὁ Ἀγοράκριτος, «ἐπιστρέφεις τὰ νῦν τοῖς Ἀθηναίοις, διότι ἴσως καὶ τὴν σὴν τέχνην θὰ ἐξεθήλυνον καὶ διέφθειρον, καὶ ἴσως, ἔν' ἀρέσκεις αὐτοῖς, θὰ ᾤφειλες Πριάπους νὰ γλύφης καὶ οὐχὶ ὀλυμπίους θεοὺς . . .»

«Ἡ ἴσως τοῦ ἐπαίτου τούτου τὴν ἀηδὴ δυσμορφίαν, ὅς ἐπὶ τῆς εἰλικρινοῦς ταύτης ἄκρας, ὡς ἀσκάλαβος ἐξολισθήσας τοῦ ἔλους, ἠλιάζεται!» εἶπεν ὁ Φειδίας δεικνύων τὸν γνωστὸν ἀνάπηρον, ὅς ἀκριβῶς τότε κατέκειτο ἐν τῷ ἡλίῳ ἐν μέσῳ τῶν κιόνων.

Ὁ δ' ἐπαίτης ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ Φειδίου ἐρειδίασε σεσηρός, συνήγαγε τὴν πυγμὴν καὶ ἐξετόξευσεν ὀπισθεν ἄρὰν κατ' αὐτοῦ.

Ἀνέστησαν δ' ὁ Φειδίας καὶ ὁ Ἀγοράκριτος καὶ χωρήσαντες μικρόν τι πρὸς τὸ Ἐρέχθειον εἶδον τὸν Διοπείθην ἰστάμενον ἔτι ὀπισθεν τῶν κιόνων.

«Ἴδε, ὅποσον γρηγοροῦσιν αἱ γλαῦκες τοῦ Ἐρεχθείου!» εἶπεν ὁ Φειδίας.

Σκυθρωπὸν δὲ καὶ μεστὸν μίσους βλέμμα στρέψας ὁ κατησχυμμένος ὠτακουστής ἐπὶ τὸν καλλιτέχνην·

«Ἄλλ' ὁξέα τὰ ῥάμφη καὶ ὁξεῖς τοὺς ὄνυχας ἔχουσιν αἱ γλαῦκες τοῦ Ἐρεχθείου,» ἀνεφώνησε. «Πρόσεχε, μὴ τι παρακαίρως τοῖς ὀφθαλμοῖς σου συναντήσῃς!»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Διοπείθης. Ἄλλ' ὁ ἀγαλαματοποιὸς ἐπανελάβε καὶ νῦν αὖθις τοὺς ὀμηρικοὺς ἐκείνους λόγους·

«Τρεῖν μ' οὐκ ἐᾷ Παλλὰς Ἀθήνη!»

«Ἄγε δὴ!» ἐψιθύριζε μόνος ὁ Διοπείθης, ὅτε ἐκείνοι ἤδη μακρὰν ἦσαν. «Θάρρει σὺ τῇ σκέπῃ τῆς σῆς Παλλάδος, ἐγὼ δὲ πιστεύω τῇ ἰσχύϊ τῆς ἐμῆς! Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη μελετᾶται ὁ κρίσιμος ἀγὼν τοῦ χρυσελεφαντίνου ψευδοῦς ἔργου πρὸς τὸ γνήσιον παλαιὸν ἐκεῖνο ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ τοῦ Ἐρεχθείου ζόανον.»

Ἐμελλε δ' ἤδη ν' ἀπέλθῃ, ὅτε ὁ παράφορος Μένων ὑβρίζων ἔτι καθ' ἑαυτὸν εἰς τὸν Φειδίαν ἐπάταξε διὰ τῆς βακτηρίας λείον, μαρμαίροντά τινα κίονα τοσοῦτον ἐμβριθῶς, ὥστε μικρὸς σχίδαξ ἀπεκόπη.

Τοῦτο ἰδὼν ὁ Διοπείθης προσήλθεν ἐγγυτέρω τοῦ Μένωνος. Ἀντέβλεψαν δ' ἀλλήλοις ὁ μανικὸς ἐπαίτης καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως. Γνώριμοι δ' ἦσαν.

Ὡς δ' εἶπομεν ἤδη, ὁ Μένων ἐβασανίσθη ποτὲ μετὰ τῶν ἄλλων δούλων τοῦ εἰς δίκην εἰσαχθέντος δεσπότη· διότι βασανιζόμενοι ἀνεκρίνοντο οἱ δοῦλοι τῶν Ἑλλήνων. Βασανιζόμενος ἄρα ὠμολόγησεν ὁ Μένων, ὅτι γνωστὸν αὐτῷ ἦτο, καὶ ἡ ὁμολογία αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Ἀθηναίου. Ἀλλ' ἐκ τοῦ χρόνου τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐν βασάνοις ἀνακρίσεως παρέμεινεν αὐτῷ διαστροφή τις τῶν μερῶν τοῦ σώματος καὶ οὕτως ἐγένετο ἀνάπηρος. Ἐλεήσας δ' ὁ δεσπότης ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον καὶ μετὰ τὸν θάνατον κατέλιπεν αὐτῷ ἱκανὰ χρήματα. Ἀλλ' ὁ ἡμιμανὴς Μένων τὰ μὲν χρήματα, ὧν ἐκληρονόμησεν, ἔρριψεν εἰς τὸ ὄρυγμα, τὸ Βάραθρον, προϋτίμησε δὲ νὰ περιφέρηται ὡς ἀργὸς ἐπαίτης ἐν Ἀθήναις. Καὶ ἐτρέφετο μὲν ἐκ τῶν βρωμάτων, ἅτινα τοῖς νεκροῖς ἐπὶ τῶν τάφων κατετίθεσαν, ἐθέρμαινε δὲ τὰ ἀρθρῖτικὰ αὐτοῦ μέρη, ὅσάκις τοῦ χειμῶνος ἐρρίγιον, καθήμενος πλησίον τῶν θερμαστρῶν τῶν χαλκῶν, ἢ τῶν λουτρῶν, διέτριβε δ' ἀσμενέστατα ἐν ἀποτροπαίῳ μὲν, κεχαρισμένῳ δ' αὐτῷ χωρίῳ ἐν τῷ δήμῳ τῆς Μελίτης, ἐνθα τὰ πτώματα τῶν κακούργων καὶ τοὺς βρόχους καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν αὐτοχειρῶν ἐρρίπτον, συνέλεγε δὲ τοὺς βρόχους ἐκάστης ἡμέρας καὶ ἡρίθμει αὐτούς. Κύων δὲ τις ψωραλέος γενόμενος καὶ ἐκδιωχθεὶς ἐκ τούτου ὑπὸ τοῦ δεσπότη κατέφυγε παρ' αὐτὸν καὶ ἀχώριστος ἔκτοτε ἐταῖρος ἐγένετο. Ἦτο δ' ὁ Μένων κακόνους καὶ πονηρὸς τὴν φύσιν καὶ ἐφαίνετο

τούτων μάλιστα χαίρων, ἂν εἰς ἔριδας, ἢ ἄλλο τι κακὸν ἠδύνατο νὰ ἐμβάλλῃ τοὺς ἄλλους. Ἐφαίνετο δ', εἴπερ τις καὶ ἄλλος, κατεχόμενος ὑπὸ κρυφίας τινὸς μνησικακίας καί, πᾶν ὅ,τι ἔπραττεν, εἰς τοῦτο ἐφαίνετο ἀποβλέπον, τιμωρίαν νὰ λαμβάνῃ ὑπὲρ τῶν δούλων παρὰ τῶν ἐλευθέρων τυράννων, τῶν δεσποτῶν. Ἐκουσίως δὲ προσεποιεῖτο, ὅτι ἦτ ομανικώτερος τοῦ ἀληθοῦς ὁ ὑπὸ τῶν βασάνων ἀνάπηρος γενόμενος δούλος, ἵνα δύνηται νὰ ἐκτοξεύῃ ἀδεῶς ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων τὰς πικροτάτας ἀληθείας καὶ νὰ τολμᾷ πᾶν, ὅ,τι τις τῷ ὕγιως ἔχοντι οὐδέποτε θὰ συνεχώρει. Διέτριβε δὲ πάντοτε ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις δημοσίοις τόποις καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἔνθα, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ, ἐν μέσῳ τῶν ἐργατῶν περιεφέρετο. Διότι ἔχαιρεν εὐρισκόμενος ἐν τόποις μεστοῖς ἀνθρώπων, ἔνθα ἠδύνατο νὰ ὑποκρίνηται τὸ πονηρὸν πρόσωπον.

Ἐχαιρε δὲ μάλιστα διατρίβων ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἐξ οὗ κατενόησεν, ὅτι ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως Διοπείθης καὶ ὁ ἀρχιτέκτων Καλλικράτης δεινῶς πρὸς ἀλλήλους ἤριζον. Διότι ἐφαίνετο ὡς καθῆκον ἑαυτοῦ ἐκλαμβάνων νὰ ἐξερεθίσῃ τοὺς νεωκόρους τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἐρεχθέως καὶ τοὺς ἐργάτας τοῦ Καλλικράτους ἐπ' ἀλλήλους. Ἄσμενος δὲ παρεῖχεν ἑαυτὸν καὶ ὡς μηνυτὴν καὶ κατάσκοπον καὶ ἑκατέρᾳ μὲν τῶν μερίδων ὑπηρετεῖ, ἐξ ἴσου δ' ἀμφοτέρας ἐμίσει, ὡς καὶ πάντας καθ' ὅλου τοὺς ἐλευθέρους Ἀθηναίους.

Ὁ Διοπείθης δ' ἐνίοτε διελέγετο πρὸς αὐτὸν καὶ εἶχε ταχέως κατανοήσας, ὅτι χρήσιμον ὄργανον ἦτο, τὸ μὲν, διότι ἀνεστρέφετο πάντοτε ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου καὶ κατεσκόπει καὶ ἀνίχνευε τὰ πάντα, τὸ δέ, διότι οὐδεὶς ἐνόμιζεν, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποκρύπτῃ τι τὸν ἡλίθιον, τὸ δέ, διότι τὸ δηκτικὸν τῆς ὀξείας αὐτοῦ γλώσσης σκῶμμα ἀπεδείκνυνεν αὐτὸν τοῖς ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ταῖς ἀγυαῖς διατρίβουσι καὶ ἀγαπητὸν καὶ φοβερὸν.

Ὁ Μένων λοιπὸν καὶ ὁ Διοπίθης καὶ γνῶριμοι ἀλλήλοις ἦσαν καὶ ὁμόφρονες. Ὁ δὲ κρύφιος χόλος, ὃν ἐκάτερος κατὰ φύσιν ἔτρεφε, καὶ ἡ μνησικακία ἀπεδείκνυνον τὸν ἀνάπληρον ἐπαίτην καὶ τὸν ἱερέα πιστοῦς συμμάχους.

«Δι' ὀργῆς ἔχεις τὸν Φειδίαν;» ἤρξατο λέγων ὁ Διοπίθης.

«Εἴθε νὰ κατασπαράξῃ αὐτὸν ὁ Κέρβερος διὰ τῶν ἐκατὸν ἐν ταῦτῳ αὐτοῦ ῥυγῶν! — Ὁ μέγαλαυχος ὀλεθρος! Ὅσάκις ἐβλεπεν, ὅτι ἐθερμαινόμεν καθήμενος παρὰ τῇ καμίνῳ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, ἐξέβαλλέ με καὶ ἐτερθρεύετο περὶ τῆς ἀσχημίας μου. — Εἶσαι τέρας, Μένων, ἔλεγε, βδέλυγμα! — Ἦθελε μόνους τοὺς ὀλυμπίους θεοὺς περὶ αὐτὸν νὰ βλέπῃ, ἃ, ἃ, ἃ. — Εἴθε ὁ κεραυνὸς νὰ κεραυνώσῃ αὐτόν — καὶ αὐτόν καὶ σύμπαντας τοὺς Ἀθηναίους!»

«Ἐφοίτας λοιπὸν πολλὰκις εἰς τὸ ἐργαστήριον;» ἠρώτησεν ὁ Διοπίθης.

«Αὐτὸς μὲν δέν με ἔβλεπε πάντοτε — ἀλλ' ἐγὼ ἔβλεπον αὐτόν — ὁ Μένων εἶναι ἔμπειρος νὰ ὑποπτήσῃ ἐν γωνίᾳ τινὶ — ἔβλεπον αὐτόν ἀσκοῦντα τὸ μάταιον ὑποκριτικὸν ἔργον — Ἐβλεπον αὐτόν τε καὶ τοὺς ἐργάτας διαχειρίζοντας τὸν λευκὸν μάρμαρον καὶ τὸν ἐλέφαντα καὶ τὸν στιλπνὸν χρυσόν . . .»

«Εἶδες αὐτόν διαχειρίζοντα τὸν χρυσόν;» ἠρώτησεν ὁ Διοπίθης, ἐν ταῦτῳ δὲ παράξενον φῶς ἤρξατο παῖζον πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ χεῖλη τοῦ ἱερέως τοῦ Ἐρεχθέως.

«Εἶδες αὐτόν διαχειρίζοντα τὸν χρυσόν, Μένων;» ἐπανάλαβε δυσσιωνιστῶς σκαρδαμύττων, «τὸν στιλπνὸν χρυσόν, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι παρέδωκαν αὐτῷ, ἵν' ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐλέφαντος τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν τῆς Ἀκροπόλεως κατασκευάσῃ;»

«Καὶ μάλα, καὶ μάλα — τὸν στιλπνὸν χρυσόν τῶν
Ἀσπασία III.

Ἀθηναίων — ἔβλεπον αὐτὸν ἀνασκαλεύοντα θησαυροὺς ὅλους χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος. — Ὅπόσον ἐμάρμαρεν, ὅποσον ἐσπινθήριζεν ὁ θησαυρός! . . .»

«Ἐχεῖτο ἄρά γε ὁ στιλνὸς χρυσὸς τῶν Ἀθηναίων πάντοτε ὅλος εἰς τὴν κάμινον, Μένων; Μὴ τί ἐνίστε προσεκολλᾶτό τι ἐξ αὐτοῦ τοῖς δακτύλοις τῶν διαχειριζόντων αὐτόν;»

Τὴν πονηρὰν δὲ ταύτην ἐρώτησιν ἀκούσας ὁ ἐπαίτης προσέβλεψε σεσηρὸς μειδιῶν τὸν ἱερέα. Αἴφνης δὲ δαμονίως συνεσπάσθη τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

«Ἄ, ἄ, ἄ!» ἐγέλα — «Ὁ Μένων εἶναι ἔμπειρος νὰ ὑποπτήσῃ, νὰ κατασκοπῇ — ἔβλεπον αὐτὸν διαχειρίζοντα τὸν χρυσόν, καὶ ὁσάκις ἐκεῖνος μόνον ἑαυτὸν ἐνόμιζεν — ἔβλεπον αὐτὸν ἀνοίγοντα λάθρα κιβώτια, ἐν οἷς τὰ κεκρυμμένα ἤστραπτον — ἄ, ἄ, ἄ, — ὁ λαμπρὸς χρυσὸς — ὁ χρυσὸς τῶν Ἀθηναίων — ἀνέωγε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς θησαυροφύλαξ γρύψ — συνήρπαζεν αὐτόν, ὡς δι' ὀνύχων — οὕτως — ἄφρου ἐπληρώθησαν τὰ χεῖλη αὐτοῦ, ὡς ἐμὲ εἶδεν — ἐξέβαλέ με — δὲν ἐπέτρεψε νὰ θερμαίνωμαι — περίμενε, ὀλεθρε — ἄστραπτε τοῖς ὀφθαλμοῖς — γηραιέ, φαιέ γρύψ! . . .»

Καὶ αὖθις δ' ἦρε τὴν βακτηρίαν ἀπειλητικῶς ὁ ἐπαίτης κατὰ τοῦ Παρθενῶνος ὡς θέλων εἰς τιμωρίαν τοῦ τεχνίτου αὐτὸν νὰ κατασκάψῃ.

Μικρὸν δ' ἐπισχὼν ὁ ἱερεὺς προσήλθεν ἐγγυτέρω καὶ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ·

«Ἄκουσον, Μένων! Ὅ,τι νῦν εἶπες, δύνασαι νὰ εἶπῃς ἐν τῇ ἀγορᾷ — εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν Ἀθηναίων;»

«Εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν Ἀθηναίων — εἰς ἐπήκοον ἀπάντων τῶν δισμυρίων πονηρῶν ἀνθρώπων, τῶν Ἀθηναίων! Εἴθε ὁ λοιμὸς νὰ συναρπάσῃ αὐτούς!»

Ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου μετὰ τὸν διάλογον τοῦτον

ἐθρυλεῖτο ἐν Ἀθήναις, ὅτι σκληροῦς, ὑβριστικοῦς, δηκτικοῦς λόγους κατὰ τῶν ὁμοτέχνων καὶ σύμπαντος τοῦ δήμου ἐξήνεγκεν ὁ Φειδίας. Ἐθρυλεῖτο δ' ἔτι, ὅτι ἐκακολόγει τὴν δημοκρατίαν καὶ καταφρονῶν τῆς πόλεως ἐνεκωμίαζε τοὺς Ἡλείους, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ νῶτα τοῖς Ἀθηναίοις, ὅτι τέλος ἄμωσεν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι μόνοις τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσι τὴν τέχνην αὐτοῦ θ' ἀφιερῶσιν. Ἐν τῷ αὐτῷ δ' ἐψηθυρίζετο τι καὶ περὶ τοῦ χρυσοῦ, ὃν ἡ πόλις εἶχε χορηγήσασα αὐτῷ, ὅτι δηλαδὴ οὐχὶ καθαρὸς, οὐδ' ὅλος ἐτάκη ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ ἐργαστηρίου . . .

Ὡς κακὸς δὲ σπóρος διασπαρέντες εἰς τὸν λαὸν οἱ λόγοι οὗτοι ἀνέφυσαν δηλητηριώδεις καρποὺς ἀγανακτήσεως καὶ δυσμενείας καὶ κατὰ τοῦ εὐγενοῦς, ἀθορύβως ἐργαζομένου δημιουργοῦ τοῦ Παρθενῶνος. —

Ἦλθε δ' ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ γένηται ὁ ἀγὼν τῆς κατὰ τῆς Ἀσπασίας δίκης ἐνώπιον τῶν ἡλιαστῶν, ἐπιστατοῦντος τοῦ ἄρχοντος βασιλέως, ἐν τινι τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ δικαστηρίων.

Ἀπὸ πρωίας δ' ἤδη περιέκλυζεν ὁ ὄχλος τὸ δικαστήριον.

Ἦρεμος δὲ καὶ θαρράλεα ἦτο τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μόνη ἐκ πάντων τῶν Ἀθηναίων ἡ Ἀσπασία. Ἰστατο δ' ἐν τῷ ὑπερώῳ τῆς οἰκίας καὶ ἐκ τινος θυρίδος πρὸς τὴν ὁδὸν βλέπουσας κατέβλεπεν ἄνωθεν εἰς τὸν ὠστιζόμενον εἰς τὴν ἀγορὰν ὄχλον.

Καὶ ἦτο μὲν ὡχρά πῶς τὴν ὄψιν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ φόβου· διότι περιφρονητικὸν μειδίαμα περιεπέτετο τὰ χεῖλη αὐτῆς.

Ἐλθὼν δ' ὁ Περικλῆς ἔστη παρ' αὐτῇ.

Ἦτο δ' οὗτος ὡχρότερος τῆς Ἀσπασίας καὶ λίαν αὐστηρὰν καὶ σπουδαίαν εἶχε τὴν ὄψιν. Σιγῶν δ' ἔστρεψε τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸν νεφελώδη οὐρανόν. Σκυθρωπὴ δὲ καὶ συννεφής ἦτο ἡ ἡμέρα καὶ σμήνη γεράνων κατήρχοντο ἐκ

τοῦ πρὸς ἄρκτον Στρυμόνος πρὸς τὴν Ἀττικὴν, ὧν οἱ κρωγμοὶ ἐφαίνοντο προκαλοῦντες τὸν ὑετόν.

Καὶ ἤδη διέβαινε διὰ τῆς ὁδοῦ μακρὸς στοῖχος προβεβηκότων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνδρῶν. Ἦτο δὲ τὸ δικαστήριον τῶν ἡλιαστῶν, ὅπερ ᾠρίσθη νὰ κρίνῃ τὴν κατὰ τῆς Ἀσπασίας δίκην. Ἦσαν οἱ δικασταί, ὧν ἐνώπιον ᾤφειλε νὰ στῇ ἡ γαμετὴ τοῦ Περικλέους, οἵτινες ἐμελλον νὰ κρίνωσι περὶ αὐτῆς.

«Ἴδε τοὺς μεираκιευομένους γέροντας!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία μειδῶσα καὶ δεικνύουσα τοὺς ἡλιαστάς. «Οἱ ἡμίσεις αὐτῶν φέρουσι ῥυπαροὺς τρίβανας, ἔχουσι πειναλέαν τὴν ὄψιν καὶ στηρίζονται βαδίζοντες ἐπὶ τῆς μακρᾶς, ἀηδοῦς ἀττικῆς βακτηρίας, ἥς οὐδ' ὁ Φειδίας αὐτὸς ἀπήλλαξε τὸν ὀφθαλμὸν τῶν φίλων τοῦ καλοῦ παραστήσας αὐτὴν ἐν τῇ ζωφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος. Εἶναι δέ τινες ἐν αὐτοῖς, οἵτινες μασῶνται σκόροδα καὶ φέρουσι τοὺς ῥυπαροὺς ὀβολοὺς, οὓς ἄρτι ὡς δικαστικὸν μισθὸν ἔλαβον, ἐπ' ἄκρου τοῦ χεῖλους . . .»

«Εἶναι δημόται,» εἶπεν ὁ Περικλῆς κινῶν τοὺς ὤμους, «ἄνδρες τοῦ δήμου ἐκείνου τῶν Ἀθηναίων, ὃς ἄλλοτε κεχαρισμένος σοι ἦτο, οὐ ἐξ ἔρωτος, ὡς ποτε διηγῆσω μοι, κατέλιπες τὴν περσικὴν αὐλὴν καὶ τὴν εὐκτιστον Μίλητον καὶ ὑφ' οὗ τοῦ πόθου παρορμωμένη διεπεραιώθης ἐνταῦθα, ἵνα ἴδῃς αὐτὸν καὶ διέλθῃς τὸν βίον ἐν μέσῳ αὐτοῦ . . .»

Ἡ δ' Ἀσπασία οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνετο.

«Οἱ τὸ σκόροdon μασώμενοι, τὴν μακρὰν βακτηρίαν φέροντες καὶ τοὺς ὀβολοὺς ἐπ' ἄκρου τοῦ χεῖλους ἔχοντες δημόται,» εἶπεν αὖθις ὁ Περικλῆς, «εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖνοι, ὧν ἡ εὐμορφία τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀνυπόκριτος εὐπρέπεια ἀξιοθαύμαστα σοι ἐφαίνοντο, οὐ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως κατέκλα τὴν ψυχὴν σου, οὐ ἡ φιλότεχνος ψυχὴ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἔργοις τῶν δημιουργούντων τεχνιτῶν καὶ ποιητῶν

ἀπαράβλητος ἐφαίνετο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ καὶ τῇ εὐαίσθησίᾳ τῶν θεωμένων καὶ ἀκροαμένων καὶ ἀπολαυόντων . . .»

«Ἄλλ' ἤδη κατέμαθον,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ὁ πολυῦμνητος, εὐαίσθητος λαὸς τῆς Ἀττικῆς ἐνέχει ἐπὶ λείψανόν τι ὠρότητος, ἢ μᾶλλον βαρβαρότητος . . .»

«Οὐδὲν τέλειον ὑπάρχει ὑπὸ τὸν ἥλιον,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «καὶ τῷ φωτεινοτάτῳ φωτὶ συμπαρακολουθοῦσι μείζονες σκιαί! Ἀναμνήσκονται δὲ νῦν, ὅτι οὐχὶ πρὸ πολλοῦ εἶδον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ καλλιτέχνου τινὸς παράξενόν τι τὸρνευμα, ἄγαλμά τι φέρον πτερὰ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἔχον πόδας τράγου. Πρὸς τὴν σύμμεκτον δὲ ταύτην μορφὴν φαίνεται μοι ὅμοιος ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων. Διότι φέρει μὲν τὰ μέγιστα πτερὰ καὶ ἵπταται ὑψηλὰ, ἀλλὰ καὶ περιπατεῖ ἐπὶ ποδῶν τράγου. Τὰ δ' ἄλλα ἐνθυμοῦ, ὅτι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων τὰς μὲν ἀρετὰς ἰδίας ἔχει, τὰς δὲ κακίας κοινὰς πρὸς ἄλλους. Ὡς δὲ καὶ ἡ καλλίστη γυνὴ πάντοτε γυνή, οὕτω καὶ ὁ εὐφύεστατος τῶν δήμων πάντοτε δῆμος μένει ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰς κακίας καὶ ὁρμὰς ἐκείνου, ὅπερ ὄχλος, πλῆθος, ἢ συρφετὸς καλεῖται.»

«Ἄλλ', εἴπερ τις καὶ ἄλλος,» ἀνεφώνησεν ἡ Ἀσπασία ὀρμητικῶς, «εἶναι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀγνώμων, ἀγχίστροφος, ὑπὸ παντὸς πνεύματος σαλευτός, κοῦφος . . .»

«Ἄλλ' ἐράσμιος!» εἶπεν ὁ Περικλῆς εἰρωνικῶς πως, «καὶ φιλήδονος καὶ παιδρὸς καὶ ἐνθους φίλος καὶ θεράπων τοῦ καλοῦ . . . Τί πλέον ἀπαιτεῖς, Ἀσπασία; — Δὲν κατεγέλας καὶ δὲν ἔσκωπτες σὺ αὐτὴ πολλάκις τὸν δυστυχῆ μερμινοφροντιστὴν Σωκράτην, ὅτι ἐφαίνετο καὶ ἄλλας ἀρετὰς ἀξίων νὰ ἔχη ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, οὐχὶ δὲ μόνας ταύτας, ὡς πρὸ μικροῦ ὠνόμασα;»

Ἵπερηφάνως δ' ἡ Ἀσπασία ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ὡς ἀχθεσθεῖσα.

«Καιρός,» εἶπε μικρὸν ἐπισχών ὁ Περικλῆς, «νὰ ὑπάγωμεν καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ δικαστήριον, ἔνθα οἱ ἡλιασταὶ ἀναμένουσί σε. Δὲν κατέχει σε φόβος, Ἀσπασία; Τὸ τοῦ προσώπου ἦθος οὐδόλως προδίδει τοῦτο. Θέλεις ἐγὼ μόνος νὰ φέρω τὴν ἀδημονίαν καὶ τὸν φόβον;»

«Φοβοῦμαι πολὺ μᾶλλον τὴν ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ δυσοσμίαν τοῦ σκοροδίου,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ἢ τὴν κρίσιν, ἣτις ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων δύνата νὰ ἐκτοξευθῇ κατ' ἐμοῦ. Αἰσθάνομαι δ' ἔτι ἐμαυτὴν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου θάρρους, ὅπερ ἐξέφλεγε τὴν ψυχὴν μου, ὅτε ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν Μεγαρέων καὶ ἐν τῷ συρφετῷ τῶν ἀγυιῶν τῆς Ἐλευσίνος κατελήφθην.»

Ἐν ᾧ δ' οὗτοι τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο, ἦλθον ἤδη οἱ ἡλιασταὶ εἰς τὸ παρὰ τῇ ἀγορᾷ δικαστήριον. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ παρεγένετο καὶ ὁ ἄρχων βασιλεὺς μετὰ τινων τῶν ὑποτεταγμένων τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν δημοσίων γραμματέων καὶ τῶν κληθέντων μαρτύρων τοῦ τε διώκοντος καὶ τῆς φευγούσης.

Πρὸ τοῦ δικαστηρίου δὲ συνωστίζετο τὸ τεταραγμένον πλῆθος. Περιεβόμβουν δ' ἀντιστρατεύομενοι παντοῖοι λόγοι, γινῶμαι, εὐχαί, μαντεύματα καὶ ἡδυνάτο τις ν' ἀκούῃ καὶ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν φίλων τῆς κατηγορουμένης καὶ τῶν ὀρθῇ καὶ δικαίαν τὴν κρίσιν ποιουμένων.

«Θέλετε νὰ μάθητε, τίνος ἔνεκα τὸν Ἀναξαγόραν καὶ τὴν Ἀσπασίαν εἰσήγαγον εἰς τὸ δικαστήριον;» ἀνεφώνει τις. «Διότι θέλουσι δεινῶς νὰ λυπήσωσι τὸν Περικλέα καὶ δὲν τολμῶσι νὰ κατηγορήσωσιν αὐτοῦ τούτου. Οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν Ἀθήναις, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ προσβάλῃ δημοσίᾳ τὴν χεῖρα αὐτῷ τῷ Περικλεῖ . . .»

«Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο δυνατόν;» ἀντεῖπεν ἐπιτριπτόν τι ἀνθρώπιον παρερχόμενον καὶ κατασκόπιον βλέμμα στρέφον. «Δὲν εἶναι τοῦτο δυνατόν; Δὲν δύναται τις ν' ἀπαιτήσῃ τὸν Περικλέα μετὰ τὴν πολυχρόνιον διοίκησιν τῶν κοινῶν ἀκριβέστερον καὶ πληρέστερον λόγον τῶν πράξεων αὐτοῦ, ἢ ὅσον τέως ἔδωκε; Δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἀπολογισμοῖς αὐτοῦ χρεὴ οὕτω μόνον αἰτιολογούμενα· ἐς δέον; Τί τοῦτο δηλοῖ, εἴτετέ μοι, τὸ ἐς δέον! Δύναται τις αὐθαδέστερον νὰ φενακίσῃ τὸν δῆμον; Ἀκούετε, ἐς δέον . . .»

Ταῦτα ἐκραύγαζε τὸ ἀνθρώπιον καὶ περιήρχετο τὸ πλῆθος καὶ ἡρώτα πάντα, ὅτι τοῦτο ἐδήλου, τὸ ἐς δέον!

«Ταῦτα εἶναι τὰ δέκα τάλαντα,» ἔλεγέ τις αὐτῷ μυστηριωδῶς, «ἀτινα ὁ Περικλῆς ἐδαπάνησεν εἰς διαφθοράν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἰσχυρῶν, ἵνα σιγῶσι καὶ μηδὲν κακὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων μηχανῶνται . . .»

«Ἴνα μὴ κωλύσῃσιν αὐτὸν νὰ γένηται τύραννος τῶν Ἀθηναίων!» ὑπολαβὼν εἶπε σεσηρὸς μειδιῶν ὁ πονηρὸς, ἐπιτριπτός, τοὺς κατασκοπίους ἔχων ὀφθαλμοὺς ἀνθρωπίσκος. «Διότι, ἂν φαντάζεσθε, ὅτι ὁ σοφὸς Περικλῆς, ὁσάκις κάθηται μετὰ τῶν φίλων ψιθυρίζων, τὰ τῶν ψυλλῶν πηδήματα διαμετρεῖ, ἢ τὸ ὀρόπύγιον τῶν ἐμπίδων, πλανᾷσθε! Διότι πρὸ πολλοῦ ἤδη τερθρεύεται περὶ τῆς ἐνότητος συμπτάντων τῶν Ἑλλήνων — θέλει, ἵνα διαρρήδῃν τοῦτο εἴπω, ν' ἀποδειχθῇ τύραννος ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δὲ γαμετή, ἡ Μιλησία, εἶναι ἡ ἐμφυσήσασα εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ τὴν τερηδόνα ταύτην, ἥτις κατασεύσασα τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ εἰς μανίαν αὐτὸν νῦν περιῖστησιν. Οὐχὶ μικροῦ τινος, ἀλλὰ βασιλικοῦ διαδήματος ἀντιποιεῖται ἡ ἐταῖρα αὕτη, εὐχεται βασιλεία νὰ κληθῇ — βασιλεία τῆς Ἑλλάδος — τὰ τρόπαια τῆς πατριώτιδος οὐδεμίαν ἡσυχίαν παρέχουσιν αὐτῇ.»

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ ὄξειαν τὴν γλῶσσαν ἔχων καὶ τῆς

τυραννίδος ὁσφραϊνόμενος. Ἄλλ' ἐν τῷ παρὰ τῇ ἀγορᾷ δικαστηρίῳ ἐκάθητο, ἤδη οἱ ἡλιασταὶ ἐπὶ τῶν ξυλίνων ὑπὸ ψαθίων κεκαλυμμένων ἐδρῶν ἀναμένοντες τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος. Ἐπεστάτει δ' ὁ ἀρχων βασιλεὺς περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν γραμματέων καὶ ὑπηρετῶν.

Περιεβάλλετο δὲ τὸ δικαστήριον ὑπὸ δρυφάκτου καὶ ὑπηρεταὶ προσεῖχον μὲν, ὅπως μηδεὶς ἀνεπόπτευτος πρόσέλθῃ, μόνοις δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως καλουμένοις ἐπέτρεπον τὴν διὰ τῶν κιγκλίδων εἴσοδον.

Ἐξῴθεν δὲ τῶν κιγκλίδων ὥστίζετο τὸ πλῆθος, ὅσον ὁ χῶρος περιελάμβανεν, ἵνα ἀκροάσωνται τῆς δίκης.

Ἀντικρὺ δὲ τῶν ἐδρῶν τῶν ἡλιαστῶν ὑψοῦντο δύο βήματα, τὸ τοῦ διώκοντος καὶ τοῦ φεύγοντος, ἐφ' ὑψηλοῦ τινος τόπου, ὅθεν καὶ ἡ μορφή πανταχόθεν ὀρατὴ καὶ ἡ φωνὴ αὐτῶν καὶ μακρὰν ἀκουστὴ ἐγίνετο.

Ἐφ' ἐνὸς δὲ τῶν ὑψηλῶν τούτων τόπων ἐκάθητο ὁ Ἑρμῖππος, ἀποτρόπαιός τις ἀνὴρ, οὗ ὁ ὄξυς ὀφθαλμὸς μετέωρος μετήγετο κύκλῳ.

Ἐπὶ τοῦ ἐτέρου δὲ βήματος ἐκάθητο ἡ Ἀσπασία παρὰ τῷ Περικλεῖ. Διότι, ὥς γυνή, καὶ ἔτι μᾶλλον ὥς ἄλλοδαπή, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὥς συνήγορον ἐγχώριόν τινα πολίτην.

Ἦτο δὲ τὸ θέαμα τοιοῦτον, οἷον νὰ κατακλᾷ τὴν ψυχὴν πολλῶν. Ἡ καλλίστη καὶ πολυύμνητος γυνὴ τῶν χρόνων ἐκείνων, ἡ γαμετὴ τοῦ μεγάλου Περικλέους, ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ βήματος τῶν φευγόντων.

Ὅτι δ' ὁ Περικλῆς παρ' αὐτῇ ἐκάθητο ἐν ταύτῳ ὥς συγκατηγορούμενος, τοῦτο ἐπηύξανε τὴν σπουδαιότητα καὶ τὸ συγκινητικὸν τῆς στιγμῆς τοῦ χρόνου ἐκείνου.

Ἐβρενθύνοντο δ' οἱ δικασταὶ καὶ τὸ πολὺ τοῦ ὄχλου καὶ ὑπτιάζοντο ὥς ἐνορῶντες, ὅτι καὶ οἱ ἰσχυρότατοι ὠφείλον

πρὸ τῆς δικαστικῆς αὐτῶν ἑδρας νὰ προσέλθωσι, νὰ ὑποκύψωσι τοῖς παντοδυνάμοις νόμοις τοῦ δήμου.

Κακόνουν δὲ μετῆγε τὴν ὄψιν ὁ Ἑρμῖππος ἐπὶ τὴν περικαλλῇ γυναικᾷ, ἐφ' ἧς τοῦ προσώπου ἐπεκάθητο μικρὰ ψυχρότης, ἣτις ἀσθενεστέρα ἐν τούτοις ἦτο, ἢ ὥστε νὰ μειώσῃ τὸ ἄκαμπτον ἦθος, ὅπερ ἐξ αὐτοῦ ἀπέλαμπεν.

Ἄλλ' ἤδη εἰσῆγεν ὁ ἄρχων βασιλεὺς τὴν δίκην. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκέλευσε τὸν κατήγορον νὰ προομόσῃ, ὅτι χάριν τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης τὴν γραφὴν ἔγραψε. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ δικασταὶ εἶχον ὁμόσαντες, εὐθὺς ὡς ἐκληρώθησαν, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους καὶ γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ νὰ δικάσωσιν ἔμελλον.

Εἶτα δ' ἐκέλευσε τὸν δημόσιον γραμματέα ν' ἀναγνῶ πρῶτον μὲν τὴν γραφὴν, εἶτα δὲ τὴν ἀντιγραφὴν.

Ἐπειτα δ' ἐκέλευσε τὸν κατήγορον νὰ ἐρμηνεύσῃ ἐκ στόματος καὶ ν' ἀποδείξῃ τὰ ἐν τῇ γραφῇ περιλαμβανόμενα.

Ἀνέστη δ' ὁ Ἑρμῖππος. Ἦτο δ' ὁ λόγος αὐτοῦ τοσοῦτον σαρκαστικός, ὥστε ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἐν τῷ θεάτρῳ κατὰ τὴν διδασκαλίαν κωμωδίας τινὸς εὕρισκετο. Ἐξήλεγξε δὲ δριμύεις καὶ σαρκαστικοὺς λόγους μεταχειριζόμενός τὰ ἔργα, ἐφ' ὧν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἢ κατὰ τῆς Ἀσπασίας γραφῇ ἐστηρίζετο, ὅπως δῆλα δὴ ἐν Ἐλευσίνι εἰς ἐπήκοον ἀσεβεῖς λόγους περὶ τῶν ἑλευσινίων θεῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἐθίμων τῆς χώρας αὐτῇ ἐξήνεγκεν· ὅπως ὠμίλει πρὸς σοφιστάς, πρὸς τὸν Ἀναξαγόραν, πρὸς τὸν Σωκράτην καὶ δὴ πρὸς τὸν εὐγλωττον ἐκεῖνον ἔνθουν Πρωταγόραν, ὃς χρόνον μὲν τινα ἐν Ἀθήναις παρέμεινε, νῦν δ' ἐπλανᾶτο ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις διδάσκων δόξας ψευδεῖς καὶ διαφθεύρων τοὺς νέους· ὅπως πάσῃ δυνάμει ἐπειρᾶτο νὰ παροξύνῃ τὰς Ἀτθίδας εἰς περιφρόνησιν τῶν ἡθῶν τῆς χώρας καὶ δὴ, ὅτι ποτὲ ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις παρελθοῦσα ἐνώπιον ἀπασῶν τῶν Ἀτθίδων συνωμοσίαν ἐπει-

ῥατο νὰ ποιήσῃται εἰς ἀνατροπὴν τῶν σεμνῶν ἐκείνων νόμων, οἵτινες καθιεροῦσι τὸν γάμον καὶ τὸν οἰκειακὸν βίον τῶν Ἀθηναίων· ὅπως γυναῖκας ἐλευθέρας προσαγομένη ἐπειῶτο ν' ἀποδείξῃ αὐτάς μοιχαλίδας καὶ ἐταίρας καὶ ὅπως τέλος εἰς τοῦτο περιέστη, ὥστε νὰ τρέφῃ παρ' ἐαυτῇ παρθένους προφανῶς πρὸς οὐδένα ἄλλον σκοπόν, ἢ, ἵνα παιδεύσῃ αὐτάς ὡς ἐταίρας καὶ μαστροπεύσῃ πρὸς ἐπιφανεῖς Ἀθηναίους.

Ὡς μάρτυρας δὲ παρείχετο ὁ Ἑρμῖππος πολλοὺς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐν Ἐλευσίνι τοὺς δημοσίᾳ ἐξενεχθέντας λόγους ἤκουσαν, ὧν τινων τὴν ἐγγράφον μαρτυρίαν κατ' αἰτησὶν αὐτοῦ ὁ γραμματεὺς ἀνέγνω. Ἵνα δ' ἀποδείξῃ, ὅτι παρώξυνεν αὕτη τὰς γυναῖκας εἰς ἀνατροπὴν τῶν νόμων, ἐπεκαλέσατο ὡς μάρτυρας πολλὰς τῶν μετασχουσῶν τῶν Θεσμοφορίων γυναικῶν. Τὴν δὲ παραγωγὴν τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν εἰς ἀκολασίαν ἐπιστάσατο τῇ ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἀναγνωσθείσῃ ἐγγράφῳ μαρτυρίᾳ τῆς γυναικὸς Ξενοφῶντός τινος, ἣν εἰς τὴν ὁμολογίαν ταύτην βία ἢ Τελεσίπη καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος εἶχον ἐξαναγκάσασαι. Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Ἀσπασίας τρεφομένων νέων παρθένων ἀνεφέρετο, εἰς ὅτι πάντες οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τούτου ἐγίνωσκον, οὐδὲ παρέλιπε καὶ τοῦτο νὰ ἐξάρῃ, ὅτι τούτων δὴ τῶν παρθένων ἕνεκα ἡ πόλις τὸ τελευταῖον εἰς πράγματα περιέστη πρὸς τε τὰ Μέγαρα καὶ τοὺς συμμάχους τῆς δυσμενῶς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διακειμένης δωρικῆς ταύτης γείτονος πόλεως.

Τελευτῶν δ' ἀπέδειξεν, ὅτι τριτῶς ἡ Ἀσπασία ἠδίκησε τὴν πόλιν, ὡς ἐξαμαρτίσασα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὴν λατρείαν τῆς χώρας, τὴν πολιτείαν καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν νόμων καὶ εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ τὰ χρηστὰ ἦθη. Ἐκέλευσε δὲ τὸν γραμματέα ν' ἀναγνῶ νόμους τινάς καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους τῶν Ἀθηναίων πάντα ταῦτα ἔνοχον αὐτὴν ἀπεδείκνυον, καὶ ὅτι τοῖς πλείστοις τῶν ἀδικημάτων τούτων ὁ

θάνατος ὡς τίμημα ὑπὸ τοῦ νόμου ὠρίζετο· ὅτι ἄρα ἡ Ἀσπασία ἐξελεγχθεῖσα ὡς τοιαῦτα ἀδικήσασα ἔνοχος τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίοις ἐγένετο. Καταλύων δὲ τὸν λόγον ἐδεήθη σφοδρῶς καὶ παθητικῶς τῶν Ἀθηναίων προνοοῦντες ἐκείνων, ὅσα ἱερώτατα ἐκάστω κοινῷ εἶναι, νὰ κολάσῃσιν τὴν τῆς ἀνατροπῆς τῶν ἡθῶν, ὅσα παρὰ τῶν πατέρων ἐδέξαντο, στοχαζομένην ξένην, καὶ νὰ μὴ παρίδῃσιν τὴν θεοφιλῇ καὶ θεοφύλακτον τέως πολιτείαν τῶν Ἀθηναίων καταλυομένην ἐν τῷ σχολείῳ τῆς ἀκολασίας, τῆς καταφρονήσεως τῶν νόμων καὶ τῆς ἀθεΐας.

Ὁ σφοδρὸς δ' οὗτος λόγος τοῦ Ἑρμίππου δεινῶς διέθηκε τὰς ψυχὰς τῶν δικαστῶν καὶ ἐνέδυν αὐταῖς, διότι οἱ πλεῖστοι αὐτῶν προβεβηκότες καὶ ἐκ τοῦ ὄχλου ἦσαν. Ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος, ὅπερ ἐντεῦθεν τοῦ δρυφάκτου ἄφωνον τοῦ λόγου ἠκροάσατο, ἤρξατο θορυβοῦν καὶ ψιθυρίζον·

«Ὁ Ἑρμίππος λαμπρῶς ἠγόρευσεν — αἱ ἀποδείξεις ἦσαν ἀκριβεῖς καὶ πειστικαὶ — ἔχει τοὺς νόμους παραστάτας — ἡ Μιλησία εἶναι ἔνοχος θανάτῳ.»

Ὡς δ' ὁ Ἑρμίππος καταβάς ἐκαθέσθη, ἀνέστη ὁ Περικλῆς.

Σιγῇ δὲ βαθεῖα ἐπεκράτησε παραυτίκα καὶ πάντες ἐνέτεινον τὰς ἀκοάς, ἵνα ἐπακροάσωνται τῶν πρώτων ἐκ τοῦ στόματος τοῦ συμβίου τῆς Ἀσπασίας φθόγγων.

Ἐφαίνεται δ' ὁ Περικλῆς μεταβεβλημένος τὸ ἦθος. Διότι οὐχὶ τοιοῦτος ἐπεφάνη, οἷος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῆς πυκνός, ὁσάκις ἀναβαίνων ἐπὶ τὸ βῆμα ἡρεμος καὶ πιστεύων τῇ ἐπιτυχίᾳ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐξέφαινε. Τὸ πρῶτον δὲ νῦν ἐφαίνετο ἡ ἡρεμία, ἣν ἐπεδείκνυε, προσποιητὴ καὶ ἡ φωνὴ κατάδηλος ἦτο, ὅτι ἔτρεμεν, ὡς τὸ πρῶτον ἤρξατο λέγων.

Ἀπληρνεῖτο δὲ τὰ ἐγκλήματα καὶ ἐπειράτο ἕκαστον αὐτῶν ἰδίᾳ ἀναιρῶν νὰ καταδείξῃ, ὅτι μόνη ἡ μυσαρὰ ὑπερβολὴ

τῶν ἐναντίων κατώρθωσε παρεξηγουμένη τοὺς τρόπους καὶ τὴν διάθεσιν τῆς Ἀσπασίας ἐγκλημα ἄξιον θανάτου αὐτὰ ν' ἀποδείξῃ. Ἐν οἷς δ' ἀδύνατον αὐτῷ ἦτο ν' ἀρνηθῇ, ὅτι αὐτὸ τὸ γράμμα τοῦ νόμου κατεμαρτύρει τῆς Ἀσπασίας, ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀνεφέρετο εἰς τὸν εὐγενῇ σκοπόν, ὃν ἐκείνη ἐδίωκε, καὶ ἐπειρᾶτο νὰ καταδείξῃ, ὅτι εὐγενῆς τις σκοπὸς οὐδέποτε δύναται καὶ παράνομος νὰ εἶναι.

Ἄλλ' αἱ ἀποδείξεις τοῦ περιφανοῦς ρήτορος, ὃς Ὀλύμπιος ἀπεκαλεῖτο, εἶχον νῦν τι τὸ ἐπισηφάλες. Ἐκ τούτου πάντες κατενόουν, ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀσθενεῖς τοῖς ἀκροαταῖς ἐφαίνοντο. Ἦτο ἴσως ἡ μεγάλη ταραχὴ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἡ παραλύσασα καὶ τὸν νοῦν; —

Τελευτῶν δὲ κατέφυγε καὶ ὁ Περικλῆς εἰς ἐκεῖνο, εἰς ὃ καὶ ὁ Ἑρμιππος εἶχε καταφυγών. Καταλύων δηλαδὴ τὸν λόγον ἐστράφη πρὸς τοὺς δικαστὰς καὶ εἶπε τοὺς ἐξῆς λόγους, οἵτινες ἐκ τῆς ψυχῆς προερχόμενοι τῇ ψυχῇ ἐνεδύοντο.

«Ἡ γυνὴ αὕτη,» εἶπεν, «εἶναι ἡ ἐμὴ γαμετή. Ἄν δ' ὄντως αὕτη ὑπαίτιος εἶναι τῶν ἐγκλημάτων, ἅτινα ὑπ' ἐκείνου κατηγορεῖται, τότε συναίτιος εἶμαι καὶ ἐγώ. Κατηγορεῖ δ' ἡμῶν ὁ Ἑρμιππος τοῦτο, ὅτι ὑβρίζομεν τοὺς θεοὺς, λυμαινόμεθα τὸ ἄξιωμα τῆς πόλεως καὶ βλάπτομεν τὴν σωφροσύνην καὶ τὰ χρηστὰ ἤθη. Ὁ ἄνδρες Ἀθηναῖοι! Ἄν δύναμαι νὰ καυχῶμαι ἐπὶ τούτῳ, ὅτι μετέχω καὶ ἐγὼ τῆς δόξης, ἣν ὑμῖν αὐτοῖς περιποιήσασθε, δι' ὅσων τῇ ἐμῇ ἐπιμελεῖ συνεργία διεπράξατε, οὐδόλως ἐμείωσα τὸ ἄξιωμα τῶν θεῶν τῆς χώρας, ἀλλὰ περιβλεπτον αὐτὸ ἐποίησα, ὅσον οὐδεὶς πρότερον, ἀνεγείρας μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς καὶ ἔξοχα καλλιτεχνήματα ἐπὶ τε τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐν Ἐλευσίνι. Τὴν δὲ πόλιν οὐδαμῶς ἐλυμηνάμην, ἀλλ' ἐπολέμησα μὲν ὑπὲρ αὐτῆς κατὰ τῶν πολεμίων, κατεπολέμησα δὲ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς, ἀπέδωκα δὲ τῷ δήμῳ τὴν ἐλευθερίαν. Τὴν δὲ σωφροσύνην καὶ τὰ ἤθη οὐ μόνον

οὐδόλως ἔβλαψα, ἀλλὰ καὶ προήγαγον πειραθεῖς ν' ἀποδείξω ὑμᾶς θεράποντας τοῦ ὑψηλοῦ καὶ καλοῦ, τῶν πολεμίων τούτων παντός, ὅ,τι ὦρόν καὶ κοινόν. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ σπουδῇ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἡ γυνὴ αὕτη, ἡ ἐκ Μιλήτου Ασπασία, οὐ μόνον οὐδαμῶς ἐκώλυέ με, ἀλλὰ δὴ συνήργει ἐμοὶ καὶ παρώρμα. Μάλιστα δ' ἔργον αὐτῆς εἶναι, ὅ,τι τὸν δῆμον καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων διὰ παντὸς ἴσως ἐλάμπρυνεν! Οὐχὶ δὲ τῇ παρακμῇ τοῦ κοινοῦ τούτου, ἀλλὰ τῇ εὐθαλεστάτῃ ἀκμῇ καὶ ἰσχύϊ καὶ λαμπρότητι θά συνάπτηται ἡ μνήμη τοῦ ὀνόματος αὐτῆς! — Ταῦτα τὰ ἀληθῆ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἡμεῖς μὲν νομίζομεν ἀμφοτέροι, ὅτι ἀγαθῶν πρόξενοι ἐγενόμεθα καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει τῶν Ἀθηναίων, ὁ δ' Ἑρμιππὸς ἐκεῖνος παρερχόμενος καὶ παρακελεύόμενος ὑμᾶς λέγει· Ἀποσπάσατε τὴν ἔκκριτον γυναῖκα, τὴν γαμετὴν ἀπὸ τῶν κόλπων τοῦ Περικλέους καὶ ἀπαγάγετε αὐτὴν ἐνώπιον αὐτοῦ εἰς θάνατον!»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Περικλῆς, δάκρυον δ' ἀνέβλυσεν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ.

Δάκρυον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἡρέμου, σεμνοῦ Περικλέους! Δάκρυον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ Ὀλυμπίου! Ἐφάνη δ' ὥς τι ἀδύνατον κατὰ τοὺς συνήθεις φυσικοὺς νόμους καὶ κατέπληξε τοὺς Ἀθηναίους, ὥς θαῦμά τι, ὥς οὐράνιον τι φῶς, ὥς θεῖόν τι σημεῖον πεμφθὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ . . .

Οἱ δ' ἰδόντες αὐτοῖς ὄμμασιν, ὅπως τὸ δάκρυον χρόνον μὲν τινα ἀπέλαμπεν ἐκ τοῦ ἀνδρικοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ Περικλέους, εἶτα δὲ ταχέως συνθλιβὲν ἠφανίσθη, προσέβλεψαν ἀλλήλους σπουδαῖοι τὸ ἦθος.

Ἐψιθύριζον δ' εἰς τὸ οὖς ἀλλήλων·

Ο Περικλῆς ἐδάκρυσεν!

Ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου δὲ διεδόθησαν εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ λόγοι·

Ὁ Περικλῆς ἐδάκρυσεν!

Ἀπὸ δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐν βραχεῖ ἐθρυλεῖτο ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν.

Ὁ Περικλῆς ἐδύκρυσεν!

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ ἄγγελος ἐλθὼν ἀνήγγειλε τὴν ἐν Συβότοις ναυμαχίαν, ἐν ἣ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων βοηθήσας τοῖς Κερκυραίοις κατὰ τῶν Κορινθίων ἐνίκησεν. Ἄλλ' οὐδεὶς προσεῖχε τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ — πάντες δ' ἔλεγον περὶ τοῦ δακρύου τοῦ Περικλέους.

Καὶ τῷ μὲν λόγῳ τοῦ Ἑρμίππου πέρας ἔθηκεν ἡ κλειψύδρα, τῷ δὲ λόγῳ τοῦ Περικλέους τὸ ἀναβλύσαν δάκρυον.

Νεύσαντος δὲ τότε τοῦ βασιλέως, δοῦλός τις παρελθὼν διένειμε τοῖς δικασταῖς τὰς ψήφους δοὺς ἐκάστῳ αὐτῶν ἐν τῷ φανερῷ λευκὴν καὶ μέλαιναν ψήφον, τὴν σώζουσιν καὶ τὴν καθαιροῦσιν.

Ἀνίσταντο δ' εἴτα οἱ ἡλιασταὶ καὶ προσερχόμενοι ἕκαστος ἔρριπτον εἰς μὲν τὸν χαλκοῦν καδίσκον τὴν ἑτέραν τῶν ψήφων, τὴν λευκὴν, ἢ τὴν μέλαιναν, τὴν δ' ἑτέραν εἰς ἕτερον ἑύλινον κάδον.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη διαψήφισις τῶν ἡλιαστῶν ἐγένετο περὶ τῆς σωτηρίας, ἢ καθαιρέσεως τοῦ κατηγορουμένου, ἡ δὲ δευτέρα περὶ τοῦ τιμήματος, ἂν ἢ καθαιροῦσα κυρία ᾖτο.

Παρέδοσαν δ' ἤδη τὰς ψήφους πάντες οἱ ἡλιασταὶ καί, ἐποπτεύοντος τοῦ ἄρχοντος, ἡριθμοῦντο αἱ τε λευκαὶ καὶ αἱ μέλαιναί.

Μετέωροι δὲ τὴν ψυχὴν προσέβλεπον πάντες τὰς ἐκ τῶν καδίσκων προκυλινδουμένας λευκάς καὶ μελαίνας ψήφους.

Ἄλλ' ἴδε! Οἱ λευκοί, σωτήριοι κληροὶ πολλαπλάσιοι ἐξέρχονται καὶ νικηφόροι διὰ τῆς λαμπρότητος αὐτῶν ὑπερσκοτοῦσι τοὺς μέλανας.

Ἡ γαρμετὴ τοῦ Περικλέους ἄρα ἀπελύθη τῆς αἰτίας. Διότι

εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς Θέμιδος βαρύσταθμον ἔπεσε τὸ δάκρυον τοῦ ἥρωος.

Ἀπὸ τοῦ στόματος δὲ τοῦ ἄρχοντος ἀντήχησεν ἡ κρίσις καὶ πτερωτή, ἀκαριαία μετεδόθη εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἀνέστη δ' ἡ Ἀσπασία, ἥς τὸ πρόσωπον μικρὸν ἐρύθημα ἐπεκάλυψε. Καὶ πρῶτον μὲν μετήγαγε λαμπράν ἐπὶ μικρὸν τὴν ὄψιν ἐπὶ τὰς σεμνὰς κεφαλὰς τῶν ἡλιαστῶν, εἶτα δ' ᾤρεξε σιγῶσα τὴν χεῖρα τῷ Περικλεῖ, ὃς ἀπήγαγεν αὐτήν. Ἐν ᾧ δὲ παρήρχετο τὸ πλῆθος καλύπτρα ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπον αὐτῆς.

Ὡς δ' ἐπεφάνη ὁ Περικλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ, μυριόφωνοι ἐπιφωνήσεις ὑπεδέξαντο καὶ συνώδευον αὐτῷ.

Ἐν ταῖς ἀγυαῖς δέ, δι' ὧν ὁ εἰς τὴν οἰκίαν πορευόμενος Περικλῆς μετὰ τῆς κεκαλυμμένης συμβίου διήρχετο, ἵστατο τὸ πλῆθος καὶ προσβλέπον τὴν Ἀσπασίαν πολλὰ καὶ παντοῖα ἀνεβόα, ἢ ἐπιθύριζεν, ὥς ἕκαστος εἶχε γνώμης. Ἀλλ' ἐν τι ἐπιφώνημα πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐπανελαμβάνετο. Τὸ δ' ἐπιφώνημα τοῦτο ἦτο·

«Ὅποσον χαρίεσσα εἶναι ἔτι ἡ Ἀσπασία!»

Καὶ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο ἐπεκράτησε τέλος πάντων τῶν ἄλλων· μόνος δ' ὁ μανικὸς Μένων ἐξετόξευσεν αὐθάδη τινὰ ὕβριν, ὥς ἡ Ἀσπασία παρήρχετο.

Αἶφνης δ' ἔστη πρὸ τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας ὁ Σωκράτης προκύψας ἐκ τοῦ πλήθους.

«Συγχαίρω σοι, Ἀσπασία!» εἶπε προσομιλήσας αὐτοῖς, «αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ὥραι ἦσαν ὥραι ἀγωνίας τοῖς φίλοις σου!»

«Καὶ ποῦ ἦσο;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτε ἡ κρίσις ἐγίνετο;»

«Ὡς πάντοτε, ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους;» ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης.

«Καὶ τί ἤκουσας ἐκεῖ ἐν τῷ πλήθει κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον;» ἠρώτησεν αὐτὴς ἡ Ἀσπασία.

«Πολλὰ καὶ παντοῖα,» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης, «ἀλλὰ

τέλος δύο μόνοι λόγοι υπελείφθησαν καὶ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετεδίδοντο.»

«Καὶ οἱ λόγοι οὗτοι ἦσαν;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Ὁ Περικλῆς ἐδάκρυσεν!» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης, «καὶ ὅποσον περικαλλὲς εἶναι ἔτι ἡ Ἀσπασία!»

«Παράδοξος συντυχία!» εἶπεν αὖθις ὁ Σωκράτης φροντιστικῶς καὶ ἀλλοκότως, ὥς πάντοτε. «Ἡ περικαλλεστάτη γυνὴ εἶναι ἡ Ἀσπασία καὶ τῆς περικαλλεστάτης γυναικὸς ὁ εὐδαίμων σύμβιος ἐδάκρυσεν! — Πρόσεχε, Ἀσπασία. Τὸ δάκρυον τοῦτο τοῦ Περικλέους ἔστω τὸ τελευταῖον! Διότι μόνον τὸ πρῶτον δάκρυον τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὑψηλόν, τὸ δὲ δεύτερον θ' ἀπεδεικνύετο γελοῖον. Τὸ πρῶτον δὲ μόνον κατακλᾷ καὶ ἐκπλήττει τὴν ψυχὴν — τὸ δὲ δεύτερον θὰ ἀπεδεικνύετο μάταιον. Ὁ Περικλῆς νὰ μὴ δακρύσῃ δεύτερον! Ακούεις, Ἀσπασία, νὰ μὴ δακρύσῃ ποτὲ ὁ Περικλῆς!»

«Μὴ τι ἐγὼ προκαλῶ τὰ δάκρυα τοῦ Περικλέους;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία δηχθεῖσα τὴν ψυχὴν.

«Οὐδὲν λέγω, ἢ τοῦτο μόνον, ὅτι ὁ Περικλῆς οὐδέποτε πρέπει νὰ δακρύσῃ τὸ δεύτερον!» εἶπεν ὁ Σωκράτης καὶ ἐγένετο ἀφανής.

Ἐταράχθη δὲ τὴν ψυχὴν ἡ Ἀσπασία. Παράδοξον! Ὁ ἐχθρικῶς διακείμενος δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀπέλυσεν αὐτὴν σήμερον τῆς αἰτίας καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν διαλλαγόντων ἐχθρῶν προῦκυψεν εἰς τῶν φίλων, ἵνα κατηγορήσῃ αὐτῆς διὰ μικροπρεπῶν, δυσσιωνιστῶν λόγων!

«Καλῶς γνωρίζεις, ὅποσον παράδοξος ὁ ἀνὴρ!» εἶπεν ὁ Περικλῆς. «Ἔσο ἐπιεικής! Φίλα φρονεῖ ἡμῖν, ὥς γνωρίζεις!»

Ἄλλ' ἡ Ἀσπασία ἐχαλέπαινε. Ἐκ τούτου λογισμὸς τις, ὃν ἀπὸ πολλοῦ ἔτρεφε, νὰ τιμωρήσῃται δηλὰ δὴ τὴν παράξενον καὶ πάντοτε τολμηρὰν παρρησίαν τοῦ ἀλλοκότου ἀνδρὸς ἐξηγέρθη αὖθις ἰσχυρότερος ἐν τῇ ψυχῇ τῆς μεγάλου-

φρονος γυναικός, ἐν ᾧ ὑπερήφανος ἐπὶ τῇ νίκῃ παρὰ τὸν σύμβιον ἐβάδιζεν. —

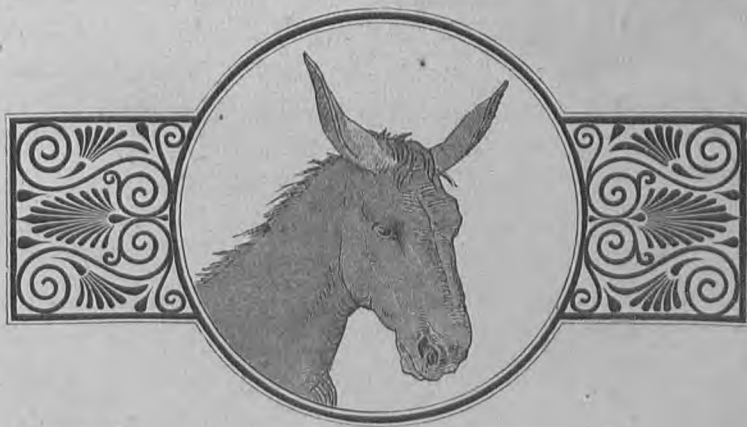
Δύο δ' ἄνδρες ἠκολούθουν διὰ πολλοῦ καὶ κατασκόπια ἔστρεφον βλέμματα ἐπ' αὐτούς. Ἐν ᾧ δ' ἐψηθύριζον πρὸς ἀλλήλους, χλευαστικὸν μειδίαμα περιεπέτετο τὰ χεῖλη αὐτῶν.

Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Διοπεΐθης καὶ ὁ Θουκυδίδης.

«Ἡ γυνὴ διέφυγεν ἡμᾶς!» ἔλεγε σκυθρωπῶς ἐμβλέπων ὁ ὀλιγαρχικός.

«Τοῦτο ὀλεθριώτερον αὐτοῖς θ' ἀποβῇ!» ὑπέλαβεν ὁ ἱερεὺς. «Γνωρίζεις καλῶς τὸν ὄχλον. Ἄν μὲν κατεδίκαζον αὐτῆς οἱ ἡλιασταὶ θάνατον, θὰ ᾤκτειρε μὲν αὐτήν, θὰ συνήχθετο δὲ τῷ Περικλεῖ, νῦν δέ, σωθείσης αὐτῆς, ταχέως θὰ εἴπῃ, ὅτι ἐπιεικῶς ἔκριναν καὶ ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ Περικλέους ἐπικινδυνότερα ὀσημέραι γίγνεται, ἐπειδὴ πρὸς χάριν αὐτοῦ ἀπολύονται καὶ οἱ ἀδικοῦντες!»

«Θριάμβευε σήμερον ἔτι!» εἶπεν αὖθις ὁ Διοπεΐθης συνάγων μακρόθεν τὴν πυγμὴν καὶ ἐπιδεικνύων αὐτὴν τῷ συμβίῳ τῆς Ἀσπασίας. «Τὰ βέλη, ἅτινα ἀπέστρεψας τῆς κεφαλῆς τῆς γαμετῆς σου, ἀσφαλέστερον θὰ τύχωσι τῆς σῆς!»

Ἀσπασία III.

XXII.

ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΝΙΚΑΙ.

Εφθινὸς τῇ ὑστεραίᾳ ἤρχετο ὁ Περικλῆς μετὰ τοῦ φίλου Σοφοκλέους εἰς τὴν ἀγοράν, ἐν ᾗ χρόνῳ καὶ ὁ σκυθρωπὸς Εὐριπίδης ἐν συνοδίᾳ τοῦ ζητητοῦ τῆς ἀληθείας τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐβάδιζον. Ἐκπλαγέντες δὲ πῶς ἐκ τῆς θέας τῶν σκευοφόρων δούλων, οἵτινες αὐτῷ ἤκούθουν, ἐπέσχον ἐκεῖνοι καὶ ἡρώτων τὸν ὥς εἰς ἀποδημίαν παρεσκευασμένον, ὅ,τι τοῦτο ἐσήμαινε καὶ ὅπου ἔμελλε νὰ ἐκπλεύσῃ.

«Διαπλέω εἰς Σαλαμίνα,» ὑπέλαβεν ὁ Εὐριπίδης. «Ἐλπίζω δ', ὅτι τέλος θὰ εὕρω ἐν τῇ ἡσύχῳ νήσῳ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν εἰρήνην, ὣν δέομαι. Ἐκεῖ ἐν τῷ παρακτίῳ σπηλαίῳ, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον τὸ φῶς τοῦ κόσμου εἶδον, ὥς ἐν κεχαρισμένῳ

ἀναπαυστηρίῳ ἐν τῷ μέλλοντι θά κατοικήσω καὶ ἀνενόχλητος
θά διατελῶ μεριμνῶν.»

«Ἀλλὰ δὲν παρέχει σοι ὁ ἀγροτικὸς οἶκος ἱκανὴν ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Παύσασθε λέγοντες περὶ τοῦ ἀγροτικοῦ οἴκου!» ὑπέλαβεν ἔγκοτος ὁ ποιητής. «Ὅλως ἀηδὴ κατέστησάν μοι τὴν ἐκεῖ δίαιταν ἢ πλησμονὴ τοῦ γόνου τῶν βατράχων, οἵτινες τῆς νυκτὸς ἐν τοῖς ἐγγύς τέλμασι κραυγάζουσι, καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ σμήνη τῶν τεττίγων, οἵτινες διὰ τῶν ἀπαύστων τερετισμῶν νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ταραττοῦσί με καὶ λογιζόμενον καὶ ποιοῦντα. Καὶ ὁ μὲν γέρων λάλος Ἀνακρέων ἐξύμνησεν αὐτοὺς τοὺς θέρεος γλυκεῖς προφήτας, ἀλλ' ἐγὼ ἐπαρῶμαι αὐτοῖς ἐξώλειαν! Ἐλκώδης ἐγένετο ἡ κεφαλὴ μου καὶ σχεδὸν ἐκφρων ἐγενόμην ὑπὸ τῶν ὀξύχων κραυγῶν τῶν ἀλαστόρων τούτων, τῶν τερετιζόντων τούτων κακῶν δαιμόνων! Μάτην δὲ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἡμέρας ὅλας ἐθήρευον ἐν ταῖς ὁπαῖς καὶ ἐξηφάνιζον αὐτοὺς... Μειδιάς, ἐπιεικὲς Σοφόκλεις. Ἀληθῶς εἶσαι ἐπιτήδειος παραχρῆμα ἔνθους νὰ ἐγκωμιάσῃς τοὺς βατράχους καὶ τέττιγας!»

«Καὶ μάλα!» ὑπέλαβεν ὁ Σοφόκλῆς μειδιῶν. «Διότι πᾶσα ἡ φύσις φθέγγεται καὶ ψάλλει. Ψάλλουσι τὰ κύματα· ψάλλουσιν οἱ ἄνεμοι καὶ αὐταὶ αἱ πίτυες· ψάλλει καὶ ὁ λίθος, ὅσάκις παρωθεῖται ὑπὸ τοῦ ποδὸς τοῦ ὁδοιπόρου. Τοσοῦτόν δ' ἄσμενος ἀκούει καὶ ὁ ἦχος ἑαυτόν, ὥστε καὶ αὐτός, ὡς ὁ Νάρκισσος, ἐρωτικῶς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα βλέπει ἐν τῷ κατόπτρῳ τῆς ἡχοῦς. Δι' ὃ, χρηστὲ Εὐριπίδη, ἄφες ἐγκωμιάσωμεν τοὺς . . .»

«Εὐρήκαμεν!» ὑφαρπάσας εἶπεν ὁ Εὐριπίδης. «Ὡ τῶν καλλιφρήμόνων, τῶν εὐδαιμόνων, τῶν καλοβίων, καὶ ὡς ἄλλως θέλουσι νὰ ὀνομάζωνται, οἵτινες πάντα καὶ αὐτὰ τὰ ἐπαρατώτατα ἐμπείρως ἐν καλοῖς ῥηματίοις περιπέττουσιν

ἀπαξιοῦντες σπουδαίως ν' ἀντιβλέψωσιν εἰς τὰς χαλεπότητας τοῦ βίου! Ἄλλ' οἱ τέττιγες, λέγω, πάντοτε ἀηδὴς συρφετὸς θὰ εἶναι μεθ' ὅλας τὰς ποιητικὰς φληναφίας τοῦ γέροντος Ἀνακρέοντος καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν εὐσεβοῦς Σοφοκλέους. Ἄλλ' οὐ μόνον οἱ τέττιγες καὶ οἱ βάτραχοι, ὥς καλῶς γνωρίζετε, ἀηδὴ καθιστᾶσί μοι τὴν ἐν τῇ ἀττικῇ ἡπείρῳ διατριβήν. Ἀποστέργω καὶ τὰς Ἀθήνας. Διότι δὲν δύναται τις χάριν δραπετιδὸς τινος γυναικὸς ν' ἀνέχεται τὰ σκώμματα τῶν παίδων τῶν τριόδων, καὶ εἰ διὰ πλείονος ἀττικοῦ ἄλατος εἶναι ἡρτυμένα. Ὁ ἀκόλαστος οὗτος βίος οὐδόλως ἀρέσκει μοι. Παρὰ τοῦτο δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ἀπειλητικὰ ἐπικρέμονται. Πρὸς τί δ' ἐγενόμεθα καὶ λεγόμεθα μᾶλλον πεπαιδευμένοι, ἐὰν τὰ ᾄθη χαλαρῶνται; — Χαίρετε! Ὑπάγω τό γε νῦν εἰς Σαλαμίνα . . .»

«Ἀλλά, πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία ἡμῶν ἐκ τοῦ τόπου;» ὑπέλαβεν ὁ Σοφοκλῆς. «Ὅφειλει νὰ παραμένῃ τις ἐν τῇ τάξει. Τοῦ Ἑλληνος δὲ τὸ ἐγκαύχημα, ὥς νομίζω, πρέπει νὰ εἶναι τοῦτο, ἐν τοῖς παρεμπύπτουσι δεινοῖς καὶ ταῖς ἐναντιότησιν αὐτὸς ἀμετάβλητος νὰ μένῃ καὶ νὰ διάγῃ τὸν βίον ἐν ἀλύτῳ εὐθυμίᾳ ἀπολαύων τοῦ καλοῦ, ὥς τις, ὅς τὸ ὑψιστον καὶ κάλλιστον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως ἔργῳ ἀποδεικνύει ἐν τῇ ἁρμονικῇ διαθέσει τῆς ἰδίας ψυχῆς καὶ ὑπ' οὐδενὸς ταραττεται ἐν τῇ εὐγενεῖ ἀπολαύσει τῆς ὑπάρξεως.» —

«Τί δέ; ὅταν τὸ γῆρας προσέλθῃ σοι καὶ αὐτὸς γονύκροτος ὑπ' αὐτοῦ κατασταθῇς;» ὑπέλαβεν ὁ Εὐριπίδης, «καὶ κατασβῶσιν αἱ πηγαὶ τῆς ἡδονῆς;»

«Τότε θ' ἀποστῶ τῆς ἡδονῆς, ἥς ἡ πηγὴ κατέσβη,» ἀντεῖπεν ὁ Σοφοκλῆς, «ἀλλὰ μόνον, ἵν' ἀνταλλάξω τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐθυμον, ὑπὸ ταραχῆς τινος πάντοτε ἀκολουθουμένην ἀπόλαυσιν τοῦ βίου ἀντὶ τῆς ἀπαραβλήτως καλλίονος, ἀληθῶς

θείας ήρεμίας καὶ φαιδρότητος, τῆς ἀλκυονίδου, ὑπὸ τοῦ κάλλους τέλεον φαιδρυνθείσης εἰρήνης τοῦ γέροντος.»

«Οἱ λόγοι οὗτοι ἀποδεικνύουσὶ σε γνήσιον τέκνον τῶν ἐνδόξων παλαιῶν χρόνων,» εἶπεν ὁ Εὐριπίδης, «ἀλλὰ καὶ ἐπιλήσμονα τούτου, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἐγενόμεθα φροντιστικώτεροι, ἢ ὥστε νὰ δυνώμεθα νὰ διάγωμεν τὸν βίον ἐν ἀγροτικῇ καλῇ εὐθυμίᾳ.»

«Τὸ ἐπ' ἐμοί,» ἤρξατο τότε σπουδαίως λέγων ὁ Σωκράτης, «εὐρίσκω, ὅτι θαυμαστὸν εἶναι τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους, ὅτι πρέπει νὰ διαφυλάττωμεν τὴν καλὴν ἁρμονίαν τῆς ἰδίας ἡμῶν ψυχῆς. Ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ μάθω καὶ βίᾳ ἀναγκάζομαι νὰ ἐρωτήσω διαρρήδην τὸν ἡμέτερον Σοφοκλέα, πότερον περὶ τῆς καλῆς ἁρμονίας λέγων τὴν σωφροσύνην ἐν νῷ ἔχει, ἢ οὕτως τὴν ἁρμονίαν καλὴν ἐννοεῖ, ὥς τις ἐπὶ παραδείγματος προκειμένου περὶ γυναικὸς τινος, ἢ περὶ τορευμάτων καλὰ καὶ ἡδέα καὶ εὐάρεστα τῇ ὄψει αὐτὰ καλεῖ; Ἡ, ἵνα ἄλλως εἶπω, πότερον τὸ ἀγαθὸν κύριον καὶ μέγιστον θεωρεῖ, ἢ τὸ συνήθως καλὸν λεγόμενον; Οὕτω δὲ περιερχόμεθα καὶ αὐθις εἰς τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ζήτημα, ὅπερ πολλάκις μὲν εἰς μέσον προηγέσκομεν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐλύσαμεν, ἂν δῆλα δὴ τὸ καλὸν προτιμητέον εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τοῦναντίον τοῦτο προέχει ἐκείνου.»

Μετέωρος δὲ τὴν ψυχὴν προσέβλεπεν ὁ ζητητὴς τῆς ἀληθείας τὸν ποιητὴν μετὰ τοὺς λόγους τούτους καταδοκῶν τὴν ἀπόκρισιν.

Ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ θόρυβος καὶ ταραχὴ ἡγέρθη ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν ἀγορὰν συνελθόντος πλήθους. Διότι, τοῦ τῆς ἐκκλησίας σημείου φανέντος, ἅπαντες ὥρμησαν ἐπὶ τὴν πύκνα.

Μειδιῶν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἐτοιμαζόμενος καὶ αὐτὸς νὰ ὀρμήσῃ ἐκεῖσε εἶπεν·

«Καὶ σήμερον, ἐριτιμότετε νιὲ τοῦ Σωφρονίσκου, δὲν θὰ λύσωμεν τὸ προσφιλές σοι ζήτημα. Διότι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων συνέρχεται ἤδη εἰς τὴν πύκνα καὶ σπουδαιότερα προτείνονται ἡμῖν εἰς λύσιν ἐκεῖ . . .»

Σιγηλὸς δὲ καὶ ἐκπληκτος ἔμενεν ἐκεῖ ὁ Σωκράτης, ὥς τις, οὐ τὸν λόγον ἐκ νέου ὅλως ἀκαίρως καί, ἵνα οὕτως εἴπωμεν, μόλις ἐξερχόμενον τοῦ στόματος ἀπέκοψαν.

«Μυρμηκίδη,» ἔλεγεν ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου Ἀθηναῖός τις πρὸς τὸν γείτονα ὁρμώμενος καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἀγορᾶς μετὰ τοῦ λοιποῦ τεταραγμένου πλήθους ἐπὶ τὴν πύκνα, «ὅτι δῆποτε ἂν διαγνώμεν σήμερον ἐκεῖ ἐπὶ τῆς πυκνός, προαισθάνομαι κακά, κακὰ ἐνσκήπτοντα εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Χρησμοὶ — χρησμοὶ κακὰ*προμηνύοντες θρυλοῦνται καὶ δὴ καὶ τοῦ Βάκιδος χρησμοὶ φέρονται, οἵτινες νῦν αἰφνιδίως καταληπτοὶ εἶναι. Τὸ δὲ φοβερώτατον πάντων, καλῶς γνωρίζεις, ὅτι ἡ Δῆλος, ἡ ἱερὰ Δῆλος, ἡ νῆσος τοῦ ἀρχηγέτου τῆς ἰωνικῆς φυλῆς θεοῦ Ἀπόλλωνος οὐδέποτε πρότερον ἐκινήθη ὑπὸ σεισμοῦ . . .»

«Οὐδέποτε!» ὑπέλαβεν ὁ Μυρμηκίδης. «Καὶ οἱ παῖδες ἐκ πρώτης ἡλικίας μανθάνουσιν, ὅτι ἡ ἱερὰ Δῆλος, ὥς διὰ σιδηρῶν ἀλύσεων πεπηγμένη πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, ἔμπεδος ἴσταται, οὐδὲ δύναται νὰ σεισθῇ ὑπὸ τῶν ὑποχθονίων δυνάμεων, ὥς αἱ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους.»

«Οὕτως ἐνόμιζον πάντες τέως,» εἶπεν αὐθις ὁ Κυνογένης, «ἀλλὰ χθὲς ἠγγέλθη, ὅτι ἰσχυρότατον σεισμὸν οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἤσθοντο καὶ ὅτι βαρεῖαι καὶ ἀπειλητικαὶ αἱ ὑποχθόνιοι θύελλαι ἐκίνησαν αὐτήν.»

«Ἡ Δῆλος ἐσεισθῇ!» ἀνεφώνησεν ὁ Μυρμηκίδης. «Τότε οὐδὲν ἔμπειρον μένει ἐν Ἑλλάδι!»

Καὶ ἄλλοι δὲ προσελθόντες διελέγοντο πρὸς τὸν Μυρμηκίδην καὶ Κυνογένην. Ἀλλὰ ταχέως ἠνωχλήθησαν καὶ

ἐξηναγκάσθησαν νὰ μεταστραφῶσιν ὑπὸ ἰσχυροῦ θορύβου, ὃς ὀπισθεν αὐτῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ διηγέρεθαι.

«Κυνόφρων Μεγαρεύς!» διεθρυλεῖτο πανταχόθεν, «κυνόφρων Μεγαρεύς! — Ἀποκτεῖνατε, λιθοβολήσατε αὐτὸν!»

Μέγα δὲ πλῆθος κραυγάζον συνηθροίσθη ταχέως περὶ τινα, ὃς ὑπὸ τινων διαπύρων ὑπ' ὀργῆς Ἀθηναίων κυκλωθεὶς συνελήφθη.

Οὐχὶ δὲ νῦν τὸ πρῶτον Μεγαρεύς τις περιῖστατο εἰς πράγματα ἐν Ἀθήναις. Διότι καὶ πρότερον, ἐν ᾧ ἔτι δὲν ἦτο ἀποκεκλεισμένη ἡ γείτων δωρική πόλις τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων τῶν Ἀθηνῶν, πολλοὶ αὐτῶν φέροντες σιτευτοὺς δέλφακας, ἢ ἄλλο τι εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν εἰς πώλησιν ἐπονειδίστως ἐπεσκώπτοντο καὶ ἐξυβρίζοντο καὶ κατετίλλοντο.

Ἄλλ' ἢ κατὰ τῶν Μεγαρέων ἔχθρα τῶν Ἀθηναίων ἐπετάθη εἰς λύσσαν, ἐξ οὗ ἐκεῖνοι μετὰ βαρβαρικῆς ὀμότητος ἐτόλμησαν νὰ φονεύσωσι τὸν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μέγαρον πεμφθέντα κήρυκα. Διότι ἐκ τοῦ χρόνου δὴ τοῦτου εἶχον ὁμώσαντες οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτι θὰ λιθοβολῶσι παραχρῆμα πάντα Μεγαρέα, ὃν ἐν Ἀθήναις θὰ κατελαμβάνον.

Ἰκετεύων δ' ὁ συλληφθεὶς νῦν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ὤμνυε πάντας τοὺς ἐπουρανίους, ὅτι δὲν ἦτο Μεγαρεύς, ἀλλ' ὅτι ἐξ Ἐλευσίνος ἦρχετο.

«Μὴ πιστεύετε!» ἐκραύγαζεν ὁ πρῶτος συλλαβών, ὃς ὥς διὰ σιδηρᾶς χειρὸς αὐτὸν ἔτι ἐκράτει. «Μὴ πιστεύετε, γνώριμος εἶναι μοι! Κυνόφρων Μεγαρεύς εἶναι — κυνόφρων Μεγαρεύς.»

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ τινες τῶν ἀρχόντων παρερχόμενοι διεπυνθάνοντο τὰ συμβαίνοντα καὶ διεκάλυσαν μὲν τοὺς ἄνδρας τοῦ φόνου, καλέσαντες δὲ τινας τῶν Σκυθοτοξοτῶν ἐκέλευσαν ν' ἀπαγάγῃσι τὸν ξένον εἰς τὸ δεσμωτήριον.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ ἐν τῇ πυκνῇ ὀλίγον τι μακρὰν τῆς ἐκκλησίας τρεῖς ἄνδρες διελέγοντο μικρὰ μὲν τῇ φωνῇ, ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς. Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ βυρσοδέψης Κλέων, ὁ προβατοπώλης Λυσικλῆς καὶ ὁ ἀλλαντοπώλης Πάμφιλος καὶ ἐφαίνοντο οὐχὶ ὁμογνωμοῦντες.

Ἄλλ' ἤδη ἀνέβαινον τὴν εἰς τὴν πύκνα ἄγουσαν οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων, ἵνα προσέλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Ἦλθον δ' οὗτοι ἀξιοῦντες νὰ λάβωσι δίκην ὑπὲρ τῶν ὁμοφύλων καὶ συμμάχων Μεγαρέων. Ἐκ τούτου ἐχθρικῶς ἀντέβλεψαν ἀλλήλοις οἱ Σπαρτιάται οὗτοι καὶ οἱ πολλοὶ τῶν περὶ αὐτοὺς Ἀθηναίων.

Ἀλλὰ τις τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὕς ἐτέρου τινός·

«Πρέπει νὰ εὐχηθῶμεν τὴν εἰρήνην, ἢ τὸν πόλεμον;»

«Ἵσως λυσιτελέστερον θὰ ἦτο,» ὑπέλαβεν ὁ ἕτερος, «ἂν ἦρχοντο οἱ Πελοποννήσιοι, ἵνα εὐθετίσωσι πῶς τὰ ἐν τῇ χώρᾳ . . .»

Μᾶλλον δὲ τεταραγμένος, ἢ ὅσον κατὰ τὴν εἰς τὴν πύκνα ἄνοδον ἦτο, κατέβαιναν ἐκεῖθεν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων μετὰ τινος ὥρας καὶ πολλοὶ ὁμιλοὶ συνήγοντο νῦν εἰς τὴν ἀγοράν.

«Νομίζω, ὅτι οὐδέποτε δεινότερον ἠγόρευσεν ὁ Περικλῆς!» ἀνεφάνει ὁ Μυρμηκίδης. «Ὡ τῆς λεοντοπροσώπου ἀλώπεκος! Ὅπόσον μετρίως προσεφέρετο, ὅπόσον ἡρεμὸς ἐπεδεικνύετο, ὅπόσον πρᾶος ἐφαίνετο! Ἐνόμιζέ τις, ὅτι πᾶν τὸ δυνατόν ἐμελλε νὰ συγχωρήσῃ! Ὅμως δὲ τοιαῦτα ἀντηζίου, οἷα, ὅτι οὐδέποτε θὰ συνεχώρουν οἱ πρέσβεις, ἀσφαλῶς ἐγνώριζεν! Ὅπόσον θαυμαστὸν δ' ἦτο τὸ τέχνασμα, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἄσμενοι θ' ἀποδῶσι τὴν ἐλευθερίαν τοῖς συμμάχοις, ἐὰν πρότερον τὸ αὐτὸ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι πράξωσιν!»

«Ὁσφραίνομαι πίσης, ἀκούω τὸν ψόφον τῶν κωπῶν καὶ τὰς κραυγὰς τῶν τριηράρχων, βλέπω τὰς ἐπιχρυσώσεις τῶν εἰκόνων τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Πειραιεῖ» — ἔλεγεν ὁ κουρεὺς Σποργίλος. —

«Καὶ διὰ τί ὄχι, λαγῳέ;» ἀνεφώνησαν οἱ ἄλλοι. «Δὲν ποθεῖς εὐθυμόν τινα θαλασσίαν στρατείαν;»

«Ἄλλ' ἢ θάλασσα εἶναι τι πάντοτε ἀλμυρὸν καὶ πικρόν!» ἀντεῖπεν ὁ Σποργίλος.

«Φάγε ἀκόροδον!» ἀντήχησε πανταχόθεν, «φάγε σκόροδον, δειλέ, ὥς οἱ εἰς ἀγῶνας τρεφόμενοι ἀλεκτρούνες, ἵνα θερμότερος ἀποδειχθῇ καὶ φρόνημα λάβῃς!» —

Ἄλλ' ἤδη ἠκούετο ἡ φωνὴ τοῦ Κλέωνος, ἡ φωνὴ τοῦ διαβοήτου βυρσοδέψου Κλέωνος ἐκ τινος ἄλλου πυκνοῦ ὀμίλου.

«Προαιροῦμαι πόλεμον, ἀλλ' ἄνευ τοῦ Περικλέους!» ἐκραύγαζεν. «Δὲν πρέπει ὁ πόλεμος ν' αὐξήσῃ μείζονα τὴν ἰσχὺν τοῦ Περικλέους. Πῶς θ' ἀπαιτήσωμεν αὐτὸν εὐθύνας, πῶς θὰ ἐπιτεθῶμεν αὐτῷ, ἐὰν ἡγῆται στρατοῦ, ἢ στόλου; Ἐρρέτω λοιπὸν ὁ Περικλῆς! Τὴν ἀξίωσιν τῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἐξορίσωμεν τὸν Περικλέα, ὥς Ἀλκμεωνίδην, ταύτην τοῦλάχιστον μόνην ἔπρεπε ν' ἀποδεξώμεθα! Ἐξορισθήτω ὁ Περικλῆς! Ἐξορισθήτω ὁ Περικλῆς!»

Ταῦτα ἐκραύγαζεν ὁ Κλέων σφοδρῶς καὶ βαναύσως σχηματίζόμενος καὶ τὸ σῶμα ριπτάζων καὶ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν χρόνου ἐν τῷ αὐτῷ παραμένων.

«Πόλεμον ἄνευ τοῦ Περικλέους!» ἐπανελαμβάναν ἀκαταπαύστως.

Τῆς αὐτῆς δὲ γνώμης ἦτο καὶ ὁ Πάμφιλος, ὃς ὅμως προσετίθει κραυγάζων ἐν ἀμίλλῃ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξορίσῃσι τὸν Περικλέα, ἀλλὰ ν' ἀπαιτήσῃσι αὐτὸν εὐθύνας τῆς πολιτείας καὶ νὰ καθείρῃσιν.

Εν τούτῳ τῷ μεταξὺ προσήλθε καὶ ὁ γέρων Κρατῖνος μετὰ τοῦ Ἑρμίππου καὶ τρίτου τινός, νεανίου τινός, ὃς ἐν μείζονι βαθμῇ τὸ ἀττικὸν βλέμμα κατεῖχεν, ἢ οἱ ἄλλοι δύο, καὶ περὶ οὗ ἐλέγετο, ὅτι ἐν τοῖς Ληναίοις κωμωδίαν ἔμελλε νὰ διδάξῃ.

«Φέρεις τὴν ψῆφον ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ἢ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης σύ, γηραιᾷ Σάτυρε;» εἶπέ τις τοῦ πλήθους πρὸς τὸν γηραιὸν κυπελλοχάρωνα!

«Ἐγώ,» ὑπέλαβεν ἐκεῖνος, «τίθεμαι τὴν ψῆφον ὑπὲρ τῶν ὀπτῶν λαγῶν, ὑπὲρ τοῦ ἐν τοῖς ἀμφορεῦσιν οἴνου, ὑπὲρ τοῦ ἐν τοῖς κιβατίοις ἀργυρίου, ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς ταμνείοις σύκων, ὑπὲρ τῶν ἐστεφανωμένων τράγων, ὑπὲρ τῶν βληχομένων ἀμνῶν, ὑπὲρ τῶν Διονυσίων, ὑπὲρ τοῦ νέου γλεύκους, ὑπὲρ τῶν ἀνατετραμμένων χοῶν, ὑπὲρ τῶν εὐστροφῶν ὑψιζάνων ὀρχηστρίδων . . .»

«Ἄρα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης!» εἶπέ τις.

«Καὶ μάλα,» ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, «καὶ κατὰ τοῦ ψηφίσματος τοῦ ἀποκλείοντος τοὺς Μεγαρέας τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Σωφρονίσθητε, ὦ ἰοστέφανοι Ἀθηναῖοι! Παύσασθε ὑπολαμβάνοντες ἐκάστην ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπιφαινομένην γραῖαν ὥς ἄνδρα καὶ μετημφιεσμένον Μεγαρέα! Διότι, ἐξ οὗ ἀπεκλείσατε τοὺς Μεγαρέας τῆς ἀγορᾶς, δὲν δύναται τις νὰ πορίσῃ ἑαυτῷ ὀπτὸν σιτευτὸν δέλφακα, οἶον οἱ Μαραθωνομάχοι ἀξιοῦσι νὰ φάγωσι, καὶ ταχέως εἰς τοῦτο θὰ περιστῶμεν, νὰ καταβροχθίζωμεν ὀπτοὺς τέττιγας. Πρὸς τί δ' ἐρίζετε ὑμεῖς περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης; Μὴ τι οἱ Σπαρτιάται ἀπῆλθον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἀλλοίαν ἀπόκρισιν φέροντες, ἢ ἐκείνην, ἣν ὁ Περικλῆς εἰσήνεγκεν; Ἄφετε νὰ διοικῇ τὸ κοινὸν ὁ Περικλῆς καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτῷ, οἱ δημοτικοί, οἱ βурсοδέψαι καὶ προβατοπῶλαι καὶ ἀλλαντοπῶλαι, οἱ καταψῶντες τὸν πῶγωνα ὑμῶν, οἱ σαίνοντες τὴν κέρκον, οἱ ἀποσοβοῦντες

τάς μύϊας τῶν κεφαλῶν ὑμῶν, οἱ ἀπομάττοντες τῶν ὑποδημάτων τὸν κονιορτὸν καὶ ἀποτίλλοντες τὰς κροκύδας τῶν ἱματίων . . .»

Τὰ σκάμματα δὲ ταῦτα περιήγαγον τὸ αἷμα τοῦ Κλέωνος εἰς ἀναβρασμόν.

«Ἐν τούτῳ,» ἀνεφώνησε, «δίκαια ὁ Περικλῆς ἐπραξε πειραθεὶς νὰ κημῶσῃ τοὺς δηκτηρίους, ἀκολάστους τούτους κωμφοδοποιοὺς — τοὺς μολοσσοὺς τούτους τοὺς δάκνοντας τὰς κνήμας πάντων . . .»

«Ἴδε, ὁ Κλέων!» ἀνεφώνησεν ὁ Κρατίνος, «ὁ Κλέων, ὁ φοβερός! Δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ ἔλθω ἐνταῦθα, ἂν ἐγνώριζον, ὅτι ὁ ἀγκυλοχειλῆς, ὁ ἄμῶς, ὁ περιφερεὶς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνταῦθα εὐρίσκεται. Ἄλλ' ἢ τῆς βύρσης καὶ πόρῳθεν ὁσφραντὴ ὁσμὴ ἔπρεπε νὰ μοι ὑποδείξῃ τοῦτο.»

Καὶ ὁ μὲν Κλέων ἐξαγριωθεὶς ἐμελλε νὰ ὀρμήσῃ ἐπὶ τὸν κωμικόν, ἀλλ' ὁ Μυρμηκίδης κατέσχευεν αὐτόν. Ὁ δὲ Κρατίνος εἶπεν αὐθις·

«Ἀκολάστους ἀποκαλεῖς ἡμᾶς, ὅτι τὸ ξίφος πάλλομεν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν οὐδόλως στοχαζόμενοι, τίνος θὰ τύχῃ; Ἀλλά, καὶ ἐὰν μὴ βάλλωμεν τὸν ἄνδρα, οὐ στοχαζόμεθα, ἴσως τυγχάνομεν τοῦ δικαίου πράγματος. Ἐρωτᾷ ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς, τίνα βάλλει, ὅταν ἀφίῃ τοὺς κεραυνοὺς; Ἀρκεῖ αὐτῷ μόνον, ὅτι καθαίρει τὸν ἀέρα.»

«Γηραιὲ σιαλοπάλλαγε!» ἀνεφώνησεν ὁ Κλέων. «Δὲν εἶσαι σὺ ὁ περὶ οὗ λέγεται, ὅτι τὸν ποιητικὸν οἶστρον ἐκ τοῦ πίθου ἀντλεῖς;»

«Καὶ σὺ;» ὑπέλαβεν ὁ Κρατίνος, «δὲν εἶσαι ὁ φαρμακός, περὶ οὗ λέγεται, ὅτι ὄφις ἔδακέ σε καὶ — διεβράβη. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν δηλοῖ. Δὲν φοβούμεθα ἡμεῖς, ἀλλὰ θαρράλῃσι διαμαχόμεθα πρὸς τὴν δυσοσμίαν τοῦ σκύτους τῆς φώκης, πρὸς τοὺς ὀργίλους, περιφερεῖς, γλαμυροὺς ὀφθαλμοὺς, πρὸς

τάς ἐκατὸν ἐρυθρόχρους κεφαλὰς τοῦ Κερβέρου! "Ὅταν δὲ ποτε ἀπαλλαγῶμεν τοῦ θηλυμανοῦς Περικλέους, τότε πιστεύω ἐγὼ τε καὶ σύμπαντες οἱ ἰοστέφανοι Ἀθηναῖοι, ὅτι τῶν κοβάλων τούτων, τῶν ἀλλαντοπωλῶν καὶ προβατοπωλῶν καὶ βυρσοδεψῶν εὐχερέστατα ἡμῖν πνοι θ' ἀπαλλαγῶμεν!"

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ὁ Κρατῖνος ἔλεγεν, αἴφνης ὁξὺς κατὰ γελῶς ἠκούσθη προερχόμενος ἐκ τῶν ὀπισθεν κίονός τινος. Πάντες δὲ μετεστράφησαν καὶ εἶδον τὸν μανικὸν Μένωνα ὑποπτήσσοντα ὀπισθεν τοῦ κίονος.

"Ἴδε, ὁ Μένων!" ἀνεφάνησεν ὁ νεώτατος τῶν τριῶν κωμωδοποιῶν. "Ἐχει δὲ τοσοῦτον ἐσπαραγμένην καὶ ῥυπαρὰν τὴν ὄψιν ὁ κακοδαίμων, ὥστε ἀναμφιλόγως ταχέως ὁ Εὐριπίδης θ' ἀποδείξῃ αὐτὸν ἥρωα τραγικοῦ τινος ἔργου."

Ἐγέλων δ' οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλ' ὁ Μένων σαίρων τοὺς ὀδόντας ἐκραύγαζεν·

"Πονηρὰ ἀνθρώπια, ἰοστέφανοι ὀλεστροί!"

Καὶ οἱ μὲν παριστάμενοι ἤθελον νὰ δείρῳσιν αὐτόν, αὐτὸς δὲ παρῶρμα τὸν κύνα ἐπ' αὐτούς.

Καὶ ἤδη πολλοὶ δραζάμενοι λίθων ἵτοιμάζοντο νὰ ρίψωσιν αὐτοὺς κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ παράφρονος, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ στιγμῇ τοῦ χρόνου παρερχόμενος ὁ Σωκράτης ἄκτειρὲ καὶ ἀπήγαγε τὸν ἄνδρα.

Τότε τὸ πλῆθος διεσκορπίσθη, ὁ δὲ Πάμφιλος διάπυρος ἔτι ὑπ' ὀργῆς εἶδε τὸν Περικλέα ἀπερχόμενον καὶ παρακολουθήσας κατεδίωκεν αὐτόν ὅλην τὴν ἡμέραν λαιδορῶν, ὡσάκις κατελάμβανεν αὐτόν.

Οὕτω καὶ αὖθις τῆς ἐσπέρας ἠκολούθει αὐτῷ.

"Εἶσα τύραννος, ὡς ὁ Πεισίστρατος!" ἔλεγεν. "Λόγω μὲν σώζεις τὴν δημοκρατίαν, ἔργῳ δὲ σὺ μόνος ἔχεις τὰς ἡγίας τῆς πόλεως ἐν χερσίν!"

Ἀλλ' ὁ Περικλῆς ὑπέμεινε σιωπῇ.

« Ἐμβάλλεις τοὺς Ἀθηναίους εἰς πόλεμον, » ἔλεγεν αὐτῷς ὁ Πάμφιλος, « ἵνα κύριος μένης τῆς πόλεως καὶ ἵνα μὴ δῶς εὐθύνας! »

Ὁ δὲ Περικλῆς ἐσιώπα.

« Δὲν ἐπιτρέπεις ν' ἀποδειχθῇ ἡ ἀξία ἀνδρῶν οὐχ ἥττον σοῦ δεινῶν ῥητόρων καὶ φύσει ἀρχικῶν τοῦ δήμου! » ἔλεγε σπουδῇ ὁ Πάμφιλος.

Ἀλλ' ὁ Περικλῆς ὑπέμεινε σιωπῶν.

« Ὅμιλῶν τοῖς σοφισταῖς καὶ ταῖς ἐταίραις ἔμαθες τὴν ἀρχικὴν τέχνην! — Κατέπνιξας τὴν ῥώμην τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ἀποδείξας αὐτὸν ἀβρὸν καὶ τρυφλόν! »

Ἐν τῷ μεταξύ ἦλθεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν οἰκίαν. Ἦτο δὲ σκότος βαθύ καὶ ἐκ τούτου ἠκολούθει αὐτῷ κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἀθηναίων δοῦλος φέρων ἀνημμένην δᾶδα.

Καὶ ὁ μὲν δοῦλος ἔκοψε τὴν θύραν, ὁ δὲ θυρωρὸς ὑπήκουσεν, ἀλλ' ὁ Πάμφιλος παρέμενε ἐτι.

« Παράπεμψον τὸν ἄνδρα τοῦτον φέρων φῶς· διότι σκότος εἶναι βαθύ! » προσέταξεν ὁ Περικλῆς τῷ δούλῳ καὶ εἰσῆλθεν ἡρεμὸς εἰς τὴν οἰκίαν. —

Ὁ δὲ Σωκράτης προσεφοίτα ἐτι πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους, ὅτε μὲν μετὰ τοῦ φίλου Εὐριπίδου, ὅτε δὲ μόνος. Ἦρχετο δ' ἐτι εἰς τῆς Ἀσπασίας καὶ ἔχαιρε διαλεγόμενος πρὸς αὐτήν. Ἀλλ' οἱ λόγοι ὁσημέραι ἀσαφέστεροι καὶ αἰνιγματωδέστεροι καὶ ὥς χρησμοὶ ἤχουν.

Ἡμέρᾳ δὲ τινι μετὰ τὴν σπουδαίαν ἐκείνην ἐπὶ τῆς πυκνῆς σύνοδον ἦλθεν αὐτῷς ὁ Σωκράτης εἰς τῆς Ἀσπασίας καὶ παραντύκα ἤρξατο σπουδῇ πρὸς αὐτὴν διαλεγόμενος. Εὐθυμὸς δ' ἡ Ἀσπασία ἔλεγε περὶ τοῦ ἐπικειμένου κατὰ τῶν Δωριέων πολέμου, ἀλλ' ἐν ταῦτῳ μετ' ἀγανακτήσεως καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ στάσεων, τῶν ἐχθρικῶν ἐπιβολῶν

τοῦ ἱερέως τοῦ Ἑρεχθέως, τῶν ταραχῶν τῶν φιλολακάνων καὶ τῆς ὀμότητος τῶν δημαγωγῶν.

«Ἐξ αἰτίας τῶν ὤμων τούτων!» ἔλεγεν, «ἴσως ἐπίκειται ἡ παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος!»

«Ἡ παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος!» ἀνεφώνησεν ὁ Σωκράτης. «εἶναι τοῦτο δυνατόν; Δὲν εἶναι τοῦτο βεβαίως πλάνη; Διότι οὐχὶ πολὺς χρόνος παρήλθεν, ἐξ οὗ ἐλέγετο, ὅτι ἡ Ἑλλὰς πλησιάζει τῇ τελείᾳ ἀκμῇ. Ἐκ τοῦ χρόνου δ' ἐκείνου, ὅτε εὐθυμοὶ ἐκ τῆς ἐορτῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸ τοῦ τελειωθέντος Παρθενῶνος ἰστάμεθα, καὶ ἐγὼ μὲν ἐνόμιζον, ὅτι ὁ χρόνος τῆς λαμπροτάτης ἀκμῆς ἦλθεν ἤδη, σὺ δ' ἔλεγες, ὅτι σχεδὸν μὲν τι θεία ἡ τέχνη ἡμῶν ἐγένετο, ἀλλ' ὅτι ἐνέλειπεν ἔτι τι τὸ δυνάμενον καὶ τὸν βίον ἡμῶν ὅλως καὶ ἐν παντὶ καλὸν ν' ἀποδείξῃ, ἐκ τοῦ χρόνου ἐκείνου, λέγω, μετέωρος τὴν ψυχὴν ἀνέμενον τὴν μέλλουσαν ἔτι στιγμὴν τοῦ χρόνου τῆς τελείας ἀκμῆς καὶ ἐκαρადόκουν αὐτήν. Ἐπειδὴ δ' εἶχον ἀκούσας, ὅτι τινὰ τῶν ἀνατολικῶν ἀνθῶν ἐν μιᾷ μόνῃ νυκτὶ καταλαμπόμενα λάθρα ὑπὸ τῆς αὐγῆς τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Διὸς τὴν θαυμασίαν αὐτῶν κάλυκα ἀναπτύσσουσι, σκοπούμενος, ὅτι καὶ ἡ ἀκμὴ τῶν θνητῶν ὁμοία τῇ ἀκμῇ τῶν ἀνθῶν ἐκείνων ἴσως εἶναι, οὐδεμίαν ἡσυχίαν εἶχον καὶ νυκτὸς φοβούμενος, μή τι κοιμώμενον καταλάβῃ με τὸ καλὸν τοῦτο. Ἰδίᾳ δὲ προσεῖχον τὸν νοῦν τῷ ὅλως νέῳ ἐκείνῳ, θαυμαστῷ ἐρωτικῷ καὶ γαμικῷ δεσμῷ, ὃν ὁ Περικλῆς καὶ σὺ πρὸ τοῦ ἀγάλατος τῶν Χαρίτων ἐκείνων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως συνήψατε. Διότι ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ αὐτοῦ δὴ τούτου ἐφαίνετό μοι ἡ καλλίστη ἀκμὴ τοῦ ἐλληνικοῦ βίου ἐπισφραγίζομένη. Ὡς δ' ἡμᾶς τοὺς παρεστῶτας τότε διαρρήδην ὡς μάρτυρας ἐπεκαλεῖσθε, πιστῶς ἐγὼ τὸ τοῦ μάρτυρος ἔργον διετέλουν ἐπιτελῶν. Διότι καὶ τοὺς λόγους ἐκείνους σπουδαίους ἐξελάμβανον καὶ ἑμαυτὸν ὡς κληθέντα οὐ μόνον ἐπὶ στιγμὴν τινα χρόνου, ἀλλὰ διὰ παντὸς

προσεκτικὸς μάρτυς τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου δεσμοῦ νὰ γέ-
νωμαι. Ὡς δ' ἐν κήπῳ τινὶ ὅλῳ σπάνιον τι καὶ καρποφόρον
δενδρύφιον ἐκάστης ἡμέρας τις ἐπισκοπεῖται φοβούμενος, μὴ
τί ποτε αὐτὸ κατακεκλασμένον ὑπ' ὤμῃς τινος χειρός, ἢ
ἀποκεκαυμένον ὑπὸ τοῦ παγετοῦ, ἢ ἀπομεμαρασμένον κατα-
λάβῃ, ἐκάστοτε δ' ἐκ νέου χαίρει βλέπων αὐτὸ ἀβλαβὲς καὶ
ἀκμαῖον, οὕτω προσφοιτῶ καὶ ἐγὼ πρὸς σέ, οὐχὶ ἵν' ἀκούσω,
ὥς ἄλλοτε ποτε, ἀλλ' ἵνα ἴδω, ὅτι ὁ ἔρωσ εἶναι, καὶ ὅπως
ἀναπτύσσεται καὶ ἐκ τίνος προέρχεται καὶ εἰς ποῖον τέλος
ἄγει. Καὶ σπουδαῖον μὲν τι εἶναι ἀληθῶς ὁ κρίσιμος ἀγών,
πρὸς ὃν οἱ Ἰωνεὺς καὶ οἱ Δωριεῖς προπαρασκευάζονται, ἀλλὰ
σπουδαιότερα εἶναι μοι τὰ τοῦ ἐρωτικοῦ ὑμῶν δεσμοῦ καὶ ἡ
τελεία κρίσις τοῦ ἀγώνος, ὃν ὑμεῖς ἐν ὑμῖν αὐτοῖς καὶ ἐκτὸς
ὑμῶν αὐτῶν ἀγωνίζεσθε. Διότι οἱ μὲν λαοὶ εἶναι ἀθάνατοι,
ἢ τοῦλάχιστον μακρόβιοι καὶ αἱ τύχαι αὐτῶν δύνανται αὖθις
νὰ μεταβληθῶσι καὶ ἀνορθωθῶσιν, ἢ δὲ τύχῃ τοῦ ἀνθρώπου
περιστρέφεται ἐν στενοτάτῳ, καί, ὥς ἅπαξ ἀποβαίνει, οὕτω
καὶ μένει ἐπεσφραγισμένη· διότι εἰς ἀνακαίνισιν καὶ ἐπανόρ-
θωσιν οὐδένα χρόνον παρέχει αὐτῇ ἡ Μοῖρα. Δι' ὃ ἀκολουθῶ
προσεκτικῶς τῷ ἐν ὑμῖν αὐτοῖς καὶ ἐκτὸς ὑμῶν αὐτῶν εἰς
τὸ πρόσω χωροῦντι ἐξελιγμῷ τοῦ θαυμαστοῦ, ἐπὶ τῆς ἐλευ-
θερίας στηριζομένου ἔρωτος ὑμῶν. Καὶ βραδεῖ μὲν δήματι
προβαίνει, ἀλλ' αἰσθάνομαι αὐτόν, διότι αἱ αἰσθήσεις μου
οὐχὶ λίαν ἀμβλεῖαι εἶναι.»

«Ἐξ ἐράωντος ἄρα,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ἐγένου θεατῆς
καὶ μάρτυς τοῦ ἔρωτος ἄλλων;»

«Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐν τῷ Λυκείῳ σπουδῇ φεύγουσά με
παρήνεσας νὰ θύσω ταῖς Χάρισιν,» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης,
«θύω ταῖς Χάρισιν, ἀλλ', ὥς φαίνεται, μάτην. Διότι οὔτε τὰ
χείλη μου λεπτότερα, οὔτε ὁ τύπος τῆς μορφῆς χαριέστερος
ἐγένετο. Ἐκ τοῦ χρόνου δ' ἐκείνου κατέμαθον, ὅτι σπανίως,

ἢ μᾶλλον οὐδέποτε ἐδόθη ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ θνητῷ ἢ τε διὰ τῆς διανοίας κατάληψης τοῦ κάλλους καὶ ἐν ταῦτῳ ἢ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀπόλαυσις αὐτοῦ.»

Ἄλλ' ἡ Ἀσπασία ἠμφισβήτει, ὅτι ἀπέσβη τέλεον ἢ φλόξ ἐκείνη, ἥτις τότε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νέου μεριμνοφροντιστοῦ ἐπὶ στιγμὴν χρόνου ἄμετρος εἶχεν ἀναλάμψασα. Δι' ὃ ἐφάνη αὐτῇ, ὅτι νῦν καρὸς ἦτο νὰ λάβῃ τὴν τιμωρίαν, ἣν ἀπὸ πολλοῦ ἤρχετο ταπεινοῦσα καὶ κατασχύνουσα ἐκ νέου τὸν φιλόσοφον.

Ἐκ τούτου ἤρξατο πονήρως λέγουσα·

«Τὰ ἐν τῷ Λυκείῳ τότε συμβάντα, ὧν μετὰ μακρὸν χρόνον νῦν ἀνεμνήσθης, οὐδέποτε ὑπεξέφρευσαν καὶ ἐκ τῆς ἐμῆς μνήμης. Ὁμολογῶ δέ σοι εἰλικρινῶς, ὅτι βαρέως τοῦτο ἐνίστε φέρω ἐν ἐμαυτῇ, ὅτι εἰκὴ τότε καὶ ἐκ ψευδοῦς ὑποθέσεως ὀρμηθεῖσα ἐλύπησά σε φυγοῦσα οὕτω καὶ κελεύσασα νὰ θύσῃς ταῖς Χάρισι, ὅπερ σὺ οὕτως ἠρμήνευσας, ὥς εἰ διὰ τῶν λόγων ἐκείνων ἤθελον νὰ εἶπω, ὅτι, ἵνα τύχῃς τοῦ ἔρωτος γυναικὸς τινος, ὤφειλες πρῶτον νὰ πειραθῇς νὰ περιποιήσῃς σαυτῷ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, αἵτινες τὸν ἄνδρα ἀξιέραστον ἀποδεικνύουσιν. Ἄλλ' ἔπρεπε τότε νὰ ἐνθυμηθῶ, ὅτι σοφὸς τις εἶσαι, ὃ ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐμπέσῃ ποτὲ σπουδαίως ἢ ἐπαθυμία τοῦ ἔρωτός μου. Ἐκ τοῦ χρόνου δ' ἐκείνου, ὃ Σώκρατες, διανοοῦμαι ἀδιαλείπτως, ὅτι ἴσως ὤφειλόν σοι ἐπανόρθωσιν τινα τοῦ κακοῦ ἐκείνου.»

«Σὺ ἐμοί;» εἶπεν ὁ Σωκράτης πικρῶς μειδιῶν. «Οὐχί, οὐδεμίαν ἐπανόρθωσιν ἠξίου νὰ λάβω παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἐνόμιζον ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου, ὅτι ἐγὼ αὐτὸς ὤφειλον ἐμαυτῷ τὴν ἐπανόρθωσιν ταύτην . . .»

«Ἦμην μαρὰ τότε!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Ἀλλὰ σήμερον ἀνύποπτος θὰ ἐκκλινον τὴν κεφαλὴν μου πρὸς τὸ στήθός σου, διότι νῦν καλῶς γνωρίζω σε . . .»

Ἐκάθητο δ' ἡ Ἀσπασία μετὰ τοῦ Σωκράτους ἐν τινι δωματίῳ λίαν ἡδυπαθῶς καὶ κομψῶς κεκοσμημένων καὶ ἀποπνέοντι λεπτὰς μεθυστικὰς εὐωδίας, αἵτινες ἐκ τῆς Ἀσπασίας αὐτῆς ἀπορρέουσαι ἐφαίνοντο. Διότι, ὥς οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἦτο καὶ αὕτη περίρρυτος ὑπὸ τινος θείας εὐωδίας. Ἀπήστραπτε δ' ἀμάραντα, θαλερὰ θέλγητρα, μαγευτικὴ φαιδρότης περιεπέτετο τὴν μορφὴν αὐτῆς καὶ ἐφαίνετο ἐν ἐξαιρέτῳ διαθέσει τῆς ψυχῆς διακειμένη, ἂν τοιοῦτόν τι, οἷον ἡ διάθεσις, ὑφίστατο καθ' ὅλου, προκειμένου περὶ τῆς Ἀσπασίας.

Περὶστερὰ δέ τις ἐπέτετο ἄνω καὶ κάτω ἐν τῷ δωματίῳ. Ἦτο δ' αὕτη ὁ πτερωτὸς φίλος τῆς Ἀσπασίας, χαριέστατον πτηνὸν λευκαυγὲς πτέρωμα ἔχον καὶ θελκτικώτατον καὶ κυανανυγὴ δακτύλιον περὶ τὴν δέρην.

Οὐχὶ σπανίως δ' ἐπεκάθητο ἡ περιστερὰ αὕτη ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς Ἀσπασίας καὶ ἐζήτει ἐν μέσοις τοῖς χεῖλεσι τῆς καλῆς τὸ σὺνηθες λίχνευμα. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωκράτους κατεπέτετο ἐνίοτε καὶ τοσοῦτον ἐπιμόνως ἐκάθητο ἐπ' αὐτῆς, ὥστε ἡ Ἀσπασία πολλάκις ἐξηναγκάζετο ν' ἀπαλάσσει αὐτὴ τὸν ξένον τοῦ φορτικοῦ πτηνοῦ καὶ τότε ἀναγκαίως ὥς ἐγγύτατα αὐτοῦ ἀμέσως ἤρχετο.

Ὅσακις δ' ἐπιπόνως κατάρθου ν' ἀποσοδήσῃ τὸ ζῶον ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωκράτους, ἐξεπέτετο τοῦτο καὶ ἐκαθέζετο ἄλλοθι πού γογγύζον πρότερον ἐπανειλημμένως.

«Ἄν μὴ πάντες κοινῇ ὠμολόγουν, ὅτι ὁ γογγυσμὸς τῶν περιστερῶν λεπτὸς καὶ ἡδὺς εἶναι,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «ἐγὼ ἐν τῇ ἀμουσίᾳ μου θὰ ἐξελάμβανον αὐτὸν ὡς ἀηδὴ, θὰ ἀπεκάλουν αὐτὸν ἀμβλὺν χρεμετισμόν.»

«Πῶς!» ἀνεφώνησεν ἡ Ἀσπασία, «ὑβρίζεις τὸ πτηνὸν τῆς Ἀφροδίτης; Πρόσεχε, μὴ τι τὸ πτηνόν, ἢ ἡ θεὸς αὐτὴ τιμωρίαν λάβῃ παρὰ σοῦ!»

Ἀσπασία III.

«Ἐτυχον ἤδη τῆς τιμωρίας!» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης.

«Ἀκατανόητοι εἶναι οἱ θεοί,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία· «διότι ὅτε μὲν φθονεροὶ φαίνονται καὶ γλίσχροι, ὅτε δ' εὐνοϊκῶς διακείμενοι παρέχουσιν ἄφθονα τὰ ἀγαθὰ, ὧν πρότερον ἔστερουν τινά. Ἰδιοτροπωτάτη δὲ πασῶν τῶν θεῶν εἶναι ἡ Ἀφροδίτη, ἥτις παντάπασιν ἀξιοὶ ν' ἀναμένῃ πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν νὰ τύχῃ εὐνοίας τινὸς τὸν εὐθετον καιρὸν καὶ τὴν εὐκαιρον διάθεσιν καὶ πολλάκις νὰ ἐπανερχηται. Μωρὸς δ' εἶναι ὁ ἄπαξ μόνον πειρώμενος νὰ εὐδοκιμήσῃ παρ' αὐτῇ. Ἀγνοεῖς τοῦτο, Σώκρατες; Καὶ δὲν προσφέρονται καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ ἴσως ὁμοίως, ὡς αἱ θεοί;»

«Ἀγνοῶ τοῦτο,» εἶπεν ὁ Σωκράτης· «διότι οὐδέποτε ἔλαβον πείραν αὐτοῦ.»

«Ἐν τούτῳ ἄδικα πράττεις!» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Σὺ αὐτὸς λοιπὸν τὴν αἰτίαν ὑπέχεις, ὅτι ἀγνοεῖς, ὁπότερον εὖνοι, ἢ κακόννοι εἶναι σοι ἡ Ἀφροδίτη καὶ αἱ γυναῖκες.»

Τοιούτους καὶ ἄλλους ὁμοίους παραδόξους καὶ σκαπτικούς λόγους ἔλεγεν ἡ Ἀσπασία. Ἐν τῷ μεταξύ δ' ἐθώπευε καὶ ἐφίλει τὴν περιστεράν, ἥτις ἀντεφίλει αὐτήν. Οὐδέποτε δ', ὅσον ἐνεθυμεῖτο, εἶδεν αὐτήν ὁ Σωκράτης τοσοῦτον μέχρις ἀκολασίας σχεδὸν εὐθυμον. Ἀλλ', ὅσῳ εὐθυμοτέρα ἐκείνη ἐγίγνετο, τοσοῦτῳ σιγηλότερος, συννούστερος καὶ σπουδαιότερος ἐπεδεικνύετο οὗτος.

Καὶ αὖθις δ' ἔπη ἡ περιστέρα γογγύσασα νῦν γογγυσμὸν ὅμοιον πρὸς κιχλισμὸν καὶ ἐκαθέσθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωκράτους. Ἀλλὰ νῦν ἐνεπλάκη ὁ μικρὸς ὄνυξ τοῦ ποδὸς αὐτῆς τοσοῦτον στερῶς εἰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τοῦ σοφοῦ, ὥστε ἀδύνατον ἦτο αὐτῇ ν' ἀπαλλαγῇ. Δι' ὃ ἔσπευσεν ἡ Ἀσπασία εἰς βοήθειαν αὐτῆς, ἵν' ἀπαλλάξῃ τὸν ὄνυχον τῆς κόμης. Ἐν τούτῳ ἡσθάνετο ὁ Σωκράτης τὸν δάκτυλον αὐτῆς ψαύοντα τῶν τριχῶν. Ἐκ τῆς ἀμέσου δὲ

ταύτης προσεγγίσεως τοῦ εὐώδους, θερμοῦ, χαρίεντος γυναι-
κείου σώματος διέρρει ὁ σοφός. Ἐκύμαινε δ' ὁ κόλπος τῆς
ὑπερκαλλοῦς γυναικὸς ὡς ἐγγύτατα τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὡς
ἐγγύτατα τῶν χειλέων αὐτοῦ — καὶ μικρὰν κίνησιν ἂν ἐποίει,
τὰ χεῖλη θὰ ἔψαυον τοῦ χαριέντως κυμαίνοντος κύματος.
Οὐδὲν κύμα δὲ κυμαίνει τοσοῦτον πανούργον, παρέχει τοσοῦ-
τον κίνδυνον βεβαίας καταδύσεως, ὅσον ὁ κόλπος γυναικὸς.

Τοσοῦτον δ' ἐγγὺς ἦσαν τὰ χεῖλη τοῦ Σωκράτους τοῦ
χαρίεντος τούτου κύματος, ὅσον ἄλλοτε ἐγγὺς τῶν χειλέων
τῆς ὑπερκαλλοῦς γυναικὸς ἐγένοντο, ὅτε ὁ μεριμνοφρον-
τιστὴς οἰκείως διαλεγόμενος πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἐν τῇ ἐρη-
μοτάτῃ στοᾷ τοῦ Λυκείου ἐκάθητο.

Ἐλαχίστην δὲ κίνησιν ἂν ἐποίει ὁ ἐκ νέου ἀναφλεγείς
Σωκράτης, θ' ἀπεκόμιζεν αὐθις νέαν κατασχώνην, πικροτέραν
ἐκείνης τῆς ἐν τῷ Λυκείῳ, θὰ συνεπλήρου διὰ νέας ἀλο-
γιστίας τῆς ψυχῆς καὶ τῶν αἰσθήσεων τὸν θρίαμβον τῆς
πανούργου καλῆς, τῆς κρυφίας ἐχθρᾶς.

Τί δ' ἐγίνετο ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Σωκράτους ἐν τῇ στιγμῇ
ταύτῃ τοῦ χρόνου; . . .

Ἄλλ' ἤρεμος καὶ σπουδαῖος ἀνέστη καὶ εἶπεν·

«Ἄφες τὴν περιστεράν, Ἀσπάσια! Νομίζω δ', ὅτι οὐχὶ
πολλοῦ ἐξαγοράζω τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ἐκδικητικοῦ πτηνοῦ
καταλείπων ὡς μόνην τιμὴν βόστρυχον τῆς κόμης μου τοῖς
ὄνυξιν αὐτοῦ . . .»

«Ἐννοῶ,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία ἀλλοῖόν τι, ὑπερήφανον,
σκωπτικόν πως ἥθος ἀναλαβοῦσα. «Ἐννοῶ, ὅτι οὐδένα φό-
βον ἔχεις τῆς φαλακρότητος. Εἶναι δ' ἡ φαλακρότης συναφὴς
τῇ σοφίᾳ καὶ ἤδη ἐγένου τέλειος σοφός! Τοσοῦτον δ' ἄμεμ-
πτος καὶ σοφὸς ἐγένου, ὥστε ἄξιός εἰσαι νὰ κατατιλθῇς
μέχρι τῆς ἐσχάτης τριχὸς ὑπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ ἀφροδισίου
πτηνοῦ, ὥστε ὅλως φαλακρὸς ν' ἀποδειχθῇς.»

« Η φαλακρότης ἴσως ἀρμόζει τῷ σοφῷ,» εἶπεν ὁ Σωκράτης, «ἀλλὰ μάθε, ὅτι ἀπέστην παντὸς καὶ αὐτῆς τῆς εὐδοξίας τοῦ σοφοῦ, καὶ ὅτι τό γε νῦν τοῦτο μόνον σκοποῦμαι, ὅπως θὰ ἐκπληρώσω τὸ τοῦ πολίτου καθήκον. Αὐριον δ' ἀπέρχομαι μετ' ἄλλων πολιτῶν, οἵτινες ἔλαχον στρατιῶται, εἰς τὸ πρὸ τῆς Ποτιδαίας στρατόπεδον. Καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης δὲ συναπέρχεται.»

«Τούτου ὅμως, ὡς φαίνεται, οὐδόλως ἀπέστης!» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «καίπερ λέγων, ὅτι παντὸς ἀπέστης.»

« Ὑπακούομεν ἐν τῷ αὐτῷ τῇ φωνῇ τῆς πατρίδος!» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης. «Ἀποδοκιμάζεις ἴσως τοῦτο; Δὲν πρόκειται νὰ πολεμήσωμεν πρὸς τοὺς Δωριεᾶς;»

«Μέλλεις νὰ πολεμήσης πρὸς τοὺς Δωριεᾶς;» ἀνεφώνησεν ἡ Ἀσπασία, «ἀλλὰ σὺ αὐτὸς ἐγένου Δωριεὺς.»

«Οὐδαμῶς!» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης, «ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ πιστεύω, ὅτι εἶμαι γνήσιον τέκνον τῆς σύννου Παλλάδος Ἀθηνᾶς.»

«Ἀληθῶς,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία μειδιῶσα, «ἀποστρέψας τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ Ἔρωτος καὶ τῶν Χαρίτων ἐτράπης ὅλος πρὸς τὴν ψυχρὰν ἀνδρόγυνον Ἀθηνᾶν. Τί δ' ἐγένετο τὸ πῦρ τὸ διακαῖον τὴν ψυχὴν σου, ὅτε ἐν τῷ Λυκείῳ τὸ ὕστατον περὶ τῆς φύσεως τοῦ Ἔρωτος ἠρώτας;»

«Τῷ ἔρωτί μου, Ἀσπασία,» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης, «συνέβη τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ τῇ καλλονῇ σου, ἐξ οὗ ὁ Φειδίας τὴν εἰκόνα σου ἀπεθέωσε Λημνίαν Ἀφροδίτην αὐτὴν ἀποδείξας. Ὡς δὴλα δὴ ἡ σὴ χάρις ἐν τῷ ἔργῳ ἐκείνῳ ἐξεθειάσθη ὑπεράνω τοῦ γήϊνου καὶ θνητοῦ ἀρθεῖσα, οὕτω καὶ ὁ ἐμὸς ἔρως ὡραῖος γενόμενος ἀπεθεώθη καὶ σχεδὸν δύναμαι νὰ εἶπω ἀπελιθώθη. Ὁ ἔμπυρος ἄνθρωπος ἐγένετο ἀστήρ . . .»

Ἐν τῇ στιγμῇ δὲ ταύτῃ τοῦ χρόνου ἡ περιῦπταμένη περιστερὰ ἐκαθέσθη ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς Ἀσπασίας.

Ἀλλά, τίς δαίμων, τίς ἀκόλαστος Ἔρως ἐλάνθανε κρυπτόμενος ἐν τῇ μορφῇ τῆς περιστερᾶς;

Διότι ὁ ὄνυξ νῦν ἐνεπλάκη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐνθα πόρπη τις συνεῖχε τὰς δύο στενάς ἄκρας τοῦ χιτῶνος.

Ἀσχημόνως δὲ νῦν ἐκίνει τὸ πτηνὸν τὸν πόδα, ἵν' ἀπαλλάξῃ αὐτόν, ἕως οὗ ἡ μὲν πόρπη ἀπεσπάσθῃ, τὸ δ' ἄκρον τοῦ ἱματίου καταπεσὼν ἀπεκάλυψε τὸν λάμποντα ὤμον.

«Θῦσον τὸ πτηνὸν τοῦτο ταῖς Χάρισιν!» εἶπεν ὁ Σωκράτης, ἐκάλυψε τὸν γυμνωθέντα ὤμον τῆς περικαλλοῦς γυναικὸς διὰ τοῦ ἰδίου ἱματίου καὶ ἐξῆλθεν.

Ὡχρίασε δ' ἡ ὑπερήφανος Μιλησία καὶ τεταραγμένη ἐδράζατο διὰ τῆς τρεμούσης χειρὸς ἀργυροῦ κατόπτρου. Ἐξεπλάγη δ' ἰδοῦσα μικρὰν δυσμορφίαν, ἣτις νῦν τὸ πρῶτον τὸ πρόσωπον αὐτῆς παρεμόρφου.

Δὲν ἦτο ἄρα τὸ κάλλος ἀνίκητον; Ὑπῆρχε δέ τι, δυνάμενον ν' ἀνθιστῇται αὐτῷ;

Μικρὰ φρίκη διέδραμεν ἐκ τούτου τὸ σῶμα αὐτῆς. —

Ὁ νεαρὸς δ' Ἀλκιβιάδης ὑπερέχαιρεν, ὅτι ἡ ἐπιθυμία ἐκείνη, ἣν φανεράν ποτε τῷ Περικλεῖ εἶχε ποιήσας, νὰ ὁρμήσῃ δῆλα δὴ εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἐν τῷ πολέμῳ τιμῆς, ἐξεπληροῦτο τέλος. Διότι καὶ αὐτόν, ὡς καὶ τὸν Σωκράτην, εἶχε τάξας ὁ κλῆρος ἐν ἐκείνοις τοῖς Ἀθηναίοις, οἵτινες ἐμελλον νὰ ἐκπεμφθῶσιν εἰς πολιορκίαν τῆς ἀποστάσης ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων συμμάχου Ποτιδαίας.

Μέχρις ἐκείνου δὲ τοῦ χρόνου διητᾶτο ὁ Ἀλκιβιάδης μανικῶς, ὡς συνήθως, παρέχων πάντοτε τοῖς Ἀθηναίοις ἀφορμὴν εἰς ἀδολεσχίαν.

Οὕτως εἶχε καταστήσας τὴν ἐταιρείαν τῶν Ἰθυφάλλων, εἰς ἣν οἱ ὕβριστικώτατοι καὶ ἀκολαστότατοι νεανῖαι συνήρχοντο, ἵνα παραδίδωνται κοινῇ τῇ ἀκολαστοιότητι εὐθυμία,

οἶαν ἀνέμενέ τις παρ' ἐταιρείας καλουμένης ἀπὸ τοῦ ρυπαροῦ δαίμονος Ἰθυφάλλου. Καὶ αὕτη δ' ἡ τελετὴ τῆς μυστικῆς τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν ἐταιρείαν ἦτο ὡς μάλιστα εὐθυμος καὶ γελοία τῷ θεωμένῳ. Ἐκεῖνοι δὲ μόνοι εἰσέγοντο εἰς τὴν ἐταιρείαν, ὅσοι ἐνόμιζον, ὅτι ἡδύνατο ὡς μάλιστα νὰ κομπάζωσιν ἐπὶ τῇ εὐνοίᾳ τοῦ δαίμονος ἐκείνου.

Ἵνα δὲ καταγελάσῃ τοῦ ἔθους, ὅπερ ἀπηγόρευε τοῖς Ἀθηναίοις τὸν πότον ἐν πρωϊνῇ ὥρᾳ, συνήγεν ἐωθινοὺς τοὺς συμπότας ὁ Ἀλκιβιάδης. Τὴν δ' ἀκολασίαν αὐτοῦ ἐκφαίνων ἐξηνάγκασεν ἐξαίρετόν τινα ζωγράφον νὰ ζωγραφίσῃ αὐτὸν καθήμενον ἐν ταῖς ἀγκάλαις νεαρᾶς ἐταίρας καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνέτρεχον, ἵνα ἴδωσι τὴν εἰκόνα. Ἐχων δὲ κύνα, ὃν ὑπερβαλλόντως ἐφίλει, ἀπεκάλεσεν αὐτὸν Δαιμόνιον καὶ ἦτο λίαν γελοῖον ν' ἀκούῃ τις αὐτοῦ λέγοντος περὶ τοῦ Δαιμονίου, ὡς ὁ Σωκράτης.

Ἡ ὑπέρμετρος δὲ θρασύτης τοῦ υἱοῦ τοῦ Κλεινίου ἐφαίνετο μὲν στοχαζομένη καὶ αὐτοῦ τοῦ Σωκράτους, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον τοῦτο οὐδόλως ἐκώλυεν αὐτὸν νὰ τιμᾷ τὸν ἄνδρα ὑπὲρ πάντας καὶ ἐνώπιον πάντων ὡς τὸν προσφιλέστατον καὶ ἄριστον τῶν φίλων. Καὶ διέκειτο μὲν εὐνοϊκῶς πάντοτε πρὸς τὸν μεριμνοφροντιστὴν καὶ ζητητὴν τῆς ἀληθείας καὶ προσεφέρετο πρὸς αὐτὸν μετ' αἰνιγματῶδους τινὸς στοργῆς, ἀλλ' ὄντως, ὡς ἐφαίνετο, οὐδόλως ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ ἔχῃ ῥοπήν τινα εἰς τὰς ἰδίαις αὐτοῦ πράξεις.

Καὶ κατὰ τὴν εἰς Ποτίδαιαν δὲ στρατείαν συνέβησάν τινα πάρεργα, ἅτινα ἀφορμὴν λόγων παρέσχον. Διότι καὶ τὰ ἄλλα ὅπλα ἐξάίρετα καὶ ἀσπίδα χρυσελεφάντινον κατεσκεύασεν, ἐφ' ἧς ὡς σύμβολον τὸν Ἑρωτα φέροντα τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς ἔφερεν.

Ἑρως κεραυνοφόρος! Ἐξαίρετον ὄντως ἐξεύρημα, ἄξιον τῆς ἐλληνικῆς διανοίας. Καὶ ἀληθῶς ἐν τοῖς χρόνοις

ἐκείνοις ἐφαίνετο, ὅτι ὁ κεραυνὸς τοῦ Διὸς ἐμελλε νὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πτερωτοῦ παιδός . . .

Καὶ τῶν ἐταίρων δὲ τοῦ Ἀλκιβιάδου τινὲς μέλλοντες νὰ συστρατεύσωσιν αὐτῷ ἐπειράθησαν, ὥς θέλοντες ἴσοι πρὸς αὐτὸν νὰ φανῶσι, πολυτίμους καὶ ἰδιοτρόπους πανοπλίας νὰ κατασκευάσωσιν. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματος ὁ νεαρὸς Καλλίας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰππονίκου, ἐστράτευσεν, ὥς ἐλέγετο, φέρων θώρακα ἐκ δορᾶς λέοντος.

Ἐν τούτοις ἦτο γυνή τις ἐν Ἀθήναις, ἣτις λίαν δυσθῶμως διέκειτο, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν πόλιν νὰ καταλίπῃ ἐμελλε, γυνή τις, ἣτις ἐπὶ πολὺ καὶ τὴν λύπην καὶ τὸν ἔρωτα, ὅ,τι ἦσαν, ἠγνόει, ἣτις οὐ μόνον τοῦ δεσμοῦ τοῦ Ὑμεναίου κατεφρόνει, ἀλλὰ καὶ τοῦ δεσμοῦ αὐτοῦ τοῦ Ἐρωτος, γυνή, ἣτις περὶ ἑαυτῆς τοὺς λόγους εἶχεν εἰποῦσα· Εἰμαι ἰέρεια οὐχὶ τοῦ Ἐρωτος, ἀλλὰ τῆς χαρᾶς.

Ἡ δὲ γυνή αὕτη ἦτο ἡ Θεοδότη. Αὕτη ἦτο ἐκείνη, ἣν, ὥς εἵπομεν, ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης ὥς διδάσκαλον ἐθεώρει, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐρρίφθη εἰς τὸν στρόβιλον τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς νεανικῆς ἀκολασίας. Ἡ ματαιότης δ' ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ θέλῃ αὐτὸς μόνος νὰ κατέχῃ ὥς ἰδίαν τὴν καλλίστην καὶ ὀνομαστοτάτην τῶν ἐν Ἀθήναις ἐταιρῶν, τὴν Θεοδότην ἐκείνην, ἣ τότε οὐχὶ μὲν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ κάλλους, πάντως δ' ὅμως ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δόξης ἔστατο. Ἀλλὰ καὶ ἡ Θεοδότη ἐκόμπαζεν ἐπὶ τῇ κτήσει τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἡ κατοχὴ αὕτη οὐχ ἦττον ἐπηύξανε τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης αὐτῆς.

Καὶ χρόνον μὲν τινα ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην γυναῖκα ἀσμενέστερον ὠμίλει, ἢ πρὸς τὴν μελανόφθαλμον Κορινθίαν. Εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Θεοδότης δὲ μάλιστα συνῆγεν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς ἐταίρους εἰς εὐθυμα, ἀκόλαστα συμπόσια καὶ ἡ εὐθυμία ταύτης, ὥς καὶ τὰ θέλγητρα

ἦσαν τὸ ἄρτυμα ἐν ταῖς κύλιξι τῆς ὑπεραφριζούσης νεανικῆς χαρᾶς τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἡ Θεοδότῃ δὲν διετέλει οὔσα τοσοῦτον εὐθυμος, ὅσον κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον τῆς πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην ὁμιλίας. Διότι ὁ νεανίας ἦτο τοσοῦτον ὑπερκαλλῆς, ὥστε ἀδύνατον ἦτο γυναικεία τις ψυχὴ, καὶ ἡ οὐδέποτε φιλήσασά τινα καὶ ἡ ἐξομόσασα τὸν Ἐρωτα, νὰ μὴ ἐξαγοράσῃ ἐπὶ τέλους τὴν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας ἡδονὴν ἀντὶ τῆς ἀπωλείας τῆς ἐλευθερίας.

Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς οὐδόλως ἐλυπεῖτο αὕτη, ὅσάκις καὶ ἄλλαις ἐταίραις καὶ γυναῖξι παρ' αὐτὴν ὁ νεαρὸς φίλος προσεμειδία, καὶ δὴ αὕτη αὕτη συνῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν νεαρᾶς καὶ χαριέσσης φίλας, ὅσάκις ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τοῦ Καλλίου καὶ Δήμου εἰς συμπόσιον παρ' αὐτῇ συνήρχοντο.

Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν μετὰ λύπης κατενόησεν ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν τῶν Ἰθυφάλλων, ὅτι ἡ Κορινθία ὀσημέραι μετεβάλλετο. Διότι σύννους καὶ σπουδαία ἐφαίνετο καὶ πολλάκις ἐστέναξε καὶ ἡ εὐθυμος αὐτῆς τρυφερότης ἐφαίνετο μεταβαλλομένη ἐν ταύτῃ εἰς νοσηρόν τι πάθος, εἰς οἰστρώδη τινὰ μανίαν, ἐξ ἧς καταλαμβανομένη τοσοῦτον σπασμωδῶς ἐνηγκαλίζετο τὸν κεχαρισμένον αὐτῇ, ὥς εἰ ἤθελε νὰ δεσμεύσῃ αὐτὸν διὰ παντός. Καὶ δάκρυα δ' ἐνίοτε κυλινδούμενα συνεχμιγνύοντο τοῖς φιλήμασι καί, ἂν ποτε νῦν ὁ Ἀλκιβιάδης προσεμειδία ἄλλῃ τινὶ ἐνώπιον αὐτῆς, ἢ ἐθώπευεν, χωρὶα αὕτη καὶ τὰ χεῖλη σπασμωδῶς συνέσπῳντο ὑπὸ ζήλοτυπίας.

Ἡ μεταβολὴ δ' αὕτη τῆς Θεοδότῃς ἀπῆρεσκε τῷ ἀκολάστῳ νεανίᾳ, ὅς πανταχοῦ πλήρη τὴν κύλικα τῆς χαρᾶς ἐνέχει, ἐξέπνε καὶ ἀπῆρχετο.

Ἐκ τούτου ἐμαράνθησαν τὰ θέλγητρα τῆς Θεοδότῃς, ἡφανίσθη ἡ μαγεία καὶ ταλαίπωροι ἐφαίνοντο οἱ τρόποι αὐτῆς τῷ νεανίᾳ.

Ὅσακις δ' αὕτη κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς ζηλοτυπίας, διήγειρε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀσμενέστερον συνεχάρει αὐτῇ τὴν ἔκρηξιν ταύτην τῆς ζηλοτυπίας, ἣ τὴν ὑπέρμετρον ἐκείνην, ὄνειροπόλον, διὰ δακρύων ἀρτυνομένην τρυφερότητα, δι' ἣν ὀχληρὰ αὐτῷ ἐγίγνετο.

Καὶ ἡ μὲν Θεοδότῃ ᾤμνυεν, ὅτι αὐτοῦ μόνου θὰ ἔρα, αὐτοῦ μόνου θὰ εἶναι, ἀλλὰ περὶ τούτου οὗτος οὐδόλως ἐφρόντιζε. Διότι ἡ τελεία κτῆσις μιᾶς μόνης γυναικός, ὅπερ ἡ ψυχὴ τελείου τινὸς ἀνδρὸς ποθεῖ, εἶναι τι οὐδενὸς ἄξιον καὶ ὀχληρὸν νεανικῷ τινι γυναικομανεῖ.

Ἐλεγε δ' ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τὴν Θεοδότην·

«Ἐξ οὗ κατατρύχεις με διὰ τῶν δακρυγόνων τούτων ἐρωτικῶν ὀδυρμῶν, φορτικὴν καὶ ἐπαχθὴ εὐρίσκω σε! Ἀγνοεῖς ἴσως, ὅπόσον ἀσχήμων γυνὴ τις γίνεται, ἥτις παύεται μὲν καταθέλγουσα διὰ τῆς ἀκτινοβόλου εὐθυμίας καὶ τῆς μειδιώσεως χάριτος, ὀλιγωρεῖ δὲ τοῦ προσώπου αὐτῆς, ὅπερ ἡ ζηλοτυπία δύσμορφον ποιεῖ, κατακλύζει δὲ διὰ θερμῶν καὶ ἀλμυρῶν δακρύων τὰς ἰδίας αὐτῆς παρειάς, ἣ ἐνίοτε καὶ τὰς τοῦ ἐρωμένου καί, ὡς Μαινάς, παραδίδεται μανικοῖς ὀδυρμοῖς. Ἐπαύσω ψυχαγωγούσά με, Θεοδότῃ! Ἀνιᾶς με νῦν! Πλανᾷ σε δ' ἡ γνώμη, ὅτι δι' ἀνιαρῶν ὀδυρμῶν καὶ οἰστρώδους μανίας θὰ δυνηθῇς νὰ με δεσμεύσης. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ διὰ τῶν τοιούτων ἐπαυζάνεις καὶ χειρόν ποιεῖς, ὅ,τι ἀπαρέσκει μοι! Θέλεις νὰ εἶμαι, οἷος ἦμην, ἔσο καὶ σύ, οἷα ἄλλοτε ἦσο!» —

Καὶ ἐπειρᾶτο μὲν ἡ ταλαίπωρος νὰ φαίνεται εὐθυμος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπετύγχανε τούτου. Ὅσακις δ' ἐκ τούτου ὁ Ἀλκιβιάδης ὀργιζόμενος κατέλειπεν αὐτήν, τότε ἐταπεινοῦτο, ἔπεμπεν ἀπείρους ἀγγέλους καὶ ἐπιστολάς, ἔτρεχε πρὸς αὐτόν, ἰκέτευεν, ἐπέτρεπε τῷ ὕβριστῇ νὰ αἰκίζηται αὐτήν...

Ἡμέρα δέ τινα ἐρχόμενος ὁ Σωκράτης εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ νεαροῦ φίλου εἶδε τὴν ταλαίπωρον κειμένην πρὸ τοῦ ὁδοῦ τοῦ ἀκάμπτου νεανίου καὶ ἐκρέουσαν ἐκ τῶν δακρῶν.

Προσέβλεψε δ' αὐτὸν ἡ Θεοδότη καὶ ἀνεγνώρισε τὸν ἄνδρα, ὅς ποτε διὰ τοσοῦτω παραδόξων λόγων τὴν ἐκουσίως θυσιάζουσιν αὐτὴν ἐνεκαωμίασεν. Ἀλλὰ νῦν δὲν ἦτο ἱκανὴ νὰ θυσιάσῃ οὕτως αὐτήν. Νῦν ἐπεθύμει ἐκείνου, ὅπερ τότε ἀσμένως περιεφρόνει. Νῦν ἦρα καὶ ἤθελε ν' ἀντεράται. Δι' ὃ ὀλοφυρομένη καὶ στενάζουσα διηγείτο τῷ Σωκράτει τὸ κακόν, ὅπερ ἐπασχεν. Οἰκτείρας δ' οὗτος παρηγόρησε καὶ ἀπήγαγεν αὐτήν.

Ἦθελε δ' εἶτα νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἵνα δεηθῇ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ τοσοῦτον ἐβουβίσθη εἰς λογισμούς, ὥστε ἐλθὼν εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας αὐτοῦ δὲν εἰσῆλθεν, ἀλλ' ἔμεινεν ἐκεῖ σύννους καὶ φροντιστικὸς καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξελθὼν αἰφνης εὔρεν αὐτὸν ἰστάμενον πρὸ τοῦ ὁδοῦ.

«Τί μελετᾷς;» ἠρώτησεν οὗτος.

«Ἄρτι νῦν,» ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης, «ἐνόμιζον αὐθις, ὅτι ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ καὶ εὔρον, ὅτι ἔρω εἶναι. Ἐνόμισα δηλαδὴ ἐπὶ τινα στιγμὴν χρόνου, ὅτι εὔρον, ὅτι ἔρω τοῦτο εἶναι, νὰ ἐκχέῃ τις δάκρυα, ἢ νὰ καταναγκάσῃ ἄλλον νὰ ἐκχέῃ δάκρυα — νὰ αἰκίζηται τις, ἢ νὰ ὑβρίζηται ὑπὸ τινος — νὰ καταπατῇ τις, ἢ νὰ καταπατῆται ὑπὸ τινος — ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἀμφισβητήσιμον αὐθις τὸ πρᾶγμα ἐφάνη μοι . . .»

Ὡς δ' ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τὸ ἐν Ποτιδαίᾳ στρατόπεδον ἀπῆλθεν, ὡμολόγει χάριτας τοῖς θεοῖς, ὅτι ἐσώθη ἐκ τοῦ ἔρωτος τῆς γυναικός, ἢ ἐξ αἰτίας τῆς ἀποδημίας αὐτοῦ ὁδυρομένη κατέτιλλε τὴν κόμην.

Χρόνον δέ τινα διαλειπὼν ἔγραψεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκ τοῦ πρὸ τῆς Ποτιδαίας στρατοπέδου τὰ ἐξῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν.

«Θέλεις νὰ μάθης παρ' ἐμοῦ, ὁποῖός τις φαίνεται ὁ Σωκράτης τὰ τοῦ στρατιώτου ἐπιτηδεύων; Μάθε λοιπόν, ὅτι καὶ ἐν τῷ ἐν Ποτιδαίᾳ στρατοπέδῳ εἶναι τοιοῦτος, οἷος πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου. Ὅτ' ἐν δὴλα δὴ πολλῇ τῇ σπουδῇ τὸ καθήκον ἐπιτελεῖ, ὅτ' ἐν κεκυφῶς θυθίζεται εἰς φροντιστικούς λογισμούς. Κατὰ τὰς φαιενᾶς δ' ἀστροχίτωνας νύκτας, ἐν ᾗ πάντες κοιμῶνται, περιφέρεται ὁ Σωκράτης ἄνω καὶ κάτω καὶ γρηγορεῖ καὶ διαλογίζεται καὶ ἐρωτᾷ — καὶ ἐρευνᾷ, ἀλλὰ πάντοτε μάτην. Καὶ θέλει μὲν ν' ἀποστῇ τῶν γνώσεων, ἀλλὰ καὶ αὐθις παρορμᾶται εἰς νέους λογισμούς καὶ ἐρεῦνας καὶ ἐρωτήσεις.

Ἄλλοτε δὲ ποτε, ὅτε ἐγὼ μὲν παῖς ἔτι ἦμην, σὺ δ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν νεανίας Σπαρτιάτης καὶ ὡς τοιοῦτος, εἰς τοῦ Περικλέους ἦλθες, ἐλεγές μοι περὶ τῆς φιλίας τῶν νέων Σπαρτιατῶν, περὶ φιλίας, ἣτις συνάπτει τοὺς νεωτέρους πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἀποδεκνύουσα αὐτοὺς ἀχωρίστους συμμάχους. Τοιαύτη τις ἀδιάλυτος φιλία συνάπτει με πρὸς τὸν Σωκράτην. Καὶ ἀληθῶς ὁ χρηστὸς ἀνὴρ πολλὰ πράγματα ἔχει, ἵν' ἀποδείξῃ ἑαυτὸν ὡς φίλον μου. Διότι συχνὰ ἐρίζω πρὸς τοὺς παρασκηνοῦντας, οἵτινες οὐδόλως ἀνέχονται με πίνοντα καὶ ἄδοντα μετὰ τῶν συσκήνων ἐν τῇ σκηνῇ μου τῆς νυκτός, ὡς διαταράττοντα αὐτοὺς, ὡς λέγουσι, κοιμωμένους. Καὶ τῆς ἡμέρας δ' ἀγανακτοῦσιν οἱ μικροπολίται οὗτοι, ὅτι εὐθυμοὶ εἴμεθα καὶ κατεξανίστανται καὶ μυκτηρίζουσιν, ὡς ὅτι μετὰ τὸ ἄριστον πίνομεν καὶ θορυβοῦμεν. Κατηγοροῦσι δ' ἡμῶν ἐκ τούτου πρὸς τοὺς στρατηγοὺς καὶ ταξίαρχους, ὅτι δὴθεν μεθύοντες ἀκολασταίνομεν καὶ ἐφρυβρίζομεν εἰς τοὺς δούλους καὶ εἰς αὐτοὺς τούτους. Ἐκ τούτου πολλάκις ἐρίζομεν καὶ ἐνίοτε καὶ εἰς χεῖρας συνερχόμεθα. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι ἀδυνατοῦσι νὰ πράξωσι τι καὶ μόναι αἱ δεήσεις τοῦ

Σωκράτους σώζουσι πολλοὺς ἐκ τοῦ κινδύνου νὰ ἐκταθῶσιν ἐπὶ τῆς ψάμμου, ἢ νὰ ἐκδαρῶσι κατὰ πάντας τοὺς κανόνας τοῦ γυμνασίου.

Ἀρέσκει δέ μοι ὁ Σωκράτης οὗτος, ὅτι δὲν εἶναι ἱταμὸς τὸ ἦθος, ἐξ ὃς ἤκιστα ἀνεκτοὶ εἶναι μοι οἱ ἄλλοι σοφισταὶ καὶ φιλόσοφοι καὶ ἠθολόγοι. Κατέχει δ' εὐγένειάν τινα τῆς ψυχῆς καὶ γαλήνιόν τινα χρηστότητα, ἥς οὐδεὶς ἕτερος ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι τοσοῦτον ἀπέχει, ὅσον ἐγὼ αὐτός. Ἀλλὰ συνήθως θαυμάζει τις, ὅτι αὐτὸς στερεῖται, καὶ δὴ ἡ ἐναντιότης αὕτη, ὡς φαίνεται, ἔλκει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους. Ἐνίοτε δ' ἀπορρεῖ τι ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἄλλως ἀφανοῦς, ὡς κεραυνὸς ἐκ τινος θείου ὄντος, καὶ τοῦτο, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἰσχυρότερον πάντοτε ἐν αὐτῷ γίνεται. Πολλάκις δ' εἰδὼν τινὰς τῶν πληγέντων ὑπὸ τῶν κεραυνῶν τούτων, ὅτι ἐν ταύτῃ διέλαμψαν καὶ διεθερμάνθησαν, ὅτι ἠρυθρίασαν, ὅτι τὸ αἷμα αὐτῶν ἀνέζεσεν ὁμοίως, ὡς εἰ ἴσταντο ἐνώπιον χαρίεσσης τινὸς γυναικὸς.

Νεωστὶ δὲ συνεφανήσαμεν μετὰ τοῦ νεαροῦ Καλλίου νεανικόν-τι ἐπιβούλευμα νὰ ἐκτελέσωμεν. Ἐμπροσθοῦσα δὴλα δὴ ἡμῖν ἡ λαμπρὰ ἐκείνη ὁμηρικὴ ῥαψωδία τῆς νυκτερινῆς ἐξόδου τοῦ Διομήδους καὶ Ὀδυσσέως εἰς ἄρπαγὴν τῶν ἵππων τοῦ Ῥήσου παρῶρμησεν ἡμᾶς ἰδίᾳ γνώμῃ νὰ πραξικοπήσωμεν τοὺς πολεμίους. Καὶ ὅτι μὲν ἀδύνατον ἦτο νὰ εὐρωμεν παρὰ τοῖς Ποτιδαιαταῖς ἵππους ὁμοίους τοῖς τοῦ Ῥήσου εἰς ἄρπαγὴν, περὶ τούτου πεπεισμένοι ἦμεθα, ὅμως δὲ μαθόντες, ὅτι νυκτερινὰ φυλακαὶ τῶν Ποτιδαιατῶν νύκτωρ περιεφέροντο εἰς φυλακὴν τοῦ τείχους, ἐπεβαλόμεθα νὰ ἐπιτεθῶμεν ἐξ ἀπροσδοκῆτου καὶ νὰ κατασφάζωμεν τοὺς φύλακας καὶ νὰ λάβωμεν ὡς λάφυρα τὴν πανοπλίαν αὐτῶν. Κρυφῇ λοιπὸν καταλιπόντες περὶ μέσας νύκτας τὸ στρατόπεδον ἤλθομεν ἐγγὺς τοῦ τείχους τῆς Ποτιδαίας καὶ ἐκεῖ ἀληθῶς ἐνε-

τύχομεν ὀπλίταις τισίν, οἵτινες περιεφέροντο φυλάττοντες τὸ τεῖχος. Ὁρμήσαντες δ' ἐπ' αὐτοὺς ἀπεσφάζαμέν τινας αὐτῶν, ἀλλ' οἱ ἄλλοι φοβηθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν κραυγάζοντες καὶ εἰς βοήθειαν ἄλλους ἐπικαλοῦμενοι. Ὡς δὲ πολλοὶ τῶν ἄλλων εἰς βοήθειαν ἔσπευσαν, στραφέντες ὤρμησαν καὶ αὖθις ἐφ' ἡμᾶς ἰσχυροὶ ἤδη γενόμενοι. Καὶ γενναίως μὲν ἀντέστημεν, ἀλλ' ἀγνοῶ, ὅπως θ' ἀπηλλάττομεν ἀπὸ τοσοῦτων πολεμίων, ἂν μὴ τις αἴφνης ὡς ἀναδὺς τῆς γῆς ἐπήρχετο εἰς βοήθειαν ἡμῶν. Ὁ ἀνὴρ δ' οὗτος τοσοῦτον γενναίως καὶ τοσοῦτον ὀρμητικῶς ἔπαιε διὰ τοῦ ξίφους, ὥστε φονεύσας τοὺς ἀρίστους αὐτῶν ἐξηνάγκασε τοὺς ἄλλους νὰ κατανοήσωσιν, ὅτι λυσιτελέστερον αὐτοῖς ἦτο ν' ἀποστρέψωσι καὶ αὖθις τὸ πρόσωπον ἀφ' ἡμῶν καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ τεῖχος. Ὁ δ' ἀπροσδόκητος ἐκεῖνος ἐπίκουρος οὐδεὶς ἕτερος ἦτο, ἢ ὁ Σωκράτης αὐτός, ὃν τυχαίως ἢ ἀστροχίτων νύξ εἶχεν ἐξαναγκάσασα νὰ ἐξέλθῃ αὖθις οὐχὶ εἰς κινδύνεμά τι, ἀλλὰ πάντως εἰς θήραν ἐννοιῶν, καὶ ὃς ἔξω τοῦ στρατοπέδου περιπλανώμενος καὶ ἀκούσας τὸν κρότον τῶν ὅπλων ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν καὶ ἐν καιρῷ ἐπίκουρος ἡμῖν ἐγένετο. Ἐν τούτῳ δὲ κατέμαθον αὖθις, ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ, ἂν τὴν ἀρχὴν πολεμικὸς ἦτο καὶ οὐχὶ ἐν ταύτῳ καὶ σοφός. Διότι ἔπαιε τοὺς Ποτιδαιάτας οὕτως, ὥς ἄλλοτε διὰ τοῦ γλυφάνου τοὺς μαρμάρους τοῦ Φειδίου, καί, ὥς ἄλλοτε, ὅτε λιθοξόος ἔτι ἦτο, οἱ μάρμαροι τιμωρίαν ὑπέιχον, ὡςάκις ἢ ἔρρενα τοῦ ζητήματος, περὶ ὃ ἡσχολεῖτο, πράγματα αὐτῷ παρεῖχεν, οὕτω νῦν ἐν τῇ ἀστροχίτῳ ἐκείνῃ νυκτὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν Ποτιδαιατῶν ἔπρεπε νὰ πάθωσι κακά, ὅτι μάτην ὁ Σωκράτης ἐσπούδαζε πρὸς λύσιν τῶν αἰνιγμάτων τοῦ σύμπαντος. Εἶναι δ' ἱκανὸς ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς μάχης ἐπιλανθανόμενος πάντων νὰ ἐπακροᾷται τῆς ῥόδης πτηνῶν πετομένων ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ,

ἢ, ὅταν ποτὲ εἰς φυλακὴν τάττηται, νὰ προσέχη οὐχὶ ταῖς κινήσει τῶν Ποτιδαιατῶν, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἄστρον. Καὶ νῦν δὲ διατελεῖ σκόπούμενος καὶ θεωρῶν φροντιστικῶς τὰ καθ' ἡμέραν συμβαίνοντα καὶ ἐρωτῶμενος, οὐτινος ἔνεκα τοῦτο πράττει, ἀποκρίνεται, ὅτι τὰ ὄντα φαίνονται αὐτῷ ὡς εἶδωλα, διότι ἀκατάληπτα αὐτῷ εἶναι καὶ δὲν θέλουσι ν' ἀποκαλύψωσιν αὐτῷ τὴν ἐαυτῶν οὐσίαν.

Τό γε νῦν δὲ φροντίζει τοῦτο, ὅπως θὰ ἡδύναντο ν' ἀπαλλαγῶσιν οἱ ἄνθρωποι τοῦ πολέμου καί, ὡς αὐτὸς δὲν μάχεται κατ' ἀνάγκην πρὸς τοὺς πολέμιους, ἐξηγεῖται ἡμῖν, ὅπόσον βδελυρὰ εἶναι ἡ ἀλληλοκτονία αὕτη καὶ ὅτι ποτὲ οἱ ἐπιγιγνόμενοι οὐχὶ ἄλλως περὶ ἡμῶν τῶν ἀλληλοκτονούντων ἐν τοῖς πολέμοις θ' ἀποφαίνωνται, ἢ, ὡς ἡμεῖς νῦν περὶ τῶν ἀνθρωποφάγων, καὶ ὅτι θὰ ἔλθῃ ποτὲ καιρὸς, ὅτε ἀκατάληπτον τοῦτο θὰ φαίνηται, ὅτι ὑπῆρξέ ποτε γένος τι ἀνθρώπων τοσοῦτον ἄγριον καὶ τοσοῦτον ὤμρον. Λέγει δ', ὅτι πρέπει νὰ ἐνωθῶσι πάντες οἱ λαοὶ καὶ ν' ἀποδείξωσιν ἐν κοινὸν δικαστήριον, ὑφ' οὗ νὰ διαλύωνται πᾶσαι αἱ διαφοραὶ καὶ ἔριδες. Νομίζει δ', ὅτι δυνατὸν τοῦτο θὰ ἦτο, ἂν μία τις πόλις, ἢ πολλαὶ ἤθελον δημοσίᾳ ν' ἀνακηρύξωσιν, ὅτι τοῦντεῦθεν ἐν παντὶ πολέμῳ θὰ παριστάνται τῷ προσβαλλομένῳ, ἢ ἀδικουμένῳ. Ὀνειροπολῖαι ἄξια ἀλλοκότου ἀνδρός! Διότι δὲν πρέπει ν' ἀποκλείσῃ τις διὰ δεσμοῦ τὰ πτερὰ τῆς φιλοπραγμοσύνης τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ βίος ἄνευ μίσους καὶ ἐρίδων καὶ πολέμων θὰ ἦτο τοσοῦτον ἀνιαρὸς, ὅσον καὶ ἄνευ ἔρωτος.

Περὶ δ' ἐμοῦ, φαίνεται, ὅτι ἡ πολεμικὴ αὕτη ἀσχολία ὠφελεῖ με. Ἐγενόμην δ', ὡς πιστεύω, ἐν πολλοῖς χρηστότερος. Διότι τοσοῦτον μετρίως ἐν πᾶσι νῦν διάγω, ὥστε πολὺν χρόνον ἤδη κοινὴν μετὰ τοῦ φίλου Ἀξιόχου τὴν ἐρωμένην ἔχω.

Ἀλλὰ ταῦτα ἀνιώσῃ σε θεθαίως. Δι' ὃ χαῖρε, Ἀσπασία, καὶ ἄγγελον καὶ σὺ ἐμοί, ὅπως τὸ λοιπὸν τῆς πόλεως ἄνευ τοῦ Ἀλκιβιάδου διάγει.» — —

Μικρὸν τι κοινὸν οὐδέποτε μὲν δύναται νὰ ἔχη πολὺν κατὰ ξηρὰν στρατόν, εὐχερέστερον δὲ πορίζεται μέγαν στόλον. Οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐστεροῦντο μεγάλου στρατοῦ, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος ἡγούμενος ἔξ μυριάδων Πελοποννησίων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν· διότι καὶ αἱ σύμμαχοι πόλεις κατὰ θάλασσαν μόνον ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσιν αὐτοῖς.

Ἐν ᾧ δ' ὁ στόλος ἡτοιμάζετο, οἱ ἐν τοῖς διαφόροις δήμοις, οὓς κατέκλυσεν ὁ στρατὸς τοῦ Ἀρχιδάμου, οἰκοῦντες δημόται κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν παρὰ τοῖς φίλοις κατέφυγον, ἢ εἰς τὰ πανδοκεῖα κατέλυσαν, οἱ δὲ πολλοὶ κατεσκήνωσαν ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ δὴ ἐν μέσῳ τῶν μακρῶν τειχῶν, ὡς κάλλιστα ἠδύναντο. Ἐβρίθον δὲ τὰ μακρὰ τεῖχη ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ Πειραιῶς τῶν ξένων τούτων καὶ κατὰ μικρὸν νέα πόλις ἐκεῖ ἐγένετο, ἐν ἣ ὑπὸ τῇ σκέπῃ τῶν τειχῶν σκηνάς στήσαντες οἱ πολλοὶ κατώκουν. Καὶ ἐν πίθοις δὲ κολοσσιαίοις, οἳ ἐν Ἀθήναις ἐν χρήσει ἦσαν, εὗρον πολλοὶ τῶν πενήτων καταφύγιον. Καὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν μὲν τῆς πόλεως ἠδύνατό τις νὰ βλέπῃ τὰ πυρὰ τῶν Πελοποννησίων, οἵτινες ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ταῖς ἀμπέλαις ἐστρατοπεδευμένοι ἦσαν, ἀλλ' ἡ πόλις, ἣν ἡ μέριμνα τοῦ Περικλέους πρὸ πολλοῦ εἶχε καλῶς ὀχυρώσασα, ἐν ἀσφαλεῖ πάσῃ ἐπιδρομῇ ἦτο. Πιστὸς δὲ τῇ πρώτῃ ἐπιβολῇ, ἀφ' ἧς οὐδ' ἡ σφοδρότατη χαλεπότης τῶν Ἀθηναίων κατώρθωσε ν' ἀποτρέψῃ αὐτόν, ἔπεμψεν ἡρεμὸς ὁ Περικλῆς τοὺς ἱππείας μόνους ἔξω τῆς πόλεως, ἵνα περιτρέχοντες τὴν χώραν φυλάττωσιν αὐτήν.

Ὡς δ' ὁ Ἀρχίδαμος ἐκ τῶν ὑψηλῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς

τὸν ὑπερήφανον ἐξ ἑκατὸν τριήρων συγκείμενον στόλον ἐκ Πειραιῶς ἀπαίροντα καὶ πρὸς τὴν Πελοπόννησον πλέοντα εἶδε, συνέβη, ὅτι ὁ Περικλῆς εἶχε προῖδων, ἐπιβουλεύσας. Διότι οἱ Πελοποννήσιοι βλέποντες μὲν ἑαυτοὺς ἀπρακτοῦντας πρὸ τῆς ἀλήπτου πόλεως, κατανοοῦντες δ' ἐν ταύτῳ, ὅτι λεία τοῦ ἰσχυροῦ στόλου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐξαιρέτου στρατοῦ ἐμελλον νὰ γένωνται αἱ ἀφρούρητοι, ἀτείχιστοι πόλεις τῆς πατρίδος χώρας, ἀπάραντες ἀπῆλθον τῆς Ἀττικῆς καὶ διέβησαν τὸν Ἰσθμόν, ἵνα ἔλθωσιν εἰς ἄμυναν τῆς χώρας.

Καὶ τῆς μὲν ἡγεμονίας τοῦ ἐκπεμφθέντος στόλου ἦτο ἐξηναγκασμένος ὁ Περικλῆς ν' ἀποστῇ· διότι ἀναγκαιότατος ἦτο ἐν Ἀθήναις, ἕως οἱ Πελοποννήσιοι ἐν τῇ Ἀττικῇ παρέμενον.

Ἄλλ', ὥς οὗτοι ἀπῆλθον, πρώτη αὐτοῦ ἐπιχειρήσις ἦτο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς Μεγαρέας λαβὼν μικρὸν μὲν, ἀλλ' ἄριστα παρεσκευασμένον στρατόν. Διότι ἐπιτακτικῶς ἀπῆτει ὁ διάπυρος δῆμος τὴν τιμωρίαν τῆς μισητῆς πόλεως.

Ἄλλ' ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀποδημία τοῦ Περικλέους ἦτο πολλοῖς λίαν ποθεινὴ.

Ἐκ τούτου εὐθὺς αἱ ἐν τοῖς καταφυγίοις αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως γλαῦκες ἐξηγέρθησαν καὶ ἐπτερύγισαν.

Τὸν Μένωνα δὲ μετεχειρίσθη ὁ Διοπεΐθης εἰς διαφθοράν τοῦ Φειδίου καὶ διψαλέος ὥρμησεν εἰς ἐπιτέλεσιν τῆς πρὸ πολλοῦ χαλκευθείσης κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλῆς.

Παρήλθε δ' ὥς κατήγορος κατ' εἰσήγησιν τοῦ Διοπεΐθους Στεφανίσκος τις, διαβόητός τις συκοφάντης, περὶ οὗ ἐλέγετο, ὅτι συνάψας γάμον πρὸς ἐταίραν τινὰ αὐτῇ μὲν ἐπέτρεπε καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ νὰ ἐρμένη τῷ ἐπαγγέλματι, αὐτὸς δ' ὥς συκοφάντης τὰ τοῦ βίου ἐπορίζετο. Ὁ Στεφανίσκος δ' οὗτος ἐν τῇ κατὰ τοῦ Φειδίου γραφῇ ἰσχυρίζετο ἀνθαδῶς, ὅτι ὁ Φειδίας ὑπεξέκλειψε μέρος τοῦ ὑπὸ τῆς πόλεως εἰς κατα-

σκευὴν τοῦ χρυσοῦ ἀγάλματος τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς χορηγηθέντος χρυσοῦ, ὅπερ καὶ ἰδιοποιήσατο. Πρὸς τοῦτοις δ' ὠνειδίξεν αὐτῷ, ὅτι ἐπιδειξάμενος ματαιότητα ἀπάδουσαν τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰ ἱερὰ εὐσεβείᾳ, ὅτε τὴν πρὸς Ἀμαζόνας μάχην ἐν τῇ ἀσπίδι ἐποίησεν, ἐνετύπωσε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰκόνα καὶ ἐνέθηκε καὶ εἰκόνα παγκάλην τοῦ Περικλέους. Προσῆγετο δ' ὡς μάρτυρα τῆς κλοπῆς τοῦ χρυσοῦ τὸν Μένωνα· διότι οὗτος χρόνον τινὰ προσερχόμενος εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φειδίου ἐπετέλει ἐκεῖ ἀντὶ μικρῶν δώρων, οἷα τοῖς ἐπαίτας δίδονται, μικρά τινα ἔργα. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ, ὡς ἔλεγεν, ὁ Μένων κεκρυμμένος ἐν κρύπτῃ τινὶ καὶ κατασκοπῶν εἶδεν, ὅτι ὁ Φειδίας πιστεύων, ὅτι μόνος ἦτο, ὑπεξέκλεψε μέρος τι τοῦ ὑπὸ τῆς πόλεως πρὸς κατασκευὴν τῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Παρθένου χορηγηθέντος χρυσοῦ φανερώς, ἵνα ἰδιοποιήσῃται αὐτόν.

Ἐπειδὴ δὲ θαλερὸς εἶχε βλαστήσας ὁ ὑπὸ τῶν ἀκολούθων τοῦ Διοπείδους πρὸ πολλοῦ σπαρεῖς σπόρος τῆς διαβολῆς, εὗρεν ὁ κατήγορος Στεφανίσκος ἐν τῷ δήμῳ τὸ ἔδαφος κάλλιστα προπαρασκευασμένον.

Ἐπιδημῶν δὲ τότε ἐν Ἀθήναις ὁ σεπτὸς ἀγαλματοποιὸς ἀπήχθη εἰς τὸ δεσμωτήριον ἕνεκα τῆς γραφῆς ἐκείνης.

Οὕτως ὁ ἰδρυτὴς τοῦ καλλίστου ἐκείνου μνημείου, ὅπερ, ὡς ὁ Περικλῆς εἶπεν, ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔστησεν ἑαυτῷ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, αἰσχρῶς διαβληθεὶς ἐρρίπτετο εἰς τὸ δεσμωτήριον.

Ὡς δ' ὁ Διοπείδης ἐξεκαρπούτο τὴν ἀποδημίαν τοῦ Περικλέους, οὕτως ἐπειρῶντο καὶ οἱ φαῦλοι, κενόδοξοι νεωτερισταί, ἐν ᾧ ἐκεῖνος, ὃς μόνος ἠδύνατο νὰ χαλιναγωγῇ αὐτούς, μακρὰν τῶν Ἀθηναίων ἦτο, πλείονα ἰσχὺν ἐν τῷ δήμῳ νὰ περιποιήσωσιν ἑαυτοῖς.

Οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν δ' εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν πρώτην

εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων μετοικήσαντες εἶχον ἐπαυξήσαντες πολὺ τὸν ἀριθμὸν τῶν δημοτῶν ἐν Ἀθήναις. Τὸ πλῆθος δὲ τοῦτο εἰθίσθη νῦν πρὸς τούτοις εἰς τὸν ἀπράγμονα βίον καὶ πολλοὶ ἔμειναν καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἀρχιδάμου ἐν τῷ ἄστει, ὥς δηωθέντων τῶν ἀγρῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων. Δι' ὃ ἐσχηματίσθη κατὰ μικρὸν ὅ,τι ὄχλος καλεῖται διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπόρων πολιτῶν. Ἄλλ' οἱ πειναλέοι δὴ οὗτοι συνέβρεον ἐπιμελῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὥς λαμβάνοντες ἐκεῖ τοὺς δύο ὀβολοὺς ὥς μισθὸν προχείρως. Ἐκ τούτου πολυπληθέσταται καὶ θορυβωδέσταται, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, νῦν αἱ ἐκκλησίαι ἐν τῇ πυκνῇ ἦσαν καὶ ὁ μὲν Κλέων, Πάμφιλος καὶ Λυσικλῆς ἀπετόλμων νῦν ἀδεέστερον ν' ἀναβαίνωσιν ἐπὶ τὸ βῆμα, ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀθηναίων εἰθίζετο κατὰ μικρὸν νὰ βλέπῃ τοιούτους ἀνδρας ἀναβαίνοντας ἐπ' αὐτό.

Ἐκ τῶν τριῶν δὲ τούτων ὁ Πάμφιλος ὑπὲρ πάντας ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι ἔπρεπε νὰ πειραδῶσι ν' ἀνατρέψωσι τὸν Περικλέα. Δι' ὃ ἡμέρᾳ τινὶ ἱστάμενος ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ πολλῶν δημοτῶν ἐξηγεῖτο αὐτοῖς, ὅπως ἠδύναντο νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸ δικαστήριον τὸν Περικλέα. Ἀπεκάλει δ' αὐτὸν δειλὸν ὥς ἐπιτρέψαντα μὲν τοῖς πολέμοις νὰ δηλώσωσι τὴν χώραν, ἐπιτάξαντα δὲ τυραννικῶς τοῖς πολίταις τὸν τρόπον τῆς ἀμύνης, ἀρνηθέντα δὲ νὰ συναγάγῃ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν πύκνα καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπὶ τῆς αἰτιατικῆς χώρας παρέμενον, ἵνα δύνηται νὰ διοικῇ αὐτὸς αὐθαρέτως τὰ κοινά.

Πολλοὶ δ' ἐν τῷ ὄχλῳ ἦσαν οἱ τὴν γνώμην τοῦ Παμφίλου ἐπιδοκιμάζοντες καὶ διη προελθὼν εἰς αὐτῶν, Χερμύλος τις, ἐπειρᾶτο μὲν νὰ ὑπερβάλλῃ τὸν ἀλλαντοπώλην κραυγάζων ἀκολαστότερον κατὰ τοῦ Περικλέους, ἀπεδείκνυε δ', ὅπόσον ἐπάναγκες ἦτο νὰ καταστήσωσιν εἰς δίκην τὸν στρατηγόν.

Ἀλλ' αἴφνης ἔρχεται δρομαῖος ὁ κουρεὺς Σποργίλος·

«Ἀγαθαὶ ἀγγελίαι!» ἀνεφώνει μακρόθεν. «Δότε ὄρμα-
θὸν ἰσχάδων τῷ κομιστῇ τῶν ἀγαθῶν ἀγγελιῶν! — Ὁ Περι-
κλῆς ἐπανέρχεται ἐκ Μεγάρων! Εἶναι ἤδη ἐν Ἐλευσίνι
μετὰ τοῦ στρατοῦ! Ἐκόλασε κατ' ἀξίαν τοὺς Μεγαρέας καὶ
σήμερον ἀφικνεῖται εἰς Ἀθήνας!»

Πελιτνὸς δ' ἐγένετο ὁ Πάμφιλος ἐξ ὀργῆς·

«Ὅρμαθὸν ἰσχάδων ἀπατεῖς;» ὑπέλαβεν ὑποκώφως. «Τὴν
γλῶσσάν σου πρέπει ν' ἀποκόψωμεν διὰ τὴν τοιαύτην ἀγγε-
λίαν, κυνοκέφαλε!»

Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συνωμότας κατέπληξεν ἡ ἀγγε-
λία. Καὶ ὁ μὲν Πάμφιλος ἐπειρᾶτο νὰ ἐξερεθίσῃ αὐτοὺς
καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ἐκείνοι ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ λάθρα ἀπὸ τῶν
διαλογιζόμενοι, ὅτι δυσχερέστατον ἦτο νῦν νὰ διαπράξωσι τι
εἰσάγοντες τὸν νικηφόρον Περικλέα εἰς τὸ δικαστήριον καὶ
ὅτι ἔπρεπε εἰς ἄλλον καιρὸν ν' ἀναβάλωσι τοῦτο.

Ὡς δὲ καὶ ὁ Χρεμύλος σείων τοὺς ὤμους ἡτοιμάζετο
ν' ἀπέλθῃ, ὁ Πάμφιλος λαβόμενος αὐτὸν τῆς χειρός·

«Δειλέ!» ἀνεφώνησεν. «Ρίψασπι! ὅποιον αἰσχρὸς! Ἀκούων
τὸ ὁ Περικλῆς ἦλθε μόνον φεύγει αἰσχροῦς ὁ συκομάρμας!
— Ἀλλὰ πρόσβλεψον ἐμέ. Οὐδόλως ὀκνῶ ν' ἀντιπαρα-
τάξω ἑμαυτὸν τῷ Περικλεῖ! Ἐχω θάρρος! Ἐγεννήθην τῇ
ἡμέρᾳ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης!»

«Ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐγώ!» ὑπέλαβεν ὁ Χρεμύλος. «Διότι
ἐγὼ ἤμην ἐξ ἐκείνων τῶν παιδιῶν, αἵτινα ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις
θεάτρῳ ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τρόμου ὑπὸ τῶν ὠδίνων καταληφθει-
σῶν μητέρων πρῶτα ἐγεννήθησαν, ὅτε αἱ Εὐμενίδες τοῦ
Αἰσχύλου ἐδιδάσκοντο!»

Τοιαύτην πρόφασιν κατασκευάσας ὁ Χρεμύλος ἀπέσπασε
τὸ ἱμάτιον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Παμφίλου καὶ ἔφυγε δρομαῖος.

«Ἀπῆλθον!» ἀνεφώνησε σαίρων τοὺς ὀδόντας ὁ δημα-

γωγός. «Ἀπῆλθον οἱ μισροὶ ὄλεθροι — διεσκεδάσθησαν, ὡς εἰ ἐξήντησέ τις κατὰ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν πλυνὸν ὄλον πλήρη πλύματος!» —

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ προσελθὼν ὁ μανικὸς Μένων ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τῆς ἀφορμῆς τῆς ἀγανακτήσεως.

Ὁ δ' ᾠδύρετο πρὸς αὐτόν.

«Μαρέ,» εἶπεν ὁ Μένων σεσηρὸς μειδιῶν. «Θέλων νὰ κατασκάψῃς τεῖχος ἐρείδεις τοὺς ὤμους πρὸς αὐτό; Κατακλίθῃ παρ' αὐτῷ καὶ κοιμήθῃ, ἐν καιρῷ δὲ θὰ καταρρέυσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου!» —

XXIII.

ΤΑ ΔΙΟΝΥΣΙΑ.

ετὰ διπλασίας λαμπρότητος,
μετὰ διπλασίας σπουδῆς
ἤγοντο μετὰ τὴν ἐκ τῆς βα-
ρείας τοῦ πολέμου ἀνάγκης
ἀνακούφισιν αἱ χειμεριναὶ
ἐορταὶ ἐν Ἀθήναις.

Ἀλλὰ τέλεον ἀπηλλάγη νῦν τῶν δεσμῶν ἡ φαεινὰ χαρά,
ἐξ οὗ μαλακωτέρα ἡ αὔρα τῆς θαλάσσης προσπνεῖ καὶ ἡ
μεγίστη τῶν τοῦ Βάκχου ἐορτῶν, ὁ χρόνος τῶν μεγάλων, ἡ
ἀστικῶν Διονυσίων ἡρξάτο ὑποφώσκων. Διότι ἐν μὲν τοῖς
δρυμοῖς ἐπιπράινονται οἱ γῦπες, εὐθυμοὶ δὲ τερετίζουσιν ἐν τῇ

παραλία αἱ ἀλκυόνες καὶ φαῖδραὶ λαλοῦσιν ἐπὶ τῶν στεγῶν αἱ χελιδόνες, ἐαρίζουσι δ' οἱ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τοῦ Πεντελικοῦ καὶ Λυκαβηττοῦ θάμνοι, ἐαρίζονται δ' οἱ λειμῶνες ἴοις καὶ ἀνεμώναις καὶ ἡρανθέμοις καὶ κρόκοις, καὶ ἡ τῆς ἐσπέρας ἐν τῷ λειμῶνι καταλειπομένη καλαῦροψ καλύπτεται μέχρι τῆς πρωΐας ὑπὸ τῶν βλαστανουσῶν βοτανῶν καὶ τῆς πόας.

Καὶ οἱ ἐν τῷ λιμένι δὲ ναυτίλοι ἀνασπῶνται μὲν τὰς ἀγκύρας, λύουσι δὲ τὰ ἀπόγεια, ἐπαίρουσι δὲ τοὺς ἰστούς, παραδίδουσι δὲ τὰ ἰστία τοῖς ἀνέμοις. Ὡσαύτως δ' ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου νέα κίνησις φαίνεται· διότι οἱ θεωροὶ τῶν συμμάχων πόλεων καὶ νήσων ἔρχονται εἰς Ἀθήνας ἐν καιρῷ τῆς ἐορτῆς ταύτης κομίζοντες τοὺς φόρους.

Ἐκ τούτου βρίθουσι μὲν τὰ πανδοκεῖα, βρίθουσι δ' αἱ οἰκίαι τῶν Ἀθηναίων τῶν μακρόθεν ἐρχομένων ξένων. Στεφάνοις δ' ἐστεφάνωμένοι καὶ ἐορτασίμως ἐνδεδυμένοι περιφέρονται ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀπὸ πρωΐας πλῆθος ἐγχωρίων καὶ ξένων, διὰ στεφάνων κοσμοῦνται καὶ οἱ ὑπαῖθριοι βῶμοι καὶ οἱ Ἑρμαῖ, καὶ παμμεγέθεις κρατῆρες ἴστανται παρ' αὐτοῖς μεστοὶ τοῦ δώρου τοῦ Βάκχου, ὑπὸ τῶν πλουσίων παρεχόμενοι καὶ προσφερόμενοι εἰς ἐλευθέραν χρῆσιν τοῖς ἀπόροις. Αὐθις δὲ προσφέρει ὁ Ἰππόνικος ἐν τῷ Κεραμεικῷ ξένοις τε καὶ ἐγχωρίοις ποτὰ καλῶν παρ' ἑαυτὸν πάντας τοὺς βουλομένους καὶ εὐωχῶν αὐτοὺς ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τῶν κισσοέντων στραμάτων.

Λήθη δ' ἔλαβε πάντας τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ πολέμου καὶ αἱ ἔριδες τῶν μερίδων ἀνακωχὴν ἄγουσιν, ὥς καὶ αἱ ἄλλως ἀκαταπαύστως προκόπτουσαι ἐπιβουλαὶ τοῦ Διοπείθους ἡσυχίαν χρόνον τινὰ ἔχουσι. Χαρὰ δὲ καὶ εἰρήνη πανταχοῦ ἐπικρατεῖ. Καὶ ἀντηχοῦσι μὲν πανταχοῦ φαῖδραὶ παιδιαὶ καὶ εὐθυμος γέλως καὶ ὀξύτερον ἐκσφενδονίζεται τὸ σκῆμμα καὶ

εὐτραπελωτέρα φαίνεται ἡ γλῶσσα τῶν Ἀθηναίων, κακῶς δ' ὅμως ἐπασχεν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ὁ βίαιόν τι ἐργαζόμενος, ὁ ἐπιβουλευὼν κακὸν τι πολίτῃ τινὶ Ἀθηναίῳ. Διότι ὁ τοιοῦτος οὐδὲ τὴν μέθην προφασιζόμενος ἠδύνατο νὰ σωθῇ καὶ πάντως ἐκινδύνευε περὶ τῆς ψυχῆς.

Ἀλλὰ, διὰ τί βλέπει τις τοσαύτας χαριέσσας γυναῖκας περιφερομένας ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ἀθηνῶν; Τίνες εἶναι αἱ χαροπαί, πολυκόσμοι, ἐπαγωγοὶ καὶ περικαλλεῖς γυναῖκες; Εἶναι ἱερόδουλοι ἐκ τοῦ ἐν Κορίνθῳ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἄλλαι ὅμοιαι ἱέρειαι τῆς χαρᾶς, αἵτινες ἐλθοῦσαι ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἵνα συνεορτάσωσι τὴν φαιδρότάτην καὶ ἀκολαστοτάτην τῶν ἐορτῶν τῶν Ἀθηναίων, ἐπηύξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγχωρίων ἐταιρῶν.

Ἄλλ' ἴδε! Ὅποιον κράμα ζένων, πλανήτων προσεΐλκυσεν ἡ φαιδρά, πολυάνθρωπος διονυσιακὴ ἐορτή! Ἴδετε τοὺς πολυπλάγκτους γόητας καὶ θαυματοποιούς, τοὺς ἡλιοκαεῖς ἐκείνους καὶ μελάγχρωτας τὴν ὄψιν! Ἴδετε, ὅπως ἐπ' ὀφθαλμῶν ἀπάντων τὰ ζίφη καταπίνουσιν, ἢ φλόγας πυρίνους ἐκ τοῦ στόματος ἐξερεῦγονται! Ἴδετε τὰς Θεσσαλίδας ἐκείνας τὸν ξιφισμὸν ὀρχουμένας ἐν μέσῳ τοῦ χάσκοντος ὄχλου! Οὐδὲν τῶν θαυμάτων ἐλλείπει, οὐδ' αὐτὰ τὰ κινούμενα νευρόσπαστα, ἢ ἐκπαλαὶ χαρὰ τῶν παίδων, οὐδ' ὁ ποικιλόστολος πυρρίχιστὴς πίθηκος.

Καὶ κάπηλοι δ' ἐκ τῶν ἐγγύς καὶ μακρόθεν ἐλθόντες ἐπηξάν τὰς σκηνάς αὐτῶν ἐν μέσῃ τῇ πληθούσῃ ἀγορᾷ καὶ ἐν Πειραιεῖ καὶ παρὰ τῷ Ἰλισσῷ.

Καὶ ἀγροτῶν δὲ θίασοι συρμιγνύμενοι τοῖς ἀστοῖς κοινωνοῦσιν αὐτοῖς τῆς ἐκ τῆς ἐορτῆς χαρᾶς, συναθροίζονται περὶ τοὺς κεχαρισμένους αὐτοῖς θηβαίους αὐλητάς, οἵτινες συνήθως αὐλοῦντες περιέρχονται τοὺς δήμους, ἢ μεταφέρουσι καὶ εἰς τὴν πόλιν τὴν κεχαρισμένην αὐτοῖς κατὰ τὰ κατ' ἀγροῦς

Διονύσια παιδιάν, τὰ ἀσκάλια, ἐν οἷς ἤλλοντο γυμνόποδες ἐφ' ἐνὸς σκέλους ἐπάνω ἀσκῶν ἀληλιμμένων καὶ πεφυσημένων καὶ ἐπειρῶντο μὲν νὰ μὴ καταπέσῳσι, καταρρέοντες δὲ πολὺν γέλωτα ἐκίνουν.

Ἔτι μᾶλλον δ' ἀνεμμένη χαρὰ ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς ἀγυαῖς ἅμα τῇ νυκτὶ ἐπερχομένῃ. Διότι τότε κωμάζουσιν οἱ κωμασταὶ φέροντες μὲν κρόταλα καὶ δᾶδας ἐν χερσίν, ἐστεφανωμένοι δὲ στεφάνοις, αἱ τε γυναῖκες ἀνδρικῶς ἐνδεδυμένοι καὶ οἱ ἄνδρες γυναικεῖα ἐνδύματα φέροντες, κροτοῦντες δὲ τὰς χεῖρας, κροτοῦντες δὲ τὰ κρόταλα καὶ διὰ τούτων σημαίνοντες τὸν ρυθμὸν ὥς καὶ διὰ τῶν βαρυταρβῶν τυμπάνων, καὶ ψάλλοντες.

Πολλοὶ δ' ἦσαν οἱ μετημφιεσμένοι, ὧν τινες μὲν εἶχον ἀλείψαντες μόνῃ τῇ τρυγὶ τὸ πρόσωπον, ἢ μίλτω, ἢ ἄλλως ἐνσκευάσαντες ἑαυτοῖς φύλλα, ἢ φλοιοὺς δένδρων, τινὲς δὲ ποικίλα προσωπεῖα ἔφερον εἴτε σεμνά, εἴτε γελοῖα. Ἐνταῦθα μὲν περιφέρεται ὁ κερασφόρος Ἀκταίων, ἐκεῖ δ' ὁ πολυὺς ὀφθαλμὸς Ἄργος, περαιτέρω δ' ἢ εἰς ἵππον ὑπαλλαττομένη Εὐίπη. Γίγαντες δὲ καὶ Τιτᾶνες καὶ Κένταυροι πατάσσουσι τὸ ἔδαφος, ἢ Μέθη παραφόρως βαδίζει, ἢ Πειθῶ σαίνει τοὺς διαβάτας, ἢ Ἀπάτη παράγει αὐτοὺς, ἢ Ὑβρις μαίνεται καὶ ἄλλα μορμολύκεια ἀναμινύονται τῷ θιάσῳ.

Πυκνότατοι δ', ἢ μᾶλλον ἄπειροι περιφέρονται ἀνὰ τὰς ἀγυαῖς οἱ τραγόποδες Σάτυροι καὶ οἱ ἀναφαλαντία Σειληνοί, οἱ πολλοὶ οὗτοι, ἀλλ' αἰετοεὶς εὐθυροὶ πάπποι Σάτυροι φέροντες αἰθαλεῖς κισσίνους στεφάνους. Καὶ Βακχευταὶ δὲ βακχεύουσι φέροντες, ὥς θύρσον, ὅσχον κισσόδετον.

Ἀκόλαστος δ' εὐθυμία καὶ δὴ μέθη πανήμερος καὶ πάννυχος θεωρεῖται ὥς εὐσεβὲς πρὸς τὸν θεὸν καθήκον ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις.

Ὁ δὲ θεὸς αὐτὸς ἀποδεικνύει ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, ὅτι

δικαίως φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλευθερέως· διότι καὶ οἱ δεσμῶται αὐτοὶ ἀπολύονται τῶν εἰρκτῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐορτῆς καὶ τοῖς νεκροῖς αὐτοῖς χοὰς ἐπάγουσιν, ἵνα καταπραῖνωσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, αἵτινες οὐχὶ ἀφθόνως τὴν χαρὰν τῶν ζώντων προσβλέπουσι. Διότι, ὥς οἱ εὐλαβεῖς αὐτῶν νομίζουσιν, ἀνέρχονται αἱ ψυχαὶ τῶν τελευτησάντων ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις καὶ ἀναμιγνύονται κρυφῇ τῇ χορείᾳ τῶν θιασωτῶν καὶ ἐκ τούτου πολλὰ προσωπεῖα ἐγκρύπτουσιν ἀσάρκους νεκρῶν κεφαλὰς . . .

Ἡ δὲ δέσποινα Τελεσίπη μασᾶται ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις φύλλα παλιούρου καὶ περιχρίει τὰς θύρας πίσση, ἵνα οὕτως ἀποτρέψῃ τὸ κακόν, ὅπερ ἐπαπειλοῦσι τοῖς ζῶσιν ἐν τοῖς μεγάλοις Διονυσίοις αἱ φθονεραὶ σκιαὶ τῶν νεκρῶν.

Ἀληθῶς δ' ἀποτρόπαιος σχεδὸν ἦτο ἡ θεὰ τῶν τῆδε κάκεισε τῆς νυκτὸς ἐν ταῖς σκοτειναῖς ἀγυαῖς ἐπιφανομένων λαμπρῶν δάδων καὶ τῶν φανταστικῶν θιάσων, οἵτινες τῆδε κάκεισε ἐπιφανόμενοι καὶ μανικῶς θορυβοῦντες παρήλαννον.

Ἄλλ' ἤδη μέγας θιάσος παρελαύνει τὰς ὁδοὺς, αἵτινες ἀπὸ τοῦ Ληναίου εἰς τὸ θέατρον ἄγουσι. Προπέμπουσι δ' οἱ θιασῶται τὴν εἰκόνα τοῦ Διονύσου ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ληναίῳ ἱεροῦ εἰς τὸ θέατρον, ἵνα στήσωσιν αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ ἐορτάζοντος πλήθους παρὰ τὴν θυμέλην. Εἶναι δ' ἡ εἰκὼν αὕτη, ἣν νῦν φέρουσι, νέον τι ἔργον, ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ πυρωποῦ Ἀλκαμένους. Ὡς δ' ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ὁ Φειδίας τὸ νέον αὐτοῦ λαμπρὸν ἔργον παρὰ τῷ παλαιῷ ζοάνῳ τῆς Ἀθηνᾶς ἔστησεν, οὕτω νῦν ἴσταται καὶ ἐν Ληναίῳ παρὰ τῷ παλαιῷ, σεμνῷ καὶ ἀπερίττῳ ἀγάλματι τοῦ Διονύσου τὸ νέον λαμπρὸν ἔργον τοῦ Ἀλκαμένους. Τοῦτο δὲ φέρουσι νῦν ἐν πομπῇ μετὰ φωτὸς εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦ Διονύσου. Περιστοιχίζουσι δ' αὐτὸ θίασοι Βακχευτῶν, ἡγουμένου μανικοῦ τινὸς θιάσου, ὃς φαλλὸν φέρει καὶ ἄσματα εἰς τιμὴν

τοῦ Πριάπου ἄδει, τοῦ θιάσου τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν Ἰθυφάλλων.

Ἰσταται δ' ἡ πομπὴ ἐν ταῖς σχισταῖς ὁδοῖς καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, ἵνα σπονδὰς ποιήσῃται, ἥ θυσίας προσενέγκῃ.

Βρίθουσι δ' αἱ ὥς ζυστοὶ κατεσκευασμένοι στέγαι τῶν οἰκιῶν θεατῶν, ὧν πολλοὶ δᾶδας καὶ λύχνους ἐν χερσὶν ἔχουσι. Καὶ γυναῖκες δὲ παρίστανται ὥς θεαταί. Αἱ δὲ παιδιαὶ καὶ τὰ σκώμματα τῶν ἐπὶ τῶν ζυστῶν ἀναμιγνύονται τῇ ἀκολασίᾳ τοῦ ἐν ταῖς ἀγυαῖς ὄχλου.

Ὁ δὲ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης φαίνεται ἐλθὼν ἐπ' ἄκρον τῆς μανικῆς ἀκολασίας καὶ ἡγούμενος τοῦ θιάσου αὐτὸς ἑαυτοῦ ἀκολαστότατος ἐγένετο.

«Ἐνθυμεῖσθε,» ἔλεγε μεγάλη τῇ φωνῇ πρὸς τοὺς Ἰθυφάλλους, «ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀείποτε βακχεύοντες καὶ μαινόμενοι σήμερον ἐν τοῖς Διονυσίοις καθῆκον ἔχομεν διπλασίως νὰ βακχεύωμεν καὶ νὰ μαινώμεθα, ἐὰν μὴ θέλωμεν νὰ ὑστερήσωμεν καὶ ἡττονεῖς νὰ φανώμεν τῶν νηφαλιωτάτων τούτων μικροπολιτῶν Ἀθηναίων!»

Τοιαῦτα δὲ λέγων ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ παρορμῶν τοὺς ἐταίρους παρήλαυνε τοὺς ἄλλους θιάσους πάντας τοὺς Ἀθηναίους γνωρίζων καὶ τοῖς πᾶσι γνώριμος.

Ὡς δ' ἡ νύξ ἐπῆλθε, κελεύσας νὰ προπορευθῶσιν οἱ λαμπτηροφόροι, ὠδήγησε τοὺς περὶ αὐτὸν ἐν θορυβῳδῇ πομπῇ, ἡγουμένης τῆς μουσικῆς, πρὸ τῶν οἰκιῶν καλῶν παρθένων καὶ παίδων, ἵνα κωμάσῃ ἐπ' αὐτοῦς. Οἱ δὲ μουσικοὶ ἦσαν αὐλητρίδες καὶ καθαρίστρια ἐνδεδυμένοι, ὥς Μαινάδες. Ὡς δὲ καὶ οἱ συναντῶμενοι ἠκολούθουν τῇ πομπῇ, ἐλάμβανεν αὕτη κατὰ μικρὸν τὴν ὄψιν θιάσου Βακχευτῶν συνηθροισμένων περὶ τὸν Διόνυσον.

Τέλος δ' ὁ ἀκόλαστος, πάροις Ἀλκιβιάδης συλλαμβάνει νεανικὴν τινα ἐταίραν, Βακχίδα καλουμένην, ἥ διαπλανώ-

μενος συνήντησε, καὶ ἐξαναγκάζει αὐτὴν ν' ἀκολουθήσῃ τῇ πομπῇ ἀποκαλῶν αὐτὴν μὲν Ἀριάδνην, ἑαυτὸν δὲ Βάκχον.

Ἐλθὼν δὲ πρὸ τῆς οἰκίας τῆς Θεοδότης πρῶτον μὲν ἐκάμασεν καὶ ἐπ' αὐτήν, εἶτα δ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ πάντων τῶν θιασωτῶν.

Ἡ δὲ Θεοδότη ἀπὸ πολλοῦ μὲν ἤδη οὐδόλως εἶχεν ἰδοῦσα τὸν Ἀλκιβιάδην παρ' ἑαυτῇ καὶ ἐκ τούτου σφοδρότερος ὁ ἔρωσ αὐτῆς ἐγένετο· νῦν δ' ἐβλεπε μὲν τὸν ἐρώμενον νεανίαν αὖθις ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλ', ὅποσον ἀλγεινὴ, ὅποσον δυσάρεστος ἦτο τῇ ψυχῇ αὐτῆς ἢ ἐπίσκεψις αὐτῇ! Διότι μεμεθυμένος ἤρχετο ἡγούμενος μανικοῦ θιάσου. Καὶ τοῦτο μὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ αὐτῷ, ἀλλὰ παρὰ τοῦτο ἦγε καὶ νεανικὴν ἀνθηρὰν ἑταρίδα μεθ' ἑαυτοῦ, ἣν εὐθὺς ἄμα εἰσελθὼν ὥς τὴν ἑαυτοῦ Ἀριάδνην αὐτῇ συνέστησε καὶ ἥς τὰ θέλγητρα δαψιλέστατα ἤρξατο ἐγκωμιάζων.

Μετὰ τοῦτο παρεσκευάζετο συμπόσιον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς χαλεπαινούσης Θεοδότης, ἣτις φανερώς μὲν οὐδόλως ἀντέτεινε πρὸς τοῦτο, κρυφῇ δ' ἠσθάνετο τὴν καρδίαν διαρρηγνυομένην ὑπὸ τοῦ ἄλγους. Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης προτρέπων αὐτὴν εἰς εὐθυμίαν καὶ ἀκολασίαν ἤρξατο διηγούμενος ἐν τῇ μέθῃ περὶ μανικῶν τινων πράξεων, ἃς αὐτῇ ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἶχε διαπράξας, ἐκαυχᾶτο, ὅτι σώφρονά τινα παρθένον ἐν μέσῳ τῷ Αἰγναίῳ ἐν τῇ τύρβῃ τῶν ἐορταζόντων εἶχε φιλήσας, καὶ ἐνεκωμίαζε τὸ ἔθος τὸ ἀπαλλάττον τῶν δεσμῶν ἐν τοῖς Διονυσίοις τοῦλάχιστον τὰς Ἀτθίδας. Διηγεῖτο δὲ καὶ περὶ τῆς Ἰπαρέτης, τῆς χαριεστάτης θυγατρὸς τοῦ Ἰππονίκου, ὅτι φλέγεται ὑπ' ἔρωτος πρὸς αὐτὸν καὶ ὅπως ἐρυθρίῳ, ὅσάκις αὐτὸν προσβλέπει, ἀλλ' ἐν ταῦτ' καὶ κατεγέλα τῶν θρυπτικῶν ἄμα τε καὶ αἰδημόνων καὶ παρθενικῶν αὐτῆς τρόπων. Ἐλεγε δὲ καὶ περὶ τῆς Κόρης, τῆς ἐξ Ἀρκαδίας εἰς Ἀθήνας μετοικισθείσης ποιμενικῆς παιδίσκης, τοῦ καταγελαστοτάτου

καὶ βαυκοτάτου πλάσματος τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον, οὐπερ ἀντὶ πάσης τιμῆς ἔπρεπε νὰ γένηται κύριος, καὶ προσετίθει, ὅτι ἄσμενος μὲν θὰ προὔδιδε τὴν λαμπρὰν Σιμαίθαν, τὸν νέον τοῦτον θαυμαστὸν ἀστέρα τοῦ κάλλους, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ ἀφίστατο τῆς δυσπειθοῦς ἀρκαδικῆς παιδίσκης.

Μετὰ ταῦτα ἐμέμφετο τῇ Θεοδότῃ ὁ πάροινος νεανίας τὸ σιγηλὸν καὶ ταλαίπωρον ἦθος.

«Θεοδότῃ,» ἀνεφώνησεν, «αἰσχροπρόσωπος ἐγένου! Ἡ κλαυθμώδης αὐτὴ ὄψις δύσμορφον ἀποδεικνύει τὸ πρόσωπόν σου. Οὕτως ὑποδέχονται ἀρχαῖον φίλον, ὡς ἐμέ; Τί κατηγορεῖς ἐμοῦ; Ἀκολασίαν; Ἀλλὰ δὲν ἐδίδαξάς με σὺ αὐτὴ τὴν ἀκολασίαν ταύτην; Ἐπελάθου τῶν εὐθύμων ἐκείνων ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, ἐν αἷς ἐδίδασκές με πάντα τὰ τῆς φαιδρᾶς, ἀκολάστου ἀπολαύσεως; Καὶ σήμερον; Τί δηλοῖ τὸ σκυθρωπὸν τοῦτο ἦθος; Διὰ τί νῦν ἀλλοῖος νὰ φαίνομαι, ἢ οἷος τότε ἦμην, ὅτε ὡς μάλιστα ἀλλήλους ἐστέργομεν καὶ εὐθυμοτάτας μετ' ἀλλήλων ἡρας διήγομεν; Ἔσο συνετὴ, Θεοδότῃ! Ἐνθυμοῦ τοὺς ἐρωτομανεῖς, ὧν ἡ ἀνιαρὰ μανία τοσοῦτον ὀχληρὰ ἄλλοτέ σοι ἦτο καὶ ὧν ἀνηλεῶς καταγελάσω ἄλλοτε ἐξεδίωκες τῆς οἰκίας σου. Πῶς; Σὺ αὐτὴ νῦν ἐρωτομανὴς ἐγένου; Δύναταί τις τοσοῦτον αἰσchrῶς νὰ καταπροδῶ τὰ ἄριστα τῶν αὐτοῦ ἀξιωματῶν, τὸ ἐρασμιώτατον ἑαυτοῦ ἦθος; Ἔσο αὖθις παιδρὰ καὶ ἀνειμένη, Θεοδότῃ! Χάρισαι ἡμῖν μίαν τῶν ἀρίστων μιμητικῶν ὀρχήσεων! Ἄγε! Ἐγὼ τε καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀπαιτοῦμεν τοῦτο. Ἄφες θανάσωμέν σε αὖθις ἐν ὅλῃ σου τῇ λαμπρότητι!»

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Ἀλκιβιάδης. Ἀλλ' ἡ Θεοδότῃ ἠδυνάτει νὰ κατάσχη ἔτι τὰ δάκρυα. Δι' ὃ ἀποκρινομένη σφοδρῶς ἔψεγεν αὐτὸν καὶ ἐλοιδόρει, ὕβριστήν καὶ ἄπιστον καὶ μαρὸν καὶ ἀνοικτίρμονα ἀποκαλοῦσα.

«Τί ἐγκαλεῖς ἐμοί,» ὑπέλαβεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «ὅτι σὺ

αὐτὴ ἡλλοιώθῃς, ὅτι πρεσβυτέρα ἐγένου καὶ ὅτι ἀπώλεσας τὴν φαιδρότητα τῆς νεότητος; Μέρφου κάλλιον τῷ χρόνῳ, ὃς πάντας ἡμᾶς μεταβάλλει. Καὶ ἐγὼ εὐκόλως ὑπομένω τοῦτο, ὅτι ἐκ νέου Σατύρου ἐν τῷ μεταξὺ γηραιός, φαλακρὸς Σειληνὸς ἐγενόμην. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν καὶ ὡς φάλανθος Σειληνὸς εἶμαι πάντοτε φαιδρὸς, σὺ δὲ χαλεπῶς τοῦτο φέρεις καὶ λυσσῶσα ὑβρίζεις καὶ ψέγεις ἐμέ τε καὶ τὸ πεπρωμένον, ὅτι δὲν εἶσαι ἔτι χαρίεσσα, ἀνθηρά, φαιδρὰ νεᾶνις, ὡς ἡ Ἰπαρέτη, ἢ ἡ Σιμαίθα, ἢ ἡ Βακχίς αὕτη. Ἐὰν θέλῃς πάντως εἰς νεαρὰν παρθένον νὰ μεταβληθῇς, ὕπαγε εἰς Ἄργος. Διότι ἐκεῖ, ὡς λέγεται, ὑπάρχει ἱερόν τι καὶ ἐν αὐτῷ πηγὴ τις, ἐν ἣ λουσαμένη αὖθις ὡς παρθένος θὰ ἐξέλθῃς. Καὶ ἡ Ἥρα δ' αὐτῇ, ὡς οἱ ποιηταὶ διηγοῦνται, λούεται ἐνίστε ἐν τῇ πηγῇ ταύτῃ, ἵν' ἀρεστὴ αὖθις φαίνεται τῷ πατρὶ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Ἐὰν δ' αὐτὸς ὁ γηραιὸς θεοπάτωρ χαίρῃ ἔτι τοῖς τοιοῦτοις, διὰ τί νὰ μὴ χαίρω καὶ ἐγὼ τοῖς τοιοῦτοις, ὁ θαλερὸς νεανίας, ὁ Ἰθύφαλλος;»

Οὕτω διετέλει χαριεντιζόμενος ὁ πάροις Ἀλκιβιάδης. Ἄλλ' ἡ Θεοδότῃ ἐξηγγιωμένη ἐκ τῶν χαριεντισμῶν τούτων ὠδύρετο καὶ ἐθρήνει καὶ δὴ καὶ εἰς μανιώδεις ἐξερβράγη ὕβρεις κατὰ τῆς νεαρᾶς Βακχίδος, ὥστε ὁμοία πρὸς μαινομένην ἐφαίνετο.

«Ἴδε τὸν χρηστὸν ἐταῖρον Καλλίαν,» εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «ὃς ταύτην ἀρχὴν ἔχει, ἅπαξ μόνον, οὐδέποτε δις εἰς ἐπίσκεψιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς νὰ ἔρχηται. Ἄλλ' ἐγὼ — δὲν ἐπανηρχόμην ἱκανὸν χρόνον εἰς τὸν ὅδον τῆς οἰκίας σου; Πρὸς τοῦ χαριέντος Ἑρωτος, δὲν ἦλθον πολλάκις τῆς ἐσπέρας εἴτε μόνος εἴτε μετὰ πολλῶν φίλων χρυσόμηλα μὲν τοῦ Διονύσου ἐν τῷ κόλπῳ φέρων, τὸν λεύκινον δὲ στέφανον τοῦ Ἡρακλέους πορφυραῖς ταινίαις διαπεποικιλμένον ἐπὶ τῆς κόμης; Ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐν τῷ μέλλοντι

θὰ ἐπαναλάβω. Διότι οὐδέποτε θὰ ἐπανεέλθω ἐνταῦθα οὔτε μόνος, οὔτε μετ' ἄλλων! Ὑπάγωμεν φίλοι! Ἀνιὰρὰ εἶναί μοι ἡ ἐνταῦθα διατριβή! Χαῖρε, Θεοδότῃ!»

Ταραχθεῖσα δ' ὑπὸ τῆς ἀπειλῆς ταύτης ἡ Θεοδότῃ ἐκώλυσε τὸν χαλεπαίνοντα νὰ μὴ ἀπέλθῃ καὶ ὑπischνεῖτο κατέχουσα τὰ δάκρυα, ὅτι θὰ προσενεχθῇ, ὅπως αὐτὸς ἤθελεν.

«Ἄγε δὴ!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «τέλεσον, ὅτι πρότερον ἀπήτησα! Ἐπίδειξον τὴν ἐγκωμιαζομένην τέχνην σου ἅπασ ἔτι!»

«Τί θέλεις νὰ παραστήσω ὀρχουμένη;» ἠρώτησεν ἡ Θεοδότῃ.

«Πρὸ μικροῦ ἔτι παρορρωμένη ὑπὸ τοῦ κέντρου τοῦ μανικοῦ πάθους,» ὑπέλαβεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «ὡς ὁμοιοτάτῃ ἦσο πρὸς τὴν Ἰώ, ἣτις ὑπὸ τινος ὑπὸ τῆς Ἥρας πεμφθέντος οἴστρου οἰστρουμένη ἀπονενοημένη διέτρεχε πάσας τὰς χώρας. Ἐπίδειξον ἡμῖν λοιπόν, ἐὰν θέλῃς, τεχνικῶς καὶ καλῶς, ὅτι πρότερον ἐν ἀπαρέστῳ, ἀγρία ἀληθεία παρέστησας!»

Σιγῶσα δ' ἤρξατο ἡ Θεοδότῃ μιμητικῶς ὀρχουμένη τὴν Ἰώ.

Ὁρχεῖτο δὲ πρὸς τὸν αὐλὸν τὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰνάχου, ὅπως δῆλα δὴ ἐρασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διὸς κατεδιώκετο ὑπὸ τῆς Ἥρας, ὅπως τῇ διαταγῇ ταύτης δεδουλευμένη ἐφυλάττετο ὑπὸ τοῦ πολυοφθάλμου Ἄργου καὶ ὅπως τέλος, φονευθέντος τοῦ φύλακος, οἰστρήλατος, ὑπὸ τῆς ἀδιαλλάκτου Ἥρας καταδιωκομένη πάσας τὰς χώρας περιήρχετο.

Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς μόλις κρατοῦσα ἑαυτῆς ἡ Θεοδότῃ ἐδέξατο τὴν πρόκλησιν χαλεπαίνουσα. Ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς διεκαίετο καὶ ὅλη διεχεῖτο, εἰς ὅτι παρίστη. Ἐκ τούτου τοσοῦτον θαυμαστῶς τεχνικῇ καὶ τοσοῦτον διάπυρος ἐφάνη κατὰ τὴν μιμητικὴν ταύτην ὀρχησιν, ὥστε πάντες οἱ θεαταὶ κατεκλήθησαν.

Ἄλλ', ὥς ἤδη ἤρξατο μιμουμένη τὰς ταλαιπώρους πλάνας τῆς Ἰοῦς καὶ ἐκφαίνουσα τὸν ἐκ τῆς ὀργῆς τῆς Ἥρας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῆς πεμφθέντος οἰστροφόρου ζῦφου φόβον καὶ ἐν ταύτῃ ἀγρίως καὶ μανικῶς σχηματιζομένη, ὥς τῷ φόβῳ τῆς φευγούσης καὶ ἡ λύπη ἐπὶ τῇ ἀπολεσθείσῃ ἐρωτικῇ εὐδαιμονίᾳ ἐφαίνετο μινυομένη, τότε κατὰ μικρὸν ἡ ὄψις καὶ τὸ ὄλον ἦθος τῆς Θεοδότης φοβερὸν καὶ καταπληκτικὸν σχεδὸν ἐγένετο. Διότι ὑπεκρίνετο τὴν μαινομένην, οἰστροηλατουμένην, ἀπονενοημένην ὥς φυσικώτατα.

Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν δὲν ὑπεκρίνετο μόνον· διότι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς βλοσυροὶ γενόμενοι περιεδινούντο φρικωδῶς ἐν τοῖς κοιλώμασι, τὸ στήθος ἐκύμαινε καὶ τὰ σεσηρότα χεῖλη ἐκάλυπτεν ἀφρός.

Τοσοῦτον δ' ἄγρια καὶ σφοδρὰ ἐγένοντο τέλος αἱ κινήσεις αὐτῆς, ὥστε ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ ἐταῖροι ἐκπλαγέντες ὥρμησαν ἐπ' αὐτήν, ἵνα κατὰσχῳσι καὶ περιστείλῳσι τὴν ἀχαλίνωτον μανίαν.

Καὶ ἤδη ἤρξατο καταπραΐνομένη πως ἡ τὴν Ἰῶ ὑποκρινομένη Θεοδότη. Περιέβλεπε δ' ἀμβλυπῶς πάντας κύκλῳ, ἐμειδία, ὥς παράφρων, προσεφώνει πάντας κύκλῳ ἀλλοκότοις ὀνόμασιν. Οὕτω τὸν μὲν Ἀλκιβιάδην αὐτὸν ὥς Δία ἐξελάμβανε, τὸν δ' ὥς Σειληνὸν ἐσκευασμένον Καλλιάν ὥς τὸν πατέρα Ἰναχον, τὸν δὲ νέον Δῆμον ὥς τὸν πολυὺς ὀφθαλμον Ἀργον. Ἄλλ' αἰφνης ἀτενίσασα εἰς τὴν Βακχίδα ἐξεφλέγη καὶ αὐθις καὶ ἐξεμάνη. Ἐπαρωμένη δὲ τῇ πονηρᾷ Ἥρᾳ ἤθελε νὰ ὀρμήσῃ ἐπ' αὐτήν . . .

Ἄλλ' ἤδη ἦτο παράφρων . . .

Ἀπειρηκυῖα δὲ κατέπεσε τότε κλαυθμηρίζουσα καὶ πεφυρμένως καὶ ἀνοήτως λαλοῦσα.

Καὶ ἔφριζαν μὲν πως ὁ τε Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ ἐταῖροι, ἀλλὰ μεμεθυσμένοι ὄντες τὴν μὲν Θεοδότην κατέλειπον τῇ

θεραπεία τῶν δούλων, αὐτοὶ δ' ὥρμησαν παραφόρως ἔξω, ἔνθα ὁ ἱλιγγος τῆς θορυβώδους βακχικῆς χαρᾶς παρέσυρεν αὐτούς.

Τῇ δ' ὕστεραίᾳ νέα διονυσιακὴ πομπὴ ἦγετο. Προὔπεμπον δ' οἱ πομπεῖς νῦν τὸ παλαιότατον ἐξ Ἑλευθερῶν εἰς Ἀθήνας κομισθὲν ζόανον τοῦ Ἑλευθερέως Διονύσου ἐκ τοῦ Ἀθηναίου εἰς μικρόν τι ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τῇ Ἀκαδημείᾳ κείμενον ἱερόν, ἐν ᾧ ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις ἡ εἰκὼν αὐτῇ τοῦ θεοῦ ἱδρυμένη ἦτο. Ἐφερον δ' ἐκάστου ἔτους ἐν τοῖς μεγάλοις Διονυσίοις ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὴν εἰκόνα ἐπὶ μικρόν χρόνον εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἔδραν.

Ἐπέμπετο δὲ νῦν ἡ πομπὴ δὴ αὕτη.

Ἦσαν δ' οἱ προπέμποντες νῦν τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ πολυάριθμοι καὶ μεγαλοπρεπεστάτη, ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε, ἡ πομπὴ παρὰ τὸν τέως ἐν συνηθείᾳ ἀπλοῦν τρόπον τῶν πατέρων. Ἐβριθον δ' αἱ ὁδοί, δι' ὧν ἡ πομπὴ διήρχετο, καὶ πάντες οἱ ζυστοί, ἀφ' ὧν τοὺς παρερχομένους νὰ ἴδωσιν ἠδύναντο, θεατῶν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ κεκοσμημένοι δι' ἰοδέτων στεφάνων ἑορταστικὴν τὴν ὄψιν παρεῖχον.

Ἦγούντο δὲ τῆς πομπῆς θίασοι Σατύρων καὶ Σειληνῶν ἐρυθρὰ ἱμάτια ἐνδεδυμένων καὶ κισσίνους στεφάνους περιβεβλημένων.

Εἶτα δ' ἐφέρετο ἐστεφανωμένος βαμὸς περιστοιχιζόμενος ὑπὸ πορφυροσχημόνων παίδων, οἵτινες ἐν χρυσοῖς τρυβλίοις λιβανωτὸν καὶ σμύρναν καὶ κρόκον ἔφερον.

Ἦκολούθουν δ' ἔπειτα πολλοὶ συμβολικὰ προσωπεῖα φέροντες, πρῶτον μὲν γέρων τις διπρόσωπον προσωπεῖον φέρων τὸν χρόνον παριστάν, εἶτα δ' αἱ νεαραί, εὐθαλεῖς ὧραι καρποὺς φέρουσα ἐκάστη τῆς ἑαυτῆς ὥρας, ἔπειτα δὲ μεγαλοπρεπῶς κεκοσμημένη γυνή, τὰ σύμβολα τῆς διονυσιακῆς ἑορτῆς περιβεβλημένη, καὶ τέλος περικαλλὴς νεανίας, οὗ τὸ προσωπεῖον τὸν εὐθύμον Διθύραμβον παρίστη.

Τούτοις δ' ἠκολούθει ὄμιλος τριάκοντα καθαριστῶν χρυσοῦς στεφάνους ἐπὶ τῇ κεφαλῇ φερόντων καὶ χρυσᾶς λύρας κρουόντων.

Ἄλλ' ἤδη ἤρχετο μεγαλοπρεπῆς τετράκυκλος ἄμαξα, ἐφ' ἧς ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἐφέρετο. Αὐτὸς δ' ὁ θεὸς κροκωτὸν χιτῶνα περιβεβλημένος καὶ ἐπ' αὐτῷ χρυσόστοικτον πορφυροβαφὲς ἱμάτιον ἐκράτει ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ κύλικα πλήρη μαρμαρυγῶδους οἶνου. Καὶ παρ' αὐτῷ μὲν ἴστατο κολοσσιαῖος χρυσοῦς κρατῆρ, ὑπεράνω δ' αὐτοῦ ἦτο ἐκπεπταμένον σκιάδειον, ὥς στέγη, ἐξ οὗ τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ καὶ τῆς ἀμπέλου ἐκ πολλῶν χλοερῶν κλημάτων ἐκρέμαντο. Ἡ δ' ἄμαξα αὐτὴ περιεβάλλετο ὑπὸ στεφάνων καὶ πέριξ ἐκοσμεῖτο διὰ τραγικῶν καὶ κωμικῶν προσωπειῶν, ὧν τὰ μὲν σεμνὰ καὶ σπουδαῖα, τὰ δὲ γελοῖα καὶ σεσηρότα τοὺς πέριξ προσέβλεπον.

Ἦσαν δὲ περὶ τὸν θεὸν Βακχευταὶ καὶ Βάχχαι λελυμένην τὴν κόμην ἔχουσαι, ἐστεφανωμένοι κληματίσιν ἀμπέλου, ἢ κισσοῦ, ἢ κυκλαμίνου.

Τῇ δ' ἀμάξῃ ταύτῃ εἶπετο ἄλλη, ἐφ' ἧς ἐπίχρυσος ληνὸς ἦτο. Καὶ ἡ μὲν ληνὸς μεστή ἐντέχνως κατεσκευασμένων σταφυλῶν ἦτο, τριάκοντα δὲ Σάτυροι ἰστάμενοι περὶ αὐτὴν ἐν τῇ ἀμάξῃ προσεποιούντο, ὅτι ἐπάτουν ἐν τῇ ληνῷ τὰς σταφυλὰς καὶ ἦδον φαιδρὸν ἐπιλήνιον ἄσμα πρὸς αὐλόν. Ἐρρῆι δὲ τὸ εὐῶδες ὑγρὸν καθ' ἅπασαν τὴν ὁδὸν εἰς ἄσκον ἐκ δορᾶς πάνθηρος κατεσκευασμένον καὶ τὸν ἄσκον τοῦτον περιέκλυζον Σάτυροι καὶ Σειληνοί, οἵτινες πίνοντες καὶ θορυβοῦντες ἐδέχοντο τὸν οἶνον εἰς τὰς ὑποβαλλομένας κύλικας.

Τρίτῃ δ' ἄμαξα εἶπετο, ἐφ' ἧς μαρμαῖρον, κισσοστεφὲς ἐκ λαμπροῦ λίθου κατεσκευασμένον σπήλαιον εὕρισκετο, ἐξ οὗ πάντων τῶν ἐλληνικῶν οἶνων πηγαὶ ἀνέβλυζον. Καὶ ἐστεφανωμένοι μὲν Νύμφαι ἐκάθηντο μειδῶσαι περὶ τὰς

πηγὰς ταύτας, περιστεραι δὲ περιεπέτοντο τὸ σπήλαιον καὶ ἐξεπέτοντο καὶ εἰσεπέτοντο καὶ ἐφίλουν ἀλλήλας καθήμεναι ἐπὶ τῶν θαλερῶν κλάδων τοῦ κισσοῦ. Σάτυροι δὲ καὶ Σεληνοὶ ἐπειρῶντο νὰ συλλάβωσιν αὐτὰς καταφευγούσας εἰς τὸν κόλπον τῶν Νυμφῶν.

Ἦκολούθουν δὲ χοροὶ παίδων ᾄδόντων καὶ τούτοις οἱ εὐγενεῖς Ἀθηναῖοι ὀχούμενοι ἐπὶ γαύρων ἵπων καὶ ὀπισθεν αὐτῶν νεανίαι φέροντες χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ πομπικὰ σκεύη τῇ λατρείᾳ τοῦ Διονύσου ἀφιερωμένα.

Μαινόμενοι δὲ θίασοι εἶποντο τούτοις, Βακχευταὶ καὶ ἄλλοι προσωπεῖα φέροντες, οἵτινες ἐν ἀκολάστῳ διαθέσει τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς πομπῆς γελοιῶς ἐμμοῦντο.

Ἔσθῃ δ' ἡ πομπὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ παρὰ τῷ βαμῷ τῶν δώδεκα ὀλυμπίων θεῶν, καὶ ἐκεῖ χοροὶ ἀνδρῶν καὶ παίδων ἤρξαντο ψάλλοντες τὸν διθύραμβον καὶ χορεύοντες ἐν ρυθμικαῖς ὀρχηστικαῖς κινήσεσι περὶ τὸν βαμόν.

Ὅτε δὲ τὰ μὲν ἄσματα ἐκόπασαν, ἡ δὲ διονυσιακὴ χορεία κατέλιπε τὴν ἀγοράν, παράξενόν τι καὶ λίαν θαυμαστὸν θέαμα ἐπεσπάσατο τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων.

Ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις δὴλα δὴ ἤρξαντο ἐπιπολάζοντες καὶ πραγματευόμενοι ἐν Ἀθῆναις πλανήται τινες ἱερεῖς τῆς Κυβέλης, οὗς συνήθως Μητραγύρτας ἐκάλουν, καὶ ἱερεῖς σαβάζιοι, ἀπόστολοι τοῦ ἀρχικῶς μὲν ὁμοίου τὴν φύσιν τῷ Διονύσῳ, ἀλλὰ πολὺ τὸ μυστηριώδες ἔχοντος θεοῦ Σαβαζίου, ὡς καὶ ἄλλοι ἐνθουσιασταί, οἵτινες ἐπειρῶντο ν' ἀνορθώσωσι καὶ ἀνακαινίσωσι τὴν μυστικὴν σοφίαν τοῦ Ὁρφέως.

Οἱ Σαβάζιοι δ' οὗτοι ἐκήρυττον καὶ ἐσέρμυνον ἰσχυρόν τινα σωτήρα τοῦ κόσμου, ὃς ἐμελλε νὰ λύσῃ τοὺς ἀνθρώπους πάντων τῶν κακῶν, καὶ δι' οὗ οἱ θνητοὶ πάσης ποθεινῆς σωτηρίας ἐμελλον νὰ κοινωνήσωσιν, αὐτὸν δὴ τὸν Σαβάζιον. Περιέτρεχον δὲ τὰς ὁδοὺς αὐτοὶ τε καὶ οἱ Μητραγύρται

φέροντες τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ, ἢ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν καὶ ὀρχούμενοι πρὸς τὰ κύμβαλα καὶ τὰ ἀσιατικά τύμπανα μανίαν, ὡς οἱ Κορύβαντες, προσποιούμενοι. Ἐραστιγοῦντο δὲ καὶ ἡκρωτηριάζοντο, ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ Τρώλου ἱερεῖς τῆς Κυβέλης, καὶ ταῦτα καὶ τοῖς μυουμένοις συνίστασαν. Οὕτω περιπορεύοντο τὰς χώρας ἐπαιτοῦντες καὶ φέροντες τὰ ἱερὰ ἐπὶ ὄνων ἐπώλουν μυστικά καθαρτήρια καὶ ἐπηγγέλλοντο, ὅτι καὶ τὴν μῆνιν τῶν θεῶν ἡδύναντο ἀντὶ χρημάτων νὰ λύσωσι καὶ διὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς τετελευτηκότας νὰ ἀγνίσωσιν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ν' ἀπαλλάξωσι τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ Ταρτάρου. Ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ ἀπεδείκνυον ἑαυτοὺς πωλητὰς καὶ μεσίτας τῆς θείας ἀντιλήψεως.

Διέκειντο δὲ νῦν οἱ Ἕλληνες οὐχὶ λίαν χαλεπῶς πρὸς τοιαύτας μυστηριώδεις λατρείας καὶ ἐκ τούτου ἤρξατο αὕτη τῆδε· κάκεισε ριζοβολοῦσα ἐν ταῖς ψυχαῖς τινων.

Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ διάπειραν τῆς μεταφυτεύσεως τῆς σκυθρωπῆς καὶ μυστηριώδους ταύτης λατρείας ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν φαειρὰν Ἑλλάδα, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, μάλιστα ἡ Ἀσπασία χαλεπῶς διέκειτο καὶ διὰ παντὸς δυνατοῦ τρόπου κατεπολέμει αὐτὴν ἔχουσα τολμηρὸν σύμμαχον κατὰ τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων ἀγυρτῶν καὶ γοήτων τὸν εὐθυμον, νεαρὸν Ἀλκιβιάδην, ὃς οὐ μόνον ἀκατάληπτα τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ μυσαρὰ ἐθεώρει.

Ἐν τῇ ἐορτῇ λοιπὸν τῶν Διονυσίων οἱ πλανῆται οὗτοι Μητραγῦρται καὶ Σαβάξιοι πιστεύοντες, ὅτι καιρὸς παρείχετο νέους μύστας καὶ λάτρεις τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος Σαβαξίου καὶ τῆς μανικῆς καὶ τρομερᾶς αὐτοῦ λατρείας νὰ προσελκύσωσι, περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς ἐστεφανωμένοι, ὡς συνήθως, φύλλοις αἰγείρου καὶ μαράθρου καὶ κρατοῦντες ὄφεις ἐν χερσίν, οὕς ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἐτίνασσαν, ὠρχοῦντο πρὸς τὸν κορυθαντιῶντα πάταγον τῶν κυμβάλων καὶ τυμπάνων τὴν

μανικὴν ὄρχησιν, τὴν σίκαννιν, μαστιγοῦμενοι καὶ καθαματοῦμενοι ἐνώπιον τοῦ περιστοιχίζοντος αὐτοὺς ὄχλου.

Εἰς δὲ τῶν Μητραγυρτῶν τούτων συναθροίσας ἐν τούτῳ ὄχλῳ πολὺν περὶ ἑαυτὸν ἐδίδασκε δεινῶς σχηματιζόμενος καὶ κραυγάζων τὸν λόγον τοῦ θεοῦ σωτῆρος Σαβαζίου. Ἐλεγε δὲ περὶ μυστηριωδῶν τελετῶν καὶ διὰ περὶ τῆς ὑψίστης καὶ τῷ θεῷ ὡς μάλιστα κεχαρισμένης συνηθείας τῆς λατρείας τοῦ Σαβαζίου, περὶ τοῦ ἐκουσίου ἀκρωτηριασμοῦ.

Ἐν ᾧ δὲ τὸ πλῆθος ἐπεκροᾶτο τῆς διδασκαλίας καὶ τινες συγκεκινημένοι πως περὶ τὸν Μητραγύρτην ὡστίζοντο, αἶφνης προσέρχεται ὁ θιάσος τῶν μανικῶν, παροίνων Ἰθυφάλλων καὶ οἱ θιασῶται ἤκουσαν τοῦ ξένου ἀγύρτου περὶ τῆς λατρείας τοῦ Σαβαζίου καὶ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ λέγοντος.

«Πῶς;» ἀνέκραξεν ὁ ἀκόλαστος ἡγεμὼν τῶν Ἰθυφάλλων, «περὶ ἀκρωτηριασμοῦ τολμῶσι νὰ λέγωσιν ἐνταῦθα ἐν μέσῳ τῆς ἀμέτρου βακχικῆς χαρᾶς! Οὐδέποτε! Τοιοῦτοι λόγοι δὲν πρέπει νὰ θρυλῶνται ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, ἐφ' ὅσον ἂν Ἰθυφαλλοὶ ὑπάρχωσιν.»

Ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ θιάσος τῶν παροίνων καὶ ἀκολάστων νεανιῶν ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Μητραγύρτην καὶ παρέσυρε καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὸ οὐχὶ μακρὰν κείμενον ὄρυγμα, τὸ βάραθρον, ἐνθυμούμενος τὴν τιμωρίαν, ἣν πρὸ πολλοῦ εἶχεν ὁμόσας ὅτι θὰ λάβῃ παρὰ τῶν τοιούτων. — —

Ἐν ταῖς περικωμάζουσαις δὲ Βάκχαις εὐρίσκοντο καὶ αἱ μαθήτρια τῆς Ἀσπασίας.

Διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἀπολαύσωσι τῆς ἐλευθερίας αἱ ἐλευθέρως παιδευθεῖσαι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐν αἷς καὶ αὐταὶ αἱ μὴ ἐλευθέρως παιδευθεῖσαι πάντα δεσμὸν ἐρρήγνυον καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἐπήδων;

Καὶ ἡ ἀρκαδικὴ δὲ ποιμενικὴ παιδίσκη, καίπερ ἄκουσα

ἐνεσκευασμένη προσωπεῖον Βάκχης, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς ἀχαλινώτου χορείας.

Πρὸς τοῦτο δ' εἶχε συνεργήσας πολὺ, ὥς φαίνεται, ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης, ἵνα ἔλθῃ μετὰ τῶν ἐκ τῆς οἰκίας τῆς Ἀσπασίας Βακχῶν καὶ ἡ Κόρη.

Καὶ ἐμειονέκτει μὲν ἡ Κόρη τῶν συμπακτριῶν ἐν τῷ κάλλει, ἀλλ' ἄκαμπτος καὶ θαυμαστῶς σπουδαία οὖσα ἐπέθηγε τὴν ἀκολασίαν τοῦ νεανίου καὶ ἐξέφλεγεν αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε προπετιῆς νὰ φαίνεται.

Χάριν τῆς Κόρης λοιπὸν ἠκολούθει μετὰ τῶν ἐταίρων ταῖς μαθητήριαις τῆς Ἀσπασίας δυσγνώριστος γενόμενος ὑπὸ τοῦ προσωπεῖου τοῦ Σατύρου, ὅπερ ἔφερεν. Εἶχε δ' ἐν νῷ οὐχὶ μικρόν τι, ἀλλ' ἢ ν' ἀποσπάσῃ τὴν ἄκαμπτον Ἀρκάδα ἀπὸ τῶν συμπακτριῶν, ἢ, ἂν ἡστόχει τούτου, βίᾳ ν' ἀναρπάσῃ αὐτήν καὶ ν' ἀπαγάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν.

Παίζοντες λοιπὸν καὶ σκώπτοντες οἱ μὲν ἄλλοι Σάτυροι ἠκολούθουν ταῖς ἄλλαις Βάκχαϊς, ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἐβάδιζε παρὰ τὴν Κόρην· ἀλλ' αὕτη ἀνυπότακτος, ὥς πάντοτε, ἦτο.

Ἄλλ' αἴφνης ἐν ἐρήμῳ τινί, ἐπιτηδεῖα εἰς ἐπιτέλεσιν τῆς ἐπιβολῆς ὁδῷ, νεύσαντος τοῦ Ἀλκιβιάδου, οἱ τε ἐταῖροι καὶ αὐτὸς ὀρμῶσιν ἐπὶ τὴν παιδίσκην, ἵν' ἀπαγάγῳσιν αὐτήν, ἐν ἀσφαλεῖ ὄντες νῦν ἔνεκα τοῦ ἐπελθόντος σκότους.

Ἄλλ' ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Ἀρκάδος ἐξηγέρθη τὸ αὐτὸ θάρρος, δι' οὗ ἄλλοτε ποτε εἶχε τρέψασα εἰς φυγὴν τὸν προσβαλόντα Σάτυρον. Ὡς δὲ τότε δαλὸν ἐκ τῆς ἐν τῷ δάσει πυρᾶς ἀπέσπασε καὶ δι' αὐτοῦ τὸν αὐθάδη εἰς φυγὴν ἔτρεψεν, οὕτω καὶ νῦν ἀρπάσασα τὴν καιομένην λαμπράδα ἐκ τῆς χειρὸς μιᾶς τῶν φίλων ἐπάταξε δι' αὐτῆς τὸ πρόσωπον τοῦ συγκεκαλυμμένου ἐχθροῦ Ἀλκιβιάδου οὕτως, ὥστε τὸ μὲν προσωπεῖον αὐτοῦ ἀναφθὲν αὐθαρρὸν λαμπρὰν φλόγα ἀνέπεμψεν, αὐτὸς δὲ τεταραγμένος ὑπεχώρησε. Τὸν χρόνον δὲ τοῦτον

ἐκκαρπουμένη ἡ Κόρη ἔφυγε σπουδῇ μετὰ τῆς εὐκνησίας τῆς φευγούσης δορκάδος καὶ ἐν βραχεὶ ἀφανῆς ἐγένετο οὐδὲν ἵχνος τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν διωκτῆρων καταλιπούσα.

Ἀπνευστί δὲ καὶ μετὰ παλλομένης καρδίας διέδραμε τὰς ὁδοὺς, ἕως οὗ ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἀσπασίας.

Ὅτι δ' ἡ Κόρη τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν ταῖς Βάκχαις ἦτο, τοῦτο ἦτο καὶ ὁ νέος Μανῆς, ὁ τρόφιμος τοῦ Περικλέους, ἐν τοῖς Σατύροις.

Καὶ οὗτος δὲ βίᾳ μὲν ἠναγκάσθη νὰ φορέσῃ τὸ προσωπεῖον, ἅκων δ' ἠκολούθησε τῷ Ξανθίππῳ καὶ Παράλῳ, ἵνα μετάσχῃ τῆς μανικῆς παιδιᾶς. Ἀλλ' ἀηδὴς καὶ δὴ φοβερὰ ἐφαίνετο αὐτῷ ἡ περὶ αὐτὸν τύρβη καὶ ἡ εὐθυμία τῶν ἑορταζόντων, ἥτις νῦν ὅλως ἀκόλαστος ἀπέβη. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ μανικὸς Μένων προσεφέρετο νῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ τοσοῦτον ἀναιδῶς, ὅσον καὶ ὁ κύων αὐτοῦ. Τέλος δὲ κατεῖδεν ὁ Μανῆς, ὅτι πάντων τὰ σκώμματα αὐτοῦ ἐστοχάζοντο, ἀλλ' ἄπορος ὢν δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκρίνηται πρὸς τὰ σκώμματα καὶ τοὺς παιγνιώδεις λόγους, οὓς κατ' αὐτοῦ ἐξετόξευον.

«Προσέχετε!» ἔλεγόν τινες κύκλῳ, «ὁ σκυθρωπὸς οὗτος Σάτυρος εἶναι ὑποπτος! Πολλάκις ἐν τοῖς Διονυσίοις αἱ φθονεραὶ σκιαὶ τοῦ Ἄιδου, ἢ καὶ ὁ Θάνατος αὐτός, ἢ ὁ Λοιμὸς εἰσέρπυσαν εἰς τοὺς ζῶντας προσωπεῖα λαβόντες. — Ἀποσπάσατε τὸ προσωπεῖον αὐτοῦ! Τίς οἶδεν, ὅποιον φρικαλέον πρόσωπον θὰ ἴδωμεν!»

Ταῦτα ἀκούσας ὁ νεανίας ἐταράχθη καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγοῦσαν ἤσθάνετο. Δι' ὃ παρωθήσας διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ βραχιόνων τὸ πλῆθος ἐτράπη ἐπὶ τὴν εἰς τὴν οἰκίαν φέρουσαν.

Ἐλθὼν δ' εἰς τὴν οἰκίαν εἰσέρπυσε κρυφῇ εἰς τὸν ζυστὸν, ὃς ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου ὅλως ἔρημος ἦτο. Ἐκεῖ

δὲ καθεσθείς ἐπὶ λιθίνῃς τινὸς ἔδρας ἀπέσπασε τὸ προσω-
πεῖον, ἔθηκεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ καὶ ἐδυθίσθη εἰς λογισμοῦς.

Μεγάλην δὲ δυσθυμίαν προῦφαινε τὸ τοῦ προσώπου ἥθος
καὶ κρύφιον ἄλγος ἐφαίνετο κατέχον τὸ στήθος αὐτοῦ. Διότι
ἀφιστάμενος τῆς θορυβώδους χαρᾶς τῆς διονυσιακῆς ἐορτῆς
ἔπραττε τοῦτο ἴσως οὐ μόνον ἐξ ἀπεχθείας καθ' ὅλου πρὸς
τάς τοιαύτας ἀπολαύσεις, ἀλλὰ καὶ ἐκ ταραχῆς τινος, ἣτις ἐκ
τινος βαθείας καὶ ἰσχυρᾶς λύπης ἐκράτει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον.

Ἐπὶ μακρὸν δὲ χρόνον ἐκάθητο ὁ Μανῆς ἐκεῖ σύννους
καὶ περιαλγῆς βλέπων τὰ πρὸ τῶν ποδῶν καὶ ἔχων τὸ προσω-
πεῖον παρ' ἑαυτῷ, ὅτε αἴφνης παρέστη ἡ Ἀσπασία.

Ἐκπληκτος δ' ἀνέβλεψε. Σιγηλὴ δ' ἡ δέσποινα τοῦ οἴκου
προσέβλεψε χρόνον τινὰ τὴν δύσθυμον καὶ σκυθρωπὴν ὄψιν
τοῦ νεανίου καὶ εἶτα ἤρξατο λέγουσα φιλοφρόνως·

«Διὰ τί, Μανῆ, περιφρονεῖς τοσοῦτον τὰς ἡδονὰς τῶν
ὁμηλικῶν σου; Δὲν καταλαμβάνει σε ἡ αἰσθησις ἐκεῖνη, ἣτις
τοὺς ἄλλους εἰς ἀπόλαυσιν τῆς ἀνθηρᾶς, βραχείας, οὐδέποτε
ἐπανερχομένης νεότητος παρορμᾷ;»

Ἄλλ' ὁ Μανῆς ἐκπληκτος ἠτένιζεν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ
οὐδὲν ἀπεκρίνετο.

«Καρατρύχει τὴν ψυχὴν σου ἴσως ἄλγος τι;» εἶπεν αὖθις
ἡ Ἀσπασία. «Ἴσως δυσαρέστως μένεις ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ καὶ
προτιμᾷς παρ' ἄλλοις νὰ διάγῃς τὸν βίον; Ἴσως κρυφῇ
δι' ὀργῆς ἔχεις τὸν Περικλέα, ὅτι ἀπήγαγέ σε ἐκ Σάμου
καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ ὡς ἴδιον υἱὸν παιδεύει;»

Τοὺς λόγους τούτους τῆς Ἀσπασίας ἀκούσας ὁ νεανίας
ἀνέστη αὐτομάτως ἐκ τῆς ἔδρας καὶ σφοδρῶς μορφάσας ἀπέ-
κρουσε πᾶσαν τοιαύτην ὑπόνοιαν διὰ τῶν ἀποτρεπτικῶν μορ-
φασμῶν ἅμα τε καὶ τοῦ δακρύου, ὅπερ ἐν τῷ αὐτῷ ἐκβλύσαν
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνέπλησεν.

Καὶ ἡ μὲν Ἀσπασία ἐξηρεῦνα αὐτῆς τὴν ἀφορμὴν τῆς δυσθυμίας ἐκείνης, ὃ δὲ Μανῆς, ὅτε μὲν ἐξέπεμπε στεναγμόν, ὃς τοῦ στήθους αὐτοῦ ἄκοντος ἐξέφευγεν, ὅτε δ' ἤρυσθαι. Ἐτρεμε δ' ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐν ταύτῃ καὶ δὲν ἐτόλμα μὲν ν' ἀναβλέψῃ, ἀλλ', ἂν ποτε τοῦτο ἐποίει, οἱ μέλανες αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ἐξέφαινον ἄλγος τι ἐπικλῶν τὴν ψυχὴν.

Καὶ ἦτο μὲν καθ' ὅλου τὸ ἦθος τοῦ νεανίου λίσαν ἄκομψον καὶ ἄκαμπτον, ἀλλ' ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου εἶχε τι τὸ μαλθακὸν καὶ ἴσως ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ τὸ παρθενικόν.

Προσέβλεπε δ' αὐτὸν ἡ Ἀσπασία μετὰ τινος περιέργου συμπαθείας, ἣν διεγείρει τὸ ἀσύνηθες, τὸ ἀλλόκοτον, τὸ αἰνιγματῶδες.

Ἄλλ' ὅσῳ μᾶλλον αὐτὸν ἐθεώρει, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐνεπεδοῦτο ἐν αὐτῇ ἡ γνώμη, ὅτι κρύφιόν τι ἄλγος κατέτρυχε τὴν ψυχὴν τοῦ νεανίου.

Ἦτο ἴσως ἔρως ὁ τὸ ἄλγος προξενῶν; Ἄλλ' εἰς τίνα ἡδύνατο νὰ τείνῃ ὁ μυστηριώδης οὗτος ἔρως; Ἰσως εἰς τίνα τῶν νεανικῶν συμπακτριῶν; Ἀλλὰ τούτων ἀπείχετο ὁ πάντοτε αἰδήμων καὶ αἰσχυνηλὸς Μανῆς. Δὲν ἐπειράθησαν σπουδῇ πολλάκις αἱ νεάνιδες νὰ ἐλκύσωσιν αὐτὸν εἰς τὸν εὐθυμον κύκλον καὶ δὲν ἀπέβη πάντοτε ματαία ἢ διάπειρα;

Αἰφνης δὲ γνώμη τις ἐνέπεσε τῇ Ἀσπασίᾳ. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἐνεῖχε τι τὸ γελοῖον καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς παρείχεν αὐτῇ εὐθυμίαν . . .

Ἄλλ', ὅσάκις ὁ νεανίας ἤρε τὸ ἐμψυχον αὐτοῦ βλέμμα ἐπ' αὐτήν, ἦττον γελοία ἡ γνώμη ἐκείνη ἐφαίνετο καὶ ἡ Ἀσπασία ἠσθάνετο ἑαυτὴν κατεχομένην ὑπὸ σφοδροῦ τινος οἴκτου, ὃς ξένος σχεδὸν τῇ φύσει αὐτῆς ἦτο.

Δι' ὃ οὐδόλως ἐπαύετο ψέγουσα διὰ προσηγῶν λόγων

τὴν ἄνανδρον δυσθυμίαν τοῦ σιγηλοῦ νεανίου καὶ παρορμῶσα αὐτὸν εἰς τὴν τῇ νεότητι ἁρμόζουσαν φαιδρότητα.

Ἐν ᾧ δ' ἡ Ἀσπασία οὕτω περὶ τὸν νεανίαν ἡσχολεῖτο, ἐκάθητο ἡ Κόρη μόνη ἐν τῷ ἐρήμῳ περιστύλῳ τῆς οἰκίας. Ἐπανελθοῦσα δὴλα δὴ ἐκ τῆς ἀγρίας δίνης τῆς διονυσιακῆς χαρᾶς ἐκαθέσθη ἡσυχος ἐκεῖ καὶ ἀποσπάσασα τὸ προσωπεῖον τῆς Βάκχης κατέθηκεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῇ. Οὕτως ἐκάθητο ἐπὶ ἐκεῖ σύννους καὶ φροντιστική, ὅτε ὁ Περικλῆς τυχαίως ἐπανερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν διήρχετο τὸ περίστυλον.

Ἐξεπλάγη δ' ὁ Περικλῆς ἰδὼν τὴν Κόρην οὕτῳ μόνῃν καὶ σύννουν παρὰ τῷ κατακειμένῳ προσωπεῖῳ καθημένην.

Ἦλθε δὲ πρὸς αὐτὴν καὶ ἠρώτησε περὶ τῆς ἀφορμῆς τῆς ἐσπευσμένης ἐπανόδου καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν συμπαικτριῶν, μεθ' ὧν πρότερον ἐξῆλθεν.

Ἄλλ' ἡ Κόρη ἐσίγα. Ἐχουσα δ' ἐπὶ τὸν στέφανον ἐν τῷ κόλπῳ, ὃν ὡς Βάκχη ἐφόρει, ἔπαιζεν ἄσυνειδήτως τοῖς ἄνθεσιν αὐτοῦ, ὧν τὰ πέταλα οἱ δάκτυλοι ἀπέσπων. Ἐκ τούτου τὸ ἔδαφος περὶ αὐτὴν κεκαλυμμένον ἦτο ὑπὸ τῶν ἐκδρεπομένων πετάλων τῶν ἀνθῶν.

Ἀλλόκοτον δ' ὄψιν παρῆεν ἡ παρθένος ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου. Διότι ἡ στάσις τοῦ σώματος, ὡς ἐκεῖ ἐκάθητο καὶ ὡς ἔπαιζε τῷ στεφάνῳ, τὸ αὐστηρὸν τοῦ ψυχροῦ προσώπου, ἡ σκευὴ καὶ τὰ σύμβολα τῆς Βάκχης, ἅτινα ἐφ' ἑαυτῆς καὶ παρ' ἑαυτῇ εἶχεν, ἀπετέλουν ἐναντίωσίν τινα προκαλοῦσαν σχεδὸν τὸ μειδίαμα.

Εἶπε δ' αὖθις ὁ Περικλῆς προσβλέπων αὐτήν·

«Οὐδέποτε, ὅσον ἐνθυμοῦμαι, εἶδον Βάκχην τοσοῦτον σκυθρωπὸν βλέπουσαν. Μοὶ φαίνεται δ', ὦ Κόρη, ὅτι ἀσμένως θὰ μετήλλαπτες τὸν θύρσον ἀντὶ τῆς καλαῦροπος. — Δὲν ἔχει οὕτω; — Δὲν χαίρεις διαττωμένη ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ;

Ποθεῖς ἴσως τὰ οἰκεῖα ὀρεῖνὰ δάση, τοὺς ἀμνούς καὶ τὰς χελώνας;»

Ἡ δὲ Κόρη ἀνέβλεψε χρόνον τινὰ εἰς τὸν Περικλέα στρέψασα ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμούς, οἵτινες πρὸς τὰς τῆς δορκάδος ἠδύναντο νὰ παραβληθῶσι, καὶ εἶτα προσέβλεψεν αὐτὸν λυπηρότερον μὲν, ἢ ὅσον πρότερον, ἀλλ' ἐν ταύτῳ διὰ βλέμματος ἀκάκου καὶ παιδικοῦ, ἐν ᾧ ἐξεφαίνετο ἡ ἐκ τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς ἐξερχομένη συγκατάθεσις.

«Θέλεις νὰ σε ἐκπέμψωμεν εἰς τὴν πατρίδα;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς οἰκειῶς καὶ προσηνῶς. «Εἰπὲ φανερῶς, παιδίον, καὶ θὰ πράξω πᾶν τὸ δυνατόν, ἵνα ἐπαναγάγω σε εἰς τὴν φίλην πατρίδα, ἔνθα ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία σου εἶναι. Θέλεις νὰ καταλίπῃς τὴν οἰκίαν ταύτην, Κόρη; Εἰπέ!»

Θαυμαστῶς δ' ἐνήργησαν οἱ λόγοι οὗτοι ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ἀρκαδικῆς παιδίσκης. Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς ἀκτίς τις, ὡς ἀκτίς χαρᾶς, ἐξέλαμψεν ἐκ τοῦ προσώπου αὐτῆς, ἀλλ' αἶφνης ὡς ὑπὸ νέας τινὸς γνώμης καταληφθεῖσα ἠτένισεν αὐτὴς συν-
νους τὰ πρὸ τῶν ποδῶν, ὥχριασε καὶ ἐν ταύτῳ τὸ μὲν στήθος ἤρξατο κυμαῖνον, δάκρυον δ' ἐκβλύσαν περιέκλυσε ὑποτρέ-
μον τὰς βλεφαρίδας.

«Εἰπὲ φανερῶς,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ὅ,τι ἐπιθυμεῖς, καὶ ὅ,τι ἐλλεῖπει σε, ἵνα εὐθυμος διάγῃς ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ. Ὑπάρχει τι ἀληθῶς, ὅπερ ἐλλεῖπει σε!»

Εἶπε δὲ ταῦτα ὁ Περικλῆς ἐντόνως πως καὶ ἐν ταύτῳ προσέβλεπε τὴν παιδίσκην προσδοκῶν τὴν ἀπόκρισιν.

«Θέλεις ν' ἀπέλθῃς ἐκ τῆς οἰκίας ταύτης;» εἶπεν αὐτῆς.

Ἡ δὲ Κόρη ἔσεισεν ἀναυδος καὶ περίλυπος τὴν κεφαλὴν.

«Ἡ δυσθυμία σου λοιπὸν φαίνεται οὐδένα λόγον ἔχουσα,» εἶπεν αὐτῆς ὁ Περικλῆς, «ὡς μελαγχολία τις, ἥτις, ὡς νόσος, καταλαμβάνει τὴν ψυχὴν. Καταπόλεμησον αὐτήν, τέκνον μου! Μὴ παράδιδε σαυτὴν τῇ ἰσχύϊ αὐτῆς, ἀλλ' ἀπόκρουε

αὐτήν! Ἴδε, καὶ ἐμοῦ ἐνίστε θέλει νὰ κρατήσῃ ὁ δαίμων τῆς δυσθυμίας, ἀλλὰ παλαίω πρὸς αὐτόν. Ὁ βίος εὐθυμος πρέπει νὰ εἶναι ἡμῖν καὶ χαρᾶς πρόξενος. Διότι ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ ζηλώμεν τοὺς νεκρούς. Δὲν βλέπεις δ', ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι θέλουσι νὰ εἶναι εὐθυμοὶ καὶ εὐτυχεῖς καὶ φαιδροί, ν' ἀπολαύωσι μετ' ἀλλήλων τῆς ζωῆς; Διὰ τί σὺ ἐπιζητεῖς τὴν ἐρημίαν; Δὲν θέλεις καὶ σὺ εὐθυμος καὶ εὐτυχὴς νὰ εἶσαι;»

Καὶ αὖθις δ' ἀνέβλεψεν ἡ Κόρη ἀκάκως εἰς τὸν Περικλέα καὶ εἶπε μικρὸν ἐπισχοῦσα·

«Εἶμαι εὐτυχὴς, ὅσάκις εἶμαι μόνη!»

«Παράδοξον παιδίον!» ἀνεφώνησεν ὁ Περικλῆς.

Προσέβλεψε δὲ καὶ αὖθις τὴν Κόρην σιγηλὸς καὶ σύννους. Καὶ δὲν ἦτο μὲν ἡ Κόρη καλὴ, καὶ ἡ παρθενικὴ αὐτῆς χάρις οὐδόλως ἡδύνατο νὰ κατακηλήσῃ τὰς αἰσθήσεις, ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ παρθενικῇ διῇ ἐκείνῃ χάριτι, ἐν τῇ παιδικῇ ἐκείνῃ ἀφελείᾳ, ἐν τῷ παραδόξῳ ἐκείνῳ τρόπῳ τοῦ αἰσθάνεσθαι ὑπῆρχε τι, ὅπερ ἰδίαν τινὰ συμπάθειαν ἡδύνατο νὰ διεγείρῃ ἐν εὐγενεῖ τινι ψυχῇ.

Καὶ εἶχε μὲν εὐρίων ὁ Περικλῆς ἐν τῇ Ἀσπασίᾳ ἐνσώματον πᾶν ὅ,τι περὶ γυναικείας χάριτος καὶ ἀρετῆς ἡδύνατο νὰ φαντασθῇ, ἀλλὰ νῦν παρέστη αὐτῷ αἴφνης ἄλλοιᾳ τις θηλότης ἐν ὅλῳς νέᾳ, ἀνελπίστῳ μορφῇ. Διότι, ὅ,τι ἐνσώματον νῦν ἐν τῇ Κόρῃ εὗρισκεν, ἦτο διάφορον παντός, ὅ,τι τέως εἶχεν ἰδὼν, θαυμάσας, στέρξας.

Οὐχὶ ἐρασμία δ', οὐδὲ χαρίεσσα ἐπεφάνη νῦν αὐτῷ ἡ θηλότης αὕτη, οὐδὲν ἦττον δ' ὅμως ταραχὴ τις κατέλαβεν αὐτόν οὐχ ἦττον νέᾳ καὶ παράδοξος, ὅσον καὶ τὸ προκαλέσαν αὐτὴν ἦτο. Δι' ὃ ἐπιθεις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀρκάδος τὴν χεῖρα συνέστησε τὴν νοσοῦσαν αὐτῆς ψυχὴν τῇ κρατερᾷ προστασίᾳ τῶν ἐπουρανίων καὶ εἶτα εἶπεν·

«Δὲν θέλεις νὰ ἔλθωμεν εἰς ἀναζήτησιν τῆς Ἀσπασίας;»

Ὡς δ' ἔμαθε παρὰ τινος τῶν δούλων, ὅτι ἡ Ἀσπασία ἐν τῷ ζυστῷ εὐρίσκετο, ἐλάβετο φιλοφρόνως τῆς χειρὸς τὴν παιδίσκη, ἵνα προσαγάγῃ αὐτὴν τῇ οἰκοδεσποίνῃ.

Παράδοξος συντυχία! Ἐν ᾧ δὴλα δὴ χρόνῳ ὁ Περικλῆς ἐν τῷ περιστύλῳ τῆς οἰκίας ὑπὸ σπουδαίας τινὸς ταραχῆς κατελιημμένος τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς δυσθύμου ποιμενικῆς παιδίσκης ἐπετίθει, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐπέκειτο ἡ χεὶρ τῆς Ἀσπασίας, ὡς ὁ πρὸς τὸν Μανῆν διάλογος ἔληξεν, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ περιαλοῦς ἐκ βορρᾶ νεανίου!

Καὶ ἐφαίνετο μὲν, ὡς εἰ ἡ χεὶρ αὐτῆς αὕτη μετὰ μητρικῆς σχεδὸν τρυφερότητος τῶν μελάνων αὐτοῦ βοστρύχων ἐπέψαυεν, ὡς εἰ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῆς θαλπνὸς προσηλοῦτο τῷ προσώπῳ τοῦ ἀλλοκότου νεανίου, οὐδὲν ἦττον ὅμως φαιδρότης καὶ ἀταραξία ἐπεκοιτάζετο ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου, ὑπερηφάνου μετώπου καὶ ἥρεμος καὶ μειδιῶσα προσηγόρευσε τὸν Περικλέα, ὅτε οὗτος προσάγων τὴν Κόρην προσῆλθεν.

«Προσάγω σοι τὴν δύσθυμον Κόρην,» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν· «διότι οὐχ ἦττον τοῦ Μανῆ φαίνεται μοι καὶ αὕτη δεομένη φιλόφρονος παρηγορίας.»

Ἄλλ' ὁ Περικλῆς προσερχόμενος εἶχε συλλαβὴν τὸ θαλπνὸν βλέμμα, ὅπερ ἡ Ἀσπασία ἐπὶ τοῦ νεανίου ἔστρεφε. Δι' ὃ προκαλέσας διὰ μικροῦ νεύματος ᾠδήγησεν αὐτὴν εἰς τόπον τινὰ μακρὰν που ἐπὶ τοῦ ζυστοῦ κείμενον, ἐν ᾧ ἀναπυστήριόν τι εὐρίσκετο ὑπὸ τὰς ἀνθηρὰς κληματίδας.

Ἐνταῦθα διηγήσατο μὲν ἡ Ἀσπασία τῷ Περικλεῖ τὸν πρὸς τὸν Μανῆν διάλογον, διηγήσατο δ' ὁ Περικλῆς, ὅτι πρὸς τὴν ἀρκαδικὴν παιδίσκη διελέχθη.

Τέλος δ' εἶπεν ὁ Περικλῆς ἥρεμος καὶ σπουδαῖος·

«Μετὰ θερμῶν βλεμμάτων καὶ δὴ καὶ θεραπευτικοῦ ἤθους

ἐφαίνου πειραμένη ν' ἀπαιθριάσῃς τὴν ἐπισκοτισθεῖσαν ψυχὴν τοῦ νεανίου!»

«Καὶ τοῦτο ἄγει σε εἰς τὴν δόξαν, ὅτι ἴσως προσφιλέως μοι εἶναι;» εἶπεν ἡ Ἀσπασία. «Οὐδαμῶς» εἶπεν αὐτῆς, ἐπειδὴ ὁ Περικλῆς ἐσίγα, «οὐδαμῶς στέργω αὐτόν, διότι δυσειδὴς σχεδὸν εἶναι καὶ ἡ ἄκομψος αὐτοῦ γνάθος προσκρούει τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. Ἀλλ' ἀκαριαία τις ταραχὴ παράδοξος ὅλως κατέλαβέ με. Ἴσως ἦτορ οἶκτος.»

«Γνωρίζεις ἀκριβῶς ὅλως ὅ,τι ἔρω εἶναι καὶ ὅ,τι δὲν εἶναι ἔρω;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Τί εἶναι ἔρω;» ἀνεφώνησε μειδιῶσα ἡ Ἀσπασία. «Ἴσως καὶ σὺ ἐν νῷ ἔχεις νὰ με κατατρύχῃς διὰ τῆς ἀνοήτου ταύτης ἐρωτήσεως; — Ἐρω εἶναι τι, ὅπερ ἀδύνατον ν' ἀποτρέψῃ τις ἐρχόμενον, ἀλλὰ καὶ νὰ κρατήσῃ ἀπερχόμενον . . .»

«Καὶ οὐδὲν πλέον ἔχεις περὶ αὐτοῦ νὰ εἴπῃς;» ἠρώτησεν ὁ Περικλῆς.

«Οὐδέν, ἢ ὅ,τι πολλάκις ἤδη εἶπον,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι δηλὰ δὴ αἰσθησίς τις εἶναι, ἣτις ἐξισταμένη τῆς φύσεως τύραννος καθίσταται, ὅταν πειράται ν' ἀποδείξῃ τὸν ἐρώμενον αὐτόματον ὄργανον. Ἀλλὰ τὴν πρὸς τὴν μεταλλαγὴν ταύτην ὁρμὴν πρέπει ἐμπείρως νὰ καταπνίγῃ ὁ ἔρω καὶ ν' ἀποδεικνύηται πάντοτε φιλικὸς δεσμὸς ἐλευθέρως κινῶν τὰς ψυχὰς καὶ ἐλευθέρως πάντοτε διατηρούμενος.»

«Ὅσάκις τοῦτο ἐπανελάμβανες,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἐφαίνετό μοι πάντοτε ἀναμφισβήτητον. Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἡρεμος σκοπούμενη εἶναι τοσοῦτον πεπεισμένη καὶ νῦν ἔτι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τούτων, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ἣ τὸν φιλικὸν τοῦτον δεσμὸν τῶν ψυχῶν ἐλευθέρως συνεθέμεθα. Ὁ ἔρω ὄντως πρέπει νὰ καταπνίξῃ τὴν τυραννικὴν ὁρμὴν τὴν παρορμῶσαν αὐτὸν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐρωμένου, ἀλλ' ἄλυτος περιπέτεται τὴν

ψυχὴν μου ἢ ἐρώτησις· Δύναται τοῦτο ὁ ἔρως; Εἶναι ἱκανὸς ὁ ἔρως νὰ κατανικήσῃ τὴν ὁρμὴν ταύτην;»

«Δύναται» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «διότι πρέπει νὰ δύνηται!»

«Δὲν δύναται τις νὰ κρατήσῃ τὸν ἔρωτα ἀπερχόμενον ἔλεγγες!» εἶπεν αὐτῇ σύννους ὁ Περικλῆς μικρὸν ἐπισχών. «Τί δὲ θὰ πάθωμεν, Ἀσπασία, εἴαν ποτε τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ πῦρ κατασβῇ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν;»

«Τότε θὰ εἴπωμεν,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ὅτι ἀπελαύσαμεν τὸ ὕψιστον τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν! Οὐχὶ ματαίως παρῆλθεν ὁ βίος ἡμῶν! Διότι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν ἐκενώσαμεν τὴν κύλικα τῆς χαρᾶς ἀπολαύσαντες τῆς εὐγενεστάτης ζωῆς καὶ τοῦ ὑψίστου ἔρωτος!»

«Ἐκενώσαμεν — Ἐκενώσαμεν» — ἐπανελαμβάνεν ὁ Περικλῆς βαρεῖα τῇ φωνῇ τὴν λέξιν ἐκφέρων. «Μοὶ λέγεις λέξιν τινά, ἥτις φρίκην ἐμποιεῖ μοι.» —

«Τοῦτο εἶναι τὸ πεπρωμένον τῶν κυλίκων νὰ κενῶνται,» εἶπεν ἡ Ἀσπασία, «ὡς καὶ τὸ πεπρωμένον τῶν ἀνθῶν νὰ μαραίνωνται καὶ τὸ πεπρωμένον πάσης ζωῆς νὰ φαίνεται μὲν, ὅτι ἀποφθίνει, ἔργῳ δὲ ν' ἀνανεῶται αἰωνίως μεταβαλλομένη. Ἄλλ' ἔργον τῶν θνητῶν εἶναι ἐν τῇ μεταβολῇ καὶ μεταλλαγῇ ταύτῃ ν' ἀποβλέπωσιν εἰς αὐτὴν μετὰ τῆς φαιδρᾶς ἡρεμίας τῆς ἀληθοῦς σοφίας. Μωρὸν δὲ θὰ ἦτο νὰ διώκῃ τις κατὰ πόδας τὸ φεῦγον. Διότι πάντως θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος, ἐν ᾧ πρέπει τις θαρράλεος νὰ ἐκσφενδονήσῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τὴν κύλικα, ἐξ ἧς τὸ εὐδαιμονικὸν κύμα ἐξήφριζε. Πάντα δ' εἰς τὴν ἀκμὴν τείνουσιν, ἵνα κατακυλισθῶσιν εἰς τὴν κλίμακος τῆς ζωῆς εἰς τὴν φθοράν. Τὰ πάντα ῥεῖ.» — —

Μετὰ τοὺς ἀμοιβαίους δὲ τούτους λόγους ἀνέστησαν ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία, ἵνα καταβῶσιν ἐκ τοῦ ζυστοῦ.

Ἄλλ', ὡς ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ τόπου, ἔνθα πρότερον τὴν Κόρην καὶ τὸν Μανῆν εἶχον καταλιπόντες, εἶδον αὐτοὺς διαλεγομένους πρὸς ἀλλήλους καὶ ὅλας περὶ τὸν διάλογον ὄντας.

Ἦτο δ' ὁ ἐπὶ τῆς στέγης ξυστὸς μεταβεβλημένος ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας εἰς κῆπον. Διότι καὶ φυλλάδες σκέπη παρέχουσαι τοῦ ἡλίου καὶ μεγάλοι θάλλοντες θάμνοι ἐν ἀγγείοις πεπληρωμένοις χύματος ἐμπεφυκότες εὐρίσκοντο ἐκεῖ.

Εἷς τῶν θάμνων τούτων δ' ἀποκρύπτων τὸν Περικλέα καὶ τὴν Ἀσπασίαν, ὡς ἐγγὺς ἐγένοντο, ἀφανεῖς αὐτοὺς ἐποίει τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ νεανίου καὶ τῆς παρθένου, οἵτινες παρὰ τοῦτο τοσοῦτον παραδεδομένοι τῷ διαλόγῳ ἦσαν, ὥστε ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι καὶ ἄλλοι ἐκεῖ παρίσταντο.

Ἔστησαν δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία χρόνον τινὰ ἀκουσίως, ὡς ἐκπλαγέντες ὑπὸ τῆς θέας. Οὐδέποτε τοῦλάχιστον πρότερον εἶχον ἰδόντες αὐτοὺς οὔτε διαλεγομένους πρὸς ἀλλήλους, οὔτε ἐπιζητοῦντας τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίαν. Διότι σιγῇ καὶ δυσεντεύκτως διέκειντο καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ πρὸς ἀλλήλους.

Ἦτο δ' αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἡ θέα τοῦ περιαλγοῦς Σατύρου καὶ τῆς δυσθύμου Βάκχης διαλεγομένων πρὸς ἀλλήλους θαυμαστὴ καὶ ἱκανὴ νὰ ἐπισπάσῃται τὴν προσοχὴν παντὸς ἀνθρώπου.

Διηγεῖτο δ' ἡ Κόρη τῷ νεανίᾳ περὶ τῆς πατρίδος Ἀρκადίας, περὶ τῶν περικαλλῶν ὄρεινῶν δασῶν, περὶ τῶν χελωνῶν, περὶ τοῦ θεοῦ Πανός, τῶν στρυφαλίδων ὀρνίθων καὶ τῆς θήρας τῶν θηρίων.

Μετέωρος δὲ τὴν ψυχὴν ἠκροᾶτο ὁ Μανῆς καὶ εἶτα εἶπεν·

«Εὐδαίμων σύ, ὦ Κόρη, ἡ διασώζουσα τοσοῦτον ἐναργῶς

πάντα ταῦτα ἐν τῇ ψυχῇ σου καὶ δυναμένη ἐκάστοτε ν' ἀνακαλῆς αὐτὰ εἰς τὴν μνήμην σου. Ἀλλ' ἐγὼ ἐγρηγορῶς μὲν οὐδεμίαν μνήμην ἔχω τῶν τῆς πατρίδος καὶ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ὄνειρώττων δ' ἐνίοτε μεταφέρομαι εἰς πυκνοὺς δρυμούς, ἢ βλέπω ὤμους ἀνδρας ἐνδεδυμένους λασιότριχας δοράς, ὀχουμένους ἐπὶ γαύρων ἵππων καὶ τρέχοντας διὰ τῶν πεδίων. Ὅσάκις δὲ τοιαῦτα ἐν ὄνειρῳ βλέπω, περίλυπος διατελῶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νοσῶ ποθῶν τὴν πατρίδα, καίπερ στεροῦμενος τοιαύτης καὶ ἀγνοῶν, ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ τραπῶ, ἂν ποτε ἦθελον ν' ἀναζητήσω τὴν πατρίδα μου. Τοῦτο μόνον παρίσταται μοι ταῦτα σκοπούμεν, ὅτι πρὸς βορρᾶν πρέπει νὰ τραπῶ, πάντοτε πρὸς βορρᾶν καὶ συχνὰ ἐν ὄνειρῳ βλέπω, ὅτι πρὸς βορρᾶν πορεύομαι, πάντοτε πρὸς βορρᾶν εἰς τινὰ ἀπωτάτῳ κειμένην χώραν. Σὺ δὲ διπλασίως ἀλγεῖς, Κόρη, ἐπὶ τούτῳ, ὅτι δὲν δύνασαι νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν πατρίδα· διότι καὶ αὐτὴν καλῶς γνωρίζεις καὶ τοὺς γονεάς σου καὶ εὐχερῶς θὰ ἠδύνασο ν' ἀνεύρῃς αὐτοὺς. Ἀλλ', εἰπέ μοι, Κόρη, ἂν θέλεις νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, καὶ ἐγὼ εὐθὺς θὰ σε ὀδηγήσω κρυφῇ ἐκεῖσε καὶ θὰ παραμείνω καὶ ἐγὼ ἐκεῖ. Διότι νέος ὢν καὶ ἰσχυρὸς διὰ τί δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ζήσω μετὰ τῶν Ἀρκάδων καὶ νὰ θηρεύω μετ' αὐτῶν τὰ θηρία;»

«Ὁχι, Μανῆ,» ἔλεγεν ἡ νεᾶνις, «δὲν πρέπει νὰ ἔλθῃς εἰς Ἀρκαδίαν, διότι ποθεῖς τὸν βορρᾶν. Οὐχί, δὲν θέλω νὰ ἔλθῃς εἰς Ἀρκαδίαν, διότι θὰ ποθῇς πάντοτε τὴν πατρίδα σου. Πρέπει νὰ πορευθῇς πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ εἴτα πρὸς βορρᾶν πάντοτε καὶ ἴσως τότε θὰ εὕρῃς τὴν πατρίδα σου καὶ μίαν βασιλείαν . . .»

«Ἄσμενος θὰ ἐπορευόμην πρὸς βορρᾶν,» εἶπεν ὁ Μανῆς, «ἀλλὰ θὰ ἐλυπούμην ἐκεῖ ἐνθυμούμενος, ὅτι ἐνταῦθα εἶσαι καὶ μάτην ποθεῖς τὴν πατρίδα Ἀρκαδίαν!»

Ἡ δὲ Κόρη ἐπὶ μικρὸν μὲν ἡτένιζε σύννους κάτω, εἶτα δ' εἶπεν·

«Ἀγνοῶ, Μανῆ, ὅπως τοῦτο συμβαίνει, ἀλλ' αἰσθάνομαι, ὅτι οὐχ ἦττον ἀσμένως καὶ πρὸς βορρᾶν θὰ ἐπορευόμην, ὅσον καὶ εἰς τὴν πατρίδα, ἂν ὁμοῦ ἐπορευόμεθα. Διότι νομίζω, ὅτι ἀπανταχοῦ, ὅπου ἂν ὁμοῦ πορευθῶμεν, τὴν Ἀρκαδίαν θὰ εὕρωμεν . . .»

Τοὺς λόγους δὲ τούτους ἀκούσας ὁ Μανῆς ἠρυθρίασε καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἔτρεμεν,* ὥς πάντοτε, ὅσάκις ἡσθάνετο ἑαυτὸν καταλαμβανόμενον ὑπὸ μεγάλης καὶ ἐν ταῦτῳ εὐλαβοῦς τῆς ψυχῆς ταραχῆς. Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχάς οὐδὲν ἀπεκρίνετο, εἶτα δὲ μετὰ μικρὸν εἶπεν·

«Ἀλλὰ θεβαίως πολὺ ἀσμενέστερον θὰ ἐπανέλθῃς εἰς Ἀρκαδίαν, Κόρη, πρὸς τοὺς οικεῖους σου! Ἐγὼ δ' ἄσμενος θ' ἀκολουθήσω σοι καὶ θὰ γένωμαι ποιμὴν. Καὶ ἐμοὶ δὲ φαίνεται, ὅτι πανταχοῦ, ὅπου ἂν σὺ ὑπάγῃς, θὰ εὕρισκω τὴν πατρίδα μου καὶ διὴ καὶ βασιλείαν . . .»

Ταῦτα εἰπὼν ἐπέσχε καὶ ἠρυθρίασεν αὖθις. Ἄλλ' αἴφνης ταραχώδης θόρυβος παρερχομένου θιάσου Βακχευτῶν ἀντήχησε. Καὶ ἐν μὲν τῇ ὁδῷ κάτω λαμπάδες ἀνέλαμπον, ἄσματα χαρᾶς λαμπρῶς ἀντήχουν, ἀπολελυμένη παντὸς δεσμοῦ ὠλόλυζεν ἡ χαρά — ἐνταῦθα δ' ἄνω ἴσταντο ἀντιμέτωποι ὁ νεανίας καὶ ἡ παρθένος ὠχροὶ καὶ ἄφωνοι καὶ αἰδήμονες, οὐδ' ἐτόλμα ὁ ἕτερος τῆς χειρὸς τὸν ἕτερον νὰ λάβῃται καὶ αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς δ' εὐλαβούμενοι ἀλλήλους ἐπῆρειδον τῷ ἐδάφει — ὁ Σάτυρος καὶ ἡ Βάκχη! —

«Ἐρῶσιν ἀλλήλων!» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν. «Ἐρῶσιν ἀλλήλων οἱ δύο οὗτοι, ἀλλ', ὥς φαίνεται, ἀλλόκοτον ἔρωτᾶ αἰσθάνονται. Νομίζει τις, ὅτι αἱ ψυχαὶ μόναι ἐρῶσιν ἀλλήλων. — Λέγουσι δὲ περὶ χαρισμάτων, ὅτινα ὁ ἕτερος τῷ ἐτέρῳ νὰ χαρίσῃται ἐπεθύμει . . .»

* Ἀσπασία III.

«Ἀληθῶς,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ἐρῶσιν ἀλλήλων οἱ δύο οὗτοι, ἀλλ' αἰσθάνονται ἔρωτά τινα, οἷον ὁ Μανῆς καὶ ἡ Κόρη μόνοι νὰ ἐξεύρωσιν ἡδύναντο. Ἐρῶντες δηλαδὴ ἀλλήλων ἀπέβαλον τὴν εὐθυμίαν, ἐγένοντο ψυχροὶ καὶ νοσηροὶ καὶ περίλυποι καί, καίπερ καλῶς γνωρίζοντες, ὅτι ἀντερῶνται, ὅμως οὐδόλως ἀπολαύουσι τοῦ ἀμοιβαίου ἔρωτος· διότι οὔτε τὰς χεῖρας τολμῶσι νὰ ὀρέξωσιν ἀλλήλοις, πολὺ δ' ἤττον νὰ φιλήσωσιν ἀλλήλους.»

«Εἶναι αἰσχυνηλὸς τις ἔρως,» εἶπεν ὁ Περικλῆς, «ἀγνός, ἀλγεινός, ἀφίλαυτος, ἀφεκτικὸς, χαριστικὸς. Ἴσως δ' ὁ ἔρως οὗτος διὰ τῆς σταθερότητος καὶ τῆς εὐρυθμίας ἀναπληροῖ τὴν ἡδύνουσαν θείαν ἀπόλαυσιν. Ἴσως δ' ἤκιστα ἀρμόζει αὐτῷ, ὅτι πρότερον περὶ τοῦ ἔρωτος εἶπες, ὅτι δηλαδὴ ὑπόκειται τῇ τυφλῇ φυσικῇ ῥοῇ . . .»

«Νόσος τις εἶναι ὁ ἀνιαρὸς οὗτος ἔρως!» ἀνεφώνησεν ἡ Ἀσπασία τεταραγμένη. «Ἐπάρατος δ' ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ ὁ ἔρως οὗτος ἐξευρέθη! Οὐχὶ ἐκ τῆς ἡριγενοῦς θαλάσσης, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρκαδικῶν στυγίων ναμάτων ἀνέδυσεν ἡ νέα αὐτῇ, λευκοστεφής, λευκοπάρειος Ἀφροδίτη! Ὁ ὀδυνηρὸς οὗτος, μανικὸς ἔρως εἶναι τοσοῦτον ὀλέθριος τοῖς ἀνθρώποις, ὅσον καὶ ὁ πόλεμος, ὁ λοιμὸς καὶ ὁ λιμὸς. Εἶδον δὲ τὸν Ἐρωτα τοῦτον ἐν Ἐλευσίνι ἐν τοῖς μετὰ τοῦ Θανάτου καὶ τοῦτο μόνον, ἐξ ὧν ἐν ταῖς μυστηριακαῖς κρύπταις τῶν Ἐλευσινίων εἶδον, ἤρεσέ μοι! . . .»

Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον ἐκ τῆς κρύπτῃς ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία, καὶ αὕτη παραλαβοῦσα τὴν ἀρκαδικὴν παιδίσκην κατέβη εἰς τὴν οἰκίαν.

Τῇ ἐσπέρᾳ δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας συμπόσιον παρείχετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους, ὡς καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις πάντων τῶν Ἀθηναίων. Διότι ἔθος ἦτο τοῦτο ἐν τοῖς Διονυσίοις. Ἦλθον

δέ τινες ξένοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Καλλίμαχος μετὰ τῆς Φιλάνδρας καὶ τῆς Πασιφάης.

Συνῆλθον δ' οἱ ξένοι σήμερον οὐχὶ εἰς τὸ σύνηθες ἐστιατόριον, ἀλλ' ἐν τῷ ψυχρινῷ καὶ εὐρυχώρῳ περιστύλῳ, ὅπερ ἐπιπνεόμενον ὑπὸ τῆς αὔρας τῆς ὑποθέρμου ἐαρινῆς νυκτὸς θερπνοτέραν τὴν διατριβὴν παρεῖχεν.

Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς, ὡς συνήθως, πρωΐμως ἀνεχώρησεν.

Ἄλλ' αἴφνης ἦλθεν ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης μετὰ τινων τῶν ἐταίρων, ὃς ἐν ἀνειμένῃ διαθέσει μικροῦ δεῖν ἀνέτρεψε τὴν θύραν τῆς οἰκίας εἰσελθὼν ὀρμητικῶς καὶ ἐκαθέσθη παρὰ τα μετὰ τῶν συνεταίρων ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἐκεῖ παρακαθημένων.

Ἄλλ' εὐθύς, ὡς οὗτος εἰσῆλθεν, ἡ μὲν Κόρη ὑπεκφυγοῦσα ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γυναικωνίτιν, ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἐννοήσας τοῦτο καὶ ἐπανορθούμενος τὴν βλάβην ἠθέλησε νὰ καθεσθῇ παρὰ τῇ Σιμαίθᾳ. Ἄλλ' αὕτη ἀπεδίωξεν αὐτὸν ὑπερηφάνως· διότι κατεφρόνει αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἀνάξια ἐαυτοῦ ἐπραξε πειραθεὶς βίᾳ νὰ ἐξαρπάσῃ τὴν ἀρκαδικὴν παιδίσκην ἐν μανικῇ ἐρωτικῇ διαθέσει. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ παρθέναι καταφρόνητικῶς πρὸς αὐτὸν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον προσεφέροντο. Καὶ ἐπὶ μακρὸν μὲν οὗτος ἐπειράτο νὰ μεταπείσῃ τὰς ὑπ' ἀγανακτικῆς κατελιημμένας, ἀλλὰ μάτην. Τέλος δέ·

«Πῶς;» ἀνεφώνησεν, «ἡ Κόρη δραπετεύει παρ' ἐμοῦ τραχεῖα, ὡς ἄκανθα, ἣν τὸ καυματηρὸν θέρος κατὰξηρον ἀποδεικνύει — ἡ Σιμαίθα ἐπιστρέφει μοι τὰ νῶτα — σύμψαισι αἱ μαθήτραι τῆς Ἀσπασίας σπουδαῖον ὑποβλέπουσι καὶ συσπῶσι τὰς ὀφρὺς, ὡς ὁ γέρων Ἀναξαγόρας — Ἄγετε δὴ, ἂν πᾶσαι ὑμεῖς ἀπωθεῖτέ με, τότε θὰ τραπῶ ἐπὶ τὴν χαρίεσσαν Ἰπαρέτην, τὸ σῶφρον, αἰδῆμον, θελκτήριον, θαλερὸν θυγάτριον τοῦ Ἰππονίκου!»

«Οὐδεὶς φθόνος!» εἶπεν ἡ Σιμαίθα.

«Θὰ πράξω τοῦτο!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης. «Οὐχὶ μάτην προὐκάλεσάς με, Σιμαίθα! Ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἀνέχεται τὰ σκώμματα! Αὐριον ὄρθρου θαθέος πορεύομαι εἰς τοῦ Ἱππονίκου καὶ αἰτοῦμαι τὴν Ἰπαρέτην. Οὕτω λαμβάνω γυναῖκα, γίγνομαι σώφρων, παραιτοῦμαι τὰς μανικὰς ἡδονὰς καὶ διατρίβω τὸν χρόνον γιγνόμενος κύριος τῆς Σικελίας καὶ ἐξαναγκάζων τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὑπακούωσιν ἐμοί!»

«Ὁ Ἱππόνικος δὲν δίδει σοὶ τὴν θυγατέρα εἰς γάμον!» ἀνεφώνησεν ὁ νέος Καλλίας. «Διότι ὑπολαμβάνει σε μέγαν ὄλεθρον!»

Γελῶντες δ' ὡμολόγησαν τοῦτο πάντες καὶ ἐπανέλαβον·

«Ὁ Ἱππόνικος δὲν δίδει σοὶ τὸ θυγάτριον εἰς γάμον· διότι ἐπικίνδυνος ὄλεθρος εἶσαι!»

«Ὁ Ἱππόνικος ἄσμενος θὰ μοι ἐκδῶ τὸ θυγάτριον,» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐντόνως, «καὶ ἂν πρότερον κόνδυλον αὐτῷ ἐντρίψω. Συντιθέμεθα τοῦτο; Ἀναδέχομαι, ὅτι πρότερον θὰ ἐντρίψω κόνδυλον τῷ Ἱππονίκῳ καὶ εἴτα θὰ αἰτήσωμαι τὸ θυγάτριον εἰς γάμον. Καὶ θὰ λάβω αὐτὴν γυναῖκα!»

«Εἶσαι κορπαστής!» ἀνεφώνησαν οἱ συμπόται.

«Ἀποδέχεσθε τὴν ῥήτραν;» ὑπέλαβεν ὁ Ἀλκιβιάδης. «Χιλίας δραχμὰς ἐγγυᾶμαι, ἐὰν θέλητε!»

«Δεχόμεθα,» ἀνεφώνησαν ὁ τε Καλλίας καὶ ὁ Δῆμος.

Ἔδωκε δὲ καὶ ἔλαβεν ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν δεξιὰν καὶ ἐγένετο ἡ ῥήτρα ἐπὶ χιλίας δραχμαῖς.

«Διὰ τί νὰ μὴ γένωμαι ἔννους καὶ σώφρων,» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «ὅτε τοσαῦτα ἀνιαρὰ καὶ θαυμαστὰ περὶ ἐμὲ συμβαίνουνσι; Δὲν ἐπάρκει δέ μοι τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν Κόρη ἐκφεύγει με, ἡ δὲ Σιμαίθα ἀποκηρύττει με, ἡ δὲ Θεοδότη ἔκφρων ἐγένετο, ἀλλ' ἐπέπρωτό μοι ν' ἀπολέσω καὶ

τὸν πρεσβύτετον καὶ ἄριστον τῶν φίλων! Διότι καὶ οὗτος ἠθέτησε τὴν πίστιν καὶ ἔλαβε γυναῖκα.»

«Περὶ τίνος λέγεις;» ἠρώτησάν τινες.

«Περὶ οὐδενὸς ἄλλου, ἢ τοῦ Σωκράτους αὐτοῦ!» ὑπέλαβεν ὁ Ἀλκιβιάδης.

«Πῶς, ὁ Σωκράτης ἔλαβε γυναῖκα;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Οὕτως ἔχει!» ἀπεκρίνατο ὁ Ἀλκιβιάδης. «Σιγῇ καὶ ἐν ἡσυχίᾳ ἔλαβε γυναῖκα ἐν μιᾷ τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Ἀπόστητε νῦν αὐτοῦ. — Οὐδέποτε θὰ ἴδητε αὐτόν!»

«Ἀλλά, πῶς τοῦτο συνέβη;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία. «Οὐδὲν περὶ τούτου ἔμαθον.»

«Δέκα καὶ πέντε ἴσως παρήλθον ἡμέραι,» εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «ἐξ οὗ ἡμέρᾳ τινὶ ιστάμενος ἐν τινὶ τῶν ἐρημοτάτων ὁδῶν ἐκεῖ πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ διελεγόμην πρὸς τινα τῶν φίλων, ᾧ ἐκεῖ ἐνέτυχον. Αἶφνης δ' ἀνοίγεται ἡ ἀνθοκόμος θύρα οἰκίας τινὸς καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξέρχονται αὐληταὶ καὶ ἀοιδοὶ λαμπαδηφοροῦντες καὶ ἐστεφανωμένοι, οἷς εἶπετο κεκαλυμμένη τις νύμφη βαδίζουσα παρὰ τὸν νυμφίον καὶ τὸν νυμφαγωγόν. Οἱ τρεῖς δ' οὗτοι ἐπέβησαν ἀπῆνης κατὰ τὴν συναριδα ἡμιόνους ἀνθ' ἵππων ἐχούσης καὶ ἐκαθέσθησαν ἐν αὐτῇ. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἐξέρχεται καὶ ἡ μήτηρ τῆς νύμφης φέρουσα τὴν ἐκ τῆς ἐστίας τῆς νυμφικῆς οἰκίας ἀνημμένην λαμπάδα καὶ μετ' αὐτὴν καὶ οἱ ἄλλοι ἀκόλουθοι λευκόστολοι καὶ λαμπαδηφοροῦντες καὶ ἐστεφανωμένοι καὶ οὕτω πάντες κινηθέντες κατέρχονται τὴν ὁδὸν καὶ ἔρχονται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νυμφίου ἄδοντες πρὸς αὐλὸν καὶ ὀλολύζοντες χαρᾷ καὶ πηδῶντες. Καὶ ὁ μὲν νυμφίος ἦτο οὐδεὶς ἄλλος, ἢ ὁ Σωκράτης, ὁ φίλος τῆς Ἀσπασίας, ὁ δὲ νυμφαγωγὸς ὁ μισογύνης Εὐριπίδης.»

«Ἡ δὲ νύμφη;» ἠρώτησαν πολλοί.

«Ἀπλοῖκου τινος ἀνδρὸς ἀπλοῖκὸν τέκνον,» ὑπέλαβεν

ὁ Ἀλκιβιάδης, «ὅπερ ὅμως παραχρῆμα ἔλαβε τὰς ἡνίας τῶν τοῦ οἴκου ἐν ταῖς σιδηραῖς χερσὶ καὶ ἐμπειρότατον τῆς οἰκονομικῆς τέχνης ἀπεδείχθη ὥς διοικοῦν τὰ τοῦ οἴκου διὰ τῶν ὀλίγων, ὅσα ὁ Σωκράτης ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας κατέχει ἔτι. Ὁ Σωκράτης ἔγγαμος! Ὁ δυστυχὴς ζητητὴς τῆς ἀληθείας! Τὴν ἀλήθειαν ἐζητεῖ, καὶ εὔρε ... γυναῖκα! Καὶ αὖθις λέγω ὑμῖν, ὅτι διοσημία καὶ θαύματα γίνονται καὶ ὁ παλαιὸς κόσμος ἐξῆλθε τῆς τροχιάς. Ὁ Σωκράτης ἔγγαμος! — Ἡ εὐθυμος Θεοδότῃ παράφρων! — Πρόσθετε τούτοις, ὅτι ἐν Αἰγίνῃ καὶ Ἐλευσίνι, ὥς λέγουσι, καὶ λοιμοῦ σημεῖα ἐπιφαίνονται, ὅς πρὸ πολλοῦ ἤδη τὴν αἰγυπτιακὴν ἀκτὴν λυμαίνεται καὶ ὅτι σήμερον ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑποπτόν τι σατυρικὸν προσωπεῖον εὗρέθη, ὑφ' ὃ, ὥς λέγεται, ὁ Θάνατος, ἢ ὁ Λοιμός, ἢ τοιοῦτόν τι φρικῶδες ἐκρύπτετο — σκέψασθε πάντα ταῦτα καὶ θὰ ὁμολογήσητε, ὅτι ἀνιάρως ὁ βίος ἐν Ἀθήναις κινδυνεύει νὰ καταστῇ. Ἐάν δὲ καὶ αὐτὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰππονίκου εἰς γάμον ἀγάγω, τότε φαιοχίτων, ὥς σποδός, θ' ἀποδειχθῇ ὁ ἐλληνικὸς οὐρανός. Ἀλλὰ σήμερον ἔστε εὐθυμοὶ, πρὸς τοῦ κεραυνοφόρου Ἑρωτος! Μὴ ἀγανακτεῖτε πλέον, ὦ νεάνιδες! Ἀγετε ἀρξώμεθα ἡδυμνοὺς πολέμου κατὰ τῶν ἐπαπειλούντων ἡμῖν ταλαιπώρων δαιμόνων! Ἀγετε σκιμαλίσωμεν πάσας τὰς διοσημίας καὶ τὰ θαύματα! Διότι, καὶ ἂν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ἐξηφανίζετο ἡ εὐθυμος χαρά, ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ πρέπει νὰ εὐρίσκηται. Δὲν λέγω δίκαια, Ἀσπασία;»

«Δίκαια λέγεις,» ὑπέλαβεν ἡ Ἀσπασία, «ἐν τῷ κατὰ παντὸς τοῦ σκυθρωποῦ ἀγῶνι εἴμεθα σύμμαχοι.»

Ταῦτα εἶπεν ἡ Ἀσπασία καὶ ἐκέλευσε νέας κύλικας νὰ προσενέγκωσιν. Ἐξήφριζον δ' αὖθις τὰ πολύτιμα νάματα ἐν τῷ κρατῆρι καὶ ἐκενοῦντο καὶ αὖθις ἐκενοῦντο αἱ στυλπναὶ κύλικες. Γέλωτες δὲ καὶ παιδιαὶ καὶ ἄσματα χαρᾶς

ἐπλήρουν λαμπρῶν ἤχων τὸ περίστυλον καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης διέσπειρε σπινθήρας διονυσιακῆς ἀγχινοίας.

Οὕτω μέσαι νύκτες ἐγένοντο. Αἴφνης δ' ἀνοίγεται θύρα τις ἐν τῷ μυκῷ εἰς τὸ περίστυλον ἐμβάλλουσα. Ἐκ τῆς θύρας δ' ἐκείνης προβαίνει βραδύς, ὡς φάσμα, ὁ Μανῆς κεκλεισμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς — ὁ Μανῆς, ὁ νυκτιπόλος! — Διότι οὗτος ἀποστάς τοῦ συμποσίου πρὸ πολλοῦ μὲν ἐκάθευδεν ἐν τῇ ἡσύχῳ κλίνῃ, ἀλλὰ νῦν καταληφθεὶς ὑπὸ τῆς δυσιοωνιστῆς νόσου ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τοῦ στρώματος, ἐφ' οὗ ἤσυχος κατέκειτο.

Ἐν τῇ θέρᾳ δὲ τοῦ μετὰ κεκλεισμένων ὀφθαλμῶν περιπλανωμένου τὸ περίστυλον νυκτιπόλου ἄφωνοι ἐγένοντο οἱ εὐθυμουντες καὶ πάντες ὑπὸ φρίκης καταληφθέντες προσέβλεπον ἄναυδοι τὸν φασματώδη νυκτιδρόμον. —

Οὗτος δὲ διελθὼν τὸ περίστυλον ἐτράπη ἐπὶ τὴν κλίμακα, ἣτις εἰς τὴν εὐρείαν στέγην τῆς οἰκίας ἔφερεν. Ἀναβὰς δὲ στερρόν τῷ ποδὶ τὴν κλίμακα ταχέως ἄφαντος ἐγένετο τοῖς συμποσιάζουσιν. Ἐκ τούτου οἱ πλείστοι τῶν συμποτῶν κρατήσαντες τῆς τὸ πρῶτον καταλαβούσης αὐτοὺς φρίκης διέγνωσαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ.

«Οὕτω τιμωρεῖται ὁ Διόνυσος ἐκείνους,» εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «οἵτινες ἀντιτάττονται πρὸς τὴν εὐθυμον αὐτοῦ λατρείαν. Ἀλλὰ πειραθῶμεν νὰ μεταπείσωμεν τὸν περιφρονητὴν τοῦ θεοῦ! Ἐλθετε! Ἐξεγείρωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕπνου καὶ εἴτα ἀναγκάσωμεν αὐτὸν βίᾳ νὰ συμμέτασχη τοῦ συμποσίου!» —

Μετὰ ταῦτα ἐκινήθησαν οἱ πλείστοι τῶν συμποτῶν καὶ ὥρμησαν ἐπὶ τὸν ζυστόν.

Ἄλλ', ὡς ἀνέβησαν ἐκεῖ, παρέστη αὐτοῖς θέαμά τι, ὅπερ καὶ αὐθις φρίκην αὐτοῖς ἐνεποίησεν.

Ὁ Μανῆς δὴλα δὴ ἐβάδιζεν ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος ἀποτόμου

προβλήματος τῆς στέγης καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ ὀξυτάτου ὀλισθηροῦ χείλους αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ἐπὶ τόπου, ἔνθα μόνον νυκτιπόλος τις ἠδύνατο νὰ περιπατῇ κεκλεισμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, πᾶς δ' ἐγρηγορῶς ἱλιγγιῶν θὰ κατέπιπτεν ἐκεῖθεν.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἄλλοι σύννοικοι ἀκούσαντες, ὅτι ὁ Μανῆς περιπορεύεται, ἔσπευσαν νὰ ἴδωσιν αὐτόν.

Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Περικλῆς.

Ἐφριζε δὲ καὶ αὐτὸς ἰδὼν τὸν νεανίαν καὶ εἶπεν·

«Ἐὰν ἐξεγερθῇ ἐκ τοῦ ὕπνου νῦν θὰ καταπέσῃ ἀνήκεστος. Ἀλλὰ νὰ πλησιάσῃ τις, ἵνα βοηθήσῃ αὐτῷ ἐκεῖ, εἶναι ἀδύνατον!»

Ἐν τῷ δ' ὁ Περικλῆς ταῦτα ἔλεγεν, ἦλθε καὶ ἡ Κόρη.

Ἐκπληκτος, πελιτνή, διανοίγουσα τοὺς μεγάλους στοργγύλους ὀφθαλμοὺς, τὸ πρόσωπον περιόρουτον ἔχουσα ὑπὸ τῶν λελυμένων βοστρύχων τῆς κεφαλῆς ἠτένιζε ταυρηδὸν ἡ Κόρη εἰς τὸν νυκτιπόλον. Ὡς δ' ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ Περικλέους, τὸ μὲν πρῶτον χρόνον τινὰ φρικιώσα ἤσπαρεν, εἶτα δ' ὥρμησε πτερωτὴ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἐν τῷ ὃ Μανῆς περιεπάτει, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν πρόβλημα, ἐχώρησε στερβῶ τῷ βήματι πρὸς τὰ κάτω διὰ τῆς ἀποτόμου κινδυνώδους ὁδοῦ καὶ ἀτάρακτος ἐλάβετο τῆς χειρὸς τὸν νεανίαν καὶ ἀπέσπασεν αὐτόν ἀπὸ τοῦ ὀξυτάτου χείλους ἐλκύσασα αὐτόν μέχρι τοῦ τόπου, ἔνθα ἀσφαλὲς τὸ ἔδαφος ὑπὸ τὸν πόδα ἠσθάνετο.

Ὡς δ' ὁ Μανῆς σῶος κατῆλθε, τότε τὸ πρῶτον κατέλαβεν αὐτὴν ἱλιγγος καὶ κατέπεσε λιποθυμήσασα.

Ἀλλ' ἤδη ὁ Μανῆς ἐξεγερθεὶς ἐκ τοῦ ὕπνου καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς περιέβαλε περιδεῆς τὴν παιδίσκην διὰ τῶν βραχιόνων καὶ ἔφερεν αὐτὴν ἐπ' ἀγκάλας, ἕως οὗ συνῆλθεν εἰς ἑαυτήν, καὶ εἶτα ἐκπληκτος καὶ κατησχυρμένος ἔφυγε ταχέως ἐρυθριάσας.

Ἐκθαμβοὶ δ' ἔβλεπον τὰ γιγνόμενα οἱ συμπόται. Ἀλλ' εἴτα κύκλῳ περιβαλόντες τὸν Μανῆν κατεβίβασαν αὐτὸν ἐκθύρως ἐπιφωνοῦντες καὶ παραθαρβύνοντες εἰς τὸ περίστυλον.

Μόνοι δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀσπασία παρέμειναν χρόνον τινὰ ἔτι ἐπὶ τοῦ ζυστοῦ.

«Ὅποσον λυποῦμαι,» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν Ἀσπασίαν, «ὅτι ὁ Σακράτης δὲν ἐγένετο μάρτυς τῶν συμβάντων!»

«Καὶ διὰ τί λυπεῖ σε τοῦτο;» ἠρώτησεν ἡ Ἀσπασία.

«Διότι θὰ ἐπίστευε τέλος,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς, «ὅτι εὔρεν, ὅ,τι εἶναι ἔρως . . .»

Ἡ δ' Ἀσπασία θραχὺν μὲν τινα χρόνον σιγῶσα ἐθεώρει τὸν Περικλέα ὡς πειρωμένη νὰ ἐξευρενήσῃ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, εἴτα δ' εἶπεν·

«Καὶ σύ;»

Ὁ δὲ Περικλῆς ὑπέλαβεν·

«Ἐρὲ κατασχύνει πως καὶ εἰς ταραχὴν ἐμβάλλει τὸ ἐρωτικὸν τοῦτο ζεῦγος. Μοὶ φαίνεται δ', ὅτι θέλει νὰ εἴπῃ· Ἐκχωρήσατε ἐκ τῆς σκηνῆς ὑμεῖς καὶ παραχωρήσατε αὐτὴν ἡμῖν!» —

Καὶ αὖθις δὲ χρόνον μὲν τινα ἠτένιζεν ἡ Ἀσπασία εἰς τὸ σύννουν καὶ σπουδαῖον πρόσωπον τοῦ ἀνδρός, εἴτα δ' εἶπεν·

«Ἐπαύσω ὦν Ἑλλήν!»

Καὶ ὀλίγοι μὲν ἦσαν οἱ ἀμειφθέντες ἐκεῖ λόγοι, ἀλλ' ἦσαν πολυσήμαντοι καὶ βαρύσταθμοι ἔπесον εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς εἰμαρμένης.

Διότι εὐθύς, ἅμα ῥηθέντων τῶν λόγων τούτων, ἐγένετό τι ὡς κρύφιον ῥήγμα κινδυνεῦον νὰ χωρίσῃ δύο εὐγενεῖς, τοσοῦτον ἐναρμονίως καὶ οἰκείως συνδεδεμένας ψυχάς.

Ἡ δὲ πρὸ πολλοῦ προπαρασκευαζομένη εἴσοδος νέων, σκοτεινῶν, σκυθρωπῶν δυνάμεων, τῆς ἀπιστίας, τῆς διαστάσεως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Περικλέους συνετελέσθη ἤδη . . .

Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λόγων συνετελέσθη ἡσύχως καὶ ἀθουρύτως ἡ σύρραξις μεγάλου, ὑψηλοῦ καὶ λαμπροῦ τινος ἔργου . . .

Τοὺς λόγους· ἐπαύσω ὦν Ἑλλην, εἰπούσα ἡ Ἀσπασία ἀπεστράφη τοῦ Περικλέους προσβλέψασα αὐτὸν τελευταῖον μετ' ὀργῆς τε καὶ οἴκτου.

Κατέβησαν δ' ἀμφότεροι· καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἀπεχώρησεν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἡ δ' Ἀσπασία ἦλθε πάλιν πρὸς τοὺς ξένους.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ μάτην ἐπειράθησαν οἱ συμπόται νὰ κρατήσωσι τὸν Μανῆν ἐν τῷ συμποσίῳ καὶ νὰ μεταλλάξωσι τὴν γνώμην αὐτοῦ πείθοντες νὰ θεραπεύσῃ προσηκόντως τὸν θεὸν τῆς χαρᾶς. Διότι οὗτος ἀπαλλαγείς αὐτῶν ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μυχαίτατα δωμάτια τῆς οἰκίας.

Μετὰ τοῦτο χρόνον μὲν τινα μακρὸν κατέτειναν τὸν λόγον περὶ τῆς Κόρης θαυμάζοντες τὸ θάρρος αὐτῆς, ἢ μᾶλλον τὴν θαυμαστὴν δύναμιν τῆς αἰσθήσεως, τῆς διαθέσεως, τοῦ πάθους, ὑφ' ὧν ὀρμηθεῖσα ἐνήργησεν, ὑφ' ὧν τυφλῶς καὶ αὐτομάτως κατελήφθη, ἅτινα τὸν τύπον ἀλύτου αἰνίγματος εἶχον.

Εἶτα δ' ἤρξατο καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκφαίνων τὴν λύπην, ὅτι ὁ Σωκράτης δὲν παρέστη μάρτυς τοῦ θεάματος ἐκεῖνου.

«Ὅποια εὐωχία θὰ παρείχετο τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ μεριμνοφροντιστοῦ καὶ ζητητοῦ τῆς ἀληθείας, ὅς περὶ πάντων μὲν τῶν καθ' ἡμέραν συμβαινόντων εἰς βαθείας θεωρίας βυθίζεται, νῦν δὲ μάλιστα οὐδεμίαν ἡσυχίαν θὰ εἶχε καὶ σπουδαίως θὰ ἐξηρεῦνα, ὅ,τι τὸ περίεργον τοῦτο συμβάν σημαίνει. Εἶναι δὲ καὶ αὐτὸς νυκτιπόλος τις, σεληνιακός τις φιλόσοφος, ὅς κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἵνα κάλλιον σκοπῇται, καὶ ἐν τούτῳ περιπλανᾶται ἐν τῷ ὕψει, ἐν ᾧ σκοτοδινία τινὰ καταλαμβάνει. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐπιφαίνεται καὶ αὐτῷ Κόρη τις δυναμένη ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸν μαλακῇ τῇ χειρὶ ἐκ τῆς ἀβύσσου τῶν

έννοιῶν, εἰς ἣν καταφέρεται. Ἀλλὰ πορευθὺς εἰς αὐτὸν θ' ἀγγεῖλω πάντα τὰ γενόμενα, εἰ καὶ κινδυνῶδες σχεδὸν εἶναι ν' ἀναζητῇ τις τὸν Σωκράτην ἐν τῇ οἰκίᾳ. Διότι ἡ νεαρὰ δέσποινα Ξανθίππῃ φοβεῖται, μὴ τι παραγάγῃ τὸν σύμβιον καὶ καθ' ὅλου ἐπιφθόνως προσβλέπει με. Ὅτε δὲ πρό τινος ἐπεσκεψάμην τοὺς νεονύμφους μετὰ τινῶν τῶν ἐταίρων, εἰς δεινὴν ἀπορίαν περιεστήσαμεν τὸ γύναιον, ὅπερ ἤρξατο κραυγάζον καὶ ὀδυρόμενον, ὅτι τοσοῦτον εὐγενεῖς ξένους, οἷοι ἡμεῖς, οὐχὶ κατ' ἀξίαν ἡδύνατο νὰ εὐωχίῃ. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης ὑπολαβὼν εἶπε τότε· «Μὴ χαλέπαινε· διότι, ἂν μὲν ἡμέτεροι εἶναι οἱ εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθόντες καὶ οὕτως ἀγαπητῶς ἔχουσιν, ἂν δ' ἀλλότριοι, οὐδὲν ἡμῖν μέλει περὶ αὐτῶν!» — Ἀλλὰ διὰ τῶν τοιούτων λόγων ἐξοργίζει αὐτὴν ἔτι μᾶλλον. Κατανοήσας δ' ἐν τῷ αὐτῷ, ὅτι αὐτὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἄρχει, παίζων ἤρξάμην ὥς μάλιστα ἐλευθέρως νὰ διαλέγωμαι πρὸς τὸν σύμβιον καὶ νὰ κατακλύζω αὐτὸν διὰ φιλοφρόνων ὑποκορισμῶν. Ἐκ τοῦ χρόνου δὲ τούτου μαίνεται κατ' ἐμοῦ καί, ὅτε πρὸ μικροῦ ἐπερψα τῷ Σωκράτει ἡδιστον πλακοῦντα εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τοσοῦτον προέβη, ὥστε ἀρπάσασα ἐκ τοῦ καλάθου ἐρόριψεν αὐτὸν κατὰ γῆς καὶ κατεπάτησεν. Ὁ δὲ Σωκράτης; Οὗτος ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ τοῦτο μόνον· «Τί ἐκ τούτου ἐκέρδανας; Ἄν μὴ κατεπάτεις, θὰ ἡδύνασο νὰ φάγῃς νῦν αὐτόν!» Οἴμοι! Φαίνεται, ὅτι καὶ οἱ σοφώτατοι τῶν ἀνθρώπων νῦν ἐν Ἀθήναις ἀγνοοῦσιν, ὅπως πρέπει νὰ μεταχειρίζονται τὰς γυναῖκας.»

«Πρὸς τοῦ δαιμονίου μου!» εἶπεν αὖθις ὁ Ἀλκιβιάδης κενώσας τὴν κύλικα. «Ἐπαναλαμβάνω τοῦτο, ὅτι ὁ κόσμος ἐξῆλθεν ἐκ τῆς τροχιᾶς! Ἡ Δῆλος ἐσεισθη, ἡ Θεοδότῃ ἐγένετο ἔκφρων, οἱ φιλόσοφοι κατατίλλονται ὑπὸ τῶν γυναικῶν, ἐγὼ αὐτὸς μνηστεύομαι τὸ θυγάτριον τοῦ Ἰππονίκου, Σαβάζιοι περιτρέχουσι τὰς ὁδοὺς, νυκτιπόλοι ἐπὶ τῶν στεγῶν, ἡ Πελο-

πόννησος ἔνοπλος, ἐν Λήμνῳ καὶ ἐν τῇ γείτονι Αἰγίνῃ ὁ
λοιμός . . .»

«Μὴ ἐπιλανθάνου καὶ τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου,» ὑπο-
λαβὼν εἶπεν ὁ Δῆμος, «καὶ τοῦτο δ' ἐνθύμου, ὅτι, ὡς λέ-
γεται, φάσμα περιφέρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰππονίκου . . .»

«Εἶναι τοῦτο ἀληθές;» ἠρώτησαν πολλοὶ τὸν παριστά-
μενον Καλλίαν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἰππονίκου.

«Ἀληθῶς οὕτως ἔχει,» ὑπέλαβεν οὗτος καὶ διηγεῖτο, ὅτι
ὄντως φάσμα ἐπιφαινόμενον περιφέρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὅτι ἐκ
τούτου ὁ πατήρ Ἰππόνικος σύννους καὶ ὠχρὸς καὶ ἰσχνὸς τὸ
σῶμα ἐγένετο, ὅτι καὶ τῷ ἡδίστῳ τῶν περμάτων ἡκιστα χαίρει
καὶ ὅτι τῆς νυκτὸς ὁ ἐφιάλτης ἐπικάθηται αὐτῷ.

«Τοῦτο ἐκεῖνο,» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλικυβιάδης — «καὶ ἐκ-
λείψεις ἡλίου λοιπὸν καὶ φάσματα ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν πα-
λαιῶν φαιδρῶν ἀβροδιαίτων. Εἰς κόρακας λοιπὸν ἐρρέτωσαν
πάντα, ἂν οὕτω σκοτοῦνται. Καὶ αὖθις, ὦ φίλοι, ἄγετε πολε-
μήσωμεν πρὸς τοὺς σκυθρωποὺς χρόνους, οἵτινες ἐπαπειλοῦσιν
ἡμῖν ὑποφώσκοντες!»

«Καὶ δεόμεθα προτροπῆς;» ἀνεφώνησεν ὁ νέος Καλλίας.
«Πρὸς τοῦ Ἡρακλέους! Δὲν ἐπράξαμεν κατὰ τὴν ἐορτὴν
ταύτην πλέον τοῦ καθήκοντος, ὥς οὐδέποτε ἄλλοτε; Δὲν
κατερρίψαμεν τὸν Μητραγύρτην εἰς τὸ βάραθρον; Δὲν προση-
νέχθημεν οὕτως, ὥς πάντες παρὰ τῶν εὐθύμων Ἰθυφάλλων
ἠδύναντο νὰ προσδοκῶσι; Δὲν ἠκολούθει ἡμῖν σύμπασα ἡ
νεολαία τῶν Ἀθηναίων; Ἐωρτάσθησάν ποτε ἀκολαστότερον
τὰ Διονύσια ἐν Ἀθήναις, ἢ ὅσον νῦν; Εἶδετέ ποτε πρότερον
τὸν δῆμον τοσοῦτον εὐθυμον, τοσοῦτον μανικόν; Ἐρρέυσέ
ποτε δαφνιέστερον ὁ οἶνος; Παρήχθησάν ποτε πρότερον
πλείονες παρθένοι ἐν τῷ ὠθισμῷ; Ἐβριθόν ποτε αἱ Ἀθηναί
τοσοῦτον προθύμων ἱερειῶν τῆς χαρᾶς; Καὶ ἐπεζητοῦντό
ποτε αὐταί, ὥς νῦν; Τί ληρεῖς περὶ δυστυχῶν χρόνων,

Ἀλκιβιάδῃ; Εὐθυμοὶ χρόνοι εἶναι, λέγω. Πάντες δ' οἱ ἄνθρωποι χωροῦσιν ἐν εὐθυμίᾳ ἐπὶ τὰ πρόσω, οὐχὶ ἐπὶ τὰ ὀπίσω, ὥς σὺ νομίζεις, καί, ὅ,τι ἂν συμβῇ, εὐθυμότεροι πάντοτε θὰ γίνωνται. Οὕτω δὲ καὶ πρέπει. Χαιρέτω μέγα ἡ ἡδονή!»

«Χαιρέτω μέγα ἡ ἡδονή!» ἀντήχει πανταχόθεν καὶ αἱ κύλικες συνεφθέγγοντο.

«Καλλία, χρηστὲ νεανία, ἐλθέ, περιπτυσζόμεθα ἀλλήλους!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ κατησπάζετο τὸν φίλον. «Τοιαῦτα θέλω ν' ἀκούω παρὰ σοῦ καὶ παρ' ἑμῶν πάντων! Χαιρέτω μέγα ἡ ἡδονή! Ἵνα δὲ διατελῇ χαίρουσα καὶ αὐξανομένη καὶ προκόπτουσα ἐν τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, πρέπει οἱ Ἰθυφάλλοι ἐν ὁμονοίᾳ νὰ διάγωσι καὶ νὰ φρονῶσι τὰ τοῦ σχολείου τῆς Ἀσπασίας. Διότι ἐπὶ τῶν Ἰθυφάλλων καὶ τοῦ σχολείου τῆς Ἀσπασίας στηρίζεται ἡ ὀχυρὰ Ἀκρόπολις τῆς εὐθυμίας καὶ πάσης χαριέσεως χαρᾶς καὶ πάσης εὐθύμου παιδιᾶς. Τούτου ἕνεκα μὴ ἀγανάκτει, Σιμαίθα, μὴ καταφρόνει ἡμῶν, Πράξιλλα, μὴ διαμύλλαινε, Δροσί! Μειδία αὖθις, Σιμαίθα! Οὐδέποτε ἐφάνης τοσοῦτον χαρίεσσα, ὅσον σήμερον! Πρὸς τοῦ Διός, ἀντὶ τοῦ ὅλου, τελείου, χαρίεντος μειδιάματος τοῦ στόματός σου, ἄσμενος στεροῦμαι τῶν χιλίων δραχμῶν, ἐφ' αἷς τὴν ῥήτραν συνεθέμην, καὶ ἀπέχομαι χρόνον τινὰ ἔτι τοῦ θυγατρίου τοῦ Ἰππονίκου.»

Τότε πάντες στραφέντες πρὸς τὴν Σιμαίθαν προὔτρεπον αὐτὴν νὰ διαλλαγῇ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην.

Καὶ ἡ Ἀσπασία δ' αὐτὴ μεταλαβομένη τοῦ πράγματος εἶπεν·

«Παῦσαι χαλεπαίνουσα τῷ Ἀλκιβιάδῃ! Λέγων δ' οὗτος, ὅτι τὸ σχολεῖον τῆς Ἀσπασίας οἰκείως πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸς τὴν ἐταιρείαν τῶν Ἰθυφάλλων, ἴσως δίκαια λέγει, ἂν βεβαίως τοῦτο μόνον ἐννοεῖ, ὅτι ἡ ἀκολασία τῶν Ἰθυφάλλων πρέπει νὰ χαλινῶται καὶ νὰ τιθασεύηται ὑπὸ τῶν χαριεσσῶν χειρῶν

τῶν γυναικῶν. Πρέπει νὰ λάβωμεν πρόνοιαν τῶν Ἰθυφάλλων τούτων, ἵνα ἐμβάλωμεν αὐτοῖς τὸν χαλινὸν τοῦ ὀρθοῦ καὶ καλοῦ μέτρου, ὅπως μὴ διαφθαρή ἡ εὐθυμος βασιλεία τῆς χαρᾶς μεταπίπτουσα εἰς ἀκρασίαν καὶ φρόνητα.»

«Ὑποταττόμεθα ὑμῖν!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης. «Ἐκ τούτου ἐκλέγομεν τὴν Σιμαίθαν βασιλείαν αὐτοκράτορα τῆς βασιλείας τῆς χαρᾶς . . .»

«Ἀσμενοί!» ἀντήχει πανταχόθεν. «Διὰ τί νὰ μὴ χαλινωθῶσιν οἱ Ἰθυφάλλοι ὑπὸ τοσοῦτον χαριεσσῶν χειρῶν;»

Ἐν καταδήλῳ δ' εὐθυμία ἐκηρύχθη ἡ μειδιῶσα, χαριτόβρυτος Σιμαίθα βασιλεία τοῦ συμποσίου καὶ νυκτεφύρου δεσπότης τῆς βασιλείας τῆς χαρᾶς.

Αὐθωρὸν δὲ κατεσκεύασαν λαμπρὸν δι' ἀνθῶν πλουσίως κεκοσμημένον βασίλειον θρόνον, περιέβαλον αὐτὴν πορφύραν, ἐπέθεσαν χρυσοῦν διάδημα ἐπὶ τῶν βοστρύχων καὶ κατεκάλυψαν τὸ σῶμα αὐτῆς διὰ ῥοδοδέτων καὶ ἰοδέτων στεφάνων.

Τελεία δ', ἀπαράβλητος χάρις τῆς νεότητος καὶ τοῦ κάλλους ἀπελάμπετο — ἦτο ἀληθὴς βασιλεία. Καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Ἀσπασίας οἱ ὀφθαλμοὶ προσεκολλήθησαν αὐτῇ πλήρεις θαυμασμοῦ.

«Ἡ Ἀσπασία ἤρχε τοῦ παρόντος,» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης, «σὸν δ' εἶναι τὸ μέλλον, Σιμαίθα!»

Ἐπληρώθησαν δ' εἴτα αἱ κύλικες μεθυστικοῦ ποτοῦ καὶ ἐκενώθησαν εἰς τιμὴν τῆς χαριτοβρύτου βασιλείας τῆς χαρᾶς.

«Ὑπὸ τοιαύτης βασιλείας διοικουμένη,» ἀνεφώνησαν οἱ νεανίαι, «ἡ βασιλεία τῆς χαρᾶς καὶ πέραν τῆς γῆς θὰ ἐπικρατήσῃ.»

«Καλλία καὶ Δῆμε, δέξασθε τὰς χιλίας δραχμάς!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλκιβιάδης. «Ὁμολογῶ τὴν ἥτταν. Δὲν θὰ ἔλθω αὔριον εἰς τοῦ Ἰππονίκου. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἰθυφάλλων

συνάπτει νέον δεσμὸν σήμερον πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ κάλλους καὶ τῆς χαρᾶς! — Ὁμολογήσωμεν χάριτας τοῖς θεοῖς! Μειδιᾷ αὐθις καὶ ἐν ταύτῳ οἱ ὀδόντες ἀστράπτουσιν, ὡς ὁ στοίχος τῶν μαρμαρίνων κίωνων τοῦ Παρθενῶνος!»

Ταῦτα εἰπὼν ἐπλησίασεν ὁ ἐστεφανωμένος καὶ ὑπὸ τοῦ οἴνου καὶ τῆς ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας μεμεθυμένος, παράφορος νεανίας τῇ βασιλικῶς κεκοσμημένῃ χαριτοστέπτῳ παρθένῳ, περιέβαλεν αὐτῇ τὴν χεῖρα, ὀλολυζόντων τῶν ἐταίρων, καὶ ἤθελε νὰ ἐπισφραγίσῃται τὸν συναφθέντα δεσμὸν διὰ φιλήματος.

Ἄλλ' ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου παράδοξον ἐφάνη πᾶσι τοῖς προσβλέπουσι τὴν Σιμαίθαν σφοδρὸν τι ἐρύθημα κατακλύσαν τὸ πρόσωπον αὐτῆς.

Αὕτη δ' ἀπέτρεψε μὲν τὸν πλησιάζοντα ἐκτείνασα τὴν χεῖρα, ἔλεγε δ', ὅτι θέρμη κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν κεφαλὴν.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τὰ ὑπὸ τῆς φλογώσεως ξηρανθέντα χεῖλη ἐδίψων ἀναψυκτικοῦ ὕδατος.

Προσῆνεγκον δ' αὐτῇ παραυτίκα κύλικα πλήρη οἴνου, ἀλλ' ἐκείνη ἀπέκρουσε τὸν οἶνον καὶ ἤτει ἀναψυκτικὸν ὕδωρ. — Κατεβρόφει δὲ κύλικας πλήρεις τοῦ ἀναψυκτικοῦ νάματος, ἀλλ' ἐνόμιζέ τις, ὅτι μικραὶ ράνιδες ὕδατος ἐπὶ καιομένου χαλκοῦ ἐπιπτον.

Αἴφνης δ' εἶδον οἱ παριστάμενοι, ὅτι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ ἐγένοντο ἐκ τοῦ κατακλύσαντος αὐτοὺς αἵματος.

Ἀλλὰ καὶ ἡ γλῶσσα βαρεῖα καὶ ἡ φωνὴ τραχεῖα καὶ βραγχώδης ἐγένετο καὶ ᾤδύρετο, ὅτι καὶ ἡ φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα αἱματῶδεις ἐγένοντο.

Ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἄθυμία τις κατέλαβεν αὐτὴν καὶ βῆξ ἰσχυρὸς καὶ λυγρὴ κενὴ ἐνδίδουσα σπασμὸν καὶ παράλυσιν τῶν ἄκρων. Ἐτρεμε δὲ τὸ σῶμα ὅλον καὶ ψυχρὸς ἰδρῶς περιέρρει αὐτό.

Καὶ οἱ μὲν παριστάμενοι ἤθελον νὰ μετενέγκωσιν αὐτὴν εἰς τὸ δωμάτιον, εἰς τὴν κλίνην, ἀλλ' αὕτη, ὡς συνεχομένη ὑπὸ τῆς ἀπαύστου δίψης, ἤθελε νὰ ρίψῃ ἑαυτὴν εἰς φρέαρ τι, εἰς βαθύ τι ψυχρὸν ὕδωρ, ἢ ἐξώρμα νὰ φύγῃ, ὡς Μαινάς, — καὶ διὰ τῆς βίας μόνον κατάρθουν νὰ κρατήσωσιν αὐτήν.

Αὐθαρρὸν δὲ προσεκάλεσαν τὸν Περικλέα.

Ἦλθε δ' ὁ Περικλῆς καὶ ἰδὼν τὴν παρθένον ὠχρίασεν.

«Ἀπόσπῃτε!» εἶπε πρὸς τοὺς συμπότας.

Ἄλλ' οὗτοι ἐπεσκοτισμένοι ἔτι ὑπὸ τῆς βακχικῆς μέθης ἀνεφώνησαν·

«Διὰ τί φοβεῖ σε τοσοῦτον ἡ κατάστασις τῆς νεάνιδος; Ἐὰν ἀναγνώριζης, ὅτι δεινόν τι κατέλαβεν αὐτήν, εἰπέ!»

«Ἀπόσπῃτε!» ἐπανελάβεν ὁ Περικλῆς.

«Τί σημαίνει; Τί ἐπῆλθεν;» ἀνέκραξεν ὁ Ἀλκιβιάδης.

«Ὁ λοιμός!» εἶπεν ὁ Περικλῆς βαρεῖα καὶ μικρᾷ τῇ φωνῇ.

Καὶ ἡσύχως μὲν ἐρρήθη ἡ λέξις, ἀλλ', ὡς κεραυνός, ἐνέσκηψεν εἰς τὸ συμπόσιον.

Πάντες δ' ἄναυδοι ἔμειναν, ὠχρίασαν, ἐσκορπίσθησαν.

Καὶ αἱ μὲν νεάνιδες ἤρξαντο ὀλοφυρόμεναι — ἡ δ' Ἀσπασία ὠχρά, ὡς νεκρά, ἐγένετο καὶ ἐσπούδαζε τρέμουσα ν' ἀνακουφίσῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν προσφιλῇ φίλῃν.

Καὶ τὴν μὲν νοσοῦσαν μετεκόμισαν εἰς τὸ δωμάτιον, οἱ δὲ συμπόται καταπεπληγμένοι καὶ ἄναυδοι ἀνεχώρησαν.

Μόνος δ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνέλαβεν ἑαυτὸν αὖθις, αὐτός, ὁ παροινότατος πάντων.

«Οὕτως ὀφείλομεν νὰ κηρύζωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς νικηθέντας ὑπὸ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων;» ἀνεφώνησε δραττόμενος νέας κύλικος. «Μάταιος ἦτο λοιπὸν ὁ ἀγών, ὃν ἀνελάβομεν; — Διὰ τί σκορπίζεσθε, ὦ φίλοι; Δειλοί! Ἀλλά, καὶ

ἂν πάντες ἀπογιγνώσκετε καὶ αἰσχρῶς παραδίδεσθε ὡς ἡττημένοι, ἐγὼ δὲν παραδίδομαι. Θαρράλῃως ἀντιβλέπω καὶ εἰς τὸν λοιπὸν καὶ εἰς πάντα τὰ δαίματα τοῦ Ἄιδου.»

Τοιαῦτα διετέλει ἔτι λέγων, ἕως οὗ κατενόησεν, ὅτι μόνος αὐτὸς ἔρεινεν ἐν τῷ ἐρήμῳ περιστύλῳ ἐν μέσῳ τῶν ἐσκορπισμένων στεφάνων καὶ τῶν ἡμικένων, ἢ ἀνατετραμμένων κυλίκων.

Μετήγαγε δὲ καὶ αὖθις κύκλῳ τοὺς ἀλαμπεῖς ὀφθαλμοὺς.

«Ὡ οὔτοι! ποῦ εἰσθε,» ἀνεφώνησεν, «εὐθυμοὶ Ἰθύφαλλοι;»

«Μόνος,» εἶπεν αὖθις — «κατὰ μόνας! Πάντες προῦδοςάν με! — Πάντες! Ἡ βασιλεία τῆς χαρᾶς ἡρημώθη — αἱ σκυθρωπαὶ δυνάμεις νικῶσιν.» —

«Ἔστω!» εἶπε τέλος ἐκσφενδονίζων τὴν κύλικα. «Χαῖρε, ποθεινὴ χαρὰ τῆς νεότητος! Πορεύομαι εἰς τοῦ Ἰππονίκου.»

XXIV.

Ο ΣΑΤΥΡΟΣ ΚΑΙ Η ΒΑΚΧΗ.

ν τῇ πολυκύμονι ἐκεῖνῃ νυκτί, ἐν ἣ ἡ μὲν Σιμαίθα βασίλεια τῆς χαρᾶς ἀπεδείχθη ἐν τῷ εὐθύμῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους συναχθέντι συμποσίῳ, ἐφέγγοντο δ' ἅπασαι αἱ ὁδοὶ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῶν λαμπάδων τῶν μαινομένων Βακχευτῶν, ἐν τῇ αὐτῇ ἐκεῖνῃ νυκτί ἐκάθητο ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἡσυχῳ Ἀκρόπολει ἐπὶ τοῦ συσκίου θριγκοῦ τοῦ Παρ-

θενῶνος κακὸς τις οἰωνός, σκυθρωπὴ τις γλαυῶς καὶ ἐπανειλημμένως ἐξέπεμπε τὸν νυκτερινόν, φρικαλέον καὶ κακὰ προμηνύοντα γοῶδη αὐτῆς ἦχον.

Πνικτὸς δ' ἐφέρετο ἐκ τῶν ἀγνιῶν τῆς πόλεως ὁ θόριβος τῆς χαρᾶς ἐκεῖσε καὶ ἀλλοκότως συνανειμινύετο τοῦτο τὸ νυκτερινὸν ἄσμα τῆς ἐπὶ τοῦ θριγκοῦ τοῦ Παρθενῶνος γλαυκός.

Ἀντίχει δ' ἀπὸ τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ Παρθενῶνος μακρὰν μέχρι τῆς σκοτεινῆς πεδιάδος τὸ νυκτερινὸν θρηγῶδες ἄσμα, ὡς ἀγγελία θανάτου.

Καὶ ὄντως ἀγγελία θανάτου ἦτο.

Διότι, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ ἐταῖροι ἐν ὑπερβαλλούσῃ εὐθυμίᾳ αἶροντες τὰς κύλικας φιλοτησίαν προὔπινον τῇ χαριτοβρύτῳ βασιλείᾳ τῆς χαρᾶς ἐν τῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους συμποσίῳ, — ἀπέθνησκεν ὁ Φειδίας ἐν τῷ δεσμητηρίῳ — ὁ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τηκεδόνος κατειλημμένος ἀθάνατος δημιουργὸς τοῦ Παρθενῶνος ἐξέπνει μόνος ἐν τῷ δεσμητηρίῳ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ψυχὴν.

Ἐν τῷ αὐτῷ δ' ἐκείνῳ χρόνῳ, ἐν ᾧ ἡ μὲν ὑψηλοτάτη ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἡ ἐστία τῶν ἐνδοξοτάτων τῶν Ἀθηναίων δημιουργημάτων ἐν τῷ σκοτεινῷ δεσμητηρίῳ ἀπεσθεννέτο, ἡ δ' Ἀσπασία πρὸς τὸν Περικλέα τοὺς λόγους ἐκείνους· «Ἐπαύσω ὦν Ἑλλην!» ἔλεγεν — ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ ἐνόμιζέ τις, ὅτι ῥῆγμά τι ἐγίγνετο οὐ μόνον ἐν τῷ ἐρωτικῷ δεσμῷ τῷ συνενοῦντι τὸν Περικλέα τῇ Ἀσπασίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σύμπαντος τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅτι ἡμαυροῦτο ὁ ἀστὴρ αὐτοῦ καὶ ὅτι σὺν τῇ νικηφόρῳ κραυγῇ τῆς ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος γλαυκὸς καὶ χαρέκακόν τι κίχλισμα πονηρῶν δαιμόνων ἐν τῷ αἵθερι ὑπεράνω τῆς Ἀκροπόλεως ἀντίχει.

Ἐξηγέρθη δὲ τοῦ ὕπνου ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἐρεχθέως ὑπὸ τῆς κραυγῆς ἐκείνης τῆς γλαυκὸς καὶ ἐνόμισεν, ὅτι ἡ γλαυὺς ἐκείνη ἔλεγε πρὸς αὐτόν· Ἐγέρθητι ἐπέστη ὁ χρόνος!

Καὶ οἱ δαίμονες δ' ἐψηθύριζον πρὸς ἀλλήλους· «Νῦν ἐδόθη ἡμῖν ἡ ἄδεια νὰ ἐξαναστῶμεν. — Ἄγετε κατασκήψωμεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ἑλλάδα.»

Ἦγοῦντο δὲ τῆς χορείας τῶν φθοροποιῶν ἐκείνων δαιμόνων ἡ Ἐρις καὶ ὁ Λοιμός.

Οὗτος μάλιστα πάντων ἀναπτύξας τὰ μέλανα αὐτοῦ

περὰ προὔπορεύετο τῶν ἄλλων ἐπιπετόμενος ἐπὶ τὴν ἐπίσκιον μὲν νῦν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ βακχικοῦ θορύβου διηχουμένην πόλιν τῶν Ἀθηναίων.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον κατώπτευν, ὅπου ἡ χαρὰ λαμπροτάτη ἐφαίνετο, εἶτα δ' εὐρών τὸν τόπον ἐκείνον ὥρμησεν, ὥς γύψ, ἐπὶ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους χαριτόβρυτον νεαρὰν βασίλειαν τῆς χαρᾶς . . .

Τὸ πρῶτον ἄρα λάφυρον τοῦ φθοροποιοῦ δαίμονος ἦτο ἡ ὥς κάλλιστα ἐξανθοῦσα ἐν Ἑλλάδι νεαρὰ γυνή, ἡ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔμελλε ν' ἄρχῃ ἐν τῷ μέλλοντι.

Ὑπάρχουσι δὲ καιροὶ τινες, ἐν οἷς τῇ διαφθορᾷ τῶν ψυχῶν, τῇ μεταβολῇ τῶν χρηστῶν ἡθῶν, τῇ συγχύσει καὶ ἐξαλλαγῇ τῶν τρόπων καὶ φυσικὰ κακὰ ἀκολουθοῦσιν, ἐν οἷς ἡ ἁρμονία καὶ τάξις τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ζωῆς ἐν τῷ αὐτῷ διαταράττεται.

Τοιοῦτος καιρὸς ἐνέσκηψε νῦν εἰς Ἀθήνας, εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Διότι τῇ ὑπούλῳ τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν εἰσερχομένῃ διαφθορᾷ, ἣν βραδέως καὶ κατὰ μικρὸν προπαρεσκεύασεν ἡ ὁσημέραι αὐξανόμενη τρυφή καὶ φιληδονία, ἡ ἐπικράτησις τῶν ἀγρίων δημαγωγῶν καὶ μάλιστα πάντων ἡ φύσις αὐτῇ τῶν ἀνθρωπίνων, ἅτινα ἀναγκαίως ἀκμάσαντα ἅπαζ εἰς παρακμὴν καὶ διαφθορὰν τείνουσι — τῇ ἠθικῇ ταύτῃ διαφθορᾷ ἐπηκολούθησαν οἱ αἵματηροὶ τῶν διαφόρων ἐλληνικῶν φύλων ἀγῶνες, ἐξ ὧν τέλος οὐδεὶς μὲν νικητὴς ἐξῆλθεν, ἡ δ' εὐπραγία καὶ ἐλευθερία πάντων κοινῇ ἀπώλετο, ὥς καὶ τὰ δεινὰ τοῦ λοιμοῦ, τῆς ἀνθρωποκτόνου νόσου.

Ἐκ τούτου ἐσαλεύθη ἡ ἐλληνικὴ καλοκάγαθία — καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο νὰ καυχῶνται ἔτι ἐπὶ τῇ σοφῇ ἀρχῇ· «Νοῦς ὕγις ἐν σώματι ὕγιε!»

Ἡ ἀγγελία δὲ τοῦ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους ἐν-

σκήψαντος λοιμοῦ ταχέως διέδραμε σύμπασαν τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐν τῷ ἅμα τὴν ἀκόλαστον βακχικὴν χαρὰν διεδέξατο ὁ ὥχρὸς φόβος, ἡ ναρκωτικὴ ἀγωνία.

Καὶ ἄλλα δὲ θανατηφόρα βέλη τοῦ φονικοῦ δαίμονος ἐπηκολούθησαν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν βραχεὶ ἤκραζεν ἡ φθοροποιὸς νόσος συνεπαγομένη πάντα τὰ δεινὰ.

Ὡς δ' ἐν τῇ Σιμαίᾳ, οὕτω συνήθως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐξεδηλοῦτο ἡ νόσος, μετὰ θερμῆς δηλαδὴ ἰσχυρᾶς τῆς κεφαλῆς καὶ ἐν ταῦτῳ μετὰ φλογώσεως τῆς φάρυγγος, αἷς ἐπηκολούθουν αἱμάτωσις τῆς τε φάρυγγος καὶ τοῦ οὐρανίσκου καὶ αὐτῆς τῆς γλώσσης. Εἶτα δὲ κατέβαιναν εἰς τὰ στήθη ὁ πόνος μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ, ὃς πρόξενος πνεύματος ἀτόπου καὶ δυσώδους καὶ λεπτοῦ σιάλου ἐγίγνετο. Ἐδόμβουν δ' ἐν ταῦτῳ τὰ ὦτα καὶ σπασμὸς τῶν χειρῶν ἐπεγίγνετο καὶ τρόμος σύμπαντος τοῦ σώματος καὶ ἀθυρία καὶ ἀγωνία καὶ ἀγρυπνία εἰς παραφροσύνην ἄγουσα. Καὶ ἅπανστος δὲ διψᾷ ἐπηκολούθει καὶ πολλῶν τοσοῦτον τὰ ἐντὸς ἐκαίοντο, ὥστε μῆτε τῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολάς, μὴδ' ἄλλο τι ν' ἀνέχωνται καὶ ἥδιστα θὰ ἔρριπτον ἑαυτοὺς εἰς τὰ ὕδατα. Ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὸν στόμαχον ὁ πόνος κατέβαινε καὶ ἀνέστρεφεν αὐτὸν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς προῦκάλει. Καὶ τῷ μὲν ἔξωθεν ἀπομένῳ τοῦ σώματος οὔτε θερμὸν ἐφαίνετο, οὔτε χλωρόν, ἀλλ' ὑπέρυθρον καὶ ἐνίοτε πελιτνόν, φλύκταινα δὲ μικρὰ καὶ ἔλκη ἐξήνθουν εἰς αὐτό. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ τῷ λοιμῷ, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, περὶ ὧν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος παραδίδεται, φαίνεται, ὅτι ἐνέλειπον τὰ οἰδήματα ἐκεῖνα, ἅτινα τὸ κύριον γνῶρισμα τοῦ ἀσιατικοῦ λοιμοῦ εἶναι, τῆς μάλιστα ταύτης τῶν ἐθνῶν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις.

Μέχρι τῆς ὀγδόης δ' ἡμέρας παρετείνεται ἡ νόσος, ἑνὰ ταῖοι δ', ἢ καὶ ἐβδομαῖοι ἀπέθνησκον οἱ πλείστοι καὶ τότε κοῖλοι μὲν ἐγίνοντο οἱ ὀφθαλμοί, ὀξεῖα δ' ἡ ρίς καὶ ψυχρόν

καὶ τραχὺ τὸ σῶμα τῷ ἀποτόμῳ. Οὐχὶ μικρὰ δ' ἔπασχον καὶ οἱ διαφεύγοντες τὴν νόσον. Διότι διὰ παντὸς τοῦ σώματος διεξήρχετο ἀρξάμενον ἄνωθεν τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἰδρυθὲν κακὸν καὶ διέφθειρε καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ τὰ ἄλλα ἄκρα καταλαμβάνον αὐτά. Οὐ μόνον τούτων δ' ἐσπεροῦντο πολλοὶ τῶν σωζομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ λήθῃ κατελάμβανεν αὐτοὺς ἀναστάντας τῶν πάντων καὶ ἡγνόουν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους.

Οὔτε οἱ ἱατροὶ δ' ἐπῆρκουν, οἵτινες τὸ πρῶτον ἀγνοοῖα θεραπεύοντες αὐτοὶ πρῶτον ἔθνησκον, οὔτε φάρμακα ὠφέλουν, οὔτ' ἄλλη ἀνθρωπεῖα τέχνη. Κατὰ συμβουλήν δὲ τοῦ Ἱπποκράτους ἀνῆλθον μεγάλας πυράς· διότι ἐφαίνετο, ὅτι οἱ παρὰ τῷ πυρὶ πάντοτε ἐργαζόμενοι χαλκεῖς σπανίως ἐνόσουν.

Ἀλλὰ τὸ κακὸν ὁσημέραι ηὔξανετο. Ὡς δ' ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη ἀδύνατος ἀπεδείχθη, κατέφευγον πάντες εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν. Δι' ὃ οὐδέποτε ἄλλοτε ἐγένετο μείζων χρήσις τῶν παντοίων τρόπων τῶν καθαρμῶν καὶ ἱασμῶν καὶ ἐπωδῶν καὶ πάντων τῶν ἄλλων, ὅσα ἡ εὐσέβεια αὐτοῖς παρεῖχεν.

Καὶ τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας ἀντήχουν πανταχοῦ τῆς πόλεως θρήνοι καὶ ὀλοφυρμοὶ καὶ ἔβλεπέ τις πανταχοῦ ἐκφορὰς τῶν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ διαφθειρομένων εἰς ταφὴν ἐν τοῖς τάφοις, ἢ εἰς καῦσιν ἐπὶ τῶν πυρῶν. Ἀλλ', ὥς ὁ θάνατος ἐπεπόλασε καὶ ὁ πλησιασμός τῶν νοσούντων, ἢ τῶν νεκρῶν φόβον καὶ τρόμον ἐνέπνει ὥς μεταδίδων τὴν νόσον, πολλοὶ δ' ἐγκαταλελειμμένοι καὶ μόνον ἐν ἐρήμiais οἰκίαις, ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀπέθνησκον, τότε πάντες οἱ περὶ τὰς ταφὰς νόμοι συνεταράχθησαν. Διότι οὔτε τὸν ὁβολόν, τὸν τοῦ ὑπόχθονιου πορθμέως μισθόν, εἰς τὸ στόμα τῶν οἰκείων κατέτιθεσαν, οὔτε ἡ μελιττοῦτα εἰς πράϋνσιν τοῦ καταχθονίου

Κερβέρου ἐδίδετο αὐτοῖς, οὐτ' ἔλουνον ἐπιμελῶς, οὐτ' ἔχριον αὐτοὺς εὐδόμοις μύροις, οὐτ' ἐνέδυνον λαμπρῶς, οὐτ' ἐστεφάνουν ὠραίοις ἄνθεσιν, ἢ σελίνῳ, οὔτε προὔτιθесαν αὐτοὺς ἐν τῷ περιστύλῳ τῆς οἰκίας τετραμμένους ἀνά τὰ πρόθυρα, οὔτε θρηγφοδοὶ παρέπεμπον αὐτοὺς, οὔτε τιμὴν ἐπιδευκνύμενοι παρέπεμπον αὐτοὺς πρὸς ταφήν, οὔτε δι' ἐναγισμάτων, οὔτε διὰ χοῶν, οὔτε διὰ περιδείπνων, οὔτε διὰ πενθίμων ἐνδυμάτων ἐτίμων αὐτοὺς οἱ ζῶντες. Σπουδῇ δὲ καὶ σιγῇ καὶ σχεδὸν ἄνευ παραπομπῆς ἐξέφερον τοὺς ἀπείρους νεκροὺς καὶ κατάρυσσον αὐτοὺς εἰς τοὺς τάφους, ἢ ἕκατον ἐπὶ τῶν πυρῶν. Τελευτῶντες δὲ καὶ τοῦ καθήκοντος τούτου καὶ τῆς τιμῆς, ἦν ὡς ἱερωτάτην ἑκπαλαὶ οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν, ἐστέρουν τοὺς νεκροὺς. Διότι καὶ ἐν ταῖς ἐρημωθείσαις οἰκίαις ἄταφοι ἔμενον οἱ τελευταῖοι νεκροὶ καὶ ἐσήποντο, καὶ τὰ ἱερά, εἰς ἃ πολλοὶ ἔρποντες κατέφευγον, ἵνα τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν ἐπικαλέσωνται, πλήρη νεκρῶν ἦσαν καὶ περὶ τὰς κρήνας ἀπάσας, ἔνθα ἐκυλινδοῦντο ὡς κατατρυχόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, ἵν' ἀναψύξωσι τὰ κεκαυμένα χεῖλη, πολλοὺς εὗρισκον καὶ τὸ φρικωδέστατον, καὶ ἐν τοῖς φρέσιν αὐτοῖς, εἰς ἃ οἱ λυσσῶντες ἐκ τῆς δίψης καὶ τοῦ καύματος κατέρριπτον ἑαυτοὺς. Ἐκ τούτου ταχέως μεθ' ὑποψίας καὶ φρίκης ἐθεώρουν τὸ ἀναψυκτικὸν νῆμα τῶν φρεάτων ὡς φοβούμενοι, μὴ τι μεμολυσμένον ὑπὸ τῶν σαπρῶν νεκρῶν ἦτο . . .

Ἐβρίθον δὲ καὶ αἱ ὁδοὶ νεκρῶν εἴτ' ἐκ τῶν ἀποθνησκόντων αὐτόθι, εἴτ' ἐξ ἐκείνων, οὓς ἐκ τῶν οἰκῶν ἐκφέροντες κρυφῇ καὶ σπουδῇ ἐκεῖ κατέλειπον, ἢ ἐκ τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν ἐξετόξευον, ἵνα ταχέως αὐτῶν ἀπαλλαγῶσιν.

Ἄν δέ ποτε συνήθροίζον τοὺς νεκροὺς τούτους, ἵνα καύσωσιν αὐτοὺς, τότε ὁ ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῶν νεκρῶν φόβος τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ὑποψία τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου τοσοῦτον

ἐτάραττε τὰς ψυχάς, ὥστε σπουδῇ καὶ τυφλῶς ἐρρίπτοντο οἱ θνήσκοντες μετὰ τῶν νεκρῶν, οἱ λιπόθυμοι μετὰ τῶν σεσηπότεων.

Ὅσάκις δὲ πυρά τις εἰς καῦσιν τῶν συγγενῶν ἀνήπτετο ὑπὸ τινος, σπουδῇ ἄλλοι συνήρχοντο καὶ ἐπειῶντο νὰ ἐπιθῶσι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς εἰς αὐτὴν καὶ ἐκ τῆς πληθύος τῶν ῥιπτομένων νεκρῶν ἐσβεννύετο τὸ πῦρ, ἐξ οὗ καὶ ἄγριαι ἐριδες πολλάκις περὶ τὰς πυράς ἐγίγνοντο.

Ὅποσον δὲ φοβερὸν τὸ εἶδος τῆς νόσου ἦτο καὶ τοῦτο ἐδήλου, ὅτι τὰ ὄρνεα καὶ τὰ τετράποδα, ὅσα ἄπτονται τῶν ἀτάφων νεκρῶν, νῦν ἀπείχοντο τῶν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ φθειρομένων, ἢ, ἂν ἐγεύοντο αὐτῶν, διεφθείροντο καὶ αὐτὰ ταχέως ὑπὸ τῆς νόσου. Τοῦτο δ' ἐπασχον συνήθως καὶ οἱ κύνες.

Ἀπηλλοτριώσε δ' ὁ φόβος τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου τοὺς ἀνθρώπους ἀλλήλων. Ἐρημος δ' ἦτο ἡ ἀγορά, ἔρημα τὰ γυμνάσια καὶ αἱ παλαίστραι καὶ ὁ δῆμος οὐδόλως ἐτόλμα νὰ συνέλθῃ εἰς ἐκκλησίαν εἰς τὴν πύκνα. Καὶ αἱ θύραι δὲ τῶν οἰκῶν ἢ στερρῶς κεκλεισμέναι ἦσαν, διότι οἱ ἐν αὐταῖς πᾶσαν κοινωνίαν ἔφευγον, ἢ ἴσταντο ὅλως ἀνοικταί, διότι ἡρημαμέναι παντάπασιν ἦσαν ὑπὸ τοῦ θανάτου. Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς συγγενικοὺς δεσμοὺς διέστησεν ὁ φόβος καὶ ὑπὸ τῆς ἀσπλαγχνίας τῶν δούλων πολλοὶ ἐπασχον πολλά· διότι οὗτοι τιμωρούμενοι νῦν τοὺς δεσπότας, ἀνθ' ὧν πρότερον κακῶς ἐπασχον, ἀπειθῶς καὶ αὐθαδῶς προσεφέροντο, ἡρνοῦντο τὴν αἰτουμένην βοήθειαν, ἐκλεπτον, διήρπαζον τὴν οὐσίαν αὐτῶν.

Ἐκ τούτου ἀγανάκτησις, ἢ ἀναισθησία κατελάμβανε πάντας. Ἦσαν δὲ καὶ πολλοί, οἵτινες παρωρῶντο ἐπὶ τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἀχαλινώτων ἡδονῶν ὥς ζητοῦντες θάρρος, ἢ λήθην ἐν τῇ ἐκ τῶν ἡδονῶν μέθῃ.

Ἀτάρακτος δὲ περιφρονητῆς τοῦ κινδύνου καὶ κατάγελως αὐτοῦ παρέστη ὁ παράφρων Μένων μόνος. Διότι οὗτος

πανταχοῦ ἐφαίνετο, ὅπου φρικαλέος ὁ λοιμὸς ἐθέριζε καὶ ἀσμενέστατα διέτριβεν ἐν μέσῳ νεκρῶν. Ἐβλεπον δ' αὐτὸν ἐνίοτε καθήμενον ἐπὶ λόφου νεκρῶν καὶ χαίροντα ἐπὶ τῷ κακῷ καὶ καταγελῶντα τοῦ δειλοῦ ὄχλου, ὅστις ἔφευγε τοὺς τε νεκροὺς καὶ αὐτὸν ὡς ὑπὸ λοιμοῦ κατεيلημμένον. Ὡς δὲ πολλοὶ ἔβλεπον, ὅτι αὐτὸς διή ὁ μετ' ἀβθαδείας προκαλῶν τὸν κίνδυνον κραυπαλῶν οὐδὲν κακὸν ἔπασχεν, ἐμμοῦντο αὐτὸν καὶ οὕτως ηὔξανετο ὁ ἀριθμὸς τῶν περιφρονητῶν τοῦ κινδύνου. Ἐκ τούτου ταχέως ἐβρίθον αἱ ὁδοὶ καὶ οἱ δημόσιοι τόποι παροίωνων ἀλητῶν, οἵτινες προὔπινον φιλοτησίας τῷ βασιλεῖ Λοιμῷ καὶ γελῶντες κατεφρόνουν τῶν δειμάτων αὐτοῦ. Οὗτοι δ' ἦσαν οἱ ἀντὶ χρυσίου ἀναλαμβάνοντες νὰ ἐκφέρῳσι τοὺς νεκροὺς, ἢ νὰ συναθροίζωσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν, ἵνα θάψωσιν, ἢ καύσωσι, καὶ ἐπετέλουν τὸ μυσαρὸν ἔργον μετ' ὤμης θρασύτητος, ὡς ἄνθρωποι, οἵτινες οὐχὶ μάτην ἤθελον νὰ διακινδυνεύωσι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς. Ἀπῆτουν δὲ καὶ ἐλάμβανον, ὅτι ἤθελον καὶ παρὰ τοῦτο ἐδῆρουν καὶ πᾶν βίαιον διέπραττον ἐν ταῖς οἰκίαις, εἰς ἃς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοὺς εἰσήγεν. Ἐξέλιπε δὲ παντάπασιν ὁ φόβος τῶν νόμων· διότι τὰ μὲν δικαστήρια πρὸ πολλοῦ ἤργουν, ἕκαστος δὲ τῶν κακούργων τούτων διελογίζετο, ὅτι ὁ λοιμὸς ταχέως ἢ τὸν δυνάμεγον νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον θὰ συνήρπαζεν, ἢ αὐτὸν τοῦτον θ' ἀπῆλλαττε τῆς ἀνάγκης τῆς εὐθύνης.

Οὐ μόνον δ' οἱ πένητες καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄχλου παρεδίδοντο τῇ ἀκολασίᾳ, ἀλλὰ καὶ οἱ πλούσιοι καὶ διὰ οἱ νέοι, οἵτινες τοιοῦτῳ τῷ τρόπῳ ἐπειρῶντο νὰ καταπολεμῶσι τὸν φόβον τῆς περιστοιχιζούσης αὐτοὺς φρίκης. Διότι, ὡς πολλοὶ αὐτῶν ἔβλεπον ἑαυτοὺς αἰῶνης πλουσιωτάτους γενομένους ὡς κληρονομήσαντας τῆς οὐσίας τῶν γονέων, τῶν ἀδελφῶν, τῶν συγγενῶν, φοβοῦμενοι, μὴ τι ταχέως ταῦτά ἐκείνοις, ἂν

ἐκκληρονόμησαν, πάθωσιν, ἐπειρῶντο ν' ἀπολαύσωσιν ὡς μάλιστα τῶν προσγενομένων αὐτοῖς ἀγαθῶν καὶ διεσπάθων αὐτὰ εἰς ἀγρίας, μεθυστικὰς ἀπολαύσεις. Τούτους δὲ τοὺς αἰφνιδίως πλουσίους γενομένους βλέποντες οἱ ἄλλοι ἡσθάνοντο ῥιζοβολοῦσαν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τύχῃσι τῶν αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης προίγοντο εἰς ἀσεβεῖς ἐλπίδας καὶ εὐχάς.

Οὕτω πάντες οἱ ἠθικοὶ δεσμοὶ συνεταράχθησαν κατὰ μικρὸν καὶ οἱ σωζόμενοι ἔχαιρον ἀπολαύοντες τῶν ἐκ τοῦ θανάτου τῶν ἄλλων προσγενομένων αὐτοῖς πλεονεκτημάτων.

Ἀλλ', ὡς ὁ λοιπὸς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ κακὰ ἐν πολλοῖς τὴν πρὸς τὰς ἡδονὰς ὁρμὴν πυρετωδῶς τρέφοντες ἐφαίνοντο, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις, ἀπεδείχθη κύριος ὁ νόμος, ὅτι αἱ ἐναντιότητες παρ' ἀλλήλας βαίνουσιν, ἢ ἡ ἑτέρα μεταπίπτει εἰς τὴν ἑτέραν. Διότι σὺν τῇ ἀκολασίᾳ καὶ τῇ διαφθορᾷ πάντων τῶν δεσμῶν ἐπετείνετο καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς δεισιδαιμονίας. Ἐκ τούτου ἐκεῖνοι, οἵτινες νῦν τέως εἰς τὴν ἀγρίαν μέθην καὶ ἀκολασίαν κατέφευγον, μετὰ μικρὸν νέαν σκέπην καὶ νέαν παραμυθίαν ἐζήτουν ἐν τῇ ὑπερβολικῇ ἐπιμελείᾳ τῶν θεῶν, ἐν τῇ δεισιδαίμονι θεραπείᾳ τῶν θεῶν.

Ἐν τούτῳ δὲ παρήλθον καὶ τινες, ὡς ὁ Διοπεΐθης, οἵτινες παρίστασαν τὴν μαστίζουσαν τὰς Ἀθήνας νόσον ὡς τιμωρίαν πεμφθεῖσαν ὑπὸ τῶν θεῶν διὰ τὴν προτέραν καταφρόνησιν αὐτῶν. Ἐκ τούτου ὁ ὄχλος ἡγανάκτει καὶ ὁ χόλος αὐτοῦ ἐτρέπετο ἐπ' ἐκείνους, οὓς ὁ Διοπεΐθης καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτῷ ὡς τοὺς κυρίους αἰτίους τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν κατεδείκνυνον.

Ἐν τῷ αὐτῷ δ' ἀνεμνήσθησαν αὐθις καὶ τῆς μυστικῆς ἐκείνης λατρείας τοῦ Σαβαζίου καὶ λόγος ἐγένετο πολὺς περὶ τοῦ Μητραγύρτου ἐκείνου, ὃν οἱ ὑπερφίαλοι, πάρονοι Ἰθύφαλλοι εἰς τὸ ὄρυγμα, τὸ βάραθρον, εἶχον κατακρημνίσαντες. Ἦσαν δὲ πολλοὶ νῦν οἱ νομίζοντες, ὅτι κακῶς

ποιήσαντες κατεφρόνησαν τοῦ θεοῦ ἐκείνου Σαβαζίου, τοῦ σωτήρος πάντων τῶν κακῶν, καὶ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἡ ἀσεβὴς ἐκείνη πρᾶξις, ἦν εἰς τὸν ἀθῶον Μητραγύρτην ἡμαρτον, ἡ κυρία αἰτία τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν ἦτο καὶ τῆς τιμωρίας, ἦν ὁ ὑβρισθεὶς Σαβάζιος ἐλάμβανεν. Ἐλεγον δ', ὅτι πρῶτον καθήκον αὐτῶν νῦν ἦτο νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν θεὸν καὶ ὅτι ἡ ἐξιλέωσις αὕτη τὸ μόνον φάρμακον τῆς ἀνθρωποφθόρου νόσου ἦτο. Ὡς δὲ καὶ ξένη τις ἐν Ἀθήναις, Νίνος τὸ ὄνομα, γυνὴ τις ἔμπειρος πάσης μαγείας καὶ πάντων τῶν μυστηρίων, προελθοῦσα ὡς ἱέρειαν καὶ ἀπόστολον τοῦ Σαβαζίου ἐαυτὴν ἀνεκήρυττε, ταχέως ὡς τὸ μόνον φάρμακον καὶ ἡ μόνη σωτηρία ἐξελαμβάνετο ὑπὸ πάντων ἡ μῆσις τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ τούτου. Μετ' ἀλλοκότου καὶ δεισιδαίμονος τελετῆς δ' ἐγίνετο ἡ μῆσις· διότι δορκάδειον δορὰν ἐπετίθεσαν τοῖς μουρμένοις, ἱερὸν τι ποτὸν ἔδιδον αὐτοῖς εἰς πόσιν, ἤλειπον εἶτα αὐτοὺς πηλῶ καὶ πιτύροις καὶ ὄφιν περιείλιττον περὶ τὰ στήθη αὐτῶν. Ἐν ᾧ δὲ πάντα ταῦτα ἐγίνοντο, ἐκάθηντο οὗτοι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εἶτα ἀναβοᾶντες· Ἐφυγον κακόν, εὖρον ἄμεινον, ἀνεγείροντο καὶ ἡ μῆσις πέρας ἐλάμβανε. Ταύτη δ' ἐπηκολούθει νυκτερινὴ τις ἑορτή, ἐν ἣ σκυθρωπᾶ τινα νόμιμα καὶ ὄργια ἐγίνοντο. Οὕτως ἡ ἀκολασία καὶ ἡ δεισιδαιμονία, εἰς ἃς παρώρμα τὰς ψυχὰς τῶν πεπλανημένων ὁ τῆς φθοροποιῶς μάστιγος τῆς χώρας φόβος, συνηνοῦντο ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Σαβαζίου. Ἐβλεπε δὲ τις πολλὰς πομπὰς τελουμένας εἰς τιμὴν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Σαβαζίου καὶ τῶν πομπέων πολλοὶ μιμούμενοι τοὺς Μητραγύρτας φρχοῦντο τὴν σίκιννιν καὶ ἐν ταύτῃ ἐμαστιγοῦντο καὶ ἐτιτρώσκοντο. Παρὰ τοῦτο δ' ἐπηγγέλλοντο οἱ λάτραι τῶν φρυγίων θεῶν, ὅτι καὶ τὸν λοιμὸν ἐθεράπευον. Καθίζοντες δὲ πρὸς τοῦτο τὸν νοσοῦντα ἐπὶ ἔδρας φρχοῦντο περὶ αὐτὸν μετ' ἀγρίων κραυγῶν. Μετεῖχον δὲ πολλοὶ τῆς χορείας

ταύτης, ὡς νομίζοντες, ὅτι ἡ μετοχή αὕτη ἄριστον ἀλεξιφάρμακον τῆς νόσου ἦτο.

Εἰς τοῦτο περιέστη ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων.

Ὅτι δ' ἡ Ἀσπασία ἐφοβεῖτο καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι θὰ δυνηθῇ ν' ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, τοῦτο καὶ συνέβη. Ξένον τι καὶ σκυθρωπὸν δηλαδὴ εἰσέβαλεν εἰς τὸν εὐθυμον καὶ καλὸν ἐλληνικὸν βίον, ὅπερ, καίπερ οὐπω νυκτηφόρον ἀποδειχθὲν ἐν τῷ ἄμα, ὅμως προπαρεσκεύασε καὶ προὔσημανεν ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἡ Ἑλλάς, ὡς λαμπρὸς ἀστὴρ ἐν τῇ θαλερᾷ νεφέλῃ, νὰ κατασβῇ ἔμελλεν.

Ἐν ᾧ δ' ἐν Ἀθήναις ὁ φοβερός λοιμὸς φοβεράς μὲν ἀπογνώσεως καὶ δοξῶν ταρακτικῶν τῶν ψυχῶν πρόξενος ἐγίνετο, τὰς δὲ θύρας ἀνέφυγε ξένη τινὶ δεισιδαιμονίᾳ, ἣτις οὐχὶ ἄκακος ἦτο, ὡς ἡ ἐπιχώριος καὶ ἐγγενής, ἀλλὰ τὰς ρίζας ὑγιоῦς βίου περιέτρωγεν, ἀλλοῖα δεινὰ ἐπέκειντο τῇ χώρᾳ τῆς Ἀττικῆς.

Διότι καὶ αὖθις ἐξεβράγη ὁ πόλεμος καὶ αὖθις ὁ πελοποννησιακὸς ὄχλος εἰσέβαλεν εἰς τοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐξηνάγκαζε τοὺς δημότας νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὸ ἄστυ, καὶ αὖθις ἐξέπλευσε νέος στόλος, ἡγούμενου αὐτοῦ τοῦ Περικλέους, καὶ αὖθις αἱ νῆκαι, ἃς ἐν ταῖς παραθαλασσίαις πόλεσιν ἦρεν ὁ στόλος, ἐξηνάγκασαν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης σπουδῇ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλ' ἡ Ποτίδαια ἀνθίστατο ἔτι, ἡ Κόρινθος ἔδει νὰ πολιορκηθῇ καὶ τῇδε κάκεισε ἐν ταῖς ἀποικίαις καὶ ταῖς συμμάχοις πόλεσιν ἡ φλόξ τῆς στάσεως σφοδρὰ ἀνέλαμπεν.

Ἰνα δὲ συναρπάσῃ τὴν Ἀσπασίαν καὶ τοὺς δύο υἱούς, τὸν Πάραλον καὶ Ξάνθιππον, ἐκ τῆς χώρας τοῦ μεγίστου κινδύνου ὁ Περικλῆς ἀπέδειξεν αὐτοῖς ὡς τόπον διαμονῆς κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ τὸν ἀγροτικὸν οἶκον. Καὶ ἐκεῖσε μὲν ἀπῆλθεν ἡ Ἀσπασία μετὰ πάντων τῶν οἰκείων, ἀλλὰ τὸ

κακὸν ἠκολούθησεν αὐτοῖς καὶ ἐκ τοῦ φυτωρίου τῆς πνευματοκινήτου χάριτος ἀφηρηπάγη οὐ μόνον ἡ Σιμαίθα, ἀλλὰ καὶ ἡ Δροσίς καὶ ἡ Πράξιλλα, αἵτινες ἡλευθερώθησαν ἐκ τῆς ἐν Μεγάροις αἰχμαλωσίας ὑπὸ τοῦ νικηφόρου Περικλέους, ἵνα διαφθαρώσιν ἐν τῇ νεανικῇ ἀνθηρότητι ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ φθοροποιοῦ δαίμονος τοῦ λοιμοῦ.

Καὶ πάντες δ' οἱ δυνάμενοι ἔφευγον, ὥς ἡ Ἀσπασία, τὴν λοιμώττουσαν πόλιν καὶ κατέφευγον εἰς τοὺς δήμους, ἢ τὰς πλησίον νήσους, ἐνθα ὁ κίνδυνος ἐλάσσων ἐφαίνετο.

Διεσπάρσθησαν δ' ἤδη καὶ οἱ περιστοιχίζοντες τὴν Ἀσπασίαν φίλοι. Καὶ ὁ μὲν Εὐριπίδης πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε καταλιπὼν τὰς Ἀθήνας. Διότι μισάνθρωπος γενόμενος ἔζη ὅλως ἐν ἀφανείᾳ καὶ ἐρημίᾳ ἐν Σαλαμῖνι διατρίβων ὥς μάλιστα ἐν τῇ παρὰ τῇ ἀκτῇ σπηλαίᾳ, ὅπου ποτὲ ἐν ὥρᾳ τῆς ἀγρίας πολεμικῆς θυέλλης τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τὸ πρῶτον εἶχεν ἰδῶν. Ἐνταῦθα ἐκάθητο μόνος καὶ παρεδίδετο ταῖς ἰδίαις θεωρίαις καὶ λογισμοῖς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν τετραμμένους ἔχων καὶ οὐδὲν ἕτερον ποθῶν ν' ἀκούσῃ περὶ τῶν Ἀθηναίων, ἢ ὅτι αὐτῶ ἴσως τὰ κύματα ἐψηθύριζον, ἅτινα ἐκεῖθεν ἐρχόμενα πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐξηφροῦντο.

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς καὶ νῦν, ὥς πρότερον, ἔζη μεμονωμένος παρὰ τῇ ὄχθῃ τοῦ Κηφισοῦ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ κεχαρισμένου τοῖς θεοῖς ἔμεινεν ἄθικτος ὑπὸ τῆς μάστιγος, ἣν ἡ εἰμαρμένη ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τῶν Ἀθηναίων ἔσειε. Παρέμεινε δ' αὐτῷ πιστὴ ἡ φαιδρὰ σοφία, ἣτις ἐδίδαξεν αὐτὸν νὰ φυλάττηται μὲν τὴν τύχην τοῦ Περικλέους, νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ δὲ νὰ γίγηται αὐτῷ τι τῶν ἀνθρωπίνων λίαν προσφιλές, μηδὲ νὰ δύνωνται πολὺ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ αἱ χαλεπότητες τοῦ βίου.

Καὶ τῆς κεφαλῆς δὲ τοῦ Σωκράτους, καίπερ οὐδέποτε καταλείποντος τὴν ἐστίαν τοῦ μαινομένου λοιμοῦ καὶ ἀρόβως τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων περιερχομένου καὶ τοῖς πᾶσι πλησιᾷ-

ζοντος καὶ πανταχοῦ, ὅπου ἠδύνατο, ὡς ἀραγοῦ προσερχομένου, ἐφείσατο ἢ μᾶστιζ.

Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ εἶχε λαβὼν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἱππονίκου, τὴν ῥοδίνην Ἱππαρέτην, ὡς γυναῖκα.

Καὶ αὐτὸς δὲ μεγάλῳψυχος, ὡς πάντοτε, κατεφρόνει τοῦ λοιμοῦ, καίπερ καθορῶν, ὅτι ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν ἤκιστα ἐφείδετο καὶ τῶν Ἰθυφάλλων· διότι ὁ λοιμὸς εἶχεν ἀφαρπάσας τὸν προσφιλέστατον τῶν ἐταίρων, τὸν νεαρὸν Δῆμον, τὸν υἱὸν τοῦ Πυριλάμπους. Ὡς δὲ κατὰ τὴν νέαν τοῦ Περικλέους εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολὴν ἠκολούθησεν αὐτῷ ὁ Ἀλκιβιάδης, οἱ Σαβάζιοι ἐλεύθεροι ἠδύναντο νὰ πραγματεύωνται καὶ οὐδόλως ἐφοβοῦντο νῦν τὸν μανικὸν Ἰθυφάλλον καὶ τὸ βάραθρον.

Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ὁ λοιμὸς παρήκμασέ πως, τοσοῦτον τοῦλάχιστον, ὥστε νὰ δύνωνται οἱ πολῖται νὰ σκοπῶνται περὶ τῶν κοινῶν καὶ ἀπηλλαγμένοι πως τῶν κακῶν, ὅφ' ὧν ἐγγύθεν ἐταλαιπωροῦντο, νὰ τρέψωσι τὴν προσοχὴν ἐπ' ἐκεῖνα, ἅτινα μακρόθεν αὐτοῖς ἐπηπείλουν. Ἀλλὰ τὰ ἀνανεούμενα δεινὰ τοῦ πολέμου κατέλαβον τὰς ψυχὰς τῶν Ἀθηναίων ἀθύρους καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευσίμων ἠλαττώθη ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, ὃς καὶ ἐν τῷ στόλῳ καὶ ἐν τῷ πρὸ τῆς Ποτιδαίας στρατοπέδῳ ἐπεκράτει. Καὶ νικηφόρος μὲν ὁ Περικλῆς μετὰ τοῦ στόλου ἐδίηεν καὶ νῦν τὰ ἐπιθαλάσσια τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ, τί ὠφέλουν αἱ νίκαι αὗται, ἐξ οὗ σύμπασα ἡ Ἑλλὰς στασιάσασα εἰς σύγχυσιν περιέπεσε καὶ ἐνταῦθα μὲν ἐσβεγγύετο ἡ ἔρις, ἀλλαχοῦ δ' ἐκ νέου ἀγριωτέρα ἐξερρήγγνυετο, πανταχοῦ δ' οὐ μόνον οἱ δύο ἀντίπαλοι συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, οἵτινες καὶ συνεχῶς ἐταλαιτεύοντο καὶ μετήλασσαν; Καὶ τὴν ἡγεμονίαν δ' ἦτο ἀδύνατον νῦν εἰς καὶ μόνος νὰ ἔχῃ καί, ὅτι ἐνταῦθα ἐκερδαίνετο, κατεστρέφετο ἀλλαχοῦ που μακράν καὶ ὁ πολέμος

οὐδαμοῦ ἀντιπαρετάττετο εἰς κρίσιμον μάχην, ἐν ἀπείροις δ' ἀψιμαχίαις κατεσχίζετο ὁ μέγας τῶν Ἑλλήνων πόλεμος.

Ὡς δ' ἠγγέλθη τῷ Περικλεῖ, ὅτι ὁ ἄθυμος δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐπεμψε πρέσβεις εἰς Σπάρτην περὶ εἰρήνης, ἐπέσπευσε τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον, ἵνα παραθάρύνη τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀδεεστέρους καταστήσῃ τοὺς καταπεπληγμένους. Ἄλλ' οὗτοι κατάπονοι καὶ καταπεπληγμένοι ὑπὸ τῶν ἀπροσδοκίτων μοιραίων κακῶν, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, εὐνοϊκώτερον νῦν διέκειντο πρὸς τὰς μυστικὰς ἐπιβολὰς τῶν δημαγωγῶν καὶ τοῦ Διοπείθους.

Ὁ δ' ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως προσβλήθεις ὑπὸ τῆς νόσου καὶ σωθεις μανικωτέραν καὶ ἀγριωτέραν προθυμίαν νῦν ἐπεδείκνυσεν, ὥς θεῖόν τι σημεῖον τὴν ἐκ τοῦ φανεροῦ θανάτου σωτηρίαν κηρύττων.

Ἡμέρᾳ δέ τινα πολῖται τινες συνελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν περὶ τινα ἄνδρα ἴσταντο καὶ ἐπηκροῶντο τῶν λόγων αὐτοῦ. Διότι κατὰ μικρὸν νῦν ἀπετόλμων οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες πρὸ μικροῦ ἐπὶ ἔφευγον ἀλλήλους, ὥς τὸν λοιμὸν, νὰ ὁμιλῶσιν αὐθις πρὸς ἀλλήλους.

Ὁ δ' ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὃς ἐν μέσῳ τῷ πλήθει τῶν ἀκροατῶν ἴστατο, ἦτό τις τῶν ἐλευθέρων καὶ μεγαλοψύχων, ὧν ἤδη ἐνίστε ἡ γλῶσσα ἐλευθέρα αὐθις ἐκινεῖτο. Ἀπετόλμησε δ' οὗτος οὐ μόνον ἐκ τοῦ φανεροῦ δεινῶς τοῖς δημαγωγοῖς νὰ προσβάλλῃ καὶ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Περικλέους νὰ εἴπῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ καταδικάσῃ τῶν Ἀθηναίων δεισιδαιμονίαν, ἧς βορὰ ἐγένοντο. Ἄλλ', ὥς ἐν τοῖς παρισταμένοις ἀκροαταῖς πολλοὶ τῶν ἐταίρων τοῦ Διοπείθους καὶ τοῦ Κλέωνος ἦσαν, δεινὴ ἔρις ἐξήφθη καὶ τελευτῶν ὁ μεγαλόφρων ἐκεῖνος συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐκακοῦτο.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ προσήλθε καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως μετὰ τινων τῶν ἐταίρων καὶ ἐπιτηδείων.

Ὡς δ' ἔμαθεν, ὅτι ὁ πολίτης ἐκεῖνος ὑπερήσπισε μὲν τοῦ Περικλέους, τὴν δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν τῶν Ἀθηναίων ὡς μικρόψυχον δεισιδαιμονίαν ἔψευξεν, ἢ μορφὴ αὐτοῦ αἴφνης ἀπαίσιον, σκυθρωπὴν ταραχὴν ἐξέφηνεν.

Ἐκ τούτου χρόνον μὲν τινα ἠτένιζεν εἰς τὰ ἄνω ὡς ὁμιλῶν ἀμέσως διανοητικῶς πρὸς τοὺς ἐπουρανίους, εἶτα δὲ στραφεὶς πρὸς τοὺς παρεστάτας ἤρξατο λέγων·

« Ἀκούσατε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. Ταύτη τῇ νυκτὶ ὄνειρον ἔπεμψάν μοι οἱ θεοί, οἵτινες ἐν καιρῷ καὶ νῦν ἡγαγόν με ἐνταῦθα. Πολλὰ ἐξήμαρτεν ἡ πόλις πολλοὺς ἤδη ἐνιαυτούς. Διότι καὶ σοφισταὶ καὶ ἄθεοι παρήγαγον ὑμᾶς καὶ ἐταῖραι ἐδέσποσαν ὑμῶν καὶ ναοὶ καὶ ἀγάλματα ἰδρύθησαν οὐχὶ εἰς τιμὴν τῶν θεῶν, ἀλλ' εἰς κενὸν κόσμον καὶ εἰς διαφθοράν τῶν ἀπλοϊκῶν τρόπων καὶ εὐσεβῶν ἠθῶν, ἅτινα παρὰ τῶν πατέρων διεδέξασθε. Ὅ,τι λοιπὸν νῦν πάσχετε, οἱ θεοὶ ὑμῖν πέμπουσι τιμωρούμενοι διὰ τὴν διαφθοράν καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν τρυφήν. Οὐχὶ δὲ νῦν τὸ πρῶτον ἐπέδειξαν τοῖς Ἕλλησιν οἱ θεοὶ τὴν ὀργὴν αὐτῶν. Ἀλλὰ καλῶς γνωρίζετε, ὅπως συνήθως τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν ἐν τοῖς παλαιοτάτοις χρόνοις οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξιλάσκοντο, καὶ ἐμάθετε, ὅτι οἱ θεοὶ ἐνίοτε διὰ μόνης τῆς μεγίστης θυσίας, δι' ἀνθρωποθυσίας, καταπραϋνόνται. Ἄγετε δὴ συλλάβετε τὸν ἄθεον τοῦτον, ὃς ἀσεβῶς τοὺς θεοὺς ἐξαρνούμενος κατὰ τὸν νόμον ἄξιος θανάτου ἐγένετο, ὡς κακοῦργος ἐνοχος θανάτῳ ἐγένετο. Οὐχὶ δ' ἡ χεὶρ τοῦ δημίου πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτῷ τὴν ποινὴν, ἀλλὰ κατὰ τὰ παλαιότατα, ἡμελημένα νόμιμα ἐξιλαστήριος θυσία πρέπει νὰ προσενεχθῇ τοῖς θεοῖς καὶ ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνοις ὀδηγούμενος διὰ τῆς πόλεως νὰ κατακαῇ καὶ εἰς τέφραν μεταβληθεὶς νὰ διασκεδασθῇ εἰς τοὺς ἀνέμους!»

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ὁ ἱερεὺς ἔλεγε συνηθροίζετο κατὰ μικρὸν πολὺς ὄχλος. Ἐν τούτῳ δ' ἦτο καὶ ὁ Πάμφιλος, ὃς

ἀκούσας, ὅτι προϋτίθεντο νὰ θύσωσι τὸν φίλον καὶ συνήγορον τοῦ Περικλέους πρόθυμος τὴν διαγνώμην ἀπεδέξατο.

«Πέραν τῆς ὀχθῆς τοῦ Ἰλισσοῦ,» εἶπε, «καίονται νυκτός τε καὶ ἡμέρας πυραὶ, ἐν αἷς οἱ ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ διαφθειρόμενοι κατακαίονται. Ἐπὶ τινος τῶν φαιδρῶς σπινθηροβολουσῶν ἐκείνων πυρῶν θὰ εὗρωμεν τόπον εἰς καῦσιν καὶ τούτου!»

Ταῦτα εἰπὼν αὐτὸς πρῶτος ἐδράξατο τοῦ ἀδικήσαντος καὶ μετ' αὐτὸν πολλοὶ τῶν ἐξηγριωμένων αὐτοῦ ἐταίρων ἡτοιμάζοντο συλλαβόντες ν' ἀπαγάγωσι τὸν δυστυχῆ.

Ἄλλ' ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ τοῦ χρόνου ὁ Περικλῆς πορευόμενος εἰς τὸ βουλευτήριον ἦλθεν εἰς τὴν ἀγοράν. Οὗτος ἰδὼν τὸν τεταραγμένον ὄχλον διεπυνθάνετο τὴν αἰτίαν τῆς ταραχῆς.

Ὅξεϊα δ' ἀντήχουν αἱ κραυγαὶ τοῦ ἐξηγριωμένου ὄχλου, ὅτι οἱ θεοὶ μειλίχια ἀπῆτουν καὶ ὅτι ἔμελλον ἤδη ὡς μειλίχια νὰ θύσωσι τὸν ἀσεβῆ καὶ ἄθεον ἐκεῖνον Μέγιλλον.

Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ὠστίζετο εἰς τὸ μέσον ἀποτρέπων τοὺς πολίτας, ἀλλ' ὁ Διοπείθης αἰφνης ἀντιπαρέταξεν αὐτῷ ἑαυτόν.

Καὶ νῦν τὸ πρῶτον ἤδη ἴσταντο ἀντιμέτωποι ὡς ἐπὶ μονομαχίαν οἱ δύο ἄνδρες, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ ἀρχὴ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ὃν πολλοὺς ἤδη ἐνιαυτοὺς ἐν Ἀθήναις ἡγωνίζοντο, καὶ οὗ ἡ κρίσις μετὰ μικρὸν ἐπέκειτο.

«Ἐρῶρε, Ἀλκμεωνίδη!» ἀνεφώνησεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως. «Θέλεις καὶ νῦν αὖθις ν' ἀποστερήσης τοὺς θεοὺς ἐκεῖνου, ὃπερ αὐτοῖς προσήκει καὶ αὐτοὶ ἐπιτακτικῶς ἀπαιτοῦσι; Θέλεις νὰ καλύσῃς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων νὰ ζητήσῃ τὴν μειλίχιον θυσίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τέλος ἐκ τῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν οὐδεὶς ἕτερος, ἢ σὺ αὐτὸς αὐτὸν ἐκρήμνισας; Δὲν κατενόησας ἔτι, ὅπου ἡ σὴ ἐξαπάτη τὸν τέως ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς λαὸν τοῦτον ἤγαγε; Διότι σὺ τὴν αἰτίαν ὑπέχεις, ὅτι ἀπηλλοτριώθησαν μὲν τῶν παλαιῶν εὐσεβῶν τρόπων, ὀρέγονται δὲ τοῦ πλούτου, τῆς ἡδυπαθείας καὶ τοῦ κενοῦ

κόμπου, ἀκολουθοῦσι δὲ ψευδεῖ τιμι φωτί, προσέχουσι δὲ τοῖς λόγοις τῶν ἀθέων οἱ Ἀθηναῖοι!»

«Σὺ δέ, Διόπειθες,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς σπουδαίως μὲν καὶ ἡρέμα, ἀλλ' ἐμφαντικῶς, «ποῦ προτίθесαι νὰ ὀδηγήσης σὺ τὸν λαὸν τῶν Ἀθηναίων; Εἰς τὴν μανικὴν ἀλληλοφονίαν — εἰς ἀνανέωσιν τῆς ὤμῃς, ἀπανθρώπου μυσαρίας, ἀφ' ἧς ἡ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων ἐν εὐγενεστέροις ἤθεσι τραφεῖσα πρὸ πολλῶν αἰώνων μετὰ φρίκης ἀπέστρεψεν ἑαυτήν;»

«Ὁμολόγησον χάριτας τοῖς θεοῖς, Περικλείς,» ἀνεφώνησεν ὁ Διοπίθης, «ὅτι τοῦτον παρέδосαν ἡμῖν — ἀπόδος αὐτοῖς χάριτας, ὅτι τό γε νῦν ἀρκοῦνται τῷ αἵματι τούτου τοῦ ἀνδρός. Διότι, ἂν οἱ θεοὶ ἀπῆτουν ἡμᾶς τὸν κύριον ὑπαίτιον, τὸν ὑπὲρ πάντα ἄλλον Ἀθηναῖον αἴτιον, ἐννοεῖς, τίνα ἔπρεπε νὰ συλλάβωμεν καὶ νὰ παραδῶμεν τῷ πυρί; Ὡς ἄλλοτε ποτε ὁ μάντις Τειρεσίας πρὸς τὸν ὑπερμέτρως μεγαλαυχοῦντα Οἰδίποδα, οὕτως ἔπρεπε καὶ ἡμεῖς ν' ἀναφωνήσωμεν· Ἀλκμεωνίδη, σὺ εἶσαι ὁ ὑπαίτιος, σὺ ὁ αἴτιος τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν· ἐπάρατον εἶναι τὸ γένος σου! Ἐξ αἰτίας σου καὶ τῶν σῶν φίλων καὶ ἐπιτηδείων ἐγένοντο ἄθεοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξ αἰτίας σου ἐπεγένοντο τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ ἡ φοβερά ἐν ταῖς χερσὶ τῶν θεῶν μάστιξ, ὁ λοιμός, ἔπρεπε ν' ἀποσοβῇ ἐξιλασκόμενος τέλεον διὰ τοῦ αἵματος οὐχὶ ἐτέρου τινός, ἀλλὰ τοῦ σοῦ! . . .»

«Ἄν οὕτως ἔχει, ὥς λέγεις,» ἀπεκρίνατο ἡρεμὸς ὁ Περικλῆς, «τότε ἄφετε τοῦτον τὸν ἄνδρα καὶ θύσατε ἐκεῖνον, ὃς ὑμῖν ὥς ὁ αἰτιώτατος πάντων φαίνεται.»

Ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλλαξε τὸν εἰς θάνατον ἀπαγόμενον τῶν χειρῶν τοῦ Παμφίλου. Οὗτος δὲ σεσηρότως γελῶν ἐκ χαρᾶς ἀφῆκε μὲν τὸ πρότερον θῦμα, ἀλλ' εὐθὺς χαίρων ἐπὶ τῇ μεταλλαγῇ ἐπέβαλε χεῖρα τῷ μισητῷ, ἐκουσίως προσφερομένην στρατηγῷ.

«Τί μέλλετε;» εἶπεν ὁ Περικλῆς πρὸς τοὺς ἐκτεπληγμένους, ἀναύδους καὶ ἀκινήτους Ἀθηναίους. «Νομίζετε ἴσως, ὅτι προσήνεγκον ἑμαυτὸν πιστεύων, ὅτι φείδεσθε ἐμοῦ; Πιστεύσατε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι οὐδὲν μέλει μοι, ἐάν τε ἀπαλλάξῃτέ με τοῦ θανάτου, ἐάν τε ἀπαγάγῃτέ με εἰς θάνατον! Διότι ἐνόμιζον μὲν τέως, ὅτι ἦγον τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, εἰς λαμπρότητα εὐκλείαν αὐταῖς παρέχουσας, εἰς τὸ τέλειον φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ νῦν κατανοῶ, ὅτι μοιραία τις μεταβολή — ἢ εἶναι ἴσως κατάρρατις, ἢτις ἐξ ἀρχῆς τῇ φυσικῇ πορείᾳ τῶν ὄντων ἀκολουθεῖ; — καταλαμβάνει ἡμᾶς αὖθις καὶ ἐπανάγει εἰς τὸ σκότος καὶ τὸ χάος, ὅτι οὐ μόνον ἐξώθεν κακὰ ἐνσκήπτουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐπικρατοῦσιν αἱ σκοτειναὶ δυνάμεις τῶν φωτεινῶν! Χάριτας δ' ὁμολογῶ τοῖς θεοῖς, ὅτι δὲν θά ἐπιζήσω τῇ λαμπρότητι καὶ τῇ ἀκμῇ τῆς πατρίδος. — Φονεύσατέ με.»

Ἄναυδοι δὲ καὶ ἀκίνητοι ἴσταντο ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐκ τούτου ἐχαλέπαιναν ὁ Πάμφιλος.

Ἄλλ' ἤδη προῆλθεν εἰς τὸ πρόσθεν ἀνὴρ τις τοῦ πλήθους, ὃς προσποιούμενος, ὅτι ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ, εἶπεν·

«Ἐάν θέλητε νὰ φονεύσητε τὸν Περικλέα, πράξατε τοῦτο ἄνευ ἐμοῦ. Δὲν θέλω νὰ ἴδω τοῦτο. Διότι ἐμὲ ποτε ἐν Θράκῃ βαρέως τραθέντα διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν ἀπεκόμισεν, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἄλλοι ἔφευγον τοὺς πολυπληθεῖς πολεμίους καὶ κατέλειπον ἐμὲ αὐτοῖς θῦμα!»

«Καὶ ἐγὼ ἀπέρχομαι!» ἀνεφώνησε δευτερός τις. «Διότι ἐν τῷ κατὰ τῶν Σαμίων πολέμῳ συγγνώμης ἔτυχον παρ' αὐτοῦ, ὅτε οἱ ἄλλοι ἐχθρικῶς πρὸς με διακείμενοι στρατηγοὶ διὰ μικρὰν ἀδικίαν θάνατον νὰ μου καταδικάσωσιν ἤθελον.»

«Καὶ ἐγὼ δὲν θέλω νὰ μετάσχω τοῦ πράγματος,» εἶπε τρίτος τις. «Διότι καὶ ἐμοὶ ἀγαθὴν πρόξενος ἐγένετο ὁ

Περικλῆς, ὅτε συνηγόρησεν ὑπὲρ τῶν δικαίων μου, ὧν πάντες οἱ ἄρχοντες ἐστέρουν με!»

«Καὶ ἐμοί! Καὶ ἐμοί!» ἀντήχει πανταχόθεν καὶ κατὰ μικρὸν μείζων ἐγίνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν χωριζομένων τοῦ πλήθους.

«Οὐδεὶς τῶν Ἀθηναίων περιεβάλετο μέλαν ἱμάτιον διὰ τὸν Περικλέα!» ἀντήχει πανταχόθεν. Ἄλλ' ὁ Πάμφιλος σπασμαδῶς ἔτι ἐκράτει τὸ θῦμα, ὅπερ ἐκινδύνευε νὰ ἐκφύγῃ αὐτόν.

«Ἄφες τὸν Περικλέα, Πάμφιλε!» ἀνεφώνησάν τινες. Εἶτα δὲ πλείονες ἐπανεέλαβον τὸ αὐτὸ καὶ τέλος ἀντήχει μεγαλοφώνως πανταχόθεν.

«Ἄφες τὸν Περικλέα, Πάμφιλε!»

Πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον οὐδ' ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῶν χαλεπότῃ ἡδύναντο νὰ προσενεχθῶσι διαίως οἱ Ἀθηναῖοι.

«Καὶ αὖθις ἐνίκησας!» ἀνεφώνησε σαρκαστικῶς ὁ Διοπείθης πρὸς τὸν ἀπαλλαγέντα. «Ἄλλ' ἴσως ὁ θρίαμβος οὗτος εἶναι ὁ ὕστατος. Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν σου τρέπω τὴν αἰτίαν, ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἐξίλεώθησαν καὶ ἡ μᾶστις τῆς ὀργῆς αὐτῶν ἐκμαίνεται εἰς ἡμᾶς.» —

Μικρὸν δὲ μετὰ τὰ γενόμενα οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Περικλέους, ὁ Πάραλος καὶ ὁ Ξάνθιππος, καταληφθέντες ὑπὸ τῆς νόσου ἀπέθανον.

Περιχαρὴς δ' ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἑρεχθέως ἐκήρυττεν, ὅτι φανερὰ ἐγένετο ἡ κατὰ τῶν θεῶν, ἥτις τέλος ἐξηφάνιζε τὸ γένος τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

Ἐκ νέου δ' ἤρξατο ἀκμάζουσα ἡ νόσος καὶ ὁ Διοπείθης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀκαταπαύστως ἀνεμύνησκον τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἀμεληθέντα διὰ τὸν Περικλέα μελίχια. Ἐπεΐθοντο δ' οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ ἀνδρὸς καὶ περὶ τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν μετὰ τὴν δυστυχίαν, ἣν οἱ ἐπουράνιοι ἐφαίνοντο ἐπιπέμψαντες αὐτῷ.

Ἐκ τούτου, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, νῦν ἐταράχθησαν αἱ ψυχαὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ πεδῖον ἔμεινεν ἐλεύθερον τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Περικλέους.

Διότι μετὰ τοσαύτας συμφορὰς καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τῶν γόνων αὐτοῦ, ὑπὸ τῆς ἀπωλείας τῶν οἰκείων διασεισθεὶς ὁ Περικλῆς μετὰ μεγάλης ἀδιαφορίας προσέβλεπε τὰ γιγνόμενα καὶ οὐδόλως ἐπειρᾶτο νὰ κωλύσῃ αὐτά. Ἐκ τούτου ἐπῆλθεν ἡ στιγμή τοῦ χρόνου, ἐν ᾗ ἔμελλον νὰ ἐπιτελέσωσιν οἱ ἐναντίοι, ὅσα ἀπὸ πολλοῦ ἐμηχανῶντο.

Ἐν ἐκκλησίᾳ δ', ἐν ἣ ὀλίγοι παρήσαν, μετὰ βδελυρᾶς μοχθηρίας ἐγράφη ἡ κατάλυσις τῆς στρατηγίας καὶ πάντων τῶν ἀξιωμάτων τοῦ Περικλέους καὶ ἐν βλακικῇ συγχύσει ἐγένετο ἡ πρότασις ἀποδεκτὴ.

Ἐμελλεν ἄρα ὁ Περικλῆς, ὁ Ὀλύμπιος, μετ' εὐκλεᾶ διοίκησιν τῶν κοινῶν ἐπὶ δεκαετίας τινὰς ἀπλοῦς πολίτης νὰ γένηται; Ἐμελλεν ὁ Διοπίθης τέλεον νὰ νικήσῃ; —

Ἄγετε δὴ, ὦ ἄνδρες, ὑμεῖς οἱ δυνάμενοι νῦν ἐν τῷ δήμῳ, Κλέων καὶ Λυσίκλεις καὶ Πάμφιλε, εὐγλωττοὶ ῥήτορες καὶ σύμβουλοι τοῦ δήμου ἐν τῇ πυκνί — ἀποδείχθητε ἡγεμόνες τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ! Ἀναλάβετε τὰς ἡνίας, ἅς βία ἐξείλον τῶν χειρῶν τοῦ Περικλέους! —

Ἀληθῶς δ' ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁ ἀκάματος Πάμφιλος συναγαγὼν περὶ ἑαυτὸν τινὰς τοῦ ὄχλου πειρᾶται αὐθις νὰ καταδείξῃ αὐτοῖς σαφῶς τὸ ἀρχικὸν τοῦ Κλέωνος καὶ ἐγκωμιάζει τὸ θάρρος, τὸ φρόνημα καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς αὐτοῦ.

Ἐν ᾗ δὲ πολλὰ ἐμφαντικῶς πρὸς ἀλλήλους οἱ παρεστῶτες διελέγοντο, αἴφνης προσέρχεται εὐτελής τις, ἀλλόκοτος καὶ ἀγριωπὸς σχεδὸν ἀνὴρ, ὃς ἄρχεται σπουδῇ λέγων πρὸ τοῦ πλήθους·

«Δημότα, κατελύσαμεν τὸν Περικλέα, ἡμεῖς, ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων. Καλῶς ποιήσαντες. Διότι ὁ Περικλῆς δύνα-

ται νὰ κατανοήσῃ ἐκ τούτου, ὅτι ἡμεῖς, ὁ δῆμος, ἔτι τὴν ἀρχὴν ἐνταῦθα ἐν Ἀθήναις ἔχομεν. Ἐπὶ τοσοῦτον μόνον, λέγω, καλῶς ποιήσαντες κατελύσαμεν αὐτόν, τὰ δ' ἄλλα πάντως ἀπευκτόν τι καὶ ἀλλόκοτον εἶναι ν' ἀποπρίῃ τις τὴν ἐτέραν κνήμην, ἐν ᾗ χρόνῳ μέλλει εἰς ἀγῶνα νὰ κατέλθῃ ἐν Ὀλυμπίᾳ — καὶ ἀφ' οὗ καπνὸν φεύγοντες εἰς πῦρ ἐνεπέσομεν καὶ ἀφ' ἱππῶν εἰς ὄνους . . .»

«Οἵτινες λάξ θά σε πατήσωσιν, ὄλεθρε!» ὑπολαβὼν ἀνεφώνησέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου ἐξηγηριωμένος. «Δὲν θὰ σιγήσῃς;»

«Οὐδέποτε!» ὑπέλαβεν ὁ ἀγριωπὸς ἐκεῖνος. «Εἶμαι πολίτης, ὥς καὶ ὑμεῖς, καὶ οὐδένα φοβοῦμαι. Εἶμαι Ἀλιμούσιος. Ταινιοπώλης ἦμην καὶ διήλθον εὐτυχῇ βίον ἄλλοτε, ἀλλ', ἐξ οὗ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἀπέθανον καὶ αὐτὸς ἐν μέσῳ νεκρῶν κείμενος μόλις πως ἐσώθην καὶ ἀνέστην ἐκ τῆς κλίνης, κατέλιπον πάντα, ὥς εἶχον, καὶ ἐμίσθωσα ἑμαυτὸν ὥς νεκροφόρον, ἢ μᾶλλον συνεκφέρω καὶ συγκατακαίω τοὺς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἀποθνήσκοντας.»

Ὡς δὲ τοῦτο ἤκουσαν, ὑπεχώρησαν πάντες περιδεεῖς καὶ ἴσταντο ὥς μάλιστα μακρὰν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ ἄλλοτε Ἀλιμούσιος ταινιοπώλης οὐδαμῶς ἐταράχθη ἐκ τούτου καὶ εἶπεν αὐθις·

«Ἐγκαυχῶμαι ἐγώ, ὃν βλέπετε, ὅτι πείραν ἔχω τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Εἶμαι δ' ἐξ ἐκείνων, οἵτινες — δέκα καὶ πέντε δὲ παρήλθον ἐκ τοῦ χρόνου ἐκείνου ἐνιαυτοί — ἐν τῇ πυκνῇ ἐψηφίσαντο τὴν ἰδρυσιν τοῦ Παρθενώου καὶ συνεχώρησαν τὸν δικαστικὸν μισθὸν καὶ τὰ θεωρικά. Πάντοτε δ' ἐξεπλήρωσα τὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος μόνου φροντίζων καὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι οὔτε βόες, οὔτε πρόβατα εἶναι, ὥστε νὰ ἐπιτρέψωσι τῷ θυρσοδέψῃ Κλέωνι νὰ δείρῃ οὕτω τὴν δορὰν αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ δ', ὅτι οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Περικλέους ἀπέ-

θανον ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, ἔπρεπεν ἀκριβεῖ τῷ λόγῳ νὰ κατοικτείρωσι τὸν δυστυχῆ, τὸν ἄπαιδα γενόμενον πατέρα, οὐχὶ δὲ τοῦτου δι' ἔνεκα καὶ νὰ ὑβρίσωσιν αὐτὸν ὡς κατάρατον καὶ θεομισῆ καὶ νὰ καταδιώξωσιν!» —

«Παῦσαι λέγων περὶ τοῦ Περικλέους,» ἀνεφώνησεν αὖθις ὁ κεκράκτης Πάμφιλος ἐπιταμών τὸν ταινιοπώλην λέγοντα. «Δὲν θέλομεν ν' ἀκούσωμέν τι πλεόν περὶ τοῦ Περικλέους. Πρὸς οὐδὲν εἶναι νῦν ἐπιτήδειος! Ὑπονοσεῖ δ', ὡς λέγουσιν. Εἰς τί δὲ θὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ἐπίνοσός τις;»

«Πρόσεχε, Πάμφιλε!» ἀνεφώνησεν ὁ ἕτερος, «ἡ κάμηλος καὶ ψαριῶσα, ὡς ἡ παροιμία λέγει, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία.»

«Θέλεις νὰ με λαιδορήσῃς;» ἀνεφώνησεν ὁ ἀλλαντοπώλης καὶ τὸν πόδα ἀνατείνας ἔμελλε λαῖξ νὰ πατήσῃ αὐτόν.

«Πρόσελθε!» ἀνεφώνησεν ὁ Ἀλιμούσιος, «βυρσοδεψήσας τὸ δέρμα σου πορφυρίδα αὐτὸ θ' ἀποδείξω! — Θὰ ἐκτάμω σου τὸν πρηγοράνα καὶ θὰ καταβροχθίσω τὴν χόλικά σου!»

Περίφοβος δ' ὁ Πάμφιλος ἀνεχώρησεν, ἵνα μὴ ἐφάληται αὐτοῦ ὁ νεκροφόρος.

«Ἐρρ' εἰς κόρακας!» ἀνεφώνησεν. «Ἀπελθε! Μὴ τολμήσῃς νὰ ἐπιβάλῃς τὴν λοιμικὴν χεῖρά σου Ἀθηναίῳ τινί! Ἀπελθε, ὄλεθρε, ἄθλιε, πάντων ἀθλιώτατε τῶν θνητῶν!» —

«Διὰ τί;» ἀνεφώνησε σεσηρὸς μειδιῶν ὁ νεκροφόρος. «Ἀλλὰ θὰ ἐξαναγκασθῇς ἴσως νὰ ὑπομείνῃς τὴν προσέγγισίν μου. Ἐλπίζω δ', ὅτι τοιοῦτους ὀλέθρους, οἷος σύ, πολλοὺς ἐτι θὰ παραλάβω ἐν τῇ νεκροφόρῳ ἀμάξῃ μου! Τὰ δ' ἄλλα, ἐπαναλαμβάνω σοι, ὅτι καλῶς μὲν ποιήσαντες κατελύσαμεν τὸν Περικλέα, ἵνα κατίδῃ, ὅτι δυνάμεθα ν' ἀπολύωμεν αὐτόν, ὅταν θέλωμεν, ἀλλ', ὡς ἤδη κατέμαθε τοῦτο, καλὸν ν' ἀποδείξωμεν αὐτόν καὶ αὖθις στρατηγὸν καὶ νὰ πιστεύωμεν αὐτῷ ἐκ νέου τὸν στόλον· διότι δὲν δυνάμεθα νὰ

στερηθῶμεν αὐτοῦ, λέγω — οὐδένα ἕτερον ὅμοιον πρὸς αὐτὸν ἔχομεν καὶ οὐχὶ πᾶς ῥοπαλοφόρος Ἑρακλῆς εἶναι . . .»

Ἀληθῶς δ' οἱ προαιρούμενοι τὴν ἀνανέωσιν τοῦ πολέμου ἐν Ἀθήναις ἀναγκαίως προηροῦντο καὶ τὸν Περικλέα. Ὡς δ' ἡ Ποτίδαια τέλος παρεδόθη, ἐκ νέου ἀνεπτερώθησαν πρὸς τὴν ἐλπίδα, καίπερ ἀσθενῇ πτερὰ ἔχοντες, καὶ ταχέως μετεβλήθη ἡ διάθεσις τῶν εὐταράκτων Ἀθηναίων!

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὥστίζοντο καὶ αὖθις οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πύκνα καὶ ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Περικλῆς, ᾧ ἑαυτοὺς καὶ αὖθις ἐπίστευσαν, ὁ αὐτὸς ἦτο. Ἄλλ' ἐπλανῶντο . . .

Ὁ Σοφοκλῆς δὲ πρῶτος ἀνήγγειλε τῷ φίλῳ τὸ νέον ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων.

«Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδοσάν σοι αὖθις τὰ πάντα!» ἔλεγε συγχαίρων αὐτῷ ὁ τραγικός.

«Τὰ πάντα,» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς πικρὸν μειδιῶν, «ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν πίστιν. Διότι οὔτε αὐτοῖς θαρρῶ, οὔτε τῇ τύχῃ τῶν Ἀθηνῶν, οὔτ' ἐμοὶ αὐτῷ! . . .»

«Οὐδὲν ἦτον ὁ Διοπεΐθης θριαμβεύει!» εἶπεν αὖθις. «Διότι φαίνεται μὲν, ὅτι αὐτὸς τελευτῶν ἠττήθη, ἀλλ' ἀληθῶς ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ἠττημένοι ἐν Ἀθήναις. Καὶ δὲν ἐπέτυχε μὲν τοῦ κυρίου σκοποῦ ὁ Διοπεΐθης, ἀλλ', ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διέπραξαν καὶ προπαρεσκεύασαν, τοῦτο οὐδόλως ἀπώλετο ἐν τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων.»

«Ἐκβαλε τὰ σκυθρωπὰ ταῦτα οἰωνίσματα ἐκ τῆς ψυχῆς σου!» ἔλεγε παραθαρρύνων αὐτὸν ὁ Σοφοκλῆς. «Αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Ἑλλάς ἀκμαῖαι ἴστανται ἔτι καὶ πολλὰ ἐκλαμπρα θὰ παραγάγωσιν ἐν καιρῷ καὶ πολλὰς εὐκλεεῖς δάφνας θὰ δρέψωσιν ἔτι. Οὐδόλως δ' ἀρμόζει νὰ ὀδυρῶμεθα ἡμεῖς, οἷς ἐδόθη νὰ ἴδωμεν ἀναπτυσσόμενον τὸ εὐγενέστατον ἄνθος . . .»

«Ἀλλὰ καὶ τὸν σκώληκα τὸν ἐμπεφυκότα τῷ εὐγενεστάτῳ τούτῳ ἄνθει!» ὑπέλαβεν ὁ Περικλῆς. «Δὲν ἐπῆλθε

μὲν ἔτι ὁ προμηνυόμενος χρόνος, ἀλλὰ σκοτεινόν τι μέλλον προλαβὼν προβάλλει τὴν σκιάν. Ὁρεγόμεθα τῆς ἄκρας τῆς εὐθύμου ἐλευθερίας, τοῦ κάλλους καὶ τῆς γνώσεως, ἀλλ' ἐκ πάντων τούτων τῶν ὀνείρων μόνον τὸ ὄνειρον τοῦ κάλλους ἀπεδείχθη ἀληθές — τὰ δ' ἄλλα διαλύονται ἐν τῷ σκότει, ἐν τῷ χάει. Βραχὺ δ', ὥς φαίνεται, εἶναι τὸ ἔαρ τοῦ βίου τῶν ἐθνῶν καὶ τὰ ἄνθη αὐτῶν μαραίνονται, πρὶν ν' ἀνθήσωσι τέλεον!»

Ταῦτα ἔλεγε τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ Περικλῆς πρὸς τὸν εὐγενέστατον τῶν φίλων. —

Καὶ αὐθις δ' ἤρξατο ἀκμάζουσα ἡ φθοροποιὸς νόσος.

Παρερχομένων δὲ τῶν ἡμερῶν, ἐπῆλθε σκοτεινὴ τις νύξ, θυελλώδης τις νύξ. Ψυχρὸς δὲ προσέπνει ὁ ἄνεμος τῇ ἀττικῇ χώρᾳ ἐκ τῶν φαράγγων καὶ τῶν χαρακτῶν κορυφῶν τῆς Πίνδου· φοβερὰ προσέκλυζον πρὸς τὴν πειραϊκὴν προκυμίαν τὰ κύματα· ἰσχυρῶς ἐσάλευον τὰ πλοῖα· δεινῶς ἐπατάγουν αἱ δοκοί, ἐψόφουν οἱ κοντοί. Ἐν ταῖς ἐρήμοις δ' ὁδοῖς τῶν Ἀθηνῶν περιεφέροντο οἱ ἄνεμοι, ὥς φαντάσματα, προσπαίζοντες ταῖς ἀνοικταῖς θύραις ἐρήμων οἰκιῶν, περιβοηδοῦντες τὰ ἔρημα περίστυλα. Ἠγνόμεναι δὲ τινες ἐνίοτε, ὀπότερον ὁ πάταγος καὶ τὸ μινύρισμα τῶν ἀνέμων ἔβαλλε τὰ ᾧα αὐτοῦ, ἢ οἱ ὀδυρμοὶ καὶ ὀλοφυρμοὶ τῶν θρηγουσῶν μητέρων. Μέλανα δὲ νέφη περιπέτοντο τὰ ἀκρωτήρια, τὰ ἀετώματα καὶ τὰ μαρμάρινα ἀγάλματα τοῦ Παρθενῶνος· παταγωδῶς ἐπληττον τὰ ἐπιστύλια αἱ ἐξ αὐτῶν ὡς ἀναθήματα κρεμάμεναι ἀσπίδες· νυκτερινὰ πτηνὰ ἔκρωζον καὶ τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς δόρυ καὶ κράνος φεροῦσης Προμάχου ἐσειέτο ἐπὶ τοῦ πετρίνου βάθρου.

Ἐν τῇ σκοτεινῇ δὲ ταύτῃ, ἀνεμοθρόφῳ νυκτί, ἐν ἣ πάντες εἰς τὸν μυχὸν τῶν οἰκιῶν κατέφευγον καὶ αἱ ὁδοὶ νεοκάθαροι ἐφαίνοντο, ἀνὴρ τις ἐπλανᾶτο ὑπὸ παραδόξου τινὸς

ταραχῆς οἰσθηλατούμενος. Ὁ ἀνὴρ δ' οὗτος ἦτο ὁ Σωκράτης, ὃς καὶ νῦν πολλάκις τῆς νυκτὸς κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν ἐξήρχετο εἰς μανικὴν τῶν ιδεῶν θήραν, αὐτὸς μᾶλλον θήραμα τῶν ιδεῶν ὢν, ἢ θηρεύων αὐτάς. Οὕτω καὶ τῇ νυκτὶ ταύτῃ περιέτρεχεν ἀσκόπως ὥς ἐπὶ ἀγνωστόν τι τέρμα ὁρμώμενος.

Ἀφίκετο δ' εἰς τὴν ἔρημον ὄχθην τοῦ Ἰλισσοῦ, ἐνθα κατακεκαυμένοι πυραὶ εὐρίσκοντο, ἐφ' ὧν τῆς τέφρας καὶ τῶν τυφουμένων ἀνθράκων ὁ παράφρων Μένων ἐκάθητο. Ἐμειδία δὲ σεσηρὸς ὁ παράφρων καὶ ἀναρρίπιζων διὰ τῆς ἰδίας πνοῆς τὸ πῦρ ἐθερμαίνεται ἐπιρρόφων ἐνίοτε τοῦ εὐγενοῦς οἰνοπος χίου, ὃν εἶχεν ἐκκλέψας ἐκ τινος ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἐρημωθείσης οἰκίας, ἧς τὰ ὑπάρχοντα λεία τῶν ἀλητῶν ἐγένοντο.

Τῇδε κάκεισε δὲ προσέκρουεν ἐν τῷ σκότει τὸν πόδα ὁ σπουδῇ πορευόμενος ἡμικαύτω τινί, ἀπηνθρακαμένῳ ἄκρω νεκροῦ τινος.

Καὶ αὖθις δ' ἐχώρει ἐπὶ τὰ πρόσω ἀσκόπως πλανώμενος. Ἄλλ' αἴφνης ἤσθετο ἑαυτὸν ἐπισπώμενον ὑπὸ εὐωδίας ἱων. Προσελθὼν δὲ προσέκρουσε κρήνῃ τινὶ ἐστεφανωμένῃ ἴοις κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἀθηναίων. Παραδόξως δ' εὐωδίαζον τὰ ἄνθη. Ἴνα δ' ἀναψύξῃ τὸ καυματηρὸν μέτωπον κατακλύπτει ὁ Σωκράτης καὶ τὰ ἀύχμηρά αὐτοῦ χεῖλη ἐπιζητοῦσι τὸ ἀναψυκτικὸν ὑγρόν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα σεσηρότως προσμειδιᾷ αὐτῷ ὁ θάνατος καὶ ταχέως κατανοεῖ, ὁπόθεν προέρχεται τὸ παράδοξον ἐκεῖνο κρᾶμα τῆς εὐωδίας τῶν ἱων. Νεκρὸν δὴλα δὴ ἐνέκρυπτεν ἢ μισρὰ πηγὴ, ἓνα τῶν δυστυχῶν ἐκείνων, οὗς ἡ φοβερά δίψα τοῦ ἀναψυκτικοῦ ὑγροῦ ἐν ᾧρα ἀγωνίας εἰς τὴν πηγὴν ἔφερε. Φρίττων δ' ἐξέστη ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ ταχέως ἐν ἑαυτῷ γενόμενος ἔδρεψεν ἐν τῶν ἱων καὶ ἐπὶ μακρὸν θεωρήσας αὐτὸ σύννους εἶπε τέλος.

«ὦ ἴα τῆς Ἀττικῆς, τίς ἐν τῷ μέλλοντι θά ἐγκωμιάσῃ

ἡμᾶς καὶ τοὺς ἰοστεφάνους Ἀθηναίους, ἂν ἡ πολυύμνητος εὐωδία ὑμῶν τοσοῦτον μεμιγμένη τῷ εὐρώτι εἶναι;» —

Ὁρμησε δὲ καὶ αὖθις ἐπὶ τὰ ὀπίσω, ἐπὶ τὰς ἐρήμους ὁδοὺς, ἔνθα αἱ θύραι τῶν ἐρήμων οἰκιῶν ἐπατάγουν. Στρέψας δὲ τὴν ὄψιν ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν εἶδε τὸ μέλαν, καθειμένον, διεσπασμένον νέφος, ὅπερ μετὰ τῶν κλαζόντων νυκτεροβίων πτηνῶν ὅμοιον πρὸς τοὺς φθοροποιοὺς δαίμονας περιεπέτετο τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς . . .

Ὡς εἰ ἡσθάνετο δ', ὅτι οἱ φθοροποιοὶ ἐκεῖνοι δαίμονες, οὗς ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπεν ἐκεῖ περιπετομένους, καταπτάντες ἐπ' αὐτοῦ ἐκαθέσθησαν καὶ ὥς καταδιωκόμενος καὶ κεντούμενος ὑπ' αὐτῶν περιεπλανᾶτο ὁ Σωκράτης. Ἀλλ' αἴφνης ἀφικόμενος πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Περικλέους ἔστη. Ὅποσάκις διῆλθε τὸν ὁδὸν τῆς οἰκίας ταύτης! Ὅποσος χρόνος παρήλθεν, ἐξ οὗ οὐδόλως ἐπάτησε τὸν ὁδὸν ἐκείνον! Ἀκουσίως καὶ αὐτομάτως δ' ἐπλησίασε τῇ θύρᾳ καὶ κατείδεν, ὅτι ἀνεφγμένη ἦτο, ὥς ἡμελημένη, ἐγκαταλελειμμένη, ἄνευ θυρωροῦ. Εἰσελθὼν δ' εὗρε τὸ προστώφον ἔρημον καὶ οὐδεμίᾳ φωνῇ ἐκ τῶν ἐνδον τῆς οἰκίας ἔβαλλε τὰ ὦτα αὐτοῦ. Φρικαλέα δ' ἦτο ἡ περιβάλλουσα αὐτὸν ἡρεμία. Αἴφνης δ' ἐκ τοῦ περιστύλου ἀντέλαμψεν αὐτῷ τὸ φῶς ἀμυδρῶς σπινθηρίζουσῶν λαμπάδων καὶ φρίκη ἀκατανόητος ἐπέδραμε τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐν ταύτῃ ἀγνωστός τις δύναμις παρώθει αὐτὸν ἐπὶ τὰ πρόσω.

Τότε εἶδεν ἐν μέσῳ τοῦ περιστύλου κλίνην μετὰ πορφύρων στρωμάτων καὶ ἐπ' αὐτῆς νεκρόν, οὗ τὸ μὲν σῶμα περιέβαλλε λαμπρὸν λευκὸν ἱμάτιον, τὸ δὲ μέτωπον ἐστεφανωμένον ἦτο χλοεραῖς σελινίνας κληματίσι. Παρὰ τῇ προκειμένῃ δὲ νεκρικῇ κλίνῃ ἐκάθητο γυνή τις κάτω νεύουσα, ὥχρᾳ καὶ ἄνανδος, ὥς μαρμάρινον ἄγαλμα.

Ἔστη δ' ὁ Σωκράτης ἐν τῷ μυχῷ τοῦ περιστύλου καὶ

ἔσθῃ, ὡς καταδεδεμένος, ἀτενῶς ἐρείδων τὴν ὡς ἔκφρονος ὄψιν τῷ νεκρῷ καὶ τῇ παρ' αὐτῷ καθημένῃ γυναικί.

Ἡ ὥχρᾶ δ', ὡς μάρμαρος, ἀκίνητος ἐκείνη γυνὴ ἦτο ἡ Ἀσπασία καὶ ὁ σελίνῳ ἐστεφανωμένος ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης νεκρὸς ὁ Περικλῆς, ὁ Ὀλύμπιος.

Νεκρὸς ἔκειτο ὁ Ἀλκρεωνίδης, ὁ κορυφαῖος τῆς ἀθανάτου ἐκείνης χορείας τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, οἵτινες εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἐλάμπρυναν τὴν Ἑλλάδα — ὁ ἥρωας τοῦ χρυσοῦ ἐκείνου αἰῶνος τῆς ἀνθρωπότητος, ὃς καὶ νῦν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀνομάζεται, εἰς ὃν αὐτὸς ἀνεβίβασε τὴν Ἑλλάδα καὶ μεθ' οὗ τῆς παρακμῆς καὶ αὐτὸς ἐτελεύτησεν.

Μεῖζον δὲ καὶ ἐκπρεπέστερον ἐφαίνετο νῦν τὸ σῶμα τοῦ ὑπὸ τοῦ θέλους τοῦ φθοροποιοῦ δαίμονος πληγέντος ἥρωος. Ἀλλ' ἡ πραότης ἐπεκοιτάζετο ἐπὶ τοῦ ἀρρένωτου αὐτοῦ προσώπου, ὡς καὶ ὅτε ἐν τοῖς ζῶσιν ἐπὶ ἦτο. Διότι καὶ αὐτὸς ὁ λοιμὸς οὐδόλως ἡδυνήθη νὰ παραμορφώσῃ τὸν εὐγενῆ ἐκεῖνον τύπον τῆς μορφῆς. Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι ὁ θάνατος οὐ μόνον οὐδόλως κατέβαλε καὶ διέφθειρε τὸν Ὀλύμπιον, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἠνάρθωσε καὶ εἰς τελείαν ἀκμὴν προήγαγε τὸν κατακεκλασμένον τὴν ψυχὴν. Διότι ὡς ἀνανεωθείσα ἐξέλαμπεν αὐτὴς ἐκ τοῦ τύπου τῆς μορφῆς τοῦ νεκροῦ ἡ φαῖδρᾶ ἐκείνη ἡρεμία, ἣν τέλος ζῶν ἐπὶ εἶχεν ἀπολέσας, καὶ διαλλαγεῖσα ἐφαίνετο ἡ διάστασις ἐκείνη, ἣτις εἰσέδου τέλος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συμβίου τῆς Ἀσπασίας . . .

Τί δὲ διελογίζετο ἡ ὥχρᾶ Ἀσπασία καθημένη παρὰ τῇ νεκρικῇ κλίνῃ τοῦ Περικλέους;

Τὴν ψυχὴν αὐτῆς παρήλανε λαμπρά τις χορεία καλῶν, μεγάλων, χαριεστάτων ἀναμνήσεων.

Ἐνεθυμεῖτο τὴν στιγμὴν τοῦ χρόνου, ὅτε ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου ὁ πυράδης ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἀντέβλεψε τὸ πρῶτον εἰς τὸν ἴδιον αὐτῆς ὀφθαλμόν, ὅτε

μετ' ἀνδρικήν σπουδαίαν πάλιν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς
ισχύος τῶν Ἀθηναίων τὸ κάλλος περιέβαλλεν αὐτὸν δεσμοῖς.

Εἶτα δὲ παρίστατο αὐτῇ ὅτε μὲν, ὅπως ἐν τῇ πυκνῇ
ιστάμενος ἀπὸ τοῦ θήματος τὸν δῆμον συνήρπαζεν, ὅτε
δ', ὅπως πλήρης φρονήματος καὶ ἐνθουσιασμοῦ περιπατῶν
μετ' αὐτῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἔχαιρεν ἐπὶ τοῖς λαμπροῖς ἔργοις,
ἅτινα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐδημιουργοῦντο, ὅτε δ', ὅπως
ὑπὸ φιλοπραγμοσύνης καταλαμβανόμενος νέας δάφνας πρὸ
τῆς Σάμου ἐν ταῖς μάχαις ἔδρεπεν, ὅτε δ', ὅπως ἐνθους τὸν
κάλλιστον προορισμὸν τῶν ἀνθρώπων ἐκπληρῶν ἐν τῇ ἀνθηρᾷ
ἀκμῇ τοῦ βίου τὴν μεθυστικὴν κύλικα τῆς χαρᾶς ἐν Μιλήτῳ
μετ' αὐτῆς ἐκένου, ὅτε δ', ὅπως ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐνώπιον
τῶν ἄρτι τετελειωμένων, ἀθανάτων δημιουργημάτων τὸν νέον
δεσμὸν πρὸς αὐτὴν συνῆπτε πλήρης ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ ἐλπίδων..

Ἐν τῷ εὐγενεῖ δ' αὐτοῦ μεγαλείῳ παρίστατο αὐτῇ, ἐν τῇ
ἀνικῆτῳ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἰσχύϊ, ἐν τῇ εὐαισθησίᾳ
καὶ τῷ ἐνθουσιασμῷ, ἐν τῇ σεμνῇ αὐτοῦ ἀνδρίᾳ, πρᾶος καὶ
σώφρων, ἀλλ' ἐν ταῦτά καὶ ἥρωας — ὡς τὸ πρότυπον τοῦ
γενεσίου Ἑλλήνος, μεγαλοφρονέστερος καὶ εὐαισθητότερος, ἢ
ᾧστε νὰ περιπίπτῃ τῇ ἡρωϊκῇ ὡμότητι, καὶ τούναντίον μεγαλο-
φρονέστερος καὶ δραστηριώτερος, ἢ ᾧστε νὰ ἐξαρκῇ αὐτῷ ἡ
ἐκ τῆς ἀπολαύσεως τῆς γυναικὸς ἡδονή, ἡ μαγεία τοῦ κάλ-
λους καὶ τοῦ ἔρωτος.

Εἶτα δὲ παρίστατο αὐτῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, ὅπως παρ' αὐτὴν
βαδίζων περιήρχετο τοὺς λειμῶνας τῆς Πελοποννήσου, ὅπως
κατὰ μικρὸν ἢ σπουδαιότης περιεπέτετο τὸ μέτωπον αὐτοῦ
ἐπικαλύπτουσα διὰ μικρᾶς σκιᾶς αὐτό, ὅπως κατανοήσας τὴν
μυστικὴν πορείαν τοῦ βίου τῆς προοδευούσης ἐποχῆς καὶ
προαισθόμενος τὸ προσπνέον πνεῦμα νέου, σπουδαιοτέρου,
σκυθρωποῦ μέλλοντος, σιγηλὸς ἐνέκρυπτε τὴν βαθεῖαν αἴσθη-
σιν, ἣν αὐτῷ ταῦτα ἐνεποιοῦν, ἕως οὗ ἐπαύσατο ὡς Ἑλλήν

τοιούτος, οἷον τὸν Ἑλληνα ἢ διάνοια καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ὑπερκαλλοῦς γυναικὸς ἐφαντάζετο, μεθ' ἧς εἶχε συνάψας τὸν φαιδρὸν, χαροποιὸν δεσμὸν τοῦ ἔρωτος, καὶ ἕως οὐ ἐπιδὼν τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἰδίᾳ ἑαυτοῦ ψυχῇ καὶ καταληφθεὶς ὑπ' ἀνηκέστων, θολερῶν προαισθήσεων κατεθραύσθη μετὰ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος.

Ὡς δ' ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Ἀσπασίας ἀτενῶς προσέβλεπε τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ Περικλέους, οὕτως ἠρείδετο ἀκίνητος ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Σωκράτους τῷ ὡχρῷ προσώπῳ τῆς γυναικὸς.

Παρίστατο δ' αὐτῷ ἡ Ἀσπασία ὥς ἡ ἐνσώματος Ἑλλάς, ἢ πενθοῦσα ἐκάθητο παρὰ τῷ φερέτρῳ τοῦ εὐγενεστάτου τῶν ἑαυτῆς τέκνων.

Ὅποσιν δ' ὡχρότητα καὶ σπουδαιότητα ἐξέφαιναν ὁ τύπος τῆς μορφῆς τῆς ὑπερκαλλοῦς γυναικὸς, τῆς τοσοῦτον φαιδρᾶς τέως Ἑλλάδος ταύτης!

Ἄλλ' αἰφνης ἀνέτεινε τὰ ὄμματα ἡ Ἀσπασία καὶ τὸ βλέμμα αὐτῆς ἀντέβλεψεν εἰς τὸ τοῦ Σωκράτους. Ἐπὶ μακρὸν, μακρὸν δ' ἀντέβλεψαν ἀλλήλοις ὁ Σωκράτης καὶ ἡ Ἀσπασία.

Ἐπὶ μακρὸν καὶ σπουδαίως ἀντέβλεψαν ἀλλήλοις καὶ οὐδεὶς λόγος δύναται πάντα νὰ ἐξηγήσῃται, ὅσα τὸ μακρὸν ἐκεῖνα βλέμμα ὑπηνίττετο.

Καὶ οὐδὲν μὲν εἶπον, μόνον δὲ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο μετήλλαξαν οἱ δύο.

Εἶτα δ' ἀφανὴς ἐγένετο ὁ Σωκράτης. Ὡς δ' ὥς φασματώδης σκιά ἀνέδυσεν ἐκ τῆς γυναικὸς, — οὕτως ἀναυδος ἀπῆλθε. Μόνη δ' ἐκάθητο αὖθις παρὰ τῷ φερέτρῳ τοῦ μεγάλου Ἑλληνος ἀκίνητος καὶ ὡχρά, ὥς μάρμαρος, ἡ Ἀσπασία. — —

Καὶ αὖθις δ' ὥρμησεν ἐπὶ τὴν νυκτερινὴν πορείαν ὁ Σωκράτης. Εἰκὴ δὲ καὶ ἀσκόπως ἐπορεύετο σπουδῇ διὰ τῶν ὁδῶν πολὺν χρόνον ὅλως τεταραγμένος τὴν ψυχὴν.

Ἐκόπασε δ' ἡ ὁρμὴ τῆς μινυρίζουσης καὶ ψοφούσης λαί-

λαπος καὶ μείζων ἡσυχία καὶ ἐρημία περιέβαλλε τὸν νυκτερινὸν ὁδοιπόρον νῦν, ἢ πρότερον. Πρὸ πολλοῦ δὲ παρήλθον αἱ μέσαι νύκτες καὶ ἡ ἡὼς μακρόθεν ἐξ ἀνατολῶν ὑπεφαίνετο περιβεβλημένη ἀφανῇ τινα, σχεδὸν φαίαν ζώνην. Ἄλλ' ἔτι σκότος, βαθὺ σκότος ἐπεκάλυπτε τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ διὰ τῶν ῥηγμάτων τῶν νεφελῶν ἐφαίνετο μόνη ἡ μαρμαρυγὴ τῶν δυσμένων ἀστέρων.

Αἴφνης δὲ προὐκυψεν ἀνὴρ τις παρεσκευασμένος ὡς εἰς πορείαν καὶ ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ δούλου. Ἦτο δ' ὁ ἀνὴρ οὗτος αὐστηρὸς τὴν ὄψιν, σπουδαῖος, σχεδὸν σκυθρωπός. Ὡς δ' εἶδε τὸν Σωκράτην, ἐθεώρει αὐτόν.

Ἀναβλέψας δὲ καὶ ὁ Σωκράτης, ὡς ἐκεῖνος ἐμποδῶν ἔστη αὐτῷ, ἀνεγνώρισε τὸν Ἀγοράκριτον.

«Ποῦ δὴ ἐν τῇ σκοτεινῇ νυκτί;» ἠρώτησε τὸν μεριμνοφροντιστὴν ὁ ἄλλοτε ἀντίτεχνος αὐτοῦ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου.

Ὡς δ' ὁ Σωκράτης ἐσίγα ἔτι, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀγοράκριτος·

«Σπουδαῖόν τι ἔργον ἐκάλεσέ με εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ σπεύδω ν' ἀπέλθω ἐκ τῆς λοιμωττοῦσης πόλεως. Πορεύομαι δ' εἰς Ῥαμνοῦντα, ἵνα τέλος ἐκτελέσω, ὅτι πολλοὺς ἤδη ἐνιαυτοὺς ἐμὲ ἀπαιτοῦσιν, ἵνα προσθῶ τῷ ἰδρυμένῳ ἐκεῖ ἔργῳ μου τὰ ἐξωτερικὰ ἐκεῖνα σύμβολα, ἅτινα ἐμφανῶς τὴν Ἀφροδίτην ἐκείνην Νέμεσιν θ' ἀποδείξωσι. Καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ὤκνησα — ἀλλὰ νῦν ἡ ψυχὴ παρορμᾷ με νὰ ὑπακούσω. Διότι οὐδαμῶς πρέπει ν' ἀμφισβητῶσιν ἔτι οἱ ἐν τῇ Ἀττικῇ οἰκοῦντες, ὅτι ὄντως ἡ Νέμεσις ἀντὶ τῆς φιλομειδοῦς Ἀφροδίτης ἐν αὐτοῖς διατρίβει. Παρὰ ταῦτα δὲ καὶ χάριτας ὀφείλω τῇ βραδεῖ μὲν, ἀλλὰ σταθερῷ τῷ ποδὶ χωρούσῃ θεῷ ἐκείνῃ. Δὲν ἔλαβε τιμωρίαν παρὰ τῆς γυναικός, ἣν τοσοῦτον μισῶ; Δὲν κατέλυσεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας ἡ τιμωρὸς θεός; Καὶ νῦν ἔμαθον τέλος, ὅτι ὁ λοιμὸς

καὶ αὐτῷ τῷ Περικλεῖ πρό τινων ἡμερῶν προσέβαλεν, ὅς νῦν νοσῶν κεῖται.»

Ἀνέβλεψε δ' ὁ Σωκράτης καὶ προσβλέψας αὐτὸν χρόνον τινὰ εἶπεν·

«Ὁ Περικλῆς ἀπέθανεν!»

Ἐσίγησε δ' ὁ Ἀγοράκριτος, ὡς καταπεπληγμένος.

Ἐβάδισαν δ' εἴτα βραχύ τι παρ' ἀλλήλους σιγῶντες.

«Ἀπέθανεν;» ἠρώτησεν εἴτα ὁ Ἀγοράκριτος.

«Ἐγὼ αὐτὸς εἶδον αὐτὸν νεκρόν!» ἀπεκρίνατο ὑποκώφως ὁ Σωκράτης.

Καὶ αὖθις δὲ χρόνον τινὰ ἐσίγων.

Εἴτα δ' ἤρξατο λέγων ὁ Ἀγοράκριτος.

«Σὺ μὲν εἶδες νεκρόν τὸν Περικλέα, ἐγὼ δ' ἔλαχον νὰ ἴδω τὸν Φειδίαν θνήσκοντα ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ αὐτοῖς ὄμμασιν. Ἦμιν δὲ παρ' αὐτῷ ἐν τῇ τελευταίᾳ ὥρᾳ. Διότι, ὡς ἔμαθον, ὅτι βαρέως ἐνόσει, ἦλθον σπουδῇ παρ' αὐτόν. Ἐλεγον δέ μοι οἱ φύλακες, ὅτι πᾶν φάρμακον καὶ πᾶσαν βοήθειαν περιφρονεῖ. Καὶ ἀληθῶς, ὅτε ὁ Περικλῆς ἔπεμψε παρ' αὐτὸν τὸν Ἱπποκράτην, ἤρξατο διαλεγόμενος πρὸς τὸν φυσιολόγον περὶ τῆς συμμετρίας τῆς μορφῆς καὶ τῶν γραμμῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Διότι καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ κλίνῃ, ἐν ἣ νοσῶν ἔκειτο, προσεῖχε τὸν νοῦν ἐκείνοις, περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐφροντιζεν.

Ὅς δ' ἦλθον, διηγοῦντό μοι οἱ περὶ αὐτὸν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντες, ὅτι πολλάκις πυρέσσων παρέλεγε καὶ ὅτι σπανίως ἀνεγνώριζε τινα. Εἰσελθὼν δὲ κατέλαβον αὐτὸν θνήσκοντα. Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς ἀνεγνώρισέ μέ πως, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συνεχέοντο αἱ ιδεαὶ αὐτοῦ ἐν τῷ πυρετῷ. Ἐλεγε δ' ἔτι περὶ μεγάλων ναῶν καὶ νέων εἰκόνων, περὶ χρυσελεφαντίνων ἀγαλμάτων καὶ μαρμαρίνων ζαφόρων — ἐνουθέτει τοὺς μαθητάς, ὡς εἰ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἦτο, παρῶρμα αὐτοῦς

εἰς τὰ ἔργα, ἔψευγε τοὺς ὀκνηροὺς καὶ ἀκριβῶς διόριζεν, ὅπως τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο νὰ διαπεράνωσιν ἔπρεπε, καὶ ἐθυμοῦτο αὐτοῖς, ἂν τι μὴ, ὡς αὐτὸς ἐβούλετο, ἐξειργάζοντο. Ἐνίστε δ' ὠνόμαζε διαφρήδην ἐμέ, ἢ τὸν Ἀλκαμένην. Ἀλλὰ τελευτῶν ἐφαίνετο ὅλως κατὰ μόνας ὦν μετὰ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ ἔργων καὶ ἐπεφάνησαν αὐτῷ οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεοί, οὓς ἐδημιούργησεν, ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς. Ἐνόμιζε δέ τις, ὅτι οἱ Ὀλύμπιοι καταβάντες ἔστησαν παρὰ τῇ κλίνῃ αὐτοῦ αὐτῷ μόνῳ ὁρατοί, ἐν ᾧ ἐξέπνει τὴν ψυχὴν· διότι φαιδρὸς τὸ πρόσωπον περιέβλεπε κύκλῳ καὶ προσηγόρευεν αὐτοὺς καὶ ὠνόμαζεν ἕκαστον αὐτῶν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι. Τέλος δ' ἐφαίνετο, ὡς εἰ ἡ Παλλὰς μόνη ἔμεινε παρ' αὐτῷ καὶ ἔνευεν αὐτῷ, διότι αἴφνης εἶπεν· Ποῖ με ἄγεῖς; Ἐρχομαι! Εἶτα δ' ἠγνωσθήθη μικρὸν ὡς μέλλων ν' ἀναστῇ, ἵνα συναπέλθῃ τῇ νεουούσῃ αὐτῷ, ἀλλ' ἀνέπεσε καὶ ἡ ψυχὴ ἀπέπτη.

Ἀπέθανε δ' ἐν μέσῳ φανταστικῶν ὀνείρων. Ἀπέθανε καλῶς, ὡς οὐδεὶς Ἕλληνα, ἐν ᾧ ἅπαζ ἔτι ὑπὸ τοῦ λαμπροτάτου φωτὸς τῆς Ἑλλάδος περιελάμπετο καὶ οἱ θεοὶ αὐτὸν ἐν ταῦτῳ ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν Ὀλύμπου παρ' ἑαυτοὺς ἀνῆρπαζον, ἐν τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ χρόνῳ, ὅτε τῆς νυκτὸς τὸ κακὸν εἰς Ἀθήνας ἐνέσκηψεν, ὥστε οὐδὲν μὲν περὶ τούτου ἔμαθε, φαιδρῶ δὲ τῇ ψυχῇ ἀπῆλθεν.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέγα ἐπὶ τούτῳ ἐλυπήθην, ὡς εἶδον, ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔκειτο ἐπιθάνατος ἐν τῷ δεσπωτηρίῳ ἐπὶ τῆς κλίνης· διότι στήσας τὴν Πρόμαχον Ἀθηνᾶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ αὐτὸν τὸν Παρθενῶνα καὶ τὴν Παρθένον Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Ὀλύμπιον Δία δημιουργήσας καὶ τοσαῦτα ἄλλα ὑψίστης τέχνης ἔργα, ἅτινα οὐδεὶς ὑπερέβαλεν, οὐδὲ θὰ ὑπερβάλῃ ποτὲ καὶ ἅτινα ἐλάμπρυναν τὴν Ἑλλάδα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, τοιοῦτον μισθὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπέλαβεν, ἅτμος δῆλα δὴ καὶ ἔρημος ἐν τῷ σκοτεινῷ δεσπωτηρίῳ ἀπέθανεν.

Ἄλλ', ὥς εἶδον αὐτὸν θνήσκοντα, ἡσθόμην ταραχήν τινα ἐν τῇ ψυχῇ, ἣτις παραμυθητικὴ ἦτο, καὶ συναρμόσας πρῶτον τὰ βλέφαρα τοῦ διδασκάλου καὶ φιλήσας τὸ μέτωπον ἀπῆλθον ἡσύχως κατοικτεῖρων νῦν τὴν Ἑλλάδα καὶ πάντας ἡμᾶς τοὺς καταλειπομένους ἔτι μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀρίστων καὶ μεγίστων.» —

Μετὰ τὴν διήγησιν δὲ ταύτην τοῦ Ἀγορακρίτου ἐβάδισαν βραχύ τι παρ' ἀλλήλους ἔτι οἱ δύο ἄνδρες καὶ εἶτα ἀπηλλάγησαν.

Καὶ ὁ μὲν ἐπορεύθη πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τὸν Ῥαμνοῦντα, ὁ δὲ Σωκράτης ὑπὸ τῆς αὐτῆς ταραχῆς παρορμώμενος ἐπλανᾶτο ἔτι καί, ὥς βραχύ τι ἐπορεύθη, προσέκρουσε ἀνημμένην τινὶ πυρᾷ. Ἐπὶ τῆς πυρᾶς δὲ ταύτης πολλοὺς νεκροὺς εἶδε σεσωρευμένους καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ τὸν Μένωνα.

Διότι οἱ νεκροφόροι καταλαβόντες αὐτὸν βαθέως κοιμώμενον ἐν μέσῳ νεκρῶν ὥς μεμεθυμένον μέχρις ἀναισθησίας ἔρριψαν ὥς νεκρὸν εἰς τὴν πυρὰν, ἣς αἱ φλόγες ταχέως αὐτὸν περιέβαλον.

Κύων δὲ τις ὠρυόμενος περιεφέρετο κύκλῳ περὶ τὴν πυρὰν.

Ἄλλ' ἤδη τὸ πῦρ ἤψατο τοῦ παράφρονος καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ὁ κύων εἰσώρμησεν εἰς τὴν πυρὰν καὶ ἐκάη μετὰ τοῦ δεσπότου.

Παράδοξος δ' αἰσθησις κατέλαβε τὸν Σωκράτην.

«Νῦν εἶσαι ἐλεύθερος, Μένων!» εἶπεν.

«Νῦν εἶσαι ἐλεύθερος!» ἐπανέλαβε πολλάκις, ἐν ᾧ περαιτέρω ἐχώρει ἔμπυρον ἔχων τὸ μέτωπον. «Θὰ ἔλθῃ ἄρα γε ἡ ὥρα, καθ' ἣν πάντες οἱ δοῦλοι ἐλεύθεροι θὰ γένωνται;» διελογίζετο περαιτέρω βαίνων — «ἢ πάντες οἱ ἐλεύθεροι δοῦλοι;» προσέθηκε μετὰ μικρὸν πρὸς ἑαυτὸν σκοπούμενος. —

Ἐπορεύετο δὲ νῦν δι' ἐρήμων ὁδῶν ἐκτὸς τῆς πόλεως

πρὸς τὴν περιοικίδα, ἐνθα τῇ μὲν οἱ ἀγροτικοὶ οἰκίσκοι καὶ οἱ κῆποι, τῇ δ' οἱ ἀγροὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπεφαίνοντο.

Χελιδὼν δέ τις τὰ πτερὰ ὡς κώπας μεταχειριζομένη περιπέτετο προαγγέλλουσα τὴν ὑποφαινομένην ἡμέραν.

Αἴφνης δ' ὁ ὡς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου αὐτοῦ ἀγόμενος Σωκράτης ἀφίκετο εἰς τινα οἰκίαν, ἐν ἣ κίνησίς τις ἐπεκράτει· διότι πολλοὶ εἰσέρχοντο καὶ ἐξέρχοντο.

Ἦτο δ' ἡ οἰκία τοῦ Ἀρίστωνος, πλουσίου τινὸς Ἀθηναίου καὶ ὁ Σωκράτης ἐπιστὰς ἔμαθε παρὰ τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων, ὅτι τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ υἱὸς τῷ Ἀρίστωνι ἐγεννήθη. Μετὰ τοσαύτας εἰκόνας νεκρῶν καὶ εἰς τοκετὸς καὶ νέα ζωὴ . . .

Καὶ αὖθις δ' αἰνιγματώδης τις ὁρμὴ ἐτάραττε τὸ στήθος τοῦ Σωκράτους καὶ ἐκ τούτου εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου ἀνδρός.

Ἐκεῖτο δὲ τὸ νεογενὲς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς ἐν τῷ περιστόλῳ καθημένης τιτθῆς καὶ γέρων τις, ὅμοιος πρὸς μάντιν, ἣ ἱερέα κλίνας τὴν χιονόχρουν κεφαλὴν ἐθεώρει αὐτὸ μετὰ προσοχῆς. Καὶ ὁ Σωκράτης δ' ἐθεώρει τὸ παιδίον, ὅπερ εὐρὺ καὶ καλὸν τὸ μέτωπον εἶχε, μέτωπον σοφοῦ, καὶ οὐ τὸ πρόσωπον ἐφαίνετο ἤδη περικλυζόμενον ὑπὸ πραείας, ὑψηλῆς, μείζονος, ἢ κατὰ παιδίον σπουδαιότητος.

Αἴφνης δὲ μέλισσα προσπέτεται — μέλισσα ἐκ τοῦ γείτονος Ὑμηττοῦ — μέλισσα ἐκ τῶν πολυμνήτων ἀττικῶν μελισσῶν — προσπέτεται καὶ περιβομβεῖ τὸ παιδίον καὶ θωπεύει ἐπὶ στιγμὴν χρόνου τὰ χεῖλη αὐτοῦ ἐλαφρῶς καὶ ἀδόλως καὶ φιλεῖ αὐτὰ καὶ εἴτα ἀποπέτεται.

Ταῦτα ἰδὼν ὁ γέρων μάντις λέγει·

«Θεῖος οἶωνός ἐστίν τὸ φίλημα τῆς μελίσσης τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἐκ τῶν χελέων τοῦ παιδίου τούτου ἐπαγωγότατος, ὡς τὸ μέλι, θὰ ῥέῃ ποτὲ ὁ λόγος.»

Παραδόξως δὲ διέθηκε τὸν Σωκράτην ἡ θεὰ τοῦ παιδίου. Καὶ δὲν δύναται μὲν νῦν νὰ ἐξηγήσῃται τὴν καταλαβοῦσαν αὐτὸν αἴσθησιν, ἀλλὰ τὸ μέλλον θὰ ἐρμηνεύσῃ, ὅτι ἡ αἴσθησις αὕτη προϋσήμενεν.

Διότι τὸ παιδίον, ὅπερ κεῖται ἐνώπιον τοῦ ἀνηρεμίου, τοῦ ζητητοῦ τῆς ἀληθείας νέον εὐαγγέλιον θὰ κηρύξῃ νεανίας γενόμενον. —

Τὰ χεῖλη δ' αὐτοῦ ὑμῆτιον μὲν μέλι θὰ σταλάζωσιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς γλυκυτάτης αὐδῆς θὰ κηρύξῃ τὴν πικροτάτην τῶν διδασκαλιῶν!

Διότι θὰ διδάξῃ μὲν, ὅτι τὸ σῶμα εἰρκτὴ τῆς ψυχῆς εἶναι καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ χωριζομένη αὐτοῦ ἄνω νὰ μετεωρίζεται πρέπει, ἔνθα τὸ τῶν θεῶν γένος οἰκεῖ, θὰ διδάξῃ δ', ὅτι ὁ ἔρως πρέπει νὰ καταφρονῇ τῶν ἐπιγείων καὶ νὰ τείνῃ εἰς τὸ εὐδιον βασιλείον τῶν αἰωνίων, ἐν ἀμεταβλήτῳ κάλλει λαμπουσῶν ιδεῶν . . .

Καὶ ἡ διδασκαλία αὕτη θὰ εὖρη ἡχώ ἐν ταῖς πλησίον καὶ μακρὰν χώρας καὶ θ' ἀποδειχθῇ τὸ σύνθημα νέας ἐποχῆς καὶ ἐξερχομένη ὡς ἀντήχησις ἀπὸ τοῦ στόματος Γαλιλαίου τινὸς θὰ κυριεύσῃ συμπτάντων τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ σὺν αὐτῷ θὰ θριαμβεύσῃ ὑπὸ διάφορον ὑπόνοιαν καὶ ὁ λόγος τῶν Σαβαζίων καὶ Μητράγυρτων, ὁ σκυθρωπὸς λόγος τῆς κολάσεως καὶ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ . . .

Ἀπῆλθε δὲ σύννους ὁ Σωκράτης ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρίστωνος καὶ ἀφίκετο εἰς ὑψηλὸν τινα τόπον, ὅθεν τὴν ἀττικὴν χώραν καὶ τὴν θάλασσαν ἐν τῷ ἑωθινῷ λυκόφωτι ἔβλεπεν.

Εἶδε δ' ἐπὶ τῆς θαλάσσης περὶ τὸ Σούνιον μικρὸν τι πλοιάριον σαλευόμενον καὶ βεβυθισμένος εἰς λογιζμοὺς αὐτομάτως προσέβλεπεν αὐτὸ ἀτενῶς.

Τὸ πλοιάριον δ' ἐκεῖνο ἔφερε τὸν Σάτυρον καὶ τὴν

Βάκχην, τὸν Μανῆν καὶ τὴν Κόρην πρὸς βορρᾶν εἰς νέαν τινὰ πατρίδα.

Ἀπῆρχοντο δὲ φέροντες ἐν τῷ στήθει τὰ σπέρματα νέου μέλλοντος, ὅπερ προωρισμένον ἦτο νὰ πειραθῇ νὰ ιδρύσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ ἀγαθοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καλοῦ.

Ἀπῆρχοντο μακάριοι ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῶν ἔρωτος.

Ἐκ τοῦ μυχοῦ δὲ τοῦ κόλπου μετάγοντες ὀπίσω τὴν ὄψιν θεωρουν ἀπαλλασσόμενοι διὰ παντός τὸ ὕστατον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων.

Μικρὸν δὲ λευκὸν νέφος μετεωρίζετο οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἀκροπόλεως ἀναβαῖνον ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὸν καθαρὸν, εὐδιον ἐωθινὸν αέρα. Προήρχετο δ' ἐκ τῆς πυρᾶς, ἣτις ἐν ἱερᾷ φλογὶ κατέκαυσε τὸν νεκρὸν Περικλέα.

Τὸ νέφος δὲ τοῦτο εἰς ὕψος αἰρόμενον ἐπηρεῖτο ὑπὲρ τῆς Ἀκροπόλεως.

Συμπαρέπεμπον δ' αὐτῷ τὴν ὄψιν ὁ Μανῆς καὶ ἡ Κόρη καὶ εἶδον, ὅπως περιέβαλε τὸ λευκὸν μαρμάρινον μέτωπον τῆς ἱερᾶς Ἀκροπόλεως τῆς Παλλάδος.

Ἀλλὰ τὸ νέφος διελύθη καὶ λαμπρὰ καὶ θαυμαστὰ ἔλαμπον ἐν τῷ εὐδίῳ φωτὶ τὰ ἀκρωτήρια καὶ αἰετώματα τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν νεωστὶ τελειωθέντων Προπυλαίων.

Ὑψηλὸς δ' ἀνέτεινεν ὑπεράνω τοῦ βορβόρου καὶ τῆς τύρβης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ὀϊζυρῶν θροτῶν ὁ ἀθάνατος στέφανος τοῦ ὄρου.

Ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ φθαρτοῦ ἤρετο μέγα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἑλλήνων ἀθάνατόν τι νικηφόρον ἐν αἰωνίᾳ εὐδίᾳ.

Καὶ τὸ ἀθάνατον τοῦτο ἐφαίνετο λέγον· «Καθυπέρτερον εἶμαι τῆς μεταβλητῆς τύχης τῶν θνητῶν καὶ τῆς μικρολόγου αὐτῶν δυστυχίας. Λάμπω δ' αἰωνίως καὶ ἴσταμαι πάντοτε ἐνταῦθα ὡς τὸ μαγικὸν φῶς τὸ φωτίζειν τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ αἰώνιος μαρμαρυγὴ τῶν ὑδάτων τῶν κόλπων αὐτῆς...»

Τοῦ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ ὁρέγονται οἱ λαοί. Καὶ ἀνθρώ-
πινον μὲν καὶ εὐγενὲς εἶναι τὸ ἀγαθόν — ἀλλὰ θεῖον καὶ
ἀθάνατον τὸ καλόν. —

Τέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

	Σελ.
XVIII. Ὁ νέος θεὸς καὶ ὁ κεραυνός	1
XIX. Τὸ παιδίον τοῦ φωτός καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ σκότους	35
XX. Τὸ σχολεῖον τῆς Ἀσπασίας	66
XXI. Ἡ ἡμίονος τοῦ Καλλικράτους	105
XXII. Ἀγῶνες καὶ νίκαι	146
XXIII. Τὰ Διονύσια	181
XXIV. Ὁ Σάτυρος καὶ ἡ Βάκχη	226

Τύποις· Γ. Δρουγουλίνου ἐν Λειψία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

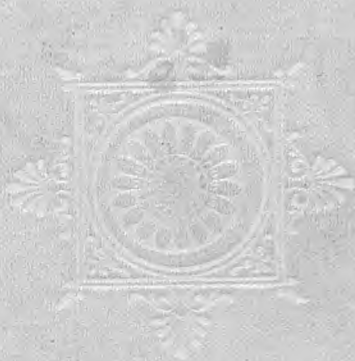
οκτ

21.-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

112
112

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας